This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

C 608,319

Digitized by Google

PROPERTY OF
The University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Az 1887. évi szeptember hó 26-ára hirdetett

ORSZÁGGYŰLÉS

NYOMTATVÁNYAI.

KÉPVISELŐHÁZ. — NAPLÓ. XXII.

Digitized by Google

Digitized by Google

F
306
6996

AZ 1887. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 26-ÁRA HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS

KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA.

HUSZONKETTEDIK KÖTET.

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI GYORSIRODA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTETTE

DR. SZÁDECZKY LAJOS.

HITELES KIADÁS.

1891.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

(Hold-utcza 7. sz.)

Digitized by Google

J
225
.A3
1872-1912
v. 22

ÁTENGEDETT
PÉLDÁNY
Budapesti Műszaki Egyetem
Könyvtár
Központi Olvasóterem

Digitized by Google

TARTALOM.

450. országos ülés. 1891. évi február hó 3-án. Lap

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnöki jelentés két kérvényről. — Az elnöki havi jelentés bemutatása. — Az iparos munkának vasárnapi szüneteléséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A Svájczczal kötött állategészségügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — Az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvényjavaslat általános tárgyalása 3

451. országos ülés. 1891. évi február hó 4-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — A közgazdasági bizottság jelentésének bemutatása: 1. Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez való csatolása iránt kötött szerződés beczikkelyezéséről; 2. az Olaszországgal kötött kereskedelmi és hajózási szerződés felmondására megállapított határidőnek meghosszabbítása iránt létrejött egyezmény beczikkelyezéséről. — A gazdasági bizottság jelentésének bemutatása: a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótlékért beadott kérvénye tárgyában. — A következendő tanácskozási rend megállapítása. — Az iparos és gyári munkásoknak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása és megszavazása 25

452. országos ülés. 1891. évi február hó 5-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Több község kérvényének, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik, bemutatása. — Az iparos és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása és megszavazása. — A pénzügyi bizottság jelentésének előterjesztése: a hadsereg, hadi tengerészet, honvédség és népfelkelés tisztjei és legénysége özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887 : XX. tcz. határozmányainak kiterjesztésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyában. — A következendő napirend megállapítása 50

453. országos ülés. 1891. évi február hó 6-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök jelentése az esztergomi főszékesegyházi káptalannak köszönő leveléről, egy felíratról és négy kérvényről. — Az ipari és gyári alkalmazottak betegség esetében való segélyezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A méter-mérték behozataláról szóló 1874. VIII. t.-czikk némely határozmányainak módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. — A következendő napirend megállapítása 67

454. országos ülés. 1891. évi február hó 7-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Levelek és kérvények bemutatása. — Az indítvány- és interpellatiós könyv felolvasása. — A méter-mérték behozataláról szóló t.-czikk némely határozmányaira vonatkozó törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A zárszámadást vizsgáló bizottság jelentésének tárgyalása az 1890. év III. negyedében előfordult túlkiadásokról. — A közgazdasági bizottság jelentésének tárgyalása: 1. Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez csatolásáról; 2. az Olaszországgal kötött kereskedelmi és hajózási szerződés felmondási határideje

Digitized by Google

Lap

meghosszabbításáról. — A kérvényi bizottság jelentésének tárgyalása: a 22-ik sorjegyzékben foglalt kérvényekről. — Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter válasza b. Kaas Ivor interpellatiójára a m. kir. államvasútak árú-díjszabása ügyében. — Ugron Gábor interpellatiója a földmívelési miniszterhez a bekövetkezhető árvizek ellen való védekezés ügyében. — Napirend 69

455. országos ülés. 1891. évi február hó 12-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Móricz Pál levelének bemutatása, melyben képviselői állásáról lemond. — Kérvények bemutatása. — Baross Gábor kereskedelemügyi minister benyujtja a haraszti-ráczkevei vasút engedélyezéséről szóló jelentését. — Az igazságügyi bizottság jelentésének bemutatása a consuli bíráskodás szabályozásáról. — Két sürgős interpellatio bejelentése. — Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez csatolásáról szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — Az Olaszországgal kötött kereskedelmi és hajózási szerződés határidejéről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — Az összeférhetetlenségi és pénzügyi bizottságokban hiányzó egy-egy tagnak megválasztása. — Az igazságügyi bizottság jelentésének tárgyalása: a bosnyák-herczegovinai csapattesteknek a magyar korona országai területére behozataláról szóló törvényjavaslatról. — Gr. Bethlen András földmívelésügyi minister válasza Ugron Gábor interpellatiójára az esetleges árvizzel szemben tett intézkedésekről. — Horváth Gyula interpellatiója a vasúti árú-díjszabás tárgyában. — Baross Gábor kereskedelmi minister válasza. — Gr. Apponyi Albert interpellatiója a trencsén-várnai kerületben folyó választási mozgalmak iránt. — Gr. Szapáry Gyula mint belügyminister válasza. — Napirend 91

456. országos ülés. 1891. évi február hó 13-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Gr. Hadik Sándor új-aradi orsz. képviselő megbízó levelének — és kérvényeknek bemutatása. — Sürgős interpellatio bejelentése. — Darányi Ignácz (mint az összeférhetetlenségi bizottság új tagja) eskü-letétele. — A bosnyák-herczegogovinai csapattesteknek a magyar korona országai területére behozataláról szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A hadsereg tisztjei és legénysége özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887. XX. törvényczikk kiterjesztését illető törvényjavaslat tárgyalása és megszavazása. — B. Fejérváry Géza honvédelmi minister válasza a honvédség számára való bőrneműek szállítása tárgyában hozzá intézett interpellatiókra. — Szilágyi Dezső igazságügyminister válasza a királyi táblák szervezetének végrehajtása tárgyában hozzá intézett interpellatióra. — Polónyi Géza sürgős interpellatiója a m. kir. államvasutak kivételes díjszabásának az osztrák iparczikkekre való kiterjesztése ügyében. — Napirend 110

457. országos ülés. 1891. évi február hó 17-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Levelek és kérvények bemutatása. — Az igazoló bizottság jelentése: Gr. Hadik Sándor új-aradi képviselő megbízó leveléről. — A gazdasági bizottság jelentése a képviselőház február havi költségvetéséről és a pénztár állásáról. — A közoktatásügyi bizottság jelentésének benyujtása: a vallás- és közoktatásügyi ministernek a közoktatás állapotáról s a tanítói nyugdíj- és gyámalapról szóló jelentései tárgyában. — A hadsereg tisztjei és legénysége özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887 : XX. törvényczikk kiterjesztésére vonatkozó törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A consuli bíráskodás szervezéséről szóló törvényjavaslat általános tárgyalása 129

458. országos ülés. 1891. évi február hó 18-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja a beérkezett kérvényeket. — A közlekedésügyi bizottság jelentésének benyujtása a haraszti-ráczkevei helyi érdekű vasut engedélyezése tárgyában. — Az interpellatiós könyv felolvasása. — A consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Baross Gábor kereskedelemügyi minister válasza Polónyi Gézának a m. kir. államvasútak árúdíjszabása ügyében hozzá intézett sürgős interpellatiójára. — Gr. Andrássy Manó interpellatiója a vallás- és közoktatásügyi ministerhez a primási székhelynek Esztergomból Budapestre való áttevése ügyében. — Gr. Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi minister válasza gr. Andrássy Manó interpellatiójára 154

459. országos ülés. 1891. évi február hó 19-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Bölönyi Ödön orsz. képviselő végleges igazolása. — Kérvények bejelentése. — A gazdasági bizottság jelentése a képviselőház február havi költségvetéséről és a képviselőház január havi kiadásairól. — A consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása 177

Digitized by Google

Lap

460. országos ülés. 1891. évi február hó 20-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása. — Szilágyi Dezső igazságügyi minister benyujtja a bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslatot. — Elnök bemutatja a főrendiház izenetét négy törvényjavaslat elfogadásáról 203

461. országos ülés. 1891. évi február hó 21-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja: 1, Udránszky Péter trencsén-várnai képviselő megbízó levelét; 2. a székesfehérvári törvényszék végzését Szendrey Gerzson képviselő bűnügyi perének megszüntetéséről. — Kérvények bemutatása. — A consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása 224

462. országos ülés. 1891. évi február hó 23-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja a képviselőház pénztárnokának 1890. julius hó 1-től deczember 31-ig terjedő számadását. — Kérvények bemutatása. — Gr. Bethlen András földmívelésügyi minister benyujtja a szegedi rakpart mentén 1890. folyamán teljesített munkálatok költségeiről szóló törvényjavaslatot. — Az igazoló bizottság jelentése Udránszky Péter trencsén-várnai képviselő igazolásáról. — A consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása 247

463. országos ülés. 1891. évi február hó 24-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Wekerle Sándor pénzügyminister előterjeszti a magyarországi ev. ref. és az ág. hitv. ev. egyházak közalapjai javára felveendő nyeremény-kölcsön engedélyezéséről szóló törvényjavaslatot. — A consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása és névszerint való megszavazása 273

464. országos ülés. 1891. évi február hó 25-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása 300

465. országos ülés. 1891. évi február hó 26-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Ugron Gábor előzetes nyilatkozata. — A consuli bíráskodás részletes tárgyalásának folytatása 322

466. országos ülés. 1891. évi február hó 27-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök előterjesztése a benyujtott kérvényekről. — A consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása és megszavazása. — Napirend 350

467. országos ülés. 1891. évi márczius hó 2-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök jelentése: Harsányi József képviselő szabadságidőt kéréséről és a beérkezett kérvényekről. — Szilágyi Dezső igazságügyminister beterjeszti a telekkönyvi betételek szerkesztéséről szóló törvényczikkek módosítására vonatkozó törvényjavaslatot. — B. Fejérváry Géza honvédelmi minister törvényjavaslatot nyujt be: 1. a közös hadsereg, hadi tengerészet és honvédség tagjainak katonai ellátásáról szóló 1875: LI. tcz. módosításáról; 2. a honvédség tartalékkészletének kiegészítésére szükséges ismétlő puskák beszerzésének engedélyezéséről. — A pénzügyi bizottság jelentésének beterjesztése a szegedi rakparton az 1890. év folyamán teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Baross Gábor kereskedelmi minister jelentésének benyújtása a villamos erőt és sűrített levegőt előállító telepeknek az ipartörvény 25. §-a alá sorozása tárgyában. — A pénzügyi bizottság jelentésének benyujtása az ev. ref. és az ág. ev. egyházak közalapjai javára felveendő nyeremény-kölcsön engedélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Az elnök havi előterjesztése. — A véderő bizottságba egy tag választása. — A consuli bíróság szabályozásáról szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a képviselőház kisebb-fizetésű hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótlékért beadott kérvénye tárgyában. — A közoktatási bizottság jelentésének tárgyalása a vallás- és közoktatásügyi ministernek a közoktatás állapotáról s az orsz. tanítói nyugdíj- és gyámalapnak

Digitized by Google

Lap

1889. évi állapotáról szóló jelentése felől. — A közlekedésügyi bizottság jelentésének tárgyalása a haraszti-ráczkevei vasút engedélyezéséről. — A jegyzőkönyvnek két elfogadott törvényjavaslatra vonatkozó pontja hitelesítése. — Gr. Szapáry Gyula ministerelnök bejelentése, hogy Helfy Ignácz interpellatiójára, a bulgáriai orosz nihilistákról, a legközelebbi ülésen fog válaszolni. — Napirend . 352

468. országos ülés. 1891. évi márczius hó 4-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja: 1. Varasdy Károly képviselő levelét, melyben közigazgatási bizottsági tagságáról lemond; 2. a ministerelnök átíratát a Svájczczal kötött állat-egészségügyi egyezmény szentesítéséről és kihirdetéséről; 3. az újabban benyujtott kérvényeket. — A szegedi rakpart mentén 1890. évben teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. — A helvét hitvallású és ágostai ev. egyház közalapja javára felveendő nyeremény-kölcsönről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. — Gr. Szapáry Gyula ministerelnök válasza Helfy Ignácznak a Bulgáriában állitólag tartózkodó orosz nihilisták iránt hozzá intézett interpellatiójára. — A ministerelnök előterjesztése a ház legközelebbi munkarendje iránt. — Irányi Dániel felszólalása a közigazgatás rendezéséről beterjesztendő törvényjavaslat miként tárgyalása iránt. — Napirend 358

469. országos ülés. 1891. évi márczius hó 6-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja: 1. Harkányi Károly képviselő megbízó levelét; 2. Dessewffy Arisztid háznagyi titkár kérvényét, állása javadalmazásának szabályozása iránt; 3. Andor Gyula képviselőházi elnöki titkári hivatalnok kérvényét, állása rendszeresítése és javadalmazása iránt; 3. egyéb, újabban beérkezett kérvényeket. — A pénzügyi bizottság jelentése a honvédség tartalék-készleteinek kiegészítésére szükséges ismétlő puskák beszerzésének engedélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — A pénzügyi és véderő-bizottság jelentése a hadsereg tagjainak ellátásáról szóló 1875 : LI. tcz. 111. §-a IV., V., VI. mellékleteinek módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. — A kérvényi bizottság jelentése a kérvények XXIII. sorjegyzékéről. — A számvizsgáló bizottság jelentése az 1890. julius 1-től deczember 31-ig vezetett képviselőházi pénztári számadásokról. — Sürgős interpellatio bejelentése. — A közigazgatási bizottságban hiányzó tagnak megválasztása. — A szegedi rakpart mentén 1890. évben teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és végleges megszavazása. — A helvét hitvallású és ágostai egyházak közalapja javára felveendő nyeremény-kölcsönről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és végleges megszavazása. — Az erre vonatkozó jegyzőkönyvi pontok hitelesítése. — Szalay Imre interpellatiója: Fiumében létesítendő hadihajó-állomás tárgyában. — Kemény Pál interpellatiója: a Braziliába való kivándorlás tárgyában. — A közigazgatási bizottságban hiányzó tagra történt szavazás eredményének kihirdetése. — Napirend 376

470. országos ülés. 1891. évi márczius hó 7-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bejelenti Tisza István képviselőnek vízügyi bizottsági tagságáról való lemondását; és bemutatja az újabban benyújtott kérvényeket. — Gr. Szapáry Gyula ministerelnök benyujtja a közigazgatás rendezéséről szóló törvényjavaslatot. — Holló Lajosnak e törvényjavaslat tárgyalására vonatkozó indítványa és az e felett folyt vita. — A számvizsgáló-bizottság jelentésének tárgyalása az 1890. év junius 30-ig vezetett képviselőházi pénztári számadások tárgyában. — Napirend 381

471. országos ülés. 1891. évi márczius hó 10-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja: 1. Szentkirályi Albert képviselő levelét, melyben három havi szabadságidőt kér; 2. az újabban benyújtott kérvényeket; 3. a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház márczius havi költségvetése tárgyában. — Harkányi Károly újvidéki orsz. képviselő igazolása. — A közigazgatási bizottság jelentésének benyujtása: a belügyminister jelentése tárgyában. — A honvédség tartalék-készleteinek kiegészítésére szükséges ismétlő-puskák beszerzésének engedélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. — A m. kir. honvédség tagjainak ellátásáról szóló 1875 : LI. tcz. 111. §-a IV., V., VI. mellékleteinek módosítását illető törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. — Napirend 387

472. országos ülés. 1891. évi márczius hó 11-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja a főrendiház elnökének átíratát, melyszerint a főrendiház: a hadsereg, haditengerészet, honvédség özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887 : XX. tcz. határozmányainak kiterjesztéséről; továbbá a bosnyák-herczegovinai csapattestek behozataláról szóló törvényjavaslatokat változatlanúl elfogadta; ellenben a kisdedóvásról; az ipari munká-

Digitized by Google

Lap

nak vasárnapi szüneteléséről; és az ipari és gyári alkalmazottak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvényjavaslatokat módosításokkal fogadta el; végre hogy az 1890. II. negyedében előfordult túlkiadások, előirányzat nélküli kiadások és hitelátruházások tárgyában hozott képviselőházi határozathoz hozzájárult. — Az újabban benyújtott kérvények bemutatása. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a képviselőház márczius havi költségvetése tárgyában. — A honvédség tartalék-készleteinek kiegészítésére szükséges ismétlő puskák beszerzésének engedélyezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és végleges megszavazása. — Az 1875 : LI. törvényczikk IV., V., VI. mellékleteinek módosításáról szóló törvényjavaslat végleges megszavazása. — A jegyzőkönyvnek a gazdasági bizottság jelentésére és a véglegesen elfogadott törvényjavaslatokra vonatkozó pontjainak hitelesítése. — Napirend 399

473. országos ülés. 1891. évi márczius hó 12-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Gr. Hadik Sándor új-aradi országos képviselő végleges igazolása. — Elnök bemutatja az újabban benyújtott kérvényeket. — A közgazdasági bizottság benyújtja jelentését a villamos erőt és sűrített levegőt előállító gyártelepekről. — A főrendiház izenetének tárgyalása: a gyári és ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló törvényjavaslat ügyében. — A főrendiház izenetének tárgyalása: a gyári és ipari alkalmazottaknak betegség esetében való segélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — A főrendiház izenetének tárgyalása: a kisdedóvásról szóló törvényjavaslat ügyében. — Vita a főrendiházi izenetek tárgyalásának rendje felett. — A miniszterelnök indítványa alapján a képviselőház üléseinek f. évi április 13-ig való elnapolása 401

474. országos ülés. 1891. évi márczius hó 18-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja a főrendiház izenetét négy törvényjavaslat és egy képviselőházi határozat elfogadásáról. — A gazdasági bizottság jelentése Dessewffy Arisztid, Andor Gyula, Palmer Kálmán és özv. Sibrik Antalné kérvényei tárgyában. — Az igazságügyi bizottság jelentése az 1886 : XXIX. és 1889 : XXXVIII. tcz. módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. — Az ülésről vezetett jegyzőkönyv hitelesítése 408

475. országos ülés. 1891. évi márczius hó 26-án.

Az igazságügyi bizottság jelentésének benyujtása a birói és ügyészi szervezetről szóló törvényjavaslat tárgyában 410

Digitized by Google

Digitized by Google

Az 1887—92. évi

ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA.

XXII. KÖTET.

Digitized by Google

Digitized by Google

450. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 3-án, kedden

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnöki jelentés két kérvényről. — Az elnöki havi jelentés bemutatása. — Az iparos munkának vasárnapi szüneteléséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A Svájczczal kötött állategészségügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — Az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvényjavaslat általános tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Varasdy Károly, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a január hó 31-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Barsvármegye közönségének felíratát, melyben az állami kárbiztosító rendszernek megvalósítása czéljából megfelelő törvényjavaslat beterjesztése iránt kérelmez. Bemutatom továbbá Bács-Baracska község 84 polgárának Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényét, melyben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik. *(Éljenzés a szélső baloldalon.)*

Mindezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs; más előterjesztés sem lévén, bemutatom elnöki havi jelentésemet.

Balogh Géza jegyző *(olvassa az elnöki havi jelentést).*

Elnök: Az elnöki jelentés tudomásúl vétetik és megtekinthetés végett a ház irodájában helyeztetik el.

Következik a napirend: az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a törvényjavaslatot harmadszori felolvasásában végső szövegezésében elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a törvényjavaslatot elfogadja s így az alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldetik.

Következik a Svájczczal 1890. évi decz. hó 3-án kötött állategészségügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a

Digitized by Google

felolvasott törvényjavaslatot végső szerkezetében is megszavazni: igen, van nem? *(Felkiáltások: Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy azt a t. ház megszavazza s így alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldeni határozza.

Következik a közgazdasági bizottság 651. számú jelentése: az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvényjavaslatról s annak tárgyalása.

Azt hiszem, a t. ház méltóztatik a jelentést felolvasottnak tekinteni s így az általános vitát megnyitom. Első szó illeti a bizottság előadóját.

Perlaky Elek előadó: T. képviselőház! Midőn a jelen törvényjavaslatot ezen helyről bevezetni szerencsém van, első kötelességem, hogy annak úgy humanisticus, mint közgazdászati, közegészségügyi, közbiztonsági, népesedési, valamint iparpolitikai nagy fontosságára utaljak. A mely nagy fontosságot különösen emeli még azon terjedelmes nagy kör, melyre az éltető és megtartó sugarait szétárasztani hívatva van.

A jelen törvényjavaslat tárgya, t. ház, kizárólag a munkások betegség esetén való segélyezése. Ennélfogva nem tévesztendő össze ennek tárgya a balesetek vagy elaggott kor, özvegyek, vagy munkaképtelenség eseteire kiterjedő biztosításokkal. Mindezeknek, melyeknek egy része Európa nyugoti államaiban már is behozatott, más része pedig törvényhozási megfontolás alatt áll, közös czéljuk van és pedig két irányban. Először társadalmi irányban, hogy korunknak nagy problémáját, az úgynevezett munkáskérdést békés úton megoldani segítsen — és állami tekintetekből, a mennyiben az államháztartásnak legnemesebb és legfontosabb tényezőjét, az emberi munkaerőt megóvni, fejleszteni és javítani kívánják. Épen oly helyesen, mint szépen mondotta tehát Mirabeau, hogy ha az államot egy fa törzsökéhez lehet hasonlítani, akkor a munka annak különféle ágazataiban gyökereit képezi, a melyek a törzsnek, ágaknak s az azon díszelgő leveleknek, virágoknak az éltető nedűt adja meg. Ha tehát a törzset és ágakat jó erőben akarjuk megtartani, akkor mindenekelőtt szükséges, hogy kellő gondot fordítsunk a gyökerek ápolására.

De bármennyire fontosak is a munkás-biztosítás egyéb nemei, kétségtelenül a legfontosabb és ennélfogva a legsürgősebb a betegség esetére való biztosítás, mert a munkaképtelenségek összes esetei között a betegség esete adja a legnagyobb hányadot; egymagában annyit, vagy többet, mint a többi együttvéve. Ezért a közgazdasági bizottság teljesen helyeselte és elismeréssel fogadta a kormány azon intézkedését, hogy első sorban a betegség esetére való biztosításról szóló tövényjavaslatot nyujtotta be és pedig pur et simple, a többiekkel nem keverve össze. Hiszen nagyon nehéz feladat is lenne e kérdést most egyszerre a többire is kiterjeszteni és parancsoló szükség sincs erre; mert a mi viszonyaink ma ebben a tekintetben nem sürgetnek annyira, mint a többi nyugoti államok viszonyai. E mellett ezen törvényjavaslat egymagában is elég fontos arra, hogy a törvényhozásnak egész figyelmét és majdan a végrehajtásnál a kormány egész erélyét igénybe vegye. De különösen nagy előnye annak, hogy ezt minden egyébtől kizárólag hozta be a kormány, abban van, hogy ennek működése alatt elég időnk és alkalmunk lesz a többire nézve is a szükséges adatokat megszerezni és akkor mindenesetre biztosabb alapokon építhetünk tovább, mint a hogy azt jelenleg tenni képesek lehetnénk. *(Helyeslés jobb felől.)*

De nézzünk azon kérdéssel szembe: vajjon szükséges és sürgős volt-e ezen törvényjavaslat behozatala? Erre megfelelnek a statisztikai adatok, a melyek szerint épen azoknak biztosítása, a kikre ezen törvényjavaslat hatálya kiterjed, még eddig aránylag igen csekély mértékben történt; de megfelelnek erre a rendőri és a rendőrorvosi naplók, a melyek szomorúan tanúskodnak arról a sok nyomorról, a mely épen abból származik, mikor a napi keresetéből élő és családját fentartó munkás betegség által akadályozva lévén keresetében, csakhamar beáll egész családjára a nehéz nélkülözések, azután a nyomor legsötétebb ideje, melyet nyomban követ a kétségbeesés vagy a bűn, a mely azután egész családokat — azt mondhatnám egész osztályokat — elpusztít. De beáll még más is: beáll az, hogy a betegségek elhanyagolása következtében ragályok támadnak, a melyek aztán pusztító hatásukat még azon körön túl is széles nagy körben éreztetik. Nem mondom én, hogy ezen bajok nálunk már azon mérvben megvannak, mint az iparban fejlődöttebb nyugati államokban; de — sajnos — meg van elég terjedelemben arra, hogy a törvényhozásnak gondját és a kormány intézkedéseit igényelhessék.

A második kérdés az, hogy ha elfogadjuk is azt, hogy ezen intézkedések létesítése szükséges és bizonyos fokig sürgős: vajjon szükséges volt-e azt a társadalomra hagyni, úgy, a mint az részben Franciaországban és majdnem egészben Angliában történik?

Erre, engedelmet kérek, egy nagyon általános igazsággal kell mindenekelőtt felelnem és ez az, hogy a törvényhozási intézményeket mindenkor az állam viszonyaihoz és népessége jelleméhez és szokásaihoz kell szabni. E szerint másképen fejlődtek ki épen ezen intézmények a

Digitized by Google

különféle államokban. Franczia országban a napoleoni korszak nyomása alatt, a mikor nagyobb szövetkezetek, testületek nem alakulhattak: nagy számban alakultak kisebb testületek intensivebb, hatályosabb munkaerővel; azonban mindenkor a hatóságoknak közvetlen felügyelete alatt. Ott tehát, bár társadalmilag keletkeztek ezen segélyegyletek, azokat egészen szabadoknak nem mondhatjuk.

Angliában — és itt méltóztassék a t. ház megengedni, hogy épen a tárgy .... *(Szónok megáll beszédében és a baloldalra szól: kérem itt közvetlen közelemben ne beszélgessenek. Zaj a szélső baloldalon; közbekiáltások: Nincs joga senkit rendreutasítani! Csak az elnöknek van joga!)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak már csak azon tekintetből is figyelemmel lenni az előadó iránt, mert ő kötelességet teljesít.

Perlaky Elek előadó: ... És itt méltóztassék megengedni a t. ház, hogy épen tárgyam megvilágosítása végett, azon discretióval, a melylyel más államok közügyeit egyáltalán tárgyalásba vonni szabad, részletesebben kiterjeszkedhessem — azonban mégis lehető rövidséggel — az idevágó angol viszonyok ismertetésére. *(Halljuk! Halljuk!)*

Angliában több törvény van, a mely a munkásviszonyokat, valamint a munkaadók és munkások közt lévő viszonyokat szabályozza. Ilyen például a »Morals and health act,« mely a munkások erkölcsisége és egészsége megőrzésére vonatkozik; ilyen a »Conspiracy and protection of property act« és az »Employers & workmen act«, a melyek épen a munkások és munkaadók közt fennálló viszonyokat tüzetesebben szabályozzák, és ilyen a »poor law«, mely szintén ide tartozik, a mely tudniillik a szegény-ügyet szabályozza és pedig, tudjuk, oly terjedelemben, hogy a »poor tax«, a szegény segélyezési adó, különösen némely szegényebb kerületben, parishokban a jövedelmi adónak igen magas hányadát képezi.

Ezen intézkedések mellett azonban a munkássegélyezési ügy — azt lehet mondani — ott egészen társadalmi úton szabadon fejlődött ki, még pedig kétféle szövetkezetekben: a »trade's union«-ban, vagyis az iparszövetkezetekben és a »friendly societies«-kben, vagyis a jótékony egyletekben. Az előbbiek működésüket igen széles körre terjesztik ki, nevezetesen belevonják a munkaadó és munkás között felmerülő kérdések, viszonyok és esetleg strikeok rendezését; segélyezik különösen a kereset nélküli munkásokat és némi részben a betegsegélyezésre is kiterjeszkednek, de csak kisebb mértékben. Ilyen egylet körülbelül 150 van Angliában s ezek között vannak valóban hatalmas szövetkezetek, melyeknek forgalma a mi pénzünk szerint száz milliókra megy fel forintokban.

Ezeken kivül vannak a »friendly societies«-k, összesen körülbelül 32.000, melyek tüzetesebben csak a betegsegélyezésekre és a balesetekre kiterjedő segélyezésekkel foglalkoznak. Ezek ismét kétfélék. Olyanok, melyek hatóságilag bejegyeztettek és ötödéves nyilvános számadásra kötelesztetnek és viszont egészen szabadok. Ilyen bejegyzett anyaegylet van 17.000, a fiokegyletekkel együtt 19.000.

Hallgassuk meg már most, mit mond a registrar, a hatóságok által kinevezett főkönyvelő, a ki ezen számadások átvizsgálására van hivatva. Be kell vallani, úgymond, hogy e számadások nem tekinthetők realisoknak, a 17.000 egylet közül csak 6.000 adott be számadást, ezek közül ismét csak 1.500 áll active, a többi passive áll és pedig közel hat millió sterlingig. S azt mondja: ha ezek, melyekről pedig fel lehet tételezni, hogy a legjobbak közé tartoznak, ilyen gyengeséget mutatnak: mily szomorú következtetéseket kell vonni a többiekre, különösen pedig a szabad egyletekre és rámutat arra, hogy már is nagyon gyakoriak az esetek, hogy e kisebb egyletek közül sok egyszerre halomra dül össze és esésükkel a nyomort végtelenül fokozzák, mert a szegény munkás oda veszti befizetett kis tőkéjét és midőn arra bizakodott, hogy szükség esetére magát és családját biztosította, egyszerre minden segély nélkül marad. Mindamellett az angol büszke önérzet és optimismus, különösen a szabad kereskedés és szabad ipar hívei nem akarnak ebből engedni, azt állítván, hogy úgy a társadalmi, mint a nemzetgazdasági intézmények csakis a szabadság verőfényes napja alatt gyökerezhetnek és erősödhetnek meg és hogy a felmerülő bajokat a társadalom önmaga képes lesz orvosolni. Ám lehet, Anglia talán megbírja ezt mérhetlen gazdag forrásaival; de a mi viszonyaink közt szabad-e megkisérleni azt, hogy ily fontos feladatok teljesítését, ily szomorú bajok orvoslását egészen a társadalomra bízzuk? Ezt a bizottság kétségbe vonta. Hogyan várhatnók mi azt — nálunk, a hol a testületi szellem és az önbiztosítási hajlam oly nagyon kevéssé van kifejlődve, a hol legüdvösebb, leghasznosabb intézményeink, mint például az ipartestületek, a gazdasági egyesületek részvét hiánya miatt csak tengődnek és a hol a statisztikai adatok tanúsága szerint is az eddigi társadalmi tevékenység messze a szükséglet mögött maradt. Igy tehát bátran elfogadhatjuk azt, hogy csakis az állam közvetlen beavatkozásával segíthetünk gyorsan és hatályosan a létező bajokon. Ha pedig ezt elfogadtuk, akkor ebből önként következik a törvényjavaslat azon főintézkedése, mely a biztosítást a törvényjavaslatban meghatározott körre kötelezővé teszi.

És ezzel áttérhetek immár a t. ház

Digitized by Google

szíves engedelmével a törvényjavaslat sarkalatos elveinek és fővázlatának bemutatására. *(Halljuk! Halljuk!)*

A törvényjavaslatnak főelve, a mely azon végig keresztülhuzódik és a melynek a részletes tárgyalás alkalmával is folytonos szem előtt tartását kérem, az, hogy lehetőleg mindenki, a ki betegség esetén segélyezésre szorúlhat, biztosítva legyen, illetőleg lehessen. Ezért a törvényjavaslat a lehető legnagyobb körre szabja azon csoportot, a mely köteles magát biztosítani és kitágítja a kört még olyanokra is, a kiknek biztosítását kivánatosnak tartja.

Ehhez van szabva azon intézkedés, hogy a biztosítással járó teher a biztosítandókra nézve a lehető legkisebb legyen és hogy ezzel szemben a segélyezés se terjesztessék túl a szükség határain. Ehhez képest a törvényjavaslat, midőn egyrészt, mint mondám, a biztosítási kört lehetőleg kitágítja, másrészt a járúlékok maximumát és egyúttal a segélyezés maximumát és minimumát is megszabja. A törvényjavaslatnak ezen rendelkezése nemcsak szükséges, de az érdekeltekre nézve nagyon hasznos is, mert eltekintve attól, hogy a különböző pénztáraknak tagsági versengését, a tagságszerzési hajszát és az ezzel összekötött, talán nem kivánatos socialisticus mozgalmakat ily módon lehet korlátozni s egyedül az által, hogy a kört annyira tágra szabja: ez teszi lehetővé azt, hogy a legkisebb teherrel a lehető legnagyobb segélyezés eszközölhető.

Csak egy példát vegyünk fel. Ha a hozzájárúlás csakis a betegekre és az elaggottakra szorítkoznék és az egészséges fiatalabb elem attól távolmaradna: vajjon lehetséges volna-e kielégítő mérvű segélyt adni a betegeknek a nélkül, hogy ezekre túlságos teher hárúlna. Csakis az általános megosztás, hogy úgy mondjam a lehető általánosítás által érhető el ezen törvényjavaslat üdvös czélja.

Meghatározza a törvényjavaslat továbbá a munkaadók hozzájárúlását is a teherhez; teszi pedig ezt azon okból, mert igen sok tekintetben a munkaadótól függ a munkások egészségének kimélése és megóvása. A munkahelyiségek megválasztása, azoknak kellő szellőztetése és tisztán tartása, a munkaidő megszabása és a szükséges nyugalom megadása: mindez a legnagyobb mérvben befolyhat a munkások egészségére és ezért kell, hogy a munkaadók ebben közvetlenül anyagilag is érdekelve legyenek. De másrészt teszi azért is és joggal teheti, mert már korábbi törvényeink: az 1873-iki cselédtörvény, valamint az 1884-iki ipartörvény a munkaadókat munkásaik és a gazdákat cselédeik betegsége esetén bizonyos költségekre kötelezte, a melyek igen gyakran nagyobbak, mint a melyek itt vétetnek számításba.

De ezenkivül tapasztalásból is tudjuk, hogy a tisztességes és a saját érdekét is helyesen felfogó munkaadó beteg cselédeit nem hagyja el. Ha tehát ezekre a teher már úgy is megvan, méltányos és igazságos, hogy a kik ezt önszántukból, jó szivükből, saját érdekeik félreismeréséből nem teszik: azokat a törvény erre kényszerítse.

A mezőgazdasági munkások épen azért nem lettek e törvényjavaslat keretébe bevéve, mert azokról nagyban és egészben épen munkaadóik, hogy úgy mondjam uraik kellően gondoskodnak. Egy rendezett birtokon a cselédnek betegség esetén ellátásáról, orvosi segélyéről, gyógyszertárról kellően gondoskodnak s ez okból azokat ide nem volt szükséges bevonni.

Megállapítja azután a törvényjavaslat azon különféle pénztárakat, a melyeket ily biztosítások elfogadására képesít. Ezen pénztárak közül a vállalati, a gyári, az ipartestületi, az építkezési, a bányatársládai és a magánegyesületi pénztárak már eddig is léteztek.

A törvényjavaslat tehát egy létező pénztárnak elnyomására sem törekszik, sőt a meglévőknek megadja a polgárjogot, a mennyiben azok a jelen törvényjavaslat szabványaihoz alkalmazkodnak.

De miután a létező pénztárak alig volnának képesek a törvényjavaslat azon előbb említettem főczéljának megfelelni, hogy lehetőleg mindenki, a ki arra esetleg rászorúlna, biztosíthassa magát: azért — és erre különös figyelmet kérek fordítani — azért hozza be a törvényjavaslat a kerületi pénztárakat. Ez annyira fontos, ezen intézmény a törvényjavaslatnak oly elengedhetetlen lényeges részét képezi, hogy e nélkül a törvény megbénúlna, elvesztené minden erejét és nem várhatnók tőle azt a jótékonyságot, azt az áldást, melyet előbb jelezni szerencsém volt.

A kerületi pénztárak képesítvék mindenkit befogadni, a ki magát biztosítani akarja. E mellett a törvény nem kényszerít egy vállalatot, egy gyárat sem ily betegsegélyezési pénztár felállítására, a biztosítandóknak sem szabja meg, hogy mely pénztárnál tartoznak magukat biztosítani. Tehát — kérem ezt figyelembe venni — míg a biztosítási kötelezettséget kimondja, addig sem kényszerpénztárakat, sem pénztárkényszert nem hoz be. Ebben nyilvánúl a törvényjavaslat szabadelvű, hogy úgy mondjam democraticus szelleme, ez fogja biztosítani nézetem szerint annak népszerűségét, valamint az is, hogy a törvény biztosítja a pénztárak kezelésére és felügyeletére nézve a lehető legteljesebb önkormányzatot. Természetes dolog azonban, hogy viszont biztosítania kellett ezekre a hatóságoknak, illetőleg a kormánynak kellő felügyeleti jogát, mert tudjuk azt, hogy a legüdvösebb intézmény visszaélés

Digitized by Google

által átkossá és sok szerencsétlenség okozójává válhatik.

Ezekben, t. ház, bemutattam a törvényjavaslat alapelveit és főbb sarktételeit. A többi a kivitel dolga.

Végül még csak azt kell kiemelnem, hogy a törvényjavaslat több enquête-tárgyalás után a különféle érdekeltek érdekeinek összeegyeztetéséből származott compromissum, a mit annak helyes megítélésénél szintén folyton figyelembe kell venni. Lehetnek a részletek ellen talán kifogások, merülhetnek fel talán czélszerű módosítások is és a közgazdasági bizottság ezek elől ép oly kevéssé zárkózik el, mint a hogy a t. minister úr sem zárkózott el már a bizottságban is felmerült egyes módosítások elől. Azt is megengedem, hogy majd az élet maga sok tekintetben fog e törvényen módosítani, javítani; mert hiszen ez minálunk még, hogy úgy mondjam, csak kisérlet. De ám nézzünk elfogúlatlanúl a jövő elé, hagyjuk az életet működni és saját tapasztalataink alapján tegyük meg, vagy tegye meg az, a kinek akkor hozzá módja lesz, a szükséges javításokat; hogy azonban ezt megtehessük, ne odázzuk el a törvény meghozatalát. A minister úr — a kinek ismert erélye biztosít arról, hogy az ő igéretei beválnak — igérkezik arra, hogy ezen törvényjavaslat alapján képes lesz a betegsegélyezés ügyét a kellő mederbe hozni. Minthogy tehát a czél kivánatosságára nézve talán mind egyetértünk: adjuk meg neki a felhatalmazást arra, fogadjuk el a törvényjavaslatot, melyet elfogadásra a közgazdasági bizottság részéről is melegen ajánlok. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Balogh Géza jegyző: Pécskai Gaal Jenő!

Gaal Jenő *(pécskai)*: T. ház! Ámbár a magyar törvényhozás a most érvényben levő ipartörvény némely szakaszaival, továbbá most az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló törvényjavaslat elfogadásával reá lépett már a socialis politikai törvényhozás terére; de arra a térre, a melyet szoros értelemben véve ilyennek lehet nevezni, csak most ezen előterjesztés törvényerőre emelésével lépne. Mert, t. ház, a két dolog közt nagy különbség van; a mit az is mutat, hogy a míg a különös védelemre szorúlt ifjú munkások és munkásnők, továbbá a munkaszünet érdekében sok oly államban is van törvényes intézkedés, a hol a gazdasági életet lehetőleg szabadon kivánják hagyni; addig csak nagyon kevés olyan állama van a művelt világnak, a hol ezen törvényjavaslathoz hasonló alapokon nyugvó, a munkásosztály előrelátását mintegy pótolni hivatott törvények lőnek alkotva. Midőn tehát a mi törvényhozásunk egészen új irányba készül haladni, nézetem szerint helyén van, hogy necsak az ezen iránynak ismérvét magán viselő törvényjavaslatot, hanem magát az irányt is közelebbről megtekintsük.

Megvizsgálandó tehát mindenek előtt az, hogy ez irány általában és különösen a mi viszonyaink között mennyire jogosúlt. *(Helyeslés bal felől.)* Meg kell vizsgálnunk közelebbről azt is, hogy minő tanúlságok vonhatók le az ezen iránynyal másutt szerzett tapasztalatokból és hogy e tanúlságok azután a mi viszonyaink között hogyan alkalmazandók, mert felfogásom szerint a milyen hiba a külföldi tapasztalatokat figyelmen kivül hagyni, épen oly nagy hiba a külföldi példákat megfelelő kritika nélkül utánozni. *(Ugy van! bal felől.)*

Mindezek folytán, t. ház, hármas feladatot tűztem ez alkalommal magam elé. Először is az említett tanúlságokról leszek bátor elmondani véleményemet; másodszor megvizsgálni akarom, hogy azon elveknek, a melyek e tanúlságokból kifolyólag nálunk érvényesítendők, ez a javaslat mennyiben felel meg; és a mennyiben mindenben talán nem felelne meg, hol vannak az eltérések és mi tehát az intézkedéseknek az az egymásutánja és egésze, melyet véleményem szerint nálunk valósítani kellene. Ez utóbbi tekintetben taktikailag talán nem valami helyesen járok el, mert hiszen az ellenzéknek egyáltalában nem képezi feladatát ellenjavaslatokkal előlépni. De midőn ezt teszem, kimondom határozottan, hogy öntudatosan járok el és pedig egyrészt azért, mert felfogásomat lehetőleg világosan kivánnám a t. ház elé állítani, másrészt pedig, mert azt hiszem, hogy oly fordúló pontokon, a minőre törvényhozásunk most jutott, sokkal illőbb és helyesebb a taktikázás helyett bátran és nyiltan kimondani véleményünket és — kitéve magunkat az ellenkritikának is — hozzájárúlni ahhoz, hogy a tárgy és az eszmék lehetőleg tisztáztassanak. *(Helyeslés bal felől.)*

A mi már most azt a kérdést illeti, hogy mennyiben jogosúlt az, hogy az állam a munkások érdekeit nagyobb gondozás tárgyává teszi, mint más osztályokhoz tartozó polgártársai érdekeit: azt hiszem, ez így általánosságban véve a tudomány és gyakorlat által már meg van oldva. *(Helyeslés bal felől.)* Csak a minap a vasárnapi munkaszünetről szóló törvényjavaslat általános tárgyalása alkalmával voltam bátor említeni, hogy az államnak, felfogásom szerint, a termelésnek és nem a termelés egyes tényezőinek álláspontjára kell helyezkednie.

Vissza kell tehát útasítania minden túlságos követelést, akár az egyik, akár a másik részről jelentkezzék is; de kötelessége támogatni mindegyiket ott, a hol a másikkal szemben igen gyöngének mutatkozik, vagy a mi ezzel egyértelmű, a hol annak kizsákmányoltatása közelfekvő veszélyét képezi a termelésnek.

Digitized by Google

Az állam e működése ilyenformán nem is lenne egyoldalú, mert a termelés egyik tényezőjének sem áll érdekében az, hogy a másik hatályosságát elveszítse. *(Helyeslés bal felől.)* A hol tehát a munkások oly gyengék, hogy élet-érdekeiket munkaadóikkal szemben nem képesek megvédeni; a hol kevésbbé előrelátók, hogysem mostani erejüket és kedvező helyzetüket a jövő ben is fentartani tudnák; vagy a hol nem elég iskolázottak arra, hogy a rendet és fegyelmet maguk közt és — a minek e kettő előfeltétele — az egészséges szervezkedést a maguk részére biztosítsák: ott az államnak közbelépése mindenhol jogosúlt. *(Helyeslés bal felől.)*

A munkáskérdések gondos és a jövőbelátó rendezése tehát általában véve igen nehéz és kényes feladat; de annál kényesebb, mennél gyöngébb és fejletlenebb valahol a munkásosztály. A hol azonban a fejlődésre mégis bizonyos kilátások vannak: nagyon meg kell gondolni különösen ily országokban azt, hogy a törvényhozás minő alapokon kezd a munkások érdekében működni. Mert például a munkásvédelmet és különösen a munkások támogatását axiomaként odaállítani, nézetem szerint, nagyon veszélyes dolog. A munkások támogatása az állam részéről nem axioma, hanem a szükség mindenkori mérvének megfelelően korlátolt következmény. Ha már most a munkások védelmét, biztosítását és támogatását elvként állítjuk fel, olyasmit mondunk ki, a minek következményei beláthatatlanok. *(Helyeslés bal felől.)*

És az elvek hirdetése tekintetében nem az a legveszélyesebb mód, ha azok kimondatnak és terjesztetnek; hanem az, ha törvényes intézkedésekbe foglaltatnak és azok következetes keresztülvitele kiséreltetik meg, azon határon túl is, a hol már helyesen nem alkalmazhatók. Az ily következetességgel keresztülvitt elvek azután a törvény révén odaállítatnak a legalsó munkásosztályok elé, melyek azokról különben talán tudomást sem szereztek volna. Azt tapasztaljuk, hogy mindenütt, a hol így jártak el, a munkás-törvényhozás egyáltalában nem hozta meg a munkásosztály körében a várt megnyugvást. Az ily eljárás mellett azután csakugyan áll azok ellenvetése, a kik az egész irányról azt mondják, hogy az nem az elégedettség, hanem a további elégületlenségnek ad tápot. *(Úgy van! bal felől.)*

Hogy e dolog valóban így van, arra nézve elég Németország példájára hivatkoznom. Azon tapasztalatok ugyanis, melyeket Németország az elvszerű munkás-törvényhozással szerzett, körülbelül ide vezettek. Ellenben mindenütt, a hol az állam nem theoriák után indúlt, a hol nem igyekezett a munkás-törvényhozás terén elveket keresztülvinni, hanem a minden alkalommal gondosan megállapított szükségnek megfelelően alkottak törvényes intézkedéseket: ott az eredmény sokkal kedvezőbbnek tűnik fel.

Utalok e tekintetben Angliára. Az angol törvényhozás tartózkodik attól, hogy építészeti összhanggal, úgyszólván a szépészeti érzék kielégítése czéljából alkosson törvényeket. A humanismus által nem ragadtatja magát túlzásokra; mindig csak a tényleges, gyakorlati szükségre ügyel. Ennek eredménye az, hogy bár Angliában a munkásosztály a legfontosabb, a legnagyobb és ahhoz képest minden más ország munkásosztálya kicsiny: ott a munkásmozgalmak a legenyhébb lefolyásúak. Igaz, van ebben része az angol nép gyakorlati szellemének is; de hogy van benne érdeme a törvényhozásnak is, mutatja az, hogy ugyanazon fajnak másutt, például Észak-Amerikában érvényesülő törvényhozása nem érte el ezt az eredményt.

Mindebből nem azt következtetem én, t. ház, hogy tehát ne a német, hanem az angol törvényeket másoljuk; — szerintem másolni nem kell semmit — hanem következtetem azt, hogy midőn a munkástörvényhozás terére lépünk, ne a német, hanem a sokkal czélszerűbb angol módszert kövessük.

Mellékesen jegyzem meg itt, hogy a német törvényeknek mintául elfogadásánál kétszeres óvatosságra int bennünket az a körülmény, hogy a német munkástörvényhozás a német belpolitika eszközéül is felhasználtatott, a mire nálunk egyáltalában nem alkalmas.

Hogy a német törvényekben sok helyes dolog van, elismerem; hogy azok elemeiből sokat felhasználhatunk mi is, nem tagadom; de midőn német törvényeket veszünk is mintául, akkor is igyekezzünk az angol módszert felhasználni, a mely kizárja azt, hogy elvszerűen csupán az egyöntetűség kedveért jogérzetünk, humanisticus érzelmeink kielégítése kedveért túlzásokra engedjük magunkat ragadtatni.

Ha már most ebből a szempontból tekintem az előttünk fekvő törvényjavaslatot, akkor én azt látom, hogy a mellett, a mi abban helyes — és ilyen sok van — viszont sok foglaltatik benne, a mely a mi viszonyunknak egyáltalán meg nem felel.

Én az igen t. kereskedelmi minister úrnak tetterejét, melylyel sok egyéb kötelességeinek teljesítése közben ráér arra is, hogy rövid működése alatt ily törvényekkel jöjjön a ház elé, nagyra becsülöm; lankadatlan hazafias tevékenységét, munkakedvét és munkabírását e házban és ezen kivül annyiszor elismertem, hogy remélem, abban, a mit mondandó leszek, sem ő, sem más valaki személyes élt felfedezni nem fog. *(Helyeslés bal felől.)* De épen az olyan

Digitized by Google

ministerekkel szemben, kik erélylyel bírnak, a kik egyéniségének sulya van és a kiknek sikereit bizonyos dicsfény veszi körül: kétszeres kötelesség e helyről nyiltan és határozottan kimondani a meggyőződést *(Élénk helyeslés bal felől)*, mert hiszen nekik épen ezek következtében könnyebben sikerül a törvényhozás előtt elfogadhatóknak tüntetni fel olyan dolgokat, a miket a törvényhozás másnak semmi feltétel alatt meg nem szavaz. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Ebben a törvényjavaslatban, az én felfogásom szerint, nagyon helyes az, hogy a kényszert általában alkalmazni kivánja. Nagyon helyes az, mert az ipartörvény 142. és 143. szakaszaiban foglalt facultatio a gyakorlatban czélszerütlennek bizonyult. Helyeslem azt, a mit e javaslat a segélyezés maximumára és minimumára vonatkozólag tartalmaz. Helyes az, hogy a bejelentésre s a járulékok behajtására a munkaadók kötelezteinek. Helyes az, hogy a járulékok százalékos arány szerint vettetnek ki és hogy a munkaadónak és munkásnak közös, habár nem egyenlő teherviselése mondatik ki.

Viszont az én nézetem szerint nem helyes, hogy a kényszer oly körökre is kiterjesztetik, először, a melyeknél az egyáltalában nem szükséges és másodszor, a hol az helyesen és haszonnal végre nem hajtható. *(Helyeslés bal felől.)* Nem helyeslem azt, hogy a szervezetnél a kényszer oly következetesen vitetik keresztül, a minek folyománya azután, hogy bizonyos helyeken az első sorban figyelembe veendő egészséges alakulatok szoríttatnak háttérbe. Hiánya a törvényjavaslatnak az, hogy nem gondoskodik a pénztárak szövetségéről, nem facultative, hanem kötelezőleg, mert ezáltal kimaradt ebből a szervezetből az autonom ellenőrzésnek egyik fontos eleme. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Kissé túlszigorú az én felfogásom szerint a javaslat a magán-egyesületi pénztárakkal szemben, a melyek nagyrésze figyelmet és jóakaratot érdemel a törvényhozás részéről és végre hiánya az, hogy nem állapitja meg az egyes pénztárak illetékességét. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Mindezeket a kifogásokat, azt hiszem, helyes lesz egyenkint elővennem, mert a mit állitottam, azt be is akarnám bizonyitani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is, hogy a törvényjavaslat oly körökre is kiterjeszti a kényszert, a hol arra szükség nincsen. Ilyen kör mindjárt első sorban a kereskedő segédek személyzete. Itt a kényszerre szükség nincs, t. ház, mert mindenki tudja, a ki a mi viszonyainkat figyelemmel kiséri, hogy a kereskedelmi osztály az állam részéről ilyen gyámkodásra nem szorúl. A kereskedő ifjak részint a maguk erejéből, részint főnökeik támogatásával nemcsak a fővárosban és az ország legtöbb vidéki nagy városában, de minden jelentékenyebb forgalmú városban segélyegyletekkel bírnak s a hol nem bírnak, ott mindenütt megindúlt a mozgalom, hogy ilyeneket létesítsenek.

Hiszen köztudomású dolog, hogy a kereskedő ifjak évenkint látogatott országos congressusokat tartanak, a melyeken életérdekeiket megbeszélik s a melyeken a tanácskozás egyik fontos tárgyát a többi közt a betegsegélyezés is képezi. Ha már most a törvényjavaslatban a kényszer reájuk nézve is kimondatik, akkor ennek az üdvös mozgalomnak vége szakad. Mi azonban következetlenségbe esünk, mert hiszen mi mindig hangoztatjuk, hogy ne várjon a közönség mindent az államtól és a törvényhozástól, hanem járjon a maga lábán is. *(Igaz! Helyeslés bal felől.)*

Midőn pedig vannak olyanok, kik a maguk lábán járnak, vagy legalább erősen igyekeznek megtanúlni azt, akkor mi túlzott gondoskodásból úgyszólván ölbe veszszük őket. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

De nem szükséges a kényszer kiterjesztése az iparos tanonczokra sem. Természetes, hogy ez már egészen más szempont alá esik. Az ipartörvénynek az iparos tanonczokra vonatkozó intézkedései teljesen kielégitők. Ezen törvény 62. szakasza *d)* pontjában azt mondja, hogy az iparos a vele egy háznéphez tartozó tanonczot betegség esetében ápolásban részesiteni köteles.

Egy további szakasz, a 72. szakasz *b)* pontja pedig kimondja, hogy a tanviszony 15 napi felmondás mellett felbontható, ha a tanoncz két hónál tovább tartó betegségben szenved. Tehát több mint 10 hétig tartozik az iparos a nélkül is gondoskodni tanonczának ápolásáról betegség esetén. És ezt a kötelezettséget a kisiparosok szivesebben elvállalják, azon okból, mert a tanonczok rendesen azon korból valók, a melyben az emberek általában legkevésbbé betegek *(Igaz! Úgy van! bal felől)* és ha csakugyan megbetegszik valamely mesternél a tanoncz, ez oly ritkán történik, hogy ezzel a jelen törvény intézkedései csakugyan terheseknek mondhatók, mert számításom szerint, ha 30—40 krral vétetik fel a fiatal munkások napibére, a mely a tanoncz-járúlék kiszámításának alapjául szolgál, akkor évenként átlag 3—4 frtot kell fizetni minden tanoncz után. Ha már most egy iparosnak több tanoncza van, akkor ez az illető mesterre nézve csakugyan jelentékeny teherré válhatik és azt vonhatja maga után, hogy az úgyis mindenféle szabályozásnak kitett tanoncztartás helyett cseléd-tartásra szánja el magát. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Midőn a közgazdasági bizottságban felhoztuk azt, hogy hiszen az ipartörvény kielégitő

Digitized by Google

módon gondoskodik a tanonczokról betegség esetében s hogy ez ellen panasz nem merült fel, ilyeneket pedig, mi legalább, nem hallottunk: az mondatott, hogy a szegény tanonczoknak nincs szavuk, azért nem lehet panaszaikat hallani. De, t. ház, ha az ipartörvényt jól hajtják végre, akkor majd hallhatókká válnak a panaszok. Ha pedig nem hajtatik jól végre, akkor micsoda biztosíték van az iránt, hogy a mostani javaslatot, ha törvénynyé lesz, jobban fogják végrehajtani. Ha pedig a közigazgatás javulására van kilátás és különösen az iparfelügyelet rendeztetni fog s így az új törvény megfelelőbb módon hajtatik majd végre, akkor kilátás van arra is, hogy az ipartörvény is végre fog hajtatni. Ennélfogva nincs semmi okunk arra, hogy más rendelkezések tétessenek ezen törvénybe, mint a minők az ipartörvényben már benn vannak. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De kifogásolom, t. ház, a mint említettem, ezen törvényjavaslatban azt is, hogy szigorú következetességgel akarja a kényszert keresztül vinni mindenütt, a hol — az én felfogásom szerint — az helyesen és hasznosan nem alkalmazható. *(Helyeslés bal felől.)* A betegsegélyezés ügyének szervezését ez a törvényjavaslat úgy tervezi, hogy a kerületi pénztárakra fekteti a fősulyt. Kerületi pénztárak alakíttatnának a kereskedelmi minister rendelete által meghatározandó területeken az országban mindenütt és abba belépni tartoznék minden olyan munkás, a ki nem tagja a 28. §-ban említett egyéb segélyező pénztáraknak. Én ezt az intézkedést részben kivihetetlennek, részben pedig károsnak tartom. Kivihetetlennek azért, mert ismervén az országot és annak azon vidékeit is, hol a cultura bizony még nem nagyon terjedt el; tudom azt, hogy azon kisebb községekben, hol sem orvos, sem gyógyszertár, sem kórház, sem iparos közönség nagyobb számmal nincs: talán lehető lesz az, hogy a járulékokat, hátralékká válván, közigazgatási úton be fogják hajtani; de hogy annak fejében a szegény munkás mit kap, az nagyon kétséges. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Méltóztassék figyelembe venni azt, hogy az ország nagy részében még a járásokban sincs orvos. Én legalább ismerek nagy megyéket, a hol a járási orvosok, ha alkalmaztatnak is, nem maradnak meg, mert helyzetük nagyon rossz; a hol gyógyszertár is csak egy van járásonként; az egyetlenegy kórház pedig, mely a törvényhatóságban létezik, túl van tömve. Méltóztassék már most e mellett különösen figyelembe venni azt, hogy a segélyezés nem olyan, mely általában nagy koczkázattal járna.

Nagyban különbözik e részben a balesetek elleni, vagy általában bármiféle biztosítástól, melyek széles üzleti kört kivánnak. A betegsegélyezésnél egészen más dolgokra kell a sulyt fektetni, nem a nagy kerületekre, nem a segélyzendők nagy körére, hanem arra, hogy az orvosi segély közel legyen, mert a betegségek legnagyobb részénél a némi fáradsággal járó nem nagy, de gyors segély a fődolog, mert az esetek rendszerint nem sulyosak.

Másodszor fontos, hogy az illetők ellenőrizhetők legyenek; mert sehol sem tapasztalható oly rendszeresen a simulatio, mint épen ezen a téren. Mindez arra utalja a törvényhozást, hogy a betegsegélyezést úgy szervezze, hogy az ellenőrzés lehetőleg közel legyen. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Ennélfogva, nézetem szerint, nem helyes az, hogy egész kerületek öleltetnek fel egy-egy betegsegélyző pénztár által. A kisközségek mindenütt bajt okoztak a törvényhozóknak.

Érezték már ezt általában is és kétféleképen igyekeztek ezen segíteni. Részint úgy, mint a törvényjavaslatban van s a hogyan az osztrák törvény elintézhetni vélte a dolgot; az az osztrák törvény, a melynek ezen törvényjavaslat úgyszólván utánzata. Ott szintén kerületi pénztárak állíttatnak fel. Én erről az intézkedésről kétféle véleményt hallottam. Egyik az, hogy azon rövid idő alatt, a mióta az osztrák törvény életbe lépett, a kerületi pénztárak tűrhetően váltak be; a másik vélemény az, hogy Ausztria egyes részeiben jól vált be, mig ott, hol a cultura kisebb, egyáltalában nem felelt meg a várakozásoknak. Ugyanazon egyén, a ki erről illetékesen nyilatkozhatott, a mint tudom, levélben egyfelől kedvezően nyilatkozott az egészről; egy képviselőtársunknak azonban, a ki személyesen beszélt vele, meglehetősen becsmérlőleg nyilatkozott ugyanarról. Különben akár bevált e szervezet Ausztriában, akár nem: rám nézve az nem lehet irányadó, mert hiszen az osztrák és a magyar viszonyok közt igen nagy különbség van. *(Helyeslés a baloldalon.)*

A német törvényhozás másképen igyekezett a bajon segíteni: ott a fősulyt nem a kerületi, hanem a helyi és a vállalati pénztárakra fektették. Természetes, ott is kimaradtak egyes községek. És miután a német törvény szintén a kényszer keresztülvitelének álláspontjára helyezkedett, azon expedienshez folyamodott, hogy a községet, a mely úgy is betegápolási kötelezettséggel tartozik lakosaival szemben, arra kötelezte, hogy a segélyezés minimumának és a munkások által fizetendő járulléknak mérve szerint segélyezze a munkásokat. De a miket vidéki viszonyainkról mondtam, azok után be fogja látni mindenki, hogy ezen expediens nálunk szintén nem alkalmazható. *(Helyeslés bal felől.)* Nem marad tehát egyéb hátra, mint nyiltan és

Digitized by Google

őszintén bevallani, hogy a mi viszonyaink között a kényszert helyesen, végső következményeig keresztülvinni nem lehet.

A fentebbieken kívül ellene szól még az is, hogy ekkor olyan intézkedésekkel is kell találkoznunk, mint a törvényjavaslat 46. § ában foglaltatik, melyben az mondatik, hogy a vállalati, gyári pénztárt az iparhatóság abban az esetben betilthatja, ha annak felállítása az illető kerületi betegsegélyző pénztár fennállását veszélyeztetné. Ilyen segélyeszközökre van szükség, ha nem akarjuk őszintén bevallani, hogy a tények miképen állanak. Pedig, nézetem szerint ebben nincs semmi szégyelni való. Az egyenlő elbánás mellőzését kifogásolni lehetne például, ha közteherviselésről, vagy általános emberi jogok megadásáról volna szó; de már a politikai jogok adásában különbséget kell tenni a gazdasági ápolás terén, a hol minden körülmények között a czélszerűség dönt. A czélszerűségnek pedig két feltétele van: egyik, hogy az intézkedés a szükségnek feleljen meg, a másik, hogy lehetséges legyen. Ha ezen két feltétel közül csak az egyik is hiányzik: akkor a kényszernek nincs jogosúltsága. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Hiánya ezen törvényjavaslatnak felfogásom szerint továbbá az, a mit a t. előadó úr mint annak egyik kiváló előnyét említette, tudniillik, hogy midőn behozza a kényszerpénztárakat, mellőzi a pénztári kényszert. Előnyt lát ebben a t. előadó úr, mert szabadelvű intézkedésnek tekinti és azt mondja, hogy ezt a javaslatot mindenesetre a liberalis javaslatok közé fogja sorolni.

Beöthy Ákos: Ezt nem tanulta Mirabeautól! *(Derültség)*

Gaál Jenő *(pécskai)*: No hát, ha valamely javaslat arra az alapra helyezkedik, hogy a kényszert egyáltalában alkalmazza ily téren: akkor, hogy valamivel több-e vagy kevesebb a kényszer, a szabadelvűség szempontjából igazán közömbös. Nézetem szerint épen ezen mellőzésben rejlik a hiba, mert ez által azt idézzük elő, hogy azon iparosok, a kik több munkást foglalkoztatnak, kénytelenek lesznek folytonosan nagy leszámolási munkát végezni. Az iparos munkás tudnillik választhat a pénztárak között. A munkaadó köteles őket a belépésnél és a munkából való kilépésük alkalmával bejelenteni.

A közgazdasági bizottságban is felmerülvén ez az aggály, az úgy vélt rajta segíthetni, hogy kimondotta, hogy a kereskedelmi minister kívánhatja a pénztáraknak a postatakarékpénztárakba belépését és annak feltételei szerint a check és clearing-forgalomban való részvételét. Én elismerem, hogy ebben van valami könnyítés. A pénzt nem fog kelleni postán elküldeni; de a világlatban tartás és az elszámolás kötelessége azért mégis az iparos vállain marad. Lényegileg tehát nem segít a bajon.

Javítni lehetne a helyzetet az által, ha mi a kényszernek megfelelően és következetesen nemcsak a kényszerpénztárakat, hanem a pénztári kényszert is behoznók, vagyis azt mondanók ki, hogy eltekintve azoktól a munkásoktól, a kik már tényleg valamely pénztárnak tagjai, a többiek kötelesek azon pénztárnak, a melyet a munkát adó kijelöl, tagjai közé beíratkozni.

További hiánya ennek a javaslatnak, hogy nem gondoskodik arról, hogy autonom ellenőrzés is legyen ebben a szervezetben. A törvényjavaslat a szövetségek alakítását facultative megengedi, de nem rendeli el. Nézetem szerint ezen a téren nem lehetünk eléggé óvatosak és a hatóságok mellett nagyon kivánatos lenne, ha magában a szervezetben léteznék oly közeg, mely különösen a kezelés számszerű ellenőrzésére lenne hívatva. *(Úgy van bal felől.)*

Végül még néhány szót vagyok bátor, t. ház, arra vonatkozólag mondani, hogy ez a javaslat túlszigorúan bánik el a magánegyesületi pénztárakkal. Mert az, a mi e részben a javaslatban foglaltatik, sok, figyelmet érdemlő magánegyesületi pénztár fennállását veszélyezteti. Itt ugyanis az van mondva, hogy fenmaradhatnak az ily pénztárak akkor, ha a törvénynek megfelelően átalakítják alapszabályaikat és legalább 200 taggal bírnak; holott igen sok kisebb és jóakaratot érdemlő magánpénztár van, melynek fenmaradása az én nézetem szerint nem idézne elő semmi bajt és az illetőkre nézve megnyugtatást foglalna magában. *(Úgy van! bal felől.)*

Azután a törvényjavaslatnak egy másik szakaszában az is foglaltatik, hogy a magánegyesületi pénztárak részére pedig nem biztosíttatik a hátralékoknak közigazgatási úton való behajtása. Hát én azt elismerem, hogy vannak magánegyesületi pénztárak, melyekre különösen vigyázni kell; de ezt felfogásom szerint meg lehet akkor is tenni, ha miattuk a többieket nem büntetjük. *(Helyeslés bal felől.)* Hiszen olyan rendelkezési jog adatik itt a hatóságnak és a kereskedelmi ministernek, hogy a mint ezek a pénztárak működésük terén túllépnek, megfenyíthetik őket és oda vihetik a dolgot, hogy vagy megszűnnek hazafiatlan és nemzetközi téveszmék terjesztésének góczpontjai lenni, vagy pedig megszűnnek egyáltalában létezni.

De azért, mert talán egy pár ilyen egyesületi pénztár van, megrendszabályozni a többieket is, ez szerintem nem helyes.

Én tehát elismerve a javaslat előnyeit, kifogásolom benne azt: hogy a kényszert elvszerűen viszi keresztül s alkalmazza ott is, hol az szükségtelen, vagy haszonnal nem járhat; a szervezet megalkotásánál a fősulyt a kerületi pénztárra

Digitized by Google

fekteti, holott a segélyezés természete azt kívánja, hogy a pénztár az illetők közelében alakúljon; mellőzi a törvényjavaslat az autonom szervezetnek kellő kiépítését és az önkormányzati ellenőrzést nem biztosítja; az illetékességet a pénztáraknál nem állapítja meg és végül kedvezőtlenebbül bánik el a magánegyesületi pénztárakkal, mint a mennyire helyes.

Következik végre válaszom a harmadik kérdésre, hogy mi legyen tehát az a szervezet, a mely viszonyainknak szerintem megfelel? Azt gondolom, a kritikában, melyet adtam, a válasz is benne foglaltatik. Én a kereskedőket a kényszer alól általában kivenném; kivenném az iparos tanonczokat is, mert azokról az ipartörvény kielégítően intézkedik. A sulyt nem a kerületi, hanem a helyi pénztárakra fektetném és azt mondanám, hogy mindenütt, a hol bizonyos számú munkás van, pénztárt kell alakítani. A vállalatoknak is ugyanazon feltétel mellett fentartanám azt a szabadságát és egyszersmind kötelezettségét, hogy ők is létesítsenek pénztárt munkásaik részére. Azután a szövetségek létesítését következetesen keresztülvinném, a helyi pénztárak körében épúgy, mint a vállalati pénztáraknál; azzal a különbséggel, hogy míg a helyi pénztárak természetesen több ipart foglalnának egyűvé, addig a vállalati pénztárak lehetőleg szakma szerint alakúlnának *(Helyeslés bal felől)*, mert ez a legtermészetesebb és ez keresztülvihető ott, valamint a kisiparnál is a fővárosban.

A magánegyesületi pénztárakkal liberalisabban bánnék el; az egész törvényjavaslatra nézve pedig úgy intézkedném, hogy abban nem valami kiszámíthatatlan következtetésekre vezető elv, hanem a gyakorlati szükségnek megfelelő egyszerű intézkedések foglaltassanak. *(Helyeslés bal felől.)*

Röviden voltam bátor elmondani ezeket t. ház, mert azt hiszem, helyesebb, ha a módosítványokat határozati javaslatba foglalom össze, — mely kimondja, hogy általában a törvényjavaslat alapeszméjét helyesli, bizonyos intézkedéseit fentartandóknak véli, más intézkedései azonban megváltoztatandók és a törvényjavaslat mielőbb átdolgozandó. Bátor leszek a határozati javaslatot felolvasni. *(Halljuk! Olvassa)*:

»Határozati javaslat.

A képviselőház az ipari és gyári alkalmazottak segélyezését szabályzó törvényjavaslat alapeszméjét, továbbá a segélyezésnek és járúlékoknak mértékére, a fizetési és bejelentési kötelezettségre, a vitás kérdések elintézésére, az eljáró hatóságokra és a büntető határozatokra vonatkozó rendelkezéseit helyesli. De miután abban a pénztári kényszer oly körökre is kiterjesztetik, melyeknél az nem szükséges és főleg miután a pénztárak ajánlott szervezete mellett a javaslatot, ha törvényerőre emelkednék, az ország nagy részében egyáltalán nem, más nagy részében csupán az egészséges és első sorban figyelembe veendő alakúlatok háttérbe szorításával lehetne végrehajtani: a képviselőház a 600 számú törvényjavaslatot a közgazdasági bizottsághoz küldi vissza, azon útasítással, hogy azt a következő elvek és szempontok szerint dolgozza át:

1. A pénztári kényszer a szorosabb értelemben vett kereskedelmi segédmunkásokra, továbbá az iparos tanonczokra ne terjesztessék ki. *(Helyeslés bal felől.)*

2. Az ideiglenes jellegű, névszerint az építési vállalatokra s a bányamunkásokra vonatkozó intézkedések meghagyása mellett a szervezendő pénztárak körül a fősuly a községi és gyári, illetve vállalati pénztárakra fektetendő. *(Helyeslés bal felől.)*

a) Községi pénztárak ugyanis minden községben létesítendők, a hol legalább száz segélyezendő munkás foglalkozik. Két vagy három község azonban, ha külön-külön nem, de együtt bírnak száz segélyezendő munkással, feltéve, hogy legfelebb egy, vasúton vagy gőzhajón két mértföldnyire fekszenek egymástól, e részben egy községnek tekintendő. A községi pénztárak minden megyében, vagy a szükséghez képest esetleg nagyobb területen szövetséget tartoznak létesíteni, melynek egyik főfeladata a kezelés számszerű ellenőrzése lesz.

b) Mindazon gyárosok vagy állandó jellegű vállalatok tulajdonosai, a kik legalább száz segélyezendő munkást foglalkoztatnak, munkásaik számára tartoznak segélypénztárt felállítani. Több egynemű iparágat űző és egy helyen, vagy egymástól legfelebb egy, vasút vagy gőzhajón két mértföldnyire fekvő teleppel bíró gyáros közösen létesíthet ily pénztárt, ha munkásaik száma együtt legalább 100-at tesz.

Ha pedig a gyárakban, illetve vállalatoknál foglalkoztatott munkások száma száznál kevesebb, akkor ezek a legközelebbi községi pénztárba tartoznak belépni. A gyári és vállalati pénztárak iparáganként csoportosúlva létesítsenek országos szövetségeket.

3. A fentjelzett községek területén vagy gyárakban és vállalatoknál foglalkozó ipari munkások, a mennyiben már valamely hatóságilag elismert jellegű magánpénztárba be nem léptek volna, tartoznak az illető községi, illetve gyári vagy vállalati pénztár tagjai közé beíratkozni.

4. A mennyiben valamely most létező magánegyesületi pénztár alapszabályait a törvény azon rendelkezéseinek megfelelőleg, melyek a segélyezésre és a járúlékokra vonatkoznak,

Digitized by Google

átalakítja és legalább 100 taggal bír, továbbra is fenmaradhat és jogában áll mindenütt, a hol községi vagy vállalati pénztárak nem állíttandók fel, a maga számára tagokat gyüjteni. Ezen pénztárak mással, mint segélyezéssel, nem foglalkozhatnak. Részökre az igazolt hátralékoknak közigazgatási úton leendő behajtása szintén biztosíttatik.

5. Azon helyeken, hol sem külön, sem a szomszédos községekével együtt száz ipari munkás nem található, segélypénztárt nem kell létesíteni, de az ott foglalkozó ipari munkások a legközelebbi községi pénztárba léphetnek, a mely őket minden ellenvetés nélkül befogadni tartozik.

6. A fővárosban a nem gyári és vállalati pénztárak lehetőleg szakmák szerint alakítandók, a mennyiben tudniillik egy-egy szakma körében legalább száz segélyezendő munkás foglalkozik. Azon munkakörök számára pedig, melyek száz munkást nem foglalkoztatnak, kerületi segélypénztárak létesítendők, melyek a szakmabeliekkel együtt egy közös fővárosi pénztári szövetséget alkotnak.

Az ezen útasítás értelmében átdolgozott javaslatot a közgazdasági bizottság mielőbb nyujtsa be a képviselőháznak, hogy az még a jelen ülésszak folyama alatt törvényerőre legyen emelhető.« *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Én tehát, t. ház, nem útasítom vissza a törvényjavaslat alapeszméjét, sőt inkább kivánom, hogy ezen az alapon minél hamarább oly törvény alkottassék, a mely viszonyainknak és a nézetem szerint mindenekelőtt szem előtt tartandó azon követelménynek is megfelel, hogy mi ne egy elvet iktassunk törvénybe, hanem gyakorlati intézkedéseket. *(Helyeslés bal felől.)*

Bátor vagyok a t. háznak határozati javaslatom elfogadását ajánlani. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Varasdy Károly jegyző: Neumann Ármin!

Neumann Ármin: T. ház! *(Halljuk!)* Mielőtt felszólalásom sajátképeni tárgyára rátérnék, kötelességemnek tartom rövi len kijelenteni, hogy Gaál Jenő t. képviselőtársam határozati javaslatát nem fogadom el. Nem fogadom el azért, mert az ő álláspontja részben negatioja azon sarkalatos elveknek, melyeken az egész czélbavett reform fölépül és mert én ezen elveket helyeseknek tartom és egyáltalában a törvényjavaslat sorsát koczkáztatni nem kivánnám; azért nem fogadhatom el határozati javaslatát.

Ennyit kivántam általánosságban egyelőre röviden megjegyezni, fentartva magamnak, hogy beszédem későbbi folyamán, a mennyire egyszeri hallás után lehet, azokra, a miket t. képviselőtársam mondott, röviden reflectáljak.

T. ház! A szőnyegen levő törvényjavaslat egy fontos lépést jelez azon socialis problemák terén, melyek megoldására irányúló törekvések és kisérletek korunk egyik legkiválóbb jellemvonását képezik és mert nálunk a kormány előterjesztésére nem a munkások mozgalma adta meg a lökést, mert nem egy kényszerhelyzet nyomása alatt lépett a társadalmi reform terére: nem lesz egészen felesleges mindenekelőtt azon kérdéssel foglalkozni, vajjon czélszerű-e a kormánynak ezen kezdeményezése és ha igen — tekintettel arra, hogy a szóban forgó intézkedésekkel még távolról sincsen az állam és társadalom teendője e téren kimerítve, hanem kétségteleníl még számos más concentricuson működő intézkedésre lesz szükségünk — vajjon a kormány a teendők egymásutánját illetőleg helyesen jár e el akkor, midőn az úgynevezett munkáskérdésre vonatkozólag politikáját a benyújtott törvényjavaslattal inaugurálja.

Mindkét kérdésre, t. ház, meggyőződésem szerint csak határozott igennel lehet válaszolni.

Már azon szellemi kölcsönhatásnál fogva is, mely köztünk és a többi civilisált népek közt kifejlődött, már azon egyenlő termelési viszonyokat feltételező sürü gazdasági érintkezési pontoknál fogva is, melyek között a szomszéd népekkel élünk: ki nem vonhatjuk magunkat azon áramlat alól, melynek hullámai ugyan még eddigelé hozzánk át nem csaptak, de melyeknek moraját régóta elég érthetően halljuk. És ha igaz az, hogy a socialis reform ott válik mindinkább szükségessé, a hol a cultura és azzal együtt az ipar is mind nagyobb arányban fejlődik: mindkettő színvonalának emelésére folytonosan irányúló törekvéseink egyszersmind intelmül szolgálhatnak arra, hogy az események által ne engedjük magunkat meglepetni, hogy ne felejtsük el mi sem azt, hogy a socialismus a mai társadalmi rendben úgy a tudomány, mint a gyakorlat szempontjából már rég kivívta magának az általános polgárjogot. Jó lesz nekünk is szem előtt tartani, hogy könnyebb valamely betegség kitörésének elejét venni, mint a már kitört betegséget gyógyítani. *(Úgy van! jobb felől.)*

Azon körülményben tehát, hogy nálunk részint a munkások számának aránylag csekély volta, részint azoknak anyagi viszonya és hazafias magatartása következtében az úgynevezett munkás-kérdés nagy arányokat nem öltött, én csak garantiát látok arra nézve, hogy a szóban forgó reform minden elhamarkodástól menten a gazdasági szabadság lehető kiméléséve fog megoldást nyerni.

Ily szempontokból kiindúlva azon feladatok complexusában, melyeknek megoldása itt az

Digitized by Google

államra háramlik, nem ismerek egyet sem, mely inkább — mint a munkások betegségek ellen való biztosítása — képes volna a munkásosztályt lassan-lassan a társadalommal kibékíteni és azon rideg ellentéteket legalább részben javítani, melyek a változott termelési viszonyok folytán beállottak. Nem ismerek az államnak e téren egyetlenegy fontosabb feladatát sem annál, hogy gondoskodjék, miszerint a munkásnak élete és gazdasági ereje, mint melyek az ő és családjának egyetlen tőkéjét képezik, biztosítva legyenek azon veszélyek ellen, melyek egészségét részint foglalkozása mint olyan folytán környezik, részint a gépben concentrált erővel szemben azért háramolnak reá, mert itt gyakran minden elővigyázata, minden óvatossága hajótörést szenvedhet.

A statisztikai kimutatások szerint a múlékony munkaképtelenség összes eseteinek $^{8}/_{10}$-ed részét betegségek idézik elő a munkásoknál; 1000 munkás között 338 betegszik meg évenként. A munkásoknak betegség ellen való biztosítása tehát, minden socialis szemponttól eltekintve, nagy gazdasági fontossággal is bír: conserválja a munkás gazdasági erejét, nem kényszeríti őt azt teljes felgyógyulása előtt gyengíteni. De midőn a javaslat a munkásosztály betegség-ügyét az általános szegényügytől függetleníti, midőn a munkásnak a betegsegélyző pénztárak kezelésében nagymérvű befolyást enged, egyszersmind hathatósan emeli a munkás erkölcsi értékének és függetlenségének tudatát is.

T. ház! Azon körülmény, melyre Gaál Jenő képviselőtársam is hivatkozott, hogy két nagy állam, melyben a munkásosztály összehasonlíthatatlanúl nagyobb számban van képviselve, mint nálunk, nem tért még át a kötelező biztosításra, tudniillik Franczia- és Angolország, ne ingasson meg bennünket. Mert a mi Franczia országot illeti, az — mint tudjuk — az ott fenforgó viszonyoknál fogva csak nagy tartózkodással lép a socialis törvényhozás terére: ez okból nem államosítja vasútjait, azért nincsen ott máig sem úgynevezett sajátképi jövedelmi adó; de útját állják ennek más okok is, így például a Léon Say által is kifejezésre juttatott azon nézet, hogy azon terhek által, melyek a biztosítás miatt az iparra nehezednek és nehezedni fognak, Németország ipara nem lesz versenyképes Francziaország iparával. Hogy mennyire téves ezen nézet, kitűnik már abból is, hogy míglen például a balesetek elleni biztosításnál, még a legveszedelmesebb üzemeknél is, a fedezeti elv szerint a biztosítási díj nem tesz ki többet, mint a munkabér 1·3%-át, addig egy nevezetes social-statisticus számítása szerint azon gazdasági veszteség, mely Németországot addig érte, míg a kötelező biztosításra át nem tért, kitett évenként 16½ millió márkát, Angolországban kitesz 13 millió font sterlinget. De különben is azon rendkivüli tevékenység mellett, melyet a magán-associatio Angol- és Franczia országban e téren kifejt, nem teszi annyira érezhetővé a kényszer-biztosításnak szükségességét. Franczia országban a már néhány évvel ezelőtt létezett 7011 sociétés de secours mutuelles, 970.000 valóságos és 155.000 tiszteletbeli tagjával, betegek ápolására 11 millió frankot, temetésekre 911.000 frankot és rokkantak javára 1,615.000 frankot költött. Nincs ez máskép Angolországban sem, a hol a »poor tax« egy magában majdnem 100 millió forintot jövedelmez; ott csak a két munkásrend és pedig a forrestres és manchster unity több mint 1 millió kétszázezer tagot számlál és körülbelül 90 millió forintot fordít évenként a munkások segélyezésére. Itt tehát a munkások biztosítására nincsen oly égető szükség, mint máshol. Mindamellett azt tapasztaljuk, hogy különösen Franczia országban is a kormány minden javaslatában mindinkább közeledik a kötelező biztosítás eszméjéhez. Helyesen mondja Bödiker: Der schwere Stein der zu lösenden Aufgabe liegt in Frankreich zur Zeit auf einer schiefen Ebene. Der Druck der Arbeitermassen wird schon dafür sorgen, dass er nicht heruntergleitet; aber nicht eher wird er in ruhiger Lage sich befinden, als bis er auf dasjenige Niveau gehoben ist, welches Deutschland und Oesterreich definitiv als das Endziel dieser Bestrebungen für die zivilisirte Staaten festgesetzt haben: auf die Ebene der allgemeinen obligatorischen Versicherung.

Nálunk pedig, hol az önsegély iránt a hajlam kisebb, mint máshol, hol a szövetkezeti eszme csak lassan tud tért foglalni, a hol a magánbiztosítási intézmény aránylag még nem igen bírt a nép szélesebb rétegeiben gyökeret verni: kettős okunk van az itt szóban forgó viszonyokat a magánjog köréből egészen kiemelni s a nyilvános jogba átültetni, vagyis a kötelező biztosítás által azon szilárd alapot megteremteni, melyen a socialis reformokat felépíthetjük.

A mi pedig a teendők egymásutánját illeti, részemről csak helyeselhetem, hogy a kormány az ezelőtt táplált azon tervétől, miszerint első sorban a munkások balesetek ellen való biztosítását szabályozza, eltért és első sorban a betegsegélyző pénztárak kötelező felállítását tűzte napirendre.

A balesetek elleni biztosítás ugyanis a nagy számok után irányúl és a koczkázatnak mennél szélesebb körben való felosztásán alapszik. Itt tehát statisztikai adatok hiányában nélkülözhetők azon fontos iránytűt, mely nélkül a czélba veendő reform könnyen zátonyra jutna.

Digitized by Google

Igaz, hogy ezen statisztikai adatok hiánya nem akadályozta sem Németországot, sem Ausztriát a balesetek elleni biztosítás meghonosításában; nem akadályozta azért, mert a tapasztalat azt bizonyítja, hogy az életbiztosításnál is azon halálozási táblázatok bizonyultak leghelyesebbeknek, melyek empiricus módon a biztosító intézetek kebelében állittattak össze. A legjobb halálozási táblázatok nem a népességi és halálozási lajstromokból, hanem a biztosító intézetek feljegyzéseiből kerültek ki; így a 17 angol társaság táblázata, a Brune-féle és az új német táblázat. Csakhogy feledni nem szabad, hogy addig, mig ily statisztikai adatok gyűjtetnek, a halálesetek elleni biztosítás olyan experimentum, melyet a különben is bizonyos kényszerítő körülmények között levő gazdagabb szomszédnépek maguknak megengedhetnek, de mi nem. Itt tehát leghelyesebben járunk el akkor, ha bevárjuk azon adatokat, melyeket más népek összegyűjtenek.

Ha látjuk, mennyi nehézséggel kellett itt Németországnak megküzdeni, pedig ott 1886-ban a biztosított munkások száma 3,725.313 és az itt szóba jövő üzemek száma 269.274 volt, akkor mi, kiknek alig van több 80.000 gyári munkásunknál és 1.000 gyárunknál, bizonyára ily experimentumhoz egyelőre nyúlni nem fogunk.

Azonban a betegsegélyző pénztárak főfeladatát a tettetés elhárítására irányzó ellenőrzés képezi. Minél localisabb módon vannak kezelve, annál biztosabb a czélba vett siker. Azért helytelennek bizonyúlt Ausztria eljárása, a hol szintén előbb a balesetek elleni biztosítást és azzal kapcsolatosan arra támaszkodva vették szabályozás alá a betegsegélyző pénztárakat. Ezen eljárás ferdeségének legjobban adott kifejezést egy osztrák szónok, midőn azt mondja: valamint a gyereket, mielőtt szaladni engedik, járásra kell tanítani, épúgy kell a munkásnak első sorban betegség ellen oltalmat nyújtani, mert csak a betegség stadiumában tarthat igényt a baleset elleni járúlékokra.

Teljesen helyeslem tehát a kormánynak a teendők egymásutánjára vonatkozó eljárását.

T. ház! A hol a betegségek elleni biztosítást kötelezőleg meghonosították, egyik fontos kérdés tárgyát képezte az, vajjon azon új terhek, melyek ez által az iparra nehezednek, nem fogják-e az iparczikkeket egyrészről megdrágítani, másrészről azoknak versenyképességét a világpiaczon megbénítani. Azt tapasztaljuk azonban, hogy mindenütt az ez irányban felmerült félelem közelebbi megtekintésnél alaptalannak bizonyúlt be. Már a törvénylavaslat indokai is kiemelik, hogy itt tulajdonképen új teherről alig lehet szó, mert itt oly kötelezettségek lettek megállapítva, melyek úgy az 1875: III., mint az 1884. ipartörvényben kifejezésre jutottak; a rendezettebb szervezettel bíró vállalatoknál pedig eddig is meg vannak honosítva.

Mindamellett kétségtelen, hogy a törvényjavaslat intézkedései a munkabérek, illetve a termelési költségek emelkedését előbb-utóbb magok után fogják vonni és kétségtelen az is, hogy idővel ezen terhek a fogyasztókra fognak áthárítatni, úgy, hogy a kötelező biztosítás, mint egy általános közvetett adó fogja hatását gyakorolni. De ez iparunk versenyképességét a világpiaczon annál kevésbbé fogja alterálni, mert a kötelező biztosítás behozatala az összes iparosországokban szintén csak idő kérdése; de iparunk versenyképességét a világpiaczon nem fogja érinteni azért sem, mert az összehasonlító munkabér-statisztika szerint a nyugateurópai államok munkabérei aránytalanúl nagyobbak a mi munkabéreinknél.

T. ház! Itt ki nem térhetek azon kérdésnek legalább futólagos érintése elől, mely Németországban oly elkeseredett parlamenti harczra adott alkalmat, hogy tudniillik miért nem terjesztetik ki kötelezőleg a betegsegélyző pénztárak intézménye a mezőgazdasági munkásokra is. Mint tudjuk, ezen kérdést különösen Németországban azon látszólagos és mesterségesen oda állított érdekellentétből kiindúlva tárgyalták, mely az ipar és mezőgazdaság között létezik. Nem kivánok ezúttal e pontra hosszasabban kiterjeszkedni és azért csak azon rövid megjegyzésre szorítkozom, hogy ez idő szerint alig legyőzhető akadályok léteznek arra nézve, miszerint a munkások ezen kathegoriájára is kiterjesszük a törvényt. Ezen akadályok részint alanyiak, részint tárgybeliek. Nehéz volna ugyanis egyrészt a mezőgazdasági munkás fogalmát megállapítani, mert számos esetben a munkás munkaadó, majd cseléd is; majd itt, majd ott dolgozik néhány napig; de nehéz volna másrészt a pénzbeli hozzájárúlást különösen ott megállapítani, hol a béreket — mint az számos vidéken divatos — természetben szolgáltatják ki. Ehhez járúl, hogy a pénzbeli bérek a mezőgazdaságnál sokkal csekélyebbek, mint az ipar körében alkalmazott munkások bérei; a fizetendő járúlékok által előidézett bérlevonások tehát sokkal érezhetőbbek, a táppénzben nyújtandó segélyek pedig ennélfogva szintén csekélyek volnának.

Ily körülmények között pedig t. ház a mezőgazdasági munkásoknak a kötelező biztosítás által, nem a mint czélozzuk egy privilegium favorabile, hanem egy privilegium odiosum jutna osztályrészül és azért csak helyeselhető, hogy a javaslat csupán facultativ módon hozza a munkások ezen osztályát a betegsegélyző pénztárakkal kapcsolatba.

Digitized by Google

Mindamellett, t. ház, igen megfontolandónak tartom, vajjon nem volna-e helyén ezen munkások sorsán egyelőre is a magánjogi felelősség kitágítása által segíteni. Tudjuk azt, hogy ily felelősségi törvényünk — kivéve az 1874. törvényt, mely a vasútakra vonatkozik — nincs; az általános jogi elvek pedig, melyek itt mérvadók, még mindig a római jogelveken sarkallanak; azon jogelveken, melyek a munkát lealázónak tekintették és sajátképen rabszolgamunkát tartottak mindig szem előtt. De megfontolandó az is, vajjon nem lehetne-e ezen munkásokat legalább oly alakban belevonni a jelen törvényjavaslatba, a minőben azt az osztrák törvény 3. §. teszi, kimondván, hogy balesetek által beállott munkaképtelenség esetén a munkaadó a munkásnak orvosi kezeléséről és ellátásáról gondoskodni s az ezzel járó költséget négy hétig sajátjából viselni tartozik. Ez annyival inkább megfontolandó, mert a mező gazdaságnál előforduló baleseteket is sok esetben az ott alkalmazni szokott gépek okozzák, melyek az iparnál is a biztosításra nézve oly forradalomszerű hatással voltak. Remélem, hogy a kormány, ha nem is a jelen alkalommal, de mindenesetre a kilátásba helyezett balesetek elleni biztosítás szabályozásánál ezt consideratio tárgyává fogja tenni.

Ezek után engedje meg a t. ház, hogy röviden áttérjek a javaslat sajátképeni benső érdemére. Én ezt, t. ház, leginkább abban találom, hogy első sorban egy egészséges conservatismusnak hódol: fentartja mindazon szervezeteket, melyek a munkásoknak betegség elleni biztosításával foglalkoznak és életképeseknek bizonyúltak; újat csak ott alkot, a hol vagy semmi sincs, vagy a hol a már létező nem életképes és hogy mindezen szervezeteket lehetőleg általános szabályok szerint a kötelező biztosítás nagy rendszerébe foglalja össze.

A javaslat sulypontját a kerületi betegsegélyző pénztárak képezik, mint a melyek hívatva vannak úgy azon biztosításra kötelezetteket felvenni, kik más pénztáraknál bejegyezve nincsenek, mint azokat, kikre a kötelező biztosítás ugyan nem vonatkozik, de a kik a javaslat keretében szabad akaratból a biztosítás előnyeiben részesülni kívánnak. Nagy tartályát fogja az képezni a biztosítottaknak, hol a legkülönbözőbb elemek tarka vegyülékben fognak egyesíttetni.

Gaál Jenő t. képviselőtársam azt állítja, hogy épen ezen körülmény fog ezen pénztárakra bomlasztólag hatni és mivel ezek képezik a törvényjavaslat sarkpontját, a törvényjavaslat végrehajtható nem is lesz. Engedje meg, t. ház, hogy ezen ellenvetésekre röviden válaszoljak. Mindenekelőtt ki kell jelentenem, hogy én nem csudálkozom azon, hogy Gaál Jenő t. képviselő társam bizonyos kétkedéssel tekint ezen pénztárakra, mert ez a sorsa minden új intézménynek, a mely még a gyakorlati élet tűzpróbáját ki nem állotta. Nem csudálkozom annyival is inkább, mert kétségtelen az is, hogy ezen pénztárak ideáljának csak oly szervezet felelne meg, melyben minél több egyenlő hivatással bíró munkaadó és munkás egyesül és ezen pénztár kezelésében tevékeny részt vesz. Ha mindamellett az ő nézeteit nem oszthatom, ebben a következő eszmemenet által vezéreltetem.

Ugyanis az én meggyőződésem szerint az itt szóban forgó betegsegélyezés ügyét kötelező biztosítás nélkül egyáltalában szabályozni nem lehet. Megengedem, hogy a nélkül is a mi állapotainkon számos javítást és philantropicus intézkedést lehetne tenni; de azon socialis reformot, a gazdasági erők azon conservválását, mely itt szemünk előtt lebeg, e nélkül meghonosítani egyáltalában nem lehetne. A biztosítási kötelezettség azonban a munkás szabad akaratának érvényesülését kettős irányban szorítja meg. Először azon irányban, hogy magát biztosítani köteles; másodszor azon irányban is, hogy a biztosítás nem ott, a hol neki tetszik, hanem csakis a törvényjavaslat szabványai szerint alakított és ennek folytán nyilvános jelleggel felruházott pénztárnál történhetik.

Ezen kettős kényszernek azonban meg van adva a maga correctivuma az által, hogy a munkásnak a pénztár kezelésére a lehető legnagyobb ingerentia nyujtatik; szabad akaratának megszorítása kárpótlást nyer függetlenségi öntudatának emelésében. Már ebből is kitűnik, hogy oly szervezetről kell gondoskodnunk, mely a kötelező biztosítás folyományaként jelentkezik, tudniillik oly pénztárról, melybe a biztosításra kötelezett bizonyos előfeltételek mellett minden körülmények között beléphet és melyben függetlensége a munkaadótól nemcsak névleg, nemcsak látszólagosan, hanem tényleg biztosítva is van. Ezen pénztár lehet subsidiarius, lehet supletoricus jellegű, tekinthetjük azt, ha úgy tetszik malum necessariumnak; de annak felállítása okvetlenül szükséges, hacsak az egész reformot koczkáztatni nem akarjuk és azért azt mindazon garantiákkal is fel kell ruháznunk, melyek fennállását és helyes működését biztosítják.

Németországban ilyen új organismusra nem volt szükség, ott a territorialis törvényhozások már a birodalmi törvény előtt a községi betegsegélyző pénztárak alkotása által előkészítették azon alépítményt, melyre az egész reformot fektetni lehetett. Hivatkozom e tekintetben az 1854-iki porosz törvényre, melynek alapján 1876-ig 5239 ilyen községi pénztár keletkezett 870.000 tag-

Digitized by Google

gal, hivatkozom az 1859-iki bajor törvényre, a hol az ott összesen létező 8035 községből majdnem a fele létesítette ezen pénztárakat. Nálunk azonban, valamint Ausztriában ily alépítmény nem létezik, tehát egy más fundamentumról kellett gondoskodni és e czélnak felelnek meg a kerületi pénztárak.

Azt mondja t. képviselőtársam, hogy a törvényjavaslat az osztrák törvénynek másolata. Számos intézkedéseivel a törvényjavaslatnak bizonyíthatnám, hogy az osztrák törvénynek alapelvei csakis különleges viszonyaink figyelembe vételével lettek átvéve. De kérdem, ha ezen javaslat nem viseli is magán az eredetiség bélyegét, elég ok-e ez a gáncsolódásra. Azt hiszem, hogy nem. Sokkal nagyobb hibának tartanám, ha az eredetiség viszketege egyáltalán visszatartana bennünket, hogy azon gazdag szellemi kincsekből merítsünk, melyet a culturában előrehaladottabb népek összegyűjtöttek; hibának tartanám, ha akár rokon-, akár ellenszenv kedvéért elmulasztanók a jót onnét venni, a hol azt találjuk. Ha valahol, úgy itt áll Goethe »Faust«-jának azon mondása, hogy a francziát ugyan nem szereti, de borát szívesen issza; ha valahol, úgy itt nem szabad felejtenünk, hogy a népek élete többé nem elkülönzött egymás-melletti lét, hanem úgy, mint az egyeseké az államban, a kölcsönös be- és kihatás nagy rendszerén alapszik. Azon törvények t. ház, melyek a physikai életet uralják, mérvadók a szellemi életre is, a receptio és assimilatio képezik ott is, itt is azon nagy functiokat, melyeken az egész szervezet egészséges egyensulya alapszik. Bizonyúlt-e hibának az, hogy a német kereskedelmi-, váltó- és csődtörvényt hozzánk áttültettük? Ép úgy nem tartom hibának azt, hogy az osztrák törvényben meghonosított kerületi pénztárak intézményét átvesszük, annál bevésbbé tartom ezt hibának, mert a kezeim között lévő kimutatások szerint ezen pénztárak eddigelé a hozzájuk fűzött várakozásoknak teljesen megfeleltek.

Azt mondja t. képviselőtársam, hogy a már létező pénztárakat kellett volna fejleszteni, nem pedig azok rovására a kerületi pénztáraknak engedményeket tenni.

Azonban azt hiszem, t. ház, ez irányban sem lehet a törvényjavaslat ellen panaszt emelni, mert az a létező pénztári szervezetek fennállhatását eléggé biztosítja és a kerületi pénztáraknak csak ott tesz concessiot, a hol a már létező pénztárak vagy nem bizonyúlnak életképeseknek, vagy a hol az ilynemű új pénztárak felállítása a kerületi pénztárak további működését veszélyezteti; ezt csak helyeselni lehet, mert a ki a czélt akarja, annak az eszközökről is gondoskodnia kell.

Hiszen a törvényjavaslatnak sokféle czélzata van. A socialpolitikai tendentiák azt kivánják, hogy gondozásunkat nem csupán a gyári, hanem az ipar köréhez tartozó minden munkásra, a kisipar körében alkalmazott munkásra úgy, mint a kézműnél alkalmazottra kiterjeszszük, mert hiszen a socialismus története eléggé bizonyítja, hogy annak legsötétebb nyilvánúlásai épen a munkások ezen köréből kerültek ki, ha tehát prophilacticus úton akarunk eljárni, akkor ezekről megfeledkeznünk nem szabad. Vannak e mellett a törvényjavaslatnak fontos gazdasági czéljai is, melyek azt követelik, hogy a reformot lehetőleg általánosítsuk, hogy egyelőre legalább facultativ módon nyujtsunk alkalmat a társadalom szélesebb rétegeinek, hogy a betegsegélyezés jótéteményeiben részesüljenek; de hová fordúljanak, ha egy nagy reservoirt nem létesítünk, mely őket felveheti.

A mi pedig a törvény állítólagos végrehajthatatlanságát illeti, megjegyzem, hogy meglehet, miszerint a végrehajtás nehézségekbe fog ütközni, hogy nem mindjárt és nem mindenütt fogja egyenlően jótékony hatását gyakorolni; de ez csak egy okkal több arra, hogy a felelős kormányt e törvény végrehajtása tekintetében minél szélesebb körű meghatalmazással ruházzuk fel.

Tisza István képviselőtársam a vasárnapi munkaszünet tárgyalása alkalmával igen helyesen és találóan fejtette ki, hogy miért szükséges fejletlen viszonyaink között új intézmények meghonosításánál a végrehajtói hatalomnak ily nagy latitudöt engedni. Mindaz, a mit mondott, nézetem szerint méginkább illik e törvényjavaslatra, mert e törvényjavaslatra inkább, mint bármi másra lehet Ciceronak »De legibus« czímű munkájában a végrehajtó hatalomra vonatkozó azon mondását alkalmazni: »Fateor in ipsa ista protestate inesse quiddam mali, sed bonum, quod est quaesitum in ea, sine isto malo non haberemus«. De én nem félek nehézségektől e törvény végrehajtására vonatkozólag azért sem, mert e törvény tudvalevőleg az érdekelt körök meghallgatása után és úgyszólván compromissum útján jött létre.

Ezek után, t. ház, bezárom felszólásomat azzal, hogy én e törvényjavaslatot, mint egyik fontos alkatrészét azon igyekvés összeségének üdvözlöm, melyek oda irányúlnak, hogy a munkás-osztályban is azon tudatot ébreszszék, hogy a létező társadalmi rend fentartásában neki is nagy érdeke van s hogy annak megingatása őt is nagy veszélyekkel fenyegeti. S azért azon reményben, hogy azon gondozás által, melyben ezen törvényjavaslat a társadalom egyik fontos és hasznos osztályát részesíti, sikerülni fog a munkásban is a hazaszeretet nemes tüzét minél jobban élesztemi: elfogadom a törvényjavaslatot általánosság-

Digitized by Google

ban a részletes tárgyalás alapjául. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.*

Balogh Géza jegyző: Gr. Károlyi Sándor!

Gr. Károlyi Sándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Igen nehéz az én álláspontom akkor, midőn oly törvényjavaslat fölött akarok kritikát gyakorolni, a melyet épen azon minister terjesztett a ház elé, a ki iránt különben alkotásai következtében tisztelettel viseltetem.

Mindazonáltal, azt hiszem, meg fogja nekm bocsátani a t. minister úr, ha kijelentem, hogy ezen javaslatát úgy, a hogy van — noha annak elveihez és alapeszméihez hozzájárúlok — pártolni nem tudom.

Hogy előre is jelezzem álláspontomat, kijelentem, hogy én is arra concludálok, a mire Gaál képviselőtársam, hogy tudniillik a törvényjavaslat útasittassék vissza a bizottsághoz. Az előttünk fekvő törvényjavaslat ugyanis szerintem két sarkalatos bajban szenved. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik, hogy kellő felügyelet a létesítendő pénztárak fölött nem lesz; a másik, hogy ezen pénztárak oly munkásokat is vonnak majd a kényszer útján keretükbe, a kik ma még nem oda valók.

Hogy ezen állításomat illustráljam, vissza kell térnem azon mozgalomra, a mely ezen és egyéb socialis kérdés körül Európában kifejlődött. Mindenekelőtt Angliában, t. ház, ilyen kényszer-intézkedés nem található s hogy ott ilyenre szükség nincs; azért, mert a társadalom maga végzi el ezen feladatokat. Ott két százados, sőt ennél is régibb efféle intézmények léteznek; ott a munkásügyet maguk a munkások karolják fel, a kik a maguk erejéből oda jutottak, hogy a társadalomnak jelentékeny tényezői lettek. Ez a fejlődés nekünk is mintaképül szolgálhat.

Nézzük meg tehát Angolország ebbeli viszonyait kissé közelebbről. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az angol munkásokat két csoportra lehet osztani és ahhoz képest megítélni. Vannak jól képzett, értelmes munkások, a kik mindig találnak és pedig jó fizetés mellett munkát. A munkások ezen osztálya társadalmilag is jelentékeny tényező, az angol iparnak egyik erős támasza, a melyet bátran tekinthet mintaképül az egész continens munkás népe. De az angol munkásosztálynak van alja is, a mely nem jutott be a Trades-Unionsba, a mely még nem élvezi a biztosítási intézmények gyümölcseit és a mely csak itt-ott elvétve tud a consumegyletekbe bejutni. Ezen munkásosztály tagjai, ha Angliában nem tudnak boldogúlni, elmennek az angol szigetekre, az angol gyarmatokra, de munkájukkal ismét csak Anglia javát mozdítják elő s igy Angliára nézve nem vesznek el. Ennek következtében Angliában nem volt szükséges a kivándorlás ellen intézkedéseket tenni, hanem hagyták őket menni a gyarmatokba. Ez nem így van Németországban és nincs így az egész continensen sem. Ha az európai continenst elhagyja valaki, az a continensre nézve elveszett. A continentalis munkást, azt hiszik, vissza kell tartani a kivándorlástól és ilyen czélzattal tesznek is állami intézkedéseket. Ilyen socialis rendszabályokat alkotnak Németországban, Ausztriában és nálunk is. Ragályként terjed ez Franczia országban is; de sem Belgiumban, sem Hollandiában nem látjuk ennek nyomát. Ez a socialis kérdés helyzete Európában s ez arra útal bennünket, hogy a kényszer-biztosítást üdvösnek valljuk azon elhagyatottabb munkások számára, a kik különben ily kényszer nélkül teljesen kiaknáztatnának a munkaadók által. Ez a kényszer a munkásokra nézve nem zsarnokság, bár az a színe van; valóban pedig gondoskodó megvédése egyesülés útján. *(Úgy van! bal felől.)*

Az angol munkásoknak — a mint említém — két faját lehet megkülönböztetni, úgy képzettség, mint kereset tekintetében. Nálunk a jobban képzett munkás még korántsem áll azon a szinvonalon, mint az angol munkás; azért nálunk szükséges az, a mi Angliában nem volt szükséges, hogy az állam azokat ilyen törvények útján oltalmába vegye. Ellenben a másik, az alantasabb fokú munkás itt Magyarországon az értelmiség oly alacsony fokán áll, hogy őt a különböző kényszerbiztosítások keretébe nem is birjuk már közigazgatási hiányos szervezetünk miatte sem belevonni. Hisz nálunk ebbe a munkásosztályba még a máramarosi czigánykovács is belejut. De kérdem: van-e annak helye itt ebben a conceptioban? Kétségtelenül nagyon üdvös volna, hogy segítsünk rajta, de miből járúljon ő hozzá? *(Úgy van! bal felől.)* És ki ügyel fel arra, hol van a magyar közigazgatásban az a tényező, a melyre ebben számíthatnánk? Olyat mi nem ismerünk. *(Úgy van! bal felől.)*

Említettem, t. ház, beszédem elején a munkások egy bizonyos osztályát, a melyre nézve kivánatosnak mondottam, hogy azt ezen törvény keretéből egyelőre kihagyjuk. Hiszen ez még nem az utolsó szó. Később, évek mulva, ha ez az első kezdemény beválik, fejlesztheti ezt a törvényhozás. *(Helyeslés bal felől.)* És akkor ki fogjuk egészíteni avval is, a mit ezúttal elhagyni kénytelenek vagyunk; mert most merész, sőt veszélyes volna azt létesíteni.

Ez lévén a helyzet, nagyon méltányosnak találom Gaál Jenő t. képviselőtársam indítványát, midőn azt mondja, hogy azok az iparos segédek, a kik bizonyos helyen, városban, vagy két, egymáshoz közel levő városban számra nézve a százat meghaladják, alakuljanak szövetkeze-

Digitized by Google

tekké; de a hol nincs ennyi egy városban, vagy két-három közel levő városban, szóval egy bizonyos rayonban, ott ne reflectáljunk ezekre; mert ott, a hol 3, 4 vagy 10 iparos van egy faluban, ezeket nagyon nehéz organisalni. Ez szép programm marad, melyet megvalósítani alig lesz lehetséges. Ez az egyik ok, a miért Gaál Jenő indítványára szavazok.

A másik az ellenőrzés kérdése. A sok mindenféle pénztár alakítása szerintem nem lesz üdvös; mert az lesz a következmény, hogy a munkások nem lesznek jól csoportosíthatók és hogy — mert a törvénynek az az intentioja, hogy ily pénztárak, a hol lehet, alakittassanak — ha néhány ezer vagy csak néhány száz pénztár lesz is, az ellenőrzés nagyon nehezen lesz gyakorolható.

Legyen szabad erre példákkal szolgálnom. A hitelszövetkezeteknél beállott viszonyok valóban botrányosak s ez onnan van, mert nem állanak felügyelet alatt. Másrészt nézzük a Pestmegyében alakult hitelszövetkezeteket, a melyeknek száma 70—80. Minthogy itt létezik egy központi organum, mely azokat felülvizsgálja, nincs semmi baj; mert a központ mindig elkészítteti a mérleget, megvizsgáltatja a szövetkezeteket, ügyel rá, hogy az alapszabályok megtartatnak-e és mindenben iparkodik a szövetkezeteket a helyes útra terelni. *(Helyeslés.)*

Itt tehát nincs baj; de ha a betegsegélyezési pénztáraknál nem lesz kellő felügyelet: baj lesz, mint van némely más hitelszövetkezetnél.

Másik kifogásom a törvényjavaslat ellen az, hogy az érdekelteket túlságosan sok felé hagyja szétforgácsolni. Helyesebb volna oly rendszert felállítani, hogy a gyári munkások egyes szakmák szerint az egész országban 5, 6 vagy 10 csoportba osztassanak be. Például az üveggyári, azután a vasgyári, a hajóépítési stb. gyári munkások egy-egy csoportba osztandók be. Minden ilyen gyárcsoport tartoznék egy közös központi pénztárt alkotni. Például az összes üveges pénztárak egy központi pénztárt állítanának, mely a közös felügyeletet gyakorolná a többire, mely őket ellenőrízné és rendben tartaná. Ilyen közös ellenőrzés annyival inkább szükséges, mert ha önök a betegsegélyről majd át fognak térni a balesetek elleni biztosítás, továbbá az élet, illetve nyugdíj-biztosítás rendezésére; ha majd át fogják látni, hogy üdvös és szükséges az, hogy a gyári munkások számára egyéb socialis intézkedések is létesíttessenek: akkor ezeket csak egy ily felügyelő organismus segélyével lesznek képesek életbeléptetni. *(Helyeslés bal felől.)*

Szükégesnek tartom továbbá, hogy minden oly helyen alakuljon ily betegsegélyző szövetkezet, mely legalább száz munkást számlál. Ezek alakuljanak egyletekké, melyeknek területe s központja összevágjon a kereskedelmi kamaráéval és ezen központokat ne méltóztassanak mellőzni, mert ezek nélkül lehetetlen kellő ellenőrzést gyakorolni. *(Helyeslés bal felől.)*

Ezeket akartam elmondani azoknak illustratiójául, a miket Gaál Jenő t. képviselőtársam felhozott. Fentartom magamnak, hogy a részleteknél egyes kérdésekhez hozzászólhassak.

Igy kivánatos, hogy a már fennálló betegsegélyző egyletek a törvény oltalmában részesüljenek. Ki fogok terjeszkedni arra is, hogy a törvényjavaslatban nincs kellőleg formulázva a gazdasági munkásokra vonatkozó intézkedés, a mely szerint ezek csak akkor léphetnek be az egyesületekbe, ha ezt munkaadójuk kivánja. Mert én a kényszert csak bizonyos körre mondanám ki, de örömmel látnám, ha minél több egyénnek adatnék meg a mód a szövetkezethez való szabad csatlakozásra. *(Helyeslés bal felől.)*

Ez volt az, a mit ezúttal mondani akartam. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Varasdy Károly: T. ház! Mielőtt beszédem tulajdonképeni tárgyára áttérnék, engedje meg a t. ház, hogy előttem szólt gr. Károlyi Sándor t. képviselőtársam néhány megjegyzésére tegyem meg észrevételeimet. *(Halljuk! Halljuk!)*

Első észrevételem vonatkozik az összehasonlításra az angol és a mi viszonyaink közt.

A ki az angol viszonyokat tüzetesen ismeri, az azokat a mi állapotainkkal nem is fogja összehasonlítani. Ott a jótékonyság és a segélyezési ügy annyira ki van fejlesztve és a társadalom oly erős, hogy a kényszerbiztosítás szüksége fönn nem forog. Nálunk azonban egész másképen áll a kérdés.

Másik észrevételem a t. képviselő úr azon óhajára vonatkozik, hogy ő a szegény munkásokat ki akarja hagyni ezen törvényjavaslat keretéből.

Ha a betegsegélyezés jótékonyságát valamelyik osztály igényelheti, az épen a szegényebb munkások osztálya; a vagyonosabbaknak nincs szükségük segélyezésre. Ezt az észrevételt tehát én helyesnek és alaposnak el nem ismerhetem.

Harmadik megjegyzésem vonatkozik azon állítására, hogy a törvényjavaslatban nincs gondoskodva a felügyeletről. E törvényjavaslatban határozottan benne van, hogy az iparhatóság és a minister teljesíti a felügyeletet, de különben is a minister úr kegyes volt megigérni, hogy az ipari felügyelőkre vonatkozó törvényjavaslatot is be fogja terjeszteni; így tehát a felügyeletről minden tekintetben gondoskodva lesz.

Még Gaál Jenő t. képviselőtársam beszédére kivánok két megjegyzést tenni. Az első vonatkozik arra, hogy ő feleslegesnek és szükségtelennek tartja, hogy az iparos tanonczok

Digitized by Google

ezen törvényjavaslat keretébe bele vonassanak. Maga az ipartörvénynek 142. §-a, midőn az ipartanonczok és segédek pénztárának felállításáról intézkedik, ez intézkedést csak ideiglenesnek tartja és határozottan kijelenti, hogy ezt csak addig kivánja, míg a segédek és munkások általános betegsegélyezésének ügye szabályoztatni fog. De különben is az ipartörvényben az iparosoknak jogai és kötelességei e tekintetben tűzetesen szabályozva nincsenek s a kellő sanctio sincs, úgy hogy mulhatlanúl szükséges az iparos tanonczokról e törvényjavaslatban, mely az általános segélyezés ügyét karolja fel, gondoskodni.

Másik észrevételem vonatkozik a kerületi pénztárakra tett állítására. E tekintetben Neumann Ármin képviselőtársam már meg felelt neki, de felhívom a t. képviselő úr figyelmét azon körülményre, hogy a helyi segélyezésnek, melyet ő kiválóan hangsúlyozott, keresztülvitele a mi viszonyaink közt úgyszólván lehetetlen. Tessék arra gondolni, hogy az ipartestületek felállítását az ipartörvény elrendeli és mégis mily nehéz ezeket felállítani, sőt néhol egyáltalában lehetetlen, úgy hogy a segédek és tanonczok segélyezéséről ép azért nem lehet gondoskodni, mert az ipartestületeket létesíteni nem lehet. Úgy áll tehát a dolog, hogy az országnak igen sok részében a munkások, a segédek és tanonczok segélyezéséről gondoskodni egyáltalában nem lehetne, ha csakis részleges pénztárak állíttatnának fel; a kerületi pénztárak azonban épen azért, mert nagyobb mennyiséget ölelnek fel, biztosítják ezen most teljesen elhagyatott szegények biztosítási ügyét.

A munkáskérdés azon alakban, melyben Németországban, Belgiumban és több európai államban jelentkezik s mely az államférfiak körültekintő megfontolását oly nagy mérvben hívja ki s melynek megoldása a közel jövőnek múlhatlan feladatai közé tartozik: nálunk, hála népünk józan gondolkozásának és hazafiságának, a maga cosmopoliticus jellegével, divergens tendentiájával, mély gyökeret még nem vert. Nem is annyira socialis és iparpolitikai követelmény tehát hazánkban az azzal összefüggő munkás-betegsegélyezési ügynek állami szabályozása sem, mint inkább az államnak ethikai lényéből folyó humanisticus kötelessége polgáraival szemben. A magyar ember szívében sokkal lángolóbb a hazaszeretet tüze, semhogy azt az »ubi bene, ibi patria« világpolgárias gondolkozás oly könnyen kiolthatná.

Nem kiván a magyar munkás egyebet, minthogy úgy saját, mint családja existentiája minden nehéz viszonyok között a nélkülözéstől, a nyomor szenvedéseitől megvédve legyen s akkor szívesen szolgál hazájának véradóval és tőle telhető minden áldozattal. A felebaráti szeretet még az egyes embernek is parancsolja, hogy szűkölködő embertársai segélyére siessen, még inkább tiszte az az államnak, mely a nagy összeség érdekeinek megóvására, biztosítására kell, hogy védő karjait kinyújtsa.

A magyar ipar még nem fejlődött oda, hogy a tőke elhatalmasodásáról, a munka elnyomásáról lehetne beszélni. Ha létezik is bizonyos körülmények között egyes időszakokban a munka nagy versenye, mely a munkaérték hullámzását múlólag maga után vonja: más gazdaságilag fejlettebb államok visszonyaival hazai állapotainkat összehasonlítani még sem lehet, mert a munkabér nálunk aránylag elég magas, a realis munkaerő elég becsült és keresett. Az állam gondjának tehát csak arra kell irányulnia, hogy a hol a társadalom a bajok orvoslására még nem elég erős s hol a munkáskéz tevékenysége elzsibbad, vagy a munkaerő tehetetlenné lesz: gyámolító erejével, hatalmával közbelépjen, az éhezők inségét, nyomorát enyhítse, a szenvedők fájdalmát könnyítse. Az 1884 : XVII. t.-czikk, az ipartörvény az iparossegédek és tanonczok segélypénztárának kötelező felállítására tartalmaz ugyan intézkedéseket, de míg ezek egyrészt csak a most jelzett egyénekre vonatkoznak, másrészt korlátolt körük még azok érdekei biztosítására sem teljesen megfelelők. Azért az igen tisztelt kereskedelemügyi minister urnak csak melegen érző szívét és államférfiúi éles előrelátását igazolja ezen javaslat azon rendelkezése, hogy a segélyezés jótékonyságát nemcsak az összes munkásokra és családjaikra, de az önmaguk sorsáról gondoskodni kivánó önálló iparosokra is kiterjeszti. A kerületi, gyári, ipartestületi stb. betegsegélyző pénztárakba az önálló iparosok is beléphetvén, a munkaadó iparosok pedig tartozván a pénztárak fentartásához hozzájárulni: az iparosoknak az inség és nyomor ellen megvédése is lehetővé válik.

A czéhrendszer eltörlésével és az első szerves ipartörvény létesítésével az iparszabadság míg egyfelől egészségtelen versenyt támasztott: addig a vasútak épitése és a közlekedési eszközök fejlesztése az előhaladottabb külföldi ipar versenyét is rázúdította bölcsőben ringó iparunkra, úgy hogy főleg kisebb vidéki városainkban és nagyközségeinkben az iparosok megélhetésének életfájára halálos csapás méretett. Mindenütt az egész világon a még gyönge ipar védelemre szorúlt és lehetőleg abban részesíttetett is; nálunk azonban az általános rohamos átalakúlás, közjogi, culturalis és gazdasági rendezkedés nem hagyott elég időt és nem nyujtott kellő eszközöket ipari fokozatos fejlődésünkre és ipari érdekeink minden oldalról való megvédésére. Az iparszabadság előkészített

Digitized by Google

talajt nem találván: a korlátlan iparszabadsággal szemben a visszahatásnak bekövetkezése elmaradhatatlan lett, a minthogy annak nyomai a képesítés kikötésében és az ipartörvény egyéb rendelkezéseiben nyilván mutatkoznak. Míg azonban az 1884 : XVII. t.-czikk a képesítés megkövetelése által az ipari kontárkodást megszüntetni és az ipari oktatás folytán műveltebb ipart teremteni akart: addig másrészről a szabad kereskedés feltétlen érvényesülésének megengedése által a lábadozó iparnak újabban is szárnyát szegte. Mert mit használ az iparostól képesítést kívánni, ha képesített üzletvezető mellett minden tőke folytathat ipart, vagy ha a külföldről behozott bármely iparczikk árulható? A külföldi nagy tőke és nagy termelés és olcsóbb munka: a hazai drágább anyag, drágább munkaerő és így drágább, bár talán jobb ipartermék fölött is feltétlenül diadalmaskodik, úgy hogy a vidéki kisipar általa teljesen elnyomatva a külföldi ipar és a tőke járma alá kerül. A tisztességes, családalapításra képes, biztos anyagi existentiával bíró korábbi önálló iparos adófizető polgárból lesz nyomorba taszított, tengődő, földhöz tapadt pária, vagy napról napra a tőke és kereskedés kegyelméből élősködő munkás, napszámos. Valóban szomorú kép tárúl elénk, ha a vidéki kisipari viszonyok szemléletébe bocsátkozunk. Az előbb virágzó kisipar vidéki városainkban nemcsak aláhanyatlik, de teljes pusztúlásnak indúl. A hajdan gazdag, jómódú iparosok vidéki helyeinkből, városainkból lassankint eltűnnek s hol még kézműiparosok vannak, nagy városok raktárai, vagy a külföldi gyáripar és kereskedés miatt a tőke szegény munkásai sorsára sülyednek, mert ezekkel önállóan kellő tőke hiányában versenyre szállni nem képesek.

Aki valaha vidéki város élén állott, vagy az ipartestületek beléletével és a kisipari viszonyokkal ismerős, tudja, hogy ott mily szánandó, mily fájdalmas jelenetek játszódnak le naponta. Nincs a magyar államnak jelenleg magára hagyatottabb, szánandóbb és inkább támogatásra szorúló osztálya, mint a vidéki kisiparosság. Falvainkban is vannak vagyontalan, munkájuk után élő egyének, de ezek a mezei munka által legalább téli élelmüket megkeresik. A tőke nélküli kisiparos is szívesen dolgoznék, ámde nincs munkája. Hova fordúljon? Kénytelen családjával együtt vándorbotot fogni kezébe, hogy a főváros bizonytalan existentiái számát szaporítsa. Hány kisiparos van, ki nem tudja, hogy másnap lesz-e ennivalója? S hány olyan család, hol a családfő betegsége folytán hetekszámra bedugúl minden segélyforrás és a családtagok a legnagyobb nyomorral, éhséggel küzdenek és a tél dermesztő fagyának vannak kitéve? Elszorúl a szív ezen fájó kép látásán. Az eddigi ipartörvény a szegény iparosokról egészen megfeledkezett. Százezerek áldása fog a t. minister úr felé szállani, hogy ezen törvényjavaslat által lehetővé teszi, hogy az önálló iparosok betegsegélyezésükről gondoskodhatnak, mert társadalmi úton az iparosok önkéntes egyesülésével az elérhető soha sem lett volna, mert kik vagyonnal bírnak és életfentartásuk egyébként is biztosított, ily segélyegyletbe beállani és ennek fennállását anyagi hozzájárúlással biztosítani vonakodtak volna, a szegény iparosok pedig azt fentartani képtelenek leendettek. A törvényjavaslatban nyújtott módon kivül lehető lesz-e talán az ipartörvény revisiojánál a kisiparosok sorsán egyébként és akként is segíteni, hogy például ott, hol az ipartestület tagjainak $^2/_3$-ada kívánja, a segélyegyletbe a többi tagok is beállani kényszerittessenek: a fölött most vitatkozni nem óhajtok. Meg vagyok győződve, hogy a t. minister úr, ki már oly nagyszabású és maradandó alkotások és intézkedések által tette magát az egész nemzet hálájára méltóvá: a kisiparosok helyzetét is bővebb tanúlmányozás tárgyává teszi és azok ügyét felkarolva, a vidéki városokban iparcsarnokok felállításának és raktározási szövetkezet létesítésének elősegítésével is jólétük megteremtésére minden eszközt és módot megragad. A jelen törvényjavaslatot örömmel fogadom el a részletes tárgyalás alapjául, ellenben Gaál Jenő képviselőtársam határozati javaslatát nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Kórházak kellenek. Az országnak nincsen kórháza, a vármegyéknek sincsenek kórházaik és betegség nem válogat a gyári, vagy más munkásokban. A beteg honpolgárnak nincs ápolása, hanem van egy törvényjavaslat az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről. Ez nem azt teszi, hogy én e javaslatot ellenzem, mert én azt, a mi abban jó, a mi abban haladás s a mi socialismus van benne, elfogadom.

Én abban látom az új irányt, mely az államnak kötelességeit elismeri polgáraival szemben. Hanem én azt tartom, hogy itt oly lépés történik, mely messzebbre megy, mint kellene, mely voltaképen ugrás a bizonytalanba: elhanyagoljuk azon dolgokat, a melyeknél az államnak cselekvő tevékenységére van szükség s a hol annak hasznát látnók; s az állam mindenhatóságát kiterjesztjük oly socialis problemákra, a melyek megoldása az állam polgáraira újabb oly terheket ró, a melyeknek biztos és helyes következményeit nem látjuk e javaslatban garantirozva.

T. ház! E törvényjavaslat a munkásoknak betegség esetére való hatféle biztosítását

Digitized by Google

ismeri: a kerületi betegsegélyezési pénztárakat, a gyári vállalatoknál meglevő pénztárakat, építési vállalatoknál lévő pénztárakat, ipartestületi pénztárakat és bánya-társládákat. Ez öt. Ezek a kormány által protegált pénztárak. A hatodik a magán-egyesülés útján létesített betegsegélyző pénztárak. Ezek azok, a melyeket az állam elállamosítani akar, vagyis az ő állami socialismusában a társadalom egészséges fejlődését meg akarja fojtani.

Nem oly nehéz e dolgot bebizonyítani. Magyarországon a betegsegélyezést, mielőtt az állam felfedezte, illetőleg gyakorolta volna — hisz nem is gyakorolta idáig — maguk az iparosok vették kezökbe és csináltak kétféle szervezetet.

Az egyik, az iparos szakok szerinti szervezet, melyben a kisiparosok és azok segédei maguk közt városonkint, kerületenkint, munkakörönkint alkottak 80 egynéhány kisebb segélyegyesületet, melybe befizettek, tőkét gyüjtöttek és azokat minden felügyelet nélkül, vagy csak igen csekély felügyelet mellett úgy a hogy szervezték, természetesen hatósági jóváhagyás mellett, alapszabályok felterjesztésével. E kis körök azért teljesítették feladatukat jól, mert a tagok egymást ismerték. Csupán oly segédek állottak be tagnak, kik úgy szólván czéhbeliek voltak és kik a személyes ismeretseg révén ellenőrizték egymást.

A másik, ennél alkalmasabb szervezés a munkások általános betegsegélyező pénztára. Ez 50,000 tagot számít és Budapesten van egy nagy központja s a vidéken 40 fiókja. E nagy szervezet szintén hatósági engedély mellett hatóságilag jóváhagyott alapszabályokkal működik. Az a kérdés, hogyan működik? Minthogy ezt a nagy közönség nem tudja, megemlítem, hogy ezen általános munkás-segélyegylet 1870 óta, tehát húsz évi fennállása alatt, kiadott segélyezésre 2,555.593 frtot. Krajczáros fillérekből, a munkások önmegadóztatásából önként gyüjtött harmadfél milliót. Ezzel szemben, azt hiszem, a t. ház és a törvényhozás nem hunyhat szemet, mert itt nem socialis organisatioról van szó, hanem betegekről. A betegeknek adott segélypénz kitesz 1,460.000 frtot, gyógyszerekre fizetett 420.000 frtot, orvosok díjazására 295.000 frtot, kórházi ápolási díjat 137.000 frtot, temetkezési járúlékra 237.000 frtot. Ily nagyszerű tevékenységet fejtettek ki állami kényszer, állami felügyelet és állami protectio nélkül azok a magyar munkások, kik politikailag az igen t. kormánynak mindig készek voltak jó szolgálatokat tenni. Ezen munkások csak a múlt esztendőben segélyeztek 363.000 betegségi napon 19.000 beteget.

Azt hiszem, hogy midőn az élet így kifejleszt bizonyos organismusokat, a kisiparosoknak szakok szerinti betegápoló és temetkezési egyesületeit s ezen nagy munkásszervezetet a betegsegélyezésre: akkor a kormánynak nem lehet hivatása — hogy Gaál Jenő képviselőtársam szavaival éljek — egy elv érdekében ezeket az élő testeket mind megtörni s megfojtani és elvenni a szabad állampolgároktól — mert ezen munkások polgárok — az önmegadóztatásnak, az önsegélynek lehetőségét csupán azért, hogy bele kényszerítse őket egy olyan szervezetbe, melynek az intentioja lehet a legjobb, de a melynek sikere bizonytalan. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Hogy egy törvénynek ily intentioja lehet Németországban, azt értem; de hogy Magyarországon az legyen, fel nem foghatom. Mert a német császár azt mondta, hogy: „Én vagyok legnagyobb jóltevője népeimnek és munkásaimnak és én államosítom az egész social-democratia kérdéseit és ily módon elejét veszem a social-democratiának — mondjuk — örökre.“ De Magyarországon social-democratiáról beszélni, azt merném mondani, felesleges. Mert ez a social-democratia létezik ugyan azon osztályokban, nem tagadom; de az hazánkban nem veszélyes és ha az volna: annak elfojtási módja nem az, hogy annak betegeit megfoszszuk az orvosságtól s attól a segítségtől, melyet ők maguknak évek hosszú során át szervezetileg megszereztek. Ne téveszszük össze a humanismust a politikával. Én itt nem a social-democratiát képviselem, midőn felszólalok, hanem képviselem a humanismust.

A kormánynak tudniillik az az intentioja, hogy először az ő kerületi, vagyis az ő hatósági pénztárai részére és az ő bánya- és ipartestületi, tehát ismét hatósági pénztárai részére azokat a kisiparos szövetkezeteket és apró egyleteket, valamint az említett nagy általános munkás betegsegélyző egyesületet megölje. Mert kimondja a törvényjavaslatban, hogy a 200 tagnál kevesebbel bíró egyesületek nem állhatnak fenn. Ha már most azt vesszük, hogy hány ily kisiparos egyesület alapítatott akár helyileg, akár pedig szakma szerint, úgy a fővárosban, mint a vidéken: azt látjuk, hogy bizony nagyon soknak nincsen 200 tagja és ha van is, holnap vagy holnapután ismét csökkenhet ezeknek száma, mert többen kilépnek, sőt ezen törvényjavaslat értelmében kilépésre kényszeríttetnek. És midőn azt látja a kormány, hogy a 200 tag már nincsen meg, azt mondja, hogy eddig ez az egyesület fennállhatott a törvény értelmében, most azonban nélkülözvén a törvényes kellékeket, tehát megtiltom, confiscálom az állami betegsegélyezési szervezet számára. Ekként olyan 80 testület vagy több is, mely idáig hasznosan

Digitized by Google

működött az „Aussterbe-Etat"-ra tétetnék. *(Igaz! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A mi pedig illeti a másikat, tudniillik a hatalmas nagy munkásszervezetet: mikép intézkedik arra nézve a törvényjavaslat? Bátor leszek magára a törvényjavaslatra hivatkozni, hogy ne csak állítsak, hanem bizonyítsak is. Először is azt mondja a 49. §., a hol a gyári alkalmazottakról és gyári pénztárakról van szó — mert hisz ezen munkások nagy része gyári munkás, — hogy: »Minden, a vállalatnál alkalmazott biztosításra kötelezett, a mennyiben a munkába lépés, illetőleg újonnan alakult pénztáraknál az alapszabályok helybenhagyása idejében még nem tagja valamely a vállalat székhelyét magában foglaló kerületi vagy ipartestületi betegsegélyző pénztárnak, köteles a vállalati betegsegélyző pénztárba belépni.

Azon biztosításra kötelezett, a ki valamely vállalat vagy gyárból kilép és más vállalat vagy gyárnál nyer alkalmazást, megszűnik azon vállalati vagy gyári betegsegélyző pénztárnak tagja lenni, melyhez addig tartozott és szabad választása szerint« — szabad választása szerint, kérem! — »vagy azon vállalat, vagy gyár betegsegélyző pénztárába léphet be, melynél alkalmazást nyer, vagy azon kerületi, illetve ipartestületi pénztárba, melynek kerületében, illetve területén az illető vállalat székhelye van«.

Mi ennek az értelme? Az ember így egyszeri olvasásra azt hinné, hogy ez raisonabilis dolog és valóban van is nagy raison benne, vagyis inkább mögötte. Budapesten a gyárakban 30.000 munkás van; ezek azok, kik 2 milliót áldoztak betegeikre. Az egyasűletnek tagjai többnyire gyárakban dolgoznak, vagy a mennyiben nem dolgoznak gyárakban, tagjai azon kisebb betegsegélyző testületeknek. Mihelyt valaki közülök az egyik gyárból kilép és belép a másikba, akkor vagy köteles kétfelé fizetni, vagy kénytelen az egyesületből kilépni, mert kétfelé fizetni nem bír és mert nem szabad máshová belépnie, mint vagy a gyári betegsegélyző egyletbe, vagy az ipartestületibe, vagy a kerületibe. E hármas szervezete van, hogy úgy mondjam, a hatósági egyesületnek, a melybe szabad neki belépni, de a maga eddigi betegsegélyezési pénztárából kénytelen kilépni; és oda új tag be nem léphet. Ezt nevezi a kormány szabad választásnak.

De hát még ez sem elég, mert a 73. §-ban az mondatik ezen társulatokról, hogy mindazok alapszabályaikat tartoznak a törvény értelmében módosítani és újra beterjeszteni, vagy ha újakat alkotnak, azok csak a törvény értelmében keletkezhetnek. Ez helyes. A t. minister úr pedig »azon betegsegélyező pénztárakat, melyek alapszabályaikat a jelen törvény értelmében módosítják, illetőleg megállapítják, a törvény által elismert betegsegélyezési pénztárak sorába tartozóknak jelentheti ki.« Azaz, azon pénztárakat valamennyit, úgy a budapestieket, mint a vidékieket, a fiókokat, mint a központit, ha tetszik neki, helyesli, ha nem tetszik neki, nem helyesli. Hiába felelnek meg a törvény követelményeinek: ha neki nem tetszik, megtagadhatja tőlük jóváhagyását.

Azt hiszem, jogállamban ez nem egészen helyes felfogás, mert ha valamely államban egy testület a törvény rendeletének megfelel és a szerint jár el, akkor nem függhet a kormány tetszésétől, hogy azt helybenhagyja-e vagy sem, hanem köteles azt tenni. Tehát úgy kellene itt azt positiv alakban kifejezni, hogy »jelenti ki«, kijelenteni köteles, nem pedig, hogy jelentheti ki. A törvény állami ellenőrzés alá rendeli őket és a mennyiben nem vétenek a törvény ellen, akkor a ministernek ne legyen joga megtagadni az egyletektől a megélhetést, a szabad államban a szabad szervezkedést, a humanismus, a betegsegélyezésnek szabad gyakorlatát. *(Helyeslés a baloldalon.)*

És mit mond a javaslat azután ezen magántársulatokról, hogy azokat a t. minister úr atyai jó szándékával megölje? *(olvassa)*: »Kerületi, gyári, építkezési, ipartestületi és bányászsegélyző-pénztár tagjai ily egyesületi pénztárba nem léphetnek át«. Tehát mindazok az eddig létező magánpénztárak, úgy a nagy általános munkáspénztár, mint az egyes apróbb munkáspénztárak tagjai, ha helyet változtatnak, nem léphetnek át csak a hatósági pénztárakba; vagyis: valamennyire kimondatik a halálos ítélet a törvényben, akkor, midőn ugyanazon törvénynek előző szakasza azt mondja, hogy ilyen magán egyesűlés útján létesült betegsegélyző pénztárak létezhetnek.

Hát létezhetnek is, meg nem is; mert létezhetnek, ha a minister úrnak tetszik és nem létezhetnek, ha a minister úrnak nem tetszik.

Létezhetnek, a mennyiben ki nem fogy az erejük, de oly feltételekhez köttetik az ő fennállásuk, mely föltételeknek megfelelni — hogy úgy mondjam — lehetetlen. Mert ha egy testület mindig veszti tagjait — már pedig kénytelen veszteni a törvény értelmében — és nem kaphat újakat, igen természetes dolog, hogy akkor ez a testület megszűnik működni.

Hát ezt mi úgy hivjuk németül, hogy »Polizeistaat«. És én nagyon tisztelem a rendőrséget még akkor is, ha a fáklyás meneteket a ministernek megtiltja; *(Derültség bal felől)* hanem hogy épen a rendőrségnek legyen feladata a betegeket az ápolástól megfosztani, azért, hogy egy állameszmének, mondjuk, egy állameszménynek szolgálatába szoríttassanak a polgárok, ezt gondolom nem követeli meg sem az állami czél,

Digitized by Google

sem a méltányosság. Ezen testületek, ezen magánbetegápolás iránt elismeréssel tartozik az állam azért, hogy azok teljesítették humanisticus feladataikat akkor, midőn az állam róluk, a munkásokról nem gondoskodott. És az állam ezekkel a testületekkel szemben tartozik azzal az elismeréssel, hogy annyi esztendő óta velük baja nem volt, nem jöttek kérni subventiot, nem okoztak neki kellemetlenséget, tehát nem adtak rá okot, hogy tőlük a lét feltételei elvonassanak.

De tegyük fel, hogy ez organismus, melyet a munkások oly szépen megcsináltak és melyyel oly sok nyomort enyhítettek a nagy urak és a törvényhozás tudtán kivül, social-democraticus velleitásai miatt államveszélyes lett: akkor az államnak az áll kötelességében, a politikát politikailag tenni tönkre, nem pedig a politikát a humanismusban sujtani.

A 76. §. azt mondja, hogy: »Ha az egyleti pénztár a betegsegélyezés czéljától eltérő czélokat követne, a kereskedelmi minister a belügyministerrel egyetértőleg tőle az elismert jelleget megvonhatja«. Ez meg egy Damocleskard a többi mellé. A minister példáúl constatálja, hogy valamely ülésben történt valami, a mi nem épen a betegsegélyezésre vonatkozik és akkor nem azt mondja: te polgár, politikailag vétettél, állj bírád elé, börtönbe vetlek, mert bűntényt követtél el; hanem azt mondja: miután te, elnök vagy titkár, vétettél a törvény ellen és politikába avatkoztál, tehát egylet, a beteg munkásokat többé segélyezni neked nem szabad, hanem csak nekem, ministernek, államnak.

Ha biztosak volnánk arról, hogy minden beteg munkás, ha megfosztatik az eddig társai által nyujtott segélytől, megkapja helyette az államsegélyt, hogy az mind a rendes gyógyítás jótéteményeiben részesülni fog: akkor azt mondhatnók, hogy miután szükségtelenek az önsegély- és a magánpénztárak és az állami segély sokkal jobban megfelel azon czélnak, hogy a beteg egészségessé tétessék, töröljük el valamennyi ily magán egyesületet és az önsegélyezés helyébe állítsuk fel alapelvül, nem a közigazgatásban, hanem a betegápolásban az államosítást.

Azt hiszem, ezek a javaslatban túlzások és méltán kifogásolhatók, mert nem vagyunk ám a törvénynek hatásáról eleve biztosítva. Ha majd 10—12 évi tapasztalás után a törvény jónak fog bizonyúlni, ezen kis és nagyobb betegsegélyző pénztárak pedig életképteleneknek mutatkoznak azon szabad verseny folytán, melyet az állam a jótékonyságban az ő polgáraival szemben kifejt: akkor mondhatja majd az állam, hogy eltörlöm ezen hitvány vagy káros szervezeteket, hogy belefoglalja a polgárok összességét a nagy általános állami biztosítás szervezetébe; de csak akkor, ha a tapasztalat erre nézve már biztosítékokat nyujt azon munkásoknak, a kikről a minister úr immár meg nem feledkezik.

Örömmel üdvözlöm a kormánynak intentioját, hogy feladatai közé tűzi azokról gondoskodni, a kiknek eddig Magyarországon sem politikai, sem egyéb jogok nem adattak; de az intézkedések túlhajtásait veszélyeseknek és szükségtelenecknek találom.

Beszédem befejezéséül bátor vagyok a minister urat figyelmeztetni arra, hogy ezen nagy munkásegyesületekre sokszor volt okunk panaszkodni nekünk magyaroknak, a kik a német eszméknek becsempészése és itteni terjesztése ellen politikailag küzdöttünk. Ennek folytán, ámbár meglehetősen radicalis nézetű ember vagyok, de a social-demokrata munkásokkal soha sem voltam eddig érintkezésben, azon egyszerű oknál fogva, mert nagy politikai differentiák választottak el nemzetiségi szempontból is. De tudjuk, hogy a magyar munkások közt van egy áramlat, a mely ép oly hazafiasan érez, mint mi és ezen áramlat különösen a kisiparosoknál igen erős. A kisiparosoknak a minister úrhoz intézett kérvényéből olvasok fel tehát két pontot, a melyek mutatják, hogy e szaktestületek mily jótékony hatással vannak. *(Olvassa:)*

»Budapest főváros szakegyletei — így szólnak — képesek önerejükből mindazon feladatok megoldására, melyek reájuk mint letéteményesekre várnak; meg van hozzá értelmi fejlettségük, számbeli erejük, összetartásuk, munkakedvük, a kellő moralis és materialis garantia, hogy a reájuk váró és hárúló problémákat czélirányosan megoldják, szóval mindaz, mely szerint képesítetteknek tarthatók és tekinthetők arra nézve, hogy az ipartörvény 142. §-a intentiojának megfelelőleg és a törvényjavaslat alapelveiben foglalt feltételeknek eleget tenni képesek«.

Továbbá így szólnak:

»Eltekintve azonban ezektől, az iparegyletek törekvése mindig oda irányult, hogy kebelükben a hazafias szellem dominájon, hogy tagjaik részére az önképzés terén is alkalmat nyujtsanak, hogy az összetartozandóság érzetét szilárdítsák, hogy alkalmat szolgáltassanak a tömörülésben rejlő erők hasznos kifejtésére, hogy rendszeres együttműködésükkel tevékenységük momentumait előbbre vihessék, hogy szaktársi viszonyukat kölcsönös ismeretséggel ápolják, hogy különböző indokolt esetekben egymást jóakaratúlag támogassák; szóval, minden tényük és cselekményükben a jog, igazság és méltányosság lebeg szemeik előtt«.

Igaz-e az vagy nem? Azt hiszem, nem tagadhatja senki, a ki ezen köröket ismeri. Ha ez így van, akkor hogyan akarja ezen körökre a t. minister úr a törvényt úgy alkalmazni, hogy

Digitized by Google

ha azok a beteg segélyezések czéljától eltérő czélokat követnek, a minister a belügyministerrel egyetértve, tőlük az elismert jelleget elvonhatja; vagyis ha ezek az egészséges testületek, melyek bizony foglalkoznak a társas élet, a nemzeti eszme cultiválásával is, összejöveteleik alkalmával nemcsak épen azzal foglalkoznak, hogy a betegnek micsoda orvosság kell s ki legyen orvosuk, hanem beszélnek egyebekről is, mint a hogy az emberek egymással beszélni szoktak, ha még önképzésre is adják a fejöket: a minister úr létüket elfúvhatja,

Nem akarja tenni, meg vagyok arról győződve. Nem is fogja tenni, remélem.

Ezen okoknál fogva én a törvényjavaslatot, mint a kellő határokon túlmenőt, nem fogadhatom el, hanem csatlakozom a Gaál Jenő t. barátom határozati javaslatához. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: T. ház! Az idő előrehaladván, azt hiszem, a t. ház a tanácskozás folytatását a holnap d. e. 10 órakor tartandó ülésre halasztja. Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 5 perczkor.)

451. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 4-én, szerdán

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — A közgazdasági bizottság jelentésének bemutatása: 1. Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez való csatolása iránt kötött szerződés beczikkelyezéséről; 2. az Olaszországgal kötött kereskedelmi és hajózási szerződés felmondására megállapított határidőnek meghosszabbítása iránt létrejött egyezmény beczikkelyezéséről. — A gazdasági bizottság jelentésének bemutatása: a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótlékért beadott kérvénye tárgyában. — A következendő tanácskozási rend megállapítása. — Az iparos és gyári munkásoknak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása és megszavazása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Varasdy Károly, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a február hó 3-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Az elnökségnek több előterjesztése nincsen.

Josipovich Géza jegyző: Emich Gusztáv a közgazdasági bizottság előadója!

Emich Gusztáv a közgazdasági bizottság előadója: A közgazdasági bizottság »a Mittelberg osztrák község vámrendszerének a német birodalomhoz való csatolása iránt a német birodalommal 1890. deczember hó 2-án kötött szerződés beczikkelyezéséről«; továbbá »az Olaszországgal 1887. deczember hó 7-én kötött s az 1887 : XV. t.-czikkel beiktatott kereskedelmi és hajózási szerződés felmondására megállapított határidőnek meghosszabbítása iránt létrejött egyezmény beczikkelyezéséről« szóló törvényjavasla-

Digitized by Google

tokat letárgyalván, van szerencsém a bizottságnak erre vonatkozó jelentéseit bemutatni.

Kérem a t. házat: méltóztassék azok kinyomatása, szétosztása és az osztályok mellőzésével való napirendre tűzése iránt intézkedni. *(Helyeslés.)*

Elnök: A közgazdasági bizottság jelentései ki fognak nyomatni, a ház tagjai közt szét fognak osztatni és ha a t. ház beleegyezni méltóztatik, az osztályok mellőzésével annak idején napirendre fognak tűzetni.

Varasdy Károly jegyző: Csávosy Béla, a gazdasági bizottság előadója!

Csávosy Béla előadó: T. ház! Van szerencsém a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótlék engedélyezése iránt közvetlenül a t. házhoz benyujtott kérvénye tárgyában tiszteletteljesen bemutatni.

Kérem a t. házat, hogy a jelentés kinyomatása, a ház tagjai közt leendő szétosztatása s napirendre tűzése iránt intézkedni méltóztassék.

Elnök: A gazdasági bizottság jelentése ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni s annak idején napirendre fog tűzetni.

Több előterjesztés nincs.

T. ház! A szőnyegen levő törvényjavaslat letárgyalása után való tanácskozási rendre vonatkozólag van szerencsém a következő javaslatot tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A jelenleg szőnyegen levő törvényjavaslat tárgyalása után — a nélkül, hogy a napot előre meghatározni lehetne — a következő jelentések fognak tárgyaltatni:

A pénzügyi és közgazdasági bizottságnak 652. számú jelentése, »a kereskedelemügyi minister által beadott s a méter-mérték behozataláról szóló 1874 : VIII. t.-czikk némely határozmányainak módosításáról« szóló 578. számú törvényjavaslatot illetőleg; a zárszámadás-vizsgáló bizottságnak 672. számú jelentése, az állami számvevőszéknek, »a törvényhozás által engedélyezett évi hitellel szemben — 1890. évi IV. törvényczikk — az 1890-iki számadási év III. negyedében előfordult túlkiadások-, előirányzat nélküli kiadások- és hitelátruházásokról« szóló 658. számú jelentése tárgyában; és az igazságügyi bizottság 670. számú jelentése, a »bosnyák-herczegovinai csapattesteknek a magyar korona országai területére behozataláról« szóló 949. számú törvényjavaslat bizottsági tárgyalásáról.

Ezek után azon jelentések vétetnének tárgyalás alá, a melyeket a közgazdasági bizottság előadója a mai napon terjesztett be. *(Helyeslés.)*

Következik az indítvány- és interpellatiós-könyvnek felolvasása.

Varasdy Károly jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítvány-, sem az interpellatiós könyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Következik »az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről« szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

Következik?

Varasdy Károly jegyző: Ordódy Pál!

Ordódy Pál: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az előttünk fekvő törvényjavaslatot három szempontból kivánom bírálat tárgyává tenni. Először is pénzügyi szempontból, másodszor social-politikai és harmadszor iparpolitikai szempontból. *(Halljuk! Halljuk!)*

Pénzügyi szempotból e törvényjavaslat — azt tartom — igen helyesen intézkedett. Választásunk volt ugyanis a között, hogy vagy az állam vegye kezébe e biztosítási ügyet és az országban egységesen szervezze, vagy adjuk át e biztosítási ügyek vezetését a fennálló biztosító társulatok egyikének, vagy adjuk át a munkások kezébe.

Az előttünk fekvő törvényjavaslat szerint a biztosítási ügylet a munkások kezébe van letéve, de állami ellenőrzés mellett. Az állam az ellenőrzést az ipartestületek által gyakorolja, de szabadságában áll, hogy ezzel az ipari felügyelőket is megbízza, ezenfelül az ellenőrzést maguk a munkások és a munkaadók is kötelesek az alapszabályok szerint gyakorolni, így tehát kellő ellenőrzésről gondoskodva van.

Azt hiszem, hogy ez teljesen elegendő arra, hogy a munkások betegség esetében való segélyezésével foglalkozó társulatok ügyeit rendbe tartsuk és figyeljünk arra, hogy ezen társulatok, törekvésöket ne más czélokra, hanem azokra fordítsák, a melyek végett alakúltak.

Fináncziális tekintetekből szükséges még, hogy megvizsgáljuk, vajjon a biztosítási díjakat ki fizeti; s e tekintetben nem csatlakozhatom Neumann Ármin képviselő úr azon nézetéhez, hogy ezen biztosítási díjakat maga a fogyasztó közönség fizeti meg, mert ezek meg fognak oszlani a munkás a munkaadó és a fogyasztó közönség közt. A mikor pl. a munkások túlszámban lesznek, a díjak nagyobb részét minden esetre a munkás fogja megfizetni; akkor, a mikor az ipari productio lesz nagy és a fogyasztás kevés: részben a munkás, részben a munkaadó; ellenkező esetben pedig a fogyasztó közönség fogja viselni. Úgy vagyunk ezzel, mint a német gabona-vámokkal, a melyekről azt mondották, hogy azokat tisztán Németország fizeti meg; pedig látjuk, hogy akkor, midőn a termés nagy és bő, azon vámokhoz nagyrészben

Digitized by Google

hozzájárulnak azon államok is, a melyek oda gabonát visznek be.

A másik szempont a törvényjavaslat megbírálásánál a social-politikai szempont. Én ugyan e törvényjavaslatban nem látok oly intézkedést, minőt a social-politikai névvel szoktak nevezni. Én csak az állam gondoskodását látom benne a munkásokról. Csak azt látom, hogy a munkások egy részét, kik sem a gyári, sem a vállalati pénztárakban nem voltak részesek, sem egyáltalában biztosítva nem voltak, ez intézmények előnyeiben részesítsük.

Ezért nagyon helyeslem a törvényjavaslatot s azt nagyon fontosnak és szükségesnek tartom.

A mi azon socialis mozgalmakat illeti, melyek Németországban, Belgiumban és más iparűző államokban oly nagy teret hódítottak, ezekről ami hazánkban még igen keveset tudunk.

Hála istennek, hazánk munkásai ez irányban nem lettek téveszmék által félrevezetve, hanem igen helyesen megmaradtak azon az úton, melyen a munkásoknak haladniok kell. Mutatkoztak ugyan e socialis mozgalmaknak előjelei. Kik e mozgalmakat figyelemmel kisérik, észrevehették, hogy azon gyűléseken, melyeket a gyári munkások tartottak, sokszor oly beszédeket mondottak, melyek a socialis mozgalmaknak némikép előjelei voltak. De eddig munkásaink a socialisticus tevékenység terére nem léptek s megmaradtak a helyes úton. Hogy ezen továbbra is megmaradjanak, azért volt szükség ezen törvényjavaslatra.

Meg fogja menteni ez a munkásokat azon téves eszmék elterjedésétől, melyek korunkban oly könnyen elharapóznak és oly mozgalomtól, mely sem a haza javára, sem iparunk előrehaladására nézve nem előnyös.

A harmadik szempont, azt hiszem, a legfontosabb ezen törvényjavaslat megbírálásánál és ez az iparpolitikai szempont.

Engedje meg a t. ház, hogy itten egy kis kitéréssel kezdjem és pedig, hogy kitérjek azon különbségre, mely a gazdasági munkás és az ipari munkás között van. A vasárnapi munkaszünetről szóló törvényjavaslatnál erről sokan szólottak, de részemről azt hiszem, hogy nem eléggé részletesen. A mi a munka fáradságos voltát illeti, erre nézve nincs különbség a gazdasági és ipari munka között. Ha az illető munkás szorgalmas, iparkodó és teljes erejéből dolgozik, az ép oly munkát végez gazdasági téren, mint az ipari munkás iparos téren. A különbség a két munkás között csak abban van, hogy míg a gazdasági munkás gyermekkorától hozzászokott a gazdasági munkához, a szabad levegőn való mozgáshoz és azon változatossághoz, mely a gazdaság terén előfordúl, addig az iparos munkás gyermekkorától kezdve hozzá szokik azon helyiségekhez, a melyekben dolgozik, nagyrészben az ülve dolgozási módhoz és a nem szabad levegőn való munkához. A munka nehézsége azonban nem képez különbséget, mert épen oly nehéz volna a gazdasági munkásnak az iparos munkához, mint az ipari munkásnak a gazdasági munkához hozzászokni.

Az a különbség sem áll egészen hazánkban, mely a téli és nyári munkára nézve felhozatott. Fennáll ez az extensive kezelt gazdaságban, a hol nagy különbség van a téli és nyári munka közt. A nyári munka itt erőltető, de a téli csekély. Az intensive kezelt gazdaságokban, hol hizlalással és tejtermeléssel stb. foglalkoznak, a téli munka is épen olyan erős, mint a nyári és így az ezt a munkát végező munkás épúgy el van foglalva télen, mint nyáron. Az ily gazdasági munkás tehát, épen oly helyzetben van, mint az ipari munkás, a ki télen és nyáron egyaránt el van foglalva, mert az intensiv gazdaság különben nem lehetne jövedelmező, ha a munkások egy részét, kiket egész évre kell fizetni, a téli időben nem lehetne kellőleg felhasználni. Ezen különbség, mely a megszabott munkában nyilvánúl, okozza azt, hogy nehéz a gazdasági munkások sorából bárkit is az iparos munkások közé felvenni, vagy az iparos munkások köréből a gazdasági munkára alkalmazni.

Iparunk nincs annyira kifejlődve, hogy iparos munkásaink száma megfelelő volna; értem azon ipari munkásokat, a kik gyermekkoruktól hozzá szoktak az iparos munkához és ebben már megfelelő ügyességre tettek szert.

Iparpolitikai szempontból tehát szükséges volt ezen munkásosztály emelése és azért helyes is, hogy e törvényjavaslat első sorban ezekről gondoskodik; mert gondoskodik arról, hogy betegség esetén az iparos és családja ne legyen kitéve a teljes elpusztúlásnak és annak, hogy uzsorásoktól legyen kénytelen pénzt felvenni és így ássa alá családja jövőjét. Ezen indokból is szükséges, hogy a törvény keretébe belevonja azon munkásokat is, a kiket az ellenzék részéről sokan kihagyni akarnak.

Ezért szükséges, hogy az iparossegéd, a kereskedősegéd és az alsóbbrendű iparral foglalkozók is belevonassanak e segélyző pénztárak keretébe és pedig minél számosabban, mert az a főczél, hogy ezen iparos munkával foglalkozókat szaporítsuk és erősítsük.

Azokra, a mik a t. túlsó oldal részéről felhozattak, itt az általános vita keretébe kiterjeszkedni nem akarok, mert lesz alkalom a részletes vita alkalmával ezekre reflectálni. *(Helyeslés.)*

Egyet azonban megkivánok jegyezni: és ez az, hogy azon nézetek, melyeket a t. túlsó oldal részéről hallottunk, sok tekintetben ellentmon-

Digitized by Google

dók egymással. Ellentmondók mindenesetre azon intézkedések, hogy míg Gaal Jenő t. barátom a községi pénztárak létesítését sürgeti, addig Kaas Ivor t. képviselő úr az általános munkás betegsegélyző egyleteket veszi pártfogása alá. Már ha mi községi betegsegélyző egyleteket akarunk létesíteni és ha ezenfelül a többi munkást az iparágak szerint kívánjuk egyletekbe léptetni, akkor ezen általános munkás betegsegélyző egyletek fönnállása már magától érthetőleg veszélyeztetve van.

De részemről nem is tartom helyesnek azt, hogy a munkások és különösen az iparos munkások mind egy ilyen országos szövetkezetbe tömörüljenek, mert mindig találkoznak izgatók, a kik ezen szövetkezőket, a melyeknek száma Kaas Ivor t. képviselő úr állítása szerint 50,000-re rúg, könnyen elterelik arról a térről, melyért tulajdonképen egyesületekké alakultak. S hogy ez megtörténhetik, ennek nyomát láthatjuk azon gyűlésekből, melyeket ezen iparosok tartani szoktak; sőt tudja mindenki, ki e kérdéssel foglalkozott, hogy nagyon könnyen megesik, hogy azon összeget, mely tisztán a betegsegélyzésre volna szánva, nem tisztán erre fordítják; hanem, — mint Kaas Ivor t. barátom is bevallotta — fordítják bizonyos nyomtatványok terjesztésére a munkások között, hogy az önképzés egy bizonyos fajával foglalkozzanak s itt nagyon könnyen nyílik alkalom ily esetekben arra, hogy az önképzés színe alatt elferdített socialisticus nézetek hozassanak be a munkások közé; a mi nemcsak rájok, de az államra nézve is egyaránt veszélyes. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Ezért üdvözlöm én ezen törvényjavaslatot s általánosságban elfogadom azt a részletes tárgyalás alapjául. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Balogh Géza jegyző: Beőthy Ákos!

Beőthy Ákos: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Hogy azon jeles és szakszerű előadások után, melyeket a tegnapi napon Gaál Jenő, b. Kaas Ivor és gr. Károlyi Sándor t. barátom tartottak, én is felszólalok: annak okát nem annyira az képezi, hogy azon ellenvetésekre, melyeket ellenük felhoztak, megfeleljek, mert hiszen ilyeneket idáig alig hallottunk; hanem inkább az, mert a felszólalásra bizonyos kötelezettséget vállaltam. Ugyanis ezen segélyezési egyletek kérdésében a munkásoknak egy küldöttsége járt nálam, a mely arra kért fel, hogy őket jogos kérelmeikben támogassam s én ezt nekik megígértem, a mit ez alkalommal be akarok váltani, számítva e tekintetben azon előzékenységre, a melyet a t. képviselőház mindig tanusítani szokott akkor, midőn valamely törvényjavaslat által érdekelt felek óhajaival áll szemben. *(Halljuk! Halljuk!)*

De ha már felszólalok, t. ház, ki akarok terjeszkedni magára a törvényjavaslatra is, mert különben előadásom hézagos volna.

Én ezzel a törvényjavaslattal, mint mindegyikkel szemben azt az álláspontot foglalom el, hogy vajjon, ha nem is általánosan, de mélyen érzett szükségnek felel-e meg és hogy a megoldási mód czélra vezet-e?

Azt hiszem, t. ház, ennek a tételnek különös demonstrálása felesleges. Igen szépen magyarázta azt Gaal Jenő t. barátom, hogy a törvényhozás első feladata a gyakorlati élet követelményeinek megfelelni, hogy tehát oly intézkedéseket kell alkotnia, a melyek a nemzet húsába és vérébe átmenjenek.

Ezen felfogás veres fonalként húzódik át Anglia egész törvényhozásán. Mondhatnám, ez képezi az angol alkotmány, az angol törvényhozás nagy sikerét. Egyike t. ház, a legérdekesebb és legtanúlságosabb dolgoknak az, hogy az angol törvényhozás mikép oldotta meg a munkás-kérdést. Óriási az ellentét Angliában a munkás-kérdésnek a század elején létezett és mostani helyzete között. Akkor a dolgok oly sötéten és aggasztóan állottak, hogy Peel Róbert azt mondotta, hogy a nagy gyáripar Angliára nézve inkább hátrány, mint előny. A munkások a túlfeszített munka, a kevés bér miatt egészen el voltak csenevészedve, elzüllve, helyzetük pedig kétségbeejtő volt. Egyik felkelés a másikat érte; egy nem hosszú időszak alatt a harminczas években 9.000 bűntényt követtek el a munkások, a mint az akkor constatáltatott. És hozzá teszem, hogy az esküdtszék a bűnösök legnagyobb részét felmentette. Egész Anglia a társadalmi decompositio és az osztályharcz küszöbén állott. Akkor vették ők a dolgot kezükbe és segítettek az állapotokon törvényhozási és társadalmi actio — és hozzáteszem, maguknak a munkásoknak önereje által.

Az eredmény az, t. ház, hogy a munkások most több bért kapnak; daczára annak, hogy kevesebbet dolgoznak. Minden tekintetben ki vannak elégítve, úgy annyira, hogy Angliának legconservativebb osztálya most a munkásosztály és teljes lehetetlenség, hogy ott a socialis demokracia elvei érvényre jussanak. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Magának a gyáriparnak is nagy haszna volt ebből, a mit bizonyít az, hogy Anglia még most sem szorúlt arra, hogy iparát vámokkal védelmezze.

T. ház! E szerint kell mindenütt eljárni, ezen gyakorlati elvek szerint sohasem kell a törvényhozásnak átlépnie azon határt, a hol az elméleti törvényhozás, a gyámkodás és a népboldogítás kezdődik, mert ez végre is nem a törvényhozásnak feladata. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Ha már most ezen gyakorlati követelmé-

Digitized by Google

ményeknek meg akarunk felelni, különösen három dologtól kell óvakodnunk. Az egyik az, hogy az egyes jelenségeket, feltevéseket s hogy úgy mondjam, tüneteket ne úgy állítsuk oda, mint általános szabályt, mert végre is a kivételekre intézkedéseket alkotni nem lehet; a másik az, hogy ne indúljunk külföldi minták után; a harmadik pedig az, hogy őrizkedjünk azon felfogástól, mondhatni politikai doctrinától, hogy az embereket paragraphusokkal s törvényekkel lehet boldogítani; mert valósággal a törvénygyártási paroxismus idézi elő a mai korszak betegségeit *(Közbeszólások a baloldalon: Csak nálunk!)*; nálunk is, másutt is és az, a mit Goethe Mefistójában olyan szépen jellemez ekként:

»Verschafft euch Herren das hohe Festvergnügen
Des Volkes Glück mit einigen Federzügen«.

T. ház! Ha ezen momentumokat előtérbe helyeztem, ennek indoka az, hogy ezen törvényjavaslat ellen, mindegyik említett szempontból, bátor leszek néhány kifogást tenni. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

A törvényjavaslat indokolása előadja azt, hogy ilyen intézményekre szükség van azért, mert ilyenek vannak Ausztriában és Németországban. Ha már most megtörténik az, hogy a munkások ottan ezen intézmények folytán kedvezőbb helyzetben vannak, mint nálunk: előadhatja magát az az eset, hogy munkásaink nagy számban oda kivándorolnak. Hát azt hiszem, hogy ez a jelenség, ha ilyen volt, egy téves általánosítás folyománya. Én sehogy sem tudom elképzelni azt, hogy a munkások tömegesen kivándoroljanak speciális motivumok által indítatva, akkor, mikor tudjuk, hogy az ilyen tömeges áthelyezkedések mennyi bajjal, költséggel, sőt koczkáztatással járnak.

Sőt merném állítani, legalább a munkások nagy tömegére nézve, hogy azon körülmény, hogy ilyen egyesületek nem léteznek valahol, inkább arra indító ok, hogy ott éljenek, minthogy elmenjenek. Meg van ennek a maga egyszerű oka: mert ez az intézmény fentartása a munkások pénzébe kerül, ezt levonják az ő béréből, ennek folytán kevesebbet keres s ha nem volna ilyen, többet keresne. Már pedig tudjuk, hogy a munkásokat mindig inkább a nagyobb munkabér vonzza. Igaz, hogy ez nem igen egyezik meg az előrelátás fogalmával, de ha a munkások nagy tömegéről az előrelátást föltételezzük, akkor ilyen intézményekre egyáltalában nincs szükség. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elismerem, hogy a tényleges állapot, melyben most ezek a segélyegyesületek vannak, nem egészen kielégítő. Hiszen ha emlékezetem nem csal, gondolom 40%-a a munkásoknak ilyen egyesületekben jelenleg nem vesz részt. Hát ez bizonyára nagy fogyatkozás; de viszont nagy kérdés, hogy ezen állapoton törvényhozási úton egyáltalában és főleg, hogy ezen concret törvényjavaslattal lehet-e segíteni?

Először is, t. ház, jöjjünk az iránt tisztába, hogy ez a kérdés, a mit mi itt felvetünk, az egy igen nagy kérdés: a munkáskérdés a maga egészében, a maga nagyságában. Mert az specialitása a munkáskérdésnek, hogy ha egy problemát megoldottunk, akkor jön utána mindjárt a másik és nem ér véget a dolog, míg a munkást abba a helyzetbe nem hozzuk, hogy ő mindazoknak az anyagi, szellemi és erkölcsi föltételeknek birtokában legyen, melyeket a legalsóbb néposztályok mintegy természetes járandóságuknak tekintenek. Ez volt a munkáskérdésnek signaturája mindenütt. Ez maga a kérdés. Hiszen a munkás-betegsegélyezés kérdése maga sem egy isolált kérdés: az egy nagy kérdés; a munkások biztosításának kérdése egész csomó ilyen biztosítási kérdésből áll.

Németországban gondolom hét ilyenféle biztosítás van: vannak betegpénztárak, aggastyánpénztárak, özvegyek és árvák segélyezési pénztára, temetkezési pénztárak, életbiztosítási pénztárak, baleset ellen való pénztárak, munkahiány számára való pénztárak. Mind erre pénz kell; mind ezt a munkásnak, ha existentiáját biztosítani akarja, saját jövedelméből kell fedeznie.

Egy elsőrangú európai szaktekintély, Brentano tanár, a ki évekkel ezelőtt — gondolom, itt Magyarországon is járt és Magyarország iránt való rokonszenvének nem egy nyilvános tanújelét adta — kiszámította azt, hogy egy munkásembernek arra nézve, hogy teljesen biztosítva legyen, évenkint 300 márkát kell járandóság fejében fizetnie. *(Derültség.)* Természetes, hogy ezt a munkások nem birják teljesíteni.

Mikép oldották meg mégis a kérdést?

Megoldották úgy, hogy például az »Unfallversicherung«-ot nagyrészt a gyárosok nyakára sózták; a másiknál, az úgynevezett »Alter- und Invaliden-Versicherung«-nál, a mely törvény 1889-ben jött létre, az állam kötelezte magát, hogy minden munkaképtelent évenként 50 márka segélyben részesít. Már most a hivatalos adatok alapján minden esztendőben 116.000 ilyen munkás részesül ellátásban; úgy annyira, hogy a valószínűségi számítások szerint 30—40 év múlva, mikor ez a törvény teljes működésben fog lenni, 1,200.000 munkás fog részesülni ebben a segélyezésben, úgy, hogy ez Németországnak évi 60 milliónyi terhet fog okozni. Ha tehát mi abból indúlunk ki, hogy a munkások oda mennek, a hol számukra kedvezőbb intézmények vannak, akkor ezt a törvényt hiába alkotjuk, meg, mert Németországgal e tekintetben versenyezni képesek nem vagyunk. És azt is tudjuk t. ház, — Gaal Jenő t. barátom tegnap nagyon

Digitized by Google

helyesen fejtette ki — hogy Németország ezt az egészet nem annyira phylanthropiából tette, mint inkább politikai okokból. Ez captatio benevolentiae a munkásosztály számára. Ottan általános szavazatjog, suffrage universel van, minden munkás szavazati joggal bír s ennek következtében az államhatalomnak el kell követni mindent, hogy őket kibékítse, kielégítse.

Tehát ezek politikai és nem szorosan vett tárgyi okok, a melyek mindig nagyon nehézzé teszik az ottani viszonyoknak ide való átültetését. De különben is, Németország egész társadalmi, politikai, közgazdasági rendje oly annyira más, t. ház, hogy majdnem lehetetlenség arra a kaptafára húzni a mi viszonyainkat.

Már most t. ház, hogy magára a törvényjavaslatra, annak egyes intézkedéseire áttérjek, bátor leszek elmondani, hogy ezen törvényjavaslat egyes intézkedései közül, melyek azok, a melyeket én aggályosaknak tartok.

Itt van első sorban magának a kényszernek elve. Nekem ez iránt nincs nagy rokonszenvem. Igen sajátszerű volt t. barátom az előadó úr magatartása; beszélt ő egyrészt lelkesülten a törvényjavaslat mellett, de azután ép oly lelkesedéssel idézte Mirabeaut, a kinek egész élete állandó küzdelem volt a kényszer és zsarnokság ellen. *(Tetszés bal felől.)* Ha Mirabeau szólt az életben az állam fájának virágzásáról, a melynek gyökereit a munkások teszik, bizonyosan hozzá tette, hogy ez csak a szabadság és nem a kényszer levegőjében díszlik. *(Úgy van! bal felől.)* Egy füst alatt tehát a t. előadó úr kényszerről, meg Mirabeau-ról beszélt. Ez olyan, mintha a vaniliafagylatot meg a töltött káposztát egy tálból eszsztik *(Derültség)* és egészen megfelel annak a politikai egyvelegnek, mely a negyvennyolczas években egy jó német nyárspolgár politikai programjában nyilatkozott, a ki kijelentette, hogy ő köztársasági, azonban egyszersmind akarja a nagyherczegeket és aztán azt is kijelentette, hogy ő a sajtószabadság barátja, de a sajtócensurát is fenn akarja tartani. *(Derültség bal felől).*

Én ellene vagyok e kényszernek, különösen végletekig vive, mert sehogy sem tudom elképzelni, hogy a munkások meg tudjanak vele barátkozni.

Miként fogjuk, t. ház, azt azzal a munkással megértetni, hogy ő fizessen? Egyszerűen azt fogja mondani: én nem vagyok beteg; minek fizessek én más emberért? De azután, még ha esetleg meg is magyarázzuk neki, hogy ő is beteg lehet: alig hiszem, hogy ez egy tót napszámosnak phantásiájára valami nagy befolyást gyakoroljon *(Derültség bal felől)* és hogy ő megértse, hogy neki hetenként ennyi meg ennyi krajczárt kelljen fizetnie azért, hogy az ipecacuánát vagy a sassaperillát bögreszámra ihassa. *(Derültség bal felől.)* Meg vagyok győződve, t. ház, hogy ez folytonos czivódás és perlekedés tárgyát fogja képezni a munkaadóval. Különben is nehéz lesz ezt nyilvántartani. Hiszen azok a munkások bizonyos nomád-életet élnek, másutt vannak télen és másutt nyáron. *(Úgy van! bal felől.)*

De ha azután kimondjuk azt a kényszer-elvet, akkor ennek corollárium az, a mit tegnap gr. Károlyi Sándor t. barátom fölemlített, hogy t. i. az államnak fel kell ügyelnie azokra a pénztárakra. *(Úgy van! bal felől.)* Mindaddig, a míg nincs kényszer, míg az egész szabad társulás útján történik, természetesen lássa minden ember, hogy miként prosperál az egyesület. De mihelyt az állam kimondja a kényszert, ezzel szavatosságot vállal, hogy a pénzt el nem kezelik. *(Helyeslés bal felől.)*

Ha emlékem nem csal, Varasdy Károly t. képviselőtársam azt mondta, hogy hiszen majd itt lesznek az iparfelügyelők, ezt az intézményt reformálni fogják és majd elvégzik ők a felügyeletet. Nem tudom, milyen lesz az a reform, melyet a t. minister úr contemplál. De ha az ellenőrzést helyesen akarja teljesíteni, akkor igen nagy apparátusra lesz szükség.

Másik megjegyzésem épen az, hogy e törvényjavaslat a hazai viszonyokat nem veszi egészen tekintetbe. És itt jövök épen a munkások kérelmére. Nekem ezt az emlékíratot munkások adták át, szabósegédek, könyvkötősegédek, molnárok, stb. Constatálni kívánom és azt hiszem, a t. ház is örömmel fogja hallani: beszéltem azon emberekkel, de olyan józan, értelmes, hazafias szellemű emberek voltak, hogy igazán gyönyörűség volt velük beszélni. És ha nálunk ilyenekből áll a munkásosztály, akkor valóban nincs okunk aggódni.

Ezek az emberek nagyon feldicsérték nekem az ő egyesületüket. Különösen kiemelték azt, hogy ezek az egyesületek nemcsak betegsegélyezéssel foglalkoznak, hanem önképzési czélokat is tűznek magok elé. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Azt mondják beadványukban: »az önképzés terén is hatalmas munkásságot fejtünk ki, a mennyiben felolvasások, szakelőadások, értekezések és könyvtáraink által alkalmat szolgáltatunk tagjaink értelmi erejének fejlesztésére; növeljük és termékenyítjük lelkünk fogékonyságát, hogy a magyar társadalmi műveltség rohamos fejlődésével lépést tartsunk.«

Hogy ebben mily veszély, van t. ház, és hogy ezt mért kell eltiltani: azt belátni nem tudom. Ez az egész tiltó paragraphus a német bureaucratia, a német rendőri állam emlőin tenyészett és a szabad intézmények keretébe nem való. *(Helyeslés bal felől.)*

Szóval ők azt kívánják, hogy legalább itt

Digitized by Google

Budapesten az általános ipartestületek helyett szaktestületek legyenek, a minők eddig is léteztek és a czélnak megfeleltek. Kivánják másodszor, hogy a 200 tag helyett, a mennyi megkivántatik, hogy ily egyesületek fenmaradhassanak, csak 100 tag követeltessék, miután eddig is akárhány ily egyesület prosperált és nincs semmi ok arra, hogy azok, ha eddig jók voltak, az Aussterbe-ètat-ba helyeztessenek. *(Úgy van! bal felől.)*

Nagy aggályaim vannak a testületi pénztárakat illetőleg is. Igen sajátszerű, hogy akkor, mikor e törvényjavaslat német minták után indúlt: azt, a mi a németeknél helyes conceptio, nem veszi át. A németek helyi pénztárakat, Ortscassákat létesítettek, ebből az osztrákok kerületi pénztárakat csináltak és mi ezek után indúlunk. A helyi pénztárnak, úgy a mint Németországban fennáll, meg van a maga természetes alapja. Ez a szomszédsági, a helyi köteléken alapszik. Az emberek ismerik és könnyen ellenőrizhetik egymást, egyik község nincs nagyon messze a másiktól és így az egyesületi élet követelményeinek eleget tehetnek.

Már most mi e helyett csinálunk kerületi pénztárakat, még pedig oly módon, hogy esetleg több megye egy kerületet fog képezni. Mikép működhet ily módon az egyesület? Az az iparos, a ki egy mezővárosban van, mikép mehet át a megyének, vagy a szomszéd megyének székvárosába, a mely több napi járó föld? Ha odamegy, pár napot mulaszt s ennek következtében nagyon sok költsége van; úgy annyira, hogy a felügyeletet és részvételt, a mi pedig az egyesületi élet éltető eleme, ott egyáltalában nem gyakorolhatja. Ez az intézkedés tehát vagy holt betű marad, vagy az egyesület nem fog jól működhetni; az emberek fognak fizetni, és ellenszolgáltatásban nem fognak részesülni. *(Úgy van! bal felől).*

A testületi pénztáraknál is discretionarius hatalmat kiván magának a minister úr és benne vagyunk abban a régi praxisban, hogy mi itt csak az elveket, a kereteket állapítjuk meg, a kivitelt azután teljesen a minister kényére bizzuk. Én ennek ellene vagyok, azon okokból, melyeket már a mult alkalommal kifejtettem, úgy iparpolitikai okokból — mert e mellett nem lehet kellő álllandóság — mint közjogi, parlamentalis okokból.

Tisza István t. képviselőtársam a mult alkalommal nekem válaszolva, egy megjegyzést tett, a melyre ez alkalommal azért vagyok bátor válaszolni, mert ez voltakép szintén ennek a kérdésnek érdemére tartozik. Azt mondotta t. képviselőtársam — az eszme legalább ez volt — hogy az ily discretionarius hatalom ellen végre is nem lehet parlamentalis szempontból aggályt felállítani; mert hiszen, ha a többség egyetért a ministerrel, akkor nincs semmi baj, ha pedig nem ért egyet, akkor az intézkedést meg lehet változtatni. Ez igen plausibilis, igen tetsző okoskodás, csakhogy az a hibája van, hogy egy fundamentalis megkülönböztetést nem vesz számba, jelesen azt, hogy minden intézkedést, a mely a parlamentben történik, nem csak a parlamentalis, de törvényalkotási szempontból is kell figyelembe venni. Mert hisz az intézkedések foganatosításánál, a törvények alkotásánál nem egyedül az a czél, hogy mindig a többség akarata jusson érvényre, hanem az, hogy realis, a czélnak megfelelő, egészséges intézmények alkottassanak. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ezt pedig t. ház, mindig jobban fogja tenni a törvényhozás, mint a kormány, még pedig két okból. Először azért, mert a törvényhozás egész összeségében sokkal terjedtebb és intensivebb ismerettel bír az országról, mint a kormány; másodszor pedig azért, mert a törvényhozás a maga összeségében sokkal nagyobb szellemi erőt és potentiát képvisel, mint akár egyes minister, akár maga a kormány.

Erre igen szép franczia mondás jut eszembe és ha a t. előadó úrnak szabad volt Mirabeaut idézni, talán nekem is szabad idézni Voltaire-t, a ki azt mondja: »Il y a quelqu'un qui a plus d' esprit que le plus grand genie; ce quelqu'un est tout le monde«, vagyis magyarúl: »Van valaki, a kiben sokkal több szellemi képesség van, mint a leglángeszűbb emberben s ez a valaki: a mindenki«, vagyis a közvélemény.

Ezért vagyok én a mellett, hogy minden intézkedésnél, a mennyire lehet, a törvényhozásnak együttműködése vétessék igénybe.

Ez, t. ház, végelemzésben a képviseleti rendszernek kérdése, szemben az absolutismussal; mert hisz a képviseleti rendszernek ép egyik legfőbb előnye abban áll, hogy magasabb qualitású intézkedéseket tud foganatosítani, mint maga a kormány, mert a nemzet a maga collectiv egészében és képviseletében alkotja.

Ezek azok t. ház, a miket a törvényjavaslat ötletéből elmondani akartam és nincs egyéb hátra, mint hogy kijelentsem, hogy Gaal Jenő t. képviselő úr határozati javaslatát elfogadom. *(Helyeslés bal felől.)* Igen szépen mondta t. barátom, hogy e kérdésnél az ellenzék nem marad a kritika terén, hanem átmegy az alkotás terére, vagyis a t. kormánynak és a t. túlsó oldalnak — mondhatnám — baráti és testvéri jobbot nyújt arra, hogy ezt a nehéz kérdést megoldja. Azt hiszem, hogy épen ezen nagy kérdésnek érdekében igen helyesen fogja tenni, hogy ha a t. minister úr és a t. ház ezen indítványt elfogadja. *(Helyeslés bal felől.)*

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. ház! Ha valaki, úgy valójában én

Digitized by Google

köszönettel veszek minden segédkezést, mely a végből nyújtatik, hogy a szőnyegen levő kérdés mennél sikeresebben legyen a törvényhozás által megoldható. A törvényhozás által mondom; mert ha van valamely törvényjavaslat, úgy ez az, mely míg egyfelől valóban az életnek szól, másfelől nagyon is rászorúl arra, hogy a törvényhozás által a lehető legrészletesebben megállapíttassék.

Az előttem szólt t. képviselő úr ismételten felhozta, hogy itt a törvényhozás csak a keretet szabja meg, a lényeget, a dispositiot a minister a felhatalmazás útján magának tartja fenn.

Nem kivánok ezekre a parlamentalis szólásformákra bővebben visszatérni, csak azt constatálom, hogy ez a törvényjavaslat a maga kilenczven és egynéhány szakaszával minden irányban részletes dispositiókat tartalmaz. Ministeri felhatalmazásról itt csak annyiban van szó, a mennyiben ezt a törvényjavaslatnak a gyakorlati életre való alkalmaztatása okvetetlenül megkivánja.

T. képviselő társam azt mondja, hogy ily alkotások körül, a mennyire csak lehetséges, a parlament vétessék igénybe.

Tökéletesen igaza van, »A mennyire csak lehetséges.« Tehát lehetetlenre egyáltalában ne kivánja a törvényhozást igénybe venni.

Mielőtt az itt felhozott részletekre rátérnék, általánosságban csak röviden kivánom jelezni azt az álláspontot, melyet a törvényjavaslat előkészítésénél és további tárgyalásánál elfoglaltam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ma és tegnap is azt hallottam, hogy külföldi példák után indúltam. Jelesen azt mondták, hogy osztrák mintát másoltam, holott a külföldi intézkedések jók ugyan a tanulmányozásra, de kritizáljuk erősen, mielőtt a hazai talajba áttültetjük.

Bátor vagyok a t. házat arra figyelmeztetni, hogy én csakugyan így jártam el; ellenben, a kik nekem ezt a tanácsot adták, nem jártak el ezen tanácsukhoz illő következetességgel; a mint ezt bátor leszek a részleteknél bebizonyítani.

Midőn ugyanis évek hosszú során át hangsulyozták a törvényhozásban, még pedig minden oldalról ezen törvényjavaslat megalkotásának szükségességét, midőn az 1884: XVII. t.-cz. 142. §-a maga is utal erre és én átvettem a kereskedelmi és iparügyek vezetését és átnéztem az ez irányban összegyűjtött anyagot: nemcsak a külföld e nemű példáinak tanulmányozásába bocsátkoztam, hanem különös gondot fordítottam a hazai viszonyok közvetlen tanúlmányozására és megértésére.

És itt az előttem szólt t. képviselőtársam egy megjegyzésére kell közbevetőleg nyilatkoznom. Ő egy munkásküldöttség által beadott kérvény nyomán nyilatkozott és az ezen küldöttséggel való érintkezéséből vont le következtetéseket, a melyeket a törvényjavaslat ellen használt fel.

Nem vitatom, hogy a munkások értelmes, derék emberek és hogy különösen azok, a kiknek kérésük volt a képviselő úrhoz, kétségkivül okosan is beszéltek; de ebből nem következik az, hogy a képviselő úr már az egész munkáskérdést ismeri és hogy ezen egész kérdést felölelni képes. Ehhez valóban az szükséges, hogy az ember a gyakorlati életet a legmesszebb menő részleteiben tanúlmányozza és hogy ne jusson egyéb következtetésekre, mint a milyeneket a gyakorlati élet nyujt; de aztán minden ízében, mert azt hiszem, hogy ha valahol, úgy ezen a téren a legnagyobb óvatossággal kell eljárnia a törvényhozásnak. *(Élénk helyeslés.)*

Midőn így, a mennyire csak lehetett, elkészülve a gyakorlat tanúlmányozásával, e törvényjavaslatot alapelveiben kidolgoztattam: a mint őszintén megvallom, a szomszéd állam törvényhozását vettem mintául. Vettem pedig nem csak azért, mert itt már kijelölt út állott előttem; hanem, mert a viszonyok közt való hasonlatosság meg van; és mert arra, hogy a szomszéd állam törvényhozására tekintettel legyünk, a mi körülményeink is nagyon figyelmeztetnek. *(Helyeslés.)* De ezzel nem elégedtem meg, hanem — és ezt nem is nehéz constatálni — változtatásokat tettem a törvényjavaslaton épen azon czélból, hogy azt egészen a mi hazai viszonyainkhoz alkalmazzam. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Azt, hogy én az osztrák törvényjavaslat beosztását, illetőleg az az által megjelölt útat tartottam szem előtt, önök hibáztatják. Igazolni fogom, hogy helyesen tettem. De azoknak, a kik ezt hibáztatják, legalább következeteseknek kellene lenniök és nem volna szabad oly mintákra hivatkozniok, a melyek a mi viszonyainkra egyáltalán nem alkalmazhatók. Azt mondják ugyanis, hogy az angol példát kellett volna követni, azután pedig a német törvényre emlékeztető részletes javaslatot tesznek. Kérdem: hol van itt a következetesség?

Először is angol viszonyokról beszélni, midőn ezt a kérdést rendezni akarjuk, nagy tévedés. Tévedés az angol társadalom működését a mi társadalmunkéval összehasonlítani. A mi társadalmunknak e téren sokkal nagyobb és nehezebb feladatai vannak, de a melyeket az angol társadalom az idők folyamán könnyűséggel oldott meg. Az angol társadalom szívósságát és munkaerejét és általában mai feladatait egészen másképen kell megítélni, mint a mi társadalmunkét mai helyzetében.

És ha továbbá nem e szomszédos állam példája után indúlunk, miért kellene nekünk épen a németet követni? A mint ki fogom mutatni, épen a Németországból átvett disposi-

Digitized by Google

tiók hazai viszonyainkra egyáltalában nem alkalmazhatók. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Midőn a törvényjavaslat elkészült, én azt ismételt enquête-eken vittem keresztül. Annak idején arra figyelmeztetett engem egy ellenzéki képviselő úr, hogy ezen enquête-ek a munkásokra is terjesztessenek ki. Én e kívánságnak tényleg eleget is tettem, a mennyiben az enquête-ben nemcsak munkaadókkal, hanem munkásokkal is érintkeztem. *(Helyeslés.)* Tettem pedig ezt első sorban azért, mert e törvényjavaslat intézkedései a munkaadónak és a munkásnak beléletét, hogy úgy mondjam zsebét, a lehető legközelebbről érintik.

Én irígyelni tudnám azt a férfiút, a ki képes volna olyan törvényjavaslatot előterjeszteni, a mely kielégítse minden ízében a munkaadót, de kielégítse minden ízében a munkást is. Ez nem lehetséges; de igenis lehetséges az, hogy mind a két fél szempontjából a legméltányosabb és a hazai viszonyokhoz alkalmazott dispositiokat vegyük fel a törvényjavaslatba. Ez megtörtént és ez az, t. ház, a mi nézetem szerint a törvényjavaslatnak lényegében a transactio jellegét adja meg. *(Helyeslés.)*

Azt mondják: ez socialismus, mire való ezt Magyarországon bolygatni? Én, t. ház, nem foglalkozom a socialis kérdéseknek e törvényjavaslat által leendő megoldásával; én ezt a jelenlegi időszak felkapott frázisául tekintem: én a gyakorlati élet követelményeit akarom kielégíteni. Hiszen e téren törvényhozási alkotásaim nem újak. Ott van az 1875: III., ott van az 1876-dik évi és a későbbi egészségügyi törvény, ott van az ipartövény, mely egyes dispositioiban már ide czélzott, s ott vannak más törvényhozási alkotások, a melyek az emberi egészség megóvását tűzték ki feladatukúl, a nélkül, hogy rá fogható volna a törvényhozásra, hogy socialis kérdések megoldásával foglalkozott. *(Helyeslés.)*

A feladat egyszerűen az, hogy az emberi egészségnek fentartását, a beteg embernek gyógyítását tegyük lehetővé a nemzet legszélesebb rétegeiben. Hiszen, ha valahol, épen hazánkban szükséges, hogy e tekintetben a törvényhozás ezen feladatokkal foglalkozzék. *(Általános helyeslés.)* Nem elegendő itt a mi társadalmunk fellépése, azért, mert nem azon körök érdekében történnek ezen intézkedések, a melyekre azokat bízni lehet, hanem oly körök érdekében, melyeket e téren egyedül hagyni nem szabad. *(Igaz! Úgy van!)*

Ha áttekintjük törvényhozási intézkedéseinket, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy az állategészségügy sokkal nagyobb sikerrel kezeltetik az országban, mint az emberi egészség fentartása. *(Élénk felkiáltások: Igaz! Úgy van!)* Midőn ez irányban történnek törvényhozási intézkedések, azok fontosságát senki sem vonja kétségbe; de akkor elesik bizonyára az az ellenérv is, mintha a most javaslatba hozott intézkedések nem volnának sürgősek. *(Helyeslés.)* Várjunk talán, mig ez állápotok még rosszabbakká válnak? Azt hiszem, nem. Mindnyájan egyetértünk abban, úgy ezen valamint a túlsó oldalon, hogy ezt a feladatot minél előbb és alaposabban megoldani: elháríthatatlan kötelessége a kormánynak és törvényhozásnak. *(Általános helyeslés.)*

A kérdés csak az, hogy miként tegyük ezt? Az összes enquête-ek és tárgyalások, a melyeken ez a törvényjavaslat keresztül ment, engem annak kijelentésére bátorítanak fel, hogy az abban megjelölt út helyes és követendő.

Előzőleg azon elhatározást érleltem magamban, hogy épen tekintettel a kérdésnek rendkivüli nehézségére, nem fogok semmiféle oly dispositiohoz szívósan ragaszkodni, a mely meggyőződésem szerint, nem az egész törvényjavaslat alapelvét képezi, és hogy szívesen engedek minden módosításnak és javításnak, mely ezt az alapelvet meg nem támadja, s örömmel veszem, ha bárki jobb, megfelelőbb szövegezést javasol. De utóvégre azt mégis kötelessége a kormánynak szem előtt tartani, hogy az, a mit valaminek a helyébe tétetni szándékoznak, ne legyen rosszabb annál, a mi a javaslatban van. *(Helyeslés.)*

És t. ház, meg kell még jegyezni azt is, hogy itt nem elveknek merev keresztülviteléről, nem arról van szó, hogy az ember mintegy végig nyargaljon valamely elvi kijelentésen, ha törik ha szakad. Távolról sem. De azt hiszem, hogy a kormánynak mégis feladata, oly intézkedésekhez ragaszkodnia, melyek e törvényjavaslatnak sarkalatos elvét képezik; ragaszkodni azért, hogy irányt szabjon, a melyért a felelőséget a t. ház előtt elvállalni képes és kész. *(Helyeslés.)*

Ez a törvényjavaslat a szakkörök valamennyi ével közöltetett és megbeszéltetett, tehát a felett beható kritika gyakoroltatott, úgy a külföldi mint a hazai viszonyok szempontjából, és csak így került az a törvényhozás elé. Megvallom, hogy nézetem szerint örvendeni kell, hogy végre itt van s kár volna visszautasítása által időt veszteni annak megalkotásában. *(Helyeslés.)* Kár volna pedig azért, mert az, a mit a javaslat helyébe javasolnak, szerény nézetem szerint azt meg nem javítaná, hanem határozottan megrontaná. És ha valaki azt állítja, hogy e törvényjavaslatnak gyakorlatinak kell lennie; akkor az, a mit itt helyébe javasoltak, gyakorlati szempontból el nem fogadható.

Áttérek most ezen állításom kifejtésére. *(Halljuk! Halljuk!)* T. képviselőház, népboldogításról e javaslatnál beszélni valóban indokolatlan. Mert hisz ha ily törvényjavaslatról lehet ily sarcasmussal beszélni: nem tudom, mely törvény-

Digitized by Google

javaslat az, a mely behatóbb, komolyabb tárgyalást igényelne. Törvényeket alkotni utóvégre minden államban kell. Hisz a nélkül alkotmányosan kormányozni bajos volna. De azt mondani, hogy mi obruáljuk a törvényhozást, még sem lehet. Azt sem lehet állítani, hogy e javaslat oly következménynyel jár, hogy a magyar törvényhozásnak azután egész csapatot kell életbe léptetnie azon törvényhozási intézkedésekből, melyeket más államokban alkottak. Azt hiszem, a t. ház helyeslésével találkozom, ha azt mondom, hogy e téren csak annyit kell alkotni, a mennyi feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az állam intézményeiben az ország minden rétege egységesen participáljon. Tovább legalább én részemről menni nem akarok.

Gaal Jenő t. képviselő úr még két megjegyzést tett e törvényjavaslatra. Az egyik az, hogy e javaslat a kényszer kimondásában túlmegy a szükséges korláton.

T. ház, a kényszer, melyről itt szó van, kétféle lehet. Az egyik az, a melynek alapján kimondatik, hogy valaki valamely pénztárba belépni köteles. Kérdem, hogy a ki hazai viszonyainkat ismeri, hiheti-e, hogy ily kényszer kimondása nélkül betegsegélyző pénztáraink egyáltalán tudnának existálni? Ha e kényszert elejtjük, betegsegélyző pénztáraink legtöbbje fenn nem állhat. *(Igaz! Úgy van!)* A másik kényszer az, hogy kimondatik, hogy valaki betegsegélyző pénztárt állítani köteles.

Én, t. ház, contradistingválok. A belépésre való kötelezettséget kimondtam, mert szerintem ép nálunk nem az intelligentia mérvadó a belépési kötelezettségre, hanem mérvadók viszonyaink és az a követelés, hogy a legalsóbb rétegekig lemenőleg a betegsegélyzés jótéteményében mindenki részesittessék. De a t. képviselő úr, ki szememre hányja, hogy kelleténél tovább mentem a kényszerben, a kényszer másik nemét hajtotta túl. Mert ő minden gyárra, minden községre ki akarja mondani a pénztár-felállítás kötelezettségét. Ez lényeges különbség. Sokkal enyhébb, a mit én mondok, midőn a munkást és azokat kényszerítem a belépésre, kikről a 2. és 4. szakaszokban szó van; mint az, midőn a gyárakat kötelezzük, hogy pénztárt létesítsenek. Gyáraink legtöbbje nincsen abban a helyzetben, hogy a gyári pénztárakért a felelősséget magára vállalja. *(Igaz! Úgy van!)* Ha én azt mondom törvényjavaslatomban, hogy a gyárnak joga van felállítani pénztárt: az érthető; mert ha abba a helyzetbe jön, hogy pénztárt állíthat magának, minden jó gyár meg fogja ezt tenni. De egyszerűen kimondani azt, hogy minden száz munkással bíró gyár köteles pénztárt állítani: nem egy esetben ezen gyár tönkretételére vezetne. *(Igaz! Úgy van!)* És miért zárjam el a vállalatot és a gyárt attól, hogy munkásait nem az ő pénztáránál, hanem más egészséges pénztárnál biztosítsa és azokért ott fizesse azt, a mit ha magára venne, elháríthatlan terhet képezne. *(Helyeslés.)* Ha valaki nékem a kényszer túlhajtását imputálja és hibául rója fel, hogy juthat ily kényszer követeléséhez a maga részéről? *(Helyeslés jobb felől.)*

De miért mondja a t. képviselő úr azt, hogy én túlhajtom a kényszert? Két oknál fogva: először, mert a tanonczokról, és másodszor, mert a kereskedelmi segédekről is egyaránt intézkedik a törvényjavaslat. Nézzük meg ezt a kettőt közelebbről. *(Halljuk! Halljuk!)*

A kereskedelmi segédekről gondoskodni kellett ezen törvényjavaslatban, mert megvallom őszintén, nem tudom az okát annak, hogy miért kelljen ezek és más segédek tekintetében különbséget tenni. A törvényjavaslat 2. szakasza megmondja, hogy a belépési kötelezettség fennáll azokra nézve, a kinek napidíja 4 forintnál vagy évi 1200 forintnál nem magasabb. Ezeknek az embereknek valóságos jótétemény az, hogy ők kötelesek lesznek ezen pénztárakba belépni. *(Helyeslés.)*

T. képviselőtársam azt mondja: de miért őket erre kényszeríteni, mikor ők ma is, társadalmi úton, ily pénztárakat létesítenek. De hol van e törvényjavaslatban eltiltva az, hogy jövőre ilyeneket létesítsenek? Nincsen sehol. Ki támadja meg azokat a pénztárakat, melyek ma e tekintetben fennállanak? A törvényjavaslat csak azt mondja, hogy magánpénztár csak annyiban tartozik átalakúlni, a mennyiben ezen törvény előnyeit igénybe akarja venni. De ha ezt nem akarja, az illető egyesület megmaradhat úgy a mint most van és állani fog nem ezen a törvény alapján, hanem rendőri felügyelet alatt.

De t. ház, ha a t. képviselő urnak ezen indoka is elesik, miért vettem én fel, ezeket is ezen javaslatba? Mert az 1884. XVII. törvényczikk ezt is már hangsulyozta. Ennek 142. szakasza azt mondja: »Addig is, míg általában a segédek és gyári munkások segélyezési ügye külön törvény által rendeztetik, a testülethez tartozó iparágak segédeinek segélypénztárai tekintetében következő határozatok irányadók.« Tehát már akkor lebegett a törvényhozás szeme előtt, hogy a betegsegélyezés ügye szabályoztatni fog és ezen segélyezést nemcsak a testületekre kell kiterjeszteni, mert ott csak képesített iparosokról lehet szó s így nagy rész elmaradna, ha csak azokra gondolunk. Általánosítani kell tehát a dispositiot és ezt czélozza a törvényjavaslat. Kérdem tehát, t. ház: hibája-e ez a törvényjavaslatnak? Bizonyára nem. *(Helyeslés jobb felől.)*

Digitized by Google

De tanonczokról beszélt a t. képviselő úr. A tanonczkérdés a legnehezebb ebben az országban. Senki sem fogja tagadni, hogy a tanonczok a jövő munkásai, a jövő nemzedék. *(Igaz! Úgy van!)* És milyen sajnálatos viszonyokat látunk a tanoncz-ügy terén. Ha képzésről van szó: ez nehézségbe ütközik, mert a képzésre szánt idő az ipari tevékenységet bolygatja meg. Ha a tanonczok egészségének megóvásáról van szó: akkor ez is az illető iparűzőnek nehézségére válhatik. A t. képviselő úr e kérdésre nézve tévedésben van. Igaz, hogy már az ipartörvény tartalmaz az egészség fentartása tekintetében intézkedéseket; de az is tény, hogy azon intézkedések mellett a tanoncztigy Magyarországban előre nem mehet. Vannak igen dicséretesen működő egyesületek e téren, tisztelet becsület nekik, nem vitatom el az ő érdemeiket; de nagyban és egészben állíthatom, hogy a tanonczkérdés Magyarországon, daczára az ipartörvénynek, még nagyon is more consveto kezeltetik. *(Igaz! Úgy van!)*

Erre azt méltóztatik mondani, hogy ez az alternativa áll: vagy végrehajtható az ipartörvény, vagy nem. Ha végrehajtható, hajtassék az végre; ha pedig nem hajtható végre, akkor itt se beszéljünk róla, nem lesz annak itt sem sikere.

Ez azonban csak úgy oda van mondva. Mert hogy áll a dolog, t. ház? Ma fennáll a kisiparosnak kötelezettsége tanoncza tekintetében egyfelől az 1875: III. törvényczikk alapján a gyógykezelési költségnek 30 napi időtartamra való megtérítése tekintetében. Másrészt fennáll az ipartörvény alapján, mely azt mondja, mit tegnap a t. képviselő úr volt szíves felolvasni, hogy az iparos tanonczát betegség esetén gyógykezeltetni köteles. De hát milyen ez a gyógykezelés? Ha az 1875: III. törvényczikknek felel meg az iparos: akkor, t. ház, ha csak egyszer betegszik is meg a tanoncz és kórházba kell őt küldeni, magas táppénzeink mellett, egy beteg és egy betegség is több költséget okoz az iparűzőnek, mintha ezen törvényjavaslat szerint több tanonczot kell betegség ellen biztosítania vagy segélyeznie. Tehát már a tehercsökkentés szempontjából is szükséges volt erről gondoskodni.

És itt egy közbevetett megjegyzést teszek. *(Halljuk! Halljuk.)* A kormánynak, midőn ezen törvényjavaslatot megállapította, az volt az intentioja, hogy lehetőleg alkalmazkodva a hazai viszonyokhoz, a betegsegélyezés ügyének szabályozásánál ügyeljen arra, hogy nagyobb teher az érdekeltekre semmi esetre ne hárítassék és ha már minden vonalon nem is lehetett a terheket mérsékelni, legalább az érdekeltek nagyobb teherrel ne rovassanak meg.

Már most t. ház, szembeállítottam indokolásomban e törvényjavaslat rendelkezéseit a tanonczoknak betegség ellen való biztosítása esetén a ma fennálló törvényes intézkedésekkel, a melyek alapján kórházban kell gyógyítani a tanonczot, a hol, a mint már említettem, a mi magas gyógykezelési költségeink mellett, meglehetős nagy teher háramlik az illető iparos vállára. De még tovább megyek, t. ház. Hiszen ezen törvényjavaslat szerint az iparos csak az esetben lesz köteles tanonczáért fizetni, ha a tanoncz-felvételi szerződésben más kikötve nincs. Semmi sem zárja ki azt, hogy a tanoncz és a mester között olyan viszony keletkezzék, a mely az ő terhét a legszerényebb mértékre reducálja. De hogy a tanoncz egyáltalán kihagyassék ezen szerződésből, azt nagy és a mi viszonyaink között helyrehozhatatlan hibának tartanám. *(Élénk helyeslés.)* De feltéve, hogy azoknak a törvénybe való felvétele hiba volna: vissza kell-e azért küldeni a törvényjavaslatot a bizottsághoz? Azt hiszem, hogy épenséggel nem. *(Helyeslés.)*

A t. képviselő úrnak másik kifogása a kerületi pénztárak ellen irányult és ha jól emlékszem, az előttem szólott t. képviselő úr is a kerületi pénztárak ellen szólott. Először is constatálom t. ház azt, hogy a mikor Gaal Jenő t. képviselő úr az angol példát ajánlotta nekem és én jó lélekkel az osztrákot követem; ugyanakkor ő a német felsorolást tartotta szem előtt. Ez egészen logikus. Nálunk lesznek kerületi pénztárak és a többi marad; Németországon vannak az úgynevezett Ortscassen, községi pénztárak és a többi marad; Ausztriában vannak kerületi pénztárak és a többi marad. És miért fogadtam el az utóbbi rendszert? Mert a gyári pénztárak fenmaradhatása ellen nem lehet kifogás, a vállalatiak ellen szintén nem. Az ipartestületieket szabályozza az ipartörvény, az önkéntes egyesülésen alapúlókat megtagadni senki sem akarja. Erre az utóbbi pontra különben még kitérek. Marad tehát a különbség a kerületi és községi pénztárak között. Nézzük már most, hogy kinek van e kérdésben igaza? Előre is megjegyzem, hogy Beőthy Ákos t. képviselőtársamnak az a feltevése, mintha itt a megyéknek egy kerületbe való csoportosításáról volna szó, tévedésen alapszik. Miért használtam én a »kerületi« kifejezést, a mely elől — daczára annak, hogy a kerületi pénztárakat Gaal Jenő t. képviselőtársam nem szereti — ő maga sem tudott kitérni s elvégre is csak oda lyukadt ki, a hova én. Azért mondtam kerületi pénztárt, mert ha ezek nem volnának, a segélyezésre szorúltaknak egy nagy tömege a segélyezés alól kimaradna; másodszor mert hazai viszonyaink között nem lehet a törvényben csak fix egységeket szabályozni. Egészen más megítélés alá fog kerülni a kerületi szó Budapesten, más alá

Digitized by Google

Máramarosmegyében, más alá Bács- és Csongrádban és más alá Trencsénmegyében. Ha ennek ellenkezőjét valaki be tudja bizonyítani, akkor meghajlok előtte. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azt méltóztatott mondani a t. képviselő úr, hogy ezen pénztáraknak nincsen semmi komolyabb hátterük, mire valók tehát? Hát nagyon is van, t. ház, mert nemcsak a kerületezés tekintetében forognak fenn nehézségek, de tervem és czélom az, hogy minél több erőt gyűjtsek össze egy specifikált feladatra. Nálunk ugyanis az emberek nem oly gazdagok, tehetősek, mint más államokban, hogy kicsiny körökre lehetne az ilyesmit szorítani, hogy a hozzájárulásokat nagyobb arányban lehetne fokozni. Számolni kell polgáraink anyagi gyöngeségével; ezeknek nem lehet kicsiny köröket adni, hanem ellenkezőleg nagy köröket kell szabni, hogy annyi biztosított jusson egy kerületbe, a mennyi azon kerületet sikerrel képes fentartani; hacsak azt nem akarjuk, hogy a résztvevők kicsiny száma mellett nagy megterheltetés hárúljon az egyesekre. Azért mondom, t. ház, hogy az én »kerület« jelzésembe épúgy beleillik egy nagy község, mint több község is. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

A t. képviselő úr — és ezt még előre kell bocsátanom — az osztrák példát kritizálta és azt mondta, hogy nincs tájékozva az osztrák kerületi pénztárak eredménye felől; hallotta egy oldalról, hogy jó, más oldalról pedig, hogy rossz. Azon helyzetben vagyok, hogy a t. képviselő úr bizonytalanságát elosztlathatom, mert nálam levő hivatalos adatok és az első évi számadás eredménye értelmében ezen pénztárak meglehetősen jól végezték feladatukat; sőt az előljáróságok által kiadott jelentések szerint márczius végéig számítva kifizettetett betegpénzek czímén 48.026 frt 40 kr., tartalék alapba befizettetett 49.015 frt 59 kr. Ennyi pénzt és tartalékot gyűjtött össze rövid egy esztendő alatt.

Nem mondom, hogy ebből következtetéseket vonjunk le a mi viszonyainkra nézve; de megnyugtatásúl szolgál az, hogy az ottani kerületi pénztárak jó szolgálatot tesznek, és ez természetes is, ha a kerületek és az azokba beosztandó csoportok helyesen alakíttatnak meg.

A t. képviselő urak érezték ezt és nem maradtak egyedűl e mellett, hanem azt mondották: nincs kórház. Igaz, bizony kellene több kórház, ez tény; de tény az is, hogy épen ezen egyesületek keletkezése lesz egyik tényezője annak, hogy kórházak létesíttessenek. *(Helyeslés.)*

Azt méltóztatott mondani: nincs orvos, mi lesz majd ezen, vagy azon vármegyében? A mi viszonyaink közt ez kétségkivül nehéz kérdés; de bizonyos az, hogy e hiány pótlására ezen törvény jelentékeny tényezőül fog szolgálni. Meg vagyok győződve, hogy egészségügyünk haladásával ezen hiány is pótolva lesz. *(Helyeslés.)*

De föltéve, hogy nem kerületi, hanem községi pénztárak lesznek: vajjon ha a kerületi pénztárak orvos tartására elégtelenek, a községi pénztárak elégségesek lesznek-e? *(Igaz! Úgy van!)*

Ez ne tartson vissza bennünket a törvény megalkotásától.

Meg vagyok győződve, hogy az illető szegény betegekre nagy előny lesz már az is, hogy betegségük tartamára legalább táppénzt kapnak; mert ma nem kapnak sem orvost, sem táppénzt. Jövőre, ha mindjárt orvosi segély mindig nem is lesz kéznél, az illető beteg legalább el lesz látva annyival, a mennyi azon idő alatt a míg betegsége következtében dolgozni nem képes, a saját és családja legfőbb szükségleteinek fedezésére elégséges. *(Helyeslés.)*

Tehát az, hogy orvos nincs elegendő számmal, ezen törvényjavaslat ellen indokúl fel nem hozható. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

T. ház! Áttérek most arra, hogy mit hoz Gaal Jenő képviselő úr a kerületi pénztárak helyett javaslatba. A t. képviselő úr azt mondja, hogy az építési vállatatokra és a bánya-munkásokra vonatkozó intézkedések meghagyása mellett — a szervezendő pénztárak közül a fősuly a községi és gyári, illetőleg vállalati pénztárakra fektetendő. A t. képviselő úr, sajnálom, az ipartestületi pénztárakat kihagyta, pedig a közgazdasági bizottságban erősen kellett neki bizonyítani, hogy az ipartestületi pénztárak meg nem állhatnak.

A községi pénztárak, szerinte, minden községben létesítendők, a hol legalább száz segélyezendő munkás foglalkozik. Megjegyzem, hogy száz munkásnak községi pénztárba való csoportosítása nem elegendő. Felteszem, hogy azon községben gyár van. A t. képviselő úr kimondta, hogy a gyár köteles létesíteni pénztárt, ha legalább száz munkása van; de azt nem mondta, hogy abba a gyári pénztárba az illetőnek be is kell lépnie.

Gaál Jenő (pécskai): De igen!

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: E két ellentét áthidalhatatlan.

Azt mondja, továbbá, a képviselő úr, hogy két vagy három község azonban, ha különkülön nem, de együtt bírnak legalább száz munkással, feltéve, hogy legfölebb egy —, vasut vagy gőzhajó mellett pedig két mérföldnyire fekszenek egymástól, együttesen egy községi pénztárt létesíthetnek.

Hát a mely községeknek nincsen vasúti vagy gőzhajózási összeköttetésük? De az is megfontolandó, hogy ha elfogadunk egy mérföldet zsinórmértékül a távolságra nézve, egészen más

Digitized by Google

lesz az eredmény az alföldön, mint a felföldön; ott egy vagy két mérföldről beszélni nem lehet; hiszen az már kerület. Én sem mondtam, hogy egy vagy két megyéből áll a kerület, hanem állhat két-három községből is és azt mondtam, hogy több község már kerületet képezhet; de nem ajánlhatom a szó-szoros értelmében a községi szervezetet, mert rendkivül terhelő lenne az illetőkre nézve, a mitől a képviselőházat a leghatározottabban óvom. *(Élénk helyeslés.)*

Különben érezte a képviselő úr, hogy az ilyen conbinatio nem fog sikerülni, mert már maga két helyen megtörte javaslatát, midőn azt mondja, hogy azokon a helyeken, a hol sem külön, sem a szomszédos községekével együtt száz iparos munkás nem található, segélypénztárt nem kell létesiteni, de az ott foglalkozó ipari munkások a legközelebbi községi pénztárba beléphetnek, a mely őket minden ellenvetés nélkül befogadni tartozik.

Hiszen ez a kerületi pénztár, a melyet én is javasolok. *(Igaz! Úgy van!)*

A képviselő úr azt mondja, hogy a fővárosban a nem gyári és vállalati pénztárak lehetőleg szakmák szerint alakítandók, a menynyiben t. i. egy-egy szakma körében legalább százan vannak a segélyezendő munkások; a mely munkakörök pedig száz taggal nem bírnak, azok számára kerületi pénztárak létesítendők. Tehát a képviselő úr javaslata is a kerületi pénztárról szól. És gróf Károlyi Sándor t. képviselő úr, a ki tegnap annyira kifogásolta a pénztárak nagy számát, szintén Gaal Jenő t. képviselő úr javaslatára concludál, pedig a szerint sokkal több pénztár keletkeznék, mint a javaslat szerint.

Hogy az ilyen előzményekből mi mindent lehet következtetni, azt megmutatta tegnap br. Kaas Ivor t. képviselő úr, a ki tegnap rendkívül sok indok alapján azt hozta ki, hogy a törvényjavaslat a magánpénztárakat a lehető legnemesebb hivatásukban, az önképzésben akarja meggátolni.

Bátor vagyok őt arra figyelmeztetni, hogy Gaal Jenő t. képviselő úr javaslata azt mondja, hogy ezen pénztárak mással mint segélyezéssel nem foglalkozhatnak. Ez van benne az én javaslatomban is; ha tehát az helyes, akkor az én javaslatom is jó, És jó, mert itt meg kell jegyeznem, hogy vagy egészen helyes alapon rendszeresített pénztárakat akarunk, vagy agitationalis eszközöket. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Ha pénztárakat akarunk, nem tehetünk egyebet, mint a betegsegélyző pénztárakat megalkotni és tőlük távol tartani mindent, a mi őket pénzbeli és egyéb feladataik körül nehéz helyzetbe juttatná. *(Élénk helyeslés.)*

Egyébiránt, t. ház, miért kellene a betegkegelyző pénztárakat szakmák szerint elkülöníteni; miért kellene a gyengébben képviselt ipart megfosztani azon előnytől, hogy a hatalmasabb másik iparral szövetkezve tarthasson fel pénztárt? Ha például egy községben vagy városban van száz csizmadia és azonkívül vannak más iparosok, de számuk nem éri el a százat: miért kellene ezeket attól elzárni, hogy együttesen alakítsanak pénztárt, magában a fővárosban is? *(Helyeslés.)*

Igaz, hogy az ipartörvény a testületekre nézve a főváros tekintetében kivételt tett. De igaz, t. ház, az is, hogy az, a mit Gaal Jenő t. képviselő úr ajánl, a főváros gyakorlati viszonyainak meg nem felel. Itt vagy gyári és vállalati pénztárakról, vagy kerületi pénztárakról lesz szó és harmadsorban magánpénztárakról. A többire nézve a fővárosban intézkedni annál kevésbbé szükséges, mert a főváros a maga fejlettebb, hatalmas ipari köreivel sokkal könnyebben fogja a kerületi pénztárakat fentartani, mint elaprózott különböző kisebb pénztárakat.

Én Gaal Jenő t. képviselő úr javaslatát újra meg újra áttanúlmányoztam. A mi abban elfogadható, benne van az én javaslatomban is, azért ezt visszaútasítani kár; a mi benne új — tiszta lelkiismerettel mondhatom — gyakorlatilag nem vihető keresztül, az sokkal jobban complicálná a dolgot, mint az, a mit mi javasolunk. *(Úgy van! jobb felől.)* És így, t. ház, épen azért nem ajánlhatom azt elfogadásra, de nem ajánlhatom azt sem, hogy a miatt ez a törvényjavaslat a közgazdasági bizottságnak visszaadassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Még csak gr. Károlyi Sándor képviselő úrnak egy-két megjegyzésére kivánok válaszolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Károlyi Sándor képviselő úr tegnap ezeket mondotta — szószerint felírtam — *(olvassa)*: »a törvényjavaslatot az elvekben és alap-dispositiokban helyesli és elfogadja«.

Már, t. ház, ha én egy törvényjavaslatot alapelveiben és egyes dispositioiban helyeslek, akkor azt el is fogadom. Mert a fődolog az, hogy az alapelv és a dispositiok helyesek legyenek. Gaal Jenő t. képviselőtársam is a legvitálisabb pontokat mind elfogadja és helyesli. Engem tehát megnyugtat az a tudat, hogy ha a részletes tárgyaláson keresztül megyünk, talán mégis meg lesz a törvényjavaslattal elégedve.

Hanem gróf Károlyi Sándor t. képviselő úr azután azt mondja, hogy két sarkalatos hibája van a törvényjavaslatnak. Először hiányos a felügyelet az illető pénztárak felett.

Hát, t. ház, nagyobb és behatóbb felügyeletet nem lehet képzelni, mint a minőt a törvényjavaslat tervez. Felügyeletet tartozik gyakorolni a készítendő alapszabályok értelmében

Digitized by Google

először is autonom úton maga a pénztár; másodszor felügyeletet tartozik felette gyakorolni maga az iparhatóság, a mely jogosítva lesz megvizsgálni íratait, számadásait stb. A végrehajtásnak és az alapszabályok megállapításának lesz feladata, hogy a viszonyoknak megfelelő további ellenőrzést és felügyeletet állapítson meg. Ezen indok tehát a törvényjavaslat szempontjából egyáltalában el kell hogy essék.

De hiszen, t. képviselőház, ha azok a gyári és egyéb vállalati pénztárak, a melyeket a javaslat tervez, felügyeletre szorúlnak; mennyivel inkább fognának arra szorúlni a községi pénztárak, melyeknél bizony azok élére mindíg intelligens egyéneket találni a lehető legnehezebb feladat lenne. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

A második kifogás, a mit a törvényjavaslat ellen felhozni méltóztatott, az, hogy olyan közönséget ölel fel, a mely arra még nem érett.

T. ház! A betegség nem tesz különbséget a közönség műveltsége közt; meglepi bizony az a műveletlent is és e törvényjavaslatnak épen az a célja, hogy a legszélesebb körben a legalsóbb rétegig ölelje fel a betegsegélyezés ügyét. Az nem indok a törvényjavaslat ellen, de inkább mellette, hogy ilyen tág körre terjed. *(Élénk helyeslés.)* De én merem jósolni, t. ház, hogy különösen a 4. §. alapján csakugyan el lesz érhető az, hogy a ki csak szerét teheti és a kinek vagyoni viszonyai egyébre következtetni nem engednek, szívesen fog e pénztárba belépni.

A t. képviselő úr kifogásolja azt is, hogy a gazdasági munkások belépése a vállalkozó beleegyezéséhez van kötve.

T. ház! Hiszen ez gazdasági szempontból van felvéve és nekem nem volna kifogásom az ellen, ha ezt ki méltóztatnak hagyni. De a gazda a cselédet vagy munkást betegsége esetén a cselédtörvény alapján gyógykezelésben tartozik részesíteni, tehát azt gondoltam, hogy könnyebbségére lesz a gazdának, ha beléptetheti cselédjét az egyletbe, hogy a költségtől meg legyen kímélve.

Ez csak óvatosságból vétetett fel, mert az alapszabályoknak fenn van tartva kimondani, hogy bármely munkás beléphet az egyletbe, de a járúlékot nem a munkás fogja fizetni, hanem a gazda. Ha azonban azt akarjuk, hogy a gazda is járuljon hozzá, akkor méltányos, hogy a munkásnak a pénztárhoz való belépése a gazda beleegyezéséhez köttessék. Ha a t. háznak nem fog ez tetszeni, a részleteknél lehet róla bővebben vitatkozni.

Még csak egyre kívánok kiterjeszkedni, t. ház *(Halljuk!)* s ez az, a mit a magánpénztárak ügyében hallottam. Azzal a váddal találkoztam, t. ház, mintha én a magán egyesülés útján létesített betegsegélyző pénztárak ellen volnék.

Távol van tőlem ez a czélzat, t. ház. A mire én törekszem, az mindössze annyi, hogy e pénztárak ügye törvényes, szabályozott alapra helyeztessék. De méltóztassék elhinni — részletekbe bocsátkozni nem fogok — az kétségtelen, hogy ha valahol, úgy ezen nagyszámú magánpénztáraknál a törvényes ellenőrzés behozatala feltétlenül szükséges *(Helyeslés)*; szükséges nemcsak a pénztárak, de a biztosítottak érdekében is. *(Helyeslés.)*

A törvényjavaslat nem mond semmi egyebet, mint azt, hogy az a magánpénztár vagy igénybe fogja venni ezt a törvényt, vagy nem. Ha igénybe akarja venni, akkor alkalmazkodni fog e törvény rendelkezéseihez; ha nem, akkor maradhat jelenlegi helyzetében. Én egyetlenegy pénztárt sem gátolok abban, hogy fenmaradjon és működjék; a törvényjavaslat csak azt akarja, hogy ha a törvény jótéteményeit igénybe akarja venni, akkor tartozik magát annak alárendelni. Hiba ez? Ellenkezőleg; másként nem is volnánk képesek épen azon a téren gyakorolni a felügyeletet, a mely normalis viszonyok közt leginkább elvonja magát szemeink elől. *(Helyeslés jobb felől.)*

Egyébiránt, a mi azt az ellenvetést illeti, hogy a pénztárak illetékeinek behajtására nézve a közigazgatási eljárást nem concedáltuk, előre is kijelentem, hogy ha ez irányban módosítás fog beadatni, ahhoz a magam részéről a kormány nevében szívesen hozzájárúlok.

Én épúgy túlzásnak találnám, ha a magán pénztárak ellen másképen lépnénk fel, mint a törvényes korlátok közt; mint a hogy túlzásnak találom mindazon felszólalásokat, melyek ezek védelmére kelnek. Mert a ki megtámadva nincs, az védelemre nem szorúl; a mennyiben pedig a társadalom méltán számíthat az ellenőrzés gyakorlására: ahhoz, midőn ezen ügyet rendezzük, a törvénynek a lehetőséget meg kell adni.

Ezekután, t. ház, megjegyezve még azt, hogy minden a törvényjavaslat javítását czélzó módosítást a legnagyobb készséggel fogok megfontolás tárgyává tenni, arra kérem a t. házat: méltóztassék Gaal Jenő t. képviselő úr javaslatának mellőzésével a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. *(Élén helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Beőthy Ákos képviselő úr kívánja szavainak félremagyarázott értelmét helyreigazítani.

Beőthy Ákos: T. ház! Csak egy rövid megjegyzésre kérem ki a t. ház figyelmét, még pedig azért, mert a t. minister úr az én szavaimra oly észrevételt tett, mely felszólalásomat

Digitized by Google

oly színben tűnteti fel, mintha az, a mit mondtam, nem állna a tényleges valóság alapján. Ez pedig, t. ház, oly vád, melyet nem szívesen tűrünk el, kivált ha az teljesen alaptalan.

Én azt mondtam, hogy a kerületi pénztárak több vármegyének területére fognak kiterjedni. Erre azt kérdi a minister úr, hogy én ezt honnan vettem? Vettem igen egyszerűen magából a törvényjavaslat indokolásából, a melyben világosan meg van mondva, hogy a kerületi pénztáraknak székhelyei a törvényhatósági joggal felruházott városok és azok igen gyakran a szomszéd főszolgabírói járásra, sőt még a szomszéd vármegyék területére is ki fognak terjedni.

A t. minister úr azt is mondta, hogy én őt népboldogítási tendentiával vádoltam. Én egész általánosságban szóltam arról, hogy az angol törvényhozás megtartja működésében azt a határvonalat, hogy csak a gyakorlati élet követelményeinek akar megfelelni, nem törekszik gyámkodásra és a nép boldogítására. Ezt nem mondtam a minister úrra és a t. kormányra. Legyen meggyőződve a minister úr, hogy még tréfából sem imputálok nekik olyat, hogy eszökbe volna a népet boldogítani, mert ha ezt tenném, akkor ott ülnék mögöttük, vagy mondjuk Abrahám kebelében és ez sokkal könnyebb, mint itt ülni. *(Derültség bal felől.)*

Ennyit akartam mondani. *(Helyeslés bal felől.)*

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A mi a t. képviselő úrnak első rectificatióját illeti, fentartom állításomat és utalok, t. ház, azokra, a miket ő mondott és azokra, a mik az indokolásban foglaltatnak. A ki a kérdés iránt közelebbről érdeklődik, az méltóztassék azokat elolvasni, mert én azokat ismételni nem fogom.

A mi a képviselő úrnak második megjegyzését illeti, arra nincs szavam. *(Tetszés jobb felől.)*

Varasdy Károly jegyző: Petrich Ferencz!

Petrich Ferencz: T. ház! A vita ily előrehaladott stadiumában távol van tőlem, hogy a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat részletes fejtegetésébe kivánnék bocsátkozni; nem is volt szándékom e tárgyban felszólalni és ha ezt mégis teszem: teszem ezt határozottan azon pártnak megbízásából, melyhez szerencsés vagyok tartozni. Teszem ezt azért, hogy a t. házzal megismertessem a függetlenségi és 48-as párt értekezletének azon határozatát, mely e törvényjavaslatra vonatkozik. Mielőtt ezt kijelenteném, kötelességemnek tartom, mert épen a beterjesztett határozati javaslat által lett oly érdekessé e tárgy, nehány szóval Gaal Jenő t. képviselőtársam határozati javaslatához szólani. *(Halljuk!)*

Elismerem, t. ház, hogy t. képviselőtársam, mint a közgazdasági bizottság tagja, azokat az aggodalmakat, melyeket határozati javaslatában feltűntetett, ott is hangoztatta; de megvallom, épen azért meglepett, hogy midőn a közgazdasági bizottság t. képviselőtársam aggályait elejtette, abban némileg belenyugodott s azt hittem, hogy a részleteknél fogja majd nézeteit érvényesíteni. Miután azonban e nézetemben csalódtam: kötelességemnek tartom, határozati javaslatára vonatkozó, némely észrevételemet a lehető legrövidebben megtenni. *(Halljuk!)*

A kérdés az: van-e értelme és helye annak a törvényjavaslatnak, mely most tárgyalás alapját képezi? Ha a törvényjavaslat helyét betölti, akkor szerintem a határozati javaslat benyújtásának indoka elesik. Nem akarok a részletekbe belemenni, csak azt a kérdést vetem fel: teszünk-e a törvényjavaslat törvényerőre emelésével közgazdasági, nemzetgazdasági, a munkás és a munkaadók érdekében hasznot? Midőn e kérdést magamhoz intéztem, határozottan igennel válaszoltam. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lehetetlenség be nem látni, hogy ha e törvényjavaslatot életbeléptetjük, ezzel nemzetgazdasági szempontból a munkaerőt emelni fogjuk. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ebből az államnak óriási haszna van, a nélkül, hogy egy krajczárjába kerülne; ha pedig a munkásosztály érdekeit veszszük, nem tagadhatjuk, hogy annak is haszna van, ha ereje czélszerű intézkedés által mintegy fokoztatik. De a munkaadónak is van haszna, mert kétséget nem szenved, hogy a munkaadó a munkásosztály ereje által jut czéljához, a kellő eredményhez s így vagyonosodáshoz. Ha a közegészségügyi szempontot vesszük, szintén nem tagadhatja senki, hogy ha e törvényjavaslat érvényesül, kedvező átalakulásoknak nézünk elébe és ki tagadhatja, hogy ha közegészségügyi szempontból hatalmas lépést teszünk előre, az államnak, a munkásnak, vagy a munkaadónak ne volna hasznára. De ha humanitás szempontjából vesszük azt, hogy azt a tehetetlen, némileg elzüllött munkásosztályt, mely a maga baján sem tud segíteni, az állam kényszereszközzel odaszorítsa, hogy az emberiségi szempont magaslatára felemelkedjék: ebből a szempontból is megtette kötelességét.

Egy van, a mi t. képviselőtársam határozati javaslatára alapot látszik nyujtani s ez az, hogy e törvényjavaslatban a gyárak és ipartelepek tulajdonosainak, a munkaadóknak a vállára oly terhet rónak, mely pénzbeli áldozatba is kerül és gondot is fog nekik okozni. De ha másfelől tekintem azt az előnyt, melyet a törvényjavaslatban foglalva czélszerű intézkedéssel a munkaadóknak és gyártulajdonosoknak nyujtunk: úgy nem sokalhatják azt az áldozatot, a melyre ők e törvényjavaslat által köteleztetni fognak. Hiszen,

Digitized by Google

mint már előbb is említettem, tagadhatatlan az, hogy a munkaadó úgy czéljaira, mint jólétére s vagyonosodására nézve a munkásosztályban mintegy nélkülözhetetlen eszközét tekintheti s így, ha a munkásosztályt segélyezi, ez által kiválólag a maga érdekeit mozdítja elő s e szerint emberi kötelességén felül a maga előnyére áldozott. Ha tehát ezek állanak: akkor, azt hiszem, kétség sem fér hozzá, hogy a mint egyfelől kötelességet teljesítünk, a törvényjavaslat érvényesítésével; úgy másfelől Gaal Jenő t. képviselőtársam aggodalmai csakis képzeletiek. Ezek alapján az országgyűlési függetlenségi és 48-as párt egyhangúlag elfogadja a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául és midőn ezt teszi, nagyon természetes, hogy a Gaal Jenő t képviselő úr határozati javaslatához hozzá nem járulhat. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*)

Hegedűs Sándor: T. ház! Ha tisztán csak azokkal a kérdésekkel kivánnék foglalkozni, a melyek a törvényjavaslat eddigi tárgyalása alkalmával felmerültek, nem kértem volna szót; mert azt hiszem, hogy a kérdések azon sora, melyek a javaslattal közvetetlenül összeköttetésben állanak, egyik és másik oldalról meglehetősen ki van merítve és megvilágítva; noha ezekre nézve is van egy pár észrevételem, a miket beszédem során bátor leszek előadni.

Engedje meg azonban a t. ház, hogy a kérdéssel szoros összefüggésben, némileg általánosabb keretet adjak beszédemnek. Mert, azt hiszem, nemcsak az áll érdekünkben, hogy ez a törvényjavaslat úgy intentiojában, mint czéljában kellőleg megvilágítva legyen és annak eszméi a gyakorlati életbe áthatoljanak; hanem egyúttal az is érdekünkben áll, hogy azon teendőknek, melyek ily kérdésekben előttünk állanak, egész körét világosan áttekinthessük és eloszlassunk minden illusiot, úgy az érdekelt felekben, mint más körökben arra nézve, a mit a magyar törvényhozástól legalább ez időszerint várni lehet. Mert, megvallom, sajátságos helyzetben látom az európai törvényhozásokat a munkáskérdés tekintetében. Látjuk azt, hogy Németország vezetése alatt iparkodnak különböző törvények útján a munkások igényeinek és szükségleteinek némileg megfelelni; de azt is észreveszi minden figyelmes szemlélő, hogy ez a hivatalos sociálismus tulajdonképen nagy illusiokat táplál, mert egészen más dolgokat és kérdéseket karol fel, mint a milyen követeléseket a munkásmozgalom a törvényhozásokkal és kormányokkal szemben felállít. Így tehát igen természetes dolog, hogy ha azt gondolja a törvényhozás akár Németországban, akár Franciaországban, akár másutt, hogy az ezen irányban megindított törvényhozási működéssel a munkásmozgalmat leköti, kibékíti, eltereli: úgy a kormányok és törvényhozások rettenetes illusioban ringatják magukat. Viszont, ha azt gondolják a munkások, hogy ezek a törvényhozási intézkedések tulajdonképen csak egy bevezető dolgot képeznek, mely messzebb ható törvényhozási intézkedések egész sorára vezet: úgy legalább Magyarország szempontjából ítélve a dolgot, a munkások vannak igen nagy illusioban, mert ezt tökéletesen kizártnak és lehetetlennek tartom. Azért, azt hiszem, hogy az oly általános kifejezések ellen tegnap igen helyesen tiltakozott Gaal Jenő t. képviselőtársam, a melyek többet ölelnek fel és többet fejeznek ki, mint a mit tulajdonképen gyakorlatilag érvényesíteni lehet. Így én részemről legalább nagyon veszedelmesnek tartom általában azon kifejezést, hogy most a socialis politika terére, a socialis kérdések megoldására mentünk át; mert azt hiszem, hogy e tekintetben sem ezen, sem a még kilátásban lévő törvényjavaslatok azon követelménynek, a melyet ez eszme alatt értünk, egyáltalában meg nem felelhetnek; de nem is hivatásuk megfelelni. Mert hiszen ezekben a kérdésekben, a milyen volt a mult napokban a vasárnapi munkaszünet, ma a betegsegélyezés s a milyen lehet még a munkások balesetek ellen való biztosítása, tulajdonképen csak a munkásmozgalom szélén vagyunk és a munkások követeléséből csupán azokat a minimalis dolgokat karoljuk fel, a melyekre valami nagy sulyt ők maguk sem fektetnek. Tulajdonképen inkább mondhatjuk azt, hogy e rendszabályokban az egészségügyi és szegénygügyi intézkedésnek új formái vannak és ezeknek új megoldására törekszik az állam, a nélkül, hogy azzal valami nagy socialis problémát kivánna megoldani.

És azt hiszem, t. ház, ha ilyen szerény czímmel illetjük a törvényjavaslatot, nem fog az senkiben ilyen illusiokat kelteni; mert nemcsak az a valódi czélunk, hogy a tartalmat helyesebben fejezzük ki; hanem, hogy egyúttal vágjuk el az illusioknak és a túlzott követelések lehetőségének útját is. Ismétlem, a törvényjavaslatok egyike sem foglalkozik magával a valódi socialis kérdéssel, a mely kifejezést nyer a munkásnak munkaközben való viszonyára a munkaadóval, valamint a társadalommal és az álladalommal szemben; hanem igenis foglalkozik pihenéssel, betegség és szerencsétlenség esetén való segélyezéssel. Ezek tehát inkább invalidusok számára való intézkedések és nem olyanok, melyek a munkabíró erős munkások követeléseivel foglalkoznak, a melyeket a socialisták egész következetességgel évtizedeken keresztül egyforma, egyöntetű programmban Európa

Digitized by Google

minden országában és újabban, fájdalom, nálunk is felállítottak és megvalósítani törekszenek.

Azt hiszem tehát, hogy igen helyes dolog a túlzott követelések útját náluk elvágni, mert a mi törekvéseinkkel nem az ő czéljaikat akarjuk megvalósítani, hanem egészségügyi és szegényügyi kérdések tekintetében kívánunk czélszerű intézkedéseket tenni. Sem többet, sem kevesebbet; annyival inkább, mert nem lehet tagadni, hogy ezek az intézkedések is nagy teherrel járnak, minthogy a társadalmi osztályok között való viszonyt némileg érintik és módosítják. Mert tagadhatatlan az, t. ház, hogy az egyik társadalmi osztály terhéből keletkezik az a segély, az a támogatás, mely a másik társadalmi osztály javára válik.

A munkaszünet által is az egyik társadalmi osztály keresete rövidül meg azért, hogy egy másik társadalmi osztály egészségügyi és erkölcsi szempontból a pihenés jótéteményében részesüljön. És ezért különösen örülök, hogyha e tekintetben a t. ház másik oldaláról úgy Gaal Jenő, mint gr. Károlyi Sándor, de különösen Beőthy Ákos t. képviselőtársam beszédeikben — a melyekkel, a mennyiben a miniszter úr azokat nem méltóztatott érinteni, én leszek bátor foglalkozni — mondom, beszédeikben nem egyes kifogásokkal éltek, a melyek a törvényjavaslat ellen felhozhatók, hanem annak szellemét és irányát vizsgálták és ez irányban, megvallom, nagyon kellemesen voltam meglepetve. Mert az a szellem és irány, a mely abban az állami omnipotentia ellen lép fel s az a szellem és irány, mely a társadalmi tevékenységet intacte akarja megtartani és arra utal: ez a szellem és irány eddigelé legalább, csekély felfogásom szerint, ily természetű kérdésekben azt a pártot nem mindig vezette.

Örömömet fejezem ki a fölött, hogy most ezt a szellemet és irányt veszem észre. Mert ne méltóztassék tőlem e tekintetben szemrehányásnak venni, ha azt mondom, hogy eddigelé a hitelszövetkezeti kérdéstől, a mely gr. Károlyi Sándort annyira s oly dicséretesen érdekli, egészen az ipartigy minden kérdéséig, általában a társadalmi érdekek bármely felmerülő concret alakjaival szemben, arról az oldalról *(a baloldalra mutat)* évek hosszú során át folyton az állam közvetlen beavatkozását hallottuk hangsulyozni. Ez tagadhatatlan és ha arról az oldalról egyúttal a socialismus olajcseppjeinek csepegtetését hallottuk s ha egyúttal hallottuk a gyöngébb, a kis ember védelmének feltétlen követelését: nagyon örvendetesnek tartom, hogy — feltevésemben, meglehet, csalódom — ez az általános jelszó ott *(a balöldalra mutat)* messzebbmenő követelésekkel nem áll összeköttetésben. Most ugyanis azt látom, hogy azon csekélymérvű kényszerrel szemben is, melyet e javaslat e kérdésben valósítani akar, némileg visszautasító, illetőleg ridegebb és szigorúbb álláspontot foglalnak el. Én ugyan nem tartom ez álláspontot a szőnyegen lévő javaslattal szemben indokoltnak; de mindenesetre örvendetes dolognak tartom az álláspontot magáért az irányért, azért, mert az e házon kivül lévő körök legalább meggyőződhetnek arról, hogy a magyar törvényhozásban, legalább ez idő szerint, nincsenek oly irányzatok, a melyek azon törekvéseket mozdítanák elő, a melyekkel a külföldi munkásmozgalmaknál általában mindenütt találkozunk. S ezt azért tartom szükségesnek kiemelni, mert kétségtelen az, hogy a tapasztalás már eddig is bizonyítja, hogy mekkora illusioban ringatták magukat a külföldi államok akkor, midőn azt hitték, hogy ily természetű, tehát nem szoros értelemben vett socialis, hanem inkább egészségügyi, vagy plane ipartechnikai törvényhozási intézkedések által a munkásmozgalmat csilapítani sikerül. Már tiz éves a német törvényhozásnak ez az irányzata s látjuk az eredményeket. Németországban ugyanis arra számítottak, hogy lekötik a munkásmozgalmat; arra számítottak, hogy a strike-ok nem fognak szaporodni, vagy talán épenséggel meg fognak szünni; s ezzel ellenkezőleg azt látjuk, hogy a munkásmozgalom Németországon jobban erősödött, mint valaha s látjuk a strikeoknak óriási mértékben való szaporodását.

Tiz évi működésnek és erőfeszítésnek, sok biztató szónak és érdekes törvényhozási experimentumnak az eredménye az, hogy 1889. évi január 1-étől 1890. évi április haváig, tehát 16 hónap alatt Németországon 1131 strike volt. Ez az egy adat bizonyítja, hogy itt semmiféle közeledés, semmiféle csilapítás s kibéküles el nem éretett. Ez a tíz évi fáradságos munka eredménye.

Franciaországban szintén azt tapasztaljuk, hogy 1882-ben volt 182 strike, 1889-ben volt 321 strike. Amerikában azt tapasztaljuk, hogy 1881-ben volt 471 strike, 1886-ban 1411 strike, a mely Amerikának 30 millió dollár veszteséget okozott s melynélfogva a munkások 1,700.000 dollár veszteséget szenvedtek. Ezek az adatok eloszlatják az illusionak azon részét, a melyet azon jóakaró törvényhozók táplálgattak, a kik azt hitték, hogy a munkásmozgalmakat törvényhozási intézkedésekkel el lehet oszlatni.

Másfelől azonban, a dolog érdemét tekintve, tudjuk, hogy azon programmok, melyeket a munkásmozgalmak felállítanak — még pedig nem ideiglenesen és elszórtan, hanem egyöntetűen és évtizedes következetességgel és melyeknek már Magyarországon is vannak hívei, bár örvendetesen csekély számmal — nálunk nincsenek való-

Digitized by Google

sítva s nem is valósíthatók; sőt ezen irány ellen nálunk a munkások között is örvendetes reactio keletkezett. A nálunk felállított programmok egészen más természetűek, mint azok, melyekkel a törvényhozások másutt foglalkoznak s melyeket a munkások másutt a magukénak nyilvánítanak. Ott politikai tekintetben kivánnak általános szavazati jogot, ipari szervezet tekintetében munkabíróságot, még pedig nemcsak békéltető, hanem béreket diktáló feladattal; kivánják a gyári felügyeletnek a munkásokra való átruházását; a nyolcz órai munkát és a rendkivüli munka szabályozását; követelik az összes közmunkát a munkásszövetkezetek számára; a nyereségben való részesedést minden koczkáztatás nélkül. Gazdasági tekintetben jelszavuk: a tőke elleni küzdelem, a minek egyszerű értelme a confiscatio; a földbirtokkal szemben követelik a föld nationalisálását: a mi nem egyéb, mint a közösség kimondása, a birtok elkobzása. Ily programmpontok léteznek és azzal tisztában kell lennünk, hogy palliativ rendszabályok és a munkásokat csak mellékesen érdeklő intézkedések által e programmpontokat ki nem csikarhatjuk soha a munkásizgatók kezeiből. Épen azért kétszeresen szükséges ez izgatókkal szemben kimondani, hogy e programmpontokat, legalább a magyar törvényhozás, magáévá tenni nem fogja. *(Helyeslés.)*

Igaz, hogy van egy általános és nagyon népszerű jelszó, melyet, fájdalom, e házban is igen gyakran hallunk: a gyengét védni kell az erős kizsákmányolása ellen. Csak az a kérdés: mit értünk gyenge és mit kizsákmányolás alatt? Mert jól mondták tegnap is e házban, hogy nem lehet általános jelszavakat kidobni, mert azokból messzemenő következtetéseket vonhatnak azok, a kik e jelszavak értékét nem ismerik.

Azt mondják, gyenge a munkás és ezért segítsünk rajta. Untalan tapasztaljuk, hogy mindazon kis rendszabályok, vagy akár mélyebbre ható intézkedések, melyeket a munkások érdekében teszünk, mindig a kisiparosnak és általában az iparnak rovására történik. Kérdés: oly erős-e nálunk a kisipar és a gyáripar, hogy azt a munkással szemben oly mértékben lehet igénybe venni, mint eme jelszó követeli?

Aztán azt mondják, hogy védeni kell a gyengét, a kisbirtokost és tudjuk azt, hogy minden ily rendszabály részben a közép-, részben a nagybirtok rovására vezet. Már most az a kérdés: nemzeti érdek-e és a nagybirtoknak egyes társadalmi osztályok számára való külön felhasználása és külön megkezdhetése indokolt-e? Így, t. ház, minden egyes társadalmi rétegen végig lehet menni és hogyha gr. Károlyi Sándor t. képviselő úr azt mondja, hogy Angliában megindult már a küzdelem: ez azt bizonyítja, hogy minél mélyebbre hatolunk, a társadalom annál széttagoltabb lesz és minél specialisabb szempontokból akarunk egyes intézkedéseket egyes társadalmi osztályok számára hozni, annál egyoldalúbban járunk el és annál mélyebbre ható elkülönítéseket és annál veszedelmesebb következményeket fogunk előidézni.

Igaz, hogy a kizsákmányolási törekvéseknek némely, moraliter mindenesetre elítélendő, sőt sokszor jogosúltan rendőrileg is eltiltandó, vagy pediglén egészségügyileg műhely- vagy gyárberendezés tekintetében módosítandó formái előfordúlnak Magyarországon is; de ne méltóztassanak e tekintetben is általános jelszavak után menni, mert az a csúnya kizsákmányolás, melyet Angliában sweating system-nek neveznek, az Magyarországon alig fordúl elő. Mondhatom, hogy egyes kivételektől eltekintve, inkább lehet állítani azt, hogy a munkás diktál a gyárosnak és a segéd az iparosnak, mint megfordítva és bátran merem állítani, hogy diktál nemcsak fizetés, hanem idő és kényelem tekintetében is.

A mi pedig az izzadást illeti, az tagadhatatlan, hogy physicumunk rovására dolgozunk mindannyian a mi társadalmunkban, a ministerektől kezdve a képviselőig és a képviselőtől le egész az utolsó munkásig. A társadalmi viszonyok széles Európában és így nálunk is olyanok, hogy bizony izzadunk folytonosan, mikor dolgozunk; de a humanismus egyes társadalmi osztályok érdekében oly messzire még sem vihető, hogy megfeledkezzünk arról, hogy ez mindnyájunk közös sorsa és ha önmagunkon nem tudunk segíteni a dolog természeténél fogva, ne nyúljunk mesterséges rendszabályokhoz azok érdekében, kik tulajdonképen még jobban vannak hozzá edzve az izzadáshoz, mint mi mindnyájan.

Én tehát azon törvényjavaslatokat, a melyekkel a mult napokban és most foglalkozunk és hozzáteszem a balesetek biztosításának megoldását is, nem tekintem valami magas socialis problema megoldásának; hanem tekintem részben a helyes, észszerű egészségügyi politika egyik követelményének, bár új formájában, részben a szegényügy újabb formában való megoldásának. Ebből a szempontból kivánom a maga szerény címe szerint tárgyalni és ebből a szempontból tartom szükségesnek és hasznosnak ezt a törvényjavaslatot is.

Méltóztassék megengedni, hogy a javaslattal egészen röviden foglalkozzam. Röviden foglalkozhatom vele azért, mert valóban szép és tárgyilagos fejtegetésekben lényege és lényegesebb intézkedései mindkét részről meg lettek vitatva.

Ennek következtében én csak a főbb pontokra nézve azt az egy pár észrevételt kivánom

Digitized by Google

megtenni, a melyekkel indokolni kívánom, miért tartom a törvényjavaslat intézkedéseit helyesebbeknek, mint Gaal Jenő t. képviselőtársam határozati javaslatának pontozait. Én különösen azt tartom helyesnek ezen törvényjavaslatban, hogy tulajdonképen történelmi alapon áll, mert tekintetbe veszi mindazon intézményeket, a melyek a munkás betegsegélyezés körében Magyarországon eddig létrejöttek. Azonban miután köztudomás szerint — a mint ezt minden oldalról elismerték — ezek nem elégségesek sem számukra, sem anyagi erejükre, sem pedig különösen a részesítettek számára nézve: gondoskodik a törvényjavaslat arról, hogy szélesebb alap adassék az intézménynek magának.

Most az a kérdés, hogy melyik erre a szélesebb alap? Minthogy pedig nem lehet diktálni gyári pénztárakat, szövetkezeti, egyesületi pénztárakat, nem lehet diktálni ipartestületi pénztárakat, hanem ennek létesítése és fentartása egészen az érdekelt felek szabadságára és kezdeményezésére van bízva: igen természetes, hogy ha azt akarjuk, hogy ez az intézmény általánosítandó és hogy az a társadalom és különösen a munkások minden rétegében és az ország minden részében elterjedjen, akkor kényszert kénytelenek vagyunk alkalmazni. Már most az a kérdés, hogy a kényszer milyen alapon és milyen formában lehetséges: azon az alapon-e, melyet a törvényjavaslat ajánl, midőn kerületi pénztárakat indítványoz, vagy pedig azon az alapon, melyet Gaal Jenő t. barátom ajánl, midőn ezt a községekre akarja bízni? Mindazon tekintetek, melyek itt kifejtettek, engem arról győznek meg, hogy a törvényjavaslat intézkedései sokkal helyesebbek. Ehhez én még csak két szempontból kívánok megjegyzést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az egyik tisztán magának a dolognak úgyszólván üzleti technikája. Mert tagadhatatlan, hogy bár ez szorosabb értelemben véve biztosítási ügy, de a betegség koczkázatával lévén összefüggésben, bizonyos koczkáztatással jár. Már most az a kérdés, hogy úgy olcsóság, mint fizetési-képesség szempontjából milyen beosztással lehet a legkisebb koczkáztatást elérni. Mert ez a kérdés lényege. Ha tisztán községekre szorítjuk azt: akkor — azt hiszem — az ott túlterheléssel járna és a községek sem szellemi, sem anyagi tekintetben kellő elemekkel nem rendelkeznének; másfelől sem a kezelés, sem a befizetés kellően nem eszközöltetnék és a község sem kórház, sem gyógyszertár, sem orvos tartása szempontjából kellőleg intézkedni képes nem volna. *(Helyeslés jobb felől.)* Ezért szükséges és czélszerű nézetem szerint a törvényjavaslatnak intézkedése, mely kerületeknek létesítését teszi lehetővé. De másfelől a risico is így oszlik meg jobban, nemcsak azért, mert nagyobb szám csoportosítható, de mert különböző minőségek és különböző elemek köttetnek össze. S erre kívánom különösen a t. ház figyelmét felhívni.

Ausztriában életbe léptették a betegsegélyezést s ott arra a tapasztalatra jutottak, hogy a testületek betegsegélyezési egyesületei többnyire hiánynyal dolgoznak, mig a kerületi pénztárak fölösleggel. És ez a dolog természetében fekszik. Mert az egyes iparosok, például a fodrászok vagy üvegesek nincsenek kellő számmal és mert bizonyos önzéssel és bizonyos részrehajlással járnak el. Sőt többet mondok: vannak bizonyos betegedési esetek, melyek bizonyos szakmákban gyakrabban fordúlnak elő, mint a többiben s ennek következtében a pénztár vagy igen könnyen zavarba jön, vagy nagyobb hozzájárúlási hányadot kell megállapítania. Holott, ha a pénztárak több különböző elemet foglalnak magukban, akkor a betegedési esetek is jobban megoszlanak s így a hozzájárúlási hányad is leszállítható s biztosabb alapot lehet teremteni. Azt sem lehet tagadni, hogy ha kisebb körre, például a községekre szorítjuk azt, a mint ezt Gaal Jenő t. barátom indítványozza: akkor a localis bajok és betegségek könnyen nagy zavart idézhetnének elő.

Mert méltóztatik tudni, hogy nemcsak országos ragályos betegségek vannak, hanem helyi tifuszok és más bajok is léteznek. Ilyenkor pedig a tömeges betegedési esetek a pénztárakat igen könnyen zavarba hozhatnák; holott hogyha egyes testületnél nagyobb körre oszlik a koczkázat, a hozzájárúlás is sokkal kevesebb és a pénztárak jobban megfelelhetnek feladataiknak.

Gróf Károlyi Sándor t. barátom azt mondta, hogy mért bántjuk ezeket a kérdéseket, miért nem hagyjuk meg a pénztárakat tisztán az egyesületeknek és szövetkezeteknek és miért nem ruházzuk fel azokat az ellenőrzési joggal?

Az előadó úr által e tekintetben felhozott adatokkal szemben, én számokkal a t. háznak szolgálni nem akarok; de igen szembetűnő példa e tekintetben Anglia, a hol az egyes munkás-szövetkezetek pénztárai kötelesek számadásaikat a registraló bureaunak bemutatni. Csakhogy ezt a létező egyleteknek alig a fele teszi meg. És mégis mit tapasztalunk? Azt, hogy a kisebb egyletek évenként tuczatszámra buknak meg, hol sikkasztások, hol kimerülés, hol pedig a tagoknak elégtelen száma következtében. Hogyha tehát az egész munkás-betegsegélyzés ügyét e csekély és igen is megbízhatatlan, változékony alapra akarjuk fektetni, a melyen eddig is fennállanak ezen egyletek: akkor akármilyen ellenőrzéssel és szövetkezéssel látjuk is azt el, az rendeltetésének megfelelni nem fog. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Digitized by Google

Beöthy Ákos és b. Kaas Ivor t. képviselőtársaim az általános munkásegylet védelmére keltek. Én, t. ház, nem szeretek ugyan többet mondani az ilyen kérdésekben, mint a mennyi elkerülhetlenül szükséges; de mégis bátor vagyok állításaikkal szemben egy kis kritikát gyakorolni. Először is az általános munkás segélyző egylet azon szervezetben, melylyel ma bír, hogy tudniillik az egész országban hálózata van s 40 fiókkal rendelkezik, igénytelen véleményem szerint a czél természetének nem megfelelő szervezet; mert a betegedési esetek helyhez vannak kötve s a betegsegélyezés nem eszközölhető és nem ellenőrizhető egy központosított egyletben. Másfelől a betegsegélyezés semmiféle összeköttetésben sem áll az önképzéssel, a felolvasásokkal és effélékkel. És propter bonum pacis csak azért, hogy ne bolygassak oly dolgokat, melyek ide nem tartoznak, tegyük fel, hogy azon önképző foglalkozások, melyeket az általános munkás segélyző-egylet tart fenn, csak ártatlan elmélkedések például az időjárásról, az ipari dolgokról, az erkölcsi feladatokról, az ember rendeltetéséről és boldogúlásáról, a családi élet szépségéről és holmi effélékről; de mert tagadhatatlan, hogy ezen foglalkozások a betegsegélyezéssel összeköttetésben nem állanak *(Helyeslés jobb felől)*, kérdem: czélszerű-e, hogy a betegek segélyezésére gyűjtött pénzt ez egyletek — ha egyébre nem is — de egy terem fentartására, világítására, fűtésére és más ily kiadások fedezésére fordítják? Helyes és czélszerű-e, hogy azon egyének, kiknek feladatuk, rendeltetésük azon betegsegélyző pénztárnak és ügyeinek vezetése, kezelése, idejüket az önképzés ügyének fejlesztésére fordítsák? Ez két külön feladat, melyeket összekötni egyáltalában nem lehet. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

Akkor volna rossz a törvényjavaslat, ha heterogén feladatokat felkarolva, azok megvalósítására törekednék, mikor czélja csupán a munkások segélyezése. *(Helyeslés jobb felől.)* Hogyha a munkások betegsegélyezési ügyét terjeszteni akarjuk, a létező egyletek felkarolását csak akkor respectálhatnám, hogyha azok a czélnak szentelnék összes tevékenységöket. Azt hiszem tehát, hogy mindaz, a mit a törvényjavaslat érdemleges intézkedései ellen felhoztak, az nem ellene, hanem a mellett bizonyít, hogy ne Gaal Jenő határozati javaslatát helyeseljem, hanem a törvényjavaslatot fogadjam el a részletes tárgyalás alapjául. *(Helyeslés jobb felől.)*

Tisza István: *(Halljuk! Halljuk!)* A lehető rövidséggel óhajtok némely megjegyzést tenni, kapcsolatban az előttünk fekvő törvényjavaslattal. Feladatomat nagyon megkönnyítve érzem az által, hogy az előttem szólott t. képviselőtársam, első sorban pedig a t. kereskedelmi minister úr, azon érdemleges észrevételekre, melyek szorosan a tárgyra vonatkoznak, teljesen megfelelt. E tekintetben tehát az én csekélységemre úgyszólván semmi sem maradt. Ennélfogva egész röviden kijelentem, hogy a törvényjavaslatot Gaal Jenő képviselő úr határozati javaslatának mellőzésével általánosságban elfogadom. *(Helyeslés jobb felől.)*

De tartozom egész őszinteséggel kijelenteni azt is, hogy elfogadom azt, daczára annak, hogy az nem minden tekintetben felel meg felfogásomnak és hogy azzal nem minden tekintetben tudok egyetérteni. Most nem akarok belebocsátkozni annak fejtegetésébe, hogy ezen felfogás mennyire helyes, vagy mennyiben helytelen; egyszerűen a tényt constatálom és azt indokolom, hogy ennek daczára is nem a határozati javaslatot, hanem a törvényjavaslatot szavazom meg. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én tudniillik azt hiszem, hogy ha abban a meggyőződésben van valaki, hogy a törvényjavaslat bizonyos része tökélesbítést kiván, de a mellett annak alapelvével egyetért: akkor arra, hogy e tökéletesbülés bekövetkezzék, leghelyesebb eljárás a törvénynek mielőbbi életbeléptetése; mert az élet lesz a legjobb mester e tekintetben és az ott szerzendő tapasztalatokban és azon erős és biztos kézben bizom én, a mely a végrehajtást foganatosítja. Rövid néhány évnek tapasztalatai után a törvény vagy más alakjában, vagy módosítva, de mindenesetre oly alakban lesz a szerzett tapasztalatok alapján előttünk, a mely a mi viszonyainknak meg fog felelni. Én tehát, t. ház, az élettől várom a javúlást és nem a határozati javaslattól, mert annak legnagyobb részével egyet nem értek és azt inkább a törvényjavaslat rontásának, mint javításának tartom. *(Helyeslés jobbról.)* De nem várhatok a határozati javaslat elfogadásától eredményt azért sem, mert abban jóformán csak Gaal Jenő t. képviselő úr egyéni nézetét látom kifejezve, mivel a saját pártjabeli szónokok is, a kik a kérdéshez hozzászólottak, oly ellentétes nyilatkozatokat tettek, a melyeket kiegyeztetni a legnehezebb problema lenne. *(Úgy van! jobb felől.)*

Először is helytelennek tartom a kihagyásokat, melyeket indítványoz, mert a kötelező biztosítás legnagyobb akadályát úgyis a biztosítottak csekély száma képezi. Mennél inkább leszállítjuk, apasztjuk ezek számát s mennél több kathegoriát eliminálunk: annál nehezebb, tökéletlenebb lesz a megoldás.

A mi pedig az összhangot illeti: már itt a kihagyás pontjánál ellentét mutatkozik, nem a különböző pártok, hanem az igen t. mérsékelt ellenzékhez tartozó képviselő urak felfogása között. Gaal Jenő t. képviselő úr kihagyatni kívánja a kereskedősegédeket és tanonczokat;

Digitized by Google

gr. Károlyi Sándor t. képviselő úr ezekről nem nyilatkozott, de egy más, sokkal nagyobb kathegoriát akar kihagyni, a melyet kellőleg nem definiált, de ha jól értettem az Angliára való hivatkozását, az abban culminál, hogy a ki nem képzett munkások zöme maradjon ki. Erre nézve nem hallgathatom el: hogy ha áll az, hogy a kényszer nem volna alkalmazható valamennyi kathegoriára, akkor osztani tudnám azt a felfogást, hogy a munkások magasabb kathegoriája, a mely nagyobb keresettel, nagyobb értelmiséggel bír, vonassék ki a kötelező biztosítás alól. Ezt tudnám érteni; de hogy épen az alacsonyabb fokon álló munkások, a kiknek anyagi erejük kisebb, egyéni belátásuk és értelmiségük csekélyebb, vétessenek ki a kötelező biztosítás alól, vagyis hogy épen azt a kathegoriát hagyjuk ki, a melynek kedveért első sorban lesz e törvény megalkotva s a mely első sorban lebeg szemünk előtt: ezt egyáltalában nem helyeselhetem. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Megtámadja gr. Károlyi Sándor t, képviselő úr másfelől a törvényjavaslatot az egyszerűség és az ellenőrzés szempontjából.

Az ellenőrzésre nézve, azt hiszem, felesleges volna ismételnem, a mit eddig hallottunk. Valóban, a ki elolvassa a törvényjavaslatot, nem értem, hogy választhatja az ellenőrzésnek azt a többféle, központi szervezetek közt megosztott módját, mely a határozati javaslatban proponálva van, szemben a világos, egyöntetű, mindenkivel szemben egyformán érvényesülő hatósági ellenőrzéssel. *(Helyeslés jobb felől.)*

De lássuk tovább az egyszerűség kérdését. A törvényjavaslat mint tudjuk, hat kathegoriáját különbözteti meg a biztosító intézményeknek vagy segélypénztáraknak. A határozati javaslat fentartja az építési vállalatok pénztárát, fentartja a bányapénztárakat, állíttatnak községi pénztárak, ezeknek megyei szövetségei, gyári pénztárak, ezeknek iparáganként megalkotott szövetségei, külön a fővárosban községi helyett kerületi pénztárak, iparágak szerint való külön pénztárak — és végül egy fővárosi szövetség, a mely mindezen különböző pénztárakat egyesíti. Tehát hatféle pénztár helyett 9-féle pénztárt. Hogy ez az egyszerűség szempontjából előny-e vagy hátrány? arról bővebben beszélni talán felesleges. *(Helyeslés jobb felől.)*

Mindezek után t. ház áttérek fölszólalásom tulajdonképi tárgyára, áttérek arra, a mit panasz — vagyis ellenérvként hallottam Bethy Ákos t. barátomtól, a ki tudniillik azt mondta, hogy ezen törvényjavaslat nem felel meg egy mélyen érzett szükségnek; és hogy e törvényjavaslat által föl van vetve a munkáskérdés az egész vonalon.

Hát t. ház, a mi ezt illeti, én teljesen őszinte és nyilt álláspontot akarok elfoglalni. *(Halljuk! Halljuk!)* Én igenis elismerem, hogy fel van vetve a munkáskérdés az egész vonalon; de nem ez a törvényjavaslat veti fel, hanem felveti az a tény, hogy kezd iparunk lenni, *(Igaz! Úgy van! jobb felől)* — hogy kezd nagyiparunk lenni, már pedig mindenütt a világon, a hol nagyipar van, a hol ipari munkásosztály képződik, a munkáskérdés föl van vetve az élet által *(Helyeslés jobb felől)* és a ki azt észre nem veszi, az hasonló a strucz madárhoz, mely a homokba dugja fejét.

Kérdés azonban t. ház: alkalmas-e a jelen időpont arra, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozzunk? Erre nézve az én t. barátom, Anglia példájára hivatkozva, elmondta vagy legalább érintette hogy ott milyen sötét volt a helyzet, hogy ott milyen nyomorban voltak milliók hosszú időn át s e hosszantartó nyomor és elvadultság által milyen közveszélyessé nőtte ki magát a helyzet, míg végre Angliában az orvoslást meg kezdették.

Hát t. ház, én sok tekintetben kész vagyok Angliától leczkét venni; de épen abban, hogy épen ezen a téren az orvoslást évtizedekig halogassuk *(Igaz! Úgy van! jobb felől)*, míg egyfelől a legnagyobb nyomor, másfelelől a legnagyobb elvadultság, harmadik felől közbiztonsági és nemzeti szempontból a legnagyobb veszedelem függ az állam feje felett: mondom, ebben t. ház, ne tanuljunk mi Angliától. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Igen is, ne foglalkozzunk képzelt veszélyekkel; de ha be van bizonyítva, hogy egy orvoslandó baj létezik szűkebb körben és ha be van bizonyítva, hogy ezen kör, melyben az létezik, növekedőben van: akkor azt hiszem, felesleges addig várnunk, mig a láng összecsap fejünk felett *(Helyeslés jobb felől)* és jobb, ha ma fogunk a baj orvoslásához, midőn kisebb eszközökkel, kevesebb érdek megsértésével, könnyebben segíthetünk a bajon és az egészséges tovább fejlődésnek vetjük meg alapját. *(Helyeslés jobb felől.)*

Megemlékezett az én t. barátom az angol viszonyokról. Én azt hiszem, mindenki egyet fog abban érteni, a ki ismeri azt a képet, melyet az angol parlamenti enquête-ek festettek az angol munkások helyzetéről a 20-as, 30-as, sőt 40-es években, mondom mindenki egyet fog abban érteni, hogy mindenütt, a hol nagyipar és nagyiparral foglalkozó munkásosztály van, egész sorozata a feladatoknak áll elő, melyekkel az államnak foglalkoznia és melyeket megoldania kell. Lehetetlen ezen viszonyokat hidegen szemlélni *(Igaz! Úgy van! jobb felől)*; nincs emberi érzéssel bíró ember, a ki azon viszonyok szemlélése mellett azon álláspontra helyezkednék, hogy ezt az állam tétlenül nézze. Ismétlem, egész sorozata

Digitized by Google

van az intézkedéseknek, melyben én csak egy láncszemnek tekintem ezt a törvényjavaslatot, a munkások testi épségének, egészségének, szellemi művelődésének és összes visszonyainak rendezése körül részint direct, részint indirect beavatkozásával az államnak és azt hiszem, egész nyiltan, határozottan és őszintén kell azt kifejezni, hogy mi e feladatot, mint a magyar állam feladatát elismerjük s ezzel komolyan foglalkozni akarunk. Ne nevezzük ezt social-politikának, nem mintha félnék a »socialis« szótól, hanem azért, mert ez a legkevésbbé praecis kifejezés és a legnagyobb félreértéseknek szolgálhat alapúl; pedig — igaza van Hegedüs t. barátomnak — ha valahol, úgy itt minden félreértést kerülni kell.

És ne is azért foglalkozzunk ezzel az ügygyel t. ház, hogy kielégítsük a munkásosztályt, hogy ezzel békés állapotot, idealis állapotot hozzunk létre, mert ez utopia volna és ne várja senki különösen gazdasági téren, hogy az érdekcsoportok közt örök békét fog létrehozni bármely törvényes intézkedés. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)* De ezen szempontból tekintve a dolgot, ha nem tévesztem is szem elől azt, hogy a munkásosztály a gazdasági harczban előreláthatólag mindig ellenfele lesz a tőkének; akkor is azt hiszem: egy erőteljes, de a mellett értelmes, tisztességes, emberi szinvonalon álló existentiával bíró osztály, melynek veszíteni valója is van, sokkal kevésbbé veszélyes ellenfél, mint egy elzüllött munkásosztály, mely könnyen hajtható a legvadabb kétségbeesés karjai közé. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Hogy azonban a félreértéseknek elejét vegyük, nem elég a »socialis« szótól óvakodnunk; mindenesetre egész határozottsággal ki kell jelentenünk azt is, hogy a leghatározattabb ellentétes álláspontot foglaljuk el minden mozgalommal szemben, mely a magán vagyon, annak szaporítása, a tőkegyűjtés ellen és mely az egyéni vállalkozás szabad mozgása ellen nyilvánúl. Vannak esetek, midőn a vállalkozási szabadságot a szabad versenyt korlátozásoknak kell alávetni. Ezek specialis esetek és már maga a tény, hogy ez szükséges, mindenesetre hátrány, miért is annak feltétlenül igaz voltát esetről-esetre igazolni kell. Mert míg az emberi természet és a gazdasági helyzet egészen meg nem változik, a munka productivitásának alapja épen a szabad tőkegyűjtésben és az egyéni szabad vállalkozásban, a szabad versenyben rejlik. És in ultima analysi minden, a mi az ipari munka productivitását csorbitja, a munkásosztály helyzetére gyakorol hátrányos vissahatást.

Én azt hiszem — hogy még egyszer és utoljára beszéljünk Angliáról — épen az angol példa meggyőzhet mindenkit arról, hogy mindenféle tőke-ellenes és vállalat-ellenes socialisticus theoriák istápolása nélkül, szorosan a mai társadalmi és jogi szervezet alapján, bizonyos intézkedések által óriási haladást lehet elérni a munkások helyzetében. Valóban, a ki összehasonlítja az angol munkás helyzetét 50 esztendővel ezelőtt annak mai helyzetével, az elbámul azon a haladáson, a mely eddig is eléretett és azon további biztos reményt vonhatja le tapasztalataiból, hogy ez a haladás befejezve nincs és hogy az az osztály sokkal magasabb színvonalra fog még emelkedni.

De, t. ház, minden, vagy kevés kivétellel minden, a mi a munkás sorsán javít: a munkát drágítja; vagy az által, hogy a munkaidőt rövidíti, vagy az által, hogy direct terheket ró a gyárosra. És itt egy sajátságos dilemmába jutunk, mert azon ellenvetéssel találkozunk — és ez jelenleg minden országban és minden időben előáll — hogy ha drágítjuk a munkát, drágítjuk a termelést is, a termelés drágítása által pedig a hazai ipar versenyképessége áldoztatik fel. Hogy áll ezzel szemben a helyzet? A munka, igaz, drágúl; de ha a követett eljárás helyes, ha az intézkedések jól vannak megválasztva és azok minden téren úgy történnek, hogy egymást kiegészítsék: akkor intézményeink végeredményükben nemcsak drágítják, hanem javítják is a munkát és a javúlás folytán elért nagyobb productivitásban nyeri meg a hazai ipar szempontja is a teljes ellenértéket, mert drága munkával többet és jobbat lehet produkálni, mint a rosszabb és olcsóbb munkával.

E tekintetben talán felesleges is érvelni: a dolog természetéből folyik, hogy erős, egészséges, értelmes és tisztességes viszonyok közt levő, tehát a többséget véve, jóravaló, megbizható emberek munkája, mindenesetre többet ér és nagyobb bér mellett is több haszonnal alkalmazható az iparban, mint elzüllött existentiák munkája. Ezen szempontból tehát t. ház — és ez az főleg, a mire sulyt kivánok helyezni — sohasem szabad az iparpolitika terén szem elől téveszteni az intézmények nevelő hatását az emberre. Lehetőleg oly intézmények felállítása által kell a munkáskérdések megoldására törekedni, a melyek az egyén testi, szellemi, erkölcsi erejét növelik és ez által a munkás egyéni értékét gyarapítják.

Ezen szempontból bír nagy sulylyal az a kérdés, a mi valóban nem helyesen van azon divatos kifejezéssel oda állítva: önsegély vagy államsegély. Mert azt hiszem, nincs komoly politicus, a ki ezen két vesszőparipa valamelyikére felülve, azon akarná az egész terrenumot végig lovagolni s a másikat feltétlenül visszaútasitaná. Van igenis nagy tere az ipari kérdésnek, a hol egyedül az önsegély jogosúlt;

Digitized by Google

van ismét más tere, a melyet kizárólag az állam számára kell fentartanunk. De van harmadik, középső igen nagy tere is, a melyen többékevésbbé szabadon választhatjuk egyiket vagy másikat és ezen a téren sohasem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az önsegély képezi, az államsegély a legtöbb esetben zsibbasztja az egyéniséget. És ha az egyéniség szempontját szem elől téveszteni nem akarjuk, akkor mindenütt, a hol egyébb parancsoló okok az államsegély érvényesítése mellett nem szólnak, az önsegélynek kell elsőbbséget adnunk az államsegély felett.

Különösen a kényszerbiztosítás is oly intézmény, mely lehet szükséges, a minthogy például én szükségesnek tartom és meg is szavazom; de kétségtelenül azon hátránynyal jár, hogy az egyéniségre bizonyos káros befolyást gyakorol, hogy csökkenti a takarékossági ösztönt és az egyéni felelősséget. Ismétlem, ezzel szemben állanak más argumentumok, a melyek legalább engem annak szükséges voltáról győznek meg. Nem azért hoztam tehát ezt fel, hogy a törvényjavaslat elvetését indokoljam; hanem, hogy az egyéniség képzésére előnyös hatással bíró, más intézkedéseknek szükségét hangsulyozzam. *(Helyeslés jobb felől.)*

Történhetik ez két irányban, t. ház, először a biztosítás terén azon irányban, hogy a magukat biztosítani kényszerűlteknek, ha már egyszer biztosítva vannak, lehető önkormányzat biztosíttassék, a szabad mozgás lehetőleg megengedtessék. De történhetik különösen az által, hogy a socialis kérdéseknek, vagy mondjuk, munkáskérdésnek egy más oly mezejét karoljuk fel, melyben a személyiség nevelése lesz az első. E tekintetben utalok, t. ház, először a gyári törvényhozásra, melynek legfontosabbikára nézve igen nagy örömmel hallottam a t. minister úr nyilatkozatát, hogy a gyári felügyelők életbeléptetését tartja szükségesnek. Nagyon helyeslem, hogy ez történik; magam is ezt tartom első lépésnek, de csakis első lépésnek; mert meg vagyok győződve, hogy ha a gyárfelügyelők intézménye szervezve van, az ez által nyujtandott tapasztalatok egész gyári törvényhozásunk gyökeres revisiójának szükségéről fognak meggyőzni.

A mi gyári törvényhozásunk sem a gyermek, sem a női munka tekintetében nem megy elég messze. Gyári törvényhozásunk, vagy esetleg az azt pótló rendeletek kiegészítésére van szükség a gyári renddel összefüggő számos kérdés szabályozása miatt és végül szükség van arra, hogy ha meg lesz a törvény, az szigorúan s minden kételyt kizárólag végrehajtassék.

Legyen szabad e tekintetben a t. házat egyetlen egy körülményre figyelmeztetnem. *(Halljuk!)* A gyár-vizsgálatokról 1887—88-ban kiadott jelentésekből meggyőződhetik mindenki, hogy például a kiküldöttek szemet hunytak a gyermekeknek vagy fiatal munkásoknak a törvény korlátain túl való alkalmazása előtt. Azt a sajátságos argumentumot találjuk az illetők részéről, hogy szemet hunytak azért, mert a legtöbb gyárban a gyermekeket nem lehetett rövidebb ideig dolgoztatni, mint a felnőtteket s a gyermekek korábban való elbocsátása az egész munkaszünetelését vonta volna maga után. Ezt mindenki tudja, a ki a kérdéssel foglalkozik. Mindenütt, a hol a gyermekmunkát korlátozásnak vetették alá, tisztában volt a törvényhozás és a kormányzat, hogy legtöbb iparágnál, tudniillik a hol szerves kapcsolatban áll a gyermekek munkája a felnőttek munkájával, a hol egyik nem működhetik a másik nélkül, a munkaidő általános megszorítása lesz a következmény. Ezt tudták, végrehajtották és ez volt az eredmény. De törvényben kimondani a korlátozást és azután azért, mert annak végrehajtása más körülménybe ütközik, nem teljesíteni: valóban a képzelhető legszerencsétlenebb eljárás. Ezt csak azért hozom fel példakép — és a kezdet nehézségeit elismerem minden intézménynél — hogy azon reményemnek adjak kifejezést, hogy a gyár felügyelők szervezése után következetes, öntudatos és minden megalkuvást kizáró végrehajtást fog a törvény találni.

Még csak egy kérdést legyen szabad felhoznom, t. ház, *(Halljuk!)* melyre nézve megvallom, nagyon sajnálom, hogy nem nálam sokkal nagyobb ékesszólással és egyéni sulylyal rendelkező tagja a háznak veti azt fel: ez a lakáskérdés. Meglehetősen lekerült ez a napirendről; pedig azt hiszem, hogy ha a munkás osztály sorsának javításáról beszélünk, egyedül e szempontból sem lehet túlbecsülni annak fontosságát.

T. ház! Mi talán kivétel nélkül azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy ki kell magunkat szakítanunk a megszokott fogalmak köréből és meg kell erőltetnünk képzelő tehetségünket, hogy a maga teljes valójában magunk elé állítsuk az oly emberek családjának, még pedig nemzedékről-nemzedékre menő családjának egész sorsát, létét, a melynek tisztességes otthona, lakása nincsen. A nyomornak és bűnnek egész tömege az, mely ezzel összefügg, a melyről fogalma sincs az embernek, hacsak bele nem mélyed a dolgok tanúlmányozásába, ha meg nem ismerkedik azon igazán megdöbbentő adatokkal, a melyek a nagy városok statisztikájából meríthetők. Igaz, t. ház, hogy még ez a kérdés nálunk csak tizezrek kérdése; de ne adja Isten, hogy százezrek és milliók kérdésévé váljék. Azt gondolom, hogy a fővárosban ma is komoly veszélyt foglal magában ez a kérdés, úgy közegészségi, mint

Digitized by Google

közbiztonsági és közerkölcsiségi szempontból és mennél rohamosabban nő fővárosunk lakossága, ez a veszély annál nagyobb, annál fenyegetőbb. Azt hiszem, hogy e tekintetben egészen öntudatos, rendszeres tevékenységre lesz szükség. Most szerencsés időpont van a kérdés felvetésére; mert a népszámlálás befejeztével legalább némileg használható statisztikai adatok fognak rendelkezésre állani és egy a tények alapos beható felismerésére vezető enquête-nek képezhetik alapját. Ha a tények felismertetnek, meg vagyok róla győződve, hogy nem lesz véleménykülönbség; kétségtelenül be fogják a tények bizonyítani, hogy itt erélyes, gyors intézkedésre van szükség. Ezek részben direct hatósági intézkedések lesznek, közerkölcsiségi, közegészségügyi és közbiztonsági szempontból. De nagy tere lesz a munkáslakások felépítésére irányúló intézkedéseknek is, melyekben a kormányt a vezető, tanácsadó, esetleg segélyező szerep fogja megilletni; a feladat direct kivitele a municipiumok s esetleg magánosok feladatát képezendi.

Nem folytatom tovább, mert nem kívánom a t. ház türelmét tovább igénybe venni. *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Csak reá utaltam e két kérdésre, mint szerintem nagyon fontos két láncszemére azon kérdéseknek, a melyek az iparos néposztály szaporodásával együtt nálunk felmerülnek és megoldásra várnak.

Azt hiszem, nagy és nemes feladat az, mely a mai nemzedékre vár és első eset volna a történelemben, hogy ugyanaz a nemzedék, mely az ipari alkotásokat nagy mértékben megindította, egyúttal megkezdi azon alkotásokat is, melyek az iparos munkásosztály helyzetének javítását czélozzák. Azt hiszem, dicsősége lesz ez czen kornak és mindenekelőtt dicsősége azon férfiúnak, a kit ezen a téren a vezetés megillet. Elfogadom a törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólni senki sem kíván, a vitát bezárom. Szavazás előtt szó illeti még a bizottság előadóját.

Perlaky Elek előadó: T. ház! *(Élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Eláll! Eláll! Halljuk! jobb felől.)* Csak néhány percznyi figyelmet kérek a t. háztól. Felszólalásom oka részint tárgyilagos, részint személyes; tárgyilagos, a mennyiben Gaal Jenő igen t. képviselőtársamat épen ezen minőségben, mint a közgazdasági bizottság előadója, bátor vagyok arra figyelmeztetni, hogy hiába utasítaná vissza e törvényjavaslatot ugyanazon közgazdasági bizottsághoz, mert ha ő szívós a maga nézetében, bizonyosan teljes tudatosan foglalta el a közgazdasági bizottság minden egyes tagja is e törvényjavaslat elvi dispositióit. Az ő érveléseinek alapján annál kevésbbé térhetünk el attól, mert hiszen ugyanazon érveléseket már a bizottság tárgyalásai alkalmával elég bőven volt szerencsénk hallani; tehát sokkal őszintébb lett volna, ha Gaal Jenő t. képviselőtársam azt mondja: visszaútasítom a törvényjavaslatot; vagy pedig kiegészítette volna mostani indítványát azzal, hogy a t. ház, midőn visszaútasítja a javaslatot a közgazdasági bizottsághoz, egyúttal válaszszon más bizottságot is, mert attól a közgazdasági bizottságtól azt, hogy egészen ellentétes indítványt fogadjon el, várni nem lehet. Ez az egyik.

A másik, a mi személyes természetű, Beőthy Ákos igen t. képviselőtársam egy észrevételére vonatkozik. Én idéztem Mirabeaut, abban az egy pontban, midőn ki akartam mutatni az emberi munka nagy fontosságát az állami életben.

De hogy mikép jön ő ahhoz, hogy ebben ellentétet lát bevezető beszédem egyes részei közt és hogy jön ő ahhoz, hogy ezért engem, a ki azt végtére egész komolyan, jó szándékkal az ügy megvilágítására hoztam fel, nevetségessé akar tenni, azt nem tudom. Bátor vagyok t. képviselőtársamat figyelmeztetni, hogy az ily igyekezet mindig magára az igyekvőre száll vissza és hogy csakis magamagát teheti ez által nevetségessé. Csak ezt voltam bátor megjegyezni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Gaal Jenő *(pécskai)* képviselő úr szavainak félremagyarázott értelmét kívánja helyreigazítani.

Gaal Jenő *(pécskai)*: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azok után a miket a t. előadó úr mondott, hogy én helytelenül jártam el, midőn határozati javaslatommal a törvényjavaslatot átdolgozás végett a közgazdasági bizottsághoz visszaútasítani kívántam; zárszó hiányában, szavaim félremagyarázatának s értelmének helyreigazítása czímén vagyok bátor eljárásomat indokolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A képviselőháznak nézetem szerint mindig jogában van egyes bizottságait arra útasítani, hogy javaslatait bizonyos elveknek megfelelőleg kiegészítse vagy pótolja s különösen akkor, a midőn az illető javaslatok alapelveit érinteni nem akarja. Ennélfogva én határozati javaslatomban e tekintetben semmi helytelent nem mondottam.

Ezzel kapcsolatban azonban bátor vagyok úgy a magam, mint elvtársaim nevében kijelenteni, hogy ha e határozati javaslat, a mely visszaútasító természettel bír s így első sorban teendő fel szavazásra, a képviselőház által nem fog elfogadtatni, mi a magunk részéről nem ellenezzük azt, hogy a képviselőház a javaslat részletes tárgyalásába belemenjen és pedig tesz-

Digitized by Google

szük ezt azon reményben, hogy azon módosítások, a melyek ez oldalról tétetni fognak, el fognak fogadtatni.

Oly módosítványok természetesen, a melyek a javaslat alapelveivel volnának ellentétben, részünkről nem fognak ajánltatni; mert mi e módosítványok sorsát a határozati javaslat sorsával összekötöttnek látván, ezzel együtt elintézetteknek tekintjük.

Vannak azonban a törvényjavaslatnak más hibái is, melyek a javaslat alapelveivel ellentétben nem állanak. Ilyen, e hiányok pótlását czélzó módosítványokat tehát — felbátorítva a minister úr azon nyilatkozata által, melylyel ezekhez való hozzájárulására nézve készségét jelentette ki — a magunk részéről tenni fogunk. *(Helyeslések.)*

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánítom; következik a szavazás.

Gaal Jenő *(pécskai)* képviselő úr határozati javaslatot adott be, melyben azt kivánja, hogy a törvényjavaslat bizonyos irányban való átdolgozás végett útasíttassék vissza a bizottsághoz. Előbb tehát ez irányban kell a t. háznak döntenie. Kivánja-e a t. ház, hogy a határozati javaslat felolvastassék? *(Nem!)* Azt hiszem, az mindenki előtt ismeretes.

Kérdem tehát: méltóztatik-e elfogadni Gaal Jenő határozati javaslatát, hogy a törvényjavaslat újabb átdolgozás végett a bizottsághoz visszautasíttassék, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik elfogadják, méltóztassanak felállni. *(Megtörténik.)* Azt hiszem kijelenthetem, hogy a ház többsége nem fogadja el.

Kérdem már most: méltóztatik-e a t. ház a törvényjavaslatot a bizottság szövegezése szerint általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? *(Igen!)* Azt hiszem kijelenthetem, hogy a t. ház elfogadja és így következik a részletes tárgyalás. *(Felkiáltások: Holnap! Holnap!)* A mint látom, a t. ház méltóztatik a tárgyalás folytatását a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére kitűzni és így most az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 35 perczkor.)

Digitized by Google

452. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 5-én, csütörtökön

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Több község kérvényének, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik, bemutatása. — Az iparos és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása és megszavazása. — A pénzügyi bizottság jelentésének előterjesztése: a hadsereg, hadi tengerészet, honvédség és népfelkelés tisztjei és legénysége özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887 : XX. tcz. határozmányainak kiterjesztésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyában. — A következendő napirend megállapítása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Baross Gábor, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Varasdy Károly, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a február hó 4-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Bihar-Mező-Keresztes község, Bihar-Tépe község 108 és Bihar-Torda község 48 polgárának Csanády Sándor; Gibárt, Göncz és Hernád-Büd községek polgárainak Vécsey Endre; Kömlöd község polgárainak Kún Miklós képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs. Más előterjesztés sem lévén bejelentve, következik a napirend: az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvényjavaslatnak részletes tárgyalása. Jelesül pedig először a czím.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a czímet).*

Balogh Géza jegyző: Gr. Apponyi Albert!

Gr. Apponyi Albert: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem azért vagyok bátor felszólalni, mintha nekem a törvényjavaslat czíme ellen kifogásom volna; felszólalásom indoka más. A tegnapi ülés folyamán ugyanis igen fontos és sürgős természetű ügyek miatt kénytelen lévén az ülésről eltávozni, nem lehettem jelen Hegedüs Sándor t. barátom felszólalásának idején, valamint Tisza István t. képviselő úr különben igen figyelemreméltó beszédének is csak második részét hallottam. Ebben pedig oly elvi kijelentések foglaltattak, melyekkel nagyjából egyetértek és így nem éreztem magamat indittatva arra, hogy az általam hallottakra reflectáljak. Ma azonban mindkét beszéd elolvasása után szükségesnek tartom úgy önmagamra, mint azon pártra való tekintettel, a

Digitized by Google

melyhez tartozni szerencsém van, néhány igen rövid megjegyzést tenni *(Halljuk!)* a képviselő urak beszédei azon részére, a melyben a múltban tett kijelentéseimet ezen párt jelenlegi magatartásával ellentétbe hozni, valamint az ezen padokról most történt egyes felszólalások közt ellentéteket fölfedezni igyekeztek. *(Halljuk!)*

Mindenekelőtt Hegedüs Sándor t. képviselőtársammal kívánok foglalkozni. T. képviselőtársam azt mondja: örömmel tapasztalja, hogy a ház ezen oldalán, mely éveken át az állam mindenhatóságának, a gazdasági élet mindenféle jelenségével szemben az állam egyenes beavatkozásának szószólója volt, most, úgy látszik, irányváltozás állt be, a mennyiben mi az állami beavatkozás azon mértékét is sokaljuk, a mely ezen törvényjavaslatban foglaltatik.

T. képviselőtársam teljesen téved. Sohsem voltunk az állami omnipotentia, az állam mindenáron való beavatkozásának barátai. *(Úgy van! bal felől.)* Mindig magunkénak vallottuk azt az igen helyes nézetet, melyet tegnap Tisza István képviselő úr is kifejezett, hogy azok a doctrinair álláspontok, melyek akár az önsegély, akár az állami segély vesszőparipájára ülnek és így végignyargalnak a gazdasági és társadalmi feladatok egész mezején, már elavultak és hogy ma e kérdéseknél tisztán gyakorlatias szempontokat kell követni. Hol a társadalmi erők úgy a gazdasági feladatok megoldására, mint a társadalmi béke fentartására elégségeseknek mutatkoznak: ott azok működésébe bele kell nyugodni; a hol nem elegendők, a hol vagy valamely termelési ág nem tud kifejlődni tisztán a társadalmi erők működése által, vagy a hol valamely társadalmi osztályt gyöngesége az elnyomás veszélyének teszi ki és így a társadalom egyensulya — az egészséges nemzeti élet ezen egyik alapfeltétele — s a társadalmi béke — az egészséges fejlődés e nélkülözhetetlen kisérője — fenyegettetik: ott a szükséghez képest az államnak is bele kell nyulnia intézkedéseivel. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Ez és ennyi, semmivel sem több az, a miből kiindúlva, igenis éveken át sürgettük a munkásosztály érdekében hozandó törvényeket és a t. túloldal és a t. kormány részéről éveken át visszautasítással találkoztunk. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Ha most e téren változás állott be, melynek örülni kell, az nem a mi felfogásunkban állott be. A változás az, hogy e társadalmi kérdésekkel szemben a t. kormány megszünt strucczmadár-politikát követni. Mi azok fontosságát ma épúgy fogjuk fel, a mint felfogtuk éveken át. Az örvendetes változás nem az e padokon ülők, hanem a t. kormány és az amott ülők felfogásában állott be. *(Helyeslés bal felől.)*

Abból azonban, hogy mi azelőtt az állam tevékenységét sürgettük, oly téren, melyen a volt kormánypárti politika azt megtagadta, nem következik az, hogy az állami beavatkozást ott is elfogadjuk, a hol azt nézetünk szerint a szükséges mértéken túl gyakorolják. Ha mi azt hiszszük, hogy a kormány némely intézkedésében egyik szélsőségből a másikba csapott át; ha épúgy, mint azelőtt, mereven a benem-avatkozás álláspontjára helyezkedett, ma a túlságos beavatkozás hibájába esik: akkor nem jutunk ellenkezésbe önmagunkkal, ha a túlságos beavatkozás ellen homlokot formálunk, ugyanazok, a kik azelőtt a túlságos nem-bánomság ellen szólaltunk fel. *(Helyeslés bal felől.)*

Itt tulajdonkép nem is elvi vita folyt közöttünk, hanem tisztán czélszerűségi kérdés forgott fönn: hogy vajjon a t. kormány törvényjavaslata nem terjeszkedik-e tovább az állami feladatok felkarolásában, mint a mennyit a mi államunk a mai helyzetben teljesíteni képes? Ez volt a mi aggodalmunk és ezen aggodalmat szerintem meg nem czáfolták.

Én nagyon sajnálom, hogy Gaal Jenő t. barátom határozati javaslatát a t. ház nem méltatta nagyobb figyelemre; mert p. o. az az aggodalom, hogy a kerületi pénztár azoknak az elszigetelt falubelyeken éldegélő iparossegédeknek — kiktől a járúlékokat a segélypénztárba beszedi — nem fog tudni ezen járúlékoknak megfelelő viszontszolgálatot adni és hogy ennek folytán ezen törvényjavaslat intézkedései által áldozatokat követelünk, melyekkel szemben az ellenértéket az illetőknek nyujtani nem tudjuk, el nem oszlattatott.

Erre egyébiránt t. ház, nem akarok vissza térni, ezt a háznak tegnapi szavazata eldöntötte. Én azt hiszem, hogy mi törvényhozói kötelességünknek megfeleltünk akkor, mikor a szerintünk gyakorlatiabb útat ugyanazon czélnak megoldására, a háznak részletesen megmutattuk. A t. háznak bölcsessége másképen döntött; és azt hiszem — ámbár ez a túlsó oldalon némely padokon feltűnést keltett — abban is helyesen cselekedtünk, hogy csupán azért, mert a ház többsége nem tette magáévá azt az útat, a melyet mi czélszerűbbnek tartottunk, nem akartuk megakasztani magának a kérdésnek megoldását és ezért nem szavaztunk a törvényjavaslatnak általánosságban való elfogadása ellen.

Csak még azon megjegyzésekre kívánok néhány ellenészrevételt tenni, melyekben Tisza István t. képviselőtársam az ezen padokon történt egyes felszólalásokat egymással szembe állítván, azokban ellenmondást fedezett fel.

Ki tagadja? senkinek sem jut eszébe tagadni, hogy az egyes felszólalások színezésében voltak bizonyos eltérések, hogy az egyik

Digitized by Google

felszólaló talán nagyobb mértékben volt az állami beavatkozás korlátozásának barátja, míg a másik felszólaló az állami beavatkozásnak nagyobb mértékével lett volna hajlandó megbarátkozni.

De, t. ház, önállóan gondolkozó emberek közt ilyen lényegtelen nézeteltérések, ha a szólás szabadságát, a mint az szerintem helyes, semmiféle, még pártpolitikai pressionak sem vetjük alá, mindenkor elő fognak fordúlni. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Beöthy Ákos: Tessék tanúlni belőle!

Gr. Apponyi Albert: A fődolog az, hogy ezen elvekben és némely részletekben egymástól eltérő felfogások mégis gyakorlati politikai megoldásban tudjanak találkozni. Ettől függ egy politikai tényezőnek cselekvő képessége. És hogy a gyakorlati megoldásban tud találkozni ez az eredetében némileg eltérően színezett felfogás: azt kimutattuk és ennek concret kifejezést adtunk azon határozati javaslatban, melyet Gaal Jenő t. barátom benyujtott. *(Helyeslés bal felől.)*

Én, t. ház, oda concludálok, hogy sajnálom, hogy a t. ház nem tért arra az útra, melyet t. barátom ajánlott és mely a jelenlegi törvényjavaslat több intézkedését a gyakorlatiasság szempontjából újabb megfontolás tárgyává tette volna. Kivánom, hogy rossz próféta legyek, de nagyon tartok attól, hogy a gyakorlati kivitel ezen javaslat sok intézkedésének keresztül-nem-vihetőségéről fogja meggyőzni a t. minister urat és a házat. De daczára annak, hogy ezt sajnálom, mégis örűlök, hogy a kormány egyáltalában a socialpolitikai cselekvés terére lépett és ebben és azon magatartásban, melyet mi ezzel szemben elfoglalunk, nem a múltban tett nyilatkozataink visszavonását, hanem inkább azoknak, bár későn, de valahára mégis elért sikerét vagyok bátor constatálni. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Tisza István: T. képviselőház! Nem kivánom a t. ház figyelmét hosszasan igénybe venni s mindössze csak két egészen rövid megjegyzésre szorítkozom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az egyik vonatkozik az igen t. mérsékelt ellenzék álláspontjánál mutatkozó egyetértés, vagy eltérésre. Azt, hogy öntudatos és komolyan gondolkodó emberek valamely kérdés minden árnyalatára nézve egyet nem érthetnek, annyival természetesebbnek tartom, mert ennek épen a tegnapi ülésben a mi oldalunkról is egészen nyilt őszinteséggel kifejezést adtunk. De hogy azután az a találkozás a gyakorlati megoldás terén valóban érdemleges találkozás-e, vagy csak látszólagos? erre nézve legyen szabad megjegyeznem azt, hogy a t. képviselő urak igenis találkoztak abban, hogy a javaslat a bizottsághoz visszautasíttassék, de már az indokolásban, melylyel ezen szavazatukat támogatták — és ezt tegnapi beszédemből, miután siettem és hosszadalmas lenni nem akartam, kihagytam — egészen eltértek egymástól. Beöthy Ákos t. barátom elvileg egyenesen a kényszerbiztosítás ellen nyilatkozott; gr. Károlyi Sándor t. képviselő úr a gyári munkások alsó kathegoriáját —, Gaal Jenő t. képviselő úr ismét két más kathegoriáját kivánta a biztosításból kihagyni. *(Ellenmondások bal felől.)*

Nagyon sajnálom, hogyha gr. Károlyi t. képviselő társamat félreértettem, de nyilatkozatából ezt lehetett kivenni. Ha azonban részemről tényleg félreértés történt: akkor ezt ezennel constatálom és ezzel a kérdéssel végeztem.

A másik megjegyzés, melyet tenni kivánok, arra vonatkozik, a mit Hegedűs Sándor t. képviselőtársam nyilatkozatára gr. Apponyi Albert t. képviselő úrtól a mai napon hallottunk. Feljogosítva érzem magamat e tekintetben egy rövid megjegyzést tenni; nemcsak azért, mert Hegedűs Sándor t. képviselőtársam nincs jelen, de azáltal is, hogy ha ő ezt előttem meg nem teszi, én is kifejezést adtam volna örömemnek azon elvi álláspont józansága és komoly volta felett, melyet Gaal Jenő t. képviselőtársam elfoglalt. Nem hibáztatás szempontjából constatálom ezt az eltérést — nekem ez legalább nem szándékom — de mert őszinte örömem telik abban, hogy ezt az eltérést, vagy ha úgy tetszik, ezt a haladást constatálhatom és megengedem azt is, hogy gr. Apponyi Albert t. képviselő úr ma azt mondhatta, hogy mindaz, a mit ő korábban mondott, ezzel nyilt ellentétben nincsen. Nem is abban látom és láttam korábbi felszólalásainak aggályos és veszélyes voltát, hogy valamely határozott és merev álláspontra helyezkedett volna; de abban láttam az egyenes ellentétet a t. képviselő úr és Gaal Jenő t. képviselőtársam felszólalása között, hogy ezen kérdés körül gr. Apponyi Albert mindig bizonyos ködös általánosságokban mozgó elvi álláspontonmaradt. Beszélt a socialis olajcseppről, a gyenge védelméről stb., egyszóval olyan kifejezéseket használt, a melyek alatt lehet érteni nagyon ártatlan és helyes dolgokat, de azoknak ellenkezőjét is. Épen az ily ködös általánosságok nem eléggé definiált elvi álláspontjának elfoglalása az, a mi ellen Gaal Jenő t. képviselő úr nagyon helyesen tiltakozott s a mely tiltakozáshoz én teljes készséggel hozzájárúlok és csak örömmel jelezhetem, hogy a t. mérsékelt ellenzék arról a magaslatról, a hol talán egy kissé el is vesztette a szilárd talajt lábai alól, leérkezett a gyakorlati élet száraz és rögös

Digitized by Google

talajára, a mi csak nyereség lehet a közügyre nézve. *(Tetszés és helyeslés jobb felől.)*

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Csak egy kis félreértést kell helyreigazítanom az előttem szólott t. képviselő úr szavaiban. Azt méltóztatott mondani, hogy korábbi nyilatkozataimnak szerinte veszélyes volta nem magukban a nyilatkozatokban rejlett, hanem azok általánosságában, mely sokféle értelmezést engedett meg. Én ezt szabatosabban óhajtom kifejezni. Ama korábbi nyilatkozataimnak állítólagos veszélyes volta sem magukban a nyilatkozatokban, sem azok általánosságában nem rejlett; hanem azokban a gyanúsításokban, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)* melyekkel azokat a t. túlsó oldal magyarázta. *(Zajos helyeslés bal felől..)* És ha most a t. túlsó oldal a gyanúsítások szokásától és irányzatától eltér és a loyalis és helyes értelmezés mezejére akar lépni: akkor ismét egy örvendetes változás állott be; de nem minálunk *(Derültség bal felől)*, hanem a t. túlsó oldalon, melyet én a közügyekre nézve nyereségnek tartok. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Ellenmondások jobb felől.)*

Baross Gábor kereskedelmi minister: T. képviselőház! Nem mondom, hogy nem történt meg eddig is — távol van tőlem ez állítás — de mégis azt hiszem, nem szerénytelen az a kérésem, mely szerint különösen kettőt óhajtanék elérni a jelen tárgyalás folyamán. *(Halljuk!)* Az egyik az, hogy a törvényjavaslat a lehető legnagyobb objectivitással tárgyaltassék; a másik pedig az, hogy ne maradjon czáfolat nélkül olyan állítás, a mely nem felelvén meg a tényeknek, künn félreértésekre szolgáltathatna alkalmat.

Az előttem szólott t. képviselő úr, gróf Apponyi Albert, lesz szíves megengedni, hogy ezen törvényjavaslatnak végrehajtása nagyon is jelentékeny részben függ attól, hogy miként fogja azt a közönség fogadni a gyakorlati életben. Ennek következtében én sulyt fektetek arra, hogy a közönség a törvényjavaslat fontosabb intézkedései felől teljes tájékozást szerezzen. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Ezen szempontból kiindúlva, nekem ahhoz, a mit a t. képviselő úr a túlsó oldalra, illetőleg e pártra és annak eljárására vonatkozólag mondott, szavam nem lehet. *(Helyeslés.)*

De két dologra mégis megjegyzést kell tennem. Az egyik a túlzás vádja, mely ellen fel kell szólalnom. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő úr két túlzást talált ezen oldal eljárásában. Az egyik túlzás szerinte az előbbi »nembánomságban« volt. Ezzel szemben utalok arra, hogy ezen kérdésekben a »nem-bánomság« vádja senkit sem illethet; de legkevésbé illetheti a kormányt. *(Igas! Úgy van! a jobboldalon.)* Nem akarok messzebb időkre visszatérni, bár idézhetnék a régebben múlt időkből is egyes törvényhozási intézkedéseket, hanem utalok az 1881. és 1890. évi azon törvényczikkekre, a melyek az ipar pártolását tűzték ki czélúl, az 1884 : XVII. tcz. intézkedéseire, a melyek közül különösen a 143. §. már előre kilátásba helyezte a betegsegélyezés ügyének rendezését. De történt ezen a téren igen sok más is s így nem-bánomsággal sem a kormányt, sem ezen pártot a múltra nézve sem lehet indokoltan vádolni. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon)*

A másik, a mire különösen sulyt fektetek, mert a gyakorlati életben félreértésekre szolgáltathatna alkalmat, azon túlzás vádja, a melylyel állítólag ezen törvényjavaslat a gyakorlati végrehajtást nehezíteni fogja. A t. képviselő úr a Gaal Jenő-féle indítvány tekintetében nem méltóztatott részletesebben nyilatkozni; de én kész vagyok bármely szakasznál igazolni — s reménylem, hogy teljes alapossággal is fog ez nekem sikerülni — hogy a czél szempontjából e törvényjavaslatnak egyetlen egy szakaszában sincs túlzás. Teljes készséggel elismerem, hogy a törvényjavaslat természete olyan, hogy annak majdnem minden szakasza felett nagy elvi vitát lehet megindítani s hogy különböző nézetek merülhetnek fel a különböző álláspontok mellett, melyek közül ez is jó, amaz is jó; de az bizonyos, hogy a kormánynak, miután hivatása a gyakorleti élet minden árnyalatát észlelni, feladata mégis csak abban tetőzik, hogy a t. háznak ne ajánljon elfogadásra egyebet, mint a mit meggyőződése szerint helyesnek tart. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ezen meggyőződésből kifolyólag állíthatom — s ezt, ismétlem, igazolni is kész vagyok — hogy a túlzás vádját indokoltan a javaslat egyetlenegy szakaszával szemben sem lehet emelni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Végre az is félreértésekre vezethet, a mit az elszigetelt kisiparosra nézve méltóztatott mondani: azt állítván, hogy a törvényjavaslat a kisiparosnak ellenszolgáltatást azért, a mit tőle kiván, nem nyujt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Bátor voltam, t. ház, már tegnapi felszólalásom alkalmával több momentumot kiemelni arra nézve, hogy ezen törvényjavaslat egyik czélja az, hogy a jelenlegi terheket enyhítsük.

E terhek kétfélék. Az egyik a közvetett adózás; a másik pedig az, melyet a kisiparos épen úgy, mint minden szegény ember visel akkor, mikor beteg és ennek folytán keresete nincs és kereset hiányában sem magát, sem családját fentartani nem képes. És ha nincs kórház és nincs orvos: mégis nagy ellenszolgáltatást és jótéteményt nyujt a törvényjavaslat. Ezen ellenszolgáltatás abban áll, hogy a beteg ember arra az időre, mig keresetével nem fog-

Digitized by Google

lalkozhatik, a tápdíjból családját és önmagát is is fentarthatja. E törvényjavaslat tehát a hol csak lehet, enyhíti a helyzetet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Az igazság érdekében és javaslatom indokolásának kiegészítéséül bátor voltam ezeket a t. ház figyelmébe ajánlani; egyébként kérem a czím elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Maga a czím meg nem támadtatván, azt elfogadottnak jelentem ki,

Varasdy Károly jegyző *(olvassa az I. fejezet czímét, mely észrevétel nélkül elfogadtatott; olvassa az 1. §-t.)*: Neumann Ármin!

Neumann Ármin: T. ház! Az 1. §-nak kettős czélja van: ugyanis bevezetésül szolgál a törvényjavaslat többi intézkedéseihez; másodszor pedig a betegsegélyezési pénztárak fogalmát állapítja meg. E két czél helyes; azonban azt gondolom, hogy a szakasz második czélja: a betegsegélyezési pénztárak fogalmának megállapítása, nem egészen kimerítő, a mennyiben nemcsak az ipari és gyári alkalmazottaknak, hanem másoknak is, nemcsak betegség, hanem halál esetén is nyujt segélyt. Én tehát ezen szakasz helyett egy új szövegezést vagyok bátor a t. háznak elfogadásra ajánlani, mely így szól: a szakasz helyébe a következő szöveg tétessék: »A jelen törvényben megjelölt czélokra a betegsegélyezési pénztárak szolgálnak.« *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, kérdem a t. házat: méltóztatik e az 1. §-t, a Neumann Ármin képviselő úr által beadott új szövegezéssel szemben a bizottság szövegezése szerint változatlanúl elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a szakaszt eredeti szerkezetében fentartani kivánják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége nem tartja fenn az eredeti szöveget s így az 1. §. Neumann Ármin képviselő úr módosítása szerint fogadtatott el.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 2. §-t.)* Neumann Ármin!

Neumann Ármin: T. ház! A 2. §. f) pontjában lévő ezen szavak: »oly fizetéssel, vagy bérrel vannak alkalmazva«, azon félreértésre adhatnának okot, mintha ez a tétel csupán az f) pontra vonatkoznék, holott az kétségtelenül a taxative felsorolt a)—f) pontok mindegyikére vonatkozik.

A félreértések elhárítása czéljából bátor vagyok ajánlani, hogy ezen szavak: »oly fizetéssel, vagy bérrel« stb. egy új kikezdésben helyeztessenek el. Így az egésznek az értelme tisztább leend. Ajánlom indítványomat elfogadásra. *(Helyeslés).*

Elnök: Fel fog olvastatni a módosítvány.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa).* A 2. §. f) pontjában a »pinczészetnél« szó után következő szavak új bekezdésben helyeztessenek el.

Elnök: T. ház! E módosítás czélja, hogy az f) pontban a »pinczészetnél« szó után következő szavak értelme általánosíttassék s így ez szövegnek csupán új beosztását jelenti.

Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter: Minthogy a módosítvány csupán nyomdahibának kiigazítására irányúl, annak elfogadását nem ellenzem. *(Helyeslés).*

Elnök: T. ház! A módosítvány szerint a szöveg értelme nem változik, hanem annak beosztása lesz más, a mennyiben a »pinczészetnél« szó után következő szavak külön bekezdést fognak képezni. Kérdem tehát: méltóztatik-e az eredeti szöveget úgy a mint van, szemben a módosítványnyal változatlanúl fentartani, igen, vagy nem? *(Nem!)*

E szerint a szöveg nem tartatik fenn, hanem a Neumann Ármin képviselő úr módosítványával fogadtatott el.

Következik a 3. §.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 3-ik §-t.)*: Neumann Ármin!

Neumann Ármin: Ezen szakaszban ezen kitétel: »bért, vagy fizetést épen nem, vagy csekélyebbet húznak« némi kiegészítést igényel. Bátor vagyok tehát azon czélból, hogy a törvény értelme tisztábban kifejeztessék, a következő módosítást ajánlani: »A 3. §-nál, a »vagy« és »csekélyebbet« szavak közé illesztessenek be e szavak: »a szokásosnál«.

Elnök: Fel fog olvastatni a módosítás.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítást).*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincs feljegyezve; hogyha tehát szólani senki sem kiván, ki kell jelentenem, hogy maga a szöveg megtámadva nem levén, az elfogadtatott. A kérdés csak az, hogy elfogadja-e a t. ház azon módosítványt is, hogy az utólsó sorban a »vagy« és »csekélyebbet« szavak közé e szavak: »a szokásosnál« beillesztessenek: igen, vagy nem? *(Elfogadjuk!)*

E szerint a módosítás elfogadtatott és így a szöveg a módosításhoz képest fog kiigazíttatni.

Következik a 4. szakasz.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 4-ik szakaszt)*: Perlaky Elek előadó!

Perlaky Elek előadó: T. ház! Ezen szakaszhoz a közgazdasági bizottságnak módosít-

Digitized by Google

ványa van, a melyet minden bővebb indokolás nélkül vagyok bátor elfogadásra ajánlani

A módosítvány a következő:

Az f) pont helyett tétessék a következő pont: »A második szakasz szerint betegség esetére biztosításra kötelezettek, valamint a jelen szakasz szerint saját elhatározásuk alapján biztosítottak családtagjai«. Ezzel a facultativ biztosítást a családtagokra is kérjük kiterjeszteni, a mi a törvényjavaslat czéljának teljesen megfelel. Ez lenne az f) pont és utána jönne g) pontúl a jelenlegi f) pont.

Kérem a t. házat, méltóztassék ezt elfogadni.

Elnök: Fel fog olvastatni a módosítvány.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincs feljegyezve. Maga a szöveg nem támadtatván meg, kérdem a t. házat: méltóztatik-e az előadó úrnak felolvasott javaslatát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Elfogadtatik és így a szöveg e szerint fog kiigazíttatni. Következik az 5-ik szakasz.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa az 5. és 6. szakaszt, melyek észrevétel nélkül elfogadtattak. Olvassa a 7. szakaszt):* Neumann Ármin!

Neumann Ármin: T. ház! A 7. szakasz *c)* pontjának az a czélja, hogy a színlelés elhárítását idézze elő, a mennyiben kimondja, hogy csak akkor kap az illető táppénzt, ha betegsége három napnál tovább tart. Nézetem szerint azonban igen sulyos volna azon intézkedés, hogy ha három napnál tovább tart a betegség, a munkaképtelen mégis csak a harmadik naptól kapja a segélyt, daczára annak, hogy bebizonyúlt, hogy színlelés nem forog fenn. Ezért bátor vagyok indítványozni, hogy a *c)* pont második sorában ezen szó: »harmadik« kihagyassék. Ennek következtében az, a ki három napnál hosszabb ideig beteg és munkaképtelen, nem a három nap után, hanem mindjárt betegsége kezdetétől fogva kapná meg a táppénzt. Ajánlom módosítványomat elfogadásra.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter: A kérdés a körül forog, hogy, ha valamely betegnél bebizonyúlt, hogy nem simulál, akkor méltányos, hogy az ő segélyezése a betegség napjától kezdve történjék. Ezt akarja a módosítvány elérni s a magam részéről nem teszek ellene észrevételt.

Elnök: Maga a szöveg nem támadtatván meg, azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik. A kérdés csak az: fentartja-e a t. ház a *c)* pontot szemben a módosítványnyal, igen vagy nem? *(Nem!)*

E szerint a *c)* pont nem tartatik fenn s így Neumann Ármin képviselő úr módosítványa fogadtatik el.

Csanády Sándor: T. ház! Miután ki van mondva az, hogy határozat hozatalára száz képviselő jelenléte szükséges, *(Élénk mozgás jobb felől. Helyeslés a szélső baloldalon)* méltóztassék a t. elnök úr megolvastatni: hányan vagyunk. Alig vagyunk ötvenen; kérem tehát legalább egy órára felfüggesztetni az ülést. *(Helyeslés a szélső baloldalon. Élénk mozgás a jobboldalon.)*

Elnök: Mihelyt e részben indítvány tétetik, természetesen kénytelen vagyok a jelenlevők megszámlálását elrendelni.

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. ház! Távol van tőlem, hogy kétségbe vonjam akár a t. háznak, akár a t. képviselő úrnak azt a jogát, hogy a házszabályokra hivatkozzék. De én mégis bátor vagyok a t. háznak nagybecsű figyelmébe ajánlani, hogy ez a törvényjavaslat talán épen nem alkalmas arra, hogy tárgyalása ily közbevetésekkel gátoltassék. *(Helyeslés jobb felől.)* Én természetesen nem állok útjába annak, hogy a t. ház határozzon, csakis ezt voltam bátor megjegyezni. *(Helyeslés jobb felől. Zaj.)*

Elnök: Miután megszámlálás kivántatott, megbízom a jegyző urakat, hogy a jelenlevőket számlálják meg. *(A jegyzők megszámlálják a jelenlévő képviselőket.)*

T. ház! A jegyzői kar számítása szerint a házban 122 tag van jelen *(Mozgás jobb felől)* s így a tanácskozás folytatását semmi sem gátolja.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 8. szakaszt):* Hieronymi Károly!

Hieronymi Károly: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, hogy a törvény megalkotásánál követendő egyik főszempontnak annak kell lennie, hogy a létező betegsegélyző pénztárak alapszabályai és berendezései ezen törvény által csak a szükség mértékéig és lehetőleg kevéssé módosíttassanak. Minthogy pedig sok fenálló betegsegélyző-pénztár alapszabályában benne van, hogy ingyenes orvosi segélyben és a gyógyszereknek ingyen való kiszolgáltatásában nemcsak maga a pénztár tagja, hanem a vele egy háztartásban élő családtagok is részesülhetnek: czélszerűnek vélném, hogy azon maximalis szolgáltatások közé, a melyeket a törvény jelenleg tárgyalás alatt levő szakasza szerint a betegsegélyző-pénztárak szolgáltathatnak, ez is felvétessék.

Azt hiszem, ez bővebb indokolásra nem szorúl és azért egyszerűen felolvasom módosítványomat, mely következőkép szól: »A *c)* pont után tétessék egy új *d)* pont, a melynek szövege a következő: »A biztosítottal egy háztartásban élő családtagokat ingyen orvosi segélyben és

Digitized by Google

gyógyszereknek ingyen kiszolgáltatásában részesítheti«. Azután jönne a mostani *d)* pont, mint *e)* pont, a szöveg többi része változatlanúl megmarad«.

Ajánlom módosítványomat a t. ház becses figyelmébe. *(Helyeslés.)*

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. ház! A módosítvány a törvényben akarja világosan kifejezni azt, a mire nézve azon hitben voltam, hogy az illető pénztár alapszabályaiban is elintézhető. Minthogy azonban magam is elismerem, hogy azt a törvényben világosan meghatározni mégis czélszerű: a beadott módosítványhoz hozzájárúlok. *(Helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, következik a szavazás. Maga a szöveg nem támadtatván meg, kijelenthetem, hogy az bezárólag a *c)* pontig elfogadtatik.

Kérdem most a t. házat: méltóztatik-e a Hieronymi Károly képviselő úr által javasolt új *d)* pontot elfogadni? *(Elfogadjuk!)* A ház elfogadja és így az eddigi *d)* pont *e)* ponttá válik. A szöveg többi része változatlanúl marad.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 9. és 10. §-kat, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 11. §-t):* Hieronymi Károly!

Hieronymi Károly: T. ház! *(Halljuk!)* Midőn beadandó módosítványomat indokolom, engedelmet kérek arra, hogy a törvényjavaslatnak későbbi szakaszaira hivatkozhassam, mert másként lehetetlen módosítványomnak szükségességét kellően kimutatni. A törvényjavaslatnak 33. §-a, mely a kerületi pénztárakrók szól, azt a határozatot foglalja magában, hogy ha valaki a tagsági kötelezettséget megállapító foglalkozásból kilép, vagyis azon munkaköre, a mely őt a kerületi pénztárba való belépésre bírta, megszűnt, azon kerületi pénztárban megmaradhat addig, míg a magyar korona területén lakik. Ennélfogva lehetséges lesz például, hogy egy budapesti, vagy miskolczi kerületi pénztárnak tagja, az országnak egész más vidékén lakik, de azért megmarad a régi kerületi pénztárnak tagja. Ily viszonyok között ennek a tagnak ingyen orvosi segélylyel és ingyen gyógyszerekkel ellátása a lehetetlenséggel határos; mert lehetetlen, hogy például a miskolczi kerületi pénztár az országnak egész más vidékén orvossal rendelkezzék.

Másfelől a törvényjavaslat 75. §-a, a hol tudniillik a magánegyesűlés útján létesített pénztárakról van szó, előre gondoskodik azon esetre, hogy a mennyiben ezen pénztáraknak oly tagjai vannak, kik nem a székhelyen laknak és így orvosi segélyben és ingyenes gyógyszerekben nem részesűlnek, a táppénz a törvény szerinti legkisebb összeg felével felemelendő.

Ennélfogva azt a módosítást indítványozom, hogy miután nem látszik czélszerűnek ez intézkedést a 33. és 75. §-nál felemlíteni, tétessék a 11. §-hoz egy új bekezdés, mely következőképen szólna: »Ha a betegsegélyző pénztárak tagjaikat orvosi segélyben és gyógyszerekben nem részesítik — 7. § *a)* és *b)* pont — a pénztárak a táppénzeket ezek törvény szerinti legkisebb összegének felével felemelni tartoznak.«

Ez által gondoskodás történik arra az esetre, hogy ha a 33. §-ban előirt eset beállott, és feleslegessé válik ezen határozatnak a 75. paragraphusban külön kimondása. Mert ha ezen módosítás a 11. §-nál elfogadtatik, akkor az ebben foglalt intézkedés az egész törvényre egyformán fog kiterjedni. Ajánlom módosítványom elfogadását.

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Baross Gábor kereskedelmi minister: T. ház! A módosítás értelmében szól a törvényjavaslat 75. §-a. T. képviselőtársam hivatkozva a törvényjavaslat egyéb intézkedéseire, abban a nézetben van, hogy ezen szakasz rendelkezése itt vétessék fel.

Én csatlakozom a t. képviselő urnak ezen nézetéhez s kérem a t. házat: méltóztassék e módosítványt, mint második bekezdést e szakaszban felvenni; a mi ha megtörténik, a 75. §. kimaradhat.

Elnök: T. ház! Magát a 11. §. szövegét meg nem támadták, az tehát elfogadtatott. A kérdés az: méltóztatik-e a t. ház Hieronymi képviselő úr módosítványát, mint második bekezdést elfogadni, igen vagy nem? *(Elfogadjuk!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik. Most pedig előre kijelentem, hogy a 75. §-nál az elfogadott módosítás következtében új intézkedésre lesz szükség.

Következik a 12. §.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 12. §-t).* Neumann Ármin!

Neumann Ármin: T. ház! A 12. §. első bekezdéséből azt hiszem, csak tollhibából maradt ki az alanynak megnevezése, a ki által a segélyezés nyujtandó. Azért minden további indokolás nélkül bátor vagyok azt a módosítást ajánlani, hogy a 12. §. első bekezdésében ezen szavak után »segélyezés helyett« tétessenek a következő szavak: »a segélypénztár által«.

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Elnök: T. ház! A 12. §-hoz Neumann Ármin képviselő úr azt a módosítást nyujtotta

Digitized by Google

ge, hogy annak első sorában e szavak után segélyezés helyett« iktattassanak be e szavak a segélypénztár által«.

A 12. §. szövegében különben meg nem támadtatván, kérdem a t. házat: méltóztatik-e a 12. §-t Neumann képviselő úr módosítványával elfogadni, igen vagy nem? *(Elfogadjuk!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatott. Következik a 13. §.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 13—15. §-okat, melyek észrevétel nélkül elfogadtattak; olvassa a 16. §-t).* Ullmann Sándor!

Ullmann Sándor: T. ház! A törvényjavaslat értelmében a járulékok és szolgáltatások, melyeket a betegsegélyző pénztárak fizetni tartoznak, a kötelezett tagok járulékai vagy a közönséges átlagos, vagy pedig a valósággal élvezett napi bér alapján számítandók ki. De, t. ház, úgy itt a fővárosban, valamint a vidéki nagyobb városokban még számtalan olyan kereskedő s különösen kisiparos van, a kiknél az alkalmazottak nemcsak készpénzfizetést élveznek, hanem természetben való ellátást nyernek s csak ezen felül kapnak bizonyos készpénz fizetést. Ezt a körülményt a törvényjavaslat nem veszi tekintetbe, a minek az a hátrányos következménye lehet, hogy miután a munkások kevesebbet fizetnek be, betegség esetében kevesebb segélyt is fognak kapni. Minthogy pedig e törvényjavaslat lehetőleg a fennálló állapotokhoz kiván simulni, benyujtandó módosítványom által módot kivánok nyujtani arra, hogy a természetben való ellátás is számításba vétessék.

Módosítványom a következőkép hangzik: Az első bekezdés végére tétessék: »A béren felül, vagy a helyette szerződésileg megállapított élelmezés egyenértéke is számba veendő.« Továbbá a 3-dik bekezdés első sorában e szavak után: »Az átlagos közönséges napibért« a következő szavak tétessenek: »valamint az élelmezés egyenértékét.« Ez utóbbi módosítványom tulajdonkép arra vonatkozik, hogy az élelmezés egyenértékét az iparhatóság fogja megállapítani a szakkörök meghallgatásával. Ajánlom módosítványomat elfogadásra. *(Helyeslés a joboldalon.)*

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa).*

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. ház! Valóban nem lehet elzárkózni azon tény elől, hogy nemcsak a fővárosban, hanem a vidéken is dívik az, hogy a fizetésen felül vagy a helyett az illető munkások teljes ellátást kapnak, a mi a fizetés egyenértéke gyanánt számittatik be. Nehogy ez elejtessék e járulékok számításánál: én a módosítványt, mint hiánypótlót elfogadom s kérem a t. házat, hogy azt szintén elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve, következik tehát a szavazás. Ullmann Sándor képviselő úr két módosítvány adott be, a melyek azonban a szakasz szövegét nem támadják meg. Azt hiszem tehát, kijelenthetem, hogy maga a szakasz elfogadtatik. A kérdés most az: méltóztatik-e t. ház, Ullmann Sándor képviselő úr azon módosításait, hogy az első bekezdés végére e szavak: »A béren felül, vagy a helyette szerződésileg megállapított élelmezés egyenértéke is számításba veendő«; továbbá a harmadik bekezdés első sorában e szavak: »valamint az élelmezés egyenértékét« illesztessenek be. Kérdem tehát a t. házat: méltóztatik-e a képviselő úr módosítványait elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy elfogadtatnak s így a szakasz azokkal egészíttetik ki. *(Helyeslés.)*

Következik a 17. §.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 17—22. §-okat, melyek észrevétel nélkül elfogadtattak. Olvassa a 23. §-t).*

Tisza István: T. ház! A 23. §. végén az mondatik, hogy biztosított családtagok táppénzre igényt nem tarthatnak. Én ezt a családtagok betegségének majdnem minden esetében helyesnek tartom és elfogadom; csakis egy kivételt tartok szükségesnek: t. i. kivételt óhajtanék tenni a háztartást vezető feleségre nézve. Tudjuk ugyanis, hogy ennek betegsége valóban oly sulyos csapás az egész családra nézve, hogy ezen esetben a segélyezés nagyobb mértéke, illetőleg a táppénzzel való segélyezés is teljesen indokolt. Ennélfogva bátor vagyok egy módosítást ajánlani, melynek értelmében a szakasz vége így szólana: *(Olvassa!)*: »az ily biztosított családtagok közül azonban a 7. §. *c)*, illetve a 8. §. *a)* pontjában megállapított táppénzre csak a belépésre kötelezett tagnak vele egy háztartásban élő neje tarthat igényt.« Ajánlom módosításomat a t. háznak elfogadásra. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Baross Gábor kereskedelmi minister: T. ház! Azt hiszem, hogy a módosítás mint teljesen humanus intézkedés, elfogadható s ezt a magam részéről készségesen el is fogadom s kérem a t. házat, hogy ahhoz hozzájárulni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! a 23. szakaszhoz Tisza István képviselő úr adott be egy módosítást, a mely szerint e szakasz szövege az utolsó-előtti sorban előfordúló e szavaktól »az ily biztosított családtagok« végig következőképen változnék meg: »az ily biztosított családtagok közül azonban a 7. szakasz *c)*, illetve a 8. §. *a)* pontjában megállapított táppénzre csak a belépésre kötelezett tagnak vele egyháztartásban élő neje tarthat igényt«. Kérdem tehát a t. házat: méltózta-

Digitized by Google

tik-e Tisza István képviselő úr módosítványával szemben a bizottsági szövegezést változatlanúl fentartani, vagy nem? *(Nem!)* E szerint kijelentem, hogy az nem tartatik fenn s így a 23. §. Tisza István képviselő úr módosítványával fogadtatik el.

Következik a 24. szakasz.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 24. §-t.)*

Perlaky Elek előadó: Itt egy sajóhibát kérek kijavíttatni. A 2-ik bekezdésben ugyanis 74. §. helyett 73. §. teendő.

Tisza István: A 24. §. 2-ik bekezdésében a 74. illetőleg a 73. §-ban foglalt kivételről történik megemlékezés. Az illető szakasznál bátor leszek módosítást ajánlani az iránt, hogy törültessék az a kivétel, mely szerint a magán-egyesűlés útján létesített betegsegélyző-pénztárak járúlékai közigazgatási úton nem hajthatók be. Azon esetre, ha ott módosítványom elfogadtatik, szükséges lesz a 24. §-t is megfelelően módosítani, egyfelől az által, hogy a 2. bekezdésben e szavak: »Ez alól a 74. §. kivételt rendel és ezen felűl« szavak kimaradnak, másrészt az által, hogy e helyett: »a jelen törvény VIII. és IX. fejezetében« ez tétessék: »a jelen törvény VIII., IX. és XII. fejezetében«.

Kérem tehát a t. házat: méltóztassék e módosítást vagy elfogadni, vagy pedig a szakasz tárgyalását addig függőben tartani, míg a 73. §. sorsa elől.

B. Kaas Ivor: Minthogy Tisza István képviselő úr lényegében ugyanazt a módosítást ajánlotta, melyet én óhajtottam beterjeszteni, a szólástól elállok.

Elnök: T. ház! Azt hiszem, legczélszerűbb lesz e szakasz tárgyalását függőben hagyni, addig, mig a 73. §. le nem tárgyaltatik. Ha ezt méltóztatik elfogadni, következik a 25. szakasz.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 25. §., az V. fejezet czímét, a 26. §-t, a 27. §-t, a VI. fejezet czímét, a 28. §-t, a VII. fejezet czímét, a 29. §-t, a 30. §-t, melyek észrevétel nélkül elfogadtattak. Olvassa a 31. §-t.)*

Hieronymi Károly: T. ház! A 31. §. *a)* pontja értelmében a kerűleti pénztárba csak azon munkások nem tartoznak belépni, a kik valamely magán-, vagy vállalati-pénztárhoz tartoznak; feltéve, hogy az illető magán- vagy vállalati-pénztár székhelye ugyanazon kerűletben van. Ez nagyon hátrányos volna a közlekedési vállalatokra, a melyek a törvény 2. §-a szerint beteg munkásaikról gondoskodni tartoznak. Én azt hiszem, kívánatos, hogy a közlekedési vállalatok összes alkalmazottjai — daczára annak, hogy nem egy kerűletben laknak — ugyanazon közlekedési vállalat betegsegélyző pénztáránál legyenek biztosítva. Kívánatos ez azért, mert bizonyára csak a betegsegélyezés előnyére szolgál, hogyha az illető betegsegélyező pénztárban egyforma foglalkozású egyének vesznek részt; mert a megbetegedés esélyei ezeknél körűlbelűl azok és csak akkor, ha a pénztár tagjai egyforma foglalkozásúak: akkor állanak a járúlékok és a segélyezések valamennyi pénztári tagra egyforma arányban, míg különböző foglalkozásúakuál nem lesz mindig ez az eset. Kívánatos ez azért is, mert az cfféle vállalati betegsegélyző pénztáraknál a törvény értelmében a kezelési költségeket az illető vállalat tartozik teljesíteni, tehát a pénztár ezen költségek viselése alól fel van mentve. Mindezeknél fogva azt a módosítást ajánlom, hogy a 31. §. *a)* kikezdésében a közlekedési vállalatok által felállítandó betegsegélyező pénztárak kivételt képeznek.

Az *a)* ponthoz tehát a következő módosítványt, illetőleg toldást javasolom; „Kivételt képeznek oly közlekedési vállalatoknak alkalmazottjai, mely vállalatok űzemköre több kerűleti pénztárnak kerűletére terjed ki. Az itt alkalmazottakra nézve a 49. §. intézkedései mérvadók.

Ajánlom módosításomat elfogadásra. *(Helyeslés.)*

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: Részemről a beadott módosítványhoz hozzájárúlok.

Elnök: T. ház! Maga a szakasz nem támadtatván meg, azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik. Hieronymi Károly képviselő úr az *a)* betűvel jelzett bekezdéshez a következő pótlást javasolja: »Kivételt képeznek oly közlekedési vállalatoknak alkalmazottjai, mely vállalatok űzemköre több kerűleti pénztárnak kerűletére terjed ki. Az itt alkalmazottakra nézve a 49. §. intézkedései mérvadók«.

Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a módosítványt elfogadni? *(Igen!)*

E szerint, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik.

Következik a 32. §.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 32. §-t, mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa a 33. § t).*

Perlaky Elek előadó: T. ház! Ezen szakaszban egy nyomdahibát kérek kiigazítani, 75. §. helyett 74. §. teendő.

Elnök: A 33. §-nál az előadó úr azon módosítást terjeszti be, hogy a 3. sorban előfordúló »75. §.« idézet, mely téves, »74. §.-ra« igazíttassék ki; a szöveg többi része változatlan marad. Azt hiszem, a t. ház a szakaszt ezen kiigazítással fogadja el.

Következik a 34. §.

Digitized by Google

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 34—42. §-ait, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a törvényjavaslat 43. §-át).* Tisza István!

Tisza István: T. képviselőház! A 43. §. elején az mondatik, hogy kerületi pénztárak pénztári szövetségbe egyesülhetnek és a javaslat indokolásából is kitűnik, hogy ezen szövetségbe való be- vagy be-nem-lépés az illető pénzintézetek szabad elhatározásától függ. Ezzel szemben azonban ugyanazon bekezdésben van egy kifejezés, a melyben az mondatik, hogy a szövetséghez tartozó pénztárak jegyzékét a kereskedelemgyi minister állapítja meg; a mit úgy is lehetne tenni, hogy ezzel az illető pénzintézetek szabad rendelkezési joga esetleg el van véve. Én azonban azt hiszem, hogy ez egyáltalában nincs szándékban, mert erre nézve a törvényjavaslat indokolása teljes megnyugtatást ad s ezért módosítványomat, mely ezen kifejezést világosabb kifejezéssel óhajtja felcserélni, tisztán stylaris érdekűnek tartom.

Módosítványom a következő: A 43. §. első bekezdésének végén ezen szavak helyett »rendeleti úton állapítja meg« tétessék »rendeleti úton hagyja jóvá és teszi közzé«. *(Helyeslés.)*

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve. A 43. §-hoz Tisza István képviselő úr a felolvasott módosítványt adta be. Kérdeznem kell a t. házat: méltóztatik-e a 43. §-t a bizottság szövegezése szerint, szemben Tisza István képviselő úr módosítványával, változatlanúl fentartani, igen vagy nem? *(Nem!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az nem tartatik fenn és így a 43. §. Tisza István képviselő úr módosításával fogadtatott el.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 44. és 45. §-ait, valamint a VIII. fejezet czímét, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a törvényjavaslat 46. §-át).* Tisza István!

Tisza István: T. ház! Azt hiszem felesleges a vállalati és gyári betegsegélyző-pénztárak különös fontosságára hivnom fel a t. ház becses figyelmét. Nem lesz véleménykülönbség közöttünk az iránt, hogy jól szervezett gyári és vállalati pénztáraknak a munkások és a munkaadók közt való viszony szempontjából különös fontossága van; azoknak fejlődése, virágzása épen ezen szempontból is kivánatos és épen azért legjobban szeretném, ha a 46. §. második bekezdésében foglalt azon megszorítás, hogy ily pénztárak létesítése megtiltható, ha azok létesítése által a kerületi pénztárak fennállása veszélyeztetik, kihagyatnék. Meghajlok azonban azon érvek sulya alatt, melyeket ma főleg a kezdet nehézségeinek szempontjából felhoztak és miután utóvégre is a kényszerbiztosítás alapját a kerületi pénztárak képezik, a fősuly azokra helyezendő, nem kivánom ezen egyéni szempontomat teljes mértékben érvényre emelni. De igenis óhajtom azt, hogy az esetleges betiltás fölött ne az iparhatóság, de maga a minister határozzon; és másodszor, hogy azon határozat nyilvánosságra hozassék s a nyilvános kritikában, melynek az esetleg kitehető, találjunk némi biztosítékot arra nézve, hogy ezen betiltás csak valódi komoly veszély esetén fog bekövetkezni.

Ennélfogva bátor vagyok a következő két módosítást ajánlani. A szakasz második mondatából e szó: »iparhatóság« töröltetvén, helyébe »kereskedelmi minister« iktattassék.

Másodszor a szakasz végére új bekezdés tétessék, melyben kimondatik, hogy a kereskedelmi ministernek valamely vállalati, illetve gyári betegsegélyző pénztár létesítését megtiltó rendelete annak indokolásával együtt közzéteendő.

Én azt hiszem, hogy ez által minden esetre kapunk garantiát arra nézve, hogy localis szempontból egy-egy vállalati vagy gyári betegsegélyző pénztár létesítése elé valódi szükség nélkül nehézségek nem fognak gördíttetni. Épen azért bátorkodom módosítványomat elfogadásra ajánlani. *(Helyeslés.)*

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

B. Kaas Ivor: T. ház! Nem vagyok azon szerencsés helyzetben, mint előbb, hogy Tisza István t. képviselő úr módosításához járúlhassak. Egyáltalában nem tekintem azt bizalmi, vagy bizalmatlansági kérdésnek, hogy e törvényjavaslatban a ministernek micsoda teljhatalom adatik, mert hiszen nem a minister személyéről van szó, hanem szó van törvényről és intézkedésről.

Itt az mondatik és a minister maga is azt mondotta, hogy gyári pénztárak betiltása az iparhatóságok ítéletére bizassék, tehát, hogy az autonom testületek ítéljenek a fölött, hogy ezen vagy azon gyári pénztárak betiltassanak-e vagy sem. Ennek ellenében Tisza István képviselő úr módosításában apellál a ministerre és eltörli az autonom iparhatóságoknak, tehát szintén hatóságoknak contemplált ellenőrzési jogát.

Én nem tételezhetem fel semmiféle magyar kereskedelmi ministerről, hogy ő rossz indúlattal viseltessék az ilyen pénztárak iránt, sőt felteszem, a mint Tisza István képviselő úr is feltette, hogy minden módon iparkodni fog az egészséges gyári pénztárak fennállását elősegíteni; de azt sem tételezem fel az iparhatóság-

Digitized by Google

ról, hogy ő talán kisszerű indokokból be fogja azokat tiltani, eltörölni, vagy elpusztítani.

Én azonban nem akarnék ilyen illetékességi vitákat felidézni; azért óhajtom, hogy engedtessék annyi szabad mozgás, a mennyi lehet és ne vétessék el az iparhatóságnak azon joga, a melyet a kormány maga azoknak megadni akar. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Tisza István: Ha a t. ház megengedi, csak egy felvilágosító észrevételt kivánok tenni. *(Halljuk!)* Azt hiszem, hogy a kérdés nem úgy áll, hogy több vagy kevesebb discretionalis hatalom adassék, hanem arról van szó, hogy ez a discretionalis hatalom nem valamely autonom iparos testületnek, hanem a szolgabírónak, vagy a ministernek adassék-e? és ha a ministernek adatik, az köteles legyen az indokolást nyilvánosságra hozni. Azt hiszem, hogy ez a discretionalis hatalom több biztosítékkal van körülvéve, mint ha az a szolgabíró kezében van.

Baross Gábor kereskedelmi minister: T. ház! Ezen szakasz 2-dik bekezdése több oldalról aggályra adott alkalmat, a mennyiben az a vélemény támadt, hogy az egyes pénztárak létesítése nem eléggé indokoltan fog megtiltatni a kerületi pénztárak javára.

Kétséget nem szenved, hogy az egész törvényjavaslat az oppurtunitás indokain alapszik. Már az általános tárgyalás alkalmával volt szerencsém kijelenteni, hogy a kormány sulyt fektet arra, hogy a mennyire lehetséges hazai viszonyaink között a kerületi pénztárak fejlődjenek, mert ez által véli elérhetőnek, hogy ezen törvényjavaslatnak kétségkivül meglevő előnyeiben az ország lakosainak minél nagyobb száma részesülhessen. Már most egy vidéken megtörténhetik, hogy létezik egy gyár, a mely maga körül csoportosít meglehetős számú munkást; azonkivül van egy nagy vidék, a melyben elszórtan iparosok és kisebb vállalatok léteznek, a melyek maguknak talán segélyezési pénztárt létesíteni nem képesek. Ha a gyár köztük marad s mintegy a vezérszerepet veszi át, a kerületi pénztár minden baj nélkül létesülhet; ha a gyár nem marad ott, a kerületi pénztár nem alakulhat meg és az ottani munkások nagy tömege segélypénztár nélkül marad. Hogy ez elkerültessék, az ilyen megtiltást indokoltnak tartom.

Tisza István képviselő úr annak megfontolása által indíttatta magát módosítványának megtételére, hogy az ilyen fontosabb kérdések felett ne valamely helyi hatóság döntsön, hanem inkább az iparpolitika intézője, a ki mindenesetre magasabb szempontból és behatóbban fog a kérdéssel foglalkozni, melynek eldöntése a kerületi pénztárral állván kapcsolatban, természetszerűleg is hozzája tartozik.

Igaz az, hogy iparhatóság alatt érthető a minister is, mint az iparhatóság legfelsőbb foka; de bizonyos, hogy a kérdésnek ezen hosszadalmas eljárás alól való kivétele és a ministerhez való közvetlen utalása gyakorlati értékkel bírhat; azt pedig, hogy az indokolás közzéteendő, biztosítékúl szolgál, hogy az egyes pénztárak megalakítása ok nélkül megakasztatni nem fog.

Az egész combinatiót tehát oppurtunitási indokból gyakorlatilag helyesnek tartom és ellene fel nem szólalok, mert a sulyt arra fektetem, hogy a szakasz 2-dik bekezdése érdemileg megmaradjon, forma tekintetében azonban megfelelőbb lehet. Azért t. ház, kifogást az ellen, hogy a módosítás elfogadtassék, egyáltalán nem teszek.

Kérem, hogy egyébként a szakaszt érdemileg elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől).*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincs feljegyezve; ha tehát senki sem kivan szólni, a vitát bezárom.

A 46. §-hoz Tisza István képviselő úr adott be módosítást, melyben a második pontból ezen szót: »iparhatóság« töröltetni és helyette a »kereskedelmi minister« szókat beilleszteni kivánja; természetes, hogy ha ez elfogadtatik, akkor egyszersmind ennek megfelelőleg a szakasz végére új pontként javaslatba hozott szöveg is el van fogadva. Kérdem tehát a t. házat: méltóztatik-e a Tisza István képviselő úr módosítványával szemben a szakaszt a bizottság szövegezése szerint változatlanúl fentartani, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a szöveget változatlanúl fenn kivánják tartani, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

Kérem most azon képviselő urakat, a kik a szöveget nem kivánják változatlanúl fentartani, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Kisebbség! Élénk felkiáltások jobb felől: Többség!)*

Azt hiszem kétségtelen, hogy a ház többsége a bizottsági szövegezést nem tartja fenn és igy kijelenthetem, hogy azt a ház többsége Tisza István módosítványával fogadta el. Ennek következtében természetesen el van fogadva a szakasz végére új pont gyanánt javaslatba hozott szöveg is.

Következik a 47. §.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 47. és 48. §-kat, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 49. §-t).*

Balogh Géza jegyző: B. Kaas Ivor!

B. Kaas Ivor: T. képviselőház! A 49. §. második bekezdéséhez ajánlok egy rövid módosítványt. Ezen szakaszban t. i. az foglaltatik, hogy valamely gyárból más gyárba átlépő munkások micsoda betegsegélyező pénztárakba lép-

Digitized by Google

hetnek be, t. i., hogy beléphetnek az új gyár pénztárába, a melynél munkát vállaltak, vagy beléphetnek a kerületi vagy pedig az ipartestületi pénztárakba.

Minthogy én annak semmi törvényes jogosúltságát nem látom, hogy a munkásoknak szabad választása akadályoztassék abban a tekinben, hogy valamely törvényesen engedélyezett magánpénztárba is beléphessenek: kérem a következővel pótolni ezen bekezdést:

A szakasz második bekezdésébe ezen szavak után: »illetve ipartestületi pénztárba, melynek kerületében, illetve kerületén az illető vállalat székhelye van«, iktattassanak be a következő szavak: »vagy valamely törvényesen engedélyezett, magán egyesülés útján létesített betegsegélyező pénztárba«. *(Helyeslés bal felől).*

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Balogh Géza jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve.

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. képviselőház! Előre bocsátom azt, hogy a törvényjavaslat 74. §-ának 2-ik bekezdését, a mely ezen intézkedéssel némileg kapcsolatban áll, hajlandó vagyok megfelelően módosítani; hanem azt már nem ajánlhatom a t. képviselőháznak, hogy ezen 49. §-ban valamely gyárból vagy vállalatból kilépett munkásnak a segélypénztárba való belépésre nézve annyira menő szabad választás engedtessék, mint a hogy azt a t. képviselő úr javasolni méltóztatik.

A kerületi és testületi pénztárakat mindenesetre előnyben részesítendőknek vélném, már tekintettel azoknak összeállítására, tekintélyére, hivatására és czéljára is. A vállalati és a gyári pénztár, a melyhez az illető munkás átlép, egészen természetes, hogy magába fogadja az oda átlépő munkást; ez ellen tehát kifogást tenni szintén nem lehet. Ez bőven elég választás. Hogy ezenkivül még megengedjük azt is, hogy az illető munkás ezen pénztárakból — mert itt csak bizonyos fajú pénztárakról van szó — átléphessen a szabad egyesületi pénztárakhoz: az t. képviselőház, gyakorlatilag azért nem volna kivánatos, mert ne méltóztassék megfeledkezni arról, hogy a tagszerzési verseny sincs kizárva s hogy ez a tagszerzési verseny úgy a járúlékok, tehát úgy a munkások, mint a munkaadók megterheltetése szempontjából meglehetősen veszélyes arányokat ölthet és azt a sok magánpénztárt egyúttal feljogosítanók arra, hogy ők is részt vehessenek ebben a versenyben. Ez nem válnék sem a munkaadó, sem a munkás javára.

Én tehát azon szerény nézetemnek vagyok bátor kifejezést adni, hogy a vállalati és gyári betegsegélyző pénztárakról intézkedő 49-ik §-t méltóztassék változatlanúl fentartani; egyébként pedig a választás kérdését, esetleg a belépés kérdését a 74. §-nál hajlandó vagyok megfontolás tárgyává tenni és a módosításba annyira beleegyezni, a mennyire azt az ügy érdekében lehetőnek tartom. Ezeket vagyok bátor a t. képviselőháznak figyelmébe ajánlani. *(Helyeslés jobb felől.)*

B. Kaas Ivor: T. ház. Ezen igéret következtében, ámbár nem tudom annak tartalmát, de mert ez mindenesetre oly igéret, a mely engem megnyugtat, módosítványomat visszavonom.

Elnök: E szerint a 49 ik §. elfogadtatik.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa az 50—71. §-at, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 72. §-t).*

Balogh Géza jegyző: Gaal Jenő!

Gaal Jenő *(pécskai):* Csak irályi módosítást vagyok bátor beadni. A szakasz értelmében ugyanis a bányatársládák azon esetben, ha nem bányászmunkásoknak is nyujtanak segélyt, tartoznak a járúlék legmagasabb és a segélyezés legkisebb mértékére nézve e törvény intézkedéseihez alkalmazkodni. A szövegben az van: »legalább is tartoznak alkalmazkodni.« Ez olyan pleonasmus, mely minden olvasónak szemet szúr s ennélfogva indítványozom, hogy az utólsóelőtti sorban ezen két szó: »legalább is« hagyassék ki.

Balogh Géza jegyző *(olvassa a módosítványt.)*

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: Van szerencsém kijelenteni, hogy a módosításhoz hozzájárúlok.

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a bizottság szövegezését változatlanúl elfogadni, igen vagy nem? *(Nem!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az nem tartatik fenn s így Gaal Jenő képviselő úr módosítása elfogadtatik.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a XII. fejezet czimét, mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa a 73. §-t):* Tisza István!

Tisza István: T. ház! Mint már a 24. §. tárgyalása alkalmával felemlíteni szerencsém volt, a 73. §. második bekezdése értelmében a magán egyesülés utján létesített betegsegélyző pénztárak nem részesülnének a törvény által nyujtott azon kedvezményben, hogy járúlékaik közigazgatási úton a közadók módjára legyenek behajthatók. Miután itt részletesen körül van írva, hogy minő feltételeknek tegyenek eleget a magán egyesülés utján létesített pénztárak, hogy elismert pénztárakká váljanak; azt hiszem, hogy ha ezen feltételeknek eleget tesznek és ha a 24. §-ban, úgy a mint indítványozni bátor voltam, kimondatik az, hogy a hitelesített kimutatás beterjesztésére is kötelezzessenek — épúgy mint a többi ily magán természetű pénztárak t. i. a vállalati és építkezési pénztárak — ha

Digitized by Google

mondom, mindezen cauteláknak eleget tesznek: ezeknek is minden aggodalom nélkül megadható azon igen lényeges kedvezmény, hogy járulékaikat ők is a közadók módjára hajthassák be.

Bátor vagyok azon módosítást, hogy ezen szakasz második bekezdése kihagyassék, valamint a 24. §-hoz benyujtott módosítványomat ismételve elfogadásra ajánlani. *(Helyeslés.)*

Elnök: Megjegyzem, hogy itt a függőben hagyott 24. §. felett is kell a t. háznak határozni. Azt hiszem, czélszerű lesz újból felolvasni Tisza István képviselő urnak a 24. §-hoz beadott módosítását, hogy a kettő felett combinative lehessen határozni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 24. §-hoz beadott módosítványt).*

Balogh Géza jegyző: Gaal Jenő *(pécskai)!*

Gaal Jenő *(pécskai):* T. ház! Én ezen módosítvány lényegéhez szívesen hozzájárulok, mert csakugyan indokolva van, hogy a magán egyesülés útján létesített betegsegélyző pénztáraknak is biztosíttassék azon jog, hogy hátralékaik közigazgatási úton legyenek behajthatók; természetesen azon feltétel alatt, hogy kimutatják, hogy a hátrálékok az ő könyveikkel megegyeznek.

A mit a t. képviselő úr a 24. §-hoz pótlólag indítványoz, hogy t. i. a közigazgatási úton való behajtási esetekben necsak a vállalati, gyári és építkezési, hanem az ipartestületi pénztárak is kötelesek legyenek... *(Felkiáltások: Nem azt mondta!)* A X. fejezet alatt az értendő.

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: A VIII., IX. és XII. fejezet!

Gaal Jenő *(pécskai):* Bocsánat, akkor tévedtem és ez esetben a módosítványhoz hozzájárulok.

Bátor vagyok ez alkalommal egy módosítványt benyújtani és a t. házat kérni, hogy azt a röviden elmondandó okoknál fogva elfogadni méltóztassék. A szakasz szerint a most létező magán egyesületi pénztárak közjellegűeknek mondhatók ki az esetben, ha alapszabályaikat a törvény azon rendelkezéseinek megfelelőleg átalakítják, melyek a járulékok legmagasabb és a segélyezés legkisebb mérvére vonatkoznak. Ezt az intézkedést helyeslem; de van a szakaszban egy másik kikötés, t. i. az, hogy csak oly magán egyesületi pénztárak fogják e kedvezményt élvezni, melyek legalább 200 taggal birnak. Már az általános vitában bátor voltam arra utalni, hogy van sok oly magán egyesületi pénztár, mely a törvényhozás részéről figyelmet és jóakaratot érdemel, mert eddig csak jót tett. Ilyen a kereskedő ifjak és más munkások által létesített pénztárak közül nagyon sok s azt hiszem, helyesen fogunk eljárni, hogyha mindazon pénztárakra nézve, melyek fennállása 100 tag által biztosítva van, e kedvezményt megadjuk. Indítványozom tehát, hogy a 73. §. harmadik sorában »200« helyett tétessék: »100«. *(Helyeslés.)*

Balogh Géza jegyző: B. Kaas Ivor!

B. Kaas Ivor: T. ház! Midőn, mint már előbb jeleztem, Tisza István t. képviselő úr módosításához hozzájárulok e szakasznál is, melegen ajánlom Gaal Jenő t. képviselőtársam módosítványának elfogadását is. Ez alkalmat felhasználom, hogy a minister urat egy nyilatkozatra kérjem, a mely talán felesleges, de némely érdekelt köröket megnyugtathat. Én már a javaslat czíméből, mely szerint az csak az ipari és gyári alkalmazottak betegsegélyezésére vonatkozik — ámbár a mezei munkásokról is van szó — azt következtetem, hogy ez a munkásokkal nem szorosan összefüggő betegsegélyezési és temetkezési egyesületekre nem vonatkozik. De ha vonatkozik, felmerül az a kínos eset, hogy az agg honvédek hasonló egyesülete betiltatik. Az agg honvédek hozzám jöttek, hogy e kérésüket felemlítsem. Én ugyan azt mondtam nekik, hogy e törvényjavaslat, nézetem szerint, nem vonatkozik reájuk; de szeretném, ha az határozottabb alakban és illetékesebb helyről kijelentetnék, mert ezen öreg honvédek egylete napról-napra fogy, mivel a 48-as honvédek száma napról-napra kevesbedik és így azoknak csekély gyüjtött tőkéje után az önsegélyezés lehetetlenné tétetett. Azt gondolom, erre nézve megnyugtató nyilatkozatot könnyen adhat a t. minister úr.

Másik megjegyzésem a következő: Tisza István és Gaal Jenő képviselő urak kifejtették, hogy e szakaszban a magán társulatoktól megköveteltetik, hogy azok e törvény rendeletének mindenben megfeleljenek és magukat annak alávessék. Azt tartom tehát hogy ha ez megtörténik, az illető egyesületek megkövetelhetik azt a biztosítékot, hogy működésökben megakadályoztatni nem fognak. A t. minister úr minap kijelentette, hogy semmi szándéka sincs őket akadályozni; de ismétlem, nem a minister urról van szó, hanem a törvényről, mely minden következő ministert is kötelez. Én tehát a 73. §-hoz azon módosítást indítványozom, hogy az első bekezdésében előfordúló »jelenthető« szó helyett az tétessék, hogy »jelenti ki«.

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Balogh Géza jegyző *(olvassa).*

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. ház! Mindenekelőtt azt van szerencsém emlékezetébe hozni a t. háznak, hogy ennek a szakasznak dispositiói voltak azok, melyekben a javaslat ellen az a — hogy úgy mondjam — támadás gyökerezett, mely abban tetőzött, hogy a kormány minden magán egyesülés

Digitized by Google

útján létesített betegsegélyezési pénztár iránt ellenszenvvel viseltetik.

Már az általános vita alkalmával bátorkodtam említeni, hogy itt rokon- vagy ellenszenvről egyáltalában nincsen szó, hanem szó van az ügynek lehetőleg legczélszerűbb rendezéséről. Hogy a 73. §. második bekezdését a törvényjavaslatba felvettük, annak egész egyszerű gyakorlati indoka van. A közigazgatási közegek az e nemű járulékok behajtásával már annyira meg vannak terhelve, hogyha még a magán egyesületi pénztárak is föl fognak vétetni ezen végrehajtás körébe: lehetetlen lesz, hogy a közigazgatási közegek ebbeli feladatukat teljesítsék. Méltóztassanak csak elképzelni, mennyi mindenféle járulékot, vízszabályozási és egyéb járulékot tartoznak ezen közegek közigazgatási úton a közadók módjára behajtani. Ez oly nagy feladatot ró a közegekre, a melynek teljesítése az államnak is nemcsak emberi, de igen sok pénzbeli erejébe is kerül.

Tekintettel azonban arra, hogy több oldalról hangsulyozták azt, hogy ezen pénztárak tekintetében se tétessék különbség: van szerencsém kijelenteni, hogy azon módosítás ellen, melyet Tisza István képviselő úr beadott, utalva a gyakorlati végrehajtás nehézségeire, ez idő szerint a t. pénzügyminiszter úrral egyetértve nem teszek kifogást és ehhez képest én is kérem a t. házat, hogy a 73. §. második bekezdését kihagyni, ellenben a függőben hagyott 24. §-t a módosítás értelmében elfogadni méltóztassék.

A második módosítást Gaal Jenő képviselő úr adta be, a ki azon kívánságának adott kifejezést, hogy a szakasz 3. sorában előfordúló szám: »200« »100«-ra szállíttassék le.

Ne méltóztassék a t. ház azt hinni, hogy engem talán valamely erőszakoskodási vágy vezetett abban, hogy a minimalis szám 200-ban van megállapítva. Különösen két okot említek fel; nem akarván tovább menő gyakorlati indokokat felsorolni, nem akarván különösen is bizonyítani a t. ház előtt azt, hogy mennyi óvatosság és felügyelet szükséges ezen sok apró egyletekre, még pedig nemcsak rendőri tekinteteknél fogva, mint mondták, hanem különösen a biztosság érdekében, úgy a munkaadók, mint a munkások érdekében. Csak úgy burjánzanak az ilyen egyletek különböző czímeken. Mindegyiknek meg van a maga előljárója, pénztárnoka, a kik ezen pénztáraknál élnek s meglehetősen megterhelik a járulékokat és az azokból eredő jövedelmet; egyéb hasznot pedig alig hajtanak.

Én nem hiszem, t. ház, hogy ennyi mindenféle apró egyesület fenmaradása valami nagyon kívánatos volna az ügyre nézve és sokkal kívánatosabbnak tartom, hogyha teljesen solid alapon nyugszik az ilyen egyesület. A törvény kijelenti azt, hogy törvény alapján elismert pénztár az lehet, a mely a törvény rendelkezésének magát aláveti; e mellett azonban létezhetik más, magán pénztár, de ez azután nem fog azon oltalomban részesülni, a melyet e törvény nyujt. *(Helyeslés.)*

A második ok az, hogy utóvégre is 100 tag nem elegendő arra, hogy ilyen egyesület tagjainak túlságos megterheltetése nélkül fentartassék. A tett számításokból is az tűnik ki, hogy a 200 tagon alól lévő létszám gyakorlatilag nem mutatkozik kívánatosnak.

Miért szaporodjanak túlságos mértékben a tagszerzési mozgalmak a fővárosban és vidéken és mért ne maradjanak meg az illető egyesületek reálisabb alapon? Ha egyébiránt a t. ház és a t. képviselő urak erre sulyt fektetnek, én e kérdés eldöntését bölcs belátásukra bízom; de kénytelen voltam azon okokat előadni, a melyek alapján a kormány a tagok számát 200-ban kívánja megállapítani.

A harmadik módosítvány a mit b. Kaas Ivor t. képviselőtársam ajánl, az, hogy e kifejezés: »jelentheti ki« »jelenti ki«-re változtattassék át, vagyis, hogy a föltételes helyett a határozott alak alkalmaztassék.

Én, t. ház, ezt határozottan ellenzem. Méltóztassék a t. ház a kereskedelmi s a belügyminister és az illető szakkörök belátására bízni, hogy ők a tényleg fenforgó viszonyok alapján határozhassanak; mert meglehet, hogy lesz majd valamely egylet, a mely egészen meg fog felelni azon alakiságoknak, a melyek tőle kívántatnak, működése azonban nem lesz olyan, a minőt még a t. képviselő úr is helyeselni tudna. Hogy mi ilyen kérdésekben a törvény erejével meg legyünk kötve, megengedhetőnek nem tartom. *(Helyeslés.)*

Én részemről távol akarok tartani a betegsegélyezéstől minden egyéb kérdést s nem akarom azt, hogy azután ezen ürügy alatt más czélok elérését tüzzék az illető egyletek maguk elé.

Nagyon jól tudjuk, hogy a gyakorlat hová fejlesztette az ilyen kérdéseket. Én, t. ház, tisztán törvényes alapokon, törvényes helyzetben akarnám látni ezen egyesületeket és meg vagyok róla győződve, hogy azok előnye nemcsak a munkaadók és munkások viszonyaiban, hanem az ipari viszonyok fejlődésében is mindenesetre észlelhető lesz. *(Helyeslés.)* Én tehát kérem a t. házat, méltóztassék ezt szem előtt tartva, a föltételes alakot meghagyni s magát: a 73. §-t elfogadni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

A 73. §-hoz három rendbeli módosítás adatott be. Az első a Gaal Jenő képviselő úré, a

Digitized by Google

ki a 3. sorban előfordúló 200 tag helyett 100-at kivan tenni. A második módosítványt b. Kaas Ivor képviselő úr nyujtotta be s ennek értelmében a szakasz 5. sorában előfordúló »jelentheti ki« szavak helyett »jelenti ki« kifejezést kivan tenni. A harmadik módosítvány Tisza István képviselő úré, a ki a szakasz 2-ik bekezdését kihagyatni javasolja.

Kérdem tehát először a t. házat: méltóztatik-e szemben Gaal Jenő t. képviselő úr azon módosítványával, hogy a 3-ik sorban előfordúló 200 tag helyett 100 tétessék, a szakasz eredeti szövegét fentartani, igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház fentartani méltóztatik és így a szöveg az abban előfordúló 200 taggal változatlanúl fogadtatik el.

Kérdem továbbá a t. házat: méltóztatik-e b. Kaas Ivor képviselő úr indítványával szemben az ötödik sorban előfordúló »jelentheti ki« szavakat változatlanúl a bizottság szövegezése szerint fentartani, igen vagy nem? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy azok változatlanúl tartatnak fenn és így Kaas képviselő úrnak e részben tett módosítványa is elesett.

Kérdem most a t. házat: méltóztatik-e a szakasz második bekezdését Tisza István képviselő úrnak kihagyatási indítványával szemben a bizottság szövegezése szerint fentartani, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik azt változatlanúl fentartani kivánják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége nem kivánja a második bekezdést fentartani s így az kimarad.

T. ház! Szükséges most még a 24. §-hoz beadott módosítványokra nézve is határozni. E módosításoknak, melyeket Tisza István képviselő úr adott be, elseje a 24. §. második bekezdésének elején előfordúló ezen szavakat: »ez alól a 74. §. kivételt rendel és ezen felül« kihagyatni kivánja. A többi változatlanúl maradna.

Kérdem tehát a t. házat: fentartja-e a 24. §. második bekezdésének elejére vonatkozólag a bizottság szövegezését, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik azt fentartják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége azt nem tartotta fenn változatlanúl s így a 24. szakasz második bekezdésének kezdő szavai az »ezen felül« szóig bezárólag töröltetnek s így a következő »a« szó nagy betűvel fog jeleztetni.

Tisza István képviselő úr második módosítványa, hogy a 24. szakasz második bekezdésében előfordúló ezen szavak »VIII. és IX. fejezetében« helyett »VIII., IX. és XII. fejezetében« szavak tétessenek.

Kérdem tehát a t. házat: fentartja-e a bizottság szövegezését változatlanúl, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, kik azt változatlanúl fentartják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége nem tartja fenn változatlanúl s így a szöveg Tisza István képviselő úr módosításával fogadtatik el.

Következik a 74. szakasz.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 74. szakaszt)*: Tisza István!

Tisza István: T. ház! E szakasz szerint az ily elismert jellegű betegsegélyző pénztárak tagjai a 49. szakasz 2. bekezdésében foglalt esetek kivételével magán egyesülés útján létesített pénztárba nem léphetnek be. Megvallom, legjobban szeretném, ha ez az álláspont egész következetességgel vitetnék keresztül, hogy ha már az elismert jellegű ily pénztárak mindazon megszorításoknak alávettettek, melyek a többi pénztárakra nézve fel vannak állítva, e szempontból teljes egyenlőség lépjen érvénybe, hogy tudniillik úgy, mint a többi pénztárak tagjai átléphetnek egyik pénztárból a másikba: e teljes szabadság adassék meg e pénztáraknak is.

Másrészről itt ismét elismerem azon gyakorlati aggályt, kivált a kezdet nehézségei szempontjából, hogy most, midőn a törvényjavaslat sikere első sorban a kerületi pénztárak létrejöttének biztosításától függ: e szempontot figyelmen kivül hagyni nem lehet. Ép ezért módosításomat azon egész tág körben, melyet elvileg a leghelyesebbnek tartanék, nem fogom meg tenni; nem pedig azon reményben, hogy ha consolidálódik a helyzet, tán később meg fogunk győződni annak lehetőségéről, hogy e korlátozást a magán vállalatokra nézve eltöröljük. Ez akkor sem lesz késő. Most csak a gyári és építkezési pénztárakra nézve kérem a teljes kölcsönösséget.

Ennélfogva bátor vagyok indítványozni, hogy a 2. bekezdéséből a »vállalati, illetve gyári, építkezési« szavak hagyassanak ki. Egyelőre bele nyugszom abba, hogy a hatósági jellegű pénztárakra kivétel tétessék, de legalább a magántermészetű pénztárak között legyen teljes egyenlőség. Ez az első lépés arra, hogy a szabad mozgás teljes mértéke ezeknek is megadassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: A módosítás fel fog olvastatni.

Balogh Géza jegyző *(olvassa)*: »A 74. szakasz 2-ik bekezdéséből e szavak: »vállalati, illetve gyári, építkezési« szavak kihagyassanak.

Madarász József jegyző: B. Kaas Ivor!

B. Kaas Ivor: T. ház! Azon különös helyzetben vagyok, hogy egyszer Tisza István képviselő úrral teljesen egyetértek, másodszor vele

Digitized by Google

teljesen ellentétben vagyok, harmadszor pedig csak félig érthetek vele egyet. Az általa most beterjesztett módosítás az, melyet a minister úr már általánosságban jelzett és mely miatt én a 49. §-nál tett módosításomat a minister úr iránt való bizalomból, látatlanban visszavontam. *(Egy hang balról: Bliktri!)* Nem bliktri, mert a concessio tényleg megadatik, de korlátolt formában.

Nem lévén az elvi engedményeknek barátja, ugyanazon elvből kiindúlva, melyből Tisza István képviselő úr, hogy, t. i., ha a törvényben ki van mondva, hogyha a pénztárak ezen meg ezen feltételeknek megfelelnek, szabad mozgásuk ne gátoltassék: ezen elvből concessiót tenni hajlandó nem vagyok. Ennélfogva azt a módosítást, mely csak a vállalati, gyári és építkezési pénztárakra nézve enyhíti a törvény tiltó szövegét, nem fogadhatom el, hanem indítványozom, hogy a 74. §. egész második bekezdése hagyassék el.

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Balogh Géza jegyző *(olvassa a módosítványt)*.

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. ház! Igéretemet, melyet a képviselő urnak tettem — azon alakban, értelemben és terjedelemben, a mint azt tettem — be is kívánom váltani, a mennyiben kérem a t. házat: méltóztassék a Tisza István t. képviselő úr által beadott módosítványt, mint a mely a gyakorlati indokokat teljesen számításba veszi, elfogadni, egyebekben pedig a szöveget változatlanúl meghagyni.

Méltóztatott már a 49. és az ezt megelőző §-okban az iránt dönteni, hogy a kerületi pénztárak azon irányban méltányoltassanak, a mint azt ismételten kifejezni bátor voltam. Az ipartestületi pénztárak már tekintettel az ipartörvényre sem gyöngíthetők, sőt ellenkezőleg, erősítendők lennének. A bányász betegsegélyző pénztárak mai helyzetükben egyáltalán nem eshetnek azon kathegoriába, hogy a tagszerzési agitatiónak ki lehetne őket tenni a nélkül, hogy sokkal magasabb és nagyobb érdekek veszélyeztetve ne lennének. Ennek következtében a kerületi, ipartestületi és bánya betegsegélyzési pénztárakat kár volna azon korlátozás alól kivonni, úgy hogy ennek tagjai szabadon léphetnek át a magán egyesület által létesített pénztárakba.

Ne méltóztassék a tagszerzést figyelmen kivül hagyni. A tagszerzés t. ház, a gyakorlatban rendkivül jelentős dolog, a miért is tekintélyes és hatósági színezettel bíró, a magok körében teljes mértékben szolgáló pénztárakat kitenni ezen agitatiónak nem lehet.

Ama korlátozásnak elejtése, melyet Tisza István képviselő úr módosítványa javasol, bőségesen elég alapot nyujt arra, hogy a gyárak és a vállalatok a magok közbelépésével is, a magán egyesülésre alapított pénztárakkal jó viszonyt tartsanak fenn és betegeiket, munkásaikat biztosítsák és gondozzák. Ezen pénztárak közt lényeges különbség lévén, csak az a contradistinctio helyes, melyet Tisza István képviselő úr módosítványában tett.

Kérem a t. házat, hogy ezt így elfogadni méltóztassék. Utalok arra, a mit a képviselő úr is említett, hogy ha később a gyakorlat más tekintetben fog nekünk tapasztalati adatokat szolgáltatni, mindég módjában lesz a törvényhozásnak liberalisabb vagy kevésbbé korlátoló eljárást léptetni életbe. Addig azonban pro prima intrada legalább ezen korlátozások tekintetében a t. háznak támogatását kérem. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincs feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

A 74. §-hoz két rendbeli módosítás adatott be. Minthogy azonban ezek közül egyik sem vonatkozik az első bekezdésre, kijelentem, hogy az változatlanúl elfogadtatik.

A második bekezdéshez két módosítás terjesztetett be. Tisza István képviselő úr azt kivánja, hogy az első sorban előforduló ezen szavak »vállalati, illetve gyári, építkezési« töröltessenek; ellenben b. Kaas Ivor képviselő úr a második bekezdést kihagyni kivánja.

Kérdem tehát: méltóztatik-e a második bekezdést változatlanúl vagyis minden törlés nélkül elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, kik a második bekezdést változatlanúl fogadják el, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége a második bekezdést nem tartja fenn változatlanúl.

Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a Tisza István képviselő úr által javaslatba hozott kihagyással fogadni el a második bekezdést, igen vagy nem? Megyjegyzem azonban, hogy Kaas Ivor képviselő úr módosítványát, mely nagyobb mértékben kivánja a törlést, külön fogom szavazásra feltenni.

Kérem azon képviselő urakat, kik Tisza István módosítását elfogadják: méltózassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége elfogadta a Tisza István képviselő úr által beadott módosítványt.

Kérdeznem kell már most a t. házat: méltóztatik-e a szakasz második bekezdéséhez Kaas Ivor képviselő úr által beadott azon módosítványt, hogy a szakasz második bekezdésének többi szövege szintén kihagyassék, elfogadni, igen vagy nem? *(Nem!)*

A ház többsége a további törlést nem fogadta el s így b. Kaas Ivor módosítványa elesett.

Digitized by Google

Következik a 75. §.

T. ház! A 75. §-ra nézve Hieronymi Károly képviselő úr még a 11-ik §-nál azt a módosítványt adta be, hogy az kihagyassék. Méltóztassék a módosítványt meghallgatni.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a 75-ik §-t ezen módosítványnyal szemben változatlanúl elfogadni, igen, vagy nem? *(Nem!)*

Azt hiszem kijelenthetem, hogy a t. ház a 75. §-t nem tartja fenn s így az Hieronymi Károly t. képviselő úr indítványa szerint kihagyatik.

E szerint a következő szakaszok egy számmal kisebbet kapnak.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 76—93, most 75—92. §-okat, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: T. ház! E szerint a törvényjavaslat részleteiben is meglévén szavazva, végleges megszavazása a holnapi ülés napirendjére tűzetik ki.

Mielőtt a napirendre vonatkozólag a t. háznak javaslatot tennék, mindenekelőtt méltóztassék a pénzügyi bizottságnak épen most érkezett jelentését átvenni.

Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója: T. képviselőház! Van szerencsém előterjeszteni a pénzügyi bizottság jelentését: a hadsereg, haditengerészet, honvédség és népfelkelés tisztjei és legénysége özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887 : XX. t.-cz. határozmányainak kiterjesztésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyában.

Kérem a t. házat: méltóztassék a jelentést kinyomatni, a t. ház tagjai között szétosztatni s az osztályok mellőzésével annak idején napirendre kitűzni. *(Helyeslés.)*

Elnök: A pénzügyi bizottságnak jelentése: a hadsereg, haditengerészet, honvédség, népfölkelés tisztjei és legénysége özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887. évi XX. t.-cz. határozmányainak kiterjesztéséről, ki fog nyomatni, a ház tagjai között szétosztatni s annak idején, ha a t. ház beleegyezni méltóztatik, az osztályok mellőzésével fog napirendre tűzetni.

A mi a napirendet illeti, bátor vagyok javasolni, hogy a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére a ma elfogadott törvényjavaslatnak végső szerkezetében való megszavazása után a pénzügyi bizottság 652. számú jelentése vétessék fel: a kereskedelemügyi minister által beadott és a méter-mérték behozataláról szóló 1874 : VIII. t.-cz. némely határozmányainak módosításáról 578. szám alatt beterjesztett törvényjavaslatot illetőleg.

A holnaputáni ülésben, a mennyiben e törvényjavaslat be lesz fejezve, méltóztassék felvenni a zárszámadás-vizsgáló bizottság jelentését: az állami számvevőszéknek »a törvényhozás által engedélyezett évi hitellel szemben (1890. évi IV. törvényczikk) az 1890-iki számadási év III. negyedében előfordúlt túlkiadások-, előirányzat nélküli kiadások- és hitelátruházásokról« szóló 658. számú jelentése tárgyában; azután a közgazdasági bizottság jelentését: a »Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez való csatolása iránt a német birodalommal 1890. évi deczember hó 2-án kötött szerződés beczikkelyezéséről« szóló 666. számú törvényjavaslat tárgyában; végül a közgazdasági bizottság jelentését: »az Olaszországgal 1887. évi deczember hó 7-én kötött és az 1888. évi XV. törvényczikkbe iktatott kereskedelmi és hajózási szerződés felmondására megállapított határidőnek meghosszabbítása iránt létrejött megegyezés beczikkelyezéséről« czímű 668. számú törvényjavaslat tárgyában.

A holnaputáni ülésben fog válaszolni a kereskedelemügyi minister úr Kaas Ivor képviselő úr interpellatiójára, melyet az árú-tarifákra vonatkozólag terjesztett be.

Ezenkívül ebben az ülésben a házszabályok szerint a kérvények is tárgyalandók lévén, a kérvények 22-ik sorjegyzéke is fel fog vétetni.

Ha ezt elfogadni méltóztatik, *(Elfogadjuk!)* ezt határozatúl kimondom és most az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 5 perczkor.)

Digitized by Google

453. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 6-án, pénteken

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök jelentése az esztergomi főszékesegyházi káptalannak köszönő leveléről, egy felíratról és négy kérvényről. — Az ipari és gyári alkalmazottak betegség esetében való segélyezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A métermérték behozataláról szóló 1874. VIII. t.-czikk némely határozmányainak módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. — A következendő napirend megállapítása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Szapáry Gyula, Baross Gábor, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Varasdy Károly, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a február hó 5-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom az esztergomi főszékesegyházi káptalannak levelét, melyben az ország bíboros herczegprimásának elhunyta alkalmából a képviselőház részéről kifejezett részvétért és a temetésnél küldöttségileg való képviseltetéseért hálaját és köszönetét fejezi ki.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom továbbá Bács-Bodrog vármegye közönségének felíratát, melyben az E. M. K. E. kérvényét, a kért sorsjegykölcsön engedélyezése iránt, pártolja;

a Felsővidéki Magyar Közmüvelődési Egyesületnek Szalavszky Gyula képviselő által beadott kérvényét, melyben a magyar közmüvelődési egyesületek részére mielőbb egy nagy nyereménykölcsön engedélyezéséért és abban az egyesületet feladatainak arányában való részeltetéséért esedezik;

a gyergyói római katholikus tanító-egylet tagjainak Mikó Árpád képviselő által beadott kérvényét, melyben a IV-ik egyetemes tanítógyülés bizottságának kérvényét pártolván, a tanítói fizetés minimumának 600 frtban való megállapítása, a nyudíj-törvény revisiója és nyugdíj-jogosúltságuknak 40 évről 30 évre való leszállításáért esedeznek;

a magyar királyi pénzügyőrség legénységi állományát képező állami altisztek testületének Jókai Mór képviselő által beadott kérvényét, melyben a díjazás, szervezet és szolgálat tekintetében felmerült sérelmek orvoslásáért kérelmeznek;

Vas-Nádasd község polgárainak Irányi Dániel, Szond község polgárainak Kun Miklós képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Digitized by Google

Az elnökségnek több előterjesztése nincs. Egyéb előterjesztés sem lévén, következik a napirend és pedig „az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetében való segélyezéséről“ szóló törvényjavaslatnak harmadszori felolvasása.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a most harmadszor felolvasott törvényjavaslatot végső szövegezésében is megszavazni; igen, vagy nem? *(Elfogadjuk!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház elfogadja és azt alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldetni határozza.

Következik a napirend: a pénzügyi és közgazdasági bizottság 652. számú jelentésének tárgyalása a kereskedelmi minister úr által beadott s a méter-mérték behozataláról szóló 1874: VIII. t.-cz. némely határozmányainak módosításáról szóló 578. számú törvényjavaslat iránt.

Azt hiszem, a t. ház méltóztatik a jelentést felolvasottnak venni; *(Felolvasottnak vesszük!)* e szerint az általános tárgyalást megnyitom, az első szó a bizottság előadóját illeti. *(Halljuk! Halljuk!)*

Darányi Ignácz előadó: T. ház! Az 1889. évi párisi nemzetközi értekezlet megállapította a mintamértéket, még pedig úgy a suly, mint a hosszmértéket illetőleg. Ennélfogva szükség merült fel annak, hogy a mintamérték Magyarország részére is megszereztessék és az 1874: VIII. t.-cz. megfelelő szakaszai módosíttassanak. A törvényjavaslat ezen czélnak felel meg. Minthogy pedig a költségek, melyek a kormány által e czélra igényeltetnek, 6500 frtnál többet nem tesznek: a pénzügyi és közgazdasági bizottságok a törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául a t. háznak elfogadásra ajánlják. *(Helyeslés).*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kíván, kérdem a t. házat: méltóztatik-e a törvényjavaslatot a pénzügyi és közgazdasági bizottság szövegezése szerint általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni; igen, vagy nem? *(Elfogadjuk!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadta.

Következik a részletes tárgyalás, még pedig először a czím.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét és 1. §-át, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 2. §-t.)*

Darányi Ignácz előadó: T. ház! A 2. §. utólsóelőtti sorába sajtóhiba csúszott be, a mennyiben ott ez áll: »egy kilogramm + 0 mg. 0·56«. Ez a következőkép javítandó ki: »1 kg. + 0·056 mg«.

Elnök: A 2. §-ra nézve az előadó úr egy sajtóhiba kiigazítását indítványozza; azt hiszem a t. ház a 2. §-t az előadó úr módosítványával elfogadja. *(Helyeslés).*

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 3. és 4. §-t, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: Ekként a törvényjavaslat részleteiben is el levén fogadva, annak harmadszori felolvasása és megszavazása a legközelebbi ülés napirendjére tűzetik ki.

A mai ülés napirendje ezzel ki van merítve *(Éljenzés)* s a tegnapi megállapodáshoz képest a holnap délelőtti 10 órakor tartandó ülés napirendjét a következő tárgyak fogják képezni: *(Halljuk! Halljuk!)* 1. a most letárgyalt törvényjavaslat harmadszori felolvasása és megszavazása; 2. a zárszámadást vizsgáló bizottság jelentése: az állami számvevőszéknek, a »törvényhozás által engedélyezett évi hitellel szemben (1890. évi IV. törvényczikk) az 1890-iki számadási év III. negyedében előfordult túlkiadások-, előirányzat nélküli kiadások- és hitelátruházásokról« szóló 658. számú jelentése tárgyában; 3. a közgazdasági bizottság jelentése: a »Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez való csatolása iránt a német birodalommal 1890. évi deczember 2-án kötött szerződés beczikkelyezéséről« szóló 666. számú törvényjavaslat tárgyában; 4. a közgazdasági bizottság jelentése: »az Olaszországgal 1887. évi deczember hó 7-én kötött és az 1888. évi XV. törvényczikkbe iktatott kereskedelmi és hajózási szerződés felmondására megállapított határidőnek meghosszabbítása iránt létrejött megegyezés beczikkelyezéséről« czímű 668. számú törvényjavaslat tárgyában; 5. a 22. sorjegyzékben foglalt kérvények tárgyalása; végre 6. a kereskedelemügyi minister válasza b. Kaas Ivor interpellatiójára.

Ezzel a legközelebbi ülés napirendje s ideje is meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 10 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

454. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 7-én, szombaton

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tágyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Levelek és kérvények bemutatása. — Az indítvány- és interpellatiós könyv felolvasása. — A méter-mérték behozataláról szóló t.-czikk némely határozmányaira vonatkozó törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A zárszámadást vizsgáló bizottság jelentésének tárgyalása az 1890. év III. negyedében előfordult túlkiadásokról. — A közgazdasági bizottság jelentésének tárgyalása: 1. Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez csatolásáról; 2. az Olaszországgal kötött kereskedelmi és hajózási szerződés felmondási határideje meghosszabbításáról. — A kérvényi bizottság jelentésének tárgyalása: a 22-ik sorjegyzékben foglalt kérvényekről. — Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter válasza b. Kaas Ivor interpellatiójára a m. kir. államvasútak árú-díjszabása ügyében. — Ugron Gábor interpellatiója a földmívelési ministerhez a bekövetkezhető árvizek ellen való védekezés ügyében. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, gr. Bethlen András, Josipovich Imre, gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Varasdy Károly, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a február hó 6-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a Kisfaludy-társaság titkárának levelét, mely szerint a Kisfaludy-társaság f. évi február hó 8-án mint a dicső emlékü Kisfaludy Károly születése évfordulóján, (vasárnap d. e. 10 órakor) a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében tartja negyvennegyedik közgyülését, a melyre a képviselőház tagjait tisztelettel meghívja. Tudomásúl vétetik.

Bemutatom továbbá a Monor-vidéki tanító egyletnek Gulner Gyula képviselő által beadott kérvényét, a melyben az 1875: XXXII. törvényczikk módosítását kéri;

Ács község 109 polgárának Kun Miklós és Kocs község 210 polgárának szintén Kun Miklós képviselő úr által beadott kérvényét, melyben az önkormányzatnak, illetve a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Ezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése nincs; más előterjesztés sem lévén, következik az indítvány- és interpellatiós könyv felolvasása.

Varasdy Károly jegyző: T. ház! Van szerencsém jelenteni, hogy az indítvány-könyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik; az interpellatiós könyvben a következő interpellatio van bejegyezve: 1891. február 7. Ugron Gábor, az árvizek ellen való védekezés tárgyában, a földmívelési minister úrhoz.

Elnök: A képviselő úr az ülés végén fogja előterjeszteni interpellatióját.

Következik a kereskedelmi minister úr

Digitized by Google

által beadott s a méter-mérték behozataláról szóló 1874: VIII. t.-cz. némely határozmányait illető 578. számú törvényjavaslat harmadszori megszavazása.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a most harmadszor felolvasott törvényjavaslatot végső szövegezésében is megszavazni, igen, vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem kijelenthetem, hogy a t. ház a törvényjavaslatot elfogadja és az alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldetni határoztatik.

Következik a zárszámadást vizsgáló bizottság 672. számú jelentése: az állami számvevőszéknek »a törvényhozás által engedélyezett évi hitellel szemben (1890. évi IV. törvényczikk) az 1890-iki számadási év III. negyedében előfordult túlkiadások-, előirányzat nélküli kiadások- és hitelátruházásokról« szóló 658. számú jelentése tárgyában.

Fel fog olvastatni a jelentés.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a jelentést).*

Elnök: A bizottság előadóját illeti a szó.

Földváry Miklós, a zárszámadást vizsgáló bizottság előadója: T. képviselő ház! A mint méltóztatnak tudni, az állami számvevőszék a zárszámadások tárgyában hozott országos határozat egyik rendelkezésének tesz eleget, midőn a költségvetéstől eltérőleg történő utalványozásokról évnegyedenként a t. ház elé kimutatásokat terjeszt. Az ezen kimutatásokban foglalt tételek az állandósság jellegével még nem bírnak, évnegyedről-évnegyedre változnak; sőt a mint az előttünk fekvő kimutatás is tanúsítja, az egyik évnegyedben előfordúló túlkiadás az év következő szakában megtakarítások következtében csökkenhet, sőt teljesen el is enyészhet. A czél tehát csakis a parlamenti ellenőrzés hatályossabbá tétele az által, hogy a kormány a túlkiadások tekintetében év közben is ellenőrizhető legyen; de az egész kezelés érdemleges elbírálásának, vagyis a felmentés megadásának, illetőleg megtagadásának alapját e jelentés nem képezheti, mert ez természetszerűleg csak az évi zárszámadások előterjesztésekor, illetőleg tárgyalásakor történhetik. *(Helyeslés).*

Így fogta fel a bizottság is a kimutatást s azt ezen szempontból tárgyalván, egyedül csak az alkotmányos ellenőrzésre szorítkozott. Miután a kimutatást tételenként átvizsgálta, valamint az indokolást és azon körülményeket, melyek a kormány felvilágosítása szerint az eltéréseket szükségessé és indokoltakká tették: azon javaslattal járúl a t. ház elé, mint már az előbbi évnegyedes kimutatásoknál is tette, hogy az érdemleges határozathozatalt az évi zárszámadások tárgyalásának alkalmára hagyva, ezúttal a jelentésnek tudomásúl vételét javasolja és miután ennek alapját országos határozat képezi, kéri a t. házat, hogy a hozandó határozatot hozzájárulás végett a törvényhozás másik házával közölni méltóztassék. Kérem a t. házat, hogy a zárszámadási bizottság javaslatát elfogadni és ily értelemben határozni méltóztassék. *(Helyeslés a jobbldalon.)*

Madarász József: T. ház! Magam is osztom a t. előadó úrnak azon nézetét, hogy most érdemlegesen nem bírálhatjuk el a kérdést és ezt a zárszámadások érdemleges tárgyalására hagyjuk fenn. Azonban az ellenőrzésre nézve nem vagyok oly szerencsés, hogy teljesen oszthassam a t. előadó úrnak álláspontját. Valószínűleg csak egy csekély szóbeli különbség az alapja a köztünk lévő eltérésnek. T. barátom, mint az ifjú nemzedék tagja, »el« szokott bírálni, én pedig, ha valami előmbe adatik, »meg« szoktam azt bírálni. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Ezen oknál fogva én nem osztozhatom az ő véleményében. Az én t. barátom, hogy az ellenőrzést teljesíthesse, annak czéljára és összegeire nézve nem talál semmi olyat, a mit a ház »szíves« figyelmébe ajánlana, különös intézkedés végett. Én nem tudom ugyan, de azt hiszem, hogy ezen »szíves« szót csakis udvariasságból használta a t. előadó úr; hanem én azután megbíráltam a kimutatást és abban egy oly nagy összeget találtam, melyet elnézésből sem hagyhatok felemlítés nélkül. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

T. ház! Nekem kötelességem a t. házban ezt előadni — nem azért, hogy most felmentésről, vagy fel-nem-mentésről szóljak — hanem tisztán csak azért: először, hogy ellenőrzési alkotmányos jogomat gyakoroljam; másodszor pedig, hogy felvilágosítást kérjek, ha az előadottakból az én csekély polgári elmémmel nem bírom a tényállást átlátni. Ez tehát az oka, a miért felszólalok és tisztán csak egyetlen egy összegnél. Jelesen a hetedik lapon az állami javak eladása czímén mint kiadást találok tőkében 1,092.000, kamatokban 55.000, összesen 1,147.000 és néhány forintot.

Az indokolás azt mondja *(olvassa)*:

»Ezen előirányzat nélküli kiadásra van szerencsénk megjegyezni, hogy ez összeg a hazai első takarékpénztárnál, az előző években leszámított italmérési jogoknak a folyó évben történt megváltása következtében a nevezett pénzintézetnek az időközi kamatokkal együtt visszafizetendő.«

Én azt látom ebből, t. ház, hogy az állam ezen összeget a hazai első takarékpénztártól kell, hogy felvette légyen; ha pedig az állam valamit felvesz, természetes, hogy azt meg is

Digitized by Google

kell fizetni. Itt a különbség köztünk csupán az, hogy én tudni szeretném és jó lenne, ha a ház is megtudná — és ha most nem volnának az adatok a t. pénzügyminister úrnál, bármikor később is felvilágosíthat bennünket ez iránt — hogy mely időben és minő okokból történt ezen egy milliónyi összegecske felvétele és volt-e a képviselőháznak erről különösen tudomása.

Ezek azok, a melyekre nézve én felvilágosítást óhajtanék; mert azt az egyet aztán alkotmányos ellenőrzési kötelességemnél fogva szükségesnek látom, hogy figyelmeztessem nemcsak a t. pénzügyminister urat, hanem általában a t. kormányt, hogy ily nagy összegre rúgó előirányzat nélküli kiadásoknál méltóztassék megtartani a háznak azon igen helyes határozatát, hogy ily összegek a háznak előleges tudomása nélkül semmi esetre se vétessenek fel. *(Helyesés a szélsőbalon.)*

Ez iránt kérek a t. minister úrtól, vagy a t. előadó úrtól felvilágosítást. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. képviselőház! Azt hiszem, tudva van a t. ház előtt a kormánynak többszörösen tett nyilatkozataiból, de tudva van a zárszámadásokból és tudva van az előirányzatokból és előirányzati indokolásokból is, így tehát nem a t. háznak tudomása nélkül történt, hogy az államjavak eladásánál az volt a szokás, hogy ha egy vevő kívánta, hogy az általa részletekben törlesztendő vételár leszámítoltassék, vagy ha a minister kívánta ezt, akkor pénzintézeteknél, jelesül a pesti hazai első takarékpénztár-egyesületnél a kincstárnak ezen vételár követelése leszámítoltatott és pedig, úgy tudom, a vevő tetszése szerinti részletekben 10—20 évre elosztva. A vevő köteles volt a részleteket befizetni az adópénztárba és ezek azután törlesztésül beszálíttattak a hazai első takarékpénztárba.

Ez az évek óta követett eljárás, mely a törvényhozásnak — megengedem, nem külön előterjesztés alakjában, hanem a zárszámadások, az előirányzatok tárgyalása alkalmával — többszörösen tudomására hozatott. Tudomására hoztam továbbá a t. háznak az 1891. évi költségelőirányzat előterjesztésekor tartott exposémban is azt, hogy ezen leszámítolásokat megszüntettem és rendkivüli eseteket kivéve — a midőn ha nem is előlegesen, de utólagosan mindenesetre tüzetesebben fognám a t. házat tájékoztatni — ismétlem, előre nem látható rendkívüli eseteket kivéve, a milyenek előestején ma azt hiszem nem állunk, ezen leszámítolással élni a kincstár nem is kiván, a minthogy a jelenben ily leszámítolások már nem is történnek.

Kérem a t. házat, hogy e felvilágosítást tudomásúl venni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Balogh Géza jegző: Horváth Ádám!

Horváth Ádám: T. képviselőház! Nagyon jól tudom, hogy nem kellemes a ház tisztelt tagjaira nézve az, hogyha valamely felszólaló képviselő szám-csoportokkal foglalkozik; de én ezúttal mégis kénytelen vagyok ezt tenni, mert a tárgyalás alatt levő jelentésben oly tételekre akadtam, a melyek megvallom, engem nagy mértékben nyugtalanítanak. Ugyanis a nyugdíj czímén mindegyik tárczánál igen tetemes túlkiadások fordúlnak elő. A ministerelnökségnél 8.891, a belügyministeriumnál 55.778, a kereskedelemügyi ministeriumnál 118.924, a földmívelésügyi ministeriumnál 25.196, a vallás- és közoktatásügyi ministeriumnál 16.985, az igazságügyministeriumnál 60.827, a honvédelmi ministeriumnál 42.683 frt túlkiadás van; úgy, hogy nyugdíjak czímén a túlkiadások összege az 1890-diki számadási évnek első háromnegyedében összesen 329.284 frtot tesz ki.

Ez az t. ház, a mi engem nagy mértékben nyugtalanít s a melyet egyáltalán nem hagyhatok szó nélkül különösen akkor, midőn tudjuk, hogy az 1891-diki költségvetésben 6,316.217 frt szavaztatott meg nyugdíjakra. Ha a negyedik évnegyedben is hasonló mérvü kiadások lesznek, akkor még a legoptimisticusabb számítás szerint is igen valószínü, hogy a nyugdíjra kiadott összeg — bele nem számítva természetesen a közösügyes nyugdíjakat — a hét milliót okvetetlenül megfogja haladni.

Meg nem állhatom, t. ház, hogy ezen alkalmat meg ne ragadjam arra, hogy figyelmeztessem a t. házat, milyen óriási arányban szaporodnak azon összegek, a melyeket Magyarország nyugdíj czímén kiad. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Az 1869. évi költségvetésben 2,537.500 frt volt nyugdíj czímén felvéve. Tiz évvel később 1879-ben 3,903.202 frt. a nyugdíjak összege, a mi 1,455.702 frttal több. 1885-ben, midőn ezen pártnak ellenzése daczára is meghozatott az 1885: XI. t.-cz., mely bőkezü, sőt mondhatnám, pazar intézkedéseket tartalmaz, 4,432.321 frtra növekedett a nyugdíj. Ettől kezve azután valóban megdöbbentő gyorsasággal emelkedik. Igy pl. 1887-ben 4,989.379 frt. 1888-ben 5,314.701 frt. 1889-ben 5,789.142 frt. a nyugdíjak összege. Az 1890. évre pedig, a mint ezt már az imént említettem, a legoptimisticusabb számítás szerint is felül fogja haladni a 7 millió frtot az az összeg, a melyet a magyar állam nyugdíj czímén kifizet. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mielőtt tovább mennék, t. képviselőház, azzal a kérdéssel óhajtok foglalkozni, hogy vajjon ezen jelentésben található-e valami megnyugta-

Digitized by Google

tás ezen túlkiadásokat illetőleg? *(Halljuk! Halljuk!)*

A ministerelnök úrnak túlkiadása: 8.891 frt 29 kr. Ezen összegből 166 frt. és 66 krról részletesen beszámol a ministerelnök úr, mondván, hogy annak alapját az képezi, hogy egy hivatalszolga özvegye részére saját kérelmére évi 100 frt nyudíja után kiutalványoztatott végkielégítés fejében 200 frt, a miből leszámítva 100 frt évi nyugdíjának 1890. szeptember—deczember időközre eső és beszüntetett részletét 33 frt 34 krt, maradt hiteltúlkiadás 166 frt 66 kr. Erről az összegről tehát egész részletességgel beszámol a ministerelnök úr, hanem a bagatell 8.724 frt 63 krról egy árva szót sem szól. *(Úgy van! a baloldalon.)*

A belügyminiszterium 55.778 frt 66 krnyi túlkiadására nézve semmiféle megokolást nem találok a jelentésben; ebben tehát egyáltalán meg nem nyugodhatom. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A pénzügyminister úrnak nyugdíj czímén nincsen túlkiadása, a mivel a ministerelnök úr azon állításával szemben, hogy a nyugdíjak összege előre nem látható, bebizonyította, hogy az újabban felmerülhető nyugdíj-igények igenis előre megállapíthatók s azokról pontos előirányzat készíthető. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A kereskedelmi minister úrnak szintén 118.924 frt túlkiadása van nyugdíj czímén. Erre nézve sem látok egy sor megokolást sem. A földmívelésügyi miniszter úrnak túlkiadása 25.196 forint. Erre nézve a következő, semmitmondó indokolást találtam: »A túlkiadás azon körülménynek tulajdonitandó, hogy az 1890. évi költségvetésbe az 1889. év elején érvényben állott nyugdíj-illetmények vétetvén előirányzatba, a mennyihen az új nyugdíjazások folytán előállott járandóságok összege a netán megszűnő nyugdíjak összegét túlhaladja, természetszerüen hitel-túllépésnek kell előállania«. Én e megokolással megelégedve nem lehetek.

A vallás- és közoktatásügyi minister úr 16.985 forint 45½ krral lépte túl a megszavazott hitelt és ezt egyáltalán nem indokolja. Bátor vagyok megjegyezni a t. minister úrral szemben, hogy efféle dolgokban nem elég nekünk hinni; hanem tudni is akarjuk, hogy mik voltak ezen túlkiadás okai. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Az igazságügyi minister úrnak is van 60.827 frt 25 kr. túlkiadása nyugdíj czímén. Az okokról, melyek ezt szükségessé tették, egyáltalán semmi sincs mondva.

Azt hiszem, t. ház, hogy ezen esetek elősorolása után joggal fejezhetem ki megdöbbenésemet a felett, hogy mily arányban szaporodnak nálunk a nyugdíjak és hogy joggal hivatkozhatom arra, hogy mennyire igaza volt ezen pártnak, midőn az 1885: XI. törvényczikk tárgyalásánál mindezen eredményeket megjósolta. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Másrészről aggodalmamat fejezem ki a felett, hogy miért nem találják a t. minister urak még azt sem szükségesnek, hogy e túlkiadásokat legalább indokolják. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Én ez alkalommal indítványt a dolog természeténél fogva nem adhatok be, de felkérem a t. pénzügyminister urat, legyen szives felvilágositani a házat és az országot arról, hogy honnan vannak e túlkiadások?

Nagyon kérem a t. pénzügyminister urat a saját érdekében is, hogy túlkiadásokban bővelkedő kollegái számára rendezzen egy pót-szaktanfolyamot *(Derültség a szélső baloldalon)* azon czélból, hogy tanitsa meg őket, miképen lehet előirányozni úgy, hogy az megálljon, a mint ő ezt meg is mutatta. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ezek azok, t. ház, a miket előadni óhajtottam s kérem a t. pénzügyminister urat, hogy ezeket úgy ő, mint t. kollegái becses figyelmükre méltassák. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Méltóztassék megengedni, t. ház, hogy akkor, midőn felvilágositásokkal szolgálok a t. képviselő úrnak, némileg egy kis pót-szaktanfolyamot tartsak *(Élénk derültség a jobboldalon)* a tekintetben, hogy tulajdonképen mi volt a czélja annak, midőn az országgyülés mindkét háza el méltóztatott rendelni azt, hogy a hitel-túllépések már negyedév közben is a t. háznak tudomására hozassanak.

Horváth Ádám: Azt tudom!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Megengedem, hogy tudja a képviselő úr, de a következményeket nem vonja le belőle.

Ezen kimutatásoknak czélja nem az volt, hogy itt érdemleges felvilágositások nyujtassanak az egyes túlkiadások tekintetében, hogy a t. ház ezen kimutatások alapján bírálja meg érdemileg a túlkiadásoknak helyességét, vagy helyt nem álló voltát. Ez, bocsánatot kérek, alkotmányossági szempontból is veszélyes volna, mert az érdemleges megbirálást akkorra kell fentartani, a mikor a zárszámadásokkal kapcsolatosan a felmentvény megadatik. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Ezen kimutatásoknak czélja az volt, hogy az előirányzat nélküli kiadásokról, akár jelentékenyebbek, akár kevésbbé jelentékenyek azok, a t. ház már előzetesen és szám-szerüen tájékozva legyen és hogy ha azt látja, hogy egyik vagy másik ágazatban oly túlkiadások fordúlnak elő, melyek nem törvényen alapúlnak, módja legyen felvilágositásokat kérni, útasitásokat adni, az ily törvényeken nem ala-

Digitized by Google

púló túlkiadások elkerülésére. *(Egy hang a szélső baloldalon: Azt kéri!)* Nem azt kéri, t. ház, mert a t. képviselő úrnak egész felszólalása oly kiadások ellen irányult, melyek törvényeken alapúlnak; a törvényben biztosított nyugdíjakat pedig, ha az utalványozás előfeltételei beállanak, megtagadni nem lehet.

Különben a t. képviselő úrnak, a ki azt mondja, hogy a miniszterek nem tartják szükségesnek a nyugdíjakat indokolni, megint csak azt válaszolhatom, hogy legyen szíves »szükségesnek tartani« elolvasni azon indokolásokat, a melyeket mi beterjesztettünk, nem ezen alkalomból, hanem a költségvetési törvény benyujtása alkalmával. Ezekben a t. képviselő úr meg fogja találni, hogy a nyugdíjak előirányzatát — a szavakra nem emlékszem, de lényegileg — körülbelül így indokoltuk: Eddig a nyugdíjakat előirányoztuk a megelőző év szükségletének alapján; az időközi növekedésre, valamint azon növekedésre, mely csak a jövőben fog előállni, tekintettel nem voltunk. 1890-re már felvettünk egy részletet ezen különbözet kiegyenlítésére. 1891-ben, ha jól tudom, valamennyi tárczánál egyforma alapokra fektettük a nyugdíj-előirányzatott: ugyanis nemcsak a megelőző szükségletet irányoztuk elő, mint jövő szükségletet, hanem, miután itt oly szükségletről van szó, mely egyideig még fokozódni fog, előirányoztuk azon többletet is, mely jövőre valószínűleg jelentkezni fog. A képviselő úr, gondolom 360,000 frtra tette az eddigi többletet; az 1891-iki költségvetésben körülbelül ennyivel irányoztuk elő magasabbra a nyugdíjösszeget, mint 1890-re.

Midőn ezen felvilágosítással szolgálok a t. háznak, egész őszintén meg kell vallanom, hogy magam is nagy sulyt fektetek arra, hogy ezen többé-kevésbbé meddő kiadás ne növekedjék a végtelenbe és e tekintetben módot is kivántam nyújtani arra, hogy a nyugdíjak a legszigorúbban bíráltassanak meg. Nem is a ház határozata alapján, de a pénzügyi bizottságban kifejezett kivánságnak megfelelőleg ugyanis az összes nyugdíjaknak kimutatását terjesztettem elő, igérvén, hogy ezen kimutatást, nem ugyan évről-évre, de koronként mindig a t. ház elé fogom terjeszteni, azért, hogy annak alapos megbirálása által saját részükről is méltóztassanak közrehatni azon kérdés megoldására, hogy ezen nyugdíjterhet hol és mikép lehetne enyhíteni. *(Helyeslés.)*

De a kormány egy s más intézkedést is tett saját kebelében, bizonyságául annak, hogy nem nézi összetett kezekkel ezen, talán elkerülhető kiadások kérdését. Nevezetesen tárgyalásokat indított meg az iránt, hogy az ideiglenesen nyugdíjazottakat, a kik egyik vagy másik szolgálati ágban a további szolgálatra alkalmatlanoknak nyilvánittattak, nem lehet-e egy másik szolgálati ágnál alkalmazni azon czélból, hogy nyugdíjuk, vagy ennek nagy része, megtakarítható legyen. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azt hiszem, hogy ezen intézkedések elég bizonyítékát szolgáltatják annak, hogy a kormánynak is az a törekvése, hogy a nyugdíjak a végtelenségig ne fokozódjanak. *(Helyeslés.)*

Kérem a t. házat, hogy ezen felvilágosítások után a jelentést tudomásúl venni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Balogh Géza jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. ház! *(Halljuk!)* A felmerült vita következtében csak pár megjegyzésre leszek bátor igénybe venni a t. ház figyelmét.

Legelőször is a t. pénzügyminister úr felszólalása következtében kénytelen vagyok a tényállást a nyugdíjazásra vonatkozólag oda rectificálni, hogy 1891. évre sem nyugszik egyenlő alapon a különböző ministeriumok részéről előterjesztett nyugdíjelőirányzat, a mennyiben az egyik minister a megelőző év végéig, a másik a költségvetés készítése évének május haváig, a harmadik ismét még előre is combinálva veszi fel a nyugdíjazásra szükséges előirányzati összegeket.

Egy alkalommal már voltam bátor a t. házban felemlíteni annak a szükségességét, hogy igen czélszerű volna az előirányzatokat minden ministeriumban egyenlő alapra fektetni, mert legalább tájékozást nyerhetnénk arra nézve, hogy az előirányzatok a pénzügyi évnek melyik hónapjáig terjednek, tehát realis alapon nyugszanak-e vagy sem.

Egyébiránt, t. ház, nem ez a fő oka annak, hogy felszólalok, hanem más. A t. pénzügyminister úr ugyanis szíves volt — és ezért őt méltó köszönet illeti — előterjeszteni a nyugdíjasok jegyzékét, a mint az a mult év végeig tényleg az államháztartásra nehezedett. Én voltam ezt bátor annak idején a pénzügyi bizottságban kérni; még pedig azon oknál fogva mert értesüléseim voltak, hogy vannak egyének, *(Halljuk!)*, kik nyugdíjt húznak és e mellett más állásban állami szolgálatban rendes fizetés mellett alkalmazva vannak. *(Felkiáltások: Úgy is van!)* Azt gondolom, hogy ez még sem engedhető meg. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Sőt tovább megyek, még az sem engedhető meg, hogy valaki nyugdíjaztassék, mielőtt munkaképtelenné válnék, vagy az az idő bekövetkeznék, midőn az illető nyugdíjazását kérheti. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Még kevésbbé engedhető meg azután az, hogy egyes egyének az állam pénztárából kétféle fizetést húzzanak, még pedig egy felől nyugdíjat, más

Digitized by Google

felől pedig rendes fizetést, mint rendszeresen alkalmazottak *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)*; pedig azon kimutatásban magam is találtam ily tételt azon szűk körben is, melyre az én társadalmi ismereteim terjednek.

Én tehát ezzel kapcsolatosan arra vagyok bátor a t. pénzügyminister urat kérni: méltóztassék ez iránt beható vizsgálódásokat tétetni s azt semmi körülmények közt meg nem tűrni, hogy némely egyéneknek — az adott esetben, merem állítani, politikai szolgálatokra is tekintettel — ily törvénytelen jutalmak nyujtassanak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Még azt a körülményt akarom felemlíteni, hogy igaza van Horváth Ádám t. barátomnak abban, hogy a nyugdíjak rengeteg mérveket öltenek és felette nagy összegekben nehezednek az államháztartásra. De én ezt t. ház e szempontból kifogásolni nem tudom, mert abban meg a t. pénzügyminister úrnak van igaza, hogy azon egyéneknek, kiket a törvény alapján nyugdíj illet meg, azt minden körülmények közt ki kell utalványozni, még akkor is, ha ebből túlkiadások származnak.

Én tehát e tekintetben nem kifogásolok semmit, hanem csak arra vagyok bátor a t. pénzügyminister úr figyelmét felhivni, hogy ha óhajtja azt, hogy a nyugdíjak évről-évre nagyobb mérveket ne öltsenek, méltóztassék kétféle intézkedést figyelmére méltatni: jelesen méltóztassék először a nyugdíjazásnál követendő eljárásnak lehető legnagyobb szigorát alkalmazni *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon)*; másodszor méltóztassék a nyugdíjtörvényt a mennyire lehet, bizonyos rendelkezéseiben mielőbb reformálni, mert valamint én például, annak idejében, mikor a törvény alkottatott, úgy ma is azon véleményben vagyok, hogy azon nehéz pénzügyi viszonyok közt, melyek közt az ország él és mozog, megbotránkozás nélkül ministereket *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon)* és főispánokat nyugdíjazhatóknak nem tartok. *(Helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Én, t. ház, az államszolgálat iránt a lehető legodaadóbb elismeréssel viseltetem és távol állok azon czélzattól, hogy a kik hosszú éveken át tevékenységük összességét az állam érdekében feláldozzák, azok életük előhaladottabb korában, vagy munkaképtelenségük esetére az állam áttal ne istápoltassanak, vagy jutalmaztassanak. De viszont nem vagyok barátja annak, hogy a hol ilyen szükség fenn nem forog, hogy a hol ennek indokoltsága meg nem állhat, ott az állam nehéz pénzügyi viszonyai közt nagylelkűbb legyen, mint a mennyire az megengedhető.

Midőn a nyugdíjtörvény tárgyaltatott, mi például elleneztük a ministereknek és főispánoknak kivétel nélkül való nyugdíjazását. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)* És ha jól emlékszem, épen pártunknak akkor egyik tagja, a jelenlegi tisztelt igazságügyi minister úr egyike volt azoknak, a kik ezen törekvés ellen felszólaltak és ajánlotta a képviselőháznak, hogy még a minister urakkal szemben is az az eljárás követtessék, hogy ott, a hol annak indokoltsága fenforog, esetről esetre az illető minister úr viszonya szerint nyugdíj adassék, a mint ez tudtommal Angliában is így van; de hogy derűre-borúra oly egyéneknek — a kik különben elismerem, hasznos szolgálatokat tettek, a kiknek érdemeit e téren elismertem mindig, elismerem most is, el fogom ismerni a jövőben is; de ha az illetők nincsenek abban a helyzetben, hogy az államnak jogosult segélyezését igénybe venni kényteleníttetnek — hogy ismétlem, ily egyének szére is adassanak nyugdíjak: ezt én helyeselni nem tudtam eddig sem és nem fogom helyeselni ezután sem. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha tehát a t. pénzügyminister úr velünk együtt érzi azt, hogy a nyugdíjak nagy sulylyal nehezednek államháztartásunkra; méltóztassék úgy administrativ hatáskörében, mint a törvényalkotás terén is azon az úton haladni, a melynek segítségével ezen kiadások, ha nem is mondom nagy mértékben, de mégis lejebb szállíthatók lesznek. Ezeket kivántam ezúttal előadni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Bocsánatot kérek a t. háztól, hogy ismételten felszólalok; de kénytelen vagyok erre először azért, hogy kijelentsem, még pedig a leghatározottabban kijelentsem a t. ház előtt azt, hogy egyetlen egy esetről sincs tudomásom, a melyben valaki kétszeres nyugdíjat huzna; még kevésbbé van tudomásom olyan esetről, hogy bárki kétszeres nyugdíjat valami politikai szolgálat czímén húzott volna. Olyan esetről sincs tudomásom, a melyben valaki nyugdíjat húzna s e mellett nyugdíjba beszámitható fizetést is élvezne. Legyen meggyőződve a t. ház, hogy ha ilyen eset akár nekem, akár minister-társaimnak tudomására jut: a nyudíjtörvény határozmányaihoz képest azonnal intézkedni fogok, hogy a kétszeres illetmények közül az egyik, a melyet be kell szüntetni, azonnal beszüntettessék. Nagyon lekötelezné nek a t. képviselő urak, ha nem általános recriminátiókat tennének, hanem ha tételről-tételre felsorolván mindenki legjobb tudomása szerint az eseteket, hozzájárulna az illetéktelenül húzott nyugdíjak megszüntetéséhez. Hiszen épen azért van beterjesztve a kimutatás és legyen meggyőződve a t. képviselő úr, hogy ha illetéktelen nyugdíj-élvezeteket juttat tudomásomra, azok megszüntetése iránt azonnal intézkedni fogok.

Digitized by Google

Lits Gyula: Hát a katonatisztek nyugdíjazása?

Wekerle Sándor pénzügyminister: A katonatisztek nyugdíjazását nem én terjesztem elő, ezt tudni fogja a t. képviselő úr. De ha e tekintetben illetéktelen nyugdíjazás fordúl elő, annak megszűntetése iránt is fogunk intézkedni; nem közvetlenül ugyan, mert az intézkedési jog nem minket illet, de hatáskörömben utána akarok járni, hogy ez megtörténjék. *(Helyeslés.)*

A mi a másik kívánságot illeti, hogy nagyobb szigorral járjunk el a nyugdíjazásoknál: legyen meggyőződve a t. képviselő úr és itt nemcsak általánosságban beszélek, hanem utalok a zárszámadásokra, hogy a kivételes nyugdíjazások a lehető legkisebb mértékre vannak szorítva.

Azok a kegydíjak, a melyek ezelőtt a nyugdíjak összkiadásainak jelentékeny összegét képezték, ma évről-évre apadnak és oly mellőzhetetlen szükséges esetekre szoríttatnak, hogy el merem mondani — a mit már a ház előtt, ha nem is ezen, de más szavakkal ki is nyilvánítottam — hogy nem hogy túl mennénk, hanem inkább innen maradunk azon a határon, melyet a méltányosság és humanismus szab elénk. A nyugdíjak emelkedését tehát oly módon, hogy nagyobb szigorral járjunk el, legalább azt hiszem, megakadályozni nem lehet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A t. képviselő úr által felhozott harmadik kérdésre áttérve, nem akarok most vitába bocsátkozni a felett, hogy a ministeri és főispáni nyugdíjazások helyesen vagy nem helyesen történnek-e. Azt hiszem, hogy igenis helyesen, mert méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy a ministereknek korántsem nyujtjuk az anyagi megélhetés és a rózsás helyzet oly eszközeit, hogy kivált azon bánásmód után, a melyben ők néha részesülnek, olyan nagyon visszavágyódnának a bársony székbe. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és derültség a baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: A ministeri nyugdíj tehát fájdalom-pénz! *(Élénk derültség a szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Legyen meggyőződve a t. ház arról is, hogy ha annak, a ki fáradságos munkában töltötte el életét, még arra sincs kilátása, hogy méltányos megbírálásban részesüljön akkor, a mikor itt hagyja ezen állást, hogy a nyugalomban élvezhesse azt a pár szűk falatot, melyet neki a törvény szán: akkor nem a vagyonosabb osztálynak, hanem épen a demokratiának tesznek önök rossz szolgálatot, mert ennek teszik lehetetlenné e székek elérését. *(Igaz! Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)*

Nem szeretnék t. ház, e kérdésben vitát felidézni, tudom, hogy igen nagy számban hozhatók fel érvek mellette és ellene; hanem csak azon szempontból teszek észrevételt a felszólalásra, hogy akkor, midőn egy óriási nyugdíj-teherről van szó, sohasem kicsiny, hanem mindig nagy tényezőkkel kell dolgoznunk, mert csak az elenyészőleg csekély ministeri nyugdíjak azt a terhet ugyan nem fogják apasztani. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kérem a t. házat, hogy az általam elmondottakat tudomásúl venni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kíván, kérdem a t. házat: méltóztatik-e a zárszámadást vizsgáló bizottság jelentését tudomásúl venni, igen, vagy nem? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház többsége a jelentést tudomásúl veszi s hasonló czélból a főrendiházhoz átküldeni határozza. *(Helyeslés.)*

Következik a közgadasági bizottság 675. sz. jelentése, a »Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez való csatolása iránt a német birodalommal 1890. évi deczember hó 2-án kötött szerződés beczikkelyezéséről« szóló 666. számú törvényjavaslat tárgyában.

Azt hiszem, a jelentést felolvasottnak méltóztatik tekinteni és így az általános vitát megnyitom.

Az első szó illeti a bizottság előadóját.

Emich Gusztáv a közgazdasági bizottság előadója: T. ház! A szőnyegen lévő törvényjavaslat indokai közül, a melyekkel annak elfogadását ajánlom, hármat vagyok bátor első sorban felhozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Az első az, hogy itt olyan osztrák községről van szó, a melynek földrajzi helyzete s közlekedési viszonyai kívánatossá teszik, hogy ezen kis hegyi község, mely főképen állat-kereskedéssel foglalkozik s melynek közlekedési iránya Bajorország felé vezet, már a megélhetés szempontjából is a német birodalmi vámrendszerhez csatoltassék. A második indok, a mely a szerződés elfogadása mellett szól az, hogy az országgyűlés az 1869 : IX. törvényczikkel, a hasonló viszonyok közt lévő Jungholz tiroli községre nézve ugyanezen megoldási módot fogadta el, a mennyiben e községet szintén a német vámrendszerhez csatolta. A harmadik indok végre az, hogy a közös vámjövedelem tekintetében megvannak azon biztosítékok, hogy ezen kis község után a német birodalom által beszedendő fogyasztási és vámilletékeknek megfelelő összeg a monarchiának közös vámbevételei között fog helyet foglalni és erre nézve Magyarországnak a megfelelő törvényes befolyás biztosítva van.

A mi a szerződés részleteit illeti, melyek-

Digitized by Google

ben az osztrák területi fönhatóságnak egyes cautelái vannak megállapítva a németbirodalmi, illetőleg bajor vámközegekkel szemben: ezek az osztrák államnak tisztán belső ügyét képezvén, a közgazdasági bizottság nem tartotta feladatának azok bírálatába bocsátkozni.

Ezek előadása után, kérem a t. házat, méltóztassék e törvényjavaslatot, mint czélirányos intézkedést általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Balogh Géza jegyző: Kun Miklós!

Kun Miklós: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Felszólalásomnak a czélja nem az, hogy az egyezmény elfogadását akadályozzam; ámbár a t. ház meglehet győződve arról, hogy óhajtva várjuk azon helyzet alakúlását, hogy egy nem Magyarországhoz tartozó területnek más vámrendszerhez való csatolásához nekünk legalább a jelenleg fennálló vámközösség alapján semmi közünk ne legyen. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! A függetlenségi párt mindig az önálló vámterületnek volt híve s mindig azt állította, hogy Magyarország közgazdasági felvirágzása, boldogúlása egyedűl akkor várható, midőn Magyarország vámügyi törvényhozása és intézkedései felett mint önálló ország fog rendelkezni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Fájdalom, hogy az 1867/8. óta fennálló vámközösség a függetlenségi pártnak e nézeteit s politikai meggyőződését igazolja. Hála Istennek, *(Halljuk! Halljuk!)* terjed az országban az a nézet, hogy Magyarország gazdasági felvirágzása egyedűl teljes függetlenségének e téren is elérésétől függ *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és örvendetes jelenség az is, hogy a szakkörök is mindinkább bátrabban nyilatkoznak az önálló vámterület mellett. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* De azért mégis szükségét látom annak, hogy ezúttal is vitattassék, vagy ha nem vitatjuk, legalább felemlítessék az önálló vámterület szükségessége; mert úgy látszik, hogy még azon szűk körben is, a melyet Magyarországon a vámközösség vagy a szövetségi törvények kijelölnek, Magyarország közgazdasági érdeke minduntalanúl — mint az a legközelebbi napokban is történt — szomorú megtámadtatásoknak van kitéve.

De szükségesnek láttam a felszólalást azért is, t. ház, mert ámbár a függetlenségi párt tudván azt, hogy a vámszövetségnek felmondása csak az 1896-ik év végével következhetik be, nem tartotta szükségesnek minduntalan hangoztatni azt, hogy önálló vámterületet kíván: e hallgatásból, úgy látszik, téves magyarázatok kerültek ki; mert csak a mult évben itt Budapesten működött osztrák delegatióban emelkedett egy hang, mely azt állította, hogy a vámközösség eszméje Magyarország területén már annyira a nép vérébe, köztudatába, közvéleményébe ment át, hogy ideje volna már a vámszövetségnél szorosabb egységet létesíteni.

Én azt hiszem, t. ház, hogy ezzel a gondolattal sem Magyarország népessége, sem képviselőháza a jelen körülmények közt megbarátkozni nem fog, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Ezért méltóztassék magunktartását a jelen javaslat tekintetében az általam előterjesztett indokokkal megbírálni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincs feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kíván, a vitát bezárom. Kérdem a t. házat, hogy méltóztatik-e a szőnyegen levő javaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadni: igen, vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház többsége azt elfogadja. Következik a részletes tárgyalás, először a czím.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét, aztán a 1—14. §-át, a zárjegyzőkönyv I. pontját az 1. czikkhez, II. pontját az 5. és 6. czikkhez, a III. pontot a 8. czikkhez, a IV. pontot a 9. czikkhez, az V. pontot a 11. czikkhez, a VI. pontot a 12-ik czikkhez, a VII. pontot a 13-ik czikkhez, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint a törvényjavaslat részleteiben is elfogadva lévén, az végső megszavazás végett a legközelebbi ülés napirendjére tűzetik.

Következik a közgazdasági bizottság 679. sz. jelentése, »az Olaszországgal 1887. évi deczember hó 7-én kötött és az 1888. évi XV. törvényczikkbe iktatott kereskedelmi és hajózási szerződés felmondására megállapított határidőnek meghosszabbítása iránt létrejött megegyezés beczikkelyezéséről« czímű 668. számú törvényjavaslat tárgyában.

Azt hiszem, a t. ház a jelentést felolvasottnak méltóztatik tekinteni s így az általános vitát megnyitom. Az első szó a bizottság előadóját illeti. *(Halljuk! Halljuk!)*

Emich Gusztáv, a közgazdasági bizottság előadója: T. ház! Az Olaszországgal 1887-ben kötött szerződés még jelenleg is érvényben van. Annak 29. czikke ezen szerződés felmondása iránt intézkedik, még pedig akként, hogy ha a szerződés 1890. deczember 31-éig fel nem mondatik, akkor az hallgatólag még 1897. év végéig érvényben marad, vagy pedig azon alternativa állíttatik fel, hogyha az 1890. deczember 31-én felmondatik, akkor az csak 1891. deczember 31-éig, tehát egy évig marad érvényben. Ez a 29. czikkben megállapított intézkedés azonban nem felelt meg a tényleges kereskedelmi politikai viszonyoknak.

Az osztrák-magyar monarchia és Olaszország között létező kereskedelmi viszonyok kétség-

Digitized by Google

kívül elég jelentékenyek arra, hogy a legmelegebb ápolásban részesüljenek, azonban még sem képezik a két állam kereskedelmi politikai viszonyának kulcsát. Mindkét államnak érdekében állott tehát, hogy a szerződő feleknek különösen 1892-re nézve kereskedelmi politikájuk számára a szabad kéz és a lekötöttség nélkül való intézkedés lehetősége kellő módon biztosíttassék.

Erre nézve a jelen törvényjavaslat módot nyujt oly irányban, hogy ha a felmondás a folyó év végével megtörténik, a szerződés még egy évig érvényben marad; ha azonban egyik fél sem élne a felmondás jogával, a szerződés szintén az 1897. év végéig fog érvényben maradni és kereskedelmi viszonyaink számára a szerződéses alap továbbra is biztosítva leend.

Miután a törvényjavaslatban foglalt nyilatkozat teljesen czélirányos és a kereskedelmi politika rendezésénél a magyar kormánynak szabad kezet tart fenn: a közgazdasági bizottság a törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául a t. háznak elfogadásra ajánlja. *(Elfogadjuk!)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincs feljegyezve; ha szólani senki sem kiván, a vitát bezárom s kérdem a t. házat: méltóztatik-e a törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen!)*

A törvényjavaslat általánosságban elfogadtatik.

Következik a részletes tárgyalás.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot pontonként, mely észrevétel nélkül elfogadtatik.)*

Elnök: E szerint a törvényjavaslat részleteiben is elfogadtatván, végső megszavazása a legközelebbi ülés napirendjére tűzetik ki.

Következik a XXII. sorjegyzékben foglalt kérvények tárgyalása.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa.)* Semsey Adolf és Kriger József, mint néhai b. Rudnyánszky Józsefné örökösei, hitbizományának vagyonkezelői, italmérés kártalanítási igényeiknek törvényhozás útján leendő orvoslását kérik.

Hertelendy Béla előadó: T. képviselőház! Semsey Adolf és Kriger József nem a maguk, hanem néhai b. Rudnyánszky Józsefné hitbizományi örökösei nevében regále-kártalanításból származó sérelmük orvoslásáért folyamodnak a képviselőházhoz. Bátor vagyok kérvényük tartalmát a t. házzal röviden megismertetni.

Folyamodók azt adják elő, hogy épen 1880-ban Igar községben, Fehérmegyében, összes birtokuk és a regále is haszonbérbe adatott 1888-ig és ezen bérszerződés illetékezés végett bemutattatott a pénzügyigazgatósághoz. A szerződés egyik pontjában kiköttetett az, hogy a bérlő fizesse meg az uradalom tulajdonosaira eső italmérési regále-adót is. Ezen az alapon a bérlő meg is adóztatott és pedig a bérszerződési bérösszeg 10.250 frt után, melyhez egy kisebb birtok után jött még 1400 frt és az ő saját illetménye 3000 frt és regie czímén 1150 frt és így összesen 15.800 frt után a törvény értelmében 25%-al, a mi 3950 frtot tesz ki s ezen összeg 10%-át fizette a bérlő, vagyis 395 frtot. Azonban még mindig nem igazolták azt, hogy ebben a regále-adó is benfoglaltatott. 1887-ben tehát a regálekártalanításáról szóló törvényben alapúl vett évek utáni évben külön kirovatott rájok 5 évre visszahatólag a regále-adó és pedig évenkénti 320 frtban. Így tehát ezen czímen fizettek 64 frt adót, kérvényökben pedig felszámítottak 640 frtot, a kis bérlők által fizetett 64 frtot és így összesen kihoztak 12.677 frt kártalanítási járandóságot.

A királyi kincstár képviselője részükre semmi összeget sem hozott javaslatba, a kártalanítási törvény 2. szakasza alapján, a hol az foglaltatik, hogy azok, a kik a megfelelő években adót nem fizettek, kártalanításra igényt nem tarthatnak. A közigazgatási bizottság azonban megállapított részükre 10.189 frtot. A pénzügyminister, mint másodfokú megbírálója az ügynek, ismét a kincstár képviselőjének véleményéhez járúlt és kártalanítást nem állapított meg, a törvény 2. szakaszára való hivatkozással. Minthogy azonban a kérvényi bizottság azon álláspontón van, hogy a bérlő nemcsak a haszonbéri összeg után fizetett adót, hanem annál többet, nevezetesen 3000 frt járandóság czímén és azonkivül 1150 frt regie után is fizetett bérleti adót: ebből azt a következtetést vonta, hogy a bérlő által fizetett harmadosztályú kereseti adóban alkalmasint benfoglaltatik a tulajdonosok által fizetendő regále-adó is.

Ugyanazért a kérvényi bizottság véleménye az, hogy a kérvény felülvizsgálat végett adassék ki a pénzügyministernek.

Elnök: A kérvény kiadatik a pénzügyministernek.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa.)* Ola (zalamegyei) községben italmérési jogot gyakorolt tulajdonosok, az 1888: XXXVI. t.-cz. 8. §-ának megváltoztatását kérik.

Hertelendy Béla előadó: T. ház! Zalamegye Ola község jelenleg Zala-Egerszeg városához csatolt városrész lakosai 1701-ben nyertek házanként gyakorlandó italmérési jogot, úgy hogy minden telkes gazdának joga volt a korcsmáltatást gyakorolni. Azonban daczára annak, hogy a kincstár képviselőjével kiegyeztek és az egyezségileg megállapított összeget a közigaz-

Digitized by Google

gatási bizottság albizottsága is elfogadta: a pénzügyminister által kártérítésben egyáltalában nem részesültek, azon indok alapján, hogy csakis harmadosztályú kereseti adót fizettek és annak is csak a minimumát, tehát őket kártalanítás nem illeti meg.

Ők ezt sérelmesnek találván, a képviselőházhoz intézett kérelmök oda irányúl, hogy a törvénynek 8. szakasza módosíttassék és a helyett olyan törvényes intézkedés hozassék be, hogy ők és a hasonló jogviszonyban lévő egyének kártalanításban részesíttessenek.

Elmondják azt, hogy a tőkekamat- és járadék-adó a törvénynek 7. §-ában hivatkozás az 1868: törvény 24. §-ára, a mely azt mondja, hogy a tőkekamat-adó hivatalból is meg volt állapítandó. Azaz, ha az illető adózó vallomást nem is tett, az hivatalból is ki volt vetendő. Azonkivül előadják azt is, hogy midőn az adóközegek kivetik a harmadosztályú kereseti adót, akkor kellett, hogy első sorban legyen az ő üzleti adójoknak jogalapjuk is, vagyis annak a jognak is meg kellett a kereseti adónál lennie.

Ha ez a jog megvan, nem a jogosúltaknak kell azt igazolniok, hogy ezen adójukban, a harmadik osztályú kereseti adóban, benne foglaltatik a tőkekamat- és járadék-adó, hanem, minthogy ők ezen a jogalapon gyakorolták a korcsmáltatást is, megfordítva előbb a jognak kellett meglenni és ha az megvan, akkor a kereseti adó iránti bizonyítás a kincstárra hárúl.

Ily körülmények közt és tekintettel azon gyakorlatra is, melyet a pénzügyi közigazgatási bíróság 1884-ben megállapított, hogy tudniillik, ha ezen dologi jogosítványok — malomjog, korcsmáltatási jog — a tulajdonosok által együtt, egy személyben gyakoroltatik, az illetők csakis kereseti adóval róhatók meg, de tőkekamat- és járadék-adóval nem; tehát ott, a hol ezek összeesnek, a tőkekamat- és járadék-adó nem is kereshető, hanem az italmérési adóban, habár csak a legkevesebb volt is az, benne kell lennie a kereseti adónak is: mondom, ily fontos körülményekre tekintettel, ajánlja a kérvényi bizottság, hogy a kérvény adassék ki a pénzügyminister úrnak pártolás végett.

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Én, sajnálatomra, határozottan ellentétes állást vagyok kénytelen e kérdésben a t. előadó úrral szemben elfoglalni; *(Halljuk! Halljuk!)* sőt bocsánatot kérek, magam is jelen voltam a kérvényi bizottságban és még azt is kétségbe merem vonni, hogy a bizottság ezen intentiókból adta ki a kérvényt a pénzügyministernek. A t. előadó úr a kártalanítási törvény 8. §-ában foglalt világos határozmányok ellenére azt az elvet vitatja, hogy oly esetekben, midőn egy jogosúlt maga gyakorolja az italmérést, első sorban az általa fizetett harmadosztályú kereseti adó által a jogot kell meghatározottnak, megadóztatottnak venni és csak másodsorban az ő korcsmáltatási keresményét.

Én nem méltányossági szempontból kérem a kérdést megbírálni. Ennek helye lehetett akkor, midőn a törvényt alkottuk; most azonban a kártalanítási törvény 8. §-ának alkalmazásáról van szó; a mely törvény nem a mint fel méltóztatott hozni, a pénzügyi közegeknek teszi kötelességévé, hogy igazolják: vajjon ezen harmadosztályú kereseti adóban a jogon kívül benne van-e az üzlet is; hanem megfordítva, a félnek teszi kötelességévé, hogy ha kártalanítást akar nyerni, be kell bizonyítania, hogy abban a harmadosztályú kereseti adóban az ő joga is meg volt adóztatva.

Én tehát, t. ház, kénytelen vagyok itt ezen elvi álláspontot határozottan jelezni és annak sértetlen fentartását kérni, mert igen nagy horderővel bírhat itt az elveknek nem szabatos meghatározása. *(Helyeslés jobb felől.)*

Egyébként úgy ezen kérvények, mint általában az itt előfordúló kérvényekre nézve leszek bátor a t. képviselőháznak további eljárásomat tudomására hozni; jelesen azt vagyok bátor itt kinyilatkoztatni, hogy én a kártalanítási kérvények két nemét újból felülvizsgálat tárgyává fogom tenni és pedig hivatalból teszem felülvizsgálat tárgyává mindazon korcsmárosok, illetőleg azon tulajdonosok ügyét, a kik önmaguk gyakorolták az italmérést és ez után harmadosztályú keresetdadóval voltak megróva. *(Helyeslés.)* Nem hivatalból és általánosan, hanem ha valaki jelentkezik, újból megvizsgálom azon ügyeket, a hol a földbirtok együttesen volt bérbeadva a regáléval és a bérlő volt köteles fizetni az adót, de a fizetést nem teljesítette.

E tekintetben és általában ezenkivül akár itt, akár a pénzügyministeriumban adatik be kérvény, vagy másként hivatik fel figyelmem — méltóztassék a t. ház meggyőződve lenni — nem zárkózom el soha az elől, hogy egy már eldöntött ügyet újra vizsgálat tárgyává tegyek, hogy ismételten meggyőződést szerezzek arról: helyesen bíráltatott-e meg, s hogy esetleg megadjam a megillető kártalanítást. *(Helyeslés.)*

Ez az én álláspontom általában és azért a kérvényi bizottságban is oly kérvényekre nézve, melyeket a bizottság egyszerűen a ház irattárába óhajtott letenni, magam kértem a bizottságot, hogy egyenesen adja ki a pénzügyministernek és pedig azért, mert akár kiadja, akár nem, a panaszos ügyeket újból át óhajtom vizsgálni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Kérem ennélfogva a t. képviselőházat, hogy ezek tudomásúl vétele mellett méltóztassék nekem a kérvényt kiadni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Digitized by Google

Hertelendy Béla, a kérvényi bizottság előadója: Engedelmet kérek, de nekem kötelességem a kérvényi bizottság álláspontját védelmezni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Korántsem az volt a kérvényi bizottság álláspontja, hogy a minister úr eljárását helytelenítse s mintha azt törvénytelennek találta volna; ellenkezőleg, teljesen helyeselte és törvényesnek találta álláspontját. A kérvényezők azonban a törvény 8. §-ának módosítását kérik és e helyett a törvényes álláspontnak megfelelő más, a magánjogi igények érvényesítésére alkalmas törvénynek meghozataláért esedeznek. Midőn tehát a kérvényi bizottság a törvényt módosítani czélzó kérvényeket javasol pártolás végett a ministerhez átteni: nem a kérvényezőknek magánügyét pártolja, hanem egyáltalában mindazon egyénekét, a kik hasonló viszonyok közt vannak, vagy talán lesznek. *(Helyeslés bal felől.)*

Ez volt tehát a kérvényi bizottság álláspontja; mert másként, ha a kérvényi bizottság magát a törvényt, vagyis az 1888. évi XXXVI. t.-cz. 8. §-át bírálja, akkor a minister úrnak álláspontját helyeselnie kellett volna.

Kérem tehát a kérvényi bizottság nevében, hogy a kérvényeket pártolás végett méltóztassék a ministerhez áttenni. *(Helyeslések.)*

Rakovszky István: T. képviselőház! Én hosszabb indokolás nélkül a kérvényi bizottság határozati javaslatával szemben egy másik határozati javaslatot vagyok bátor elfogadásra ajánlani. *(Halljuk!)*

A nézeteltérés ugyanis, ha jól értettem a felszólalásokból, a körül forog, hogy a kérvények egyszerűen adassanak-e ki a pénzügyministernek, vagy pártolás végett. Minthogy pedig én, legalább azok után, a miket a pénzügyminister úr kifejtett, nem találnám helyesnek, hogy a t. ház ezen szavak által „pártolás végett adatnak ki", magáévá tegye, a mi a kérvényekben, esetleg még a törvény módosítására vonatkozólag is foglaltatik; *(Helyeslés.)* míg másrészről helyesnek találom azt, hogy ott, a hol egyes esetekben a pénzügyminister úr a bajokat orvosolhatja, azt megtegye: én ennélfogva nem akarok abba a túlzásba esni, hogy a kérvényeket egyszerűen irattárban helyezzék el, hanem, hogy meg legyen az orvoslásnak lehetősége, óhajtom, hogy a pénzügyministernek a kérvények kiadassanak, de minden hozzátétel nélkül. *(Általános élénk helyeslés.)*

Ily értelemben vagyok bátor határozati javaslatot benyujtani. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Kérdem a t. házat: elfogadja-e változatlanúl a kérvényi bizottság javaslatát, a mely szerint a kérvény pártolás végett adatik ki a pénzügyministernek, igen vagy nem? *(Nem!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház azt nem fogadja el és igy kijelenthetem azt is, hogy a ház Rakovszky István módosításával fogadja el a határozati javaslatot.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: Özv. Holczer Ábrahámné, úgy is, mint kiskorú gyermekei t. gyámja, komárommegyei csicsói lakos, a pénzügyministernek regále-kártalanítás ügyében hozott határozatát megváltoztatni kéri.

Hertelendy Béla, a kérvényi bizottság előadója: T. képviselőház! Özv. Holczer Ábrahámné, úgy is, mint kiskorú gyermekei t. és t. gyámja, nemesi jogon birt volt korcsmáltatási jogot Komárommegye Csicsó községében; de mivel ő maga gyakorolta a korcsmáltatási jogot, csakis harmadosztályú kereseti adót fizetett és ezen az alapon a közigazgatási bizottság 7.505 forintban állapította meg a kártalanítást, ellenben a pénzügyminister úr azt leszállította 5.400 forintra. Ebben ő sérelmet lát és a háznál kér orvoslást.

A pénzügyministeri leiratban az volt előadva, hogy folyamodó nem teljesítette szabályszerűleg a törvény 10. §-ában megkivánt többlet-bizonyítást; nevezetesen csak másolatban csatolt egy szerződést folyamodványához és azonkivül egy bírósági végrehajtási végzést, melyben 450 frt haszonbér-hátralék behajtását sürgeti. Ezeket azonban törvényszerinti okmányoknak nem fogadhatja el, mert a bírósági végzésből nem tünik ki, hogy mely időből származik a hátrálék; másrészt a bérlő ki lett ugyan hallgatva, mint tanú a vallomás igazolására, de érdekeltségénél fogva azt sem lehetett elfogadni s azért sem, mert egy tanú vallomása nem teljes bizonyíték. Ezért a harmadosztályú kereseti adójában benfoglalt összeg után állapíttatott meg a kártalanítási tőke. A kérvényi bizottság ezt helyesnek találta és a kérvényt visszavehetés czéljából irattárba helyeztetni javasolja.

Kun Miklós: T. ház! Az imént tárgyalt kérvények mindegyikére kimondta a t. ház, hogy a pénzügyminister úrnak kiadatnak; egyedül a jelen kérvény az, melyet a bizottság az irattárba kíván letétetni. A t. pénzügyminister úr, azt hiszem, egyáltalán nem fogja kétségbe vonni azt, hogy lehetnek egyes sérelmes esetek, melyekben a kártalanításra jogosított követelésének megfelelő kielégítést nem nyert. Én nem kérek a t. háztól egyebet, mint hogy méltóztassék a kérvényt is azon elbánásban részesíteni, mint az előbbieket. Lehet, hogy igaza van a kérvényezőnek, lehet, hogy nincs igaza; de egyedül ez az út az, melyen netáni károsodását megelőzheti. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Digitized by Google

Kérem a t. házat: méltóztassék elhatározni, hogy ezen kérvény is kiadassék a pénzügyminister úrnak. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Annálinkább hozzájárúlok a t. képviselő úr indítványához, mert a mint voltam bátor jelezni, én az ily panaszos ügyeket mind felülvizsgálat tárgyává teszem; sőt a jelen ügyről, valamint általában ezen kérvényekre nézve azt jelenthetem, hogy az ezekre vonatkozó tárgyalási iratok fölterjesztését már el is rendeltem. *(Általános élénk helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: elfogadja-e a bizottság javaslatát, szemben Kun Miklós képviselő úr javaslatával, igen vagy nem? *(Nem!)* Azt hiszem, nem fogadja el és így a kérvényt kiadja a pénzügyminister úrnak.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: Barts Lajos, a bártfai serfőző-egylet elnöke regálekártalanításért 4.469 frt 95 krnak kifizetésére útasíttatni kéri a pénzügyministert.

Hertelendy Béla előadó: A bártfai serfőző-egylet a XVI. századtól fogva külön privilegium alapján gyakorolta a serfőzési jogot. Azonban 1857-től 1866-ig haszonbérbe adta; 1866-ban magát a serfőzdét eladta; de a jogot fentartotta és bérbeadta 1882-ig. 1881-től azonban egyáltalában semmiféle adót nem fizetett s a tulajdonosok sem tőkekamat-járadékkal, sem III. osztályú kereseti adóval megróva nem voltak és hogy — daczára annak, hogy Sárosmegye közigazgatási bizottsága a kártalanítási összeget 4.469 frt 95 krban megállapította, azon alapon, hogy abban a VII. osztályú kereseti adó és tőkekamatadó is benfoglaltatik — a pénzügyminister úr őket kérésükkel elútasította.

A kérvényi bizottság azt javasolja, hogy a kérvény visszavétel czéljából a ház irattárába tétessék.

Elnök: A kérvény visszavétel czéljából a ház irattárában helyeztetik el.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: Csíkvármegye közönsége a birtokrendezési törvény módosítását kéri.

Hertelendy Béla előadó: Csíkvármegyének van itt egy érdekes felírata. *(Halljuk! Halljuk!)* A megye az 1871: LV. törvényczikknek revisióját kéri, mely az arányosításról és tagosításról szól, az ország erdélyi területe városainak szabados és volt-úrbéresekkel vegyes községeiben. A felíratban el van mondva, hogy ezen törvény Csíkmegyére egyáltalában nem alkalmazható, mert ott az úrbéres viszony teljesen ismeretlen és a megyének úgyszólván összes közönsége szabadosokból és nemesekből állott.

A kérvényi bizottság ezen felíratot figyelembe vétel végett az igazságügyministernek kiadatni javasolja.

Elnök: A kérvény figyelembe vétel végett kiadatik az igazságügyministernek.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: Az aradi munkásgyűlés általános munkás-védtörvény alkotása iránt kérelmez.

Hertelendy Béla előadó: Az aradi munkásgyűlés a munkás-védtörvény alkotását és nemzetközileg leendő megalkotását és a 8 órai munkaidőnek kötelező kimondását kérelmezi.

A kérvényi bizottság javasolja, hogy ezen kérvény a kereskedelemügyi ministernek adassék ki.

Elnök: A kérvény kiadatik a kereskedelemügyi minister úrnak.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: Seres János garam-mikolai barsmegyei lakos anyagi segélyért folyamodik.

Hertelendy Béla előadó: Miután ezen kérvény anyagi segélyezésre vonatkozik, a bizottság azt visszavétel czéljából a ház irattárába helyeztetni kéri.

Elnök: A kérvény visszavétel czéljából a ház irattárába helyeztetik.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: Mánfai Ede, okleveles mérnök, pécsi lakos, párbaj vétsége miatt két havi államfogházra történt elítéltetése ügyében büntetése megkezdését elhalasztatni kéri.

Hertelendy Béla előadó: Mánfai Ede, okleveles mérnök, pécsi lakos, két havi államfogházra ítéltetett. Deczemberben az igazságügyminister úrhoz folyamodott büntetése megkezdésének elhalaszthatása végett; kérelmével azonban elútasíttatott. Most a képviselőházhoz fordúl kérelmével. Miután időközben valószínűleg már megkezdette büntetését, a kérvényi bizottság javasolja, hogy a kérvény visszavehetés czéljából a ház irattárába helyeztessék.

Elnök: A kérvény visszavehetés czéljából a ház irattárában helyeztetik el.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: Ung, Abauj, Komárom, Nógrád, Csík és Zólyom vármegye közönsége az E. M. K. E. pártolásán felül még a Felsővidéki Magyar Közművelődési Egyesület javára is hasonösszegű sorsjegykölcsön engedélyezését kéri.

Hertelendy Béla előadó: T. ház! A kérvényi bizottság javaslata ezen kérvényekre vonatkozólag az, hogy azok a ház régebbi határozatához képest a pénzügyministernek adassanak ki.

Elnök: A ház régebbi határozatához képest kiadatnak a pénzügyminister úrnak.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: A dévai magyar királyi dohányárú-raktár számadó

Digitized by Google

tisztviselői az 1885: XI. törvényczikk 23. §-át módosíttatni kérik.

Hertelendy Béla előadó: T. ház! A dévai dohányárú-raktár számadó tisztviselői, tekintettel nehéz foglalkozásukra, hogy éjjel-nappal kell a dohányt raktározniok, a mi egészségükre kártékony hatással van, az állam tisztviselői nyugdíjtörvény azon szakaszát, mely szerint 40 évi szolgálat után jár a teljes nyugdíj, olyképen kérik módosíttatni, hogy a szolgálati idő 30 évre szállíttassék le.

A kérvényi bizottság a kérvényt még most nem találta oly általános érdekűnek, hogy arra határozatot hozni lehetne s azért a kérvényt visszavehetés czéljából a ház irattárába helyezni javasolja.

Elnök: A kérvény visszavehetés czéljából a ház irattárába helyeztetik el.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: Nagy Pál nyugalmazott magyar királyi állami számvevőszéki számvizsgáló, brassai lakos, 1848-ban katonaságnál töltött idejének nyugdíj-illetményébe való beszámítását tisztázni kéri.

Hertelendy Béla előadó: T. ház! Nagy Pál nyugalmazott állami számvevőszéki számvizsgáló, előadása szerint 1848-ban az erdélyi honvéd zászlóaljnál mint tiszt szolgált, megelőzőleg azonban a császári hadseregben tett szolgálatot. Ezen itt töltött másfél évi szolgálatát nyugdíjazásánál nem számították be. Nevezett nem azt kéri, hogy a ház a beszámítást rendelje el; hanem csak azt kéri, hogy a törvényhozás magyarázza meg, vajjon tulajdoképen joga van-e ezen idő beszámításához?

A kérvényi bizottság, tekintettel arra, hogy nevezett nyugdíjazására vonatkozólag semmiféle okmányt sem terjesztett be, a kérvény tárgyalásába nem bocsátkozhatott és azt visszavehetés czéljából a ház irattárába helyezni javasolja.

Elnök: A kérvény visszavehetés czéljából a ház irattárába helyeztetik el.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: A felsőborsodi tanító-egylet, Gelse zalamegyei kerület tanító-egyesülete, a szepes-iglói elemi népiskola tantestülete, Jász-Nagykún-Szolnok megye községi tanítótestülete, a zalai ágostai hitv. evang. tanító-egylet, a szepesmegyei bányajárás tanítótestülete, a Kisgaram-Zólyom-brezói iskolák tanítótestülete, a bodrogközi általános tanítókör, Pozsonymegye malaczkai járásának néptanítói, a temes-moraviczai népiskolai tanítótestület, a sásdvidéki tanítóegyesület, a solti evang. ref. tanítóegyesület, Tolna község tanítótestülete, Csáp Sándor pozsony-károlyfalvi néptanító, az újszivácz ref. tantestület, a csikmegyei tanítóegyesület, a kis-küküllő-menti tanítói kör, a csiki római katholicus tanítóegyesület, Nusser János, Möhler János, Danóczy Balázs, Apostol János vörösmarti, Mányoky Lajos csúzai, Jung Ferencz kiskőszegi, Scheidl Mihály herczeg-mároki, Kovács László, Szajkó József darázsi néptanítók, Zsarnócza és vidéke tanítótestülete, Valcz Jenő felső oroszfalusi és Glatz György budapesti községi tanítók, az újbányai tanítótestület, a IV. egyetemes tanítógyűlés kebeléből kiküldött tanítóbizottság két kérvénye, a debreczeni evang. ref. tanítóegyesület, a komárom megyei tanítótestület, a szebenmegyei tanítótestület, a szebenmegyei római katholicus tanítóegylet, a felsőhámori, barsrudnai, dóczi-fűrészi, pálos-nagymezői, szénásfalusi és zsarnócza-kohói népiskolák tanítói, a nyitramegyei központi járás általános tanítóegyesülete, Torontál-Nagy-Szent-Miklós tanítótestülete, a csallóközi evang. ref. tanító-testület az 1875: XXXII. törvényczikk módosítását, a nyugdíjtörvény revisióját s a tanítói fizetés minimumának 600 frtra emelését s mindezeknél óhajaik figyelembe vételét s különösen nyugdíjjogosultságuk 40 évről 30 évre való leszállítását kérik.

Hertelendy Béla előadó: T. ház! *(Halljuk!)* Tömegesen érkeztek a házhoz különösen felekezeti és községi iskolák néptanító-testületei részéről kérvények, melyek három pontban tetőznek. A kérelem egy része az, hogy az 1875-iki néptanítói nyugdíjtörvény oly értelemben revideáltassék, hogy a néptanítókra vonatkozólag épúgy, mint az állami tanítókra is ne 40, hanem 30 évi szolgálati idő mondassék ki nyugdíjalapúl a teljes fizetés élvezetére. A kérelem másik része az, hogy fizetésüknek jelenlegi 300 frt minimuma lehetőleg emeltessék, mely összeget a kérvények legnagyobb része 600 frtban kéri megállapíttatni. A kérvények harmadik része az, hogy előhaladásuk tekintetéből a törvényben intézkedés tétetnék, hogy azok, a kiknek képességük és ambitiójuk van s kellő előhaladást tanúsítanak: képezdei tanítókká, vagy megyei tanfelügyelőkké léptessenek elő.

A kérvényi bizottság a kérelem ezen harmadik részét elkülönítette. A mi azon részt illeti, mely a nyugdíjtörvény revisióját és a tanítói fizetés minimumának felemelését szorgalmazza, arra nézve ajánlja a t. háznak, hogy e kérvények figyelembe vétel végett adassanak ki a vallás- és közoktatásügyi minister úrnak; a kérvényeknek az előléptetés által czélbavett előhaladás biztosítására vonatkozó részét azonban egyszerűen áttétetni ajánlja a vallás- és közoktatásügyi minister úrhoz.

Balogh Géza jegyző: Gr. Apponyi Albert!

Gr. Apponyi Albert: T. ház! A t. előadó úr egészen röviden összegezte, úgy az egyetemes tanítógyűlés, mint az egyes tanítóegyesületek kérvényeinek tartalmát; de minthogy engem az egyetemes tanítógyűlés végrehajtó

Digitized by Google

bizottsága abban a megtiszteltetésben részesített, hogy kérvénye beadására felkért, köteleségemnek tartom, hogy még néhány szóval illustráljam ezen kérvények tartalmát és azokra a t. ház figyelmét bővebben is felhívjam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ez az ügy, a legnagyobb mértékben megérdemli a t. ház figyelmét, midőn abban a hazai közmüvelődés legszélesebb alapjának lerakására hivatott fontos tényezőknek sorsáról van szó, a kiknek minőségétől függ természetesen az általuk végzett munka minősége is. *(Általános helyeslés.)*

A kérvényi bizottság határozati javaslatával szemben nem adok be ellenindítványt. Nagyon jól belátom én is, hogy a kérelemnek az a része, mely a tanítói fizetés minimumának 600 frtra felemelését kéri, képezhet a jövőben elérhető ideált, egy lassankint megközelíthető czélpontot; de azt a mai viszonyok közt betü szerint teljesíteni nem lehet. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a mennyit a jelenlegi körülmények közt is anyagi tekintetben a néptanítók sorsának javítására tenni lehet — hogy állásukhoz méltóan ellátassanak — hogy az lassankint fokozatosan eléressék. Ezt a t. háznak megtenni nemcsak joga, de kötelessége is. *(Helyeslés.)*

És e tekintetben felhívom a közoktatásügyi kormányzat és a t. ház figyelmét arra a körülményre, hogy igen sok helyen a tanítók fizetése a törvény által most megállapított 300 frtnyi minimumot sem éri tényleg el s hogy a közoktatásügyi kormányzat csak felügyeleti kötelességét teljesíti, midőn arra fordítja minden igyekezetét és ettől a követelménytől nem is áll el, hogy az iskola fentartók tanítóikat minden körülmények közt részesítsék ebben az úgyis szűken kimért fizetési minimumban; máskülönben pedig az állam lépjen közbe *(Élénk helyeslés.)* és ott, a hol az iskola-fentartók erre nem képesek vagy nem hajlandók, az állam vegye kezébe a törvényben előirt eme feladatok teljesítését és a saját erejéből pótolja a minimumot. *(Élénk helyeslés.)*

A mi a nyugdíjtörvény módosítására vonatkozó kérelmet illeti, azt teljesen méltányosnak tartom; de ennek keresztülvitele számítások dolga, a mire nézve nem bírok elég tájékozottsággal, hogy véleményt mondjak.

A czélt, hogy t. i. a néptanítók épügy juthassanak magasabb nyugdíj élvezetébe, mint az állami tisztviselők, igazságosnak és méltányosnak tartom. *(Helyeslés.)*

A kérvények azonban nem szorítkoznak csupán a tanítók anyagi érdekeit illető ezen pontokra, hanem kiterjeszkednek a közoktatásügyi politikának néhány igen fontos mozzanatára is: oly mozzanatokra, melyek a tanítók állásának, hogy úgy mondjam, erkölcsi consolidilását, állásuk tisztességének emelését és jövőre való kilátásaik tágítását czélozzák. A kérvények ezen tartalma az általános ismertetésben mintegy elvész s az általános és kivonatos ismertetés a figyelmet csak arra hivja fel, hogy a tanítók nagyobb fizetést és kedvezőbb nyugdíjat kérnek.

Legyen szabad most ezen harmadik momentumra, mely tanügyi politikai szempontból és a tantestület erkölcsi positioja szempontjából szintén nagy fontossággal bír, a t. ház szives figyelmét felhívni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A tanítók felpanaszolják kérvényükben a tanítóképezdék színvonalában létező különbséget és azt a kívánságot fejezik ki, hogy az összes képezdékre, tehát a felekezeti képezdékre is, mondassék ki kötelezőleg, hogy a nyujtott képesítés tekintetében legalább is azon a színvonalon álljanak, mint az állami képezdék és hogy ne legyen különbség a diploma és diploma értéke közt. Mert ha néhány tanítóképezde alacsony színvonalon áll, de minthogy ezek is érvényes tanítói diplomát adhatnak, ez által magának a tanítói oklevélnek hitele süllyed, a mi természetesen káros visszahatással van a tanítói testület tekintélyére.

Én e panaszt igen méltányosnak és helyesnek tartom és azt hiszem, hogy mindazon tényezőktől, melyeknek a törvény képezde felállítására jogot ád, autonomiájuk teljes respectálása mellett is megkivánhatja az állam, hogy megfeleljenek a követelmények azon mértékének, melyeket az állam saját képezdéire nézve felállít. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Ezzel kapcsolatosan van aztán egy másik körülmény is, mely a tanítótestület helyzetére nézve nagy fontossággal bír. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha már nem vagyunk képesek a tanítótestületet azon anyagi ellátásban részesíteni, a melyet különben annak fontossága megérdemelne: akkor legalább tágítsuk az ezen pályára lépő férfiakra nézve a kilátásokat az előmenetel tekintetében; nyujtsunk reményt arra, hogy e pályán nem zsák-utczába jutottak, hanem, hogy sikeres és lelkiismeretes működés folytán e pályán is elérhetik magasabb, jobban jövedelmező és biztosabb állásoknak mindazon nemeit, a melyek hasonló müveltségü egyének előtt nyitva állanak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

A forma, melyben ezt a kérvény kifejezi, az, hogy értvén a tanítóképezdék általánosan egyenlő színvonalát, a tanítói diplomák tekintessenek előmenetelre nézve egyenértékűeknek az érettségi vizsgai bizonyítványnyal, hogy nyiljék meg annak, a ki e diplomát elnyerte, az út az állami szolgálat és a további kiképzés mindazon ágára, a melyekre azt az érettségi

Digitized by Google

bizonyítvány nyujtja. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Én, t. ház, a kérdést ezen concret formában csak megemlítem, mert megvallom, nem vagyok annyira járatos a tanügyi kérdésekben, hogy e kivánságot egyszerűen magamévá tehetném; de magát azt az eszmét, hogy a tanítói állás gradus ad Parnassum lehessen, hogy a tanítóknak a jövőre való kilátásai bővíttessenek, melegen kell pártolnom és ajánlanom a közoktatásügyi kormányzatnak megfigyelésre. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* A formát illetőleg, a melylyel e problemákat megoldani kivánják, ez alkalommal nyilatkozni nem tartom hivatásomnak.

Egyáltalában pedig kivánják a tanítók azt s ebben azután az ő kivánságuk nem csupán saját osztályuk érdekében áll, hanem szerintem fontos állami érdeknek felel meg, hogy az állami felügyelet, az államhatalom beavatkozási joga a tanítók helyzetének biztosítása szempontjából minden rendbeli intézettel szemben szorosabbá és erősebbé tétessék. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Azt illustrálnom nem szükséges t. ház, hogy ez nemcsak a tanítóknak, hanem a magyar államnak és nemzetnek is érdeke.

Én, t. ház, úgy látom, hogy a tanítótestület, midőn saját sorsának, saját anyagi helyzetének javítását kéri, egyszersmind oly eszme körben mozog, oly eszméket vet fel és oly irányzatokat is tűz ki, melyek a szükkeblű osztály érdeknek terén és határain túlmennek s a melyek magasabb közművelődési és nemzeti érdekek szempontjából a legnagyobb figyelemre méltók. *(Helyeslés bal felől.)*

Ezeket az ügynek illustrálásául, elmondván, a magam részéről is igen melegen ajánlom a kérvény tartalmát megfontolás és esetleges kezdeményezés czéljából a t. közoktatásügyi kormány figyelmébe. *(Helyeslés bal felől.)*

Balogh Géza jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! Mi is, a kik e padokon foglalunk helyet, évek óta feladatunkúl tűztük ki a tanítás és nevelés nemzeti szellemben való vezetésének támogatását s így valahányszor a tanítók anyagi és szellemi sorsának javításáról volt szó, nem hiányoztunk azok sorából, a kik a mellett szavukat felemelték. Így én is csatlakozom előttem szólott t. képviselőtársam azon nyilatkozatához, hogy a tanítóknak és tanároknak, mint a nemzeti közművelődés alapköve lerakóinak úgy szellemi, mint anyagi téren való előhaladását a képviselőház előmozditani köteles. Nincs tehát köztünk különbség ezen kérvényekre s az ezekben foglalt pontokra nézve, a melyek szóbahozattak, mivel ezeket részünkről mi is nemcsak a t. háznak, hanem egyszersmind a közoktatási kormánynak is megfontolás s minélelőbb való intézkedés végett ajánljuk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Az egész országban mindenkit, a ki a közművelődésnek barátja, áthat azon tudat, hogy az eddigi helyzet nemcsak a tanárokra és képezdékre, hanem magukra a néptanítókra nézve is tarthatatlan. És ha én eltérek az előttem szólt fiatal barátomtól *(Derültség)* s az én lelkiületemben talán még fiatalabb remények vannak, tőle csakis abban térek el, hogy kötelességemnek tartom hangsulyozni azt, hogy azért, hogy a tanítói fizetés legkevesebbje 1868-ban, tehát ezelőtt 23 évvel 300 forintban állapíttatott meg s máig csak nyomorúságosan hajtatott végre, én nem merem azon következtetést vonni, hogy azon kérelem következtében, melyet a tanítók országszerte igazságosan adnak elő, midőn kérelmük előtérbe fog lépni, a tanítók fizetésének legkevesebbje 600 forintban fog megállapíttatni. Én tehát fiatalabb reménynyel szorgalmazom a t. közoktatási kormányt, hogy ne tekintse a volt kormányoknak mulasztásait és bűnét azon tekintetben, hogy e törvényt nem hajtották végre, mert köztudomású, hogy ma már egy népoktatónak 600 forint legkisebb fizetés oly csekélység *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon)*, melyet a mai felvilágosodott korban ők, a haza nemzeti alapjának lerakói, méltán várhatnak és követelhetnek. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ezen reményemnek és fiatalabb hitemnek kijelentése mellett tökéletesen osztom előttem szólott t. képviselőtársam nézeteit és e tekintetben én is csatlakozom az előadó úrhoz. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Balogh Géza jegyző: György Endre!

György Endre: T. ház! Én azt hiszem, hogy két dologra nézve teljesen egyetértünk. Az egyik az, hogy a ház minden oldalán egyformán méltányoljuk a néptanítói állás fontosságát, úgyszintén teljesen méltányoljuk azt is, hogy a néptanítók sorsának javítására mindent meg kell tenni, a mi egyáltalában lehetséges. *(Igaz! jobb felől.)* Más oldalról egyetértünk abban is, hogy a kérvényi bizottságnak javaslatát, mely szerint a kérelem első két része figyelembevétel végett, a többi pedig egyszerűen tétessék át a közoktatásügyi ministerhez, egyértelműleg elfogadjuk.

De bátor vagyok az előttem szólót némi tekintetben rectificálni, hogy illusióban ne ringassuk magunkat. Az 1868. törvényczikkben megállapított 300 forintnyi alapfizetés a tanítók nagy részénél tényleg elérve nincs. A logikai és természetes sorrend, melyet a minister úr már kilátásba helyezett, az, hogy az iskolafentartó testületeket először is — és mondhatom, ez nagy dolog lesz — arra szorítja, hogy a 300 forintnyi fizetési minimum az iskolafentartó

Digitized by Google

testületek által tényleg megadassék. Én azt hiszem, hogy ha ezt az első lépést elérjük, már sokat értünk el és egyáltalában a fizetési minimumnak felemeléséről nem lehet addig szó, míg a mostani fizetési minimum el nem éretik, mely mindeddig, a mint ezt a gyakorlat mutatja, papiron maradt igéret.

Ez az, a mi a néptanítók érdekében első sorban megkövetelhető. Én tehát azt hiszem, hogy ha a 300 frtnyi fizetési minimum tényleg keresztülvitetik: akkor jön el az ideje a minimum felemeléséről gondoskodni, a mi különben sem alterálja azt, hogy 300 frton felüli fizetés adassék.

A másik dologra nézve, a mely a kérvényben említtetett, nevezetesen ama félelemre nézve, hogy a képezdéknek nem egyenlő színvonala miatt a tanítók nyugdíj-igényében különbség tétetik, igen egyszerű a helyzet, miután a képezdék kellékeit a törvény előirja, a tanítók nyugdíjáról szóló törvény módosítása pedig a dolog természete szerint a ház elé fog kerülni és akkor lesz ideje annak, hogy ezen kérdést megvitassuk. Én azt hiszem, hogy ha a képezdei és a tanítói oklevelek értéke egyenlőnek vétetik, akkor a tanítók nyugdíjilletménye kimérésében sem lehet felekezeti, vagy nem-felekezeti tanító közt különbséget tenni.

És végül még egy kérdést említett fel gr. Apponyi Albert képviselőtársunk, nevezetesen azt, hogy a tanítói állás a jövőben való kilátás szempontjából, a mint ő magát kifejezni méltóztatott, mintegy erkölcsi szempontból emeltessék. Én bátor vagyok azon, a közoktatási kormány által ismételve tett nyilatkozatra utalni, mely szerint a néptanítók előléptetése, illetőleg kinevezése tanfelügyelőkké és segédtanfelügyelőkké eddig sem ütközött akadályba és a természetes előmenetel útja, a mint ezt az eddigi tapasztalat igazolja, nyitva áll előttük.

Azon másik kérelem azonban — mely az egyetemes tanítógyűlés kévényében is benn foglaltatik — hogy a tanítóképesítő oklevél az érettségi vizsgával egyenértékűnek vétessék, a 1883. évi qualificationalis törvény rendelkezéseibe ütközik s megvallom, a magam részéről nehézséget látnék ennek merev kimondásában és így ennek tárgyalásába még általánosságban is belemenni, szerintem korai lenne.

Minthogy tehát abban mindnyájan egyet értünk, hogy a néptanítói állás és helyzet lehetőleg javíttassék és egyetértünk abban is, hogy a kérvényi bizottság javaslatát helyeseljük: a conclusio nem lehet más, mint hogy ahhoz hozzá is járuljunk. *(Helyeslés jobb felől.)*

Balogh Géza jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! Minden esetre szükséges, hogy György Endre t. képviselőtársam mostani felszólalása után tisztában legyünk azzal, hogy vajjon helyes és való-e az, hogy ebben a kérdésben oly teljes egyetértésben vagyunk és hogy a mi felfogásunk teljesen egyezik-e a t. képviselő úr most hangoztatott felfogásával. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tény az, t. képviselőház, hogy a legújabb időben bizonyos humanisticus, hogy ne mondjam, philantropicus fuvallat kezd e termen átvonútni, néha egy kis socialisticus olajcseppel meglágyítva. Azt hiszem tehát, hogy az alkalom teljesen időszerű arra, hogy a néptanítók existentiájának javításával a képviselőház e pillanatban foglalkozzék. *(Halljuk! Halljuk!)*

Már most jelzem azt, hogy közöttünk és György Endre t. képviselő úr felfogása között óriási különbség van. Egy oly eleven elválasztó vonalat kell tehát megvonnom, mely nemcsak itt a képviselőházban mindenki által, de különösen a néptanítók által, a kiknek sorsuk javításáról van szó, kell hogy megértessék. *(Halljuk! Halljuk!)*

Csak elvileg jelzem ezt. A t. képviselő úr álláspontja az, hogy a néptanítók helyzetén lehetőleg javítani kell és idealiter helyesli követeléseiket s azután kijelenti, hogy arra kell törekednünk, hogy a néptanítók a törvényben megállapított 300 frtot teljesen meg is kapják.

Az egyik elválasztó vonal, t. képviselő úr és mélyen t. többség, tehát az, hogy önök igen szeretik hangoztatni, hogy elmegyünk a lehetőségig a tanítók fizetésének javítása tekintetében és — a mire rá is akarok térni — az igen t. cultusminister úr hasonló irányú felszólalásom alkalmával igen határozott és általam mély tisztelettel fogadott nyilatkozatot tett, sőt igéretet is adott nekünk egy irányban s ime most itt vannak rakás számra a kérvények, melyekből kitűnik, hogy az igéretek csak igéretek maradtak.

De az elválasztó vonalat nem ebben látom legfőképen megvonhatónak; hanem abban, hogy mi, kik ezeken a padokon ülünk, első sorban elvül valljuk azt, hogy bár elismerjük, hogy az államban számos olyan existentia van, melynek állapotán javítanunk kell: addig, míg a néptanítók helyzetén javítva nem lesz, semmiféle más existentiának javítását megszavazni nem fogjuk. *(Élénk helyeslés a bal- szélsőbalon.)*

Éles demarcatio tehát az, ha mi kimondjuk, hogy oly politikát követünk, mely semmiféle ministeri nyugdíjat a néptanítók fizetésének és nyugdíjának javítása elébe nem tesz; mely akkor, midőn a hadnagyi fizetés 1.200 forintra rúg, a magyar néptanító existentiáját is szívén viseli; mert a tanító megélhetése nálunk nemcsak culturalis, de mint minden más nemzetnél és

Digitized by Google

nálunk első sorban hazafiság kérdése. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Azoké tehát a helyes politika, a kik igazán, őszintén szívükön viselik a tanítók sorsát. Méltóztassék tehát a t. többségnek is végre-valahára hozzájárulni ahhoz, hogy anyagi helyzetük lehetőleg javittassék. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Most azonban felvetődik egy concret kérdés. Hatszáz forint minimum az, a miért a tanítók könyörögnek. Hiszen ez alamizsnának is kevés. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nos, t. képviselő urak — önök, a kik a mi társadalmi viszonyainkat ismerik, a kik nagyon jól be vannak avatva abba, hogy 300 forinttal, a mivel a tanítók most birnak, éhenhalni könnyen lehet, de a hazát becsületesen szolgálni, a mit a tanítóktól megkivánunk, teljesen lehetetlen; *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* — ne méltóztassanak tehát arra hivatkozni, hogy egy véleményen vagyunk; mert ha az adózók filléreit oly magas állások javadalmazására veszik önök igénybe, a mint szokták: akkor engedjék meg, hogy figyelmeztessem önöket, hogy mi más véleményen vagyunk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Miért szólalunk mi fel, t. ház? Azért, hogy jelezzük e tekintetben a függetlenségi párt álláspontját: a mi nem más, mint az, hogy mi első sorban és addig, mig a tanítók helyzete gyökeresen javítva nem lesz, semmiféle fizetésemeléshez hozzá nem járulunk. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a szélső baloldalon.)*

De van még egy pont, a mire nézve fel kell szólalnom. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezt már egyszer felemlítettem, t. ház. Ugyanis tudtommal több helyen alapítványok léteznek azon czélból, hogy néptanítók, a kik a magyar nyelvben való előhaladás tekintetében sikereket tudnak felmutatni, bizonyos javadalmazásban részesüljenek. Ezen alapítványok előbb keletkeztek, mint a culturegyletek missiójuk és feladatuk betöltésére vállalkoztak.

Felhívom erre a közoktatásügyi minister úr szíves figyelmét, a nélkül, hogy erre nézve conret indítványt terjesztenék elő, mert megnyugszom abban, hogy az ügyet ellenőrzésébe fogja venni. Méltóztassék meggyőződést szerezni az alapítványok hováfordítását illetőleg, különösen pedig az iránt, vajjon elérték-e azok czéljukat, arra a czélra fordíttattak-e, a melyre rendeltetve voltak?

Ez volt, t. ház, a miért felszólalni a magam részéről szükségesnek tartottam. Igen melegen támogatom azon véleményt, hogy Magyarországon végre-valahára elfogadtassék azon elv, hogy a tanítók, kik a nemzet jövő nemzedékét vannak hivatva oktatni, művelni, a 600 forintot ne tekintsék oly elérhetetlen minimumnak, a mely után törekedniök, vágyakozniok csak egy jobb kor hajnalán legyen szabad. Melegen támogatom a kérvényi bizottság javaslatát. *(Elénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Gr. Csáky Albin közoktatásügyi minister: T. képviselőház! Későn érkeztem a házba s így nem hallottam mindazon felszólalásokat, melyek a napirenden lévő kérvények kapcsán elmondattak, tehát nem is válaszolhatok azok részleteire. De a mint tudom, főkép két kérdés az, a mivel a t. képviselő urak foglalkoztak. Az egyik a néptanítók fizetésének felemelése, a második pedig a tanítók nyugdíjügyének szabályozása, méltányosabb és igazságosabb megállapítása.

Legyen szabad, e két kérdésre vonatkozólag két körülményt constatálnom a t. ház előtt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első az, hogy mindkettőre vonatkozólag határozottan és világosan nyilatkoztam akkor, midőn legelőször volt szerencsém nézeteimet a népoktatási ügyekre nézve előadni. Kimondottam akkor, hogy a tanítók fizetése jelen állapotban továbbra meg nem maradhat *(Általános helyeslés)*; hogy elodázhatatlan kötelességünk azt méltányosan, igazságosan rendezni. *(Általános helyeslés.)* Nem mondhattam akkor természetesen és nem mondhatom most sem, hogy ezen szabályozás, illetőleg a fizetések emelése — mert hiszen a szabályozás alatt csak ezt lehet érteni — mily határig fog menni, mert ez a fedezet kérdése. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Annak idejében, mikor részletes javaslattal lesz szerencsém a t. ház elé járulni, módjában lesz a fölött határozni, vajjon a lehetőség határáig elmentem-e?

Hozzáteszem a magam részéről azt is, hogy én természetesen igen szívesen fogom látni, hogyha az mennél magasabban lesz megállapítható. *(Helyeslés.)*

A második a nyugdíj kérdése. Erre vonatkozólag is nyilatkoztam annak idejében: kimondotam, hogy az jelen állapotjában meg nem maradhat; hogy az szabályozandó lesz és pedig méltányosabban, mint eddig történt; illetőleg, hogy csekélyebb hozzájárulás mellett nagyobb legyen a nyugdíjigény. *(Általános élénk helyeslés.)*

Ez az egyik, a mit constatálnom kellett. A másik, a mit jeleznem kell, az, hogy mindkét javaslat munkálatban van. Az egyik oly stadiumban áll, hogy igen közel jövőben a t. ház elé fogom terjeszteni. *(Helyeslés.)* A másik pedig, reménylem, még ezen ülésszak alatt be lesz terjeszthető, a mikor a t. ház annak részleteivel is fog foglalkozhatni. *(Helyeslés.)*

Csak két körülményre akarok még mellékesen kiterjeszkedni. Az egyik, a mit Apponyi Albert

Digitized by Google

t. képviselő úr felhozott, ki a tanítók erkölcsi tekintélyének emelése czéljából azt kivánja, hogy azok esetleg, adandó alkalommal, kellő előléptetésben is részesüljenek.

Merek hivatkozni t. ház, eddigi eljárásomra, a mely e kivánságnak teljes mértékben eleget tesz, hogy tudniillik a hol lehetséges, a hol a megkivánható qualificatio meg van, ott én szívesen előléptetem a tanitót magasabb állásba, hogy ott magasabb látkörrel bírván jobban szolgálhassa a közügyet, mint a tanítói állásban. *(Helyeslés.)*

A másik, a mit most Polónyi t. képviselő úr említett, hogy bizonyos alapítványok léteznek. Igenis, erről tudomásom van, és kellőleg ellenőrzöm ezen alapítványokat, hogy saját megfelelő czéljukra fordíttassanak s ezentúl is ezen irányban fogom ezt az ellenőrzést gyakorolni. *(Helyeslés.)* Kérem, méltóztassék a kérvényi bizottság véleményét elfogadni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve; ha szólani senki sem kiván, kérdem a t. házat: méltóztatik-e a kérvényi bizottság véleményét elfogadni? *(Elfogadjuk!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a kérvényi bizottság vélaményét elfogadta és így ezen kérvények kiadatnak a közoktatásügyi ministernek.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: Gömör-Kishont, Kolozs, Bács-Bodrogh és Szeben vármegye közönsége olcsó marhasó behozatala, esetleg a marhasó árának leszállítása s ehhez képest az 1868 : XI. s 1875 : L. törvényczikk erre vonatkozó intézkedéseinek módosítása iránt kérelmez.

Hertelendy Béla előadó: T. ház! Hasonló törvényhatósági felíratok, melyben olcsó marhasó vagy a só árának leszállítását kérelmezték, már megfordúltak a képviselőház előtt.

A kérvényi bizottság véleménye az, hogy ezen kérvények a ház korábbi határozata értelmében figyelembevétel végett adassanak ki a földmívelésügyi ministernek.

Elnök: Ezen kérvények a ház korábbi határozata értelmében kiadatnak a földmívelésügyi ministernek.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: Bárna község lakosai, úgy szintén Mátra-Novák, Devecser baranyamegyei, Iván-Batthyán, Ráczpetre baranya-megyei, Alcsuth, Bodmér, Csákberény, Csákvár, Felcsuth, Kozma, Magyar-Almás, Pátka, Szaár s Új-Barok, végül Vértes-Boglár község lakosai az 1868 : LIII. törvényczikk módosítása iránt kérelmeznek.

Hertelendy Béla előadó: T. ház! Ilyen kérvények, melyek az 1868 : LIII. törvényczikk módosítását kérik, szintén megfordúltak már a ház előtt.

A kérvényi bizottság véleménye az, hogy a kérvények a ház korábbi határozatához képest irattárba teendők.

Elnök: A kérvények a ház régebbi határozatához képest, a ház irattárába tétetni határoztatnak.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa)*: M.-Ittebe község polgárai, továbbá Bihar-Saáp, Alap, Alsó-Szent-Iványi, Csősz, Igar, Káloz, Polgárdi, Sárbogárd, Soponya, Tácz, Szakadát, Szt.-Lőrincz, Felső-Nána, Csenger, Óvár, Bojt, Bors, Csökmő, Furta, Kis-Szántó, Konyár, Mező-Sas, Nagy-Kereki, Puszta-Újlak és Mező-Telegd, Báránd, Ér-Adony, Ugra, Fadd, Pálfa, Gömör-Simoni, Bihar-Dancsháza, Kajdacs, Nagy-Dorog, Bokod, végül Dad község polgárai és a Békés városában tartott népgyülés az önkormányzat, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartása iránt kérvényeznek.

Hertelendy Béla előadó: T. ház! Hasonló kérvények fölött, melyek nevezetesen a választási jog épségben tartását tárgyazzák, a régebbi határozat értelmében ezen kérvények is a belügyministerium vezetésével megbízott ministerelnök úrnak javasoltatnak kiadatni.

Elnök: Ha nincs észrevétel: a kérvények a ministerelnök úrnak adatnak ki.

T. ház! Ezzel a 22-ik sorjegyzékben foglalt kérvények tárgyalása be van fejezve. Következik a napirend szerint a kereskedelmi minister úrnak válasza, b. Kaas Ivor interpellatiójára. *(Nagy mozgás; Élénk felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)*

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. képviselőház! *(Hosszantartó élénk mozgás. Halljuk! Halljuk!)* Méltóztatik emlékezni, hogy az utóbbi ülések egyikén b. Kaas Ivor t. képviselő úr a m. kir. államvasútak díjszabásai ügyében kérdést intézett az egész kormányhoz, a mely interpellatióra lesz szerencsém ugyancsak az egész kormány megbízásából válaszolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Meg fogja engedni a t. ház, hogy egyszerüen felolvassam a kérdéseket és azokra mindjárt megadjam a választ. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első kérdés, melyet a t. képviselő úr a kormányhoz intéz, következőleg szól: *(olvassa)* »Kérdem: el van-e határozva a magyar kormány Magyarország törvényes önrendelkezési jogát a magyarországi vasútak díjszabásainak minden más állam befolyásától független megállapítására sértetlenül fentartani és a törvénynek tágító értelemben való félremagyarázását meg nem engedni?«

Ezen kérdésre, t. ház, a kormány válasza a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* Magyarországnak a m. kir. államvasútak díjszabásainak önálló megállapítására törvényes joga van *(Élénk helyeslés. Igaz! Úgy van!)* és ezen joga illetékes

Digitized by Google

oldalról eddig kétségbe nem vonatott, de indokoltan kétségbe nem is vonható. *(Általános élénk helyeslés.)*

A tárgy kapcsolatánál fogva, most a harmadik kérdést olvasom fel, mely ekként szól: *(olvassa)* »Kérdem a t. kormányt: elvének vallja-e a m. kir. államvasútakra nézve, hogy azok árúdíjszabása Magyarország gazdasági és pénzügyi érdekeinek és a piaczi constellatióknak megfelelően mindenkor kizárólag a magyar kormány által állapíttassék meg?«

Érdemileg ezen harmadik kérdésre már megadtam a választ; hozzáteszem még a kormány nevében azt, hogy önként érthető, hogy akkor, a midőn a kormány Magyarország említett jogával él, a magyar korona országainak közgazdasági és pénzügyi érdekeit döntőknek tekinti. *(Általános élénk helyeslés. Éljen Baross!)*

A második pont alatti kérdés a következő: *(olvassa)* »Azon okból, mert feltehető, hogy a magyar új árúdíjszabás ellen Ausztriában megindított mozgalmak czélja leginkább meghiúsítani a Németországgal folyó szerződési alkudozások sikerét és azért Magyarországot tennék felelőssé, kérdem: van-e a kormány abban a helyzetben, hogy nekünk megnyugtató közlést tegyen az általunk óhajtott német szerződés remélhető megkötésére nézve; és szándékozik-e a szerződést úgy kötni meg, hogy a nemzetközi árúforgalom szabadságát biztosító vasúti megállapodásokon túl az országok belső kereskedését megbénító vasúti árúdíjszabások — tarifapolitikánk szabadságának feláldozásával — e vámszerződésben ne foglaltassanak.«

Ezen kérdésre, t. ház, a ministerelnök úr már megadta volt a választ, a mennyiben jelezte, hogy nem tartaná helyesnek azt, hogy folyamatban levő ilyen tárgyalások részleteiről bárminemű közlések tétessenek. *(Helyeslés.)* Hozzáteszszük a magunk részéről még azt, hogy azon itt értett szerződés — melynek létrejöttét reméljük s a melynek életbeléptetéséhez a törvényhozásnak hozzájárúlása szükséges — amúgy is a képviselőház elé fog terjesztetni és így annak tárgyalása alkalmával a kormány azon helyzetben lesz, hogy minden részletére nézve kellő és kimerítő felvilágosítást adhat. *(Élénk általános helyeslés.)*

A 4-ik kérdés végül a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* »Kérdem a ministerelnök urat és ministertársait: fenn kívánja-e tartani a kormány ezen új árúdíjszabást változatlanúl és ha megváltoztatni szándékozik, ezt a képviselőháznak előzetesen bejelenteni hajlandó-e; s fentartja-e a solidaritást a kereskedelmi ministerrel és ennek kereskedelmi politikájával?«

T képviselőház! A solidaritásra vonatkozó kérdés tekintetében az igen t. ministerelnök úr szintén megadta már a választ. A mi pedig a második kérdést illeti, hogy fenn kívánja-e a kormány tartani a magyar kir. államvasútak új helyi díjszabását, illetve megkívánja-e azt változtatni: a kormány nevében van szerencsém kijelenteni, hogy a kormány ezen helyi díjszabást megváltoztatni nem szándékozik. *(Hosszantartó általános élénk helyeslés és éljenzés).*

T. képviselőház! Tisztelettel kérem, hogy a kormány nevében adott ezen válaszomat tudomásúl venni méltóztassék. *(Általános hosszantartó zajos helyeslés és éljenzés).*

B. Kaas Ivor: T. képviselőház! A minister úr által a kormány nevében adott választ a magam részéről köszönettel veszem tudomásúl. *(Helyeslés.)* Nem tehetem azonban, hogy ezt egyszerűen, azaz szó nélkül vegyem tudomásúl. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem tehetem ezt azért, mert a tárgy fontosságánál fogva némely dolgokat meg kell említenem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztatnak tudni, hogy ezen ügyben oly országos mozgalom támadt, mely a minister urat és az egész kormányt meggyőzhette arról, hogy ha Magyarország jogainak és érdekeinek védelméről van szó és ha a kormány, vagy a minister ezen jogok védelmében jár el: akkor a nemzetnek osztatlan és a képviselőháznak pártkülönbség nélkül való támogatásra számíthat. *(Élénk helyeslés bal felől.)* E mozgalom kiderítette, hogy az ellenkező áramlatnak nem volt igaza; *(Úgy van! bal felől.)* a mit azon memorandumok, a melyek a minister úr kezébe adattak, alaposan kifejtettek. Kitünt, hogy az osztrák behozatal Magyarországba több, mint a magyar kivitel Ausztriába, *(Úgy van! bal felől.)* hogy az osztrák behozatal Magyarországba évről-évre emelkedik, hogy az olcsóbb díjszabások, a melyeket Magyarországon a minister úr és a kormány alkalmazott, az osztrák árúk olcsóbb behozatalát is lehetővé teszik és így azok is részesülnek azok jótéteményében. *(Úgy van! bal felől.)* De kitünt az is, hogy hasonló kivételes és kedvezményes árúdíjszabások rég időtől fogva érvényben vannak Ausztriában, hogy a magyar terményeknek, különösen pedig a czukornak, a szesznek és a lisztnek behozatala megnehezíttessék. *(Úgy van! bal felől.)* Ennek következtében a magyar álláspont nemcsak jogilag van megokolva, hanem az osztrák ellenkezésnek jogtalansága is fényesen be van bizonyítva. *(Úgy van! bal felől.)*

Ezek után áttérek t. ház a minister úr válaszára. Először is azon pontra, melyet Magyarország árú díjszabási jogának sértetlen fentartására nézve itten kijelentett, fejezem ki elismerésemet; nem mintha ez a jog kétség tárgya lehetett volna, de jogok tétethetnek elszerződések tárgyává. A tarifák is a dolog természeténél

Digitized by Google

fogva szerződések tárgyát képezik; de egészen más az államnak a tarifákra való fenhatósági joga, mely nem képezheti alku tárgyát és egészen mások azon szerződések, melyek bizonyos tarifákra, például cartell alapján egyik és másik vasút közt az árúforgalom szükségeihez képest és a nemzetközi forgalom megkönnyítésére köttetnek. Ezen második kathegoriájú, mondjuk, carttellszerződések létesítése ellen senkinek kifogása nem lehet. De azon szerződések nem köttethetnek másként, mint a kölcsönösség, az érdekek teljes kiegyenlítése alapján. *(Úgy van! bal felől.)* És ha ily szerződések czélba vétetnek Ausztriával és Németországgal is, ezeket részünkről az érdek mérlegével kell megmérnünk. *(Helyeslés bal felől.)* Ezen érdekek összemérésében fogjuk levonni azt a következtetést, hogy elfogadhatók-e azok, vagy nem? *(Élénk helyeslés bal felől.)* Ha terményeinknek oly kiviteli módozatok nyujtatnak, melyek a minister úr politikáját határainkon túl kiterjesztik, hogy azok Ausztriában is és Németországban is jövőre olcsóbban legyenek szállíthatók, mint eddig: mi az ily tarifaszerződéseket szívesen fogjuk látni. *(Helyeslés bal felől).*

Azonban az ilyen tarifaszerződések, ha államok közt köttetnek, nem szorítkozhatnak arra, hogy Ausztria és Magyarország államvasútai minő cartelleket kötnek; hanem kell, hogy kiterjeszkedjenek azon magán vasútakra is, melyek a másik állam területén a szállítást közvetítik. *(Helyeslés a baloldalon).*

Köszönettel veszem a minister úrnak azon kijelentését is, hogy a helyi tarifák meg fognak tartatni és nem fognak megváltoztatni.

Engedelmet kérek azonban, hogy akkor, midőn ezért nagy elismerésemet fejezem ki — mert tudom, hogy ezen álláspontnak fentartása nem volt könnyű — egyszersmind kiemelem, hogy létezhetnek ezen tarifáknak megtartása mellett is oly engedmények, melyek megszüntetik azoknak a magyar iparra vonatkozó kivételes rendelkezéseit; a mennyiben azokat Ausztriára és más államokra is kiterjeszthetik. Ez részben az eddigi állapotnak megváltoztatása.

Én a t. kereskedelmi minister urat úgy ismerem, mint a vámterület közösségének e házban és ezen országban legerősebb oszlopát. A minister úr tarifa- és vasuti politikájával kisérletet tett arra, hogy Magyarországot a vámközösség fentartásával az iparos államok sorába emelje. Hogy ezen politikáját folytathassa, ezt óhajtom és kivánom; de megjegyzem, hogy semmi sem volna veszedelmesebb a közös vámterület fentartására nézve, mint az, ha a magyar kormány politikájában oly irányzat kerülne felszínre, a mely a magyar ipar részére nyújtott előnyöket jövőre lehetetlenné tenné. *(Helyeslés bal felől.)*

Már multkor kijelentettem, hogy a Németországgal kötendő szerződést Magyarországon mindenki melegen óhajtja. Tartalmának közlését a minister úr arra az időre igérte, midőn az be fog terjesztetni. Én ezen válaszával beérem. Ezen szerződéstől Magyarország állami fenségének megsértését a tarifa-jog terén azért nem féltem, mert lehetetlennek képzelem azt, hogy Németország, vagy annak államai lemondjanak oly állami jogokról, melyek rájok nézve első fontosságúak és a melyek az ő tarifa-souverainitásukat magokban foglalják. Ha tehát ezek ezen jogokról le nem mondanak, a viszonosság elvénél fogva igen természetes, hogy a magyar kormány sem mondhat le azokról. A szerződésnek concret megítélését tehát a kellő időre halasztjuk.

A mi végül a solidaritást illeti, engedje meg a t. ház, hogy kissé politizáljak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Volt egy hatalmas ministerünk és egy nagy többség és történt, hogy egy csekély incidens, egy koszorú, válságos helyzetbe hozta azon kormányt. Akkor az egész nemzet osztatlanúl pártját fogta azon ministernek és kormánynak, mert a nemzeti álláspont védelmére kelt. Ha akkor azon minister a nemzeti ügy védelmében kitartó lett volna és visszalépett volna: ma Magyarországon nem lehetne más ministerelnök, mint ő. *(Halljuk! Halljuk!)* Az analogiát kivánom levonni. *(Halljuk!)* Ezen kormánynak kitűnő erői vannak, kik a nemzet bizalmával nagy mérvben rendelkeznek, a kiktől a nemzet és önök *(a jobboldalra mutat)* azt a regeneratiót várják, a melyet czéljuknak vallanak.

Megnevezek hármat, a többiek jelességéről most nem szólva: Baross Gábort, Wekerle Sándort és Szilágyi Dezsőt. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Hát Csáky?)* Csákyról nem szólhatok, mert őt az a veszély nem fenyegeti, melyet most látok magam előtt. Ha Baross Gábor t. minister úr nemcsak ezen kérdésben, de a vámszövetségnek közeledő kérdésében is, a nemzetnek érdekeit úgy fogja védelmezni, hogy a nemzet bizalmát irányában sértetlenül fentarthassa; ha Wekerle Sándor minister úr a valuta- és a bankkérdésben a nemzetnek jogos várakozásait ki fogja elégíteni; ha Szilágyi Dezső minister úr a consularis bíróságokkal nem jutott fordúló ponthoz: akkor az egész kormány erős fog maradni. De a solidaritás, mely a ministerek közt rendesen is fenforgott és fenforog e mostani tarifakérdésben is, ne szorítkozzék csupán a kormányra. A t. ministerelnök úr és valamennyi társai ne feledjék el azt, hogy a ministeri solidaritáson kivül van még egy nagyobb

Digitized by Google

solidaritás: az a solidaritás, mely a kormány és a magyar nemzet közt kell, hogy létezzék. *(Helyeslés bal felől.)*

A minister úr válaszát tudomásúl veszem. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a kereskedelmi minister úr válaszát tudomásúl venni. *(Zajos felkiáltások: Tudomásúl veszszük!)* A ház tudomásúl veszi. *(Felkiáltások: Egyhangúlag!)*

Következik Ugron Gábor képviselő úr interpellatiója.

Ugron Gábor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A mint tudni méltóztatnak, az idei tél nem tartozik a rendes lefolyásúak közé. Az országnak különböző vidékén nagy mennyiségü hó halmozódott fel. Közeledünk a tavaszhoz, a mely egész bizonysággal meg fogja hozni a hó olvadását *(Derültség jobb felől)*; a minthogy a többség is elolvad, ha nem jár el a képviselőházi tárgyalásokra; azonban itt lesz az ellenzék, mely kellő gátat fog vetni annak, hogy ez az olvadás romboló hatású legyen, hanem termékenyítőleg hasson. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kérdésem a t. földmívelési minister úrhoz az, hogy tett-e kellő elővigyázati intézkedést arra nézve, hogy a nagy mennyiségü hó elolvadásának bekövetkezése esetére a folyók mentén minden kárnak eleje vétessék?

Nem fogom interpellátiómat hosszasan indokolni, hanem egyszerüen felolvasom. *(olvassa.)*

»Tekintettel azon aggasztó körülményre, hogy nagy hótömegek borítják az ország különböző vidékeit, melyeknek gyors olvadása áradások veszedelmével fenyegeti az ország számos vidékét

kérdem a földmívelési minister urat: tett-e elővigyázati intézkedéseket a bekövetkezhető árvizek ellen való sikeres védekezés érdekében és ha tett, melyek azok?«

Azt hiszem, hogy az egész ország figyelmét megérdemli ez a kérdés s különösen az a válasz, a melyet a t. földmívelési minister úrtól elvárok. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Az interpellátio közöltetni fog a földmívelésügyi minister úrral.

T. ház! Ezzel a mai ülés napirendje ki van merítve. A t. ház méltóztatott elhatározni, hogy a legközelebbi tanácskozások tárgya legyen: az igazságügyi bizottság jelentése: a »bosnyák-herczegovinai csapattestekne'k a magyar korona országai területére való behozataláról« szóló 949. sz. törvényjavaslat —; és a pénzügyi bizottság jelentése: »a hadsereg, haditengerészet, honvédség és népfölkelés tiszti és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887. évi XX. t. cz. határozmányainak kiterjesztésére« vonatkozó törvényjavaslat tárgyában.

Azt hiszem tehát, hogy a t. ház méltóztatik beleegyezni, hogy a jövő csütörtökön d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendjére a ma részleteiben megszavazott törvényjavaslat harmadszori felolvasása tüzessék ki s a pénzügyi bizottságba Fröhlich Gusztáv — és az összeférhetetlenségi bizottságba gr. Csáky László elhalálozása következtében egy tag választassék. Ezután az igazságügyi bizottságnak 670. számú jelentése fog tárgyaltatni; végre következnek a pénzügyi bizottság 680. számú jelentésének tárgyalása. *(Helyeslés.)*

E szerint tehát, a csütörtökön tartandó ülés napirendje meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 15 perczkor.)

Digitized by Google

455. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 12-én, csütörtökön

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Móricz Pál levelének bemutatása, melyben képviselői állásáról lemond. — Kérvények bemutatása. — Baross Gábor kereskedelemügyi minister benyujtja a haraszti ráczkevei vasút engedélyezéséről szóló jelentését. — Az igazságügyi bizottság jelentésének bemutatása a consuli biráskodás szabályozásáról. — Két sürgős interpellatio bejelentése. — Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez csatolásáról szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — Az Olaszországgal kötött kereskedelmi és hajózási szerződés határidejéről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — Az összeférhetetlenségi és pénzügyi bizottságokban hiányzó egy-egy tagnak megválasztása. — Az igazságügyi bizottság jelentésének tárgyalása: a bosnyák-herczegovinai csapattesteknek a magyar korona országai területére behozataláról szóló törvényjavaslatról. — Gr. Bethlen András földmívelésügyi minister válasza Ugron Gábor interpellatiójára az esetleges árvizzel szemben tett intézkedésekről. — Horváth Gyula interpellatiója a vasúti árú-díjszabás tárgyában. — Baross Gábor kereskedelmi minister válasza. — Gr. Apponyi Albert interpellatiója a trencsén-várnai kerületben folyó választási mozgalmak iránt. — Gr. Szapáry Gyula mint belügyminister válasza. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, Josipovich Imre és báró Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a február hó 7-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Móricz Pál, Újvidék szab. kir. város választó kerület országgyülési képviselője levelét, a mely szerint képviselői állásáról lemond.

Azt hiszem, a t. ház a lemondást tudomásúl venni és az elnökséget megbízni méltóztatik, hogy az új választás iránt szükséges intézkedéseket tegye meg.

Bemutatom továbbá Beregvármegye közönségének felíratát, a melyben az Erdélyi Magyar Közmívelődési Egyletnek sorsjegy-kölcsön engedélyezése iránt beadott kérvényét pártolván, kéri, hogy a sorsjátékból befolyandó jövedelem az ország területén működő hasonczélú egyletek között arányosan osztassék fel; továbbá

az országos színészegyesületnek Jókai Mór képviselő által beadott kérvényét, a melyben a vidéki színészet segélyezése tárgyában kérelmez;

a kún-félegyházai római katholikus tanító-

Digitized by Google

testületnek Holló Lajos képviselő által beadott kérvényét, a melyben az 1868: XXXVIII. tcz. módosításáért és előrehaladásuk biztosításáért esedezik;

Edvi, Omor s Ujlak községek polgárainak Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényét, melyekben az önkormányzat, illetve a tisztviselők választása jogának fentartása iránt kérelmeznek.

Mindezen kérvények és felíratok kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Széll Ákos jegyző: Baross Gábor kereskedelemügyi minister!

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. ház! Van szerencsém a haraszti-ráczkevei helyi érdekű gőzmozdonyú vasút engedélyezése tárgyában készült jelentésemet tiszteletteljesen benyujtani. Kérem a t. házat, hogy azt kinyomatni, szétosztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közlekedésügyi bizottsághoz útasítani méltóztassék.

Elnök: A kereskedelemügyi magyar kir. minister jelentése a haraszti-ráczkevei helyi érdekű gőzmozdonyú vasút tárgyában ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás végett a közlekedésügyi bizottsághoz útasíttatik.

Gróf Esterházy Kálmán jegyző: Bokros Elek, az igazságügyi bizottság előadója!

Bokros Elek előadó: T. ház! Van szerencsém bemutatni az igazságügyi bizottság jelentését a consuli biráskodás szabályozásáról szóló 663. számú törvényjavaslat tárgyában. Kérem a t. házat, hogy a jelentést kinyomatni, szétosztatni és annak idején az osztályok mellőzésével tárgyalásra kitűzni méltóztassék.

Elnök: Az igazságügyi bizottság jelentése a consuli biráskodás szabályozásáról szóló 673. számú törvényjavaslat tárgyában ki fog nyomatni, szét fog osztatni és ha a t. ház beleegyezni méltóztatik, az osztályok mellőzésével fog annak idején napirendre kitűzetni. *(Helyeslés.)* Ezen napirendre tűzés iránt azonban, azt hiszem, legczélszerűbb lesz, ha az ülés végén fogok előterjesztést tenni. *(Helyeslés.)*

T. ház! Több jelentés nem lévén, következnek most a napirend; azonban a napirend előtt jelentem a t. háznak, miszerint az interpellatiós könyvben két sürgős interpellatio van bejegyezve, Horváth Gyula és gróf Apponyi Albert t. képviselő urak részéről s hogy a földmüvelésügyi minister úr kiván válaszolni Ugron Gábor t. képviselő úrnak azon interpellatiójára, melyet az árvizek ellen való óvintézkedések tárgyában hozzá intézett.

Kérem a t. házat, méltóztassék a beadott sürgős interpellatiók tárgyát meghallgatni.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: 1891. febr. 12. Horváth Gyula: a legutóbb Bécsben folytatott tárgyalásokon az osztrák kereskedelemügyi ministerrel az árútarifák iránt létrejött megállapodások tárgyában, a kereskedelemügyi ministerhez.

1891. febr. 12. Gr. Apponyi Albert: a trencsén-várnai választó-kerületben folyó választási mozgalmak iránt a belügyministerhez.

A képviselő urak az ülés végén fogják megtehetni interpellatiójukat.

Következik a »Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez való csatolása iránt a német birodalommal 1890. évi deczember hó 2-án kötött szerződés beczikkelyezéséről« szóló 666. számú törvényjavaslatnak harmadszori felolvasása.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a most felolvasott törvényjavaslatot harmadszori felolvasásában is megszavazni, igen vagy nem? *(Igen!)* A törvényjavaslatot a ház megszavazza és azt alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldeni határozza.

Következik »az Olaszországgal 1887. évi deczember hó 7-én kötött és az 1888. évi XV. törvényczikkbe iktatott kereskedelmi és hajózási szerződés felmondására megállapított határidőnek meghosszabbítása iránt létrejött megegyezés beczikkelyezéséről« szóló 668. számú törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa).*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a felolvasott törvényjavaslatot harmadszori felolvasásában is megszavazni, igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az megszavaztatik és alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldetni határoztatik.

Kérem a t. házat: méltóztassék a jegyzőkönyvek a harmadszori felolvasásokra vonatkozó pontjait azonnal hitelesíteni, hogy azok a főrendiházhoz átküldhetők legyenek.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó pontjait.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvnek felolvasott pontjai hitelesíttetnek.

Következik a napirend szerint az összeférhetetlenségi és a pénzügyi bizottságokban hiányzó egy-egy tagnak megválasztása. A névsort gróf Esterházy Kálmán jegyző úr olvassa, a távollévőket Széll Akos jegyző úr jegyzi. A horvát képviselő urakat kérem, hogy csak a pénzügyi bizottsági tagra méltóztassanak szavazataikat beadni. A szavazás az »A« betűvel veszi kezdetét.

Digitized by Google

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort. A képviselők beadják a szavazó lapokat.)*

Elnök: A szavazatok megszámlálás végett a jegyzői karnak adatnak át s a jelentés az ülés végére elváratik.

Következik a napirend szerint az igazságügyi bizottság 670. számú jelentése »a bosnyák-herczegovinai csapattesteknek a magyar korona országai területére behozataláról« szóló 949. sz. törvényjavaslat tárgyában.

Azt hiszem, t. ház, a jelentést felolvasottnak méltóztatik venni. *(Felolvasottnak vesszük!)* Igy az általános vitát megnyitom: az első szó illeti a bizottság előadóját.

Rohonyi Gyula előadó: T. ház! *(Halljuk!)* Az 1879. évi VIII. törvényczikkbe iktatott berlini szerződés 25. czikkelye szerint az osztrák-magyar monarchia megbízást kapott arra, hogy Boszniát és Herczegovinát megszállja és igazgassa. Ezen megbízás alapján 1878. nyarán csapataink bevonúltak és megszállották Boszniát és Herczegovinát. Monarchiánk pedig hozzálátott e területen az állami élet minden ágának szervezéséhez.

A szervezésben legutóbb következett a hadügy szervezése. A hadügyi szervezet ott az 1881. október 24-én kelt legfelsőbb elhatározással jóváhagyott boszniai és herczegovinai ideiglenes védtörvényen és az 1882. évi május 18-án kelt szervezési szabályrendeleten alapszik. Úgy a védtörvény, mint a szabályrendeletben körvonalozott csapat-szervezet hasonló elveken nyugszik a mi védtörvényünkkel, a mi csapat-szervezetünkkel.

A szervezés alkalmával Bosznia és Herczegovina területe négy hadkiegészítő parancsnokságra osztatott fel és minden hadkiegészítő parancsnokság területén felállíttatott egy-egy gyalog század és egy-egy vonat-osztag.

Ma Bosznia és Herczegovina hadereje áll 8 zászlóalj gyalogságból, melyek közül az első négy 5—5 századból, az utóbbi négy pedig 4—4 századból van alakítva; ezenfelül van 4 vonat-osztag az eredetileg felállított 4 hadkiegészítő parancsnokság területén, a melyek székhelye Serajevo, Mostar, Dolnja-Tuzla és Banjaluka.

Kiemelendőnek tartom, a nélkül, hogy ezen tartományok ideiglenes védtörvényének ismertetésébe bocsátkoznám, azt, hogy ezen ideiglenes védtörvény értelmében a boszniai és herczegovinai csapatok nemcsak Bosznia és Herczegovina, hanem szükség esetére az osztrák-magyar monarchia védelmére is vannak hívatva.

Ennek előre bocsátásával, azt hiszem, könnyű constatálni azt, hogy nemcsak az Európa által reánk ruházott megbízás alapján tartozunk azzal, hogy ezen csapatok teljes és alapos kiképzéséről gondoskodjunk; de tartozunk azzal annál is inkább, mert ezek a csapatok szükség esetén, vállvetve a mi monarchiánk véderejével, hívatva lesznek a monarchia védelmére.

Azonban Boszniának és Herczegovinának sajátszerű földrajzi és terep viszonyai vannak. Közismeretű, hogy Bosznia és Herczegovina párhúzamos hegyláncok által keresztül-kasúl átszelt területet képez, a mely terület nagyobb csapattestek mozgására alkalmatlan, de különösen alkalmatlan arra, hogy magasabb rendű csapattestekben, a dandár hadosztály és hadtest kötelékében a csapatok kiképezhetők legyenek.

Ennek alapján gondoskodni kellett arról, hogy ezen alkalmatlan területről a csapatok a törvényhozás hozzájárúlásával az osztrák-magyar monarchia mindkét államának területére teljesebb katonai kiképzés czéljából behozassanak; annál is inkább, mert a boszniai és herczegovinai hadcsapatok otthon csak zászlóalj-gyakorlatokat végezhettek és saját ott elhelyezett csapataink is csak hegyi dandárokká voltak egyesíthetők, a mely hegyi dandárokban való gyakorlatok képesítenek ugyan a hegyi harczra, de semmiképen sem képesítenek egyéb terepviszonyok mellett vívandó nagyobb, fontosabb csatákra. És míg a mi csapatainkkal szemben ez a hátrány elenyészően csekélynek mondható, azért, mert saját csapataink azon idő leteltével, a mely időre Bosznia és Herczegovina területén elhelyeztetnek, ismét visszakerűlvén honukba, itt a kiképzés hiánya, fogyatékossága pótoltatik azzal, hogy a csapatok ismét részt vsznek az általános gyakorlatokban: nem így áll a dolog a boszniai és herczegovinai csapatokkal, melyek ha egyenlően kedvezőtlen viszonyok mellett honukban meghagyatnak, teljes alapossággal katonailag ki nem képezhetők.

Ennek okáért a közös ministerium már hosszabb ideje foglalkozott azzal, hogy ezen csapatokat az osztrák-magyar monarchia mindkét államának területére behozhassa; sőt a múlt év folyamán Ausztriában a boszniai csapatok részt is vettek a gyakorlatokon. Magyarországba azonban e csapattestek nem voltak behozhatók azon okból, mert erre nézve igen fontos akadályok forogtak fenn: tudniillik érvényben levő, hatályukat nem vesztett, régi törvényeink szerint meg van tiltva, hogy idegen csapatok Magyarország területére behozassanak. Épen ezen akadály elhárítása végett lőn a jelen törvényjavaslat beterjesztve.

Mielőtt azonban magának a javaslatnak bővebb ismertetéséhez fognék: kénytelen vagyok rátérni azon régi törvényekre, melyek idegen csapatoknak Magyarország területére való behozatalát tíltják. *(Halljuk! Halljuk!)*

Digitized by Google

Egész sorozata van Corpus Jurisunkban ezen törvényeknek. Nem akarom őket egyenkint idézni, csak a legfontosabbakat említem. Ilyen az 1600 : XXVIII. tcz. az 1608. koronázás előtti II., az 1618 : II., az 1622 : II., az 1655. évi XIX., az 1659 : I. és XXV. és végre az 1681 : VIII. tcz. Legnagyobb jelentőséggel bír azonban ránk nézve az 1608-iki koronázás előtti II., valamint az 1655 : XIX. tcz. azért, mert ezen törvények a legterjedelmesebbek és mert ezen törvényekre hivatkoznak leggyakrabban a későbbi törvények is.

Nézzük mit tartalmaznak ezek a törvények és mi volt ezeknek a létrehozó oka? Az 1655. évi XVI. tcz. s részben az 1608. — k. e. — II. tcz. azt tartalmazza, hogy az idegen csapatok Magyarország területéről kivezetendők s a jövő ben az országgyűlés előzetes értesítése és jóváhagyása nélkül idegen csapatokat az ország Magyarország és kapcsolt részeinek területére behozni nem szabad. A mint tehát méltóztatnak látni, nem apodicticus tilalom van itt a törvénybe iktatva; hanem egy oly tilalom, mely bizonyos feltételek mellett megszűnik. Ez a feltétel a törvényhozás hozzájárulása. Létrehozó okait e törvényeknek a magyar történelemből sokkal jobban ismerjük, semhogy nekem a t. ház türelmével bárcsak rövid időre is visszaélnem kellene. Actualis, gyakorlati jelentőségük a mai viszonyok mellett ezen törvényeknek alig lesz, mert én alig bírom elképzelni ma, kivéve a háború idejét, azt az esetet, hogy valaki Magyarország területére idegen csapatokat behozhatna. Van azonban ezen régi törvényeknek nagy elvi jelentőségük, mert Magyarország közjogának egy sarkalatos elvét foglalják magukban s ez az, hogy a magyar államjogot, a magyar alkotmányt idegen hadak behozatalával senkinek veszélyeztetnie nem szabad. Ezt tudta, ezt érezte a magyar kormány, midőn a jelen javaslatot beterjesztette; azért nem vette czélba ama régi törvényeknek megváltoztatását, vagy hatályon kívül helyezését. Egyedüli czélzata az volt, hogy megszerezze az ezen törvényekben foglalt ama feltételt, a mely mellett idegen csapatok, a jelen esetben a bosnyákok, kiképzés czéljából Magyarország területére behozhatók legyenek.

A jelen javaslat tehát semmiben sem ellenkezik a régi törvényekkel, hanem inkább azoknak folyománya, következménye.

Az is vita tárgya lehetne, t. ház, vajjon azon csapatok, a melyek vállvetve a monarchia véderejével hivatva lesznek az osztrák-magyar monarchia védelmére, idegeneknek tekintendők-e vagy sem? *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Nézetem szerint helyesen idegeneknek tekintendők és pedig azért, mert Bosznia és Herczegovina nem elfoglalt, hanem csak megszállott terület *(Úgy van! bal felől)* és mert az ottan szervezett haderő a monarchia haderejének integrans részét nem képezi.

A további kérdés ismét az lehetne: szükséges-e a behozatal? Azok után, a miket előadásom elején elmondani szerencsém volt, azt hiszem, nem szenved kétséget, hogy ha a monarchia érdekeit s a saját hazánk érdekeit a szívünkön viseljük: akkor e csapatokat teljesebb kiképzés okából be kell hoznunk, mert ezen csapatok is hivatva lehetnek a monarchia érdekeit védelmezni.

A javaslat czélja tehát ezen idegen csapatoknak kiképzés okából való behozatala. A behozatal czélja a csapatoknak katonai kiképzése. A kormány azonban nem állt meg a mellett, hogy beterjesztette a javaslatot s így kieszközölte a törvényhozás hozzájárulását, feltéve, hogy az törvényerőre emelkedik: hanem bizonyos garantiát talált szükségesnek a törvénybe iktatni arra nézve, hogy a csapatok behozatalából, bármily csekély számúak legyenek is azok, bármennyire is egyenkint és nem egyszerre hozatnak be a csapatok, Magyarország alkotmányára veszély ne háramoljék. Nevezetesen, daczára annak, hogy ezen törvényjavaslat, ha törvényerőre emelkedik, megadja az elvi engedélyt arra, hogy a csapatok behozhatók legyenek: a tényleges behozatal azonban ismét feltételhez van kötve, ahhoz, hogy erre a magyar kormány megadja az engedélyt, valamint a már behozott csapatok számának szaporításához is a magyar kormány külön engedélye szükséges. Végül a javaslatban oly garantia is foglaltatik, a melynél fogva ezen csapatok behozatalából Magyarországra semmi nemű hátrány, semmi anyagi áldozat nem fog háramolni; mert a törvényjavaslat 2. §-ában világosan gondoskodik arról, hogy a behozatalból, a kiképzésből támadt költségek egyedül Bosznia és Herczegovina költségvetéséből fedeztessenek.

Miután tehát a törvényjavaslat semmi hátrányt sem foglal magában hazánkra; miután a berlini szerződésben reánk ruházott megbízásánál, de azon körülménynél fogva is, hogy a csapatok szükség esetén az egész monarchia védelmére lesznek hivatva, monarchiánk jól felfogott érdekei azt parancsolják, hogy a csapatokat teljesebb katonai kiképzés czéljából behozzuk: ajánlom a t. háznak a törvényjavaslatot elfogadásra. *(Helyeslés jobb felől.)*

Madarász József jegyző: Czirer Ákos!

Czirer Ákos: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Egy rövid törvényjavaslat fekszik ezuttal előttünk, melynek szűkszavú indokolása s a katonai szakszerűségnek az a gyarló máza, a melyet rá erőltettek, azt a hitet szeretné az olvasóban ébreszteni, hogy itt egy merőben ártatlan s kizárólag a

Digitized by Google

katonai kiképzés s ezzel az országvédelem szempontjából fontossággal bíró intézkedéshez akarják a törvényhozás szentesítését elnyerni. A törvényjavaslatnak czélja ugyanis állítólag semmi egyéb, mint az, hogy a bosnyák benszülöttekből alakított csapatoknak alkalom nyujtassék a teljesebb katonai kiképzés megszerzésére.

Általánosságban vévén a kérdést szemügyre, annak két különálló oldala tárúl tekintetünk elé, melyek mindegyike megfelelő külön méltatásra tarthat számot.

Az egyik kérdésnek közjogi és politikai oldala van; mert figyelemmel úgy azon külpolitikai eseményekre, melyek a boszniai megszállást megelőzték, valamint a hazai törvényhozás alkotásaira: kétségtelen dolog, hogy a jelen javaslattal tervezett rendszabályok erről az oldalról kellő megvilágításra szorúlnak.

A kérdésnek másik oldala tisztán katonai szempontokra támaszkodik s ezeknek alapján kívánja a törvényhozást a javasolt lépések szükségessége vagy czélszerűsége felől meggyőzni.

Először a kérdésnek politikai oldalához szólván, én azt korántsem tekintem olyan egyszerűnek, mint a minőnek azt a t. kormány s vele az igazságügyi bizottság is tartani látszik; mely utóbbi valósággal kihívja a bírálatot azon kathegorikus kijelentésével, hogy a berlini mandatum lelkiismeretes végrehajtása a javaslatbeli intézkedéseket egyenesen megköveteli.

Én a t. igazságügyi bizottságot ily messzire követni nem fogom, mert a berlini megbízással elvállalt kötelezettségek mértékének taglalása ma nincs napirenden; de ha figyelemmel olvasom a berlini szerződés XXV. czikkelyét, mely így szól: »Bosznia és Herczegovina tartományokat Ausztria-Magyarország fogja megszállani és kormányozni stb.«: akkor azt el kell ismernem, hogy a megszállás és kormányzással kapcsolatos tények közé veendők — kétségen kivül — mindazon tények is, melyek az országvédelem szervezéséhez megkivántatnak; de mindig föltéve azt, hogy a kormányzott országok közjogi helyzetéhez kétely nem fér s hogy azoknak hovátartózandósága — legalább is elvileg — szabályozva van. Ezt azonban a megszállt terűletről ma még a legjobb szándék mellett sem mondhatjuk el.

Én legalább nem hallottam még, de nem is olvastam hivatalos formában kelt olyan nyilatkozatot, a melyből akár arra, hogy azon országokból idővel kivonúlunk, akár arra, hogy azokat annectáljuk, következtetést vonni lehetne: ennélfogva tény az, hogy azon országok közjogi helyzete ma még teljesen határozatlan. A kérdés nemzetközi oldalának behatóbb tárgyalását szándékosan mellőzöm s ezt meg is mondom, nehogy az a vád érhessen, hogy annak megvilágításában homályos pontokat hagytam. S ezzel áttérek a közjogi szempontok méltatására, kezdvén a véderőtörvényen.

Azon véderőtörvény, mely a pragmatica sanctió néven ismert államszerződés és a 67-iki kiegyezésben a monarchia két államára nézve körülirt elválaszthatlan együttbirtoklás biztosítására és a kölcsönös védelmi kötelezettség teljesítésére kivánt védelmi erők felől intézkedik, szól közös hadseregről, honvédségről és népfelkelőkről, de semmit sem tud bosnyák csapatokról. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* S itt legyen szabad — zárjel közt — az igazságügyi bizottság t. előadójának megjegyeznem, hogy az én fogyatékos közjogi ismereteim szerint van ugyan Magyarországnak is véderőtörvénye, meg van Ausztriának is, a melyek azonos elveken épűltek fel; de tudtommal a monarchiának ép oly kevéssé van u. n. közös véderőtörvénye, mint a hogy közös haza nem létezik. A bosnyák csapatok e szerint egészen más közjogi alapon állanak, mint a monarchia véderejének alkotó részei s ha e bosnyák csapatok a monarchia véderejébe mindemellett be volnának illesztve: ezt, ha mondják, természetesen elhiszem, a nélkül, hogy akár e tényt, akár az ő esetleges felhasználásukat a monarchia védelmére helyeselni tudnám.

Az osztrák-magyar monarchia véderejének ugyanis, törvényeinknél fogva, csak a két állam egyikének polgára lehet tagja; e szerint azon bosnyák polgárok, a kik ez idő szerint kormányzásunk alatt állanak, ha a katonai esküt le is tették, reánk nézve jogilag mégis csak idegen állam alattvalói Mert nem is tudom, hogy bosnyák barátaink melyik államnak lehetnének polgárai; a magyarnak nem, az osztráknak sem, mert a katonai eskű önmagában egyikben sem ad honfiúsítást. Polgárai lehetnének tehát egy monarchiának, a melynek tulajdonképen nincsenek is polgárai, a mi, ha paradoxnak látszik is, tényleg mégis úgy van, mert valamint közös ügyes úgy közös polgárság sem létezhetik.

Minthogy e szerint a bosnyák polgárok törvényeinknél fogva a mi véderőnknek tagjai nem lehetnek, mert egyik állam polgárjogával sem birnak: ennélfogva határozottan ellenezzük kell ez idő szerint azoknak a magyar állam terűletére való behozatalát mindaddig, míg azon országok közjogi helyzete szabályozva nem lesz; ellenezzük kell ezt a saját véderőtörvényünk rendeletéből s így elesik annak lehetősége is, hogy azon csapatokat a közös véderő támogatására, másként, mint szövetségeseket felhasználhatnók.

Nem vagyok annyira naiv gondolkozású, hogy azt higyjem, miszerint az irányadó körök valaha arra gondoltak, hogy ezt a sok vérrel, még több verejtékkel birtokba vett szerzeményt vissza kell bocsátani; de ha így is áll a dolog,

Digitized by Google

meg kell azt nekünk engedniök, hogy szemben az eddig el nem oszlathatott bizonytalansággal, ragaszkodhassunk azon törvényes felfogásunkhoz, melynél fogva idegen és nem szövetséges állam polgárait katonai minőségükben államunk területére bebocsátani helyesnek nem tarthatjuk; annyival kevésbbé, mert épen nincs kizárva annak lehetősége sem, hogy szerencsétlen külpolitikai érdekkapcsolatok minket Törökországgal szembe is állíthatnak. Valóban nem sok polgári, de még kevesebb katonai bölcsességre mutatna, véderőnk egész belsejét feltárni olyanok előtt, kik egy európai conflagratio esetére egészben vagy részben ez ellentáborban küzdhetnének.

Áttérek most a kérdés katonai oldalának taglalására, különösen figyelmet fordítván a két indokolásnak azon, a laikust könnyen megtéveszteni alkalmas kijelentésére, hogy e javaslat intézkedései a monarchia véderő képességének fokozását fogják eredményezni.

Arról meg vagyok győződve, hogy gróf Szapáry Gyula ministerelnök úr teljes jóhiszeműséggel állítja mindazt, a minek végén neve aláírása is olvasható s hogy a vele ez irányban közlött katonai szakvélemény benne megerősítette azt a hitet, hogy a javasolt intézkedésekből a monarchia védő képességére hasznos eredmények származhatnak. De mivel itt nem arról van szó, hogy a t. kormány tagjai mit hisznek, vagy nem hisznek; hanem arról, hogy érvelésük mennyire alapos: azt hiszem, nemcsak jogunk, de kötelességünk is a kérdés katonai oldalát is beható vizsgálatnak vetni alá.

Én úgy tudom, hogy a katonának első kötelessége kifelé hazájának integritását s belső békéjét megvédeni s minden oly rendelkezés, mely őt e hivatásától eltávolítva neki más missiót rendel, sulyosan vétkezik azon egyedül helyes gondolat ellen, mely a nemzeti véderők felállításánál mindig irányadó szerepet játszik.

Erre azt az ellenvetést tehetnék, hogy hiszen a bosnyák csapatokat is csak azon esetben fognák a monarchia védelmére egyebütt felhasználni, hogyha a háborús viszonyok őket otthon nélkülözhetővé tennék. Ez elméletben megjárja, de gyakorlatban elképzelhetlen. Mert azt el kell ismernünk, hogy nagyobb mérvü conflagratio esetére aligha nem odalenn délnyugaton fognának az első lángok kigyúlni s az esetre több mint valószínü, hogy a most ott elhelyezett haderőn kivül még tekintélyes támogatást kellene oda küldenünk, de semmiképen sem jöhetnénk azon szerencsés helyzetbe, hogy a bosnyákok segítségét ide haza igénybe vehetnők; kivéve azon egyetlen egy esetet, hogy ha azok ott egy — esetleg — fajrokonaikkal vivandó mérkőzésben oly kevésbé bizonyúlnának megbízhatóknak, hogy más harczszíntérre való áthelyezésük kívánatossá válhatnék. Sem okom, sem jogom nincsen ugyan ahhoz, hogy ily sértő feltevést tápláljak; de ha mégis, egy esetleges actio idején az aggodalomnak ilyen nyilvánulása is tért hódíthatna: akkor bizony, valljuk be, kevés támogatást remélhetnénk idebaza olyan csapatoktól, a melyeket hazájuk megvédésének kötelezettsége alól föl kellett menteni.

Alig képzelhető tehát olyan eset, hogy ezen csapatok, már számuk csekély voltánál fogva is a monarchia védképességének emeléséhez számba vehetőleg hozzájárulhatnának, vagy hogy katonai értékük jelentékenyen gyarapodnék azzal, ha t. új testvéreink egy-egy lovas ezred attaquejaiban, vagy a tábori tüzérség működésének szemlélésében gyönyörködhetnének. Pedig, úgy látszik, ez a valódi oka annak, hogy ma e javaslattal foglalkoznunk kell.

Azt mondja ugyanis az indokolás, hogy a bosnyák csapatok kiképzése eddig a zászlóalji gyakorlatokon túl nem terjedhetett, mert az ott lenn elhelyezett megszálló sereg jórészt hegyi dandárokból áll, a melyek csak különleges gyakorlatokat végezhetnek s azért, hogy a bosnyák csapatok kiképzése egyoldalú ne maradjon, azok a monarchia olyan vidékeire helyezendők át, hol alkalmuk nyílik oly fegyvernemü csapatokkal összeköttetésben működhetni, a minők ott lenn képviselve nincsenek. Úgy látszik, hát az a kivánság, hogy a bosnyákok a lovasság és tábori tüzérséggel működkessenek közre, mert ez az a két főbb fegyvernem, a mely oda lenn épen nincs, vagy gyengén van képviselve.

Ezen a bajon aztán könnyü segíteni. Mert ha csak épen ennyire van szükség, hát van Horvát-Szlavonországban mindig elég lovasság és tüzérség, tessék azokat alkalmilag a határon túl leküldeni s csináljanak ott, ha tetszik, egynehány nagy manoeuvre-t, hogy azoknak a szegény kontyosoknak halvány fogalmuk lehessen egy modern nagyhatalom erőforrásai felől; de arra épen semmi szükség sincsen, hogy őket ilyen czélból hazájokból ide átplántáljuk; nekünk meg ilyenféle exoticus csapatok bemutatásával nem imponálnak, mert sokkal kevesebben vannak, hogysem félni lehetne attól, hogy talán felhasználhatók lesznek azon régi osztrák kormányzási elv támogatására, mely az egyik nemzetet a másikkal szokta volt féken tartani.

Azon kifogással szemben pedig, hogy ott ezen fegyvernemek alkalmazását talán a terepviszonyok meg nem engednék, hivatkozom az 1878-iki tapasztalatokra, a mikor sem vasútak, sem kövezett útak nem voltak s mégis bejuthatott és működhetett, igaz hogy keservesen, ottan lovasság is meg tábori tüzérség is. Aztán ha épen lovasszínjátékot kivánnak ott lenn bemu-

Digitized by Google

tatni, ott van egyebek közt a derventi nagy síkság, elfér rajta sok ezer lovas katona és ha meg a nehéz ütegek hangjához akarják őket szoktatni, hát most, hogy ott a civilisatio áldásait már 13 éven pazaroljuk, sokkal könnyebben bemehetnek a nehéz Uchatiusok, mint 1878-ban, pedig akkor is ott voltak s mondhatom, nagyon jól dolgoztak.

Ha az ember ezt a kétrendbeli indokolást olvassa és a dologról egyebet nem tud, azt kell hinnie, hogy a mi csapataink idehaza általában és kivétel nélkül sokkal magasabb fokú kiképzésben részesülnek, olyannyira, hogy ha nem is hordják egyenkint épen a borjúban a marsallbotot, de minden fegyverviselő polgártársunk legalább is egy táborkari tiszt széles látkörével van megáldva. Nem tudom, mit ért a t. kormány e helyütt katonai kiképeztetés alatt; érti-e pusztán a katonáét, vagy a vezénylő tisztekét is, mert e kettőnek aztán nagyon különböző terjedelműnek kell lennie. Ha nem tévedek, hát a csapatok kiképzése alatt főleg a legénység és altisztek kiképzését érti, mert hiszen azt neki is illik tudnia, hogy a tisztek készen jőnek a csapatokhoz és ott képességeiket csak tökéletesítik. Hogy mit szabad és lehet várni altiszttől és katonától, azzal tisztában vagyunk; de épen úgy azzal is, hogy az egyszerű katonától nem kívánható meg, hogy oly széles látkörrel és télő tehetséggel bírjon, a melyek az általa betöltheto működési kör igényeit messze túlhaladták. Én el nem tudom képzelni, hogy mi szükjég is volna arra, hogy az, a ki csak század- vagy szászlóalj-kötelékben való működésre van hívatva, egy brigade, hadosztály, vagy hadtest hadműveleteinek szövevényébe betekintést nyerjen s átlekintést kapjon mindazokról, a mik ily nagyobb csapattestek egybevágó működésének feltételeit e módozatait alkotják. Erre sem közembernek, sem altisztnek, de még az alantas tisztnek sincs szüksége; azt tőle várni nem lehet, alkalma sincsen hozzá, hogy rendes viszonyok közt ekkora készültségnek hasznát vehetné. Persze, ha valaki táborkari vagy ordonnanztiszt-szolgálatot teljesít, akkor beláthat a nagyarányú hadműveletek részleteibe s tudomást vehet a csapatok elhelyezéséről és mozdulatairól; de a ki ezekben a dolgokban a gyakorlati életben valaha részt vett s nem csupán a Vérmezőről, vagy épen csak a budai várbástyáról ismeri a viszonyokat s osztja velem azt a véleményt is, hogy a katonaság kiképzésének egyedüli czélja a háborúra való előkészítés: az igazat ad nekem, ha azt állítom, hogy tökéletesen elég, ha a katona a hadi actio támogatására legközvetlenebb környezetével való együttműködésben ki van képezve s tévedés volna tőle azt kívánni, hogy egészen a hadvezérkari éleslátás és a gyors és bölcs elhatározás képességeinek megszerzéiseig kell kimíveltetnie, mert ezeket a teendőket nyugodtan rábízhatja azokra, kiket a fejedelem a csapatok élére állított s kiket a gondviselés, az ismeretes recept szerint, a hivatal mellé rendszerint értelmi felsőbbséggel is megáldott. Röviden szólva: nagyon elég, ha minden katona tudja s teljesíti a maga kötelességét. És ettől aztán egészen független az s a katonát közelebbről nem érinti, hogy nagyobb csapattestekben a dandár-, hadosztály- vagy hadtestparancsnok mit csinál és hogyan csinálja; az egyes katonára tökéletesen közönbös, hogy pl. a lovas brigade merre időzik, vagy mi dolga akadt a batteria-divisiónak; a katona az ütközetben nem ér rá mindig mindennel törődni, különben elhanyagolja a maga dolgát s valljuk be őszintén, sokból nem is lát semmit, csak azt látja, a mi századánál, zászlóaljánál, ritkábban, a mi a szomszéd zászlaaljaknál történik. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

E szerint tökéletesen kárbaveszett fáradtság volna ilyen czélból bosnyák atyánkfiait pereputtyostúl idefárasztani; itt sem látnának többet, mint a mennyit odahaza zászlóalj- vagy ezredkötelékben láthatnak és többre egyáltalán nincsen szükségük. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ennél többre csakis a magasbrangú tiszteknek lehet szükségük, a mennyiben ezek hivatva lehetnek nagyobb csapattestek vezérletére; de ezeknek erre való képességet más úton is lehetne szerezni, jelesül úgy, ha őket nagyobb gyakorlatokhoz évenkint odacommandiroznák, megfelelő helyekre beosztanák, a mi kevesebbe is kerülne s ez nem utolsó szempont oly országnál, a melyre évenkint a rendkívüli rovatban 4½ milliót költünk.

Említi az indokolás azt is. hogy ha e csapatok idehozatnak, alkalmuk nyílik oly fegyvernembeli csapatokkal is együttműködhetni, a minők a megszállt tartományokban képviselve nincsenek, holott odahaza csak a közös hadseregnek hegyi dandárokká alakított csapatkötelékeiben vehetnek részt, a mi a kiképzést egyoldalúvá teszi.

Én úgy tudom, hogy azok a gyakorlatok, a melyeket a hegyi dandárok ottan végeznek, tökéletesen megfelelnek azon országok terepviszonyainak s ha a bosnyákok annyira ki fognak képeztetni, hogy ők az ottani hadjáratban jól felhasználhatók: akkor kiképeztetésük teljesen megnyugtató, mert nem hinném, hogy a berlini mandatum azt is megkívánja, hogy a bosnyák többet lásson a mi katonánknál; pedig én nagyon sok katonát ösmerek, a ki 12 éves szolgálata alatt komoly küzdelmekben ugyan részt vett, de annyira nem vihette, hogy béke idején egy

Digitized by Google

összpontosítást végig élvezhetett volna. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Általában, úgy látszik, hogy ezeket a hegyi dandárokat valami szerfölött tökéletlen institutiónak szeretnék bemutatni, a melyekkel talán még komoly actiót sem lehet kifejteni. A megszállás idején pedig megtették kötelességüket. Mert hiszen kérem, ezek a hegyi dandárok sem állanak épen bádog-katonákból, hanem válogatott gyalogezred és vadász zászlóaljaink vannak bennök, a különbség csak az, hogy létszámuk csekélyebb és hogy tábori tüzérség helyett hegyi ütegekkel dolgoznak. *(Igaz! Úgy van! a szélső bal felől.)*

A mi már most a megszállt területen ez idő szerint elhelyezett csapatokat illeti, igaz, hogy ottan nincsen tábori tüzérség és kevés a lovasság, aztán nincsenek hidászok, hiányzanak a postagalambok, sőt talán a hadi léghajók is.

De van ott a hadtestparancsnokság alatt két gyalog hadosztály 10 dandárra osztva és pedig 3 gyalogezred egyenkint 3 zászlóaljjal, aztán 23 felemelt létszámú, 4 rendes létszámú gyalog-zászlóalj, 4 vadász-zászlóalj, 3 lovas század, 12 hegyi üteg, 6 vártüzér század 2 tüzérszertárral, a többi nem-combattans csapatokról nem is szólva. Számszerint van ott lenn, csak a fegyvereseket értve, mintegy 1.000 havidíjas, azaz tiszt és 21.000 katona és altiszt, mely szám untig elég nagy arra, hogy azokból a sokat emlegetett hegyi dandárokból a kiképzés czéljaira, ha kell, nagyobb csapatkötelékek is alakíthatók legyenek arra a módra, a hogy itthon a gyakorló tereken is megszokott történni, hogy századokból egy századot, zászlóaljakból egy zászlóaljat alakítanak, hogy tisztet és katonát a hadi létszámra emelt csapatokhoz hozzászoktassák. *(Helyeslés bal felől.)*

Az nem szenved kétséget, t. ház, hogy az olyan ország, a melyben a pacificatiót követő 13. évben, mikor ott már jórészt consolidált viszonyok uralkodnak, még mindig szükségét látják annak, hogy a ben-szülöttekből alakított csapatokon kívül állandóan 22.000 katona tartassék, valószínűleg nem parádéképen, hanem szükséges őrizetül; az olyan ország háború esetére még kevésbbé jöhet azon szerencsés helyzetbe, hogy a maga csekély erejét országa védelménél nélkülözhetné s e szerint a t. kormány indokolásának azon része, mely a kért rendszabályhoz való hozzájárulásunkat a monarchia védőképessége fokozásának okából kivánja kieszközölni, értéktelen szóvirágnál egyébnek alig mondható. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ezeknél fogva, minthogy a törvényjavaslat ellenében, annak külpolitikai vonatkozásaitól egészen eltekintve, nemcsak hogy igen nyomós közjogi aggodalmaink vannak, hanem az abban nyujtott törvényes garantiákat sem tarthatjuk kielégítőknek; s mert másfelől még ezen aggályaink eloszlatása esetére sem látjuk a tervezett intézkedések katonai szükségességét és reális értékét bebizonyítottnak: kénytelenek vagyunk a javaslattól hozzájárulásunkat megtagadni s meg vagyok bízva t. elvtársaim részéről is annak kijelentésére, hogy a javaslatot általánosságban sem szavazzuk meg. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Josipovich Géza jegyző: Gr. Apponyi Albert!

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Minthogy én a most tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot elfogadom; de indokaim némileg eltérnek azon indokolástól, melyet a t. előadó úr irásban és szóval előterjesztett: legyen szabad szavazatomat minden polemiának mellőzésével röviden indokolnom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenekelőtt a javaslatot közjogunk szempontjából nem tartom kifogásolhatónak. Az én kiindulási pontom ennél a kérdésnél — a mint az először hírlapi híresztelések nyomán felmerült, hogy tudniillik a boszniai csapatok a magyar állam területére is behozatni szándékoltatnak — az én álláspontom első sorban a magyar közjogra vonatkozó aggodalom volt, mert ha ez a törvényhozás előzetes beleegyezése nélkül történik, ez csakugyan közjogi sérelem lett volna, ez csakugyan az előadó úr által ismertetett régi törvények — de, ha ilyen írott törvények nem volnának is — az általános constitutionalis elvek megsértése lett volna.

Szerencsére e tekintetben a kormány közjogi álláspontja ugyan az, a mi az enyém, mert ezen csapatoknak a magyar területre való behozatala czéljából annak módja és formája szerint törvényes felhatalmazást kér; az erre vonatkozó intézkedés tehát törvényes alapon fog állni és nekem közjogi aggodalmakra okot nem ad. *(Helyeslés bal felől).*

Ez így lévén, előttem tisztán czélszerűségi kérdés az: vajjon a boszniai és herczegovinai csapatok behozatala magyar területekre megengedendő-e, vagy nem? Én erre a czélszerűségi kérdésre, az így felvetett kérdésre, ezen dolognak minden oldalról történt meggondolása után, igennel vagyok kénytelen válaszolni.

Mindenki ismeri a t. házban, legalább sokan ismerik, azt az álláspontot, melyet én és elvbarátaim e tartományok occupálásával szemben elfoglaltunk, mikor az még kérdés volt; és nagyon sajnálom, de lényegesen akkori álláspontom e tekintetben ma sem változott, *(Helyeslés a baloldalon.)* ma sem vagyok képes belátni, hogy az helyes és szerencsés cselekmény volt. *(Helyeslés a baloldalon.)* Azonban a bevégzett ténynyel kénytelen vagyok számolni. Nem lehet tagadni, hogy egy hosszú évekig tartó kormányzás és birtok-

Digitized by Google

lás azon tartományokban a régi rendnek minden alapját megszüntette és az occupálásra egyszer megtörtént lépést visszavonhatatlanná tette. Én kiszámítható időben nem tartom e tekintetben a változás beállását lehetségesnek, legalább oly irányban nem, hogy mi e tartományokat sorsukra bízzuk, vagy a monarchia két állama és ezek közt beállott köteléknek szétszakításába belemehetnénk. *(Helyeslés a jobb- és baloldalon).*

Hogy e tartományok közjogi viszonya mikor fog szabályoztatni, az mindenekfelett a politikai körülményektől függ és czélszerűségi kérdés; de annyi tény, hogy az occupatiót nekem megmásíthatatlan állapotnak kell tekintenem. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ha pedig ez így van; ha ennek az állapotnak terheit minden évben a delegatio rendkivüli költségvetésében észleljük, azokban a költségekben, melyek a megszállott területekre fordított rendkivüli katonai szükségletre kéretnek; ha mi a magyar törvény által köteleztük magunkat, hogy e tartományok beligazgatási szükségleteit, esetleg előfordúló hiányait megbíráljuk, esetleg azoknak pótlására áldozatot hozunk; ha mi az occupatióval együtt e tartományok védelmének kötelezettségét is elvállaltuk: akkor csak méltányos és helyes, hogy e kötelezettség legyen kölcsönös, hogy mikor az occupatió terheit viseljük, akkor annak minden lehető előnyeit is bírjuk. *(Helyeslés a jobb- és baloldalon.)* Hogy ezen előnyök közé ezen tartományok katonai erejének felhasználása is tartozik, már akár legyen az nagy, akár kicsiny, — olyan a milyen — ezt, gondolom, kétségbe vonni nem lehet. *(Helyeslés bal felől).*

Így tehát én azt a követelményt, hogy azon tartományok katonai ereje felett korlátlanúl rendelkezhessünk, politikailag méltányosnak és helyesnek tartom, mert ez azon ellenértékhez tartozik, melyet az occupatio terheiért méltán igénybe vehetünk. *(Helyeslés a bal- és jobboldalon.)*

De azonfelül, t. ház, politikailag helyesnek tartom azt is, *(Halljuk!)* hogy ezen tartományok katonaságát a monarchia mindkét államának területére el lehessen vinni; mert ha ezek a tartományok ennek a monarchiának hatalmi körébe vonatnak, ehhez oly kötelék által vannak kapcsolva, mely köteléknek szétszakítására szerintem most már gondolni sem lehet: akkor helyes, hogy az ide tartozásnak és a solidaritásnak érzése ezen lakosság tudatába külső tények által be is vezetessék. *(Helyeslés a bal- és jobboldalon.)*

Ezen külső tények között pedig minden esetre a leghathatósabbak egyike az, ha az ő fegyverfogható népességüknek azon része, mely ujonczozás alá kerül, e monarchia mindkét államának területén megfordúl, e monarchia mindkét államának véderejével érintkezik és organicus kapcsolatba hozatik.

De menjünk tovább t. képviselőház. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem áll hatalmunkban meggátolni azt, hogy ezen területek katonasága a monarchia másik államának területére ne vitessék; ehhez a monarchia másik államának minden tényezője már beleegyezését adta.

Vajjon ezzel szemben Magyarországnak érdekében állhat-e ezeket a csapatokat épen Magyarország területéről kizárni? Érdekünkben állhat-e az, hogyha a keleti tartományok népeinek phantasiájára az idegen állam területén való megjelenés által bizonyos befolyás gyakoroltatik, hogy ez a befolyás, hogy ez a benyomás csupán Ausztriának, csupán az osztrák császárnak és nem egyúttal Magyarországnak, nem egyúttal a magyar királynak előnyére is váljék? *(Helyeslés a bal- és jobboldalon.)*

Ez az egy indok, t. ház, ha más nem volna is, engem arra bírna, hogy a boszniai és hercegovinai csapatoknak magyar területre való behozatalát meg ne gátoljam.

Ezen okoknál fogva, t. ház, minthogy én a törvényjavaslat ellen közjogi aggodalmat nem táplálhatok és azt politikai szempontból az adott helyzetben úgy méltányosnak, mint czélszerűnek tartom, annak elfogadásához szavazatommal hozzájárúlok. *(Élénk helyeslés bal és jobb felől.)*

Elnök: Ki következik?

Madarász József jegyző: Helfy Ignácz!

Helfy Ignácz: T. ház! Midőn a magam és elvbarátaim nevében kijelentem, hogy a szőnyegen levő törvényjavaslathoz mi nem járúlunk, álláspontunk indokolása előtt engedje meg a t. ház, hogy egy rövid megjegyzést tegyek arra, mit az előttem szólt gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam mondott, *(Halljuk!)*

Nem akarok vele tűzetesen vitatkozni, de egy dolog iránt kell, hogy legalább is kételyemet fejezzem ki. Ő t. i. apodictice állította oda azt a tételt, hogy egy dolgot semmiképen nem akadályozhatunk meg jogosan, t. i. azt, hogy a monarchia másik állama ezeket a csapatokat a maga területére be ne vihesse.

Nem az én feladatom, t. ház, a jelen állapotot következményeiben védelmezni; de jogi szempontból határozottan hiszem, hogy a t. képviselő úr téved. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Hová jutnánk, ha kimondanók itt, hogy a monarchia egyik vagy másik államának jogában áll a maga területére idegen csapatokat bevinni? *(Igaz! a szélsőbalon.)* Hiszen egész védtörvényünket, egész védelmi rendszerünket fel lehet forgatni azáltal, ha oda át módot találnak arra, hogy idegen csapatokat hozzanak be. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Áttérve magára a törvényjavaslatra, kény-

Digitized by Google

telen vagyok constatálni, hogy e politika úgy alakilag, mint tartalmilag valóságos unicum a törvényhozás terén, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és hogy ez egyúttal méltó folytatása annak a politikának, a melynek segítségével ezt a szerencsétlen occupatiót létrehozták. Ma ugyanazon furcsa helyzetben vagyunk, hogy előttünk van egy eminenter katonai czélú törvényjavaslat és azt nem írja alá a honvédelmi minister, hanem a ministerelnök, és nem tárgyalja a véderő-bizottság, hanem útasítják az igazságügyi bizottsághoz. *(Halljuk! Halljuk! a szélső bal felől.)* Ez magában véve is sajátságos; de mivel mindennek meg kell, hogy legyen a maga oka: természetes, hogy ennek az oka nem lehet más, minthogy maga a t. kormány is érezte, hogy ez eminenter közjogi kérdés és ezért utasította azt az igazságügyi bizottsághoz.

Bármennyire nem tartom is czélszerűnek és feladatomnak, mint magyar törvényhozó, ezen törvényjavaslatot nemzetközi szempontból megitélni; mégis, mert a t. kormány mintegy povokál rá, még pedig azon okoknál fogva, a melyből a törvényjavaslatot benyújtotta és azon bizottsághoz útasította, a mely a jogi kérdések felett van hivatva dönteni: érinteni fogom a nemzetközi kérdést, *(Halljuk! Halljuk!)* és kérdem, hogy vajjon abban, hogyha egy hatalom Európa által azzal bízatik meg, hogy egy tartományt megszálljon és igazgasson, benne van-e az a jog is, hogy annak haderejével rendelkezzék, még pedig oly feltétlenül, hogy azt onnan ki is vihesse? Ez oly nagy nemzetközi kérdés, a melylyel foglalkozni nem volna igen nehéz, de ez nem a mi feladatunk. Lesznek mások, a kik ezzel foglalkozni fognak és a kormánynak leend feladata erre felelni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A második kérdés, a melyet mellőzni szintén nem lehet, az: vajjon lehetséges-e ez akkor, a mikor törvénybe van iktatva egy szerződés, a melyet az occupatio után Törökország souverainjével kötöttünk és a mely szerint elismertük az ő felségjogát Boszniára és Herczegovinára nézve? Ha tehát e csapatok hűséggel tartoznak valakinek, valószínűleg annak a souverainnek tartoznak ezzel. Ez is oly kérdés, a melylyel tüzetesebben foglalkozni nem akarok, de a melyre ráutalni kénytelen voltam. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Foglalkozom tehát a törvényjavaslattal, röviden, kizárólag magyar politikai szempontból. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen szempontból, mondom, hogy ez méltó folytatása annak a politikának, a melylyel e terembe annak idején a bosnyák kérdést leplezgetések és az igazi czélnak elrejtése, sőt egyenes eltagadása által behozták. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha valaki azt kérdezi, hogy mi a czélja ezen törvényjavaslatnak? én csak egy feleletet adhatok, mert csak ez az egy igaz és ez az: Bosznia és Herczegovina bekebelezése a monarchiába. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez a bekebelezés kezdete s ennek folytatása természetesen már könnyebb lesz. A kérdés tehát az, hogy mi, a kik belső meggyőződésből ellenezték magát az occupatiót, hozzájárúljunk-e a bekebelezés első lépéséhez: igen vagy nem? *(Úgy van! (Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hogy ez így van, az kétséget nem szenved az előtt, a ki csak némileg figyelemmel olvassa el az indokolást. Ugyan ki fogja elhinni azt, hogy a törvényjavaslat czélja nem egyéb, mint a teljesebb katonai kiképzés a terepviszonyoknál fogva? Hiszen hasonló terepviszonyú tartományok és országok vannak másutt is, hiszen ha ez áll, akkor Tirol és Svájcz is felkérhet bennünket arra, hogy engedjük át neki kis időre a Hortobágyot, hogy katonaságuk itt gyakorlatot végezhessen. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mit jelent az indokolásnak ez a része, hogy a kormány a ház engedélyét kéri arra, hogy a bosnyák csapatok ideiglenesen vagy hosszabb időn át itt lehessenek? Az ideiglenesnek mi az ellentéte? Az állandó, a végleges. Kétséget sem szenved tehát, hogy itt maga a bekebelezés czéloztatik, a melyre ez az első lépés. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mi, t. ház, nem járulhatunk a törvényjavaslathoz ugyanazon okokból, a melyekből ellenezték magát az occupatiót. A mi hiba volt akkor, hiba ma is; és — adja Isten, hogy ne így legyen — meg vagyok győződve, hogy a történelem és a következmények nekünk fognak igazat adni. Az occupatio bűn volt a népjog ellen; kétszeres hiba volt a magyar nemzet ellen. *(Igaz! a szélső baloldalon)* A török birodalom földarabolása ép oly bűn volt, mint a minő az, a mely elkövettett egy századdal ezelőtt Lengyelország felosztása által. Kétszeres hiba ez a nemzet ellen. Hiba politikailag először az, hogy megengedte egy oly birodalomnak a feldarabolását, mely úgy közel-multjánál, mint fekvésénél, jelleménél és összes érdekeinél fogva leginkább volt arra kijelölve, hogy természetes szövetségesünk legyen; és hiba másodszor azért — és ez az, a mit mi érzünk és a mitől félek, hogy később még jobban fogunk érezni — mert, bármit mondjanak is az urak oda át és bármennyire hirdessék is, hogy Bosznia és Herczegovina megszállása a volt kormánynak egyik vivmánya volt, tény az, hogy ez az occupatio nyujtja a tápanyagot azon viszályokra, melyekből a fegyveres béke származik, melytől ma szabadúlni nem bírunk és a mely oka annak, hogy ezt a

Digitized by Google

fegyveres békeállapotot megszüntetni nem lehet. (*Úgy van! a szélső baloldalon.*)

Nagyon szép a kormány által a mi helyeslésünk mellett is felállított azon programm, hogy a Balkán-félsziget népeinek függetlensége mondassék ki; de valamely programm jóhiszeműségében csak akkor hisz a világ, ha azt első sorban az respectálja, a ki felállítja. Csak az önzetlen hatalom, a mely ily programmot felállit, remélheti, hogy azt sikeresen meg is fogja oldani; mert az ily programm imponál, rokonszenvet kelt az illető népeknél, holott minden megrontatik akkor, ha önző czélok által vezéreltetünk. Százszor hatalmasabb volna ma a magyar állam a keleti politika terén, ha Bosznát és Herczegovinát el nem foglalta volna; (*Úgy van! a szélső baloldalon.*) hanem az első percztől fogva kizárólag csakis azon népek önrendelkezési joga mellett küzdött volna. (*Helyeslés a szélső baloldalon*)

Minthogy kijelentettem, t. ház, hogy a közjogi és nemzetközi jog kérdéseinek tárgyalásába tüzetesebben belebocsátkozni czélszerűnek nem tartom; minthogy továbbá a mi katonai tekintetben kifogásolni való volt, azt Czirer Ákos t. barátom előttem igen helyesen és tüzetesen kifejtette: én csak arra szoritkozom még, hogy a magam és elvbarátaim nevében ismételten kijelentsem, hogy ezen törvényjavaslathoz hozzá nem járúlunk. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*)

Elnök: A ministerelnök úr kíván szólni.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! A szőnyegen levő törvényjavaslathoz hozzászóltak a nemzetközi jog, a magyar közjog és a czélszerűség szempontjából. (*Halljuk! Halljuk!*)

A mi a kérdésnek első részét, vagyis nemzetközi oldalát illeti, ezt vita tárgyává tenni nem akarom; sőt még azon meggyőződésemnek sem fogok kifejezést adni, hogy a lefolyt 13 esztendő igazolta-e azt a politikát, a melyet a kormány ebben a kérdésben követett; mert ennek a kérdésnek teljes nyugodtsággal való megitélése a jelen helyzetben még alig lehetséges.

Én, t. ház, csatlakozom azokhoz, a kik azt mondják, hogy a berlini szerződés interpretatiója ez idő szerint napirenden nincsen. Ehhez tehát bővebben szólni nem szükséges.

Nem szólok ahhoz sem, hogy a magyar közjog szempontjából helyes és czélszerű-e a törvényjavaslatban foglalt intézkedés; hanem szoritkozom annak kijelentésére, hogy én igen kivánatosnak tartom, hogy Bosznia és Herczegovina népessége is részt vegyen azon terhek viselésében, melyeket a közös hadsereg fentartásának költségei a monarchia két államára rónak; hogy másrészt megkönnyíttessenek azon költségek terhei, a melyek az occupatióval járnak és hogy háború esetén ezen csapatok is felhasználhatók legyenek. (*Helyeslés jobb felől.*) Ha pedig háború esetén e csapatokat fel akarjuk használni, mindenesetre szükséges, hogy azok kellő katonai kiképzésben részesüljenek. (*Helyeslés jobb felől.*) És a nélkül, hogy katonai kérdésekben szaktekintélynek tartanám magamat, mondhatom, hogy előttem világos, hogy egyrészt azon országok helyzeténél, másrészt pedig azon szolgálatnál fogva, melyet e csapatok teljesíteni hivatva vannak, azon tartományok nem alkalmasak arra, hogy ott nagyobb csapattestek vonassanak össze a csapattestekben való gyakorlat végett. (*Úgy van! jobb felől.*) Az a hasonlat, t. ház, a melyet Helfy Ignácz képviselő úr Svájczra és a Hortobágyra nézve mondott, nem állja meg a maga helyét, mert Bosznia és Herczegovina talán mégis más viszonyban van monarchiánkhoz, mint a miben Svájcz van Magyarországgal, vagy Hajdúmegyével. (*Helyeslés jobb felől.*)

Midőn az a kérdés vettetett fel, hogy a boszniai csapatok az országba behozassanak: a kormány közjogi tekintetben azt az álláspontot foglalta el, hogy miután a törvény világosan és határozottan rendeli, hogy idegen csapatok, melyek a véderő törvényben megemlítve nincsenek, a törvényhozás hozzájárúlása nélkül az országba be nem hozhatók és ha ez vétetnék czélba, erre a törvényhozás külön beleegyezése szükséges; ebből kifolyólag előterjesztette azt a javaslatot, melyet most tárgyal a t. ház. A magyar kormány ezen álláspontjának következménye volt az, hogy e csapatok eddig Magyarországra nem jöhettek; és hogy a kormány beleegyezése szükséges ahhoz, hogy a bosnyák csapatok az országba behozhatók legyenek és hogy e csapatok szaporíttathassanak: ez által a kormány felelősséget vállal a törvényhozással szemben arra nézve, hogy ezek a csapatok oly czélból és azon számban hozatnak be, a melyet a törvényjavaslat megjelöl. Hogy pedig ez nem más, mint a katonai kiképzés, ezért a kormány a felelősséget minden tekintetben elvállalja. (*Helyeslés jobb felől.*)

Minthogy azonban nálunk és a Lajthán-túli országokban az eljárás és a közjogi helyzet ebben a tekintetben különböző és ott misem akadályozza azt, hogy a boszniai csapatok bevitessenek, mint a hogy a mult évben tényleg be is vitettek: épen politikai szempontból nem tartanám helyesnek azt, hogy ezen csapatok a monarchia egyik területére bevitethessenek, a monarchia másik területére pedig ne legyenek bevihetők. (*Helyeslés jobb felől.*) Ezen különbség megszüntetése végett tartom szükségesnek, a közjogi helyzet teljes fentartása mellett, azon intézkedéseket, melyek a törvényjavaslatban vannak. (*Élénk helyeslés jobb felől.*)

Digitized by Google

A mi pedig azt illeti, hogy helyes és czélszerű-e e törvényjavaslat? e tekintetben bátor vagyok még azt is felemlíteni, hogy ez az országnak anyagi megterheltetésével nem jár, mert a felmerülő költségek nem a magyar költségvetést, hanem — a mint ezt a törvényjavaslat is világosan kifejezi — Bosznia és Herczegovina költségvetéseit fogják terhelni. *(Úgy van! jobb felől.)*

Ezek alapján igen kérem a t. házat: méltóztassék a törvényjavaslatot a bizottság véleménye szerint elfogadni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Madarász József jegyző: Irányi Dániel!

Irányi Dániel: T. ház! Ezen törvényjavaslat szomorú eseményeket idéz vissza emlékezetünkbe: azt a szerencsétlen, igazságtalan háborút, melyet 1877-ben Oroszország a török birodalom ellen indított és azt a Magyarország, sőt a monarchia érdekével ellenkező magatartást, melyet úgy a közös —, mint a magyar kormány ezen háborúval szemben követett; előre számítván arra, hogy az Oroszország részéről bekövetkezendő győzelem esetén neki is osztályrészül jusson egy darab azon nemzet testéből, mely újabb időben a mi természetes szövetségünk. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De nemcsak szomorú emlékezeteket idéz vissza lelkünkben e törvényjavaslat, hanem visszatetszést s egyúttal aggodalmat is gerjeszt. Ha nem volt elég, hogy — nem ugyan egy zászlóaljjal, a melynek élén egy zenekar halad, hódították meg Bosznia és Herczegovina tartományait, hanem — 100 ezernél több katonának kellett bevonúlni oda, hogy meghódoltassa e tartományokat; nem volt elég, hogy e tartományok völgyeiben magyar vér is ömlött a a harczok alatt, még pedig bőségesen; nem volt elég, hogy e háború óriási összeget nyelt el, s azóta is e miatt évről évre több millióra menő költséget viselünk: most még azt kivánják, hogy azon két tartomány embereiből alkotott csapatok Magyarország területére lépjenek?

T. ház! Hogy e csapatok idegenek, azt úgy a törvényjavaslat, mint a t. előadó úr maga is elismerte. Mindnyájan kerülték a nemzetközi kérdés bővebb megvilágítását s én sem fogok ezúttal annak taglalásába bocsátkozni; de annyit lehetetlen nem mondanom, hogy ezen csapatok nem a mi fejedelmünk alattvalói, hanem mai napig is a török szultánt ismerik el törvényes fejedelmüknek. A berlini szerződés ugyanis, mint azt többen említették, ezen két tartománynak csak megszállására és kormányzására adott az osztrák-magyar monarchiának megbízást. De ez azon túlterjeszkedve, olyan útra lép, mely — rossz próféta legyek — előbb-utóbb bonyodalmakat fog előidézni, a melyekért a felelősséget önök fogják viselni, én azokat önökre hárítom. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Oh! önök, tudom, könnyen vállalják a felelősséget e részben; Olivier Emil önökben igen jó tanítványokat talált, a ki könnyű szívvel vállalta el a felelősséget azon háborúért, a melyet III. Napoleon Németország ellen indított s a mely tudjuk, milyen szerencsétlen véget ért. Önök felelőssége azonban a mi erkölcsi felelősségünket nem mentheti fel, s azért én, mint magyar ember és mint képviselő kötelességemnek tartom figyelmeztetni a nemzetet a lehető következményekre. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Azt mondják, hogy ezen bosnyák és herczegócz katonaság csak ideig-óráig fog magyar területen időzni, és e részben a magyar kormánynak az összes ministeriumnak beleegyezése lesz szükséges, ha azok a csapatok akár megszaporíttatni fognak, akár pedig kellő időn túl időznek nálunk. De hát egy legközelebbi példa is bizonyítja, hogy mennyire független a magyar kormány a bécsi hatalmasoktól; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* s félek, hogy valamint eddig úgy ezután is, e kérdésben is nem a magyar ministerium belátása és akarata, hanem a közös hadügyminister és más bécsi intéző körök fognak dönteni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Én mindezeknél fogva *(Halljuk! Halljuk!)* nemcsak hogy nem járúlok hozzá e törvényjavaslathoz, hanem azt a leghatározottabban visszautasítom és azért önöket teszem felelőssé. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Az előadó úr sem kivánván szólani, kérdem a t. házat: méltóztatik e a szőnyen levő törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége elfogadta a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául.

Következik a részletes tárgyalás: először is a czím.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét s 1—3. szakaszát, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint a törvényjavaslat részleteiben is meg lévén szavazva, annak harmadszori megszavazása a legközelebbi ülés napirendjére tűzetik ki.

Ezzel a mai ülés napirendje ki van meritve.

Digitized by Google

Hátra van még földmívelésügyi minister válasza Ugron Gábor képviselő úr interpellatiójára és a két bejelentett interpellatió meghallgatása; ezek megtörténte után leszek bátor a tanácskozások menetére nézve javaslatokat tenni és a mai szavazásra vonatkozólag a jegyzői kar jelentését a ház tudomására hozni. *(Helyeslés.)*

Következik tehát a földmívelésügyi minister válasza Ugron képviselő úr interpellatiójára. *(Felkiáltások: Ugron Gábor nincs itt!)*

Gr. Bethlen András földmívelésügyi minister: T. ház! Ugron Gábor képviselő úr az esetleges árvizzel szemben tett intézkedésekre nézve interpellatiót intézett hozzám. Minthogy e kérdés teljesen actualis és igen fontos, habár az interpelláló képviselő úr nincs is itt, ha a t. ház megengedi, bátor leszek válaszolni. *(Halljuk!)*

Az interpellatio igy szól: »Tekintettel azon aggasztó körülményre, hogy nagy hótömegek borítják az ország különböző vidékeit, melyeknek gyors olvadása áradások veszedelmével fenyegeti az ország számos vidékeit, kérdem a földmívelésügyi minister urat: tett-e elővigyázati intézkezdéseket a bekövetkezhető árvizek ellen való sikeres védekezés érdekében és ha tett, melyek azok?«

T. ház! Tény, hogy az ország különböző részeit nagy hótömeg borítja. Azonkivül tény, hogy a folyók mindegyike a szokottnál vastagabb és állandóbb jégréteggel van borítva, úgy, hogy néhol 50—60 cm. vastag jég van a folyókon. Ez oly körülmény, mely, ha abból positiv veszélyre nem is lehet következtetni, a veszély lehetőségét nem zárja ki. Ép azért már a múltban megtettem, mondhatom, mindazon intézkedéseket, melyeket a törvény keretén belül megtenni képes vagyok. Először is az összes társulatokat, melyek a ministerium ellenőrzése alatt állanak, felszólítottam arra, hogy teljes készenlétben legyenek, a védanyagot beszerezzék, a közmunka, mely az év végéig összeirandó, beosztassék és a hídlábak kijegeltessenek, nehogy ott jégtorlódások támadjanak. Ezenkivül az illető alispánokat és polgármestereket felhivtam arra, hogy a magán öblözeteknél, valamint a községi védműveknél, a már előre foganatba veendő óvintézkedésekre kellő és hatályos ellenőrzést gyakoroljanak.

Ezek mellett megtörténtek azon intézkedések is, melyeket a vizjogi törvény 149. és 150. §-a megenged. A 149. §. ugyanis arról intézkedik, hogy ha a víz a töltés magasságához közeledik, akkor az illető ártéri község előljáróságának egy közege jelöltessék ki olyanúl, a ki az összes közmunka kirendelése iránt intézkedik és az összegyűjtött árvédelmi anyag felett rendelkezik. Hogy a zavarok elkerültessenek, már is intézkedtem, hogy az illető közeg a község előljárósága közül előre kijelöltessék. *(Helyeslés.)*

A 150. §. intézkedik arra nézve is, hogy ha a veszély fenyegető jeleget ölt, akkor a közigazgatási közegek a helyszínén megjelenjenek és a rend és munka sikeres vitele fölött ellenőrzést gyakoroljanak. Ismét, hogy a zavar elkerültessék, intézkedtem az iránt is, hogy már most eleve kijelöltessék a védelmi vonal egy-egy pontja az egyes közigazgatási tisztviselők részére. *(Élénk helyeslés.)*

Azonkivül a ministerium közegei beútazzák az összes védelmi vonalokat, töltéseket; ellenőrzik, vajjon azon intézkedések, melyekre a társulatok felhivattak, tényleg megtörténtek-e; és útasíttattak, hogy ha hiányokat tapasztalnak, azonnal intézkedjenek és tapasztalataikról jelentést tegyenek. *(Helyeslés.)*

Örömmel jelezhetem, hogy az eddig beérkezett jelentések azt bizonyítják, miszerint a társulatok kellő előrelátással és ügybuzgalommal jártak el.

Felkértem továbbá a cs. és kir. közös hadügyminister urat, hogy intézkedjék az iránt, mikép a katonai erő a kellő időre haladéktalannúl igénybe vehető legyen és szükség esetére, ha t. i. jégtorlódások állnak be, az utászcsapatok dynamittal fölszerelve haladéktalanúl a helyszínére siessenek és végre, ha szükséges lenne, pontonok is álljanak rendelkezésre. *(Élénk helyeslés.)*

Felkértem továbbá a belügyministerium vezetésével megbízott ministerelnök urat, hogy az intézkedések hatályos foganatosítására külön útasítsa a közigazgatási hatóságokat, valamint a csendőrséget is. Végre felemlítem, hogy útasítva vannak a vízmércze kezelők és a folyammérnökségek, hogy a folyóknak felső pontjain a vízállás magasságáról azonnal értesítsék az alantabb fekvő folyammérnökségeket. *(Élénk helyeslés.)*

Ezek azon intézkedések, t. ház, melyek felfogásom szerint mindazt kimerítik, a mit a jelen törvény keretén belül tehettem. Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a földmívelésügyi minister úr válaszát tudomásúl venni, igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a válasz tudomásúl vétetik.

Következik Horváth Gyula képviselő úr bejelentett interpellatiója.

Horváth Gyula: T. ház! *(Halljuk!)* Ha méltóztatik megengedni, röviden előadom azon indokokat, a melyek engem arra birtak, hogy interpellatiómat beadjam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Minden kérdés között agitationalis eszközül

Digitized by Google

való felhasználására az olyanokat tartom legkevésbbé alkalmasaknak, a melyek nagy kereskedelmi, közgazdasági érdekeket érintenek. Hogy ez elkerültessék, továbbá minden oly hír és hírlelés megakadályozására, a melyek ily kérdéseknél arra vezethetnének, hogy azok agitationális eszközül használtassanak fel: ezen útat és módot, t. i. az interpellatió útját kellett választanom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mint méltóztatik tudni, legalább a ház t. tagjai a különböző hírlapokban olvashatták, az árú- és helyi tarifára vonatkozólag a legújabb időben Bécsben tartott tárgyalásokat illetőleg a lapok különféle közleményeket hoztak. Én el akarok tekinteni ez alkalommal annak a taglalásától, hogy az állam érdekében helyes és szükséges-e, hogy valaki a nélkül, hogy ismerné azon tárgyalások eredményét, már előre, meghátrálásnak, vagy nem tudom én milyen vivmánynak nevezi e tárgyalások folytatását. Legkivált nem tartanám helyesnek, hogyha ilyen, határozottan a közérdek szempontjából megbírálandó ügyekbe a nemzeti aspiratiókra vonatkozó kérdések helytelenül elegyíttetnének bele.

Ezek indokai annak, hogy ezen interpellatiót sürgősen megtenni szükségesnek tartom.

Már most, ha méltóztatik megengedni, felolvassom interpellatiómat s azután egy pár rövid megjegyzéssel egyszersmind lehető röviden indokolni fogom, hogy ezen kérdések megtételére engem mily indokok birtak rá.

Interpellátióm így szól: *(olvassa.)*

»Interpellatió a kereskedelmi minister úrhoz.

1. Való-e a lapoknak azon közleménye, hogy a magyar árú-tarifákra vonatkozólag az osztrák kereskedelmi ministerrel oly megállapodások jöttek volna létre, melyek ezen tarifáknak és az e tárgyban kiadott ministeri rendeletnek módosítását vonnák maguk után?

2. A megállapodásoknak, a mennyiben ilyenek létrejöttek, közlését e pillanatban a minister úr az állam érdekében időszerűnek tartja-e?

3. Végül a Németországgal folytatott vámszerződési tárgyalásoknál a vasúti tarifa kérdések a kölcsönösségi alapon a tárgyalások keretébe bevonatnak-e?« *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Nem ez a lényeg!)*

Ez az a három kérdés, melyet a t. minister úrhoz intézek. Legelső sorban, t. ház, sem a t. minister úrnak, sem a t. háznak a múlt alkalommal tanúsított magatartását egyáltalában megsérteni nem akarom, hogy a minister úrhoz az iránt intézzek kérdést, vajjon a magyar államnak a vasúti tarifákra vonatkozó önrendelkezési joga egyáltalában a tárgyalásokon szóba jöhetett-e? A minister úrnak ez irányban tett határozott kijelentése után, melyhez — meg vagyok győződve — úgy az egész kormány, mint a t. ház is feltétlenül ragaszkodik, ilyen kérdéseknek újból való felvetése teljesen jogosúlatlan lenne. De, ha ezen elv ki is mondatott, én a minister úrnak, midőn e kérdésben b. Kaas Ivor képviselő úrnak válaszolt, azon kijelentését, hogy a tarifákat nem szándékozik módosítani, *(Közbeszólások a szélső baloldalon: A kiterjesztésről van szó!)* — majd a kiterjesztésre is rátérek — egyáltalában nem értelmezhetem úgy, hogy a kiadott árú-tarifák semmi körülmények között módosítás alá ne jöhessenek; hanem úgy értem, hogy akár tapasztalatok folytán, akár más állami érdekek — legyenek azok kereskedelmi vagy közgazdasági érdekek — szempontjából, vagy pedig más állam vasútaival való megegyezés szempontjából, igenis megtörténhetik és az állam érdekében szükséges is lehet, hogy módosítások történjenek; de ezen módosítások olyanok legyenek, a melyek a magyar állam jól felfogott érdekeivel indokolhatók.

Miután én meg vagyok győződve, hogy valamint engem nem vezet, úgy a ház egyetlen tagját sem vezeti ennél a kérdésnél egyéb, mint az állam jól felfogott érdekeinek, az állam souverain jogainak megóvása: ezt taktikai kérdésnek, legalább részemről, sem pártokkal, sem a kormánnyal szemben kijátszhatónak nem tartom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Megtörténhetik ennélfogva — és ez vonatkozik a kiterjesztésre — hogy lényegében módosítás nélkül tartatik meg a kiadott árú-tarifa; de megtörténhetik az is — én nem tudom, megtörtént-e vagy nem — hogy az árú-tarifában megszabott határok kiterjesztetnek.

E kiterjesztésnek meglehet a jogosúltsága a magyar állami érdekek szempontjából; de történhetik az oly szempontból is, hogy valaki a magyar állami érdekeket nem képes, vagy nem meri más államok érdekeivel szemben érvényesíteni. Hogy a kiterjesztésnek mik voltak az indokai, ezt azon tételek és felvilágosítások fogják igazolni, melyeket a kormány annak idején — akár most, akár később — elő fog terjeszteni.

És ezek nem elvileg és általánosságban értendők, mert elvi és általánosságban való megegyezésnek itt, felfogásom szerint, helye nincs. Itt arról lehet szó, hogy egyes tételekre vonatkozólag határozott, tarifában kifejezett megegyezések jönnek létre, a mi a tarifában nyer itt is, amott is kifejezést. Ez szerintem azt jelenti, a mitől egy kormányt, mely az ügy vezetésével meg van bízva, elzárni sem nem jogos, sem nem szabad, hogy tudniillik az a kormány az államnak jól felfogott érdekében s az állam souverain jogainak fentartása mellett, akár magán vasútakkal, akár más államok vasutaival oly

Digitized by Google

egyezségeket köthessen, melyek által a maga elé kitűzött czélokat elérheti.

Azért akartam tehát a kérdést így praecisirozni; mert én azt hiszem, senkinek sem lehet érdeke e kérdést úgy vetni fel, hogy abból esetleg vita lehessen, nem a felett, vajjon az állam souverain jogai fentartattak-e, vagy nem; hanem, hogy vajjon a kiterjesztést, vagy pedig — szerintem a kiterjesztés is módosítás — a tételek módosítását a magyar állam érdekei, a magyar állami forgalom érdekei diktálták-e vagy nem?

A mi a kérdés másik részét illeti: azért tartottam szükségesnek megkérdezni a minister úrtól, hogy a jelen pillanatot alkalmasnak tartja-e arra, hogy ez iránt felvilágosításokat adjon, mert a dolog természete szerint lehet a kérdés oly stadiumban, hogy a tarifa-tételekre vonatkozólag történt megegyezés tudomásra hozatalában egyáltalában semmi veszély nem rejlik. Történhetett az, hogy bizonyos elvek kimondattak, de a megegyezés létrejövetele attól tétetett függővé, hogy a megfelelő rendelkezések, úgy az egyik, mint a másik vasútnál, az egyik államban úgy, mint a másikban megtörténhessenek. Erre vonatkozólag a minister úr egyedül ítélheti meg, vajjon a jelen pillanat, a mikor egy másik állammal külön, ezzel okvetlenül combinatióba hozott egyezkedések folynak, alkalmas-e arra, hogy teljesen kimerítő előterjesztést tegyen.

A harmadik kérdés indoka pedig az, hogy én egyáltalán nem képzelem, hogy egy hatalommal, egy más nagy állammal a vámszerződésre vonatkozó tárgyalásokat úgy folytathassák, hogy ott a forgalmi politikát, a forgalmi tarifatételeket figyelmen kívül hagyják; mert az eddigi tapasztalat mutatja, hogy a vámok magasságára vagy alacsonyságára vonatkozó rendelkezések nemegyszer és hosszú időn át csaknem illusoriusakká tétettek a tarifa-tételek által. Nagyon természetes, hogy a magyar államnak érdekében nem állhat egy oly vámszerződést kötni, a melyben nyert engedmények egy tarifapolitika által teljesen illusoriusakká tétessenek. Épen úgy meg vagyok győződve az iránt, hogy a másik szerződő félnek sem állhat érdekében oly vámszerződést kötni és itt a jóhiszeműség nem volna meg, a melylyel a vámszerződésekben nyert előnyök a vasúti tarifa-tételek által illusoriusakká tétetnének.

Ennélfogva, én úgy hiszem, a dolog természetéből folyik, hogy a vasúti tarifa kérdések bizonyos szempontig a vámszerződésre vonatkozó tárgyalásoknál okvetetlenül kell, hogy szintén szemügyre vétessenek. De ez az alap csak úgy lehet a mi részünkről méltányos, ha feltétlen kölcsönösségen nyugszik, tudniillik, hogy mindannak, a mit e kérdésben a magunk részéről adunk, ugyanannak a viszont adására jogot és igényt nyerjünk.

B. Kaas Ivor: Recompensatio!

Horváth Gyula: Igen, hanem ennél a recompensatiónál nagyon természetes, hogy itt is, mint minden szerződés kötésénél, nem az lehet a kiindúlási pont, hogy az egyik teljesen független állam a másikra akaratát rádiktálja; hanem csak az lehet a kiindúlási pont, hogy az ellentétes érdekek között megkerestessenek azok a pontok, a hol mind a két államnak jól felfogott érdekében az egyetértés megtalálható.

Ezek az indokok azok, a melyek engem interpellatióm megtételére indítottak. Kérem az interpellatiót a kereskedelemügyi minister úrral közölni.

Elnök: A minister úr felelni kíván az interpellatióra. *(Halljuk!)*

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. képviselőház! *(Mozgás. Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, helyesen cselekszem, ha a kormány nevében az előterjesztett interpellatióra a választ azonnal megadom. *(Helyeslés.)*

Úgy látom, a lapokat olvasva, hogy az ember már Bécsbe sem mehet a nélkül, hogy visszatérve, hazaárúlással ne vádoltassék. *(Élénk derültség.)*

A t. képviselő úr az első pontban azt méltóztatott kérdezni:

„1. Való-e a lapoknak azon közleménye, hogy a magyar árútarifákra vonatkozólag az osztrák kereskedelmi ministerrel oly megállapodások jöttek volna létre, melyek ezen tarifáknak és az e tárgyban kiadott ministeri rendeletnek módosítását vonnák maguk után?“

Mindenekelőtt megjegyzem, t. ház, hogy távolról sem akarok a lapokkal polemizálni; a lapok közleményeire e tekintetben nem sokat lehet adni. Ám szóljanak akármi hangon; de a kormányok közt megállapodás történt, hogy tekintettel a tárgyalások fontosságára, a részletekről egyáltalában nem teszünk közlést és ennélfogva a hírlapi közlemények hiteles voltához nagyon hozzáfér a kétely.

De minthogy már a kormányhoz ezen kérdés intéztetett: teljes őszinteséggel határozottan kijelentem, hogy köztem és az osztrák kereskedelemügyi minister úr közt nem jött létre oly megállapodás, a mely a tarifáknak — azt hiszem, ezek alatt a helyi díjszabást érti a képviselő úr — és az e tárgyban kiadott ministeri rendeleteknek, a mennyiben ilyenek léteznek, módosítását vonná maga után.

De minthogy nyíltan akarok szólni, reflectálok arra is, a mit itt nem kérdeztek tőlem, de a mire meglehet, sokan fognak útalni, hogy tudniillik mi történik a kivételes díjszabások-

Digitized by Google

kal? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Halljuk!)*

T. ház! Én egyenesen visszautasítom azon állítást, bárhonnan eredjen az, hogy a magyar kormány álláspontját bármi tekintetben feladta, abbanhagyta, vagy meghátrált volna. *(Általános zajos helyeslés.)*

Azt tartom, t. ház, hogy a díjszabási ügy a conjuncturalis politika tárgya; azt tartom, a mit a kormány már a mult alkalommal kifejezett, hogy a díjszabások felállítása és alkalmazása tekintetében az ország közgazdasági és pénzügyi érdekei a döntők és hogy ezen díjszabásokat nemhogy módosítani, de még érinteni sem szabad, hacsak azokért előbb teljesen egyenértékű ellenszolgáltatás nem adatik. *(Helyeslés.)* Ha azonban a kormány ezen díjszabások és a díjszabási politika fejében előnyöket képes kieszközölni, hogy akkor is mereven ragaszkodjunk a tarifák érinthetetlenségéhez, ezt az ország érdekében kimondhatónak nem tartom. *(Általános élénk helyeslés).*

T. ház! A kormány óhajtotta volna, hogy ezen ügy ne hozassék ismételten a ház elé, mert igen fontos tárgyalások vannak folyamatban és nem nyilatkozhatunk részletesen. A kormány megkívánhatja az eddig követett eljárás alapján, hogy ne tegyék fel róla azt, hogy az ország érdekeit legtávolabbról is sérteni fogja. *(Élénk helyeslés.)*

Az interpellatio második pontja így szól: „A megállapodásoknak, a mennyiben ilyenek létrejöttek, közlését e pillanatban a minister úr az állam érdekében időszerűnek tartja-e?"

Az állam érdekébe ütközőnek ugyan nem tartom, hogy azokat, a miket megbeszéltünk, érintsem; azonban időszerűnek semmikép sem ismerhetem el és azért ez alkalommal is kérem a t. házat, méltóztassék bevárni, míg a kormány a német birodalommal, remélem, megköthető kereskedelmi szerződésről előterjesztést fog tenni, midőn a kellő felvilágosításokat is meg fogja adni.

A harmadik kerdés így szól: „Végül a Németországgal folytatott vámszerződési tárgyalásoknál a vasúti tarifa-kérdések a kölcsönösségi alapon a tárgyalások keretébe bevonatnak-e?"

E tekintetben bátor vagyok megjegyezni, hogy nem volt szükséges azokat bevonni, mert a vasúti tarifákra nézve a most érvényben álló kereskedelmi szerződés már tartalmaz intézkedéseket és csak arról lehet szó, hogy ezen intézkedések miként alkalmaztassanak a jövőben. E tekintetben mi azt tartjuk, hogy az ország érdekeit minden irányban meg kell óvni és azon kormányoknak, melyekkel tárgyalunk, készsége és bölcsesége feljogosít a reményre, hogy a magyar kormány a kölcsönösség alapján érvényesíteni képes az ország érdekeit. *(Élénk helyeslés.)*

T. ház! A magyar kormánynak tarifapolitikája nem egyszer szolgált alkalomúl támadásokra, nem egyszer hallatszottak ez ellen kifogások. Az ily különböző ellentétes törekvésekkel szemben erőt ad a kormánynak az a becsületes törekvés, hogy az ország forgalmi politikáját legjobb meggyőződése szerint czélszerűen intézni akarja. *(Általános élénk helyeslés.)*

Ezek után köszönetet mondok a t. képviselő úrnak, hogy alkalmat szolgáltatott arra, hogy ezen kérdésekről ma nyilatkozhassam és kérem a t. házat, hogy válaszomat tudomásúl venni méltóztassék. *(Hosszantartó általános élénk helyeslés)*

Horváth Gyula: T. ház! Én a választ köszönettel tudomásúl veszem. Engedje meg azonban a t. ház, hogy egy kijelentést tegyek, nem a t. minister úr beszédére, hanem arra vonatkozólag, hogy miért tettem meg épen most interpellatiómat? Ezt most szükségesnek tartom megmondani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztatnak emlékezni arra, hogy a kormánynak a helyi érdekű tarifákra és a kivételes vitel-díjakra vonatkozó szándékai már hónapok óta ismeretesek a közönség előtt, úgy Magyarországon, mint az osztrák tartományokban; sőt méltóztatnak arra is emlékezni, hogy az erre vonatkozó rendelkezések már közel egy hónapja hivatalosan is megjelentek, a nélkül, hogy akár itt, akár a Lajthán túl bármiféle agitatió mutatkozott volna. Most egyszerre, a legcsendesebb időben indúlt meg e nagy mozgalom, mely azt mutatja, hogy csak most jöttek reá, hogy mily nagy érdekeket sért ez a politika. Megengedem, hogy sért ez a politika érdekeket; azt is megengedem, hogy nemcsak a monarchia túlsó felében sért érdekeket; de sért jogosúltan, és nálunk is sért, mert ellentétes anyagi érdekek mindenütt vannak.

Mert úgy vagyok meggyőződve, hogy kerülni kell minden agitatiót, a melyet különbözőleg lehet felhasználni úgy itt, mint a monarchia másik részében; épen ezért tettem meg interpellatiómat, hogy nyilatkozzék a t. ház, hogy bízik a kereskedelmi minister úr kijelentésében, mely szerint kinyilatkoztatott álláspontját fentartja és megadja egyúttal az időt is arra, hogy a tárgyalások befejeztével működéséről számot adjon. Interpellatióm megtételével tehát alkalmat akartam a t. minister úrnak szolgáltatni annak kijelentésére, hogy álláspontját fenn fogja tartani és hogy egyszersmind hangsulyozza azt, hogy a tárgyalások folyama alatt e kérdésnek felvetése nem kielégítő eredményt,

Digitized by Google

hanem ellenvetéseket idézhetne elő. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a minister úr válaszát tudomásúl venni, igen vagy nem? *(Igen!)*

Kijelentem, hogy a ház a választ tudomásúl veszi.

Következik gróf Apponyi Albert képviselő úr interpellatiója.

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az általános választások közt lefolyó időközökben előfordúló partialis választások rendesen nem igen módosítják — legalább érezhetőleg nem — a pártok arányait és ezért a pártok hatalmi tusakodása szempontjából csak igen kivételes esetekben bírnak jelentőséggel; azonban egyes választásoknál előfordúlt jelenségek és a követett, vagy eltűrt ténykedések alkalmasak lehetnek arra, hogy világot vessenek a kormánynak a választásokkal szemben jövőre követni szándékolt eljárására s ezért fontossággal is bírnak, még pedig nagyobbal, mesz szebb terjedővel, mint a minő az egyes esetek nek talán tulajdonítható.

Ez az oka annak, hogy a Trencsénmegye varini kerületében jelenleg folyamatban levő választási mozgalomra vonatkozólag kezemhez jutott s megbízható forrásból eredő magán tudósítások nyomán kérdést vagyok bátor a t. belügyminister úrhoz intézni.

Ezen magán tudósítások, melyeknek részleteire nem akarok kiterjeszkedni, oda pontosúlnak össze, hogy az ezen kerületben megindúlt választási mozgalomnál a hivatalos apparatus a kormány érdekében kifejtett működésnél a vezér szerepet játszotta. Az eddig dívó szokás szerint működésbe helyeztetik a főszolgabíró, a szolgabíró, a községi jegyzők, sőt még egyes központi tisztviselők is.

Csanády Sándor: Államosítani kell! *(Élénk derültség a jobb- és a szélsőbalon.)*

Gr. Apponyi Albert: Concret törvénytelenség a tudomásomra hozott tények közül csak egyben nyilvánúl: abban, a mely a hozzám jutott tudósítás szerint előfordúlt, hogy a választókerület egyik helyén Kisucza-Újhelyen az ellenzéki jelölt programm beszédének megtartása elé erőszakosan akadályokat gördítettek s a népet annak meghallgatásában erőszak alkalmazásával meggátolták.

De, t. ház, kérdésem és felszólalásom indokát nem is annyira ez a concret eset képezi s nem is annyira a törvénytelenségi vád, mely egyes eseményre nézve felmerül; hanem inkább az, hogy ezt az alkalmat jónak tartom arra, hogy a t. kormánynak és különösen a t. belügyminister úrnak mód nyujtassék a nyilatkozásra: miként vélekedik ő a tisztviselők hivatásáról a választásoknál; s hogy vajjon az ő kormányzata biztosítékot nyujt-e nekünk arra, hogy az általános választások a pártok loyalis mérkőzésének terét fogják-e képezni, vagy pedig az e téren divatozott hivatalos ököljog fog-e gyakorlatban maradni?

E tekintetben, t. ház, nincs is szükség, hogy incorrect, vagy helytelen eljárást constatáljak arra, hogy egyes kézzelfogható törvénytelenségek történtek. Maga a tény, hogyha a tisztviselőikar, hogyha a hivatalos elem a pártmozgalmakban egyik pártnak javára a maga befolyását latba veti és szerepet játszik; hogyha a tisztviselőkar mint az egyik párt erejének vezérkara jelenik meg, még ha semmi concret törvénysértést nem követ is el: még ez is illetéktelen, az alkotmányosság szellemével ellentétben álló pressio a szabad választásokra. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert nemcsak azon visszaélések eltávolításán kell fáradoznunk, a melyek a büntető igazságszolgáltatás, vagy fegyelmi megtorlás alá eső concret törvénytelenségekben nyilvánúlnak, hanem a tisztviselői tekintélylyel ép oly kevéssé, mint a választási szabadsággal meg nem egyeztethető azon irányzattal is szembe kell szállanunk, a mely annál a hivatalos elemnél, a melynek hivatása a törvényeknek megtartása felett őrködni s a honpolgároknak biztosított választási szabadság sérthetetlenségének szolgálatában állani, pártczélokra használja fel azt a befolyást, melylyel tudjuk, hogy az bír azok felett, a kik oly számtalan mindennapi ügyben hozzá vannak utalva. *(Egy hang jobb felől: Szavazati joguktól akarja megfosztani!)*

Egy képviselő úr azt mondja, hogy szavazati joguktól akarom őket megfosztani. Eszem ágában sincs. Ellenkezőleg, nagyon óhajtanám épen a tisztviselő elem érdekében azt, hogy szabadon és elfogúlatlanúl gyakorolhassa szavazati jogát, melyet eddig igen fájdalmasan nélkülözött; *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* csupán a hatalom latba vetését ellenzem a választók szabad elhatározásának befolyásolására. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Minden egyéb oly mozzanatot, a mely állítólag e választási mozgalommal összeköttetésben áll, most hallgatással mellőzök, míg arról bővebb felvilágosítást nem nyertem. Hanem azt tartom, hogy mindnyájunknak, az egész képviselőháznak, s az alkotmányos életnek nagy érdeke nyilvánúl abban, hogy a kormánypadokról felvilágosítást kapjunk arra nézve: minő irányban fogja a kormány a directe vagy indirecte tőle függő tisztviselőket instruálni; hogy a választási szabadság fentartására vagy annak elnyomására fogja-e latba vetni hivatalos állását és az avval járó hatalmat?

Digitized by Google

Mindezek alapján interpellatiómat a következő *(olvassa)*:

„Interpellatio a belügyminister úrhoz.

1. Van-e tudomása a belügyminister úrnak arról, hogy a Trencsén-megyei várnai választókerületben a megindult választási mozgalomnál a hivatalos befolyás a kormánypárt érdekében, a választási szabadság rovására érvényesül; — jelesen, hogy Kisucza-Újhelyen a közönség az ellenzéki jelölt programm-beszédének meghallgatásában erőszakkal gátoltatott?

2. Helyesli-e a belügyminister úr azt, hogy választási mozgalmaknál tisztviselők vezérszerepet vigyenek és ez által a választók elhatározására pressiót gyakoroljanak; vagy inkább szándékozik-e úgy ennél a választásnál, mint egyáltalán a választásoknál akként intézkedni, hogy a hivatalos hatalommal való visszaélésnek minden neme meggátoltassék és ekként a tisztviselők tekintélyének és a választási szabadságnak sértetlensége biztosíttassék?". *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, helyesen cselekszem akkor, *(Halljuk! Halljuk!)* ha ez interpellatióra ma válaszolok, habár csak általánosságban válaszolhatok; mert a választás megejtése után e kérdésben válaszolni már túlhaladott dolog volna. *(Helyeslés.)*

A t. képviselő úr, ki ez interpellatiót hozzám intézte, magán tudósításokra hivatkozik. Nem akarom kétségbe vonni azt, hogy a tudósítások jóhiszeműek, de mégis megtörténhetik, hogy egyoldalú informatión alapúlnak. A t. képviselő úr concret esetet nem hozott fel, egynek kivételével, melyre a mennyire tudomásom van, ki fogok térni; de fentartotta magának, hogy ha bővebb adatokat nyer, a kérdésre vissza fog térni. Az esetre, ha oly concret esetek elő fognak terjesztetni, kötelességemnek fogom tartani azokat megvizsgálni és azokra a választ megadni.

Azon egyes esetre nézve, hogy ama községben, a melynek neve az interpellatióban foglaltatik, egy közigazgatási tisztviselő a jelölt beszédét megakasztotta, azt válaszolhatom, hogy igenis tudomásom van arról, hogy egy jelölt programm-beszédében nemcsak a jövőre nézve tervezett, hanem a már kész törvényhozási intézkedéseket is szóba hozta, nevezetesen — a mi ott igen fogékony kedélyekre talált — felhozta a commassatio helytelen és igazságtalan keresztülvitelét és szóba hozta, hogy a regáleváltság által mennyire károsúlt a nép. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Az izgatás megakadályozására szólalt fel az illető tisztviselő. *(Zajos ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)* Ha ezt tette és megakadályozta az izgatást, felfogásom szerint kötelességét teljesítette. *(Hosszantartó nagy zaj és derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Én csak úgy szólok, hogyha méltóztatnak meghallgatni.

A mi azt illeti, hogy mily eljárást kívánok mint belügyminister a megyei tisztviselőktől a választások alkalmával: én mindenesetre fentartom azt az álláspontot, melynél fogva elvárom, hogy semmiféle törvénytelenséget, de semmiféle illetéktelen befolyást se gyakoroljanak; nagy sulyt fektetek azonban arra is, hogy a közigazgatási tisztviselők fentartsák tekintélyöket. Tekintélyöket pedig csak úgy tarthatják fenn, ha mindenkinek igazságosan és egyenlő mértékkel mérnek. Ezen eljárást kivánom fentartani minden esetben és kérem a t. házat, hogy e válaszomat tudomásúl venni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Ha a t. ministerelnök úr kijelentésében arra szorítkozott volna, a mi válaszának második részében fogtatik, hogy t. i. ő a tisztviselőtől elvárja, hogy nemcsak semmiféle törvénytelenséget el ne kövessen, hanem illetéktelen befolyást se gyakoroljon a választók akaratára, hanem — gondolom, így értette — a pártok felett állva, mindenkinek részrehajtlatlanúl szolgáltasson igazságot hivatalos eljárásában: akkor én e választ talán kissé általánosnak, de elvileg helyesnek ismertem volna el.

De megvallom, némileg kedvezőtlen benyomást tett rám az a néhány szó, melyet az általam felhozott concret tényre nézve mondott. Mert a t. minister úr iparkodott az ott történt — úgy látszik, tényleg történt, mert hisz beismeri — hatósági beavatkozást azzal igazolni, hogy az ellenzéki jelölt a multban előfordúlt eljárásokat, részint törvényhozási intézkedéseket kritizált. *(Felkiáltások bal felől: Censura! Zaj.)*

Bocsánat, ha szabad valakinek, mint ellenzéki jelöltnek fellépnie: nem tudom, mivel indokolja ellenzéki voltát, ha nem azzal, hogy a hatalomban lévő kormány által kezdeményezett és a többségben lévő párt által megszavazott törvényeket bírálat alá vonja *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon)* és a kormánynak kormányzati eljárását is, mely egyes hatósági tényekben nyilvánúl, megbírálja. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Reám igen kellemetlenül hatott a t. ministerelnök urnak az a kijelentése, hogy azon hatósági közeg, azon tisztviselő, a ki jelen volt, midőn hallotta a commasatio keresztülvitele és a regálétörvény bírálatát, szerinte csak közbe szóllott és a beszédnek folytatását megakadályozta. *(Zajos derültség a bal- és szélsőbalon.)*

Így t. ház, a legnagyobb aggodalommal nézek eléje, a magam egyéni szempontjából is, a legközelebbi választási mozgalmaknak és talán leszek bátor majdan választóim előtt tartandó

Digitized by Google

programm-beszédemet, hogy magamat kellemetlenségeknek ki ne tegyem, a t. belügyminister elé a censura gyakorlása végett terjeszteni. *(Zajos derültség a bal- és szélsőbalon.)*

Én, t. ház, mindezek daczára tudomásúl veszem a ministerelnök úr válaszát. Tudomásúl veszem pedig egyszerűen azért, mert ha a t. kormány beváltja — a mint nem kétlem, hogy beváltja — abbeli igéretét, hogy a curiai bíráskodásnak és azzal kapcsolatosan a választási törvény némely pontjainak reformjára vonatkozó javaslatait a ház asztalára leteszi; *(Egy hang a szélsőbalon: Azt ugyan várhatjuk!)* — nekem nincs okom kételkedni abban, hogy a kormány ezen többször adott igéretét teljesíteni fogja és felteszem róla, a míg az ellenkezőről meg nem győződöm — ha tehát és a midőn ezen igéretnek megfelel: bőven alkalmunk lesz mindnyájunknak ehhez a tárgyhoz hozzá szólani.

Különben ismételve kérem a t. belügyminister urat, hogy válaszának második általános részéhez tartsa magát; és amennyiben a fenforgó választási mozgalomban ő hozzá is concret panaszok érkeznének: azokat törvényes és részhajlatlan értelemben intézze el.

Ezen fentartásokkal korántsincs általános helyeslés kifejezve.

A választ tudomásúl veszem. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a belügyminister úr válaszát tudomásúl venni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a választ tudomásúl veszik, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége a választ tudomásúl vette.

T. ház! Ezzel a mai napirend ki van merítve; azonban a mai választást illetőleg a jegyzői kar jelentését beadván, kérem, méltóztassék azt meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)* A jelentés szerint a pénzügyi bizottsági tagra beadatott 123 szavazat. Ebből Pulszky Ágost képviselő úrra esett 113, üres volt 3; a többi szavazat egyesek közt oszlott meg.

E szerint Pulszky Ágost képviselő úr választatott meg a pénzügyi bizottság tagjául.

Az összeférhetetlenségi bizottság tagjára beadatott 123 szavazat, ebből Darányi Ignácz kapott 119 szavazatot, egy üres volt; a többi pedig egyesek közt oszlott meg.

E szerint az összeférhetlenségi bizottság tagjául Darányi Ignácz képviselő úr választatott meg.

Mielőtt a legközelebbi ülés napirendje iránt javaslatot tennék, az igazságügyi minister urnak van egy előterjesztése.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! A házszabályok 152. §-a értelmében van szerencsém bejelenteni, hogy Polónyi Géza képviselő urnak a királyi táblák szétosztására vonatkozó interpellátiójára a legközelebbi ülésben szándékozom felelni.

Elnök: E szerint bátor vagyok javaslatba hozni, hogy méltóztassék a legközelebbi ülést holnap délelőtt 10 órakor tartani. *(Helyeslés.)* Ezen ülés tárgyai lesznek: először a mai napon részleteiben is elfogadott törvényjavaslatnak harmadszori megszavazása; továbbá a pénzügyi bizottság 680. számú jelentése a hadsereg, hadi tengerészet, honvédség és népfelkelés tiszti és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1881 : XX. törvényczikk határozmányainak kiterjesztésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyában; azután az igazságügyminister úrnak most bejelentett válasza Polónyi Géza interpellatiójára és végre a honvédelmi minister úr válasza b. Kaas Ivor interpellatiójára. *(Helyeslés.)*

Ezek lennének a holnapi ülés tárgyai.

T. ház! Az igazságügyi bizottság ma beadta jelentését a consularis bíráskodásra vonatkozó törvényjavaslatról. Minthogy ez holnap kinyomatva a ház tagjainak kezében lesz, bátorkodom javaslatba hozni, hogy méltóztassék azt a keddi ülés napirendjére kitűzni. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Csütörtökre!)*

Polónyi Géza: Nem elég, hogy a bizottságból kizárták a tagjainkat, most még időt sem hagynak! *(Élénk ellenmondások jobb felől. Zaj.)*

Elnök: Én azt hiszem, méltóztatik a t. ház beleegyezni abba, hogy ha a bizottsági jelentés holnap az ülés folyamán a ház tagjainak kezében lesz, annak tárgyalását a jövő keddi ülésre tűzzük ki, annál is inkább, mert holnaptól a jövő keddig minden valószínűség szerint ülés nem lesz; így tehát elég idő marad a jelentés tanúlmányozására. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azt az észrevételt, melyet Polónyi képviselő úr tett, hogy kizártak valakit a bizottságból, nem fogadhatom el, mert mindenki megkapta az értesítést.

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, t. elnök úr, de én azt hittem, hogy történtek máskor is oly nyilatkozatok, minőt én az imént tettem és a mely magántermészetű volt. De miután nyilatkozatom hivatalos tudomásúl vétetett, kötelességem hivatkozni arra a nyilatkozatra, melyet a bizottság egyik tagja Horváth Ádám t. képviselőtársam a mai lapokban közétett, és ennek alapján saját igazolásomra itt a képviselőházban felemlítem, hogy ezen bizottságnál ezen alkalommal olyan eljárás követtetett, melynélfogva a nyilvánosság kizárásával hívták össze az ülést.

Méltóztassék nekem megengedni, t. képviselőház, én nem a saját tényeimről beszélek, mert én ennek a bizottságnak tagja nem vagyok

Digitized by Google

és így közvetlen tudomásom e dologról nincsen; de az indignatiónak oly hangján és oly szavahihető képviselőtársam hozta fel ezt a kérdést, hogy kötelességem volt azt szóba hozni nekem is. Tettem ezt megokolásául annak, hogy épen azért, mert ezen alkalommal ezen bizottságban a függetlenségi párt képviselve nem volt, kértem a t. képviselőházat, hogy ezen igen nagy fontosságú javaslathoz kedden túl még legalább két napi időt méltóztassék engedni.

De ezen nyilatkozatra vonatkozólag kívánatos volna, hogy illetékes helyről felvilágosítást nyernénk már ma; mert tény az, hogy a bizottsági ülés kihirdetése csak szombaton este lett kifüggesztve, tehát akkor, midőn a képviselőház ülése már rég fel volt oszlatva és egyetlen-egy bizottsági tag nem kapott meghívást a bizottsági ülésre.

Horváth Ádám t. képviselőtársam, a mint nyilatkozatából kitűnik, mindent elkövetett arra, hogy megtudja, mikor lesz bizottsági ülés.

Münnich Aurél: Elútazott!

Polónyi Géza: Akkor útazott el, midőn már meggyőződött arról, hogy bizottsági ülés nem lesz. Mondom, én nagyon sajnálom, t. képviselőház, hogy a mélyen t. elnök úr megszólított; de minthogy ez megtörtént, kötelességem volt ezeket felhozni. Egyébiránt azt hiszem, hogy Horváth Ádám t. képviselő úr, a ki személyesen érdekelt e dologban, a t. képviselőház előtt külön is be fog számolni és a bizottságnak elő fogja adni, hogy ez alkalommal a bizottsági ülés úgy tartatott meg, hogy azon a tagok teljes számmal meg nem jelenhettek.

Elnök: A felhozottakra a következőket kell megjegyeznem. *(Halljuk!)* Magam is olvasván a lapokban Horváth Ádám képviselő urnak nyilatkozatát, minthogy nekem is kötelességem arra ügyelni, hogy a bizottság minden tagja a meghívókat idejében megkapja, azonnal végére jártam a dolognak.

Igaz, hogy szombaton az ülés végéig még nem volt meghatározva, hogy mikor tartatik ülés, *(Mozgás a szélső baloldalon.)* de szombaton délben már tudva volt és vasárnap az egész napon át a hétfői ülésre vonatkozó meghívók a bizottsági tagoknak kézbesíttettek. Tehát két nap esett közbe. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

De a mint nagyon jól tudjuk, t. ház, néha megtörténik, hogy a képviselő urak nincsenek Budapesten *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Vasárnap!)* és akkor természetesen a bizottsági üléseken nem vehetnek részt.

Hogy azonban itt valami szándékosság forgott volna fenn azon czélzatból, hogy valamely pártnak a bizottságban való részvétele meghiúsítassék: az teljesen lehetetlen. Ez egyébiránt czélhoz sem vezetne.

Polónyi Géza: Hivatalos hanyagság!

Elnök: Hisz a bizottsági tárgyalás után nyilvános tárgyalás következik, a melyen mindenkinek szabadságában áll véleményét nyilvánítani. Mi értelme volna tehát annak, hogy a bizottsági ülések ne legyenek kellően hirdetve? *(Helyeslés jobb felől.)*

Ismétlem, hogy a meghívók vasárnap kiosztattak és a bizottságnak Budapesten időző tagjai azokat meg is kapták.

Most az igazságügyminister úr kíván nyilatkozni.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Nem tudom, hogy a napirend iránt történt-e már intézkedés?

Elnök: Kérem a t. ház tagjait: méltóztassék az általam javaslatba hozott napirendre vonatkozólag nyilatkozni.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Minthogy a szóban lévő törvényjavaslat már több mint két hete a ház tagjainak keze között van és azt sem lehet mondani, hogy figyelmen kivül hagyatott volna, hanem az nézetem szerint beható figyelem tárgyát képezte és minthogy az elnök úr felszólalásából meg méltóztattak érteni, hogy itt absolute nem történt semminemű titkolózás — a ki Budapesten tartózkodott, az megjelent a bizottságban, a ki nem volt itt, az természetesen elmaradt — kérném a t. házat: méltóztassék a javaslatot a jövő keddre tárgyalásra kitűzni. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: Azt voltam én is bátor javaslatba hozni, hogy keddre tűzessék ki a javaslat tárgyalása. *(Úgy van!)* A mint látom, kijelenthetem, hogy a consularis bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalása a jövő keddi ülés napirendjére tűzetik ki.

A holnapi ülés ideje és napirendje már meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés d. u. 1 óra 50 perczkor végződik.)

Digitized by Google

456. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 13-án, pénteken

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Gr. Hadik Sándor új-aradi orsz. képviselő megbízó levelének — és kérvényeknek bemutatása. — Sürgős interpellatio bejelentése. — Darányi Ignácz (mint az összeférhetetlenségi bizottság új tagja) eskü-letétele. — A bosnyák-herczegovinai csapattesteknek a magyar korona országai területére behozataláról szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A hadsereg tisztjei és legénysége özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887. XX. törvényczikk kiterjesztését illető törvényjavaslat tárgyalása és megszavazása. — B. Fejérváry Géza honvédelmi minister válasza a honvédség számára való bőrneműek szállítása tárgyában hozzá intézett interpellatiókra. — Szilágyi Dezső igazságügyminister válasza a királyi táblák szervezetének végrehajtása tárgyában hozzá intézett interpellatióra. — Polónyi Géza sürgős interpellatiója a m. kir. államvasutak kivételes díjszabásának az osztrák iparczikkekre való kiterjesztése ügyében. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, Josipovich Imre, b. Fehérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a február hó 12-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom gr. Hadik Sándor Temesvármegye új-aradi választó kerületében megválasztott országgyülési képviselő megbízó levelét.

Kiadatik az állandó igazoló bizottságnak.

Bemutatom továbbá a Krassó-Szörény vármegyei állami és községi iskolák tanitóinak Győrffy Gyula képviselő által beadott kérvényét, a melyben előhaladásuk biztosításáért, a tanitói fizetés minimumának 600 frtra leendő felemeléséért és a nyugdíjtörvény revisiójáért esedeznek;

Nyiregyháza város polgárainak Beniczky Miksa —, Feled, Pálfalva és Jánosi községek polgárainak Bornemissza István —, Boldogkő-Váralja, Felső-Dobsza és Szent-István-Baksa községek polgárainak Vécsey Endre —, Naprádfa, Csertala, Zebeczk, Mikefa, Gutorföld, Nemesdéd és Páli községek polgárainak Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényeit, a melyekben az önkormányzatnak, illetve a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények és felíratok kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs. Más jelentés sem lévén, következik a napirend. Mielőtt azonban erre rátérnénk, jelentenem kell a t. háznak, hogy Polónyi Géza képviselő úr sürgős interpellatiót jelentett be; méltóztassék tehát az interpellatiós könyvnek erre vonatkozó pontját meghallgatni.

Digitized by Google

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: 1891. február hó 13-án: Polónyi Géza, a magyar állam vasútak kivételes díjszabása tárgyában, a kereskedelmi ministerhez.

Elnök: A képviselő úr interpellatióját az ülés végén fogja előterjeszteni.

T. ház! Darányi Ignácz képviselő úr megválasztatván az összeférhetetlenségi bizottság tagjává, az esküt, mint e bizottság tagja, le fogja tenni.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa az eskümintát s Darányi Ignácz leteszi az esküt)*.

Elnök: T. ház! E szerint az összeférhetetlenségi bizottság ki lévén egészítve, minthogy gr. Csáky László a bizottság elnöke elhunyt, felhívom annak tagjait, hogy az ülés után alakúlás végett összegyűlni szíveskedjenek.

Következik a napirend: a „bosnyák-herczegovinai csapattesteknek a magyar korona országai területére behozataláról" szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot)*.

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a most felolvasott törvényjavaslatot harmadszori felolvasásában is elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége megszavazta a törvényjavaslatot és így azt alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárúlás végett a főrendiházhoz átküldeni határozza. Hogy pedig ez minél előbb megtörténhessék, kérem a t. házat, méltóztassék a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó pontját hitelesíteni.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a jegyzőkönyv erre vonatkozó ponját)*.

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó pontját hitelesítettnek jelentem ki.

Következik a pénzügyi bizottság 680. számú jelentése: „a hadsereg és hadi tengerészet, honvédség és népfölkelés tiszti és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887. évi XX. tcz. határozmányainak kiterjesztésére vonatkozó törvényjavaslatról."

Az hiszem, a t. ház méltóztatik a jelentést felolvasottnak tekinteni és így az általános vitát megnyitom.

Az első szó illeti a bizottság előadóját. *(Halljuk! Halljuk!)*

Andrássy Gyula gróf, előadó: T. képviselőház! A most napirenden levő törvényjavaslat czélja, az 1887: XX. t.-cz.-ben foglalt kedvezmények kiterjesztése azon özvegyekre és árvákra, a kik azokból csak azért zárattak ki, mert férjük, illetőleg atyjuk a törvény hozatalakor tettleges szolgálatban nem volt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ezen törvényjavaslat czéljának helyességét, igazságosságát felesleges itt bővebben indokolnom; felesleges azért, mert világos és kétségbevonhatatlan, hogy miután ezek, a kik most ezen javaslat alapján fognak kedvezményekben részesíülni, ugyanazon helyzetben vannak, mint azok, a kik ezen kedvezményekben már tényleg részesülnek; a kik erre ép annyi jogosúltsággal bírnak és arra épúgy rászorúlnak, mint azok.

Igen világos és természetes tehát, hogy ezen egyenlő körülmények között levő egyénekkel szemben elbánási módunknak is egyenlőnek kell lenni s ha az egyik részesíül ezen kedvezményekben, a másiknak is részesíülnie kell azokban. *(Helyeslés jobb felől.)*

Felesleges volna t. ház bővebben indokolnom e javaslatot, már csak azért is, mert ez a ház határozatának kifolyása. A törvényhozás ugyanis útasította a kormányt, hogy az 1887: XX. t.-cz. hiányait, ha ez túlságos pénzügyi megterheltetés nélkül lehetséges, pótolja. A kérdés tehát tisztán az, hogy lehetséges-e most ezen hiányt pótolni a pénzügyi helyzet megzavarása és túlságos megterheltetés nélkül?

Minthogy a törvényjavaslat ezen terhek fedezetéül a hadmentességi díj-alapot jelöli ki, a kérdés az, hogy ezen alap megbírja-e ezen újabb terheket: igen vagy nem?

Ezen kérdésre megadják a feleletet azon adatok, melyek az indokoláshoz vannak csatolva. A valószínűségi számítások szerint az ezen törvényjavaslatból származó összes költségek a jövő évben 227 ezer forintot tennének ki. E költségek 1899-ig szaporodni fognak, a mikor 317 ezer forinttal elérik a maximumot. Ezen évtől kezdve a költségek apadni fognak; 1948-ban pedig egészen megszűnnek.

Ezzel szemben a hadmentességi díj kamatai 1 millió forintot tesznek ki; azon évben pedig, a melyben a költségek a legmagasabb összegre rúgnak, a tiszta jövedelem, leszámítva ezen és mindazon költségeket, melyek ezen alapot terhelik, a kamatokból 731 ezer forintot fog kitenni.

Ezen alap mai átlaga tehát nemcsak hogy veszélyeztetve nincs, hanem ezen új törvény daczára évről-évre nagyobbodni fog, a mennyiben évről-évre nagyobbodni fognak a kamatok is, a melyek aztán tőkésíttettnek.

Minthogy pedig maga a törvényjavaslat méltányos és helyes és pénzügyi hátrányokkal nem jár: a pénzügyi bizottság nevében ajánlom azt a t. háznak elfogadásra. *(Helyeslés jobb és bal felől.)*

Madarász József jegyző: Irányi Dániel!

Irányi Dániel: T. ház! Az előttünk fekvő

Digitized by Google

törvényjavaslat a közös hadsereg és a közös hadi tengerészet tagjai özvegyeinek és árváinak ellátásáról is rendelkezvén, azt, ismeretes közjogi elveinknél fogva, általánosságban sem fogadhatjuk el. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* A mennyiben azonban az a magyar honvédség és a magyar népfölkelés tagjai özvegyeinek és árváinak ellátását is tárgyazza, annyiban azt a magunk részéről is hajlandók vagyunk pártolni. Ezt úgy a magam, mint elvbarátaim nevében is kijelentem. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Josipovich Géza jegyző: Nagy István!

Nagy István: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Részemről csak örömömet fejezhetem ki a t. kormány azon dícséretes szándéka felett, hogy az 1887. XX. törvényczikket — mely, mint tudjuk, a katonatisztek és legénység árváinak ellátásáról rendelkezik — az igazság és méltányosság elvének megfelelőleg, vagyis akként óhajtja a jelen törvényjavaslat által módosítani, hogy a törvényszabta kedvezmények a törvény létrejöttekor már nyugdíjazott ama tisztek özvegyeire és árváira is kiterjesztessenek, kik tettleges szolgálatuk ideje alatt nősültek meg. Rég meg kellett volna már ezen törvényt változtatni, mert felfogásom szerint annak szűkkeblű, fukarkodó intézkedései törvénykönyvünknek mindeddig valóságos árnyfoltját képezték.

Azért tehát örömmel üdvözlöm ezen javaslatot, mert nézetem szerint kötelességtudó, lovagias, derék tisztikarunk — értve ez alatt úgy a közös hadseregnek, valamint a honvédségnek tisztikarát — csakugyan joggal várhatja el a törvényhozás minden tagjától, hogy odaadó, hű szolgálataik elismeréséül úgy egyéni, valamint családi érdekeik iránt kellő érdeklődéssel viseltessünk; a mely irányban minden lehetőt akkor is meg kellene tennünk, ha e czélra egy külön alap, a hadmentességi alap nem állana is rendelkezésünkre, mely első sorban ily nemes czélok támogatására létesíttetett. Ezen alap évenkinti megterheltetésének összege progressiv arányban csak 1899. évig emelkedik, még azon költségtöbblet mellett is, mely ezen javaslat törvényerőre emeltetése esetén magára az alapra nehezedik; 1899-től fogva ellenben fokozatosan csökken a megterheltetés; miért is ezen időnek beálltával hiszem is, hogy a törvényhozás a katonák özvegyei és árvái ellátásáról az ezen törvényjavaslatban tervezett módnál hatályosabb, bőkezűbb módon is fog gondoskodni; ámbár az én felfogásom szerint addig is, mig a hadmentességi alap jövedelmei ezt megengedik, lehetne ezen czélra külön törvény alapján is évenkint néhány százezer forintot fordítani, mely összeget — tekintve a magasztos czélt, melyre az fordítandó lenne — bizonyára nem lehetne könnyelmüen kidobott pénznek mondani. Ismerve azonban a t. pénzügyi kormánynak e kérdésben elfoglalt álláspontját, nem lehet szándékom, egy ily emberbaráti ügyben beadott esetleges indítványomat a leszavaztatás szomorú sorsának kitenni; azért ezeket csak futólag és egyéni nézetem gyanánt kijelentve, nemcsak a magam nevében jelentem ki készséggel, hogy ezen javaslatot úgy általánosságban, valamint részleteiben elfogadom, hanem ugyanezen kijelentést tehetem — a nekem jutott, megtisztelő megbízatás alapján — azon párt nevében is, melyhez tartozhatni szerencsém van.

Ezen kijelentésemhez azonban legyen szabad nekem még néhány szerény megjegyzést fűzhetnem; kijelentve, hogy ezen megjegyzéseim tisztán azon egyéni állapotnak kifolyásai, melyet ezen javaslattal szemben elfoglalok. Legyen szabad ezek meghallgatására a t. ház becses türelmét rövid időre kikérnem.

Annak daczára, hogy elfogadom ezen javaslatot, én azt ma is hiányosnak, fogyatékosnak tartom és pedig azért, mert a családos katonának sajátságos viszonyait, változatos, sokat hányatott életmódját, valamint azon sokszor legyőzhetlen nehézségeket, melyekkel a katonák gyermekeinek neveltetése igen gyakran egybe vannak kötve, eléggé nem méltatja figyelmére; holott ezen fontos tényezőket ezen javaslat készítésénél fontolóra kellett volna venni, és ezeknek figyelembe vétele mellett azután a katonai özvegyek és árvák ellátásának kérdését, főleg az árvákat illetőleg, a nekik nyujtandó anyagi támogatás időtartamára nézve más alapra kellett volna fektetni. Én ezen kérdésre nézve — habár csak futólag — megtettem már megjegyzéseimet akkor, midőn a t. ház a honvédelmi ministeri tárcza költségvetését tárgyalta; és őszinte köszönetet kell mondanom Falk Miksa t. képviselőtársamnak, ki akkor, midőn ezen javaslat a t. pénzügyi bizottság által tárgyaltatott, az általam felvetett eszmére felhívta a t. pénzügyi és honvédelmi kormány figyelmét, melegen karolva fel a katonai árváknak a pártolásra oly kiválóan méltó ügyét.

Midőn én a ház mult évi deczember 3-án tartott ülésében e tárgyról szólottam, akkor azt mondottam — és azt vallom ma is — hogy ha a t. kormány az 1887:XX. törvényczikket módosítani akarja, akkor szíveskedjék ennek lehetőleg minden hiányát kijavítani, mert e törvény a már említett módosításon kivül rászorúl még más módosításra is, melyről leszek bátor még néhány szót szólani. A mostani ellátási törvény az »ellátási törvény« nevet csak részben érdemli meg, azért, mert a katonai árvákat csak nevelési járúlékban részesíti; mégpedig a fiárvákat a 20-ik, a leányárvákat pedig a tizennyolczadik évük betöltéséig.

Digitized by Google

Nem szólok még a fiárváknak támogatásáról, noha bizonyos, hogy mai világban egy 20 éves ifjú jövőjét tekintve, még csak egy nagy kérdőjel előtt áll; de azért férfi létére az élet küzdelmeivel mégis csak könnyebben szembe szállhat; hogy azonban az állam a 18 évet meghaladott leányárváktól is minden további támogatást megvon, martalékúl dobva oda e szerencsétlen lényeket az élet ezerféle küzdelmeinek és veszélyeinek: ezt az intézkedését a törvénynek oly könyörtelennek, oly kegyetlennek tartom, hogy annak módosítását okvetlenül szükségesnek ismerem. Azt mondhatná ugyan erre valaki, hogy: hiszen ád az állam ezen árváknak nevelési járúlékot a 18 éves kornak betöltéseig, van tehát alkalmuk az illetőknek a megélhetésükhöz szükséges képzettséget elsajátítaniok.

Az ily érvelés azonban már csak azért sem áll meg, mert hisz van akárhány oly leányárva, ki akkor veszti el például özvegységre jutott atyját, kinek nyugdíjából eddig valahogy csak megélhettek, midőn az árva a 18. évet már régen meghaladta, de azért pl. megrongált egészségi állapotából származott teljes munkaképtelensége, vagy egyéb okok miatt, a 18. évet meghaladott korban is csakúgy rászorúl a támogatásra és segélyezésre, mint a hogy erre reá volt utalva ezen korának betöltéséig. Ki állíthatja tehát azt, hogy a 18. év betöltésével a további segélyezés már feleslegessé válik?

Azután tudjuk, hogy ha a katonatisztek folytonos vándorlásai mellett, gyermekét otthon nevelteti, lehetetlen legjobb akarata mellett is azt oly nevelésben részesíteni, hogy azután ismeretei segélyével kenyerét is megkereshesse. Nevelőnőt az a szegény katonatiszt fizetéséből nem tarthat leányának; ha nyilvános iskolába küldi, akkor ismét a folytonos áthelyezések, helyőrségváltoztatások és a többi veszélyeztetik minduntalan a czélt, mikor p. o. az a családos katonatiszt ma Budapesten, egy év múlva Cattaróban, a 3-ik vagy 4-ik évben ismét Brünnben vagy Lembergben állomásoz. Hogyan iskoláztassa akkor gyermekét, ha folytonos vándorlások veszélye fenyegeti és ha nem lehet szerencsés leányát vagy leányait a fennálló katonai leányiskolák egyikébe díjtalan helyre bejuttatni?

Maga kénytelen tehát sok esetben az a családos tiszt gyermekeit oktatni és habár tisztikarunk képzettsége mellett feltehető is, hogy az ily magánoktatási rendszer mellett a gyermek általános műveltségre szert tehet, mindamellett a mostani qualificationalis paroxismus korszakában az ily nevelési rendszer mellett nem bírván gyermekei államérvényes végbizonyítványt felmutatni, ekként atyjuk társadalmi rangjának megfelelő állást sem nyerhetnek, miért is vajmi gyakran kénytelenek a leglealázóbb állásokban kenyerüket megkeresni, avagy — elhagyatva mindenkitől — elhagyni kétségbeesésükben néha a becsület ösvényét is. Ezek a családos katona életének szomorú exigentiái, melyek kérlelhetetlensége az 1887. 20. tcz. megalkotóinak figyelmét elkerülte és melyeket a jelen javaslatban kellett volna kellő figyelemre méltatni.

Azt hiszem tehát, jogosúlt óhajnak adok akkor kifejezést, midőn arra kérem a t. kormányt, hogy figyelmét kiterjesztve az általam most elmondottakra, a 18-ik évét meghaladott katona leányárváknak megfelelő ellátásáról is szíveskedjenek majd akkor gondoskodni — ha már előbb nem lehet — midőn ezt a hadmentességi alap jövedelmei minden áldozat, minden nehézség nélkül meg fogják majd engedni; magától értetődvén, hogy ezen ellátás az illetőnek férjhezmenetele, avagy valamely ellátási intézetbe leendő felvétele esetén, vagy az egyéb ellátási esetek beálltával megszüntethető, illetőleg megszüntetendő is leend, mely esetek részletezésére azonban ezúttal kiterjeszkedni nem szándékozom. *(Halljuk!)*

Én jogosúltnak tartom ezen óhajtást és ezért annak hangoztatását már most szükségesnek tartottam; mert ha tekintetbe veszszük azt, hogy a katonának helyzete gyermekeinek neveltetése, tanítása tekintetében sokkal hátrányosabb az állam egyéb tisztviselőinek helyzeténél — mint ezt kifejteni bátor voltam — ha meggondoljuk, hogy az államnak módja és alkalma lesz a kincstár minden egyéb megterheltetése nélkül az általam ecsetelt nehézségeket megszüntetnie: akkor, felfogásom szerint, csak kötelességemnek tettem eleget, a midőn ezen bajok orvoslásának mellőzhetetlenségére a t. kormány figyelmét már most voltam bátor kikérni és felhivni. *(Helyeslés bal felől.)*

Habár a t. kormány az általam e kérdésben elfoglalt álláspontal ma még nem ért is egyet, mégis megnyugtatott a t. honvédelmi minisztemek a pénzügyi bizottságban tett kijelentése, hogy figyelmet érdemlő esetekben a törvényszabta koron túl is lehetséges lesz kegyelmi úton a segélyre szorúló árvákról gondoskodni; de azt hiszem, hogy ezen figyelmet érdemlő esetek száma oly nagy lesz, hogy a t. kormány előbb-utóbb mégis csak a segélyezésnek általam most ajánlott módjára fog áttérni.

Befejezem rövid beszédemet. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, t. ház, hogy azoknak, a kik egész életüket és ezen élet összes tevékenységét az állam szolgálatának szentelték, azoknak érdekében elútasíthatatlan kötelességünk legalább annyit megtennünk, hogy elérkezvén majdan sokat hányatott életök végső órája, ne sulyosbítsuk halálos tusájukat még azon gyötrő tudattal is,

Digitized by Google

hogy hátramaradt gyermekükre a koldúlás keserű kenyere, sok esetben pedig az éhhalál, vagy a mi még ennél is rosszabb — az erkölcsi tönkrejutás vár. A felebaráti szeretet sugalta igénytelen szavaimat a t. kormány becses figyelmébe ajánlva, mint már előbb is kijelentettem, a törvényjavaslatot úgy a magam, mint pártfeleim nevében készséggel elfogadom. *(Helyeslés bal felől.)*

Bolgár Ferencz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Valamint a t. előadó úr s Nagy István képviselő úr, úgy én is megelégedéssel üdvözlöm e törvényjavaslatot; hiszen magam is úgy a házban, mint a delegatióban több ízben sürgettem azt, hogy e törvényjavaslat mennélelébb benyujtassék s életbe lépjen. S annál nagyobb megelégedéssel üdvözlöm e javaslatot, mivel ez ismét egy újabb példa arra, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a magyar törvényhozás mindenütt, a hol a véderőnek jogos érdekeiről van szó, az iránt figyelemmel és méltányossággal viseltetik; és mutatja e javaslat azt is, hogy az ellenzék sem zárkózik el attól, hogy a hadsereg jogos érdekeit melegen támogassa; hiszen e törvényjavaslat alkotásának szükségessége ellenzéki oldalról lett a pénzügyi bizottságban megpendítve. Nem akarom Falk Miksa t. képviselő úr érdemeit csonkítani, a ki az e törvényjavaslatnak benyujtására vonatkozó határozati javaslatot beadta; de tény, hogy Horánszky Nándor képviselőtársunk volt az, a ki ez ügyet először hozta szóba. Constatálom azt is, hogy a magyar képviselőház kezdeményezte e törvényjavaslatot a Falk-féle határozati javaslattal; az osztrák képviselőház csak azután csatlakozott mellénk s fogadta el a magyar képviselőház javaslatát.

T. ház! Örömmel üdvözlöm e javaslatot; de őszintén szólva, még sem tartom azt tökéletesnek. Igaz, hogy most már mindazon tiszteknek özvegyei és árvái nyugdíjképesek lesznek, a kik az 1887 : XX. tcz. életbeléptekor még életben voltak; azonban azok az özvegyek és árvák, a kiknek férjök, illetve atyjuk azon törvényjavaslat megalkotásakor már nem volt életben, ma is épen olyan sanyarú sorsnak és elbánásnak vannak kitéve, mint azelőtt; pedig mindazoknak a férje, illetőleg atyja az államnak épügy szolgált, mint azoknak férje s atyja, a kikről e javaslatban van szó. Az osztrák képviselőházban Jacques képviselő terjesztett is a ház elé határozati javaslatot, melyet az magáévá is tett és a melyben a kormány felszólíttatott arra, hogy pótolja ez irányban a törvényt. Én, ha nem teszem meg ugyanezt az indítványt, csak azért nem teszem meg, mert nincsenek rendelkezésemre — azt hiszem, a kormánynak sincsenek meg — azon adatok, melyekből ki lehetne számítani, mennyivel terhelné meg a dolog az állami kincstárt, illetőleg a hadmentességi alapot. Azt hiszem, ez alap kamataiból a költségeket fedezni nem lehetne, azokat nem tartom oly nagyoknak, a minőknek azokat az osztrák képviselőházban tartották: gondolom 3 milliónak. De ha javaslatot nem is teszek, bátor vagyok ezen kérdést a honvédelmi minister úr becses figyelmébe ajánlani és felkérni, hogy tegye az ügyet tanulmány tárgyává. Ha a dolog nem jár az állam nagy pénzügyi megterheltetésével, vagy ha talán a hadmentességi alap kamataiból lehetne e költséget fedezni: járjon el ő is az említettem határozati javaslat értelmében. A törvényjavaslatot különben elfogadom. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom.

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: T. ház! *(Halljuk!)* A legnagyobb köszönettel veszem azon rokonszenves nyilatkozatokat, melyek az ellenzék részéről történtek.

A mi Nagy István képviselő úr azon megjegyzését illeti, hogy e törvényjavaslat fogyatékos: teljesen egyetértek vele annyiban, hogy kivánatos lett volna többet tenni, főleg a leányárvák tekintetében; de fájdalom, az ország pénzügyi viszonyai olyanok, hogy az 1887: XX. tcz.-ben megállapított elvtől eltérni nem lehet. Ha a hadmentességi alap annak idején meg fogja bírni a nagyobb terhet: én leszek az első, ki csatlakozni fogok a képviselő úr óhajához.

A mi Bolgár Ferencz képviselő úr felszólalását illeti: meg lehet győződve, hogy magam is szívesen csatlakoznám hozzá; de hát az évek hosszú során át elhalt katonai egyének árvái és özvegyei nyilván sem tartattak. Nekünk tehát fogalmunk sem lehet arról, mennyire rúg ezek száma; csak annyit tudunk, hogy e szám óriási lehet.

Ha ezek ellátásáról akarnánk gondoskodni, ez oly óriási összeget venne igénybe, a melyet most sem a hadmentességi alapból nem teremthetnénk elő, sem az állam pénzügyi viszonyai meg nem bírnának. Én is meg vagyok győződve, hogy ez összeg legalább is 3 millióra rúgna, mint azt az osztrák képviselőházban felhozták. E részben tehát sajnálom, hogy nem helyezhetem kilátásba, hogy előterjesztést fogok tenni.

Ha azonban azon özvegyek közül, kiknek férje 1887-iki törvény létrejötte előtt halt meg, egyik-másik kegydíjért folyamodott, ki méltánylást érdemlő indokot hozott fel, kapott némi kegydíjat. Nem mondhatni, hogy ez ellátás valami fényes, de jobb a semminél.

Kérem a t. házat, méltóztassék a törvényjavaslatot elfogadni. *(Helyeslés jobb és bal felől).*

Digitized by Google

Elnök: T. ház! A tanácskozást befejezettnek nyilvánítom, következik a szavazás.

Kérdeznem kell a t. házat: méltóztatik-e a szőnyegen levő törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik!)* A ház többsége a törvényjavaslatot általánosságban elfogadja.

Következik a részletes tárgyalás.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét, mely észrevétel nélkül elfogadtatik; olvassa az 1. §-t).*

Gr. Andrássy Gyula előadó: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság nevében a következő stylaris módosítást benyújtani. Az első szakasz 4. 5. 6 és 8-ik sorában álló ezen szavak helyett: »férjük«, »atyjuk«, »állottak«, »voltak« és »megfeleltek« — tétessenek ezen szavak: »férje«, »atyja«, »állott«, »volt« és »megfelelt«.

Elnök: T. ház! Az előadó úr által benyujtott czen módosítványnyal szemben, kérdeznem kell a t. házat, hogy az első szakaszt a bizottság szövegezése szerint változatlanúl méltóztatik-e fenntartani: igen vagy nem? *(Nem!)* Azt hiszem kijelenthetem, hogy a t. ház azt nem tartja fenn s így az első szakasz az előadó úr módosítványával fogadtatott el.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a 2. §-t)*

Gr. Andrássy Gyula előadó: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság nevében a 2. §-hoz a következő módosítványt benyujtani,

A 2. §. második sorában e két szó helyett: »ezen törvény« tétessék: »az 1887: XX. tcz. határozmányai«, mert ez a dolog lényegének jobban megfelel.

Elnök: Kérdeznem kell a t. házat: méltóztatik ezen szakaszt a bizottság szövegezése szerint változatlanúl fenntartani, igen, vagy nem? *(Nem!)* Azt hiszem kijelenthetem, hogy az nem tartatik fenn s így az előadó úr módosítványával fogadtatott el.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a 3. és 4. §-okat, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: T. ház! E szerint a törvényjavaslat részleteiben is megszavazva lévén, végső megszavazása a legközelebbi ülés napirendjére tüzetik ki.

Következik a honvédelmi minister úr válasza a b. Kaas Ivor és Meltzl Oszkár képviselő urak által hozzá intézett interpellatiókra.

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: T ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A honvédség számára való bőrnemüek szállítása tárgyában két rendbeli interpellatiót intéztek hozzám és pedig az egyiket Meltzl Oszkár képviselő úr, mely a következő: »Szándékozik-e a minister úr intézkedni az iránt, hogy a szállítási ügy a honvédség számára alapos reform alá vétessék, oly irányban, hogy a nemzetgazdaság és a társadalmi érdekek lehetőleg kielégíttessenek?«

T. ház! A t. képviselő úr ezen rövid interpellatiót hosszasan indokolván, a többek között azt mondja, hogy maga is beismeri, mikép azon elvek iránt, melyek szerint a mostani szállítási rendszer megváltoztatandó, még a tudomány sincs tisztában.

Én a magam részéről egyszerűen kijelentem, hogy ha a tudomány elméleti úton arra jut, mikép e részben elfogadható elvek megállapíttatnak és ha azok a gyakorlatban kivihetők lesznek, én azokat nagyon szívesen elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor úr részéről kilencz pontból álló interpellatió intéztetett hozzám.

Méltóztassék megengedni, hogy az interpellatióra pontonként válaszoljak és az indokolásban felhozottakra nézve azután csak röviden nyilatkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az interpellatió első pontja így szól: »Kérdem a magyar királyi honvédelmi minister urat, köteles-e a magyar királyi honvédelmi ministerium a honvédségi szállításokra nézve általa kiadott pályázati hirdetményben önmaga által szabott feltételekhez és igéretekhez tartani magát, vagy nem?«

Nagyon természetes, t. ház, hogy ha feltételeket szabok, azokhoz tartom magamat és szem előtt tartom mindig úgy az állam, mint az illető iparosok érdekeit is, a mennyiben ezen érdekek összeegyeztethetők. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A második pont így szól: »Ha igen, mivel igazolja a honvédelmi ministerium, hogy a bakancs és hőrnemű szükségletre kiírt pályázatnak ötödik pontjában foglalt azon kötelezettségének, hogy »az ezekre vonatkozó anyag-hányad kimutatások a honvéd főruhatárban Budapesten megtekinthetők« meg nem felelt s a pályázni akaróknak sem a főruharaktárban, sem a honvédelmi ministeriumban az anyag-hányad kimutatások rendelkezésre nem adattak, minek következtében a különböző czikkekhez szükséges bőranyagok suly szerint való mennyiségéről a pályázók közül többen tudomást nem szerezhettek«.

Erre nézve bátor vagyok kijelenteni, hogy a t. képviselő úr tévedésben van, mert ezen anyag-hányad kimutatások a ministeriumban igenis léteznek és a Wolfner czég és Freund által, valamint az itteni czipésztársulat által meg is tekintettek. Tehát tévedés azt mondani, azok nem léteztek. Bátor vagyok még felemlíteni ezenfelül, hogy azoknak, a kik ezen szállítással foglalkoznak, tudomásuk van arról is, hogy

Digitized by Google

milyen az anyag-hányad számítás a közös hadseregben; és az természetesen tökéletesen megfelel annak, a mi a honvédségnél létezik. Tehát azok az urak elegendően tájékozva voltak és a mint nekem személyesen mondották, megtekintették azt, a mely a közös hadsereg részéről kiadatott. *(Helyeslés jobb felől.)* E részben tehát hiány absolute nem fordúlt elő. Azonfelül bátor vagyok felemlíteni azt is, hogy azok, a kik ilyen szállítással foglalkoznak, maguk is képesek a számítást megtenni.

Tény, hogy a ministeriumban megvoltak azok a kimutatások és Wolfner, Freund és a budapesti czipész-társúlat által meg is tekintettek.

A harmadik pont így szól: „Mivel igazolja, hogy a pályázat 8. pontjában foglalt azon kijelentésére, miszerint egyenlő feltételek mellett a pusztán vállalkozó pályázók felett előnyben részesül azon iparosokból álló szövetkezet, melynek tagjai mind az anyag előállításával, mind az elkészítéssel, vagy legalább ezek egyikével maguk foglalkoznak: csak részben volt tekintettel, t. i. a bőrgyárosokra nézve; a kézműiparosokból álló szövetkezettel pedig tárgyalásba sem bocsátkozott?«

Igaz, hogy azzal a szövetkezettel, mely kisiparosokból jött létre, nem tárgyaltam; de miért? Először, mert legdrágább volt; másodszor, mert ezen szövetkezetnek ajánlata olyan volt, hogy egyes iparosok 3—4 sőt $^2/_3$% előállítására kötelezték magukat béke idejére. Ez olyan bonyolódott ajánlat volt, melylyel komolyan foglalkozni nem lehetett. De eltekintve ettől, nagyon természetes, hogy mozgósítás alkalmával nagy mennyiségű szállítás lévén szükséges: kell, hogy a központban, mint az ki volt mondva, műhely állíttassék fel. Ha a kisiparosokból álló szövetkezet itt a központban nagy műhelyt állítana fel, annak felállítása igen költséges lenne. Másodszor az is szükséges, hogy ezen műhelynek megfelelő vezérférfiai legyenek, legyen igazgatója; ez pedig pénzbe kerülne s így az a csekély kereset, mely a szállításból a kisiparosokra jutna, ezen költségek által felemésztetnék, ha ugyan annál még többre nem rúgna.

Ennélfogva a vállalkozás a kisiparosokra nézve nem igen lett volna előnyös. A kisiparosokra előnyösebb, ha közvetve kapják a szállítást. Ezért úgy intézkedtem, hogy miután mozgósítás alkalmával nagy mennyiségű szállításokra van szükség: szerződtem a nagy iparosokkal, egyúttal azonban föntartottam a kisiparosoknak azon czikkből, melyet szállítani képesek, t. i. a bakancsokból 50%-ot. Ez a nagyiparosokra, a kikkel szerződtem, terhes feltétel, a kisiparosokra nézve ellenben igen kedvező.

A negyedik kérdés ez volt: *(Olvassa)* »Hogyan indokolja azon eljárást, hogy miután a bőrnemüek szállítási szerződése 1890. november 31-én lejárt, a pályázatot az évi 300.000 frt, tehát 5 évre 1,500.000 frt erejéig kötelező és sulyos feltételekhez kötött új szerződést decz. 22-iki benyujtási határidővel csak múlt évi nov. 20-án bocsátotta ki?«

Hát itt, nyiltan beismerem, egy kis késedelem állott be. A kérdés sokáig tárgyaltatott és végtére eredményre nem jutottunk. Így tehát egy kis késedelem állott be, a mennyiben a határidő tulajdonképen rövid. De ez semmiféle hátránynyal nem jár; mert igaz ugyan, hogy a szállító, a ki elvállalja a kötelezettséget, hogy mozgósítás esetében rögtön nagy mennyiséget szállít, köteles a szállítást a kitűzött határidő alatt eszközölni; de most hála istennek, a politikai conjuncturák olyanok, hogy attól nem kell tartani, hogy most hamarosan mozgósítás következzék be és hogy rögtön nagy mennyiséget kelljen szállítani. Béke idején pedig a szállítók csak április elején nyerik a megrendelést és a szállítás csak deczember végéig eszközlendő, tehát e tekintetben semmiféle károsodásnak nincsenek a szállítók kitéve.

Az 5-ik pont így szól: *(olvassa)*: „5. Szabályos dolognak tartja-e, hogy a benyujtott ajánlatok nem deczember 22-ikén délben és nem, mint szokás, a pályázók jelenlétében, hanem ezeknek kizárásával, egy nappal később bontattak fel?“

Ezt igenis szabályos dolognak tartom. Miért? Mert a pályázati határidő igenis 22-én délben járt le; de nem volt tudható, vajjon teszem fel 22-én délelőtt nem adott-e fel valaki itt Budapesten a postán ajánlatot és ha ez még délután beérkezik, természetes, hogy miután az a postán tényleg idejekorán feladatott, kénytelen lettem volna azt elfogadni. Tehát a pályázatnak abban az órában való felbontása, a mikor az lejárt, nem volna helyes és nem is történik ez sehol, hanem mindig csak a következő napon eszközöltetik. Így történt ebben az esetben is. A pályázat pedig bizottságilag bontatott fel s az, a ki édeklődött iránta, tudhatta, hogy mikor lesz a felbontás, a minthogy csakugyan két érdekelt fél jelen is volt. Ha tehát kettő megjelent, a többiek is jelen lehettek volna.

A következő pont így szólt: »Igaz-e, hogy a régi vállalkozónak, kinek szerződése csupán a mult évi szükséglet határáig terjedhetett ki, az 1891. és következő évekre fennforgó szükségletből a múlt év végén és a régi árakon pályázaton kivüli szerződések alapján kiadatott 34.000 pár bakancs, 180.000 derékszíj átalakítása és 1000 lószerszám szállítása stb. — s ezen stb. 60.000 bakancsot jelent, melyről nekem positiv tudomásom nincs — s ha ezen hírek igazak, mivel indokolja

Digitized by Google

a minister úr ezen szállításnak a nyilt verseny és pályázatból elvonását, valamint azon körülményt, hogy az új szerződés alacsonyabb szállítási árai mellett a kincstár eme tárgyakat jutányosabban megszerezhette volna?«

Itt megint nagy tévedés forog fenn. Igaz, hogy az a bizonyos 34.000 bakancs, a melyről a »Budapesti Hirlap«-ban is olvastam, a mult évben kiadatott, de nem a szállítónak, hanem a kisiparosoknak.

B. Kaas Ivor: Bernfeld által!

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: Bernfeld szállító által, igenis, de miért? *(Halljuk!)* Nekünk nagy mennyiségű bakancsaink vannak raktáron, melyekre mozgosítás alkalmával rögtön szükségünk van. Béke idején azonban a forgalom a keret létszámnál fogva nagyon csekély, tehát ezek a bőrneműek, nevezetesen bakancsok, nagyon sokáig hevernek a raktárakban. Hogy tehát ki ne száradjanak, már két-három éve próbát tettem azzal, hogy a bakancsokat kiszabott állapotban, beszállíttattam. Természetes, nem fizettem értök egész munkabért, hanem csak az érték és a kiszabás után esedékes hányadot. Ezek a kiszabott állapotban levő bakancsok, illetőleg az a bizonyos mennyiségű bőr, a főraktárban volt elhelyezve, hogy azon esetre, ha a szükség beáll, azonnal lehessen őket varratni. Azt hittem, hogy ily módon czélt érhetek. Minthogy azonban ezek az alkatrészek pár esztendeig ott hevertek, a bőr még jobban kiszáradt és így látván, hogy ez az eljárás nem czélszerű, kénytelen voltam azokat megvarratni, hogy azután a bakancsokat elhelyezzem a raktárakban.

Kiadtam tehát a vállalkozónak, a ki — ha jól emlékszem — már 1874 vagy 75 óta arra kötelezteteett, hogy a bakancsoknak egy nagy részét kisiparos vállalkozókkal készíttesse és nekik a kiszabott díjakat kifizesse. Így a jelen esetben is a vállalkozó átvette a főraktárból ezeket a kiszabott állapotban lévő bakancsalkatrészeket és miután nagyon természetes, hogy az ily tömeges raktározásnál egyik-másik csomagból kiesik valami, a vállalkozó köteles volt a hiányt is pótolni; természetes továbbá, hogy maga a kincstár nem adhatta ki a kis-vállalkozóknak ezeket a kiszabott bőröket, hanem a vállalkozó útján kellett ennek történnie; a vállalkozó pedig természetesen nem fizethette a teljes díjat a kisiparosoknak. Ő ugyanis — a mint ez például Czegléden történt, illetőleg ez csak ott történt — a mult években károkat is szenvedett; a mennyiben ő nem kapott cautiót a kisiparosoktól s azután előfordúlt az az eset, hogy azokat egyes kisiparosoknál bizony le is foglalták. Hogy azt a kárt, a melyet ott szenvedett, visszapótolja: ha jól vagyok informálva, 10 krral kevesebbet fizetett; de mondom, ez csakis a czeglédicknél történt; a többi kisiparosoknak kifizette az egész árat. Azonkivül egy csekély összeget — azt hiszem 5 krt, — a ványolásért is levont, mert a ványolást nem képes a kisiparos eszközölni; ahhoz gép kell, és így azt csak az eszközölheti, a ki ezekkel a gépekkel rendelkezik. Így tehát erre nézve nem lehet észrevételem.

A mi azt illeti, hogy a 180 czer derékszíj átalakítása az év végével adatott ki nekik, erre az a megjegyzésem, hogy elvileg kiadatott már nekik 1889-ben. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Elvileg!)* Igen kérem kiadatott, de magam szüntettem be az átalakítást, mert a csatoknak bizonyos módosítása tárgyalás alatt volt s a tárgyalások csakis a mult év végével fejeztettek be. Ennélfogva, mivel ő a felszereléseknek egész átalakítását elvállalta, egyes részeket ki nem szakíthattam. Azt is tekintetbe kell venni, hogy egy ilyen vállalkozó üzletének nem lehet egy napon vége; a mennyiben még hátralékban van bizonyos szállításokkal, az ilyen dolognak egy napon vége nem lehet, hanem az, mint méltóztatnak tudni, csak lassankint bonyolódik le.

A lószerszám-szállítására nézve *(Halljuk! Halljuk!)* a mult évben 1890. augusztus, vagy juliusban — hogy melyik hónapban, azt már nem tudom — pályázat hirdettetett és ez a Bernfeld volt a legolcsóbb ajánlatot tevő, ennélfogva nem volt ok tőle a szállítást megtagadni. Ha más tett volna olcsóbb ajánlatot, az kapta volna meg a szállítást. Beállván az évi szükséglet, megkapta a szállítást az, a kinek ajánlata az első pályázat alapján a legolcsóbbnak tűnt ki. *(Egy hang a szélső baloldalon: Mért nem lett később pályázat kiírva?)* Nincs szükség arra, hogy rövid két hónap alatt újabb meg újabb pályázatokat hirdessünk

A következő kérdés: *(Olvassa.)* »Mi volt oka annak, hogy a ruhaneműek szállítását, melyekre nézve a szerződés szintén 1890. deczember 31-én járt le, a honvédelmi ministerium a verseny kizárásával és pályázat hirdetése nélkül az 1891-ki esztendőre a régi vállalkozónak hagyta meg?«

Ennek oka az, hogy Magyarországon épült egy nagy posztógyár; minthogy pedig az ilyen ügyekben mindenben egyetértőleg óhajtok eljárni a kereskedelmi minister úrral: itt is tekintetbe vettem a kereskedelmi minister úrnak azon kivánatát, hogy ez az új gyár is részt vehessen a pályázatban. Ezt magam is helyesnek találtam. Minthogy azonban az az új gyár még nem volt kész és csak most lesz kész, én pedig egy még épülőfélben levő gyárral nem szerződhettem, hogy tehát ez a gyár el ne essék a szerződés lehetőségétől: meghosszabbítottam egy évre

Digitized by Google

a szállítási szerződést a régi vállalkozóval. Ily módon lehetővé tettem, hogy az az új gyár abban a későbbi pályázatban, a mely minden esetre 5—6, talán 8 évre is fog terjedni, részt vehessen. *(Helyeslés jobb felől.)*

E mellett az illető vállalkozónak kötelezettséget kellett vállalni az iránt is, hogy a szükségletnek bizonyos százalékát az erdélyi kisiparosokkal dolgoztatja fel.

Azt kérdi továbbá a képviselő úr *(olvassa)*: »8. A kisiparosok részére állítólag fentartott bőrnemű szállításokat mi módon szándékozik a kormány legczélszerűbben eszközöltetni: a teljes decentralisatio és az ezredek általi átvétel —, a központosított szövetkezetek vállalkozása, a ministerium direct megrendelései, avagy a főszállítónak kötelezettsége által a szállítás bizonyos részét iparos alvállalkozókkal készíttetni?«

Mint említettem, 50%-nak szállítását a kisiparosok részére tartottam fenn. Ezen szállítást, úgy a mint eddig történt, a honvédelmi minister egyetértésben a kereskedelmi minister úrral, minden vállalkozó vagy alvállalkozó közvetítése nélkül directe adja ki a kisiparosoknak. Igaz, hogy a kisiparosokkal szemben kellemetlen tapasztalatokat tettem, a mennyiben egyes szegény emberek azon hiedelemben, hogy jól szállítanak, gyenge munkát szolgáltattak, a melyet bár vérző szívvel, kénytelen voltam visszautasítani. De ez aztán az illető iparos dolga.

A következő kérdés *(olvassa)*: »9. Fel nem tehetvén, hogy a kormány a hadsereg és honvédség szállításaira nézve a magyar termelőknek és iparosoknak többször tett igéreteit nem szándékozik komolyan venni, kérdem: az oly czikkeknél, melyek monopolium tárgyát nem képezik, szándékozik e a honvédelmi ministerium a szabad versenynek és a szabályzati eljárásnak oly módját állapítani meg, mely teljes biztosítékot nyujt a felől, hogy a kincstár és a hadsereg érdekei csorbát ne szenvedjenek, de egyszersmind a honi ipar is a kormány támogatására bizton számíthasson«.

Méltóztassék a képviselő úr határozottan megmondani, hogy melyik igéretemet nem vettem komolyan, akkor felvilágosítással leszek bátor szolgálni.

B. Kaas Ivor: Az első pontban foglalt igéretet! *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások bal felől: A minister kérdezte! Halljuk! Halljuk!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: A képviselő úr közbeszólása szerint nem tartottam be a pályázati hirdetményben foglalt feltételt.

B. Kaas Ivor: A 8. pontot!

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister *(olvassa)*: »Egyenlő feltételek mellett a pusztán vállalkozó pályázók felett előnyben részesül azon iparosokból álló szövetkezet, melynek tagjai mind az anyag előállításával, mind annak elkészítésével, vagy legalább ezek egyikével maguk foglalkoznak.«

A képviselő úrnak tudomása van arról, hogy a szállítást nagyban a nagyiparosok szövetkezete nyerte el, 50% pedig a kisiparosok részére lett fentartva. A nagyiparosokat az állam érdekében nem lehet mellőzni. Hogy tehát miben nem tartottam meg a szerződési feltételeket, azt megérteni képes nem vagyok.

A képviselő úr azt kérdezi, hogy »szándékozik-e a ministerium a szabad versenynek és a szabályzati eljárásnak oly módját állapítani meg, a mely teljes biztosítékot nyujt affelől, hogy a kincstár és a hadsereg érdekei csorbát ne szenvedjenek, de egyszersmind a honi ipar is a kormány támogatására bizton számíthasson?«

Ezen kérdés egészen azonos Meltzl Oszkár t. képviselő úr kérdésével és erre is azt válaszolhatom, hogy ha a tudomány elméletileg tisztában lesz az iránt, hogy mi a legbiztosabb útja annak, hogy a szállításoknál minden lehető előny eléressék: ahhoz én, ha csakugyan gyakorlatilag kivihető, nagyon szívesen hozzájárúlok.

Sajnálom, hogy a képviselő úr interpellatiójának nincsen még több pontja, *(Élénk derültség a szélső baloldalon.)* és így áttérek és csak röviden kivánok nyilatkozni a t. képviselő úr interpellatiójának indokolására. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. képviselő úr, mint bátor voltam kimutatni, interpellatiójának egyik-másik pontjára nézve tévedésben volt. Ez emberi dolog. De az már nem emberi dolog *(Élénk derültség)*, hogy a t. képviselő úr a honvéd tisztikart határozottan gyanúsítja, midőn a régi vállalkozót illetőleg azt mondja, hogy hiszen annak nincsen egyebe egy műhelyénél és van még egy háza, a melyben honvédtisztek szívesen láttatnak.

Ez leplezett gyanúsítás, semmi egyéb, a mit én határozottan visszautasítok. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Ha a t. képviselő úr concret esetet fog nekem mondani; ha tudomásomra juttatja, hogy bármely irányban helytelenség történt: azt én a legszigorúbban fogom megvizsgáltatni és a mennyiben hatalmamban áll, meg is fogom büntetni; mert nem identificáltam magamat soha és nem fogom magamat azonosítani sem most, sem a jövőben, bármi néven nevezendő incorrectséggel. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* De általános gyanúsításokat nem fogadhatok el, ezt át fogja látni a t. képviselő úr maga is.

Ha a t. képviselő úr egy tisztet látott abban a házban, ez onnan van, mert a volt vállalkozónak az eddigi főruharaktár közelében

Digitized by Google

háza van, a melyben lakás volt kiadandó és ezt a lakást a főruharaktár parancsnoka kibérelte és érte rendes bért fizet, mint ez bármely más házban szokás.

B. Kaas Ivor: Köszönöm a felvilágosítást!

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: Nagyon örvendek, hogy a t. képviselő úr ezt a felvilágosítást köszönettel veszi; de akkor azután ne méltóztassék így általánosságban odavetni, hogy a honvédtisztek a volt vállalkozó házánál szívesen láttatnak, mert ennek egészen más értelme van.

Általában a t. képviselő úr indokolása csak úgy hemzseg az oly állításoktól, a melyek egyáltalán nem állnak helyt és azt hiszem, nem cselekedném helyesen, ha a t. ház türelmét nagyon igénybe venném a végből, hogy azokat pontról pontra megczáfoljam. *(Helyeslés jobb felől.)*

A t. képviselő úr maga mondja interpellatiója elején, hogy nem akar támadni. »Ellenkezőleg — úgymond — elismerésemet akarom kifejezni; elismerésemet azért, hogy az utolsó perczben oly megoldást talált, mely némileg kielégítő. Ez azonban — mondja tovább — nem old fel engem azon kötelezettség alól, hogy a kormánynyal és különösen a t. honvédelmi minister úrral ne éreztessem azt, hogy a parlamentális felelősségnek eleget tenni tartoznak még akkor is, ha bizonyos dolgok elintézést nyertek«.

Azt mondja a t. képviselő úr, hogy az utolsó perczben nyert szerencsés megoldást ez az ügy. Hiszen minden megoldás az utólsó perczben szokott bekövetkezni, előzőleg nem történhetik meg. *(Élénk derültség és helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* — Mig a pályázat le nem járt, addig meg nem oldhattam a kérdést.

Azt hiszem, nem helyes dolog a parlamentális felelősséget velem oly módon éreztetni, hogy — nem mondom, szándékkal, de talán akarata ellen — gyanúsít.

B. Kaas Ivor: Engedelmet kérek, nem gyanúsítottam!

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: A ministeri felelősség egyébből áll; és ha valamit éreztetni akart velem a t. képviselő úr, ez onnan ered, mert vannak egyes képviselő urak, a kik itt szerepelni akarnak és a kikkel szemben, kell, hogy a minister türelemmel viseltessék. *(Élénk tetszés. Úgy van! jobb felől.)*

Ezek után kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Élénk helyelés jobb felől.)*

B. Kaas Ivor: T. ház! Kérem a t. minister úr türelmét, ámbár szerepelni nem akarok.

Mindenekelőtt a minister úr válaszára kívánok a lehető rövidséggel ugyanazon sorrendben felelni, a melyben ő megjegyzéseit az én interpellatiómra megtette. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Interpellatiómnak első és negyedik pontjára adott válaszát — melyben elismeri a késedelmet — mint loyalis nyilatkozatot, készséggel veszem tudomásúl. A második pontra, az anyag kimutatásokra nézve pedig, azt hiszem, nem én vagyok tévedésben, hanem ő; mert én informátióimat arra nézve, hogy az anyag kimutatásokat sem a ministeriumban, sem a főruharaktárban meg nem kaphatták, ugyanazon firmáktól kaptam, a melyeket ő olyanokként nevezett meg, a kik azt megkaphatták.

Gromon Dezső honvédelmi államtitkár: Személyesen meggyőződtem róla, hogy látták.

B. Kaas Ivor: A mit mondok, azt fentartom.

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: Téves informátio alapján!

B. Kaas Ivor: Informátiómat ugyanazoktól merítettem, a kik maguk nem kaphatták meg az anyagkimutatást. Ha pedig ezt meg nem kaphatták, tehettek ugyan számításokat a magok bölcsesége szerint, mint iparosok; de akkor hibás is az ő számításaiknak a basisa s így természetes, hogy számításaik nagyon ingatag alapon nyugszanak. De különben is, ha a számításokat így is meg tudnák tenni, akkor mire valók volnának tulajdonképen az anyag kimutatások?

A mi a kisiparosokat illeti, a minister úr beismeri, hogy azok szövetkezeteivel nem tárgyalt, s hogy miért nem tárgyalt, azt meg is okolta; de én indokolását el nem fogadhatom. Nem fogadhatom el, mert ha a pályázó kisiparosok a pályázat feltételeinek mindenben megfelelnek, leteszik a bánatpénzt s a cautiót biztosítják, ha magukat kötelezik a központi műhely felállítására: akkor ők a minister úr atyai gondoskodására nem szorúlnak, mert értik a magok mesterségét épen úgy, mint a minister úr a katonai mesterséget. Ugyanazon műhelyek felállítása pedig épen úgy kerül költségébe az egyes szállítónak, vagy szállító szövekezetnek, mint a hogy a kisiparosnak. E részben való indokolását tehát el nem fogadhatom.

Beismerem azonban, hogy a minister úr a 8-dik pontra adott válaszában a kisiparosokkal szemben méltányosan járt el a bakancsok 50%-os szállításának részükre való fentartásával. Válaszának ezen részét is tudomásúl veszem.

Hogy szabályosnak tartja-e a minister úr az ajánlatok olyatén felbontását, hogy másnap délben történjék s az illetők távollétében, az talán felfogás dolga; de én constatálom azt, hogy a t. kormány, midőn például a Budapesti

Digitized by Google

Közlönyt árlejtés utján adja ki, a beadott offerteket az ajánlattevőknek jelenlétében ugyanazon pillanatban szokta felbontani; s ugyanígy szokott évek óta eljárni a magyar királyi államvasútak igazgatósága is, miután tapasztaltatott, hogy az előbb beadott ajánlatoknál időközben — még pedig rövid időközökben is — visszaélések fordultak azelőtt elő, minek folytán a magyar államvasutak azt a rendszert hozták be, a mely Budapest fővárosnál és egyebütt is szokásos, hogy az ajánlatok az illetők jelenlétében és azonnal a lejárat napján és órájában bontatnak fel. Erről azonban tovább nem kivánok disputálni.

A mi azon állitólagos tévedésemet illeti, a mely a 34.000 pár bakancs, 180.000 derékszíj és a lószerszámok kiadásánál előfordult: én ezt a magam részéről nem látom; hanem látok a kormány részéről beismerést. A kormány azt mondja, hogy »elvileg« elhatározta, hogy a szállítást kiadja a régi vállalkozónak. Már pedig én először az ily elvi elhatározások ellen teszek kifogást; másodszor kiemelem, hogy tény az, hogy az utólsó időben adatott ki e szállítás a régi vállalkozónak a régi feltételek mellett. E szállítások tehát a pályázat kihirdetése nélkül, tehát annak minden chance-a nélkül, hogy az állam olcsóbban juthasson e szállításokhoz, adattak ki, a mely tényt a minister úr sem tagadta.

A mi azonban a lószerszámokat illeti, a minister úr azt mondja, hogy irt úgyan ki előbb augusztusban egy pályázatot, azonban később még egy kis szükséglet állván be, ezt pályázat nélkül adta oda ugyancsak a régi vállalkozónak. Erre nézve *(Halljuk! Halljuk!)* igen is különös volt, t. ház, a ministerium eljárása. Én erre nézve ugyanis egy hozzám intézett levélből a következőt olvasom fel: *(Halljuk! Halljuk!)* »Bernfeld szállítónál 1890. deczember havának második felében a szerződésnek közvetlenül lejárta előtt nemcsak 180.000 felszerelési czikk átalakítása s nemcsak 34.000 pár bakancs rendeltetett meg; hanem azon felül megrendeltettek nála a lószerszámok is oly formán, hogy a szállítmány 1891. junius és október havában szállítandó be, az ezért járó összeg pedig a szállításért járó 6% kamattal az 1892. évben fizetendő; és Bernfeld 8 nappal a megrendelés vétele után hiánytalanúl beszállította ezen 100.000 frtot kitevő megrendelést«.

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: Ez nem áll!

B. Kaas Ivor: Már most mi ez, t. ház? A következő: Kiadják azt a bizonyos megrendelést, a mely, hogy 100.000 frtot ért, azt nem vitatom, mert nem tudom; de kiadják közvetlenül a szerződés lejárta előtt olyan tételekben, hogy az 1891. juniusban és októberben szállítandó, fizetendő pedig az 1892-iki, tehát még meg sem szavazott budget tételeiben és midőn a ministerium ezt a szállítást kiadja: akkor kisül, hogy az egész szállítmány régen készen van, de pályázati tárgyalások és sok lárma és szóbeszéd lévén a városban, a szállító 8 nap alatt azokat a juniusban és októberben szállítandó lószerszámokat gyorsan átszállítja, a honvédelmi ministerium pedig átveszi és a kormány, illetőleg az ország az összeg után járó 6% kamatot januártól—juniusig, illetőleg januártól—októberig neki megfizeti.

Ez csak oly apróság, a mely mutatja, hogy a honvédelmi ministeriumnál a szállításoknál, — engedelmet kérek, azzal senkit sem gyanúsítok — igen önkényes és szabad eljárás van gyakorlatban, oly eljárás, mely nem felel meg a nyilt pályázatok és szabad verseny követelményeinek. Örvendenék, ha a minister úr erre nézve is bebizonyítaná, hogy tévedek, mert hisz tévedni emberi dolog.

A mi azt illeti, hogy a posztó szállításokra miért hosszabbíttattak meg a szerződések: arra nézve kielégítő választ kaptam. A minister úr azt mondta: egy évig vár, mert egy új nagy gyár épül, addig is a brassai gyáraknak biztosított némi részesedést a kereskedelmi ministerrel egyetértve. De ha nem vagyok tévesen informálva, úgy fennforog még az az ok is, hogy a régi szállító már annyit szállított előre, körülbelül egy millió értékben — az összegért nem állok jót — hogy a minister úrnak az elszámolás lehetősége végett szüksége volt arra, hogy a szállított mennyiséget átvihesse az 1891-iki budgetre. Ez okot hozzáadom a minister úr által említett okhoz.

A mi végül az új rendszert illeti, hát hiszen engedjen meg az én hiúságomnak, a ki szerepelni kivánok, hogy magamnak tulajdonítsam a ministerium érdemeinek egy részét.

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: Nagy kérdés! *(Derültség)*

B. Kaas Ivor: Azon képzelődésben élek, hogy ha a sajtóban nem támadtam volna meg a régi monopolisticus szállítási rendszert, s nem tettem volna ugyanezt interpellatiommal e házban: akkor tán a ministerium nem szánta volna el magát, hogy szakítson azon régi kitünő rendszerrel s nem bízta volna szállításai egy részét a magyar nagy-gyárakra, más részét a magyar kisiparosokra. Hát hiszen nagyon örülök, hogy a szállítás úgy adatott ki, a mint most hallottuk. A szállítás nagy részét a Wolfner újpesti nagy bőrgyáros czég kapta meg, más részét a Hupka, Zsufa, Stolola, Palka és Laczko czégek — kérem ezek szentmiklósi derék iparosok *(Egy hang a szélső baloldalon: Bizonyosan Fabiny rokonai! Zajos derültség a baloldalon)*; a mely consortium jót tartozik állani a ministeriumnak

Digitized by Google

azért, hogy a kisiparosoknak directe kiadott 50%-nyi bakancs-szállítás rendesen be fog a kormánynak szállittatni.

De én ezen új rendszert először nem tartom tökéletesnek s a Németországban és Ausztriában dívó szállítási rendszert többre becsülöm, a mely már ki van próbálva és jónak is bizonyúlt. De nem tartom tökéletesnek azért sem, mert nem látok á ministeriumban komoly elhatározást arra nézve, hogy az eddigi monopolisticus rendszerrel szakítson. De igenis látok javúlást, látok átmenetet, látom a magyar ipar pártfogását a kormány részéről, melyet szívesen üdvözlök s azért a minister úrnak egész válaszát tudomásúl veszem.

De megjegyzésem van még a minister úrnak legútolsó támadására, a melyben engem gyanúsításokkal vádolt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én a minister urat a becsület dolgában feltétlen tekintélynek ismerem el; de nem szeretem, ha iparos és szállítási, tehát üzleti kérdések a becsület terére játszatnak át. A mi a becsületet illeti, én már 25 éve szerepelek a nyilvánosság előtt és vagyok újságíró; de azért sajtópert még nem indított ellenem senki.

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: Fájdalom! *(Zajos derültség.)*

B. Kaas Ivor: Nem indítottak pedig azért, mert a mások becsületét a magaméval egyenértékűnek tartottam, *(Helyeslés)* a magam becsületét pedig mindenkor és mindenkivel szemben meg tudtam védelmezni. *(Helyeslés bal felől.)*

De a t. minister úrnak igaza van, nem arra nézve ugyan, hogy a honvédtisztikart gyanúsítottam volna, mert ezt nem tettem s erre csak azt felelhetem a t. minister úrnak, hogy: „Qui s'exuse, sans que l'on accuse, s'accuse." A mi pedig azt illeti, hogy Bernfeld a házánál szívesen látja a tiszteket, arra nézve a minister úr egy példával szolgált, a melyet én elfogadok oly jó hiszeműleg, mint a hogy ő azt elmondotta. És mert én másoknak, ha tévedek, elégtételt is szolgáltatok: legyen szabad egy tévedésemet, a melyet a ház előtt tettem, egy Bernfeld Mór úr által hozzám intézett levél alapján helyreigazítanom. *(Halljuk! Halljuk!)* Arra kér tudniillik Bernfeld úr, hogy nyilatkoztassam ki, miszerint semmikép és legkevésbbé sem felel meg a valóságnak azon állítás, mintha ő a Freund és fiai czéggel akár társként szövetkezett volna, akár pedig a hátok mögé állva saját nevének elfedésével, strohmanként általuk ajánlatot nyujtott volna be.

Miután ezt a Bernfeld czég állítja és hasonló czáfolat a Freund czégtől is érkezett: kötelességemnek tartom ezt a ház előtt rectificálni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Már most t. ház, alkalmat akarok szolgáltatni a t. minister úrnak arra, hogy hasonlót tegyen; mert, úgymond, tévedni emberi dolog és a ki olyan nagyon kényes arra, hogy mások hamis színben ne tűnjenek fel és ne gyanúsíttassanak — annyira kényes, hogy tőlem azt követeli, hogy ne gyanúsítsak, hanem denuntiáljak, a mit én soha sem fogok tenni — emlékeztetem a t. minister urat egy rokon ügyre. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mult évi deczember hó 9- vagy 11-iki beszédének sok passusában megemlékezett a t. minister úr a Loewe-czégről és állításai között, — ámbár azok bizonyára jó informatión alapúltak, mert a ministeriumban kapta azokat — egy téves állítás is foglaltatik; minek következtében Berlinből a Loewe-czégtől táviratot kapott, melyben körülbelül a következők állottak: *(Halljuk! Halljuk!)*

A jóhiszeműleg mondott dolgokat, mivel tévedésen alapúlnak, hogy nyilvánosan és sürgősen helyreigazítsa, a minister úr lovagiasságától elvárja a Loewe-czég. — Ezen táviratra távíratilag — nem tudom, hivatalos, avagy magántávírat volt-e? — ment a Loewe-czéghez Berlinbe a felelet, mely szerint a minister tényleg jóhiszeműleg nyilatkozott és a mennyiben még ezután is és sürgősen kívánná a Loewe-czég a rectificatiót, erre a minister egyelőre nem tud alkalmat találni, mert a tárgyalás befejeztetett. Hát én meg akartam adni a minister úrnak az alkalmat arra, hogy — ha ő is netalán tévedésből gyanúsított — azt a ház előtt, mint én a Bernfeld-czéggel szemben tettem, rectificálja és ezért köszönetére számítok. *(Derültség és helyeslés a szélső baloldalon.)*

B. Fejérváry honvédelmi minister: T. ház! Kénytelen vagyok a t. ház türelmét még néhány perczre igénybe venni.

A mi először azokat a Loewe-czégre vonatkozó állítólagos gyanúsításokat illeti — melyeket utoljára említett fel a t. képviselő úr — megjegyzem, hogy Loewe sem lovagiasságomra, sem semmi egyéb effélére nem hivatkozott, a mint méltóztatott előadni; hanem a tény egyszerűen a következő. A fegyvergyári ügy híres tárgyalása alkalmával *(Derültség)*, miután megtámadtattam, hogy azzal a társúlattal szerződtem, mely eléggé megbízhatónak nem bizonyúlt: én azt állítottam, hogy a Loewe-czég igenis eléggé megbízható és hogyha más hibák nem fordúltak volna elő, a fegyvergyár szállíthatott volna fegyvereket, mert Loewe Berlinben és Obersdorfban tudtommal szintén szállított bizonyos számú fegyvert. És én akkor, ha jól emlékszem 40—50 ezer fegyvert említettem, mert úgy voltam informálva.

Ezzel azt akartam demonstrálni, hogy a Loewe-czég Poroszországban csakugyan szállí-

Digitized by Google

tott: tehát nem akartam gyanúsítani senkit sem. A Loewe-czég, miután tényleg még sokkal többet szállított, az ő kereskedői jó hírnevét látta mintegy érintve s ezért hozzám fordúlt és arra kért, hogy rectificáljam azt a kijelentést, miután ő nem 50,000 — hanem tényleg 150,000 darab fegyvert szállított.

Ekként részemről nem volt semmiféle gyanúsítás, hanem csak kevesebbet mondtam, mint a mennyi szállítás tényleg történt; a mi a dolgon semmit sem változtat. Erre azt válaszoltam, hogy nagyon sajnálom, hogy akkor ezt nem tudtam; szándékom az volt, hogy demonstráljam, hogy a Loewe-gyár ott tényleg szállított; fel is hatalmaztam a gyárat, hogy miután erről a képviselőházban nem volt alkalmam nyilatkozni, ezen sürgönyömet a maga érdekében használja fel. Tehát ez nem volt gyanúsítás, s így ez nagy tévedés a képviselő úr részéről.

A t. képviselő úr mulatságosan méltóztatott előadni a lószerszámra vonatkozó adatot; legyen szabad most erről egészen praecise nyilatkoznom. *(Halljuk! Halljuk!)*

A lószerszám-pályázat 1890. május 6-ikán hirdettetett ki. Tehát nem deczemberben, mint állítani méltóztatott. Ennek következtében 3 ajánlat jött be és pedig Steiné 137 forinttal, Freundé 124 forinttal, Bernfeldé 118 forint 80 krajczárral. Ez utóbbi volt a legolcsóbb és így azt hiszem, hogy helyesen jártam el, hogy ezt fogadtam el. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Később volt még pótszállítás megrendelendő és ezen legolcsóbb ajánlat alapján szeptemberben és októberben valami kisebb mennyiség rendeltetett meg Bernfeldnél. Igaz, hogy októberben történt szállítás, de ez nem az volt, a mi októberben lett megrendelve, hanem a mely májusban rendeltetett meg. A kik a képviselő urat informálták, meg vagyok győződve, hogy tudták a dolgot és így szándékosan vezették félre. Kérem méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a a minister úr válaszát tudomásúl venni? *(Tudomásúl vesszük!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház azt tudomásúl veszi.

Következik az igazságügyminister úr válasza Polónyi képviselő úr interpellatiójára.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk!)* Polónyi t. képviselő úr interpellatiót intézett hozzám, melyben két kérdés foglaltatik.

Az első kérdés e képen hangzik: »Mikor szándékozik a minister úr az 1890 : XXV. törvényczikkben nyert meghatalmazás alapján a királyi táblák és főügyészségek szervezetét végrehajtani?«

Erre feleletem a következő: Ezt végrehajtani szándékom a királyi táblák működésének megkezdése napjáig, a mely közzétett rendeletben május 5-ikére van meghatározva.

A második kérdése a t. képviselő úrnak így hangzik: »Gondoskodott-e a minister úr arról, hogy a most hivatkozott törvénynek végrehajtásával kapcsolatos intézkedések oly időpontban tétessenek közzé, hogy a szervezésnél érdekelt bírákat, főügyészeket és a segédszemélyzetet, az átköltözésekből keletkezhető és a törvény által nem czélzott nagyobb hátrány ne érhesse?«

Részemről a törvénynek nem ismerem oly dispositióját, melynek czélja volna hátrányt róni ezen áthelyezés alá kerülő bírói, ügyészi és segéd-személyzetre. Mindenesetre pedig az intézkedéseknek kellő időben való közzétételéről — a mint a t. ház tagjai előtt ismeretes — gondoskodtam.

Kérem a t. házat: méltóztassék feleletemet tudomásúl venni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! Akkor, midőn én interpellatiómat megtettem, azt egy jelzővel is elláttam, sürgősnek jelezvén az interpellatiót. Legújabban a t. kormány tagjai ezen sürgőseknek jelzett interpellatiók tekintetében valóban dicséretre méltó ügybuzgalmat fejtenek ki, a mennyiben — tisztán az igazságügyminister úr kivételével — az ily sürgős interpellatióra a választ rendszerint azonnal megszokták adni. Természetes, hogy a t. minister úrnak joga van az interpellatióra 30 napon belül felelni. Ezt megteheti a sürgősség esetében is. Ő tőle függ, hogy a sürgősséget magára nézve milyen mértékkel méri; én csak tudomásúl veszem, hogy a t. igazságügyminister úr előtt az a sürgősség, ha ilyen dologban 20 nap mulva adja meg a feleletet. Ez teljesen összevág azzal, a mit a t. igazságügyminister úr pontossága felől a közvélemény táplál s a mit más oldalról kétessé igyekeznek tenni, a mihez, részemről, nem járúlok.

De miért jeleztem én sürgősnek ezt az interpellatiót, t. ház? A dolog igen egyszerű. A bírák elmozdíthatlansága a bírói függetlenségnek egyik sarkalatos attributuma. A törvényhozás, midőn a táblák szétosztását elrendelte, rést ütött a bírói függetlenségnek ezen attributumán. Semmi kétség az iránt, hogy különösen az olyan kisegítő bírónál, a ki csak nem rég költözött fel Budapestre, e kétszeres költözés, de minden bírónál az áthelyezéssel járó költözés és kellemetlenség oly anyagi hátrányokkal kapcsolatos, a melyeket senki sem szokott szívesen elviselni. *(Igaz! Úgy van! a szélső balon.)*

Mi volt czélja az én interpellatiómnak, t. ház? Az, hogy a mennyiben lehet, az emberi, társadalmi és különösen a családi viszonyok

Digitized by Google

figyelembevételével fölkérjem a t. minister urat, hogy igyekezzék ezt a szétosztásról szóló törvényt akként életbe léptetni, hogy az az illető bírákra mentől kevesebb hátránynyal járjon, mert — a mint interpellatiómban is kifejtettem — a törvényhozásnak nem lehetett czélja az, hogy magán az áthelyezésen kivül, a mely már is bizonyos hátrányt foglal magában, az illetőket még nagyobb hátrányokkal sujtsa. Így különösen kérdés, illetőleg megbeszélés tárgyává óhajtottam volna tenni s úgy vettem észre — sajnálom, hogy a t. minister úr nem volt jelen, mert észrevehette volna ő is — hogy a ház hangulata helyeslőleg kisérte abbeli felszólalásomat *(Ellenmondás jobb felől)* — meglehet, akkor is más lett volna a hangulat, ha a minister úr jelen lett volna — *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon)* mondom, megbeszélés tárgyául óhajtottam volna tenni azt, vajjon helyes és czélszerü-e a táblák szétosztását épen májusban foganatosítani, mint a hogy a t. minister úr czélozta akkor és mint a hogy azt most már bejelentette.

Felhoztam, hogy az áthelyezendő királyi itélő táblai bírák közt igen sok a családos ember, kiknek iskolába járó gyermekeik levén, ők májusban kénytelenek lennének az iskoláztatás ideje alatt más vidékre költözni és gyemekeiket itt hagyni. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Azon kivül felhoztam azon nem kicsinylendő indokot, hogy vidéken rendszerint januárban történvén a lakások felmondása s ha az életbeléptetés májusra tétetik, az illető királyi táblai bírák ki lesznek téve annak, hogy nem fognak lakást kapni.

A következmények az én aggodalmaimat teljesen igazolták. Talán a minister úrnak is tudomása lesz róla, hogy — és itt nem fogok arról szólni, hogy milyen mértékben sikerült: helyesen-e vagy nem, a t. minister úrnak a kinevezésekkel megoldani a kérdést — a vidéken egyes városokban — s e tekintetben különösen Kolozsvárt kell kiemelnem, a hol, s erről talán a minister úrnak is van tudomása, a királyi tábla elnöke sem bir lakást kapni — a lakáskiadók felhasználván azt, hogy a királyi táblai bírák kénytelenek azon lakást elfogadni, a melyet nekik épen kinálnak, oly mértékben felsrófolták a lakbéreket, hogy az áthelyezett táblabirák a lakbérekkel semmi arányban nem álló költekezésre kénytelenek. Ennek felemlítése után talán lesz kegyes az igen t. minister úr elismerni, hogy az ilyen kérdéseket nem lehet oly rövid válaszszal absolválni, mint a minőt ő most adott. *(Úgy van! a szélső bal felől.)*

De különben az igazságszolgáltatásnak sem áll az érdekében, hogy úgynevezett »lóhalálában« csináljunk ilyen dolgokat. *(Derültség jobb felől.)* Hogy a t. minister úr mit ért el az által, hogy talán azon okból, hogy ezen interpellatiómra rövid választ adhasson, sietett már február elején közzé tenni a hivatalos lapban a decentralisatio keresztülvitele folytán szükségessé vált áthelyezéseket: felemlítem, hogy csupa sürgősségből megtörtént pl., hogy a pozsonyi kir. itélő táblához két oly bírót nevezett ki, a kik együtt a köztük fennálló sógorsági viszony miatt egy tanácsban nem lehetnek. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

E mellett a t. minister úr elfelejtette azt, hogy a közétett és pedig competens személy által közölt statisztikai kimutatások szerint is váltó- és kereskedelmi ügyekben a szegedi és kassai törvényszék területei azok, a honnan aránytalanúl sok kereskedelmi és váltóügy került a budapesti kir. itélőtáblához. Ennek folytán az történt, hogy e két királyi itélőtáblára egyetlenegy váltó és kereskedelmi szakreferens sem jutott, míg a temesvári kir. táblához, a hol a legkisebb volt ezen ügyek száma, három ilyen szakreferens neveztetett ki. A t. minister úr például elvonta a budapesti kir. itélőtáblától a jövedéki kihágásokban eddig eljárt két szakreferenst, a fiumei törvényszéktől fellebbezési ügyekben eljáró eddigi táblabirót, a ki az olasz ügyeket kezelte.

Mindezekre t. ház nem akarok reflectálni. Ezek oly dolgok, a melyeket talán a minister úrnak is meg kellett volna szívlelni, mert a decentralisatió épenséggel semmit sem vesztett volna értékéből, ha az áthelyezett bírákat nem tette volna ki annak, hogy ma kénytelenek oly lakással megelégedni, a melyet kapnak, és fizetni azt a lakbért, a mit kérnek.

De hiszen t. ház, a minister úr nem is egészen hajtotta végre azt a törvényt, ámbár azt mondja, hogy megtette, mert ma, azaz február 13 án még 36 bíró nincs kinevezve.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Nem is lesz! *(Derültség jobb felől.)*

Polónyi Géza: Nem is lesz? No ez vigasztalás azoknak az uraknak, a kik várják a kinevezést! *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon).*

Egyébiránt tudomásúl veszem, hogy e 36 bíró nem is lesz kinevezve; de akkor kiváncsi vagyok arra, hogy mikép váltja be a minister úr a közvélemény meleg támogatásával közzétett azon híreit, hogy ő nemcsak a bírói, hanem az ügyvédi karra is nagy sulyt fektet, hogy annak jelentékeny és tiszteletreméltó erőit felfrissítés czéljából a kir. tábla számára megszerezze. Mert, ha nem lesz több kinevezés, akkor tudomásúl veszem azt is, hogy Magyarország összes ügyvédei közül a nagyváradi kir. tábla egyik tanácselnökén kivül egy sem lesz

Digitized by Google

a táblához kinevezve. Mindenesetre tanúságos, hogy a minister úr a ministeri székből és a hivatalból hirdetett magasztos elveket mily szépen valósítja meg a gyakorlat terén. *(Úgy van! a szélső baloldalon).*

De nem szándékozom ezen kérdéseket bővebben szellőztetni azért, mert azon helyzetben vagyok, hogy — ámbár a minister úr eljárását egyáltalában nem helyeselhetem — kénytelen vagyok válaszát tudomásúl venni, mert neki a törvény életbeléptetésére törvényhozási felhatalmazása van és ő annak keretén belül járt el. Válaszára nézve csak azt mondom, hogy rendkivül sajnálom, hogy a t. minister úr, mielőtt ezen rendeletét közzétette, nem adott alkalmat arra, hogy a képviselőházban megvitathassuk azt a kérdést: vajjon nem volna-e czélszerű a törvényjavaslatot úgy életbe léptetni, hogy — azon tanácselnökökről és bírákról nem is szólva, a kiknek családi viszonyai kedvezők — azoknak, a kiknek félévi lakásuk van Budapesten, lehetővé tétessék a felmondás, nehogy kénytelenek legyenek azért, mert őket áthelyezik, egy negyedévi lakbért hiába fizetni. Ezt érdemes lett volna megbeszélni, de ha a minister úr ezt nem tartotta jónak, én nem tehetek róla.

Ismétlem, hogy a minister úr eljárását nem helyeslem, a választ azonban tudomásúl veszem. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon).*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő úr, gondolom, azon nézetét fejezte ki, hogy a szétosztással én azért siettem, mert ő az interpellatiót megtette.

Polónyi Géza: Nem azt mondtam!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Én úgy értettem. Ez eszembe juttatott egy ismeretes régi mesét, ha nem csalódom Phedrusé, a mely szerint — ne legyen ebben semmi kicsinylés a képviselő úrra — egy kis madár, gondolom, veréb, ráült a cserfára, a melyet a szél lengetett és azt hitte, hogy az az ő terhe alatt hajlik. *(Zajos derültség jobb felől.)*

A képviselő úr felemlítette, hogy milyen szörnyű hátrányok támadtak abból, hogy a táblák decentralisatiója májusban lép életbe, lehetett volna azt későbbre halasztani, gondolom a lakásviszonyok szempontjából.

Majdnem egy év óta meg van hozva t. ház az a törvény melyet a t. ház előtt sürgősnek jeleztem és a melytől minden ahhoz értő ember a bírói szervezetnek és igazságszolgáltatásnak javítását várja. Egy ily törvény életbeléptetését csak úgy húzni-halasztani azért sem lehetett volna, mert azon törvény meghozatalát indokoló egyik főczél nem engedte. Képzelem, hogy felállt volna a képviselő úr, azt mondva, hogy az igazságügyminister úr semmit sem tesz és húzza-halasztja a dolgot. Most meg feláll, hogy nagyon hamar csinálta meg. *(Derültség jobb felől.)*

Mindenesetre megtette a kormány akkor, midőn minden intézkedés és feltétel megvolt, a mely az életbe léptetéshez szükséges.

Egyébbiránt t. ház, a mi a lakásszükséget illeti, itt-ott, egyes városokban az tökéletesen mindegy, akár májusban lép életbe a kir. tábla, akár augusztusban; akár februárban tétettek közzé a kinevezések, akár közzététtettek volna novemberben. Miért? Mert a lakásfelmondás és bérbevétel tekintetében egy időpont sem illett volna teljesen minden városra. A mi a lakások árát vagy szűk voltát illeti, megjegyzem, hogy egy esztendő óta minden város tudja, hogy kir. táblát kap, számos helyen építkezések is történtek; de megszabnia az igazságügyministernek, hogy mennyi építkezés legyen, limitálni a lakás árát, ez a végrehajtás körébe valóban nem esik.

A t. képviselő úr azt mondja, mennyire jobb lett volna, ha nem májusban lép életbe, mert a kinek gyermekei vannak és itt iskolába járnak, azoknak nem kellett volna félbe szakítani az iskolai évet. Erre nézve igen egyszerű intézkedés tétetett.

T. collégám a vallás és közoktatásügyi minister úr intézkedett, hogy ha az átköltözés miatt a gyermekek itt az iskolában megszakítják az évi tanfolyamot, ezt ott folytathatják minden hátrány nélkül és vizsgát tehetnek, ott a hová szüleik mennek. *(Helyeslés jobb felől.)*

A mi már most azt illeti, a miből oly roppant nagy tőkét csinált a képviselő úr, hogy még nem is hajtottam végre a szervezetet, mert — mint mondta 36; pedig több, mert 38 — bírói hely betöltése hiányzik és már február nem tudom hányadikát éljük és ezek a bírák még sincsenek kinevezve. Erre egyszerűen azt jegyzem meg, hogy ha valaki csak annyi gonddal jár el a szervezésnél, a mennyit a t. képviselő úr kíván: ezzel szolgáltatna épen alkalmat bizonyos és alapos ellenvetésekre. Mert e helyeknek betöltése épen nem sürgős; e helyeknek be kell töltve lenniök a kir. táblák működésének megkezdéséig, május 5-ig. Már most méltóztassanak elgondolni, hogyha például ügyvédek neveztetnek ki bírákká, nem helyesebb-e ezeknek a formaszerű kinevézés előtt időt engedni ügyeik lebonyolítására. Sehol sem láttam semmiféle szervezésnél a világon, hogy 2—3 hóra előre neveztessenek ki az ily egyének. És furcsa helyzetbe is jutnának azzal, hogy már bírói állásban vannak, habár a jövőre vonatkozólag is, mégis pereket folytassanak. Majd ha Polónyi képviselő úr szervez, ő járhat el akként, hogy félesztendővel előre ki nevezi az ügyvédeket bírákká, azok fél évig folytathatják a pereket

Digitized by Google

és a félesztendő elmultával elfoglalják bírói állásukat.

Figyelmeztettem a t. képviselő urat arra, hogy februárban nem is lesznek kinevezések. Hanem ki lesznek nevezve és be lesznek töltve a helyek akkorra, a midőn a kir. táblák meg fogják kezdeni működésüket; a melyre nézve nem most mondtam, hogy mikor fogják megkezdeni, hanem úgy, a mint felhatalmazásom szól, azok napját meghatároztam, a rendelet közzé is tétetett. Akkorra a kir. táblák létszáma teljes lesz.

A képviselő úr még azt is mondja, hogy ezekben a kinevezésekben valami furcsa dolog történt: az olasz nyelvet értő fiumei előadó elhelyeztetett Budapestről.

Csatár Zsigmond: Itt marad, Heil Fausztin itt van.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Gondolom nincs szükségem ezen közbeszólásra, hogy tudjam, hogy egyik vagy másik bíróval mi történt.

Csatár Zsigmond: Ez az olasz nyelvet értő bíró!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Figyelmeztetem a t. képviselő urat, hogy több is van, nemcsak egy. Jó lesz, ha a képviselő úr tudomással bír erről. Ebben rosszúl van informálva.

A mi pedig a felosztás helytelenségét illeti: ez puszta állítás. Az a legnagyobb gonddal történt. Szak-tanácsokat, úgy mint a jelenlegi budapesti táblánál, jövőre, különösen a vidéki táblánál alkotni nem lehet; a ki itt jó kereskedelmi-jogi referens, abból jó civilis bíró lesz az új tábláknál, a felosztása az erőknek ebben az egyedül helyes értelemben arányosan történt: úgy a jeles, mint a közepes és gyönge erők aránylagosan osztattak meg. Sőt nemcsak ez vétetett combinatióba, hanem miután minden táblánál üres helyek maradtak — mert most a feladat csak az volt, hogy a jelenleg alkalmazásban levők osztassanak szét — figyelembe vétetett az is, hogy minő irányú, szakjártasságú egyének jöjjenek az egyes tábláknál üresedésben lévő helyekre. De hogyha a képviselő úr észjárása szerint kellett volna eljárni, akkor a minister ezt nem vette volna combinatióba.

Legyen szabad, t. ház, ehhez még hozzátennem azt, hogy ennél az egész eljárásnál a lehetőségig méltányos tekintet történt mindenkinek magán érdekére, döntőül azonban egy szempontot fogadtam el, az igazságszolgáltatás érdekét és ennek igyekeztem eleget tenni. *(Helyeslés jobb felől).*

Azzal zárom be felszólalásomat, t. ház, hogy én ugyanazt az eljárást követtem volna, akármikor feleltem volna a képviselő úr interpellátiójára, mert a t. képviselő úr, a mint látom, nem ismeri azokat a szempontokat, a melyek ilyen szervezésnél felmerűlnek.

Polónyi Géza: Honnan látja?

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Beszédéből látom, hogy nem ismeri azokat a szempontokat, a melyeket pedig figyelembe kell venni.

Midőn a t. házat kérem, méltóztassék feleletemet tudomásúl venni, a képviselő úrral szemben pedig azon észrevétellel végzem beszédemet, hogy felszólalásából meggyőződtem arról, hogy nagyon-nagyon sokat kellett volna elfelejtenem annál e szervezésnél, a melyet ő mintaszerűnek tartott volna. *(Élénk helyeslés a jobb oldalon).*

Polónyi Géza: T. ház! Ha — a mint ezt eddig megszoktuk — bizonyos személyes vonatkozástól ment lett volna a minister úr válasza, méltóztassanak elhinni, hogy nem reflectáltam volna rá; mert azon kérdésre vajjon elfogadható-e az a magyarázat, hogy a minister úr már gondoskodott arról, hogy a gyermekek májusban folytathassák iskoláikat; hogy — a mint ezt szememre vetette — én nem ismerem, azokat az elveket, melyek ily nagy szervezetnél irányadók: azt kellene felelnem, hogy ebből a feleletből azt látom, hogy a minister úr még a közoktatási törvényt sem ismeri; mert, ha ismerné, tudnia kellene, hogy majdnem minden iskolaban, de különösen a felekezeti és állami iskolákban, más és más a tanrend és hogy májusban az egyik iskolából a másikba való átmenetel ministeri rendelet útján nem eszközölhető. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon).*

Hogy valami nagy tudomány kell-e ahhoz, hogy a minister úr ennyi és ennyi táblabírót kinevezzen, erről nem vitatkozom; hanem csak Phaedrus meséjére vonatkozólag kívánok egy pár szót mondani. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* A minister úr elbeszéléséből azt vettem ki, hogy beszélt csicsergő madárról, ágról, cserfáról és szélről és azt észrevettem, hogy a verébnek nekem kellene lennem. Hogy azonban a minister úr legújabb szerénységének mértékére nézve tájékozva legyek: tudnom kellene, hogy ebben a hasonlatban melyik ő, a cserfa-e, vagy pedig a szél? *(Mozgás jobb felől. Tetszés a szélső baloldalon.)* Ha a szél, akkor hasonlata ellen nincs kifogásom. *(Hosszantartó zajos derültség tetszés és »Éljen Polónyi« felkiáltások a szélső baloldalon).*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A képviselőház felvilágosítására meg kell jegyeznem, hogy a cultusminister úr minden hatalmában álló könnyítést megigért arra nézve, hogy az elhelyezésből eredhető hátrányok a családos bírákat gyer-

Digitized by Google

mekeik tanításában ne érintsék. *(Helyeslés jobb felől.)* Törvényt módosítani ebből a szempontból nem lehet; ezt nem is igértem; nem is várja senki, a kinek csak fogalma van egy törvény végrehajtásáról. *(Zaj és nyugtalanság a szélső baloldalon.)* Tehát megint megtörtént minden, a mi a kormány hatalmában áll *(Úgy van! jobb felől)*, hogy az átmenet nehézségei enyhittessenek. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ez az egyik, a másik pedig, a mit a t. ház előtt ismételni akarok, az, hogy az üres helyek igenis be fognak töltetni még márczius és április havában és pedig az ügyvédi karnak is tetemes részvételével, a mennyiben alkalmas elemek erre késznek nyilatkoznak — a mint ezt már többen ki is jelentették — és a szervezés be lesz fejezve azzal a nappal, a melyen a királyi táblák működésüket megkezdik. *(Helyeslés jobb felől.)* Addig pedig és azután törje a képviselő úr a fejét rajta, hogy a mese értelme szerint, miután már tisztában van azzal, hogy ő a veréb, melyik vagyok én a másik kettő közül. *(Derültség jobb felől.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a minister úrnak válaszát tudomásúl venni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház többsége a választ tudomásúl veszi.

Következik Polónyi Géza képviselő úrnak sürgős interpellatiója, melyet ma jelentett be. *(Halljuk! Halljuk!)*

Polónyi Géza: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az interpellationális, vagyis magyarúl mondva, a kérdés-intézési jog jelentősége csak emelkedik az által, ha a kormány azt, bizonyos adott alkalomkor, saját helyesen megválasztott czéljainak elérésére maga is felhasználja. Nézetem szerint tehát helyes, hogy tegnap találkoztunk egy bizalmas körből eredő interpellatióval, a melynek értékét és jelentőségét az csak fokozza, hogy az a kormány egyetértésével tétetett meg. Arra nézve, hogy Horváth Gyula képviselő úrnak a kereskedelmi minister úrhoz tegnap intézett interpellatiója csakugyan bizalmas jellegű, egyik-másik jelenség kinálkozik bizonyitékúl. A t. minister úr ugyan a kormány nevében *(Halljuk! Halljuk!)* láthatólag előzetes tanácskozás nélkül, de mégis előzetes megállapodás alapján felelt. Az pedig, hogy ez az interpellatio a kormányt támogató többség soraiból került ki, sejtenem engedi — különösen azért, mert a minister úr különös köszönetét nyilvánította érte — hogy az bizalmas természetű volt. Ez ellen absolute semmiféle kifogás sem emelhető. Azonban méltóztassék nekünk, a függetlenségi és 48-as pártnak, melynek nevében és megbízásából szólok, megengedni, hogy azon hézagokat, melyek szerintünk ez interpellatio tárgyának épen leglényegesebb részére vonatkoznak, magunk tölthessük ki és magunk kérhessünk felvilágosítást a vasuti díjszabásnak azon kérdésére nézve, mely szerintünk döntő és mérvadó. *(Helyeslés bal felől.)*

Horváth Gyula képviselő úr tegnapi felszólalásában azon elvből indult ki, hogy minden kérdés között agitatio eszközétől való felhasználásra az olyanokat tartja legkevésbbé alkalmasoknak, melyek nagy kereskedelmi és közgazdasági érdekeket érintenek. Én ez elvet általában nem osztom. Anglia és Amerika egész története, hogy ne beszéljek a gabona-billről, ez ellen szól; és igen természetes is, hogy a mikor az ország anyagi létérdekei forognak koczkán, az érdekelt körök agitatiót indítanak.

Ha már most általánosságban nem osztom ez elvet, a kérdés csak az: mi körül forgott Magyarországon az agitatió e kérdésben? Állítsuk röviden helyre a tényállást. A t. kereskedelmi minister úr, kinek szorgalma, buzgalma és becsületessége nemcsak az országban, de e padokon is híveket szerzett neki, sok érdeme mellé mintegy betetőzésül úgy látszott egy az eddigi törvényekben feladott önállóságból még visszamaradt jogot, a vasúti tarifa használatának jogát, akarta érvényesíteni a magyar ipar érdekében. Közzététetett egy vasúti kivételes díjszabás, mely 1891. január elsején léptettetvén életbe, bizonyos iparczikkre nézve olcsóbb szállítást csak oly terményeknek biztosított, melyeknek magyar eredete iránt kétség fenn nem forog. Magyarország iparos és kereskedelmi világa nagy hozsannával fogadta ez elhatározó, férfias és hazafias lépést és megindítottak egy agitatiót, melyben hozsannák és litániák énekeltettek a minister urnak és a kormánynak, hogy végrevalahára hazafias erélylyel hozzáfogott ahhoz, hogy a magyar ipar érdekeit tőle telhetőleg védelmezze.

Semmi kétség, hogy a szándék csakugyan ez volt. Az agitatio kiindúló pontjául pedig az szolgált, hogy a közvélemény meg akarta ünnepelni azt a ministert, a ki az osztrák iparral szemben a magyar ipar védelmére kivételes intézkedések életbeléptetésére vállalkozott. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

És mily tényekkel állunk szemben ma, ha a közölt hírek valók? Azzal, hogy e politika teljesen és tökéletesen kudarczot vallott. Nemcsak Baross Gábor a jelen kereskedelemügyi minister politikája; hanem egy, ennél sokkal nagyobb politikai elv, vallott kudarczot. Kudarczot vallot a közös vámterület elméletére alapított minden érvelés; mert bebizonyúlt, hogy közös vámterület mellett még az az erély, hazafiság, ügybuzgóság is, melyet önök is velünk együtt tisztelnek a kereskedelmi minister úrban, kevés ahhoz,

Digitized by Google

hogy a magyar ipar érdekeit az osztrák iparral szemben megvédelmezze. *(Úgy van a szélsőbalon.)*

Mert mi történt? Nem szándékozom csak híresztelésekben alapuló tényeket felsorolni. Ep azért, hogy interpellátiómban egy szó se legyen, a mely a hírlapokban közlött tényeknek, meg nem felel, felolvasom szórúl-szóra a „Neue Freie Presse"-nek e tárgyra vonatkozó közleményét. *(Olvassa:)*

»A magyar árútarifára vonatkozó tárgyalások, melyek most Bécsben a magyar és az osztrák keresdelmi minister közt folytak, teljes megegyezést eredményeztek. A két kormány kölcsönös reciprocitást biztosított egymásnak a vasútakon szállítandó árúk tarifáira nézve, mely szerint minden kedvezményben, a mely a hazai terményeknek az árútarifában biztosittatik, az osztrák, illetőleg a magyar termények is részesülnek, úgy hogy az egyoldalú tarifapolitika, mely csak a magyar vagy csak az osztrák árúknak válnék előnyére, teljesen ki van zárva. E tárgyalásokat azért tartották meg, mert az osztrák kormány kijelentette, hogy a német vámszerződés legfontosabb tételeinek, nevezetesen a vas és liszt vámjának tárgyalását mindaddig nem folytathatja, mig Ausztria és Magyarország közt az árútarifa kérdésére nézve megegyezés létre nem jön, s ily módon a fenforgó differentiák el nem háríttatnak.

Az osztrák kormánynak e nyilatkozata következtében Baross kereskedelmi minister Bécsbe jött, a hol sikerült a differentiákat, melyeket az új magyar árútarifa teremtett, barátságos kapaczitálás alapján a teljes reciprocitás biztosításával kiegyenlíteni. A magyar kormány, midőn br. Kaas Ivor interpellatiójára a képviselőházban felelt, kijelentette, hogy a magyar helyi díjszabást fentartja. Ez a nyilatkozat meg is felel a tényeknek, mert a magyar árútarifák és a kivételes tarifák visszavonását senki sem kivánta és senki sem sürgette. A Bécsben létrejött megállapodás értelmében s a reciprocitás alapján a magyar helyi díjszabás kivételes tarifái, melyek eddig a kedvezményt ahhoz a feltételhez fűzték, hogy a kedvezményezett árú magyar eredetű legyen, az osztrák árúkra is ki fognak terjesztetni. A magyar helyi díjszabás érvényben marad, de érvényes lesz a Magyarországba irányúló osztrák szállítmányokra is".

T. képviselőház! Ha ez a közlemény, illetőleg az ebben foglalt tények valók, akkor ebből két dolgot következtetek.

Az egyik az, hogy a közös vámterület mellett lehetségessé válik, hogy akkor, midőn Magyarország Németországgal, tehát egy harmadik állammal kereskedelmi és vámszerződést akar kötni, közbelép az osztrák kormány és concessiókat csikar ki az osztrák ipar számára, mert különben Németországgal nem szerződhetünk.

A másik dolog az, t. ház, hogy kudarczot vallott az a politika, mely agitatiót szült a kormány mellett; mert ha ez való, akkor annak kiindúlási pontja hamis, mert nem való az, hogy a magyar iparnak védelme éretett el az osztrák iparral szemben. Mert ha a leszállított árúdíjszabás az osztrák eredetű iparczikkekre is kiterjesztetik: akkor több, mint nyilvánvaló, hogy a magyar ipar számára biztosított védelem a semmivel egyenértékű. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

De nehogy tévedésben legyünk, t. ház, osztozom a minister úr azon felfogásában, hogy a díjszabás kérdése mindig a conjuncturalis politika dolga és minden kormány a világon ezen kezébe adott hatalmi eszközt a közjó érdekében úgy használja fel, a mint az tőle telik. Nem is azt kifogásolom tehát, hogy egy ily tarifa esetleg egyezkedés tárgyává tétetik. A kérdés mindig csak az marad, hogy mily módon tétetik az és mi az egyenérték?

Én képzelhetek magamnak, t. ház, esetet, a hol — hogy egy conret esetet vegyek fel — például a beszkidi tarifánál, nevezetesen annál a kérdésnél, hogy az osztrák kormány a beszkidi vonalon elzárta a galiczíai szesznek Magyarországba jövetelét — a mi által lehetetlenné vált Magyarországon a szeszfinomítás — a minister úr viszont engedményeket eszközöl ki és hogy e tekintetben, különösen ha más hasonnemű concessiók forognak fenn, esetleg kaphatott ily egyenértéket; de arra nézve, hogy a t. minister úr eljárása iránt maga a képviselőház is kellőleg tájékozva legyen: tudnunk kell azt, hogy miben állanak azon engedmények. Mert igaz, t. ház, hogy van budgetjogunk és a budget alkalmával minden ilyen politikai kérdés szőnyegre kerül; az is igaz, hogy a némekereskedelmi szerződést beczikkelyezés végett be kell mutatni a képviselőháznak és akkor aztán a felett tárgyalhatunk; de azon alkalomból azon engedményeket, melyeket a kereskedelmi minister azért tesz az osztrák kormánynak, hogy mi Németországgal szerződhessünk, nem kerülhetnek elő.

Tehát nekünk jogunk és kötelességünk megkövetelni a t. minister úrtól azt, hogy tájékoztasson bennünket az iránt, hogy mily mértékűek azon concessiók? vajjon való-e az, hogy a t. minister úr az ezen kedvezményes díjszabást az osztrák eredetű iparczikkekre is kiterjesztette: igen vagy nem?

Én magam és a párt, melyhez tartozni szerencsém van, rendkivűli nagy sulyt fektetünk annak megtudására, vajjon való-e, hogy az osztrák kereskedelmi ministernek sikerült a kö-

Digitized by Google

zös vámterület alapján olyan nyomást gyakorolni a magyar kereskedelmi ministerre, a Németországgal folyamatban levő kereskedelmi tárgyalásokra való utalással, a mi azt eredményezte, hogy kénytelen volt az osztrák ipart kedvezményben részesiteni, hogy Németországgal szerződhessünk?

Ezen indokok alapján, hogy világosan lássunk a kérdésben, mely magunkra nézve döntő: kérdést intézek a t. kereskedelmi minister úrhoz.

Magától értetődik, a minister úrnak mondanom is felesleges, hogy akkor, midőn ő maga a helyzetnél fogva sürgősnek tartotta ezen kérdést és illetőleg a felvilágosítás megadását: lesz olyan kegyes elismerni, hogy interpellatióm ide vonatkozó része ép oly sürgős, mint volt Horváth Gyula t. képviselő úr interpellatiója. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Én magam sürgősnek jelzem azt.

A kérdések, a melyeket a t, kereskedelmi minister úrhoz intézni kívánok, a következők:

»1. Való-e, hogy a kivételes díjszabásnak a magyar vasútakon legutóbb történt életbeléptetése okából és alkalmából az osztrák kereskedelmi minister a Németországgal folyamatban lévő vám- és kereskedelmi szerződésre vonatkozó tárgyalásoknak részéről való megakasztását helyezte kilátásba azon esetre, ha ezen kivételes és csupán magyar eredetű iparczikkekre életbe léptetett díjszabás az osztrák iparczikkeknek a magyar vasútakon való továbbítására is ki nem terjesztetik?

2. Való-e, hogy a minister úr és az osztrák kereskedelmi minister között tényleg oly megállapodás jött létre, mely szerint a kivételes díjszabás egészében, vagy annak egyes részeiben, a hasonnemű, de osztrák eredetű iparczikkekre is kiterjesztetik.

3. Ha a 2-ik kérdésben foglaltak valók: hajlandó-e a minister úr és mikor előterjesztést vagy jelentést tenni a képviselőháznak arról, miben állanak részletesen az osztrák iparra is kiterjesztett kedvezmények és miből állanak az azok fejében nyert viszont-kedvezmények?« *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Kérem interpellatiómat a t. kereskedelmi minister úrral közölni.

Elnök: Az interpellatió közöltetni fog a t. kereskedelmi minister úrral.

T. ház! Méltóztatott a t, ház megállapodni abban, hogy a consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat a február 17-én, kedden tartandó ülés napirendjére tűzessék ki. Ennek következtében a t. ház addig ülést tartani nem fog. Tehát a legközelebbi, tudniillik kedden délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére a mai napon is elfogadott törvényjavaslat harmadszori megszavazása és a consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalása tűzetik ki.

Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 órakor.)

Digitized by Google

457. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 17-én, kedden

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Levelek és kérvények bemutatása. — Az igazoló bizottság jelentése: Gr. Hadik Sándor új-aradi képviselő megbízó leveléről. — A gazdasági bizottság jelentése a képviselőház február havi költségvetéséről és a pénztár állásáról. — A közoktatásügyi bizottság jelentésének benyujtása: a vallás- és közoktatásügyi ministernek a közoktatás állapotáról s a tanítói nyugdíj- és gyámalapról szóló jelentései tárgyában. — A hadsereg tisztjei és legénysége özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887 : XX törvényczikk kiterjesztésére vonatkozó törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A consuli bíráskodás szervezéséről szóló törvényjavaslat általános tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyényi-Marich László, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat gr. Eszterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Gr. Eszterházy Kálmán jegyző *(olvassa a február hó 13-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Pulszky Ágost képviselő levelét, mely szerint a képviselőház véderő bizottsági tagságáról lemond.

Azt hiszem, a t. ház a lemondást tudomásúl veszi és a megüresedett véderő bizottsági hely betöltése iránt majd annak idején fog határozni.

Bemutatom továbbá: Máramarosvármegye közönségének felíratát, a melyben az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület sorsjegykölcsön engedélyezése iránt a képviselőházhoz beterjesztett kérvényét pártolja;

a garam-szent-benedeki egyházkerület róm. kath. tanitóinak Komlóssy Ferencz képviselő által beadott kérvényét, a melyben előrehaladásuk biztosításáért, a tanítói fizetés minimumának 600 frtra leendő felemeléséért és a nyugdíjtörvény revisiójáért esedeznek;

a bajavidéki róm. kath. néptanító egyesületnek Komlóssy Ferencz képviselő által beadott kérvényét, melyben az 1875: XXXII. tcz. módosítása iránt kérelmez; Kölcsd község polgárainak Petrich Ferencz —, Szák község polgárainak Kún Miklós —, Kövegy község polgárainak Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetve a tisztviselők szabad választási jogának fentartását kérik.

Mindezen felíratok és kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Széll Ákos, az állandó igazoló bizottság előadója!

Széll Ákos előadó: T. ház! Az állandó igazoló bizottság nevében van szerencsém tisztelettel

Digitized by Google

jelenteni, hogy gr. Hadik Sándor Temesvármegye új-aradi választó kerületében f. év és hó 9-ikén megválasztott országgyűlési képviselő úr megbízó levelét a bizottság vizsgálat alá vevén, miután a választási jegyzőkönyv a törvény rendeletének úgy alakilag, mint tartalmilag megfelel: nevezett képviselőt a kérvényezésre kiszabott 30 napi határidő fentartása mellett igazolta.

Elnök: Az állandó igazoló bizottság jelentése alapján gr. Hadik Sándor Temesvármegye új-aradi kerületében megválasztott országgyűlési képviselő a 30 napi határidő fentartása mellett igazoltatik és egyszersmind a 4-ik osztályba soroztatik.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Csávossy Béla, a gazdasági bizottság előadója!

Csávossy Béla előadó: T. ház! Van szerencsém a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház február havi költségelőirányzatára vonatkozólag tisztelettel beterjeszteni és kérem, méltóztassék azt kinyomatni, szétosztatni s annak idején napirendre tűzni. Bemutatom egyszersmind a bizottság üléséről szóló jegyzőkönyvet és a pénztár állásáról szóló kimutatást, kérve: méltóztassék azokat megtekinthetés végett a ház irodájában elhelyezni.

Elnök: A gazdasági bizottság jelentése a képviselőház február havi költségvetéséről ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni és ha a t. ház beleegyezik, a holnaputáni ülés napirendjére tűzetik ki, a jegyzőkönyv és a kimutatás pedig a ház irodájába helyeztetik el.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Fenyvessy Ferencz, a közoktatásügyi bizottság előadója!

Fenyvessy Ferencz előadó: T. ház! Van szerencsém a közoktatásügyi bizottság jelentését a vallás- és közoktatásügyi ministernek a közoktatás állapotáról szóló 19. jelentése és az országos tanítói nyugdíj- és gyámalapnak 1889. évi állapotára vonatkozó jelentése tárgyában benyujtani, azon kéréssel, hogy ezt kinyomatni, a ház tagjai között szétosztatni és napirendre tűzni méltóztassék.

Elnök: A közoktatásügyi bizottság jelentése a vallás- és közoktatásügyi ministernek a közoktatás állapotáról szóló 19. számú jelentése és az országos tanítói nyugdíj- és gyám-alapnak 1889. évi állapotára vonatkozó jelentése tárgyában, ki fog nyomatni a ház tagjai közt szét fog osztatni és annak idején napirendre tűzetni.

Több jelentés nem levén, következik a napirend és pedig először a »hadsereg, hadi tengerészet, honvédség és népfölkelés tiszti és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887: XX. tcz. határozmányainak kiterjesztésére vonatkozó törvényjavaslat« harmadszori megszavazása.

Gr. Esterházy Kálmán *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat, hogy méltóztatik-e a most felolvasott törvényjavaslatot harmadszori felolvasásában is megszavazni: igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik azt megszavazzák, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház megszavazza a törvényjavaslatot és alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldeni határozza.

Kérem a t. házat: méltóztassék a jegyzőkönyvnek ide vonatkozó pontját azonnal hitelesíteni, hogy a törvényjavaslat átküldhető legyen.

Széll Akos jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvnek ide vonatkozó ponját).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvnek ezen pontját hitelesítettnek jelentem ki.

Következik a napirend szerint az igazságügyi bizottság 684. számú jelentése a consuli bíráskodás szervezéséről szóló 673. számú törvényjavaslat tárgyában.

Azt hiszem, t. ház méltóztatik a jelentést felolvasottnak tekinteni, *(Helyeslés)* s így az általános vitát megnyítom. Az első szó illeti a bizottság előadóját.

Bokros Elek előadó: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A középkor végső századában vették kezdetüket azon capitulatióknak nevezett nemzetközi szerződések, a melyek értelmében a keresztény nyugati civilisált államoknak honosai az Európába behatolt és Konstantinápolyt elfoglalt muzulmán birodalom területén bizonyos kiváltságos helyzetet nyertek. E kiváltságos helyzet az exterritorialitás jogában áll és ennek a következése az, hogy a nyugati civilisált államok honosai a török birodalomnak sem magánjogi törvényei, sem bírói és más hatóságai alá nem soroztattak; hanem megtartották saját hazájuk igazságügyi fenhatóságát, saját hazájuk exponált közegeinek felsőbbségét. Erre a kivételes jogra szüksége volt mind a nyugati államoknak, mind a török birodalomnak. Szüksége volt a nyugatiaknak azért, *(Halljuk!)* mert a művelt európai államok polgáraitól nem lehetett megkivánni azt, hogy kereskedelmi telepeket alkossanak és ügyleteket kössenek azon muzulmán birodalom törvényeinek uralma alatt, a melynek egész jogfejlődése, a koránon alapúló vallásos törvényei, fanatismusa s ázsiai önkénye sem a személy-, sem a vagyonbiztonságot számukra nem adta meg.

De szüksége volt ezen jog megadására a muzulmán államok kormányainak is, mert ők

Digitized by Google

épen úgy rá voltak útalva a nyugattal való szorosabb összeköttetésre, a kereskedelmi viszonyoknak minél bensőbbekké tételére, mint a nyugati államok maguk.

Nemzetközi szerződések jöttek tehát létre, melyek az exterritorialitás kiváltságaiban részesítették nemcsak az idegen államok képviselőit és követeit, hanem egyszersmind ezen idegen államok honosait is. Az európai államok közt az osztrák-magyar monarchia egyike volt azon államoknak, a melyek ezen kiváltságot a maguk és honosaik számára legkésőbben szerezték meg. Az 1718-ban kötött passaroviczi béke 5. §-a képezi a monarchiánkat megillető consuli bíráskodási jognak legfőbb és alapokmányát. Ezen szerződésben kiköttetett az, hogy az osztrák-magyar birodalom és illetőleg ő császári és apostoli királyi Felségének alattvalói kivétetnek a török bíráskodás és a török rendőri hatóságok fenhatósága alól és minden magánjogi kötelezettségeik tekintetében kizárólag csak az osztrák-magyar birodalom consulainak hatósága alá vettetnek. Bűnügyekben hasonlókép kivétettek a török hatóságok alól és büntetés tekintetében is a hazai bíróságokhoz és consulokboz úttaltattak.

Ezen igen terjedelmes és azóta soha ily terjedelemben meg nem adott jogok daczára azonban a monarchia a consuli intézményt korántsem léptette azonnal életbe; hanem csak fokozatosan, a kereskedelmi összeköttetés fejlődésével kapcsolatban; úgy hogy a passaroviczi békének megkötése után 30 és több évvel az osztrák-magyar monarchiának még alig voltak consulai Törökországban és később is a consulátusi hatósággal nem államhivatalnokok bízattak meg, hanem a keleten lévő idegen kereskedők ruháztattak fel ezen joggal.

Csak e század elején, midőn a keleti akademia oly nagy contingensét adta már a képzett és e czélra nevelt növendékeknek, csak 1825-ben kezdődött meg a consuli bíráskodás szabatosabb és rendszeresebb berendezése. De még ekkor is a legtöbb consul keleten épúgy, mint nyugaton, tehát a bíráskodással felruházott consulok is nem rendes, hanem csak tiszteletbeli államhivatalnokok voltak, a kik fáradozásaik jutalmát csakis a consuli díjak beszedésében nyerték.

További fejlődése és rendszeresítése a consuli intézménynek 1855-ben történt.

Az 1855. január 29-én kelt császári nyiltparancs kimondta, hogy a keleten lévő consuli bíróságok úgy tekintetnek, mint rendes osztrák elsőfolyamodású bíróságok; kimondta, hogy ezek az osztrák törvényeket alkalmazzák az osztrák állam minden honosára és hogy a consuloktól, mint elsőbíróságoktól a felebbezés a belföldön lévő különböző feltörvényszékekhez, a végső folyamodás a bécsi császári királyi semmitőszékhez intézendő. Ez az állapot nagyban és egészben lényegtelen módosításokkal fennállott 1867-ig, sőt fennáll még ma is.

1867-ben a monarchia közjogi berendezése gyökeres átalakuláson ment keresztül. Magyarország visszakapta azon állami önállóságát és souverain jogait, melyek hosszú ideig gyakorlaton kivül voltak. Az államélet minden ágazatában visszakaptuk a souverain önállóságnak attributumait és azoknak tényleges gyakorlatába léptünk. Kivételt képezett ez alól a consuli bíráskodás, melynek igen bonyolúlt és kényes természete és az ezen bíráskodás által érintett érdekek fontossága nem engedte meg, hogy akkor részletes előtanúlmányozás nélkül ez a kérdés is végleg megoldassék. Igen természetes azonban, hogy a magyar kormányoknak a közjogi átalakúlás után közvetlenül fontos feladatát képezte ennek a kérdésnek is előkészítése; és most, midőn 24 évi alkotmányos élet után ez a kérdés a megoldásra megérett, azt hiszem, nem kell igazolnom a t. ház előtt, hogy ez nem egy praecipitált, nem egy időszerűtlenül előkerülő, hanem olyan kérdés, a melynek megoldására az idő igen is elérkezett. *(Helyeslés jobb felől.)*

A mai tényleges állapot két tekintetben nem felel meg annak a közjogi helyzetnek, a melyet a 67-iki kiegyezés teremtett. Az egyik szempont, a melylyel a tényleges állapot ellenkezik a mi közjogi helyzetünk követelményeivel, vonatkozik a consuli bíróságok által gyakorolt jogra, magukra azon törvényekre, a melyeket ezen bíróságok a mi honosaink jogügyeiben alkalmaznak; a másik anomalia pedig, a melyben a consuli bíráskodás a mi közjogi helyzetünkkel ellentétben áll, azon forumok szervezése, melyek az igazságot kiszolgáltatják.

A mi az elsőt illeti, a consuli bíráskodásnak általános alapprincipiuma az, hogy az exterritorialitás jogával bíró polgárokra minden állam a saját törvényeit alkalmazza. Ezen tétel azonban ily merevségben csak a theoriában áll, de a gyakorlatban igen mélyreható módosúlásokat szenvedett. Ezt a theoriát XIV. Lajos korában a franczia kormány állította fel, a mely azt azóta is minden törvényhozási intézkedésében következetesen érvényesíti, midőn a franczia consulok számára minden kivétel nélkül tisztán a hazai jognak alkalmazását írja elő. De a mit a franczia törvényhozás ily merev tételként felállított, azt az élet szükségletei, melyek erősebbek a legerősebb törvényhozási tényeknél, megmásították. A franczia consuli bíróságok, beleértve az aixi főtörvényszéket, mely II-od fokban — és beleértve a párisi semmitőszéket, mely III-ad fokban ítél, belátták

Digitized by Google

azt, hogy a franczia törvényeknek változatlan alkalmazása a keleti jogviszonyokra lehetetlen; az ottani kereskedelmi és forgalmi viszonyok fejlődését a franczia polgárokra nézve lehetetlenné tenné. A franczia judicatura tehát számolt az élet követelményeivel és a törvényhozás merev intézkedéseinek daczára igen számos elvi jelentőségű határozatban kimondta, hogy a franczia tételes törvénynyel szemben is lehet a levantei gyakorlatnak érvényesülnie.

Ezen példán kivül hivatkozom arra, hogy a nyugateurópai államok összes többi törvényhozásai a consuli bíráskodás szervezésénél és berendezésénél kifejezésre juttatták azt az elvet, a melyet a franczia judicatura a franczia törvénynyel szemben kénytelen volt inaugurálni. A törvényhozások egész sorozatára utalhatok, melyek azt tanúsítják, hogy a hazai jognak merev alkalmazását az újabb időben egy törvényhozás sem igyekszik megvalósítani; hanem ellenkezőleg mindegyik megengedi a levantei jogszokásoknak és szokásjognak alkalmazását, még pedig szemben a hazai tételes törvényekkel is; úgy hogy midőn arról van szó, hogy mi most a consuli bíráskodás gyakorlatánál hazai törvényeinknek szabályait mily mértékben alkalmazzuk: ennek az általános gyakorlatnak figyelembe vételére okvetetlenül utalva vagyunk.

Bátor vagyok hivatkozni arra, t. ház, hogy az 1885. január 29-én kelt császári nyilt parancs 8. §-ában, a mely honosainkra nézve még ma is érvényben levő szabály, a következők állanak: »A consuli bíróságok a hozzájok utasított jogügyekben kötelesek az osztrák törvényeket venni zsinórmértékül, ha csak a különös és általánosan elismert szokásjog vagy kellően kihirdetett rendeletek egyéb határozatokat nem tartalmaznak és *b*) ha a consuli területeken azon berendezések és tényleges viszonyok hiányoznak, a melyektől az osztrák törvény alkalmazása feltételezve van.«

Sőt még ennél is tovább megy az az osztrák császári nyilt parancs és a 9. §-ban azt is kijelenti, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az osztrák alattvalók és védenczeknek egymás közti, vagy más idegenekkel a keleten kötött jogügyleteiben az osztrák törvények alkalmazandók, hacsak a jogügylet létrejöttekor más törvény nyilván alapúl nem véttetett. Ennélfogva t. ház, még az osztrák alattvalóknak egymás közötti jogügyleteiben is, ha azok a Levanten köttettek és ott teljesítendők, megengedi a császári nyilt parancs azt, hogy más államok törvényei, más jogszokások vétessenek a jogügylet létesítésénél alkalmazásba. *(Halljuk! Halljuk!)*

E császári nyilt parancs idézett rendelkezését még részletesebben kifejti az a ministeri rendelet, a mely e nyilt parancs alapján mint bevezető organicus szabály kibocsáttatott. E miniszteri rendelet 14—16 §-ai részletesen kifejtik a levantei szokásjognak túlsulyát és azt nemcsak a közönséges polgári joggal, hanem a kereskedelmi törvénynyel, sőt még a váltótörvénynyel szemben is kötelezőnek ismeri el.

Tehát a törvények legalakibb nemével, a váltó törvénynyel szemben is, a melylyel szemben különben az európai jogfelfogás szerint szokásjogi fejlődés nem létezhetik, elismeri a levantei szokásjog fensőbbségét. Ez idézetekből önként folyik, hogy jelenleg tényleg nem az osztrák törvény az, melynek alapján a consuli bíráskodás ítél, hanem igenis főleg és lényegében ítél a levantei szokásjog alapján.

De menjünk tovább. Olaszország 1886-ban hozott törvényt a consuli bíráskodás tárgyában és ebben teljesen ennek az eszmének hódol; mert a 166 §-ban kimondja, hogy: »a consulok és consuli bíróságok által az ország törvényei alkalmazandók mindazokban, melyekre a »szerződések, a szokások vagy jelen törvény által egyéb nem határoztatott.«

Az 1865-ben hozott porosz törvény 16. §-a ugyanezt az elvet mondja ki.

Anglia 1864-ben állította fel a konstantinápolyi főtörvényszéket és az order in council 7. §-ában kimondja, hogy általában az angol törvények alkalmazandók és 8. §-ában az angol törvények sajátságos szerkezetében a következőket rendeli: »E rendelet tartalmából semmi sem ad okot azon feltevésre, mintha ő Felségének hivatalnokai meg volnának fosztva azon jogtól, hogy figyelembe tartsák és másokkal is megtartassák azon észszerű szokásokat, melyek az ottomán birodalomban fennállanak, vagy mintha valakit azok kedvezményétől megfoszthatnának; kivéve azon esetet, ha a jelen rendelet oly kifejezett és külön rendelkezést tartalmaz, mely az ilyes szokásokkal ellenkezik.«

Tovább menve még Hollandia törvényét is megemlítem, mely 1871-ben keletkezett, és előirja ugyan a hollandi magán jogi törvények alkalmazását, de a keleten létező helybeli kereskedelmi szokásokat is megtartatni rendeli. Így van ez Oroszországra nézve is, a melynek ugyan Törökország területén gyakorolt consuli bíráskodása szabályozva nincsen, hanem szokás és gyakorlatnál fogva alkalmazást nyernek azon szabályok, a melyek Persiával szemben lettek megállapítva. Az orosz kereskedelmi törvénykönyv 2124. §-ában pedig azt rendeli, hogy Persiában az ottani határozott és állandó szokások szerint itéljenek a consuli bíróságok.

Végre bátor vagyok hivatkozni arra is, hogy miután Egyptomban a consuli bíróságok elégtelensége, és a gyakori összeütközések miatt ott az egyptomi alkirály kezdeményezésére nem-

Digitized by Google

zetközi vegyes bíróságok állíttattak fel: az összes európai államok beleegyezésével szükségesnek találtatott az egyptomi szokás jognak codificátiója, úgy hogy azon bíróságoknál, melyek hatóságát minden európai állam elismerte, korántsem az egyes államok külön törvényei, hanem a külön codificált egyptomi szokás jog alkalmaztatik. Bátor vagyok még arra is hivatkozni, hogy Tunisban, a hol a legutóbbi időig a consuli bíráskodás ugyanazon alakban és természettel gyakoroltatott, mint a török birodalomban; Francziaország rendes bíróságokat állított fel azonnal, mihelyt a protectorátust átvette. Ezek az új bíróságok tisztán franczia törvények szerint ítélnek, és daczára ez exclusiv állásuknak, Európa minden művelt állama sietett azzal, hogy saját honosaira nézve a consuli bíróság és a hazai törvények alkalmazásának kényszerét megváltoztassa; lemondott a consuli bíráskodásról és saját honosait a franczia törvényeknek és törvényhatóságoknak vetette alá.

Ebből egy dolog kétségtelenül nyilvánvaló: az, hogy a consuli bíróság szervezésénél egy modern állam sem viszi végletekig azt az elvet, hogy keleten élő honosai fölött a hazai magánjog minden szabályai nyerjenek alkalmazást. Ez nem is lehetséges, nem is kívánatos, mert egyértelmű volna a keleti kereskedelem összes viszonyainak felforgatásával.

Midőn tehát azon kérdés előtt állottunk, hogy az osztrák-magyar monarchia consuli jurisdictiójának törvényes szervezésénél a saját honosaink számára alkalmazandó törvényeket kiválaszszuk: ezt nem tehettük azzal a végletekig menő következetességgel, hogy kimondjuk, hogy honosaink minden viszonyaikban a magyar törvények alá vettessenek; hanem ellenkezőleg, ki kellett választani azon egyes törvényeket, melyekben a nemzeti sajátosság leginkább nyilvánúl, melyek a szokásjog fejlődésének legkevésbbé vannak alávetve, és melyeket alkalmazni lehet a nélkül, hogy érintenők azon viszonyokat, melyeket voltakép elősegíteni óhajtunk. E törekvésnek szerencsésen megfelel a javaslat 10. §-ában szövegezett forma, mely kimondja, hogy a magyar honosok ügyében, azok jogi és cselekvési képessége, a családi, örökösödési és büntető jog tekintetében, a magyar törvények alkalmazandók, egyéb tekintetben pedig egészen a kormány belátására és a keleten kifejlődő tényleges állapotok figyelembe vételére utalja rendeleti úton való megállapítását annak, minő jog minő terjedelemben és mily alakban gyakoroltassék.

E tekintetben tehát a törvényjavaslat intentiója teljesen megfelel az európai nemzetközi jogi felfogásnak. Megfelel azon speciális viszonyoknak, melyek megoldására a törvény hívatva van és ennél fogva az igazságügyi bizottság a javaslat e részét teljes megnyugvással fogadja el.

A második hiány, a melyet a tényleges állapot feltűntet, a consuli bíróság szervezetének a mi alkotmányos és közjogi helyzetünkkel össze nem egyeztethető volta. E kérdésben azonban élesen el kell különítenünk a consuli bíráskodás különböző forumait. Az első forumban a consuli bíráskodást a nemzetközi szerződések alapján és értelmében nem gyakorolhatja senki más, mint azon consulok, a kik exequaturát kapnak az ottomán birodalom és a velünk hasonló szerződési viszonyban lévő más állam fensőbbségétől. Ezen consulok az 1867: XII. törvényczikk értelmében a monarchia másik államával közös organumot képeznek. Az idézett törvény azt mondja, hogy kereskedelmi és diplomatiai külképviseletünk közösügy. Az organum tehát, mely a nemzetközi szerződések értelmében első sorban hívatva van a bíráskodást teljesíteni, köztünk és a monarchia másik állama között állandóan közös közeget képez. A functió azonban, melyet a consulok mint bírák teljesítenek, többé már nem közösügy. Fel vannak ruházva a közös közegek közös functióval; de fel vannak a mellett ruházva a bíráskodás jogával, vagyis azon külön functióval is, a melyre nézve igazsagügyi souverainitásunk a kiegyezési törvény által világosan fenn van tartva.

De az első forumokon kivül a levantei jogszokás és gyakorlat még a felebbviteli forumokat is megteremtette. Ez tisztán csak szokáson és gyakorlaton alapúl, t. ház, mert a capitulatiók egyikében sincs arról említés téve, hogy a consuli bíráskodásnál az idegen államok akár Törökország, akár más muzulmán ország területén, akár pedig otthon a consul ítéleteit felülvizsgálják és azokra nézve felsőbbfokú határozatokat hozzanak. Azonban a mi nincs kimondva a szerződésekben, azt megteremtette a százados gyakorlat és az ellenmondás nélküli szokás; miért is ezt, mint létező tételt el kell fogadnunk és alkalmaznunk is kell.

Már most, t. ház, azzal a kérdéssel állunk szemben, hogy a monarchia közös organumait képező consulátusoknál, azoknak bíráskodási működésükben, a további jogorvoslatot miképen szervezzük úgy, hogy az összhangban legyen monarchiánknak 1867. évben létesített közjogi helyzetével. És itt a legnehezebben megoldható problemák egyike áll elő. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kétségtelen, hogy a franczia, német és olasz minták után, a melyek egyébiránt három százados multtal bírnak és ma már nem részesülnek abban az általános elismerésben, a mely egyideig azok működését kisérte, jogunkban állott volna az, hogy a consuloktól, mint elsőbíróságtól a jogorvoslatot, illetve fellebbezést hazai felsőbb

Digitized by Google

bíróságainkhoz tereljük. De t. ház, ennél a kérdésnél az az összetett állapot, melyben a monarchia létezik, a legnehezebben megoldható problémákat állítja elénk. *(Halljuk! Halljuk!)* Ugyanazon alsó forumoktól a felebbezést meg kellett volna engedni a különböző belföldi forumokhoz, még pedig az osztrák, magyar, horvát és boszniai felső bíróságokhoz. Egy ilyen megoldás terveivel szemben nem nehéz elriasztó példákat találni.

A törökországi consulatusok ugyanis különböző jurisdictiót gyakorolnak különböző egyének fölött.

Így például minden államnak consulai ítélnek először saját honosaiknak egymás között való ügyeikben; ugyanezen consulok hatásköre kiterjed másodszor saját honosaiknak más nyugati állam honosaival folytatott ügyeire is; harmadszor a consulok hatásköre a gyakorlat által kibővittetett saját honosainak a török állam polgáraival szemben folytatott pereire is.

Ezen három különböző esetben a bíráskodási és felebbezési rendszernek három különböző faja fejlődött ki. Az első esetben tudniillik saját honosainak egymás közötti pereiben maga az illető nyugati állam törvényei szabták meg a felebbezési rendszert.

Másképen áll a dolog saját honosaiknak az idegen nyugati államok polgáraival szemben felmerülő perei tekintetében. Tételes és valóban kimutatható nemzetközi szerződések ezen kérdés rendezésére nézve nem léteznek. Van egy állítólag 1820-ban létrejött követi conferentiai megállapodás, mely azonban írásban kinyomozhatatlan és létezése igen kétséges. Hanem a gyakorlat kifejtette akár azon conferentia alapján, akár pedig a tényleges viszonyokból kifolyólag azt az állapotot, hogy ha egy idegen állam polgára egy más állam consula előtt pert indít azon más államnak honosa ellen: akkor vegyes bizottság, egy mixta commissio ül össze, melyben az alperes két bíróval, a felperes pedig a saját consula által kijelölt harmadik bíróval szerepel. És ez a három tagból álló bíróság hozza meg az elsőfokú bírói ítéletet.

Igen egyszerűnek és czélszerűnek látszó intézmény ez is; hanem mi lesz a felebbezéssel? A felebbezés tekintetében a gyakorlat úgy fejlett ki, hogy mind a két félnek ezen mixta commissio ítélete ellen felebbezési joga van saját hazájának felsőbíróságához.

Méltóztassék elképzelni azt, ha egy perben egy porosz alattvaló felperessel szemben egy franczia alattvaló elítéltetik s a franczia nincs megelégedve az ítélettel, ügyét felviszi a saját aixi felsőbb törvényszékéhez és végső fokban a párisi semmitőszékhez; ha a porosz nincs megelégedve, ügyét felviszi a stettini törvényszékhez és így tovább; de ha mind a kettő elégedetlen, kétfelé felebbeznek és két ország felsőbb bíróságai ítélnek ugyanazon peres ügyben; a miből tényleg bekövetkezik azon eredmény, hogy az igazságszolgáltatásnak e neme a legrosszabb, a legdrágább és leghatálytalanabb. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Már most, t. ház, méltóztassanak ezen példát a mi összetett államunk honpolgáraira alkalmazni *(Zajos ellenmondás a szélsőbalról, felkiáltások: Összetett állam nincs! Hát ez az új aera?!)*

Gulner Gyula: Arról a helyről ilyen terminologiát nem szabad hangoztatni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások jobb felől: Hát Horvátország?)*

Meszlény Lajos: Összetákolt államot kellett volna mondani! *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)*

Bokros Elek előadó: Lehetetlen, t. ház ily complicált ügy tűzetes fejtegetése közben esetleges nyelvbotlást elkerülni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ennélfogva ne méltóztassék tőlem most a monarchia összetételének közjogi definitióját kívánni.

Méltóztassék az elmondott perlekedési esetet applicálni saját monarchiánk különböző honosaira

Ha a mi törvényhozásunk úgy oldotta volna meg consuli bíráskodásunk felebbezési rendszerét, hogy a meg nem szüntethetőleg közös elsőbíróságoktól, a consuloktól, a felebbezést a peres félnek saját hazai bíróságához kellett volna irányoznia: ez, t. ház, nemcsak hogy nem felelt volna meg az igazságügyi követelményeknek, de teljesen tönkre tette volna a consuli hatóságoknak épen azon bíráskodását, a melyet honosaink jogügyeinek elintézése érdekében nemcsak közjogunknak megfelelően rendezni, de egyúttal önmagában is javítani óhajtunk.

De, t. ház, még ennél nevezetesebb és lényegesebb argumentum is harczol az ellen, hogy a fellebbezések elintézésére ne a belföldi főtörvényszékek legyenek hivatva: és ez a nemzetközi jogéletből fejlődött gyakorlat. A consuli bíráskodás, a melynek megszüntetését Törökország és egyáltalában a muzulmán államok mostani állapota ez idő szerint még nem engedi meg, egész fejlődésében arra a meggyőződésre vezetett, hogy a keleten elszórtan élő és bíráskodó consuloktól hiba bármely államnak bármi jól organisált felső bíróságához intézni a fellebbezést. Maga Franczia ország példája, a melynek consuli bíráskodása háromszázados fenállásánál fogva a legkifejlettebb, azt mutatja, hogy a franczia nemzet is azon meggyőződésre jutott, hogy újabb consuli területeken a felebbezés tekintetében ezt a rendszert már ne alkalmazza és épen azért történt, hogy Franczia ország a

Digitized by Google

legutóbbi időben a Khinában, Sziamban, Japánban elintézett consuli ügyeket már többé nem az aixi törvényszék jogkörébe utalja, hanem ezen ügyek elintézése ott a távol keleten állított főtörvényszékeket.

Egy másik példát Angolország adott, a mely azért praegnans, mert épen azon területen működik, a melyre ezen törvényjavaslat vonatkozik. Angolország 1864-ben meggyőződött, hogy a felebbezéseknek akár a nagykövetség által, a mint addig gyakorlatban volt, akár az angol felső bíróságok által elintézése a kívánalmaknak nem felel meg és alkotott Konstantinápolyban egy felső forumot, a mely mint másod és legfelsőbb forum ítél, minden consuli bíráskodási ügyben.

Ugyanezt az elvet és törekvést látjuk az egyptomi bíróság felállításánál is, mert ott is az összes államok örömmel üdvözölték és támogatták egy olyan bíróság felállítását, a mely a helyszínén működik, a melynek bírái a helyszínén tanulmányozzák azon viszonyokat és azon jogfejlődést, a mely nélkül ezen kérdésekben sikerrel működni nem lehet.

Ezen példák annyira ismeretesek a nemzetközi jogirodalomban, hogy talán nem messze lesz az idő, a midőn maga az ottoman birodalom fogja kezdeményezni a consuli bíráskodás helyett az ilyen nemzetközi bíróságok felállítását. De ha az ottoman birodalom maga nem is kezdeményezi ezen intézkedést a saját területén: a mint megengedte, hogy Angolország Konstantinápolyban főtörvényszéket állítson fel, úgy bizonyára elő fogja segíteni, hogy ott más állam szintén ilyen főtörvényszéket szervezzen.

A viszonyok tehát, tisztán a consuli igazságszolgáltatás szempontjából arra bírták a kormányt, hogy egy ily conceptiohoz járuljon, a mely a keleti ügyeknek a helyszínén másodfokban és végleges elintézését lehetővé tegye.

Ez a conceptio a mi monarchiánk közjogi viszonyainak megfelelő alakban nyer kifejezést és a paritásnál fogva, a mely köztünk és a monarchia másik állama közt az 1867. törvényekben felállíttatott, ilyen vegyes bíróság szervezése a legkönnyebb útat és módot nyújtotta arra, hogy közjogi állásunk teljes fentartása és érvényesülése mellett olyan organismust alkossunk, mely a consuli bíráskodás minden követelményének kitünően megfeleljen. *(Helyeslés jobb felől.)*

Még azt vagyok bátor megjegyezni, hogy a harmadfokú fölebbezés talán nem is fog védőkre találni, talán nem is fog az a praetensio előállani; de ha előállana is, általánosan elismert processualis elv az, hogy a jogorvoslatok garantiáját nem a föllebbezési forumok nagyobb száma, hanem igenis a véglegesen ítélő bíróságok erkölcsi és tudományos tekintélyének nagysága adja meg. *(Helyeslés jobb felől.)* Az egész művelt világon a törekvés arra felé irányúl, hogy a felebbezési forumok száma csökkenttessék és a második fok láttassék el mindazon garantiákkal, melyek a teljesen megbízható judicaturára nézve mint postulatumok fennállanak. Ezen kívánalmaknak meg lehetett felelni abban a főtörvényszéki szervezetben, melyet a kormány elfogadott s ennélfogva a törvényjavaslatban kifejezésre is juttatott az, hogy a consuli bíráskodásban nem három, hanem csak két fokig lesz fellebbezés és a második fokban véglegesen ítélő törvényszék Konstantinápolyban állíttatik fel.

Ezen bíróságnak szervezése tekintetében, t. ház, alig szükséges külön indokolnom azt, hogy a javaslatnak praecis constructiója szerint a mi államunknak teljes igazságügyi souverainitása s a paritás alapján álló állami önállósága oly tökéletes és végleges kifejezésre jut, a melynél praegnansabban ez törvénykönyveinkben sehol másutt nem fordúl elő. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ugyanis miben áll az állami igazságügyi souverainitás, t. ház? Áll először is az igazságügyi törvények meghozatalában, másodszor az igazságügyi szervezetben, harmadszor a bírói hatalom gyakorlatára hivatott egyének kinevezésében. Mindezek, az igazságügyi souverainitásnak criteriumát képező kellékek teljesen biztosítva vannak abban az organismusban, a melyet a konstantinápolyi főtörvényszékkel nyerünk. *(Élénk ellentmondások a bal- és szélső baloldalon s felkiáltások: Közös!)*

T. ház! Nem közös törvényszék ez, hanem vegyes nemzetközi bíróság, *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* mely ép oly kevéssé érinti a közjogi teljes állami önállóságunkat, annak ép oly kevéssé praejudicál, mint a hogy az egyptomi törvényszékben, a nemzetközi bíróságban való részvétel egyetlen egy európai államban sem keltette fel a függésbe jövetelnek még gondolatát sem.

Az igazságügyi bizottság tehát úgy találta, hogy a beadott javaslat először érvényre juttatja, azon határok közt és azon mértékben, mint ezt a levantei viszonyok és az ott uralkodó szokásjog lehetővé teszik, saját honosaink számára hazai törvényeinket; másodszor pedig úgy találta, hogy a Konstantinápolyban felállítandó főtörvényszék a levantei consuli bíráskodás igazságügyi követelményeinek megfelel s a mellett hazai közjogunk, állami önállóságunk érvényesülésének legteljesebb kifejezése, *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* és ennélfogva ezt a törvényjavaslatot, mi t ama két gondolatnak megtestesítését, mint valóságos vívmányt örömmel üdvö-

Digitized by Google

zölte. *(Élénk helyeslés jobb felől. Derültség a balés szélső baloldalon.)*

Nem kivánok, t. ház, a részletekbe tovább behatolni, hanem az előadottak alapján bátorkodom a törvényjavaslatot általánosságban elfogadásra ajánlani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Balogh Géza jegyző: Helfy Ignácz!

Helfy Ignácz: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Mindennekelőtt engedelmet kérek, hogy bátor vagyok a most hallott nagyszabású beszéd után a t. előadó úr által jelzett nagy vívmánynyal szemben állást foglalni és szerény nézetemet elmondani. *(Halljuk! Halljuk!)*

A tárgy, melyet e javaslat szőnyegre hoz, majdnem egészen új a magyar törvényhozás előtt. A 48 előtti időkben kereskedelmünk és iparunk oly szűk keretekben mozgott, közvetlen érintkezésünk a külfölddel oly gyér volt, következőleg anyagi direct érdekeink ott a külföldön oly csekélyek voltak, hogy egyáltalán az egész consulatusi intézmény hiányát jó formán senki sem érezte. Az új aerában is csak sporadice és futólag lett e kérdés egy-egy beszédben érintve. Én magam is néhány ízben érintettem azt, egyszer tűzetesen azon alkalomból, midőn a keleti akadémia kapcsán fejtegettem annak fontosságát, hogy consulatusaink jelen állapotát átidomitsuk, illetve az egész intézményt függetlenítsük. Tény azonban, hogy formaszerinti indítvány e tekintetben egy oldalról sem történt, ez oldalról sem. Meg is mondom, miért nem. Nem történt azért, mert féltünk tőle, hogy sürgetésünk még azt is eredményezhetné, hogy azon alkotmányellenes állapot, a mely eddig csak tűretik, utóvégre még törvényes sanctiót is talál nyerni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hogy aggodalmunk nem volt alap nélkül, szomorúan bizonyítja az előttünk fekvő törvényjavaslat. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A consulatusi intézmény, t. ház, az újabb időben általában igen nagy fejlődést tett. Természetes is, hogy az ipar- és kereskedés növekedésével, a közlekedési eszközök rohamos fejlődésével szaporodván mindazok száma, a kik az idegen államokban érintkezéseket keresve, ott hosszabb ideig tartózkodnak: ezzel egyidejűleg növekednie, fejlődnie kellett a consulatusi intézménynek általában, és ezzel egyenlő lépésben magának az úgynevezett consuli bíráskodásnak is. S azért van az, a mire a t. előadó úr is igen helyesen rámutatott, hogy most már e kérdés körül egy egész, még pedig igen terjedelmes nemzetközi jogi irodalom keletkezett. Mindazonáltal én e tág mezőben, a mely kinálkozik, csak egy részt szakítok ki beszédem keretéül s tisztán a politikai és közjogi szempontot fogom megvilágítani a törvényjavaslattal szemben; *(Halljuk! Halljuk!)* magát a jogi és igazságszolgáltatási kérdésnek a megvilágítását rábizván egyik tisztelt jogász barátomra, a ki, előre jelzem, a párt nevében egyúttal egy határozati javaslatot is fog benyujtani..

A magam részéről azonban, szemben bizonyos hírekkel, melyeket a mai lapokban is ismételve említtetni láttam, előzetesen csak annyit tartok szükségesnek jelezni, hogy e kérdésben az első percztől fogva, a melyben e szerencsétlen törvényjavaslat napvilágot látott, e párt kebelében a legkisebb eltérés sem volt az iránt, hogy a lehető leghatározottabban vissza kell azt útasítani. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Nincs a 48-as és függetlenségi pártnak tudtommal egyetlen tagja sem, a ki ez iránt csak egy perczig is habozott volna. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Áttérve magára a javaslatra, midőn azt bírálat alá veszem, különösen három kérdésre fogom kérni a választ. Ha a válasz kedvező, el kell fogadnunk; ha kedvezőtlen, nem szabad elfogadnunk a javaslatot.

Az első kérdés az: igaz-e, hogy a t. kormány a javaslattal egy új közös intézményt akar létrehozni, hogy a consuli bíráskodást közössé akarja tenni Ausztria és Magyarország közt, igen vagy nem? Ha erre a kérdésre bebizonyúl, a mit bebizonyítani nem nehéz dolog, hogy igenis közös intézményt akar teremteni, akkor előáll a második kérdés: igaz e, hogy a consuli bíráskodás kérdésének oly módon való megoldása természetes és szükségszerű folyománya a létező közjogi alapnak vagyis a 67-iki kiegyezésnek?

Ha erre a kérdésre is megadjuk a választ, akkor egy alternativ kérdés előtt állunk. Vagy nem áll az, hogy ez az intézkedés szükségszerű folyamánya a 67-iki kiegyezésnek: és akkor kérdeznem kell, hogy mi indítja a kormányt arra, hogy minden kényszer nélkül, szabad jószántából újból feláldozzon a magyar államiságból egy jó nagy darabot; *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* — ha pedig a törvényjavaslat a létező közjogi alapnak természetes, szükségszerű folyománya: akkor előáll az a kérdés, hogy mily következtetésre kell jutnunk oly alaptörvénynyel szemben, a mely szükségszerűleg ily folyományra vezet. *(Úgy van! Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Igyekezni fogok e kérdésekre, a mennyire a tárgy természete megengedi, a lehető legrövidebben felelni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első kérdésre, tudniillik arra, hogy csakugyan új közös intézményt teremt-e a javaslat és közössé akarja-e tenni a consuli bíráskodást: azt hiszem, legjobban és legvilágosabban megfelel magának és javaslatnak szövege. Mindjárt a 2. §., a mely az elsőfokú bírósággal foglalkozik, megállapítja azt, hogy a már kirendelt

Digitized by Google

consuli hatóságok a bíráskodást eddigi hatáskörükben gyakorolják, jövőre pedig gyakorolni fogják azon hatáskörben, melyet a közös külügyminister a két állam ministeriumával egyetértőleg meg fog állapítani; vagy mondjuk megfordítva, a mi egyre megy ki, mert az egyetértés már garantírozva van örök időkre, a mit a két állam ministeriuma — hogy szó szerint idézzem — a közös külügyministerrel való érintkezés után fog megállapítani.

Azt hiszem tehát, hogy a t. minister úr maga sem fogja tagadni azt, hogy az intézkedésnek ez a része csakugyan közösügy. Mondhatja reá, hogy régi közösügy; de hogy most törvénybe iktatja, ezt remélem, tagadni nem fogja. Hatványozva van ez a közösügy azzal, hogy alapja az absolut korszakból származó egy császári nyilt parancsban gyökerezik. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hogy csak a legfőbb pontokat idézzem: a főtörvényszék felállítása módjánál, úgy az elnők, mint a főbírák kinevezésénél mindenütt ott van a közös külügyministernek közvetlen befolyása; bizonyos dolgokban pedig, minő például a szervezési és ügyviteli szabályok megállapítása, túlnyomó részben, a minister úr eredeti szándéka szerint a fegyelmi hatalom gyakorlása teljesen a közös külügyministerre volna bízva.

A közösügynek legpregnánsabb kifejezése a 9. §-ban van, mely elrendeli, hogy úgy az elsőfokú consuli bíróságok, mint a consuli főtörvényszék a császár és király nevében hozzák meg az ítéleteket. És ha ez még nem volna elegendő és utóvégre azt mondhatná a t. minister úr, hogy ez mind csak alaki része a törvényjavaslatnak: itt van a meritum is. A 12. §-ban világosan ki van mondva, hogy az eddigi törvények és szabályok, a melyek szerint ezek a most fennálló elsőfokú consulok ítélnek, kivéve a 10. §-ban előrsorolt specialis jogviszonyokat, fenmaradnak jövőre is a magyar honosokra nézve.

Azt hiszem tehát, hogy világosabban, kézzelfoghatóbban nem lehet a közösügyet kifejezni, mint az a jelen törvényjavaslatban kifejezésre jut. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Nem hiányzik a színezés és a közösügy bizonyos árnyalata sem. Itt van a paritásnak szentelve egy pont; hivatkozott is reá a t. előadó úr. Ez a 11. §., mely a védenczekről szól. Azt mondja, hogy a védenczek nem tekintetnek magyar állampolgároknak. Ha azonban védelembe fogadásuk alkalmával kijelentik, hogy magyar állampolgárok akarnak lenni, hogy magukra nézve a magyar állampolgárokra érvényes jogszabályokat akarják igénybe venni: akkor igenis, ezt megtehetik. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy szabály szerint a védencz a ki magát az osztrák-magyar monarchia consuli bíráskodási protectiója alá helyezi, osztrák állampolgárnak tekintetik; kivételképen azonban, ha maga kivánja, megengedik neki kegyesen, hogy magyar állampolgárnak is vallhatja magát. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És erre mondja a t. előadó úr, hogy a paritas teljes mértékben kifejezésre jut e törvényjavaslatban!

A 9. §., mely azt rendeli, hogy az ítéletek a császár és király nevében hozassanak, hatványozott fontossággal bír, ha kapcsolatba hozzuk a 14. §-al, mely így hangzik: „A magyar korona országaiban székelő bíróságok egyrészről és a consuli bíróságok másrészről egymásnak oly módon tartoznak jogsegélyt nyujtani, mint egy és ugyanazon ország bíróságai egymás között."

Mi fog tehát történni, ha egy magyar királyi törvényszék elnöke levelezni fog ugyancsak valamelyik, ezen országhoz tartozó s ezen ország törvényszékeivel egy testet, egy szerves organumot képező más törvényszék elnökével, a ki a császár és király nevében hirdet ítéletet? Nem is szólok arról, hogy a t. minister úr nagy bölcsen az egész törvényjavaslatban egy árva szóval sem érinti a nyelv kérdését; nem magyarázza meg sem ő, sem a bizottság indokolásában azt, hogy miként fog az történni a gyakorlatban, hogy tudniillik az illető elnökök egymást felváltván, abban az időszakban, midőn osztrák elnök fog elnökölni, és magyar honos fölött hozatik ítélet, az elnök, igen természetes, magyarúl nem tudván, németül fogja kíhirdetni azon ítéletet, a mely esetleg magyar állampolgár felett hozatik; ennek fejében pedig kapjuk azt a reconpensatiót, hogy meg lesz engedve a magyar elnöknek hasonló esetben szintén németül hirdetni ki az ítéletet. *((Derültség. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Másként ezt elképzelni nem tudom.

Van még egy kérdés, a mely látszólag kicsiny de közjogilag nagy fontossággal bír s a mely a törvényjavaslatban szintén nincsen meg említve. Ez a czímer kérdése. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* Minden törvényszéki, különösen főtörvényszéki épület homlokzatán künn szokott lenni az állam czímere s a főtörvényszéken, bírói nyomtatványaikon, kiadványaikon is használni szokták az állam czímerét. Mi fog tehát történni most, milyen czímer fog majd azon az épületen ragyogni, melyben ez az új főtörvényszék lesz elhelyezve.

A t. miniszter úr, mint indokolásából látszik, sehogy sem akarja elismerni, hogy itt új közösügy teremtetik s azért ismételve nevezi e javaslatot nemzetközi egyezménynek és hogy ezt be is bizonyitsa, kiemeli különösen, hogy az egész törvényjavaslat hatálya csak 10 esztendőre van megállapítva. Ha a t. minister, vagy általában

Digitized by Google

magyar minister legelőször nyujtana be e teremben olyan javaslatot, a mely 10 esztendőre szól, meglehet,' hogy e körülmény valakit elcsábítani. De azon tapasztalatok után, a melyek mögöttünk vannak a tíz éves közösügyekkel kapcsolatban, kérdem: hiszi-e komolyan a minister úr, hogy ez adja meg a nemzeközi jeleget, és hogy abban valami megnyugtató van, hogy ez az állítólagos egyezség egyelőre tíz esztendőre van megkötve? Csodálkozom, hogy épen a t. minister úr megbirt feledkezni arról, hogy milyen kevés garantia rejlik ebben a tíz esztendőben. Hiszen meg kellene emlékezni, arra, hogy akkor, a midőn ő legelőször ült azon az oldalon, *(A jobboldalra mutat.)* épen azért vált ki a kormánypártból, mert egy ilyen tíz éves egyezmény megváltoztatását nem birta az ellenzék keresztülvinni, pedig a világos törvény mellettünk szólott. Ez tehát nem változtatja meg a dolgot, s azt hiszem jóhiszeműleg kétségbe vonni nem lehet, hogy itt világos közösügy van megállapítva. *(Úgy van! Úgy van! bal- és szélső baloldalon.)*

Ha tehát az így van, akkor előáll a második kérdés: vajjon csakugyan igaz e az, hogy ilyen intézkedés természetes következménye a fennálló közjogi alapnak, vagyis a 67-iki kiegyezésnek? És itt egyúttal áttérek a két indokolásra is. Erre a kérdésre a bizottság indokolása feltétlenül és határozottan igennel felel. Azt feleli ugyanis mindjárt jelentése első oldalán, hogy a törvényhozás cselekvési körét egy részről az korlátolja, hogy az 1867-ik évi XII. t.-cz. szerint, a melynek 8. szakasza értelmében a consuli szervezet kétségtelenül közös organumot képez, a consulokat, külföldön élő honosaink és védenczeink felett első fokon itélő bíróságoknak, nemzetközi szerződések és az idézett alaptörvény értelmében, állandó tényezők gyanánt el kell fogadnunk. Ezt ismételte az imént a t. előadó úr még sokkal erélyesebb szavakkal és kifejezésekkel, mondván, hogy ezek soha meg nem szüntethető közegek. Már bocsánatot kérek a t. előadó úrtól, de nem tanúlmányozta jól azt a törvényt, a melyre hivatkozott, a mennyiben nemcsak hogy ez állandóan és örökre a törvényben megállapítva nincsen, hanem erről a törvényben egy árva szó sincsen; sőt abból, a mi a törvényben benne van, világosan lehet és kell következtetni, hogy ez alatta nem is értetődik.

Mert mit mond a hivatkozott törvényczikk? E törvényczikk 8. §-a — s ez fontos — azt mondja, hogy a pragmatica sanctióból folyó közös és együttes védelemnek egyik eszköze, a külügyek czélszerű vezetése. E czélszerű vezetés közösséget igényel azon külügyekre nézve — méltóztassanak figyelni arra, hogy nem azt mondja, hogy a külügyekre, hanem azon külügyekre nézve — a melyek az ő Felsége uralkodása alatt álló összes országokat együtt illetik." És a végén ismétli megint, hogy ennélfogva a birodalom diplomatiai és kereskedelmi képviselete a külföld irányában és a nemzetközi szerződések tekintetében felmerülhető intézkedések mindkét fél ministeriumával egyetértőleg és azok beleegyezése mellett a közös külügyminister teendői közé tartoznak. Ezen külügyeket tehát Magyarország is közösöknek tekinti.

Ez mit jelent? A törvény világosan megmondja, hogy a külügyek vezetése annyiban kell, hogy közös legyen, a mennyiben a védelem ezt mulhatatlanúl megköveteli, hogy ezen külügyeket tehát az ország elismeri és a külügyeknek ez a része feltétlenül a külügyminister intézkedése alá van bocsátva. De azt, hogyha mi, a mint azt az előadó úr maga is igen helyesen megkülönböztette, a consulokat egy egészen más functióval, a mely consuli hatáskörüknek közvetlen és okvetlenül integrans részét nem képezi, ruházzuk fel; felruházzuk az igazságszolgáltatás egy részével; hogy ez is azután a közös külügyminister hatalma alá bocsáttassék: nemcsak e törvényből kiolvasni nem lehet, hanem annak szelleme világosan azt mutatja, hogy a törvényhozó ezt beleérteni nem is akarta. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Menjünk tovább! Ott van az 1867 : XVI. törvényczikk specialis része, mely a consulokra vonatkozik. Vajjon itt ki van-e mondva az, a mit a t. előadó úr abból ki akar magyarázni? A 6. §-ban ennyi áll: »A kereskedelmi hajók, tekintet nélkül azoknak, valamint legénységüknek illetőségére, mindazon ügyekben, melyek külföldön való oltalmukra és érdekeik képviseletére vonatkoznak, az ott székelő császári és kir. consulatusoktól és felsőbb vonalban a közös külügyministertől függnek.« Tehát a kereskedelmi hajók és azok legénysége; más alattvalókról, kik ott tartózkodnak, szó nincs. Aztán így folytatja. »Minden egyéb tekintetben a tengerészeti és kikötői közigazgatás a két államterület mindegyikében az illető kereskedelmi minister legfőbb vezetése alatt áll, mely lehetőleg összhangzatos módon fog intéztetni.« Tehát itt sem egyik, sem másik törvényben oly passus nincs, melyből azt lehetne következtetni, hogy a törvényhozó a consuli bíráskodást a közös külügyminister alá akarta volna helyezni.

A t. minister úr valamivel óvatosabb az ő indokolásában. Nem mondja ki oly határozottan, mint az előadó úr, hogy okvetlenül és meg nem szüntethető módon örök időkre meg van állapítva az első fokú bíráskodás a közös alapon. Ő csak érinti ezt és mellesleg. Csak annyit mond erre nézve: »Azért kellett ez intézkedéshez

Digitized by Google

nyúlni, mert hisz azon bírákat, különösen a felsőbb törvényszéknél bele kellett hozni a consuli kötelékbe, azon czélból, hogy ők is élvezzék azon jogállást és mentességet, melyet a nemzetközi szerződések biztosítanak.«

Máskülönben a t. minister úr sokkal magasabb szempontra helyezkedik: fölemelkedik a nemzetközi jog magaslatára és előadja, hogy e téren a reform vezéreszméje az egyesülés és különösen az, hogy a másodfokú bíróság ott a helyszínén legyen, és megmagyarázza azon viszszásságokat, melyek abból származnának, ha az elsőfokú bíróság ott volna az idegen államban, a másodfokú pedig itthon.

Engedjen meg a t. minister úr, hogy az elsőt, a köteléket illetőleg elmondjam szerény nézetemet azzal az új nemzetközi elmélettel szemben. Szerintem mihelyt meg van állapítva nemzetközileg az az exterritorialitás, melyből az idegen országban a consul jogállása és mentessége származik és különösen mihelyt meg van mondva, hogy honosainkra nézve nem fogjuk igénybe venni az idegen állam jogrendjét és ez beleegyezik abba, hogy mi magunk bíráskodjunk: akkor aztán méltóztassék elhinni, annak az államnak, a mely abba beleegyezik, tökéletesen mindegy, akár consulnak nevezik azt, a ki ítéletet hoz, akár másnevű bírónak.

Hogy ez nem a levegőből van merítve, hanem a gyakorlatból: hivatkozom Olaszország példájára és ez egyúttal felelet lesz arra, hogy mégsem oly rendkivüli dolog az, hogy a másodfokú törvényszék itthon legyen a hazában és csak az elsőfokú künn; hivatkozom Olaszországra, a mely utovégre is elsőrangú tekintély ezen a téren, mert az olasz köztársaságok voltak azok, a melyek keleten a consulátusi intézményt megteremtették. Mikép van ez ma Olaszországban? Össze sem lehet hasonlítani, sem honosaink számát az olaszokéval, sem pedig mi érdekeink csekélyebb voltát azon érdekekkel, a melyekkel Olaszország van keleten engagirozva. S az olaszok mégis nagyon egyszerűen oldották meg a kérdést. Az elsőfokú bíráskodást végzi a consul vezetése alatt egy olasz bíróság, a mely a békebírósághoz hasonlít és csaknem juri természetű, úgy, hogy mindig az illető helyen tartozkodó olaszok közül hív meg a consul egy-két olasz polgárt és ezekkel constituálja a bíróságot, mintegy esküdszék módjára s így mondják ki az ítéletet. A menynyiben egyik-másik fél az ítéletbe bele nem nyugszik: akkor folyamodhat első sorban az Anconában felállított legközelebbi másodfokú törvényszékhez; és ha ez sem elégíti ki: akkor fordulhat a római semmítőszékhez. Micsoda nehézségekbe került volna tehát, ha mi is ezen a módon oldjuk meg a kérdést? Felfogásom szerint nem az volt a mi bajunk, hogy nem volt Konstantinápolyban főtörvényszék; hanem az, hogy — és ebben áll a sérelem — az elsőfokú bíróság az osztrák törvények szerint ítél a magyar polgárok felett. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ezen a bajon kellett volna segíteni t. ház. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De ha ez így van és ha t. minister úr intézkedése nem folyik szükségszerűleg az 1867-iki kiegyezésből: akkor kérdeznem kell, hogy mi indítja a t. kormányt arra, hogy önként lemondjon a magyar állami önállóság egyik fontos részéről; mert hogy ez tényleg az: arra nézve vagyok bátor egy nagy nemzetközi jogi írót, Teulet idézni, a kinek tekintélyét bizonyára a t. minister úr is elismeri s a ki ezt mondja: »L'indépendance du pouvoir judiciaire est comprise dans la definition même d'un État souverain«; vagyis, hogy az állami fönhatóság fogalmában benn van az igazságszolgáltatás függetlensége is. E nélkül állami függetlenséget képzelni sem lehet. *(Élénk helyeslés bal felől.)* S ha ezt a mondást a t. minister úr mint tekintélytől származót, helyesnek ismeri el: akkor helyesnek kell elismernie ennek ellentétét is, hogy tudniillik a közös igazságszolgáltatás fogalma kifejezi a közös állam fogalmát is. *(Élénk helyeslés bal felől. A minister tagadólag int.)*

A t. minister úr fejét rázza. Tudom, hogy ezzel mire czéloz; hiszen az indokolásban ismételve van és a t. előadó úr is nagy hangon jelezte, hogy vannak más államok is, melyek más államokkal együttesen végeztetik a bíráskodást.

Engedelmet kérek, nem lehet ezeket az eseteket összehasonlítani. Ott van Egyptomban az igazi nemzetközi főtörvényszék, melyet maga az egyptomi kormány a saját költségén állított fel s a mely a saját bíróihoz odahívja az illető nemzetek bíróit, hogy a saját ügyeik felett maguk intézkedjenek, olyan törvények alapján, melyeket ők együttesen állapítottak meg — természetesen a szokásjog teljes respectálásával. És itt megjegyzem mellesleg, hogy a t. előadó úr igen hosszasan kiterjeszkedett ezen szokásjogra, mintha bizony valaki azt megtámadta volna; bebizonyította, hogy nincs olyan állam Európában, mely mereven keresztül tudta volna vinni, hogy saját törvényeik legyenek uralkodók keleten a bíráskodásban, a nélkül, hogy tekintetbe vennék a szokásjogot.

Engedelmet kérek, nem azt kellett volna bizonyítani, mert ebben senki sem kételkedett; hanem méltóztassék azt bebizonyítani, hogy van állam, melynek törvénye azt rendeli, hogy akkor, a mikor a szokásjog eltérést nem követel, nem a saját maguk, hanem egy harmadik állam törvényei szerint ítéljenek. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Erre tessék nekem példát felhozni.

Digitized by Google

A t. minister úr különösen kiemeli Anglia példáját, mondván, hogy az is felállított 1864-ben egy főtörvényszéket. Jogi szempontból itt sem tennénk kifogást az ellen, hogyha a ministernek az lett volna épen a kedve, hogy proponáljon egy önálló magyar főtörvényszéket Konstantinápolyban. Talán ellenezték volna ezt pénzügyi szempontból, vagy azért, mert az ez időszerint nem mulhatatlanúl szükséges; de közjogi szempontból nem hiszem, hogy kifogása lett volna az ellen valakinek. Ép az a baj, hogy valamennyi módozatok közül a t. minister úrnak sikerült a lehető legszerencsétlenebbet választania. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)* Kérdem tehát, hogy mi indítja mégis a kormányt arra, hogy önként egy új közösügyet teremtsen?

Ha pedig a másik alternativa áll, hogy tudniillik csakugyan szükségszerű következménye, folyománya ez az intézkedés a 67-iki kiegyezésnek: akkor kérdem a t. ház mindegyik tagját, hogy milyen következtetésre kell jutni oly alaptörvénynyel szemben, mely szükségképen ily intézkedésekre vezet? Én a magam részéről egyszerű józan eszemmel erre más feleletet nem tudok adni, mint azt, hogy az oly törvényt rögtön, inkább ma, mint holnap, el kell törölni. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)* Be kell tömni, el kell temetni azon forrást, melyből oly mirigy származik, mint a minő az, hogy ez szükségszerű folyomány. *(Úgy van! bal felől.)* Ha ez így van, akkor a nemzet maga süt szégyenbélyeget a saját homlokára, ha ilyen törvényt megtűr a maga törvénykönyvében. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

De a t. minister úr, vagy helyesebben a javaslat, mert hiszen a minister úr még nem beszélt, erre más választ ad. *(Halljuk! Halljuk!)* A javaslat erre azt válaszolja, hogy ha az 1867-iki egyezménynek ilyen a folyománya, akkor ebből az következik, hogy ezt a folyományt kell törvénybe iktatni. Így azután mehetünk folyományról folyományra. *(Derültség és élénk helyeslés a bal és szélső baloldalon.)*

És itt engedje meg a t. ház, hogy egy perczre megálljak. Nagyon veszedelmes elmélet, nagyon veszedelmes lejtő ez a következtetés. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* És én kérdem, vajjon az e egy magyar államférfi feladata, hogy igyekezzék deductiók útján abból a törvényből, a mely, a mint ezt önök is elismerik, Magyarországnak függetlenségét bizonyos tekintetben megszorítja, minél tágabb magyarázat útján, mindig újabb meg újabb megszorítást következtetni? *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Nem első és legszentebb kötelessége-e az államférfiúnak, az hogy jól vigyázzon arra, hogy egy hajszállal se menjen tovább, mint a mennyi már a törvényben benne van. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Egyszer már tettem s most újból bátor vagyok ajánlani, hogy méltóztassék elolvasni Skóczia történetét. Megláthatja abból mindenki, hogy ez is milyen szépen, lassan és egymás után, folyományról folyományra olvadt be az az angol birodalomba. Méltóztassék elhinni, ámbár én nem vagyok barátja a nagy frázisoknak, nem is szoktam vele élni, de becsületes és őszinte meggyőződésemet fejezem ki akkor, midőn azt mondom, hogy a következtetés ezen lánczolata a melyet a t. minister úr ebben a javaslatban használ, nagyon könnyen belevezethet a Reichsrathba. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. ház! Befejezem fölszólalásomat egy szerény figyelmeztetéssel az igen t. minister úrhoz. *(Halljuk! Halljuk!)*

Igen jól tudom, hogy mi fog most következni. Nem kételkedem benne, hogy a t. minister úr e rossz törvényjavaslat mellett is ragyogtatni fogja dialektikájának fényét.

Csatár Zsigmond: Nem fog az már, csak ellenzék korában volt hatása! *(Derültség bal felől.)*

Helfy Ignácz: Hogy ragyogtatni fogja tudományos apparatusának egész gazdagságát és hogy a t. többség tapsokkal fogja kisérni beszédét.

Polónyi Géza: Nem hiszem *(Halljuk! Halljuk!)*

Helfy Ignácz: Fájdalom, abban sem kételkedem, hogy a többség a javaslatot el is fogja fogadni; mert hiszen a tapasztalás mutatja, hogy valahányszor közös törvényről van szó és minél nehezebb annak keresztülvitele, annál zajosabban tapsol a többség annak a ministernek, a ki ezt keresztülviszi.

Mindezeket tudom; de rólam senki sem mondhatja, hogy személyes rancune működik bennem, vagy hogy engem ez beszéltet. Ellenkezőleg, szívesen constatálom, hogy a mióta szerencsém van a t. minister urat ismerni, mi mindig a legrokonszenvesebb viszonyban voltunk. A magam részéről ezen érzelmet ma is fentartom és nem vettem észre, hogy ő változott volna irányomban ministersége óta. Nem a személyes érzelem, hanem a magyar hazafi szól tehát belőlem, midőn azt mondom, hogy ép azért, mert őszinte tisztelettel viseltetem a t. minister úr iránt, igazi sajnálkozással láttam az ő nevét a törvényjavaslat alá irva. És legyen arról meggyőződve, hogy nincs az a fényes dialektika a világon, nincs az a tudományos apparatus, nincs az a zajos taps, a mely képes legyen valaha kiköszörülni azt a csorbát, melyet a minister úr e törvényjavaslattal azon a magyar közjogon

Digitized by Google

ejtett, *(Helyeslés a bal- és szélső bal felől.)* melyet a nemzet és a korona épen az ő gondjaira bízott; *(Úgy van! a bal- és szélső bal felől.)* és hogy nincs az a fényes ovatio, mely képes legyen kiköszörülni azt a csorbát, melyet e javaslat azon reményeken ejtett, a melyeket eddig a nemzet nagy része a t. minister úr nevéhez kötött. *(Igaz! Úgy van! a bal- és és szélső baloldalon.)*

A magam részéről a törvényjavaslatot visszautasítom. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Balogh Géza jegyző: Gróf Apponyi Albert!

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen törvényjavaslat tárgyalásánál van egy gondolat, melyben mindnyájan találkozunk, tudniillik az a gondolat, hogy a consularis bíráskodás terén most tényleg fennálló állapotok nem tarthatók fenn és orvoslásra szorúlnak.

A t. előadó úr és az ő száján át az igazságügyi bizottság azonban még tovább megy és a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot a problema szerencsés megoldásának tartja, a mennyiben azt mondja a jelentés, hogy *(olvassa):* »biztos kézzel találta meg ez a javaslat a gyökeres orvoslásnak leghelyesebb módjait«, *(Derültség a bal- és szélsőbalon)* és hogy »a javaslat teljesen megfelel azon törvényeknek, melyek a magyar állam önállóságát biztosítják és megfelel igazságügyi souverainitásunk minden követelményeinek.«

Hát, t. ház, a mennyire egyetértek úgy a t. kormánynyal, mint a t. igazságügyi bizottsággal abban, hogy *(Halljuk! Halljuk!)* a consuli bíráskodás terén mutatkozó tényleges állapotok orvoslást igényelnek, hogy ennek a kérdésnek a megoldása szükséges; épen úgy bátorkodom némileg eltérő véleményben lenni azon második tételre nézve, hogy tudniillik ez a törvényjavaslat a fölvetett problemának szerencsés megoldása volna és hogy állami önállóságunk, különösen pedig igazságszolgáltatási souverainitásunk minden követelményének megfelelne. *(Úgy van! bal felől.)*

A javaslat tartalma, a javaslat által felállíttatni szándékolt intézmények vázlata röviden ez: *(Halljuk! Halljuk!)*

A consularis bíráskodást az első fokon közösnek állítja, közösnek ismeri el; a második fokon egy állítólag vegyes fölebbviteli bíróságot állít fel, mely végérvényesen ítél; ítél pedig úgy az első, mint a második fok ő Felségének a császárnak és királynak nevében; ítél pedig magyar állampolgárokra vonatkozólag a személyi status ügyek, az örökösödési jog körébe tartozó ügyek és a bűnügyek kivételével a t. előadó úr által sokat emlegetett levantei szokás jog módosításai mellett az osztrák jog szerint. *(Úgy van! Úgy van! Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez, t. ház, a kérdésnek azon megoldása, mely az előadó úr szerint megfelel a mi állami önállóságunk és igazságügyi souverainitásunk minden követelményének. *(Derültség és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Én, t. ház, a kérdés megoldására nézve teljesen ellentétes elvi álláspontot foglalok el. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Minthogy ugyanis a bírói hatalom gyakorlása semmi tekintetben, semmiféle törvény által, semmiféle részében közösügygyé nem tétetett *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és az ország állami önállóságának gyökerében megtámadása nélkül azzá nem is tehető: *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* követelem, hogy a bíráskodás külföldön tartózkodó azon honosaink fölött, a kikre nézve a különleges körülmények és az ezekre alapított szerződések a territoriális bíróság alóli kivételt és a hazai jogszolgáltatás elvét fentartották, mondom, követelem, hogy ezen honosainkra nézve a magyar igazságszolgáltatás, úgy az igazságszolgáltatási joggal felruházó fejedelmi rendelkezésben, tehát gyökerében, mint magában az ítélet kimondásában önálló és kizárólag magyar legyen. *(Hosszas élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Itt két elvi álláspont áll egymással szemben. Hogy melyik a helyes? azt a discussio fogja felderíteni. Első tekintetre mindenesetre az enyém mellett szól az elővélemény; mert az elővélemény — és ez közjogunknak egyik sarkalatos alaptétele — mindig az állam függetlensége, a magyar állami attributumoknak teljessége és önállósága mellett szól. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha valaki megszorítást akar állítani, mint olyat, a mely már létező törvényeinkben foglaltatik, avagy tervezni akar, mint ezután létrehozandót: arra nehezedik szorosan a bizonyításnak terhe, úgy azon állítására, hogy fennálló törvényeinkben a megszorítás benfoglaltatik, mint annak szükségére nézve, hogy egy ilyen megszorítást ezentúl létesíteni kell. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ennek következtében én, t. képviselőház, ámbár a vita kezdetén szólalok fel, czáfoló beszédet vagyok kénytelen mondani, mert az én álláspontom bizonyítás nélkül megáll mindaddig, míg annak ellentéte bebizonyítva nincsen. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Vizsgálnom kell tehát azt, hogy minő érvekkel bizonyítja úgy a t. kormány a törvényjavaslathoz mellékelt indokolásában, mint a t. előadó úr a jelentésben és most hallott — elismerem — rendkívül ügyes beszédében az

Digitized by Google

enyémmel ellentétes álláspontját, a törvényjavaslat álláspontjának helyességét.

A bizonyítás mindenekelőtt egy hiányban szenved: nem egészen világos, hogy minő alapra helyezkedik. Az egész törvényjavaslat és intézkedéseinek jellege sem egész világos. Nem tudjuk, vajjon a törvény minő részében alapúl a kormány álláspontja szerint már fennálló törvényeinken és minő részeiben alapúl egyezményeken. Az igazságügyminister úr indokolásában csak annyit mond a 20. §-nak indokolásában, hogy határozatainak tetemes része, ha nem is formailag, de lényegükben a monarchia második államával kötött egyezmény természetével bír. A t. előadó úr minket felvilágosít úgy a jelentésben, mint mai beszédében arra nézve, hogy legalább főbb vonásaiban mi az, a mi közjogunkból folyik — ő szerinte — és mi az, a mi egyezményen alapúl. Az előadó úrnak úgy jelentése, mint beszéde szerint közjogunkból és a nemzetközi szerződésekből folyna az első foknak magának, a szoros értelemben vett consuli bíróságnak a közössége, mert ezt nevezte az előadó úr ma is megszünhetetlen ténynek, ezt nevezi megmásíthatlan, állandó tényezőnek a consuli bíráskodás rendezésére irányúló minden actióban. Tehát szerinte az első foknak, magának, a consuli bíróságnak közössége a nemzetközi szerződésekből és az 1867 : XII. törvényczikkből folyna és a második foknak a rendezése, a konstantinápolyi úgynevezett vegyes törvényszék felállítása volna az, a melynél a jelentés szerint egész más álláspont jő tekintetbe, tudniillik az, a mi egyezményi természettel bírna és ez volna az, a mi 10 év után a maga lényegében — tehát nemcsak egyes részeiben — változás alá esik.

Ezzel szemben, t. ház, meg fogom kisérleni annak bebizonyítását, hogy az első foknak, a tulajdonképeni consuli bíróságnak közössége, sem a fennálló nemzetközi szerződésekből nem következik, sem a mai alaptörvényeinkben, különösen az 1867 : XII. törvényczikkben nem foglaltatik, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* hogy ellenkezőleg magának a consuli bíróságnak, mint nemzetközi intézménynek lényege magyar honpolgár felett az önálló magyar bíráskodást követeli és hogy 1867 : XII. törvényczikk olynemű intézkedéseket, a minők az elsőfokú bíráskodásra nézve ezen javaslatban foglaltatnak — olynemű felfogásokat, a minők annak indokolására felhozatnak, egyenesen kizár, úgy hogy az 1867 : XII. törvényczikk át van lyukasztva, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* félre van magyarázva, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* mint nemzeti garantia, hatályosságának egy részétől meg van fosztva, ha e javaslat törvénynyé válik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. előadó úr érvelése igen egyszerűnek látszik. Azt mondja, hogy a nem keresztény államok területén a bíráskodás jogával a consul van felruházva, sőt úgy fejezi ki magát a t. előadó úr, hogy a fennálló nemzetközi jog a bíráskodási jogot a consulok személyére szorítja; már pedig, úgymond, alaptörvényeink értelmében a consulok közösek, tehát igen természetes, hogy a consuli bíráskodás sem lehet más, mint közös.

Azt hiszem, t. ház, hogy ezen érvelésnek első részében a szavakkal való bizonyos játék foglaltatik; az előadó úr azonosít két fogalmat, a melyek a nemzetközi jog és gyakorlat terén nem azonosak: a külkereskedelmi képviseletet és a consult. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Igaz, hogy a consulnak egyik leglényegesebb kötelessége, feladata rendszerint a külkereskedelmi képviselet; de nem minden hatóság, nem minden hivatalnok, a kit consulnak neveznek, egyszersmind külkereskedelmi képviselő is; sőt épen a a consuli bíráskodás terén találkozunk az összes államok praxisában lépten-nyomon azon ténynyel, hogy consuli bíráskodásra felhatalmaztak oly tisztviselőt, a kit, igaz, hogy a szokásos kifejezéssel consulnak vagy consuli bírónak neveztek, a kinek azonban a külkereskedelmi képviseléssel semmi dolga nem volt. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Hogy ezt bebizonyítsam, t. ház, hivatkozom különböző államok gyakorlatára.

Franciaországban már 1778-ban abban a királyi parancsban, a melyben a consuli bíráskodás a keleten szabályoztatott, a király a constantinápolyi consuli bíróságra nézve a következőket mondja: »Rendeljük, hogy polgári ügyekben Konstantinápolyban, a hol consult nem tartunk, a bíráskodás a nemzet kebeléből kiszemelt három notable által gyakoroltassék, a kiket a mi konstantinápolyi nagykövetünk fog kinevezni.« Az igaz, hozzáteszi, hogy a kinevezésben a nagykövet meg fogja jelölni azt, hogy melyik lesz consuli czímmel felruházva: »à l'effet de rendre les ordonnances sur requêtes ou déclarations«; de hogy azért ezen tisztviselőnek, a ki a consul czímmel felruháztatott, a külkereskedelmi képviselettel bármi dolga lett volna, annak nyoma sincs. Az 1836-iki májusi franczia törvény a consuli bíráskodást szabályozván, azt mondja: »Les mêmes fonctions seront remplies ... à Constantinople par l'officier, que le roi aura désigné«, tudniillik a consuli bírósági functiot gyakorolja azon tisztviselő, a kit a király erre kijelöl.

Ennek a törvénynek alapján ugyanazon évnek augusztus havában a nagykövetségnek

Digitized by Google

első titkárát bízta meg ezekkel a teendőkkel, vagy őt, vagy azt a tisztviselőt, vagy bármely más egyént, a ki az első titkár távolléte vagy akadályoztatása esetén ennek helyettesítésével meg volt bízva. Hol van itt az összeköttetés a külkereskedelmi képviseltetés és a consuli bíráskodás gyakorlása közt?

1842-ben a franczia bíráskodásról szóló törvény alapján a nagykövetségi első titkár helyett a nagykövetség kanczellárját bízta meg a király a consuli bíráskodással. A consul névvel tehát gyakran találkozunk; de azzal a minőséggel, melyet a t. előadó úr okoskodása észrevétlenül belecsúsztatott, hogy az egyszersmind a külkereskedelmi képviseletnek organuma: ez a minőség nincsen azzal szükségképen összekötve.

Helfy t. képviselő úr Olaszország példájára hivatkozott. 1863 óta Franczia-ország, 1866 óta Olaszország a külkereskedelmi képviselettel megbízott tulajdonképeni consulok mellett külön consulbírókat tart, a kiknek szintén csak a neve az, hogy consul; de külkereskedelmi képviselettel nem bírnak.

Az 1879-iki németbirodalmi törvény azt mondja: »Der Reichskanzler kann neben dem Consul, sowie an Stelle derselben einem andern Beamten die Befugnisse des Consuls bei Ausübung der Gerichtsbarkeit übertragen.«

De minek fáradozzam én idegen példák idézésével. Hiszen maga ez a javaslat a konstantinápolyi úgynevezett felebbviteli törvényszéknél oly tisztviselőket ruház fel a consuli bíráskodási hatalommal, a kiknek semmi más functiojuk nincsen, mint az, hogy bírák, a kiket a consuli név csak díszit, de a kiknek consuli minősége a külkereskedelmi képviselet fogalmával semminémű összeköttetésben még csak a legtávolabbról sincs. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ezeket azért volt szükséges felhoznom, hogy bebizonyítsam, hogy a nemzetközi szokásjognak és a tételes szerződésnek azon kifejezéseiből, melyek a bíráskodást az idegen honosak felett a consulokra bízzák, oly összeköttetést kimutatni, oly következtetést vonni, mintha a consuli bíráskodás a consulokat megillető többi functiokkal elválaszthatatlanúl kapcsolatban volna, egyáltalában nem lehet; hanem, hogy a consuli bírói minőséget több állam nemcsak a functioban, a melyben ezt mindig meg kell különböztetni, hanem az organumban, az egyénben is külön szervezte. Már pedig, t. ház, ha ez így van, akkor a t. előadó úrnak a nemzetközi szerződésekre, a nemzetközi szokásokra fektetett összes okoskodásai összeesnek. Összeesik az az okoskodása, a mely azt akarja bizonyítani, hogy a consuli bíróság elválaszthatatlanúl össze van kötve olyan functioval, mely a mi törvényeink szerint igenis közös. És minő alapon lehet akkor állítani, t. ház, hogy Törökországgal szemben kötelezve vagyunk arra, hogy a bíráskodást csak közös tisztviselőre bízzuk? *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Még ha állana is az, a mit a t. előadó úr mondott — a minthogy nem áll — hogy a consuli bíráskodás a külkereskedelmi képviselettel szoros összeköttetésben van és attól elválaszthatatlan: még akkor is csak a monarchia két állama közt állapithatja meg a kötelezettséget; egy harmadik idegen hatalommal szemben azonban nem *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Az 1718-iki passaroviczi szerződésben használt kifejezéseket a pragmatica sanctiora s az 1867:XII. törvényczikk fogalmaira ráhúzni, rávezetni akarni csakugyan nagy anachronismus Mikor 1718-ban a császár és király, nem az ausztriai császár és a magyar király, mert akkor osztrák császár még nem létezett, tehát nem az osztrák állam császárja, hanem a római császár összes alattvalóira, így tehát Magyarország és Csehország stb. összes lakosságára nézve is, megnyerte azt a jogot, hogy tulajdon alattvalói fölött az ozmán birodalom egész terűletén az ő consuljai és dragománjai gyakorolhassák a bíróságot: akkor nemcsak a mai értelemben vett közösügyek nem léteztek, de a közösügynek alapja maga a pragmatica sanctio sem volt megkötve. És ezt nem pótolta a nemzetközi szokásjog; olyan kötelezettséget tehát, a mely idegen állammal szemben fennállana és a melynek alapján egy idegen állam tőlünk számon kérhetné, hogy vajjon a bíráskodással az ő terűletén megbízott valamely közeg közös-e, vagy nem — és akkor, ha nem közös, tőle a működést megtagadhatná: ilyet megállapítani egyáltalában nem lehet.

De a mi szerintem legmélyebb indoka annak, hogy a t. kormány és a t. előadó úr felfogása alapjában téves: az az, hogy ők úgy fogják fel a consuli bíráskodást, hogy mert az külföldön történik, a külföldi képviselet attributumának egyik kiegészítő részét képezi, holott ez a functio az által, hogy a külföldön működő, vagy akár a külképviseletben alkalmazott közegre ruháztatik, a maga természetét el nem veszti. Bírói functio pedig nem képviseltetése valamely államnak, vagy akár csak ezen állam alattvalóinak idegen állammal szemben, hanem az az állam egyik souverain jogának gyakorlása saját polgáraival szemben. És ezért, t. ház, igen helyesen figyelmeztetnek rá a nemzetközi jog tekintélyei, például Lerat és Dalloz, hogy a bíráskodási jog a consuloknál csak esetleges és accidentalis, hogy ők ennek gyakorlásában valóságos bírák, és hogy a bírói minő-

Digitized by Google

ség az által, hogy azt ők gyakorolják, nem változik.

Az egy sarkalatos tétele, t. ház, az egész consuli bíráskodási intézménynek, hogy az a hazai talajnak egy, a viszonyok és nemzetközi szerződések alapján kifelé tolt részét képezi, *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* hogy az idegen honos azokon a területeken, a hol consuli bíráskodás van, úgy tekintendő, mintha saját hazájának területén állana; *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon)* és minden szerződésnek egyik alapvető intézkedése az, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy saját törvényei és szokásai szerint kell az illetőnek igazságot szolgáltatni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Az intézmény nem kiegészítő része a külképviseletnek, az intézmény kiegészítő része a hazai bírói szervezetnek. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

Ha ez így áll, t. ház, pedig ezt tagadásba senki sem vonhatja, akkor kérdezem: melyik az a közös bírói intézmény ebben az osztrák-magyar monarchiában, melynek kiegészítő részeül tekinthető volna a consuli bíráskodás az ozmán birodalom kebelében? És ha ilyen nincs, akkor mely bírói szervezet kiegészítő részeül tekinthető a consuli bíráskodás? Egy nem létezőnek-e? Nem, hanem csak annak, a mi létezik: csak a magyar bírói szervezetnek a magyar honosokra nézve, az osztrák bírói szervezetnek, az osztrák honpolgárokra nézve. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)* Távol attól, hogy a consuli bíráskodásnak nemzetközi jellege azt követelné, hogy az intézmény közössé tétessék: magának a consulsági intézménynek szervezete, — mely az exterritorialitás fictioján alapúl, a mely az idegen honosnak a nem keresztény államok területén saját hazai bíróságát és saját hazai törvényeinek élvezetét biztosítja, — mondom magának e consulsági intézménynek alapgondolata kizárja azt, hogy a magyar honos külföldön is, consuli bíráskodás alatt levő területeken is, más mint hazai bíró s más mint hazai törvények alatt álljon. *(Zajos helyeslés és taps a bal- és szélsőbaloldalon.)*

A kérdés, t. ház, végre is oda megy vissza, hogy hazai törvényeink e tekintetben mit követelnek; mert a nemzetközi szerződések mindig az illető állampolgároknak saját törvényeire utalnak. Lássuk tehát közjogunkat.

Az az állítás, t. ház, hogy az elsőfokú consuli bíráskodásnak közössége az 1867: XII. t. czikkből folyik, egyike azoknak, melyeket a legnagyobb csodálattal hallottam, mióta e háznak tagja vagyok. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Gondolom a t. igazságügyminister úr lesz a legutolsó, *(Halljuk! Halljuk!)* a ki tagadja azt, *(Halljuk! Halljuk!)* a mit a háznak e padjairól *(az ellenzék padjaira mutat)* oly fényesen vitatott, hogy az 1867: XII. törvényczikknek a közösügyekre vonatkozó, a közös ügyeket megállapító intézkedései taxativ jellegűek, a szó legszorosabb értelmében veendők, hogy magyarázatok és analogiák alapján azokból új közösügyek létezésére következtetést vonni nem szabad.

Nézzük meg, t. ház, az 1867: XII. törvényczikknek azon szakaszát, a mely a napirenden levő tárgyakra nézve fontossággal bír. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez a 8. §., a mely így szól *(Olvassa)*:

»A pragmatica sanctioból folyó közös és együttes védelemnek egyik eszköze a külügyek czélszerű vezetése. E czélszerű vezetés közösséget igényel azon területekre nézve, melyek az Ő Felsége uralkodása alatt levő összes országokat együtt illetik. Ennélfogva *(Halljuk! Halljuk!)* a birodalom diplomatiai és kereskedelmi képviseltetése a külföld irányában és a nemzetközi szerződések tekintetében felmerülhető intézkedések mindkét fél ministeriumával egyetértésben és azok beleegyezése mellett a közös külügyiminister teendői közé tartozik.«

Méltóztassanak engemet felvilágosítani arra nézve, hogy e szakasz melyik részében foglaltatik benn a consuli bíráskodás. Én itt semmi néven nevezendő bíráskodásról egy sort, egy betűt sem olvasok, hacsak a külkereskedelmi képviseltetéshez nem akarja számítani! Bátor voltam kimutatni, hogy a külkereskedelmi képviseltetésnek, sem egyáltalán semmiféle képviseltetésnek ez nem képezi integrans részét. De ha képezné is, csak a külföld irányában való képviseltetésre nézve tekinthetnők közösügynek. *(Igaz Úgy van! balfelől.)* Oly állami attributumok közös gyakorlása, melyeket az állami hatalom saját honosaival szemben érvényesít, a minő a bíráskodás, legalább e törvény szövegezése által világosan ki van zárva. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Én megmondom, hogy a consuli a bíráskodás egész ügyére nézve mik tekinthetők közösügynek? Közösügynek tekinthető azon szerződések megkötése, melyek által a consuli bíráskodás jogát magunknak megszerezzük; közösügynek tekinthető a magyar bírósági tisztviselő bevezetése, számára az exequatur kieszközlése a külföldi hatóságoknál; közösügynek tekinthető a magyar bírói souverainitas gyakorlatának megvédése, ha az idegen hatóságok abba bárminő alakban bele avatkoznának; *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)* közös feladatnak tekinthető az, ha a magyar bíróság által külföldön hozott ítélet végrehajtásához idegen hatóságok jogsegélye szükséges, ezen jogsegély megszerzése; mert erre a magyar államnak a fennálló törvények szerint módja nincs. *(Igaz Úgy van! bal felől.)* A helyzet

Digitized by Google

az, mint midőn például a curia egy ítéletét kell a külföldön végrehajtani; akkor ennek végrehajtása végett igenis diplomatiai képviseltetésünkhöz fordúlhatunk a külügyminister útján. De vajjon ez azért megszűnik-e souverain magyar önálló igazságszolgáltatási cselekvény lenni? Abban a pillanatban, melyben a bírói hatalom gyakorlása maga bármi tekintetben közösnek elismertetnék: az 1867:XII. törvényczikknek nemcsak szellemén, hanem betűjén is tátongó rést ütnénk. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbalon.)*

T. ház! Ezzel még nem mondtam eleget. Ne méltóztassék az 1867 : XII. törvényczikket, a mint az az újabb interpretatioknál már szokássá vált, egyoldalúlag felfogni, mint oly törvényt, melynek egész tartalma csak abban áll, hogy az állami souverain jogok egyik részének közös gyakorlásáról intézkedik, hogy az közösügyeket állapít meg. Az e törvény intézkedéseinek csak egyik részét képezi. Másik része az, hogy garantiája a nemzeti függetlenségnek és állami önállóságnak, hogy fentartja világos szavakkal, a királylyal és a monarchia másik államával létrejött egyezmény ünnepélyességével, a pragmatica sanctio azon alapelvét, mely szerint Magyarország önálló független állam, *(Igaz! Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbal felől.)* semmi más országnak és államnak alávetve nincs. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbal felől.)* E törvény tartalma nemcsak nem kívánja, sőt e törvény azon részének — mely a másiknál nem kevésbbé fontos, mely az országnak állami függetlenségét újból affirmálja, új garantiák alá helyezi — e törvény másik részének megsértése az, hogyha bármely oly bíróságot ismerünk el, a mely bírói hatalmát nem kizárólag a magyar királytól, mint olyantól, hanem az osztrák császár és királytól nyert megbízás alapján gyakorolja. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A közösügyek terén egy fejedelmi cselekményben nyilványúl az 1867 : XII. törvényczikkben körülírt formák között az osztrák császár és magyar király souverainitása. De az ily fejedelmi cselekmények csak a közösügyek körébe sorozott intézkedések terén bírhatnak hatálylyal. *(Igaz! Úgy van! a bal és- szélső baloldalon.)* Ki van zárva, hogy oly fejedelmi cselekmény, mely az osztrák császár és magyar király souverainitásának együttes gyakorlását tartalmazza magában, bírói hatalmat ruházhasson magyar honosra; *(Helyeslés a bal- és szélsőbal felől.)* s ki van zárva, hogy a magyar honosnak más kutforrás és más souverenitás nevében szolgáltassanak igazságot, mint a magyar koronának és magyar királynak nevében. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Így tehát az oly bírónak, a ki hivatalát a császártól és királytól eredő megbízás alapján gyakorolja, a ki ítéletét a császár és király nevében mondja ki, az ilyen bírónak egész működésében és minden ítélkezésében közjogunk egy sarkalatos alaptételének negatioja nyilvánúl. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem szólok bővebben azon másik sérelemről, mely a jelen javaslatban foglaltatik s a mely már az első forumnál nyilvánúl. Ez abban áll, hogy a magyar honos szabály szerint az osztrák jog alá helyeztetik. Hiába iparkodott a t. előadó úr oly nagy apparatussal nyitott ajtót betörni s minket arra figyelmeztetni, hogy a helyi viszonyok figyelembe vétele szükséges; hisz ezt mindnyájan tudjuk. De a mit mi kívánunk, az az, hogy valamint a helyi szokások által módosítva az osztrák honosokra nézve az osztrák magánjog érvényesül, mint szabály, úgy a magyar honosokra nézve a helyi szokás által módosítva a magyar jog érvényesüljön, mint szabály. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső bal felől.)*

Az osztrák jognak felemlítésében és átértésében nagyon óvatos a ministeri indokolás és az mindenütt a »a tényleg fennálló jogszabályok és gyakorlatnak« neve alatt csúszik el; az előadó úr beszédében pedig a levantei jogszokásnak ismeretlen terjedelmű és ezért mindenfélének eltakarására elég tág köpenye rejtegeti azt. *(Tetszés és derültség bal felől.)* Szerencsére azonban itt van kezem közt az osztrák törvényjavaslat indokolása, mely e tekintetben nekünk teljesen tiszta bort önt poharunkba *(Halljuk! Halljuk! bal felől)* és a melynek erre vonatkozó tételét leszek bátor a t. háznak felolvasni. *(olvassa):* Dem Gesagten zufolge . . . *(Egy hang jobb felől: Hát németül idéz?! Nagy zaj és derültség a bal- és szélső baloldalon.)* . . . .

Nagyon fogok örülni, ha a t. képviselő úr, a ki úgy látszik, a német szót annyira nem tűri, hogy engem egy idézet rögtönzött lefordítására akar kötelezni, ezen dicséretes buzgalmát ennél fontosabb alkalmakra tartja fenn és ha akkor, a mikor mi a németesítés terjesztésével szemben a magyar nyelv terjesztésén munkálunk, *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* az ő buzgalmára és segítségére számíthatunk. *(Hosszantartó élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Az osztrák indokolás tehát az anyagi jog terén létesítendő állapotokat röviden és világosan ekként jellemzi: »Dem Gesagten zufolge sind für die Consular Gerichte in Hinsicht auf Rechtsanwendung folgende Unterscheidungen aufgestellt:

1. Für die österreichischen Staatsangehörigen in Statussachen und in Strafsachen das Recht des Heimatslandes angewendet.

2. Ebenso wird für die ungarischen Staatsangehörigen im Statussachen und in Strafsachen das Recht ihrer Heimat angewendet.

3. In den Rechtssachen, welche nicht zu

Digitized by Google

den Status- und Strafsachen gehören, werden für die österreichischen und für die ungarischen Staatsangehörigen die österreichischen Gesetze angewendet.« *(Zajos derültség. Felkiáltások a szélsőbalon: Éljen Szilágyi!)*

Polónyi Géza: Összetett állam!

Gr. Apponyi Albert: Ez, t. ház, a valóság az anyagi jog terén. Már most kérdem én: minő lealázó helyzetbe jut a magyar honosság az európai nemzetközi jogban? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Az egész consuli bíráskodás alapgondolata: a hazai bíró, hazai jog. Az angol, a német, a franczia, de sőt minden apró európai államnak honosa elmondhatja magáról: »civis romanus sum«; a consuli jogszolgáltatásnak alávetett területeken élvezi a hazai bíráskodást, a hazai törvényt; Európának összes nemzetei közül egyedül a magyar honos az, *(Fölkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Szégyen!)* a ki azokon a területeken, a hol a consuli bíráskodás dívik, sem hazai bírót, sem hazai jogot nem talál, csak kivételesen. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Thaly Kálmán: Még zászlónk sincs. Pedig az oláhnak is van zászlaja!

Gr. Apponyi Albert: A szabály: az osztrák jog uralma; kivételt képez a magyar törvény. *(Felkiáltások a szélső balon: Legyenek büszkék rá!)*

Egyetértek a t. előadó úrral abban, hogy ez vívmány, nagy vívmány *(Felkiáltások a szélsőbalon: Gyönyörű vívmány!)*; megengedem, csakhogy nem annak vívmány, a kinek számára a t. előadó úr azt vívmányúl tünteti fel: nem a magyar nemzet, nem a magyar állami eszmének, nem a magyar államiság megszilárdulásának, önállóságának. *(Zajos helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Az általam előadottakból folyik, hogy a consuli bíráskodást sem a létező törvények alapján közösnek el nem ismerhetem, sem közössé új törvény által szavazatommal átalakítani elő nem segíthetem. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt hiszem, hogy nincs annak semmi útjában nemzetközi és közjogi szempontból, hogy külön magyar consuli bírók alkalmaztassanak ott, hol azok, a kik a magyar igazságszolgáltatást vezetik, ezt jónak látják.

Nem zárkozhatom el attól, hogy minden helyen, a hol consulság van, pénzügyi nehézségekbe ütközik külön magyar consuli bíróság felállítása. De az ilyen helyeken is meglehet oldani a kérdést: tessék ez ilyen helyeken a consulnak külön magyar consulsági bírói megbízást adni; tessék őt a magyar király által az igazságügy minister úr előterjesztésére magyar consuli bírónak kineveztetni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ez ellen nincs semmi kifogásom. De már az ellen mindig küzdeni fogok, míg e háznak tagja leszek és a közügyekhez hozzá szólok, hogy a császár és király, ezen két souverainitás együttes gyakorlatából nyert megbizással legyen valaki bírói hatalommal felruházva, vagy hogy valaki ezen kettős souverainitásra való hivatkozással gyakorolhasson bírói hatáskört. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Áttérek már most a második forumra és bocsánatot kérek, hogy kénytelen vagyok az ügynek bonyodalmassága miatt terjedelmesen szólni; *(Halljuk! Halljuk!)* de szükséges szerintem ezt felvilágosítani minden egyes részletében. És daczára annak, hogy bővebben foglalkozom azzal, maradni fog még t. barátaimnak elég elmondani való, hogy annak egyes általam bővebben ki nem fejtett árnyoldalait kimutathassák.

A második forumra nézve pedig azt állítom, hogy még ha mindaz, a mit az első forumról mondtam, tévedés volna; még akkor is, ha az első forum közösségét el lehetne fogadni: sőt akkor fokozott mértékben perhorrescálnom kellene egy ilyen tisztán bírói fölebbviteli forum felállítását.

Bátor leszek ezt indokolni. Ha valamivel lehet az első forum közösségének indokolását megkísérleni vagy azt mentegetni, csak azzal a kapcsolattal lehet ilyet megkisérteni, a mely a külképviseleti hatáskör és a consuli bírói hatáskör közt többnyire fennáll; és bátor voltam kimutatni, hogy ezen érv egyáltalán meg nem állhat, hogy tarhatatlan; de ha valamivel, csak azzal az indokolással lehet szerencsét próbálni, hogy nem lévén elválasztva az első forumon az a consuli igazgatási functio a bírói functiotól, ezen két functio együttessége folytán válik a bíráskodás közössé az első fokon. De a második fokra nézve, a mely semmi egyéb, mint tisztán törvénykezésre szervezett hivatal, még ezt a magyarázatot, még ezt a mentegetést sem lehet megkísérteni. A második forum a maga egész ridegségében elénk állítja a közös osztrák-magyar törvénykezési intézményt.

És itt foglalkoznom kell egy kissé azzal a elmélettel, a melylyel a t. minister úr az indokolásban csak röviden érintett, de a melyre bővebben kiterjeszkedett az előadó úr, hogy tudniillik ez a bíróság nem közös, hanem vegyes. T. képviselőház, én magában véve ezt a megkülönböztetést nem tartom alaptalannak. De emlékeztet ez engem egy adomára. Midőn valamely apró német fejedelem fia — a ki igen rosz diák volt — vizsgázott, és a tanárok, hogy valamikép a vizsgán keresztül csuszhasson, a lehető legkönnyebb kérdéseket intézték hozzá; többi közt a történelmi tanár azt kérdezte tőle, hogy melyik évben volt a nagy franczia forradalom? s erre

Digitized by Google

ő fensége mindenki rémületére azt mondta: »1526-ban«; *(Derültség.)* csak a tanár találta fel magát rögtön s kezeit dörzsölve, nyájas mosolygás közt azt mondotta: »igenis fenség, kérem, ez a szám önmagában véve egészen helyes, csak ide nem illik egészen«. *(Hosszas élénk derültség. Zajos tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hát, t. ház, a megkülönböztetés a vegyes és a közös bíróság közt önmagában véve helyes; de ide nem illik egészen. *(Élénk tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* És ezt leszek bátor igazolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én elismerem, hogy a tervezett bíróság összeállításában megvan a vegyes intézménynek egyik kelléke, hogy tudniillik olyan elemekből van összealkotva, melyek küldetésüket két egymástól független fenhatóság önálló fenhatósági jogának gyakorlásából nyerik: a bírák egy részét a magyar király mint olyan, a bírák más részét az osztrák császár mint olyan nevezvén ki. De hiszen, t. ház, ha ez az eredet, ha ez a két különböző, egymástól független forrásból való származás elegendő volna arra, hogy valamely intézmény ne legyen közös, hanem csak vegyes: akkor nekünk közös ügyeink egyáltalában nincsenek, hanem csak vegyes ügyeink vannak; *(Élénk derültség és tetszés a baloldalon.)* mert a mi összes közös intézményeink a magyar állami souverainitásnak és az osztrák állami souverainitásnak önálló gyakorlásából keletkeznek. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Sem a külügyek közössége, sem a hadsereg közössége nem származik valamely egységes birodalmi összakaratból, a minő a törvényhozás terén nem létezik; *(Helyeslés a bal- es szélső baloldalon.)* hanem származik Magyarország önálló souverain törvényhozási akaratának gyakorlásából és Ausztria önálló souverain törvényhozási akaratának gyakorlásából, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélő baloldalon.)* tehát két különböző, egymástól független jogforrásból. *(Helyeslés bal felől.)* Csak valamivel távolabb van a forrás eredete a resultatumtól, mint itt, a bírói kinevezéseknél; de a dolog lényegében meg van az a kellék, hogy tudniillik az intézmény két egymástól független jogforrásból ered.

Már most, t. ház, ha ezen bíróságnak nem közös, de vegyes jellegében ezen az alapon megnyugszunk: akkor nagy reményem van, hogy a mi t. barátaink a ház ezen oldalán *(a szélsőbalra mutat)* megnyugvással fogják acceptálni a közjogi állapotot, ha megmagyarázzuk nekik, hogy hiszen nekünk nincs közös hadseregünk, hanem csak vegyes hadseregünk, nincs közös külügyministerünk, hanem csak vegyes külügyministerünk. *(Zajos derültség és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez a *(Halljuk! Halljuk!)* két különböző egymástól független souverainitásból való eredet, annak, hogy valamely intézmény, mondjuk tehát valamely bíróság nem közös, de vegyes legyen, csak egyik kellékét teszi; a másik kellék annak competentiájában, hatáskörében nyilvánúl. Vegyes bíróság és vegyes pör ezek correlált fogalmak. Ha ez a bíróság csak azzal a hatáskörrel bírna, hogy osztrák és magyar honosok közt vegyesen fölmerülhető perekben ítéljen: akkor el lehetne azt nevezni vegyes bíróságnak; de oly bírósági testület, a mely egységesen ítél akkor is, ha csupán magyar és magyar, és csupán osztrák és osztrák honpolgárok között forog fenn peres ügy, ez azután már nem vegyes, hanem közös bíróság. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. előadó úr hivatkozott a nemzetközi közös bíróságok létesítésére irányúló mozgalmakra. Hát ugyanarra hivatkozom én is, hogy az én tételemnek a helyességét bebizonyítsam. Ez a mozgalom létezik; és én ezt a mozgalmat a maga végczéljaiban és irányaiban magam is üdvösnek tartom, annak a zavarnak, a mely a consularis bíráskodás terén ma tényleg fennáll, enyhítésére, sőt talán elhárítására; de ez a mozgalom, talán egy néhány kisebbségben lévő tudóst kivéve, sohasem irányúlt arra, sohasem ment odáig, hogy egy és ugyanazon állam polgárai között felmerülő peres ügyek elintézésére is vegyes bíróságokat contempláljon. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Igy az egyptomi vegyes bíróság is, a mely már fennáll, csak akkor van hivatva működni, competentiája csak arra terjed ki, ha idegen honosok és egyptomiak közt, vagy a két külön idegen államhoz tartozó honosok közt van perről szó, és ezenkivül csak az egyptomban fekvő ingatlanokra vonatkozó ügyekben.

Az »Institut de droit international« kebelében több éven át folytak a tárgyalások ilyen független vegyes felső bíróságok létesítése felett, meg is van a tervezet, a melyet gondolom a müncheni közgyülésen az »Institut de droit international« magáévá tett.

Ebben világosan meg van mondva, hogy az intézmény nem foglalkozik azon peres ügyekkel, melyek egy és ugyanazon állam honosai közt forognak fenn; hanem csak azokat az eseteket contemplálja és csak azokra nézve látja szükségesnek az intézkedését, midőn két vagy több különböző állam honosai állanak egymással szemben.

Bokros Elek előadó: Hát Magyarország és Ausztria közt?

Gr. Apponyi Albert: Magyarország és Ausztria közt? Méltóztassanak akkor akként intézkedni, hogy Konstantinápolyban magyar bíróság fungáljon, midőn csupán magyar honosok

Digitized by Google

közt van per, és osztrák bíróság, midőn csupán osztrák honosok között, és méltóztassék azután ebből a két bíróságból közöset alakítani azokra az esetekre, midőn közös per lesz, és akkor tessék hivatkozni a nemzetközi mozgalomra; *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* de nem akkor, midőn magyar és osztrák bírákból álló collegiumot állítanak össze, mely mindig ítél, akkor is midőn csak magyar és magyar és csak osztrák és osztrák között folyik a per. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Erre a nemzetközi vegyes bírósági szervezetre nézve létezik igenis egy radicalisabb áramlat a nemzetközi jogtudósok között, *(Halljuk! Halljuk!)* a mely mindjárt az első fokon egészen nemzetközi alapon akarná szervezni az exempt bíráskodást.

Erre nézve polemia is támadt gr. Kamerowski és Martens hírneves jogtudós között, Kamerowski képviselvén azon radicalisabb áramlatot, a mely a most fenálló consuli bíráskodással teljesen szakítani kiván és nemzetközi bíráskodást kiván felállítani és erre Martens igen találóan jegyzi meg a következőt — nem tudom, hogy a franczia idézetet megengedik-e az urak — *(Derültség jobb felől. Halljuk! Halljuk!) (olvassa):* »Peut-être, monsieur Kamerowski suppose-t-il qu'il serait possible d'obtenir des gouvernements qu'ils changent de fond en comble leurs lois et réglements concernant les tribunaux consulaires en vue d'organiser le service des procès mixtes. J'en doute beaucoup pour ma part.«

Absurdnak — udvarias szavakkal absurdnak — nevezi a hírneves jogtudós azt a gondolatot, hogy csupán a vegyes perek kényelmesebb organisatioja számára az európai államok hajlandók lesznek lemondani arról, hogy saját honosaik közötti perekben kizárólag saját igazságügyi állami souverainitásukkal éljenek. *(Élénk tetszés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De, t. képviselőház, méltóztassék megengedni, hogy az olyan érvelésektől, a minők az európai nemzetközi felebbviteli bíróság létesítésére irányúló mozgalomból a jelen esetre vonatkozólag felhozatnak, minden komolyságot elvitassak. Egészen más dolog az, t. ház, ha az összes európai államok összeállanak és az exempt területeken mindnyájan egyetértőleg létesítenek egy közös nemzetközi bíróságot; mert fel sem tételezhető az, hogy az összes államok egy universalis respublicává akarnának összeolvadni és egészen más az, ha két állam összeáll és kölcsönösen egymás közt közössé teszi a bírósági souverainitás gyakorlását. Mutasson nekem erre a t. képviselő úr példát, mutasson arra, hogy Anglia és Franczia ország, vagy Németország és Olaszország, vagy akár Belgium és Hollandia, a kisebb államok is valaha arra a gondolatra jöttek volna, hogy idegen területen gyakorolható igazságügyi souverainitásukat in toto közössé tegyék stb. Igen is előfordúl, hogy valamely állam, bizonyos helyen, a hol nem látja érdemesnek és szükségesnek, hogy külön consulságot és consuli bíróságot állítson fel, egy barátságos hatalmat felkér arra, hogy vállalja el alattvalói érdekeinek gondozását, tehát a felettük való bíráskodást is; és nekem az ellen semmi közjogi kifogásom nem volna, ha egyes városokra egyes helyekre nézve, a hol semmiképen sem tartjuk szükségesnek honosainkról külön gondoskodni, Ausztriával ily egyességet kössünk; de ahhoz, hogy az egész bíráskodást a külföldön egymás karjaiba dobják és közössé tegyék, nem tudok példát. És ha valaki nekem erre példát mond, azt állítom, hogy a példát a mi esetünkben semmi körülmények közt sem tartom követhetőnek. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Ezzel áttérek, t. ház, a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat plausibilissé tételének azon motivumára, a melyek annak egyezményszerű vagy szerződésszerű természetéből vonatnak le. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt mondják, t. ház, hogy az állami souverainitás fenn van tartva, hogy az igazságügyi souverainitas csorbát nem szenved, mert hiszen mi azt elvileg fentartjuk és csak gyakorlására nézve egyezünk meg bizonyos körülmények közt egy idegen állammal.

Az a kérdés, t. ház, hogy megfelel-e ezen javaslat valamely egyezmény kellékeinek; megfelel-e különösen akkor, midőn egy oly felette fontos, felette kényes, a legnagyobb scrupulositással tárgyalandó ügyről van szó, mint a minő az igazságügyi souverainitás, ennek bármely része, teljes önállósága, annak gyakorlása, vagy arról való lemondás? Az a kérdés: lehet-e, szabad-e nekünk politikailag okosan Ausztriával egy ily egyezményt létrehozni a mi különleges viszonyaink között? *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Mindenekelőtt arra kell figyelmeztetnem, a miről itt a házban már sokszor volt szó, hogy Magyarországnak állami souverainitása alaptörvényeinken, az uralkodó házzal kötött alapszerződéseinken, a pragmatica sanction alapuló megtámadhatatlan közjogi tény ugyan; de hogy ezen meggyőződés a Lajtántúli államban, sajnos, épenséggel nem uralkodik, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* sőt ellenkezőleg a Lajtán-túli államban ezzel ellentétes felfogás uralkodik a tudományban is, a melyben a monarchiát — mint ma az előadó úr nyelvbotlásból tette — összetett államnak tekintik, beszélvén az Österreichisch-Ungarischer Gesammt-Staatról, a melynek területén Magyarország csak egy Staatsgebietet képez.

Digitized by Google

Ha tehát én szerződöm, egyezményre lépek az állami souverainitásnak bármely attributumára nézve a Lajtán-túli állammal — ismervén az ott lappangó szellemet, ismervén az ott mindenkor kifejezésre jutó felfogást — *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)*: az első feltétel, hogy az egyezménynek egyezményszerű jellege, hogy a magyar állami souverainitas teljességének a szerződő fél részéről történt elismerése, a lehető legkétségtelenebb alakban megtörténjék. *(Élénk helyeslés! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Nem azért, mintha a mi állami souverainitásunk arra reá szorulna, hogy a Lajtán-túli oldalról bármely tényező által elismertessék és ha ez el nem ismertetik, csorbát szenvedne; hanem ezért, mert egy államjogi szerződés létrejövetelének első kelléke az, hogy ha azt kétértelműség nélkül vagy önmegaláztatás nélkül megkötni akarjuk, biztosítva legyen a mi egyenjogúságunkra, a mi souverainitásunkra nézve a felfogások teljes azonossága. *(Élénk helyeslés Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha pedig a szerződésnek ünnepies formáját nem követeljük, a mit pedig a jelen esetben megkövetelendőnek tartanék, legalább kétségtelenné legyen téve a két szerződő fél akaratának egyöntetűsége. *(Élénk helyeslés! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Én most e második követelménnyel kezdem. Elolvastam az osztrák törvényjavaslatot és ennek dispositioiban igen lényeges pontokra nézve a magyar törvényjavaslattól eltérő intézkedéseket találtam. *(Úgy van bal felől.)* Eltérő intézkedés van négy öt szakaszban a következő irányban. A magyar törvényjavaslatban bizonyos rendeletek kibocsátására a magyar kormány és az osztrák kormány, tehát a két állam kormánya van felhatalmazva — az igaz — a közös külügyministerrel tartott értekezés után. Ugyanezen pontokra nézve az osztrák törvényjavaslat a közös külügyminister hatalmazza fel rendeletek kibocsátására a két állam kormányával egyetértőleg.

Az pedig, t. ház, nem mindegy, hogyha valami hatóság jelöltetik meg, mint rendelkező hatóság és a másik az azon másodsorban tekintetbe jöhető hatóság, a melyről nem is tudjuk, hogy egyetértésre kell-e jutni vele, vagy csak tudomására hozni, mert ez a kifejezés »értekezés«, azt hiszem, legalább érthető praecis jogszabályt nem képez, mert nem lehet tudni. . .

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Csak meghallgatandó!

Gr. Apponyi Albert: Tudomásúl veszem a t. igazságügyministernek azon nyilatkozatát, hogy a külügyministernek befolyása ezekben a szakaszokban — melyeket egyenként idézni nem akarok, mert hiszen mindenki ismeri, a ki a két javaslatot elolvasta — mondom, hogy a külügyministernek befolyása azokban csak arra terjed, hogy meghallgatandó. De ebben az esetben még nagyobb ellentét van a két javaslat között, a melyek egyikében a külügyminister intézkedik, a másika szerint csak meghallgatandó. *(Derültség. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Vannak még más eltérések a két törvényjavaslatnak intézkedő részeiben, a melyeket fel fogok sorolni az ezen tárgyra vonatkozó megjegyzéseim kapcsán. Tudom, hogy ezekre az eltérő intézkedésekre azt is lehet mondani, hogy hiszen ez még csak javaslat, az még le nem tárgyaltatott, e javaslat az osztrák parlament két házának tárgyalásai kapcsán módosítható, egyetértésbe hozható a magyar törvényjavaslattal; szóval lehet a teljes egyetértést az ügy további kifejlődésében helyreállítani és a bajt sanálni. De sokkal nagyobb baj — a miért én a jelen esetben ezen egyezményt legalább a mostani alapokon kizártnak tekintem — az, hogy az osztrák előterjesztésben és annak indokolásában attól a felfogástól, a melyet itt nekünk e javaslatot plausibilissé tenni és a melyet azt velünk elfogadtatni akarják, egészen ellentétes szellem és felfogás nyilvánúl. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ês ezt az osztrák javaslaton utólag eszközölt correcturákkal nem lehet elsimítani. Mert ha ez a javaslat, a mint mi azt most ismerjük, vissza is vonatik és új javaslatot nyújtanak is be, akkor sem fog a mostani javaslatnak jellemző volta megszűnni azokra a felfogásokra nézve, a melyek alapján a Lajtán-túli kormány czen ügy megoldását megkísérlette. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ezen állításomat, t. ház, bátor leszek néhány idézettel igazolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem szólok arról, hogy akkor, midőn a monarchia két államának kormányairól van szó, az osztrák törvényjavaslat »állam« helyett következetességgel ezt a kitételt alkalmazza: »Staatsgebiet«; pedig diplomaticus okmányokban s törvényjavaslatokban az egyes kitételek nem jelentőség-nélkűliek s meg van azoknak az értelmük; »Staats-gebiet« pedig más, mint »Staat«. Ha a magyar javaslat azt mondja: »állam« és ha ugyanakkor az osztrák javaslat azt mondja: »Staats-gebiet« — tehát állam-terület — akkor ez az eltérés, t. ház, nemcsak stilaris, akkor ezen eltérésnek meg van a maga oka. *(Úgy van! Úgy van! a bal és szélső baloldalon.)*

De, t. ház, az osztrák indokolás mindjárt kezdetén az első szakasznál nagy emphasissal elárulja azt az örömet, melyet neki e javaslat okoz. Azt mondja az első szakasznál: »Dieser Paragraph stellt den bedeutungsvollen Grundsatz an die Spitze des Gesetzes, dass die

Digitized by Google

Consulargerichtsbarkeit durch die Consulargerichte ohne Unterschied, ob die Rechtssache, welche der Gegenstand der Amtsthätigkeit ist, einen österreichischen oder einen ungarischen Staatsangehörigen betrifft, ausgeübt werde«.

Miért oly »bedeutungsvoll«? Jut-e eszébe, t. ház, az angol, a franczia, vagy olasz törvényhozásnak azt mondani, hogy a törvény élén az a jelentőségteljes elv foglaltatik, hogy a consuli bíráskodást consulok gyakorolják? *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Nagyon jól tudjuk, t. ház, hogy mi ebben a »bedeutungsvoll«; meg is érthetjük, mert, sajnos, gyakran volt alkalmunk az ebben lappangó szellemnek nyílvánúlását tapasztalni. De menjünk most tovább, t. ház. *(Halljuk! Halljuk!)*

A harmadik szakasznál elmondja az osztrák indokolás, hogy mért nem lehet a jelenlegi állapotot fentartani s hogy miért nem helyes az, hogy a consuli bíróságoktól a felebbvitel magyar vagy osztrák állampolgárra nézve mindig valamely osztrák törvényszékhez történik. Hiszen, t. ház, ehhez csak egy sor szükséges, egyszerűen azt kell mondani, hogy a két állam souverainitásának, a két állam függetlenségének ez nem felel meg. Nem, t. ház, nem ezt mondja az osztrák indokolás; hanem e helyett rőf hosszú fejtegetésekben azzal foglalkozik, hogy azért nem helyes az összes ügyeket osztrák terűleten lévő törvényszékhez utalni, mert magyar honpolgárokra nézve bizonyos esetekben a magyar jog alkalmasabb, a magyar jog ismeretét pedig az osztrák törvényszékeknél nem lehet feltételezni. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Hát t. ház, furcsa, hogy egy ilyen cardinalis intézkedés indokolásánál csak egy tizenkettedrendű opportunitási tekintetet hoznak fel, mert hiszen az osztrák bíró megtanúlhatja a magyar jogot status ügyekben és örökösödési ügyekben; a helyett, hogy a szembeszökő államjogi indokot hoznának fel. Ha ez nem jellemző azon szellemre nézve, a melyben a Lajtán-túl ezen ügyet felfogják: akkor nem tudom, hogy micsoda. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

És most mielőtt tovább mennénk ezen imádásra méltó őszintességgel szerkesztett osztrák indokolásban, látogassunk el előbb a magyar indokoláshoz. A magyar törvényjavaslat a Konstantinápolyban felállítandó törvényszék költségeire nézve nem tartalmaz semmi intézkedést és helyesen is; mert ha áll az, hogy az ott alkalmazott magyar bírák valóban magyar bírák s az osztrák bírák valóban osztrák bírák és csak olyanok: akkor e bíróság költségei nem is lehetnek közösek s a magyar indokolás meg is mondja világos szavakkal, hogy mindegyik állam a maga költségvetésébe veszi fel azon bíráknak a fizetését, a kik általa vannak kinevezve. A konstantinápolyi vegyes törvényszéknek, a javaslat terminologiája szerint szólva, költségei tehát nem közösek. Az osztrák javaslatnak 6. §-a pedig azt mondja: „Der Aufwand für das Consular-Gericht wird im Voranschlage des Ministeriums des Aeussern eingestellt." És az indokolás azt mondja hozzá: „Es entspricht der den Consulargerichten gegebenen Stellung, wonach ihnen die Rechtssachen der österreichischen und der ungarischen Staatsangehörigen zugewiesen sind, dass der Aufwand dem Etat des Ministeriums das Aeusseren überwiesen wird." Én is azt mondom „entspricht" tökéletesen megfelel a jelen törvényjavaslat szellemének. De mindenesetre jellemző, hogy az alatt, mialatt itt vegyes bíróságot mutatnak be nekünk, a melynek még csak költségei sem közösek: a Lajtán-túli indokolás e bíróság természetéből azt származtatja, a mit a javaslatba is bevettek, hogy ezen felfolyamodású consuli törvényszéknek költségei nem lehetnek mások, mint közösek. *(Élénk tetszés és derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

És valóban t. ház, az osztrák indokolás nem is labdázik a vegyesség és közösség fogalmaival, hanem az, midőn a 3. §-t megindokolja, egyszerűen azt mondja: „In Konstantinopel wird ein gemeinsames Consular-Obergericht errichtet." *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Én azt hiszem t. ház, hogy ha a magyar nyelvben különbség van a közös és vegyes közt, hát német nyelvben is van különbség a »gemischt és gemeinsam« közt és hogy annak, a mi Magyarországon vegyes törvényszéknek neveztetik, neve németűl nem „gemeinsamer", hanem »gemischter Gerichtshof«. *(Élénk tetszés és derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

És t. ház, mindezeknek betetőzéseként azon szakasznak indokolásánál, mely azt mondja, hogy úgy az első folyamodású consuli törvényszékek, valamint a felebbviteli főtörvényszék ítéletei a császár és király nevében mondatnak ki, az osztrák indokolás felkiált: »In der Bestimmung, dass alle Urtheile der Consular-Gerichte ohne Unterschied der Staatsbürgerschaft der Interessenten im Namen Seiner Majestät des Kaisers und Königs gesprochen werden, kommt die Einheitlichkeit dieser Institution zum Ausdruck.« *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

Már most azt kérdem: először egyezmény jellegével bírhat-e két oly törvényjavaslat, melyeknek intézkedései között oly lényeges eltérések, sőt ellenmondások vannak, mint azok, a melyeket idéztem? Ha ez egyezmény, akkor legalább annyit ki kell mondanunk, hogy olyan felűletességgel készűlt, mint a minővel nagyfontosságú ügyek megoldásánál eljárni nem

Digitized by Google

szabad. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)*

De t. ház, az állami souverainitás egyik attributumának, a bírói souverainitásnak nagy területeken való gyakorlására intézkedni, egyezkedni, szerződni, akkor, midőn a második szerződő fél minden lépten-nyomon elárúlja, hogy ő az én souverainitásomat elmagyarázni hajlandó *(Zajos helyeslés bal felől)*; mikor én bona fide azt hiszem, hogy vegyes bíróságot alkotok és ottan — még pedig sajnos, nekik van igazuk — közös bíróságról beszélnek; mikor én azt hiszem, hogy a bíróság vegyes természetéből kifolyólag történik az, hogy — ámbár semmiképen sem igazolható, de ezzel menthető, — a császár és király nevében ítélnek, ott pedig Einheitlichkeit der Institutionról beszélnek; mikor szóval oly felfogásokkal állunk szemben — melyeket bármennyire iparkodnak is az illetők elleplezni, nem képesek azokat elrejteni, mert kitör belőlük — mikor, mondom, oly felfogásokkal állunk szemben, melyek magának az egyezségre lépésnek pillanatában constatálnak a másik szerződő félnél a magyar állami souverainitás fogalmával ellentétes felfogásokat: akkor azt mondom, hogy ily felfogások mellett nem lehet és nem szabad szerződni. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Mert, ha ily feltételek mellett egyezkedem és szerződöm: akkor magam egyezem bele közjogunk cardinalis tételeinek elhomályosításába. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Azonban tovább megyek. Azt hiszem t. ház, hogy ha a szerződésnek minden külső formasága megvolna; ha a felfogások ellentétében azok a veszélyes momentumok nem is léteznének, melyekre rámutattam: akkor sem tartanám helyesnek az állami souverainitás egy lényeges attributumának gyakorlására nézve Ausztriával külön egyezményre lépni. *(Helyeslés bal felől.)* Megmondom, miért? Mi már úgyis Ausztriával szemben — mint én állítom, helyesen — a pragmatica sanctioból kifolyólag az állami souverainitás több részének gyakorlására nézve a közösséget megállapítottuk. Közösnek ismertük el és azzá tettük formailag a külügyet; közössé tettük nagyrészben a hadügyet. Hát, t. ház, a mi állami souverainitásunk teljessége úgyis a körülményekre való tekintettel sok, szerintem el nem kerülhető, de lényeges csorbát szenvedett. Áldozatokat hoztunk; de mi végből? A végből, hogy a többit meg biztosítsuk, hogy a többinek létezését annál szilárdabb alapra fektessük! *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Nekünk, t. ház, az úgyis már sok tekintetben egyes attributumoktól megfosztott állami souverainitás terén további engedményeket tennünk nem szabad. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Ez, t. ház, az a felfogás, a mely szerintem kiegészíti amazt, a melyre beszédem elején hivatkoztam, hogy tudniillik a közösügyek az 1867 : XII. törvényczikkben taxative fel vannak sorolva. Taxative fel vannak sorolva a létező jogállapotra nézve és azoknak a listája le van zárva, azokat a jövőre nézve szaporítani semmi körülmények között nem akarjuk. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

A nisus úgy is meg van arra és ez a dolog természetében fekszik. Egy oly monarchiának két állama közötti viszonyban, a melyek a két korona souverainitásának teljes fentartása mellett is egy fejedelem alatt állanak, mindig léteznek törekvések — különösen, hogy ha az egyik állam azzal a helyzettel még teljesen megbarátkozva nincs — a melyek a közös viszonyoknak és a közösügyeknek szaporítására törekszenek; ezekkel a törekvésekkel szemben a mi államunk integritására, állami souverainitásunk összes attributumainak fentartására senki más gondot nem viselhet és nem visel, mint mi magunk. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

És engem a jogfentartás nem vigasztal a jog tényleges gyakorlásának elvesztéséért. Mert én az állami jogoknak birtokát nem mint theoretikus birtokot tartom becsesnek, hanem becsesnek tartom, mint a nemzeti életnek tényleg működő tényezőjét. Egy nemzet csak úgy fejlődhetik önálló egyéniséggé, csak úgy gyarapodhatik és biztosíthatja magát, hogyha állami intézményeinek önállóságát és függetlenségét a lehetőség határáig fentartja; nem pedig az által, hogyha azok gyakorlása helyébe a jogfentartás egy egész kötetét helyezi el az országos levéltárban. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

T. ház! Én ezen javaslatban épúgy látok vétséget közjogunk ellen, mint azon előrelátó okosság ellen is, a mely kell, hogy minket vezessen minden oly ügynek elintézésében, melyben a monarchia másik államával érintkezünk.

Ugyan mi az a pragmatica sanctio? t. ház. Mi az a 1867: XII. törvényczikk? A közös védelemnek kimondása, mindkét állam együttes erejének védelme alá helyezése mindannak, a mi azok mindegyikének és összes polgárainak szent. Hát az legyen a közösügy, az legyen a közös védelem tárgya, hogy a mi államunk attributumait, hogy a mi honosságunk europai elismertetését, hogy a mi honosságunk díszét ne csak mi, de a monarchia másik állama is együttes erővel megvédje és viszont; nem pedig az, hogy azt kölcsönösen lerontsuk. *(Élénk helyeslés és tetszés bal felől.)*

Ne csináljunk tehát közjogi intézményeinkből lejtőt, a melyen mindinkább lefelé és lefelé csúszunk; hanem csináljunk azokból erősséget, a melynek falai között megvédhessük azt, a mi van és azt újabb és újabb biztosítékokkal megerősíthessük. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Digitized by Google

Ez, t. képviselőház, az az irányzat, melyet én követni óhajtok s a melyet követtem következetesen ezen oldalról mindenkor s a melyről soha lemondani és a melytől eltántorodni nem fogok. *(Élénk éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon.)*

Ezen irányzattal homlokegyenest szemben áll fejtegetéseim értelmében e törvényjavaslat, a melylyel foglalkozunk s azért úgy közjogi, mint politikai indokokból ezen törvényjavaslatot mellőztetni kérem és a helyett ajánlom elfogadásra azt a határozati javaslatot, a melylyel mi a kérdésnek a magyar bírói hatalom függetlenségének alapján való megoldását hozzuk javaslatba. *(Hosszantartó éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: A határozati javaslat fel fog olvastatni.

Balogh Géza jegyző *(olvassa)*:

»Határozati javaslat a consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyában.

A ház helyesli a kormány azon törekvését, hogy a consuli bíráskodásnál tényleg fennálló sérelmes állapot megszünjék.

Minthogy azonban a kormány által ily czélból beterjesztett és az igazságügyi bizottság által elfogadásra ajánlott törvényjavaslat az ország közjogi állásának, különösen pedig igazságszolgáltatási fenségjogának meg nem felel: a ház azt el nem fogadja, hanem útasítja a kormányt, hogy új törvényjavaslatot terjesszen a ház elé a következő főbb elvek alapján:

1. A consuli bíráskodást magyar honosok fölött ő Felsége a magyar király által, a magyar igazságügyminister ellenjegyzése mellett kinevezett consuli bírák a magyar király nevében gyakorolják; és pedig

2. ott, a hol azt a körülmények indokolják, külön magyar consuli bírák alkalmaztatnak; máshol maguk a consulok neveztethetnek ki magyar consuli bírákká.

Ez utóbbi esetben a kinevezés nincs kötve az 1869. IV. tcz. korlátaihoz.

3. A magyar consuli bírák a helyi viszonyok által követelt eltérésekkel, a hazai jog szerint ítélnek.

4. A magyar consuli bíráktól a felebbvitel hazai fel-törvényszékekhez történik.

5. A bírói illetőséget az alperes honossága állapítja meg.

6. A védenczek maguk állapítják meg, vajjon a magyar vagy az osztrák honosokkal kívánnak-e egyenlő elbánásmódban részesülni.

7. A külön magyar consuli bírákra, valamint a magyar bírói jelleggel felruházott consulokra — bírói minőségben — vonatkozó anyagi és alaki fegyelmi szabályok, a különleges viszonyoknak figyelembe vételével magában a törvényben állapítandók meg.

Gr. Apponyi Albert, Királyi Pál, Horánszky Nándor, ifj. Ábrányi Kornél, Hodossy Imre, Nagy István, Hock János, Hollaky Imre, Kudlovich Imre, Berger Ignácz, Ivády Béla, Gulner Gyula, Linder György, Bujanovits Sándor, Bernát Béla, Dessewffy Aurél, Mihályi Péter, Beőthy Ákos, Horváth Lajos, b. Andreánszky Gábor, Benedek Elek, Zay Adolf, Tomcsányi László, b. Kaas Ivor, Tolnay Gábor, Svastics Gyula, Melczer Géza, b. Sennyey István, gr. Wenckheim Frigyes, gr. Károlyi László, Wittmann János, Veszter Imre, Gaál Jenő, Kovács Albert, Balogh Géza, Bolgár Ferencz«. *(Élénk, hosszantartó felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Éljen Apponyi Albert!)*

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: T. ház! Azoknak az érdemére, a miket Helfy Ignácz képviselőtársam és Apponyi Albert képviselő úr felhoztak, az idő ily előhaladott stadiumában felelni nem akarok. *(Mozgás bal felől.)* Csakhamar eljön az alkalom, a midőn azokkal az indokokkal tűzetesen fogok foglalkozni és a midőn az ezen törvényjavaslat ellen felhozott vádakat, nézetem szerint, mint alaptalanokat, fogom, mint remélem, kimutatni. *(Felkiáltások bal felől: Meglátjuk!)*

Hanem, t. ház, jelenleg két tényleges helyreigazítást kell tennem, illetőleg felvilágosítást adnom, a mely már csak azért is czélszerű lesz, hogy a vita további folyamában a képviselő urak ennek tudatával is nyilatkozhassanak. *(Halljuk!)*

Apponyi t. képviselő úr is, Helfy t. képviselő úr is rámutatott arra, hogy a birodalmi tanácsurak házában fenforgott javaslatban és abban, a melyet én nyujtottam be a háznak, bizonyos szövegezési — és pedig a mint ők is mondták, nem jelentéktelen — eltérések fordulnak elő.

Erre nézve egyszerűen és röviden csak annyit mondok, hogy azok, a mik az általam benyujtott javaslatban foglaltatnak, a két kormány egyetértő tárgyalásainak eredményei. *(Egy hang bal felől: Hát a másik!)* Az iránt méltóztassék másutt, talán a Reichsrathban kérdést tenni. *(Élénk derültség.)*

B. Andreánszky Gábor: A Reichsrathba nem megyünk.

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: A kormány, midőn e javaslatot előterjesztette, igen természetesen olyan törvényjavaslat elfogadására hívja fel az országgyűlést, és — erről csak mint itt felemlített suppositumról szólok — ha netalán a monarchia másik államában egy ezzel egyező javaslat el nem fogadtatnék, vagy

Digitized by Google

egy ott előterjesztett javaslattal egyező, itt nem fogadtatnék el: nagyon természetes, magának a javaslatnak tartalma szerint is, hogy akkor abból semminemű törvény és ennélfogva semmiféle kötöttség és rendezés nem jönne létre. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ez az, a mit tényleges felvilágosításúl elmondani akartam.

Végűl még egy megjegyzést. *(Halljuk! Halljuk!)* Részemről arra nézve, hogy mi foglaltatik, mi nem a monarchia másik államában benyujtott javaslat indokolásában, szempontjaiban, vagy talán a sajtóban, vagy a ház előtt való érvelésben: arra nézve — mondom — én semmi felelősséget sem el nem vállalok, sem el nem fogadok. *(Helyeslés jobb felől.)*

Egyre azonban, *(Halljuk! Halljuk!)* a mit Apponyi képviselő úr felhozott, hogy a monarchia másik államától Magyarország igazságügyi souverainitásának — gondolom, ezt mondta — kifejezett elismerését egy ilyen egyezkedésnél kívánni és kikötni kellett volna: egyszerűen csak azt válaszolom, hogy soha Magyarország igazságügyi souverainitása kétségbe sem vonatott; *(Ellenmondások a szélsőbalon és felkiáltások: Phrázis!)* és én annak elismerését a Lajtán-túli államtól, vagy kormányától, vagy törvényhozásától sem nem kérem, sem ily lépés szükséges vagy helyes voltát el nem fogadom, *(Élénk helyeslés jobb felől.)* sem szerződési, sem semminemű más alkalommal; mert ez azon téves és gyengítő suppositiora vezetne, hogy erre nézve jogállásunk tisztázása legalább kivánatos. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ez az, a mit kijelenteni akartam. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Azt hiszem, az idő annyira előre haladt, *(Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Éljen Apponyi! Taps a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* hogy a tanácskozás folytatását a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülésre elhalaszthatjuk. *(Helyeslés.)*

Ezt tehát azon hozzáadással jelentem ki, hogy a holnapi ülésben fog a kereskedelemügyi minister úr válaszolni Polónyi Géza képviselő úrnak a tarifák tárgyában hozzá intézett interpellatiojára.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

458. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 18-án, szerdán

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja a beérkezett kérvényeket. — A közlekedésügyi bizottság jelentésének benyujtása a haraszti-ráczkevei helyi érdekű vasut engedélyezése tárgyában. — Az interpellatiós könyv felolvasása. — A consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Baross Gábor kereskedelemügyi minister válasza Polónyi Gézának a m. kir. államvasútak árúdíjszabása ügyében hozzá intézett sürgős interpellatiójára. — Gr. Andrássy Manó interpellatiója a vallás- és közoktatásügyi ministerhez a primási székhelynek Esztergomból Budapestre való áttevése ügyében. — Gr. Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi minister válasza gr. Andrássy Manó interpellatiójára.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, Josipovich Imre, gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a február hó 17-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Gr. Apponyi Albert képviselő úr kiván szólani.

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk!)* A jegyzőkönyvre nézve van észrevételem, illetőleg kérdésem a t. elnök úrhoz és a jegyzői karhoz. Az összes lapokban — keveseknek kivételével — az általam tegnap benyujtott határozati javaslatnak egy pontja tévesen van közölve. Határozati javaslatunknak első pontja t. i. így hangzik: »A consuli bíráskodást magyar honosok felett ő Felsége a király« stb. A lapok e pontot így közlik: »A consuli bíráskodást magyar-horvátok felett« stb. A különbség szembeszökő. Nem voltam képes a jegyzőkönyv felolvasásánál kivenni, vajjon e tévedés nem csúszott-e be a jegyzőkönyvbe is; és azért kérem a t. elnök urat: méltóztassék constatálni, vajjon a jegyzőkönyvben a szöveg helyesen van-e így »magyar honosok felett«, vagy így van-e »magyar-horvátok felett«. Az utóbbi esetben kérem, méltóztassék ezt a nyilvánvaló tévedésből eredt szövegezést az előbb említett értelemben kiigazíttatni. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: T. ház! A jegyzőkönyvben a határozati javaslat szövege úgy van felvéve, a mint az beadatott s annak első pontja szerint: »A consuli bíráskodást magyar honosok felett« stb. A lapokban tehát a szövegnek ez a része magától érthetőleg, tévesen volt közölve.

Gr. Apponyi Albert: Tudomásul veszem a szíves felvilágosítást és talán szabad azon reményemet kifejeznem, hogy a sajtó is tudomást fog venni erről a helyreigazításról.

Elnök: A jegyzőkönyv ellen más észrevétel nem tétetvén, azt hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a beszterczebányai egyházmegye

Digitized by Google

területén lakó róm. kath. tanítók egyesületének Halassy Gyula képviselő által beadott kérvényét, melyben az 1875. XXXII. tcz. módosítása iránt kérelmez;

Hajdu-Nánás 580 polgárának Irányi Dániel —, Rapp község polgárának Beniczky Árpád —, Tornya mezőváros képviselő-testületének és Szabad-Szent-Tornya község polgárainak Justh Gyula képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Ezen kérvények tárgyalás és jelentéstétel végett a kérvényi bizottságnak adatnak ki.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Neményi Ambrus, a közlekedésügyi bizottság előadója!

Neményi Ambrus előadó: T. ház! Van szerencsém bemutatni a közlekedésügyi bizottság jelentését a kereskedelmi minister úrnak a haraszti-ráczkevei helyi érdekű vasut engedélyezésére vonatkozó előterjesztése tárgyában. Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentést kinyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és annak idején napirendre kitűzni.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és idejében napirendre fog tűzetni.

Több előterjesztés nem lévén, következik az indítvány- és az interpellatiós könyv felolvasása.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Van szerencsém a t. háznak kijelenteni, hogy az indítvány könyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik.

Az interpellatiós könyvben a következő bejegyzés van: Február 17-én gr. Andrássy Manó, a jövendő herczegprimás székhelyének Esztergomból Budapestre leendő áttétele végett, a vallás- és közoktatásügyi ministerhez.

Elnök: Az interpelláló képviselő úr az ülés végén a meghatározott időben fogja megtenni interpellátioját.

Következik a napirend: az igazságügyi bizottság 681. számú jelentése a consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyában.

Szólásra következik:

Balogh Géza jegyző: Thaly Kálmán!

Thaly Kálmán: T. ház! A tárgyalás alatt levő törvényjavaslatnak közjogi részét a tegnapi felszólalók, Helfy Ignácz t. barátom és gróf Apponyi Albert t. képviselő úr oly alaposan, behatóan és érvekben gazdagon fejtették ki, hogy azokhoz alig lehetne hozzáadni valóm; legalább legkevésbbé sem érzem magamat hivatva arra, hogy ama fényes érveléseket gyenge tehetségemmel megtoldani még csak meg is kíséreljem. Kiváncsian várom ezekre a t. igazságügyminister úr nyilatkozatát, illetőleg tegnap igért czáfolatát. Nagyon kiváncsi vagyok erre s azt hiszem, e tekintetben nem vagyok az egyedüli e házban.

Csak egy körülményre bátorkodom még nyomatékosan felhívni a t. minister úr figyelmét, a melyre sem az indokolásban, sem a javaslatban nem találtam felvilágosítást. Nem szólok most a javaslatnak közjogi részéről, a magyar-osztrák közös vagy vegyes viszonyokról, hanem csak a Helfy Ignácz t. barátom által is már röviden érintett ama rendelkezésére kivánom a figyelmet felhívni, hogy a törvényjavaslat által tervezett konstantinápolyi consuli főtörvényszéknek, s általában a törvényesítendő — mert eddig tudvalevőleg nem volt törvényen alapuló — consuli bíróságoknak nyelve minő lesz és minő lesz állam-czímere, és pecsétje? Megvallom, ezekre sulyt helyezek, nem lévén előttem, közönyös a nemzeti jelvények megtartása vagy mellőzése, annál is inkább, mert nem szeretném nyelvünknek jogosult használatát az igazságügy teréről leszorítva látni. Mondom, nagyon kiváncsian várom ezekre a t. igazságügyminister úrnak felvilágosítását.

Ennek megjegyzése után, a dolognak egy más oldaláról óhajtok szólni s igen kérem a t. háznak kegyes figyelmét és engedélyét arra nézve, hogy ha némelyek előtt talán nem látszanék szoros összefüggésben lenni beszédem egyik vagy másik része magával az itt fenforgó törvényjavaslattal, mégis tekintettel az ottani általános visszonyok ismertetésére, méltóztassanak kegyes türelmökkel megajándékozni. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Nevezetesen azon alattvalók viszonyairól óhajtok szólani, a kik között előfordúló perlekedések fogják leginkább a consularis bíróságok tevékenységét igénybe venni.

A török szultán ő felségének még most is három világrészre kiterjedő birodalmában lévő magyar és osztrák alattvalók egymáshoz való viszonyait megfigyelve — a mint azokat magam a helyszínén, nemcsak a központban Konstantinápolyban, a hol e főtörvényszék felállítva lesz, hanem annak környékén, a kis-ázsiai és európai részeken tett kirándúlásaim és hosszabb tartózkodásom alkalmával megismerni szerencsés voltam — némileg talán eltérők nézeteim azoktól, a melyek felületes értesülések alapján iminnen-amonnan a hirlapi közlésekből olvashatók, pedig ezek lényegileg a tárgygyal nagyon is összefüggenek, mert hiszen első sorban a magyar, illetőleg osztrák alattvalók peres viszonyait szándékolja az egész intézkedés törvényesíteni. Szólanom kell némi párhuzam végett, érintőleg csak rövideden, más európai nagyhatalmak ottan élő alattvalóiról is,

Digitized by Google

hogy azok viszonyaival a magyar alattvalók viszonya összehasonlitható legyen.

A török nagy különbséget tesz az osztrák és a magyar alattvaló között, és igen helyesen, mert úgy gondolkozik, mint mi, a kik e padokon ülünk, és Madzsarisztánt mindig megkülönbözteti Ausztriától s míg a magyar alattvalókat kardasnak nevezi, addig az osztrákokat csak osztráknak hívja. Lehet, hogy a régi történelmi köztudatban gyökerezik a törökök e felfogása, a melyhez hozzájárúl a nemzetünk iránt ott tagadhatatlanúl nyilvánúló rokonszenv. Azt hiszem, mindkét rokonszármazású nemzet faji érdeke megkivánja, hogy e rokonszenvet ápoljuk és időnként felmelegítsük; ez nekünk csak javunkra válhatik, míg kárát ők sem érezhetik, sőt maguk is élénken érzik annak szükségét.

Azt hiszem, t. ház, nem hibázunk vele, ha itt is visszhangját adjuk azon velünk rokonszenvesen érző nemes nép iránt való sympathiánknak s elég utalni az 1877/78-iki háború alatt történtekre s a boszniai occupatióra, mely a magyarság, sőt az országgyűlési többség nagy ellenzésére történt s utalok arra a sympathiára, mely a törökök részéről a magyarok iránt ma is nyilvánúl. Nem szeretnők a mi békés szomszédainkat, vérrokonainkat törvényes birodalmukból kizavartatva látni, sőt igen is — tapasztalván azt a legbarátságosabb viszonyt, melyet ott élő honfitársainkkal folytatnak — e rokonszenvet a jövőre is mindjobban kifejezve óhajtanám látni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Mondom, t. ház, a magyar alattvalókat a törökök mindig megkülönböztetik az osztrák alattvalóktól s e tekintetben, fájdalom, az ott levő közös hatóságok eljárása is megerősíti őket, a mennyiben viszont az osztrák hatóságok, különösen a nagykövetség — de mert általában mindenütt a követségek szellemében járnak el a consulatusok is — a consulátusok is kétféle bánásmódban részesítik az ottani alattvalókat. Bátran ki merem mondani, mert sok példával tudnám illustrálni, hogy a magyar alattvalókkal szemben újabb időben az a törekvés, hogy kényszerítik őket s bizonyos szelid nyomást gyakorolnak rájuk, hogy a hol magyar egyletek vannak, mint Berlinben, Londonban stb. azokat feloszlassák és az osztrák alattvalókkal közös egyesületté alakítsák. Némely helyen sikerült is ezt elérni a diplomatia nyomása következtében.

E legújabb tendentiát csak azóta gyakorolja a diplomatia, a mióta épen azt várhatnók, hogy elvégre okúlva a közjogi tanúlságokon, a fennálló alkotmányt ők is minden tekintetben tiszteletben tartsák. Ez idő óta történt, hogy az illető nagykövetségek utasítása, sőt nyomása következtében a berlini és párisi egyletek — a többiekről nincs tudomásom — közösekké alakultak át s tudom, hogy Konstantinápolyban is ily törekvés nyilvánúl, hogy a magyar egyletet betuszkolják az osztrák egylet keretébe, a mi azonban eddig nem sikerült, azért, mert ott még néhány régi 1849-es öreg magyar él, a ki osztrák alattvaló sohasem óhajt lenni, ezek a magyar egyletet fentartják s az osztrák egyletbe nem engedik beolvadni, segíttetve önállóságukban még a törökök rokonszenve által is.

Hogy az említettem consuláris hivatalok, noha első sorban kereskedelmi és forgalmi ügyek valamint bírósági ügyek intézésére vannak a Levantéban hivatva, általában a nagykövetség szellemét követik: azt nem is kell bővebben magyarázni, mert tudjuk, hogy a nagykövetség politikai hatóság ugyan, de mégis feje az ottani állami közegeknek és egy oly magas állású közeg, mint a konstantinápolyi nagykövet is, olyan nagy tényező, kinek intése s parancsa úgyszólván rendelet a consuláris hivatalnokokra nézve. Ennek tulajdonítom én, a keleten folyton felmerülő azon nehézségeket, hogy közjogunk a konstantinápolyi közös hivatalok által egyáltalában nem respectáltatik.

Volt szerencsém e házban egyszer saját útlevelemre hivatkozni, melyet egyik igen t. barátomnak, a delegatio egyik tagjának, miután nem vagyok abban a helyzetben és nem is kívánok abba jutni, hogy a delegatioba beválasztassam, átadtam, hogy azt a delegátioban, mint okmányt felhasználhassa arra, hogy a helyzet a tekintetben megjavittassék, hogy a magyar alattvalót osztrák alattvalónak, szülőföldjét, hibátlan útlevele daczára, Ausztriának ne írják be. Csakhogy ennek daczára most is úgy folyik ott a dolog, miután megbízható forrásból és hirlapi közleményekből is úgy értesültem, hogy a népszámlálás alkalmával is csakis osztrák alattvalók hívattak fel a népszámlálási ívek kitöltésére; mert magyar alattvalókat a konstantinápolyi nagykövetség és consulátusok, legalább hivatalosan, nem ismernek. Ezt a tényt pedig nemcsak az itteni hirlapok közlései erősítik meg, hanem a konstantinápolyi angol és franczia hírlapok közlései is, melyekben azon hírek közölve vannak.

Miután tehát az általam már előbb is említett visszaéléseket, a melyeknek orvoslását a delegátiotól kértem, meg nem szüntették és legújabban a népszámlálási eset is mutatja, hogy a konstantinápolyi közös hatóságok magyar alattvalókat ismerni nem akarnak: alapos azon aggályt kifejeznem, hogy én egy közös, vagy vegyes osztrák-magyar hatóságot törvényesíteni Konstantinápolyban soha sem akarhatok, hanem igenis egy magyar állami nemzeti bíróságot akarok; mert ha az eddigi, csak egy absolutisticus rendeleten alapúló consuláris bíróságok

Digitized by Google

törvényesittetnek: akkor a konstantinápolyi közös hatóságok még inkább megerősittetnek eddigi felfogásukban és a magyar közjogot csak úgy lábbal fogják tiporni, mint most a közös hatóságok.

És ki ennek az oka? Cherchez l'ambassadeur! Egyenesen erre mernék hivatkozni, mert ha az ottani más alattvalók viszonyait tanúlmányozzuk, egészen egyebet látunk.

Méltóztatik emlékezni Bismarck ama büszke nyilatkozatára, hogy a keleti kérdés neki Hekuba és hogy egyetlen pomeraniai gránátos csontjait sem áldozná fel a Balkánért. A mostani kanczellár másként gondolkozik. Statisztikai adatok igazolják, hogy keleten az osztrák-magyar bevitel mindinkább csökken, a németországi pedig folytonosan emelkedik. Menjen el bárki ama nagy világvárosba, mely ha népességére nézve nem is, de területére nézve nagyobb Londonnál és a hol most a régi faházak helyén márványból és vasból épitkeznek: látni fogja, hogy az épitkezéshez való sok vas-travers mind Porosz-Sziléziából való. Ezenkivül igen nagy a sörbevitel; egyre-másra nyitják a perai utczán a német sörházakat, a hol milliókra rúg a sörfogyasztás. Iparczikkek terén is lassan-lassan kiszorítja a párisi Bon-Marché-t a német ipar.

Honnan van ez? Ismét azt mondom: Cherchez l'ambassadeur! Ott van Radovitz, a ki a német honosok kereskedelmi és ipari érdekeivel is törődik. A török katonák oktatásával foglalkozó német pasák, von der Goltz és a többiek, egész nagy német coloniát vontak maguk után és a német ipart mindinkább meggyökereztetik a Balkánon és Konstantinápolyban. Mi pedig mindinkább kiszorúlunk onnan.

Rokonszenv kellene a magyar érdekek iránt és ez nincs meg konstantinápolyi hatóságainkban. Az osztrákok iránt talán megvan, de a magyarok iránt épen ennek ellenkezőjét látjuk. Félek, hogy ha e viszonyok meg nem változnak, hiába állítjuk fel a consularis bíróságokat, mert nem igen lesz, a ki előttük pörlekedjék. Vagy ha lesz és magyar ember fog szemben állani osztrákkal, a bírák nem fognak elfogúlatlanúl ítélni. Most sem megy oda szívesen magyar ember. Olyan magyarokról szólok, a kik magyarok akarnak maradni és inkább nem töltik be a népszámlálási íveket, hogysem osztráknak írják be magukat és inkább az elnyomott magyar egylet tagjai maradnak, hogysem a nagykövetség által poussirozott vegyes egyletbe lépjenek.

Én sehogy sem akarnék törvényesíteni ily állapotokat, melyeket mindenképen megváltoztatni óhajtanék. Pedig igen nagyfontosságú ránk nézve a keleten való térfoglalás az ipar- és kereskedelem mezején, nemcsak mert Európa culturáját mi vagyunk hivatva arra felé közvetíteni, hanem azon már említett okból is, hogy barátságosabb fogadtatást és nagyobb rokonszenvet ott a föld kerekségének bármely nemzete nem talál, mint épen a magyar és mi elég ügyetlenek vagyunk, hogy ezen kedvező viszonyt fel nem használjuk.

Ismerjük, t. ház, a török nemzetnek azt a rendkivüli nagylelkűségét, a mely sehol a világon nem található, hogy az idegen alattvaló, bármilyen nagy kereskedelmi üzlete legyen is Törökországban, semmiféle üzleti adót azért nem fizet. Ez majdnem hihetetlen, de úgy van és ez a nagy kedvezmény még a régi dicsőséges időkből származik. A mikor még a nagy szultánok a világtól rettegve ültek a trónon, a barátságos hatalmak Franczia-, Angolország és Velencze alattvalóinak megadták ezt a kedvezményt, utóbb pedig a passarowiczi és karloviczi béke után ezt a római birodalom alattvalóira, illetve a magyar alattvalókra is kiterjesztették és ez a jog még ma is gyakoroltatik. Sőt az a nagyemlékű szultán, a ki az 1849/50-es években a magyar emigransok iránt tanúsított nagylelkűségével egész Magyarország örök hálájára tette magát érdemessé, a nagy Abdul-Medsid, ezt a jogot még a bujdosó magyar alattvalókra is kiterjesztette és nem tette azt, a mit Ausztria követelt tőle, hogy ezektől, nem lévén osztrák alattvalók, vonja meg ezen kedvezményt. Abdul-Medsid meghagyta a magyaroknak ezt a jogot és még ma is élnek számosan a számüzöttek közül és élnek némelyeknek özvegyei, kik nagy üzletekkel bírnak, de forgalmi vagy üzleti adót nem fizetnek. Ily viszonyok mellett csakugyan kivánatos volna, hogy ez a kedvező viszony ápoltassék és mégis azt látjuk, hogy bevitelünk folytonosan fogy, a német bevitel pedig emelkedik.

És ugyanazt a mit Abdul-Medsid a bujdosó magyarokkal tett 1849-ben, ugyanazt teszi és ugyanazt a politikát folytatja az ő fia, a jelenleg dicsőségesen uralkodó török császár Abdul-Hamid, a ki a magyar nemzet iránt a legélénkebb rokonszenvet táplálja. *(Éljenzés a szélső baloldalon.)* És én feljogosítva érzem magamat, annak elmondására, hogy a magyar nemzetnek tudományos, de általában minden törekvése iránt egy idegen uralkodó sem viseltetik oly rokonszenvvel, mint ő. Engedje meg a t. ház nekem, a ki egyedül vagyok itt a házban ama küldöttségből, mely abban a kitüntetésben részesült, hogy a török szultán ő Felsége által fogadtatott, hogy itt a nemzet színe előtt kifejezést adjak azon hálának, melyet a török császár ő Felsége a magyar tudományos törekvésekkel szemben tanúsított jóindúlatával valóban megérdemel. Azt hiszem, hogy ezt a hálát az egész magyar

Digitized by Google

nemzettől, melyet ő annyira kegyel, méltán megérdemli. *(Élénk éljenzés.)* Épen én valék az a szerencsés, midőn b. Nyáry Jenő barátommal búcsúkihallgatáson voltunk ő Felségénél, a kinek a következő szavakat tolmácsoltatta: *(Halljuk! Halljuk!)*

»Mi törökök és magyarok egy szív és egy vér vagyunk és ő Felsége a két nemzet közt fennálló természetes rokonszenvet minden alkalommal kész ápolni és a legmelegebb barátsággá fejleszteni. Ezt részéről mindenkor megteendi.« *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

E legkegyelmesebb szavakkal bocsátott el bennünket a török szultán ő Felsége, felhatalmazva minket, hogy ezt a nyilatkozatát honfitársainknak is tudomására hozzuk. *(Helyeslés bal felől.)*

Ily rokonszenv nyilvánúl ott a magyar faj iránt, melyet később is tapasztalhattunk, midőn tudományos küldetésünkben ott járván, szabad bejárást engedtek a császári palota minden helyére, a mi az ott levő más európai nemzetbelieknek méltán feltűnt és csodálkozásuk tárgyát képezte. Pedig mindezt csak nagy vonásokban érintettem. De a milyen az uralkodó, épen ezen elvet követik a felsőbb kormányzati körök is, Kiamil nagyvezér, Ghazi Osman pasa a plevnai halhatatlan hős, a ki mindent a mi magyar, lelkéből pártol; Sureja pasa főkancellár, Munif pasa a cultusminister stb. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Azon országban, a hol a magyarok iránt ilyen rokonszenv uralkodik, én sokkal inkább óhajtanám, hogy magyar nemzeti bíróság állíttatnék fel a consularis ügyek intézésére, mint hogy vegyes osztrák-magyar bíróság állíttassék fel; mert ismervén az ottani viszonyokat, a törökök felfogását, igaz lélekkel mondhatom, hogy a törökökre nézve sokkal kedvesebb dolog lenne, ha magyar bíróság állíttatnék fel, mint az ugynevezett osztrák-magyar vegyes bíróság. Nagyon jól meg tudják ők tenni a kettő között a különbséget, nincsenek a mi közjogi viszonyaink iránt homályban, jobban tudják Konstantinápolyban, mi illet bennünket közjogunknál fogva, mint a hogy Bécsben némely körök tudni akarnák. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Nem akarván itt a beszédem elején érintett dolgokat ismételni, hogy tudniillik bizonyos közös hatóságok az osztrák és a magyar alattvalóknak mennyire kétféle mértékkel mérnek: csak azt jelentem ki, hogy részemről inkább meg tudnék nyugodni abban, hogy a magyar alattvalók ügyeiben a török szultán kadijai ítéljenek, nem pedig külön osztrák, vagy vegyes bíróságok; mert az útóbbiaknál a magyarok iránt bizonyos elfogúltság fog uralkodni, míg a törököknél jóindúlatra, jog- és igazságérzetre számíthatnának. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Ezeket előadva, még csak azt jelentem ki, hogy miután itt tagadhatlanúl új közösügyeket contemplálnak, noha ezt némely oldalról tagadni akarják: én, a ki minden alkalommal és minden eszközzel az eddig fennálló közösügyeket is eltöröltetni óhajtom, azokat legkevésbbé sem kívánom újakkal szaporítani, következőleg a szőnyegen forgó törvényjavaslatot el nem fogadom, hanem pártolom a pártunk részéről benyujtandó határozati javaslatot. *(Helyeslés a szélső baloldalon. Derültség jobbról.)*

Balogh Géza jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! »Magyarország legyen önálló és független állam, a mely minden más idegen államtól menten és minden külbeavatkozás nélkül önállóan intézze saját ügyeit.« Ezen szavakat hallottam gr. Apponyi Albertnek, nézetem szerint a törvényhozás termeiben örökemlékezetü, tegnapi felszólalásában. *(Élénk éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* Magam is, t. ház, és képviselőtársaim, a kik e padokon ülünk, e zászló alatt: »Magyarország legyen önálló és független állam«, vonúlunk fel a küzdelembe egy oly törvényjavaslat ellen, mely 1867-óta az első kisérlet arra, hogy a nemzeti alkotmánynak sarkalatos tételei megcsorbíttassanak, a magyar nemzet önállósága a külföld előtt megaláztassék. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez a zászló, t. ház, rég nem volt már ütközetben. Rég nem volt, mert 1867. óta a különféle kormányrendszerek mellett maig sem találkozott egyetlen kormány sem, a mely vállalkozik vala arra, hogy az 1867 : XII. törvényczikkben foglalt közjogi kiegyezésben taxative felsorolt ugynevezett közösügyeken kívül más új közösügynek törvénybe való iktatását megkisérleni merte volna. E zászló régen nem volt ütközetben, t. ház, de megjelenik ma szeplőtlenül, megjelenik lelkes, hála Istennek megszaporodott híveinek tábora által kisérve, hogy elégtételt követeljenek és igazságot szolgáltassanak ama férfiaknak, a kik ezen politikának előbbutóbb való bekövetkezését az 1867-ik alkotmányból folyó okszerű kényszerűségnek már előre is hirdették. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Igen, t. ház, mert azok, a kik az 1867 : XII. törvényczikk törvénybe iktatásával Magyarország állami önállóságával összeegyeztethetőnek tartották azt, hogy egy közös állami fenség, a császári és királyi felség eszméjének kifejezést adva, a magyar külügyek közösügyekké tétessenek: azok, t. ház, ezen lejtőn haladva máshová el sem juthattak, mint oda, hogy a közös külügyi képviseletből folyólag magát az igazságszolgáltatást — a melynek

Digitized by Google

pedig állami fenségjogát Magyarország területén senki kétségbe nem vonja — ott, a hol a külügyekkel érintkezésbe jön, kénytelen kellemetlen közöseknek ismerjék el; odáig kellett eljutniok, bár nézetem szerint azon törvények alapján, melyek meghozattak, odáig jutni nem lett volna szabad. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Már most a szőnyegen levő törvényjavaslat megbírálásánál szükséges lenne, hogy annak történeti múltját az ember legalább általános nagy vonásokban felfejtse. Azonban ettől tartózkodom, mert túlságos hosszúra terjeszkedni nem akarok, csak jelzem, hogy mi a consulatusi intézmény eredete. Nem szólva a régi hellén proxenos — a kik a külföldi államok ügyeiben ügyvédi szerepet játszottak — nem szólva a római patronusok, praetor-peregrinusok szerepéről: általában a consuli intézmény mai szervezete az olasz kereskedelmi városokban, Pisában, Genuában, Velenczében, különösen a velenczei köztársaság kezdeményezése folytán fejlődött ki. A keresztes hadjáratok idejében a keresztény államok alattvalóinak jogait a nem-keresztény államok elismerni nem akarták és így maguk a keresztyén államok voltak kénytelenek gondoskodni arról, hogy a saját alattvalóiknak joga és cselekvési képessége megvédessék.

Ez röviden a consuli intézménynek az eredete, t. ház. Nálunk azonban, Magyarország államjoga szempontjából, van ennek a consuli bíráskodásnak egy specialis külön története is. Nem akarok szólni a passaroviczi és sistovai békekötésről, a melyek nemzetközi actusok; hanem szólok arról, hogy Magyarországon, mielőtt az 1867 : XII. törvényczikk törvénynyé alkottatott, az 1855 : patens és az 1866: úgynevezett kormányrendelet által a consuli bíróságoknál életbeléptettett az osztrák polgári törvénykönyv a consulari bíráskodás egész területén; kivéve az úgynevezett levantei szokásjogot. E mellett a felső forumokban, a mint az indokolásban el van mondva, utalva lőn a consuli bíráskodás némely ősászári és királyi főtörvényszékekhez, legfőbb forumban pedig a bécsi legfőbb törvényszékhez.

Ez röviden történeti multja a consuli bíráskodás kérdésének Magyarországon, mert a mint bátor leszek röviden bebizonyítani, az 1867: XII. törvényczikk megalkotásakor a consulátusi bíráskodás kérdése, vagyis a magyar állampolgárok felett való bíráskodás és igazságszolgáltatás kérdése oly területeken, a hol a consuli bíráskodás által gyakoroltatik az igazságszolgáltatás, az 1867 : XII. törvényczikk által sem meg nem oldatott, sem nem érintetett.

Már most, t. ház, felmerül a többség táborából azon nézet, hogy ezen törvényjavaslat, úgy a mint az be van nyujtva, tényleg haladást képez; *(Derültség a szélső baloldalon)* — haladást képez, a t. többség meggyőződése szerint először azért, mert már maga azon tény, hogy a törvényhozásnak mód és alkalom nyújtatik ezen joga felett bármily korlátozó módon disponálni, elismerése annak, hogy a magyar törvényhozásnak joga van hozzászólni ehhez a kérdéshez.

Hát, t. ház, én szívesen bízom a t. igazságügyminister úrra annak megfejtését, hogy közjogi szempontból mennyiben jelent haladást az, ha egy nemzetnek törvénybiztosította felségjogain alapúló igazságszolgáltatási ügye annak parlamentjében tárgyalás alá vonható.

A második dolog, t. ház, hogy azt mondják: haladást jelent ezt a törvényjavaslat azért, mert ha egyebet nem mondunk, de annyi tény, hogy eddig a felsőbb bíróságok területén az igazságszolgáltatást kizárólag osztrák császári és királyi felsőbb törvényszékek gyakorolták; holott ezen áldásthozó törvényjavaslat szerint csinálunk egy most már vegyesnek nevezett közös bíróságot, mely az ő alkatelemeivel — a melyeket majd szétbonczolni szerencsés leszek — nagy haladást jelent a magyar közjog terén.

Nos, t. ház, ha ezt a törvényjavaslatot Schmerling nyujtaná be az osztrák parlamentben; ha ez a törvényjavaslat nem itt a magyar parlament előtt tárgyaltatnék, hanem jelentené például a császári és királyi felség nevében eljáró külügyministernek egyoldalú intézkedését, hogy az eddigi botlásokat, törvénytelenségeket legalább részben jóvá tegye: az ő részéről haladást látnék ezen lépésben. *(Tetszés a szélsőbalon.)* De, ha Magyarország igazságügyministere áll elő, hogy dicsekedjék azzal, hogy ő haladást ért el, mert Magyarország igazságszolgáltatását a consuli bíróság első fokán közösnek megtartania sikerült és a második fokon szerencsésen vegyesnek tudja azt megcsinálni: no már ilyen öndicsérettel, t. ház, mindenhol tanácsos lehet előállani, csak Magyarország parlamentjében nem. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A szőnyegen lévő törvényjavaslatot, t. ház, két szempontból vonhatom bonczkés alá. Az egyik a közjogi ellenzéknek, a függetlenségi és 48-as pártnak nemzeti önállóságot és függetlenséget hirdető, tiszta, félremagyarázást nem tűrő elvi álláspontja. Ebből az álláspontból, t. képviselőház, a consequentiákra eljutni igen könnyű és talán méltóztatnak is engem felmenteni attól, hogy ezt bőségesen illustráljam; mert ezen álláspontból ki van zárva az, hogy ezen párt elfogadhasson olyan törvényjavaslatot, a mely Magyarország törvényhozását közössé tenné, vagy közössé tenni megengedhetné, még akkor is, ha az 1867 : törvényczikkből folyna, mint a hogy nem folyik. Ezen álláspontból ki van zárva az, hogy — a mit a magyar nemzetnek

Digitized by Google

ezredéves történelme tagad és a mi ellen a nemzeti közérzület felháborodik — a magyar közjogban a császári és királyi kinevezési jogát elismerjük, vagy az igazságszolgáltatást a császár nevében a magyar alattvalók fölött gyakoroltatni megengedjük. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ez egyszerű, tiszta és világos. Miután azonban, t. képviselőház, Magyarországnak van egy törvénye az 1867. évi XII. törvényczikk, melyet e nemzetnek egy része — készakarva nem használom azt, hogy többsége, mert soha azt el nem ismertük, hogy alkotmányos választások utján, különösen pedig tiszta és törvényes választás utján megalkotott többség fogadta volna azt el, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon)* de tényleg a nemzetnek egy része — ezen törvényt megalkotta s azt ma a nemzet közvagyonának tekinti: mi, t. ház, azon felfogásból indúlunk ki, hogy mi a nemzetnek egy része irányában még tévedéseiben is tisztelettel tartozunk. Felmerül tehát a kérdés, vajjon nem volna-e helyesebb, nem volna-e igazságosabb, ha azok, kik ezen 1867. évi XII. törvényczikket megalkották, kik annak institutióit fentartani törekszenek, annak institutioit meg is védenék akkor, mikor ezen intézmények sánczait bontogatják és mikor akként ássák azokat alá, hogy az egész institutiót a levegőbe röpítsék? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Talán önökön állana a sor, t. képviselőház, ezen institutioknak védelmezésével kimutatni azt, hogy önök nem teremtettek olyan alapot, a melyen Magyarország jogszolgáltatása is részben és bizonyos területen elközösíthető. De önök nem teljesítvén ezen feladatot: bármennyire fájó szívvel és bármennyire kelletlenül is, meg kell azt tennünk nekünk, hogy bebizonyítsuk, hogy önök a túlsó oldalon messzebb mennek ez új törvényjavaslatnál, mint a mit a közös alaptörvény önöknek megenged. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A jelek, t. képviselőház, már intenek arra, hogy új korszak következik. A 23 éves közösügyi korszak megérlelte a társadalomnak ama rétegeit, a melyekből önök keltek ki *(a jobboldalra mutat)* arra, hogy a közösügyeket tovább fejleszszék és újabban és újabban közösügyeket alkossanak azok keretében. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* De viszont a magyar társadalomnak egészséges rétegeiben máris felzúdúl a tiltakozás s az a hang, mely ezen oldalról gr. Apponyi Albertnek tegnapi felszólalásában elhangzott, élő eleven tiltakozása egy nemzetnek, mely azt mutatja, hogy önök veszedelmes lejtőn vannak, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon)* hogy önöknek nem szabad tovább menni. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* A nemzet tiltakozása ez az ellen, hogy önök azon közjogi alapot, a melyek Deák bölcs műve gyanánt akarnak ünnepelni, meghamisítsák és olyan talajra vigyék, a hova maga az, a ki ezen törvényeket alkotni jónak látta, menni soha nem akart. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Már most, t. képviselőház, rá kell térnem a kérdésnek lényegére. Vitatják azt, vajjon ezen törvényjavaslat teremt-e új közösügyet, igen, vagy nem?

A controversiák nyilvánvalók. Mindenkinek álláspontját ismerem eddig, az osztrákokét is; csak a t. igazságügyminister úrét nem, mert az igazságügyminister úr által benyujtott törvényjavaslatból és annak indokolásából mindenre lehet feleletet kapni, csak arra nem, hogy a t. igazságügyminister úrnak mi a nézete ezen consuli bíráskodásra nézve, hogy az a közösügy volt-e, közös lesz-e a jövőben, vagy sem?

Az igazságügyi bizottság az ő sajátságosan furcsa szövegezésében valóságos oraculumszerűen sejtetni engedi, hogy ő a consuli bíráskodás ügyét, legalább az első fokban közösügynek tekinti. Azt mondja, hogy »Magyarország törvényhozásának két korlátozása van a tekintetben, hogy a consuli bíráskodás szempontjából intézkedjék. Az egyik korlátozást képezik a nemzetközi szerződések és az ezeken alapúló nemzetközi gyakorlat. Ezt a korlátozást akkor is el kellene fogadnom, ha franczia, vagy angol alattvaló volnék; mert igen természetes, hogy a consuli bíráskodás nemzetközi szerződéseken alapúlván, az csak oly korlátok közt mozoghat, a melyeket ezek szabnak. De az igazságügyi bizottság azután ezt mondja: »a másik korlátozás pedig az 1867. évi XII. tcz. határozataiból ered, melynek 8. §-a értelmében — méltóztassanak jól hallgatni a szövegre — a consuli szervezet kétségtelenül közös organumot képez.« Ezt megfordítva is lehet mondani, t. előadó úr: a consuli organum kétségtelenül közös szervezetet képez. *(Derültség a bal- és szélsőbalon.)*

Hogy ez mi akar lenni, t. ház, azt csak sejtem. Sejtem, hogy az előadott indokolás szerint az 1867 : XII. tcz. korlátokat szab a magyar törvényhozás elé a tekintetben, hogy az a consuli szervezet, tehát az ezen szervezetbe beillesztendő igazságszolgáltatás kérdésében is önállóan és korlátlanúl járhasson el. Ezt kell, ha jól vettem ki, alatta érteni. Az előadó úr igent int, a t. minister úr, úgy látszik, nemet mond. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Az igazságügyi bizottság nem önszántából jutott el ezen hamis consequentiához; mert a t. igazságügyminister úr — habár nem fejezi ki, sőt a mint látom, ismételten tiltakozni fog az ellen, hogy a consularis bíráskodás közösügy — az ő indokolásában sokkal merészebb és hozzá-

Digitized by Google

teszem, sokkal valótlanabb közjogi alapot állít fel ezen kérdésben. Ugyanis azt mondja: »sem Ausztria, sem pedig Magyarország az első bírósági teendőkkel, a consulok helyett, csupán az egyik vagy másik állam által felállított, attól függő és kizárólag annak állami hatalmát képviselő bírói közegeket, vagy bíróságokat fel nem állíthat és azok elismerésre azon államokban, a hol a consularis bíráskodás gyakorolható, nem számíthatnak.«

A t. minister úr tehát sokkal merészebb tételt állít fel, azt mondván, hogy ha Magyarországnak eszébe jutna önálló, saját állami fennhatósága alá tartozó, az ő saját felelős igazságügyministere által kinevezett consuli bírót alkalmazni: ez el nem fogadtatnék és elismerésre egyáltalában nem számíthatna. Engedje meg nekem a t. minister úr, hogy egész tisztelettel megkérdezem, vajjon hajlandó-e nekünk egy oly nemzetközi szerződést, vagy oly magyar alaptörvényt felmutatni, melyre ezen okoskodását alapíthatja? *(Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Tudni akarom, hogy a t. minister úr praetori vagy caesari hatommal diktál-e nekünk ily elveket, vagy pedig törvényre támaszkodva mondja azt, hogy Magyarország joga már el van alkudva s hogy nekünk nem szabad önálló consuli bírót alkalmazni. *(Zajos tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Mert ha ez áll, akkor valamely törvényre csak kell hivatkoznia a t. minister úrnak, vagy egy beczikkelyezett nemzetközi szerződésre, vagy alaptörvényre, vagy legalább egy be nem czikkelyezett nemzetközi szerződésre. De hogy így oda lehessen vetni azt, hogy Magyarországnak joga nincs arra gondolni sem, hogy önálló consult vagy bírót alkalmazhasson: ez oly merész állítás, a mely az1867: XII. t.-czikkben foglalt közösügyes alkotmányból nemcsak nem folyik, hanem azzal, a mint rögtön ki fogom mutatni, homlokegyenest ellenkezik. *(Igen! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mielőtt azonban arra rátérnék, hogy a t. igazságügyi bizottság a ministeri székből hirdetett ezen legújabb magyar közjogi tétel felett, mintegy bámulatba esve, mily consequentiára jutott: méltóztassék meghallgatni, mily decadentiába jut a helyes jogérzék akkor, ha hamis alapon indúl ki.

A t. előadó úr tegnap beszélt összetett államról, Azt nyelvbotlásnak jelentette ki s ezt tudomásúl vettük. Most azonban leszek bátor az igazságügyi bizottság jelentésének egy passusát felolvasni, melyre nézve a t. előadó úr lesz szíves legalább is kijelenteni, hogy sajtóhiba, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* mert nem hiszem, hogy a t. előadó úr, kinek közjogi ismeretei iránt én tisztelettel adózom, ily elveket meggyőződéssel és ily tételt törvényekre alapítva állíthatna. Azt mondja ugyanis: »Máskép áll a dolog a felebbviteli forum tekintetében. Az osztrák-magyar monarchia ugyanis a consuli bíráskodás berendezése alkalmával a franczia minta után indúlva, a consulok határozatai ellen beadott felebbezéseket a belföldi felsőbb bíróságok elbírálása alá utalta.« Ezt mondja Magyarország parlamentjében az igazságügyi bizottság előadója. Kérdem, melyek azon belföldi bíróságok? Az igazságügyminister úr indokolása szerint az 1855-ik évi pátens és az 1866-ik évi kormányrendeletek értelmében a felső bíróságok a császári-királyi osztrák főtörvényszékek és a bécsi legfőbb törvényszék. Ezeket nevezi a t. előadó úr belföldi bíróságoknak? *(Derültség a bal- és szélsőbalon.)* Talán jó lenne, hogyha a t. igazságügyminister úr egy tegnapi közbeszólásra utalva, az előadót ily fogalmakkal jövőre a Reichsrathba utasítaná; *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* mert, hogy a magyar parlamentben belföldinek lehessen nevezni egy császári-királyi főtörvényszéket, vagy a bécsi legfőbb törvényszéket: méltóztassék megengedni, hogy jobb felfogásom ezt sajtóhibának és nyelvbotlásnak tekintse. *(Derültség és tetszés a szélső baloldalon.)*

Vissza kell térnem, t. ház arra, vajjon a consuli bíráskodás az 1867: XII. t.-cz.-ben képezhet-e közösügyet, igen vagy nem? *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Ez, nézetem szerint, a vitának cardinalis kérdése. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ezt szükséges tisztába hoznunk.

Az igazságügyi bizottság utal az 1867. évi XII. t.-cz.-nek 8. §-ára. Tegnap már részletesen ki lett fejtve ezen kiindúlási pontból, hogy közösügyeknek csak azok tekinthetők, melyek az 1867: XII. t.-cz.-ben, mint ilyenek, világosan és taxative — nem exemplative — hanem taxative vannak felsorolva. A közösügyek továbbá, a mennyiben közösügyet képez valamely ügy, ugyancsak az 1867. XII. t.-cz. 37. §-a szerint, mint ezt a t. előadó úr tudja, a delegatiók által tárgyalandók. Magyarország parlamentjének közvetlen törvényhozási joga közösügyekre nézve — fájdalom — az 1867: XII. t.-cz. által confiskálva van. A ki tehát abból indúl ki, hogy a consuli bíráskodás közösügy, annak consequenter odáig is el kellett volna jutnia, hogy akkor ez tulajdonképen nem is itt, hanem a delegatiók előtt tárgyalandó. De szerencsére nem jutottak el idáig consequentiájukban, vagy legalább nem mernek idáig elmenni.

Már most a ki ezt a hivatkozott 8. §-t elolvasta, meggyőződhetik arról, hogy itt kizárólag tisztán és világosan csak a külügyi és esetleg a kereskedelmi képviselet tétetett közösügygyé: a külügy-képviseleti szempontból; de semmi körülmények közt nem az igazság-

Digitized by Google

szolgáltatás szempontjából. *(Helyeslés. Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hogy e tekintetben minden kétely eloszlattassék, hogy a közjognak milyen terűletére tartozik a consuli bíróságok kérdése: megoldja ezt nálunk maga az alkotmány. Nálunk ismerünk a pragmatica sanctioból folyó úgynevezett közösügyeket — már az 1867: XII. t.-cz. szerint, nem a mi álláspontunk szerint — és ismerünk továbbá olyan ügyeket, melyek nem folynak a pragmatica sanctioból, de a melyek a két állam közös érdekeinél, sűrű érintkezésénél és összeköttetéseinél fogva a két állam érdekében egyezmények által szabályozott közösügyekűl ismertetnek el; tehát nem az 1867: XII. t.-cz.-ből folyó, nem a pragmatica sanctioból folyó, hanem egyezmény által kimondott közösügyek.

És, t. ház, semmi kétség az iránt, hogy a consulatusok kérdése teljesen ezen kathegoria alá esik. Azt az eddigi törvényekből könnyű kimagyarázni, hogy ez csakugyan így van.

Nem fogom felolvasni az 1867. évi XVI: t.-cz.-nek ide vonatkozó, majdnem teljesen analog intézkédéseit; hanem felolvasom az 1878: XX. t.-cz.nek ide vonatkozó azon intézkedéseit, melyek — mint ezt a t. minister urak méltóztatnak tudni — az 1887-ben meghosszabbított vám- és kereskedelmi szövetség által változást nem szenvedtek.

Az 1878: XX. törvényczikkben a consulatusok kérdése azok egész szervezetében és terjedelmében a vám- és kereskedelmi szerződés tárgyát képező egyezmény alapjául szolgál. E szerződés hatodik czikke világosan illustrálja a tengeri hajózás tekintetében tett intézkedéseket s ezeket mondja: »A tengeri kereskedelmi hajók és személyzetük, valamint a külföldön tartózkodó egyes tengerészek, tekintet nélkűl azoknak illetőségére, mindazon ügyekben, melyek külföldön való oltalmukra és érdekeik képviseletére vonatkoznak, az ott székelő cs. és kir. consulatusok és felsőbb vonalban a közös külügyminister illetékessége alá tartoznak.« Ez a kivétel az általános szabályok alól, és itt ezen dispositiók világosan a kereskedelmi hajókra és az azokon tartózkodó tengerészekre szólanak; de ezeknek a consuli bíróságok és hatóságok alá való rendelése nem a közös törvényben, hanem ezen egyezménybeli törvényben foglaltatik.

Ugyanott a hol ez van, az is van mondva, hogy: »Az összes consulatusi ügyet a közös külügyminister vezérli. Consulátusok felállításánál és megszüntetésénél, valamint consulátusok számára kereskedelmi ügyekben adandó utasításoknál a külügyminister a két kereskedelmi ministerrel egyetértőleg fog eljárni«.

Tehát, t. ház, ezen törvényben a mi minisztereink Magyarország önnállóságát a consuli joghatalom terén eddig mindenkor sértetlenül megőrizték. Már most az a kérdés, hogy ha Magyarország kereskedelmi ügye tekintetében a kereskedelmi ministernek bíztosítva van az egész vonalon a beavatkozás: hát Magyarország igazságügye nem épen olyan önnálló joga Magyarországnak, mint a kereskedelem? Hol mondott le Magyarország arról a jogáról, mely a consuli bíráskodás terén a magyar királyi igazságügyministernek beavatkozást ad. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nos, t. ház, ezek szerint kétségtelen, hogy míg az alaptörvényekben különösen a consuli igazságszolgáltatásról sehol érintés nem történik, addig a létező törvényekben a consulatusi joghatóság kérdése mindanyiszor egyezményes törvények s megállapodások tárgyává tétetik. Tehát semmi kétség, hogy a a consulatusi joghatóság kérdése Magyarországon közösügyet nem képez, nem képezett és nem is képezhet. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Már most, t. ház, ezzel szemben elő fog állani a t. minister úr, hogy ő maga sem tartja ez ügyet közösnek. Mérlegelnünk kell tehát, hogy a benyujtott törvényjavaslat a mi most létező alkotmányunk szempontjából megüti-e a mértéket, igen vagy nem? És mivel találkozunk, t. ház? Találkozunk egy olyan törvényjavaslattal, a mely az egész vonalon minden egyes szakában negatiója a magyar állam önnállóságának, s a mely beavatkozást biztosít a magyar állampolgárok fölött idegen államok kormányának, befolyást biztosít a közös külügyministernek, tehát a magyar törvényhozás előtt közvetlen felelősséggel nem tartozó közegnek. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A t. minister úr azt mondja, hogy szervez ő egy bíróságot, — hogy tulajdonképen ki szervez? azt is meg fogom később mondani; *(Halljuk! Halljuk!)* tehát szervez a külügyminister, de nem az igazságügyminister úr — szervez, mondom egy bíróságot, a melynek elsőfokon hatásköre e javas-lat szerint abból áll, a miből eddig állott. Ez röviden a javaslat. Gyakorolni fogják a bíráskodást azon consuli bíróságok, a melyek eddig gyakorolták. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

És mely törvények szerint fogják a bíráskodást gyakorolni? Azon törvények szerint, a melyek szerint eddig gyakorolták. *(Tetszés és derültség a szélső baloldalon.)*

És mily formaságok, mily államjogi külső jelvények alatt fogják ezt gyakorolni? Gyakorolni fogják úgy, mint eddig gyakorolták: kétfejű sas és feketesárga zsinórral kiadott német itéletekkel és kiadványokkal. *(Igaz! Úgy van! Derültség a szélsőbalon.)*

Digitized by Google

Mit tett a t. minister úr, illetőleg minő garantiákat eszközölt ki és mivel akarja a nemzet közvéleményét megnyugtatni arra nézve — kérdem egész tisztelettel, de teljes határozottsággal — hogy úgy, a mint ezt a javaslat mondja is, a consuli bíráskodás terén a családjogot, a cselekvési és jog-képességet, az örökösödési és házassági jogot érintő kérdésekben a magyar alattvalókra nézve — cum grano salis — különféle ministeri meghatalmazásokkal a magyar törvények fognak irányadók lenni? és hogy ezekre nézve az igazságot magyarúl tudó s a magyar törvényekben jártas magyar állampolgárok szolgáltassák ki? Mert méltóztassék megengedni, hogy ha bírói szervezési talentumát néha csillogtatni látjuk is: akkor midőn a bírói szervezésről van szó, e kérdésnél lényeges kellék már csak a fenség-jogok szempontjából is, hogy mely törvények alapján és ki által kinevezett bírák gyakorolják az igazságszolgáltatást? Kérdem az igazságügyi bizottságnak összes jelen volt tagjaitól, hogy — s erre legyenek szívesek nekem feleletet is adni — hogy jövőre nézve a consuli bírákat első fokon ki fogja kinevezni és ki fogja a kinevezést ellenjegyezni? *(Élénk tetszés a szélső baloldalon. Felkiáltások: Kőrössy!)* mert erről a törvényben egy betű sincs. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mi van tehát a javaslatban? Az, hogy az eddigi consulok hatáskörükben tovább fogják gyakorolni a consuli bíráskodást; hogy a qualificatio tekintetében az osztrák vagy magyar alattvalókra kötelező bírói minősítés kivántatik meg és hogy az illetőnek ezen kivül államhivatalnoknak is kell lennie. Mind ez benne van a javaslatban; csak az az egy nincs benne — a mit pedig én megkövetelek, hogy benne legyen — hogy az a consul, a ki első fokon a magyar alattvalók felett bíráskodik, azt a magyar jogot, melyet alkalmaznia kell, tudja és magyarul beszélni is tudjon. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ha a t. minister úr törvénybe akarja iktattatni azt, hogy magyar állampolgároknak magyarúl nem értő osztrák consulok, ő Felsége a császár és király nevében, kétfejű sasos czímer alatt és pecséttel és fekete-sárga zsinórral keresztülvont német ítéletekkel szolgáltassák az igazságot: *(Élénk tetszés és derültség a szélsőbalon.)* akkor legyenek önök uraim büszkék e vívmányra és arra, hogy oly igazságügyi ministerük van, a ki Magyarországon ilyet keresztülvisz. *(Zajos tetszés a szélsőbalon.)* Vagy van-e az igazságszolgáltatásnak bárhol is a nemzeti önállóságot és függetlenséget érzékenyebben érintő terűlete, mint a minő épen a nemzetközi bíróság terűlete? Ha van féltékenység egy nemzet önállósága, állami méltósága és fejedelmi fenségjogai iránt: hol kell azt inkább s jobban megőrizni, mint azon a terűleten, a hol idegen nemzetek alattvalóival érintkeznek? *(Ugy van! a szélső baloldalon.)*

Mit használ nekünk, ha mi a képviselőházban akármily hangosan, akármily tele torokkal hirdetjük a nemzeti önállóságot, mikor a külföldön a sűrű érintkezésben minden léptennyomon az állami önállóság megaláztatásával és annak hirdetésével találkozunk, hogy mi osztrák alattvalók vagyunk. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* De kétségtelen, hogy a t. minister úr első fokon közös bíróságot akar fentartani, mert még a költségekre nézve is azt mondja, hogy azok közösek. Csak a felsőbírósági költségek nem közösek. Ennek a közös költségnek is megvan a maga nem közös alapja. *(Halljuk! Halljuk!)* Érdekes, hogy a t. osztrák collegák a paritas elvét milyen szépen tudják alkalmazni akkor, a mikor az nekünk kerül pénzünkbe. A minister úr statistikai adatokat terjeszt elő, melyekből — legalább az én józan, egészséges concludáló képességem szerint *(Derültség jobb felől. Ugy van! a szélső baloldalon.)* azt következtetem, hogy arra a felső bíróságra tényleg semmi szükség nincs; mert ezen adatok azt bizonyítják, hogy a consuli bíróság terűletén igen kevés ügy fordúl elő és hogy azoknak számarányához a magyar ügyek alig számbavehető jelentéktelen contingenst szolgáltatnak. Már most mily ötletre jut ez alapon az osztrák kormány? *(Halljuk! Halljuk!)* Minthogy bizonyos, hogy a magyaroknak kevesebb dolguk van, mint nekünk: csináljunk vegyes bíróságot, melynek költségeit felében mi, felében a magyarok viselik; sőt ha az elnök magyar, az elnököt is mi magyarok fizetjük. Ez a paritás!

És itt tán szabad lelebbentenem a fátyolt egy történelmi eseményről. Ha a minister úr azzal áll elő, hogy e törvényjavaslat mily nagy vívmány: jó lesz emlékeznie egy, gondolom 1871-ben, Beust idejében történt megállapodásra. Teljesen authenticus, szavahihető forrásból tudom, hogy Beust idejében az osztrák kormány és Beust külügyminister hozzájárúlásával is egyrészről . . . .

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Kicsoda?

Polónyi Géza: Beust, ha méltóztatik megengedni; úgy hívták akkoriban a külügyminister. *(Derültség a szélsőbalon.)*

. . . . másrészről pedig a magyar kormány közt a consularis bíróság ügye, minthogy e kérdés 1867-ben megoldást nem nyert, megegyezés tárgyává tétetett. Hogy tehát lássuk azt a nagy haladást, mely 1867 óta történt, felhozom, hogy akkoriban az volt a megállapodás, hogy a consuli bíráskodást nem a consulok maguk, hanem a mellékjök kirendelt kancellár gyakorolja, *(Mozgás*

Digitized by Google

bal felől.) hogy Magyarországnak és Ausztriának kormánya is nevezzen ki a maga hatáskörében külön-külön egy kancellárt a consulatushoz, hogy ezek egyike a magyar, másika pedig az osztrák alattvalók fölött gyakorolja a bíráskodást. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ez, t. ház, az akkori kormány megállapodása volt, a melyben az akkori kormányok még azt is kimondták, hogy a magyar alattvalónak a magyar törvények szerint szolgáltassék igazság, nem pedig az osztrák törvények szerint. Akkoriban azonban ezen megállapodást nem terjesztették elő, mert megakadt azon, hogy nem volt codificált magánjogunk, nem volt csőd- és kereskedelmi törvényünk. Váltójogunk ugyan volt; de nem olyan, mint a mai. A magyar kormány tehát feszélyezett helyzetbe jutott, mert nem tudta előterjeszteni azon törvényeket, a melyek alapján a magyar alattvalók fölött az igazság szolgáltatandó lett volna. Az akkori állapot tehát felfüggesztetett és most, daczára annak, hogy az anteactákat a t. minister úr igen könnyen megtalálhatja, 20 esztendővel később előterjesztenek egy törvényt, mint nagy nemzeti vívmányt, mely első fokon egészen közössé teszi a consuli bíráskodást, behozza a császár és király nevében való ítélkezést, a közös külügyminister előterjesztése alapján a császár és király ő Felsége által való kinevezést és az osztrák törvényeket. *(Úgy van! szélső bal felől.)*

Sajátságos, és ezt csak codificationalis szempontból jegyzem meg, hogy milyen fogalmakkal találkozunk. Az igazságügyi bizottság példáúl, mert a ministernek egyik rendeletében, melynek elismertetését kéri, hivatkozás történik az egyptomi bíróságnál érvényes törvényekre, ezt rögtön felfogja és azt mondja, hogy nem lehet a ház elé menni ilyen rendelettel, melyben hivatkozás történik idegen állam törvényeire és mellékeli azon törvényeket, még pedig tisztán franczia nyelven. Hogy ez helyes-e és hogy a ház t. elnöke nem fogja-e jónak látni, hogy azon törvények, a magyar közjognak és a szokásnak is megfelelőleg magyar fordításban is a ház elé terjesztessenek, azt most mellékesnek tartom; mert a lényeges az, hogy az igazságügyi bizottság szükségesnek látta azt, hogy mert egy rendeletben oly törvényre történik hivatkozás, mely Magyarországon beczikkelyezve nincs, azok egész szövegében ide mellékeltettek, a nélkül azonban, hogy az osztrák törvényekkel is így járna el. Ezekre csak hivatkozik. Elmondja ugyan az indokolás, hogy valami, tudniillik az osztrák törvény, a mire hivatkozás történik, a jövőben is érvényben marad; de magában a törvény szövegében ezt nem merte nyiltan kimondani, még kevésbbé meri pedig megtenni azt, a mi kötelessége lett volna, hogy — ha a magyar alattvalókra ki akarja terjeszteni az osztrák törvény uralmát — ennek a törvénynek beczikkelyezését is kivánja. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha a franczia törvénynek beterjesztése, azért, mert az idézve lett, szükséges volt: akkor az államjog szempontjából — mert mi Ausztriával szemben épen annyira önállók és függetlenek vagyunk igazságszolgáltatás tekintetében, mint Franczia országgal szemben — az osztrák törvényeket is be kellett volna mutatni. Ezt a t. minister úr nem teszi: hanem tesz helyette egészen mást. *(Halljuk! Halljuk!)*

A törvényjavaslat 12. §-ában nemcsak hatályba léptetni kívánja az eddig is hatályban volt osztrák törvényeket, hanem ennél még többet is tesz, a mennyiben a törvényhozás hire s tudta nélkül még a jövőben megalkotandó osztrák törvényeket is életbeléptetni óhajtja. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Nevezetesen a t. minister úr ezen javaslat törvényerőre való emelkedése által eléri azt, hogy ha jövőben Ausztriában törvények hozatnak, azok érvényesek lesznek a magyar alattvalókkal szemben is a consularis bíráskodás területén. E tekintetben nem kérdezi meg a magyar törvényhozást; ez csak a minister belátásától és bölcseségétől fog függeni.

B. Kaas Ivor: Nem is a Reichsrath-tól, hanem az osztrák törvényhozástól!

Polónyi Géza: A törvényjavaslat 10. §-ában valóban monstruosus igazságszolgáltatási elvekkel találkozunk. *(Halljuk! Halljuk!)* A consuli bíráskodás területén, a magyar alattvalókkal szemben, felfüggesztetik a magyar állam által megalkotott törvényeknek hatálya és ereje még azon részükben is, melyek a jog- és cselekvési képesség, a családi állás és örökösödés kérdéseire vonatkoznak, mert a t. minister úrtól függ, hogy mennyit lát jónak életbeléptetni a levantei jog köpenyege alatt. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Sajátságos felfogással találkozom ott is, a hol a közös külügyministerrel való értekezésről van szó és a hol a másik állam kormányával való egyetértés új jogforrásként alkottatik meg ezen törvényjavaslatban. *(Halljuk! Halljuk!)* Hogy miként értik a minister urak ezen cordialis egyetértést, ezt nem tudom; de azt igenis tudom, hogy a múltakon okúlva, a mi kormányunk, ha a mai többség soraiból alakúl, Ausztria minden kormányával, még talán a Schmerling-kormánynyal is egyetértésre fog jutni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hogyha törvénynyé alkottatik, még pedig minden sanctio nélkül, az idegen államok kormányai közötti egyetértés: akkor — hogyha például, a mint mi hiszszük és reméljük, a legközelebbi választásokból nem a mostani, hanem oly többség kerül a képviselőházba, a mely

Digitized by Google

Magyarország állami önállóságának és függetlenségének védelmére van hívatva s arra lelkesülten vállalkozik is — minden esetre be kell következni azon sajátságos állapotnak, hogy azzal a t. osztrák kormánynyal nem fogunk egyetérteni. Mi fog ekkor történni a consuli bíráskodás terűletén? *(Nevetés a szélsőbalon.)* Minő jogforrás lesz ekkor a kormányok közti egyetértés? Nem beszélek az emberek természetéről általában, hanem beszélek az igazságügyminister úrról magáról. *(Halljuk! Halljuk!)* Minden ember természetében megvan a lehetősége annak, de a mostani igazságügyministeré mellett meg épen igen könnyen megtörténhetik, hogy a külügyministerrel fachéba jön *(Nevetés a szélső baloldalon)*: vajjon ekkor posta, vagy távirda útján fog-e történni az értekezés a külügyministerrel? *(Zajos derültség a szélsőbalon.)*

De mellőzve minden tréfát, vajjon komoly törvényhozási munkánál megvan-e és meglehet-e engedve, hogy oly fogalmak iktattassanak törvénybe, a melyek csak bonyodalmat okozhatnak, a melyből a kibontakozás teljesen lehetetlen? *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Hogy ez meg volna engedve, azt én nem hiszem. Kiváncsi is vagyok arra, hogy a t. minister úr miként fogja deducálni, hogy mi következik be e 10 év alatt akkor, ha a két dicsőségesen uralkodó kormány és a külügyminister, tehát három factor között nem sikerül közös egyetértésre jutni?

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Semmi sem!

Polónyi Géza: Hát a consuli bíráskodással mi lesz? *(Derültség bal felől.)*

A t. igazságügyminister úr — igaz, régen volt, de azért mégis igaz — a magyar felségjogok értelmezése körűl bizonyos babérral övezett érdemeket szerzett. Senki sem irígyelte tőle; mi magyarok pedig még büszkék is voltunk rá és mégis milyen csodálatos, bebizonyúl Kossuth Lajosnak az az idézete: *(Éljenzés a szélső baloldalon)* »A ki taposó malom kerekére lép, az azután tapos, mert viszi a kerék.« *(Tetszés bal felől.)* A t. minister úr a bársonyszékben régen eltaposta azokat a fogalmakat, a melyeket akkor mindnyájunk örömére és a nemzet dicsőségére hirdetni jónak látott. Ugyan mondja meg a t. igazságügyminister úr, hogy mit szólt volna akkor, hogyha a boldog emlékezetű Fabinyi, az akkori hazafias Tisza-kormány alatt adott volna be ilyen javaslatot, melyben a »császár és király«-on felül még a többi között olyan közjogi fogalmakkal is találkoztunk volna, melylyel a 17. §-ban találkozunk, midőn azt mondja, hogy »ő császári és királyi apostoli Felsége felhatalmazása folytán a közös külügyminister a monarchia mindkét államának minisztériumával egyetértve hozott határozata alapján intézkedik« és a melylyel törvénybe lesz iktatva, hogy a két törvényhozási factor egyikének, a magyar törvényhozás képviselő- és felsőházának elkerűlésével, ő császári és apostoli királyi Felségének felhatalmazása alapján intézkedik a két kormány? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Azt hiszem, elég e tekintetben a törvényre utalnom, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélső baloldalon)* mely azt mondja, hogy Magyarországot rendeletekkel és patensekkel kormányozni nem lehet. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Magyarországot rendeletekkel, patensekkel, felhatalmazásokkal és ilyen intézkedésekkel kormányozni csak ez a többség és annak méltó képviselője, a t. igazságügyminister úr óhajtja. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A rendeletek egész tömegét csatolja a t. igazságügyminister úr a törvényjavaslathoz és kéri azoknak elismertetését törvényhozási úton. Ezen rendeletek közűl nincs egyetlen egy sem, a mely máson alapúlna, mint »ő császári és apostoli királyi Felségének . . . . legfőbb elhatározásán«. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ha a t. minister úr magyar közjogunkkal megegyeztethetőnek tartja, hogy a törvényhozás elé ily rendeleteket — sans phrase — megerősítés és elismertetés végett terjeszszen: kérdem t. minister urat, vajjon mi lehet indoka annak, hogy ily rövid idő alatt ily nagy metamorphosison ment keresztül? *(Tetszés a szélső baloldalon)* Hogy ezt soha senki a közjog szempontjából helyesnek el nem ismerheti, az iránt kétség nem lehet.

A t. bizottsági előadó úr, hogy az ő kiindúlási pontjával fejezzem be beszédemet, azt mondja, hogy az, hogy a felségjog megőriztetik-e vagy sem, attól függ, vajjon az igazságügyi kinevezések és alattvalók felett gyakorlandó bíráskodást megalkotó törvények a felségjog korlátaiban megmaradnak-e s a magyar állam önállóságának megfelelően gyakoroltatnak-e? Véleménye szerint, eddig két sérelmes állapot volt a consuláris bíráskodás terűletén. Az egyik az, hogy idegen terűleten levő idegen bíróságok gyakorolták felsőbb forumon a bíráskodást Magyarország alattvalói felett; a másik pedig az, hogy idegen törvények alapján gyakoroltatott e bíráskodás.

Ugyan mondja meg nekem a t. előadó úr: e két tényező közűl melyik változik meg az új helyzetben? Egyik sem. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az első fokon jövőre is kizárólag közös osztrák consulok fognak bíráskodni, a kik a magyar állami jogot, a magyar közjogot és a magyar magánjogot nem értik s a kiktől ezen minősítés nem is kívántatik meg. Ezek fogják

Digitized by Google

a bíráskodást gyakorolni, még pedig a családjog, a személyi jogképesség és az örökösödési kérdésektől eltekintve, a váltó- és kereskedelmi jog területén, tehát a consuli bíráskodás tekintetében a legfontosabb területeken, kizárólag az osztrák törvények alapján. *(Igaz! Úgy van! a szélső balon.)*

És mégis azt vitatják, hogy Magyarország állami felségjogainak sérelme nélkül terjesztik be a törvényjavaslatot.

Hát nem lesz e jövőre is közös az a bíróság? Az első fokról nem is beszélek; de nem közös bíróság-e az, melynek felsőbb bírái a közös külügyminister beleegyezésével, a melynek legfőbb bírája a másik kormány beleegyezésével a külügyminister által határoztatik meg? Nem közös bíróság-e az, melynek bírósági egész szervezetét nem a magyar törvényhozás, hanem rendeleti úton a közös külügyminister állapítja meg? Nem közös bíróság-e az, a melynek még létszámát sem tudjuk s a melyről még azt sem tudjuk, hogy tulajdonkép a költség szempontjából menynyibe fog az kerülni? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ha vannak, t. ház olyanok, a kik ezen kérdések iránt kétséget táplálnak s a kik ennyire el tudnak tévelyedni: ezt részemről igen sajnálatosnak tartom, midőn egyetlenegy cardinalis tényező, mely az önálló bíráskodásnál megkivántatik, a kinevezés, a bírói organisatio, s általuk alkalmazandó törvény sincs a magyar souverainitásnak megfelelőleg a magyar kir. igazságügyminister kezébe letéve, a ki Magyarország parlamentjének, törvényhozásának egyedül lehet felelős. *(Helyeslés a szélső balon.)*

Ezek azok, t. ház, a melyek alapján mi a jelen törvényjavaslatot még általánosságban sem fogadjuk el a részletes tárgyalás alapjául.

Nem volt kétségünk sohasem az iránt, hogy azon közjogi elvek alapján, melyeket önök hirdettek s a melyeken az 1867: XII. t.-cz. felépült, hogy azon a végzetes lejtőn, melyre önök léptek, el fognak jutni idáig is.

El fognak jutni, fájdalom, önök még tovább is; ha a nemzet önöket meg nem akasztja ezen törekvésükben; ha a nemzet végre-valahára öntudatra ébredve nem fogja követni ama zászlót, melyet mi e sérelmes törvényjavaslattal szemben is ütközetbe vittünk; ha nem fogja követni Magyarország önállóságának és függetlenségének zászlaját. *(Élénk helyeslés a szélső balon.)* És én remélem is, t. ház, hogy a jövőre nézve a nemzet nem fogja tűrni azt, hogy a »császár és király« nevében történjék a bíráskodás ezen nemzet alattvalói felett, a mely nemzet oltárt emelt fiainak kebelében a hazaszeretetnek, a magyar király dicsőségére. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Osztrák császárt, osztrák törvényeket, osztrák állampolgárokat magyar alattvalók felett bírákúl mi nem fogunk elismerni soha. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Mi küzdeni fogunk az igazság fegyverével, meggyőződéssel és lelkesedéssel minden oly törekvés ellen, mely osztrákká szándékozik tenni Magyarország alattvalóit. *(Hosszantartó élénk helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon.)*

Ezen felfogásból indulva ki, a magam és elvtársaim nevében a következő határozati javaslatot nyujtom be: *(Halljuk! Olvassa):*

»Határozati javaslat. Tekintettel arra, hogy a consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat alkotmányunknak merész megsértésével, alaptörvényeink rendelkezése ellenére, lehetővé akarja tenni, hogy magyar állampolgárok felett idegen államnak polgárai, idegen törvények és idegen eljárási szabályok szerint a császár és király nevében bíráskodjanak;

tekintettel arra, hogy a javaslat elvei szerint a consuli bíráskodás révén a magyar honosok feletti igazságszolgáltatás, ezen bíróságok területén közösügygyé szándékoltatik tétetni, holott azt még az 1867. évi XII. tczikkbe foglalt sérelmes kiegyezés is érintetlenül hagyta;

tekintettel arra, hogy a magyar törvényhozás a magyar honpolgárok felett gyakorlandó és kizárólagos hatáskörébe tartozó bíráskodás módozatainak, a bírák kinevezésének és a bíróságok szervezetének megállapítását, alkotmányunk sarkalatos tételeinek érzékeny csorbítása nélkül, hatásköre alól elvonatni nem engedheti;

tekintettel arra, hogy semmi sem forog fenn, hogy a törvényeinkben gyökerező állami önállóságunknak a nemzetközi jog és érintkezés területén a külfölddel szemben való megalázatásával önálló magyar consuláris bíróságnak szervezetéről lemondjunk; tekintettel arra, hogy a javaslat igazságszolgáltatásunknak ezen részében Ausztria kormányának illetéktelen beavatkozást biztosít, a közös külügyministernek hatáskörét pedig törvényeink szelleme és rendelkezése ellenére tágítja;

tekintettel arra, hogy a javaslatba hozott bírói szervezet, különösen az első fokon a bírói szervezésnél irányt adó vezérelvek megjelelésének is teljesen híján van, az első fokon a kinevezésnek és ellenjegyzésének módja iránt nem tartalmaz javaslatot, az egész első és másod fokú szervezetben pedig sem a létszám, sem a javadalmazás tekintetében költségvetés alapjául vehető alapot elő nem terjeszt;

tekintettel arra, hogy a magyar állami önállóság külső jelvényeinek, a czímernek és a kiadványokon alkalmazandó pecsétnek közjogi jelentőségű kérdéseit mellőzi és lehetővé teszi, hogy a császár és király nevében ítélkező közös

Digitized by Google

bíróság az osztrák czímer és pecsét használatával folytassa az eddig is törvénytelen gyakorlatot;

tekintettel végül arra, hogy a benyújtott javaslat szerint a consularis bíróságnál alkalmazandó bírák minősítésének meghatározásánál a feltétlen kötelező magyar nyelvismeret teljesen mellőztetik, és így figyelemmel arra, hogy a javaslat szerint azoknak, a kik a consuli bíráskodást eddig gyakorolták jövőben való alkalmaztatásuk egyenesen kilátásba helyeztetik, lehetségessé tétetik ezen javaslat szerint az is, hogy ezen consularis bíróságoknál különösen az első fokú, úgy a mint az törvénytelenül a multban történt, a jövőben is a magyarúl nem tudó consuli bírák, magyar állampolgárok felett idegen törvények alapján és idegen nyelven szolgáltatnak igazságot: mondja ki a képviselőház, hogy ezen törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául sem fogadja el és azt, mint alkotmányunknak és nemzeti önállóságunknak csorbítására és a külföld előtt való megaláztatására czélzó kisérletet visszautasítja; de egyúttal utasítja a kormányt, hogy az eddig is törvénytelen, továbbra pedig tűrhetetlen gyakorlatnak megszüntetésével, a magyar állam önállóságának megfelelő magyar királyi consuli bíróságnak szervezése iránt terjesszen elő megfelelő javaslatot. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon.)*

(Az indítványt aláírták): Jeszenszky László, Jeszenszky Ferencz, Tóth Antal, Farkas Imre, Thaly Kálmán, Tóth Ernő, Horváth Ádám, Csajkos Gyula, Madarász József, Szadovszky József, gr. Károlyi Gábor, Gosztonyi Sándor, Simonfay János, Lukáts Gyula, Irányi Dániel, Helfy Ignácz, Justh Gyula, Meszlényi Lajos, Tulok Benő, Hermann Ottó, Beniczky Árpád, Bornemisza István, Zoltán János, Vécsey Endre, Nagy Ferencz, Kun Miklós, Petrich Ferencz, Törs Kálmán.«

Elnök: T. ház! Polónyi Géza képviselő úrnak egyenesen hozzám intézett kérdésére szükséges nyilatkoznom. *(Halljuk! Halljuk!)*

A képviselő úr azt a kérdést intézte hozzám, hogy megengedhetőnek tartottam-e azt, hogy a bizottság által eredetiben, franczia nyelven beterjesztett két melléklet fordítás nélkül nyomattassék ki.

Erre vonatkozólag meg kell jegyeznem először, hogy a mint méltóztatnak tudni, midőn valamely bizottság benyujtja jelentését, ez nem olvastatik fel, hanem a t. ház azonnal annak kinyomatását és a ház tagjai közt való szétosztását rendeli el. De másodszor nem is volna az elnökségnek módja arra, hogy oly fordítást eszközöltessen, a melyért a felelősséget elvállalhassa, minthogy erre közeggel nem rendelkezik. *(Helyeslés.)*

De különben a t. ház bizottságainak tagjai elég emberek arra, hogy megítélhessék: mit és hogyan szükséges a ház elé terjeszteni. *(Helyeslés.)*

Ki következik szólásra?

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Beksics Gusztáv! *(Élénk felkiáltások: Öt percznyi szünetet kérünk! Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést folytatjuk.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Beksics Gusztáv!

Beksics Gusztáv: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az előttem szóló t. képviselő úr nagyon is hangosan és erélyesen fejette ki azon aggodalmakat, a melyek a t. túlsó oldalon a szőnyegen levő törvényjavaslatra nézve fenforognak és e nagyon hangosság és e nagy erélyesség alatt természetesen nemcsak érveinek erejét értem, hanem és kiválóan hangjának öblösségét és hatalmát. De tény, t. ház, hogy ez aggodalmak — bármily alakban fejeztessenek is ki, erélyesebben, vagy kevésbbé erélyesen — léteznek és ezekkel számolni kell. Ez aggodalmakkal szemben azonban kettős kötelezettség forog fenn. Az egyik kötelezettség az önöké, t. túlsó oldal, a mennyiben, ha alkotmányjogi aggodalmaik vannak, azokat tartoznak be is bizonyítani; a mi kötelezettségünk pedig az, hogy ezen aggodalmakat vagy megczáfoljuk, vagy ha megczáfolni nem tudjuk, elfogadjuk, és elvessük a szőnyegen levő törvényjavaslatot. Itt az a kérdés, t. ház, hogy ezek az aggodalmak megfelelnek-e a valóságnak? Igaz-e, hogy itt egy új közösügy terveztetik? Igaz-e, hogy másképen a magyar államjognak sokkal megfelelőbben lehetett volna szervezni a consuli bíráskodást? *(Halljuk! Halljuk!)*

Mielőtt e kérdésekre rátérnék, előbb épen Polónyi t. képviselőtársam felszólalásának kapcsán egy kérdést vagyok kénytelen felvetni, azt a kérdést, hogy milyen viszonyban van a dualismus a nemzetközi joggal? Mert a t. előttem szólt képviselő úr felettébb kicsinylőleg nyilatkozott a dualismusról, mint ez rendesen történni szokott a túlsó oldal egy részéről. Ez a kérdés különben is érdekes volna bővebb megvilágosításra; de nem lévén igényem arra, hogy a t. ház erről egy hosszú fejtegetést meghallgasson, *(Halljuk! Halljuk!)* tehát lehető röviden adom elő.

Valamely államnak államjoga csak úgy ismertetik el nemzetközileg, hogy ha azt a nemzetközi jog consumálja, vagyis csak úgy lesz valamely állam igazán állammá, hogyha az beleszövődik

Digitized by Google

a nemzetközi jog által a külállamokkal való egyenrangúság szövetébe. Már most tegyünk két történelmi különbséget és a történelemben időszaki különbséget. Vizsgáljuk, hogy a régi magyar államjog miképen consumáltatott a nemzetközi jogban, és a dualismus, a melyről oly lenézőleg beszélnek a t. függetlenségi pártból, miképen consumáltatik a nemzetközi jogban?

A régi magyar közjog nem ismert, legalább nyíltan nem ismert, közösügyet. A Corpus Juris tele van törvényczikkekkel, melyek Magyarország államiságát teljesen függetlennek mondják és hirdetik a világnak. De mi történt? A nemzetközi jogba tényleg nem hatott be ez a felfogás. Magyarország — tessék végignézni a jelen század és a mult századok összes történetét — rendesen csak úgy szerepelt a nemzetközi jogviszonyokban, mint Ausztriának tartománya. *(Élénk mozgás a szélső baloldalon.)* Ellenben a függetlenségi padokról annyira lenézett dualismussal mi történt? Midőn ez a dualismus létrejött: Magyarország egyszerre elkezdett szerepelni a nemzetközi jogviszonyokban. Ott volt a királynak, az uralkodónak czíme, ott voltak a követségek, a consulatusok czímei, a tengerészeti lobogó, de legkivált a nemzetközi szerződések s ezek vitték be a magyar közjogot a nemzetközi jogviszonyok szövetébe. És e szempontból vizsgálva, mit jelent a dualismus a nemzetközjogi viszony szempontjából? A dualismus jelenti azt — ismétlem, mindig nemzetközi viszonylatban — hogy a monarchiának mind a két állama külön souverainitással bír. Tehát külön souverainitással bír Magyarország és külön souverainitással Ausztria. Mert hogyha ama bizonyos szó alatt rejlő fogalom szerint, mely azonban jogilag nem construálható, a monarchia bírna souverainitással: akkor nagyon természetes, hogy sem Magyarországnak, sem Ausztriának nem volna külön souverainitása. Azonban tényleg úgy van, hogy mind Ausztria, mind Magyarország külön souverainitással bírnak a külföld irányában.

Mit jelent tehát a közösügy — mindig a nemzetközi jog szempontjából?

Csanády Sándor: Hogy el kell törölni! *(Élénk derültség.)*

Beksics Gusztáv: Azt jelenti, hogy nem a két souverainitás csinál fusiot, hogy nem Ausztria és Magyarország külön souverainitása fusionálnak egymással; hanem a functio fusionál, illetőleg az organum közös. Tehát, t. ház, mit jelent a külügy közössége a külföld irányában? Nem azt jelenti, hogy a két sonverainitás összeolvad, hanem hogy a két souverainitásnak egy organuma van a külföldi képviselet tekintetében.

Most azután vigyük ezt a fejtegetést a gyakorlati térre s hozzuk kapcsolatba a terűleten-kivűliséggel, mert ez igen fontos a bíráskodás szempontjából. *(Halljuk! Halljuk!)* Midőn pedig e térre jutok, egész közelébe érek a szőnyegen levő törvényjavaslatnak.

Mi következik a külön souverainitásból a terűleten-kivűliségre? Az, hogy, mert Magyarországnak is, Ausztriának is külön souverainitása van a külföld irányában, mindakettőt külön terűleten-kivűliség illeti, hogy külön terűleten-kivűlisége van Ausztriának is, Magyarországnak is. Ezt körülbelül össze lehetne hasonlítani az egybevágó háromszöggel; mert abból, hogy terűleteik fedik egymást, nem az következik, hogy egy terűleten-kivűliség sem létezik, hanem, hogy létezik mindakettő, csakhogy egybevágnak. *(Helyeslés jobb- és baloldalon.)* És e tekintetben gyakorlati példára fogok hivatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ott van a Kelet, fel van osztva egyes exterritorialis, exempt terűletekre, a melyekben nemcsak egy államnak terűleten-kivűlisége létezik, hanem valamennyi souverain államé. Pl. a konstantinápolyi consulság terűletén terűleten-kivűliséggel bír Anglia, Németország, Oroszország, Ausztria, Magyarország, vagyis valamennyi souverainitással bíró állam. Ha már most ezen souverain államok mindannyian birnak terűleten-kivűliséggel: megtörténhetik, hogy két egyenlően souverain állam egy és ugyanazon közegre bízza functióit. Kérdem most a t. túloldalt, hogy vajjon megszűnik-e ezen rábízás által a külön souverainitás, vagy terűleten-kivűliség? Bizonyára nem. Hogyha önök ezt tagadnák, akkor én önöket egy olyan kiváló férfiú szavaival fogom megczáfolni, a kit önök igen nagy becsben részesítenek — és méltán — magával gr. Apponyi Albert szavaival. *(Éljenzés bal felől.)* Mert ő tegnapi fényes beszédében világosan kijelentette, hogy az ilyen rábízásban — igaz, hozzátette, hogy ha csak egyes esetekben történik — ő nem látná sem a souverainitás, sem a terűleten-kivűliség feláldozását. De tény, hogy gr. Apponyi Albert képviselő úr szintén elismerte, hogy ezen functionalis átvitel magában még nem rombolja le sem a souverainitást, sem a terűleten-kivűliséget. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Evvel azután egészen a szőnyegen forgó törvényjavaslathoz értem s evvel óhajtok a lehető rövidséggel foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenekelőtt azonban még egy különbséget kell tennem a consuli bíráskodás szervezetére nézve. E különbség az, hogy az alsó fok élesen elválasztandó a felsőbbtől s azután, hogy, a mi ezen első fokú consuli bíráskodást illeti, ez két fő szempont uralma alá kerül. Az egyik a magyar közjog, a másik a nemzetközi szerződések szempontja.

Lássuk először azt, hogy mit mond a ma-

Digitized by Google

gyar közjog e javasláthoz, mert különösen gr. Apponyi Albert tegnapi, valamint Polónyi Géza képviselő úr mai beszéde, különösen azt fejtegették.

Tény az, t. ház, hogy az 1867: XII. t.-cz. a közösügyeket felsorolva, mint közösügyet sorolta fel a külkereskedelem képviseletét is. Az tehát egészen bizonyos, hogy a külkereskedelem képviselete közös. Már most a tekintetben nemcsak gr. Apponyi Albert, hanem Polónyi Géza képviselő úr is finom distinctiokat akar tenni és különös, hogy Polónyi képviselő úr fejtegetései, legalább a főbb vonásokban, nagyon is megegyeznek gr. Apponyi képviselő úr fejtegetéseivel. *(Több hang a szélső baloldalon: Mit csodálkozik ezen?)* Nem tartom oly csodálatosnak, hogy ennél valami még csodálatosabbat ne láttam volna, mert bizony láttam, *(Derültség jobb felől.)* s magyarázatát az képezi, hogy ha valaki oly nagy szónoki erővel és készültséggel szólal fel egy tárgyban, mint gr. Apponyi Albert, ha valaki utána emel szót, lényegében legalább hasonlókat kénytelen mondani.

Mi tehát ez a finom distinctio? Az, hogy mindaketten megakarják különböztetni a külkereskedelemi képviseletet azon diplomatiai képviselettől, a mely szintén a consulok által gyakoroltatik és ebből arra akarnak következtetni, hogy a consulsági intézmény nem közösügy.

Polónyi Géza: A consuli bíráskodás!

Beksics Gusztáv: Majd rátérek a bíráskodásra is, csak tessék türelemmel lenni. Tehát arra concludáltak, hogy a consulsági intézmény, mint ilyen sem közösügy, pedig hogy ez közös, az egészen világos. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Evvel szemben én már kifejtettem, hogy a consuli intézmény, mint külkereskedelmi képviselet, feltétlenül közösügy, tehát ez nem is vitás.

Beöthy Ákos: Dehogy nem!

Beksics Gusztáv: Ha a képviselő úr más véleményen van, méltóztassék annak idején kifejteni álláspontját. *(Tetszés jobb felől.)* Ha a consul nem külkereskedelmi képviselő, hanem diplomatiai ügyvivő, akkor annál inkább a közösügy fogalma alá kerül. Mert ha rátérünk a consulok bíráskodási functiojára, akkor azután egészen más téren mozgunk, mert kétségbevonhatatlan tény — és én tiltakoznám legjobban az ellenkező felfogás ellen — hogy a consuli bíráskodás functiója, tehát maga a bíráskodás közösügynek egyátalán nem mondható s ez semmiféle törvényben kimondva nincs. *(Egy hang a szélső balról: Szilágyi azt mondta!)* Mert én határozottan meg vagyok arról győződve, hogy mindaz, a mi az 1867: XII. t.-cz.-ben a közösügyek közt felsorolva nincsen, az nem közösügy, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* mert hallgatólagos közösügyek nincsenek; *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* a törvényben taxativ felsorolás van, tehát a consulok bíráskodási functioja csakugyan nem esik a közösügy fogalma alá. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Polónyi Géza: Akkor mi köze hozzá a közös külügyministeriumnak?

Beksics Gusztáv: Ez különben annyira tiszta, hogy itt egészen világos tér tárúl fel szemeink előtt és valóban csodálkozom — és ez már csakugyan csodálatos — hogy miért tartotta épúgy gr. Apponyi Albert, mint Polónyi Géza képviselő úr szükségesnek e nagyon is világos tért még jobban megvilágítani. Igaz, hogy gr. Apponyi t. képviselő úr egész nagy fényes fáklyát gyújtott meg e világos területen, a t. képviselő úr pedig egy szerény kis mécsest. *(Derültség.)*

Vizsgáljuk már most, miképen lesz a bíráskodás a közös consuli organum functiojává? Ez már nem gyökerezik a közjogi törvényekben, hanem a nemzetközi szerződésekben. És ha méltóztatnék azon egyik főszerződésnek, a passaroviczi békekötésnek és kereskedelmi szerződésnek törvényességét kétségbe vonni: szükségesnek tartanám felolvasni az 1867: XVI. tcz. illető szakaszát, mely szerint az e törvény létrejötte előtt elfogadott kereskedelmi szerződések törvény hatályával bírnak. Világos tehát, hogy bár nem a dualismus, hanem törvényerejű szerződés utasítja a consulokhoz a consuli bíráskodást. Hogy ez nem közösügy, abból is kitűnik, hogy ez esetről-esetre változhatik, a szerint, a mint más szerződésre lépünk a külállamokkal; sőt meg is szünhetik.

A porta egyik jegyzéket a másik után küldi a hatalmakhoz, a hol az úgynevezett capitulátiok megszűntetését kéri. Előállhat tehát az az állapot, hogy a consulok nem fognak bíráskodni; hanem csak kereskedelmi, vagy diplomatiai képviselők lesznek. Azt hiszem, ez idő nincs is messze, mert a consuli bíróságok annyira lejárták magukat az egész keleten, *(Derültség a szélső baloldalon és felkiáltások: Hát azért szervezik?)* annyira discreditálva vannak a tudomány és gyakorlat előtt. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Most még inkább discreditálva lesznek!)* A hogy önök akarják szervezni, még jobban discreditálnák, mert az a nemzetközi szerződésekbe ütköznék.

Tény, hogy aránylag rövid idő alatt a a nemzetek szakítani fognak e tarthatatlan bíráskodással *(Derültség a szélső baloldalon: Honnan tudja?)* és az egész keleten vegyes nemzetközi bíróságok fognak működni. Mi azonban ez időt ez ügy rendezésével nem várhatjuk be. Ép ezért nekünk reális alapon kell a consuli bíráskodás függő kérdéseit megoldanunk. Mi az a reális

Digitized by Google

alap? A mit az imént mondtam: egyrészt a consuli intézmény közösügyi jellege; másrészt a nemzetközi szerződések azon követelménye, hogy csak a consulok bíráskodhatnak keleten és senki más. *(Ellenmondások a szélsőbalon.)* Mi következik ebből? Az, hogy a kormány egy ténynyel áll szemben, melyet megváltoztatnia nem volt hatalmában. Ez alapra kellett felépíteni a consuli bíróság további forumát, a fölebbezési forumot. A kormány már az elsőfokú bíráskodást is lehetőleg javította, még pedig Magyarország javára. Nemcsak azért, mert már itt is magyar állami akaratot érvényesít, hanem máskép is, t. i. azzal, hogy egy csomó magyar törvény fog jutni a consuli bíráskodásba, tehát a magyar honosok külföldön részben legalább magyar törvények alá kerülnek; a személyi és családi állásra vonatkozólag örökösödési és házassági ügyeikben stb. Igaz, hogy maradnak ott más törvények is, melyek nem magyar törvények a szó szoros értelmében. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Méltóztassék majd azután nevetni.

Először tévedni méltóztatik abban, mintha az a többi törvény mind osztrák volna. Ezek először is nem osztrák törvények, hanem szokásjogok, a melyek az osztrák törvényeket, pl. a kereskedelmi és váltótörvényt csak kiegészítik. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Igy tehát csak helyi szokásjogokról van szó, melyek kiegészítést nyernek Ausztria néhány törvényének tételes intézkedéseivel. Valóban csodálkozom, hogy Polónyi Géza t. képviselőtársam azt hitte, hogy ezen törvények valóságos osztrák törvények és hogy azokat az osztrák parlament megváltoztathatja és ezekre a consuli területekre az osztrák törvényhozás nevében új meg új törvényeket diktálhat rá. Ebben alaposan tévedett. E tekintetben saját hazai viszonyainkkal fogom őt megczáfolni. Azt kérdezem Polónyi Géza t. képviselőtársamtól, hogy vajjon az osztrák polgári törvénykönyv nincs-e érvényben Erdélyben és a végvidékeken?

B. Kaas Ivor: Recipiálva van!

Beksics Gusztáv: Épen az. Hát azt méltóztatik hinni, hogy ezeket a törvényeket az osztrák törvényhozás akkor változtathatja meg, a mikor neki teszik? *(Felkiáltások a szélsőbalon: Nem!)* Helyes. A dolog tehát úgy áll, hogyha mi egy külföldi törvényt egészben vagy egyes részeiben recipiálunk, akkor arra az illető külföldi törvényhozás befolyását elveszti és az a magyar törvényhozás hatalma alá kerül és lesz belőle magyar recipiált törvény. *(Élénk helyeslés jobb felől. Mozgás a baloldalon.)* Nem akarom tehát azt mondani, hogy szerencsétlen, de mindenesetre hibás volt a t. képviselő úr részéről a törvénynek osztrák voltára való hivatkozása. *(Helyeslés jobb felől.)*

De mindez mellékes. A fődolog maga a szervezet.

Miután már az elsőfokú szervezetet kifejtettem, most azt a kérdést vetem föl, hogy lehet-e más bírói organismust tenni az elsőfokú bíróság fölé, mint a melyet a javaslat contemplál, vagy lehet-e azon bírói szervezetet, a melyet a t. túlsó oldal gr. Apponyi Albert t. képviselő úr határozata alapján ajánl. Megjegyzem, hogy itt nem egy közösügyi, hanem egy az organismus szempontjából közös elsőfokú bíróságról, a consuli bíróságról van szó. Lehet-e annak fölébe egy más másodfokú forumot építeni, mint a melyet a törvényjavaslat tervez?

E tekintetben gr. Apponyi Albert t. képviselő úr a tegnapi napon elmondta a saját nézetét és miután az előttem szóló annyira csatlakozott gr. Apponyi Albert t. képviselő úr előadásához, csodálkozom, hogy érvelését e tekintetben is részletesen ki nem fejtette. A mit gr. Apponyi Albert t. képviselő úr ajánl, az igen egyszerű. Azt mondja, hogy ezen, bár intézményileg közös, de, ismétlem, közjogilag nem közös elsőfokú bíróságtól jöjjön fel a felebbezés a magyar bíróságokhoz.

Ez egészen a franczia rendszer, a mely a consuli bíráskodást belefűzi a hazai bíráskodás szervezetébe. És ezt a rendszert Európa majdnem minden állama elfogadta és ma is még a legnagyobb részben érvényben van. De azért ebből nem következik, hogy ez a rendszer helyes is. Én nem követelem meg azt, sem a t. túloldal szónokaitól, sem magától gr. Apponyi Albert t képviselő úrtól, hogy ő mutassa ki, a ki ajánlja, ezen rendszer tarthatatlanságát és helytelenségét. Pedig ez a rendszer, mely a consuli bíráskodást beleköti a hazai bíráskodás szervezetébe, csakugyan hibás és — legalább hosszú időn át — nem tartható fönn.

Nem akarok a kérdés részletes fejtegetésébe bocsátkozni; csak azt kívánom constatálni, hogy mily nehéz igazságot szolgáltatni oly jogi actusok felett, melyek ezer meg ezer mértföldre történnek. Azt sem akarom részletesen fejtegetni, hogy egészen más szokásjog uralkodik azon consuli kerületekben, mint a mely a hazai bíráskodásban alkalmazást talál. Annak sem akarok fejtegetésébe bocsátkozni, hogy nem lehet jó, a szóbeliség és közvetlenség alapján álló perrendtartást alkotni, hogyha a consuli bíráskodás beleköttetik a hazai bíráskodás szervezetébe. Ezeket csak futólag említem, mint oly indokokat, melyek a nyugati hatalmakat is arra birták, hogy e rendszerrel részben szakítsanak. Igy tett Anglia, mely Konstantinápolyban consuli főbíróságot szervezett; igy Hollandia, mely szintén lé-

Digitized by Google

tesített egy consuli főtörvényszéket Konstantinápolyban; de sőt maga Franczia ország a franczia rendszernek legalább egy részében rést ütött, mert belátva azt, hogy a consuli bíráskodás a távoli vidékekre nézve nem hozható szerves összeköttetésbe a hazai bíráskodással, nem kevesebb, mint két consuli főtörvényszéket állított fel, az egyiket Réunion szigetén, a másikat Pondicheryben.

De, t. ház, ezen tárgyról, t i. a consuli bíráskodásnak ily felebbviteli forumáról, daczára annak, hogy tartoztam röviden érinteni, ki kell jelentenem, hogy szorosan véve mégsem tartozik ide. Itt egészen más a helyzet. Itt van mint organum egy közös elsőfokú bíráskodás. Most már azt kérdem gr. Apponyi Albert képviselő úrtól, mert ezt elfelejtette tegnapi beszédében kifejteni: miként magyarázza meg s szervezetileg miként véli keresztülvihetőnek, hogy ezen közös bíróságoktól a felebbezések a magyar bíróságokhoz jőjjenek?

Polónyi Géza: Hát bűnügyekben hogyan lehet? *(Közbeszólás a jobboldalról: Az más!)*

Beksics Gusztáv: Mert, mindaddig, a míg ezen közös organum a consuli bíróság előtt csak magyarok közlekednek, nincs baj: addig fel lehet hozni a felebbezést a magyar főtörvényszékhez; de mi történik akkor, ha ezen közös forum előtt osztrákok és magyarok perlekednek? Ha mindig a magyar ember volna az alperes, akkor lehetne s én ismerem honfitársaim azon szokását, hogy szeretnek alperesek lenni, pláne hogyha kénytelenek vele; *(Derültség a bal- és a szélsőbalon)* de reménylem, a t. túlsó oldal még sem fog azon esetre bírói organismust csinálni, hogy mindig magyar ember lesz az alperes; lesz felperes is és így osztrák lévén az alperes, mi fog történni a felebbezéssel?

Gr. Apponyi Albert képviselő úr igen helyesen azt mondotta, hogy az alperes bíróságához fog menni a felebbezés, tehát akkor az osztrák főtörvényszékhez fog menni az egész ügy és az osztrák bíróságok hatósága alá kerül a magyar állampolgár. *(Ellenmondások a szélsőbalon.)* Ez pedig, azt hiszem, sokkal nagyobb lerombolása a magyar állam igazságügyi souverainitásának, mint a consuli bíróság organisatiojának bármely módja. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Mozgás a bal- és szélsőbalon.)*

És, t. ház, nem is akarok kitérni ezen consuli területekben uralkodó különböző szokásjogokra, melyeket a magyar főtörvényszékeknek mind ismerni és alkalmazni kellene, ha a felebbezés a magyar bírósághoz jönne. Még abba a furcsa jogi casuisticába sem akarok bocsátkozni, pedig megtehetném — s furcsa eseteket idézhetnék arra — hogy ha egyszer a magyar családjog, örökösödési és házassági jog érvénybe lép a consuli bíróságnál, hogy akkor milyen viszonyok fognak előállani az özvegyi jog, örökösödés, a házasság érvénye tekintetében, a szerint, a mint az illető magyar állampolgár felperes vagy alperes lesz. Sőt, hogy a confusiokkal röviden végezzek, mert vannak ám még más zavaros elemek is, *(Felkiáltások bal felől: Vannak bizony! Derültség)* ott van pl. Horvátország, hogy mi fog történni, hogyha magyar, horvát és osztrák polgár perel egymás közt *(Felkiáltás a szélső baloldalon: És bosnyák!)* Még bosnyák is hozzá. Tehát akkor a felebbezést nem bifurcalni kellene, hanem trifurcalni. *(Közbeszólások és derültség a szélső baloldalon.)*

Íme tehát, t. ház, a consuli bírói organismusnak az az indítványa, melylyel a mérsékelt ellenzék t. vezére gr. Apponyi képviselő úr fellépett, gyakorlatilag kivihetetlen, jogilag construalhatatlan; ellenkezőleg az, a mi a javaslatban foglaltatik, az igenis megvalósítható, *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* a nélkül, hogy Magyaország igazságügyi fenségjogán a legkisebb csorba ejtetnék. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Mert, t. ház, ezen közös első fokú forum fölé egy vegyes bíróság állíttatik másod és utolsó forum gyanánt.

Vegyes bíróság — ismétlem — és nem közösügyi bíróság. Mert hasztalan akarja a t. túlsó oldal és akarták az eddigi szónokok azt bebizonyítani, hogy ez nem vegyes, hanem közösügyi bíróság: az nem sikerült eddig nekik és remélem, nem fog sikerülni ezután sem.

Polónyi Géza: A császár és király nevében!

Beksics Gusztáv: Azonnal rátérek: a császár és király nevében, igenis; de azt kérdem a közbeszólott t. képviselő uraktól, hogy azon organismus szerint, melyet gr. Apponyi Albert t. képviselő úr tegnap javaslatba hozott: nem fog-e az első forum a császár és király nevében ítélni? *(Úgy van! Úgy van! jobb felől. Felkiáltások a szélső baloldalon: Nem! Nem!)* Igenis fog, t. i. a császár és király nevében fog ítéletet mondani az a consul, a ki nem mint gr. Apponyi t. képviselő úr javasolja, hogy külön magyar consuli bíró gyanánt küldetik oda, hanem a tényleg működő consul. *(Felkiáltások a baloldalon: Nem azt mondta!)*

De arra nézve, hogy ez nem közös, hanem vegyes bíróság, *(Halljuk! Halljuk!)* még az ítélkezés ezen formája mellett is: e tekintetben felhozom az egyptomi vegyes bíróság példáját és kérdem a t. képviselő urat, hogy kinek nevébel ítél az egyptomi vegyes bíróság? Ítél az egyptomi alkirály nevében — pedig annak angol, franczia, német, osztrák és más nemzetiségű tagjai is vannak — ítél az egyptomi alkirály nevében és ez azért mégis nemzetközi vegyes

Digitized by Google

bíróság. *(Úgy van! jobb felől. Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Annak bizonyítására, mikép ez nem közösügyi bíróság, hanem nemzetközi vegyes bíróság: egyszerűen arra utalok, hogy az a paritás, mely látszólag a dualismusra utal, nem közösügyi paritas, hanem nemzetközi paritas; vagyis a nemzetközi egyenjogúságból származó paritas. És legjobban bizonyítja azt, hogy ez nem közösügyi, hanem vegyes bíróság, azon tény, hogy a rávonatkozó szerződés csak tíz esztendőre van megkötve. *(Helyeslés jobb felől. Ellenmondások balról.)* Én kérdezem a t. túlsó oldaltól, kérdezem különösen gr. Apponyi Albert t. képviselő úrtól, hogy ha ez közösügyi bíróság volna, akkor megszűnnék-e tíz év mulva önmagától annak érvénye? *(Felkiáltások bal felől: A törvény rendelkezik!)* A javaslat azt mondja: önmagától szűnik meg; tehát már ez mutatja, hogy az ide vonatkozó szerződés ideiglenesen köttetik Ausztriával és hogy itt nincs szó közösügyi bíróságról, hanem csak nemzetközi vegyes bíróságról. *(Helyeslés jobb felől. Élénk ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Az előadottakból én legalább azt hiszem, bebizonyosodott, hogy először Magyarország állami souverainitásában semmi kár sem esik azon esetre, ha a t. ház e törvényjavaslatot elfogadja; másodszor, hogy organicusan nem lehet a második fokon más bíróságot keresztül vinni, mint a melyet ezen törvényjavaslat ajánl, t. i. ha az alsó fok mint organum közös marad. Ezt érezte is a mérsékelt ellenzék igen t. vezére, gr. Apponyi Albert *(Éljenzés bal felől.)* és azért akarta határozati javaslatával már az első fokot is megcorrigálni. Én azonban azt hiszem, hogy nem corrigálta meg, csak a zavart tette ott még nagyobbá. *(Halljuk! Halljuk!)* Mert mit javasol gr. Apponyi Albert t. képviselő úr? Kétféle consuli bíráskodást tervez; egyik volna a specialisan magyar consuli bíró, a ki nem minden, hanem némely consulátushoz kineveztetnék; a másik pedig volna a tényleg működő consul, a ki a bíráskodással megbízatnék.

Itt tehát kétféle consuli bíráskodás lenne, ha ugyan keresztül volna vihető; ez azonban, a mint be fogom vagy legalább igyekszem bebizonyítani, nem lehetséges.

A mi az utóbbit illeti, t. i. a consult, a ki nem a t. képviselőtársam javaslata szerint lép hivatalba, ha erre bizzuk az igazságszolgáltatás gyakorlatát: akkor ott vagyunk a régi állapotnál, t. i. van egy közös forumunk. *(Ellentmondások bal felől.)* A felebbezés szempontjából igenis az. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én az organismust akarom kifejteni.

A másik azonban t. i. az egyenesen e czélra kinevezett consuli bíró már változtatna a szervezeten, ha tudna; csakhogy nem tud, mert ellene áll a nemzetközi szerződések egész sorozata. *(Helyeslés jobb felől. Ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)* Ha a t. ház ma elfogadná Apponyi Albert t. képviselő úr határozati javaslatának különösen ezt a pontját és mi sorban neveznők ki a keleti consulátusokhoz e consuli bírákat, mi történnék? Ezek nem lennének külön bírák, hanem tisztán a közös organumnak, a consulnak segédei, helyettesei, úgy, a mint ez másutt is történik. *(Úgy van! jobb felől.)*

Franczia országra méltóztatott hivatkozni. Tény az, hogy Franczia országnak van egy consuli bírája; de csak egyetlen egy, az alexandriai. Hogy ezt miért és hogyan nevezték ki: annak fejtegetésébe nem bocsátkozom; röviden csak annyit emlitek indokúl, hogy igen nagy levén a forgalom Alexandriában, ez tette szükségessé a kinevezést és ez is bizonyítja, hogy a consuli bírót kisegítőkép nevezték ki oda. Mikép áll azonban ez a dolog tényleg? Úgy áll, hogy ez a Franczia ország által csak ezen egyetlen egy helyre kinevezett consuli bíró nem bír önálló bírói szerepkörrel, csak mint a consul segéde működik és csak akkor működik mint önállóbíró, ha a consul távol van, vagy akadályozva van.

Világosan következik tehát ebből az, t. ház, hogy ha mi neveznénk ki consuli bírákat a keletre, a mint ezt Apponyi Albert t. képviselő úr indítványozza, ezek sem lennének külön bírói organumok, hanem csak a közös consulnak organumai. És én felhívom a t. túlsó oldalt: méltóztassék nekem a nemzetközi jogi irókból idézni eseteket arra, hogy vannak-e Europa más államainak más, mint consuli bírái, kik nem mint consulok gyakorolják ezen hatáskört. Meg vagyok győződve, hogy egyetlen egy esetet sem tudnak felhozni, mert a consuli bíráskodásnak gyakorlati feltétele épen az, hogy exempt területen gyakoroltassék, ez a területen kívüliséget pedig csak a consuli, vagy diplomatiai jelleg adja meg.

De tegyük fel, hogy Apponyi Albert t. képviselő úrnak igaza van, hogy megczáfoljuk az összes europai államok consuli organismusát, szembe szállunk az egész nemzetközi irodalommal és mi megcsináljuk azt, hogy a nemzetközi szerződések daczára, a nélkül, hogy e szerződéseket felbontanók, külön consuli bírákat nevezünk az egyes consulságokhoz: miként fogna ez kinézni a gyakorlatban? Úgy, hogy lesz egy specificusan magyar bíró, a ki ítélni fog a magyar alattvalók fölött; talán Ausztriának is lesz akkor, mert talán utánozza Apponyi Albert t képviselő úr határozati javaslatát a monarchia másik állama, az is fog szervezni egy ilyen specificusan osztrák állampolgárok felett ítélő organumot, egy másik consuli bírót. Ez

Digitized by Google

tehát eddig egészen helyes és világos volna. Ettől a consuli bírótól aztán, a míg csak a magyarok felett ítél, a felebbezés feljöhet a magyar főbíróságokhoz. De ha aztán az az eset áll elő, t. ház, hogy nemcsak magyar állampolgárok fognak perlekedni, hanem osztrákok is: ki fog ezek felett ítélni? Előre elképzelem magamnak a t. képviselőtársam válaszát: a consul, a közös consul.

Gr. Apponyi Albert: Dehogy!

Beksics Gusztáv: Legalább én úgy képzelem határozati javaslatát, hogy akkor az osztrákok és a magyarok vegyes perében ítélni a megbízott consul fog.

Gr. Apponyi Albert: Nem!

Beksics Gusztáv: Most már ezen két forumtól mikép lehet tovább vinni a felebbezést? Az első esetben, a mint mondám, jön a felebbvitel a magyar felsőbb bíróságokhoz; a másik esetben azonban, t. ház, ugyanazon controversiák fognak bekövetkezni, az alperes honosságához képest, a mint kifejtettem; vagy ismét oda fogunk jutni, hogy belátjuk annak a szükségességét, hogy csináljunk ilyen vegyes főbíróságot, a mely a magyarok és osztrákok fölött fog ítélni. Ha a t. túlsó oldal következetes akar lenni, akkor egy lépéssel még tovább kell mennie és ezt bátorkodom gr. Apponyi Albert t. képviselő úr irányában is megjegyezni, hogy tovább kellett volna mennie: egészen a nemzetközi szerződések felbontásáig, *(Ellenmondás bal felől.)* mert végre nincsen kizárva ennek lehetősége.

Én ugyan nagyon tartanék attól, hogy ha ilyen diplomatiai alkudozást méltóztatnék a külügyminister által megkezdetni: különösen a porta azt találná felelni, hogy nem egyezik bele; *(Ellenmondások a szélső baloldalon.)* mert a porta már úgyis évtizedek óta mindent elkövet a capitulationak megszüntetésére, tehát a capitulatio egyik másik formájának elfogadására bizonyosan nem volna hajlandó. De tegyük fel, hogy hajlandó lesz és hajlandók lesznek mindazon államok, a melyekkel nemzetközi szerződésben vagyunk: mi fog akkor történni? Szervezünk esetleg 103 sinecurát a külföldön; mert nagyon kevés dolguk lenne ezen magyar consuli törvényszékeknek; milliókat költhetnénk ezen specificusan magyar consuli törvényszékekre és az eredmény mégis mi lenne? Az, hogy a míg magyarok perlekednének egymással, addig nem lenne baj, addig a hazai bírói szervezetbe ezen szervezetet be lehetne illeszteni; de mihelyt magyarok és osztrákok pörlekednének egymással: ott volnánk a nemzetközi zűrzavar teljes közepén, azon nemzetközi zűrzavarban, a mely szerencsére már kezd megtisztúlni és a tisztúlási processust már jelzi az alexandriai vegyes bíróság szervezete. Igaz, hogy ez csak első lépés, mert ugyanazon állam honosaira ezen vegyes bíróság hatásköre nem terjed ki, de a nemzetközi jog terén, úgy a tudományban, mint annak gyakorlati érvényesítésében — erre gr. Apponyi Albert t. képviselő úr is hivatkozott — van egy erős áramlat, a mely az államok saját honosaira is ki akarja terjeszteni a vegyes bíráskodást és én úgy tudom — ha talán tévedek, a t. képviselő úrnak módjában lesz engem megczáfolni — hogy ezen irányzattal csak az a tudós áll szemben, a kire ő is hivatkozott, tudniillik Martens, de a tények erejét ő sem fogja feltartóztathatni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ismétlem, hogy a közel-jövőben Európa keletén és a távoli keleten mindenütt vegyes bíróság fog működni és a consuli bíráskodás mint igazságügyi feladatra képtelen intézmény teljesen meg fog szűnni. És akkor lennénk azon helyzetben, a melyben most vagyunk, tudniillik akkor kellene Ausztriával egy vegyes bíróság felállítása iránt szerződésre lépnünk. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Ime, ennyire nem felelnek meg a tényeknek azok az alkotmányjogi aggodalmak, a melyeket beszédem elején említettem, sőt a tények azokat határozottan megczáfolják. Én azonban minden aggodalom iránt, mely arra vonatkozik, hogy az alkotmány csorbát szenved, még akkor is bizonyos respectust érzek, ha az nincs hálás terrenumon, a mint hogy meg vagyok győződve, hogy a t. túlsó oldal, midőn oly nagy apparatussal és vehementiával támadva meg a javaslatot, közjogi aggodalmainak ad kifejezést, ezúttal nincs nagyon hálás téren. Most nem fonódnak, mint egy más alkalommal a népszerűség koszorúi; *(Zaj a szélsőbalon. Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* bengaliai világítás sem készül. De, hogyha ennek daczára a t. túlsó oldal aggodalmai alaposak s mégis teljesíti kötelességét: csak annál nagyobb tisztelettel hajlok meg előtte, mert a hazafias kötelességet népszerűség és koszorú nélkül is teljesíteni kell. Meg vagyok azonban győződve, hogy ezen aggodalmak az ezen oldalon történendő felszólalások által végleg meg fognak czáfoltatni és fel kell tennem a t. túlsó oldal loyalitásáról, hogy ha meggyőzzük aggodalmai alaptalanságáról, akkor velünk együtt megszavazza a törvényjavaslatot. *(Felkiáltások bal felől: Igen, de viszont is áll!)* Mert, hogyha bebizonyosodik, hogy aggodalmai alaptalanok és mégis az alkotmány veszedelmét hirdeti: akkor úgy fog járni t. ház, mint a mesebeli pásztor fiu, a ki addig kiáltotta a farkast, mikor nem jött, hogy akkor sem hitték el neki, a mikor jött. *(Derültség a baloldalon.)*

Én ugyan meg vagyok győződve, hogy az alkotmánynak semmi veszedelme sem fog elérkezni, legalább ezen kormány és ezen párt

Digitized by Google

uralma alatt nem; *(Úgy van! jobb felől. Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* de hogyha a túlsó oldal alaptalan aggodalmak miatt mindjárt az alkotmányos veszedelem farkasát kiáltja: megtörténhetik, hogy mikor a farkas megérkezik, a közvélemény akkor sem fog néki hitelt adni. Elfogadom a törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, a tárgyalás folytatása a holnap 10 órakor tartandó ülésre tétetik át.

Most méltóztassanak meghallgatni a kereskedelmi miniszter úrnak bejelentett válaszát Polónyi Géza képviselő úr interpellatiojára.

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Polónyi Géza képviselő úr a mult ülések egyikén sürgős interpellatiot terjesztett elő, a mely nekem kiadatván, kötelességemnek tartom arra válaszolni. *(Halljuk!)*

Mindenekelőtt kijelentem, t. ház, hogy, bármily ingerlő lett volna különben, az interpellatiot indokoló beszédnek egyes részeire ezúttal kiterjeszkedni nem szándékozom. Nem szándékozom pedig egyfelől azért, mert azt hiszem, hogy lesz még alkalom e tárgyban részletesebb nyilatkozatokat tenni; másfelől azért, mert azon fontos tárgyalások közepette, a melyeket a magyar kormány most folytat, minden nyilatkozat a lehető legnagyobb óvatossággal teendő; és megvallom, hogy ép most igen időszerűnek tartanám, ha ilynemű kérdések egyáltalán nem intéztetnének a kormányhoz *(Helyeslés jobb felől)* és a t. ház, kegyes volna türelemmel bevárni azt az időpontot, midőn azon előterjesztések, melyekre a kormány már előbb is czélzott, a t. ház előtt lévén, a kormány azon helyzetben lesz, hogy a kérdést egész kiterjedésében és részleteiben fogja a törvényhozás előtt kifejthetni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Két megjegyzést azonban mégis kénytelen vagyok tenni. Egyik az, hogy a t. képviselő úr igazságtalanságot követ el akkor, mikor a magyar forgalmi politikának kudarczáról beszél.

Eltekintve attól, hogy tényekre hivatkozni nem tud, mégis akkor, mikor a kormány állítja, hogy a forgalmi politikájában változás egyáltalában nem következik be; midőn kijelenti, hogy tarifáink megállapításában döntőknek tekinti az ország közgazdasági és pénzügyi érdekeit: szemben ezen ismételten tett nyilatkozatokkal kudarczról beszélni egyáltalán nem volna szabad épen akkor, midőn a magyar forgalmi politika most egyikét legfontosabb feladatainak még nem oldja meg, de ezúttal lehetővé akarja tenni s biztosítani, hogy különösen nyers terményeink nyugat felé útat találhassanak és a nyugat fogyasztási piaczain versenyezhessenek. *(Tetszés jobb felől.)* Kudarczról beszélni tehát egyáltalán beszélni nem lehet.

Másik megjegyzésem, melyet tenni kötelességemnek tartok a következő:

Többször hallani a házon kívül is, hogy e kérdésekben köztem és ministertársaim közt ellentétek forognak fenn. Ezek ellen ismételten megadtuk a visszautasító választ. Most, midőn azzal állanak elő, hogy Bécsben létem alkalmával álláspontomat feladtam, vagy, mint mondták: megfutottam, úgy variálják, hogy ott ministertársaim- vagy a ministertanácsnak, vagy másnak pressioja alatt cselekedtem.

T. ház! Ezen rendszeres vádakkal szemben kénytelen vagyok ezúttal is a leghatározottabb visszautasítással élni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Tény az, hogy kötelességemet teljesítettem, midőn Bécsbe mentem, hogy az ottani fontos tárgyalások állásáról magamnak tájékozást szerezzek és a netán fenforgó nehézségeket kiegyenlítsem; és midőn Bécsből visszatértem, jelentést tettem ministertársaimnak eljárásomról, a mit ők tudomásúl vettek. Pressióról tehát sem egyik, sem másik részről szó sincsen. *(Élénk helyeslés. Úgy van! jobb felől.)*

Már most áttérek magára az interpellatióra. Az első pont így szól: *(olvassa).*

»1. Való-e, hogy a kivételes díjszabásnak a magyar vasútakon legutóbb történt életbeléptetése okából és alkalmából az osztrák kereskedelemügyi minister a Németországgal folyamatban lévő vám és kereskedelmi szerződésre vonatkozó tárgyalásoknak részéről való megakasztását helyezte kilátásba azon esetre, ha ezen kivételes és csupán magyar eredetű iparczikkekre életbe léptetett díjszabás — az osztrák iparczikkeknek a magyar vasútakon való továbbítására is ki nem terjesztetik«.

T. ház! Csak általánosságban és nehogy abból következtetést vonhassanak, hogy e kérdésre ezúttal választ adok: bátor vagyok figyelmeztetni a t. házat arra, hogy a folyamatban lévő tárgyalások egyes phasisairól a tárgyalás folyama alatt természetesen nem opportunus nyilatkozni; mindamellett concrete ezen kérdésre most azt vagyok bátor válaszolni, hogy közöttünk azon megállapodás történt, hogy a német birodalommal folyamatban lévő fontos tárgyalásokat egyes intern kérdések felvetésével sem megakasztani, sem nehezíteni nem fogjuk.

A máodik kérdés így szól: (*olvassa.*)

»2. Való-e, hogy a minister úr és az osztrák kereskedelemügyi minister között tényleg egy oly megállapodás jött létre, mely szerint a kivételes díjszabás egészében vagy annak egyes részeiben a hasonnemű, de osztrák eredetű iparczikkekre is kiterjesztetik?«

Erre a kérdésre, úgy a mint téve van,

Digitized by Google

nemmel válaszolok és utalok azon válaszokra, a melyeket úgy a Kaas Ivor t. képviselő úr, mint a Horváth Gyula t. képviselő úr által tett interpellatiora a kormány nevében adtam.

A harmadik kérdés a következő:

»3. Ha a 2. kérdésben foglaltak valók: hajlandó-e a minister úr és mikor előterjesztést tenni a képviselőháznak arról, miben állanak részletesen az osztrák iparra is kiterjesztett kedvezmények és miből állanak az azok fejében nyert viszontkedvezmények?«

Ezt a jelentést, t. ház, nincs sem okom, sem módom előterjeszteni; mert annak semminemű substratuma nincsen. De ezúttal is ismételem azt a kérésemet a t. házhoz, hogy méltóztassék bevárni, míg a német birodalommal folyó tárgyalások befejezve lesznek, a midőn abban a helyzetben leszek, hogy, miként ezt ismételten kijelentettem, e kérdésben a legrészletesebb felvilágosításokkal fogok szolgálhatni.

Kérem a t. házat, hogy ezen válaszomat tudomásul venni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Polónyi Géza: T. ház! Mindenek előtt köszönetemet nyilvánítom a t. minister úrnak azért, hogy felismervén a kérdés sürgősségét, rövid idő alatt volt szíves megadni a választ. Van azonban a t. minister úr a válaszában foglaltakra néve egy tiszteletteljes kérelmem.

Nincs semmi kifogásom az ellen, ha a t. minister urak bármikor megragadják az alkalmat, hogy védekezzenek oly állításokkal szemben, a melyek akár a journalistikában, akár pedig őket vádolva bármely más körben felmerülnek. Nem tartom azonban jogosúltnak és helyesnek azt, hogy ily czáfolatok oly interpellatiora adott válasz keretében történjenek, a mely interpellatio e kérdésekkel nem foglalkozott.

Igen természetesnek tartom, ha a t. minister úr specialiter az adott helyzetben érzékeny az iránt, hogy őt ne terhelje az a gyanú, mintha reá saját ministertársai bármiféle befolyást gyakoroltak volna, vagy hogy ministertársainak pressioja alatt így vagy amúgy cselekedett volna. Én is ismerem ezen hireszteléseket, de méltóztassék megengedni, én ezekről interpellatiomban egy árva szóval sem emlékeztem meg, és a mennyiben az interpellatiomra adott válasz e tekintetben visszaútasítást vagy czáfolatot tartalmaz, bátor vagyok a t. minister urat arra kérni, hogy ismerje el, hogy az nem az én interpellatiom czáfolatára tartozik.

Már most a mi a dolog lényegét illeti, annak kimondását tudniillik, vajjon kudarczot vallott-e a kormánynak a tarifa-kérdésben követett politikája: méltóztatik emlékezni, hogy épen a kérdéseimre adandó felelettől tettem függővé. Tényképen hivatkoztam arra, hogy a »Neue Freie Presse«-ben, tehát oly organumban, melynek közvéleményei eddig hitelt érdemlőség tekintetében épen e kérdésben kifogás alá nem eshetnek, az állíttatott a leghatározottabban, hogy a t. minister úr az osztrák kormánynak megadta azon kedvezményt, hogy az osztrák iparra is kiterjesztette a kedvezményes tarifát, másrészt pedig szóról-szóra felolvastam a kérdéses czikk azon tételét, a melyben az mondatik, hogy az osztrák kereskedelmi minister a Németországgal való szerződések tovább folytatására vonatkozó tárgyalások megszakítását helyezte kilátásba. Minő választ kaptam e két kérdésre? A helyzetet sajátszerűen jellemző s a t. minister úrtól, legalább nézetem szerint, őszinteség tekintetében semmi kivánni valót nem hagyó választ. De a két pontra adott válasz sajátságosan különbözik egymástól. *(Halljuk!)*

Az egyik kérdő pontra, arra nézve, hogy az osztrák ipar számára is kiterjesztette a kedvezményes tarifát a minister úr, határozott nemmel felelt. S miután a t. minister úr ezt ily határozottan volt szíves kijelenteni azzal a jóhiszeműséggel egyrészt, melylyel a t. minister úr nyilatkozatait fogadni szoktam, másrészt avval a tisztelettel, a melylyel szavahihetősége iránt tartozom, válaszát örömmel veszem tudomásúl. E tény alapján szívesen hajlandó vagyok feltételesen magam is concedalni azt, hogy politikai kudarczot nem vallott, feltételesen — mondom — azért, mert véglegesen csak akkor concedálhatom ezt teljesen, ha előttem lesznek mindazon adatok a melyek igazolni fogják, hogy teljes aequivalenst kapott az általa adott kedvezményekért.

De a másik kérdésre a t. minister úr már igen diplomaticus választ adott. Módjában állott a kifejezésnek őszinte hatalmával úgy felelni erre a kérdésre is, mint a hogy az első kérdésre felelt; mondhatta volna azt, hogy »határozottan kijelentem, hogy nem.« De e pontra válasza már egészen más. A minister úr azt mondja, hogy megállapodás jött köztük létre, melynél fogva jövőben ily intern kérdéseket feszegetni, s a tárgyalásokat nehezíteni nem fogjuk. Nem akarom feszélyezni a t. minister urat, hanem e választ, szembeállítva a második kérdésre adott határozott válaszával, implicite elfogadom olyannak, hogy az osztrák kolléga mégis csak megkisérelte, hogy a t. minister úr politikája kudarczot valljon. A minister úrban azonban volt talán erély, hogy ellentálljon s talán ennek folytán jött létre ama pactum, mely jövőre nézve kizárja azt, hogy intern dolgokat egymásközt feszegessünk s a tárgyalásokat jövőre nehezítsük. Így fogadom a minister úr válaszát és a magam részéről tudomásúl veszem. Hogy vajjon véglegesen hozzájárúlhatok e ahhoz, hogy politikája sikerét én is ünnepeljem, arra nézve fentartom

Digitized by Google

az ítélet hozatalt akkorra, a midőn az illető adatok rendelkezésemre fognak állani. Ismétlem. hogy a választ tudomásul veszem.

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a választ tudomásul venni? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a választ tudomásul venni méltóztatik. Következik Andrássy Manó gróf interpellatioja a vallás- és közoktatásügyi minister úrhoz.

Gr. Andrássy Manó: T. ház! A következő kérdést vagyok bátor intézni a cultusminister úrhoz. Magyarország herczegprimása elhunyt és ez állásra újabb kinevezés lesz szükséges. Ez állás nem hasonló a más országokbeli primatialis állásokhoz; mert a magyar herczegprimásnak nemcsak egyházi hatásköre van, hanem bizonyos — bár korlátolt — befolyása van az ország ügyeire is; vagyona és állása oly magas, hogy az ország ügyei intézésében latba esik: igen fontos kérdés tehát ez a kinevezés.

De van a kérdésnek más oldala is. Régente a herczegprimások többnyire ott laktak, a hol a királyi várak voltak, pl. Esztergomban; midőn onnan kiszorittattak, Pozsonyban; azután megint Esztergomban. Szerintem magától a primástól függ azon helynek megválasztása, a hol lakni akar. Kivált pedig azért, mert Budapest az ő egyházmegyéjébe tartozik: semmi akadálya sincs annak, hogy székhelyét az ország fővárosába helyezze át.

Így tehát a minister urat arra vagyok bátor felkérni, hogy a herczegprimási kinevezésnél tekintettel legyen arra, hogy a ki e méltósággal felruháztatik: az mennél közelebb lakjék azon körhöz, a melybe állásánál fogva tartozik. Meg vagyok győződve, hogy ha a herczegprimás Budapesten laknék, egyes kérdések, melyek az utóbbi időben felmerültek, nem élesedtek volna ki annyira. *(Igaz! Úgy van!)*

Ezen áthelyezésnek semmi akadály sem áll az útjában. Ott van a Mátyás király temploma; ott van Budán a primási lak és ott van azonkivül a budai városháza is, a mely e czélra megszerezhető. Nem volna szükséges ezért a káptalant is áthelyezni; elég, ha az érsek és herczegprimás Budapestre helyezi át székhelyét s a helyett, hogy az esztergomi basilikára nézzen, mely Rómára emlékeztet, tekintsen a Mátyás király templomára és az az alatt fekvő parlamentépületre, mely Magyarország alkotmányosságára fogja emlékeztetni. *(Általános helyeslés.)*

Én azt hiszem, hogy mindenkinek megnyugtatására fogna szolgálni, ha a herczegprimás az ország fővárosában laknék és szükségesnek tartom, hogy mielőtt a kinevezés megtörténik, megállapodás jöjjön létre e tekintetben, mert később sokkal nehezebb lesz az országot és lakosságát megnyugtatni.

Mindezek következtében bátor vagyok a következő interpellatiomat benyújtani:

»Interpellatio a vallás- és közoktatásügyi minister úrhoz.

A herczegprimás és esztergomi érsek elhunyta folytán most ideje volna azon általános óhajtás teljesedését előmozdítani, hogy a herczegprimás székhelye Budapestre áttétessék.

Kérdem azért a vallás- és közoktatásügyi minister urat: hajlandó-e oda hatni, hogy ezen országos óhajtás teljesüljön?«

Gr. Csáky Albin, vallás- és közoktatásügyi minister: Nagyon t. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A kérdés, a melyet Andrássy Manó gróf t. képviselő úr hozzám intézett, oly egyszerű; az ügy maga, melyet interpellatiojában érintett, előttem oly tisztán áll: hogy a t. ház engedelmével arra azonnal megadhatom a választ. *(Halljuk! Halljuk!)*

A válasz pedig, a melyet adhatok, nagyon rövid lehet.

Először is kijelenthetem, hogy már régen azon meggyőződésben vagyok, hogy az esztergomi érsek székhelyének Budapestre való áthelyezése úgy az állam, mint a katholikus egyháznak jól felfogott érdekében áll. *(Általános élénk helyeslés.)*

Másodszor kijelenthetem, hogy ezen székhely áthelyezésének ügye, szerintem, a legczélszerűbben és legkönnyebben épen akkor oldató meg, a midőn az érseki szék betöltve nincsen. *(Általános élénk helyeslés.)*

És harmadszor, van szerencsém elárúlni, hogy ezen meggyőződésem alapján a kérdésnek tanulmányozását máris elrendeltem, oly czélból, hogy meg lehessen állapítani: micsoda eljárás lesz követendő, hogy az általam kitűzött czél mennél előbb és mennél biztosabban elérhető legyen. *(Általános élénk helyeslés.)*

Kérem a t. házat, méltóztassék ezen válaszomat tudomásúl venni. *(Általános helyeslés és zajos éljenzés.)*

Gr. Andrássy Manó: T. ház! A minister úr válaszát köszönettel tudomásúl veszem.

Elnök: Kérdem, t. ház: méltóztatik-e a minister úr válaszát tudomásúl venni? *(Igen!)* A t. ház a minister úr válaszát tudomásúl veszi.

A holnapi ülés napirendje a gazdasági bizottság jelentése és a mai nap félbeszakított tárgyalás folytatása lesz.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

Digitized by Google

459. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 19-én, csütörtökön

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Bölönyi Ödön orsz. képviselő végleges igazolása. — Kérvények bejelentése. — A gazdasági bizottság jelentése a képviselőház február havi költségvetéséről és a képviselőház január havi kiadásairól. — A consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az 1891. évi február hó 18-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy Bölönyi Ödön, Nógrád vármegye szécsényi választókerületében megválasztott országgyülési képviselőnek képviselővé való választatása óta a szabályszerű 30 nap eltelvén a nélkül, hogy választása ellen kérvény adatott volna be: a nevezett képviselő a végleg igazolt képviselők jegyzékébe iktattatik.

Bemutatom Szegvár község 622 polgárának Helfy Ignácz —, Jéne és Harmacz községek polgárainak Bornemisza István —, Hócsa község polgárainak Kun Miklós —, végül Barcs, Nagy-Szántó és Tahi-Tótfalú polgárainak Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának, tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs. Más előterjesztés sem lévén, következik a gazdasági bizottság 684. számú jelentése, a képviselőház február havi költségvetéséről.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a jelentést).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, az előirányzott 79.179 forintot a t. ház megszavazza és folyóvá tételével a ház elnökét bizza meg.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a képviselőház pénztárának 1891. évi január havi kiadásairól szóló kimutatást).*

Elnök: Tudomásul vétetik.

Következik a consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

Balogh Géza jegyző: Hodossy Imre!

Hodossy Imre: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az osztrák államférfiak Magyarország beolvasztására irányzott törekvésükben

Digitized by Google

mindig azon voltak, hogy Ausztria és Magyarország számára egységes intézmények létesíttessenek. Ezt tekintették mindenha a legerősebb kapocsnak; ezt tekintették mindig a legbiztosabb módnak és eszköznek czéljuk elérésére. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ezzel szemben Magyarország a maga állami és nemzeti önállóságának védelmében ép ellenkezőleg mindig arra törekedett, hogy külön intézményeit fenntartsa s külön államintézményeket létesítsen. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

1848-ban ezen magyar törekvés teljes diadalt aratott s akkor összes intézményeink elkülöníttettek; Magyarország minden téren egészen önálló intézményeket teremtett a maga számára. Az ötvenes években, midőn az osztrák államférfiaknak ama tendentiája diadalmaskodott, az ellenkező történt: az összes állami intézmények egységessé tétettek.

E két időpont s az azokban észlelt kormányzati formák és az intézményeknek akkori alakúlása a két ellentétes törekvést a maga egész merevségében állítja szembe egymással.

1867-ben e két ellentétes törekvés közt compromissum létesült, szigorúan meghatároztatván azon intézmények, a melyekben a védelem közösségénél fogva egységesség szükséges és mily mértékben Ausztria és Magyarország közt. Ez a legkisebb, legszűkebb mértékre reducáltatott s az mondatott ki, hogy a többire nézve Magyarország nem tartozik Ausztriával bármiképen is közös intézményeket létesíteni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Természetes, hogy 1867 ben ezen elvek csak a maguk általánosságában állapíttathattak meg; a kivitel, hogy úgy mondjam a segregatio későbbre kellett, hogy halasztassék és csak successive eszközölhető. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Igy jutottunk ma is oda, hogy egy eddig még nem rendezett kérdést kell szabályoznunk, a consuli bíróságok és a consuli bíráskodás ügyét.

A kormány előterjeszt egy javaslatot és ebben azt indítványozza, hogy Magyarország a consuli bíráskodást, mint egységes intézményt létesítse Ausztriával. Az előzmények után, melyeket röviden jelezni bátor voltam, valóban nem csoda, ha ez megdöbbenést és megütközést keltett. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Mi indíthatta a magyar kormányt arra, hogy a magyar nemzet százados traditioival homlokegyenest ellenkezőleg így egy egységes intézményt javasol létesíteni? Mi indíthatta a magyar kormányt arra, hogy amaz osztrák irányzatnak megfelelőleg jár el, midőn egy egységes intézményt inaugurál? Természetes dolog, hogy a legelső gondolat az, hogy talán az 1867. évben létesített kiegyezés által kötve van a magyar kormány vagy Magyarország keze, hogy tehát törvényszerű kényszerűség viszi a magyar kormányt és vihet minket oda, hogy itt egy közös, egységes intézményt létesítsünk.

A kormánynak és az igazságügyi bizottságnak ide vonatkozó motivumai annyira homályosak, hogy ezt belőlük kiolvasni nem lehet. Semmiképen sincsen kimutatva azokban, hogy Magyarország köteles volna államjogánál, vagy egyéb törvényes kötelezettségénél fogva arra, hogy mint Ausztriával egységes intézményt létesítse a consuli bíráskodást. Sejtetik, utalnak rá, hogy íme a consuloknak bizonyos functiói közösek, egységesek; de, hogy ebből a consequentiát miként kellene levonni arra, hogy tehát a consuloknak vagy pedig Magyarország bármely közegeinek consuli bíráskodási functioja is közös volna, ezt kimutatni úgysem lván meg sem kisérlették. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

De a mit így homályosan sejtetnek, azt az ellenzék szónokai az előző napokban a maguk igaz értékére reducálták és kimutatták, hogy teljességgel nem lehet állítani azt, mintha Magyarország köteles volna arra, hogy egységes intézmény alapjára fektesse a consuli bíráskodást. Megczáfolva ezeket a javaslat pártolói részéről eddig még nem látom; és semmi esetre sem lehet ma egyebet mondani, mint azt, hogy nincsen bebizonyítva, hogy mi kötelesek volnánk, hogy törvényes kényszerűséggel hajtatnánk oda, hogy a consuli bíráskodást mint egységes intézményt létesítsük. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Érzik ezt a javaslat pártolói s azért más módszerekhez folyamodnak, hogy plausibilissé tegyék a javaslatnak, az egységes intézménynek elfogadását, még pedig mint egységesnek, egyaránt az alkalmazandó törvények, valamint az első és második forum tekintetében.

Az egyik módszer erre az, hogy úgy tüntetik fel a dolgot, mintha itt nem volna egyébről szó, mint csak a consuli bíráskodás reformjáról. Ezt abból a czélból teszik, hogy kimutassák, hogy hiszen, ha bármily javítást czéloznak valamely intézmény terén, azt el kell fogadni; a többi javítás pedig majd aztán később, talán tíz év múlva is eszközölhető lesz. *(Derültség. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De ez egészen téves kiindúlási pont. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Reformálni Magyarországon csak olyan intézményt lehet, a mely itt mint törvényes intézmény már fennáll. *(Úgy van! Igaz! Élénk helyeslés bal felől.)* Törvényesen fennálló intézményeinket javíthatjuk, reformálhatjuk, azoknál lehet szó reformról; de ebben az esetben nem valamely törvényesen fennálló intézmény reformjáról beszélünk, hanem oly intézmény létesítéséről, a mely Magyarország részére

Digitized by Google

eddig törvényesen még egyáltalán nem rendeztetett. *(Úgy van! Úgy van! Élénk tetszés a balés szélső baloldalon.)* A consuli bíráskodás ügyével Magyarország törvényhozása eddig még nem foglalkozott; ez a pillanat az, a melyben Magyarország, a magyar törvényhozás a consuli bíráskodás intézményét létesíteni, szabályozni kívánja. Ez alapvető munka: le kell tehát raknunk az alapokat, a melyeken ezt az épületet felépíthessük, úgy, hogy annak hasznos voltára és tartósságára is számíthassunk. *(Úgy van! Úgy van! Helyeslés bal felől.)* Ily alapvető munka fontossága sokkal nagyobb, mint az egyszerű javítgatás, reformálgatás; itt minden egyes indok is, a melylyel a törvényhozás egy vagy más intézkedést kísérve elfogad, nagy horderővel és jelentőséggel bír a jövőre nézve. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ez lesz a kiindulási pont, t. ház, a melyből ezen intézmény hazánkra nézve bármikor is javítható, megigazítható lesz. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Itt tehát a plus-minus kérdésével magát a magyar törvényhozás meg nem vesztegetheti. Nem elég nekünk az, hogy a most fennálló törvénytelen állapottal szemben valami jobb következzék: nekünk önmagában jó alapvető munka kell. *(Élénk helyeslés és tetszés a balés szélső baloldalon.)*

A másik módszer, a melylyel a javaslat védelmezői azt plausibilissé akarják tenni, az, hogy azt mondják: hogy ha nem is kényszerűségből, de czélszerűségi okokból jó lesz, ha így egységes intézményként fogadjuk el a javaslatot, egységes intézményként, a mint mondám, úgy az alkalmazandó törvények, mint a szervezet mindkét foka tekintetében is. És itt aztán legelőbb ezen czélszerűségi szempontokat sorolják fel az egységes alkalmazandó törvények tekintetében. Azt mondják, hogy midőn a javaslat szerint az alkalmazandó törvények, az egyes status- és más ügyeket kivéve, egyébként ugyanazok maradnak, a melyeket most alkalmaznak az osztrák consuli bíróságok, ez nem jelenti azt, hogy az osztrák törvényeket, az osztrák jogot fogják alkalmazni ezen bíróságok, hanem alkalmazni fogják a levantei szokásjogot és csak bizonyos módosításképen azután az osztrák, illetőleg a magyar jogot.

Ez egészen téves állítás, mert az osztrák consuli bíróságoknál ma tisztán az osztrák jog van mint szabály az alkalmazásban, a helyi szokások pedig csak mint nagy óvatossággal alkalmazható és alkalmazott kivétel. *(Élénk helyeslés és tetszés a balon. Egy hang jobb felől: Megfordítva!)* El voltam rá készülve, hogy valaki ezt fogja rá mondani, annál is inkább, mert hiszen a t. előadó úr fel is olvasta az osztrák 1855. évi császári rendeletnek idevonatkozó 8. §-át s azt hitte, hogy már ebből is azt következtetheti, hogy ime a szabály és szokásjog, és az osztrák jog csak a kivétel. Azonban bocsánatot kérek, a szakasznak már a szövege is az ellenkezőt bizonyítja. Méltóztassanak csak meghallgatni: »A consuli bíróságoknak a hozzájuk utalt jogügyek eldöntésénél az osztrák törvények szolgálnak zsinórmértékül, hacsak *a)* valamely különös általában elismert szokásjog vagy kihirdetett különös rendelkezések másként nem intézkednek, vagy a consuli bíróságok kerületében azon intézmények, vagy tényleges viszonyok hiányoznak, melyeket az osztrák törvény alkalmazása feltételez.« *(Felkiáltások a baloldalon: Ez a kivétel!)* A német szövegnek ezen negativ fordúlata, hogy »wenn nicht« positive úgy fejezendő ki »ausser wenn«, vagyis kivéve. Tehát az első a szabály, a többi a kivétel. *(Élénk helyeslés és tetszés a baloldalon. Felkiáltások: Természetes!)*

De nem szükséges, hogy mi interpretáljuk *(Halljuk! Halljuk!)* az 1855. január 29-én kelt császári rendeletnek e szakaszát, mert ugyanezen rendeletben megbízatott az osztrák ministerium, hogy ezen császári rendelet alkalmazására és kivitelére nézve még külön részletes útasításokat adjon; és a ministerium 1855. év márczius 31-én ki is adott egy rendeletet, a melynek 14. §-a bővebben foglalkozik ezzel a most felolvasott 8. §-al és a következőket mondja: »A mennyiben a consuli bíróságok a császári rendelet 8. §-ának *a)* pontja szerint útasítva vannak, hogy a szokásjogot alkalmazzák, azon alapelv szolgáljon zsinórmértékül, hogy valamely szokásjog általában elismertnek csak akkor tekintendő, ha be van bizonyítva, hogy a consuli bíróságok ugyanazon jogszabályt több hasonnemű esetben és különböző időpontokon, mint mérvadót, már alkalmazták és hogy ebbeli határozataik jogerőre emelkedtek. Ennek bebizonyítása csak a bírósági okiratokkal vagy a consuli bíróságok hivatalos bizonyítványával eszközölhető, a mely bizonyítvány még az illető szokásjog tartalmát és nemét, valamint azon egyes eseteket is igazolja, a melyeknek eldöntése a különös szokásjogot megállapította.«

Méltóztatnak látni, hogy mennyi cautelával veszi körül a rendelet azt, hogy valamely szokásjog egyáltalában alkalmazható legyen. Annak a szokásnak különösnek és általában elismertnek és bebizonyítottnak kell lenni; még pedig nem egyszerűen valami más bizonyító eszközökkel, hanem authenticus hivatalos okiratokkal, melyeknek még a jogereje is bebizonyítandó stb. stb.

A ki tehát *(Halljuk! Halljuk!)* mindezeket látja, t. ház, azután nem értheti meg, hogy miként lehet azt mondani, hogy a szabály a

Digitized by Google

levantei szokásjog s az osztrák törvény alkalmazása csak a kivétel. Hiszen a consuli bíráskodás jogának egyik főjelentősége abban van, hogy az idegen földön levő honosok bizonyos kapcsolatban tartatnak a hazával az által is, hogy ott is ugyanazon jog uralma és védelme alatt állanak, mint itthon. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Nem biába mondja az osztrák igazságügyi minister által az ez ügyre vonatkozólag benyujtott indokolás a következőket: »Die Consulargerichtsbarkeit äussert ihre wohlthätige Wirkung einmal darin, dass der Nationale seine nationalen Richter findet und ferner, dass er seinem nationalen Rechte auch in der Fremde unterstellt bleibt.« *(Tetszés.)* Az az állítás, mintha a consuli bíróságnál valamely idegen, mondjuk levantei szokásjog volna a szabály, mely alá az ottani keresztények rendelve vannak, ellenkezik a consuli intézménynek természetével és alapfogalmával. *(Úgy van! bal felől.)* Ezzel tehát a javaslatot plausibilissé tenni nem lehet, *(Úgy van! bal felől.)* mert a mit intendálnak, annyit jelent, hogy mint szabály a magyar honosokra nézve is az osztrák törvény alkalmaztassék, modificálva az ottani szokásjog által és a status-dolgokban stb. mint kivételt alkalmazva a magyar hazai jogot; *(Úgy van! bal felől.)* jól megjegyezve, hogy a magyar hazai jog e kivételes esetekben is csak annyiban volna alkalmazandó, a mennyiben a kormány elrendelné és a mennyiben azt ennek, vagy bármely ezt követő kormánynak eltörölni nem tetszenék.

Epen ily czélszerűségi indokok hozatnak fel a felső törvényszék szabályozására nézve. Mert az igazságügyi bizottság azt mondja ugyan jelentésében, hogy míg az első forum szabályozásánál a mi kezeink talán nem egészen szabadok, de »másként áll a dolog a felebbviteli forumok tekintetében«. Tehát a bizottság is concedálja, hogy itt máskép áll a dolog, vagyis itt kezeink megkötve nincsenek. De mire használják fel a szabadságot? Arra, hogy itt is egységes intézményt létesítenek. Ezt azzal akarják plausibilissé tenni, hogy utalnak mindenekelőtt arra, hogy a keleten most a consuli ügyekben a vegyes bíróságok eszméje kezd divatba jönni. Én nem tudok oly államot, mely valamely más állammal oly conventiot kötött volna, hogy ott a consuli bíráskodás terére vegyes bíróságot létesített volna; sem az összes államok, sem kivételesen egy-két állam egymással eddig még ily szerződést nem kötöttek. A consuli bíráskodás terén vegyes feltörvényszékek eddig még nem működnek sehol. Mert, ha az egyptomi bíróságra utalnak és ezt akarják mint példát odaállítani: ki kell jelentenem, hogy ez a példa egyáltalán nem talál. Az egyptomi bíróság nem consuli bíróság, hanem annak ellentéte; az az egyptomi kormánynak saját territorialis bírósága. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* És a khedivének ezen territorialis bírósága mellett, a melyre nézve a keresztény hatalmak összeségének van befolyása az egyes bírák kijelölése tekintetében, minden egyes keresztény államnak a saját honosaira nézve megvan ott továbbra is a maga consuli bírósága. Ez tehát nem példa, mert ez semmi más, mint törekvés a consuli bíráskodást fölöslegessé tenni és nem maga a consuli bíráskodás. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

A másik példa, a melylyel ezen Konstantinápolyban szervezendő egységes intézményt plausibilissé akarják tenni, annak inkább geographiai elhelyezésére vonatkozik és e tekintetben Anglia példájára hivatkoznak. De Anglia példáját e tekintetben mi egyáltalán nem követhetjük. A feltörvényszéknek ugyanis az a feladata, hogy a hazai jogélet s az idegen földön alakult consuli bíráskodás között a kapcsolatot fentartsa. A feltörvényszék ellenőrzi azt, hogy mikép gyakoroltatik a consuli bíráskodás és hogy mily védelemben részesülnek honosaink ezen bíráskodás terén. Ha a feltörvényszék a hazai földön van és e tekintetben is a hazai közvélemény ellenőrzése alatt áll, mindenesetre jobban meg fog felelni feladatának, mintha idegen földön állíttatik fel. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Anglia e tekintetben egészen más helyzetben van, mint mi. Anglia világhatalom, a melynek hatalma kiterjed Kelet-Indiától Kanadáig és a Jóreményfokától egészen a maga hazájáig. Azt lehet mondani, hogy Anglia Konstantinápolyban csak úgy otthon van, mint akárhol másutt a világon. *(Helyeslés bal felől.)* De hogy hasonlíthatjuk mi össze magunkat Angliával? Ha mi Konstantinápolyban állítunk feltörvényszéket, vajjon milyen biztosítékaink vannak nekünk arra nézve, hogy azon feltörvényszék ott kellő védelemben fogja részesíteni honosaink ügyeit? Mikép fogja azt ott a hazai közvélemény ellenőrizni? Nem arra való-e a bíráskodásnál a nyilvánosság, hogy a közvélemény is ellenőrizhesse a bíróságok működését? *(Élénk helyeslés bal felől.)* És mikép ellenőrizheti a hazai közvélemény azt, hogy a feltörvényszék honosaink ügyeit helyesen intézi el, ha az Konstantinápolyban állíttatik fel? *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Különben is Anglia geographiai helyzete egészen más. Hiszen Angliától az ozman birodalom keleti tartományai oly messze esnek és az összeköttetés oly nehézkes, hogy minden esetre czélszerű reá nézve — a ki különben is megteheti ezt — Konstantinápolyban állítani fel a feltörvényszéket. De minden más hatalom azon törekszik, hogy odahaza ellenőriz-

Digitized by Google

hesse a maga feltörvényszéke utján a consulok bíráskodását. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Sanghait említették, hogy ott Franczia ország egy feltörvényszéket állított.

Beksics Gusztáv: Pondicheryt!

Hodossy Imre: Tehát Pondicheryben. Ezen feltörvényszék az ottani consulatusi ügyeknek ellátására létesíttetett, azért, mert rendkívüli nagy a távolság az Indiai és Atlanti oczeánon vagy a Suezi csatornán keresztül. De a Levantén létező bíróságai fölött más feltörvényszéket mint az aixit felállítani, egyáltalában nem jutott eszébe Franczia országnak.

Tehát itt is a földrajzi távolság volt egyedül irányadó. De ebből azt, hogy mi Törökországhoz oly közel, mégis Konstantinápolyban állítsunk feltörvényszéket és ezzel megnehezítsük a magunk közvéleményének ellenőrzését a mi főtörvényszékeink felett, következtetni nem lehet. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Az első folyamodású bíróságoknak szervezésére és egységes alapon való létesítésére nézve, hasznossági indokokat hozott fel tegnap Beksics Gusztáv t. képviselő úr, a mennyiben azt fejtegette, hogy ha nem egységes alapon létesíttetnék ezen első forum, az sok complicatioval járhatna, nagy nehézségeket okozhatna a törvénykezésben; és a közforgalomra nézve is hátrányos lehetne. Én azt hiszem, hogy azok a nehézségek, a melyek ez esetben fölmerülhetnének, beható, szakszerű munkával legyőzhetők, és igenis létesíthetők oly eljárási szabályok, melyek azokat elhárítják vagy azokat gyöngítik. De ahhoz munka kell. Nem szükséges azt oly nagyon praecipitálni, az útmutatások pedig megvannak azon határozati javaslatban is, melyet Apponyi Albert t. képviselő úr benyujtott. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Az bizonyos, hogy nehézségek előfordúlnak, de arra való a munkaerő, hogy azok legyőzessenek és kellő conceptio mellett le is győzhetők. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De, t. ház, akár miként álljon is a dolog a czélszerűségi és hasznossági szempontokra nézve, azért mi közjogi és nemzeti érdekeinket semmi esetre sem rendelhetjük ilyeneknek alá. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Az a tál lencse nagyon hasznos dolog lehet, de azért még sem méltó arra, hogy valaki feláldozza érte első-szülöttségi jogát. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha ezt magánember teszi, annak legalább joga van hozzá; de mi itt a nemzet jogai felett vagyunk hivatva őrködni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hiszen, ha erre a térre lépünk, annak consequentiái beláthatatlanok. Tisztán forgalmi és igazságszolgáltatási szempontból kiindulva, talán az volna a leghasznosabb, ha egész Európa vagy legalább annak nagy része ugyanazon magánjog uralma alá helyeztetnék és ha ugyanazon egy közös főtörvényszék őrködnék a jog egysége, a judicatura helyessége felett. Forgalmi szempontból és tisztán a judicatura szempontjából valóban ez a legczélszerűbbnek és leghasznosabbnak látszik; de kinek fog azért eszébe jutni, erre törekedni; vagy mit mondanának az illető államok, ha például az indítványoztatnék, hogy a többi állam itt Közép-Európában mind fogadja el Németország jogát irányadóúl és egyezzék bele, hogy egy közös főtörvényszék állíttassék fel Németországban egész Európára nézve? Ezt senki sem fogadná el, a ki hazájának önállóságát, fenhatósági jogát szivén viseli. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Egyes törvényeket recipiálni egészen más dolog, mint egy egész jogrendszernek magát alávetni. *(Helyeslés a baloldalon.)* A ki magát egy egész jogrendszernek aláveti, az azon nép életébe olvad, a melynek az a jogrendszer kifolyása. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A hasznossági indokolással már sok mindenféle alkotmányos és nemzeti jog elkallódott és sok elvétetett azzal. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

II. József semmivel mással nem indokolta az alkotmányosság eltörlését és a kormányzat egységesítését, mint azzal, hogy ekként véli legjobban előmozdíthatni általa szeretett népeinek javát. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Azzal indokolta, hogy a törvényhozás nem képes oly gyorsan eszközölni azon reformokat, melyeket ő népei érdekében szükségesnek lát. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Rámutatott, hogy a törvényhozásban különféle ellentétes érdekek küzdenek egymással, a melyek mind útját állják annak, hogy a szerinte jó intézmények és reformok létesíttessenek. Azzal a hasznossági érvvel lépett fel a kormányzat egységesítése tekintetében is, mondván, hogy különben nem lehet jól kormányozni, a nép javát igazán előmozdítani.

De ez mind nem indíthat minket arra, hogy a nemzet elévülhetetlen jogairól lemondjunk, az önállóságot, függetlenséget documentáló intézményeket feladjuk. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Magyarország nem subordinálhatja a maga állami és nemzeti önállóságának érdekeit, a forgalom, az igazságszolgáltatás vélt vagy valódi czélszerűségi tekinteteinek. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Nincs is rá szükség: a kettő teljesen megfér egymás mellett; az útat megmutatta rá az a határozati javaslat, melyet gr. Apponyi Albert t. képviselő úr nyujtott be: és azért én a törvényjavaslatot el nem fogadom, hanem hozzájárulok gr. Apponyi Albert

Digitized by Google

képviselő társam határozati javaslatához *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal és szélső baloldalon.)*

Balogh Géza jegyző: Győrffy Gyula!

Győrffy Gyula: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt a szőnyegen levő törvényjavaslatot érdemileg kritika alá venném, *(Halljuk! Halljuk!)* kötelességemnek tartom, az igen tisztelt igazságügyminister úrnak, gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam nagy beszédére adott rövid válaszára, szintén csak rövid megjegyzést előre bocsátani. *(Halljuk!)*

Midőn gr. Apponyi Albert tisztelt képviselőtársam constatálta a ház előtt, hogy az egységes szervezésről alkotott hasonló osztrák törvényjavaslat tartalma szövegében is teljesen eltér attól, melyet nekünk a t. igazságügyminister úr benyujtott: az igazságügyminister úr kötelességének tartotta ezzel szemben határozottan kijelenteni azt, hogy ezen törvényjavaslat a két állam kormánya közt, a külügyminister hozzájárulásával létrejött megállapodásoknak igazi kinyomata; továbbá az igen t. igazságügyminister úr kijelentette, hogy ama másik javaslatért ő a felelősséget elvállalni nem hajlandó. *(Felkiáltások bal felől: Hogy egyesik ez!)*

Én, t. ház, a magam részéről készségesen elismerem, hogy ez a javaslat felel meg a közös megállapodásnak. Azt is elfogadom, hogy ama másik javaslatért a t. igazságügyminister úr nekünk nem lehet felelős. Sőt tovább megyek: azt is elismerem, hogy minden oly esetben, midőn hasonló törvények végrehajtása az illető kormányokra van bízva, teljesen közönyös az, hogy ama másik törvénynek a szövege milyen; mert hiszen az csak természetes, hogy a kormány, midőn a törvényt végrehajtja, szigorúan azon szöveghez, azon intézkedésekhez fog ragaszkodni, melyeket a saját törvényhozása rá nézve megállapított.

De mi történik akkor, t. ház, midőn, mint a jelenlegi esetben is, a törvény végrehajtása egy harmadik tényezőre, a közös külügyministerre bízatik? *(Halljuk! Halljuk!)* Melyik törvény szövegét fogja a közös külügyminister a végrehajtásnál magára nézve kötelezőnek elismerni? *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És vajjon ily összeütközés esetében miként fog a t. igazságügyminister úr arról gondoskodni, hogy az általunk elfogadott és ezen legislativának akaratát kifejező törvény jusson érvényre azon politikai intézményben, a melyet ez a törvény létesít? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De tovább megyek t. ház. *(Halljuk!)* E nyilatkozatnak még sulyosabb következménye tűnik elő, ha arra gondolunk, hogy e javaslat által idegen területen bírói szervezet alkottatik, mely e törvénynek köszöni létrejöttét s mely e törvény alapján lesz hivatva saját honosainkra nézve a bírói hatalmat gyakorolni: melyik törvény lesz az, melyet e bíróság a consularis jurisdictioban alkalmazni fog?

Mindezekből kiindulva t. ház, én azon tisztelettel teljes kérést bátorkodom az igazságügyminister úrhoz intézni: *(Halljuk! Halljuk! Zaj. Felkiáltások a szélső baloldalon: Hol a minister?)* méltóztassék minket az iránt megnyugtatni, hogy e tekintetben az ő saját felfogása szerint minő eszközök állanak rendelkezésére a végből, hogy az ezen két törvénynek eltérő szövege miatt felmerülendő conflictus ne a mi hátrányunkra oldassék meg a gyakorlatban? *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Megvagyok győződve, hogy ő az erre szolgáló helyes módokat meg fogja találni; de a míg azokat nem ismerjük, én ezt a két szöveg közt levő eltérést oly törvényhozási lehetetlenségnek tartom, mely egy magában is elégséges ok arra nézve, hogy a javaslatot el ne fogadjam. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De t. ház, ismeretes azon elvi álláspont, melyet én és elvtársaim közjogi kérdésekben elfoglalunk. Ezen elvi álláspont sarktétele az, hogy mi az 1867: XII. t.-cz. által létesített kiegyezést Ausztriával a pragmatica sanctioba ütköző oly jogcsorbításnak tartjuk, mely a magyar állam integritásának majdnem teljes feladásával jár. Természetes tehát, hogy mi politikai törekvésünk végczélját abban látjuk, hogy ezen kiegyezést mely minket az állami consolidatio s a nemzeti fejlődés lehetőségének feltételétől megfoszt, megváltoztassuk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Addig is t. ház, míg eme törekvésünkben czélt érhetnénk, elutasíthatlanúl áll ránk nézve az a kötelesség: szigorúan őrködni a felett, nehogy az e kiegyezés által megállapított közösség bármely irányban akár tágíttassék, akár fejlesztessék.

Midőn tehát én a jelen törvényjavaslatot nem egyszerűen elvi álláspontunkra való hivatkozással utasítom vissza, azért, mert az az 1867: XII. t.-cz. folyománya: egyúttal kifejezést adtam azon meggyőződésemnek, hogy mi ebben a 1867-es alapnak oly kitágítását látjuk, oly intézmény létesítését ismerjük fel, mely az 1867: XII. t.-czikken túlmegy és a consularis bíráskodásnak javasolt szabályozásában a magyar állam igazságügyi souverainitását támadja meg. Ezen igazságügyi souverainitásnak első feltétele az, hogy a hazai törvény és jog uralma az állam területén belül feltétlenül érvényre jusson; másik feltétele az, hogy ezen bírói hatalom gyakorlatának szervezetét megállapítani az állam saját magának tartotta fenn. Ha most a consuli bíráskodásra vonatkoztatva tekintjük ezen igazságügyi souverainitást, úgy találjuk, hogy az a területhez kötött

Digitized by Google

jog uralmát az állami szerződések és gyakorlat révén kiterjeszti oly állam területére is, a mely egy idegen hatalomnak van alávetve, (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*) jelesen kiterjeszti a keleti államok területére. Az állam területén érvényesülő jogok között azonban nemcsak a keleti államokban, hanem saját hazánkban is a törvények és jogok összeütközése napirenden van. Hiszen nem akarok tovább menni; bátor vagyok csak utalni arra, hogy Erdélyben az osztrák törvény receptiója következtében ennek és a magyar magánjognak tételei közt történhetik összeütközés, a mely megoldandó. De ezen összeütközés napirenden van nemcsak a mi államunk területén, napirenden van főkép Svájczban, hol a kantonok különböző particularis jogai mindennap állandó összeütközésben vannak; napirenden vannak Amerikában, hol az Egyesült-Államok particularis jogai szintén állandóan összeütközésben vannak. De t. képviselőház, az egyes államok souverain igazságügyi jogának teljes fentartása mellett úgy a jogelmélet, mint a gyakorlat megoldotta azt, hogy ezen összeütközések miként kerültessenek el, miként oldassanak meg. Ezen összeütközések, természetes, hogy a keleti államokban, hol minden államnak igazságügyi souverainitása parallel egy időben ugyanegy területen létezik, mert hiszen honosai ott össze-vissza élnek, a forgalom révén egymással jogviszonyokat teremtenek, itt a jogok és törvények összeütközése a legtágabb keretben nyilvánúl. (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*)

De, t. képviselőház, a midőn a consularis jurisdictióban minden állam a saját alattvalói felett gyakorolja az igazságügyi souverainitást, állandóan az a felfogás vezette, a mely a mi államunk területén is érvényre jutott, hogy t. i. saját alattvalói felett úgy a jog alkalmazását, mint az alkalmazandó jogot egyenesen és kizárólag hazai jognak ismerte el; (*Úgy van! a szélső baloldalon.*) sőt a passaroviczi béke, a mely a consuli bíróság alapszerződésének tekinthető (*Halljuk!*) és a melyre nézve constatálnom kell, a mint azt gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam is nagyon szépen kimutatta, hogy az VI. Károly német császár és a török szultán közt jött létre oly időben, midőn sem Ausztria, sem dualismus egyáltalában nem létezett. Ezen szerződésben világosan ki van mondva, hogy a német császár alattvalói saját nemzeti törvényeik szerint élvezik a consularis jurisdictiot és ezen szerződésben világosan fel vannak sorolva azon nemzetek és nemzetiségek, a melyek annak idején a császár alattvalóit képezték; így abban fel vannak említve névleg a magyarok is, (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.*) mint a kik ezen szerződés alapján a keleti államokban saját nemzeti jogaik szerint élhetnek. (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.*)

Mi következik ebből, t. ház? Az, hogy ha a consuli bíráskodásnak a passaroviczi béke a legerősebb alapja, akkor annak ránk vonatkozó intézkedései teljes érvényre kell, hogy jussanak. (*Élénk helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.*)

Abban határozottan csak magyar jogról és magyar bíróról van szó; osztrák bíróról, osztrák jogról egyáltalában szó sem lehetett, azon egyszerű oknál fogva, mert akkor még osztrák állam, osztrák jog, osztrák souverainitas egyáltalán nem létezett. (*Helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.*) De nem látom szükségét annak sem, hogy miért kell nekünk nemzeti jogunk alkalmazásáról ezen számunkra fentartott exterritoriumon lemondani? Minő okok parancsolják ezt? Hiszen mindazon esetekben, midőn ezen területeken saját államunk polgárai közt fenforgó jogviszonyokról van szó, még a jogok összeütközésének esete sem foroghatván fenn, beláthatatlan, hogy miért kell igazságügyi felségjogunkról lemondani és azt egy idegen államra ruházni? (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon*) Mert az összeütközések elintézésére irányúló és a vegyes bíróságok felállításában nyilvánúló törekvés elve és főszempontja csak az lehet, hogy ezen vegyes bíróság akkor ítéljen, midőn saját államunk honosai és egy másik állam honosai közt forog fenn valamely jogviszony; de sem a tudományban, sem a gyakorlatban nincs egyetlen egy törekvés, egyetlen egy gondolat sem, a melynek célja az volna, hogy saját államunk honosai közt fenforgó ügyekben is a bíráskodás egy másik államra ruháztassék. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

De ha már nagy sérelmet foglal magában mi reánk nézve az, hogy az anyagi jog a consularis jurisdictioban teljesen egy idegen államtól vétetik, azon esetekben is, ha magyar honosokról van szó; még nagyobb sérelmet látok a bírói szervezetben. A javaslat constatálja, hogy a consuli bírói szervezetnek, miután keleti államokban a nemzetközi szerződések által a kereskedelmi ügynökök, a consulok személyéhez köttetett a bíráskodás; a consulok pedig az 1867 : XV. t.-cz. 8. §-a alapján közösek: a consulnak első fokon okvetetlenül közösnek kell lenni.

Midőn ezt constatálom, t. ház, egyúttal lehetetlen az önök figyelmét fel nem hívnom azon törekvésre, melynek tanúi vagyunk. E javaslat védelme az egész vonalon a körül forog, hogy a consuli bíráskodás javasolt szervezetében egyáltalában nincs közösség; másfelől azonban kénytelenek elismerni, hogy az első foknak épen az 1867 : XII. t.-cz.-ből folyólag közösnek kell lenni. Midőn mi tiltakozunk az

Digitized by Google

ellen, hogy igazságügyi souverainitásunkról bármely fokban is lemondjunk: önök ezzel szemben azt állítják, hogy a javaslat ezt nem czélozza. Hát hogyan lehet az, hogy a bírói szervezet az első fokon közös legyen, a második fokon nemzeti? Mit változtat az a dolog lényegén, hogy a második fokon egy — mondjuk — vegyes bíróság fog ítélni, ha az első fokon egy közösnek ismert szervezet ítél. Itt látom azt, hogy a jelen törvényjavaslat a consuli bíráskodásnak ily közös alakban való törvénybe iktatása által az igazságügy közösségének veti meg alapját. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A consuli bírói szervezet második fokáról azt állítják, hogy az egyáltalán nem közös intézmény, hanem vegyes bíróság. Nem tudom, miben kell nekünk ezen vegyességet látnunk. Abban találjuk-e, hogy a törvényjavaslat a magyar államnak és az osztrák államnak is fentartja, hogy egyenlő számú bírákat nevezhessen ki? Igaz, hogy ha ezen bíróság a nemzetközi jog értelmében és szabványai szerint valóban vegyesnek volna tekintendő: akkor elfogadnám a szervezetet a felsőbb fokon, még pedig azért, mert annak működése és bíráskodása egyáltalán nem történhetnék az osztrák császár és király nevében, nem történhetnék az osztrák jog szerint; hanem annak jurisdictioját szabályozná azon nemzetközi szerződés, melynek szabványait az illető szerződő felek saját souverainitásuk alapján állapítanák meg. Midőn azonban reánk nézve a nemzetközi szerződésben gyökerező garantiája a vegyes bírósági jellegnek fenn nem forog: ugyanakkor a felebbezési bíróság közös jellege kétségtelen és azt látjuk, hogy e szervezet felett az egész vonalon az összes fegyelmi ügyeket a közös külügyminister alkalmazza, a rendelkezések tőle jönnek és minden működésében a közös külügyministernek van alárendelve.

Ezt azzal indokolják, hogy a Keleten a consuli bíráskodás terűletén bírói functiót egyáltalán más nem gyakorolhat, mint a consuli teendőkkel megbízott ügyvívő. Hivatkoznak arra, hogy nemzetközi szerződések állnak annak útjában, hogy ezen bírói functiók az első fokon elválasztassanak a consuli teendőktől, s ebben látják akadályát a mi óhajunknak, hogy már első fokon számunkra külön consuli bíróság állitassék fel. De ha első fokon úgy áll a dolog, vajjon nem hasonló nehézségek forognak-e fenn akkor, midőn Konstantinápolyban nem egyes közeget, hanem a bíróság egész szervezetét ültetik be idegen terűletbe? *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* S ha a t. igazságügyminister úr lehetségesnek tartja, hogy Konstantinápolyban ezen bírósági szervezetet a török állam beleegyezésével felállíthatja; ha e tekintetben fennálló nemzetközi szerződéseken tágíthatni vél: akkor kérdem, hogy az országnak igazságügyi sonverainitása, állami önállósága és nemzeti függetlensége érdekében miért nem kisérli meg a nemzetközi szerződéseken tágítani már az első fokon? Vagy a második fokon sem lehet elválasztani a consuli bíráskodást a consuli jellegtől; vagy pedig el lehet azt választani az első fokon is. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Mert ugyanazokkal a tényezőkkel van dolgunk; a mi második fokon lehetséges, az lehetséges kell hogy legyen első fokon is: szét kell tehát választani a consularis jurisdictiót minden fokon a consuli jellegtől s ez alapon az igazságügyi felségjog- és állami önállósághoz méltóan az első fokon is, nemzeti, hazai bíróságot kell szervezni, hogy az első fokon is nemzeti bíróságok alkalmaztassanak. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Reám az egész dolog azt a benyomást teszi, hogy sem a t. igazságügyi minister úr, sem az igazságügyi bizottság nem őszinte. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Mert midőn az első fokon a consuli bíráskodás gyakorlását a mi felfogásunk szerint lehetetlennek declarálja: semmiképen sem jelöli meg, hogy tulajdonképen hol van ez a lehetetlenség.

Hivatkoztam arra, hogy ha ez csak a nemzetközi szerződésekben gyökereznék, akkor ezen igen könnyű segíteni; annál könnyebb, mert hiszen ezen javaslat egyik intézménye épen arra van alapítva, hogy a felebbviteli bíróság, mint ilyen, elismertetni fog. Ha tehát nem a nemzetközi szerződésekben: hol van az a lehetetlenség, a mely az első fokon a consuli bíráskodás szervezésének magyar állami szempontból útját állja? Legyenek őszinték és mondják meg, hogy szembe állhassunk és megvizsgálhassuk ezt a lehetetlenséget: akkor talán megnyerhető ez a képviselőház arra, hogy egyhangúlag fogadja el a consuli bíráskodásnak a törvényjavaslatban contemplált szervezetét. De míg erre vonatkozólag egyetlen újjmutatást sem láthatunk; míg bennünk az a sejtelem él és az a meggyőződés kél lábra, hogy a törvényjavaslatban contemplált szervezés oka egyenesen és kizárólag abban a tényben keresendő, hogy e javaslattal Ausztria érdekében az 1867. kiegyezés kiszélesítése és oly közös intézmény létesítése czéloztatik, mely bennünket még inkább az egységes államfelé terel: addig nem számíthatnak arra, hogy bizalommal fogadjuk e törvényjavaslatot, hanem azt mint közjogunk ellen intézett támadást, egyenesen visszaútasítjuk. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

B. Kaas Ivor: T. ház! A tárgyalás menetéhez kivánok szólni. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Mily alapon?)*

Minthogy a t. igazságügyi minister úr beteg

Digitized by Google

és az államtitkár úr sincsen jelen és így a törvényjavaslatért felelős ministerium itten képviselve nincsen: indítványozom a tárgyalások felfüggesztését. *(Élénk helyeslés és derültség a bal- és szélsőbalon. Mozgás jobb felől. Az igazságügyminister belép a terembe.)*

Elnök: T. ház! Az igazságügyi minister úr jelen van; ne méltóztassanak tehát ily felszólalásokkal is hátráltatni a tárgyalások folyamát. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől. Mozgás a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Sajnálom, hogy nem voltam jelen, midőn a túloldalról gondolom Kaas Ivor képviselő úr felszólalt. T. ház! Sem a törvényekben, sem a házszabályokban sehol sincsen az kimondva, hogy a minister az üléseken folytonosan jelen lenni tartozik a tárgyalások folyamata alatt. Ilyennek beleírása a házszabályokba valóságos képtelenség volna. És határozottan meg kell mondanom azt, hogy bármely oldalról állítatik is fel ilyen kívánság, azt magamra nézve kötelezőnek soha sem ismerem el; de elismerném, ha az a házszabályokban volna kimondva. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ennyit a t. képviselő úrnak. *(Derültség jobb felől.)*

És most t. ház, szándékom lévén különben is a mai nap folyamában felszólalni, megragadom az alkalmat, hogy az általam előterjesztett törvényjavaslatra nézve nyilatkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)*

A vita két napi folyamata alatt arról győződtem meg t. ház, hogy e törvényjavaslat főleg egy szempontból támadtatott meg. Az mondatott — és ez tisztán közjogi szempont — hogy e törvényjavaslat új közösügyet teremt s hogy e törvényjavaslatban kiindulási pontúl az van véve, hogy a consuli bíráskodás közösügy. Ezután észrevételek tétettek még mellékesen e törvényjavaslat czélszerűségére bírói-szervezeti és egyéb szempontokból.

Ez alkalommal t. ház, tisztán és egyedűl a kérdés közjogi oldalának felderítését tűztem ki beszédem tárgyául, de kijelentem, hogy azon ellenvetésekre, a melyek pusztán czélszerűségi szempontból hozattak fel e törvényjavaslat ellen, vissza fogok térni: jelesen azon ellenvetésekre, a melyek a bírói szervezet czélszerűségét vitatják; és azokra az ellenvetésekre is, a melyek e törvényjavaslat ellen a consuli területeken megállapítandó érvényes jog tekintetében mondattak és ezen megállapítás ellen felhozattak. *(Halljuk! Halljuk!)*

De ma t. ház, midőn azt tapasztalom, hogy hogy e javaslat megtámadói a közjogi szempontot állították előtérbe: azt hiszem, a ház iránti kötelességem, hogy főleg ennél a tárgynál maradjak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Már most, t. ház: mi az, a mit e javaslat ellen közjogi szempontból felhoztak? Megkisérlem formulázni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Felhozatott az, hogy ezen törvényjavaslat abból a feltevésből indúl ki, hogy a consuli bíráskodás a monarchia két állama közt közösügy. Felhozatott az, hogy miután ez törvényeink szerint nincs így: ennélfogva a törvényjavaslat közjogilag hamis alapból indúlt ki. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Egyetlen egy képviselő úr volt, a ki nem abból az állításból indúlt ki, mint a többiek, hogy ez a javaslat már feltette, hogy a consularis bíráskodás közösügy; hanem egyenesen azt akarta bebizonyítani, hogy ez a javaslat teremti meg az új közösügyet s hogy eddigi alkotmányunknak sérelmével és módosításával egy új közösügyet akar megalkotni. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ennek ellenében, t. ház, röviden el kell mondanom, hogy mi e törvényjavaslat czélja? *(Halljuk! Halljuk!)* A törvényjavaslatnak czélja: főbb elveire nézve törvényhozásilag rendezni a consuli bíráskodást s meghatározni s körülírni tíz évre azt a jogi befolyást, mely a consuli bíráskodás tekintetében Magyarországot meg illeti. Ez a javaslat czélja. Már itt is ki akarom emelni, hogy azon jogokat, melyek ezen törvényjavaslatban a magyar államnak tulajdoníttatnak, nem ezen törvény alkotná meg. Azok egyszerű következményei a magyar állam igazságügyi teljes önnállóságának.

E javaslat a monarchia másik államával való egyezkedés és pedig három okból. Először azért, mert maga a törvényjavaslat eddigi törvényeinknek azt a határozatát — ismétlem eddigi törvényeinknek azt a határozatát — hogy a consuli bíráskodást, a bírói functóit külföldön, idegen államokban honosaink felett a közös consulatusok gyakorolják, érintetlenül hagyja, ez pedig a jóváhagyott nemzetközi szerződésekben foglaltatik. Másodszor, mert nemcsak a magyar honosoknak egymásközti jogviszonyaiban akarta a consuli bíráskodást rendezni — mert ez fél munka és tökéletesen helytelen lett volna — hanem a bíráskodást a vegyes perekre, tehát azon ügyekre nézve is szabályozni akarta, a melyekben a monarchia két államának honosai egymással állanak vitás jogviszonyban. Harmadszor, mert nem ignorálhatta azt, sőt egyenesen kiindulási pontúl vette, hogy az 1867: XII. tcz.-nek 8. §-a szerint a consulsági szervezet közös organismus.

Nagy tévedésben vannak tehát azon előttem szólt t. ellenzéki képviselő urak, a kik azt állították, hogy ez a törvényjavaslat azt mondja, hogy a consuli bíráskodási functio közös, mert ilyesmi a javaslatban nem foglaltatik; s elvárom annak bebizonyítását, hogy a javaslat

Digitized by Google

bármely határozatából ez következnék, vagy bármely határozatának ez képezhette volna alapját; de igenis a consuli szervezet közös, mivel más consulaink, mint közösek, hacsak az 1867 : XII. tcz. nem módosíttatik, nincsenek.

Már most, hozzá kell tennem, t. ház, hogy ezen egyezmény 10 évre van kötve; ennélfogva mindazok a határozatok, melyek e javaslatban a monarchia másik államára és ránk kötöttséget rónak, tíz év lefolytával önmaguktól elenyésznek és a magyar állam ugyanazzal a kötetlen szabadsággal fog intézkedni a consuli bíráskodás terén tíz év mulva, a mivel ma bír *(Élénk ellenmondás a szélsőbalon.)* és nem marad egyéb jogi kötöttség, mint a mely jelenleg érvényes törvényeinkben. *(Ellenmondások bal felől.)*

Mi az, a mi e törvényjavaslat megalkotásánál alapúl vétetett és a mi a consuli bíróságra nézve jelenleg fennálló törvényeinkben benfoglaltatik? *(Halljuk! Halljuk!)* Kétnemű határozat és nem több. Az egyik határozat abban áll, a mit már említettem is, hogy alaptörvényeink és szerződésünk a monarchia másik államával a consuli szervezetet közössé tette. De ez nem annyit jelent, hogy minden functiot közössé tett, a mely a consuli szervezet hatáskörébe útasítva van. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Így magyarázni ezt nem is szabad, legkevésbbé magyaráztatik pedig az így a törvényjavaslatban. Második fennálló kötöttségünk az, hogy 1868 óta, ha megnézzük a magyar állam törvényeit, egész sorozatát találjuk azoknak a törvényeknek, melyek törvényesen rendelkeznek arról, hogy a consuli területeken, a hol minket a bíráskodási felségjog gyakorlása megillet, melyik közeg az, mely a consuli bíráskodás gyakorlásával meg van bízva. Ezen, a törvénynyel megerősített vagy külön beczikkelyezett szerződésekben foglalt, tehát törvényerejű rendelkezés kettős megállapodás eredménye; kettős megállapodásé azért, mert idegen államokkal kötött nemzetközi, kereskedelmi, hajózási és consuli szerződésekben foglaltatik, melyek vagy általánosan el vannak ismerve kötelezőknek az 1867. és 1868-iki törvényben, vagy egyenkint és külön mind be vannak czikkelyezve. *(Úgy van! jobb felől.)*

Mi az a kettős valami, t. ház, a mi ezekben foglaltatik? E szerződések egytől-egyig, kezdve a passaroviczi békekötésen és végezve a Marokkóval, Sziámmal és Khinával kötött és beczikkelyezett szerződéseken, kettős megegyezést foglalnak magukban. Egyrészt megegyeztünk a monarchia másik államával arra nézve, hogy ki legyen az a közeg, melyet az idegen hatalommal szemben megjelölünk mint olyat, mely a consuli bíráskodás felségjogát azon területen gyakorolja? Ez megegyezés köztünk és a monarchia másik állama közt. Megegyezés azért, mert előbb egymás közt állapodtunk meg abban és aztán e közös megállapodás alapján állapodtunk meg az idegen hatalommal és az egymásközti megállapodást, valamint az idegen hatalommal szemben való megállapodásunkat ünnepélyesen törvénybe iktattuk. *(Úgy van! jobb felől.)* Mint a szerződésekben kivétel nélkül a császári és királyi közös consulok — mások nem is léteznek — a császári és királyi közös hatóságok állapíttattak meg köztünk és a monarchia másik állama között és jelöltettek meg az idegen hatalmakkal szemben oly közegekül, a melyek a consuli bíráskodást a monarchia mindkét államának nevében fogják gyakorolni, mert mindkét állam jelölte meg azokat annak közegeiül, *(Igaz! Úgy van! jobb felől. Mozgás bal felől.)*

Ezt a megegyezést nem ez a törvényjavaslat teremti; ez már létezik és valahány szerződést mi törvénynyel megerősítettünk, valahány szerződést mi beczikkelyeztünk, ugyanannyiszor — a jogászok érteni fognak engem — ugyanannyi lex specialist is hoztunk. *(Úgy van! jobb felől.)* A mi ezen törvényjavaslat első szakaszában foglaltatik, az nem egyéb, mint a monarchia másik államával fennálló törvényes kötöttségünk általános összefoglalása, amaz egyes törvények ilynemű rendelkezéseit összefoglaló lex generalis. Ha tehát abban, hogy a közös közegekre bízatik a consuli bíráskodás, ha abban az 1867 : XII. tcz.-nek megsértése és egy új közösügynek megteremtése foglaltatik: akkor ne vegyék rossz néven ott a t. túloldalon, a függetlenségi párton ülő t. képviselő urak, ha azt állítom, hogy ennek az új közösügynek a megteremtésében önök is bűnösök. *(Derültség jobb felől. Mozgás a szélső baloldalon.)* Előre kértem önöket, hogy ne méltóztassék rossz néven venni. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Dehogy veszszük rossz néven! Mosolygunk!)* Bűnösök pedig azért, mert ezen nemzetközi szerződések beczikkelyezésébe, a magyar törvény ünnepélyes szentesítésének ráadásába — utána néztem s a mennyi esetet csak megtekinthettem, úgy találtam — önök ellenmondás nélkül egyhangúlag beleegyeztek. *(Derültség a jobboldalon.)*

Kétségkivül természetesnek fogják tehát tartani, hogy ez a törvényjavaslat ezen két-nemű, már eddig létező, törvények épségben tartásának alapján jött létre. Hiszen nem mondom én, t. képviselőház, hogy nem lehetett volna kiindúlni abból, hogy ne rendezzük a consuli bíráskodást addig, a míg az 1867: XII. tcz. 8. §-ában megállapított kizárólagos közösségét a consuli bírói szervezetnek, fel nem bontjuk.

Ugron Gábor: A bírói szervezet nincs benne! *(Mozgás jobb felől.)*

Digitized by Google

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Nem a bírói szervezetnek, hanem consuli szervezetnek közössége van benne. *(Mozgás a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Engedelmet kérek, de tiszta érvelés ellenében türelmetlennek lenni, az érvelést meghallgatni nem akarni, annak csak egy alapja lehet: *(Halljuk! Halljuk!)* és ez nem más, mint az, hogy félnek az érvelésnek igazságától. *(Derültség és felkiáltások a szélsőbalon: De hogy félünk! Mozgás jobb felől.)*

Ugron Gábor: Ezt 15 évvel ezelőtt Tisza Kálmán már elmondta. *(Nagy derültség a szélsőbalon. Mozgás jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: De önök nem félnek s így nincs okuk azt meg nem hallgatni. *(Mozgás a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Ennek a törvényjavaslatnak a megalkotásánál azon felül, hogy alapúl vettük az eddigi, különösen pedig azon törvényeket, a melyek a monarchia két államával való megegyezést foglalják magukban, alapúl vettünk még egy mást is és ez abban áll, hogy Magyarországot az igazságügynek egész teljességében való önállósága illeti meg; és ugyanaz illeti meg a monarchia másik államát is: hogy az igazságügynek semmi része sem törvényhozásilag, de még administrativ tekintetében sem közös; kivéve ha talán ez utóbbi tekintetben a közös ministerek felett a delegatió által alkotott bíróság bíráskodását vesszük egyedüli kivételes forumnak.

Ebből indúltunk ki és miért? Nagyon egyszerű okból, mert alkalmazva azt a consuli bíráskodásra: a consuli bíráskodás mint functio, mint egy alkatrésze az igazságügynek, nem tartozik a közösügyek közé; egyszerűen azért, mert nincs ott elősorolva. De még azon ügyek közé sem tartozik uraim, melyekre nézve a XII. tcz. azt mondja, hogy nem közösek ugyan, de politikai okokból vagy az érdekek találkozásánál fogva időről-időre egyezség kötendő fölöttük; ha pedig nem köttetik, úgy fennmarad a két állam rendelkezési joga. Még ezek közé sem tartozik. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Ezen szempontokat vettük tekintetbe.

Már most, t. ház, eltekintve a bírói szervezettől, melyre különben még rájövök, a mennyiben abban új közösügy megalkotását látták a túloldalon, nézzük, miként írja körül ezen törvényjavaslat Magyarország jogát?

Először úgy, hogy consuli bíróságokat a magyar honosoknak egymás között való, vagy vegyes pereiben felállítani csak Magyarország beleegyezésével és hozzájáruló actusával lehet; ezen bíróság hatáskörét, az abban való minden változtatást a magyar honosokra kötelezőleg Magyarország állapítja meg; új consuli bíráskodást crealni, meglévőt megszüntetni, épen úgy, mint hatáskörén változtatást tenni, a magyar honosokra csak Magyarország teheti. Az anyagi, alaki jogszabályokat, erre a consuli bíráskodásra irányadókat honosaira kötelezőleg Magyarország állapít meg; ha valahol átruháztatik a földkerekségének valamely barbár területén idegen barátságos hatalomra, ideiglenesen vagy időhöz nem kötve, a consuli bíráskodás: átruházni magyar állampolgárokra kötelezőleg csak Magyarország beleegyezésével, csak Magyarország akarata alapján lehet olykép, hogy ezen akarat végrehajtása a közös külügyministernek, mint a monarchia kifelé való képviselőjének van fentartva. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Sőt annyira megy ez a törvényjavaslat, hogy bírói küldetés, illetékességi összeütközés tekintetében, mely a consuli bíróság és egy másik hatóság között felmerülhet, magyar honosokra kötelezőleg Magyarország dönt. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellentmondások a baloldalon. Közbeszólások: Hát Ausztria!)*

Kétségkivül Ausztria is az ausztriai állampolgárokra nézve; a monarchiának mindkét állama, egyik is és másik is dönt: még pedig azért, mert a consuli bíróság — a mint kimutattam — vegyes természetű hatáskörrel bír és külön nyer hatalmat ítélni magyar alattvaló felett a magyar államtól; és külön kap hatalmat ítélni osztrák alattvaló fölött az osztrák államtól. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Már most ha ezen bíróság fölött illetékességi összeütközés esetében egyik állam sem rendelkezhetnék, hanem mindkettőnek egyetértőleg kell rendelkezni: ez nem közösügy. T. ház, a limine *(Úgy van! jobb felől)* — erre még rájövök — figyelmeztetem a t. házat, hogy közösügy csak akkor volna, ha mindezen dolgok feletti rendelkezés azon alaporganumok hatáskörébe tartoznék, melyek a monarchia közösügyeinek intézésére, mint legfőbb kormányorganumok, hivatva vannak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* De mihelyt azok hatáskörébe egy hajszál sincs utalva, hanem csakis a két állam külön és független szabad akaratából keletkezhetnek még ezen administrativ intézkedések is: kérdem, vajjon nem volt-e igaza a t. előadó úrnak, mikor azt mondta, hogy még soha törvényben e dualismus így kidomborítva nem volt, mint ebben a javaslatban? *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélsőbalon.)*

Ez csak a rendezés, t. ház, a mit e törvényjavaslat szabályai magában foglalnak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* De kétségbe vonatott ezen törvényjavaslat egyezményi természete is. Erre röviden felelek. *(Halljuk!)* Igaz, a törvényjavaslat azon szokásos ünnepélyes szerződési formát, mely a nemzetközi szerződésekben alkalmaztatik, nem használja. De nem is ebben a formában

Digitized by Google

rejlik e törvényjavaslat egyezményi természete; hanem rejlik a következő három határozatban. Először abban, hogy ezen törvény joghatálya függővé van téve attól, hogy azon határozatokra nézve, melyek tekintetében a monarchia másik állama is kell, hogy kötelezve legyen, egy ausztriai, ennek megfelelő törvény létrejöttétől van függővé téve. *(Helyeslés jobb felől.)* Másodszor abban, hogy ezen törvény érvénye ugyanannyi időre van szabva, mint a Lajthán-túli törvényé. *(Helyeslés jobb felől. Felkiáltások szélsőbal felől: Osztrák törvényé!)* Igen, osztrák törvényé. Harmadszor abban, hogy tíz év tartama alatt minden módosítás a közös egyetértéssel megállapított, de külön törvényben foglalt egyezményben csak a két egyezkedő félnek kölcsönös beleegyezésével lehetséges. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Én különben — mellékesen mondva — összes törvénykönyveinkben nem ismerek egyetlen egy egyezkedést sem Ausztriával, a monarchia másik államával, mely a nemzetközi szerződés ünnepélyes formájával bírna — *(Közbeszólás a szélső baloldalon: Hát a kereskedelmi szerződés!)* — még a kereskedelmi szerződés sem. Mert a nemzetközi egyezkedésnek ünnepélyes formájához az tartoznék, hogy a két monarcha a szerződés bevezetésében fel legyen említve, hogy a két monarcha felhatalmazottat nevezzen meg, hogy a felhatalmazottak kicseréljék felhatalmazásaikat és az így létrejött megállapodás törvényhozásilag, mint ilyen, a két monarcha nevében kötöttnek hagyassék jóvá. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Ilyen pedig nincs, mert mindig kerülte a magyar törvényhozás azt, hogy a magyar királyt és osztrák császárt a szerződésbe, mint az egyik és a másik állam repraesentansát és forma szerint egyezkedő feleket egymással szembe állítsa és belefoglalja. *(Helyeslés jobb felől.)*

De, hogy ennek az ünnepélyes formának a hiánya bármi jogi fontossággal bírna, semmivel ki nem mutatták. Csak arra hívom még fel a ház figyelmét, hogy az 1867: XII. t.-cz., a mely sokkal fontosabb, hasonlíthatlanúl nagyobb kérdések felett rendelkezik, egyenesen ugyanebben a formában jött létre; pedig nem volt még eddig a monarchiában egy ember sem, a ki annak egyezményi jellegét bármikor tagadásba vette volna.

Ugron Gábor: Én is tagadom, mert Ausztriával mi nem szerződtünk, hanem mi törvényt hoztunk. Ez nem egyesség, mert a kiegyezés szövege sem egyezik meg. *(Mozgás jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Talán megengedi a t. képviselő úr, hogy ha majd ez a külön kérdés napirenden lesz és a képviselő úr elmondja a maga nézeteit, majd akkor mondjam én is el nézeteimet, most azonban tovább menjek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ez az, t. ház, a mi ennek a törvényjavaslatnak közjogi jellemét, tartalmát és czélját illeti. Ezért — őszintén megvallom — hogy midőn ezen törvényjavaslat ellen a túlsó oldal részéről, itt-ott szerencsével, itt-ott nem épen szerencsével, hosszasan bizonyíttatott, hogy a consuli bíráskodás functioja nem közösügy: nem értettem ennek a hosszas bizonyításnak szükségét; mert hiszen azt senki nem is állította, sőt maga az előadó úr bevezető beszédében félreértés elkerülése végett — mert a sajtóban hallatszott ilyesmi — kimondotta, hogy a consuli szervezet közös organismus ugyan, de annak nem minden functioja közös és hogy a consuli bíráskodás közösügyet egyáltalán nem képez.

De hiszen nem is erre helyezték a sulyt; hanem annak a bizonyítására, hogy nem is eddigi törvényeink szerint közös, hanem ez a törvényjavaslat az, a mely azt közössé teszi. Legpraegnansabban ezt Helfy képviselőtársam mondta ki és meg is kisérlette bizonyítani. *(Derültség a szélsőbalon.)* Megkisérlette, valamint én megkisérlem az ellenkezőnek bizonyítását; ki-ki azt hiszi, sikerült neki. *(Derültség és tetszés jobb felől.)*

Legyen szabad, t. ház, röviden összegeznem azokat az okokat, melyekkel megkisérlették ezen törvényjavaslat határozmányaiból kimutatni, hogy miért teremt ez közösügyet; miért csorbítja a magyar igazságügy önállóságát, kiválasztván annak köréből az ügyek egy részét, elvevén azt Magyarország önállóságából és a monarchia közös hatalomkörébe ültetve át.

Az okok a következők. *(Halljuk! Halljuk!)* Először is abban látták ezt, hogy a consuli bíráskodást az első fokban kétségtelenül ezen javaslat szerint is közös közegek gyakorolják, még pedig olyan közös közegek, a melyeknek gr. Apponyi Albert képviselő úr, ha nem értettem félre beszédét, elvileg nincs ellene. Abban, hogy közös közeg gyakorolja első fokban a bíráskodást, közjogi sérelmet csak Helfy Ignácz képviselőtársam lát. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Elvileg!)* Bocsánatot kérek: de ha elv, akkor az nem lehet egyszer fontos, egyszer pedig semmiség. *(Élénk tetszés jobb felől.)*

Mondom, ha jól értettem, a képviselő úr elvileg nincs annak ellene, hogy közös közegek gyakorolják a bírói functiot, vagyis a magyar állam consuli bíráskodását. Ez azonban még nem teszi közösügygyé, ez még nem ejt csorbát Magyarország igazságszolgáltatásán; hanem gróf Apponyi szerint azt mondta, akkor a magyar királytól kell ennek a bírói hatalomnak szár-

Digitized by Google

maznia; *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Természetes!)* még pedig a magyar igazságügyminister ellenjegyzése mellett,

A második ok az volt, hogy az már közösügygyé teszi a consuli bíráskodást, hogy azt nem tisztán és egyedül magyar consuli bíráskodást gyakorló és közös jelleggel nem bíró magyar bírói közegek gyakorolják. Ez *(a baloldalra mutat.)* arról az oldalról állíttatott fel. Harmadszor azt mondták, hogy Magyarország igazságügyét megcsorbítja, az igazságügy egy részét közös bírói hatalommá teszi az, hogy a consuli bíróságok a császári és apostoli király nevében mondanak ítéletet. A negyedik ok az, mert az eljárási szabályokban, a váltó és kereskedelmi és a kötelmi jogra nézve osztrák törvényeknek vannak a magyar alattvalók alávetve. És ezzel kapcsolatban azt is mondják, hogy világosan mutatja a közösügyet az, hogy maga a törvényjavaslat 1. §-a már nemcsak magyar honosokról, de osztrák honosokról is rendelkezik. Végre az ötödik ok abban állott, hogy az új consuli főtörvényszék — mert ez új intézmény — felállítása által történik a közösügynek megállapítása. Azt gondolom, t. ház, semmit sem hagytam el és mindent reassumáltam, a mi ezen törvényjavaslat ellen felhozatott.

Polónyi Géza: Hát a nyelvkérdés?

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Arra majd később fogok rátérni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Egy dolgot előre bocsátok, s ez az, hogy arra nézve, vajjon közösügygyé van-e téve a consuli bíráskodás az által, hogy ennek a törvényjavaslatnak első szakaszában, a mely dispositiv, tehát rendelkező s némely más szakaszában, magyar honosok és osztrák honosok is említtetnek és ezekre nézve az mondatik, hogy a bíráskodást ezek felett, valamint a védenczek felett külföldi consuli bíróságok gyakorolják: kijelentem, hogy ez a törvényjavaslatnak egyezményi természetéből következik. Méltóztassék megnézni az 1867: XII. törvényczikket; méltóztassék megnézni az 1880. évi törvényt, a mely Bosznia és Herczegovina közigaztására vonatkozik; sőt többet mondok, méltóztassanak megnézni minden nemzetközi egyezményt, a mely beczikkelyeztetett: a mikor két állam egyezik, némely dispositiók úgy vannak formulázva, hogy azok némelyike mind a két állam alattvalóira egy formulában vonatkoznak; de ebből az, hogy ezzel már közösügygyé van téve, még nem következik; mert a törvénynek kötelező ereje, törvényes parancsa, — melynek irányában az alattvalónak engedelmességi kötelessége áll fenn — csak saját alattvalói irányában van. *(Helyeslés jobb felől.)* Ha ez a törvény így meghozatik, ennek parancsai csak a magyar honosokra terjednek ki, engedelmességi kötelezettséggel ennek — de csakis ennek — alapján csak a magyar honosok tartoznak; mert ők csak saját törvényüknek engedelmeskednek. Megfordítva, ha a nemzetközi szerződéseknek ily általános kifejezései beczikkelyeztetnek: mindegyik állam alattvalói és polgárai abból a törvényből, a melyet önnön állama czikkelyezett be, származtatják le az engedelmességi kötelezettséget és alávetettséget a közösen megállapított szerződéssel szemben. *(Úgy van! jobb felől.)* Ez az, a mit erre a pontra mondani akartam. *(Helyeslés jobb felől.)*

Vizsgáljuk meg már most egyenkint ezeket a pontokat, hogy valóban van-e ezekben a consuli bíráskodásnak közösügygyé tétele.

És itt legyen szabad előre bocsátanom egy általános consideratiót. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mikép keletkeznek a közösügyek? mi ennek államjogunk szerint, sőt minden foederativ állam alkotmánya szerint szükséges és kikerülhetetlen módja? Azt ismételgették minduntalan, hogy Magyarország igazságszolgáltatása törvény szerint teljes, egész volt; csakis, ha ez a törvény meghozatik, akkor lesz csonka. Oly ügyeket, melyek az alkotmány szerint az egyik és a másik államnak teljes önuállósági körébe tartoznak, onnan kivenni és a két állam egyesüléséből alakúlt monarchia közös hatalmi körébe áthelyezni, csakis két feltétel alatt lehet: ha világosan kimondatik, hogy az igazságügynek ez és ez a része kivétetik az egyik és a másik állam hatalmi köréből és áttétetik a monarchiát illető közös hatalmi körbe; és megteremtetik az a legfőbb kormányorganum, vagy felruháztatik egy már létező közös kormányorganum, a mely a monarchia nevében a két államtól elvett és a közösségre átruházott közös hatalmi kört kezelni, administrálni, kormányozni fogja. Így formuláztattak a közösügyek, meghatároztattak a közös kormányorganumok az 1867. XII. t.-cz.-ben. Van-e a jelen javaslatban valami hasonló rendelkezés? Nem-e minden igazságügyi fenségjog a monarchia két államának van fentartva? Még azok is, mik az igazságügyi administratio körébe tartoznak. Nem-e minden rendelkezés a két állam distinct akaratának van fentartva? Mi az, a mit újolag ruházunk a monarchiára és a közösség körébe viszünk át? Én ennek kimutatását elvárom; egyelőre azonban azt mondom — talán tudnom kellene róla, ha volna — hogy ebben ilynemű rendelkezés nem foglaltatik.

Horánszky Nándor: Betű szerint kimondva!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: De azt mondja Helfy Ignácz t. képviselőtársam, hogy mihelyt oly ügy és functio, a mely az egyik állam önálló intézkedési körébe tartozik, törvénynyel egy közös, habár alárendelt közegre van ruházva gyakorlás végett, azon functio

Digitized by Google

úgy ezzel közösügygyé tétetett. És ez variálva lett minden árnyalatban.

Én ezt tévedésnek tartom t. ház. Ha ez így volna: akkor húsz év óta a magyar törvényhozás minden évben egy sereg közösügyet alkotott meg és pedig épen a consulátusi intézmény terén. Mert méltóztassanak megnézni összes consulátusi egyezményeinket, összes törvénybe beczikkelyezett nemzetközi szerződéseinket, czekben mily hatáskör van adva a consuloknak? A consulok hatáskörébe útasított ügyek, a melyeket nekik külföldön végezniök kell, nagyon különfélék: tartoznak oda oly functiok, melyek a monarchia közös ügyei administrálására vonatkoznak; de egész sorozata van a teendőknek, melyek nem közös ügyek, melyek a monarchia mindkét államának önálló intézkedési körébe tartoznak, melyekre nézve az anyagi és alaki jogszabályokat azok alkotják meg; a peren kivüli eljárás, a rendőri hatalom, a belügy fontos functioi, a melyek pedig különben épen nem közösügyek, a consulokra vannak ruházva és ezek vannak a külföldi állammal szemben mint ezen hatósági cselekvényekre hivatott közegek megjelölve. Midőn az a consul anyakönyveket vezet, még pedig magában a honossági törvényben foglaltatik az a törvényes dispositio, hogy anyakönyveket vezet; midőn az a consul útlevelet szolgáltat ki; midőn egy matrózt elfogat; midőn hajókönyveket vizsgál; a hajós és emberei közti vitákat eldönti; ha azelőtt a consul előtt végrendeletet lehet tenni és ő azt hitelesen tanúsítja; ha szerződéseket hitelesít; a consul jogosítva van magyar honostól félbeszakító joghatálylyal bíró nyilatkozatot elfogadni és az elfogadási actus ennek hitelességét tanúsítja és sok más teendő és mindez meg van határozva egyezményekben és külön törvényeinkben is: mi egyéb volna ez uraim — ha az ellenzéken felállított tan jogilag helyes — mint belügyünk fontos részeinek közösügygyé tétele? *(Élénk tetszés jobb felől).* Hisz akkor már nemcsak közös külügy, pénzügy és hadügy van; nemcsak én teszem ezt a rettenetes merényletet, hogy az igazságügy egy részét közössé teszem; hanem a rendőri hatalomnak, a belügynek igen fontos functioi régen közössé vannak téve. *(Élénk tetszés jobb felől. Ellenmondás és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Még őrülnek neki!)* Pedig t. ház — ismét távolról sem akarom t. képviselőtársaim érzékenységét érinteni — ha megvizsgálnók azokat a tárgyalásokat, mikor ezek a rendelkezések törvénybe iktattattak, mikor az ezeket kikötő egyezmények beczikkelyeztettek: tartok tőle, megint arra jutnánk, hogy ezen közösügyek ezen állítólagos megalkotásának szintén egyhangúlag részesei. *(Élénk tetszés jobb felől. Ellenmondás a szélső baloldalon.)*

De magában véve abban — senki sem fogja szavaimat kétségbevonni, a ki objective és szigorúan vizsgálja alkotmányunkat — hogy egy oly ügy és functio, a mely alkotmányunk szerint Magyarország és viszont Ausztria teljes önállósági körébe tartozik, külföldön levő honosaink irányában való gyakorlás végett a közös consulokra bízatott, még soha annak a functionak közössé tétele nem keletkezett. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Ha nem hiszik — és nem hihetik — a t. képviselő urak, hogy a rendőri hatalom fontos részei közössé váltak az által, hogy bár Magyarország kizárólagos intézkedési jogkörébe tartoznak, de külföldön a mi honosainkra nézve egy bizonyos functio a közös consulra bízatott: ugyan miért mondják, hogy a consuli bíráskodásnak ily alakban és ily alapon a consuli hatóságok hatáskörébe való utasítása ezt az igazságügyet közössé teszi? *(Élénk tetszés és helyeslés jobb felől.)*

Ha az európai alkotmányokat, az európai államalakúlásokat és azokban a hatalom megoszlását végig tekintjük: ismerek szövetségeseket, például Svédországot és Norvégiát, a hol épúgy mint Magyarország és Ausztria, mindegyik állam bírlalója a souverainitásnak és ezek is közös consulatusokat tartanak, közös consulokra ruházták a külföldön a bíráskodást és egyéb functiokat. De azért soha sem jutott ott eszébe senkinek az, hogy ez által közös igazságügy teremtetett volna. Sőt tovább megyek: ismerek foederativ államokat, minő például Svájcz és az észak-amerikai unio, a hol a souverainitás a szövetségnél van, nem pedig az egyes tag-államoknál és ott is azt az alakúlást találjuk, hogy az igazságügy tekintetében az egyes államok relativ önállósággal bírnak, például a büntetőtörvény és a büntető jurisdictio és a civilis törvény és a civilis jurisdictio tekintetében; de külföldön lévő alattvalóik felett a bíráskodást a közös consulatusokra ruházzák. Hiszi-e azt valaki, hogy midőn az svéd-norvég consul az ottomán területen adóssági perekben dönt vagy kihágásokban ítél: akkor ezen adóssági perben döntés vagy kihágási ügyben folytatott eljárása által az igazságügy egy része a foederatio közösügyévé tétettek? Ezt senki sem hiszi. *(Élénk helyeslés jobb felől. Úgy van! jobb felől. Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

De hiszen ez az elmélet világos lehetetlenségre vezet. Az eddigi alkotmány- és államjogok alapelvei szerint az átruházás a foederált államok önállóságából a közösség hatalomkörébe mindig úgy történt, hogy ezen átruházás a foederált államok állami akaratának világos kifejezésével és ezen új közös hatalomkör gyakorlására hivatott legfőbb közös organum megjelölésével köttetett össze. Most mi egy csudálatos

Digitized by Google

módját követnők a közösügyek megalkotásának, mely arra van alapítva, hogy a monarchia hatalomköre nem a két állam akarata által gyarapíttatik; a monarchia két államának jogköre és önállósága nem a saját akaratukkal csökkentetik: hanem egy alárendelt közeg vegyes competentiájáról száll felfelé és az növeli a monarchia hatalomkörét. *(Derültség és tetszés jobb felől. Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* Nem gondolom, t. ház, hogy helyesen, következetesen, államjogunknak megfelelőleg így okoskodni lehetne. *(Helyeslés jobb felől.)*

Megvallom, nem tartom szerencsésnek gr. Apponyi Albert t. képviselő úrnak azon okoskodását sem — nem tudom, hogy formulázhatom-e így — a mely szerint egyik legfőbb közjogi kifogása a consuli bíróságok ellen, hogy a bíráskodási hatalmat ezeknek az elsőfokú consulátusoknak — mert gondolom, csak ezekre nézve szól különösen a t. képviselő úr ellenvetése — nem a király adja, pedig a bírói hatalmat ennek a kétségtelenül bírói functiot is teljesítő organumnak a magyar királynak kellene adni; és nem adván ezt a magyar király külön, ennek következése az, hogy a monarchia két államának bírói hatalma összeolvad; mert egybeolvad, közössé tétetik az első folyamodású consuli bíróságoknál.

Nem gondolom, hogy ez szerencsés és alapos ellenvetés volna. Mert a képviselő úr elfelejti, hogy nem az a döntő, hogy honosaink felett még idegen területen is a király külön actussal ruházza át valakire a bírói functiot; azt a törvény is átruházhatja. Hiszen a király átruházása nem egyéb, mint törvény alapján való egyes actus. Ha törvényben van az kimondva, hogy ezen consulátusok a magyar állam akaratából magyar alattvalók fölött bírói hatalmat nyernek: ez épen úgy a magyar állam akarata, mint ha a fennálló törvények szerint a király ruházná át rájok a bírói hatalmat. *(Úgy van! Igaz! Élénk helyeslés jobb felől. Élénk felkiáltások a szélső baloldalon: Az osztrák császár ruházta át!)*

A fölött, hogy megfelel-e alkotmányunknak a bírói hatalom ily átruházása; ha vajjon alkotmányunk értelmében az első folyamodású fokon bírnak-e a consuli hatóságok magyar bírói hatalommal, nem egyik vagy másik forma dönt: hanem az átruházásnak úgy kell történni, hogy kétségtelen legyen, hogy az a magyar állam akaratából történik. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Már most, t. ház, ha a magyar törvény kimondja, hogy a consulatusokegyéb ügykörébe, a magyar törvény erejénél fogva, a magyar honosak fölötti bírói hatóság is tartozik... *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Az osztrák császár! Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)* — olyan nagy sulyt helyeznek a t. képviselő urak arra a »császár és király«-ra; *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* de erről majd később szólok — mondom, t. ház, akkor senki sem tagadhatja, hogy az a consuli hatóság ott magyar bírói hatalmát a magyar törvény erejénél fogva és a magyar állam akaratából bírja, és ezért vannak a magyar honosok a külföldön az ő bírói hatalmának alávetve. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Különben, t. ház, hisz épen arra vagyok bátor, ha türelmük van, szíves figyelmüket felhívni, hogy a magyar törvények szerint a bírói hatalom átruházásának két módja van. Vagy az, hogy a bírói functio egy más közigazgatási functioval bíró hivatalnak mellékfunctiojává, alkatelemévé nyilváníttatik s akkor, az, a ki a hivatalt megnyeri, az administrativ functio mellett megnyeri még ezen bírói functiot is; és itt a bírói hatalom elnyerése sohasem erre különösen irányzott királyi kinevezéssel, hanem mindig a törvény erejénél fogva történik. Ha pedig individualiter egy organumnak adományoztatik a bírói hatalom s ha nem egy más administrativ hatáskörrel is bíró hivatal hatásköréhez kapcsoltatik: akkor igenis a királyi kinevezés az átruházás alakja. P. o. semmi kétely, mindenki tudja azt, hogy Magyarországon a közigazgatási hatóságok, mondjuk, a szolgabíró vagy az alispán, apróbb bűnesetekben valóságos bírói hatalommal, valóságos büntető jurisdictioval bírnak s bír a belügyminister is; s ezt ők nem a bírói hatalom adományozására irányzott különös királyi kinevezés útján kapják; hanem törvényczikkben meg van határozva, hogy azon administrativ hivatal hatáskörébe még a bírói functionak ez a része is tartozik. *(Úgy van! Úgy van! Helyeslés jobb felől.)*

És a ki megkapja ezt az administrativ hivatalt, már akár választás, akár kinevezés útján: az egyszersmind bíró is, mert a törvény ezt hivatalával egybe kapcsolja. *(Tetszés jobb felől.)* Ugyanez történik, t. ház, az elsőfokú consuli hatóságokkal is. Nem lehet tehát azt mondani, hogy az elsőfokú consuli hatóságok a bírói hatalmat nem a magyar állam akarata erejénél fogva bírják.

Nem lehet azt mondani, hogy azért, mert az osztrák állam is rájuk ruház bírói hatalmat, a magyar államnak bírói hatalma összeolvad az osztrák állam bírói hatalmával *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)* s ez által egy közös bírói hatalom támad. Miért nem lehet ezt mondani, t. ház? Azért, mert ha a bírói hatalomnak valamely része a közös hatalomkörbe tartoznék: akkor ezeknek az alárendelt közegeknek a maguk bírói hatalmát azon közös hatalomkör közös administratiojával megbízott kormányközegtől kellene leszármaztatniok. De ha ők a maguk bírói hatalmát az osztrák honosok felett az osztrák államnak; a magyar honosok felett a magyar

Digitized by Google

államnak külön distinct akaratából, külön distinct törvényéből származtatják le: akkor hol van itt a bírói hatalom összeolvadása s hol van a bírói hatalom közössé tétele? hol van a magyar bírói hatalomnak, hol van az osztrák bírói hatalomnak a monarchia bírói hatalmába való vitele? a mely nem létezik. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)* Már pedig annak, t. ház, hogy vajjon közössé tétetett-e valamely hatalomkör vagy nem, megbízatott-e valamely közös kormányközeg bírói hatalom adományozásával: törvényben kellene lenni. Kérdem: van-e legmagasabb kormányzati közös közeg, mely e közössé tett monarchiai igazságügyi hatalomkört az egész monarchia nevében administrálni hivatva van? Ezt csak úgy könnyedén oda dobni s állítani, nézetem szerint annyi, mint ezen állításokat és kifejezéseket minden államjogi értelmüktől megfosztani. *(Tetszés jobb felől.)*

De van egy nagy érv s ez az, hogy midőn a consuli hatóság a bíráskodás hatáskörét gyakorolja a magyar alattvalók vagy osztrák alattvalóknak, vagy ezeknek egymásközti jogügyeiben; midőn a főtörvényszék is, ha létrejön, bíráskodnék: akkor már abban, hogy a császár és apostoli király nevében mondatnak ki az ítéletek, fekszik nyilvános megjelölése annak, hogy itt egy összeolvadt, nem különvált bírói hatalmat gyakorolnak.

Polónyi Géza: A császár és cseh király nevében! *(Mozgás jobb felől. Halljuk! Halljuk! Zaj a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Magánúton igen szívesen fogok eszmét cserélni e felett t. képviselőtársaim mindegyikével, hanem most engedjék meg, hogy beszédemet folytathassam. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)* Tehát abban, hogy a magyar alattvalók pereiben a császár és a király nevében mondják ki az ítéletet . . . *(Egy hang a szélső baloldalon: A cseh királyt!)* A cseh királyt ne méltóztassék belevinni, mert gondolom, méltóztatnak tudni, hogy ő Felségének ez a kis címe egyenesen arra van szánva, hogy ő Felsége két distinct minőségét mutassa. Egyébiránt én semmi kifogást nem teszek az ellen, hogy a »király« elé az »apostoli« szó is felvétessék.

Nézzük már most, vajjon áll-e az, hogy ha egy közös közeg — a vegyesről később fogok szólani — hivatalos hatalmának gyakorlásában a maga címét használja, vagy rámutat azon két állam distinct minőségére, melyekből hatalma ered: hogy ez által összeolvad ez a hatalom, melyet gyakorol?

Hisz épen így mondhatnák az urak, hogy van közös rendőri hatalom. Mert mikor a consul elfogat egy matrózt mint rendőri hatóság, úgy írja magát alá mint császári és királyi consul. Ugyanezt teszi, ha útlevelet állít ki; közös közeg, ha magyar honos declaratióját elfogadja, ha hitelesen valamit tanúsít.

Hiszen hogy mi kell ahhoz, hogy valami alkotmányunk szerint közös ügyet alkosson, azt elmondtam. Sem abban, hogy az egyik állam önálló hatáskörébe tartozó functio közös közegre, mint annak egyik teendője rábízatik; sem abban, hogy ő a hatalom gyakorlásánál ráhivatkozik e hatalomnak államjogi eredetére: még nincs a functionak közössé tétele. Hiszen ha a közösügyeket ily könnyen, mellékesen lehetne szaporítani: közösügyek keletkeznének a legalsó fokon és onnan csodás módon átszállanának fölfelé és a monarchia hatalmi körét kitágítanák. *(Úgy van! Tetszés jobb felől.)* Ez volna a legveszedelmesebb valami, mert akkor törvényes önállóságunk tetemes részét már a t. urak beleegyezésével elvesztettük volna. *(Tetszés és helyeslés jobb felől. Élénk ellenmondás a szélső baloldalon.)* Az a »császár és király« nem egyéb, mint ünnepélyes hivatkozás ama hatalomnak két, államjogilag distinct eredetére. És ha erre határozottan és nyilvánosan rámutatás történik: ki látja ebben Magyarország függetlenségének vagy igazságügyi souverainitásának csorbítását? *(Élénk helyeslés és tetszés jobb felől. Felkiáltások a szélső baloldalon: Tehát a királyi táblánál és curiánál is be lehet hozni? Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Polónyi Géza: Császári királyi minister úr! *(Hosszantartó zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak észrevételeiket elhallgatni. *(Helyeslés jobb felől. Halljuk! Halljuk!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. képviselőház! Ismétlem, hogy abban, hogy egy közös közeg ő Felsége két külön uralkodói minőségének felemlítésével bíráskodik: semmiféle ügynek a közössé tétele nincs, a mely a monarchia egyik vagy másik állama önálló hatáskörébe van utalva.

B. Kaas Ivor: De a functiot megváltoztatja!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: A functio természetét nem változtatja meg, hogy milyen címet visel valamely organum. Az az organum viseli a maga közös címét, de mégis az egyik vagy másik állam által ráruházott functiót végzi. *(Helyeslés jobb felől Zajos felkiáltások bal felől: Helyre! Helyre! Hosszantartó zaj és mozgás. Elnök csenget.)*

Elnök: Kérek csendet, t. ház! A nagy zajban nem hallok egyebet, mint Hock János képviselő úr közbeszólásait. *(Nagy zaj és mozgás jobb felől. Zajos felkiáltások bal felől: Helyre! Helyre!)* T. ház! A tanácskozási rend érdekében kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a helyükre menni. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Digitized by Google

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Megtámadtatott ezen törvényjavaslat közjogi szempontból avval is — ha nem csalódom gr. Apponyi Albert képviselő úr mondta — hogy az abban a hibában szenved, hogy az abban felállított bírói szervezet nem kiegészítő alkatrésze a hazai bíróságnak. Pedig a consuli bíráskodásnak természete az, hogy az a külföld, a hol a consularis bíróság gyakoroltatik, a hazai talajnak kitolt részét képezi; hogy az ott levő consuli bíró a hazai bírói szervezetnek integralis része s hogy az ott levő bíró nem a külügyi szervezethez tartozik. És itt hivatkozott t. képviselőtársam Francziaországra; Helfy Ignácz t. képviselőtársam Olaszországra — és szerintem lehetett volna hivatkozni részben Angliára is — hogy ott vannak oly bírák, a kik consuli czím alatt tisztán bírói functiot teljesítenek. Ez így van; ilyen bírák vannak. És elvileg semmi sem áll ellent annak, hogy a consulatusi hatáskörbe tartozó functiok egy consulatuson belül megosztassanak; egyik consulatusi közegre például pusztán csak bírói functiok ruháztassanak. Elvileg ezt ellenezni nem is lehet. *(Helyeslés jobb felől.)* Azonban én azt tartom, hogy az egész törvényjavaslat megítélésére nézve a t. képviselő úr állításában, nézetem szerint, hármas tévedés foglaltatik, a mely a törvényjavaslatnak hamis megítélésére vezet.

Az első az, hogy abból a fictioból indúl ki, hogy azért a hazai bíróságnak integralis része, a bírói szervezet kiegészítő alkatrésze a consularis bíró, mert azon terűlet, a hol működik, a hazai talaj folytatásának tekintetik. Ez jogi fictio, t. ház, mely már elavult, melyet mindenütt elejtettek, épen azért, mivel hamis következtetésekre vezet, mely tulajdonképen csak képes kifejezés, de semmi világot nem vethet a consularis bíráskodás természetére, sőt ellenkezőleg, zavart okoz. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ennek ellenében én azt állítom, hogy a consularis bíráskodás mindenütt és minden államban csak olyan közegek által gyakoroltatik, a kik a consularis szervezetbe be vannak illesztve. Állítom, hogy a consularis bírók még akkor is, ha tisztán bírói functiot gyakorolnak és egyebet nem, a külügyi képviselet szervezetébe vannak befoglalva, a külügyministernek alávetve és a hazai bírói szervezet kiegészítő részét nem képezik és sehol sem tekintetnek, még a fegyelem tekintetében sem olyanoknak, mint a hazai bíráskodás alkatrészeit. *(Helyeslés jobb felől.)*

E tekintetben hivatkozom úgy Angliára, melynek Konstantinápolyban főtörvényszékénél van consuli bíró, tisztán bírói functioval, mint Francziaországra.

Hiszen Francziaországban az 1882-iki reform után annyira mentek, hogy a consularis ügyek összes contentiosus része a külügyministerium egy külön departement-jában van összevonva, hogy kinevezés, fegyelem, költségvetés tekintetében ezen tisztán consularis bírák a külügyi képviseleti szervezet alkatrészei és a külügyministeriumhoz tartoznak.

Nem szabad tehát azon fictioból indúlni ki, hogy ezek a hazai bírói szervezet integralis alkatelemei; mert az a kétségtelen való, hogy ezen közegek idegen országban, idegen terűleten saját államuk felségjogát gyakorolják és gyakorolják úgy, hogy önnön államuk külügyi képviseleti organismusába be vannak illesztve; habár azon functio, a mit gyakorolnak, uralmi jog az alattvalóval szemben. És még az is tévedés nézetem szerint, hogy ezeket a consuli czím csak díszíti; mert ellenkezőleg, épen a consuli czím internationalis jogi jelleget ad nekik; ezeknek a consularis kötelékbe kell tartozniok s azon államtól, a melynek terűletén önnön államuk felségjogát gyakorolják, exequaturt kell nyerniök; ők azon állam által elfogadott repraesentansai a másik állam bírói hatalmának a külföldi terűleten. És azon nemzetközi jogi jelleg, a mely a consuli czím és az exequatur megadásában van, annyira fontos, hogy az ő functiojuk közjogi minősége jellegével szemben háttérbe szorúl.

Ha félre ismerjük a consularis bíróságok nemzetközi állását: akkor jöhetünk arra a hamis következtetésre, hogy csak az a helyes bírói szervezet, a mely úgy szabályozza a consularis bíróságot, mint hazai szervezet organicus alkatelemét; hogy az a hazai bírói szervezet integralis alkatrésze. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Áttérek a további ellenvetésre, a mely abban áll: azért is közösügyet teremt e javaslat, mert — nem ugyan a családjog, örökösödési jog és büntető jogra, de a többire nézve — az osztrák törvények alá veti a magyar állampolgárt. Hát én semmiben sem látom a felhozott ellenvetvetéseket — megvallom — kevesebb nyomatékúaknak, mint ezt — pedig ez ma is felemlíttetett — mert ez tökéletes tévedésen alapúl.

Hol van az ebben a törvényjavaslatban, hogy a consularis terűleteken lévő magyar állampolgárok az osztrák törvénynek vettetnek alá? Sehol sincs. A törvényjavaslat 10. §-a mit rendel? Megállapítja azt, hogy a forgalmi jog tekintetében, tehát a váltó-, kereskedelmi-, csőd- és kötelmi jog tekintetében, valamint a polgári peres eljárásra nézve a consularis terűleten eddig érvényben lévő jogszabályok megmaradnak. Tehát a meglevő jogszabályokat a consularis terűleteken a magyar alattvalókra kötelezővé teszi.

Hát az osztrák jognak veti ez által alá?

Digitized by Google

Hivatkozás történt tegnap, hogy Magyarországon így jártunk el Erdélylyel; de nemcsak Erdélylyel, hanem így jártunk el Fiuméval, így jártunk el a Határőrvidékkel: tudniillik ott hosszú időn át érvényben volt idegen eredetű törvényeket és jogszabályokat találtunk; s mit csináltunk? A tényleges állapotot a magyar törvényhozás a maga souverain akaratánál fogva jogállapottá nyilvánította; és jogállapottá nyilvánította azért, mert ilyen kényes állapotokból való kibontakozás csak lassan és fokozatosan eszközölhető. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Hiszen Erdélyben, a Határőrvidéken, Fiumében nem az osztrák törvénynek vettettek alá a magyar állampolgárok, hanem a tényleg érvényben talált jog most már a hazai törvény erejénél fogva területi jognak nyilvánittatott; és ezen jog szabályozta ezentúl a magyar alattvalók ügyeit, nem azért, mert osztrák eredetű, hanem mert a magyar törvényhozás azt mint területi jogot megállapította. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Hiszen t. uraim, ha mi a franczia »code«-ot behoznók és azt mondanók, hogy Magyarország három vármegyéjében azt léptetjük életbe mint magánjogot: franczia törvénynek vetjük alá az illetőket? Nem, csak területi jogot creálunk, melynek minden érvénye a magyar állam törvényhozói akaratán alapúl. És ha a viszonyok kimélése szempontjából helyesnek mutatkozott Erdélyben — a hol csak 10 évig sem volt érvényben az osztrák jog — azt nem bolygatni, hanem meghagyni érvényben a magyar állam akaratával; ha ez helyes volt a Határőrvidéken, helyes volt Fiuméban: vajjon ott — hol ezen jogok és szokások századon át összehalmozódtak, olyan alattvalóink életviszonyaira nézve, a a kik a hazai jogot, oly távol élvén, nem is ismerik, csupán ezen jogszabályokat — helyes, okos lett volna-e máskép eljárni, más igazságügyi politikát követni? *(Helyeslés jobb felől.)*

De talán abban volna közösügygyé téve a consuli bíráskodás, hogy az van mondva: ez alatt a 10 év alatt ezen a jogon nem változtatunk máskép, mint a monarchia másik államával való kölcsönös megegyezés alapján. Hiszen, t. ház, nem az van ebben mondva, hogy a mely törvényeket jövőben Ausztria hozni fog, azok azért, mert osztrák törvények, kiterjednek a consularis területekre. Nem ez van mondva, hanem az, hogy a két állam megegyezik az iránt, hogy az itt fentartott jogon mikor és milyen változtatást eszközöljön. Lehet-e tehát az igazságnak legtávolabbi látszatával is azt mondani, hogy magyar honosok itt osztrák jognak vettetnek alá és hogy ez által — nem tudom miféle logikai lánczolatban — új közösügy teremtetik? *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Az utolsó argumentum abban áll, hogy a consuli főtörvényszék szervezete az, melyben egy új közösügy crealása foglaltatik és itt annak vegyes és annak közös természete fölött kételyek nyilvánultak. Bizonyos jókedvvel, elmés kedve mondták, hogy itten a »vegyes« szóval csak játék űzetik, mert ez tulajdonkép közös főtörvényszék, ez tulajdonkép közös intézmény és ebben a közös intézmény alkotásában rejlik a közjogi sérelem, Magyarország igazságügyének a megcsorbítása. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én azt hiszem, t. ház, hogy épen ebben a pontban talán legvilágosabban tűnik fel a jelen törvényjavaslat charaktere. Miként alakúl az a főtörvényszék? Közös volna ez akkor, ha bírói hatalmukat e főtörvényszék tagjai e monarchiának bizonyos közös közegétől és pedig ama közös közegnek azon kormányzati hatalmából származtatnák, mely az igazságügyre, a bírói hivatal betöltésére vonatkozik. Ilyen közege, közössé tett bírói hivatala a monarchiának nincs.

Miként támad tehát ez a főtörvényszék? Egyenlő számban támad e két külön állam bíráiból; a magyar állam nevez oda magyar bírákat, az osztrák állam osztrák bírákat, és ebből aztán összevéve származik ez a vegyes főtörvényszék. Hogy lehet ezt közös hatóságnak mondani? Hiszen a közös hatóságnak — már sajnálom, hogy unalmas, *(Halljuk! Halljuk!)* de mégis ki kell reá terjeszkednem — *(Halljuk! Halljuk!)* megvannak a maga eltörölhetetlen jogi ismérvei; a hol ezek a jogi ismérvek megvannak, ott van »közös« hivatal, ott van »közös« hatóság, vagy »közös« organum; a hol pedig ezek a jogi ismérvek nincsenek meg, ott nincs közös organum és még akkor sem volna, ha közös hatáskörbe tartozó ügyeket intézne. *(Helyeslés jobb felől. Ellenmondások balfelől.)*

Ilyen ugyan nem létezik, hanem hát nézzük meg, mi a közös hatóság criteriuma a mi közjogunk szerint? Az 1867 : tcz. alapján ebben a monarchiában 3 kormányzati organismus létezik: Magyarország önálló kormányzati organismusa, Ausztria önálló kormányzati organismusa és van egy kormányzati organismus a közösügyekre. Már most ezen kormányzati organismusnak a közösügyekre, t. i. a közös külügyministernek, a közös hadügyministernek, a közös pénzügyministernek van kinevezési joga, vannak alárendelt organumai.

A monarchia is nevez ki közös hivatalnokokat; de csak azon szervezeti hatalmánál fogva, melyet közösügyekre, közös hatóságok kezelésére az alkotmány ad. Ezek az ő kinevezési jogánál fogva kirendelt közegek, ezek azok a közös hatóságok, közös közegek, mert ezek a közös organismusba bele tartoznak. A kit Magyarország királya vagy kormánya önnön törvény-

Digitized by Google

adta hatalmából rendel ki, önnön államának hatalmával rendel ki mint hivatalnokot, bírót: az alkotmányunk szerint semmi tekintetben közös nem lehet. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Már most kérem: lehet-e a legnagyobb félreismerése nélkül ennek a bíróságnak ráfogni, hogy ez tulajdonképen közös bíróság? *(Felkiáltások bal felől: Rá lehet! Derültség bal felől.)* Azt mondják, a hatásköréből ennek a bíróságnak ítélve, hogy annak közös jellege van. Minő hatásköréből? Abból, hogy nemcsak magyar és osztrák polgárok közti peres ügyekben, hanem tisztán magyar honosok közti peres ügyekben, vagy tisztán osztrák honosak közti peres ügyekben szintén ítél.

No, t. ház, hogy egyik vagy másik állam önnálló intézkedési körébe tartozó és ott maradó ügynek egy vegyes hatósághoz való utasítása hogyan teheti azt a hatóságot közös hatósággá: ezt nem értem. Ha közösügyet utasítanának elébe, akkor némi ürügye volna ennek az állításnak, hogy az ügykör közös hatóságot teremt; de mikor oly ügyet utasítanak hozzá, a melyről senki sem tagadja, hogy elintézése a magyar állam saját hatáskörének fentartott hatalomból történik; hogy akkor ezen ügynek odautasítása megváltoztatja ennek a hatóságnak jellegét: ez a következtetés valódi fonáksága. *(Mozgás bal felől. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Egyébiránt, mellékesen legyen szabad felemlítenem, hogy azon oldalról, a honnan ezen ellenvetés felhozatott, lehet, hogy nyelvbotlásból, lehet, hogy szándékosan — de én inkább az elsőt hiszem — ezzel a »vegyes« és »közös« fogalommal tévedés történt. *(Halljuk! Halljuk!)* Az mondatik tudniillik, hogy czélszerű volna Konstantinápolyban egy külön magyar felebbezési bíróságot a magyar alattvalók közti ügyekre felállítani; a vegyes perekre nézve pedig — ezek közös pereknek vannak ott nevezve, én úgy gondolom, hogy nyelvbotlásból — a vegyes perekre közös főtörvényszék állíttatnék fel a kettőnek a delegálásából.

Horánszky Nándor: Az lenne vegyes!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: De akkor, engedelmet kérek, nem közös! *(Derültség jobb felől.)* Engedelmet kérek, mi az a vegyes hatóság? .... *(Zaj. Derültség bal felől.)* Én nem láttam a fogalmaknak oly nagy tisztaságát, t. ház, hogy legalább a magam megnyugtatására — nem hogy másokot felvilágosítsak — ne ismételjem. *(Derültség jobb felől. Halljuk! Halljuk! bal felől.)* A vegyes bíróság az, a mely két állam külön hatalmából nyeri elkülönített tagjaival hivatali hatalmát. Nem a competentia teszi tehát a hatóság közösségét vagy vegyességét, hanem az eredet; igaz, főleg a vegyes perek miatt, melyekben két külön állam honosai állanak egymással, van erre szükség; de állítom, hogy az, hogy ily vegyes hatósághoz utasíttassanak-e nemvegyes perek, az tisztán czélszerűségi kérdés.

Az a hivatkozás, a melyet gróf Apponyi Albert t. képviselő úr helyesen Martensre tett, a ki egy helyen azt mondja: absurdum arra gondolni, hogy az állam az önnön alattvalói közti ügyeket is ennek a nemzetközi vegyes bíróságnak vesse alá, nem találó. Igen, úgy emlékszem, ilyesformát említ; de méltóztassék elolvasni, hogy miért mondja ezt? Nem mintha ez által annak a bíróságnak vegyes jellege megváltoznék, hanem mert oly nehézségekbe ütközik egy vegyes bíróságnak az alkotása, még a vegyes perekre is — hiszen elvégre több hatalmat összehozni, akármily czélszerű dologra nem könnyű — mert erre az impulsust épen a vegyes perek adták, hogy inpracticusnak mondja azt a törekvést, mely a vegyes bíróság hatáskörét egészen idegen hatalmak közt a vegyes pereken túlterjeszteni akarja; és, ha jól emlékszem, azt is mondja, hogy ezek számára közös codexek alkottassanak.

De jogi absurdum ebben nincs. Maga az egész consuli bíráskodás egy nagy anomalia, a melynél elvégre is igen döntő szempont a gyakorlati lehetőség és czélszerűség: ennek határai pedig nem elvek, hanem sokkal inkább más tényezők által szabatnak meg. Tanúlságos erre az egyptomi bíróság. Az egyptomi bíróság, a melynek törvénynyel megerősítését ezen javaslat szintén czélozza, az a khedive bírósága; de csak névleg, mert a khedive azt tartozik kinevezni, a kit az egyik vagy másik hatalom neki javaslatba hoz. A khedivének semmi más hatalma nincs azon bíróság tagjai felett, mint az, hogy őket fizeti. Ha a bíróságot a khedive nem fizeti, a bíróság önnön követelését megállapítja és exequálja az egyptomi kincstárt. Ez az egyptomi bíróság lényegében tisztán nemzetközi bíróság és mégis gyakorol bűnügyekben oly jurisdictiót, a mely nem vegyes természetű; mert akármely állam alattvalója, a ki a fennálló capitulatiók szerint Egyyptomban csak saját consuli bírósága alatt áll, követ el bűncselekvényt, például a bíróság tagjai ellen, például saját honos bírája ellen: ezen bíróság hatalma alá tartozik; e felett, ámbár ez nem vegyes per, a vegyes bíróság ítél.

Tehát ez a példa is mutatja, hogy a vegyes bíróság jellege nem változik meg, ha tisztán egy állam polgárainak ügyei utaltatnak is hatáskörébe. Ez az, a mit az argumentum kedvéért felhozni akartam. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Közbevetőleg itt egy ténykedést kell tisztába hoznom, melyet Polónyi Géza képviselő úr felhozott. A képviselő úr azt mondja, hogy 1867 óta az igazságügyministeriumban tárgyaltatott a consularis bíráskodás reformja és hogy a magyar kormány és a külügyi kormány közt, gondolom

Digitized by Google

1871-ben megállapodás is jött létre, a melyben az foglaltatnék, hogy minden consuli bírósághoz az igazságügyminister egy külön közeget, kanczellárt nevezzen ki, a ki a magyar honosoknak egymásközti ügyeiben gyakorolná a consuli bíráskodást.

Polónyi Géza: Magyar törvények szerint!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Magyar törvények szerint. És aztán rögtön megmagyarázza, hogy mégis egyelőre miért nem magyar törvények szerint.

Utána néztem, t. ház, az igazságügyministeriumban és miután ily megállapodásról ott semmit sem találtam, kutattattam a ministertanács aktáiban; *(Halljuk! Halljuk!)* mert ha a külügyminister és a magyar kormány közt megállapodás jött létre, ennek tárgyalva és elfogadva kellett volna lenni a ministertanácsban. Nem magam néztem ugyan át a ministertanácsi jegyzőkönyveket, de hivatalos megbízás alapján átnézettem: és azon hivatalos értesítést vettem, hogy 1868—1874-ig a ministertanács a consuli bíráskodás ügyével soha nem foglalkozott. Én tehát ily megállapodásról semmit sem tudok és azt hiszem, hogy a képviselő úr informatiója téves volt.

Polónyi Géza: A ki csinálta, az mondta nekem!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Ki csinálta e megállapodást, nem tudom; de ha történt, annak a magyar ministerium és a külügyi kormány között kellett történni — és én hivatalos nyomát ennek a megállapodásnak nem találtam.

Attérek azokra, miket beszédem végén felemlíteni volt szándékom. *(Élénk derültség. Felkiáltások bal felől: Hát a nyelvkérdés? !)* A túlsó oldalon a nyelvkérdést is felemlítették, melyre a jelen javaslatban semmi rendelkezés nem foglaltatik.

Miért nem? Azért, mert nyelvkérdés tekintetében államjogilag a monarchia két állama nincs egyenlő viszonyok közt. Magyarországon két hivatalos nyelv van: t. i. a horvát Horvátországban és a magyar Magyarországon. Hogy Ausztriában miként van megállapítva a hivatalos nyelv? annak fejtegetésébe nem bocsátkozom, mert praecis nem vagyok értesülve: annyit azonban kijelentek a t. háznak, hogy a magyar kormány akkor, a mikor a szervezeti szabályok megállapíttatnak és a javaslat tartalma szerint a ház erről úgy is tudomást fog nyerni, azt az álláspontot fogja érvényesíteni, hogy annak a két nyelvnek, mely a magyar birodalmon belül hivatalos nyelv — bár különböző körben, t. i. egyik általánosságban, a másik Horvátországban — nem elvi, de gyakorlati hosszabb vagy rövidebb idő alatt valószínűleg legyőzhető akadályoktól eltekintve, elvben is és gyakorlatban is érvény szereztessék. Gyakorlati akadályokat említettem, mert ezekkel a végrehajtásban számolni kell minden képzelhető kormánynak. *(Helyeslés jobb felől. Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

Ennyit mondhatok általánosságban, tovább e tekintetben nem mehetek. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Hát a czímer és pecsét?)*

Ezek, t. ház, azok az ellenvetések, a melyek ezen javaslat ellen azon szempontból hozattak fel, hogy alkotmányunk sérelmét képezi, hogy új közösügyet alkot, hogy Magyarország igazságügyi függetlenségének egy részét csorbítja. Én a t. ház megítélésére bízom: van-e ezekben a vádakban csak egy hajszálnyi alaposság. *(Tetszés jobb felől. Derültség bal felől.)*

Én a t. ház, megítélésére bízom azt, hogy ha szigorúan tartjuk magunkat a közjogi fogalmakhoz és még inkább a törvényeinkben letett alapelvekhez: lehet-e, helyes-e, szabad-e így következtetni. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Hát a pecsét?)*

Most végül két álláspontról igen röviden és politikai szempontból akarok szólni. *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Az egyik álláspont gr. Apponyi Albert határozati javaslata, melyben rövid vonásokban kifejti, megállapítja, miként óhajtaná a consuli bíráskodás szervezését eszközölni s ezt azután beszédében nem mondom terjedelmes, de elegendő indokolással kisérte. A másik a függetlenségi párt álláspontja. Ha a függetlenségi párt

Csanády Sándor: És 48-as! *(Derültség jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Ha a függetlenségi párt arra az álláspontra helyezkedik

Csanády Sándor: És 48-as! *(Helyeslés! Úgy van! a szélső baloldalon. Mozgás jobb felől.)*

Elnök: A képviselő úrnak nincs joga félbeszakítani a szónokot; ehhez csak nekem van jogom és én nem teszem. *(Helyeslés jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Ha álláspontjuk az, hogy a consuli szervezet közösségét fel kell bontani, hogy háromféle consult kell behozni, egyiket a magyar állam számára, másikat az osztrák állam számára, harmadikát arra az ügykörre, a mi a közös ügykörnek van az alkotmány szerint fenntartva, vagy ha a közös ügykört is eltörölni óhajtják, tehát két consul legyen: ez elvi álláspont, de erre építeni egy consuli bíráskodási szervezetet, ebben a században nem lehet, ha meg akarjuk alkotni ezt a törvényt. Mert politikailag is, a ki ezt az ügyet rendezni akarja — pedig minden oldalról elismertetett a rendezés szükségessége — ezt csak nem kötheti ahhoz a feltétel-

Digitized by Google

hez, hogy azon nagy alaptörvény, mely a két állam közti viszonyt szabályozza, módosíttassék, annak revisiója felvétessék. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Miért nem?)* Azért nem volna ez politikailag eszélyes, mert — ez egyéni ítéletem — oly irányú revisióra, a minőt önök óhajtanak, úgy sem volna semmi kilátás. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Miért nem?)* És én úgy revidiálni nem is óhajtanám és nem is akarnám. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Ez már más!)*

De attól eltekintve, ki minő irányban óhajtaná revideálni, a revisionalis kérdések egész sorozatának felvetését idézné elő a másik oldalról; s akkor azután a meddő tárgyalások hosszú ideig nem a consuli biráskodások rendezése felett, hanem a felett folynának: hogy milyen legyen a viszony a monarchia két állama között; a mire nézve pedig azt hisszük, hogy azt húzamos, hosszas időre, mint alapját a további fejlődésnek, elintéztük. *(Úgy van! jobb felől.)*

A mi az ellenzék másik részéről beadott határozati javaslatot illeti, már szerencsém volt mondani, hogy közjogilag én abban, hogy a consuli hivatal körébe bevétessék egy szintén közös közeg, olyan mint a többi, de tisztán magyar bírói functioval ruháztassék fel, — elvi nehézséget nem látok; sőt abban sem volna nagy elvi nehézség, hogy a consuli hivatalok királyi kinevezéssel ruháztassanak fel bírói hatóságokká; de ezzel elvileg nyerve semmi sem volna; *(Élénk ellentmondások a bal- és szélső baloldalon.)* mert a törvény által való felruházás a bírói hatósággal, ér annyit, mint a királyi kinevezés. Elvileg és közjogilag tehát ezzel semmit sem nyerünk, mert elvileg megengedi, hogy közös közegek gyakorolják a biráskodás functióját . . . .

Horánszky Nándor: Dehogy engedi! Ebben a minőségben nem közös. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Azt mondja a határozati javaslat, hogy ott, a hol a körülmények indokolják, külön consuli bírák alkalmaztatnak; máshol pedig, a hol azt a körülmények szükségessé nem teszik, maguk a consulok neveztetnek ki magyar consuli bírákká. Nohát, t. ház, ez a consul közös közeg marad mindaddig, míg az a külön kinevezett magyar közeg is közös közeggé lesz, a míg consularis jelleget nyer, mert e nélkül nem bíráskodhatik. De t. ház, van itt egy különbség. *(Halljuk! Halljuk!)* Én úgy értem a határozati javaslatból, hogy szabálynak azt gondolja, ha szabály volna a külön kinevezett bírói közeg, mert ha nem szabály, akkor egyik sem szabály, hanem csak a körülmények szerint történik.

Elvileg tehát a határozati javaslat nem lát nehézséget abban, hogy közös közeg ruháztassék fel consuli bírói functioval, abban pedig, hogy ez külön királyi kinevezéssel és ne törvény által történjék, én semmi elvet felfedezni képes nem vagyok.

Magát a külön magyar consuli bírót consuli jelleggel, tehát közös közegképen beillesztve a szervezetbe, a határozati javaslat ott kívánja, a hol a körülmények indokolják. A beszédben, gr. Apponyi a pénzügyi tekinteteket említi fel. Az ügyek száma — gondolom — és pénzügyi tekintetek döntenének a felett: a consul gyakorolja-e a functiot, vagy külön erre czélra kijelölt és a consulatushoz tartozó egyén. Ez tisztán opportunitási tekintet. Hát t. ház, én végig néztem a consulatusoknak 1882—1886-ig terjedő ügyforgalmát. Végig néztem az 1889-iki ügy kimutatásokat. Ezen kimutatásokban el lettek különítve azon ügyek, peresek és peren kivüliek, melyekben magyar honosok érdekelve voltak, azoktól, melyekben osztrák honosok voltak érdekelve. És az eredmény a következő: Három főtörvényszék területén levő összes consulatusoknál a magyar honosok peres és nemperes ügyei, összevéve, nem tesznek többet, mint a mennyi egy jó középes nem is nagy járásbíróság elfoglaltatásának megfelel. Ha tehát a consulátusok legnagyobb részét, akár mindegyikét vesszük: egyetlenegy consulatus sincs, melynél a magyar honosok feletti perek — a hol jurisdictiot kellett gyakorolni, mert az administrativ teendőkről nem szólok — egy embernek, egy hónapnál több dolgot adnának. Elmondom a számokat t. ház. Vegyünk két főtörvényszéki kerületet, a melyeknek a legtöbb dolguk van. Tudniillik Bécset a hová tartoznak: Viddin, Braila, Bukarest és Galatz; és a triestit: a hová tartoznak Sofia, Alexandria, Konstantinápoly, Jeruzsalem és Kairo. Nézzük meg t. ház: hány peres ügyük volt ezeknek, a melyekben magyar honosok voltak érdekelve? Ismétlem, hogy ezek a legelfoglaltabb consulatusok. Viddinben 1890-ben volt beadvány magyar honosokra vonatkozólag 56. Tárgyaltatott per magyar honosokra nézve 4, egyezség pedig 21 jött létre. Hagyaték volt egy, de ez természetesen nem számít. Bukarestben, a hol annyi ezer és ezer magyar van, volt polgári per kettő *(Derültség)* és hagyaték volt 450; de ez nem jurisdictio, ehhez nem kell bírói hatalom, külön cunsuli bíró, mert ez administrativ működés. Sofiában *(Halljuk! Halljuk!)* per volt, melyben magyar honosok érdekelve voltak — és ez a legnagyobb szám — 51, hagyaték volt 3; Konstantinápolyban egy sem; Alexandriában 1, hagyaték 6. Ezek a legjobban elfoglalt consulatusok. Kérdhetném már most, *(Halljuk! Halljuk! Felkiáltások a szélső baloldalon: Akkor nem kell főtörvényszék! Akkor az fölösleges! Halljuk! Halljuk!)* miként magyarázzam azt, hogy

Digitized by Google

ott, hol a körülmények indokolják, legyen egy külön consularis bíró a magyar honosok közti perekre; hanem csak az opportunitás terén állok, a melyen a képviselő úr áll és csak azt kérdezem: hol van indokolva egy külön, magyar perekre delegált bíró, miután ott, a hol a legtöbb per van, azon bíró elfoglaltsága csak két hónapig, vagy talán csak egy pár hétig tartana, egyébként más dolga nem volna ötven hétig, mint repraesentálni ott a magyar állam souverainitását, még pedig a consularis bíráskodás nemgyakorlása által. *(Élénk derültség jobb felől. Közbeszólás a szélső baloldalon: Csak ott, a hol szükséges!)*

Megengedem, t. ház, hogy itt a határozati javaslat értelme az, hogy e külön bíró oda állíttassék, a hol az ügyek száma ezt indokolttá teszi; oda, hol az ügyek száma által szükségessé válik. Én csak azt mondom, hogy ha az opportunitás alapján . . . *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Kérem b. Kaas Ivor képviselő urat, ne zavarja a szónokot; akkor is beszél, ha a minister egészséges, akkor is, ha a minister beteg. *(Élénk derültség jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Mondhatom tehát, ma ennek sehol szüksége nem forog fenn. És jövőre még kevesebb kilátás van rá. *(Ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* Megengedem, hogy ez csak gyanítás; érjen annyit, a mennyi belső valószínűsége. Keleten ép azon országokban, a hol honosaink legnagyobb számmal vannak, nevezetesen Romániában és talán Bulgáriában, de különösen az elsőben, a consuli bíráskodás nem lesz hosszú életű s máris alig gyakoroltatik. A bíráskodás ezen neme rendesen megszűnik, ha a törvénykönyvek és a bírói szervezet olyanok, hogy kellő garantiát nyujtanak. Ily helyeken a bíráskodás gyakorlásának szüksége és belső jogosúltsága elenyészik.

Tehát keleten inkább fogyni fog a bírósági ügyforgalom, mint növekedni. Azon a helyen pedig, a hol consuli bíróságok felállításának szüksége valószínűnek mutatkozik, a távoli Ázsia tartományaiban és talán Afrika egyik-másik területén, ha oda kereskedőink kereskedelem űzése végett el fognak menni, számos ügy úgy sem fog akadni.

Ily kilátások mellett, ily nagy hullámokat verő kérdéseket felvetni és nézetem szerint tévesen felvetni és ily nagy közjogi sérelmet csinálni, nézetem szerint, még akkor sem volna indokolható, ha azok az érvek több plausibilitással, vagy több belső valószínűséggel bírtak volna. *(Helyeslés jobb felől. Ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)*

De egyet még megjegyzek. A t. képviselő úr egész világosan megmagyarázta az ő álláspontját, hogy miért idegenkedik ő ettől az egyességtől. Azt mondja, ha jól emlékszem — és ez tisztán politikai és nem jogi momentum — hogyha még ez az egyesség ünnepélyes szerződés formájában történnék, még akkor sem kellene ezt az egyességet Ausztriával megkötni. Talán egy tengerentúli állammal igen; talán olyan állammal lehetne vegyes bíróságot szervezni, a melynek honosaival a mi állampolgáraink sokkal kevesebb gazdasági és forgalmi összeköttetésben állanak; de Ausztriával nem, melylyel politikai és államjogi viszonyban állunk? És miért nem? Mert a monarchia másik államában lépten-nyomon oly felfogás és törekvés jut kifejezésre . . .

Hock János: Az osztrák indokolásban van benn!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: . . . mely a közös ügyek körének kiszélesítésére vonatkozik: és épen azért nekünk, még ha érdekünk javasolná is egyik vagy másik ügyben, el kell kerülnünk az egyezkedést, nehogy azt ilynemű törekvésnek támpontúl felhasználni megkísérthetnék.

Megvallom, t. ház, hogy én ehhez a felfogáshoz nem járulhatok. Megvallom azt is, hogy én az 1867-iki kiegyezés indokára, jellemére és czéljára nézve homlokegyenest ellenkező nézeten vagyok, mint t. képviselőtársam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ő azt mondja, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az 1867:XII. tcz.-ben azért áldoztuk fel országunk függetlenségének egy részét és tettük államügyeink egy részét közössé, hogy a többit, a mi önálló rendelkezésünk alatt maradt, annál biztosabban bírhassuk és létezésöket annál szilárdabb alapra fektessük. Állami souverainitásunk, úgymond, eddig is már lényeges csorbákat szenvedett. Ezen felfogás ellen Deák a kiegyezési tárgyalások összes folyama alatt annak idején és a Deák-párt minden egyes tagja mindig határozottan tiltakozott. Deák mindig praegnansan visszautasította azt, hogy az ország függetlenségéből feláldoztatott volna valami s hogy a közösügyek nem 1867-ben teremtettek, megvoltak azok azelőtt is, de elintézésük módja változott meg 1867-ben. *(Helyeslés jobb felől.)*

Csanády Sándor: 1861-ben nem mondta!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Visszautasította magától azon vádat, hogy bármit is feláldozott volna az ország jogaiból azért, hogy a többit megmentse; és azt mondta, hogy azon ügyekre, melyeket a közösügyek körébe utaltunk, soha Magyarországnak oly nagy, oly döntő, oly biztosított befolyása nem volt, mint az 1867 : XII. tcz. által. *(Élénk helyeslés jobb felől. Ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)*

A ki ellenben ebben feláldozást lát, hogy a többit annál biztosabban megtartsa, annak,

Digitized by Google

megvallom — nem azt mondom, hogy ez álláspont a képviselő úré, hanem tény, hogy ezen okoskodás a függetlenségi párt álláspontja; ismétlem, a ki ezen a meggyőződésen van, annak — azon XII. tcz.-et soha sem meghozni nem lehetett volna, sem pártolnia nem lehetne.

Bolgár Ferencz: Ez már denuntiatio!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Ez a nézet a függetlenségi párt nézete. És ha Ugron Gábor képviselő úrnak erről fogalma nincs, *(Nagy derültség a szélső baloldalon)* . . .

Ugron Gábor: Nem is szóltam egy szót sem! *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Bolgár monda!)*

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: Készségesen elismerem, t. képviselő úr, hogy tévedtem; azt gondoltam, hogy Ugron Gábor képviselő úr szólott közbe.

Bolgár Ferencz: Én voltam! *(Halljuk! Halljuk!)*

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: Erről majd külön beszélek! *(Zajos derültség.)* De tény, hogy ez az akkori függetlenségi és 48-as pártnak, sőt talán a bal-középnek is nézete volt. *(Egy hang a szélső baloldalon: Tiszának is!)* De a kinek ma is az a meggyőződése van, hogy az feláldozta az ország jogait: az nem áll a kiegyezés alapján; annak úgy kell vélekednie, hogy megkötni nem kellett volna a kiegyezést. Mert ha azt tartja ma, hogy megfosztottuk magunkat állami souverainitásunk egyes attributumaitól és ez az áldozat azért volt hozva, hogy függetlenségünknek többi attributiumait annál biztosabban birhassuk és megvédhessük: az nem érezheti magát biztosan; mert ha szerinte a megmentést akkor annyi áldozattal el lehetett érni; és ma óvakodni kell lappangó vagy nyilt beolvasztási törekvésektől: ugyan kérdem, nem oda vezet-e ez, hogy félni kell, hogy a megmaradt önállóság biztosítása fejében nem foghatnak-e épúgy több áldozatot kivánni és annak gyengék leszünk ellent állani, mint áldozatot kellett hoznunk 67-ben is? *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* És akkor, e felfogás szerint, csak a függetlenségi párt álláspontja a helyes, mely minden közösségtől féltette Magyarország önállását s a mely ennélfogva abban, a mi közösügygyé tétetett, áldozatokat látott; és abban, hogy ezen áldozat meghozatott, már az ország meggyengítését látta. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

De mi t. ház, ma is azon 1867-iki törvénynek hatásáról, okáról, becséről, sőt tartalmáról is — úgy ítélünk, mint ítéltek akkor, mikor az meghozatottt: *(Felkiáltasok a szélső baloldalon: Mi is!)* mi igenis úgy tartjuk, hogy nem az teremtette a közösügyeket, és hogy azokra Magyarországnak sokkal hatályosabb befolyása van biztosíva most, mint annak meghozatala előtt. Csak az elintézési módjuk lett ott meghatározva és pedig a mi előnyünkre. *(Helyeslés jobb felől. Ellenmondások bal felől. Zaj.)*

Mi azt tartjuk, hogy azon kiegyezés az erőnek forrása erre a magyar államra is; és mi azt tartjuk, hogy helyes volt megkötni a kiegyezést, helyes azt fentartani; mert van elegendő erőnk úgy fentartani, a mint mi akarjuk. *(Zajos éljenzés és tetszés jobb felől. Ellenmondások és zaj a szélsőbalon.)* Akaratunk ellenére és meggyőződésünk nélkül annak gránit talapzatán egyetlen egy hajszálnyi repedés sem történhetik. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Nem a gyenge magyar állam áldozatával megvásárolt *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* tűrése a magyar önállóságnak van törvénykönyvünkbe iktatva; *(Zajos helyeslés és tetszés jobb felől)* hanem az az önállóság, a melyet százados alkotmányunk meghatározott, melyet szabatosan körülírni szükségesnek tartottunk; az a közösség, a melyet üdvösnek és erőforrásnak véltünk. *(Élénk helyeslés és tetszés jobb felől.)* Ez a szellem diktálta a jelen törvényjavaslatot is, azért ajánlom azt elfogadásra. *(Hosszantartó, megmegújúló zajos éljenzés és taps a jobboldalon.)*

Gr. Apponyi Albert *(Szólni akar. Zajos felkiáltások jobb felől: Éljen Szilágyi. Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Szavaimnak nemcsak félremagyarázása, hanem téves idézése czímén kérek szót a t. háztól. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. minister úr nekem a 67-iki kiegyezésre nézve azt a felfogást tulajdonította, mely szerint abban az ország jogainak egy része feláldoztatott.

T. ház! Én olyat, a mi eféle magyarázatra okot adhatna, beszédemben nem mondottam. Abban a mondatban, melyre az igazságügyminister úr valószínűleg hivatkozik, a 67-iki kiegyezés nincs is megnevezve, mert az a mondat a következő *(olvassa)*: »Megmondom, miért. — Így kezdődik a mondat. — Mi már úgy is Ausztriával — mint én állítom helyesen — a pragmatica sanctioból folyólag az állami souverainitás több részének gyakorlatára nézve a közösséget megállapítottuk: közösnek ismertük el és azzá tettük formailag a külügyet; közössé tettük nagy-részben a hadügyet.« Itt tehát a pragmatica sanctiora történik hivatkozás. Azután így folytattam: *(Halljuk! Halljuk! olvassa)*: »A mi állami souverainitásunk teljessége úgyis a körülményekre való tekintettel sok, szeríntem el nem kerülhető, de lényeges csorbát szenvedett.« Ez a kifejezés »a mi állami souverainitásunk teljessége némi tekintetben csorbát szen-

Digitized by Google

vedett«, elismerem, nem egészen praecis. *(Mozgás jobb felől. Halljuk! Halljuk! bal felől.)* De ha a vitában egymással szemben loyalis fegyverekkel akarunk élni: akkor egyes mondatnak nem egészen praecis formulázása következtében nem szabad, hogy egymásnak oly eszméket tulajdonítsunk, a melyek — legalább magamra nézve állíthatom — tizenöt évi parlamenti működésem nem engedheti meg, hogy nekem tulajdoníttassanak; olyan felfogásokat t. i. mintha állami souverainitásunk teljessége bármely irányban csorbát szenvedett volna. Igenis, állami souverainitásunk némi attributumának teljesen önálló gyakorlása, az csorbát szenvedett. Közössé tettük az államsouverainitás némely attributumának gyakorlását; maga az állami souverainitás ez által nem szenvedett és nem is szenvedhetett csorbát; de a gyakorlást igenis, közössé tette, én szerintem helyesen, de ezt is — és ezt ne takarjuk — ezt is áldozatnak tekintem. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Minden önérzetes nemzetre nézve áldozat az, ha az állami souverainitás bármely attributumának gyakorlatában is a teljes önállóságról lemond. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezt ne tagadjuk, képviselőház, ez így van. — De ezt az áldozatot meghozta a nemzet, saját jól felfogott érdekében helyesen és czélszerűen akkor, mikor a pragmatica sanctiot megkötötte; illetőleg már akkor, mikor egy oly fejedelmi családot hívott meg a trónra, melynek koronája alatt más országok állanak. Az első formulázás a pragmatica sanctio volt. A pragmatica sanctiora és nem az 1867. évi XII. tcz.-re hivatkoztam én itt, midőn arról szóltam, hogy az állami souverainitás némely attributumának önálló gyakorlását áldozatúl hoztuk azon czélból, hogy a magyar állam integritását, önálló souverainitását, a magyar állam biztosítását szilárdabb alapra fektessük. Akkor sem mint gyenge és erőtlen nemzet tette, hanem tette öntudatosan, mint olyan nemzet, a mely felismerte azon geographiai helyzetet, a melyben él; a mely felismerte azon történelmi erőket, a melyek az ő létét fenyegethetik; tette azért, hogy még erősebb, még biztosabb lehessen; erőt erőhöz csatolt, és két erőnek összetett hatalmassága mindenesetre nagyobb biztosságot alapít meg a kettőre, mint azon erőknek egyenkint, elszigetelten való működése. *(Helyeslés és tetszés bal felől.)*

Az áldozat fogalmát tehát semmi tekintetben nem hoztam összeköttetésbe az 1867: XII. tcz.-kel; mert abban tökéletesen igaza van a minister úrnak — és ez volt mindig az én felfogásom és ma is az — hogy a közösségnek azon területe, mely a pragmatica sanctioból következik, és a melynek alapja már le volt téve, a melynek gyökere már akkor fejlődött, midőn egy, más államok felett uralkodó házat hívtunk a magyar fejedelmi trónra, 1867-ben nem a nemzeti existentia feltételeinek rovására, hanem azok szilárdítására lett szabatosítva és kimondva. *(Helyeslés bal felől.)*

Ne méltóztassék tehát nekem azt a felfogást tulajdonítani, mintha elismerném, hogy a magyar állami souverainitás bármi tekintetben elvileg csorbát szenvedett, vagy szenvedhetne; se azon felfogást, mintha én a pragmatica sanctio által teremtett alaphoz képest az 1867-iki kiegyezést újabb áldozatnak tartanám; mert ha annak tekinteném, nem itt volna helyem, hanem *(a szélső baloldalra mutat)* ott. *(Zajos helyeslés bal felől.)* De hozzátehetem, hogy valamint nem a nemzeti erőtlenségnek takargatására, nem mint gyenge nemzet alkottuk meg ezen kiegyezést, nem mint gyenge nemzet alkottuk meg a pragmatica sanctiot; úgy az én óhajtásom az, hogy ne mint erőtlen és gyenge, hanem mint erős nemzet építsünk tovább ezen az alapon és hogy annak gránitkoczkáin ne engedjünk repedéseket keletkezni; *(Élénk helyeslés bal felől)* mert igaz, hogy ezek a repedések csak a mi hozzájárulásunkkal, a mi akaratunkkal, illetőleg a mi akarat-erőnk gyengeségéből keletkezhetnek: és ezeknek a repedéseknek egyike ez a törvényjavaslat. *(Hosszantartó zajos helyeslés, taps és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Éljen Apponyi! Felkiáltások jobb felől: Éljen Szilágyi!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Úgy vettem ki az előttem szólt t. képviselő úr beszédéből, hogy ő nem loyalis fegyvernek.....

Gr. Apponyi Albert: Tévedésnek!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: ... tehát tévedésnek tartotta, midőn én szavainak ilynemű értelmét felemlítettem. Ezzel szemben igazolásúl tartozom azzal, hogy megmutassam, hogy nemcsak én tulajdoníthattam, hanem mások is, a kik a mondottakat összefüggésükben olvasták, tulajdonították szavának azt a természetes értelmet. *(Ellenmondás bal felől.)* Ehhez jogom van, mert ez igazolása annak, hogy ha tévedtem, a tévedésnek oka nem én vagyok. *(Úgy van! jobb felől!)* A felett, a mit a képviselő úr mond, hogy e javaslat a gránit oszlopon való repedés, melyet említettem, majd érvekkel fogunk talán tovább is vitatkozni. Arra, hogy én jóhiszeműleg véltem, hogy a képviselő úr beszédjében az 1867-iki kiegyezés által tett intézkedésekre mondta, hogy áldozat az ország souverainitásából, melylyel megvásároltuk a megmaradó önállóságnak biztosítását, egyszerűen a szöveget olvasom fel kihagyás nélkül *(olvassa)*:

»Azt hiszem, t. ház, hogy ha a szerződésnek minden külső formasága megvolna; ha a felfogások ellentétében azok a veszélyes momen-

Digitized by Google

tumok nem is léteznének, melyekre rámutattam: akkor sem tartanám helyesnek az állami souverainitás egy lényeges attributumának gyakorlására nezve Ausztriával külön egyezményre lépni. Megmondom miért. Mi már úgy is Ausztriával szemben — a mint én állítom helyesen — a pragmatica sanctioból folyólag az állami souverainitás több részének gyakorlására nézve a közösséget megállapítottuk: közösnek ismertük el és azzá tettük formailag a külügyet; közössé tettük nagy részben a hadügyet.«

Most méltóztassék a t. ház ezen szavak természetes, összefüggő értelmét megvizsgálni. Nem azt mondja a képviselő úr, hogy a pragmatica sanctio határozatai tették ezt vagy azt; hanem, hogy a pragmatica sanctioból folyólag állami souverainitásunk többi részének gyakorlására nézve a közösséget megállapítottuk: közösnek ismertük el, azzá tettük formailag a külügyet, közössé tettük nagy részben a hadügyet.

A czélzás tehát itt egyenesen az 1867-diki törvényekre van. *(Úgy van! jobb felől. Nagy mozgás a baloldalon.)*

Erre mondja folytatólag a t. képviselő úr: »Hát, t. ház, a mi állami souverainitásunk teljessége úgyis a körülményekre való tekintettel sok, szerintem el nem kerülhető, de lényeges csorbát szenvedett. Áldozatokat hoztunk, de mi végből? A végből, hogy a többit meg biztosítsuk, hogy a többinek létezését annál szilárdabb alapra fektessük«.

Constatálom tehát, t. ház, hogy ez volt a szavak természetes értelme.

Az 1867-es törvényeket, illetőleg annak XII. törvényczikkét érteni jogosítva voltam, hogy annak határozataiban látja a souverainitás megcsorbítását és azt a nagy áldozatot, a mely azért hozatott, hogy a fennmaradó rész biztosíttassék. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Ha már most, t. ház, a képviselő úr úgy magyarázza szavát, hogy nem az 1867-iki törvényt, hanem a pragmatica sanctiot értette; hogy ez az áldozat tulajdonképen nem is áldozat, hanem egy helyes cselekmény: én ebből azt következtetem, hogy szavainak más az értelme, mint a mit szövege összefüggése szerint benne találtam; és én tévedtem -- lehet, de oka annak én nem vagyok, mert szavainak összefüggésökben az volt a természetes értelme, a mit mondtam és a képviselő úr az — megengedem, jogosan — a ki más értelmet ad most szavainak, mint a mi azoknak természetes értelme. *(Hosszantartó élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és élénk ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Ha a t. minister úr oly nagy sulyt fektet arra, hogy az én szavaimnak azt az értelmet tulajdonítja, a melyből ő vádat formál ellenem, méltóztassanak megengedni, hogy én is sulyt fektessek arra, hogy mi volt szavaimnak igazi értelme. De most már, t. ház, a dolgot csak kedélyes oldaláról lehet felfogni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A ministér úr most a ház szeme láttára egy hajszálat ketté hasított. Legyen szabad nekem, t. ház, az általa ketté-hasított, most már félhajszálat negyed-hajszálra hasítanom. *(Halljuk! Halljuk! Élénk tetszés a szélső baloldalon.)*

A t. minister úr azt mondja, ha az én szavaimnak természetes értelme nem lehet más, mint hogy én az 1867. XII. törvényczikkben az ország souverainitásából hozott áldozatot látom. Hát, t. ház, arról a t. minister úr teljesen megfeledkezett, hogy én azt mondtam: »a pragmatica sanctioból kifolyólag«. Én tehát azt, a mi az 1867. XII. törvényczikkben közössé tétetett, mint a pragmatica sanctio folyományát ismertem el és a pragmatica sanctióra történt ezen hivatkozás következtében szavaimnak természetes értelme nem az, hogy abból, a mit a pragmatica sanctio a nemzet számára biztosított, egy rész az 1867-iki kiegyezésben feláldoztatott; mert én az 1867-iki kiegyezést, melyre csak hallgatólag czéloztam, egyenesen a pragmatica sanctio folyományának mondottam. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Hát ha a t. minister úrnak kedve telik, ő ezt a negyed-hajszálat nyolczad-hajszállá is fogja tovább szakítani s azután nagyon fogok örülni, hogy neki erre szüksége volt, hogy egész beszédének végén egy kis hatást érhessen el; *(Zajos tetszés a baloldalon)* és nagyon fogok örülni annak constatálásán, hogy az ő javaslatának egész sulya ezen nyolczad-hajszálon függ, melynek hasítgatása mai szereplésének kimagasló momentumaként fog kiemelkedni.

Ugron Gábor: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! Zaj.)* A t. ház engedelméből elvbarátaim nevében egy rövid nyilatkozatot vagyok bátor tenni. *(Halljuk! Halljuk! Zaj.)*

Mi a hatvanhetediki alapnak dicsőítését, úgy, a miként azt az imént hallottuk, el nem fogadhatjuk. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)* A történelemmel teljesen ellenkezik azon állítás, mintha a nemzet nem áldozatot hozott volna akkor, mikor az 1867-iki kiegyezést elfogadta. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Zaj jobb felől.)*

Maga Deák Ferencz itt a törvényhozási teremben azt mondotta: »Szükség és kényszerűségből kell elfogadni«. A ki azt állitja, hogy a nemzet nem az absolutismus után s az absolutismus ernyesztő hatása következtében, azon vágytól ösztönöztetve, hogy jogait és állami souverainitását biztosítsa, fogadta el a 67-iki kiegyezést, az meghamisítja a történelmet.

Digitized by Google

(Zajos helyeslés és tetszés a szélső baloldalon. Nagy zaj.)

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Sajnálom, de még két megjegyzést kell tennem. Az egyiket Ugron Gábor t. képviselő úrnak, a ki elvbarátai nevében — nem tudom, hogy mind a két részt értette-e ez alatt — *(Élénk derültség és tetszés jobb felől. Felkiáltások a szélső baloldalon: Elfogadjuk! Mindakettő nevében! Zaj.)* legalább is érdekes volna tudni, hogy midőn épen a függetlenségi alap sértetlen fenntartása okából váltak ketté: vajjon mindkét rész a maga és a függetlenségi elv hivatott képviselőjének tartja e Ugron képviselő urat? *(Élénk derültség és tetszés jobb felől. Hosszantartó zaj a szélső baloldalon.)*

Másik megjegyzésem gr. Apponyi Albert t. képviselő úrnak szól, a hajszálhasogatásra vonatkozó hasonlatát illetőleg. A hajszálhasogatást, t. ház, nem én kezdtem, *(Derültség bal felől. Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* hanem gróf Apponyi képviselő úr tette azt akkor, midőn beszédében világosan a souverainitás csorbításáról szólt, magyarázatában pedig azt mondja, hogy a souverainitás csorbítása nem történt; *(Derültség jobb felől)* midőn beszédjében a kiegyezési törvényhez köti az »áldozat« szót és magyarázatában az »áldozat« szót először a pragmatica sanctiora, azután a kiegyezésre, a végén pedig sehova vonatkoztatni nem akarja. *(Zajos derültség és tetszés a jobboldalon. Zaj bal felől.)* Ezzel szemben nem is kutatom, mert nem érdekem kutatni szavainak értelmét és czélzatát.

A mi azon czélzást illeti, hogy ez volt az egyetlen, a mi beszédemben hatást tett és egész beszédem hatása ezen a nyolczad-hajszálon függött: megjegyzem, hogy sokkal jobban szeretek érveket mondani és e miatt hatás nélküli és unalmas beszédet tartani, mint gyujtó phrásisokat, a melyeket utólag el kell magyarázni. *(Zajos helyeslés és tetszés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Azt hiszem, a t. ház beleegyezik, hogy az idő előrehaladott volta miatt a tanácskozás a holnap d. e. 10 órakor tartandó ülésen folytattassék.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 15 perczkor.)

Digitized by Google

460. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 20-án, pénteken

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása. — Szilágyi Dezső igazságügyi minister benyujtja a bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslatot. — Elnök bemutatja a főrendiház izenetét négy törvényjavaslat elfogadásáról.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, Josipovich Imre és b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a február hó 19-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Kömlő község polgárainak Csávolszky Lajos —, K.-Apáti község 105 —, és Nyiri község 35 polgárának Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényét, melyben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Ezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs. Más előterjesztés sem lévén bejelentve, következik a napirend: a consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

Balogh Géza jegyző: Hollaky Imre!

Hollaky Imre: T. ház! *(Halljuk!)* Habár az egyik kormánypárti lap mai számában azt írta, hogy a minister úr előtt beszélni szerencsétlenség, utána beszélni ostobaság: én az ostobaság vádját magamra veszem, ezt az ostobaságot elkövetem *(Derültség bal felől)* és arra kérem a t. házat, hogy specialis elmondandóimat, melyeket közvetlen tapasztalásból tudok, méltóztassék szívesen meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A jelenlegi törvényjavaslat tárgyalásánál igen erős bonczkés alá vétetett annak közjogi oldala. Én ehhez szólni nem akarok, elvégezték már és el fogják végezni azt nálamnál hivatottabak. De hozzá akarok szólni a törvényjavaslatnak azon irányzatához, melyet először a szükségesség, másodszor a czélszerűség szempontjából akarok megvitatni. A lefolyt tárgyalásokból és a képviselőház elé terjesztett adatokból, a consuli bíráskodás szükségessége annyira felvi-

Digitized by Google

lágosítva nem lett, hogy e tekintetben én némely új tényeket felhozni meg ne kisérelhetném.

Kezdjük tehát a passaroviczi békekötésen; azt hiszem, a tárgyalások e kérdés fölött ott kezdődtek. A passaroviczi békekötés alkalmával a viszonyok egészen mások voltak, mint jelenleg. Azóta a keleten egészen más állam alakúlások történtek. Némely állam teljesen kivívta függetlenségét, némelyik közel áll ahhoz; másrészről európaszerte és így monarchiánkban is az alkotmányosság népképviseleti alapra lévén fektetve, most már magának a népnek is az ezen békekötés által garantirozott jogok megbirálása és az a fölötti szerződéseknek érvényben létele fölött hozzászólási joga van. Változott tehát keleten és nyugaton nagyon sok. Közbejött a találmányoknak, a kereskedelemnek, a közlekedésnek annyi faja, melyről a passaroviczi békekötés alkalmával senki nem álmodott.

És daczára annak, hogy ennyi minden változás történt, csak egy nem változott: a szellem, mely a passaroviczi békekötés idejében fennállott. Sajátságos véletlensége a sorsnak, hogy a byzanczi vagy konstantinápolyi bíróságról tesz említést ez a javaslat. Nekem nem annyira a konstantinápolyi consuli bíróság, mint a Konstantinápolyból származott az a bizonyos byzantinismus jut eszembe, mely a hatalmas görög császárságot tönkretette; onnan átköltözött Spanyolországba és ezt a virágzó hatalmas országot is tönkretévén, innen bevonúlt a mi szomszédságunkba és ott állandóan egészen a mai napig fenntartotta magát. Semmi kitűnőt, semmi nagyot nem ismer; mindent bevon a középszerűség ködével; nem engedi, hogy valami kiemelkedjék; nem akar a korszellemmel haladni; az okosat nem ismeri; folytonosan egy álláspontón van; sem előre, sem hátra menni nem akar.

E szellemnek szomorú illustratioját nemcsak saját hazánkban, hanem magában a monarchiában is tapasztaljuk. A byzantinismus az, mely nem engedte, hogy József császár nagy reformeszméit nem minálunk, a hol nem volt megkoronázott király, hanem birodalmának egyéb részeiben értékesítse; a byzantimismus volt az, mely a nemeslelkű Miksa főherczeget saját hazájából idegen földre Mexikoba űzte; *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)* a byzantimismus volt az, mely Orth Jánost a tengerre űzte hazájából. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem akarok egy sötét fátyollal borított dolgot megbolygatni és azért csak érintem, hogy a byzantimismus volt az, a mely a nemzetnek virágzó reménységét öngyilkosságba kergette.

Ez az a szerencsétlen szellem, mely stagnál; nem veszi észre azt, hogy a világ gőzerővel, villanyerővel halad; nem veszi észre azt, hogy a föld megváltozott; nem veszi észre azt, hogy a mint egyszer az emberiség keletről nyugatra vitte a civilisatiot, most ez nyugaton elérve legvégső határát, újból tódúl vissza keletre. Mi kelet és nyugot határszélén vagyunk. Mi nem civilisálhatunk Angliában, Franczia-országban és Németországban; nincs képességünk arra, hogy velők e tekintetben versenyezhessünk; de igenis kötelességünket teljesítjük és világtörténeti hivatásunknak felelünk meg akkor, ha mi a civilisatio szellemét kelet felé visszük és teljesítjük azt a feladatot, a melyet természeti fekvésünknél és politikai rendeltetésünknél fogva teljesíteni kötelességünk. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mióta az az úgynevezett consuli intézmény és a consuli bíróságok fennállanak, kérdem: történt e egyetlen egy esetben, hogy az a nép, a mely hazánkból kivándorol — és e tekintetben hivatkozom Erdélynek székely és román lakosaira, sőt most az újabb időben hivatkozhatom szász testvéreinkre is, kik az erdélyi részekből kivándorolván keletre, ott szereznek magoknak becsületes munkával existentiát — kérdem, hogy ezen keletre kivándorlott és munkából élő szegény testvéreink megtalálták-e közös consulátusainknál azt a védelmet és támogatást, a melyet jogosítva voltak megvárni és követelni? *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Nemcsak az ujságokban megjelent czikkekből, melyek már sok évtizeden át folytonosan hangoztatott panaszokat képeznek Alexandriától, Konstantinápolytól végig mindenfelé, hanem a legközvetlenebb tapasztalatból tudom azt, hogy a magyar állampolgár, mintsem a mi dicsőséges consuli intézményeinknek hasznát vegye, inkább elmegy az illető állam bíróságához s különösen Romániában inkább veti magát az odavaló bíróság ítélete alá, mert az olcsóbb, gyorsabb és jobb, mint a mi igazságszolgáltatásunk. *(Úgy van! bal felől.)* Tudok rá példát, hogy osztrák állampolgár, vagyonos tekintélyes ember, érezvén azt, hogy nem sokára meg fog halni, hogy ottan szerzett vagyonát megvédje, az idegen állam polgárságáért folyamodott csak azért, hogy az osztrák-magyar consulatus hagyatéki tárgyalása alól magát kivonja. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hogy vannak consuli kereskedelmi érdekeink t. ház, azt elismerem; van civilisatorius feladatunk nekünk és Ausztriának is, ezt is elismerem. De vajjon teljesítjük-e mi civilisatorius feladatunkat akkor, ha szellemileg és irányzat tekintetében nem a passaroviczi békekötés idejében, hanem a nagy Iustiniánus görög császár idejében vagyunk hátra? És ha ettől az időtől egészen máig egyetlen egy lépést sem tudtunk előrehaladni, képzelhetjük-e m azt, hogy a mi természetszerű hivatásunkat tel

Digitized by Google

jesítjük akkor, hogyha a keleten civilisatorius feladatunknak saját szegény polgártársainkkal szemben sem teszünk eleget?

Mi az oka t. ház, hogy a keleten az orosz consulátusok, a melyeket mégis annyiszor gyanúsítanak és a melyekről annyi minden jelenik meg a lapokban, sokkal több népszerűséggel dicsekednek, mint a mi consulatusaink? Ennek egyszerű magyarázata az, hogy az az orosz consul a maga szegény honfitársait segíti, azokérdekeivel törődik s az odavaló keleti nép látja és tapasztalja azt, hogy annak a szegény kivándorlottnak mégis van egy istápolója, támasza. De azoknak a szegény testvéreinknek, a kik az erdélyi részekből vándorolnak ki, istápolójuk, támaszuk nincsen. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha szüksége van valamelyik szegény embernek valamire, az elmegy az angol vagy porosz consulhoz és megkéri őt: és ez megteszi neki azt ingyen, a mit az osztrák-magyar consulatus útján keresztül vinni nem tud. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ettől kiindulva, felvetem tehát az első kérdést: vajjon szükséges-e, hogy a consuli bíróság reformáltassék? Én azt mondom, hogy igenis szükséges. Szükséges azért, mert a consuli bíróságról elmondhatjuk, hogy lucus a non lucendo: eddigelé én consuli bíráskodást nem ismerek.

Azok a statisztikai adatok, a melyeket velünk hivatalosan közöltek, nagyon megbízhatatlanok, mert azok a szegény kivándorlottak nem képesek a perek költségeit viselni; és minthogy azok a kellő istápolásban, támogatásban nem részesülnek, inkább mennek a külállamok consulaihoz, hogy azok segítségét vegyék igénybe. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Miután én a javaslat szükségességére nézve igenlőleg feleltem, részemről igen szükségesnek tartom a consuli bíráskodásnak behozatalát.

A második kérdés az: czélszerű-e az előttünk fekvő törvényjavaslat és megfelel-e annak a szükségességnek vagy nem? *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha a czélszerűségi szempontot veszem, sajnos, kénytelen vagyok a kérdésre nemmel válaszolni, mert külügyi diplomátiánk eddigelé még nem haladott annyira, hogy azon országokat ismerje, melyekben érdekeinket képviselni köteles. Megengedem, hogy a keleti akadémiai neveltetés igen tudományos és alapos, csakhogy a czélnak egészen meg nem felel. Ismerek országokat, ott vannak, pl. az Egyesült-Államok Amerikában, a hol keleti akadémia nincsen, hanem meg van az, hogy az illető, a kik consullá kineveznek, előbb tetőtől talpig alaposan megismeri saját hazáját és ha megismerte hazáját, kiküldik consulnak és mint ilyennek legelső dolga az, hogy megismerje azon országot, a melyben consuli teendőkkel meg van bízva. S ha már most ő e két országnak viszonyait, kereskedelmi állapotát ismeri, rögtön combinálhat arra nézve, hogy saját hazájának és honpolgárainak miben lehet támogatásukra és hasznukra: és hasznukra is van. Igy tesznek nálunk Európában többen a kisebb államok közül is, a mire nézve Belgium példáját hozom fel, *(Halljuk! Halljuk!)* a melynek pl. Budapesten székelő consula, és ezt határozottan merem mondani, Magyarországot sokkal jobban ismeri, mint igen sok képviselőtársam azt a megyét, a melyben megválasztatott; sőt talán jobban ismeri, mint sok képviselő a saját választókerületét. *(Derültség bal felől.)* Ez a belga consul ismeri saját hazáját és a mi hazánkat és tevékenysége arra irányúl, hogy a két állam közti kereskedelmi és ipari összeköttetést lehetőleg élénken közvetítse és saját honfitársainak értékes és eredményes üzleteket szerezzen. A mi közös consulaink azonban mit csinálnak? Látjuk, hogy keleten egyik piaczot a másik után, egyik pontot a másik után kell elveszítenünk és feladnunk; és bámúlva kell tapasztalnunk azt, hogy ott, a hol folyton a mi kereskedelmünk és iparunk dominálta a tért, azt napról-napra oly államok foglalják el, a melyek az előtt még csak nem is gondoltak arra, hogy nekünk ott concurrentiát csináljanak. Ennek oka a consuli intézményben és a consuli bíráskodásban rejlik és meggyőződésem az, hogy hiába alkotunk akármilyen törvényt a consuli bíráskodásra nézve, az mindaddig czélszerű nem lesz, míg egyszer a monarchia mindkét állama a consuli intézményt a legújabb kor szellemének és követelményeinek megfelelőleg reformálni nem fogja. *(Helyeslés bal felől.)* De maga a kormány is érezte azt a kényszer-helyzetet, melybe ezen javaslat beterjesztése által jutott, mikor azon rendezetlen állapotnak rendezésére a törvényjavaslatnak 10. §-ában folytonos felhatalmazást követel.

A mi engem ezen törvényjavaslatnál és ezen törvényjavaslatnak osztrák szomszédaink által beterjesztett indokolásában különösen meglepett, az az úgynevezett rövidlátóság, melyet osztrák szomszédainknál tapasztalok. *(Halljuk! Halljuk!)* Ők elfeledkeztek arról, hogy új kereskedelmi útak és új kereskedelmi összeköttetések nyíltak meg. Az ő szemük mai napig is csak Magyarországon csüng és ezen Magyarországnak kizsákmányolására és közgazdasági kiszivattyúzására van minden figyelmök irányítva. E tekintetben annyira érzékenyek és annyira szemfülesek, hogy megtörtént az az eset, hogy a birodalmi fő- és székvárosban Bécsben egy felolvasás tartatott, a melyben statistice constatáltatott az, hogy Budapesten több Backhendli fogyasztatik, mint magában a birodalmi fő- és székvárosban.

Digitized by Google

Ha a mi szomszédaink egy kis figyelemmel volnának arra, hogy a világ forog, hogy minden a régi állapotban nem lehet; hogy mi magunk is új kereskedelmi összeköttetéseket és új módokat, kell hogy keressünk, hogy a megélhetést egyik napról a másikra fáradságosan biztosítsuk: akkor bizonyosan eszükbe jutna nekik az is, hogy ne csak a szerencsétlen Magyarországot akarják kiszivattyúzni; hanem gondoskodjanak oly államokról is, melyekkel a kereskedelmi összeköttetést fejleszteni és fentartani lehet. Ilyen kereskedelmi összeköttetésekre nézve pedig én határozottan csakis a keletet tartom a legalkalmasabbnak; és ezért nagyon szeretném azt, ha a külügyi kormányzat, vagy mindkét állam ministeriuma a kereskedelem és az ipar terén oly irányzatot fejtene ki, oly áramlatot indítana meg, a mely minket természetes kiviteli helyünkre, keletre vezetne.

Széchenyi István azt mondta, hogy kelet népe a magyar; ő érezte ezt, többet mondok, még tudta is, hogy mi mint keleti nemzet, hivatásunkat, ha a nyugat szép és magas eszméit magunkba fogadtuk, a keleten kell, hogy teljesítsük. Ezt a programmot, melyet a nagy Széchenyi fölállított és a mely ezen nemzet jövő programmja, bátor vagyok ajánlani a t. többség figyelmébe.

Minekutána pedig a törvényjavaslat szükségességére és czélszerűségére nézve észrevételeimet előadtam, még van egynéhány megjegyzésem a vita folyamán előadott nézetekre vonatkozólag. *(Halljuk! bal felől.)*

A t. túlsó oldal szónokai közül az első Beksics Gusztáv t. képviselőtársam volt, a kiről azt olvastam, hogy Egyptomban utazott. Az ő egyptomi utazása talán azon czélból történt, hogy a mameluk korszakot tanulmányozza. *(Zajos derültség bal felől.)* Miután azonban a mameluk korszak ott letűnt, legalább időt vehetett volna magának, hogy az őt megválasztott székely választó polgároknak érdekeivel is foglalkozzék.

De a t. képviselő úr egész beszédében választó kerületének érdekéről — a mely nemcsak egy egész választó kerületnek, hanem mondhatom, egy egész országrész érdeke — egyetlen egy szót sem szólott, egyetlen egy eszmét sem hangoztatott; hanem beszélt olyan magas dolgokról, melyeket én megbírálni nem akarok, miután a kormánypárti hivatalos sajtó a nélkül is megmondotta, hogy a képviselőház legnagyobb része csak nagy nehezen tudta megérteni az abban rejlő bölcseséget. *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Azonban, midőn ő Egyptomban utazott, tapasztalhatott valamit és pedig azt, hogy a régi mamelukok hazájában nem divatozott az úgynevezett officiosus pamphletismus. Ezekről az officiosus pamphletistákról egy angol író azt mondotta, hogy összefüggő kapcsot képeznek az ember és majom között. *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Gajári Ödön: De szellemes!

Hollaky Imre: Nem az én szellemességem. Ha szükséges, megnevezem a szerzőt. Azt hiszem, tekintélynek fogja elismerni a közbe szóló t. képviselő úr is. *(Halljuk! Halljuk!)* Maculay! *(Zajos derültség a bal- szélső baloldalon.)*

Látván, hogy talán némileg érzékeny húrokat érintek, nem akarok e dologgal tovább foglalkozni, *(Halljuk! Halljuk!)* hanem áttérek az igazságügyminister úrnak egy nyilatkozatára. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. igazságügyminister úr azt mondotta tegnapelőtti nyilatkozatában, hogy mit törődik ő azzal, hogy az osztrák Reichsrath elé terjesztett javaslatban mi foglaltatik?

Erre nézve nekem egy szerény megjegyzésem van. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. igazságügyminister úr megszokta a felnőttek oktatását. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* A t. igazságügyminister úr a parlamentarismus terén régi gyakorlattal bír; egy olyan országnak ministere, a mely régibb keletű alkotmányossággal bír, mint a lajtántúli államok: ennélfogva meggyőződésem az, hogy kötelessége őrködni minden egyes kifejezés, minden egyes oly kitétel felett, mely a mi közjogunkba ütközve kerül a szomszéd állam parlamentje elé; és különösen czélszerűnek tartanám, ha a közjogi botlásokat jóakaratú figyelmeztetésekkel idején kiköszörülné és a szomszéd államot az ilyen hibákra figyelmeztetné.

Ez által elkerültetnék az a kellemetlen összeütközés, a mely már másodízben fordúl elő a mi parlamentünkben: első ízben előfordúlt a véderő vita alkalmával, mikor bizonyos szakaszoknak másképen való felfogása itt és másképen való felfogása ott, meghozta a kellemetlenséget; és előfordúlt másodszor itt, midőn az osztrák parlament elé terjesztett indokolás — megvallom — az ellenzéken nagyon is méltó megütközést keltett arra nézve, vajjon tisztában van-e azon kiegyezéssel, melynek védelmét a t. igazságügyminister úr számtalan esetben oly fényes sikerrel eszközölte. *(Helyeslés bal felől.)*

De mielőtt beszédemet berekeszteném, még egy észrevételt vagyok bátor tenni, mert látom, hogy Beksics Gusztáv t. képviselőtársam megérkezett és miután ő beszédét Phoedrus vagy Aesopus egy meséjével zárta be, engedje meg, hogy én is egy mesét mondjak, nem Phoedrustól, sem Aesopustól, hanem az öreg Fáy Andrástól. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt beszéli el Fáy András — nem tudom igaza van-e neki, vagy nem — hogy az oroszlán udvartartásába be férközött egy görény és akárhányszor csak a többi állatok

Digitized by Google

az udvarhoz közeledtek, mindannyiszor bizonyos illat terjedt el, a mire a görény az mondta: az a ki most jött, terjesztette azt az illatot; *(Mozgás a jobboldalon)* és így az oroszlánt, az állatok királyát egészen isolálta és megakadályozta azt, hogy rajta kivül más is érintkezhessék vele.

Ez a görény szerep, azt hiszem, nem valami nagyon szép szerep. Tizenöt-tizenhat esztendő óta pártom tisztelt vezérét a rágalomnak minden skáláján keresztül fölfelé és lefelé — mert ma már görény nemcsak az udvarnál van, hanem van a népnél is — igyekeztek népszerűtlenné tenni és gyanúsítani, elkezdve a socialismustól, folytatva a fekete taláron, végig a frigiai sipkáig, a vörös republicanismusig, a csepp olajig, egyáltalán nemzetiségi szövetkezéssel, agitatiókkal, mindennel, felfelé és lefelé igyekeztek a görények ezt a discreditationalis munkát végezni. *(Úgy van! bal felől.)*

Mikor a görény-iskola megalapítója elment és nyugalomba vonult, azt hittem, hogy ennek már vége lesz. Fájdalommal látom azonban, hogy még nincs vége. És én nagyon kérem azokat az urakat, *(Halljuk! Halljuk!)* hacsak görények lenni nem akarnak, hogy azt a bizonyos szagot fölfelé és lefelé ne terjesszszék. *(Helyeslés bal felől.)*

Mindezeknél fogva én a törvényjavaslatot el nem fogadhatom és csatlakozom azon határozati javaslathoz, melyet gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam és vezérem beterjesztett. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Beksics Gusztáv: T. ház! Személyes kérdésben kérek szót. *(Halljuk!)*

Miután ez előttem szólott t. képviselő úr, midőn a terembe beléptem, nevemmel összeköttetésben — bár reménylem, hogy nem logikai összeköttetésben, mert a logikát az ő egész beszéde sajnosan nélkülözte — *(Élénk felkiáltások a bal- és szelső baloldalon.: Hisz nem is volt itt! Derültség bal felől)* mondom — hogy reménylem, nem logikai összeköttetésben nevemmel végezte be szavait: tartozom egy rövid kijelentéssel a t. háznak. *(Halljuk!)*

T. képviselőtársam itt folyton a természetrajz regioiban járkált. De hisz nem is kellett volna neki azt annyiszor ismételni, hogy a természetrajzból akarja hasonlatait meríteni, *(Zaj bal felől.)* minthogy egész beszéde nyiltan ráutalt a természetrajzra. *(Derültség jobb felől. Felkiáltások bal felől: Nem hallotta! Egy hang a szélső balon: Rajzolta a természetet!)*

T. ház! Igaz, hogy a t. képviselő úr beszédének csupán a végére érkeztem; de úgy értesülök, hogy beszédének az eleje egészen olyanforma volt, mint a vége. *(Derültség jobb felől.)*

Ő beszélt bizonyos állatokról, görényről és másféle állatokról. Ha t. képviselőtársam az állattanból idézett: én idézek a növénytanból. *(Halljuk!)* A növényeknek, a virágoknak is van illatuk és a parlamenti ékesszólás bizonyára oly virág, melynek igen nemes, igen jó illata van. Már most én a t. házra bízom annak megítélését, hogy milyen illatot terjesztett az a beszéd, melyet t. képviselőtársam az imént előadott. *(Tetszés jobb felől. Mozgás és zaj a baloldalon.)*

Balogh Géza jegyző: Komjáthy Béla!

Komjáthy Béla: T. ház: Az előttem szólott Beksics t képviselő úrnak tökéletesen sikerült beigazolnia beszédének első két szavát, a melyben azt mondta, hogy a logikát nélkülözte, mert ezt beszédjével fényesen be is bizonyította. *(Igaz! Igaz! a bal- és szélső balon.)*

T. ház! Ezen törvényjavaslat előterjesztésének ténye s a t. igazságügyminister úrnak tegnap itt elmondott beszéde újabb bizonyítékát szolgáltatta azon szomorú ténynek, hogy nálunk Magyarországon bizonyos légkör nagyon erős átalakító hatással bír. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Századokon át tapasztaltuk t. ház, hogy a mi államférfiaink, a kik e légkörbe bejutottak, ép oly hirtelen tudtak egy, véleményem szerint, nemzetellenes irányzatnak csatlósaivá válni, *(Igaz! a szélső balon)* mint a mily hamar el tudták felejteni egész politikai múltjukat. *(Igaz! Tetszés a szélső balon.)* Századok óta tapasztaljuk, t. ház, hogy azok a nagy vágyak, azok a törekvések, azok az ideák, azok a nagy nemzeti aspiratiok, melyek véleményem szerint minden magyar embernek lelkébe be vannak oltva és a melyek nélkül én a magam részéről magyar embert nem is ismerek, ebben a légkörben nagy hirtelenséggel, nagyon hamar elpárolognak. Úgy a régibb, mint most közelmúlt történelmünkből is számos példát tudnék felhozni, t. képviselőház, hogy egyes államférfiak ezen légkörben milyen változáson mentek keresztül; de különösen a közelmúltból hozhatnék fel ilyeneket; de nem akarok erre kiterjeszkedni azért . . .

B. Kaas Ivor: Érdekes az, csak halljuk! *(Elnök csenget.)*

Komjáthy Béla: . . . mert annak talán személyes éle lenne, én pedig, megvallom t. képviselőház, a személyeskedés terére lépni egyáltalán nem szándékozom és arra nem is lépek. De ezen példákból — melyeket ugyan nem hozok fel, de melyeket mindannyian ismerünk e képviselőházban — megtanúltunk valamit: megtanúltuk azt, hogy Magyarországon hivatalos intézőkké csak azon államférfiak válhatnak, a kik előre úgy viselik magukat, vagy a kikről már előre feltehető az, hogy elveiket képesek lesznek megtagadni, vagy a mi még erősebb és a mit nem akarok senkire vonatkoztatni, azok válnak intézőkké, a kik a politikai küzdtéren piaczra viszik elveiket, hogy azokat

Digitized by Google

ellenértékül ajánlhassák fel azon bizonyos légkörbe való bejuthatásra. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)* Ebből a sajnos tapasztalatból, t. képviselőház, ered azután az, hogy akkor, midőn nálunk Magyarországon a parlamentben és a közélet minden terén annyi hazafias szó hangzik el, annyi szép eszmének van felkarolója; midőn parlamentünkben jeles tehetségeket találunk, a kikre reménykedve tekinthet a nemzet: valahányszor intézőkké váltak, az általuk képviselt elvek közül még egyetlen egyet sem sikerült megvalósítaniok. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon. Egy hang: Gyalázat!)* És ez, t. képviselőház, fájdalom, úgy van azóta, a mióta bennünket a balsors — mert nem tudom másnak nevezni — Ausztriával összekötött.

Századok óta folyt a másik oldalon a küzdelem Magyarországnak önállósága ellen, Magyarországnak minden intézménye ellen, mint azt tegnap nagyon szépen, nagyon szakavatottan kifejezte Hodossy Imre t. képviselő úr. *(Halljuk! Halljuk!)* S a mi ebben megdöbbentőleg hat minden magyar emberre: az, hogy mindig akadtak magyar emberek, a kik e törekvéseket támogatták. S ha ez a nemzet még most élni akar és talán élni fog: azt nem azoknak fogjuk köszönni, a kik a hivatalos Magyarország vezetésében intézők voltak; hanem köszönni fogjuk azoknak, a kik minden térről leszorítva, meddőségre kárhoztatva, önlelkükben és mások lelkében ápolják, élesztik a haza szeretet szent tüzét.

De, igen t. képviselőház, ha ebbe a küzdelembe a történelemben belenézünk: látjuk azt, hogy azok, a kik az elalkuvás politikáját nem követték, a kik megtartották a haza iránti hűségüket és teljesítették kötelességüket, megsemmisültek; viszont látjuk a másik oldalról, hogy azok, a kik a megalkuvás terére léptek, nemcsak maguknak, hanem családjaiknak is rangot, kitüntetést szereztek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ily történelmi tényekkel szemben igazán mondva, csodálkozni kell azon, hogy még akad ember, a ki önzetlenül munkálkodik a haza javán. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Csodálkozni kell ezen, mert mélyen t. képviselőház, midőn látjuk azt, hogy az arra hivatottak minden téren való érvényesülésének egyetlen egy útja van, megtagadni a hazai érdekeket: akkor bizony nagyon közel áll az emberi gyengeség ahhoz, hogy csábítóul lépjen fel, hogy arra az útra terelje az egyeseket, a ki hivatást érez magában az intéző szerepre; hogy ne a haza érdekeinek ápolása körül, hanem ott, a hol a rang, a hatalom van, ott keresse a boldogulást. *(Zajos helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.)* Midőn 1867-ben a hivatalos Magyarország — mert lelkem meggyőződése szerint, csak a hivatalos Magyarország volt az — megkötötte Ausztriával ezt a pactumot: az a párt, melyhez én egész büszkeséggel tartozom, már akkor rámutatott arra, hogy ez egy lejtő, a melyen megállani nem fogunk, a melyen mindig lejebb sülyedünk abba az örvénybe, mely Magyarország függetlenségét és önállóságát el fogja temetni. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Fájdalom, elmulasztottuk akkor a legszebb alkalmat arra, hogy a nemzeti jogokat, függetlenséget, szabadságot biztosítsuk; pedig akkor volt legjobb alkalom, mert akkor a trón biztossága is igényelte a kibékülést.

És a tapasztalat bebizonyította, hogy igazunk volt, mert azokat a jogokat, melyeket a kiegyezés még meghagyott, apródonként foszlányonként feláldozták, odadobták államférfiaink.

A törvényjavaslat, a melyet az igen t. igazságügyminister úr beterjesztett, méltán sorakozik azok mellé, melyek a vám- és kereskedelmi szövetség és a véderőtörvény tárgyában beterjesztettek. Ott is épúgy, mint itt, jogok feladásáról van szó. Úgy ott, mint itt az indokolásban, a ministeri és előadói beszédekben hangzottak phrásisok, melyek azt bizonyítanák, hogy a nemzet érdekei vannak kielégítve; pedig valójában, mindig csak jogokat adtunk fel. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nekünk, kik ezen az oldalon ülünk, kötelességünk minden alkalommal az ilyen jogfosztás ellen tiltakozni. Nem abban a reményben tesszük ezt, mintha képesek volnánk talán szavainkkal a túlsó oldalt meggyőzni; mert azon már túl van ez a parlament, hogy itt érvekkel, hazafiúi érdekekkel lehessen harczolni. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, egy kissé erős kifejezéseket méltóztatik használni. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Igazat mondott! Halljuk! Halljuk! Zaj.)* Engedelmet kérek, de én nem tartom ezt helyesnek a parlamentben, pedig én vagyok hivatva első sorban e felett őrködni. *(Helyeslés jobb felől. Zaj a szélső baloldalon.)*

Komjáthy Béla: Tisztelettel hajlok meg az elnök úr figyelmeztetése előtt és csak annyit jegyzek meg, nem a figyelmeztetésre, de a tényre, hogy ha e törvényjavaslatot nem a mostani, hanem a megelőző kormány terjesztette volna be: méltóztassék meggyőződve lenni arról, hogy az az erős támadás, az a méltó felháborodás akkor még prononcirozattabb lett volna. Miért? Mert akkor még egy nagy államférfiú ült volna sorainkban, a ki nagy eszével, fényes dialektikájával, meggyőző logikájával sokkal szebben mutatta volna ki, mint akár melyikünk, hogy ez a törvényjavaslat mennyire sérelmes, *(Zajos tetszés nyilvánítások a bal- és szélső baloldalon.)* hogy ez negatiója állami függetlenségünknek

Digitized by Google

megsértése bírói szervezetünknek és arczúl-ütése a nemzeti önérzetnek. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* De most ezt a nagy férfiút nélkülöznünk kell itt, mert időközben bejutott abba a beszédem elején jelzett légkörbe, mely átalakító hatását nála rettenetes hamar bebizonyította. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Maga a tények bizonyítják, hogy abban a légkörben jól találja magát; és hogy abban a légkörben használhatóságát bebizonyíthassa: azért vállalkozott e törvényjavaslat beterjesztésére. *(Úgy van! Úgy van! Tetszés a bal- és a szélső baloldalon.)* Öntudatosan használom ezt a szót, hogy »beterjesztésére«, mert meggyőződésem, hogy e törvényjavaslatot nem ő szerkesztette. Hiszen a ki figyelemmel átolvasta — tán még a túlsó oldalon is lesznek olyanok, a kik az indokolást megnézték — *(Élénk derültség a szélső baloldalon.)* felhívom azoknak figyelmét a 15-ik lapra, hol a rossz fordítás következtében oly galimathiasok olvashatók, hogy magyar ember meg sem értheti. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez egyszerű lefordítása egy másik, de nem Magyarországon készült munkának, a melynek keresztülvitelére a mi kormányunk, mint rendesen szokta, ezúttal is vállalkozott. Megvallom, hogy én mindenkitől inkább vártam volna ezen törvényjavaslat beterjesztését és védelmét, mint az igen t. igazságügyminister úrtól. Élénken emlékezetemben van még a véderő-törvényjavaslat tárgyalása alkalmával mondott beszéde. *(Halljuk! Halljuk!)* Emlékezhetnek rá a t. képviselő urak, hogy mily erős logikával, mily hazafias lelkesedéssel és tűzzel bizonyította be a t. igazságügyminister úr akkor, hogy azok is hibát követnek el, a kik az egész hadügyet Magyarországon közösügynek tekintik, mert csak a védelem közössége áll fenn.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Nem áll, nem ezt mondtam!

Komjáthy Béla: A minister úr akárhányszor bebizonyította, hogy a ki az 1867-iki kiegyezésből a nemzet jogainak hátrányára tesz magyarázatokat, az hibát és bűnt követ el. Megvallom, hogy attól a férfiútól, a ki ellenzéki korában oly fényesen tudott a nemzet jogai mellett szót emelni, attól ezen törvényjavaslat beterjesztését nem vártam és nem reméltem. De mindennek megvan a magyarázata: azokat a beszédeket a vágyakozó államférfi mondta, ezt a törvényjavaslatot pedig a maradni akaró államférfi terjesztette be. *(Hoszantartó zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, méltóztassék felém fordúlni, mert nem hallom, hogy mit mond. *(Derültség a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Komjáthy Béla: T. ház! Minden államnak feladata az, hogy intézményeiben önállóságának és függetlenségének úgy a bel-, mint a külföldön kifejezést adjon. Mennyivel inkább feladatunk ez nekünk, midőn, fájdalom, tényekkel constatálhatjuk azt, hogy legközelebbi szomszédaink, kikkel a balsors minket összekötött, minden alkalmat felhasználnak arra, hogy a mi kis önállóságunk és függetlenségünk iránt is a külföldi közvéleményt félrevezessék; a kik intézményeinknek még az 1867-iki kiegyezés után megmaradt foszlányait sem engedik láthatóvá tenni a külföldön.

Azt hiszem, senki sem vonhatja kétségbe, hogy igazságügyünket tetszésünk szerint rendezhetjük, szervezhetjük; ha pedig egy így van: akkor csakugyan meglepő, hogy miért nem szervezhetjük épen a consularis bíráskodás terén? Mert engedelmet kérek, én más véleményben vagyok, mint az eddig felszólalt ellenzéki szónokok. *(Halljuk! Halljuk!)* Én szerintem nem a nemzetközi szerződések képezik az akadályt, hanem egyetlenegy akadály van: és ez az osztrák államférfiak kitartó erélye nemzeti törekvéseink elnyomására. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Sajátságos, hogy a magyar parlamentben egy magyar képviselő azt mondhatja, hogy ily erélyes és kitartó küzdelem akadályúl szolgálhat; de ennek is megvan a magyarázata. Igenis azért akadály, mert ezzel nem tudunk mást szembeállítani, mint államférfiaink már megszokott meghunyászkodását. *(Úgy van! Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Azok az államok, a melyekben a nemzetközi szerződések értelmében mi a consularis bíráskodást gyakorolhatjuk, bizonyára semmi akadályt sem gördítenek az elé, hogy mi tetszésünk és belátásunk szerint, souverainitásunknak megfelelőleg szervezzük a consuli bíróságokat. Hiszen tudom, hogy kifogást egyáltalában nem tesznek, nem is tettek. Az a kifogás, a mit a törvényjavaslat indokolása mond és a mit a t. előadó úr mondott, hogy azért nem lehet ezt másképen rendezni, mert csak consuli jelleggel felruházott tisztviselők bízathatnak meg consuli bíráskodással, nem állja meg helyét. Kérdem: vajjon a magyar király nem úgy nevezhet-e ki consulokat, mint kinevez az osztrák kormány; és van-e más feladata annak a külügyi ministernek, a ki fájdalom, nekünk is külügyministerünk, a kinek ép úgy kötelességében áll a mi érdekeinket képviselni, mint Ausztriáéit, mint hogy megtalálja a módját annak, hogy consuli jelleggel ellássa azon egyéneket, a kiket a magyar király kinevezett, hogy a magyar alattvalók ügyeiben bíráskodjanak? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hiszen ha ez a javaslat törvénynyé válik, arra nem is akarok kiterjeszkedni, hogy ezzel

Digitized by Google

új közösügyet teremtünk-e vagy nem; azt sem vitatom, vajjon ez az 1867-iki kiegyezésből önként következik-e vagy nem; de ha ez a törvényjavaslat törvénynyé válik, olyasmit is meg fogunk ismerni, a mit eddig még nem ismertünk, tudniillik úgynevezett közös állampolgárokat. Mert a magyar állampolgár felett ítélnek a magyar király nevében, az osztrák állampolgár felett ítélnek az osztrák császár nevében; a ki felett pedig a közös külügyminister kinevezett közege az osztrák császár és a magyar király nevében ítélkezik: az csak közös állampolgár lehet, ilyet pedig én a magyar állampolgárokból csinálni nem akarok. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ha ez a törvényjavaslat törvénynyé válik, bárminként biztat bennünket a t. igazságügyminister úr, hogy igyekezni fog a külügyministerrel való érintkezés útján arra, hogy e consuli bíróságoknál a mi törvényeink lehetőleg érvényesüljenek: ezzel teljes lehetetlenséget mond. Hiszen a kik most mint consulok szerepelnek, azok a mi törvényeinket épen nem ismerik. Midőn még nálunk is azért alakítunk külön szaktanácsokat, hogy helyesen alkalmaztassanak törvényeink: hogyan remélhetjük azt, hogy idegen emberek, a kik egyáltalán nem ismerik, nem tudják a mi törvényeinket, mégis ezen törvényeink szerint ítéljenek? Továbbá ha már az első fokon nem ismerik a consuli bíróságok a mi hazai törvényeinket s ennélfogva nem is ezek nyomán hozzák meg ítéleteiket: hogyan gondolhatjuk azt, hogy a consuli felsőbb bíróság a mi törvényeink szerint fog ítélni, a mely felsőbb bíróság csak azon a jogalapon indulhat el, a mely jogalapon az elsőfokú bíróság meghozta ítéletét?

Ha részletekbe bocsátkoznám, nagyon sok tételt tudnék kiemelni, a melyekkel bebizonyíthatnám, hogy a jelen törvényjavaslatot — nem tekintve annak közjogi sérelmét — már azért sem lehet elfogadni, mert annak minden intézkedése ellenkezik igazságügyi szervezésünkkel és azon nagy elvvel, a melyet az 1869 : IV. törvényczikkben kimondottunk.

De bárminként szólna ez a törvényjavaslat, én már csak abból a szempontból sem fogadhatom azt el, mert sérti Magyarország jogait, mert az Magyarország önállóságának határozott negatioja. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Nekünk minden erővel arra kell törekednünk, hogy különösen a külföldön minden alkalommal kimutassuk Magyarország önállóságát. *(Élénk helyeslés. Úgy van! a szélső baloldalon.)* Fájdalom, nemcsak a keleten, de a művelt nyugaton is nagyon sokan vannak, a kik nem ismerik Magyarország önállóságát. Épen azért kell nekünk minden alkalmat megragadnunk arra, hogy azt láthatóvá tegyük. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De, ha vannak is a művelt nyugaton egyesek, a kik hazánk ügyeivel rokonszenveznek; vajjon azon nagy átalakulás alkalmával, mely előbb-utóbb európaszerte be fog következni, fognak-e azok gondolni reánk, midőn arról győződtek meg, hogy a saját érdekeinket érvényesíteni képesek nem vagyunk? Nagyon igaz és bölcs mondás az, hogy a nemzet, mely jogaival nem él, vagy azt csak arra használja, hogy elárúsítsa, nem érdemes, hogy azzal bírjon. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hiszem, hogy jönni fog és jönnie kell egy jobb kornak, a midőn a nemzet fel fog ocsúdni közönyéből, nem fog hallgatni a hipocrisisekre.

Lesz még idő, t. ház, midőn a nemzet őserejének tudatában vissza fogja követelni jogát és ha kell és ha máskép nem lehet: mindezen alkotásokat elfogja seperni együtt az alkotókkal. Lesz idő, midőn a leszámolás ideje bekövetkezik. Nem fogadom el a törvényjavaslatot. *(Zajos éljenzés és helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A képviselő úr beszédének érdemére — ha ugyan van benne valami érdemleges, egyéb, mint annak bizonyítéka, hogy a törvényjavaslatot el sem olvasta s beszédem tartalmát sem ismeri, a mint azt ki fogom mutatni — *(Mozgás és élénk felkiáltások a szélsőbalon: Ez személyeskedés! Rendre! Rendre! Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* akkor, a midőn majd a tegnapi beszédemre adott feleleteket méltatom, talán szintén rátérek. *(Mozgás a szélsőbalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* De azon állításomnak bizonyítására, hogy a képviselő úr nem olvasta javaslatomat, vagy nem jegyezte meg, mi van benne, s hogy a képviselő úr nem hallgatta figyelemmel beszédemet, vagy nem méltóztatott megjegyezni, a mit czáfolni akar: *(Mozgás a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől)* csak azt hozom fel, hogy én tegnap nem igértem azt, hogy a külügyministerrel való értekezés után ennek vagy annak a magyar törvénynek ilyen vagy amolyan alkalmazását fogom javaslatba hozni. Erről én egy szót sem szóltam. A törvényjavaslat dispositive rendelkezik, kijelölvén azokat a magyar törvényeket, a melyek a consularis külön területen élő magyar honosokra hatályba fognak lépni s hogy mi az a köre a jognak, a mely ott tényleg érvényben lévén, további tiz évre fentartatik. Így szól a törvényjavaslat. Én nem igértem czeket beszédemben, mint a képviselő úr mondja, méltóztassék tehát ne az én nem-tett igéreteimre, hanem a törvényjavaslatra fektetni ellenvetéseit; mert, ha ez a törvényjavaslat törvénynyé válik: nem az én igéretem válik azzá; s ha e törvény-

Digitized by Google

javaslat elvettetik: nem az én igéretem vettetik el. *(Úgy van! Élénk tetszés jobb felől.)*

De a t. képviselő úrnak egy megjegyzésében, melyet nagy emphasissal és indignatioval tett. . . .

Komjáthy Béla: És a mi fő, meggyőződéssel!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: . . . és a mi fő, tett azon önmaga iránti complimentummal, hogy az meggyőződése *(Derültség és tetszés a jobboldalon.)* — s ezt mint dagályos és üres declamálást már régóta ismerem — egy tényleges hamis állítás foglaltatik. *(Mozgás a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Az, tudniillik, hogy én nagy buzgósággal, éles logikával, és úgy is méltóztatott mondani, fényesen, azt bizonyítgattam, hogy a hadügy nem közös, csak a védelem közös. Itt megint egy kis függetlenségi, illetőleg baloldali reminiscentia zavarja a t. képviselő úr emlékezetét. *(Derültség a jobb oldalon.)* Az, hogy csak a védelem közös, sőt, hogy nem is közös, hanem kölcsönös, az baloldali álláspont volt. Ezt én soha nem állítottam, sem korábban, sem most és ha ezért dicsér meg a képviselő úr és ezért lelkesedik régebben mondott beszédemért: akkor nagy tévedésen alapúl akkori és mostani összes dicsérete és lelkesedése. *(Tetszés jobb felől.)*

De mit mondtam én, t. ház — s ezt tudnia kellene annak a képviselő úrnak, a ki oly nagy garral, görögtűz közepette és hazafiúi indignatióval beszélt — *(Élénk derültség a jobboldalon. Hosszantartó nagy mozgás zaj és derültség a bal- és szélső baloldalon. Elnök csenget.)* Azt gondolom legalább, t. ház, hogy a ki úgy indúlatba akar jönni és indignálodni, mint a képviselő úr: annak legjobb, ha tudja, mi fölött jön indúlatba. Mert én nem ismerek részemről mulatságosabb és furcsább emotiót, mint mikor valaki azt sem tudja, hogy mi fölött jön indúlatba és min lelkesedik. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* A képviselő úr nem tudta, hogy mi fölött lelkesedett; mert én nem mondtam, hogy csak a védelem közös, hanem azt mondtam, a mit az 1867 : XII. t.-cz. mond s azt a magyarázatot adtam, a melyet az szó szerint tartalmaz.

Felállíttatott ugyanis, hogy az egész hadügy közös; én pedig erre azt mondtam, hogy a mi törvényünk világosan és határozottan a hadügy fogalma alá tartozó viszonyokat olyanokra osztja, a melyek közösek, és olyanokra, a melyek nem közösek. Ez az, az mit akkor állítottam; de ez sohasem volt olyan álláspont, sem akkor, sem most, hogy ezen a képviselő úr lelkesedjék. Ez abban a kiegyezési törvényben van megirva, a melyet a képviselő úr az ország romlásának tartott akkor, s a melyet hivatalos kötelessége most is annak tartani. *(Tetszés és derültség a jobboldalon. Mozgás a szélső baloldalon.)*

Ezért mondtam, hogy nem tudta, sem akkor, sem most, hogy min lelkesedett; mert nem tudja, hogy mit mondottam és épúgy nem tudja, hogy mi felett indignálódik; mert én most is határozottan azon az álláspontom maradtam, a melyen mindig voltam; *(Helyeslés jobb felől. Ellenmondások a szélsőbalon.)* s ezen álláspont kettős. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az egyik azon állításom, a melyre rendkivül nagy sulyt fektettem akkor — és én mondtam ezt, tudtomra, először a házban — fektettem tegnap és fektetni fogok mindig, valahányszor az 1867 : XII. t.-cz. értelmezéséről lesz szó, s mely magában az 1867 : XII. t.-cz.-ben is ki van fejezve: hogy az ebben formulázott közösügyek s azoknak ott való előszámlálása, sem kiterjesztő magyarázat által nem szaporítható, sem analogia útján nem gyarapítható. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Ez az, a mit akkor mondtam. *(Nagy zaj és nyugtalanság a szélsőbalon.)*

Ha csak ezt követelnék, a t. képviselő urak: *(Felkiáltások a szélső balon: Csak ezt! Csak ezt!)* akkora békességet, mint itt volna, nem látott még a világ. *(Mozgás a szélső baloldalon. Tetszés a jobboldalon.)*

Úgyanezt állítottam tegnap; az álláspont tehát ugyanaz: és ez az egyedüli helyes álláspont. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A második pedig az, hogy én valamint korábban, úgy tegnap is a baloldali közjogi ellenzéki felfogást sem az 1867 : XII. törvényczikk czéljáról, sem annak értelméről, sem annak hatásáról nem fogadtam el soha és nem is fogadom el; mert alapjában helyesnek tartom azt a felfogást, mely a közösügyeknek megállapítását a pragmatica sanctio szoros folyományának tartja és így formulázza a közös ügyeket.

Ezt a két álláspontot vitatták akkor hosszan, kimerítően; ezt lehetett vitatni és vitatták is mindkét oldalon érvekkel, komolyan és tisztelve egymás meggyőződését. De megtörtént akkor is, megtörténik most is, hogy valaki nem érvekkel, nem komolyan, nem tisztelve a más meggyőződését, még csak nem is úgy vitatkozik, hogy tudná azt, mit czáfol vagy mire hivatkozik; *(Zaj a szélsőbalon. Igaz! Úgy van! a jobboldalon)* hanem azt hiszi, hogy a hazafiság kizárólagos szabadalmát a nagyhangú és másokat becsmérlő üres phrasisok képezik. *(Élénk tetszés a jobboldalon. Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Ez igaz!)* Én nem mondom, hogy a képviselő úr szándékosan lépett erre a térre, hanem csak azt állítom, hogy ily abberratiok megtörténtek akkor is, megtörténhetnek most is, *(Felkiáltások bal felől: Igaz!)* ha nem óvakodunk kellőleg. Arról lehet beszélni: helyesen történt-e,

Digitized by Google

a mi történt 67-ben; helyes-e vagy helytelen az az értelmezés, a melyet adunk ma; helyes-e az az álláspont, a melyet akkor elfoglaltunk, ma fentartunk és reménylem fentartani fogunk. *(Egy hang a szélső baloldalon: Isten őrizzen!)* — Ez is jogosult felfogás, de ép oly jogosult az, ha én meg azt mondom: reménylem, hogy fentartjuk, mert nagy jótéteményt látok benne; de a legjogosultabb az, ha már a dolgot fejtegetni akarjuk, hogy akkor ne kezdjük úgy, hogy azzal akarunk hangulatot csinálni, hogy először egy állítást rá fogunk másra, a melyet az sohasem tett *(Zaj bal felől)* és ezen állítás alapján egy nagy elítélést formulázunk. *(Zaj balfelől. Egy hang bal felől: Mint tegnap!)* Ha még egyszer felhozatik a tegnapi dolog, én erről még egyszer fogok szólani és akkor majd meglátjuk, lehet-e azt mondani, hogy másra egy állítást ráfogok és e ráfogott állítás alapján oly modorú elítélő következtetést vonok. *(Zaj bal felől.)*

Én, t. ház, egyszerűen és röviden valótlannak jelentem ki, hogy én azt mondtam volna, hogy csak a védelem közös és nem a hadügy; ezt újra helyreigazítom és a törvénykönyvvel a kezemben azt mondom, hogy álláspontom az volt előbb is, a mi ma, hogy a hadügy némely részei közösek, némely részei pedig fenn vannak hagyva a monarchia két állama intézkedési körének. Ezt mondtam akkor, ezt bizonyítottam akkor. De ez sohasem volt baloldali álláspont és ma sem baloldali álláspont. Hogy akkor miért lelkesedett a képviselő úr és miért nincs megelégedve velem ma: erről én valójában nem tehetek. *(Élénk helyeslés és tetszés jobb felől. Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

Komjáthy Béla: T. ház! Az igen t. igazságügyminister úr az ő egész életéhez és megszokott modorához méltó személyes támadással kezdte beszédét, azt mondván, hogy én úgy látszik a törvényjavaslatot el sem olvastam. Meghagyom azon hitében, meg lévén győződve arról, hogy ő a parlamentben magán kivül egy embert, ki ezt elhigyje, találni nem fog. *(Ellenmondás jobb felől.)* És ha találkozik valaki: álljon elő és megfogom neki mondani a megillető nevet. *(Zaj.)* Nekem egész beszédére rövid megjegyzésem van. A minister úr megszokta azt, hogy szellemi nagyságával és azon erős logikájával — a melyet én, engedje meg, csak a dugóhúzóhoz tudom hasonlítani, melynek ugyan bármi'yen nagyon tekervényes is, csak nagyon kis hegye van — megsemmisíteni igyekszik ellenfeleit. Engem beszédje épen nem hatott meg. *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)* A t. minister úr igyekezett beszédemet és annak értelmét nevetségessé tenni. Ez Magyarországon egy ministernek mindig könnyű, mert nevetséget bizonyos oldalon mindig tetszés szerint tud kelteni. *(Igaz! Úgy van! a bal és szélső baloldalon.)* De legyen meggyőződve a t. minister úr, hogy a miről én beszélek, azt érzem is és a mit mondok, meggondolom; lehet, hogy nem tudom úgy meggondolni, mit és mint beszéljek, mint a minister úr; mert én mióta köztéren szerepelek, mindig ugyanazon egy helyen voltam s egy irányban beszéltem: a minister úr pedig, hogy maga iránt a figyelmet felhívhassa, már sok helyen megpróbálta gondolatait különféle módokon kifejezni. *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)* De én személyes térre lépni egyáltalán nem akartam. Fölhívom a t. ház minden higgadt és elfogúlatlan tagját, hogy én Szilágyi Dezsőt nem támadtam; hanem igenis, jogom, kötelességem volt pártállásom nál fogva a ministert támadni; és én nem ismerem azt a lovagiasságot, mely támadásomat személyes támadássá tehetné. De én nem sokat adok a minister úr egész beszédjére; mert ismertem egy embert és itt nem akarok czélozni, a ki elismerte, hogy van a világon jó órás, jó csizmadia; de hogy okos ember más is volna, mint ő: azt nem ismerte el soha. *(Zajos derültség és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Gondolom, mindenki, a ki felszólalásomat figyelemmel kisérte, észrevette, hogy az, a mit mondottam, nem a t. képviselő úr személyét, hanem azon vitatkozási modort illette, melyet én beszédében tapasztaltam. *(Élénk helyeslés jobb felől. Ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)* Ezen vitatkozási modort én magam nem gyakorlom. *(Élénk ellentmondások bal felől.)* S a képviselő úr mostani felszólalásában is egygyel adós maradt, azzal, a mi a leglényegesebb, t. i. annak bebizonyitásával . . .

Komjáthy Béla: Nem volt jogom!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: hogy, a mikor én itt ültem, *(a jobboldalra mutat.)* vagy ott, *(a baloldalra mutat. Zajos derültség a szélső baloldalon. Felkiáltások: Vagy amott!)* az 1867: XII. t.-czikknek sem értelmére, sem magyarázatára nézve egy hajszállal sem mondottam mást és képviseltem mást, mint most; *(Igaz! Úgy van! a jobb oldalon. Ellenmondások a szélső baloldalon)* pedig ő erre épített — nem mondom, hogy rám tett allusiót, de többen azt hiszik, hogy rám is — hogy azok az államférfiak, a kik mihelyt hivatalba jutnak, elveikkel egyszerre ellentétbe jönnek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Kérdem, hogy az, a ki ily elismerést mond politikai működésemre s ezt tényleges állításra alapítja s ezen tényleges állítás ellenére az illető kijelentette, hogy az valótlan s el is mondja, mint én elmondottam, hogy mit mondottam volt akkor: a helyes modort követi-e és vajjon szabad-e reám fogni azt, a ki saját álláspontomat és saját magyarázatomat magam előadtam a ráfogás ellenében,

Digitized by Google

hogy nekem szokásom magamat mindig és mást soha okos embernek tartani? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha ebben ily czélzást látott a képviselő úr, könnyen kijelenthette volna, hogy idézi szavaimat, melyekre nézve azt mondtam, hogy reám fogja; vagy be kellett volna vallani tévedését? Én most is felszólítom a t. képviselő urat: méltóztassék kikeresni beszédemnek azt a helyét, *(Zaj és nyugtalanság a bal- és szélsőbalon.)* a hol én azt mondtam, hogy csak a védelem közös, nem pedig a hadügyek egy része van közössé téve. *(Helyeslés jobb felől.)* Ha pedig nem tud ilyen helyet találni, miután erkölcsi elvekből indult ki és az illemet annyira tartja, mint utólsó beszédében: azt kell hinnem, lesz annyi parlamenti érzéke, meg fogja mondani, hogy helytelen volt az, a mit mint nyilatkozatomat idézett és a mit arra, mint vádat és következtetést épített. *(Helyeslés jobb felől.)* Ha pedig ezt nem teszi, akkor azt a gyengeséget árulja el, hogy nem én, hanem ő maga vélekedik kicsinylőleg magáról. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélső baloldalon.)*

Balogh Géza jegyző: Beőthy Ákos!

Beőthy Ákos: T. ház! Azon kijelentéssel kezdem beszédemet, hogy a törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Helyeslés bal felől.)*

A t. igazságügyminister úr tegnapi nagy apparatussal ellátott előadásában azt mondta, hogy a törvényjavaslatot az ellenzék tisztán csak közjogi szempontból támadta meg. Ez reám nézve ebben a formában nem áll, mert én e törvényjavaslatot minden szempontból megtámadom és azt nemcsak közjogi, hanem jogszolgáltatási szempontból is, és azért, mert a törvényjavaslat maga hézagos, mert az egész előterjesztés és indokolás nem felel meg azoknak a követelményeknek, melyek szerintem szükségesek arra, hogy egy törvényjavaslat parlamentális tárgyalás substratumát képezze, elvetendőtartom. *(Helyes'és bal felől.)* Minthogy pedig mindezekre a momentumokra kénytelen leszek kiterjeszkedni: a t. háznak kegyes elnézését és türelmét kérem, mert kénytelen leszek hosszas lenni. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Azt mondtam, hogy ez a törvényjavaslat hézagosan és hiányosan van felszerelve. Ezt azon az alapon állítom, mert az indokolás nem terjeszkedett ki és nem ismertette más országok hasonló természetű intézményeit. Jól tudom, hogy minden képviselőnek kötelessége az informatiot magának megszerezni, de nem szerezheti meg ezt minden képviselő és a közvélemény; már pedig az indokolás ezek számára is van készítve és a kormány ez irányban oly eszközökkel rendelkezik, mint a minőkkel egyikünk sem rendelkezhetik. *(Úgy van! baloldalon.)*

A múltkor, mikor a munkáskérdést tárgyaltuk, az indokolás behatóan ismertette más országok intézményét. Ha a kereskedelmi minister úr tanúsíthatott irányunkban annyi figyelmet: azt hiszem, az igazságügyminister úr is megtehette volna ezt. *(Úgy van! a baloldalon)*

A törvényjavaslathoz mellékelve van ugyan az egyptomi és tunisi törvény; azonban nem csatoltatott például az angol patens, amely a consularis bíráskodást és a főtörvényszéket behozza és a melyre az előadó úr is hivatkozott; a mely tehát mi reánk már azért is érdekes, mert a mi törvényszékünket ugyanazon az alapon akarjuk szervezni.

Hivatkozás történt a passaroviczi békekötésre és a többi capitulatiókra; ez a törvény nincs beczikkelyezve, ezt tehát be kellett volna terjeszteni. Ezeken kivül nincs mellékelve ezen intézménynek a költségvetése: úgy, hogy még csak approximative sem tudjuk, hogy az mibe fog kerülni. Végre, nincsenek mellékelve az illető bíróságok ügyforgalmára vonatkozó statisztikai adatok sem. Igaz, hogy ezekről van szó általában és hézagosan az indokolásban és hogy tegnap is említette azokat a t. minister úr; de az adatok még így sem teljesek. Már pedig, ha mi egy szükségnek megfelelni akarunk: akkor tudnunk kell, hogy ez a szükség mily mértékben jelentkezik?

Hézagos ez a törvényjavaslat abban is — és már itt annak materialis dispositióira kerül a sor — hogy miután világosan ki van mondva, hogy ez a főtörvényszék a bűnügyekben nem fog bíráskodni, nincs megmondva, hogy ezekben a bűnügyekben ki lesz illetékes?

Ebből tehát azt kell következtetnünk, hogy fenn fog maradni a status-quo, t. i., hogy bűnügyekben ezentúl is az osztrák törvényszékek fognak ítélni. Ez pedig oly hézag, mely miatt ezt a törvényjavaslatot nem is tárgyalhatnók.

Az indokolásban az sincs kitüntetve, hogy vajjon az osztrák kormánynyal erre nézve folytak-e tárgyalások előbb: igen vagy nem?

Ezt a kérdést Polónyi Géza t. képviselőtársam vetette fel s erre azt mondta a t. igazságügyi minister úr, hogy megállapodás nem jött létre. Megengedem, hogy formai megállapodás nem jött létre; de a kérdés az, hogy folytak-e tárgyalások e tekintetben általában; *(Úgy van! bal felől.)* hogy a magyar ministerium ebben micsoda álláspontot foglalt akkor el; és hogy ettől nem recedáltak-e most; *(Igaz! Úgy van! bal felől)* mert ez a kormány politikai eljárásának appretiatiójára okvetlenül szükséges. *(Helyeslés bal felől.)*

Különben kész örömmel elfogadom azt, hogy erről soha sem volt szó; mert én magam óhajtom, hogy ezen tövényjavaslat kezdeményezésének dicsősége tisztán és egyedül az igazságügyminister urat illesse. *(Tetszés bal felől.)*

Digitized by Google

Ha én ezeket felhoztam, nem ellenzéki szempontból teszem ezt, mert hiszen eljárásom indokolására jobb, hogyha ez a törvényjavaslat mentül hiányosabb, hézagosabb. A törvényhozásnak legfontosabb teendője a törvényalkotás; és ennek megvannak a maga materialis feltételei; és ha ezek be nem következnek: akkor, a mi működésünk sikeres nem lehet. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Vannak e törvényjavaslat ellen érdemleges kifogásaim is, t. ház, és hogy ezeket kifejthessem, első sorban azon kell kezdenem, hogy kiemeljem, hogy mi azon kiindúló pont, melyet e kérdés megoldásánál, e törvényjavaslat megalkotásánál szem előtt kell tartanunk? *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. igazságügy minister úr tegnapi beszédében akkép formulázta ezt a kiindóló pontot: *(olvassa)* »A törvényjavaslat czélja törvényhozásilag rendezni a consuli bíráskodást, meghatározni, hogy minő jogi befolyás illeti Magyarországot a consuli bíráskodás terén.«

Én, t. ház, a kiindúlási pontot kissé másképen formulázom: mert az tartom, hogy azon ismeretes capitulátiók értelmében Magyarország azt a jogot szerezte meg, hogy ott, az illető területeken az igazságszolgáltatási felségjogot gyakorolja; hogy tehát magyar állampolgárokat jogvédelemben részesítsen. Ennek következtében a megoldandó feladat az, hogy mi ezt a felségjogot intacte megőrizzük s hogy állampolgárainkat a lehető legtökéletesebb jogvédelemben részítsük. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Hol van a minister? Beteg? Zaj.)*

Elnök: *(csönget.)* Kérek csendet képviselő urak!

Beöthy Ákos: Hangsulyozom, t. képviselőház, hogy ezt a jogot a magyar állam szerezte meg, mert a mi jogot a monarchia megszerez, a magyar állam számára is megszerzi, mert ez a monarchia, nem egy egységes monarchia, nem egy egységes jogi személy. Ez egy kettős monarchia, két sonverain állam szövetsége. A jogok tehát mindegyik számára szereztetnek, és a megszerzett jogokat ezek részint közösen, részint külön legesen gyakorolják. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

És ha ezt én itt egy kissé hangsulyozom, ezt kénytelen vagyok tenni azért, mert Magyarországnak ezen joga némileg elhomályosíttatott. *(Halljuk! Halljuk!)* Elhomályosíttatott először a bizottsági jelentés által; de elhomályosíttatott azonkivül egy tisztelt kormánypárti képviselőnek Beksics Gusztávnak beszéde által.

Abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy ezen beszédre nézve a kormánypárt lapjával, a »Nemzettel« teljes egyetértésben lehessek. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez a lap ezeket mondja Beksics képviselő úr beszédéről: »Oly magas parlamenti színvonalon állott a beszéd, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy időbe került, mig a parlament hallgatósága oda fel tudott emelkedni, *(Derültség bal felől.)* fejtegetéseit meg tudta érteni s eszme-menetét követni tudta«. *(Élénk derültség bal felől.)* Ez t. képviselőház, én rám is vonatkozik; mert az a beszéd, fájdalom, oly ködös magaslatokon mozgott, hogy nem voltam képes teljesen megérteni. *(Derültség bal felől.)* Azt monda Beksics Gusztáv képviselő úr, hogy valamely állam joga csak úgy ismertetik el nemzetközileg, hogyha azt a nemzetközi jog consumálja; *(Élénk derültség bal felől.)* vagyis, ha — nézetem szerint — az ezen két jog közt létre jött matrimonium »est consummatum«. *(Derültség.)* Ez t. képviselőház bizonyos pikáns ízzel bír; *(Derültség a baloldalon.)* de sajnos nem egészen tudom, hogy mit akar alatta a képviselő úr érteni? Talán azt, hogy a magyar közjog csak akkor bír érvénynyel, ha azt a nemzetközi jog mintegy elismeri, recipiálja? Ennek pedig épen ellenkezője áll; mert arra nézve, hogy a nemzetközi közösségben valamely állam mily mérvben és ki által gyakorolja a nemzetközi jogosítványokat: mindig az illető állam alkotmánya a döntő. De ez a dolog természetében is fekszik. Hiszen idegen államokra nézve egészen mindegy, hogy a jogosított államban ki gyakorolja a főhatalmat; rájuk csak az a határozó, hogy az jogosított személy legyen és alá vesse magát azon szabályoknak, melyeket a nemzetközi jog felállított. Hogy ki gyakorolja azt a jogot, azt mindegyik államnak a maga alkotmánya határozza meg; és e tekintetben lényeges eltérések vannak köztársaságok, monarchiák, egységes vagy összetett államok közt, hogy t. barátom, az előadó úr terminologiáját használjam. A jelen korszak különösen gazdag volt e tekintetben, hogy feltüntesse, hogy ez irányban mily lényeges fordúlatok és változatok következtek be. Például: Románia vagy Szerbia azelőtt nem bírt a képviselet jogával, ma bír. Hannovera és Nápoly bírtak azzal, ma nem bírnak. Németország birodalom, és Bajorország, Szászország alá vannak rendelve a birodalom fenhatóságának, és mégis bírnak a diplomatiai képviselet jogával. Az indiai alkirály, nem is souverain, hanem alárendelt hivatalnok és mégis bírja a diplomatiai képviselet jogát, úgy active, mint passive. Miért? Mert Angliának nemzetközi exigentiái ezt kivánják és mert a közjog ezt megállapítja. Tehát mindig az illető állam alkotmánya a határozó.

Már most hogyan állunk mi? A képviselet közös, de a consuli bíráskodás nem lehet közös, egyszerűen azért, mert az igazságszolgáltatás jogáról ez az ország nem mondott le. És ha a consularis bíráskodás azon a function alapszik,

Digitized by Google

mintha az illető állam lakója sohasem hagyta volna el az állam területét: akkor világosan következik a mi jogi fennhatóságunk; mert hiszen közös államterület nincs, közös jogi fennhatóság nincs, csak magyar állampolgár és osztrák állampolgár van. Ezt gr. Apponyi t. képviselőtársam a vitában már említette s erre a t. igazságügy minister úr azt mondta, hogy az az egész fictio, mely szerint az idegen állam terület e tekintetben úgy vétetik, mint a hazai állam területe, már fenn nem tartható. Én nem fordúlhatok az igazságügyminister úr által írt könyvekhez; meg kell várnom, mig kiérdemesül, nyugalomba lép és e munkákat megírja; *(Derültség bal felől.)* habár tegnapi beszéde után azokból valami sokat nem tudnék tanúlni. *(Derültség bal felől.)* Ismétlem, nem fordulhatok az ő auctoritásához; hanem fordúlok egy más forráshoz, a ki első tekintély és ez Martens, ki világosan megmondja, hogy ez Angliából származik és alapszik egy angol törvényen 1843-ból. »In diesem Gesetze — úgymond — ist der Grundgedanke durchgeführt, dass, da die englische Regierung in Folge der Capitulationen, Tractate oder durch Herkommen in einigen Ländern eine Gerichtsgewalt besitzt, sie berechtigt sei, dieselbe auf dem betreffenden Territorium ebenso auszuüben, als wenn Letzteres von England erobert, oder demselben sonst wie abgetreten wäre.« Ez tehát ugyanaz az elv, melyet t. barátom kifejtett és erre Martens azt mondja: »Man kann nicht umhin in dieser Bestimmung der Parlamentsacte eine vollkommen logische Entwicklung der Principien zu sehen, auf welche sich in der That die Consularjurisdiction in den nicht-christlichen Staaten stützt.«

Hogyan lehet t. ház, az egész consuli bíráskodást berendezni, ha nem úgy, hogy az exterritoriálitás fogalmát veszszük kiindúlási pontúl? Ezt pedig másként construálni nem lehet. Mindezek után nem szenved kétséget, hogy a felségjogot Magyarország szerezte meg és hogy ennek alapján köteles alattvalóit a lehető jogvédelemben részesíteni. Ezt nem teheti másképen, mint hogy alattvalói számára behozta azt a jogi szervezetet, a mely nálunk is létezik: és ennek leginkább megfelel az, hogy úgy első, mint másodfokban külön bírói organumok és törvényszékek állíttassanak fel. Elismerem azonban, hogy opportunitási szempontokból és nem azért, mintha ehhez az országnak nem volna joga, az első fokban alig lehet külön bírói forumokat felállítani; és hogy evvel a consulságokat kell megbízni oly módon, a mint az t. barátom határozati javaslatában ki van fejtve.

Minthogy tagadták, hogy az országnak volna joga arra, hogy külön consulságokat és consuli bíróságokat állítson fel: méltóztassanak megengedni, hogy az ország jogainak megóvása szempontjából erre is kiterjeszkedjem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azok, a kik azt mondják, hogy az országnak az 1867 : XII. t.-cz. értelmében nincs joga külön consulságokat felállítani, ezen törvény 8. §-ára hivatkoznak, a mely a kereskedelmi képviseletet közössé teszi. Ámde t. ház, ugyanazon törvény 58. §-a világosan kimondja, hogy a kereskedelmi ügyek közössége nem következik a pragmatica sanctioból; mert annak értelmében a magyar korona országai, mint a fejedelem többi országaitól jogilag különálló országok, saját felelős kormányuk és törvényhozásuk által intézkedhetnek és vámvonalak által szabályozhatják kereskedelmi ügyeiket. Kétségtelen tehát, hogy az országnak joga van ahhoz, hogy külön vámterületet állítson fel; ha pedig ezt teszi és esetleg külön szerződik: ebből okvetetlenül következik, hogy az ország külön kereskedelmi consulságokat is állíthat fel. Ez egyáltalán nem áll ellentétben a törvény azon követelményeivel, hogy a diplomatiai képviselet közös legyen. A hol a monarchia és Magyarország mint állam állammal áll szemben, ott a kereskedelem-politikai functiokat diplomaták fogják végezni és esetleg ők fogják a nemzetközi szerződéseket megkötni. De hiszen a consulok nem diplomaták, azok nem az államot, hanem csak a kereskedelmet és a kereskedelmi érdekeket képviselik; s ezért a kettőt egymással nagyon jól össze lehet egyeztetni.

Kétségbevonták a consuli bíróságok felállításának jogát is; legalább a bizottság indokolásában ilyforma észrevételt találtam. Ez azonban a vita folyamán elejtetett és csak azt mondták, hogy azért nem lehet a külön consuli bíróságokat felállítani, mert esetleg nem adnák meg nekik az exequaturát és hogy ellentétben áll a nemzetközi szerződésekkel.

Tudom, hogy a ki consul, a ki a consuli hivatal vezetője, annak meg kell kapnia az exequaturát; de ebből egyáltalában nem következik az, hogy a consulság minden hivatalnoka, tehát az is, a ki a bírói tisztet végezi, megkapja az exequaturát. Hiszen akárhány oly alkalmazott van, a ki bírói functiót végez és még sem tagja a consuli karnak. Igy van ez Angliában, Franciaországban és így van ez Ausztriában is és nálunk. A forrás erre nézve a »Handbuch des Consulwesens«. És minthogy t. képviselőtársaim kiváncsiak voltak arra, hogy milyen ezen consulságoknak a pecsétje, mely a közös ítéleteken fog függni: bátor vagyok azt megmutatni. *(Felmutat egy színezett kétfejű sast ábrázoló pecsétet. Élénk derültség a szélső baloldalon.)* Rajta ez a körülírás van: »Consularwappenschild. K. u. k. Österreichisch-Ungarisches Consulat in . . . .«

A consuli bíráskodásról ezen, hivatalos ac-

Digitized by Google

ták alapján készült forrásmunka a következőket mondja: »in Rechtsstreitigkeiten, zu deren Entscheidung . . . Commissionen berufen werden, . . . werden . . . zu der Urtheilfällung zwei sachkundige Beisitzer mit berathender Stimme beigegeben . . .« — »Die Ernennung gilt für die Dauer eines Jahres«.

Ha tehát az illető consuloknak joga van bírói hivatallal, bírói functioval felruházni egyes egyéneket, a kik még a consuli kötelékben sincsenek benn: bizonyára van a monarchiának is joga ilyen consuli hivatalnokokat is kinevezni. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És én nem hiszem, hogy ez ellentétben áll a nemzetközi szerződésekkel. Hiszen a passaroviczi szerződésben csak nem volt benne, hogy ilyen consuli főtörvényszéket szerveznek. És ha ehhez van joga, bizonyára van ahhoz is.

Ezt csak a kérdés tisztázása szempontjából akartam elmondani, mert ismétlem, hogy külön consuli bírákat és hivatalnokokat most ez alkalommal kinevezni nem akarunk. Ezt t. barátom beszédében és határozati javaslatában kifejtette. De, t. ház, hogyha a közös consulok gyakorolják a bíráskodást: igenis szükség van arra, hogy a magyar királytól arra külön delegatiót és kinevezést kapjanak. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. igazságügyminister úr tegnap azt mondta, hogy erre tulajdonkép szükség nincsen, mert hiszen ez a törvény útján is megtörténik, a törvény pl. közigazgatási tisztviselőkre is bíz nálunk bírói functiót, holott ezek külön ki nem neveztetnek. Azt hiszem, t. ház, hogy itt mégis distinctiót kell tenni; mert nálunk az a közigazgatási tisztviselő, a ki egyszersmind bírói functiot gyakorol, a magyar állam tisztviselője, csakis a magyar állam akaratát hajtja végre; mert hiszen nálunk a végrehajtó hatalmat, épen úgy, mint a bírói hatalmat, a király nevében gyakorolják. Lényegesen másképen áll a dolog a consult illetőleg. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez nem egyedűl magyar hivatalnok s épen azért kell őt külön kinevezésben részesíteni, hogy demonstráltassék, hogy az a functio, a melyet teljesít, nem közös, hanem külön országos functio. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De lényegesen különböző a dolog a másodfokot illetőleg. Ott nem is vonják tagadásba, hogy az országnak megvan az a joga, hogy külön önálló törvényszékeket állítson fel s hogy azokat az ügyeket ide utalja; és én ezt tartom az egyedűli megoldásnak. Ez ellen azonban két érvet hozott fel t. barátom az előadó úr, mert hiszen, a t. igazságügyminister úr e kérdéssel még nem foglalkozott.

Azt mondja ugyanis a t. előadó úr, hogy azoknál a bíróságoknál recipiálva van a levantei jogszokás épen úgy, mint az egyptomi bíróságnál a mameluk jogszokás. *(Élénk derültség a szélső baloldalon.)* És így okvetlenül azoknak a bíráknak in facie loci kell lenni. Ezt az egész ellenvetést tegnap t. barátom Hódossy Imre saját értékére reducálta; s itt hivatkozom az egész európai gyakorlatra, mely ennek daczára a felebbezéseket mégis mindenütt haza viszi az ország területére, kivéve Angliát, a hol azonban fontosabb, gondolom 5.000 forinton felüli perekben a felebbezés szintén Londonba megy.

A másik indoka t. barátomnak az illetőségi összeütközés elkerülése volt. Nem szenved kétséget, t. ház, hogy az a kérdés, hogy két állam polgárai között fenforgó peres ügyek miképen és mely forum által intéztessenek el, egyike a bonyolúltabb kérdéseknek; de ezek a bonyodalmak előfordúlnak mindenütt, nemcsak a Levantén, hanem nálunk Ausztria és Magyarország és Európa többi államai közt is, és azért senkinek sem jut eszébe ezekre nézve közös bíróságot felállítani. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Megvan azon megállapított jogelv, gondolom, hogy az alperes bírósága illetékes, actor sequitur forum rei, és ez alapon intéztetnek el a perek és ez alapon lehet ezeket ott is eligazítani. De ha t. barátom az illetékességi összeütközésektől fél, úgy e tekintetben a vegyes bíróság sem nyujt garantiát; mert a mennyire én tájékozva vagyok, *(Halljuk! Halljuk!)* magának az egyptomi bíróságnak is egyik legfőbb baja a folytonos illetékességi összeütközéseknek elintézése. Én tehát ezeket az érveket el nem fogadhatom; hanem szükségesnek látom az ügyeknek idehozatalát először jogi szempontból, másodszor egy igen fontos politikai szempontból is: mert ez *(Halljuk! Halljuk!)* Magyarország állami tekintélyét, a magyar államesmét okvetetlenül erősíteni fogja. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Mindannyian tudjuk azt, mennyire kell nekünk küzdeni azon subversiv áramlatokkal, a melyek Magyarország keleti határairól erednek. Én azt hiszem, hogy ezekkel a subversiv áramlatokkal szemben mindenesetre az állam tekintélyét erősiteni fogja, hogyha ott az illetők megtudják, hogy a magyar állam pallosa az, a mely felettük a jogot gyakorolja. *(Helyeslés bal felől.)* De azonkivül egy igen fontos financialis consideratio is szól mellette: mert hogyha a felebbezéseket haza hozzuk, ez mindenesetre olcsóbb fog lenni, mintha erre egy külön bíróságot felállítunk.

Mindezeket összefoglalva, azt hiszem hogy az a módszer, a melyet t. barátom proponált, sokkal helyesebb, mint az, a melyet a t. minister úr nekünk javasolt.

A t. minister úr más megoldást hozott javaslatba. Én ezt helytelennek tartom nemcsak

Digitized by Google

közjogi szempontból, hanem helytelennek tartom jogszolgáltatási szempontokból is. Az a bíró először is nem lesz független, mert három ministerium fegyelmi hatóságának lesz alárendelve: ezt pedig másnak, mint Kabinets-Justic-nak nem nevezhetem. Ezt a dispositiot azért veszi fel a törvény, hogy az illető bírák consulok lehessenek; és consuloknak azért kell lenniök, mert csak így bírnak consuli immunitással. Nézetem szerint ez az egész felfogás a komoly kritika tűzpróbáját ki nem állja. Igen jól tudom azt, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a diplomatiai karnak vannak igen jelentékeny kiváltságai és előnyei; de azt is jól tudjuk, hogy a consulok nem diplomaták és azok mindazon előjogokkal nem bírnak: legfőbb joguk az exterritorialitás; de hiszen ezt az exterritorialitást tulajdonképen minden állampolgár bírja és az egész consuli bíráskodás ezen alapszik. Lényegében tehát több jogot nem gyakorolnak. Ha normalis idők vannak, csakugyan más védelemre nincsen szükségök. Ha pedig abnormis idők vannak: akkor a consuli hivatal sem képes őket védeni; mert nagyon jól tudjuk azt, hogy a keleten a consulok nem egyszer meggyilkoltattak. Én tehát ezért a bírói függetlenség elvét semmi esetre fel nem áldozom. De azonkivül az a bíróság nem fog bírni a többi garantiákkal és föltételekkel sem, melyekre a felsőbb bíróságoknak szüksége van. Először jogszolgáltatás tekintetében az egész bírói expositura szigetet fog képezni. Hová lesz a jog egysége? Azután a bírák maguk nem lesznek áthatva attól a testületi szellemtől, mely minden nagyobb bíróság egyik életfeltétele; nem lesz kellő ellenőrzés felettük, a melyet tagtársaik, a szakkörök és a közvélemény gyakorolnak; nem is szólva arról, hogy az a joga a kormánynak, hogy a materialis jogot rendeleti úton határozza meg, az én jogi fogalmaimmal össze nem egyezik.

Mindezek folytán tehát e bíróságnak valami külön prognosticont nem jövendőlök.

De vannak nekem, t. ház, közjogi aggályaim is. *(Halljuk! Halljuk!)* Az első arra vonatkozik, hogy az ítéletek közösen a császár és király nevében hozatnak. Én ebben nem látok semmi mást, mint a királyságnak ad-hoc egy közös intézménynyé való constitualását. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A magyar király és osztrák császár jogilag két külön souverain. *(Úgy van! a szélső balon.)* És ha e jogi különlegesség nem is nyer kifejezést a physicai személyi különlegességben; de azért mégis fenn áll és kifejezésre kell annak jutni a fejedelmi actusok különlegességében és önállóságában. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mikor a magyar király akár törvényhozási, akár bírói, akár végrehajtói hatalmat gyakorol, az mindig külön actusokkal történik. Ha tehát itt közös bírói actusokat teremtünk: ezeknél a két fejedelmi hatalom egymásba összeolvad.

Azt mondja a t. minister úr: »Akkor, mikor a király a maga czímét használja — itt az ítéletekről szól — ha rámutat azon két állam különleges minőségére, melyekből hatalma ered: hogyan olvadjon ez által össze az a hatalom, melyet gyakorol?«

Hát alkalmazzuk az elvet egy más példára. Tegyük fel azt az esetet, hogy közös törvényeket alkotnánk olyképen, hogy — teszem fel — a consuli bíróságról szóló törvény közösen jutna sanctio alá, hogy ezt az osztrák császár és magyar király nevében úgy sanctionálnák, mint az ítéletet. Hát ez nem volna-e a fejedelem egygyé olvadása; daczára, hogy annak distinct charaktere, a minister úr felfogása szerint, abban kifejezésre jut. *(Helyeslés a baloldalon.)* Nem szenved kétséget, hogy ez által egy közös intézményt teremtünk.

A t. minister úr nagyon szabadkozott ellene; tette ezt ugyanazon beszédében, melyben kimagyarázta nekünk, hogy a közös intézmények ezen országnak mily erőt kölcsönöznek. Ha ez áll, t. ház: akkor ebből önként folyik a közös intézményeknek szaporítása.

De a t. minister úr az ellen, hogy ez közös intézmény, többrendbeli argumentumot hozott fel.

Ezek közé tartozik az, hogy a consulokat már úgyis közigazgatási hatalommal ruháztuk fel. Ha ez történt, t. ház, ez csak intelem, hogy ezen a lejtőn tovább ne menjünk *(Helyeslés a bal és szélsőbal felől.)* Ezzel kapcsolatosan a t. igazságügyminister úr felhozta azt is, hogy az nem sérti az ország közjogát, hogyha osztrák törvény szerint ítélnek; mert hiszen ez eme törvény által mintegy recipialva van. Ha a dolog így áll, miért nem recipiálták 1861-ben az osztrák polgári törvénykönyvet? Tették ezt igen egyszerűen azért, mert azt idegen jognak tekintették, mely a nemzet jogszellemének nem felel meg.

Felhozatott azután nem annyira indok, hanem tényként az, hogy ezen intézmény azért nem bír közös charakterrel, mert ennek költségeit nem quota szerint fizetjük, hanem egyenlő mértékben. Ez így első sorban budget-jogi anachronismust hoz létre; mert én szerintem, hogyha ez közös intézmény: akkor ennek költségeit a közös költségvetésbe kell belevonni, annyival inkább, mert az egész intézményért a közös külügyminister felelős, a ki tulajdonképen magát a pénzt is kezeli. És itt az osztrák megoldás sokkal helyesebben járt el, mert a költségeket bevette a delegatio költségvetésébe. Innen kivette ezt a t. kormány és constatálom,

Digitized by Google

hogy ez a vívmány abból áll, hogy mi tulajdonképen sokkal többet fizetünk, mint az osztrák megoldás szerint, a nélkül, hogy recompensatiot kapnánk; mert az osztrák javaslat szerint semmivel sem bírunk kevesebb garantiát az osztrákkal szemben, mint a mi törvényünkben lévő materiális garantiát. Nincs tehát semmi vívmány; de ezen financialis művelet következtében, azt hiszem, igen hátrányos consequentiák fognak bekövetkezni a magyar befolyást illetőleg a többi közös intézményeknél, például a hadseregnél; mert annak a felfogásnak, hogy az országnak egy intézményhez erősebb joga van, mert többet fizet, csak az képezheti alapját, hogy a többfizetéssel több jog is jár. Ha a többfizetéssel több jog jár: akkor kevesebb fizetéssel kevesebb jog jár; a minek következtében nekünk a hadseregben, mert ottan kevesebbet fizetünk, kevesebb jogunk is van; és én meg is vagyok arról győződve, hogy ezt a consequentiát lajthántúli szomszédaink le fogják vonni.

Mikor azon eltérésekről volt szó, a melyek a két törvényjavaslat és a két indokolás között léteznek, a t. minister úr azt mondotta, hogy ő azokért felelősséggel nem tartozik. Nekem erre nézve más a nézetem. Mert én azt tartom, hogy igenis tartozik. Az osztrák indokolásban világosan benne van: *(olvassa)* »Der hier vorliegende Entwurf des Gesetzes und der zur Vorlage im ungarischen Reichstage bestimmte Gesetz-Entwurf sind demnach das Ergebniss der Vereinbarung der beiderseitigen Regierungen.«

T. ház! Ez, a mit itt mondanak: vagy igaz, vagy nem igaz. Ha igaz: akkor miképen történhetett az, hogy elfogadott egy oly törvényjavaslatot a t. minister úr és hozzájárult ahhoz, melyet az országra nézve károsnak tart? Ha pedig nem igaz: akkor itt az osztrákok valótlanságot mondanak és akkor kötelessége a t. minister úrnak azért a valótlanságért őket felelősségre vonni. Ez az ország méltóságában áll és igenis ide tartozik. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Felhozta a t. igazságügyminister úr azt is, hogy ez nem közös intézmény, mert hiszen a bírákat nem a közös ministerek nevezik ki. Én azt hiszem, ennek a kérdésnek nem ez képezi a döntő criteriumát; hanem az, hogy itten alakíttatik egy közös testület, mely magyar emberek felett ítél, magyar jogviszonyokat állapít meg és a mely testületben magyarok esetleg kisebbségben vannak. És ez a definitio, t. ház, nem az én definitiom, hanem Deák Ferenczé. Én tehát mindennek alapján kénytelen vagyok constatálni azt, hogy ezen törvényjavaslat egy új közösügyet képez és ennek következtében egy újabb érintkezési ponttal több Ausztriával és előmozdítja a szorosabb kapcsolatot.

Felhozatik, t. képviselőház, az, hogy mit féltjük mi államiságunkat, hiszen azt veszély nem fenyegeti. Én állítom, hogy igenis fenyegeti veszély. Magyarország Ausztriával foederalis viszonyban van; és én nem tudok foederalis viszonyt, a hol a status-quo fönmaradt volna *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)*, a hol az összeköttetés nem lett volna vagy szorosabb vagy lazább. A t. igazságügyminister úr tegnap felhozta Svájcznak és Amerikának példáját: ott is az összeköttetés sokkal szorosabb lett. És ennek megvannak nálunk is a nagy veszélyei és indokai, igen egyszerűen azért, mert az egész világnak az áramlata efelé terjed; és azonfelül Ausztriának megvan a közös intézményekben határozott praeponderentiája; és másrészről mindezen közös intézmények az egységesség szellemében vezettetnek, részint a mult traditioinál fogva, részint pedig, mert az osztrákok a, menynyiben nekik befolyásuk van, ezen értelemben befolyásolják annak szellemét, a mit, gondolom, a törvényjavaslatnak indokolása is bizonyít.

Épen azért, t. képviselőház, minden ilyen érintkezési pont szaporítja a szorosabb csatlakozás veszélyét. Azok az érintkezési pontok szálakká fejlődnek; azok a szálak erősebb kötelékekké tömörülnek; és azok a kötelékek ismét, mondhatnám egy vas-abroncscsá keményűlnek, mely az ország szabad mozgását megbénítja.

Hisz az elmúlt időkben is az ország mindig azért volt kénytelen erőszakhoz apellálni, mert azokból a kötelékekből, a melyekben biztosítékait kereste, bilincsek és békók váltak. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Én, t. képviselőház, mivel nem akarok conflictust, hanem fenn akarom tartani az alkotmány integritását: azért nem fogadom el a törvényjavaslatot, hanem hozzájárúlok t. barátom gr. Apponyi Albert határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés és éljenzés a baloldalon. Felkiáltások: 5 percznyi szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést 5 perczre felfüggesztem!

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak helyöket elfoglalni, az ülést folytatjuk. Csatár képviselő urat illeti a szó.

Csatár Zsigmond: T. ház! Azon nagy és megczáfolhatatlan tényekből álló ellenzéki beszédek után, melyek e törvényjavaslattal szemben elmondattak, nagyon kényes és nagyon nehéz az én helyzetem; mert érzem, tudom, hogy én azon érveknél nagyobbakat, erősebbeket, döntőbbeket felhozni képes nem vagyok. Ha mégis felszólalok, t. ház, kérem ezt annak tulajdonítani, mert akkor, a midőn először kisértetik meg 370 esztendő óta, hogy a magyar igazságszolgáltatást törvénykönyvileg beczikke-

Digitized by Google

lyezve kiszolgáltassuk az osztrákoknak, egy ilyen szomorú esetnél tétlenül nem maradhatunk. *(Igaz! a szélső baloldalon.)* Egy ilyen szomorú esetnél tiltakoznunk kell hazafias érzésünk egész erejével. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Én azt hiszem, hogy a t. háznak ministeri székein a magyar királyi kormánynak a ministerei ülnek; és azt hiszem, hogy ez a parlament nem Ausztriának a parlamentje.

Csanády Sándor: Nincsen benn minister! *(Felkiáltások a szélső baloldalról: Jobb, ha nincs! Zaj.)* Nincs benn magyar minister, legalább horvát lenne benn. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Csatár Zsigmond: Én azt hiszem, t. képviselőház, hogy senki jobban nincsen hívatva a magyar közjogot a maga tisztaságában a Lajthántúl is biztosítani, mint épen a magyar kormány a magyar parlamentben; mert ennek ez a kötelessége, ez a hivatása; s ha ezt nem teljesíti, ez ellen nekünk felszólalnunk nemcsak szükséges, de elodázhatatlan kötelességünk. És íme, t. képviselőház, azt találjuk és fájdalommal constatáljuk, hogy úgy a magyar királyi kormány, mint a magyar parlament többsége azon vannak, hogy egy oly törvényjavaslatot emeljenek törvényerőre, a mely, ha egyszer a magyar törvénykönyvbe beczikkelyeztetett, bizonyára gondoskodni fognak a lajthántúli urak — kik jobban istápolják a saját érdekeiket, mint mi istápoljuk a mieinket — arról, hogy addig, míg ez a szövetség tart, a magyar törvénykönyvből ez a ránk gyászos hatást gyakorló törvény ki ne töröltessék.

Azzal indokolja a t. igazságügyi bizottság ezen a magyar igazságügynek szerintem szégyenfoltját képező törvényjavaslatot, hogy ez az 1867. évi XII. törvényczikkből következik. Hát, t. képviselőház, minden olyan dologra, a melyet a magyar állam senki által el nem vitatható jogainak közössé tételére czélzólag szándékoznak keresztülvinni, az 1867 : XII. törvényczikket kell alkalmazni? Azt kell mondani, hogy a jogok feladását már beczikkelyezett törvény parancsolja? Én ezt ezennel ünnepélyesen megczáfolom és kijelentem, hogy én az 1867 : XII. törvényczikkből kifolyólag az ilyen törvényjavaslatnak az előterjesztését semmi tekintetben jogosúltnak el nem ismerem. Mert feltéve, de meg nem engedve, t. képviselőház, hogy még ha úgy állana is a dolog, a mint azt az igazságügyi bizottság és az igazságügyi kormányzat előterjeszti a törvényjavaslat indokolásában: hát azért van az igazságügyi bizottság és azért van az igazságügyi kormány, hogy azt az 1867 : XII. törvényczikket, mint a Mahomed koporsóját tekintse, mintha attól eltérésnek helye nem volna; hogy ne fejleszsze, hanem mindig nagyobb mértékben feladja?

Az ilyen eljárást nem vártam az igazságügyminister urtól, a ki ellenzéki korában arra oktatott bennünket, hogy a nemzeti jogokat fejleszteni kell és a Deák-párt által alkotmányos helyzeten kivül kényszerhelyzetben megteremtett közösügyeket is mielőbb úgy kell berendezni, hogy a nemzet függetlenségét biztosító attributumok helyreállíttassanak; de nem arra oktatott, hogy a közösügyeket megtoldjuk.

Sajátszerű jelenség az, t. ház, hogy a magyar királyság legszentebb jogait az osztrák császársággal szemben nekünk örökösen védenünk kell; és azok, a kik hivatva volnának életük árán is megmenteni mindazt, a mi nemzeti, azok iparkodnak a magyar király jogait az osztrák császárságnak egyenkint feladni.

Hiszen ez oly sértő helyzet, hogy az ember arczába szalad a vér és gondolkodni kezd, hogy a nemzet capitoliumában van-e, a hol az igazságról van szó; vagy oly testületben, melyben nem törődnek semmit a nemzeti jogokkal? Ebből nem következik az, mintha azt akarnám mondani, hogy a magyar király ő Felségét az osztrák czászárral összeveszítsük, vagy mintha a magyar államot az osztrák állam fölé akarnám helyezni; hanem, hogy a mi jó az osztrákoknak, az jó nekünk is és ha már annyira beszélgetik azt a paritást, ne jőjjön a kormány ide ilyen javaslatokkal és ne támogassa azt tudományával az előadó úr, hogy ebben a magyar nemzet igazságügyi souverainitása teljesen helyre van állítva; mert hisz Beőthy Ákos t. képviselő úr felmutatta még a pecsétet is, és ebből az következik, hogy egyáltalán az a bíróság, mely a magyar honosok felett dönteni fog, nem magyar törvények alapján hoz ítéletet, hanem úgy, a mint azt a közös külügyministeriumban a lajthántúli népek érdekében megírták. Hiszen Bachnak és Schmerlingnek nem lett volna egyébre szüksége, mint arra, hogy mi egyenként adogassuk fel ily módon jogainkat. De akkor még kurucz természetünk volt, összetartottunk és a közügy érdekében mindent elkövettünk, hogy az ország függetlenségét minden téren megóvjuk. Ma úgy látszik, a modern társadalomban élünk, az emberek nem gondoskodnak az unokák számára, hanem csak máról-holnapra: a ki hátul marad, tegye be az ajtót. Mi itt az ellenzéken úgy gondolkodunk, hogy a nemzeti jogokat semmiképen feladni nem szabad; és meg vagyok róla győződve, hogy ha a t. többséget ez a szellem megszállná, ha a t. kormány ily szellemben érvényesítené befolyását és a magyar király jól felfogott érdekében őt ily irányban látná el tanácscsal: jogainkat sikerülne is keresztülvinni. De van egy nagy szerencsétlen-

Digitized by Google

ségünk — nem tudom, hogy sokan képezünk-e kivételt — az, hogy mihelyt a magasba jutunk és ott bizonyos kényelemben részesíttetünk, megfeledkezünk arról, a miről megfeledkezni semmi körülmények közt sem szabad: a nemzet múltjáról, a közjó tiszta felfogásának megvalósításáról és nagyon könnyen meghajlunk azon férfiak előtt, a kiktől pedig okunk van tartózkodni, mert 370 év arra tanított bennünket, hogy onnan felülről nem jő sohasem áldás és felvirágoztatás Magyarországra.

Végig olvastam Bokross Elek képviselő úr szépen összeállított, tudományosan elkészített beszédét, a melyből meggyőződtem arról, hogy a képviselő úr nagyon sokat tanult és a maga szakmájának, mint ügyvéd, teljes tudatában van és rendelkezik a szó hatalmával. De engedjen meg a t. képviselő úr, ezen sok érdeme daczára is nagyon elszomorított beszédével, mert egy dolgot nem találtam meg beszédében: és ez a magyar függetlenségi eszméhez való ragaszkodás, mely kell hogy minden magyar embert lelkesítsen. Úgy vagyok meggyőződve, t. ház, hogy ha már erre a consuli bíróságra szükség van: ezt úgy kell felállítani, a mint azt gr. Apponyi Albert t. képviselő úr az ő határozati javaslatában proponálja, hogy t, i. ott magyar bírák legyenek és magyar államhatalom alatt álljon az a törvényszék; tehát inkább ejtsék el ezt a törvényjavaslatot. Hadd uralkodjék törvénytelen alapokon tovább az a consulatus, mely eddig is uralkodott. Legalább a magyar törvénykönyben a közösügyeket egygyel nem fogjuk szaporítani és a mit a jelen viszonyok meg nem adnak, biztosíthatja azt egy közeljövő. De ha egyszer be fogjuk a törvénykönyvbe írni: akkor onnan többé ki nem törölhetjük, míg ez a viszony tart. Sőt attól tartok, hogy ily igazságügyi bizottsági jelentések alapján jogainkat egymásután el fogjuk közösíteni.

Az ország mondhatni általában véve nagy örömmel üdvözölte Szilágyi minister urat — oly bizonytalan ellenzéki állapotából történt ministeri kinevezésekor. Azt hitték sokan, hogy ez az úr, midőn a kormányba belép, hogy ez az úr *(Derültség a szélső baloldalon)*, midőn minister lesz, meg fogja valósítani a hozzá kötött reményeket, teremt oly igazságszolgáltatást, mely mintaszerű lesz és oda fog hatni, hogy Magyarországnak közjogából kifolyó jogait mentől előbb visszaszerezze Ausztriától, hogy a lehetőség határain belől állami háztartásunkat a magyar király hozzájárulásával rendezhessük be. Ez volt a hit, a meggyőződés. Én ugyan nem biztam benne. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Nem biztam benne elejétől fogva és megmagyarázom az okát, hogy miért nem bíztam. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Mert arról győztek meg az előző példák, hogy ugyanazokban a t, urakban, a kik mint ellenzéki képviselők szerepeltek s pártjukat elhagyva bejutottak a ministeri székbe, vagy más magas hivatalokba, rendesen csalódott a közönség. Talán nem is kell messze példát keresni. Itt van a kereskedelmi minister úr elődje. Bizony az egyesült ellenzék nem nagyon örvendezett annak, hogy ő nevelte fel ministernek. Igy van most is a t. egyesült ellenzék. Egy tagja kivált közülök és lett igazságügyminister és bizony nem örvendeztette meg ezzel a t. egyesült ellenzéket. Én bizony nem osztozkodtam az igazságügyi minister úr személyéhez kötött reménységben. De különben is semmi tekintetben sem nézhetem bizalommal a ministeri székbe való meghívását; mert az a férfiú, a ki elveknek az árán jut oda, a ministeri székben áldást-hozó ténykedést elkövetni nem fog, mert szemére lobbantják, hogy emlékezzél vissza, mi voltál és mivé lettél. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

T. ház, megvallom, hogy egyáltalán nem értem, hogy a t. igazságügyminister úr milyen jogczímen és minő érzületből mer valamely ellenzéki képviselőt megleczkéztetni. Teheti ezt a kormány pártjával szemben, a kik contradictióban nincsenek politikai carrière-jökkel, de hogy épen a minister úr tehesse ezt, nem tartom ildomos dolognak.

Hiszen, t. ház, ki ne emlékeznék arra, a mikor a közigazgatási kiegyezés és a boszniai occupátio volt szőnyegen, a midőn az igazságügyminister úr is ellenzéki volt és mondhatom, hogy erősen tudta pattogtatni a hatalom ostorát a kormánypárton maradt képviselőkkel szemben.

T. ház az egyesült ellenzék egyik tagja 3—4 évi ott időzése után egy szép napon arra a gondolatra jutott, hogy miért várjon addig mig az ellenzék többségre és diadalra vergődik, hiszen ő most él és kérdés, hogy élni fog-e 5 év mulva. Hogy tehát élvezze a jelen pillanatot *(Élénk derültség a szélső baloldalon)*, egy szép reggelen arra ébredtünk, hogy a t. képviselő úr átcsapott a kormány pártba, egy másik napon pedig arra ébredtünk, hogy a t. képviselő urat, hogy a jelent élvezhesse, államtitkárrá nevezték ki.

De mielőtt államtitkárrá kineveztetett volna, ennek a derék úrnak szereplését istenben boldogult Somssich Pál úr e házban szóba hozta és meglehetősen meg is rótta. Erre aztán védekezett Lukács Béla úr s ez annyira felboszantotta a mostani igazságügyminister urat, hogy Lukács Béla után felvette a szót és a következőkben adta tudtára, hogy mi a politikai ildomosság. *(Olvassa:)* »Szilágyi Dezső: A Dráva folyam szabályozására nézve, a melyre t. barátom Somssich Pál észrevételeket tett, valamint azon apró kérdésre nézve, a melyet a költségvetési előirány-

Digitized by Google

zat technicus kitételére, a horvát-magyar dologra nézve mondott, én teljesen hozzájárúlok azon véleményhez és azon hitben élek, hogy a t. közlekedési minister úr figyelembe fogja venni ezen észrevételeket, a melyek különben is a közérdeknek megfelelnek. E mellett azután t. ház, midőn röviden csatlakoznám ezen felszólaláshoz, engedjék meg, hogy arra nézve, a mit az előttem szólott képviselő úr mondott és a mi egyenesen a felszólalás érdeme szerint minket ezen az oldalon érint, röviden és egyszerűen feleljek.

A t. képviselő úr azt mondja: igen nyugodt. Hát megvallom, hogy ez reám nézve tökéletesen közönyös. De azután, hogy a t. képviselő úr nem képes a maga lépését máskép indokolni, mint hogy a többiek ellen vádat formál, a kikkel eddig együtt működött, mert minden mentegetése önmagának csak abban az esetben állhat meg, ha többiek ellen bizonyos politikai megrovást foglal magában: ez aztán mindenesetre kissé nyugtalanító helyzet a képviselő úrra nézve, mert jele annak, hogy oly valami téren áll a képviselő úr, a hol azt a mire ő törekszik, tudniillik eddigi működésétől jelen terét elválasztani teljes lehetetlenség.

Hát a t. képviselő úr egyetlen-egy nagy dolgot mondott és megvallom, hogy ezen okot plausibilisnek tartom t. ház előtt; de ezen nagy okot ismételtem ma is s ezen nagy ok abból áll, hogy azt mondja: ő két kérdésben képezett a kormánynyal szemben ellenzéket, illetőleg, miután ez fejére és legtöbb tagjára teljesen folytatása a réginek, tehát a jelen kormány ellen is: egyik a közgazdasági kiegyezés volt, másik a boszniai politika; miután pedig ezek bevégzett tényekké váltak, nincs többé elvi alap ezen kormány ellen, az ellenzék folytatására. Ez sommája és lényege a képviselő úr állításának. Örűlök, hogy ezt mint szavainak helyes visszaadását a képviselő úr elfogadja.

Hát t. képviselő úr erre csak egyet kívánok megjegyezni. Ha a t. képviselő úr azt tartja, hogy mihelyt egy dolog, a mit valaki ellenez, bevégzett ténynyé válik, mindjárt át lehet menni az azt létrehozó kormányhoz és pártolni azt a kormányt, a mely azt tette: midőn a berlini szerződés beczikkelyeztetett és az által az occupatio jóváhagyatott, mért nem ment át akkor azonnal? Mert azt várta a képviselő úr« — és ez a java — »hogy talán van még jövő az ellenzéken is. Azért nem akarta ezt a helyet elhagyni. Tehát valami olyan ok vezette a képviselő urat — és én egyáltalán nem keresem azt — a melyet nem akar itt a házban nyíltan megvallani.«

Itt azután következnek a többi részek, a melyeknek felolvasását feleslegesnek tartom s ezt is csak arra nézve hoztam fel t. ház *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon)*, hogy Szilágyi minister úrnak nem észszerű és nem czélszerű *(Nagy derültség a szélsőbalon)* az ellenzéki képviselő urak támadásait visszavagdalni akarni; de különben is, engedelmet kérek, azt hiszem, hogy e házban mindenkinek egyforma mértékkel kell mérni *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* s hogy itt nincs megkülönböztetés, bár lehet, hogy az egyik képviselőnek véghetetlenül hatalmas a dialecticája, a másiknak érvei olyanok, melyek megdönthetetlenek s lehet, hogy egy harmadik képviselő gyöngébben oldja meg hivatását, de van szive, hogy őszintén hazája javára szentelje életét; azért kicsinyelni még sem szabad s úgy beszélni, mint a minister úr az imént, hogy »nagy hangú, nagy szájú«. *(Nagy derültség a bal- és szélső baloldalon)* Engedelmet kérek t. ház, az talán még sem járja, lehetett ezt tenni professor korában a cathedráról; de jegyezze meg a minister úr, hogy a ministeri székből ezt tenni nem lehet s én ezt sem Szilágyitól, sem bárkitől a világon el nem fogadom. *(Helyeslés a baloldalon)*.

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat, legyen szíves már a consuli bíráskodásról is szólni. *(Hosszantartó nagy derültség.)*

Csatár Zsigmond: Sokan azt hihetik, hogy én tulajdonképeni tárgyamtól eltértem. *(Élénk derültség.)* A mit mondtam, az szükségképeni folyománya volt az előttem elmondottaknak. Ha bevetődöm egy szép virágos kertbe, *(Derültség a szélső baloldalon)* és ott a virágok nemei különböző csoportokban vannak és nekem nem szabad elmennem egyik virágágytól a másikhoz, hogy egyes szép virágokat és leveleket összekössek: ugyan hogyan fog nekem sikerülni, egy szép csokrot összeszedni? *(Élénk derültség a szélsőbalon)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, hogy észrevételemre ne tegyen megjegyzéseket. A képviselő úr egy hosszú felolvasása után azt mondta: itt jön a java. Hát azt, a mi nem volt a java, kár is volt felolvasni. *(Élénk derültség.)*

Csatár Zsigmond: Az elnök úr intése iránt mindig tisztelettel viseltetem. Az iménti hasonlattal nem is akartam az ő szavait bírálni. Csak azt akartam mondani, hogy ha nem szabad egyik-másik esetre kitérnem, nem mondhatok oly beszédet, a minőt kell.

Most áttérek, vagy inkább visszatérek *(Derültség a szélső baloldalon)* tulajdonképeni tárgyamhoz. A kormánypárti szónok urak érzik, hogy e törvényjavaslat nekik sem kell. Csak egy a baj: muszáj! *(Derültség a szélsőbalon.)* Hisz csak egyetlen úri ember, Beksics Gusztáv képviselő úr kelt védelmére. Ez is sokkal okosabban cselekedett volna, ha hallgatott volna. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Az a példa, melylyel Beksics úr ki akart magaslani, az a phaedrusi mese, benne van minden elemi iskolai olvasókönyvben. Ezzel új dolgot nem mond; oly nagy, felvilágosodott embertől különb phaedrusi mesét várnék, sőt tőle mint írótól azt várnám, a mire Petőfi tanított bennünket. Ha ő e nézetnek adott volna kifejezést, azt hiszem nem szavazná meg e javaslatot.

Más hazában híven őrzik
Mindazt, á mi nemzeti,
Ősi kincsét a magyar nép
Elveti és megveti.

(Felkiáltások: Tovább!) Tovább nem merem mondani. *(Derültség a szélsőbalon.)*

A miről szó van, az nemzeti kincs, igazságügyünk egyik sarkpontja. A miről szó van, az nem közönséges dolog; ismét több lesz egygyel, a miért a késő unokák szemrehányásával fog a mai kor minden factora találkozni. Nem közömbös dolog az, hogy a magyar judicaturába osztrák bírák az osztrák külügyminister parancsszavára intézzék a hozzájuk fordúlók ügyeit. Azt mondhatják nekem, hogy eddig is úgy volt. Úgy volt, de rosszúl és a mi rossz volt, azt jóvá tenni kötelességünk. Az osztrák befolyás mindannyiszor, a mennyiszer Magyarországon alkotmányos epocha volt, az igazságügy terén hódítást tenni nem tudott. Ime most Magyarország igazságügyi kormányzata egyetértve az igazságügyi bizottsággal . . .

Veszter Imre: Ohó!

Csatár Zsigmond: Kivévén egyetlen tagját Veszter Imrét *(Derültség bal felől)*, be akarja hozni a magyar törvénykönyvbe, hogy abban az osztrák külügyminister is szerepeljen, még pedig mint döntő forum.

Megvallom őszintén, hogy idegeimben teljesen el vagyok keseredve *(Élénk derültség a szélsőbalon)*, hogy kétségbe esem nemzetem jövője felett. Oly könnyű vérrel, oly meggondolatlanúl, — vigyázni kell az embernek a szavára — *(Élénk derültség a szélsőbalon)* olyan könnyelmű felfogással surranunk át ily nagy horderejű, a jövőt tekintve beláthatatlan következményű törvényjavaslatok felett, a melyeknek pedig meglatolását éveken át kellene tanúlmányozni, mert más dolgok elközösítésénél épen erre a most elfogadásra ajánlott törvényjavaslatra fognak hivatkozni. De mi ezt nem teszszük. A minister mond nagy beszédet; az igazságügyi előadó úr valamennyi törvénye van a világnak, azt mind összehozza, beszél mindenféle nép törvényéről, csak a magyar közjogról nem: és bekövetkezik az az állapot t. ház, hogy a magyar törvénykönyvbe bevezettetik az osztrák császár külügyministerének a legfőbb hatalmi joga a consuli bíróságoknál. Én azt hiszem t. képviselőház, ha az ország bölcse tudta volna, hogy ily kezek fogják egykor intézni azt a dolgot, a melyet ő 1867-ben megteremtett, talán nem javasolta volna az 1867: XII. törvényczikk megalkotását. Hiszen nem az a hivatása a magyar kormánynak és a képviselőház többségének, hogy jogainkat egymásután feladják; hanem az, hogy még azokat is visszaszerezzék, a melyek nehéz viszonyok és körülmények közt elközösödtek. Mily nagy szerencse t. ház, hogy 1867-ben nem volt vasutügyi politikánk. Legyen biztos a t. ház az iránt, hogy ha akkor nekünk vasutügyi politikánk lett volna, sohasem részesültünk volna a zona áldásaiban.

Sőt többet mondok; gondoskodott volna az a kapzsi, előrelátó, mindig csak a magyar pénzzel zsebeit megtömni szerető bécsi irányzat *(Élénk derültség)*, hogy a vasuti politikában is meg legyen kötve a magyar kéz.

Ez, t. ház, így van, s méltóztassék elhinni, nagy szerencse ránk nézve, hogy akkor még ez a kérdés oda fenn előhozhatónak nem látszott s most nem tisztelhetné Baross Gábornak igazán kimagasló politikai alakját a nemzet és ő sok vívmányt nem tudna keresztülvinni a magyar kereskedés, ipar- és földmívelésügy felvirágzása tekintetében, mert akkor az osztrákok gondoskodtak volna arról is, hogy megfojtsák vasuti politikánkat is T. ház! Én nem szeretem a közös dolgokat, mert van a magyarnak egy közmondása, hogy »közös lónak . . . .« *(Zajos derültség.)* Következésképen azt hiszem, hogy nekünk oda kell törekednünk bármi áron is, hogy ezen 48-as politikának, támogatva az egyesült ellenzék által is, a nemzetet boldogító törekvése minél hamarább érvényesüljön. Meg vagyok arról győződve, hogy ebből az országból mindaddig, míg közösügyek lesznek, egy nagy hatalmas és erős ország kifejlődni nem fog. Én, t. ház, kijelentem őszintén, hogy én a magyar királyságnak és így a magyar királyi felségnek törhetetlen, hűséges jobbágya vagyok; de épen azért, mert így érzek és gondolkodom, azt akarom, hogy a magyar király mindazon attributumokat állítsa helyre, melyek a magyar királyságot hatalmassá és függetlenné teszik.

Én azt hiszem, hogy ezzel, valami nagy követeléssel nem járúlok a t. ház színe elé, hiszen ezt követelni minden józan magyar embernek kötelessége.

Meg vagyok győződve, hogyha a ministeri padokon olyan tanácsosok ülnének, a kik a királyi felségnek ilyképen mondanák meg, hogy mivel tartozik a magyar király a magyar királyságnak, mindezen kívánalmak teljesülnének.

Csanády Sándor: Én is azt hiszem!

Csatár Zsigmond: És azt kell hinnem, hogy az igazságügyminister úr nem oldotta meg

Digitized by Google

híven feladatát ezzel a törvényjavaslattal szemben, hogy sem a koronatanácsában, sem ő Felsége előtt nem mutatott rá azon veszélyekre, melyek ezen törvényből a közel-jövőben fognak kiáradni.

Csanády Sándor: Én is azt hiszem!

Csatár Zsigmond: Mert különben meg vagyok győződve, hogy ha ezt teszi, akkor ilyen kínos napokat a t. minister úrnak átélnie nem kellett volna, mint a melyeket át él, úgy, hogy maholnap egészen megsoványodik.

T. képviselőház! Én ezekben előterjesztettem mindazt, a mit előterjeszteni kötelességem volt, mert egy ilyen nagy horderejű közjogi kérdés megoldásánál szótlan nem maradhattam. Kötelességem volt, hogy tiltakozó szavamat felemeljem; jellemem, hogy megmondjam, mely aggályaim bírtak e javaslat meg nem szavazására; el kellett mondanom határozottan, hogy én e törvényjavaslatot a magyar judicaturára károsnak, vétkesnek és következményeiben beláthatlanúl veszélyesnek tartom és ezen az alapon a költségvetést nem fogadom el. *(Általános élénk derültség.)*

Lesz ám ebből költségvetés is. *(Derültség.)* Egyébiránt megesik, hogy az ember nyelve megbotlik, ne méltóztassanak tehát zokon venni, hogy egy kicsit elméláztam aggodalmaim közepette. *(Derültség.)*

Nem fogadom el a törvényjavaslatot, mert ismétlem, hogy én előre látom, hogy azt újabb követelések előterjesztése fogja követni és meglehet, hogy nemsokára találkozunk egy másik törvényjavaslattal, mely azt mondja, hogy nem kell az a sok parlament — mert ott a Lajthán túl úgyis bomladoznak a viszonyok — szükség lesz a többségre, arról pedig meg vagyok győződve, hogy ha ilyen ministerek lesznek, ilyen törvénynyel jönnek ide, mely azt mondja, hogy menjünk be, a Reichsrathba, mert hisz ott 10 frtot fizetnek: *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* ily módon aztán megszavazza a többség az osztrák Reichsrathba való bemenést és a t. többség az összmonarchia érdekében mindent meg fog szavazni, de mindent.

Nem fogadom el a javaslatot. *(Helyeslés a szélső. baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Az idő előrehaladt és még ma két teendője lévén a t. háznak, azt hiszem méltóztatik beleegyezni, hogy a tanácskozás folytatását a holnap d. e. 10 órakor tartandó ülésre halasszuk. *(Helyeslés.)*

Az igazságügyminister úrnak van most egy előterjesztése, mely után a főrendiháztól érkezett izenetet a házszabályok értelmében elő fogom terjeszteni.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslatot a háznak tisztelettel benyujtom és kérem a házat, hogy azt tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz utasítani méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Az igazságügyminister úr által benyújtott törvényjavaslat a hozzá-csatolt indokolással együtt ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni és előzetes tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz utasíttatik.

T. ház! Az ülés folyamán a főrendiháztól üzenet érkezett, melyet ezennel bemutatok: tudniillik a főrendiház 1. a Svájczczal 1891. évi deczember 5-én kötött állategészségügyi egyezmény beczikkelyezéséről, 2. az Olaszországgal 1887. deczember 7-én kötött és az 1888 : XV. törvényczikkbe iktatott kereskedelmi és hajózási szerződés felmondására megállapitott határidőnek meghosszabbítása iránt létrejött egyezmény beczikkelyezéséről, 3. a Mittelberg osztrák községnek a német birodalom vámrendszeréhez való csatolása iránt a német birodalommal 1890. deczember 2-án kötött egyezmény beczikkelyezéséről, 4. a métermérték behozataláról czímű 1874 : VIII. tcz. némely határozmányainak módosításáról szóló törvényjavaslatokat a képviselőház által megállapított szerkezetben módosítás nélkül elfogadta.

T. ház! E szerint a jelzett törvényjavaslatokra nézve a két ház között a teljes megegyezés létrejövén, e törvényjavaslatok legfelsőbb szentesítés végett hódoló tisztelettel fel fognak terjesztetni.

Elnök: Méltóztassék a jegyzőkönyv erre vonatkozó pontját mindjárt hitelesíteni, hogy az átküldhető legyen.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a jegyzőkönyv illető pontját).*

Elnök: Ha nincs észrevétel a jegyzőkönyv ezen pontját hitelesítettetnek jelentem ki.

A holnapi ülés napirendje meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

Digitized by Google

461. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 21-én, szombaton.

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja: 1, Udránszky Péter trencsén-várnai képviselő megbízó levelét; 2. a székesfehérvári törvényszék végzését Szendrey Gerzson képviselő bűnügyi perének megszüntetéséről. — Kérvények bemutatása. — A consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző ur fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a február hó 20-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Udránszky Péter, Trencsén vármegye kisucza-ujhelyi várnai választó-kerületében megválasztott országgyülési képviselő megbízó levelét.

Kiadatik tárgyalás és jelentéstétel végett az állandó igazolási bizottságnak.

Bemutatom továbbá a székesfehérvári királyi törvényszéknek 421/B. 891. számú jelentését, melynek kapcsán megküldi az okirathamisitás bűntettével vádolt Virág Péter és Szendrey Gerzson országgyülési képviselő elleni ügyben 5/B. 891. szám alatt hozott s jogerőre emelkedett megszüntetési határozatának hiteles másolatát.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom a selmeczbányai magyar királyi katholikus gymnasium tanári testületének Péch Antal —, a trencséni királyi katholikus főgymnasium tanári testületének Rakovszky Géza képviselő által beadott kérvényeit, melyekben a tanári fizetés felemelése iránt esedeznek.

Bemutatom végre Homok-Bödöge község 123 polgárának és T.-Vásárhely 100 polgárának Irányi Dániel —, Mező-Túr és Túrkeve városok polgárainak Papp Elek képviselő úr által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzat, illetve a tisztviselők szabad választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények kiadatnak tárgyalás és jelentéstétel végett a kérvényi bizottságnak.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs. Más előterjesztés sem lévén bejelentve, következik az indítvány- és interpellatios-könyv felolvasása.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítvány-, sem az interpellatios-könyvben újabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásúl vétetik.

Következik a napirend: a consuli bírásko-

Digitized by Google

dásról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása. Szólásra következik:

Balogh Géza jegyző: Horváth Lajos!

Horváth Lajos: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Egyike vagyok a t. ház azon tagjainak, a kik 1867-ben a kiegyezést elfogadták s az 1867 : XII. törvényczikket szavukkal és szavazatukkal létrehozták. Már maga ez a körülmény eléggé indokolja, hogy a folyamatban lévő vitában én is szót kérjek s én is tiltakozzam az olyan kisérlet ellen, mely egyéni nézetem és felfogásom szerint az 1867-iki kiegyezésnek nemcsak szellemével, hanem szövegével is merev ellentétben áll. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mert az ország jogai bármiként keletkeztek, bármily forrásból származtak is, azok megvédése minden honpolgárnak hazafias kötelessége; az alkotmány azon biztosítékainak védelme, melyek az 1867-iki kiegyezésben foglaltatnak, mégis első sorban azokra néz, a kik a kiegyezést létrehozták, vagy ahhoz utólag hozzájárultak. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* E szempontból igénybe kell vennem a t. ház szíves türelmét. Jól tudom azonban, — mert a dolog természetében fekszik — hogy a t. ház nem szívesen tűri a már egyszer vagy többször tüzetesen kifejtett tényállásnak, vagy a már igen jól elmondott érveknek, vagy ellenérveknek felmelegítését. Ismétlésekbe magam sem örömest bocsátkozom: nem fogok tehát a t. ház türelmével visszaélni és csak annak száraz és lehetőleg rövid indokolásra szorítkoznom, hogy miért nem fogadhatom el a törvényjavaslatot és miért járúlok gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam határozati javaslatához *(Halljuk! Halljuk!)*

Felemlíttetett már a vita folyamán s nézetem szerint be is bizonyíttatott, hogy a törvényjavaslat több lényeges hibában szenved. E lényeges hibák közűl két cardinális hiba emelkedik ki. Egyik az, hogy a törvényjavaslatban körűlírt consuli bíráskodás által új közös intézmény ékeltetik alkotmányunkba, tudniillik a consuli bíráskodás közössége, úgy az eljárás, mint a forumok tekintetében, és ez által Magyarország igazságszolgáltatási souverainitása sulyos sérelmet szenved. *(Igaz! Úgy van a bal- és szélső baloldalon.)*

A másik az, hogy e törvényjavaslat a ministeri felhatalmazásnak szokatlan módját és mérvét honosítja meg.

Főleg e két szempont az, a melyért én e törvényjavaslatot el nem fogadhatom. E két hibával kell tehát röviden foglalkoznom. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. kormány a törvényjavaslat megalkotásánál és az igazságügyi bizottság a törvényjavaslat revisiojánál nézetem szerint téves praemissából indúlt ki. E téves praemissából kiindúlva úgy a kormánynak, mint az igazságügyi bizottságnak szükségképen azon végeredményre kellett jutnia, a mely a törvény intézkedéseiben, mint kötelező jogszabályokban kifejezésre jut. E szempontból — és ezt senki sem tagadja, legkevésbbé én — a törvényjavaslat teljesen következetes alkotás. Az a kérdés tehát: vajjon az a praemissa, az az alaptétel, a melyből a kormány kiindúlt, helyes-e; Magyarország alkotmányos közjogi és belkormányzati önállóságával összeegyeztethető-e, vagy nem?

A t. kormány abból az alaptételből indúl ki, hogy tekintettel a nemzetközi szerződésekre, a melyek a consuli bíráskodást a consuli kötelékbe utalják, és tekintettel az 1867 : XII. tcz. 8. §-ára, melynek értelmében — a mint a bizottsági jelentés mondja — a consuli szervezet kétségtelenül közös organismus: a consuli bíráskodás elsőfokban nem lehet más, mint közös.

Én ez alaptétel tüzetes czáfolatába nem bocsátkozom, mert gróf Apponyi t. képviselőtársam s utána többen e padokról fényes beszédekben megdöbbentő érveléssel már kimutatták e tétel tarthatatlanságát. De lehet, sőt kell nekem is ez érvek gazdag tárházából annyit kölcsönöznöm, a mennyi álláspontom igazolására elkerűlhetetlenűl szükséges.

Az 1867 : XII. tcz., t. ház, egy szokatlan szövegű törvény; szokatlan szövegű annyiban, a mennyiben e törvényben nemcsak positiv intézkedések foglaltatnak; hanem bennfoglaltatik ez intézkedések indokolása is. Ebből az indokolásból világosan kitűnik az az alap, az a vezérelv, a melyből annak alkotója, Deák Ferencz, kiindúlt; világosan kitűnik az a szellem, a mely őt a szöveg megállapításánál vezérelte. Tekintettel a házban hallott közjogi elméletekre és fejtegetésekre és tekintettel azon érzék-hiányra, a mely közjogunk subtilitásaira nézve, úgy benn e házban *(Igaz! Úgy van! bal felől)*, mint künn sajnosan észlelhető *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbal vegyes helyein)*: talán nem teszek rossz szolgálatot az ügynek, ha a t. ház kegyes engedelmével felolvasom az 1867 : XII. tcz.-nek első négy szakaszát. *(Halljuk Halljuk! Olvassa)*: »1. §. Azon kapcsolat, mely egyrészről a magyar korona országai, másrészről ő Felségének több országai és tartományai között jogilag fennáll, az 1723 : I. II. és III. törvényczikkek által elfogadott pragmatica sanctión alapszik.« »2. §. Megállapítván ez ünnepélyes alapszerződés a Habsburg-ház nőágának trónöröklési jogát, kimondotta egyszersmind, hogy azon országok és tartományok, melyek a megállapított öröklési rend szerint egy közös uralkodó alatt állanak, felosztathatlanúl és elválhatlanúl együtt birtoklandók. E határozottan ki-

Digitized by Google

mondott elv folytán a közös biztosság együttes erővel leendő védelme és fentartása oly közös és viszonyos kötelezettség, mely egyenesen a pragmatica sanctioból származik.« »3. §. De ezen megállapított kötelezettség mellett határozottan kikötötte a pragmatica sanctio azon feltételt is, hogy Magyarország alkotmányos közjogi és belkormányzati önnállása sértetlenül fentartassék.« »4. §. E két alapeszmét tartotta szem előtt a magyar országgyülés azon viszonyok meghatározásánál, melyek Magyarországot a közös fejedelem uralkodása alatt álló többi országokkal közösen érdeklik. S valamint egy részről kész volt Magyarország a multban s kész leend jövendőben is mindenkor teljesíteni mindazt, a mit a pragmatica sanctio szerint a közös biztosságnak együttes erővel védelme és fentartása mulhatatlanúl megkíván: úgy másrészről oly kötelezettségeket, melyek e czélon túlterjednek s annak elérésére nem elkerülhetlenül szükségesek, magára nem vállalhat.« *(Élénk helyeslés a bal- és szélső balon.)*

Mit kíván meg mulhatatlanúl a közös biztosságnak ezen együttes védelme? azt mondják a következő szakaszok, különösen a 8. §., félre nem magyarázható praecisióval, a közös és együttes védelem egyik eszközére, a külügyek czélszerű vezetésére nézve. A 8. §. szerint közösek azok a külügyek, melyek az ő Felsége uralkodása alatt álló összes országokat együtt illetik. Ennélfogva a közös monarchia diplomatiai és kereskedelmi képviseltetése a külföld irányában; és közösek a nemzetközi szerződések tekintetében felmerülhető intézkedések. Sem több, sem kevesebb. Közös tehát a consuli ügy a kereskedelmi képviselet tekintetében; közös közeg a consul, mint kereskedelmi képviselője a monarchiának a külfölddel szemben *(Igaz! Úgy van! bal felől)*; közös a consuli szervezet, a mennyiben ezen czélnak áll szolgálatában *(Igaz! Úgy van! bal felől)*; de nem közös a consul, mint bíró *(Élénk helyeslés bal felől)*, nem közös a szervezet, a mennyiben a bíráskodásnak áll szolgálatában *(Élénk helyeslés bal felől)*, és nem közös a bíráskodás, mint a consul egyik mellék functiója *(Igaz! Úgy van! bal felől)*; mert a monarchia két államának honosai közt felmerült vitás kérdések elintézése, s a monarchia két állama honosai által elkövetett büntetendő cselekmények megtorlása nem külügy, nem a nemzetközi szerződések uralma alá eső ügy, hanem a monarchiának belügye *(Igaz! Úgy van! bal felől)*, tudniillik egyfelől az osztrák császárnak, másfelől az alkotmányos magyar királynak jurisdictioja, egyfelől az osztrák, másfelől a magyar honosok irányában. *(Igaz! Úgy van! bal felől)*. És ehhez — a mennyiben ez a bíráskodás a consuli kötelékben gyakoroltatik — a nemzetközi szerződéseknek absolute semmi köze nincs.

A midőn tehát e törvényjavaslat a bíráskodás közössége által egy új közös intézményt — mondjuk — egyezményt vagy szerződési feltételt beékel alkotmányunkba: megsérti az 1867:XII. t.-cz. 3. §-ában kikötött azon főfeltételt, hogy Magyarországnak alkotmányos közjogi és belkormányzati önállósága sértetlenül fentartassék. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Mert, t. ház, az igazságszolgáltatás souverainitása, minden önálló államnak, tehát az önálló Magyarországnak is elvitázhatatlan és elengedhetlen attributuma. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Hogy ne idézzék régibb törvényeket, itt van az 1869 : IV. tcz., a mely világosan a következőket mondja *(olvassa)*:

»1 ször. A bírói hatalom ő felsége a király nevében gyakoroltatik.

2-szor. Az ítélő bírákat az igazságügyminister ellenjegyzése mellett a király nevezi ki.

3-szor. A bíró a törvények, a törvény alapján keletkezett és kihirdetett rendeletek, a törvény-erejű szokás szerint tartozik eljárni és ítélni, és

4-szer. Senkit illetékes bírájából elvonni nem szabad«.

A ministeri javaslat — egyéni nézetem szerint — könnyű szerrel túlteszi magát valamennyi föltételen; mert a consuli bíráskodásnál, a mint az a törvényjavaslatban megállapíttatik, nem a magyar király által a magyar igazságügyminister ellenjegyzése mellett kinevezett külön consuli bíró, vagy a magyar király által az igazságügyminister ellenjegyzése mellett bírói jelleggel felruházott consul fog ítélni; hanem ítélni fog a császár és király, tehát a közös uralkodó által kinevezett consul, mint olyan. Ítélni fog nem a magyar király nevében, hanem a közös uralkodó nevében, és ítélni fog a magyar törvények szerint, de csak eddig a meddig a t. kormánynak tetszeni fog. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A második fokban ítélni fog egy vegyesnek nevezett, de lényegében közös főtörvényszék. Ezen főtörvényszéknél már lesznek a magyar király által az igazságügyminister ellenjegyzése mellett kinevezett birák is; de ezek a bírák nem külön senatusban fognak ítélni, hanem együtt egy közös tanácsban; és ítélni fognak nemcsak a magyar és osztrák honosok között, hanem magyar és magyar honosok között felmerült vitás kérdésekben is, és ítélni fognak nem a magyar király, hanem a közös uralkodó nevében. A magyar honos fölött tehát ítélni fog egy olyan bíró, a kit a közös uralkodó nevez ki, és ítélni fog nem a magyar király, hanem a közös uralkodó nevében.

Ezek száraz tények, t. ház, de hosszabb commentálásra nem szoruló tények és legalább nekem sokkal hangosabban beszélnek, mint bár-

Digitized by Google

minő körmönfont eszme- és szellemdús fejtegetések. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélsőbalon.)*

Áttérek most, t. ház, azon második cardinalis hibára, mely engem arra ösztönöz, hogy ezt a törvényjavaslatot visszautasítsam, tudniillik a törvényjavaslat 10. és 12-ik szakaszában körülírt felhatalmazásra. *(Halljuk! Halljuk!)*

Arra, t. ház, volt sok eset, hogy a törvényhozás a kormányt, vagy egyes ministereket felhatalmazott arra nézve, hogy a jogélet terén bizonyos intézkedéseket, mint kötelező jogszabályokat életbe léptethessenek. Arra is volt példa, hogy a kormány, vagy minister felhatalmaztatott, hogy az általa már életbe léptetett jogszabályokat módosíthassa, kiegészíthesse és hatályon kivül helyezhesse. De arra nézve még nem volt példa, hogy a törvényhozás akár a kormányt, akár valamelyik ministert arra hatalmazta volna fel, hogy azt, mit a törvényhozás mint törvényt megalkotott, azon jogszabályokat, melyeket kötelezőknek kijelentett, a kormány, vagy minister tetszése szerint hatályon kivül tehesse. *(Igaz! Úgy van! bal felől).*

Már pedig, t. ház, mit mond a törvényjavaslat 10. szakasza. E szakasz első bekezdése így szól: »A consuli bíróságoknál a magyar honosok jog- és cselekvési képessége és családi jogai, ideértve az atyai hatalmat, a gyámságot és gondnokságot, valamint a házassági vagyonjogot is; továbbá valamely elhunyt magyar honos után az öröklési jog — ideértve a hagyatéki eljárást is — végre a magyar honosok által elkövetett büntetendő cselekmények, azon törvények és szabályok szerint ítélendők meg, a melyek az állam azon részében vannak hatályban, a melyben az illető magyar honosnak községi illetősége van, illetőleg volt«. Tehát ez a szabály. Az 5-ik bekezdése pedig így szól: »A magyar kir. ministerium a fenforgó nemzetközi és sajátszerű helyi viszonyokra való tekintettel a szükséghez képest bármikor elhatározhatja, hogy a jelen szakasz első bekezdésében felsorolt jogviszonyokat tárgyazó törvények és szabályok kiegészíttessenek, módosíttassanak, vagy hatályon kivül helyeztessenek«.

Mit tesz ez, t. ház? Azt, hogy azok a törvények, melyek itt az első bekezdésben fölemlíttetnek, alkalmaztatni fognak addig, a meddig a kormánynak tetszeni fog. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Más szóval, a minister ezen hazai törvényeket ma életbeléptetheti, holnap módosíthatja, kiegészítheti, holnapután pedig hatályon kivül helyezheti. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Ez, t. ház, a törvényhozás akaratának oly teljes és szégyenletes alárendelése a ministeri akaratnak *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélőbalon)*, a melyre én normalis viszonyok között példát nem tudok és a melyet én a magam részéről meg nem szavazhatok. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon).*

A 12. §. így szól: »A consuli bíróságoknál jelenleg hatályban levő törvények és szabályok közül azok, a melyek a 10. §-ban felsorolt jogviszonyokat tárgyazzák, a magyar honosokra vonatkozólag hatályban maradnak.

Ezenfelül a m. kir. ministeriumal egyetértve és a közös külügyministerrel tartott értekezés után a 10. §-ban fel nem sorolt jogviszonyokra vonatkozó új törvényeknek és szabályoknak consuli bíróságoknál való hatályba léptetését, és ezeknek, valamint a jelen szakasz első bekezdésében hatályban hagyottaknak kiegészítését, módosítását és hatályon kivül helyezését elrendelheti«.

Mit tesz ez, t. ház? Azt, hogy ha a magyar törvényhozás új törvényeket fog hozni azon viszonyokra nézve, melyek a 10. §-ban felsorolva nincsenek: nem a törvényhozás fogja elhatározni, hogy ezen törvényeknek hatálya kiterjesztessék-e a consuli bíráskodásra és mily mérvben terjesztessék ki, hanem el fogja majd határozni a kormány. *(Igas! Úgy van! a bal és szélső balon)* Azt hiszem, ehhez sem kell hosszú commentár. És t. ház, ennek a meghatalmazásnak sulyát még neveli az, hogy a ministeriumot elhatározásában semmi, de semmi korlát sem szabályozza *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon)*; még csak arra nézve sincs intézkedés a törvényjavaslatban, hogy a kormány az általa koronként tett intézkedéseiről a törvényhozást azonnal értesítse.

De mégis — rectificálnom kell magamat — van egy korlát, tudniillik a 10. §. 7. bekezdése szerint, a külügyministerrel tartott értekezés, tehát oly közeggel tartott értekezés, melyre nézve a XII. tcz. 27. §-a azt mondja, hogy a közösügyek mellett sem egyik, sem másik résznek ügyeit nem viszi, azokra befolyást nem gyakorolhat.

T. képviselőház! Ha absolute lehetetlen lenne máskép megoldani a consuli bíráskodás függő kérdését, mint a hogy a törvényjavaslat megoldja: akkor a törvényjavaslatot lehetne védelmezni az opportunitas szempontjával, t. i. a fenforgó nehézségekkel és azzal, hogy a törvényjavaslatban körülírt megoldás mégis jobb, mint a tényleg fennálló sérelmes állapot. De nem lehet sem indokolni, sem védelmezni, legkevésbbé pedig megvédeni a törvényjavaslatot akkor, ha kínálkozik mód, mely szerint a kérdést megoldani lehet, *(Igaz! Úgy van! bal felől)* akként, hogy elég tétessék ugyan a helyzet követelményeinek, de elég tétessék az igazságszolgáltatási fenségjog követelményeinek is. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* És, t. ház, e mód meg van adva Apponyi Albert t. képviselőtársam

Digitized by Google

határozati javaslatában. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* E javaslat nem elvont elméletekből indúl ki, hanem számot vet a gyakorlati élet követelményeivel; számol t. i. azzal a két szemponttal, a melyre úgy a t. igazságügyminister úr, mint a t. előadó úr a fősulyt fektetik: t. i. számol a nemzetközi szerződésekkel, és az 1867: XII. tcz. 8. §-ával, a mely szerint, a mint mondám, a consuli szervezet a kereskedelmi képviselet tekintetében csakugyan közös organismus. Gr. Apponyi Albert javaslata a consuli bíráskodást a consuli kötelékbe beillesztett külön consuli bíróra, consuli kancellárra, illetőleg a bírói jelleggel felruházott consulokra ruházza. *(Helyeslés a baloldalon.)* Eleget tesz tehát a nemzetközi szerződésnek, a mely egyebet nem kíván, mint azt, hogy a consuli bíráskodás a consuli kötelékben gyakoroltassék; eleget tesz az 1867: XII. tcz. 8. §-ának is, a mennyiben a fegyelmi szabályokat úgy kívánja megalkotni, hogy a külügyministernek jogai, szemben a consullal, mint a külügyminister fenhatósága alatt álló kereskedelmi képviselővel, kellőleg érvényesülhessenek. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Eleget tesz a javaslat a gyakorlati élet követelményeinek is; mert habár elvül állítja fel, hogy a hazai jog szerint kell szolgáltatni az igazságot a magyar honosoknak: de megteszi a szükséges concessiot is, a mennyiben a hazai jog a viszonyok által indokolt vagy követelt eltérésekkel lesz alkalmazandó. Tehát nem mereven állítja fel a hazai jog uralmát, hanem odaállítja ugyan mint principiumot, de megadja a viszonyok által követelt kivételt. *(Helyeslés a baloldalon.)* De eleget tesz a határozati javaslat másfelől és egyszersmind azon feltételeknek is, a melyeket az ország igazságszolgáltatási souverainitása megkíván. Mert magyar honos felett csak ő Felsége, a magyar apostoli király ellenjegyzése mellett kinevezett bíró fog ítélni; és ítélni fog nem a közös uralkodó, hanem a magyar király nevében. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Megoldja továbbá a javaslat azt a nehézséget is, melyre oly nagy sulyt fektettek a túlsó oldalon, t. i. a competentia kérdését, kimondván azt, hogy a bírói illetékességet az alperes honossága szabályozza. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

És itt azután igen könnyen felelhetek Beksics Gusztáv t. képviselőtársam azon kérdésére, hogy hát hiszen a határozati javaslat szerint talán minden rendben fogna menni, ha csak magyar honos magyar honossal perlekednék; de mi történik akkor, ha magyar honos osztrák honossal áll szemben, mi történik akkor a felebbezéssel s a másodfokban alkalmazandó törvényekkel?

Hát az fog történni, a mi történik most a monarchia két államának honosai közt felmerült ügyekben: t. i. ha osztrák honosnak van követelése magyar honos ellen, az eljön ide Magyarországra, beperli az illetőt illetékes magyar bírája előtt, és ha nem nyer kedvező ítéletet, felebbez a magyar kir. ítélőtáblához, esetleg a curiához, tehát igazságszolgáltatást kér és kap magyar törvények szerint; ha pedig magyar honos osztrák honos ellen perlekedik, megperli az illetékes osztrák bíró előtt, és ha kedvező ítéletet nem kap, felebbez az osztrák főtörvényszékhez, esetleg a legfőbb törvényszékhez, és kap igazságot osztrák bíró által osztrák törvények szerint. Ez így van most és így lenne a keleten is: t. i. ha magyar honost perel osztrák honos, igénybe veszi a consulnak mint magyar bírónak segélyét, s ha felebbez, magyar bírósághoz felebbez; ha pedig magyar honos perel be osztrák honost, igénybe veszi a consulnak mint osztrák bírónak a segélyét és esetleg az osztrák főtörvényszékhez felebbez. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Megvan tehát a lehetőség arra, hogy a consuli bíráskodás kérdésre úgy oldassék meg, a mint azt a gyakorlati élet követeli és másfelől, a mint azt Magyarország igazságszolgáltatási souverainitása megkivánja. *(Élénk helyeslés a bal és szélső baloldalon.)*

Ezt méltóztassék a t. többségnek fontolóra venni. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. többséghez azért appellálok, mert döntő hatalmánál fogva egyedül ő van hivatva ma megvédeni úgy a 67-iki egyességet, mint magát az országnak az összes alkotmányát. *(Halljuk! Halljuk!)* Figyelmeztetem a t. többséget, »a haza bölcsének« és közjogi mesterünknek, Deák Ferencznek szavaira: a mit erő és hatalom elvesz, azt még kedvező alkalommal vissza lehet szerezni; de a mely jogot a nemzet önként felad, azt visszaszerezni bajos, legtöbb esetben lehetetlen. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Ha a többség akármily szempontból teszi ezt: lejtőre lép, melyen megállani igen nehéz, alászállni igen könnyű. *(Élénk teszés bal felől.)* Ez a praecedens viszonyaink között nagyon veszedelmes lejtő. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Én e lejtőre nem lépek, hanem képviselői kötelességemhez képest a törvényjavaslatot, mely egyéni nézetem szerint jogot ad fel, föllháborodással visszautasítom. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon; szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az igazságügyminister úr kiván szólani.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A nagyobb részére azon érvelésnek, melylyel az előttem szóló t. kép-

Digitized by Google

viselő úr élt — majd összefoglalva a többiekkel — alkalmilag vissza térhetek: most csak két lényeges helyreigazítást és azonfelül egy igen rövid megjegyzést teszek.

Az egyik tényleges helyreigazítás az, hogy a külügyministerrel való értekezés, melyről ebben a törvényjavaslatban szó van, a szónak természetes értelme szerint, az indokolás magyarázata szerint és az én kijelentésem szerint, a mit már egyszer mondtam, semmi egyebet nem tesz, mint meghallgatását a külügyministernek.

Kaas Ivor: Hát ez törvényhozás?

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Lesz szerencsém majd egy egész sorozatát a törvényeknek idézni, a melyekben ilyen meghallgatás van kimondva.

Polónyi Géza: De nem közös ministerre nézve!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: De épen közös ministert, a hadügyministert kell meghallgatni számos törvényünk rendelkezése szerint.

De ha minden jogi fogalommal játszani nem akarunk, a meghallgatásból, annak a részére, a kit én meghallgatok, ha a határozati jog egyedül és kizárólag az enyém, semmi beavatkozási jog, semmi jogi részvétel nem származik. *(Nyugtalanság bal felől.)*

Az ok, a miért ezen meghallgatás a törvényjavaslatba felvétetett, nagyon egyszerű. Vannak bizonyos viszonyok és körülmények, a melyekről jó tájékozást nyerni és a melyekről tájékozást biztosan és hivatalosan nyerni nem is lehet más úton, mint ezen az úton. S abból, hogy meg kell hallgatni valakit, részvétele, együttdöntő, határozó hatalma, beavatkozása abba, a mi eldöntendő, az illetőnek nem származik; mert az, hogy követik-e, vagy nem követik, figyelembe veszik-e, vagy nem veszik azt, a mit mond, az jogi szempontból tökéletesen mindegy.

Áttérek most a második tényleges helyreigazításra. Az előtem szóló t. képviselőtársam bizonyos szőrnyűködéssel említi azt, hogy a magyarországi törvények behozatalánál fenn van tartva a felhatalmazás az összministeriumnak, hogy azokon bizonyos módosításokat megtehessen s azt mondja: ez hallatlan, ez sohasem történt!

Gr. Apponyi Albert: Ebben a terjedelemben!

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: Ebben a terjedelemben? Meglátjuk. Méltóztassék csak tekintetbe venni, hogy minő helyekre való behozataláról van itt szó a magyar törvényeknek: a legkülönbözőbb helyekre a föld kerekségén; mert a törvény hatálya ki fog terjedni Afrikának alig feltárt tartományaira, a hol mi szintén consularis bíráskodást gyakorolunk; ki fog terjedni a Földközi-tenger összes partjaira, Egyptomtól kezdve egészen Marokkó legszéleig; ki fog terjedni Khinára, Japánra, Ázsia belsejére és a keleti tartományokra, nemcsak a Balkán félszigeten, hanem Ázsia azon részeiben is, a melyek az ottomán vagy persa uralom alatt állanak. Annyi rendkivüliségre a viszonyoknak, annyi rendkivüli eltérés mutatkozik itt, hogy ezekre való tekintettel vagy folytonos sorozatát kellene hozni az apró magyar törvényeknek, vagy pedig követnünk kell azt az útat, a melyet, a mint lesz szerencsém kimutatni, más külföldi államok is követtek: tudniillik a kormánynak felhatalmazást kell adni, mert ezt a szörnyűséget, a mely felett az én t. képviselőtársam oly nagyon megbotránkozott, a világ legalkotmányosabb nemzete, a világnak törvényesség tekintetében legkényesebb nemzete, az angol nemzet a maga törvényében, a maga kormányának épen a consularis bíráskodás tekintetében életbe léptetendő törvényekre nézve megadta. *(Felkiáltások bal felől: a magáénak adta meg!)* E javaslat szerint is a magyar ministeriumnak adatik meg az a felhatalmazás. Megengedem, hogy nem valami nagyon szeretik; de ez, a mely itt ül, mégis a mi kormányunk. *(Derültség jobb felől.)* Ugyanezt a felhatalmazást adta meg az angol törvényhozás az angol cabinetnek s az is ezt rendeleti úton gyakorolja. És én nem gondolom, megvallom, nem is látom át, hogy nekünk akár kényesebbeknek kellene lennünk, akár nagyobb scrupulositással kellene bírnunk ebben a tekintetben. *(Nyugtalanság bal felől.)* Engedelmet kérek, nem látom át azért, mert a mi ellenőrzésünk a cabinet irányában épen oly teljes, mint az angolé; és azt látom t. uraim, hogy önök bőségesen élnek ezen ellenőrzés jogával. *(Derültség jobb felől.)*

Másfelől pedig t. képviselőtársam figyelmét — később talán egyébre is — felhívom egy dologra. *(Halljuk! Halljuk!)*

Fiume közel fekszik hozzánk, annak viszonyait könnyen ismerhetjük, Fiume államunknak integrális alkatrésze és nem ezer és ezer mértfölddel van tőlünk elválasztva; nem egészen külön, sajátságos, a háznak egy tagja által sem ismert, a kormány által sem ismert, majd tanulmányozandó viszonyok forognak ott fenn: és mégis a törvényhozás mily felhatalmazást adott a kormánynak Fiumére nézve?

Horváth Lajos: Az provisorium!

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: Nem provisorium az. A felhatalmazás törvényben adatott, határidő nélkül és a — mint méltóztatnak tudni, és a mire t. képviselőtársamat nem kell különösen figyelmeztetni, mert ő is jól tudja, hogy minő viszonyok miatt nem lehetett más megoldást eszközölni — ott egy provisorium nevű, de lényegében állandó viszony létesíttetett.

Digitized by Google

Horánszky Nándor: És ez azzal összefügg!

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: Nem függ össze azzal, mert a mint a magyar törvényhozás adhat a kormánynak ily felhatalmazást, így maga is rendelkezhetik: tehát a mit rendelt, azt a maga hatalmánál fogva rendelte. Rendelkezhetett volna úgy, hogy a jogszabályokat maga állapítja meg; rendelkezhetett úgy is, hogy ezen hatalmát a ministeriumra delegálja, a jogszabályok megállapítását; de azon jogszabályok megállapítása formájának a provisoriummal semmi összefüggése nincs.

És mégis mit rendelt a törvényhozás Fiumére nézve? Az 1880 : XXXVII. t.-czikk 48. §-a azt mondja: »Fiumét illetőleg felhatalmaztatik az igazságügyi minister, hogy a magyar büntető törvénykönyveket külön rendelettel léptesse hatályba és ezen rendeletben a kihágásokat illetőleg az ottani viszonyoknak megfelelő módosításokat megtehesse.«

Menjünk tovább. A csődtörvényben szintén ki van mondva, hogy Fiumét illetőleg felhatalmaztatik az igazságügyi minister, hogy a jelen csődtörvényt külön rendelettel léptesse életbe és ezen rendeletben az ottani viszonyoknak megfelelő módosításokat megtehesse belátása szerint. Az 1886-diki közjegyzői rendtartás rendeli, hogy a rendtartásra vonatkozó mindkét törvény Fiuméban külön rendelettel léptettessék életbe és ezen rendeletben a minister a törvényen az ottani viszonyoknak megfelelő módosításokat megtehesse.

Így megy a törvényeknek egész során át. Ha már most a törvényhozás sokkal könnyebb, és a ház tagjai által sokkal inkább ismerhető viszonyok közt a kormánynak ily felhatalmazást adni jónak látta, és ebben alkotmányos scrupulusai nem voltak: vajjon nem lehet-e a consuli területeken érvényben levő jog életbe léptetésére lényegében annyi felhatalmazást adni a kormánynak, a mennyit a törvényhozás Fiumére nézve minden scrupulus nélkül megadott? *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Nem százszorta jobban és hatalmasabban van-e ez a viszonyok által ott indokolva, mint volt és van Fiuméban?! *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Nem mondom, t. ház, hogy nem lehet más véleményen lenni; de azt mondani, hogy az az alkotmányos érzéssel és szellemmel ellenkezik, nem lehet. T.. képviselőtársam ezen törvényeket nem idézte, pedig némelyiknek meghozatalában talán része is volt, talán előadója is volt valamelyiknek, az igazságügyi bizottságban mindenesetre hozzászólt...

Horváth Lajos: Tudtommal nem ott tárgyaltattak!

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: A büntető törvény és a csődtörvény az igazságügyi bizottságban tárgyaltattak.

Horváth Lajos: Ott nem mondtuk ki, hogy a minister hatályon kivül helyezheti!

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: Azt hiszem, hogy ha én azt a jogot megadom a kormánynak, hogy egy törvényt módosíthasson: ez nem egyéb, mint jog a törvény egyes részének hatályon kivül való helyezésére és mással való pótlására. De mit látunk itt, t. ház? Azt, hogy a ki a többre rá áll, nem akar rá állni a kevesebbre; a ki a több felett meg nem ütközik, az a kisebb felett elszörnyülködik, elborzad, csakhogy e javaslat ellen valamit felhozni lehessen. *(Tetszés a jobboldalon. Mozgás bal felől.)* Elismerem, hogy t. képviselőtársamnak érvelése teljesen urbanus és praecis volt. És ne méltóztassék azt hinni, hogy személyét megakarom támadni, mert érvelésemben reá nézve semmi sértő és bántó nincs. De ha t. képviselőtársam a logikát tőlem teljes joggal megkívánja: én is valami következetességet egész tisztelettel megkívánok az ellenem felhozott érvekben. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ha tehát közjogilag az alkotmány szellemére nézve ebben a felhatalmazásban semmi aggodalom nem lehet; nézzük, hogy midőn az ellenzék a többre rá áll és csak a kevesebbtől fél: van-e különös oka e kevesebbtől félni? Kisértsük ezt megvizsgálni elfogúlatlanúl és nyugalommal. Van, t. ház; mert mondhatom, hogy mikor pl. a családjogot, vagy a gyámi törvényt, vagy az örökösödési, vagy a házassági vagyonjogot — ezt is méltóztassék venni, mert ezek a legkényesebbek — be kell hozni idegen területre: ott különösen a gyámsági, gondnoksági, a szülői hatalom, a férji hatalom a nő felett és a házassági vagyonjogra nézve a legkülönbözőbb szokások uralkodnak. Ne képzeljék azt, hogy azon védenczekre vagy honosokra, a kik évtizedeken át Shanghayban, vagy Kelet-Ázsiában, vagy Zanzibárban, vagy Marokkóban, Tunisban, Tripolisban, vagy Konstantinápolyban laknak s talán a haza földét soha sem látták, hogy azokra jogot behozni ezen százados szokás, erköles és viszonyok figyelembe vétele nélkül lehetséges. Ha azoknak házassági viszonyaira változatlanúl reászabjuk azt a házassági vagyonjogot, a mely Magyarországon fennáll: ez annyi, mint őket oly jognak alávetni, melyet nem ismernek és mely az ottani összes szokásokkal és erkölcsökkel ellenkezik. *(Tetszés jobb felől.)* Azt kérdezem: a magyar gyámsági törvényt hogy leptetnék életbe változatlanúl, vagy minő oly egynemű változtatással, mely végrehajtható Shanghayban, Afrikában, Sofiában és Bukarestben? *(Egy hang bal felől: Hisz magyar honpol-*

Digitized by Google

gárokról van szó!) Van ott oly magyar honos, a ki Magyarországot csak híréből ismeri.

Polónyi Géza: Hát a büntetőtörvénykönyvre nézve miért lehetséges ez?

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: Csak egy kis türelmet kérek; én annyi felvilágosítást adok, a mennyit csak kívánnak. *(Derültség jobboldalon.)* Ha valaki végignézi pl. a mi gyámügyi törvényünket, mely a fennálló megyei, a bírói és a kormány-szervezettel a legszorosabb összefüggésben van: lehetne ezt a törvényt bárhol behozni? És ha valamely intézkedés, vagy módosítás helyes Sófiára: jó lesz-e az Zanzibárra, Khinára és Tripolisra? Vagy akadhat-e oly kormány, mely a felelősséget magára veszi, hogy javaslatot nyujtson be és a házat rábírja, hogy azt elfogadja, mert azt hiszi, hogy az mindenütt keresztülvihető és nem kell csakhamar módosítani? Még a rendeletnél is a legtüzetesebb tanúlmányozás mellett, ha kiadatott az a rendelet, majd a viszonyok fogják megmutatni, hogy talán nem állhat meg változatlanúl, hogy módosítani kell rajta, tán még az anyagi jog szempontjából is kell módosítani rajta, p. o. azon különböző területeken levő jogszokások, az ingók öröklése tekintetében, a férj és nő közötti örökösödés tekintetében, az atya és gyermek közti viszony tekintetében. Ezek nélkül hozni be a magyar jogot: annyi volna, mint a halat kivenni a vízből, mint teljes hatálytalan intézkedést tenni, teljes zavart okozni. Már most tegyük fel, hogy a törvényhozás mégis így járna el: kénytelen volna a törvényhozás minden egyes törvényben a módosításra a kormánynak ép olyan felhatalmazást adni, mint a minő Fiuméra nézve létezik, hogy a törvényt módosíthassa a különböző területek viszonyai és a czélszerűség szerint. E nélkül ez egy meddő és hamis alapon levő legislatio volna. Ugyanezen okokból engedték azt az angolok; pedig ezek nagyon értik a dolgot, mert nekik a világon mindenütt kiterjedt területeken vannak consuli bíróságaik és tudják, hogyan kell a szükségleteknek megfelelőleg intézkedni; és egyetlen egy angol sem akadt — azt hiszem pedig, sem a t. képviselőtársam, sem én nem akarhatjuk magunkat alkotmányos érzék tekintetében az angoloknál felebbvalóknak tartani — mondom, egyetlen angol sem akadt, a ki ezen elszörnyűködött volna, mindenki természetesnek tartotta azt. Azt gondolom tehát, hogy alkotmányos scrupulusokat a felhatalmazás szüksége és terjedelme tekintetben nem kelthet ez a javaslat. Ha mégis volnának crupulusok: azokra nézve bátor leszek annak idején felvilágosításokat adni és megnyugtatásra törekedni. És még egyet elfelejtett a t. képviselő úr: azt, hogy mindezen dolgok nem történnek a törvényhozás tudta nélkül; a nélkül, hogy a törvényhozás teljes ellenőrzést ne gyakorolhasson. Mert a ministerium minden kibocsátott rendeletét a ház elé fogja terjeszteni; a ház tehát mindent fog látni, tudni s azután ellenőrzést is gyakorolhat, hogy okosan, helyesen, kellő mértékkel és a kellő tapintattal járt-e el a kormány ezen felhatalmazás felhasználásánál? *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Így tehát kérem a t. házat, hogy semmi sulyt ne méltóztassék tulajdonítani ezen ellenvetéseknek, mert ezek — mint már volt szerencsém kifejteni — a legkisebb alappal sem bírnak, sem alkotmányjogi tekintetben, sem czélszerűségi tekintetben, sőt minden ilyen tekintet a törvényjavaslat mellett szól. Ez az, a mit felvilágosításúl mondani akartam. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Balogh Géza jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. ház! Meglehetősen nagy azon zűrzavar, a melyben a tárgyalás alatt lévő kérdés van és a melybe az már beburkoltatott akkor is — természetesen nem a mi részünkről — midőn a t. igazságügyminister úr a javaslatot beterjesztette. Beburkolta azt a t. minister úr azzal, hogy nem helyezkedett positiv alapokra: hanem első fokon constatálta, hogy itt közös bíróságról van szó; a második fokon constatálta, hogy itt vegyes bíróságról van szó; annakutána kiterjeszkedett az egyezményre is, azért, hogy ha valamiképen a vita folyamán akár a szervezet kérdésében, akár a functio kérdésében, valami közösség eszméje merülne, vagy merülhetne fel, ott legyen, mint utolsó refugium az egyezmény, melynek jelszava alatt lehető legyen Magyarország önállóságát — mégpedig bizonyos kaczérkodással — kihasználni. És hogy ez a zűrzavar mindig megvolt, mutatja a közvélemény és annak organumai, a sajtó. A sajtó sohasem volt tisztában azzal, hogy tulajdonképen minő javaslatról van szó. Egy része azt vitatta, hogy itt közösügy forog fenn; a másik része azt, hogy itt nincs közösügy, hanem az 1867. XII. tcz.-nek elementaris erővel előrenyomúló szükségszerűségével állunk szemben; harmadik része pedig azt vitatta, hogy itt sem közösügyről, sem ilyen kényszerről nincs szó, hanem előttünk áll egy egyezmény, a mely két fél között — szabad állam és szabad állam között — köttetik; tehát mindenre meg van a cadentia, mindenre meg van a forma, csak a javaslat csorbát ne szenvedjen. Sőt fokozta ezt a zűrzavart még az igazságügyi bizottság jelentése is, a mely bizonyos korlátokról szól, a melyek között ezen ügyet elintézni lehet. Hiszen jelentésében világosan kiemeli, hogy a mi az első forumokat képező consulokat illeti, ezek szervezetének és hatáskörének megállapításánál, a magyar törvényhozás cselekvési körét két kor-

Digitized by Google

lát határolja, a mely korlátok tehát nem jelentenek és nem jelenthetnek mást, mint hogy a magyar államnak e téren feltétlen önrendelkezési joga nincs. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon,)*

Mielőtt, t. ház, ezen ügyet szerény tehetségemhez képest e zűrzavarból, a chaosból, a ködből, melybe úgy látszik czélzatosan vitetett be — mert ilyen törvényjavaslatot csak chaosban, ködben lehet keresztülvinni *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon)* — kibontani megkisérleném: legyen szabad nekem előzetesen egy kérdést tisztába hozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Érdekes volna ugyanis, t. ház, megtudnunk azt, hogy vajjon az a megállapodás, a mely a monarchia másik államában benyujtott törvényjavaslatban és annak indokálásában foglaltatik, létezett e vagy sem? Hogy ma nem létezik, azt tudjuk a minister úr első felszólalásából, a ki meglehetősen egyoldalúan, nyitott ajtót hagyva, azt mondotta, hogy a közös megállapodás substratumát ez a javaslat képezi; de hogy létezett-e vagy sem? arra vonatkozólag nem nyilatkozott.

Érdekes volna ezt megtudni két szempontból. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először azért, mert ha e megállapodás létezett: akkor ne beszéljünk biztos kézről, ne beszéljünk arról az akaratról, melyet az igazságügyminister úr oly fenhangon juttatott a maga részéről kifejezésre; hanem beszéljünk arról, hogy a javaslat elvi jelentőségű megállapodásai folytonos ingadozások és nézetváltozások között születtek meg. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ne hivatkozzék akkor a t. minister úr olyan felfogásra, hogy mi tiszta erős ponton állunk, a melyet mindig szemünk előtt látunk, midőn afféle javaslatokról van szó, melyek közjogi természetűek; hanem nyilatkozzék akként, hogy e javaslatnak már a monarchia másik államával történt tárgyalásai alkalmával is bizonyos opportunitási, bizonyos czélszerűségi szempontok lebegtek szemei előtt; és ne igyekezzék magatartásával és nyilatkozatával nekünk azt demonstrálni, hogy ő e kérdésben mindig biztos felfogást vallott, mindig egy felfogást tanúsított: azt tudniillik, a mely a magyar államnak az ő közjogi helyzetében levő érdekeit állandóan figyelemmel tartja és képviseli. *(Úgy van! Úgy van! Élénk tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Ha pedig, t. ház, ilyen megállapodás nem létezett, a mit megvallom, egyelőre feltennem nem szabad, mert az osztrák javaslatban világosan ki van fejezve, hogy az ott benyujtott javaslat közös megállapodás eredménye: akkor ez, t. ház, csak egy újabb argumentum annak bizonyítására, a mit gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam beszédében felhozott, hogy ily ügyekben óvatosan kell eljárni azon tendentiákkal szemben, a melyek a monarchia másik államában nyilvánúlnak minden oly kérdésekben, a melyek *(Igaz! Úgy van! bal felől)* a közösügyeket akár közvetlenül érdeklik, akár pedig azok határait érintik, vagy azokhoz közel járnak. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Tehát az egyik, vagy a másik, t. ház; de a helyzet tisztázására ennek tudása szükséges. És ha e téren felvilágosítást nem kapunk: azzal a loyalitással, a melylyel mindenki iránt tartozunk, nem vélekedhetünk másként, mint hogy az igazságügyminister úr a tárgyalások folyamán időről-időre változtatta nézeteit és felfogásait *(Igaz! Úgy van! bal felől)*, a szerint, a mint az a monarchia másik állama kormányának tetszetős vagy nem-tetszetős volt.

De, t. ház, nem akarok a monarchia másik államának sem javaslatával, sem indokolásával foglalkozni, avagy azzal összehasonlításokat tenni; mielőtt azonban ettől elbucsúznám, nem tehetem, hogy egy elvi kérdésben, egy kijelentésben ne constatáljam azt, hogy a monarchia másik államában benyujtott törvényjavaslat egy absolut igazságot tartalmaz. Ez az absolut igazság nem más, mint hogy a consuli bíráskodás jelentősége s lényege abban áll, hogy a külállamban az illető honos a saját bírája által saját hazai joga szerint nyerjen igazságot. Ez az a nagy igazság az, melyet az előttünk fekvő javaslatban nem találunk. Ez az a nagy igazság, a melyet mi kivánunk és követeltünk. S ez igazsággal szemben hogyan áll a kérdés? Úgy, hogy kapunk első és másod-fokon egy közös bíróságot. De vigyázzunk egy kissé, mert az igazságügyminister úr észjárása szükségessé teszi, hogy különböztessünk. Kapunk egy közös bíróságot az első fokon és kapunk egy vegyes — szerintem szintén közös — bíróságot a második fokon. Ezeket az igazságügyminister úr javaslata világosan tartalmazza. Kapunk továbbá az úgynevezett nemzeti jogok kivételével közös jogot, kapunk azután közös eljárást, közös ítéletet *(Igaz! Úgy van! bal felől)*; s mindezt kapjuk körmönfont okoskodások és következtetések kiséretében, a melyek, hogy már eddig is hová vezettek, arra nézve legyen szabad nekem a dolgok fejleményét rövid vonásokban ecsetelnem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Első sorban felállíttatott az, hogy a consulság közös szervezet, — vigyázzunk — nem közös igazságügyi functio, hanem: közös szervezet. A közös szervezet megszűli első fokon a tényleges közös igazságszolgáltatást; e kettő megszűli a vegyes vagy közös felebbezési bíróságot; e három megszűli a közös eljárást és functiót; és ezek összessége megszűli, a magyar állam fenhatósága szempontjából oly nagy fontossággal bíró nyelv tekintetében, a német

Digitized by Google

nyelven kiadandó és kiadható ítéleteket, megszűli a nyelv tekintetében is a magyar állam azon inferioritását, mely ha a javaslat elfogadásával ténynyé válik: akkor ne beszéljünk önálló államiságáról *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)*, ne beszéljünk egyáltalán magyar államról; hanem beszéljünk arról, hogy az a legbecsesebb kincs, melyben a magyar állam élete jogilag és tényleg nyilvánúl, a nyelv ott teljesen ki lesz irtva. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Ide vezetnek a consequentiák akkor, ha valaki hibás, vagy téves álláspontra helyezkedik; és mert a dolog akként áll, hogy az igazságügyi minister úr ezen javaslat megteremtésénél nem indúlt ki azon egyedűl correct álláspontból, mely a magyar államnak az igazságügy terén való feltétlen önrendelkezési jogát respectálja: el kellett jutni oda, hogy a magyar államnak szégyenére, a magyar állam megbotránkozására ebből az intézményből ki lesz irtva minden, a miből a magyar állam önálló rendelkezési joga kidomborodik, még pedig elkezdve az igazságszolgáltatás alfájától, egészen a nyelvnek érvényre jutásáig. *(Élénk helyeslés bal felől.)* De, t. ház, — és erre bátor vagyok a t. ház szíves figyelmét felhívni — épen azon dicsekvő álláspontból kifolyólag, melyet az igazságügyminister úr részéről a Deák-párti szellemre nézve hallottunk — midőn az igen t. igazságügyminister úr a consuli bíráskodás rendezéséhez fogott, vagy ezen az úton megindúlt, két út állott rendelkezésére. Az egyik az volt, a melynek substratumát ezen törvényjavaslatban látjuk; a másik az volt, a mely a nemzeti érdekeknek, a magyar állam közjogi helyzetének jobban, sőt egyedűl felel meg.

A t. igazságügyminister úr ugyanis tegnapelőtti beszédében kijelentéseket tett, melyeket constatálnom kell azért, hogy ezen két útnak különbözőségét lehető praegnansan kimutassam. A t. igazságügyminister úr jelesen azt mondotta, hogy elvileg közjogunk szempontjából semmi sem állja útját annak, hogy az első fokon külön consuli bírák alkalmaztathassanak, vagy a consulok a magyar állam akaratából — a mely alatt csak a magyar királyt és a magyar kormányt értem — a bíráskodással felruháztassanak. Ennek természetes consequentiája azután az, hogy ha az első fokon ennek nincs akadálya, akkor nem lehet a másodfokon sem, vagyis az az elv következetesen a másodfokon is keresztűlvihető akként, hogy az elsőfokú eljárás felett a hazai másodfokú bíróságok, és pedig tekintettel Horvátországra a zágrábi és Magyarországra valamely hazai feltörvényszék, bíráskodjanak. Semmi sem áll ennek útjában sem elvileg, sem közjogilag. Az igazságügyminister úr előtt tehát ez a két út állott. Azt vagyok bátor most már kérdezni, hogy miért nem lépett arra az útra, a mely a nemzeti felfogásnak, a mely közjogunknak, mely a magyar állam igazságügyi souverainitásának egészen vagy jobban megfelel? Miért lépett azon másik útra, melyen vagy csak közösügy van, vagy pedig oly zürzavar, melyből rengeteg következéseket lehet vonni Magyarország közjogi helyzetére? Ennek csak két oka lehet, t. ház. *(Halljuk! Halljuk!)* Vagy az, hogy ezt a megoldást tartotta jónak és akkor azután ne beszéljen a minister úr *(Igaz! Úgy van! bal felől)* deákpárti felfogásról, szellemről és traditiokról. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Mert ha Deák Ferencz és azok elé, a kik az ő nagy traditioit képviselték és képviselik, úgy állíttatott volna oda a kérdés, hogy elementaris kényszerűség nélkűl választhatnak a két út között: bizonyára a nemzeti szempontoknak és a közjogunknak megfelelő útat választották volna. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Vagy pedig, t. ház, a minister úr nem tudta ezen egyedűl correct és igazságügyi souverainitásunknak megfelelőbb módot keresztűl vinni: akkor azután meg ne beszéljen nekünk gránitsziklákról *(Derültség bal felől)*, a melyekhez repedések nem férnek; hanem beszéljen inkább futóhomokról, mely ma itt, holnap ott van, a szerint, a mint a szél fújja. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

És, t. ház, midőn a t. minister úr erre, a magyar állam souverainitására, közjogunkra és a magyar állam érdekeire hátrányos útra tért, vajjon mit vitt keresztűl? Mert ki kell bontanunk a kérdést és egyszerű alakban kell azt felállítanunk, nehogy tekervényes okoskodások az elmék felfogását megtéveszszék. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Arról nem is szólok, hogy ezen javaslat minden intézkedésében a közös külügyminister — igaz, hogy csak mint értekező fél, de mégis — szerepel. Azt sem tette a javaslat, hogy legalább annyit iktasson törvénybe, hogy ez sem nem közösügy, sem nem folyománya a közösügynek. Hanem abban a zürzavarban, melyben a minister úr fényesen ékeskedik, valahányszor halászni kell, keresztűlvitte a következőket. Először azt, hogy az osztrák és magyar honosok felett első- és másodfokban egy közös bíróság ítél. Keresztűlvitte továbbá azt, hogy Konstantinápolyban egy közös főtörvényszék állíttatik fel, a mely sem nem osztrák, sem nem magyar. Igaz, hogy ő vegyesnek nevezi; de hogy ez milyen szójáték, arra majd később vissza fogok térni; mert komoly ember előtt itt e pontban a vegyes és közös között különbséget tenni egyáltalában nem lehet. Keresztűlvitte tehát a közös organumot a második fokon, keresztűl a közös functiot; sőt keresztűlvitte saját kijelentése szerint az egységes alapon szervezett másodfokú bíróságot.

Digitized by Google

T. ház! Van és lehet közösügy, van és lehet közös intézmény; de ha egységességről beszélünk, az több, mint a közösügy; mert még azon ügyek és kérdésekre nézve is, melyek az 1867. XII. törvényczikkben, mint közösügyek vannak felvéve, a paritásnak és dualismusnak egyedüli értelme és lényege a közösség és nem az egységesség. Ha tehát a t. minister úr a másodfokú bíróságra az egységesség fogalmát alkalmazza és mégis vegyességről és közösségről beszél: ez teljesen alaptalan álláspont, miután az egységesség mind a vegyes, mind a közös fogalmát magában foglalja.

Keresztülvitte azután azt, hogy a főtörvényszék elnöke és bírái a közös külügyminiszterrel egyetértőleg — tehát ismét itt van az ingredientia — ő Felsége, a császár és király nevében neveztetnek ki. Keresztülvitte a fegyelmi hatalomnál azt is, hogy az első fokon egészen, a másodfokon pedig a kezelő- és segédszemélyzet felett kizárólag a közös külügyminister intézkedik. A bíráknál? Itt csak alapos beleszólása van, annyiban, a mennyiben az elmozdításhoz ő Felségének, a császár és királynak beleegyezése szükséges. Keresztülvitte továbbá, hogy az ítélet ő Felsége, a császár és király nevében hozassék; hogy továbbá a consuli bíráskodást ő Felsége, a császár és király felhatalmazása folytán a közös külügyminister és a két fél beleegyezésével bármikor korlátozni, módosítani vagy felfüggeszteni lehessen. Ha ezen vívmányoknál beszélni lehet a magyar állami fenhatóságról és supremátiáról — a kérdést úgy értve mindig, hogy itt ki van zárva minden beleavatkozási jog — akkor lehet szójátékot csinálni, lehet törvénybe iktatni annak világos kijelentését is, hogy ez sem nem közösügy, sem nem közös intézmény; de ezeket a tények világosan meg is czáfolják. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ily körülmények között tehát a sokféle-színű szójátékokat komolyan számba nem vehetjük. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Mi a magunk részéről kezdettől fogva úgy gondolkozunk, hogy ebben az ügyben nincs szükség sem oly törvényre, mely a monarchia két államában egyöntetűen alkottatik meg, sem pedig egyezményre.

És miért? Egyszerűen azért, mert e tárgyban folytonosan az 1867: XII. tcz. 4. §-a lebegett szemeink előtt és pedig egyfelől, mint alaptétel és másfelől, mint intelem. A 4. §., a melyet Horváth Lajos t. képviselőtársam is felolvasott, következőleg szól: »Valamint egyrészről kész volt Magyarország a multban s kész leend jövőben is mindenkor teljesíteni mindazt, a mit a pragmatica sanctio szerint a közös biztosságnak együttes erővel védelme és fentartása múlhatatlanúl — tehát múlhatatlanúl — megkíván: úgy másrészről oly kötelezettségeket, melyek e czélon túl terjednek s annak elérésére nem elkerülhetetlenül szükségesek, magára nem vállalhat.« Mit akart az 1867 iki törvényhozás, a mikor ezt kijelentette? Talán azt, hogy ezen törvényt vagy ennek dispositioját egy másik országgyűlésnek, egy jövendő törvényhozásnak megváltoztatni nem lehet? Ily absurdumot nem akarhatott. *(Igas! Úgy van! a szélső baloldalon.)* De akart egyebet. Intelmet akart intézni a nemzethez ezen kijelentésben. Ezen intelem pedig az, hogy ha a nemzet ezen a határon túlmegy és a közösügyeket bármily irányban és azoknak bármily természetében és alkatrészeiben kiterjeszti: lejtőre lép, melyen többé megállásnak nincs helye. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És így is van; mert abban a perczben, a melyben a nemzet ettől az intelemtől a törvénynek ezen rendelkezésétől eltér: felfogásom szerint a nemzet életében bekövetkezik azon állapot, a melyet én nem vagyok képes máskép jellemezni, mint akként, a mint bizonyos állapotot a szakértők egyes emberekre alkalmaznak, midőn a diagnosist megállapítják, hogy itt az előrehaladó hűdéses butaság kezdődik. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez az, t. ház, a mi bennünket visszatart attól, hogy ezen kérdésben akár egyöntetű törvények, akár pedig egyezmény alkotására beleegyezésünket adjuk. *(Helyeslés bal felől.)*

Egyezményről lévén szó. itt bátor vagyok felemlíteni, hogy a t. igazságügyminister úr, mikor gr. Apponyi Albert t. képviselőtársamnak felelt, egy tévedést követett el — ámbár erre semmi sulyt sem fektetek — midőn azt mondja, hogy törvényeinkben és általában 1867 óta a monarchia másik államával fenforgó összeköttetésünkben nem ismer egyetlenegy esetet sem, a hol a monarchia két állama között formalis és kifejezett egyezmény köttetett volna. Utalom a t. igazságügyi minister urat az 1878-ban a 80 milliós bankadósság kérdésében alkotott törvényre, a melynek bevezető részében, vagy talán első szakaszában az egyezmény formailag is kifejezetten constatálva van. És ennek nagy jelentősége is van; mert szabad nemzet szabad nemzettel mindig egyezkedhetik; joga is, de sokszor talán szüksége is van rá. *(Helyeslés bal felől.)* De ha nem akarjuk, hogy elmosódjanak azon határok, melyek a közösügyek és a nem közösügyek között léteznek: ezt a formát nálunk különösen is meg kell oltalmazni, mert a forma hiányában az elmagyarázás igen könnyen bekövetkezhetik. *(Helyeslés bal felől.)* Azonban, mint mondám, nem erre helyezem itt a sulyt, hanem a tíz esztendőre. A t. igazságügyministe

Digitized by Google

úr, midőn a törvényjavaslatnak érvényét tíz évhez kötötte, beszédje után ítélve, semmi egyebet nem csinál, minthogy kaczérkodik a nemzeti érzelmekkel. *(Helyeslés a baloldalon.)* Tíz évre kötötte azért, nehogy valaki azt gondolja, hogy ez közösügy. Pedig mit demonstrált a mult alkalommal? Demonstrálta Csanády Sándor t. képviselőtársunk közbeszólására azt, hogy mindaddig, mig az 1867 : XII. t.czikknek a külügyekről, tehát a consuli szervezésről is szóló rendelkezései meg nem változtatnak: addig más szervezetet beilleszteni nem lehet. A ki így vélekedik, az ne beszéljen nem-kötött kezekről. Hiszen, ha áll az, a mit a t. igazságügyminister úr mondott, hogy ezt jelenleg közjogunk mellett máskép megoldani — mint így — nem lehet: akkor nem komoly dolgot művel és a nemzet érzelmeivel játszik, midőn annak hatályát 10 esztendőhöz kötöttnek mondja; mert vagy lehetett a kérdést megoldani másképen, vagy nem. Ha nem lehetett, akkor ne tessék a 10 esztendőről, mint elválasztó határról beszélni; ha pedig lehet, akkor oldotta volna azt meg abban az irányban, a mely közjogunknak, nemzeti felfogásunknak és igazságügyünk souverainitásának sokkal jobban megfelelt volna. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső balon.)*

De próbáljuk meg szétbontani a t. igazságügyminister úrnak okoskodásait a maguk alkatrészeire és pedig azért, hogy a kérdést tisztázzuk és tisztán állítsuk a törvényhozás és a nemzet szemei elé, és hogy attól a ködtől, attól chaostól, a melybe burkoltatott, megszabadítva láthassuk, hogy mi az, a miről itt szó van. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. minister úr t. i. azt mondá, hogy első fokon a consuli bíráskodás közös organum; de nem közösügy — mert a közös ügyet az igazságügyi functio eszméjéhez kötötte. A második fokon — azt mondá — hogy vegyes organum; de nem közös bíróság, nem közösügy.

No hát, hogy a második fokon is nem közösügy-e, azt az első bírósághoz kötött felfogás keretébe illesztem be s arról külön fogok szólani és itt csak annyit mondok, hogy az, hogy a felsőbb bíróság vegyes organum és nem közös organum, tisztán egyszerű szójáték. A t. igazságügyminister úr annak constatálására, hogy a szóban forgó javaslat első fokon nem közösügy, a következő kriteriont állította föl — és itt kérem a t. ház szíves figyelmét — *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondja ugyanis *(olvassa)*: »Közösügy csak akkor volna, ha mindezen dolgok felett a rendelkezés azon alaporganumok hatáskörébe tartoznék, melyek a monarchia közösügyeinek intézésére, mint legfőbb kormány organumok, hivatva vannak.« Itt aztán okoskodása végén felkiált a t. minister úr, hogy még soha törvényben a dualismus úgy kidomborítva nem volt, mint van e javaslatban! *(Derültség bal felől.)*

Hát kérem, ha ez nem közösügy, miként szerepel itt, mint argumentum a dualismus? *(Derültség bal felől.)* Méltóztassék ezt nekünk megmagyarázni. *(Helyeslés és tetszés bal felől.)* Én ezt csak mellékesem említem föl, mert én a dualismust és a paritást — közösügyeken kivül mint értelemmel és jelentőséggel bíró argumentumot el nem ismerem. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Ott, a hol közösügy nincs: ott tisztán és feltétlenül kizárólagos magyar állami souverainitási ügy van; *(Igaz! Úgy van! bal felől)* ott azután dualismusról beszélni, akkor, ha az ember nem a chaost és a zűrzavart keresi *(Tetszés bal felől)*, csak azért, hogy meg akarja nyugtatni azokat is, a kik ezzel a javaslattal szemben a dualismusra és a paritásra utalásban keresik a menekvést, — nem lehet. *(Élénk tetszés bal felől.)*

Nem tudom, a t. minister úr minként fogja ezt megmagyarázni; de hogy a dualismus kiséretében miként hivatkozhatott oly nagy emphasissal arra, hogy ezen az alapon sem közösügy: azt én valóban nem tudom. Meglehet, a t. minister úr még ezt is meg fogja magyarázni. *(Derültség bal felől.)*

A második bíróságra nézve azt mondá, hogy közös volna akkor, ha birói hatalmukat e főtörvényszék tagjai a monarchiának bizonyos közös közegétől és pedig ama közös közegnek azon kormányzati hatalmától származtatnák, mely az igazságügyre, a bírói hatalom betöltésére vonatkozik. Ennek értelme alig lehet más, mint az, hogy szükség volna először is az igazságügyi ministerium keretében egy ily természetű közös organismust létesíteni és közösügyről csak akkor lehetne szó, ha az illetők ettől az organismustól nyernék hatalmukat.

Én azt gondolom t. ház, hogy ez a kriterion egyáltalán meg nem állhat önmagában sem; és én bátor leszek a t. minister úrnak egy másik criteriumot felállítani, remélve, hogy ő abba bele fog nyugodni. Ha ez volna a közösügyek kriteriona, hát akkor a pragmatica sanctioból nem folynának azon közösügyek sem, melyeket az 1867: XII. törvényczikk megalapított és formulázott. Avagy maga az 1867 : XII. törvényczikk nem előbb állapította-e meg a közösügyeket és csak azután keresett hozzá organumot? *(Derültség és tetszés bal felől.)* Hisz a törvénynek az egymásutánban kifezezett logikája mutatja, hogy közösügyek vannak, lehetnek és létezhetnek és azután azokhoz kereshetünk különböző organumot. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

B. Kaas Ivor: Nem pedig az organumokhoz közösügyeket!

Digitized by Google

Horánszky Nándor: És azután, ha így áll a dolog, legyen szíves nekem az igen t. igazságügyi minister úr megfejteni a következőket. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha e nemzetnek eszébe jutna az, hogy a nélkül, hogy az igazságügyet kifejezetten közössé tenné — és ezt egy törvényben megállapítaná — kijelentené, hogy Bécsben egy legfelsőbb bíróságot állít fel, a melynek elnökeit felváltva hol az egyik, hol a másik állam — szószerint úgy, a mint ez a törvényjavaslat tartalmazza — nevezi ki és a melynek bíráit felerészben a magyar állam — úgy a mint ezen törvényjavaslat a konstantinápolyi felső bíróságra nézve ajánlja — másik felerészében pedig az osztrák kormány nevezi ki, és ha ezen bíróság tagjai a hatalmat minden egyik állam kormányától külön nyernék; továbbá a jog és a bírói functio, közös volna; vagyis tehát, ha ezen legfelsőbb bírósági szervezet mandumát, hatalmát nem egy közös organumtól nyerné, mert ilyen nincsen, mert ezt kormányzatilag közösügyé nem alkotják, és administrativ kezelésére egy közös fő organumot nem létesítenek: vajjon ez vegyes bíróság volna-e és nem közösügy? *(Élénk derültség és tetszés bal felől.)* Meglehet t. ház, hogy a minister úr szerint nem volna közösügy, mert ez a törvényben nincsen világosan kifejezve, a törvényben nincsen világosan az igazságügy közössé téve, a törvényben nincsen meg az a legfőbb közös organum, a honnan a bírák hatalmukat nyerik; de, hogy ezen legfőbb organum ilyetén módon szervezve ne közösügyi intézmény lenne: no itt az én eszem megáll. Tessék csak egy legfőbb törvényszéket Bécsben egészen ezen az alapon szervezni; és ha mindjárt az hatalmát nem is a közös igazságügyi ministertől nyerni, vagy még akkor is, ha az is mondatik, hogy ez pedig nem közösügy; hogy azért ez valóban ne lenne az; no t. képviselőház ezzel traktálhatja a minister úr önmagát *(Derültség bal felől)* és saját felfogásait, saját érveléseit, a melyekben annyira gyönyörködik; de ne traktáljon minket, a kiket csak készpénzzel lehet kifizetni és nem phrasisokkal. *(Zajos helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

De mondok én a t. igazságügyminister úrnak egy más kriteriont, a mi sokkal helyesebb. Én az igazságügynek a közösségét nem ahhoz a felfogáshoz kötöm, hogy honnan nyeri a hatalmát az illető bíró, hanem kötöm három szemponthoz. Nevezetesen: *(Halljuk!)* ha a szervezet közös; azt gondolom, concedálja a minister úr, hogy itt a bíróság az első fokon közös, mert maga kijelentette; *(Szilágyi Dezső igazságügyminister tagadólag int.)* ha nem concedálja *(Derültség bal felől)* sajnálom, de az indokolásban világosan benne van, hogy első fokon egy közös bíróság alkottatik; tehát a szervezet közös. Másodszor a jog közös — erre majd később még rátérek ott, a hol a 10. szakaszról fogok szólani; — harmadszor az eljárás, az itélet-hozatal tehát a functio közös. Ez a három szempont teljesen kimeríti az igazságszolgáltatást. Ha a t. igazságügyminister úr még képes az igazságszolgáltatás fogalmában ezen három alkatrészen kivül: szervezet, jog és functio — eljárás és ítélet — még valamit felfedezni, meg fogok előtte hajolni. Én ebben kimerítve látom az igazságszolgáltatást; és azt gondolom, constatálhatom, hogy ezen kriterionokból ítélhetjük meg az egész szervezet közösségét vagy nem közösségét. S ha így áll a dolog: nézzük, hogy a szervezetre vonatkozólag a t. igazságügyminister úr miféle labyrintba vezeti az okoskodásokat a czélból, hogy elhárítsa javaslatától azon felfogást, hogy itt csakugyan közösügy teremtéséről van szó.

Először is azt mondja, hogy ő első fokon a szervezethez nem nyúlt, azt érintetlenül hagyja. Ez igaz, de épen ez a baj. Mi a szervezethez hozzá akarunk nyúlni, mert a minister úr szerint lehet is, szerintünk meg szükséges is. A minister úr szerint lehet, mert constatálja, hogy közjogi elvi akadály nem forog fenn arra nézve, hogy az első bíróságoknál vagy külön consuli bírák alkalmaztassanak, vagy a consulok ruháztassanak fel bírói functióval.

Mi tehát hozzá akarunk nyúlni, azonban a t. minister úr nem nyúl hozzá; de miféle okoskodás alapján? Két tételt állít fel. Az egyik az, hogy a mikor azokat a specialis törvényeket, nemzetközi szerződések fogalma alatt részint a vámszövetségben az ország elfogadta, részint pedig külön törvényekbe iktatta, mint a minő például a Japánnal, a Khinával és Siammal létrejött szerződések: egyezséget fogadtunk el, a melyben a consuli bíráskodás közössége megalkottatott. De azokat nem akként fogadtuk el, hogy a bírói functiot közössé akartuk tenni. Igenis a consuli szervezetet ismertük el úgy s azon hatáskörben, melyet az 1867: XII. tcz. 8. §-a megállapít; de a t. minister úr szerint is vagy el lehet választani egymástól e két fogalmat, hogy a consul külföldi kereskedelmi képviselő, de nem egyszersmind jogszolgáltatási közeg, vagy nem. Ha most már el lehet választani, akkor azt gondolom, hogy midőn elfogadtattak az egyes nemzetközi szerződések, korántsem értelmeztettek úgy, hogy ezzel egyszersmind közös igazságszolgáltatás alkottatik. *(Úgy van! bal felől.)* Nem olyanokúl fogadtuk el, nem úgy értelmeztük azokat, azért, mert ily értelmezésű szerződés nem is köthető, minthogy az igazságszolgáltatás ő Felsége által közjogilag is csakis a fennálló törvények szerint gyakorolható. Midőn ezen szerződések megkötettek, egyáltalán nem lebegett senkinek szeme

Digitized by Google

előtt, hogy ezzel egyszersmind a bíráskodás functioja is közössé tétetik, hanem szeme előtt lebegett az, a mit az 1867: XII. tcz. 8. §-a megállapít, hogy t. i. abban nem az igazságszolgáltatás functiojának közössé tételéről van szó, hanem arról, hogy a consulok csak a kereskedelmi képviselet tekintetében közösek, még pedig a külfölddel szemben. Méltóztassék tehát a t. minister úr saját nézeteit, a mint azokat felállítja distingtive alkalmazni az egyes fogalmakra s ne tessék azokat oly generalis köpenyeg alá vonni, a hol a felfogásokat, a nézeteket és a tényeket össze-vissza lehet zavarni. *(Helyeslés bal oldalon.)*

De t. ház, midőn e törvényjavaslat az úgynevezett másodfokú consuli bíráskodást állapítja meg, akkor a t. minister úr már kezdettől fogva felállitja azon nézetet és felfogást, hogy itt nem közös, hanem vegyes bíróságokról van szó. Elismerem, hogy a közös és a vegyes fogalom közt bizonyos különbség létezik, de hogy az adott concret esetben mi különbség van a közös és a vegyes bíróság közt, azt megmagyarázni nem tudom; és mindaddig, míg a minister úr e tekintetben bővebb felvilágosítást nem ad, azon nézetem mellett maradok, hogy itt nem vegyes, hanem közös bíróságról van szó.

Sőt tovább megyek. A t. minister úr azt mondja, hogy itt egységes alapon szervezett bíróságról van szó; már pedig ennek fogalmában a közösség is benfoglaltatik; mert, hogy hogyan lehessen képzelni egységes alapon szervezett bíróságot, a melynél közösség nem létezik, csak vegyesség: azt a minister úr talán szintén meg tudja magyarázni; én nem tudom. *(Helyeslés bal felől.)*

De nem tudom megmagyarázni még más okból sem, mert én nem a szavakat nézem, hanem a tényeket. A vegyes bíróság szükségszerűségét ugyanis azon szempontból hangsulyozzák, hogy az vegyes perekben, tehát két állam honosai közt felmerülő perekben fog ítélni. A perekben ez a szó »vegyes« mint argumentum és jelleg egyszerűen semmi; mert ha ma osztrák és magyar honos közt per támad, még pedig nem consularis, és akár magyar honos Ausztriában osztrák honos ellen, akár osztrák honos Magyarországban magyar honos ellen indít pert: ez egyszerűen egy per, a melyben lehet több felperes, egy alperes vagy egy felperes, több alperes; de ez csak per és egyéb semmi. A t. minister úr itt átsurran egy ponton és azt mondja, hogy a vegyes bíróság szükségszerűségét az idézte elő, hogy itt a monarchia két államának honosai közt felmerülő ügyek elintézéséről is van szó; az azután, hogy itt tisztán csak az egyik állam honosai közti ügyek elintézéséről is lehet szó, az már csak appendix, csak czélszerűségi kérdés. Pedig azt hiszem, hogy a közösség jellege az utóbbiban és nem az előbbiben van *(Úgy van! bal felől)*; mert ha valaki abból indúl ki, hogy azért kell a vegyes bíróság, mert két állam honosai közt felmerülő ügyekben ítél: hogyan fogja a vegyességet ráhúzni akkor is, ha a perben csak az egyik állam honosai szerepelnek? Ennek megfejtését szintén csak az igazságügyminister úr észjárása adhatja meg. *(Helyeslés bal felől.)*

De itt még egy pár percig kénytelen vagyok időzni *(Halljuk! Halljuk!)*, és azután sietek beszédem további tárgyára. Az a konstantinápolyi vegyes bíróság — nevezzük a t. minister úr kedvéért így — mily hatáskörrel bír? A szervezetről már szóltam. Bír azzal a hatáskörrel, hogy ítél az úgynevezett nemzeti jogok kivételével közös jog szerint. Itt a t. minister úr ismét egy új czímet talált fel: a »nemzeti jogok« czímét. Tehát ítélnek, a nemzeti jogok kivételével, közös jog szerint, a mely közös jogok innen is, onnan is közös pátensekben, közös rendeletekben fognak meghatároztatni. Továbbá a functió is közös lesz, akár magyar honosnak, akár osztrák honosnak, szóval bárkinek ügye szerepel a consuli bíróság előtt. A nyelvről pedig a t. minister úr nem szól semmit; mert az a t. minister úr előtt kicsinyes dolog *(Derültség bal felől)*, mert a nyelv kérdését elintézhetőnek tartja a consuli bíróságoknál úgy, hogy ez iránt a gyakorlati élet igényeihez mérten fognak az ügyrendben, vagy rendeletben intézkedni.

Mi nem tartjuk, és úgy gondolom, a magyar törvényhozás sem tartotta ezt a nyelvkérdést oly csekély dolognak, mint a t. minister úr, a ki a gyakorlati élet igényeit tartja irányadóknak arra nézve, hogy a magyar államnyelvet ebben a, szerinte is a magyar állam igazságszolgáltatási souverainitását képviselő és szem előtt tartó intézményben miképen fogja érvényesíteni. Ha nem is olvasom fel a nemzetiségi törvényt, a t. minister úr épúgy tudja, vagy talán nálamnál jobban tudja, hogy mily sulyt helyezett a magyar törvényhozás az állami egység szempontjából erre a kérdésre; hogy ámbár a különböző ajkú honpolgárokra tekintettel nem érvényesülhetett is az elsőfokú bíróságoknál a magyar államegységet praegnansan kifejezésre juttató az az intézkedés, hogy ott kizárólag a magyar nyelv használtassék: megállapította, hogy érvényesüljön legalább a felsőbb bíróságoknál. Tette ezt azért, mert bizonyára nem tartotta a nyelvkérdést oly csekély fontosságúnak, mint a t. minister úr, még azon nehézségek közepette sem, midőn annyi susceptibilitással kellett a törvényt megalkotni és volt elég bátorsága, és bölcsesége, hogy a magyar állami egységet praegnans kifejezésre juttató nyelvkérdést a törvényben megoldja. Ez a t. minister úr szerint és sokak

Digitized by Google

szerint csekély jelentőségű kérdés szerintem oly elvi fontossággal bír, hogy ezt mellőztetni szavazatommal nem engedem soha. Ez lehet gyöngeség jele, vagy azon kényszerűségnek jele, a mely előtt a t. minister úr, úgy látszik, e törvényjavaslat szerkesztésénél állott, és mely előtt kénytelen volt meghajolni; de én a magyar állami egység praegnans kifejezésének elkobzója semmi körülmények közt nem lehetek. *(Úgy van! Úgy van! Tetszés bal felől.)* Ha például a konstantinápolyi consuli bíróságnak egy ítélete megjelenik, a mely ítéletben sem a kidomborodó magyar állami polgárság, sem a nyelv, sem a a pecsét, sem a czímer kifejezésre nem jut: akkor a bírói functiónak ez a lényeges alkatrésze lehet a magyar állameszmének képviselője a t. minister úr szemében, de előttünk nem lesz soha. *(Úgy van! Úgy van! Helyeslés bal felől.)*

Így és az okoskodásnak azon fonalán, melyet a t. igazságügyminister úr felállított, a ki mindig azt a közös legfőbb organumot kereste, mondom, így és ilyen felfogás mellett csak egyet kell kerülni, tudniillik, hogy közös legfőbb organum ne legyen. Mert ha ez nincs, el lehet közösíteni mindent, lehet közös cultusügy, közös igazságügy, közös közlekedésügy; és csak arra kell vigyázni, hogy ezen alkotásokban a dualismus és a paritas elve és annak szükségletei kellően kifejezésre jussanak. *(Úgy van! Igaz! Tetszés bal felől.)* Így be lehet menni egy közös birodalmi képviseletbe is, mert hiszen ott is lehet ministereket kinevezni, felváltva, hol a magyarok közül, hol a többiek közül. *(Derültség és tetszés a bal- és szélsőbalon.)* Így lehetne például a hadügyet nem közösnek tartani, ha eszébe jutott volna a törvényhozásnak az, hogy ez ügyet ne közös hadügyminister által kezeltesse, hanem az elintézésnek egy más formáját találja fel az ügyek vezetésére. Így tehát mindent lehet magyar államinak, függetlennek, a magyar állam érdekeibe és önnálló jogaiba bele nem ütköző intézménynek tartani, de csak szóval; de hogy ezek valósággal közösek lesznek-e vagy sem, ennek megítélését a t. házra bízom. *(Helyeslés bal felől.)*

De t. ház, szólanom kell még a törvényjavaslat 10. és 12. §-airól, vagyis magáról a jogról, a mi szerintem is egyik kriterionja a kérdés közös vagy nem közös volta megbírálásának. *(Halljuk! Halljuk!)*

Elismerem t. ház, a mit a t. igazságügyminister úr tegnapi beszédében mondott és mai felszólalásában is ismételve kijelentett, hogy a magyar állam törvénynyel akár anyagi jogokat alkot, akár felhatalmazást ad a kormánynak arra, hogy az anyagi jogot a felhatalmazás alapján szabályozza, hogy az tulajdonképen magyar törvény. Én nem is ebből a szempontból difficultálom a dolgot, habár itt is van egy megjegyzésem, a melyre szeretném, ha felvilágosítást adna az igen t. minister úr. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha, t. ház, a consuli bíróságoknál felhatalmazás avagy kormány rendeletek útján alkottatnak anyagi törvények, de a hazában a törvények nem abban az alakban vannak behozva: vajjon lehet-e azt mondani, hogy külföldön a magyar honos hazai joga szerint nyer ítéletet? Nem, t. ház. A miről itt szó van az külön consuli anyagi jog, és a magyar honos ott nem a hazai jog szerint fog ítéletet nyerni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez pedig lényeges különbség. Elismerem tehát, hogy az törvésített osztrák jog lesz; de hogy hazai jog legyen: azt el nem ismerhetem. De nem is erre helyezem én a fősulyt, t. ház, hanem inkább arra az őszinteségre, a mely e törvény 10. és 12. §-aiban kifejezésre jut. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. igazságügyminister úr indokolásában legelsőbben is két nagy jelszót bocsát világgá, illetőleg csak egyet positive, de ez alatt negative a másik is értetik. »Vannak nemzetközi jogok«. Ebből tehát az következik, t. ház, hogy vannak nem-nemzetközi jogok is; a mit én jogászilag értek, tudniillik, hogy bizonyos anyagi jogok tekintetében Európa egyöntetűségre törekszik az érintkezés és forgalom gyakoriságánál fogva. De én a consularis bíráskodásra alkalmazva e megkülönböztetést, ezt csak olyan kényszer-argumentumnak tartom, melyből kiindúlva lehet aztán okoskodásokat világgá bocsátani.

A t. minister úr a törvényjavaslat 10. §-ának első pontjában előszámlálja azon anyagi jogokat, a melyek a consuli bíráskodásnál, mint nemzeti jogok érvényesülni és alkalmaztatni fognak. Nyomban a második pontban azt mondja, hogy a ministerium jogosítva lesz ezeket kimustrálni. A harmadik pontban pedig már előjön az a fordúlat, hogy addig is azonban, míg ezek alkalmazhatók és kimustrálhatók lesznek, addig is minden téren, tehát a nemzeti jogok terén is, a jelenlegi állapot tartátik fenn. A negyedik pontban felhatalmazást kap a ministerium arra, hogy ezen nemzeti és nem-nemzeti jogok közül melyiket mikor léptesse életbe a magyar honosokra nézve. A további pontban felhatalmazást kap arra, hogy ezeket kiegészíthesse, módosíthassa és eltörölhesse.

Annakutána a 12. szakasz első pontja kijelenti, hogy a nem-nemzeti jogok tekintetében a jelenlegi állapot tartatik fenn; a jövőre nézve pedig szintén felhatalmazást nyer a kormány arra, hogy ezekkel tetszés szerint bánhasson el, a hogy azt jónak és szükségszerűnek véli. Ez a törvényjavaslatnak a technikája.

Ha ezeket mind összefoglalom, méltóztassék

Digitized by Google

nekem választ adni azon kérdésre: vajjon a 10. és 12. §-t nem lehetett volna-e két sorban formulázni, tudniillik úgy, hogy a ministerium felhatalmaztatik, hogy a külföldön élő s a consuli bíróságok előtt pörlekedő magyar honosokra vonatkozó anyagi törvényeket tetszés szerint változtathassa, módosíthassa és elpusztíthassa? *(Igaz! Úgy van! tetszés a bal- és szélsőbal felől.)* Mire való volt tehát ez a kacskaringós szöveg?

Megmondom. *(Halljuk! Halljuk!)* Arra, hogy keresztülvezessék a nemzeti felfogásokat azon a retortán, a hol azok könnyen eltévedhetnek; a czímre tehát azt kellett írni, hogy bizonyos jogok, mint nemzeti jogok fognak érvényesülni — megengedem, hogy a helyi jogszokásokkal lesznek saturálva, de hiszen ezekkel saturálni lehet a magyar jogot is — de a tulajdonképeni lényeg és czél mégis nem más, mint hogy a consuli bíráskodás terén az anyagi törvények közös patenssel legyenek megalkothatók; tehát legyen immár egy dualisticus patentalis jog is, melyet az anyagi jog terén alkalmazni lehessen. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Azt gondolom tehát, hogy az, a mi e két szakaszban van mondva, egyszerűbben és világosabban is megmondható lett volna és ekkor sokkal őszintébb javaslat előtt állanánk. *(Tetszés bal felől.)*

De sietek, t. ház, beszédem befejező részére. *(Halljuk! Halljuk!)* Midőn a consuli bíráskodás kérdése napvilágot látott és midőn e kérdésre vonatkozó elhatározásunkat meg kellett állapítanunk: korántsem vezette lépéseinket és felfogásunkat az animositás. Az igen t. minister úr teheti megjegyzéseit jobbra is, balra is köpenyeg alatt; de az, a mit mondok, úgy van és nekem nincs okom mást mondani és nem is tapasztalta soha senki azt, hogy én valaha mást mondottam és mást tettem volna. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Ismétlem: felfogásainkat nem animositás vezette és ezt a minister úr tűzetesen is tudja, sőt ellenkezőleg mélyen fájlaltuk és sajnáltuk, hogy ebben a kérdésben nem érthettünk egyet a kormánynyal. És pedig sajnáltuk két okból. Az egyik ok az, hogy mi azon hitben és feltevésben éltünk, hogy a kormány kormányzati alkotásaiban és cselekedeteiben igyekezni fog ezen a téren is az 1867 : XII. törvényczikknek és az abban foglalt rendelkezéseknek tisztaságát minden tekintetben megőrizni *(Igaz! Úgy van! a baloldalon)* és azt semmiféle törvényalkotásnál nem fogja engedni inficiálni. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Hogy infectio-e, ez vagy nem: a fölött ítéljen a t. ház. De annak megítéléséhez, hogy itt egy közös intézmény és ezzel kapcsolatosan egy közös szervezet és közösügy létesíttetik, nem kell ahhoz a nagy apparatushoz, még kevésbbé zűrzavarhoz folyamodni, a melylyel a t. minister úr a maga javaslatát védte. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Olvassa el egyszerűen akárki figyelemmel a javaslatot és ha ezen törvényjavaslat egész szerkezetét, annak minden egyes dispositioját, nem szóval — mert ennek bővében vagyunk — de tényleg közösnek nem találja: akkor törjön felettünk pálczát bárki és állítsa, hogy bennünket animositás vagy a nézeteltérés keresése vezet. De addig, míg ez meg nem történik: kifejezésre kell, hogy juttassam azon nézetemet, hogy mély sajnálattal csalódtunk a t. igazságügyminister úr törekvéseiben *(Igaz! Úgy van! bal felől)* és így jövőre is kétszeres kötelességünk ellenőrizni az igazságügyi minister urat mind ezen, mind pedig más téren mozgó alkotásaiban és törekvéseiben, Mert sokkal veszedelmesebb az a kormányférfiú, ki a maga álláspontját körmönfont okoskodások tömkelegébe való vezetés által igyekszik képviselni; mint az az államférfiú, ki őszintén elénkbe áll és a helyzet kényszerűsége által kergettetve, nyiltan, világosan és politikai loyalitással kér a törvényhozástól intézkedést. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Épen azért, mert én ezen véleményben vagyok: a dolog természetében fekszik, hogy a javaslatot nem fogadom el. S azután, ha ily körülmények között látom azokat a nagyhangú kijelentéseket, mint »igazságügyi souverainitas« »a consuli bíráskodásnak nemzeti jog alapokon való szervezése«, »nemzeti anyagi jog«, »dualismus«, »paritas«, »biztos kéz«, »legjobb megoldás« és a többi: akkor csak arra vagyok bátor figyelmeztetni a t. házat és a nemzetet, hogy ily naiv dolgoknak ne üljön fel. *(Helyeslés és tetszés balfelől.)* Keresse a lényeget, keresse az alkotást a maga egyszerűségében és ítéljen abból. De még más véleményben is vagyok: abban jelesen, hogy midőn a t. igazságügyi minister úr utólsó beszédében gr. Apponyi Albert t. képviselőtársamat megtámadta, neki olyan felfogásokat insinuált, melyek az övéi sohasem voltak. Az enyéim igenis voltak és ma is azok, mert a mióta politikával foglalkozom, mindig azon véleményben voltam, hogy az 1867: XII. tcz. megalkotásával a magyar állam souverain jogainak gyakorlásában áldozatokat hozott. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Sokat vitakoztam gr. Apponyi Albert t. képviselőtársammal e téren és vele mindig ellenkező véleményben voltam. De a lényeg nem is ebben fekszik; mert ha ebben feküdnék: egész sorozata azon balközépi férfiaknak, kik a minister úr háta mögött ülnek és kikre azon szóval, hogy mi és mindig mi, hivatkozott, mind elítélendők volnának. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* A lényeg igenis abban fekszik, hogy valaki loyálisan áll-e rá ezen alapra; hogy megbízható-e szavaiban, tetteiben, eljárá-

Digitized by Google

sában *(Élénk helyeslés bal felől)*; hogy eljárása nem áll-e politikai nézeteivel ellentétben; hogy nem tagad-e meg ok nélkül bizonyos multat, melyet egy decenniumon keresztül táplált, képviselt és meglehet — tisztán és világosan akarok szólni a minister úrral szemben — hogy egyebekben még ezután is fog képviselni. De közjogi téren nagy csorbát szenvedett a minister úr reputátioja az én szememben; *(Helyeslés bal felől.)* egyéb téren ma nem akarok neki semmit tulajdonítani. De akkor azután, t. ház, a minister úr ne hirdessen velünk szemben oly felfogásokat és olyan tanokat, a melyek — neki kell legjobban tudnia — politikai életünkben még magán-körben sem nyilvánultak soha. De hát a t. minister úr a régi példákat követve és azon okúlva, előáll az argumentationak azon módozatával, a melyet már annyiszor hallottunk, hogy tudniillik értené, ha t. szomszédaink beszélnének az állami souverainitas megcsonkításáról. Ez a derék fegyver, a multban is használtatott: Hegedüs Sándor t. képviselőtársam sokszor elhegedülte ezt a minister úrnak mint ellenzéki férfiúnak. A minister úr tiltakozott is ellene többször; de mi ezen elkopott phrasisra akkor sem adtunk semmit, ma sem adunk rá semmit. *(Élénk helyeslés és tetszés bal felől.)* Mi csak egyre adunk s az semmi más, mint hogy a kormány minden egyes tettét, javaslatát és alkotását a saját belbecse és értéke szerint ítéljük meg és fogjuk megítélni a jövőben is, még a minister úrral szemben is, a ki legyen meggyőződve, hogy magatartása, melyet hónapok óta az önbizalomnak túltengő kifejezése jellemez, bennünket sem irányítani, sem zavarni nem fog. Legyen továbbá meggyőződve arról is, hogy mi sem közjogi, sem más törvényhozási alkotást senkinek a kedvéért a jövőben sem fogunk megszavazni, ha azokat helyeseknek és czélszerüeknek tartani nem fogjuk. *(Élénk helyeslés bal felől)* Miután pedig én azt tartom, hogy ez a törvényjavaslat, mely előttünk fekszik, legyen nagy, vagy kicsiny dolog, a közjog terén veszedelmes kisérletet képez; miután továbbá mi az elvek sértetlen fenntartására törekszünk és eszünkbe jut, hogy »parva scintilla magnum saepe incendium excitavit«, tehát nekünk e téren még a szavakban sem szabad tévednünk: igen természetes, hogy nem szavazhatom meg e törvényjavaslatot és azt, Horváth Lajos t. barátommal együtt, közjogunk elleni merényletnek tartva *(Élénk helyeslés bal felől)* én is visszautasítom, egyszersmind csatlakozom a gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam határozati javaslatához. *(Hosszantartó élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon).*

Balogh Géza jegyző: Irányi Dániel!

Irányi Dániel: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Szorosan véve nem az előttünk fekvő törvényjavaslathoz kivánok szólani. Megbirálták azt bőven és alaposan azon szónokok, kiket ezen oldalról eddig hallani szerencsém volt. A mennyiben pedig némely tételeknek újabb megvilágítására, némely állításoknak újabb czáfolatára lenne szükség: azt bátran bízhatom azon képviselőtársainkra, kik határozati javaslatokat nyújtván be, a zárszó jogával élni fognak és azon állításokat bizonyosan megdönteni is képesek.

A miért én a t. ház becses figyelmét bár rövid időre igénybe venni akarom: az a t. igazságügyminister úrnak nehány oly kijelentésének megítélése, mely úgy általán fogva az alkotmányjogba, mint különösen Magyarország jogába és érdekeibe ütközik; sőt Magyarország méltóságával is ellenkezik. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Kötelez engem erre azon bár szerény állás, melyet mint a függetlenségi és 48 as párt tagja e házban elfoglalok és mely nem engedi, hogy elveinkkel és a mi fő, Magyarország közjogával ellenkező állításokat szó nélkül hagyjak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Gr. Apponyi Albert t. képviselő úr minapi jeles beszédében egyebek között idézett az osztrák igazságügyminister indokolásából, melyet a tárgyalás alatt lévőhöz hasonló-czélú törvényjavaslathoz mellékelt, egy helyet, mely szerint gr. Schönborn dicsekedve említi, hogy a törvényjavaslatnak azon rendelkezése, mely szerint az ítéletek a császár és király nevében fognak hozatni, ezen intézmény birodalmi egységét bizonyítja. A t. igazságügyminister úr erre vonatkozólag azt felelte, hogy ő az osztrák igazságügyminister nyilatkozataiért sem nem vál al, sem nem fogad el felelősséget. És ez igen természetes és igen helyes nyilatkozat is. Senki másért, másnak sem tetteiért, sem nyilatkozataiért felelős nem lehet. Csakhogy azzal Magyarország közjogának még nincs elég téve; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon)*, mert ha a magyar kormány szó nélkül tűri azt, hogy a velünk egy fejedelem alatt levő másik állam kormánya oly hivatalos nyilatkozatot tegyen — pedig a törvényjavaslathoz mellékelt és a birodalmi tanácshoz benyujtott indokolás hivatalos irat, — melyben Magyarország közjoga félreismertetik és kétségbe vonatik: ezt, t. ház Magyarország országgyülésén szó nélkül hagyni nem lehet; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon)* és az a magyar kormányra azon kötelességet ruházza, hogy az ellen határozottan tiltakozzék. Meg vagyok győződve, hogy ha valamelyik magyar minister valamely törvényjavaslathoz olyan indokolást mellékelne, melyben például az 1867: XII tcz.-nek gyengítése, módosítása, meglazítása tüzetnék ki

Digitized by Google

czélúl: az ellen az osztrák kormány, noha jogtalanúl, határozottan fellépne és ha nem kapna elégtételt a magyar kormánytól, bizonyosan igénybe fogná venni annak a fejedelemnek közbenjárását, a ki úgy a magyar, mint az osztrák kormány felett áll, *(Helyeslés a szélső baloldalon)*, sőt remélem, hogy a közös külügyminister is, ha valamelyik idegen állam kormánya Magyarország jogaival ellenkező nyilatkozatot hivatalos alakban tenne, azt szó nélkül hagyni, nem tartaná megengedhetőnek. Én ennélfogva felszólítom nemcsak az igazságügyminister urat, hanem a jelenlevő ministerelnök urat is, hogy tekintetbe véve a kérdés fontosságát, szóllítsák fel az osztrák ministeriumot, hogy az igazságügyminister úrnak ezen sérelmes nyilatkozatát megtagadja és ha az osztrák kormány ezt nem teszi, akkor keressen ezen sérelem ellen orvoslást annál, a kinek ez alkotmányszerű feladata, a ki a magyar alkotmányra, a magyar törvényekre ünnepélyes esküt tett. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! A t. igazságügyminister úr a közösügyeket nemcsak a pragmatica sanctioból származtatja, hanem annál tovább ment: azt állítván, hogy az által, hogy Magyarország a szomszéd állam fejedelmét királyának választotta, már beleegyezett abba, hogy bizonyos ügyek a két állam között közösekké tétessenek.

Állította továbbá azt, hogy a közösügyek elfogadása által Magyarország áldozatot nem hozott és hogy a közösügyi törvénynek kezdeményezője Deák Ferencz maga sem tekintette azt áldozatnak.

Legyen szabad a t. minister úrnak ezen állításait rövid bírálat alá vennem, a melynek következtében azt hiszem sikerűlni fog be bizonyítanom, hogy a hány állítás, annyi tévedés. *(Halljuk!)*

Abból, hogy valamely ország más államnak a fejedelmét királyává választja, egyátalánfogva nem következik, hogy a két állam között más mint személyi közösség támadt. Volt Magyarországnak oly királya nem egy, hanem több, a ki egyszersmind más országnak, Lengyel-, Csehországnak királya volt, valamint cseh és lengyel királyok a magyar koronát is viselték. De mondhatja-e azt a t. igazságügyi minister úr, hogy azon időben Magyarország és a most említett államok között oly közösügyek léteztek volna, a milyenek most Magyarország és Ausztria között fennállanak. De ha tovább fekvő példákat akarnék idézni: az által, hogy a németalföldi helytartó Angolország királyává választatott, vagy az által, hogy Luxemburg és Hollandia között unio keletkezett, teremtetett-e annyi közösügy ezen államok között, mint a mennyi ma közöttünk és a szomszéd állam közt fennáll.

De maga Svédország és Norvégia példája is ellenkezőt mutat; mert ha igaz is, hogy Svéd- és Norvégországok közt a külügyek, a küldiplomatia közös; de a hadsereg, a hadi tengerészet a két ország között teljesen el van különítve, olyannyira, hogy a svéd hadsereg, ha Norvégia területére akar lépni, ott legfelebb 8 hétig és pedig csupán fegyvergyakorlat végett tartózkodhatik.

Tehát abból, hogy Magyarország a szomszéd Ausztria fejedelmét választotta királyává, egyáltalán nem következik, hogy a két állam között a személyes unión kivűl egyéb közösségnek léteznie kell. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ezt általán, elméletileg mondottam. De hogy nem is létesíttetett: bizonyítják a törvények. Méltóztassék megolvasni az 1526-iki törvényt, mely Ferdinánd választásáról szól. Mi foglaltatik abban? Semmi egyéb, mint az, hogy Magyarország rendei Ausztria főherczegét és Csehország megválasztott királyát Magyarország királyává választják; következik utána az eskü, melyet Ferdinánd Magyarország alkotmányára, törvényeire, törvényes szokásaira és kiváltságaira tett, miután még Bécsből a szokásos hitlevelet előre megküldötte. Közösügyekről azon törvényben egyáltalán nincs szó, annak nyomát sem lehet benne találni. Sőt, ámbár azt megengedem, hogy pl. a külügyek vezetése már kezdettől fogva a király fejedelmi jogai közé számíttatván, általa gyakoroltatott is, számtalan törvény van a Corpus Jurisban, úgy a XVI., mint a XVII. századból, mely azt bizonyítja, hogy Magyarország a külügyek vezetésére is befolyást gyakorolt, egyebek közt az által, hogy követelte, miszerint bizonyos békekötéseknél magyar biztosok is alkalmaztassanak. És hogy a hadsereg, mely most egészen közös, egész a XVIII. századig nem volt az: azt a történelem világosan igazolja; de bizonyítják azon törvények is, melyek szerint ő Felsége megkéretik, hogy az idegen katonaságot, tehát mindazon csapatokat, melyek a magyar hadsereghez nem tartoztak, az országból távolítsa el.

Az tehát, t. minister úr, nem áll, hogy az által, hogy Magyarország idegen fejedelmet választott királyává, már a közösügyeket is elismerte, azoknak megállapításába beleegyezett volna.

De menjünk tovább. Mit mond az úgynevezett pragmatica sanctio, vagyis helyesebben az 1723: I., II. és III. törvényczikk? *(Halljuk! Halljuk!)* Ez kijelenti, hogy a törvényes trónöröklési rendet a női ágra is kiterjeszti; továbbá, hogy ezen uralkodás az ő Felsége jogara alatt levő összes királyságokra és tartományokra ter-

Digitized by Google

jed ki, a melyek elválaszthatlanúl birtoklandók; és végre harmadszor, hogy ezen összes országok complexumának védelme önök szerint közös, a mi véleményünk szerint csak kölcsönös kötelességet képez. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Itt tehát a fejedelem személye közösségén, illetőleg a védelem kölcsönösségén kivül egyéb rendelkezés nem találtatik. Az igaz, hogy 1848-i törvény, ámbár a pragmatica sanctiora hivatkozik, már elismert bizonyos ügyeket, a melyek a két államot közösen érdeklik, s ezeknek tárgyalására, illetőleg Magyarországnak ezekben képviseltetésére egy külön ministert állított fel, a ki ő Felsége személye körül lenni tartozik. De a mi a hadügyet illeti, hogy a hadsereg 1848-ban közösnek nem ismertetett el: azt nemcsak a tények, hanem maga az 1848-i törvény több rendelkezése is bizonyítja, mely szerint a magyar honvédelmi minister jogaihoz tartozott a magyar hadsereghez, illetőleg a magyar ezredekhez tiszteket nevezni ki. Tehát sem a pragmatica santioból, sem az 1848-i törvényekből közösügyet, legalább azon mértékben, a melyben azok 1867-ben meg lettek állapítva, következtetni nem lehet.

A mi pedig azon állítást illeti, hogy a magyar törvényhozás nem hozott áldozatot, midőn az 1867: XII. törvényczikket megalkotta: bocsánatot kérek, én azt gondolom, eltekintve most a mi viszonyunktól Ausztriához, hogy valamint minden egyes ember, ha a maga önrendelkezési jogáról bizonyos mértékben más irányában lemond, áldozatot hoz; úgy minden állam, mely a maga függetlenségének egy részét más állammal megosztja, áldozatot hoz. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A felett lehet vitatkozni, vajjon azon áldozat szükséges, czélszerű volt-e; de hogy áldozat volt, azt tagadni nem lehet. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* S a t. minister úr, hogy a maga állítását erre vonatkozólag megerősítse, Deák Ferenczre is hivatkozott. Hogy Deák Ferencz áldozatnak tekintette-e az 1867: XII. törvényczikket, vagy nem tekintette annak: annak megítélésére szolgáljon azon körülménynek figyelembe vétele, hogy Deák Ferencz az 1848-iki törvénynek megalkotásában részt vett *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon)* és az ezek alapján létesült ministeriumban tárczát fogadott el.

Már most, hacsak azt nem állítja a t. igazságügyminister úr, hogy az 1867: XII. tcz. mindenben megegyezik a 48-iki törvényekkel, hogy 1867-ben nem történt eltérés a 48-iki alaptól: akkor lehetetlen, hogy Deák Ferenczről feltegye, hogy ő nem tekintette áldozatnak azt, a mit az 1848-iki törvényekből 1867-ben engedni kellett. Meg vagyok győződve arról, hogy Deák Ferencz azt jóhiszeműleg szükségesnek és az akkori körülmények közt Magyarországra nézve czélszerűnek tartotta; de abban nem kételkedem, hogy ő fájó szívvel egyezett abba, hogy az 1848-iki törvényeken csorba ejtessék. Önök t. uraim dicsőíthetik az 1867-iki alkotásokat, sőt mint fájdalommal látom, azóta és újabban is tehetnek még azokból is engedményeket; de mi tántoríthatatlanúl ragaszkodunk a pragmatica sanctiohoz, úgy a mint azt mi értjük, a mint az törvényekbe van iktatva *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon)*, a mely Magyarország és Ausztria közt nem ismer el más közösséget, mint a fejedelem személyét *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon)*, és más kötelességet, mint azt, a mely a védelem kölcsönösségében van. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Önök folytathatják azt a szerintem helytelen és veszélyes politikát, a melyet eddig űztek; mi rettenthetetlenül fogjuk folytatni azt az útat, a melyen eddig haladtunk és a mely reménylem czélunk és törekvésünk eléréséhez fog vezetni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Nem fogadom el a törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Balogh Géza jegyző: Veszter Imre!

Veszter Imre: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azon sajátságos, és csakis a kelet csodálatos viszonyai közt létezhető institutio, a melyet consularis bíróságnak nevezünk, egyike azon anomaliáknak, melyek a javítást, az újjászervezést régóta igényelték volna. Kétségtelenül a t. kormány is ezen a nézeten van és ezen nézetének és javítási szándékának gyümölcsét képezi a javaslat, mely mostani tanácskozásunk tárgyát képezi.

Hogy kormányunk javítani akar a consularis bíráskodáson, a mely jelenlegi szervezetében államiságunkat és nemzeti önérzetünket mélyen sérti: az ellen semmi ellenvetésem sincs, bár kérdés, hogy akkor, a mikor az igazságügy terén itthon is annyi sürgős és égető teendő vár reánk, múlhatatlanúl szükséges volt-e ezen törvényjavaslattal épen most előállani. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Azt hiszem, hogy azt a munkát és azt az emotitiót, melyet a jelen törvényjavaslat felidézett, sokkal jobb lett volna belföldi igazságügyi bajaink orvoslására fordítani. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* E tekintetben nem akarom felhozni egész sorozatát azoknak a teendőknek, melyek reánk várnak; hanem csak utalni akarok például a katonai büntető törvény hiányaira, *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon)* és utalni akarok arra, hogy addig, míg a t. minister úr statisztikai adatai szerint a consuli bíráskodásnál alig néhány száz honosunk van érdekelve: itt a hadseregben polgártásaink százezrei állanak szintén idegen, az absolutismus legridegebb korszakából

Digitized by Google

származó katonai törvények uralma alatt. *(Igaz! Úgy van! a ba'- és szélsőbalon.)*

B. Kaas Ivor: Csak ne nyúljon hozzá, mert azt is elrontja. *(Derültség.)*

Veszter Imre: Ha a consuli bíráskodással úgy, a hogy van, meg tudtunk idáig lenni: talán egyelőre még tovább is meglehettünk volna a nélkül, hogy ebből valami nagy és országos veszedelem fejlődött volna. Én részemről mindenesetre kisebb bajnak tartanám a consuli bíráskodás mai minőségének és módjának fentartását, mint a jelen törvényjavaslat törvénybe iktatását; mert igaz ugyan, t. ház, hogy a consuli bíráskodás jelen állapota és minősége úgy a mi államiságunkat, mint nemzeti önérzetünket sérti; igaz, hogy törvénytelen és jogtalan: de legalább nem a mi beleegyezésünkkel és hozzájárulásunkkal az. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A consuli bíráskodás mai állapotát, mint tényleges állapotot, mely az absolutismus korszakából maradt ránk, el lehet tűrni és lehetett volna tűrni talán továbbra is, mert ez nem involvál jogfeladást. Ha azonban azon állapotnak, melyet mindnyájan perhorrescálunk, melynek mindenki felismeri abnormitását, legalább egyes, még pedig legsérelmesebb intézkedéseit törvénybe iktatjuk: akkor magunk alatt vágtuk a fát és magunk tettük lehetet'enné, hogy a consuli bíráskodást — legalább 10 évig úgy rendezzük, a mint azt államiságunk és nemzeti önállóságunk követeli. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez, t. ház, első és főindoka annak, hogy én a törvényjavaslatot nem fogadom el.

Nem fogadom el pedig, daczára annak, hogy nem lehet tagadni, hogy ha a jelen javaslat törvénynyé válnék, ez magát a consuli bíráskodást talán helyesebbé, hatályosabbá tenné, sőt annak szervezetét is megerősítené. A midőn ezt nem tagadom, sőt elismerem: akkor a túlsó oldalról azon kérdéssel fordúlnak hozzánk, hogy hát miért ellenezzük azt, a mi a létezőnél jobb és nem annyira itt a ház üléstermében, mint a folyosókon és különösen a kormánypárti sajtóban még azt is szemünkre lobbantják, hogy pártoskodunk és személyeskedünk. Hát igenis, t. ház, pártoskodunk és bizonyos fokig ez esetben kell, hogy személyeskedjünk is. Részemről magamra vállalom mindkét vádat.

Jót tudom, hogy mindazon esetekben, a mikor a forma a lényeggel jó összeütközésbe, a háttérben álló közönség rendszerint a formalismus ellen nyilatkozik és ez által előnyös helyzetbe juttatja azokat, kik az alakisággal szemben a realisticus valót védelmezik. Ily kényelmes auspitiumok közt képzeli magát a mi t. kormányunk is, ebből meríti argumentumait és talán a győzelemhez való reményét is.

De, t. ház, a kormánynak ezen kényelmes positiója most az egyszer nem egyéb, mint puszta illusio, csalódás, mely minden alkotmányos érzületű és gondolkozású ember szemei előtt az első rátekintésre szétfoszlik: mert a közjogi és alkotmányjogi kérdésekben a forma mindig összeesik a lényeggel és talán sehol sem áll annyira, mint itt, hogy forma dat esse rei. *(Helyeslés bal felől.)* Mi pedig e kérdést mindenekelőtt és első sorban alkotmányjogi és közjogi kérdésnek tekintjük.

Hogy a javaslatban tervezett közös, a javaslat szerint azonban eufonistice csak vegyes felebbviteli bíróság megalkotása köztünk és Ausztria között közösügyet teremtene s hogy ezzel a közösügyeknek az 1867-ki törvény által szorosan kimért és megállapított kerete kibővíttetnék: az tagadhatatlan s azt csak a szavakkal könnyen disponáló dialectica vonhatja kétségbe. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Hogy az előterjesztett javaslat azt tenni mégis megkisérli, ez felette sajnos; de ezen körülmény csak annál inkább ösztönöz bennünket arra, hogy a törvényjavaslatot visszautasítsuk. Visszautasítjuk azt épen úgy, mint a hogyan általában visszautasítjuk minden szaporítását és minden kiterjesztését a közösügyeknek, hozassanak azok akár nyíltan, akár elburkoltan elénk. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Visszautasítjuk pedig egészen öntudatosan, mert a lefolyt 24 év tapasztalatai nyomán megtanultuk, hogy a közösügyek — még azok is, a melyeket viszonyaink mint szükségeseket ránk parancsoltak — a mi nemzeti kifejlődésünk processusában sok nehézséget okoznak nekünk; valamint megtanultuk azt is, hogy a közösügyek reánk nézve mindig a mi inferioritásunkat jelzik és jelentik. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ebből aztán önként következik, hogy a közösügyek szaporítását minden tőlünk kitelhető módon meggátolni szándékozunk. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Meg kell gátolnunk annyival is inkább, mert erre saját állami erőnk és fejlődési képességünk is feljogosít bennünket; míg ellenben Ausztriához való viszonyunknak még szorosabbra fűzését, Ausztria állami minőségének folytonosan fluctuáló kérdése, Ausztriának praecarius politikai helyzete is kizárandónak javasolja. *(Helyeslés bal felől.)*

Szóval, t. ház, nekünk a közösügyekből elég a mi van, és ennélfogva azok ellen, a kik a már létező vaskapcsokhoz számunkra még újakat akarnak kovácsolni — azok ellen úgy is mint egyes képviselők, úgy is mint szervezett párt minden megengedhető eszközzel harczolunk, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Úgyde a törvényjavaslat beterjesztője, az előadó, valamint Beksics Gusztáv képviselő úr egész bátorsággal hirdetik, hogy az újonnan

Digitized by Google

alakítandó főtörvényszék nem képez közösügyet és hogy az nem is bír a közösség jellegével.

T. ház! Régi tagja vagyok a parlamentnek, de ennél merészebb állítást én még ebben a házban soha sem hallottam. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ennek a javaslatnak egész anyaga, egész tárgya — az abban contemplált bíróság szervezete — személyzeti mozzanatai annyira közös természetűek és a közösség fogalma e javaslatban annyiszor jut kifejezésre, hogy valóban megdöbbentő az a törvényhozás iránt tanúsított kicsinylés, melyet az illetők elkövetnek akkor, a mikor a tervezett felebbviteli bíróságról azt állítják, hogy nem közös.

Hiszen a közösség az indokokban határozottan is be van ismerve, körülírva, sőt még igazolva is van, és ezen nem változtat az, hogy míg az osztrák indokolásban egész őszinteséggel a »gemeinsam« szó használtatik a viszony jelzésére, addig a magyar igazságügyminister a »vegyes« szóban keresi a mentő talizmánt, mely hívatva volna elaltatni a jogaira féltékeny magyar nemzetet. *(Helyeslés bal felől.)*

Én azonban ezt a szójátékot nem tartom megengedhetőnek s bízom benne, hogy ezen rosszúl választott csalétekre nem megy rá még a többség hiszékenysége sem.

A közösség fogalma annyira ösmert, sőt félreismerhetetlen, hogy azt ott, a hol valóban megvan, elfedni, elkeresztelni semmiféle sophisma és dialectica nem képes. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha két külön jogalany, egyén vagy ország az őt külön megillető tárgyat, vagyont vagy jogot, közös intézkedés vagy közös használat alá bocsátja: az kétségtelen közösséget képez úgy a helyes hermeneutika, mint a józan-ész szerint is. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Hogy a közösség fogalmát a vegyes szó épen nem fedi, az igen természetes; miután az mindig minden viszonylatban úgy a tárgyakra, mint a személyekre vonatkozólag különféleséget jelez, mely csak esetleg ideiglenesen egyesül ugyanazon czélra.

A bíróság, mely egy állandó forumban ugyanazon illetőség és felhatalmazás mellett működik, az közös. A különböző felhatalmazás és külön illetékesség mellett különböző forumokból összeállított bíróság pedig vegyes.

A contemplált felebbezési bíróság e szerint közös, — a katonák és polgárok közt felmerült judicium militare mixtum pedig vegyes bíróság. Én részemről más vegyes bíróságot, a mi gyakorlatunkban nem ismerek. *(Úgy van! bal felől.)*

T. ház! Ez a közösség kérdése egyébiránt annyira meg van vitatva, a javaslatnak ez iránybeli tévedései, különösen Horánszky Nándor képviselőtársam és barátom mai felszólalása által, annyira be vannak bizonyítva, hogy én részemről elegendőnek találom csak azokat a czáfolhatatlan argumentumokat hozni fel, melyeket az egyszerű logika és a természetes fogalom-meghatározás nyújtanak és a melyek mindig czélszerűbbek, mint a szőrszálhasogatás és a szavakkal játszani szerető dialectica. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Átmegyek már most, t. ház, azon szemrehányásra, mintha minket e kérdésnél személyes motivumok is vezetnének s hogy támadásaink inkább az igazságügyminister úr személyét, mintsem javaslatát tűzte volna ki czélpontúl.

B. Kaas Ivor: Magukról következtetnek!

Veszter Imre: Ez a szemrehányás egyébiránt nem annyira a képviselőház ülésterében, mint sokkal inkább a sajtóban, valamint a képviselőház folyosóin hallható.

Nem akarom tagadni, t. ház, hogy a mi mostani támadásunkban a személyes momentumok elemei is feltalálhatók. De midőn ezt őszintén bevallom, egyúttal feljogosítottnak érzem magamat arra, hogy egyetmást felhozhassak és annak igazságos mérlegelését is kérjem. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Ha e javaslattal a tavaly letűnt kormányzati aera valamelyik ambitio nélküli, a nemzeti aspiratiokat át nem értő ministere lépett volna a t. ház elé és azt mondja: uraim, ime egy törvényjavaslat, mely szükséges folyománya azon közösségnek, melyet az 1867:XII. tcz.-ben a törvényhozás megteremtett; ha ilyen minister mondja nekünk, hogy mi szegény magyarok másként, mint osztrák mentor karján a nagy világ előtt — ott a különböző népek és nemzetek érdekpiaczán Konstantinápolyban megjelenni úgy sem tudunk: *(Helyeslés bal felől.)* úgy megvallom, t. ház, hogy az ilyen minister ellenében — ha nem is fogadnók el a javaslatot — támadásunk bizonyára enyhébb, elkeseredésünk mindenesetre kisebb lett volna. *(Tetszés bal- és szélsőbal felől.)*

De hát hogy és miként áll most a dolog? Rövid néhány hét mulva lesz 2 éve, hogy a véderővita felmerülésével annak tudatára ébredt az ország és a törvényhozás, hogy közjogunk épsége épen saját kormányunk laza, minden nemzeti öntudatot nélkülöző magatartása miatt veszélyben forog. A közvélemény felriadása a Tisza-kormányt akkor buktatta meg, a mikor e házban nagyobb többsége volt, mint valaha.

És mi volt azon erő, mely előtt akkor a többséget bíró kormánynak s az őt támogató pártnak meghátrálnia kellett? Semmi egyéb, mint a nemzeti érzület ébredése, a nemzeti akaratnak ellenállhatatlan nyomása, mely a veszély pillanatában az életképes népek minden actiójában, vágyaiban, haragjában, rokon- és ellen-

Digitized by Google

szenvében nyilatkozik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Az akkori kormány áldozatául esett meggondolatlan merényletének s a nemzet, a törvényhozás a válság befejezését abban találta s csak akkor nyugodott meg, a mikor az a férfiú, ki a lezajlott küzdelemben a nemzet közjogának egyik legerősebb bajnoka gyanánt harczolt, a kormányba belépett; s tette a nemzet ezt azért, hogy legyen egy erős kipróbált védője a mi közjogunknak a kabinetben; *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* tette azon hiedelemben és meggyőződésben, hogy erre az állásra a jelenlegi igazságügyminister úrnál megbizhatóbb embert nem találhat. *(Úgy van! bal felől.)*

És mi történik most?

Ugyanaz a férfiú, kitől közjogi viszonyaink tisztázását, nemzeti irányban való fejlesztését, nemzeti aspiratiónknak zászlóra tűzését bizton vártuk, a magában véve rövid, de epedő várakozásunkra elég hosszú két év után egy oly javaslattal lép a ház elé, mely országunk állami attributumainak egyikét alterálja és compromittálja, *(Élénk helyeslés a bal és szélső baloldalon.)* mely közösügyeink mérvét kiterjeszti s azon tényleges inferioritásunkat, melyet mindenben, a miben közösség van, folyton tapasztaltunk, még nyomasztóbbá teszi. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Hogy az ilynemű csalódás keserűsége kihat és az eszmék harczában érvényesül, az természetes. Hogy különösen az ellenzéknél, mely önzetlen bizalommal, tiszteletteljes várakozással tekintett a minister úr működése elé, a csalódás és kiábrándulás a szokottnál erősebben reagál, az egy kis méltányolás mellett nagyon is megérthető.

E javaslatot mindenki megtehette volna; de Szilágyi ministernek ezt nem lett volna szabad megtennie. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Áttérek most a kérdés érdemleges tárgyalására; de valóban azt hiszem, hogy a t. ház türelmével élnék vissza, ha a t. minister urat követni akarnám közjogi fejtegetésének labirinthusába. Ennél helyesebb lesz talán csak néhány rövid észrevételt tenni. *(Halljuk!)*

Azon érvek közül, melyek a törvényjavaslat mellett eddig felhozattak, egyetlenegyet találok, a melynek legalább látszólagos jelentősége van: és ez az, hogy a consuláris bíráskodás, ha a jelen javaslat törvénynyé válnék, mindenesetre jobb volna, mint a milyen jelenleg.

Concedálom, sőt tovább megyek, tekintve, hogy a consularis bíráskodásból, a mit az ez idő szerint van, minden magyar jelleg és minden magyar befolyás teljesen ki van rekesztve; míg ellenben e törvényjavaslat értelmében a magyar elemnek és jellegnek is legalább némi positio biztosíttatnék; nem akarom tagadni, hogy a consuláris bíráskodásnak ezen törvényjavaslat szerinti szervezése és rendezése nemcsak igazságügyi tekintetben, de talán más irányban is némi haladásnak volna tekinthető. A kérdés csak az, vajjon ez a csekély haladás, ez a tál lencse, a mint azt Hodossy t. képviselőtársam és barátom találóan mondotta, azon határig terjed-e, a meddig a létező közjogi kereten belül mehettünk volna és a meddig a magyar államiság és a nemzeti önérzet érdekében okvetetlenül el is kellett volna mennünk?

Még nagyobb kérdés az, vajjon az ár, melyet tőlünk követelnek, nem olyan-e, melyet soha, semmi feltétel alatt senkinek meg nem adhatunk. Én részemről azért, hogy a consul, ki idáig csupán a császár nevében ítélt, ezentúl a császár és király nevében is hozhasson ítéletet; továbbá azért, hogy a consuli bíróság, mely idáig csupán az osztrák törvények szerint ítélt, azon esetben és a mennyiben a t. igazságügyminister úrnak és a külügyminister úrnak úgy tetszenék, ezentúl a magyar törvény némely részeit is alkalmazhatná; végre azért, hogy a Konstantinápolyban felállított felebbviteli forumnál néhány magyar ember is találjon alkalmazást: azért én a kivánt árt megadni hajlandó nem volnék. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Mert mit kivánnak, mit követelnek tőlünk árúl, t. ház? Azt, hogy a magyar állam souverainitásán rést engedjünk ütni s e végből az 1867. törvénynek oly értelmezést adjunk, mely nem Magyarország államiságának kidomborítását és megszilárditását eredményezné; hanem, a mely azoknak a malmára hajtaná a vizet, a kik folytonosan az osztrák birodalom egységére törekszenek, *(Élénk helyeslés bal felől)* és a kik az újabb időkben bátrabban emelik fel fejüket, mint valaha a kiegyezés óta, a mit nemcsak véderőtörvény tárgyalásának alkalmával, hanem a legközelebbi időben a vasuti tarifa kérdésének felmerülése alkalmából is tapasztalni alkalmunk lehetett. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

T. ház! Ezekkel a tendentiákkal és irányzatokkal szemben ez idő szerint csak egy helyes álláspontot ismerek s ez az, hogy az 1867-iki törvényből és annak valódi értelméből, mely Magyarország állami existentiájának úgyis csak minimális mértékét jelenti, soha senkinek és semmiért egy betűt sem engedek oda. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ez a törvény egészen világos, és ha nem volna az és bármely tekintetben magyarázatra szorúlna: én, t. ház, a magyarázatot csak oly irányban fogadnám el, mely Magyarország jogainak fejlesztését, megerősítését és gyarapítását eredményezné; de soha olyat, a mely ezen törvénynek oly interpraetatiót adna,

Digitized by Google

mely a magyar államiságnak hátrányára szolgál. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

E törvényjavaslat egyik fő kiindulási pontja az, hogy az általam említett 67-iki törvény értelmében a consuli intézmény közös, miután a consuli bíráskodás a consul személyéhez van kötve: természetes tehát, hogy magának a bíráskodásnak is ma közösnek kell lennie. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

T. ház, hogy az nem úgy áll és hogy különösen a levont következtetés nem állhat meg: az előttem szólott t. képviselőtársaim részéről, különösen ezen padokról már bőven megczáfoltatott. És ennélfogva nem is kívánom ezt még bővebben is fejtegetni, hanem egy egyszerű kérdést akarok intézni a t. minister úrhoz.

Ha a consuli bíráskodás közössége csakugyan folyománya a 67-iki törvényeknek: akkor kérem, t. ház, mire való a 10 évre való megállapodás? *(Igaz! Úgy van! bal és szélsőbal felől.)* Hiszen ha a consuli bíráskodás közössége az említett törvényekből folyik, akkor ezt a törvényt nem lehet csak 10 évre restringálni és akkor mire való a szerződéses álláspontnak folytonos hangoztatása? *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* De viszont, ha a consuli bíráskodásnak oly módon való rendezése, miként a javaslatban czéloztatik, csakugyan olyan nagy vívmány, mint az előadó úr állította és a t. igazságügyminister úr affirmálta: akkor kérdem, hogy miért van e nagy vívmány a nemzet számára csak 10 évre biztosítva? Hiszen ha csakugyan vívmány, akkor a nemzet számára örökre kellett volna biztosítani. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ellenkezőleg én épen a 10 évi időtartam kikötésében világos elismerését látom annak, hogy e kormány igenis tudatában van annak, hogy itt vívmányról szó sem lehet, hanem hogy hátrány forog fenn s hogy a 10 évi időtartam kikötésére csak azért volt szükség, mert itt jogainknak részben való feladásáról van szó, a kormánynak pedig épen azért nem volt bátorsága ezt 10 évnél hosszabb időre javaslatba hozni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

És miután már 10 évről beszélek, még egy kérdést akarok ebből kifolyólag fölvetni. *(Halljuk!)* Kérdem: hogyan gondolja a t. kormány, mi lesz majd a 10 év letelése után? nem volna-e szükséges egy olyan dispositióról gondoskodni, a mely ezen törvény letelte után irányadó volna?

Vannak minekünk más ilyen állami egyezményeink is, a melyek határidőkhöz kötvék; ilyen pl. a vám és kereskedelmi szövetségünk, a mely szintén 10 évre szól. Ha ezen egyezmény az említett határidő leteltével meg nem újíttatik: akkor tudjuk, hogy mi fog történni, mert erről van egy másik törvényben kellő provisio. Tudjuk nevezetesen, hogy ha a nemzet jónak, a maga érdekében állónak látná, egyszerűen felállítja a vámsorompókat és proclamálja a külön vámterületet.

Az igen t. minister úr örök-emlékű közreműködése mellett hasonló intézkedés történt a véderőtörvényben is; ott is tudjuk, hogy a határidő letelte után a nemzet joga meddig terjed és hogy e téren mit tehetünk.

De a jelen esetben, a hol a 10 évi időtartam letelésének esetére semmiféle provisiót nem látok: nem tudok mást képzelni, mint hogy ha ezen törvény nem prolongáltatik, vagy ezen terminuson belől más által nem helyettesíttetik, akkor kell, hogy a status quo ante álljon be; már pedig ezt, t. i. a jelenlegi helyzetet perhorrescálja mindenki, perhorrescálja első sorban maga a kormány is, mert hiszen különben ezt a törvényjavaslatot nem adta volna be. *(Úgy van! bal felől.)*

És így, t. ház, bármely oldalról nézzem is e törvényjavaslatot, azt hiszem, hogy az minden oldalról elfogadhatatlan; de elfogadhatatlan főképen és első sorban azért, mert az az 1867-iki kiegyezési törvényünknek oly értelmezést ad, a mely a magyar államiságnak és a magyar nemzeti önérzetnek nem előnyére, hanem hátrányára szolgál. *(Úgy van! bal felől.)*

T. ház! Én az általam épen most említett 1867-iki kiegyezésnek mindig őszinte híve voltam és vagyok jelenleg is. A nemzet nagy többsége 1867-ben elfogadta ezen alapot, mert azt tartotta, hogy az majd módot nyujt alkotmányos jogainak biztosítására és fejlesztésére; ma is azt hiszem, hogy a nemzet akkor helyesen és bölcsen cselekedett.

De, t. ház, ha a nemzet most egymásután különböző alkalmakkor mindinkább látja, hogy az 1867-iki törvény csak egy archimedesi pont, melyből a nemzet legvitálisabb érdeke kiforgatható; ha azt látja, hogy a közösügyi törvénynek mostani kezelése mellett ezen törvény arra is alkalmas, hogy alapúl szolgáljon a magyar nemzeti érdekek csorbítására; *(Úgy van! bal felől.)* ha azt látja, hogy ezen törvény mellett a mi érdekeinknek más jogosulatlan érdekkel szemben mindig meg kell hátrálniok; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és ha látja, hogy a mi törvényhozásunk most már csak arra való, vagy legalább arra is való, hogy valahányszor nekünk valamely közösügy érdekében Ausztriával érintkeznünk kell, mindig az történjék, a mi ott tetszik és a mi ott főznek ki: *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* akkor én nagyon tartok attól, hogy a nemzet többsége el fog idegenedni azon törvénytől, melynek én sértetlen megőrzését és valódi értelmében és jelen-

Digitized by Google

tőségében való fentartását óhajtom. *(Tetszés bal felől.)*

Mivel pedig én ezen elidegenítést nem akarom elősegíteni, azért a jelen törvényjavaslatot nem fogadom el, hanem csatlakozom gróf Apponyi Albert határozati javaslatához. *(Zajos helyeslés a baloldalon.)*

Balogh Géza jegyző: Csanády Sándor!

Csanády Sándor: T. képviselőház! Háromnegyed elmult, mindjárt két óra lesz; kérem a t. házat: méltóztassék nyilatkozatomat hétfőn meghallgatni. *(Helyeslés a szélsőbalon! Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Az idő előrehaladván, azt hiszem méltóztatik a tanácskozás folytatását a hétfőn d. e. 10 órakor tartandó ülésre áttenni. *(Helyeslés.)*

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perckor.)

462. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 23-án, hétfőn

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja a képviselőház pénztárnokának 1890. julius hó 1-től deczember 31-ig terjedő számadását. — Kérvények bemutatása. — Gr. Bethlen András földmívelésügyi minister benyujtja a szegedi rakpart mentén 1890. folyamán teljesített munkálatok költségeiről szó törvényjavaslatot. — Az igazoló bizottság jelentése Udránszky Péter trencsén-várnai képviselő igazolásáról. — A consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyényi-Marich László, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Dárdai Sándor jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Széll Ákos, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a február hó 21-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a képviselőház pénztárnokának az 1890. évi julius hó 1-től deczember hó 31-ig terjedő pénztári bevételekről és kiadásokról szerkesztett számadását.

Átvizsgálás és jelentéstétel végett a számvizsgáló bizottsághoz utasittatik.

Bemutatom továbbá Kis-Küküllő vármegye közönségének felíratát, melyben az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyletnek sorsjegy-kölcsön engedélyezése iránt a képviselőházhoz benyujtott kérvényét pártolja;

a szegedi m. kir. állami főreáliskola tanári testületének gróf Tisza Lajos képviselő által beadott kérvényét, melyben a középiskolai tanárok törzsfizetésének egyenlővé tétele, az ötödéves korpótlékok és lakbérilleték arányos emelése és a középiskola igazgatói törzsfizetésnek javítása tárgyában kérelmez;

Berettyó-Ujfalu község polgárainak Csanády Sándor —, Bucsi község 134 polgárának, Póka község 33 polgárának Irányi Dániel —, Csege, Földes, Kaba, P.-Ladány, Nádudvar és Tetétlen

Digitized by Google

község polgárainak Papp Elek képviselő által benyújtott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Széll Ákos jegyző: Gr. Bethlen András földmívelésügyi minister!

Gr. Bethlen András földmívelésügyi minister: Van szerencsém benyújtani a szegedi rakpart mentén az 1890. év folyamán teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslatot, kérve, hogy azt kinyomatni, szétosztatni és előzetes tárgyalás végett a ház pénzügyi bizottságához útasíttatni méltóztassék.

Elnök: A törvényjavaslat indokolásával együtt ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni és előzetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz útasíttatik.

Dárdai Sándor jegyző: Széll Ákos, az állandó igazoló bizottság előadója!

Széll Ákos előadó: T. ház! Az állandó igazoló bizottság nevében van szerencsém jelenteni, hogy a bizottság Udránszky Péter Trencsénmegye várnai kerületében folyó év és hó 16-án megválasztott országgyűlési képviselő megbízó levelét vizsgálat alá vévén, miután a választási jegyzőkönyv a törvény rendeletének úgy alakilag, mint tartalmilag megfelel, a nevezett képviselőt a kérvényezésre kiszabott 30 napi határidő fentartása mellett igazolta.

Elnök: Az állandó igazoló-bizottság jelentése alapján Udránszky Péter, Trencsénmegye várnai kerületében megválasztott országgyűlési képviselő 30 nap fentartásával igazolt képviselőnek jelentetik ki, egyszersmind a VI. osztályba soroltatik.

Több jelentés nem lévén, következik a napirend: a consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása. Jelesen pedig ki következik?

Madarász József jegyző: Csanády Sándor!

Csanády Sándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A tárgyalás alatt levő, a magyar nemzet érdekeivel tökéletesen ellentétes, a consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat is egyike azoknak a törvényjavaslatoknak, a melyek ha törvényerőre emeltetnek, eszközül fognak szolgálni a nemzet ellen működő közösügyes kormányoknak arra, hogy követhessék nemzetgyilkos politikájokat. E törvényjavaslat következtében nélkülözhetetlenül szükséges, hogy mi, a kik a haza, a nép érdekében, a valódi alkotmányos szabadság érdekében működünk, elkövessünk mindent, hogy e javaslat többségre ne vergődjék; mert meg akarja fosztani hazánkat önállóságától, függetlenségétől, hazánkat osztrák tartománynyá akarja süllyeszteni és nemzetünket épúgy a szellemi, mint az anyagi és a közerkölcsiségi téren a semmiség örvényébe akarja dönteni.

Én, t. ház, a ki azt óhajtom s oda-működöm, hogy hazám, nemzetem visszanyerje előbbeni alkotmányos állását; hogy hazám területéről mentül előbb számüzessék a nemzet testén rágódó rákfene: a közösügy *(Élénk helyeslés a szélsőbalon)*; mindent elkövetek, hogy a közösügyektől, melyek valóságos átkai a magyar nemzetnek, mentől előbb megszabadúljunk. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Ez kötelessége minden valódi, hazáját szerető honpolgárnak; kötelessége minden országgyűlési képviselőnek, a kiket bizonyosan nem azért küldtek ide választóik, hogy itt csupán a máris elviselhetetlen adókat emeljék magasabbra s hogy a nemzetet ősei vérén szerzett, ezredéves önállóságától megfoszszák. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Én, a ki azt óhajtom, hogy hazám önálló, független állam legyen, és hogy a nemzet visszanyerje jogtalanúl elrablott önállóságát, függetlenségét, nem tehetem, hogy e javaslatnál is fel ne szólaljak. *(Halljuk! a szélső baloldalon.)*

T. ház! Ha végigtekintünk a közelmult történetén, látjuk, hogy a képviselőház tagjainak nagyobb része megválasztásakor adóleszállítást, a jogok megvédését igérte választóinak. Mi történt idejövetelük óta? Megváltoztatták elveiket, hogy ne mondjam, politikai hitehagyottak lettek. Hiszen.... — Nincs itt a minister úr? *(Élénk derültség. Felkiáltások a szélsőbalon: Ott a pakktáskája!)* A pakktáska nem felelhet! *(Zajos derültség. Szilágyi Dezső igazságügyminister elfoglalja helyét.)*

Elnök: Hiszen itt van a minister úr!

Csanády Sándor: Maga a minister úr is egyike azoknak, kikről el lehet mondani, hogy politikai hitehagyottak. *(Élénk derültség.)* Mert hisz tudjuk, hogy ifjúságát épen a negyvennyolczas elvek terjesztésével töltötte. Tudjuk azt, hogy scribler *(Élénk derültség)* író korában mindent elkövetett, hogy Magyarország önállósága, függetlensége megvédessék. Tudjuk azt, hogy kezet-fogva azon párt embereivel, kik szintén a változatosság terére lépve, a politikai hitehagyottak közé sorolhatók, mindent elkövettek arra nézve, hogy magában Biharmegyében is megvédelmezzék a nemzeti jogokat, megvédelmezzék a magasztos 48-iki eszméket. S mit tesznek most? Megsemmisítve az alkotmány legfőbb pontjait, Ausztria, Bécs érdekében működnek. *(Igaz! a szélső baloldalon.)* Igen is Ausztria és Bécs érdekében működik, különösen a jelenlegi

Digitized by Google

igazságügyi minister úr is. Hiszen e törvényjavaslatnak sincs más czélja, mint az, hogy Bécs kegyeit megnyerve, talán jövőjét biztosítsa magának. *(Élénk derültség.)* E törvényjavaslat által megtagadva múltját, megtagadva eddig vallott politikai hitelveit: a magyar nemzet, a magyar nép érdekei ellen küzd.

Én, t. ház, a ki, mint mondottam, a 48-as magasztos elveknek vagyok barátja, a ki igyekszem elkövetni mindent, hogy jogtalanúl elrabolt önállósága és függetlensége e nemzetnek visszaszereztessék: nem fogok megszűnni utólsó leheletemig küzdeni az általam említett elvekért. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* És én szeretem hinni, hogy azon urak is, a kikkel szembe ülni rám nézve szerencsétlenség, *(Élénk derültség)* megértve a kor intő szózatát, felfogva magasztos hivatásukat, mint képviselők, a jövőt illetőleg mindent el fognak követni, hogy a 48-as magasztos eszmék életbe lépjenek.

Miután, t. ház, tudom, hogy még nagy a száma azoknak, kik fel vannak írva és nyilatkozni akarnak, egész őszinteséggel kinyilatkoztatom, hogy a tárgyalás alatt lévő közösügyes, a nemzet érdekeit háttérbe szorító törvényjavaslatot általánosságban, még a részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

A szavazás előtt szó illeti még a bizottság előadóját és a két ellenindítvány beadóját: gr. Apponyi Albert és Polónyi Géza képviselő urakat.

Méltóztassanak meghallgatni az előadó urat.

Bokros Elek előadó: T. ház! Egy hosszú héten keresztül tartott vitának végeredménye áll előttünk és nekem e helyről kötelességem, még ha a t. ház becses türelmével esetleg visszaélni kénytelen volnék is, a vitában felmerült főbb tárgyi momentumokra egész röviden és tárgyilagosan előadni megjegyzéseimet. *(Halljuk!)*

Először is, t. ház, Beőthy Ákos t. képviselő úr a törvényjavaslat bírálatánál, mielőtt annak érdemébe ment volna, úgy találta, hogy alaki hiányok vannak, melyek a törvényjavaslat érdemleges megbírálását nehezítik. Ily alaki hiányként említette fel és kifogást emelt a miatt, hogy a törvényjavaslat hiányosan van felszerelve. Névszerint hiányzik a törvényjavaslat mellett a passarowiczi békének és a többi capitulationak másolata; hiányzik az angol felsőbb bíróságok szervezetéről szóló pátens, a mely a konstantinápolyi főtörvényszéket Anglia számára megteremtette; hiányzik részletes feltüntetése más államok hasonló törvényhozási rendszereinek.

Én, t. ház, azt hiszem, hogy ezeknek a tényeknek mint hiányoknak felsorolásában oly követelés foglaltatik, melyet semmiféle kormány sem volna köteles teljesíteni; mert ha ezeknek mind meg akarna felelni, akkor a törvényjavaslat indokolásához egy nagy nemzetközi jogtörténelmi munkát kellene íratni. Ez erőfeszítés egészen felesleges.

Hisz ezt a feladatot megoldotta már Martens orosz író, a kinek valóban jeles és teljes elismerést nyert munkáját láttam a t. ellenzék szónokainak s láttam különösen Beőthy Ákos t. képviselőtársam kezében. De másfelől kifogást emel Beőthy Ákos t. képviselőtársam még azért is, hogy hiányoznak a törvényjavaslat indokolásából a statisztikai adatok, melyek megítélhetővé tennék azon feladatok természetét és nagyságát, melyekkel a consuli bíráskodásnak számolni kell; és hiányzik végűl belőle az új szervezet költségvetési előirányzata.

Be kell ismernem, t. ház, hogy úgy az indokolásban előterjesztett statisztikai adatok, mint az igazságügyminister úr beszédében foglalt hasonló adatok valóban nem elégségesek arra, hogy teljes és világos képét nyujtsák azon munkaanyagnak, a mely a consuli bíróságoknál abban a legközelebbi tíz esztendőben, melyre nézve ezen törvény intézkedni kiván, feldolgozásra vár. De ezen a hiányon semmiféle statisztika nem segíthet, azon egyszerű okból, mert ismeretes mindnyájunk előtt, hogy a consuli bíráskodás kiszámíthatatlan tényezők nyomán alakúl; de az irány mindenesetre olyan, mely a munkának és feladatoknak folytonos csökkenésében és apadásában áll: úgy, hogy minden merész jóslási tehetség nélkűl határozottan mondhatjuk, hogy a legközelebbi tíz esztendő alatt a Balkán-félsziget azon államai, a hol külföldön tartózkodó honosainknak száma a legnagyobb, a hol tehát a consuli bíráskodás feladatai eddig a legnagyobbak voltak, a consuli bíráskodás területéből merőben ki fognak esni. Épen ezért, t. ház, nem lehet a jövőre sem irányadó statisztikai adatokat, nem lehet határozottan még költségvetést sem készíteni. De annyi bizonyos, hogy annak a szervezetnek, mely egyedűl állíttatik mint új fel, tudniillik a konstantinápolyi főtörvényszéknek, a melynél 5—7 bírói állás fog szerveztetni, költségvetése semmikép sem lesz oly nagy, a mely minket visszariaszthatna attól, hogy ezt a törvényjavaslatot érdeme szerint meg ne bírálhatnók.

Beőthy Ákos t. képviselő úr a törvényjavaslatnak még egy másik hiányát is felhozza és azt mondja, hogy ez a törvényjavaslat hiányos

Digitized by Google

azért is, mert ebben nem oldatik meg az a kérdés, hogy a consuli bíráskodás hatásköre a büntetőügyekben mennyire mehet; sőt a t. képviselő úr azt is mondja, hogy a büntető ügyekre a consuli bíróságok hatásköre e javaslatban kiterjesztve nem lévén, ezek továbbra is az osztrák bíróságok illetőségéhez fognak útasíttatni.

Hogy félre ne magyarázzam szavait, bátor leszek azokat szó szerint felolvasni: (*olvassa*) »Hézagos ez a törvényjavaslat abban is — és már itt annak materialis dispositioira kerül a sor — hogy miután világosan ki van mondva, hogy ez a főtörvényszék a bűnügyekben nem fog bíráskodni, nincs megmondva, hogy ezekben a bűnügyekben ki lesz az illetékes? Ebből tehát azt kell következtetnünk, hogy fenn fog maradni a status-quo, tudniillik, hogy bűnügyekben ezentúl is az osztrák törvényszékek fognak ítélni. Ez pedig oly hézag, mely miatt ezt a törvényjavaslatot nem is tárgyalhatnók«.

T. ház! Mindenesetre komoly ellenvetés volna az, ha egy alapos tévedést nem foglalna magában. A tévedés pedig egyszerűen abból áll, hogy a t. képviselő úr figyelmét elkerülte a törvényjavaslat indokolásának 7-ik lapján foglalt következő tétel: »A consuli bíráskodás az ozmán birodalomban, Egyptomot kivéve, magában foglalja: 1. a büntető igazságszolgáltatást, a mennyiben a vádlott magyar, vagy osztrák állampolgár; de bűntettek és vétségek eseteiben a consuli bíróság csak az elővizsgálatot teljesíti s az eljárás és az ítélethozatal a vádlottnak hazai bíróságát illeti«. T. ház! Világos és a leghivatalosabb formában tett kijelentése ez annak, hogy a consuli bíróságok büntetőjogi jurisdictiot csakis kihágási ügyekben teljesítenek, míg ellenben vétségek és bűntettek eseteiben fenmaradt a hazai bíróságok illetékessége. *(Helyeslés jobb felől.)*

Hanem, t. ház, nemcsak az indokolást nem méltatta figyelmére a t. képviselő úr, hanem azon forrásmunkában, melynek az első lapján lévő czifra czímert a háznak igen nagy mulattatására felmutatta, gondolom, annak 144-ik lapján ugyanez a kérdés a legteljesebben ki van fejtve és ott is meg van mondva, hogy kihágási ügyekben a consulok igen is ítélnek és ítéleteik ellen a felebbezés nem az osztrák főtörvényszékhez, hanem a konstantinápolyi nagykövetséghez megy. Ki van továbbá mondva, hogy bűntettek és vétségek tekintetében a consulokat csak az előnyomozat joga és feladata illeti meg, melynek bevégeztével kötelesek úgy magát a tettest, mint az ügyet az illetékes hazai bíróságoknak átszolgáltatni. Illetékes hazai bíróság pedig azon törvényszék, melynek kerületében az illető külföldi honos legutóljára lakott. Ennélfogva az osztrák törvényszékeknek büntető ügyekben oly kiterjesztett hatásköre, mint a minő a polgáriban van, sohasem létezett. Ha ezen tényleges állapotottal összehasonlítjuk a törvényjavaslat 2. és 3. §-át: kétségtelenül és tisztán fog előttünk állani, hogy a büntető igazságszolgáltatás körében az új consuli bíróságok csak ezen terjedelemben fognak eljárni: t. i. a consulok ítélnek a kihágási ügyekben és így az első forumot képezik. A felebbezési forumot pedig nem többé a nagykövetség Konstantinápolyban, hanem igenis a consuli főtörvényszék fogja képezni. Vétségek és bűntények tekintetében pedig megmarad a hazai bíróságok kizárólagos illetékessége.

Ennélfogva, t. ház, azt tartom, hogy a törvényjavaslat hiányos előterjesztése és hézagossága czímén annak érdemleges tárgyalása ellen felhozott ellenvetések nem képesek meggyőzni sem engem, sem a t. házat arról, hogy ezen kérdés, a mely az ellenzék legkitűnőbb szónokai részéről oly beható részletességgel ismertettetett és vitattatott meg, még bővebb ismertetést, vagy kifejtést igényelne. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalról.)*

Én azt hiszem, hogy alig van törvényjavaslat, mely ily mélyreható kritikában részesült s ily teljes világításba helyeztetett volna: úgy hogy egész nyugodtsággal bocsáthatjuk azt a t. ház bölcs ítélete alá. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Áttérve a törvényjavaslat érdemére, három pontban teljesen megegyeznek — úgy a mérsékelt ellenzék, mint a függetlenségi és a negyvennyolczas párt szónokainak felszólalásai. Ezt a 3 pontot, ha jól összegezem, a következő tételekben lehet összevonni. Először hibáztatják azt, hogy a törvényjavaslat a consuli bíráskodást első fokban a közös consulok feladatának tekinti és kivánják, hogy már első fokban is önálló magyar bírói consulok állíttassanak fel. Másodszor hibáztatják a Konstantinápolyban tervezett törvényszéket és ezzel szemben a hazai felső bíróságok illetékességének megtartásátkívánják. Harmadszor hibáztatják, hogy az alkalmazandó jogszabályok köre igen szűkre van szorítva és ezzel szemben kettőt kivánnak: először, hogy az alkalmazandó törvények törvény által állapittassanak meg; másodszor, hogy a bíráskodás egész terűletén kizárólag hazai törvények alkalmaztassanak. E tételekre nézve engedje meg a t. ház, hogy abban a sorrendben, a mint felállíttattak, röviden néhány megjegyzést tegyek.

A mi az első kérdést illeti, tudniillik a consulok elsőfokban való bíráskodását, e tekintetben a legegyszerűbb és legkönnyebb álláspontja volt az igen t. függetlenségi és 48-as pártnak és vezérszónokának, Polónyi Géza t. képviselő úrnak. Neki módjában volt egész egyszerűen és

Digitized by Google

mereven felállítani azt a tételt, hogy Magyarországot igazságügyi tekintetben teljes souverainitás illeti meg. Ennek a souverainitásnak a folyományául követeli azt, hogy saját honosaink felett, bárhol legyenek is azok, magyar törvény, magyar bíró által alkalmaztassék.

No hát, t. képviselőház, ennek a szépen felépített épületnek csak egy hibája van, tudniillik alapja nincs. A t. képviselő úr elfelejtette azt, hogy az igazságügyi souverainitás territorialis jog, a mely hazánk határain túl egy lépéssel sem terjed. E souverainitásnál fogva nem vagyunk képesek külföldön lévő honosainkkal szemben az igazságszolgáltatást máskép gyakorolni, hanem csak úgy, a mint arra minket a nemzetközi szerződések jogosítanak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ennélfogva nem absolut souverainitásról, hanem annak egy részletéről van itt szó. A nemzetközi szerződések külön partialis jogot adnak a consuli bíráskodásra. E partialis jog két irányban van korlátozva: először a jogesetek minősége szerint; és korlátozva van másodszor azon hatósági közegek tekintetében, melyet a nemzetközi jog elismerni hajlandó. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A nemzetközi jog tekintetében, azt hiszem, maga a függetlenségi és 48-as párt sem követeli, hogy például török alattvalókkal szemben felmerült jogügyekben a mi bíróságaink legyenek illetékesek; azt sem követeli, hogy török alattvaló felett, ha a mi honosunkkal szemben van jogügylete, a mi bíróságaink határozzanak. Hiába is követelné, mert annak érvényesítésére nekünk a török kormány módot nem nyújtana. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Épen így van a dolog azzal a hatósági szervezettel, mely által e bíráskodási jog a szerződések értelmében gyakorolható.

A capitulatióktól kezdve a nemzetközi szerződéseken végig, a legmodernebb szerződésekig, minden kivétel nélkül a consulokra van ruházva az a jog, hogy saját honosaink felett a külföldön jurisdictiot gyakoroljunk. Ez oly kétségtelen, hogy nem is gondoltam, hogy ezzel szemben ellenvetés és argumentumok merüljenek fel; mert ha ezt föltettem volna, már első előadásomban lettem volna bátor e kérdésre nézve némely argumentumokat felhozni.

Azonban, t. ház, lássuk most, hogyan áll ez a dolog. *(Halljuk!)*

A t ellenzék szónokai nem argumentumokkal, csak suppositiókkal éltek. Azt mondták, hogy ha a magyar államot megilleti az igazságszolgáltatás joga, miért ne gyakorolhatná azt saját consulaival; kérdések és suppositiók formáiban mozogtak és sehol, egyetlen szónokuk sem mutatott rá oly tételes szabályra, a mely ennek a jognak magyar consul által önálló gyakorolhatását igazolná, vagy legalább valószínűvé tenné.

De bocsánatot kérek, t. ház, tévedtem. Volt egy igen t. képviselő úr, Beőthy Ákos t. barátom, a ki igenis hozott fel egy analogiát, azt állítván, hogy Franciaországnak s Angliának is vannak külön consuli bírái.

Nos, t. ház, ez nem példa; mert azon consulokkal egyszerűen úgy áll a dolog, hogy azoknak az államoknak, ott azon a területen két consuljok van.

Hanem mondott ő egy más példát is: azt állította, hogy az osztrák consuli bíráskodás gyakorlata is igazolja, hogy nem kell okvetetlenül consulnak lennie annak, ki a bíráskodást gyakorolja; lehet az a consulsági kötelékben álló vagy azon hivatalhoz bármiképen beosztott más egyén is s erre nézve példáúl idéz Malfattinak gyűjteményéből egy tételt, a melyet — hogy a kérdésben tévedés ne fordúlhasson elő — bátor leszek felolvasni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Beőthy Ákos t. képviselő úr így szól *(olvassa)*:

»Tudom, hogy a ki consul, a ki a consuli hivatal vezetője, annak meg kell kapnia az exequaturát; de ebből egyáltalában nem következik az, hogy a consulság minden hivatalnoka, tehát az is, a ki a bírói tisztet végezi, megkapja az exequaturát. Hiszen akárhány olyan alkalmazott van, a ki bírói functiót végez és még sem tagja a consuli karnak. Így van ez Angliában, Franciaországban és így van ez Ausztriában és nálunk is. A forrás erre nézve a »Handbuch des Consularwesens«. És minthogy t. képviselőtársaim kiváncsiak voltak arra, hogy milyen ezen consulságoknak a pecsétje, mely a közös ítéleteken fog függni: bátor vagyok azt megmutatni. *(Felmutat egy színezett kétfejű sast ábrázoló pecsétet. Élénk derültség a szélső baloldalon.)* Rajta ez a körűlírás van: »Consularwappenschild k. u. k. Oesterreichisch Ungarisches Consulat in . . . .« A consuli bíráskodásnál ezen hivatalos acták alapján készült forrásmunka a következőket mondja: »in Rechtsstreitigkeiten, zu deren Entscheidung . . . Commissionen berufen werden . . . ., werden . . . . zu der Urtheilsfällung zwei sachkundige Beisitzer mit berathender Stimme beigezogen . . .« »Die Ernennung gilt für die Dauer eines Jahres«.

»Ha tehát az illető consuloknak joga van bírói hivatallal, bírói functioval felruházni egyes egyéneket, a kik még a consuli kötelékben sincsenek benn: bizonyára van a monarchiának is joga ily consuli hivatalnokokat is kinevezni. *(Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon.)* És én nem hiszem, hogy ez ellentétben áll a nemzetközi szerződésekkel«.

Nagyon sajnálom, t. ház, hogy az én igen t. barátom — a kinek alapos eruditiója és rendesen igen átgondolt és alapos előadása megszok-

Digitized by Google

tattak arra, hogy idézeteit feltétlenül elfogadjam — ebben a kérdésben ugyanazt a kézikönyvet, melyet ő mint forrásmunkát idézett, egynéhány lappal tovább nem olvasta; mert ha tovább olvasta volna és különösen ha megolvasta volna benne azt a 1855-iki ministeri szabályrendeletet, mely a consuli bíróságot rendező 1855. január hó 29-iki császári patens végrehajtására nézve szabályokat állít fel: akkor okvetetlenül rá jött volna, hogy az az analogia, melyet ő a külön magyar consuli bírák kinevezésére felállít, merőben téves. Ugyanis az idézett ministeri rendeletnek 20. §-ában megtalálta volna azt a szervezetet, mely ezeket a »Beirath«-okat, consuli tanácsosokat beilleszti a consuli bíróság szervezetébe; és ott látta volna először, hogy azok csakis tanácskozási szavazattal bírnak; de másodszor látta volna a 22. és 23. szakaszban még azt is, hogy ezeknek a »Beirath«-oknak a véleménye csak egyszerű véleményt képez, a mely bírói ítélet erejére csak az által emelkedik, ha azt a consul, vagy annak helyettese homologisálja. Ennek a szokatlan kifejezésnek az értelme a nemzetközi jog szótárában ez: bírói ítéletre emelni valamit, a mi azzal nem bírt. És erre a homologisálásra, t. ház, a consulnak oly tágkörű meghatalmazása van, hogy ő bárminemű alaki hiány miatt saját meggyőződése alapján a homologisálást megtagadhatja és ez ellen a megtagadás ellen nincsen jogorvoslat s akkor a »Beirath«-oknak ítéleti javaslata egyszerűen meg nem történtnek tekintetik, és új comissiónak az összehívása szükséges. No, t. ház, ebből a világos törvényes dispositióból határozottan látszik, hogy az osztrák consuli bíráskodás nem ismer más jogosult bírót, nem is kisérlette meg más személy által gyakorolni a bíráskodást, mint épen azon consul által, a ki a nemzetközi szerződések értelmében arra jogosítva, és az exequatur megadása által a török kormány részéről bírói hatósággal felruházottnak elismerve van. Ez világos és egyszerű, és úgy az összes államok gyakorlata, mint a most felolvasott dispositio által igazolt tény, melylyel szemben a t. ellenzék részéről semmi egyéb fel nem hozatott, mint a lehetőség suppositiója. Próbáljuk meg, hátha lehetne. T. ház, próbáljuk, és nézzük meg, hogy feltéve azt az esetet, ha csakugyan lehetséges volna a magyar honosok számára magyar consuli bírákat hozzácsatolni a mi consuli szervezetünkhöz: milyen alakot öltenének akkor a consuli elsőfokú bíróságok? A gróf Apponyi Albert t. képviselő úr által beadott határozati javaslat értelmében minden consulsághoz, a hol az ügyforgalom megérdemli, okvetetlen nem egy, hanem legalább egy magyar és egy osztrák consuli bírót kellene állítani és még akkor is megmaradna a harmadik, mint kereskedelmi képviselő; tehát lenne egy consul helyett három. Ennek egyszerűen az volna az eredménye, hogy a török-birodalom területén lévő 103 consul helyett kapnánk 309 consult; és miután a 103-nak is most, nemcsak a bíráskodással, de összes teendőivel, idejének csak egy része van elfoglalva: a 309 bíró a leggyönyörűségesebb álapotban élné idejét, mert volna közötte nem egy bíró, de egész sorozata a bíróságoknak, a kik nemhogy egészen elfoglalva nem volnának, de 10 esztendő alatt egyetlen egy aláirásra sem volna szükségük. *(Halljuk! Halljuk!)* De t. képviselőház, elismerem, hogy ép ilyen absurd consequentiákra a határozati javaslat nem vezet, mert abban az orvoslásnak az a módja proponáltatik, hogy ott, a hol az ügyforgalom nem indokolja külön bíráknak consulokká való felavatását vagy ilyenekül alkalmazását, ott a létező consul láttassék el bíráskodási felhatalmazással, egyfelől a magyar honosokra a magyar igazságügyi kormány által, az osztrák honosakra az osztrák igazságügyi kormány által. Ez, t. ház, a kérdés megoldását mindenesetre nagyon megkönnyítené; csakhogy én megvallom, nem tudom felfogni, hogy mi a lényeges különbség a törvényjavaslat álláspontja és ezen álláspont között.

Nem tudom felfogni két okból: először mert, mint a statisztikai adatok mutatják, ez nem egy kivételes alkalmazása volna a rendszernek, hanem ez volna maga a valódi rendszer, miután az egész keleten, alig találunk oly consulátust, a melynél két külön bíró alkalmazása érdemes volna. Ha tehát minden consul a két állam igazságügyi kormányától kapna megbízást, a különbség azon rendszer és törvényjavaslat rendszere közt egyedül abban állana, hogy míg mi törvény erejével akarjuk ráruházni a bírói hatalmat, addig a javaslat t. beadói erre külön igen díszes kiállítású okmányt kivánnának. Hogy e közt akár közjogilag, akár a nemzet igazságügyi souverainitásának szempontjából valami lényeges különbség volna, azt el nem ismerhetem, Hanem igenis egyet el kell ismernem.

És ez azon végtelen sok inconsequentiának és zavarnak forrása, a mely ebből a külön jogosítványból eredhet. Ha az a consul külön lenne fölhatalmazva a magyar igazságügyi kormány részéről magyar bírává magyar honosok felett, az osztrák igazságügyi kormány részéről osztrák bírává osztrák honosok felett: ez minden esetre teljesen önálló, elkülönített hatáskörrel ruházná fel bírói functióiban. Igaz, hogy a javaslat t. beadói az illetékességi összeütközések tekintetében is ajánlanak nekünk egy megoldási módot és pedig azon általános, nemzetközileg is respectált jogelv alapján, hogy actor sequitur forum rei, minél fogva alperes honossága adná meg a directivát arra nézve, hogy a közös

Digitized by Google

consul melyik állam kormányától kapott bírói hatalmát gyakorolja az adott esetben. Ezzel azonban a kérdés még eldöntve nincs: az illetékességnek alapját nem egyetlenegy principium képezi. Minden ország törvénykezésében a lakhelyen —, minden consuli bíróságnál a honosságon kivül még egész sorozata van a mellékteny eknek, a melyek az illetékességre befolyással bírnak. Ilyen a forum contractus, a szerződés kelte vagy teljesítési helye. Ilyen a kereskedelmi könyvek alapján gyakorolt helyi bíróság illetékességének kérdése.

Mindezen kérdéseket azért vetem fel, hogy igazoljam, a mit Hódossy Imre t. képviselőtársam maga is belátott, hogy az ügynek a határozati javaslat értelmében való megoldása mellett a nehéz kérdéseknek egész sorozata nemcsak felmerül, de megoldhatatlan csomót képez.

És legyen szabad, t. ház, ezen kérdésnél még egy argumentumot felhozni, melynek számára nem igénylem ezen előadói helynek tekintélyét, hanem csak saját egyéni nézetemből ered: *(Halljuk! Halljuk!)* és ez az, hogy a mint a t. háznak tagjai tudják, köztünk és a monarchia másik állama közt a kölcsönös jogsegélyezés iránt szerződési viszony nem létezik, hanem csak a jó szomszédság és a tényleges barátsági viszony alapján áll fenn bizonyos neme a kölcsönösségnek, a mely correct rendezett állapotnak tűnik fel, pedig korántsem az. Példát hozok fel t. ház. A bírói végrehajtásokról szóló 1880: LX. törvényczikk 4. §-ában az van mondva, hogy a monarchia másik államának bíróságaival szemben a viszonosság előfeltétele mellett elrendeltetik minden bírói ítéletnek végrehajtása. Lássuk már most, hogy ezt a mi végrehajtási törvényünk czímlapjára felírt visszonosságot a gyakorlat csakugyan érvényesítette-e vagy sem? Nagyon hamar kitűnik, hogy nem érvényesítette. Megtörtént, hogy az osztrák bíróságok a biztosítási végrehajtást, melyet a mi bíróságaink elrendeltek és foganatosítás végett átküldöttek, egyszerűen visszautasították, azon okból, mert az ő felfogásuk szerint csak jogérvényes ítéleteket hajtanak végre, de biztosítási rendeleteket nem. Mi lett ennek következménye? Az, hogy a mi kormányunk kénytelen volt a viszonosságnak ezt a megtagadását saját bíróságaival közölni és azokat hasonló eljárásra, tehát repressáliákra útasítani. Ez nem véglegesen megállapított nyugodt állapotnak tünete, hanem indoka annak, hogy kormányunk folytonos tárgyalásokban van a kölcsönös jogsegélyzés megállapítása végett. Ezt mi eltürhettük addig, míg saját határainkon belől az igazságszolgáltatási souverainitás alapján teljes jogunk van intézkedni; itthon mi is gyakorolhatunk repressáliákat oly esetekben, midőn erre a monarchia másik államának viselkedése kényszerít: de mi történik azon a területen, melyet gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam igen helyesen a hazai föld »kitolt« területének nevezett, a melyen a magyar terület tökéletesen fedezi az osztrák területet és viszont, és a hol nemcsak területi azonosság, hanem a szervezetnek első forumon való közössége is fennáll. Hiszen, ha a kölcsönös jogsegélyezésnek itthon előforduló nehézsége a közös consuli bíróságok előtt azon területeken, a melyek egymást fedezik, merül fel: ez oly megoldhatatlan bonyodalmakat idéz elő, a melyekkel megkűzdeni nézetem szerint nem tudnánk. Nem tudom, hogy a két államfél kormányai ezen argumentumot érintkezéseik alkalmával méltányolták-e; de kellett méltányolniok akkor, midőn oly megoldási módot vettek fel a javaslatba, mely nemcsak az illetékességi összeütközéseket, hanem a hiányzó kölcsönös jogsegélyezésnek szabályait is egy csapással megoldotta.

Ezek után, a t. ház engedelmével, rátérek a felső bíróságnak tervezete ellen felhozott kifogásokra, melyek közt legelső az, hogy a t. ellenzék nem fogadja el ezen bíróságnak vegyes elnevezését, hanem azt közösnek tartja és mint ilyenben közjogi sérelmet lát.

Hogy mi a közösügy köztünk és a monarchia másik állama közt: annak három igazi ismérve van, mely teljesen kimeríti a kérdést. Az első, hogy közösügy az, a mit az 1867-iki kiegyezési törvények közösügynek neveznek; a második az, hogy ezen intézménynek költségei a quota arányában viselendők; s a harmadik az, hogy az ezen intézmények fölötti ellenőrzés és törvényhozási intézkedés a delegatiók ügykörébe van utalva. Én ennél a háromnál több ismérvet nem tudok, legalább törvénykönyvünkben többet fel nem fedezhetek. E három ismérvnek egyike sem talál azonban arra a főtörvényszékre, a melyet e törvényjavaslat contemplál. De hogy is lehet vitatkozni a felett, hogy mi a consuli bíráskodást közösnek, vagy vegyesnek nevezzük-e? Hiszen azt, hogy vegyesnek nevezzük-e, vagy közösnek: egyszerűen a törvényhozás akarata határozza meg.

Elismerem, hogy az egyezkedésnek talán bizonyos stadiumában az osztrák javaslat, a melyre oly sok hivatkozás történt, abban az időben, midőn az elkészült, közös törvényszéket akart csinálni. Ezt az álláspontot azonban kormányunk a mostani javaslattal teljesen megdöntötte. *(Úgy van! Úgy van! a jobb oldalon.)* Ez a javaslat, mely a lajthántúli kormánynak hozzájárulásával készült, mint az igen t. ministerelnök úr is határozottan kijelentette, nem ismeri el azt közösnek: először, mert nem nevezi annak; másodszor, mert költségei nem a quota arányában, hanem a paritás alapján fedeztetnek; harmadszor pedig,

Digitized by Google

mert semmi tekintetben sem rendeli alá a delegatiók rendelkezési körének. *(Úgy van! jobbfelől.)* De ha elméletileg vizsgáljuk a dolgot: akkor is találunk benne egy igen érdekes distinctiót, melyet gróf Apponyi Albert t. képviselő úr fedezett fel, midőn felállította azt a tételt, hogy vegyes bíróság csak vegyes ügyek számára létezhetik. A képviselő úr példaképen az egyptomi bíróságot hozta fel, a melynek vegyes természetét nem tagadja, mert annak czímében, mely így szól: »Réglement d'organisation judiciaire pour les procès mixtes en Egypte«, tisztán benne van, hogy az a bíróság vegyes perek számára rendelt bíróság. De továbbá azt állítja gróf Apponyi, hogy ha e törvényszék nem vegyes perek számára volna: akkor nem volna többé vegyes bíróság. No, t. ház, ezen »Réglement« második fejezete 9. §-ának 2-ik bekezdése szó szerint így hangzik:

»Ils connaitrent aussi de toutes les actions réelles immobilières entre toutes personnes même appartenant à la même nationalité.«

Hát, t. ház, a vegyes természetű egyptomi bíróság szabályzatának ez a része tisztán kimondja, hogy ingatlanokat illető perben illetékes még akkor is, hogyha a peres felek egy és ugyanazon nemzetnek tagjai. Ebből egész világosan látszik, hogy az a tétel, a mely a vegyes bíróságok egyik cardinalis alaptétele gyanánt állíttatott fel, hogy tudniillik a vegyes bíróság csak vegyes perek számára létezik, a tények által van megczáfolva. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Végül áttérek a harmadik kifogásra, tudniillik a hazai törvényeknek a consuli bíráskodás egész terűletén leendő alkalmazására. Már előadói beszédemben bátor voltam részletesen feltűntetni azt, hogy a consuli bíráskodás a jognak igen nagy terűletén, a kereskedelemi, a váltó és kötelmi jog terűletén, a hol voltaképen az operatiók legnagyobb része forog, nem alkalmazhatott kizárólag hazai jogot, még azon országok részéről sem, a melyek azt principialiter kimondták.

Ezzel szemben azt hozták fel, hogy a szokásjognak, melyre oly nagy sulyt fektettem és fektetek ma is, alkalmazása képezi a kivételt és a hazai jog alkalmazása a szabályt. Az felfogás dolga, t. ház, hogy mi a kivétel és mi a szabály? Én azt hiszem, hogy ezeket felcserélhetjük egymással a nélkül, hogy logikailag hibát követnénk el.

A szabály az, mely az esetek legnagyobb részében és első sorban alkalmazandó; a kivétel pedig az, mely az esetek kisebb részében és subsidiarie alkalmaztatik. *(Úgy van! a jobboldalon.)*

Ezt a szabályt alkalmazva a fenforgó kérdésre, biztosan merem állítani, hogy a consularis judicaturának minden ítéletéből az derül ki, hogy az első sorban és a gyakrabban alkalmazott jog a levantei szokásjog s hogy a különböző hazai törvények csakis a szokásjog elégtelensége, vagy hiányossága ezetén csak mellékesen alkalmaztatnak. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azt is állították, t. ház, még pedig egész határozottsággal, hogy a consuli bíráskodás terén az osztrák jog alkalmaztatik és hogy az előttünk fekvő törvényjavaslat sérelmet ejt hazai igazságszolgáltatási souverainitásunkon az által, hogy az osztrák jognak az egész vonalon való alkalmazását fogadja el. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ámde jöjjünk tisztába azzal, hogy mi az az osztrák jog voltaképen? mert abban a constructióban, a mint az ellenzéki szónokok ezt felhozták, állami igazságszolgáltatási souverainitásunkat sértő jogszabály csak az volna, a mely a dualisticus osztrák államban keletkezett és általunk recipiáltatott. Ilyen jog-e azonban az a jog, a mely a consuli bíróságok által alkalmaztatik? Korántsem! Azok a törvények, a melyek a consuli bíráskodásnál alkalmaztatnak, csak osztrák eredetű törvények, a mi pedig óriási különbség. *(Igaz! Úgy van! a jobb oldalon. Nyugtalanság bal felől. Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztassék csak figyelembe venni azt, hogy az osztrák-magyar monarchia consulai háromféle perrendtartást alkalmaznak. Törökország legnagyobb részében, hozzáértve a régi moldovai vajdaságot is, az úgynevezett »westgalizische Gerichtsordnung«-ot; a Romániának terűletén működő osztrák consulatusok az 1852-ben kiadott erdélyi ideiglenes polgári perrendtartást; és a bulgáriai részekben működő consulaink az 1852-ben kiadott ideiglenes magyar polgári perrendtartást alkalmazzák. Ezeket lehet ugyan osztrák eredetűeknek nevezni; de ezek nem olyan osztrák törvények, a melyeket a mai dualisticus államban alkottak és a melyeknek általunk való receptiója és törvény erőre emelése államjogi sérelmet képezne. *(Úgy van! jobb felől.)* Ez a tényleges állapot. S ép így elfogadhatnók a török perrendtartást is, ha ilyen volna ott életbeléptetve. Elfogadjuk pedig azért, mert a stabilitás nagyobb értékkel bír, mint bármely elméleti tökély és mert azokat az állapotokat, melyek a keleten kifejlődtek és bizonyos consistentiát nyertek, felforgatni és megváltoztatni semmiféle államérdek sem kívánja. *(Úgy van! jobb felől.)*

Horváth Lajos t. barátom megbotránkozását jelenti ki a meghatalmazások azon óriási terjedelme és széles köre felett, a melyet e törvényjavaslatban az igazságügyi kormány arra nézve kíván magának, hogy törvényeket életbe léptethessen, módosíthasson és hatályon kivül helyezhessen.

Digitized by Google

Hogy a meghatalmazás igen széleskörű ezt nem tagadom; de igen helyeslem, mert ezt tartom az egyetlen czélra vezető eszköznek. Hanem abban már nem értek a t. képviselő úrral egyet, hogy ez valami példátlan, soha nem történt és alkotmányossági szempontból kifogásolható dispositió volna. Az igazságügyminister úr az ő felszólalása után tartott beszédében rögtön rámutatott törvénykönyvünk egyik passusára, mely Fiuméra nézve épen ilyen meghatalmazást adott. Én most egy másik tényre mutatok rá: ott van a magyar határőrvidék polgárosításáról szóló törvényünk, melynek 16. §-ában épen ilyen felhatalmazás adatik, a nélkül, hogy akár a viszonyok ismeretlensége, akár az alkalmazandó jognak nagy eltérései csak összehasonlíthatók is volnának azon igényekkel, a melyek e részben a consuli bíráskodás terűletén felmerűlhetnek.

Az idézett törvény így szól: »A törvénykezés rendezéséről 1872. évi október 8-án kibocsátott igazságügyministeri rendelet, a mennyiben ezen törvény mást nem határoz, a törvényhozás további intézkedéséig érvényben marad.« . . . »Addig is azonban felhatalmaztatik az igazságügyi minister, hogy a már létező és alkalmazható magyar igazságügyi törvények életbeléptetése és az igazságszolgáltatás terén szükséges más intézkedéseket, a helyi és átmeneti viszonyok figyelembe vétele mellett, rendeleti úton megtehesse.« Mikor tehát mi saját hazánk terűletén, közvetlen közelünkben, részletesen ismert életviszonyok és jogi állapotok mellett, nem tudtunk más megoldást találni, mint ily széleskörű felhatalmazást: mi joggal lehet ez újabb felhatalmazást törvényhozási unicumnak, törvényhozási absurdumnak feltűntetni? *(Tetszés jobb felől.)*

Én részemről a keleti consularis terűleteken létező életviszonyokat annyira ismeretlenek tartom, hogy még a Beőthy Ákos t. képviselő úr által kivánt nagy elaboratumok és részletes indokolások mellett is alig hiszem, hogy a kormány a t. házat abba a helyzetbe juttathatná, hogy az ügy alapos ismerete mellett oly dispositiókat alkothasson, mint a minőket a kormány e mobilabb, kötetlen formában alkalmazhat.

Ezek alapján, minthogy én az elmondott beszédekben a törvényjavaslat e három megtámadott álláspontját megingatva egyáltalán nem látom; minthogy az első bíróságokra nézve a consulok feltétlen és kizárólagos alkalmazását absolute igazoltnak találom; minthogy a konstantinápolyi főtörvényszékben a helyes igazságszolgáltatásnak, a consuli bíráskodás javításának és dualisticus állásunknak megfelelő alkotást látok; minthogy a hazai jog oly alkalmazását, mint itt tervezve van, kielégítőnek és egyedűl helyesnek tartom: bátorkodom a javaslatot elfogadásra ajánlani. *(Élénk tetszés és helyeslés jobbról.)*

Elnök: Beőthy Ákos t. képviselő úr szavainak helyes értelmét kivánja helyreigazítani.

Beőthy Ákos: T. ház! Méltóztassék nekem megengedni, hogy t. barátomnak, az előadó úrnak előadására két helyreigazító megjegyzést tegyek; még pedig főleg azon szempontból, mert t. barátom előadása nem is azon insinuatiót, de mintegy azon színezést foglalta magában, mintha én még a törvényjavaslatnak indokolását sem olvastam volna. Már pedig ez oly színezés, a melyet eljárásom komolyságánál fogva sem engedhetek meg hogy rajtam maradjon a nélkül, hogy azt meg ne czáfoljam. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Bokros Elek előadó: Nem is mondtam!

Beőthy Ákos: Én a törvényjavaslat ellen több rendbeli kifogást tettem, tettem különösen azt a kifogást is, hogy ez a törvényjavaslat nincsen kellőképen indokolva és felszerelve. Egyebek közt felemlítettem azt, hogy daczára annak, hogy ki van mondva, hogy az a konstantinápolyi főtörvényszék bűnügyekben nem bíráskodik: nincs dispositio arra nézve, hogy a bűnügyi perekkel mi fog történi; úgy, hogy ennek következtében fenn fog állani a mostani statusquo, melynél fogva a perek esetleg Ausztriába mennek. Erre a t. előadó úr felhozta azt, hogy hiszen az indokolásban benne van, hogy a consuli bíráskodás nem foglalja magában a büntető igazságszolgáltatást, a mennyiben a vádlott magyar, vagy osztrák polgár, mert a bűntettek és vétségek eseteiben a consuli bíróság csak az elővizsgálatot teljesíti, ellenben maga az eljárás és az ítélethozatal a vádlottnak hazai bíróságaihoz tartozik. Engedelmet kérek, t. ház, ebben nem foglaltatik az, hogy az eddig tényleg ily módon gyakoroltatott, hogy ezek a perek Magyarországba jöttek volna: és így egész jogos volt részemről az a föltevés, hogy ezek az ügyek Ausztriába mennek, mert minálunk erre nézve törvény nem intézkedett, bűnvádi eljárásunk törvény által szabályozva nincs. Így tehát csakis a törvényszékek praxissa által lehettem volna ebben a kérdésben tájékozva; de azt nem ismerem, nem is kötelességem ismerni. Jogos volt tehát e feltevésem és az nem következett volna be, ha ezen indokolásban benne lett volna az, hogy ezek a perek már idáig is hazai bíróságainkhoz jöttek és akkor nem történt volna részemről e félreértés. Épen ez bizonyítja ama felhozott kifogásom alaposságát, hogy az indokolás teljes informatiót nem nyújt. *(Igaz! Úgy van! bal felől).*

A másik, a mire megjegyzést kell tennem, arra a körűlményre vonatkozik, hogy mi a vita egész folyamán folytonosan azt állítottuk és

Digitized by Google

vitattuk, hogy ki lehet nevezni a consuli hivatalokhoz oly bírákat, a kik nem consulok. E tekintetben én, t. képviselőház, hivatkoztam az európai általános gyakorlatra, sőt hivatkoztam az osztrák példára és felolvastam Malfatti kézikönyvéből azt a passust, a melyben világosan benne van, hogy idáig is a nem consuli hivatalnoknak, ha consuli bíráskodás gyakorlására hivatvák, jogukban áll más állampolgárokat is meghívni a bírósághoz, mint a könyv mondja: »Zur Urtheilsfällung«. Ha tehát benne van ebben a törvénykönyvben az, hogy »zur Urtheilsfällung«: ez alatt nem érthetek mást, mint azt, hogy azok az illetékes bíráskodást magát effective, habár egy collegiumban gyakorolják. Ha tehát a consuli hivataloknak megvan ez a joguk: akkor meg kell ennek lenni Törökországban és az illető tartományokban magának a monarchiának is.

Megengedem, hogy arra nézve, hogy ez az ítélet jogerős legyen, bizonyos formalitások szükségesek, melyeket a kézi könyvből a t. előadó úr felolvasott; de ezek egyáltalában nem bizonyítják azt, hogy az ítélet hozatalra mások is meg ne hivattathassanak. *(Helyeslés bal felől.)*

Általában, t. képviselőház, az a felfogás, hogy Törökországban meg ne engedtessék az, hogy az ily bíráskodást mások is gyakorolják, mint a consulok, nem áll; mert ez a török kormány részéről oly szavatosságot és az ellenőrzésnek oly pontosságát feltételezné, a mely a török regime-nek természetében egyáltalában nincs meg. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Ezeknek következtében t. képviselőtársam rectificátioja daczára kénytelen vagyok állításomat fentartani. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem czáfolás, hanem egy tényleges állítás rectificálása végett vagyok kénytelen felszólalni. Az indokolásban világosan ki van emelve az — a mi lényeges — hogy addig is, a míg az eddigi állapot fentartatik, az ottomán birodalom területén levő consulátusok a bűnügyekben az elővizsgálaton kívül egyebet nem teljesíthetnek. Ki van emelve, hogy apró kihágásokban az eddigi állapot szerint ítéltek és hogy a felebbezés a konstantinápolyi nagykövetséghez ment. Ki van emelve, hogy az elővizsgálaton kívül semmi egyéb teendőjük nem lesz.

A tényleges állapot tehát, t. ház, az, hogy mindig, valahányszor bűncselekmény követtetett el, az illetők az illetékes hazai bíróságnak kiszolgáltattak. Ez az, t. ház, a mit hivatalosan constatálni akartam. *(Helyeslés jobb felől.)*

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt azon kötelességem teljesítéséhez fognék, hogy a tárgyat a maga teljességében a t. ház előtt újból megvilágítsam, a t. előadó úr imént elmondott beszédjére néhány megjegyzést óhajtok tenni. *(Halluk! Halljuk!)*

A t. előadó úr az ellenzék érveléseivel szemben egy általános természetű észrevételt tett, egy általános kifogása van a mi álláspontunkkal és azon móddal szemben, a melylyel mi azt védelmezzük. Ez pedig abból áll, hogy mi csak feltevésekből, csak kérdés formájában kifejtett nézetekből indultunk ki; de semmiféle tételes szabálylyal nem bizonyítottuk azt, hogy Magyarországnak a consuli bíráskodás területén valóban önálló törvénykezési joga van. Ily felfogást, t. ház, szó nélkül nem hagyhatok, s a midőn felszólalok, első kötelességemnek tartom ezen felfogás ellen tiltakozni; *(Helyeslés bal felől.)* mert az a mi alkotmányunknak, közjogunknak sarkalatos tétele, hogy a suppositio mindig az ország önálló joga mellett szól és az ország önálló jogát sohasem kell bebizonyítani; *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* hanem arra, a ki az ország önálló jogának valamely megszorítását állítja, hárúl a bizonyításnak terhe. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ezzel kapcsolatosan azon czélszerűségi kifogásokra, a melyeket a t. előadó úr a mi javaslatunkkal szemben felhozott, csak azt akarom megjegyezni, hogy ezekkel nekünk, ha egyéb kifogásai nincsenek, valóban nem imponál. *(Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Ő felsorol néhány nehézséget, mint a melyek a kölcsönös jogsegély tekintetében fenforoghatnak; felhozza, hogy a bírói illetékesség meghatározásánál ezen egyszerű tétel: »actor sequitur forum rei«, nem minden esetben nyujt vezérfonalat, hanem hogy más szempontok is befolynak ennek megállapításába.

No hát ezen nehézségek nagy részét már megoldotta a nemzetközi privátjog; és a menynyiben mégis fennállanának, azt hiszem, erre a pontra nézve ő Felsége másik államával nem lenne nehéz egyezményre jutni; úgy hogy ezen nehézségek nagyon könnyen volnának elhárít hatók. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

És ha a t. előadó úr abban gyönyörködik, hogy a törvényjavaslat álláspontja, mely egységessé tette a consuli bíráskodást, úgy ezen, mint minden egyéb gyakorlati nehézséget, mely felmerűlhet, egy csapással oldotta meg; hát ebben neki talán igazsága van; csakhogy az a baj, hogy ezzel az egy csapással a törvényjavaslat álláspontja érzékeny sebet ejtett a mi törvénykezésünk függetlenségén is. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Egyébként a t. előadó úr fejtegetéseivel beszédem folyamán még fogok találkozni.

T. ház! Feladatom természete — úgy

Digitized by Google

hiszem — azt hozza magával, hogy főleg, sőt majdnem kizárólag a t. igazságügyminister úrnak minapi felszólalásával foglalkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. igazságügyi minister minapi nagyszabású beszédében mindenekelőtt azt igyekezett bizonyítani, hogy a törvényjavaslat nem azon az állásponton áll, mintha a consuli bíráskodás létező törvényeink alapján közös functio volna; és továbbá azt, hogy a törvényjavaslat azt nem teszi azzá.

A t. igazságügyi minister úr beszédének kettős kiindulási pontja, két alaptétele van, a mely különben a dolog természete szerint — bár nem ily világosan kifejezve — az indokolásban és az igazságügyi bizottság jelentésében is benfoglaltatik. Az egyik alaptétel az: hogy a fennálló szerződések értelmében az exempt területeken — rövidség kedvéért ezt a kifejezést használom — a bíráskodás kizárólag a császári és királyi consulokat illeti *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon)*; a másik tétel pedig az, hogy az 1867 : XII. tcz. a consulsági szervezetet közössé tette.

Én, t, ház, sem az egyik, sem a másik tételt nem tartom helyesnek. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Mindkét alaptétel czáfolatával hosszasabban foglalkoztam első beszédemben; és azokat, a miket ott elmondottam, megczáfolva nem találtam. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Legyen szabad ezeket röviden recapitulálnom. A t igazságügyminister úr hivatkozik több lex specialisra, a melyek 1867 óta e tekintetben létrejöttek, Siammal, Japánnal és Khinával kötött kereskedelmi szerződésekre, melyekben igaz, világosan a császári és királyi consulok vannak megnevezve oly hatóságokúl, melyekre a bíráskodás tartozik és azután azt mondja a t. minister úr, hogy ezen törvényjavaslat lex generalis, a mely ezt a sok lex specialist összefoglalja.

Hát ezen újabb szerződésekre nézve ez betű szerint áll; és ebből csak az következnék, hogy míg ezen szerződésekre nézve módosítás nem eszközöltetik — a mi nagy nehézséggel nem járna — a mi javaslatunk azon országokra nézve csak abban az alakban volna alkalmazható, hogy a közös consul magyar királyi kinevezés által ruháztatnék fel magyar kir. bírói minőséggel. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Absolute nem áll azonban ez a tétel azon területen, a mely mi reánk a legfontossabb, t. i. az ozman birodalom területén; mert a passaroviczi szerződés szól a császári királyi alattvalókról, kereskedőkről, ügyvivőkről stb. de már bátor voltam ara a t. ház figyelmét felhívni, hogy a császári királyi kifejezést a passaroviczi szerződésben nem lehet a mai értelemben venni *(Helyeslés a baloldalon)* mert a hivatkozást az akkori római császárra és magyar királyra és más mindenféle államok királyára, a mai törvények értelmében felfogni valódi historiai anachranismus. A passaroviczi szerződés tehát e tekintetben minket nem korlátoz. *(Helyeslés a baloldalon.)*

De épen oly kevéssé találó az az állítás, mintha az 1867 : XII. tcz. az egész consulsági szervezetet közössé tette volna. Az 1867 : XII. tcznek 8. §-a, a mely itt többször felolvastatott, egyszerűen a monarchiának diplomatiai és külkereskedelmi képviseltetését tette közössé, semmit mást, és pedig a külfölddel szemben.

Minthogy pedig áll az elv, hogy magyarázatok által azon határozatoknak, melyek a közösügyeket állapítják meg, tágítását eszközölni nem szabad: új közösügyeket ezen törvényekből ki interpretálni nem szabad *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon)*; ez a törvény valóban nem jelenthet egyebet, mint a diplomatiai és külkereskedelmi képviseleti közösséget. A consuli szervezet tehát csak annyiban közös, a mennyiben a külképviseletnek organuma; minden egyéb functiójában nem az. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* És hogyha ezek a nem közös természetű feladatok és functiok önállóan construálhatók, a minthogy más államok példája mutatja, hogy azok önállóan construáltattak: hát akkor az 1867-iki alaptörvény nem állja útját annak, hogy az ott közössé nem tett functióra nézve külön magyar és külön osztrák közegek alkalmaztassanak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

E tekintetben tehát az ozman birodalomra nézve, a fennálló szerződések alapján Magyarországra és a monarchia má ik államára nézve pedig az 1867 : XII. tcz. világos szavai szerint, nem áll fenn a minister úr által gondolt korlátozásoknak egyike sem, és szabadon mozoghatunk alkotásainkban.

Én tehát ez alapvető tételt, melyből a kormány kiindúl, el nem ismerhetem. De én ebből az alap-felfogásból, hogy t. i. csak a közös consulok gyakorolhatják a bíráskodást, egészen természetszerűen arra a következtetésre jutottam, hogy tehát a kormány a consuli bíráskodást első fokon közösnek tekinti. A t. igazságügyminister úr azonban ezzel szemben egy más theoriát állított fel. Azt mondta, hogy a functio nem közös, de törvényeink és törvényre emelkedett, mert beczikkelyezett szerződések értelmében elválaszthatatlanúl össze van kötve egy közös közeggel. *(Szilágyi Dezső igazságügyminister tagadólag int.)*

Ha más mint a consul nem gyakorolhatja, akkor a functio igenis elválaszthatatlanúl van összekötve egy közös közeggel. *(Helyeslés bal felől.)* De ha ez így van, akkor a functio megkülönböztetésnek mi az értelme, t, ház? Csak

Digitized by Google

annak constatálása, hogy ezt a két functiot elméletileg meg lehet különböztetni? Hát ennek édes-kevés gyakorlati és törvényhozói értéke van. *(Igaz! Igaz! bal felől.)* Szervezeti, törvényhozási anyag ebben a tisztán elméleti megkülönböztetésben nem rejlik, ha annak testet nem adunk; legfölebb arra alkalmas, hogy azután elítéljen egy olyan szervezetet, a melyben azok az elméletileg különvált functiók gyakorlatilag elválasztatlanúl össze vannak bonyolítva. Tehát ezeknek a functióknak, a melyeket elméletileg különváltaknak maga a minister is elismer, különvált voltát magában a szervezetben valami módon kifejezésre kell jutatni; különben be áll az, hogy a gyakorlatban összefoly az osztrák igazságszolgáltatás és a magyar igazságszolgáltatás; összefoly az a mi közösügy, t. i. a kifelé való képviseltetés; meg az, a mi semmikép közösügy nem lehet, t. i. a birói functio. *(Helyeslés bal felől.)*

Mi e tekintetben a ház elé javaslatot terjesztettünk. Mi a külső megkülönböztetést abban keressük, hogy először ott, a hol az ügyforgalom vagy bármely más körülmény kivánatossá teszi — mert lehet egyes helyeken oly körülmény, hogy politikai szempontból külön magyar consuli bírót kell akarnunk még akkor is, ha maga az ügyforgalom ezt nem is indokolná — tehát a hol az ügyforgalom vagy bármely más körülmény azt indokolja, külön magyar consuli bírót nevezzünk ki. Ezt a jogát az országnak constatáltatni, törvénybe iktattatni kivánjuk. Hogy mennyiben élünk vele, az a gyakorlati consideratiótól függ; de akarjuk, hogy ott is, a hol gyakorlati szempontok miatt az ország jogát ebben az alakban nem kivánjuk igénybe venni, a consul külön kinevezést kapjon, mint magyar consuli bíró. Másodszor meg akartuk tenni a megkülönböztetést azáltal, hogy a felebbezésnél a felső fokon azután a maga egész tisztaságában előálljon a magyar igazságszolgáltatás önállósága: a mennyiben az oly pereket, melyekben akár a külön magyar consuli bíró, akár a consul magyar bírói minőségében jár el, hazai felső törvényszékekhez akarjuk vinni. Harmadszor meg akarjuk különböztetni azáltal, hogy külön magyar jognak — természetesen helyi módosításokkal — és a külön magyar jogfejlődésnek — erre helyezzük a fősulyt — akarjuk alávetni honosainkat. Negyedszer megakarjuk különböztetni azáltal, hogy itt határozott formában ünnepélyes kifejezésre jusson az, hogy az az ítélet, mely magyar honosokra nézve hozatik, forrását egyedül a magyar királyi legfőbb bírói hatalomban lelje. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez a mi tervünk a bírói functiónak a többi consuli functióktól való megkülönböztetése czéljából.

A t. igazságügyminister úr azonban azt mondja, hogy minderre szükség nincsen. Gondolom elismeri azt, hogy a különvált functiót — azt, a mely elméletileg különvált — valamiképen az intézményben is külön kell választani; de ő azt más úton keresi. Először negative okoskodik velünk szemben és azt mondja: hogy az a körülmény, hogy egy közös közegre valamely functiót ruháznak, annak a functiónak természetét nem változtatja meg; és hivatkozik arra, hogy a consul egy csomó administrativ és közrendészeti teendővel van megbízva, melyet magyar törvények ruháznak rá, anyakönyvvezetés, jegyzőkönyv-felvétel stb. stb., a mit mind helyesnek ismerünk el, azaz elismerjük, hogy úgy van és hogy ebből senki sem következtette, hogy ez által Magyarország administrativ függetlensége csorbát szenvedett.

Hát, t. ház, erre nekem több rendbeli válaszom van.

Először jónak tartom a figyelmeztetést és ez a figyelmeztetés csak oda mutat, — a mire nézve meggyőződésem ezen ügy tárgyalásai között érlelődött meg, — hogy a consuli ügy a maga egészében a törvényhozási rendezést igényli; mert meggyőződhettünk itt ebből a vitából arról, hogy a consulok kezében csakugyan összefolynak oly teendők, melyek a közösügyek sorába tartoznak, és oly teendők, a melyek nem tartoznak a közösügyek sorába. Némely pontra nézve a vám és kereskedelmi szerződésben, pl. a tengerészeti és kikötői ügyre nézve, már ki van mondva, hogy ezekre vonatkozólag a consul direct összeköttetésben állhat a magyar hatóságokkal.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Az összes kereskedelmi ügyekben!

Gr. Apponyi Albert: Igen! Ez mondom, csak inviatio arra, hogy csakugyan igen czélszerű és szükséges volna véget vetni annak a confusiónak, mely a consuli hivataloskodás terén uralkodik. *(Igaz! Úgy van! bal felől)* és hogy azzal az alkalommal módját kell találni annak is, hogy ezek az administrativ teendők ne vegyüljenek össze szétbonyolíthatatlan módon a consuloknak nemzetközi functióival. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* De addig is, míg ez megtörténik, t. képviselőház, állítom, hogy az analogia ama közigazgatási teendők közt, melyeket a consul teljesít és a bírói functiónak azon teljessége közt, melyről ma szó van, igen nagyon sántít.

Miről van ugyanis szó ezeknél az administrativ teendőknél és miről van szó itten? Amott egyes, nagyrészt kis jelentőségű, némely tekintetben elismerem fontos, de az administrativ teendőknek semmi esetre sem egész

Digitized by Google

organismusát képező teendők vannak a consulra ruházva. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

No, t. képviselőház, ebből senki sem következtethet arra, hogy egy egész administrativ szervezet összefolyhat ott a consuli nemzetközi megbízással. Itt azonban egy egész szervezetnek, egy intézménynek megalkotásáról van szó *(Igaz! Úgy van! bal felől)*; itt mi a bíráskodást szabályozzuk oly hatáskörrel, a mely a bűnügyekre vonatkozó kivétellel ugyanannyira terjed ki, legalább a consuli területek legnagyobb részében, mint a mennyire a hazai bíróságoké; itt végleges forumot állítunk fel Konstantinápolyban; itt szóval egy egész bírói szervezetet létesítünk. *(Élénk tetszés a bal- és szélsőbaloldalon.)* És mikor egy egész bírói szervezetet kötünk össze elválaszthatatlanúl egy közös szervezettel: az, t. képviselőház, egészen más, mintha egyes administrativ teendőket ruházunk arra a hatóságra. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)* Valamint ebből az utóbbiból következtetést vonni csak erőltetve lehetne, úgy ennél, a mi most történik, a megkülönböztetést eszközölni csak igen erőltetve és igen nehezen lehet. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Ez, t. képviselőház, az én válaszom a minister úrnak ezen első, negativ bizonyítékára.

De a minister úr azt mondja, hogy egészen felesleges az a külön magyar bíróvá való kinevezés, mert a törvényjavaslat tartalmazza annak aequivalensét; sőt többet, mint aequivalensét. Directe magyar törvény ruházza fel a consult azzal a functióval, hogy magyar bíró legyen, és hivatkozik arra, hogy a bírói functio elnyerésének ez a kettős módja törvényeinkben egyáltalán divatozik és el van fogadva; hivatkozik arra, hogy administrativ hatóságok meg vannak bízva egyes bírói teendőkkel a haza területén is. Ez is igaz, t. képviselőház; de vajjon azáltal, hogy kivételesen ilyen bírói megbízást ruházzunk bizonyos esetekre nézve administrativ teendőkkel megbízott hatóságokra: vajjon ezáltal abrogáltuk-e az 1869: IV. tcz. azon nagy elvét, hogy a bírói hatalom elkülönítteti a közigazgatási hatalomtól? Vajjon a bírói hatalomnak egészét, vajjon a bírói hatalomnak teljes közben való teljesítését valaha így mellékesen egy functioval összekötve ruháztuk-e bármely közegre? Vajjon nem kívántuk-e meg mindig, hogy a teljes bírói tisztet, mint egy elkülönített tisztet külön királyi kinevezésnek alapján ruházzák arra, a ki azt gyakorolni hivatva van?

És, t. képviselőház, ettől eltekintve, azokban az esetekben, a melyekre a minister úr hivatkozik, egy tisztán magyar törvény tisztán magyar hatóságra ruházza a bírói missiot. De ez a javaslat, ha törvénynyé válik, igaz, magyar törvény lesz; de egyezményes törvény. Az első szakasza intézkedik magyar és osztrák honpolgárokról *(Igaz Úgy van! Úgy van! bal felől)*: és ez a törvény nem magyar hatóságra ruházza a bíróságot, hanem átruházza egy közös hatóságra. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső bal felől.)* Nem a bírói administrativ hatásköröknek összeolvadása ellen keresek garantiát, hanem a magyar önnállóság körébe tartozó és a közösségnek átadott hatáskörök között akarom a válaszfalat felállítani *(Élénk helyeslés bal felől)*; és ezzel szemben a minister úr okoskodása nem mutatta ki, hogy az a garantia, a melyet mi kívánunk, felesleges; mert tövényeink szellemének, a mely szabályúl azt állítja fel, hogy a bírói hatalom el van választva az administrativ hatalomtól, csak az felel meg, hogy az, a mi hazai törvényeikben, hazai bíróságainknál, a bíráskodás kizárólagos körébe tartozónak ismertetett el, akkor is a bírói minőséghez, a bírói kinevezéshez legyen kötve, midőn külföldön gyakoroljuk a bírói hatalmat. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Másodszor azért nem, mert a mit veszélytelenül lehet tenni ott, a hol egy más természetű, de tisztán magyar hatóságra ruháztatik a bíráskodás: azt nem lehet veszélytelenül tenni, hanem garantiát kell keresni akkor, midőn az egy közös hatóságra ruháztatik. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

A t. minister úrnak negativ bizonyítási módszere tehát nem győzött meg álláspontunk helytelen voltáról és azon biztosítékok szükségtelenségéről, a melyeket követelünk, vagy arról, hogy ezen biztosítékok a törvényjavaslat intézkedései által pótolva volnának. *(Helyeslés bal felől.)*

De most nézzük meg a t. minister úrnak positiv bizonyítási eljárását *(Halljuk! Halljuk!)*; nézzük, hogy mikép iparkodik ő kimutatni, hogy az ő javaslata és az abban contemplált consuli bírói intézmény tényleg és felismerhetőleg megvonja az életben azt a határvonalat, a mely a consulnak külképviseleti és bírói hatásköre közt van. Fel fogom olvasni t. ház a minister úr beszédeiből azokat a részeket, a melyekről, gondolom, maga is el fogja ismerni, hogy az ő bizonyításának lényegét és sulypontját tartalmazzák. Azt mondja a minister úr: »figyelmeztetem a t. házat, hogy közösügy csak akkor volna, — tudniillik a consuli bíráskodás, — ha mindezen dolgok feletti rendelkezés azon alaporganumok hatáskörébe tartoznék, melyek a monarchia közösügyeinek intézésére mint legfőbb kormányorganumok hívatva vannak. De mihelyt azok hatáskörébe egy hajszál sines utalva, hanem csakis a két állam külön és független szabad akaratából keletkezhetnek még ezen administrativ intézkedések is: kérdem, vajjon nem volt-e igaza a t. előadó úrnak, mikor azt mondta, hogy még soha törvényben a dualis-

Digitized by Google

mus így kidomborítva nem volt, mint ebben a javaslatban.«

Ugyanezen gondolatot variálja és még hatályosabban adja elő a minister úr később — és ebben lényegileg egyezik az ő beszéde az előadó úr mai előadásával — hogy »mikép keletkeznek a közösügyek, mi ennek államjogunk szerint, sőt minden foederativ állam alkotmánya szerint szükséges és kikerülhetetlen módja?« Ha én a t. minister úr volnék, ezen a kifejezésen »minden foederativ állam alkotmánya szerint« egy félóráig nyargalnék *(Élénk derültség bal felől)* és azt a felfogást tulajdonítanám neki, hogy ime ő az osztrák-magyar monarchiát foedarativ államnak tekinti *(Derültség és tetszés bal felől)*; de minthogy nagyon jól tudom, hogy a t. minister úr ezt a felfogást nem táplálja, tehát absolute szükségtelennek tartom, hogy ebből a nyelvbotlásból csak egy pillanatnyi használatra is fegyvert kovácsoljak. *(Helyeslés bal felől.)*

Folytatom az idézetet *(olvassa)*: »Azt ismételgették minduntalan, hogy Magyarország igazságszolgáltatása törvény szerint teljes egész volt; csakis ha ez a törvény meghozatik, akkor lesz csonka. Oly ügyeket, melyek az alkotmány szerint az egyik és a másik államnak teljes önállósági körébe tartoznak, onnan kivenni és a két állam egyesüléséből alakult monarchia közös hatalmi körébe áthelyezni csakis két feltétel alatt lehet:« — a minister úr azt mondhatná, hogy »szabad,« ez a kifejezés jobban felel meg — »ha világosan kimondatik, hogy az igazságügynek ez és ez a része kivétetik az egyik és másik állam hatalmi köréből és áttétetik a monarchiát illető közös halalmi körbe és megteremtetik az a legfőbb kormányorganum, vagy felruháztatik egy már létező közös kormányorganum, a mely a monarchia nevében a két államtól elvett és a közösségre átruházott közös hatalmi kört kezelni, administrálni, kormányozni fogja. Így formuláztattak a közösügyek, meghatároztattak a közös kormány organumok az 1867: XII. törvényczikkben? Van-e a jelen javaslatban valami hasonló rendelkezés? Nem-e minden igazságügyi fenségjog a monarchia két államának van fenntartva? Még azok is, mik az igazságügyi administratio körébe tartoznak. Nem-e minden rendelkezés, a két állam distinct akaratának van fentartva? Mi az, a mit újolag ruházunk a monarchiára és a közösség körébe visztünk át? Én ennek kimutatását elvárom; egyelőre azonban azt mondom: talán tudnom kellene róla, ha volna — és azt, hogy ebben ilynemű rendelkezés nem foglaltatik.«

A minister úr »elvárja annak kimutatását,« hogy ő igenis közös intézményt tervez a consuli bíráskodásban.

Én tehát bátor leszek a t. minister úr várakozásának megfelelni. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* De előbb folytatnom kell az idézéseket. A minister úr — és ez a felolvasottaknak természetszerű kiegészítése — más helyen felsorolja, hogy mi minden van Magyarország jogául fentartva az ő törvényjavaslata szerint a consuli bíráskodás rendezése terén, következőket mondván *(olvassa)*:

»Először úgy, hogy consularis bíróságokat a magyar honosoknak egymás-közötti vagy vegyes pereiben felállítani csak Magyarország beleegyezésével és hozzájáruló actusával lehet; ezen bíróság hatáskörét, az abban való minden változtatást a magyar honosokra kötelezőleg Magyarország állapítja meg; új consuli bíráskodást creálni, meglevőt megszüntetni, épen úgy, mint hatáskörén változtatást tenni, a magyar honosokra csak Magyarország teheti. Az anyagi, alaki jogszabályokat, erre a consuli bíráskodásra irányadókat, honosaira kötelezőleg Magyarország állapítja meg; ha valahol átruháztatik a föld kerekségének valamely barbár területén idegen barátságos hatalomra, ideiglenesen vagy időhöz nem kötve, a consuli bíráskodás: átruházni magyar állampolgárokra kötelezőleg csak Magyarország beleegyezésével, csak Magyarország akarata alapján lehet, olykép, hogy ezen akarat végrehajtása a közös külügyministernek, mint a monarchia külfelé való képviselőjének van fentartva. Sőt annyira megy ez a törvényjavaslat, hogy bíróküldés, illetékességi összeütközés tekintetében, mely a consuli bíróság és egy másik hatóság között felmerülhet, magyar honosokra kötelezőleg Magyarország dönt.«

Ha, t. ház, az országnak fentartott ezen jogok hosszú lajstromát elolvassuk: ki az, a ki örömtől dagadó kebellel ne üdvözölné ezt a törvényjavaslatot és ne dicsérné azt a ministert, a ki az országnak ennyi jogot tudott megszerezni, vagy megmenteni? *(Élénk derültség. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

De nézzük fokozatosan és egymásután közelebbről a t. minister úrnak minden egyes állítását és lássuk, hogy mennyire helytállók. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)* Először is azon kezdem: hogyan áll a dolog ezekre a jogokra nézve, a melyeket a minister úr mint Magyarországnak a consuli bíráskodás körül érvényre jutott jogainak codexét állítja elénk? Megnéztem azokat egytől-egyig; mind benfoglaltatnak azok a törvényjavaslat 2., 12., 13., 15. és 16. §-ában. Méltóztassanak e szakaszokat elolvasni, én nem fogom azok felolvasásával a t. házat untatni és csak akkor volnék kénytelen a szövegre hivatkozni, ha tagadásba vonnák állításomat. Nincs e jogok között, t. ház, egy sem, a melyet Ma-

Digitized by Google

gyarország önállóan gyakorolhatna a monarchia másik államának beleegyezése nélkül. *(Igaz! Úgy van! Mozgás és derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Azaz, bocsánatot kérek, t. ház, egészen praecise akarok beszélni: egy van, és ez az egyetlen dolog az — a mi, ha jól emlékszem, e törvényjavaslatban kizárólag a magyar kormány intézkedési körének van fentartva a külügyministerrel való értekezés után; *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* nem gúnyképen mondom ezt, t. ház, hanem azért, mert praecise akarom magamat kifejteni — ez az egyetlen dolog pedig az anyagi jog módosítása ott, a hol status, vagy bűnügyekről, szóval a 10. §-ban foglalt anyagi jogi kérdésekről van szó. Ez az egyetlen tárgy, a melynél a magyar kormány a törvényben nyert felhatalmazás útján önállóan jár el; a többi felsorolt tárgyak mindenikében ki van mondva, hogy a magyar kormány a másik állam kormányával egyetértő rendeleteket bocsát ki.

No hát, t. ház, ez nem közösügy az 1867: XII. tcz. terminologiája szerint; de semmi esetre sem nevezhető ez az ország önállósága fentartásának olyan téren, a hol az ország önálló jogát korlátlanúl gyakorolta, t. i. a bíráskodás terén. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

De, t. ház, ez hagyján; legyen hát úgy, találjunk megelégedést abban, hogy itt nem a monarchia valamely közös organuma intézkedik, hanem intézkedik a két állam egyetértőleg a két kormány distinct jogkörének gyakorlásában. De hát mi azoknak a jogoknak tartalma, a melyekre a minister úr itt hivatkozik? Ezek a consuli bíráskodás szervezetének, hogy úgy mondjam, praeambulumait, feltételeit képezik; körülbelül úgy aránylanak a consuli bíráskodás szervezetéhez, mint aránylik védrendszerünk megállapítása, mely a két állam törvényhozásának van fentartva, magához a hadsereghez. A hadsereg nem szűnik meg közös lenni azért, mert a hadsereg alapjául szolgáló törvényhozási institutiók megállapítása mindkét állam önálló hatáskörébe tartozik.

És most menjünk tovább, t. ház, menjünk tovább magához a szervezethez. *(Halljuk! Halljuk!)* Midőn most ezeket a törvényben megállapított és a két ministerium egyetértő rendelete által működési körükben nagyjából szabályozott consuli bíróságokat az első és második fokon tényleg létesíteni kell; midőn tehát e bírói szervezetet életre kell hívni: vajjon áll-e akkor a t. minister úrnak az az állítása, hogy épen e törvényjavaslatban a consuli bíráskodást illetőleg semmi, de semmi — s a mint ő magát kifejezte — de még egy hajszálnyi sincs, a mi a monarchia közös hatalmi organumához volna utalva?

Nézzük meg a törvényjavaslat 5. §-át, a melyben a konstantinápolyi főtörvényszék elnökének és bíráinak kinevezéséről van szó s el van mondva, hogy a főbírói állásokra az előterjesztést és ellenjegyzést a közös külügyministerrel egyetértve teszi annak az államnak a ministere, a melynek honosa a bírói kinevezésnél javaslatba hozatik. Tehát az az állítólagos magyar bíró nem nevezhető ki a közös külügyminister egyetértése és ellenjegyzése nélkül.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: A javaslatban nincs együttes ellenjegyzés, tessék megnézni! *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Apponyi Albert: Hát jól van, akkor a törvénynek szövege nem világos; de a minister úr felvilágosít engem arra nézve, hogy a közös külügyministernek ellenjegyzése nem kivántatik.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Nem is lehet!

Gr. Apponyi Albert: Az ellenjegyzést kihagyom; de a közös külügyminister egyetértése mégis kivántatik. *(Úgy van! Úgy van! Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Már bocsánatot kérek, ha az én beleegyezésemtől függ egy bírónak a kinevezése: akkor én azt tartom, hogy nemcsak egy hajszálnyi, de egy vastag paraszt hajszálnál több hatalom van nekem megadva e szervezetre nézve. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

De menjünk tovább és vizsgáljuk tovább azt az állítást, hogy egy hajszálnyi befolyás sincs a monarchia közös organumainak megengedve. A 7. §. ezt mondja:

»A szervezési szabályokat, a mennyiben a jelen törvény nem intézkedik, és az ügyviteli szabályokat a consuli bíróságok részére a közös külügyminister, a két állam ministeriumával egyetértve, rendeleti úton fogja megállapítani.«

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Az elsőfokú bíróságokra nézve!

Gr. Apponyi Albert: A consuli bíróságok részére, ez minden distinctio nélkül van mondva. Ha a javaslat megint úgy van szerkesztve, hogy azt első olvasásra megérteni nem lehet, arról nem tehetek. De legyen úgy, hogy a minister szándéka szerint csak az elsőfokú bíróságokra vonatkozik e rendelkezés, mely szövege szerint világosan az egész szervezetre vonatkozik. Hát a szervezeti szabályokat, a mennyiben a jelen törvényjavaslatban ilyenek nem foglaltatnak — pedig azokból édes-kevés foglaltatik — valamint az ügyviteli szabályokat a közös külügyminister rendeletileg állapítja meg, egyetértve a két kor-

Digitized by Google

mányival, de a rendelkező közeg a közös külügyminister. Hát lehet-e, t. ház, azt mondani, hogy, midőn egy bírói organismusra nézve a közös külügyminister egyetértve a két kormánynyal állapítja meg rendeletileg a szervezeti és ügyviteli szabályokat: erre az organismusra a monarchia közös organumainak egyetlen hajszálnyi befolyásuk sincs? *(Zajos tetszés és derültség a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

De menjünk még tovább, t. ház. A 8. §. értelmében: »a fegyelmi hatalmat az elsőfokú consuli bíróságok, valamint a consuli főtörvényszék segéd- és kezelő személyzete felett a közös külügyminister saját hatáskörében és az alája rendelt közegek által gyakorolja s a megfelelő szabályokat kibocsátja.«

Tehát az első fok felett a fegyelmi téren s a második fok kezelő személyzete felett korlátlanúl uralkodik a közös külügyminister; a szabályokat ő bocsátja ki s a fegyelmi hatalmat ő gyakorolja. Ebben megint egy hajszál befolyás sincs, úgy-e?

A második fokon *(Halljuk! Halljuk!)* »a consuli főtörvényszék elnökére és főbíráira vonatkozó anyagi és alaki fegyelmi szabályokat a monarchia két államának ministeriumai a közös külügyministerrel egyetértőleg állapítják meg.«

Hát itt is a szabályok megállapításához az ő egyetértése szükséges. Ez nem »értekezés«, nem »meghallgatás«: ki van kötve az ő egyetértése. Hogy azután ki fogja tényleg gyakorolni a fegyelmi hatalmat, arra nézve a javaslat teljes felvilágosítást nem nyujt.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: De igen!

Gr. Apponyi Albert: Rébus alakjában talán igen; de a törvényjavaslat egyszeri átolvasása után nem lehet megérteni. *(Élénk helyeslés és tetszés bal felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Attól függ, ki olvassa!

Gr. Apponyi Albert: Törvényt mindenki számára alkotnak, még oly együgyű emberek számára is, mint én vagyok. *(Élénk éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* Egyet azonban ki veszek a javaslatból én is, hogy »a felmentő határozat hatályosságához tudniillik — ha a fegyelmi vizsgálat oda vezet, hogy a bírót fel kell menteni — ő Felsége jóváhagyása szükséges, mely a közös külügyministernek és azon állam ministeriumának egyező előterjesztései alapján adható meg, a melyik állam ministeriumának előterjesztésére az illető elnök vagy főbíró beosztása történt.« A felmentéshez tehát a közös külügyminister előterjesztése is szükséges.

Már most, az elsőfokú consuli bírákat a külügyminister nevezi ki korlátlanúl; a feltörvényszéki bírák kinevezéséhez az ő beleegyezése szükséges; az egész organismus szervezeti szabályait, a mennyiben a törvényben megállapítva nincsenek és az ügyviteli szabályokat, bár a két kormánynyal egyetértőleg, de a külügyminister állapítja meg rendeleti úton; a fegyelmi hatalmat az elsőfokú bírák felett ömön hatáskörében megállapított szabályok szerint korlátlanúl gyakorolja a külügyminister; a feltörvényszéknél pedig neki arra rendelkező befolyása van. Tehát kinevezésre, szervezésre, ügyvitelre, fegyelemre! A külügyminister talán csak még is a monarchia közös organuma? Midőn tehát a külügyministernek ennyi döntő befolyás adatik az egész organismus keletkezésére és működésére: akkor azt állítani, hogy a monarchia közös kötelmi organumainak az egész ügyre hajszálnyi befolyás sem adatott: ily állítás elég arra, hogy az összes többi érvelés megbízhatóságában kételkedhetünk. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De van azokban az országnak fentartott jogokban, melyekkel a minister úr dicsekedett, egy egészen sajátságos dolog, melyre nem tartom feleslegesnek felhívni a t. ház figyelmét, hogy lássa, hová vezet e törvényjavaslat iránya. A minister úr nagyra van azzal, hogy még illetékességi összeütközés eseteiben is, melyek valamely consuli bíróság és valamely hazai hatóság közt felmerülnek: ott is a magyar kormány dönt. Igen, de ott is a monarchia másik államának kormányával egyetértően! *(A minister mosolyog.)*

Ha a t. minister úr ezt nagyon nevetségesnek tartja, én is annak tartom *(Élénk helyeslés bal felől)*; de tartom egyúttal szomorúnak is, mert mi ennek a gyakorlati következménye, hogy néz ez ki az életben? Illetékességi összeütközés támad például a szaloniki consul, mint bíró és az egri törvényszék közt. Ebben az illetékességi összeütközésben határoz egyetértőleg a monarchia mindkét államának kormánya, kimodja az egri törvényszéknek illetékességét és most a magyar igazságügyministertől és osztrák igazságügyministertől együtt kap eljárási mandatumot illetékességi összeütközés czímén egy magyarországi bíróság. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Ellenmondás jobb felől.)*

Ha ez nincs úgy, akkor a törvénynek szövege ismét egy megfejthetetlen rébus. *(Derültség bal felől. Felkiáltások: Halljuk a szöveget!)*

A törvénynek szövege egyszerűen azt mondja, még pedig a 13. §-ban, hogy: »Valamely consuli bíróság és a monarchia valamelyik államának bírósága vagy hatósága között felmerülő illetőségi összeütközés esetében mindkét állam ministeriuma egyetértve és a közös külügyministerrel tartott értekezés után határoz.«

Én gyanítom, hogy a t. igazságügyminister úr azt fogja válaszolni, hogy a mandatumot

Digitized by Google

azután kizárólag a magyar igazságügyminister adja, mert az ő egész védekezése ezen törvényjavaslat lényegével szemben tisztán formai kibúvók összehalmozása *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon)*; de a tény, hogy egy hazai bíróság illetékességének kimondására az osztrák kormány befolyást gyakorol, ezen törvényjavaslat szövege szerint el nem vitatható. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Odáig vagyunk, és ez természetes következménye annak az álláspontnak, melyet ezen javaslat elfoglal. A t. minister úr be fogja bizonyítani kétségtelenül, hogy ezen törvényjavaslat álláspontjából kiindúlva az máskép nem is lehet. És ez így is van; ezt állítom én is; és épen ebből látjuk, hogy a közösség elfogadása a consuli bíráskodásra nézve végre oda visz, hogy előfordúlhatnak esetek, hol saját hazai területünkön is egy infiltratiója nyílvánúl az idegen befolyásnak.

Végül, t. ház, a vegyes bírósági theoriára kell ismét visszatérnem.. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. minister úr és ebben hozzája csatlakozott az előadó úr, nem akarja elismerni, hogy azon érvelésem, melyet az illetékességre alapítottam, helyes. Én helyesnek tartom ma is; de erről ne disputáljunk tovább. Elfogadom cinesuráúl azt, a mit a minister úr és az előadó úr nekem egyetértőleg megjelőlt, hogy nézzük ennek a bíróságnak összeállítását.

Első sorban azt mondhatnám az előadó úrnak, a ki ma subtilisan, habár szerintem nem helyesen bizonyította, hogy Magyarországot és Ausztriát azon területeken külön bíróság-gyakorlási souverainitás nem illeti meg, hogy azt ott nem gyakorolhatja önállólag: — hogy az ő szempontjából azután miképen csinál ő vegyes bíróságot két oly bírósági souverainitásból, mely ő szerinte azon területeken gyakorolható nem volna? *(Élénk tetszés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Én alkothatnám a magam álláspontjából, mert én ismerek ott külön magyar bírósági souverainitást nemcsak in idea, in abstracto, hanem azon területeken gyakorolhatót; de az előadó úr a maga álláspontjából — minthogy ott külön magyar és külön osztrák bírói souverainitást gyakorlatilag létezőnek nem tekint — két gyakorlatilag nem létező bírói souverainitásból hogyan csinál egy vegyeset: azt fejtse meg nekem ő. *(Élénk tetszés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De t. ház, én nem erre fektetem a sulypontot, hanem arra, hogy egyszerűen nem áll az, a mi a vegyes bírói theoria alapját képezi, tudniillik nem áll az, hogy az a magyar bíró, a konstantinápolyi főtörvényszékben igazán magyar bíró és hogy a magyar állam souverainitását képviseli. Valamint talán nem áll az — és ez már az ő törvényeiktől függ — hogy az osztrák bíró kizárólag az osztrák állam souverainitását képviseli. Ezt a tételemet én be is akarom bizonyítani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Úgy-e, t. ház, egy magyar bírónak kinevezése Magyarország belkormányzatához tartozik? A magyar bírói souveranitásnak egy egyénre való ruházása tisztán Magyarország belkormányzatához tartozik. *(Helyeslés bal felől.)* Már most, t. ház, az 1867 : XII. törvényczikk 27. §-a világosan kimondja, hogy a közös külügyministerium sem az egyik, sem a másik államnak belkormányzati ügyeire befolyást nem gyakorolhat.

Horánszky Nándor: Itt van keresztül lyukasztva a törvény! *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Gr. Apponyi Albert: Pedig ezen javaslatban az úgynevezett magyar bíró a közös külügyminister befolyása és beleegyezése mellett neveztetik ki. Vagy halomra van tehát döntve az 1867 : XII. törvényczikknek azon sarkalatos és nemzeti önállóságunk egyik legnagyobb biztosítékát magában foglaló elve, hogy a közös ministerium nem gyakorolhat befolyást Magyarország belkormányzati ügyeire; vagy ha nincs: akkor el kell ismerni azt, hogy a magyar bíró, a ki ugyan a magyar kormány ellenjegyzésével neveztetik ki, nem tekinthető tisztán magyar bírónak, hanem közös organum ő is, mert a közös külügyminister hozzájárúlása, beleegyezése és befolyása mellett neveztetik ki. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Tehát nem theoriák, nem példák alapján, hanem magának az alaptörvénynek világos szövege szerint nem tekinthető magyar bírónak; nem tekinthető kizárólag a magyar állam souverainitása képviselőjének az a bíró, a ki a közös külügyminister befolyása és szükségszerű beleegyezése mellett neveztetik ki. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Ennek következtében nincs ott két külön bírói souverainitás, melyből megalakúl a vegyes bíróság; hanem azon elemek, a melyekből ezen állítólag vegyes bíróság alakúl, már nem viselik magukon a magyar, illetőleg az osztrák állam charakterét; hanem azok is a közösség jellegével vannak ellátva. Itt tehát a vegyes bíróságnak alkatelemei sem létezvén, vegyes bíróság sem létezhetik; hanem van egyszerűen és egyenesen közös bíróság. Mert két közös elemből csak közös jöhet létre. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Sokkal helyesebb, logicusabb és őszintébb tehát az osztrák törvényjavaslatnak az az álláspontja, mely egyszerűen bevallotta — illetőleg nem bevallotta, mert az ilyesmivel ottan dicsekedni lehet, minálunk pedig takargatni kell — *(Élénk derültség és helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Digitized by Google

hogy Konstantinápolyban »ein gemeinsamer Gerichtshof«, közös bíróság állíttatik fel.

T. ház, az osztrák törvényjavaslatot, mely ma bár superált álláspontot képvisel, mégis nagyon érdekes és nagyon érdemes — valamint indokolását is — tanúlmányozni. Mert világos, hogy ezen osztrák álláspont, ezen osztrák javaslat a kérdés egyik fejlődési stadiumát állítja elénk. Olyan ez, mint egy embertani lelet a bronz- vagy kőkorszakból, melynek megvizsgálásából összelehet állítani annak az epochának egész rajzát, a melyben az az ember élt. *(Zajos tetszés a bal- és szélsőbalon.)* Épen így nem nehéz az osztrák előterjesztés leleplezéseiből annak a fejlődésnek lélektani rajzát megcsinálni, mely a most tárgyalás alatt lévő javaslathoz vezetett.

Mert hogy az a superált osztrák javaslat annak idején szintén a két kormány közt való megállapodás álláspontja volt, azt maga az osztrák javaslat megmondja. Hacsak nem akarjuk azt állítani, hogy az osztrák kormány nyilvánvaló hazugságot követett el hivatalos előterjesztésében, midőn azt mondotta: »Dieser Gesetzentwurf ist das Resultat des Einvernehmen's mit der Regierung der andern Reichshälfte«: akkor azt kell elfogadnunk, hogy volt idő, midőn az abban foglalt álláspont egyértelmű megállapodás volt és pedig oly annyira megérlelt megállapodás, hogy az osztrák kormány magát feljogosítva érezte, hogy ezt a javaslatot be is adja.

Már most igen érdekes azt figyelemmel kísérni, hogy mik azok a változások, melyek a jelenlegi, most érvényben lévő megállapodásig létrejöttek; mik azok a pontok, melyekben ama régibb keletű megállapodás különbözik a mostani megállapodástól; mik azok a pontok, a melyekre a t. igazságügyminister úr minapi beszédében érvelését alapította? Világos, hogy a mikor ezen megállapodás létrejött, az igazságügyminister úr tünődni kezdett a parlamenti vita felett, mely itt keletkezni fog s akkor kezdte eliminálni javaslatából mindazon pontokat — nem a dolog lényegében, mert az ugyanaz maradt — melyek legszembeötlőbb módon megtámadhatók voltak és behozni oly intézkedéseket, a melyekkel a látszat jobban megóvható. *(Derültség a bal- és szélsőbalon.)* S akkor keletkezhetett ezen vegyes bírósági theoria is, mint valami nagyon tetszetős, a mivel azt mondván: »a jogászok engem meg fognak érteni«, egyúttal a nem-jogászoknak imponálhat. *(Zajos derültség és éljenzés a bal- és szélsőbalon.)*

És tulajdonképen miben nyilvánúl a különbség a vegyes és közös bíróság között és miben különbözik az akkori megállapodás a mostanitól? Nem abban, hogy a magyar és osztrák bírósági elemek előterjesztésénél a külügyi befolyás kihagyatott, mert ez benne van; hanem abban, hogy a közös költségvetésből kivétetett és a két állam költségvetésébe áttétetett.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Másban is!

Gr. Apponyi Albert: Semmi egyébben; s abban az új formában, hogy vegyes helyett közösnek neveztetik. És a minister úrnak ezen argumentátioját kénytelenek vagyunk megfizetni azzal, hogy 30 százalék helyett 50 százalékkal járúlunk egy oly bíróság létesítéséhez, melyről a t. igazságügyminister úr adatokkal mutatta ki nekünk, hogy Magyarország ügyeivel alig lesz mit foglalkoznia. *(Igaz! Úgy van! Zajos tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

No hát, t. ház, én nagyon jogosultnak tartom azt, ha a minister úr, vagy bárki iparkodik magának a vitára a lehető legkedvezőbb helyzetet teremteni. És másfelől azt is jogosultnak tartanám, hogy egy közjogi elv megmentéséért anyagi áldozatot is hozzunk, ha valóban azt mondhatjuk, hogy az elv meg van mentve; de azt, hogy áldozatot nem a közjogi elv megmentéséért, hanem tisztán a közönségnek könnyebb félrevezetése szempontjából hozzunk: azt jogosultnak nem tartom. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ámde, t. ház, tegyük fel, hogy a t. igazságügyminister úr minden állítása mindeddig helyét megállja; tegyük fel, hogy nekünk bebizonyította, elfogadhatóvá tette azt, hogy ez a szervezet nem közös, hogy az önálló: de most lássuk azt a pontot, a hol a szervezet életet nyer, a hol az actióba lép, a hol az valóban ítéletet mond. Ezen pontnál azután a t. minister úr egész leleményessége, egész dialektikája — pedig hatalmas, mindenki tudja — nem elég arra, hogy a nyilvánvaló tényt elpalástolja: »a császár és király nevében«.

Tegyük fel, hogy mindaz, a mit a minister úr idáig mondott, bizonyos tetszetősséggel bír, az elfogadható érvelésnek bizonyos látszatát viseli magán; de mikor azután erről a pontról kell beszélni: akkor a minister urat cserben hagyja érvelési ereje, mert a lehetetlennek elvégzésére a legnagyobb erő sem vállalkozhatik. Hiszen az nem egy üres forma, midőn a bíró feláll és a fejedelem nevében mondja ki az ítéletet; ez fontos dolog. Az 1869. IV. törvényczikk alaptörvény a bírói szervezetre nézve s ez első szakaszaiban kimondja, hogy minden ítélet ő Felsége a király nevében fog kimondatni. Ez nem egyszerű constatálása annak, hogy az illető magyar királyi bíró, mint a hogy constatálása a consuli minőségnek az, hogy ha ő valamely okmányt aláír, hogy N. N. császári királyi consul, vagy hogyha valaki névjegyére rányomatja N. N. országgyülési képviselő, vagy hogyha

Digitized by Google

valamely levelet úgy ír alá, hogy »országgyülési képviselő«. Ez nem egyszerű hivatkozás a hivatalos minőségre; de constatálása annak, hogy az a cselekmény, a melyet végez, minő hatalomnál fogva megy végbe.

Az az ünnepélyes formula »a király nevében«, az hivatkozás arra a főhatalomra, a melynek delegált hatalmát a bíró gyakorolja; ez a »summus regni justitiarius«-ra való hivatkozás; ez annak a közjogi jelentősége. Midőn a consul és a consuli főtörvényszéki bíróság az ítélethozatalnál feláll és azt mondja: »ő Felsége a császár és király nevében« akkor ebből nem lehet egyebet következtetni, mint azt, hogy az ítéletet meghozza egy oly hatalom nevében és képviseletében, a mely a császáré és királyé, hogy ő a császár és király együttes hatalmát gyakorolja az ítélethozatalban. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

T. képviselőház! Ha a consuli bíró a magyar honos felett csak a magyar király nevében ítélne, akkor azt kellene mondania: »ő Felsége a király nevében«. Hogyha más hatalomra, hogyha a császárra is hivatkozik: akkor ez a hivatkozás vagy csupán üres, sőt valótlan forma, — mely magának a functionak természetével is formailag ellentétben áll, a melyet tehát eliminálni kell — vagy realitást képvisel és akkor hivatkozás egy oly hatalomra, a melyet magyar bíróküldési hatalommal felruházottnak soha el nem ismerünk. *(Zajos helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Reassummáljuk hát, t. ház, az eddig mondottakat, *(Halljuk! Halljuk!)* a t. ház türelmét még egy ideig azon túl is igénybe kell majd vennem. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon. Mozgás jobb felől.)*

Hát, t. ház, nekem ez a tárgy nagyon komoly; ha másoknak nem az, arról én nem tehetek. *(Élénk tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hogy tehát a közjogi szempontból történt fejtegetéseket reassummáljuk: nézzünk most végig az egészen, hogy miképen néz ki ez a bírói organizmus? *(Halljuk!)*

Először egyezményes törvényen alapúl. Másodszor az anyagi jogot a két kormány egyetértőleg határozza meg, azzal az egy kivétellel, melyre bevezetőleg rámutattam. De ne disputáljunk arról: osztrák jog-e, vagy osztrák eredetű jog? hanem constatáljuk csak azt az egyet, a mit Horánszky Nándor, t. barátom, már constatált, hogy a mi külföldön tartózkodó honosaink a magyar jogfejlődés alól ki vannak vonva és egy közös consularis jogfejlődés alá vannak vetve. Ezt a receptio nevével diszíteni csakugyan nem lehet, *(Úgy van! bal felől.)* ez átadás egy más, eddig ismeretlen közös jog uralma alá. *(Helyeslés bal felől.)* Azután az illetékességi összeütközésekben idegen államnak beleszólás engedtetik, tulajdon, hazai területen működő törvényszékeink illetékességének kimondására. Azután a törvényt kiegészítő szervezeti és ügyviteli szabályokat a külügyminister állapítja meg a két állam kormányával egyetértőleg. Azután a fegyelmi hatalmat ugyancsak ő gyakorolja az első fok felett föltétlenül, a második fok felett a két állam kormányával egyetértve kidolgozott szabályok alapján. Azután a szervezet maga mind a két fokon közös és mind a két fokon a császári és királyi hatalomnak képviseletében és arra való hivatkozással ítél. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

És már most, t. ház, nem az a kérdés marad hátra és nem úgy kell felvetni a kérdést, hogy hol itten a közösség; hanem úgy kell felvetni a kérdést, hogy hol van itt tulajdonképen nyoma is Magyarország önálló törvénykezési jogának? *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. minister úr minapi beszédében csakugyan megkisérlette, hogy megmutassa nekünk azt, hogy van bizony ennek itt nyoma, hogy meg van ebben óva a magyar önnálló törvénykezés. Az ő eljárása és az ő beszéde és az ő bizonyítása *(Halljuk! Halljuk!)* és az a hitel, melylyel az a túlsó oldal egy részénél, úgy látszik, találkozott, eszembe juttat nekem egy igen jó adomát. *(Halljuk! Halljuk!)* Valaki képet rendelt meg egy festőnél és azt mondja: »Tájképet óhajtok, vadregényes táj legyen és remetelak.« A festő megfestette a tájképet a remetelakkal. A képnek megrendelője azt meglátván így szólt: »Nagyon szép, de én remetét is akarok.« A festő odafestette neki a remetét; de azután a remete nem illett bele a festőnek egész tervébe, ő tehát pár nappal később szépen felülfestette úgy, hogy az a képen nem volt látható. A kép megrendelője a képet szó nélkül átvette s midőn barátainak megmutatta és azok a képet bámulták, azt mondja nekik: »Igen, kérem s mi több: még remete is van ebben a képben.« »Hol?« Hja, azt mondja, most nem lehet látni, benn van a remetelakban, de én láttam, 8 nap előtt kint volt! *(Hosszantartó élénk derültség és tetszés a bal és szélső baloldalon.)*

Mi nevettünk, t. ház, ennek az úri embernek együgyüségén; de én nem szeretném t. ház hogy a képviselőház hasonló naivitást kövessen el; mert hiszen a remetét, a magyar törvényi önállóságot hiába keressük ennek a törvénykezési javaslatnak az intézkedéseiben, csak arra hivatkozhatunk: tudjuk, belement, láttuk néhány nap előtt az igazságügyminister úr beszédében. *(Zajos derültség és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

És min alapúl a t. igazságügyminister úr

Digitized by Google

egész okoskodásának a tévessége? Egyszerűen azon, a mit a logika régi tankönyveiben »mutatio elenchi«-nek neveztek, hogy tudniillik más valamit bizonyítanak, mint a mit bizonyítani kell. Ő azt mondja: azok az ismérvek, azok az organumok, a melyekhez az 1867. évi XII. tcz. a közösséget kötötte, azok itt nincsenek meg, tehát itt nincsen közösügy. Mintha, t. képviselőház, nem lehetne valami közös, mintha nem lehetne valamit a magyar állam önálló rendelkezési köréből kivonni más formában is, mint azok mellett, a melyek mellett az 1867: évi XII. t.-czikknél történt? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Nem szabad; de lehet. Azért ha a t. minister úr minket figyelmeztet arra, hogy ragaszkodjunk szigorúan ahhoz, hogy közösügynek csak azt ismerjük el, a mi az 1867. törvényben olyannak neveztetik — ezt mondta a t. előadó úr ma is — és csak azt ismerjük el közösügynek, a mit azoknak az organumoknak a hatáskörébe utaltak, a melyek ott meg vannak jelölve: tökéletesen igaza van, t. képviselőház. De ez a tanítás azt jelenti, hogy ne csináljunk tehát új közösügyeket, ne alkossunk új közösügyeket, ne vonjunk ki az országnak rendelkezési köréből új- és új tárgyakat; *(Zajos tetszés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon)* nem pedig azt, hogy csak az 1867-ben megállapított formákat kerüljük. Mert ha bizonyos ügyeket az ország önrendelkezési köréből tényleg kivettünk; azzal, hogy nem akarjuk beismerni, hogy azok közösek; azzal, hogy ez előtt szemet hunyunk; azzal, hogy új complicáltabb organismust találunk fel és alkalmazunk annak a kezelésére: azáltal ők nem szüntek meg a közösség lényegével, t. i. az ország önálló jogának csonkításával bírni. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

És, t. képviselőház, mindezek után a javaslat védőinek, szerintem, csak egy kibúvója van: és ez a javaslatnak tíz évi tartama.

Minapi felszólalásommal szemben többen csodálkozásukat fejezték ki a felett, hogy én azt mondtam, hogy egy általános nemzetközi egyezség ellen, a melyben az összes európai államok az exempt területeken való bíráskodásokat együtt rendeznék, a közjog szempontjából nem volna, vagy legalább sokkal kevesebb kifogás volna, mint egy specialiter Ausztriával e tekintetben kötött egyezség ellen. Ezen sokan csodálkoztak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Fel kell tehát karolnom, t. képviselőház, miután a kérdésnek közjogi oldalával foglalkoztam, annak politikai oldalát is; mert azzal, hogy valamiképen bebizonyítottuk, hogy ez flagrans közjogi sérelmet nem képez, még ha bebizonyították volna is: ezzel annak elfogadása még nincsen indokolva, ezzel csak a visszautasításnak egyik indoka volna megczáfolva; de azzal még nincsen megmondva az, hogy politikailag helyes, hogy politikailag üdvös, hogy politikailag jó dolgot cselekedtünk.

Erről az oldalról is kell tehát a dolgot megnézni, és ezen fejtegetések folyamán a tíz évre is rá fogok térni. *(Halljuk! Halljuk!)* Egyik indokom, t. képviselőház, a mely miatt én a szerződést Ausztriával — és pedig kizárólag Ausztriával — egy állami souverainitási jognak gyakorlására nézve veszedelmesnek tartom, *(Halljuk! Halljuk!)* azokban a tendentiákban található, a melyek Ausztriában tagadhatatlanul léteznek, a melyeknek létezését a t. minister úr is elismerte, a midőn még ezekről a padokról szólt.

A t. minister úr 1879. november 11-én a következőket mondta: *(Halljuk! Halljuk!)* »Ismeretes dolog, hogy a monarchiában, a dualismus ezen formájának és intézményeinek igaz barátai, legalább túlnyomó számban, csak a magyar államban vannak. Ismeretes dolog, hogy a legbefolyásosabb körök a monarchia másik államában csak mint kikerülhetetlent fogadták el ezen szervezetet és ezen elintézési módot s minden alkalommal egész őszintén kifejezni hallják azon kívánságot a foederalisták, az autonomisták, a centralisták közös törekvését, hogy ezen delegatiót ki kell építeni« stb., szóval azon törekvést, hogy a közösség kötelékeit szorosabbra kell fűzni. És ennek a közösségnek, ennek a törekvésnek ellenmérgeül a minister úr Magyarországnak e következő politikát ajánlotta: *(Halljuk! Halljuk!)* »Ez nem a mi politikánk; és remélem, hogy mig ezen házban a magyar állam eszméje drága, míg a magyar állam fentartására az 1867-ben hozott törvényeket, a jogi biztosítékok minimumául tekintjük, *(Derültség bal felől)* addig ezen politikához a ház csatlakozni fog.«

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: Jogi biztosítékok!

Gr. Apponyi Albert: Az a szellem, a melyet a t. minister úr ezen padokról nemcsak ezen alkalommal, de más alkalommal is jelzett, a mely a dualismust és Magyarországnak ennek keretén belül való állami önállóságát csak mint elkerülhetetlen rosszat fogadja és azt gyengíteni iparkodik, az a szellem ma is megvan odaát; az azóta, mióta a minister ezeket a szavakat mondta, nem csökkent, hanem inkább erősbödött: *(Élénk helyeslés bal felől)* és az a szellem, a melyet a minister úr ellenhatásul ajánlott, hogy tudniillik szigorúan ragaszkodjunk mi is, a kik 67-es alapon állunk ahhoz, hogy az abban foglalt intézményeket a jogi biztosítékok minimumának tekintsük, ez a szellem gyengült és elzsibbadt. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Szeretném tudni t. ház, hogy azok közül,

Digitized by Google

a miket 1867-ben, a mikor a kiegyezés alapjai lerakattak, rögtön meg nem oldottunk; hogy azon függő kérdések közül, a melyek az 1867-es alapon és mint annak következményei — csak azokról beszélek — a nemzeti irányban való megoldást kivánják, melyikben sikerült nekünk még a törvény adta jognak fonalán is bármely haladást tenni: egyen kivül, tudniillik a »császári és királyi« elnevezésen kivül a hadseregben. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Ezt nem kicsinylem t. ház; de meg kell mondanom, a mit akkor nem mondtam; mert akkor a t. minister úr első közjogi vívmányát minden kritika nélkül akartam elfogadni, mert akkor még biztam abban, a miben sajnos ma már nem bízom, hogy a minister úrban közjogi integritásunk egyik támaszát bírjuk; de ma megmondom, hogy azon körülmények, a melyek közt ama vívmány létrejött, nagyon alkalmasak voltak arra, hogy az a feletti megelégedést csökkentsék. Teljesen igaza volt Helfy Ignácz t. barátomnak, midőn mindjárt akkor figyelmeztetett arra, hogy ezen legfelsőbb intézkedésnek úgy megjelölt jogalapja, mely nem a magyar állam jogának elismerése volt, mint az a forma, a melyben az kiadatott, a külügyministerhez lévén intézve — a kinek ezen ügyhöz semmi köze sincs, hacsak őt Reichskanzler-nek nem tekintjük — és a két miniszterelnökkel a külügyminister útján való tudatás, nem felelt meg a közjogi correct formák követelményeinek. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez pedig az egyetlen vívmány, mely szereztetett; különben majdnem minden közjogi sérelem megmaradt.

Hisz Beőthy Ákos t. képviselőtársam megmutatta önöknek azt a czímert, melyet consulátusaink ma is használnak a dualismus 24-ik esztendejében, a mely czímer Magyarország közjogi állásának egyszerű negatiója. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Magyarország czímere ott van a kétfejű sas valamelyik szárnyán, épúgy, mint Krajnának, de sőt épúgy, mint Erdélynek czímere is ott szepel. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Mozgás a jobboldalon.)* És maga a t. minister úr nem folytatott-e fényes küzdelmet ezekről a padokról a Bosznia közigazgatását szabályzó javaslat ellen, mely már egy lépés volt a lejtőn lefelé. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Azután a honvédségnél a fekete-sárga zászlónak becsempészése, mely a kormány és háznak sajnálatos türelme mellett történt, vajjon szintén nem egy lépés-e a lejtőn lefelé a honvédség nemzeti integritásának legalább is kikezdésére? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

És, t. ház, értünk-e el valamit a közgazdasági emancipatió terén? Sőt, a mint e tekintetben lépéseket tesznünk, ezt a t. kereskedelmi minister úr tapasztalhatja, rögtön támadnak a Lajthán túl ellenségek, kik Magyarország önálló existentiáját még a gazdasági téren sem akarják elismerni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Elértük-e a gazdasági emancipátiónak legszükségesebb eszközét: a fogyasztási adóink felettvaló rendelkezást? Nem vagyunk-e az elhibázott szeszadó-törvény miatt a legnyomorúságosabb helyzetben, hazánknak fontosság tekintetében azon második iparágára nézve, mely egyszerszersmind mezőgazdaságunknak támasza is? Tudunk-e rajta segíteni, tud-e segíteni a magyar törvényhozás egy elhibázott törvénynyel megkötött kéz miatt? A legjobb-akaratú minister is kénytelen hallgatni és kénytelen egész őszinteséggel megmondani, hogy megpróbálja, hogy segítsen, de hogy teheti-e, ez az osztrák ministereken és a Reichsrathon múlik. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Vajjon az 1867: XIII. t.-czikkben az udvartartásra nézve foglalt indicatio szellemében, mely midőn a költségeket nem közöseknek nyilvánította, a magyar udvartartás elvét nyilvánvalólag kimondta, vajjon tudtunk-e elérni ezen a téren bármi vívmányt? *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Egy lépést sem előre, számos lépést hátra: ez Magyarország állami élete, önállóságának, fejlődésének szomorú története 1867 óta. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

És már most, t. ház, veheti-e valaki nekem rossz néven, ha én ezen a lejtőn egy újabb lépést nem akarok tenni lefelé? *(Zajos éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon. Úgy van!)* Veheti-e nekem valaki rossz néven, hogyha én egy állami souverain jog gyakorlása felett nem akarok egyezkedni, midőn látom, hogy minden ilyen egyezkedés, minden ilyen közeledés, legyen az bár közjogilag és formailag kifogástalan, mint a hogy a jelenlegi nem az, a magyar önállóság ellenségeinek malmára hajtja a vizet. *(Élénk helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

És, t. ház, midőn előttünk van egy bonyodalmas, nehezen érthető, szerintem közjogilag épen nem, a minister úr legnagyobb bámulói szerint is csak nagy nehezen igazolható szervezet, mely a lajthántúli centralisták malmára hajtja a vizet, a melynek elfogadása veresége a magyar önállóságnak *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)*; és ha ezzel szembe lehet állítani egy olyan szervezetet, a mely a kérdést egész egyszerűen, minden gyakorlati nehézséggel számolva, de azért közjogi elveinkből fel nem adva semmit, tudja megoldani; a mely megoldás elfogadása tisztán tőlünk függ s a melynek elfogadása azokkal a tendentiákkal szemben a magyar államnak egy-egy előre tett

Digitized by Google

lépését, diadalát jelentené: nohát, t. ház, lehet-e habozni azon elintézés közt, a melynél a védőügyvédnek még a legnagyobb ügyessége is csak nagyon nehezen tudja kimutatni — ha ugyan tudja — hogy nem halálbüntetésre méltó, és olyan megoldás közt, a mely a magyar állam önállóságát, souverainitását minden keresgélés és subtilitás nélkül, a napfénynél is világosabban bizonyítja. *(Zajos helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

És most jövök, t. ház, a 10 évhez. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha áll az, t. ház, s a ki a tények előtt szemet hunyni nem akar, bizonyára nem fogja tagadni, hogy áll, hogy azok a magyarellenes, illetőleg a magyarság önállósága ellen intézett befolyások a Lajthán túl ma erősebbek és vakmerőbbek, mint valaha; és hogyha e törvényjavaslattal azoknak még egy újabb satisfactiót adunk, különösen a mellett a két szín csillámlása mellett, mely e törvényjavaslatot itt így, amott amúgy és más alakban tünteti fel; *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon)* ha mi azt a tendentiát erősítjük, a magyar ellenműködést pedig gyengítjük: hiszi-e aztán bárki, még a legnaivabb lélek is, hogy 10 esztendő múlva egy-könnyen, elkeseredett küzdelem nélkül sikerülne-e majd az intézmény önállóságát visszaszerezni? *(Úgy van! Úgy van! Hosszantartó élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Van ennek az országnak politikai életében egy nagy hatást gyakorló s igen csúnya fogalom. *(Halljuk! Halljuk!)* Van ennek a fogalomnak, illetőleg szónak legitim és helyes értelme is; de van egy elfajult, csúnya értelmezése is. Ez a fogalom az úgynevezett kormányképesség fogalma. *(Halljuk! Halljuk!)* Van e szónak legitim értelme, a mennyiben azokat az egyéni tulajdonságokat és felfogásokat tételezi fel, a melyek számolnak az állam összes létérdekeivel, az állam összes viszonyaival.

Ezek objectiv kellékek, ez tehát ama szónak természetes és legitim értelme. De minálunk ennek a kormányképességnek fogalma nem jelent csak ennyit; de jelent főleg meghátrálást, vagy legalább is megalkuvást azokkal az előbb jellemzett tendentiákkal. *(Úgy van! Úgy van! Zajos tetszés a bal- és szélső bal oldalon.)* Ha a gazdasági emancipatio terén valamit követelünk, hacsak a fogyasztási adók önállóvá tételét is, mint az 1867: XII. t.-czikk körén belül mellőzhetetlen igényt: ez már afficiálja a kormányképességet. Ha a hadsereg körében valami nemzeti vívmányt kívánunk, hacsak az oktatás terén is: afficiálja a kormányképességet. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Valóban, t. ház, néha aztán fájdalmasan esik nekem, ha látom a túlsó oldal egyes padjain az elégtételnek azon mosolyát, a melyyel azt fogadják, ha az ellenzék a maga kötelességét teljesítve, azon nemzeti követelmények mellett felszólal, melyeket megvalósíthatóknak hisz.

Ez a mosoly, t. ház, a megelégedést jelenti a fölött, hogy »ime az ellenzék most bemártja magát«. *(Hosszantartó zajos tetszés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Az az ellenzék, a mely valahányszor — sajnos, csak ritkán volt erre alkalma — de valahányszor a kormány valamely nemzeti ügy védelmében csak félig-meddig is kielégítő, szilárd álláspontot foglalt el, minden párttekintetnek hátratolásával sietett azt abban támogatni. *(Zajos tetszés a bal oldalon.)* És most ez a közös consuli bíráskodás is egy ilyen kormányképességi kérdés fog lenni. Hiszen azt tapasztaljuk, hogy a múltnak minden visszaélését és minden tényleges állapotot érvül használnak fel ellenünk, és még ezen törvényjavaslat tárgyalásánál sem tudnak az elmék megszabadulni azon gondolattól, hogy mégis csak jobb ez, mint az, a mi eddig létezett; mintha bizony az, a mi eddig létezett, tekintetbe jöhetne az összehasonlításnál. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Ezen okoskodások alapján a februáriusi alkotmányt is el kellett volna fogadnunk, mert az is jobb volt Magyarország szempontjából, mint a Bach-korszak. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Hogy remélhető tehát, t. ház, az, hogy 10 év múlva, ha itt egy intézménynek elközösítése nem tényleg és törvénytelenül, hanem törvényesen, a magyar nemzeti képviselet hozzájárulásával történik, eme praecedens után azok a tényezők, a melyek Magyarország minden önálló fejlődésének ellenségei, bele fognak egyezni s nagy küzdelmek nélkül meg fogják engedni, hogy az ismét visszacsináltassék a nemzeti önállóság értelmében?! *(Zajos helyeslés és tetszés a bal és szélső baloldalon.)* Azon sajnos gyöngeség következtében, *(Zajos helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* melyet a nemzetet vezető államférfiú s azon még sajnálatosabo közönyösség miatt, melyet maga a nemzet tanúsít, nagyon nehéz lesz az erőt megtalálni azon nagy küzdelemre, a melyet akkor vívni feg kelleni. *(Úgy van! a baloldalon.)* Erről, t. ház, többet nem is szólok. *(Halljuk! Halljuk!)*

Akartam volna még arról is szólni és ez is egy politikai indok, hogy én külföldön élő honosainkat minden oly kötelékkel, a melynek fentartását és létesítését a fennálló alkotmány megengedi, e hazához, Magyarországhoz akarom csatolni; hogy őket a külföldön élő osztrák honosokkal egy jogfejlődés alá nem akarom bocsátani, hanem a Magyarországon tartózkodó honosoknak zömához akarom csatolni s rájok minden eszközzel, úgy evvel is a sok közül

Digitized by Google

azt a befolyást akarom gyakorolni, hogy a külföldön is magyaroknak érezzék magokat: oly magyaroknak, kiknek magyar nemzeti jogait az egész monarchia megvédelmezi s a kik ezt a közös védelmet becsesnek tartják, de nem engedik magokat absorbeálni a monarchia fogalma alá; a kik, mert Ausztria és Magyarország egymásnak közös védelemmel tartoznak, nem szűnnek meg magyarok lenni és nem válnak osztrák-magyar polgárokká. *(Helyeslés a baloldalon.)* A befolyások ez irányban úgy is számosak.

Igaz az, a mi e padokról felemlíttetett, hogy a tendentia mindenütt az, hogy vegyes osztrák-magyar egyletek és osztrák-magyar kereskedelmi kamarák állíttassanak. Ezekkel a tendentiákkal szemben, t. ház, ellen-tendentiákat kell alkalmazni. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Különösen keleten; mert ma talán kevesen vannak honosaink, a kik ott tartózkodnak; de nem reméljük-e, hogy kereskedelmünk ki fog fejlődni, és nem reméljük-e, hogy idők folytán mind több és több magyar ember fogja ott a közgazdaság minden terén nemzetének életképességét érvényesíteni; s vajjon van-e elem, a melynél indokoltabb a küzdelem a cosmopoliticus tendentiák ellen, mint épen a kereskedői elem? *(Tetszés a baloldalon.)* Hazafias kereskedői osztályunk a maga körében öntudatosan oda működik és az egész közéletnek és minden intézménynek oda kell működni, hogy a cosmopolitikai szellem betörése ellen védekezzünk; nem pedig oda, hogy annak még táplálékot is adjunk, különösen akkor, mikor az a szellem oly könnyen ránkragadó alakban jelentkezik, a minő a magyar szellemnek osztrák-magyar szellemmé való átváltozása. Az illetékesség fentartása, a jogi élet minden esetében a hazához fordúlás kötelessége: nem egyike-e azon kapcsoknak, melyek fentartják a külföldön lakó magyar honos és az anyaföld és ország közötti összeköttetést? Konstantinápolyba akarjuk őket küldeni, hogy ott a »császár és király« nevében kapjanak ítéletet és ez emlékeztesse őket arra, hogy magyarok? *(Zajos tetszés és taps a bal- és szélső baloldalon.)*

Akartam arról is szólni, hogy bizony a mi közös hatóságainkra is ráfér, ha van tevékenységüknek oly ága, a melyben folyton emlékeztetve legyenek arra, hogy Magyarországnak is vannak organumai és hogy ők nem egy »Gesammtstaat«, hanem két, közös védelemre egyesült souverain állam képviselői. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Nem fog semmit sem ártani, ha az a consul magyar királyi bírói kinevezést kap, ha mint magyar királyi consuli bíró köteles működni és a magyar király nevében köteles ítéletet mondani. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Átalakítólag hathat ez közös közegeink működésére; emlékeztetni fogja ez őket arra, a mit elfeledni oly gyakran hajlandók, hogy nem a régi idők visszaélései között, hanem új törvényes állapotban élünk, melyben Magyarországnak sikerül kivívnia törvényes önállóságát. *(Zajos tetszés és taps a bal- és szélső baloldalon.)*

Ezen politikai momentumok, gondolom, elég sulyosak arra, hogy ne lehessen habozni. Ha sikerült volna, t. ház, a mint hogy nem sikerült, bebizonyítani, hogy formailag némileg igazolható ez a javaslat: mi annak politikai tendentiája? Vajjon ez a magyar állameszme diadala-e, vagy pedig legalább látszólag — és itt a látszat gyakran a valósággal ér fel — a Lajthán túl is ekképen magyarázott módon, a magyar államisággal ellenkező tendentiáké-e? Vajjon alkalmas-e ez arra, hogy magyar honosainkban a magyar érzést erősítse és nem inkább arra alkalmas, hogy nevelje bennük azt a hitet, hogy a magyar honosság csak házi használatra való és a mint az ország határait elhagyják, annak többé nincs értelme?! *(Zajos tetszés a bal- és szélső baloldalon)*

Még egyet. Vegyes bíróságokról van szó: arról a tendentiáról, hogy a consuli bíráskodást mind nagyobb mértékben átvegyék a nemzetközi vegyes bíróságok. Ha e mozgalom sikerre vezet: azt akarom, hogy Magyarország mint külön állam és mint külön bírói souverainitás letéteményese szerepeljen. *(Élénk helyeslés és éljenzés a baloldalon.)* Nem helyeslem, ámbár ez idő szerint nem difficultálom, az egyptomi vegyes bíróságra vonatkozó szerződést, melyben az osztrák-magyar monarchia, mint a bírói souverainitásnak egységes alanya jelenik meg. A szerződést a monarchia köti, az 1867: XII. tcz. szerint; de a szerződés tartalmának olyannak kell lennie, hogy Magyarország törvénykezési souverainitása a külföld előtt is minél fényesebben documentáltassék! *(Élénk tetszés a bal- és szélsőbalon.)*

T. ház! Az az út, melyre itt léptünk, midőn azt egymás közt elközösítettük és egységesen alkottuk meg, nem arra vezet, hogy Magyarország a külföldön nemcsak az egyes magyar honosok előtt, hanem az európai országok családjaiban is azon a téren, melyen semmi közösségbe bele nem ment, melyen souverainitása nemcsak elveileg, hanem gyakorlatilag is eddig csorba nélkül fennállt, a bíráskodás terén mint önálló állam, mint önálló factor szerepeljen! *(Zajos helyeslés a bal- és szélső balon.)*

Ezek azok a momentumok, a melyek bennünket arra indítottak, hogy a minister e javaslata ellen ily erős harczot folytassunk. Mi nem tartottuk ezt kicsinykedésnek semmiféle irányban sem: először, mert nem tartunk kicsinynek semmit, a mi közjogunkat érdekli;

Digitized by Google

másodszor, mert nem tartunk kicsinyes kérdésnek semmit, a mi magyar nemzeti önállóságunk az ismert ellenséges tendentiákkal való tusájában akár erőben gyarapodását, akár gyengeségben sülyedését jelenti; harmadszor, mert nem tartunk kicsinyes kérdésnek semmit, a mi ahhoz hozzájárúl, hogy állami souverainitásunk a külföld előtt vagy elhomályosíttassék, vagy pedig ragyogóbb fényt nyerjen és tündököljön. *(Élénk tetszés a baloldalon.)* Van, t. ház, egy, sajnos, nagyon elterjedt iskola, a mely az ily közjogi scrupulusokat időmúlta, avúlt gravaminalis politikának tekinti. Azon körökben, melyekben e nézetek uralkodnak, akadhatnak úgynevezett »Streber«-ek, kik subjectiv szempontból ellenzik a nemzeti és közjogi álláspontnak szigorú megtartását. Ezekhez nincs szavam; de vannak köztük kétségkivúl jó hazafiak is, kik azt mondják: hiszen nem fenyeget minket veszedelem semmi oldalról sem, ne pazaroljuk a fáradságot, az erőt, az időt közjogi kérdéseknek, közjogi scrupulusoknak fejtegetésére; befelé kell a magyar államot erősíteni; az idegen ajkú nemzetiségeknek culturalis politikai egységgé tömörítésén kell fáradozni; gazdaságilag kell erősíteni ezt az országot; a corruptiot kell kiirtani. Igen: ez mind igaz; de a kik azt hiszik, hogy a magyar állam lehet erős befelé; hogy a magyar állam méltóságteljes nagyságban jelenhet meg saját polgárai közúl azok előtt is, kiket a fajrokonságnak természetes köteléke kevésbbé lánczol hozzánk; hogy a magyar állam imponálhat és vonzhat akkor, mikor minden külső érintkezésében gyengének és tehetetlennek mutatkozik: azok nagyon tévednek. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.)*

A kik pedig azt hiszik, hogy lehet az országnak gazdasági erejét intensive fejleszteni, hogyha azoknak a lánczoknak széttörésén nem fáradozunk, melyek ottan is, hol azt semmiféle politikai indok nem kívánja, mint p. o. a fogyasztási adók terén, és csupán csak a megszokottság révén léteznek még ottan is, hol nekünk az önállóságot a törvény biztosítja, vagy ottan, hol az alaptörvények keretében ez könnyen, minden politikai megrázkódtatás nélkúl elérhető volna; hogy megalkuvással és ezen bilincseknek továbbhordozásával lehet kielégítő magyar közgazdasági politikát csinálni és a nemzet gazdaságát megerősíteni: azok ismét nagyon tévednek. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Végre, kik azt hiszik, hogy lehet a magyar társadalomnak benső betegségét gyógyítani, a közéletből a corruptiot kiirtani, ha a nemzetet resignatiora, lemondásra tanítjuk, *(Zajos helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon)* ha a szívekből kiveszünk minden ideált, ha a nemzeti érzés erőn fellobbanását megakadályozzuk és ezt chauvinismusnak nevezzük; ha a legjogosabb nemzeti idealok terén a nemzetet a lemondásra és resignatiora tanítjuk; a kik azt hiszik, hogy az ekkép lehangolt és csüggedté vált nemzetben más teremhet, mint haszonlesés és corruptió: azok szintén nagyon tévednek. *(Hosszantartó és megújúló zajos helyeslés, taps és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Én tehát azt hiszem, hogy nem végeztünk fölösleges munkát akkor, mikor egy, talán érvényességének terúletére nézve kicsiny, talán gyakorlatilag kevés honosunkat érdeklő törvényjavaslat ellen a közjogi scrupulusok és az általam említett nemzeti tendentiáknak egész fegyverzetével léptünk fel; mert én annak a felfogásnak és annak az iskolának vagyok és maradok híve, a melyet a mostani igazságügyminister úr ezekről a padokról gyönyörűen jelzett a következő szavaival, a melyekkel én beszédemet bezárom: *(Halljuk! Halljuk!)*

»Nem az alkotmány üres formáiban rejlik az igazi biztosíték; vésték volna bár önök az 1867. törvényeket érczbe: azok lemoshatatlan vonásaival még nincs Magyarország függetlensége biztosítva. De ha még megvan azon politikai meggyőződés, mely az 1867. törvényt létrehozta; ha még meg van azon, a magyar állam függetlensége iránti ragaszkodás és ha annyi tört reményeink közepette bírunk azon férfias erővel és elhatározottsággal, mely szerint bármely insinuált alakban jelentkeznék, bármily kicsinynek látszó kezdetleges alakban mutatkoznék is, minden felforgató törekvésnek ellentállunk; ha ez megvan: akkor igenis, ezen háznak szavazata más nem lehet, mint határozott egyértelmű visszavetése ezen törvényjavaslatnak.« *(Hosszantartó meg-megújúló taps és szünni nem akaró éljenzés a bal- és szélső baloldalon. Folytonosan tartó zaj és mozgás jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! jobb felől.)*

B. Kaas Ivor: Visszavonja a javaslatát! *(Felkiáltások a baloldalon: 5 perczenyi szünetet kérünk!)*

Tomcsányi László: Máskor az elnök öt perez szünetet ad, most nem, mert a minister akar beszélni! *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon. Hosszantartó nagy zaj.)*

Elnök: *(csenget.)* Azt csak beláthatja a képviselő úr, hogy 3/4 kettőkor nem lehet az ülést öt perczre felfüggeszteni. *(Nagy zaj. Felkiáltások a jobb oldalról: Halljuk! Halljuk! Felkiáltások a bal- szélső baloldalról: Holnap! Holnap!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Éljen Apponyi! Öt perezet kérünk! Folytonos zaj.)*

Digitized by Google

Elnök: *(csenget.)* Csendet kérek, így nem lehet beszélni!

Tomcsányi László: Öt perczet kérünk! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Most magyaráztam meg a képviselő úrnak, hogy ¾4 kettőkor az ülést öt perczre felfüggeszteni nem lehet. Folytatjuk a tárgyalást! *(Felkiáltások a jobboldalról: Halljuk: Rendre! Nagy zaj.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! . . . *(Hosszantartó nagy zaj és meg-megújuló zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Éljen Apponyi! Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* T. ház! Nem juthat eszembe, valamint senkinek sem az, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy midőn a ház üléseire kitűzött idő *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* már-már letelt — *(Megújuló zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Én név szerint meg fogom szólítani azon képviselő urakat, a kik zavarják a szónokot. *(Élénk helyeslés jobb felől. Zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Csatár Zsigmond: Ki zavarja? *(Derültség.)*

Elnök: Csatár képviselő urat először is rendre utasítom. *(Zajos helyeslés jobb felől. Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon és felkiáltások: Éljen Apponyi Albert!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: A ház ülésének ilyen késő stádiumában . . . .

Csanády Sándor: Így már jól van. *(Derültség a szélsőbalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: *(Halljuk! Halljuk!)* Bizonyára nem juthat eszembe a ház figyelmét egy tűzetes czáfolattal igénybe venni akarni *(Folytonos zaj a bal- és szélső baloldalon)*, arra úgy is a holnapi ülésben rátérek. De miután az előttem szólt képviselő úr *(Élénk éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* úgy beszédje több helyén, mint különösen beszédje bevégzésénél egy 1879-iki beszédem végpassusát idézve *(Halljuk! Halljuk! jobb felől)* egyenesen személyemre appellált: erre az egyre jogom van fölvenni a hozzám intézett felhívást. *(Zajos helyeslés jobb felől. Halljuk! Halljuk!)* Igenis t. ház, az az én meggyőződésem . . . .

Csatár Zsigmond: Volt! *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: *(csenget.)* Méltóztassék meghallgatni a minister urat. *(Nagy zaj és folytonos közbeszólások a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Igenis, t. ház, az az én meggyőződésem. *(Nagy zaj. Felkiáltások jobb felől: Halljuk! Halljuk! Helyre! folytonos közbeszólások és nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: *(csenget.)* Méltóztassék a minister urat meghallgatni. Így teljes lehetetlenség tanácskozni. A ki ezután közbeszól: azt először megintem s ha ez nem használ, a 204. §. értelmében fogok ellene eljárni. *(Élénk helyeslés jobb felől. Nagy zaj.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Ismételve mondom, miután a képviselő úr úgy beszédje folyamában, mint azon zárpassusban, a melylyel beszédét bevégezte, egyenesen személyemet hívta fel, idézvén 1879-iki beszédemből azt, a mi, meggyőződésem szerint — nem én fedeztem fel — örök igazság marad, hogy nem abban a betűben, a mi az alkotmányban van megirva *(Zaj a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*, van az igazi és legfontosabb biztosítéka egy nemzet önnállóságának és függetlenségének; hanem abban az erőben, eltökélésben és alkotmányos szellemben, a mely a törvényben megirt függetlenséget és az abban biztosított jogokat és szabadságot érvényesíteni is tudja *(Úgy van! Helyeslés jobb felől)*; midőn Apponyi Albert képviselő úr *(Élénk éljenzés bal felől)* beszéde végső részében való érvelését, a melyet különösen beszédemmel hozott összeköttetésbe, arra építette, hogy ezen törvény tiz évi tartamában, a mely után az megszűnik, sem foglaltatik biztosíték az iránt, hogy ezen ügyben tiz év után Magyarország ezen törvényben foglalt minden kötöttségtől ment teljes szabadsággal intézkedik és nem biztos, hogy ez ügy akaratának megfelelő módon lesz rendezve; midőn a képviselő úr azt mondja, hogy hiába szűnik meg ez a törvény, félnünk kell, hogy Magyarország gyenge lesz *(Zajos felkiáltások bal felől: Úgy van! Úgy van! Halljuk! Halljuk! jobb felől. Nagy zaj)*, hogy a törvényben megirt és biztosított joggal belátása szerint és érdekeinek megfelelően éljen; és midőn ebből az okból, mint egyik főokból *(Felkiáltások a baloldalon: Minden okból!)* akarja elvetni a javaslatot és mégis mi reánk alkalmazza azt, hogy resignatiora, lemondásra nem kell tanítani a nemzetet; *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* pedig nem kell a nemzetbe mesterségesen belecsepegtetni a gyengeségnek, a bátortalanságnak hamis érzetét: *(Élénk helyeslés jobb felől. Hosszantartó nagy zaj és nyugtalanság a bal- és szélső baloldalon.)* kérdem, ki az, a ki a nemzet gyengeségét hirdeti; ki az, a ki resignatiora, a gyenge megadására inti a nemzetet? *(Helyeslés jobb felől. Nagy zaj és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Szilágyi Dezső!)* Ki az, a kinek egész politikája arra van építve, hogy ez a nemzet gyönge a törvényben megirt jogainak fentartására, az azzal való élésre? *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Szilágyi Dezső!)* Ki az, a ki ennélfogva a nemzetet még olyantól is el akarja tiltani, a mi talán czélszerű és helyes volna? *(Helyeslés jobb felől.*

Digitized by Google

Nagy zaj, nyugtalanság és felkiáltások a szélső baloldalon: Szilágyi Dezső!) és a nemzet gyöngeségét hirdető és elbátortalanítására irányzott ezen politikáját nem takarják el az eltökélésnek nagyhangú hirdetése és a hangzatos nemzeti szólamok. *(Helyeslés jobb felől. Nagy zaj és felkiáltások: Éljen Apponyi Albert! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha tehát, t. ház, 1879-iki beszédem végpassusában van valami komoly intelem valaki irányában, az nem a kormánypárt irányában van *(Nagy zaj és derültség bal felől. Igaz! Úgy van! a jobboldalon)*, a mely azt tartja, hogy a nemzet tíz év után csak olyan törvényre áll rá, a minőt az ő akarata, érdeke és felfogása szerint akkor helyesnek lát; hanem az elbátortalanítás, a gyengeség és bizalmatlanság politikáját, a nemzet gyengeségét jogai és érdekei érvényesítésére azok hirdetik, a kik azt mondják: tíz év után sem tudjátok megtenni azt, a mi a nemzet érdekében van, nem mintha Magyarországnak joga nem volna hozzá, de mert Magyarország gyenge ma és gyenge lesz jogát megvalósítani. *(Úgy van! jobb felől. Zajos ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* Ilyen tanok és ilyen politika hirdetése után azt az egy vádat ma kellett visszautasítanom, mintha a nemzeti gyengeség politikáját nem a túlsó oldalon, hanem ezeken a padokon hirdették és követték volna. *(Élénk hosszantartó helyeslés jobb felől. Zajos derültség és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Éljen gróf Apponyi Albert!)*

Elnök: Az idő előrehaladván, a tanácskozás folytatását a holnap d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendjére tűzöm ki; s ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

Digitized by Google

463. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 24-én, kedden

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Wekerle Sándor pénzügyminister előterjeszti a magyarországi ev. ref. és az ág. hitv. ev. egyházak közalapjai javára felveendő nyeremény-kölcsön engedélyezéséről szóló törvényjavaslatot. — A consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása és névszerint való megszavazása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Dárdai Sándor jegyző ur fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Széll Ákos, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a február hó 23-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a kassai m. kir. állami főreáliskola tanári testületének Jókai Mór képviselő által beadott kérvényét, melyben a középiskolai tanárok törzsfizetésének rendezéseért és az ötödéves pótlék felemeléséért esedezik;

Csorna, Jobbaháza, Farád, Alsó- és Felső-Pásztori, Potyond, Sebes, Szany, Szill, Sárkány, Vadosfa, Vágh és Vásárosfalu községek polgárainak Tóth Antal képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

E kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Széll Ákos jegyző: Wekerle Sándor pénzügyminister!

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Van szerencsém »a magyarországi evangelikus reformált közalap és az ágostai hitvallású evangelicus egyház hasonczélú alapja javára felveendő nyeremény-kölcsön engedélyezéséről« szóló törvényjavaslatot a t. ház elé terjeszteni, azon kérelemmel, hogy azt előzetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasítani méltóztassék.

Elnök: A törvényjavaslat indokolásával együtt ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni és előzetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasíttatik.

Több jelentés nem lévén, következik a napirend: a consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása, jelesen pedig a zárbeszédek megtartása. Polónyi képviselő urat illeti a szó.

Polónyi Géza: T. ház! Midőn a reám nehezedő sulyos helyzetben feladatom megoldásához fogok, első sorban egy magamra nézve kellemes kötelességet kivánok leróni. *(Halljuk! Halljuk!)* Szivem mélyéből fakadó öröm és hála

Digitized by Google

érzettel üdvözlöm gr. Apponyi Albert igen t. képviselő urat *(Éljenzés a bal- és a szélső baloldalon)*, a ki a tegnapi napon a tények erején nyugvó igazságnak és ékesszólásának hatalmával a hazaszeretet melegének szerzett diadalt. Hogy e diadal betetőzve legyen, csak az szükséges hozzá, hogy mi, a kik nem vagyunk azon szerencsés helyzetben, hogy a t. képviselő úrral egy párton legyünk, e diadal teljességét a magunk részéről is elismerjük. *(Helyeslés a szélső balon)*.

Nem vagyunk egy politikai párton, t. ház, külön választanak bennünket a törekvések. De nekünk mégis jól esik constatálhatni, hogy a mai korszellem áramlatával szemben akad egy lánglelkű férfiú, a ki megállj-t kiállt, midőn az 1867: XII. tcz. által megalkotott közösügyek rendszerében folyton visszafelé süllyed a nemzet *(Úgy van! a szélsőbalon)*; s akkor mi, a kik az önálló és független Magyarországnak lelkes és törhetetlen hívei vagyunk, e határig a bajtársi és szövetségi viszonyt szívesen elfogadjuk. *(Élénk tetszés a bal- és szélső baloldalon)* És én csak azzal zárom szavaimat, hogy ez alkalom nagyon kínálkoznék arra, hogy commentárokat fűzzek ahhoz, hogy a közösügyes kiegyezés egyik leglelkesebb bajnoka 24 év múlva — hogy úgy mondjam — bánatának terhétől megkönnyebbülten, kénytelen Magyarország törvényhozása előtt beismerni, hogy a 24 év alkotásai folyamán a közjog terén az egész vonalon csak visszaeséssel találkozunk. *(Igaz! a szélső balon.)* Ily kijelentés után nekem, ki ama pártnak vagyok harczosa, mely ezt már akkor, midőn a közösügyes törvény megalkottatott, előre megjósolta, jogom volna ebből a consequentiákat levonni. De én, hogy az örökemlékezetű nap dicsőségét ne csökkentsem, dissonans hangokat a tárgyalásba belevegyíteni nem akarok. *(Helyeslés a szélső balon)*.

Rátérek már most egy rám nézve kellemetlen kötelesség teljesítésére. Sajnálom, hogy a t. minister úr nincs jelen.

Csanády Sándor: Ott volna helye.

Polónyi Géza: Sőt mivel azon dolog, melyet föl akarok említeni, szoros összefüggésben van a t. minister úr személyiségével, kénytelen vagyok e kérdést akkorra felfüggeszteni, midőn remélem, szerencsém lesz a minister úrhoz.

Minthogy kényszerítve vagyok a themát e perczben elejteni, rátérek magára e tárgyra. Igen természetes, hogy most zárszavam során magam is kiválóan — mondhatnám — kizárólag az igazságügyminister úr nagy beszédével szándékozom foglalkozni. Mielőtt azonban erre rátérnék, hogy mintegy jelezzem, milyen decadentiát látunk Magyarország közjogi fogalmainak megbírálásánál, ép e törvényjavaslat tárgyalása alkalmával is: szükséges, hogy a t. előadó úrnak egyik-másik megjegyzésére reflectáljak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az az előadó úr, a ki felállította azt a tételt, hogy Magyarország összes törvényeiben nincs egyetlen egy tételes rendelkezés, a mely Magyarország számára az önálló consuli bíráskodás gyakorlását lehetővé tenné; az az előadó úr, a ki — mint azt bátor leszek kimutatni — a ministeri felfogással szemben azt látszik vitatni, hogy az eddig alkotott törvények szerint ki van zárva annak lehetősége is, hogy Magyarország positiv tételes törvényre támaszkodva állami souverainitását az igazságszolgáltatás nagy mezején az egész külföld terén érvényesítse, odáig is eljutott, hogy azt mondá: hiszen a nemzetközi jog területén nem az absolut felségjog érvényesül, ott csak egy relativ felségjog érvényesül, azon korlátok közt, melyeket a nemzetközi szerződések annak szabnak.

Én azt hiszem, t. ház, hogy az előadó úrnak ezen közjogi definitiója merőben téves. Ha valahol, úgy a nemzetközi szerződések terén érvényesül igazán az absolut felségjog, az absolut souverainitás joga; csak azzal a különbséggel, hogy a területre való kihatással nem ugyanazon mértékben és nem ugyanazon terjedelemben, mint azon a területen, a hol keletkezett és érvényesül. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Igen természetes, hogy minden nemzetközi szerződésnél, a melynél a souverainitás jogán alattvalóink számára személyi és dologi jogbeli elismeréseket követelünk, a felségjog egész terjedelmében nem érvényesülhet; mert az akkor nem volna külföld, hanem volna magyar királyság. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* De azt a közjogi fogalmat, hogy Magyarországon a consuli bíráskodásnak közössé-tétele érdekében elismerjünk egy relativ felségjogot, szemben az absolut felségjoggal — engedje meg nekem a t. előadó úr — ő maga találta fel. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Van azonban a t. előadó úrnak még egy igen hatalmas argumentuma. Azt mondja: mire való az az önálló magyar királyi consuli bíráskodás, midőn a consuli bíráskodásnak oly területei vannak, a hol ha magyar consult neveznénk ki a magyar bíráskodás terén, annak a consulnak nemcsak egy hónapig vagy kettőig, de szerinte még 10 esztendeig sem lenne semmi dolga. Ha ez helyes volna, ha ez sine-cura lenne: akkor csodálom, hogy a kormánypárt nem szavazza meg *(Derültség a bal- és szélső baloldalon)*; mert milyen szép dolog lenne az, t. ház, a kataszteri biztosság, a tanfelügyelőség helyett egy-egy emeritus kormánypárti képviselő úrnak Zanzibárban *(Élénk derültség bal felől)* a consuli semittevés édes napjait élni, a pensióra

Digitized by Google

való kilátásnak biztos reményében. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon. Elnök csenget.)*

Elnök: Arra kell kérnem a t. képviselő urat, méltóztassék figyelembe venni, hogy a törvények nem pártoknak szavaztatnak meg, hanem az országnak. *(Helyeslés jobb felől.)*

Polónyi Géza: Ez csak feltevés, ha helyes volna az előadó úrnak okoskodása, melyet én el nem fogadok. De ha úgy volna, az állam méltóságához és a nemzet souverainitásához nem volna-e méltóbb, ha csakugyan olyan területeket is érintene a consuli bíráskodás, a hol a magyar igazságszolgáltatás számára tér nem kínálkozik: ha ott nemzetközi szerződésekkel, úgy mint azt más államok is teszik, nem bánom bármi más államra ruháztatnék át a saját alattvalóink feletti consuli bíráskodás, és így megkimélnők magunkat attól, hogy közös bíróságokat alakítsunk oly területek számára, a hol az előadó úr szerint is tenni való nincs.

Már most visszatérek az igen t. igazságügyminister úr beszédjére.

Soha minister kedvezőbb auspiciumok közt a kormányzatot át nem vette, mint a jelenlegi igazságügyi tárczát kezelő t. minister úr. *(Igas! Úgy van! bal felől.)* Az ellenzéknek a lelkesedés egész melegével való támogatásában részesült. A kormánypárt az egész országgal együtt tehetségeire, multjára építve hitt és remélt. Vajjon mi lehet az oka, t. ház annak, hogy ily rövid mult után az egész ellenzéknél elvesztette népszerűségét, a nélkül, hogy azt a kormánypártnál megszerezte volna? *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Nos, t. ház, ennek sokféle indoka van. *(Halljuk! Halljuk!)* Első sorban — az őszinteség soha sem volt hiba, hanem erény — hogy a minister úr, mióta a ministeri széket elfoglalta, a vitatkozásnak oly modorát akarta meghonosítani, a melylyel szemben a jogosult felindulás önvédelmi harczczá vált. *(Ellenmondás és derültség a jobboldalon. Úgy van! Úgy van! szélsőbal felől.)*

A t. minister úr felszólalásaiban csak azt szokta mondani, »hogy a tisztelt szónok elfelejtette«, »3-szoros hibába esett« és hogy »semmit sem mondott«. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Rendes tenorja felszólalásainak, hogy »fogalma sincs«; egy ártatlan közbeszólásra az a válasza, hogy »hisz az úrnak absolut fogalma sincs« s mondja ezt olyannak, ki esetleg közbe se szólott. *(Élénk derültség és helyeslés bal felől.)* Saját állításainak tekintélye és szavahihetősége iránt érzékeny, mások iránt a sértésig kérlelhetetlen. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés bal felől.)*

A tisztelt minister úrnak példát idézendő a zárszó jogánál és kötelességénél fogva térek most rá e tárgyra; mert azt hiszem, hogy az egy politikai elvet valló képviselők között, ha valaki a zárszó jogával él, kötelessége minden képviselőtársát oly támadásokkal szemben megvédelmezni, a melyekkel szemben többé magát megvédelmezni az illető a házszabályok korlátai miatt nem képes *(Élénk helyeslés bal felől.)* A többi között a t. igazságügyminister úr Komjáthy Béla t. képviselőtársammal való heves polemiája közben a szavahihetőségnek és a tőle megszokott tekintély-követelésnek parancsoló jogán azt állította, hogy a képviselő úr őt gyanúsította, és valótlan állítást tett. Mit állított Komjáthy Béla t. képviselő úr? A t. igazságügyminister úrhoz szólva, azt mondotta: »Emlékezhetnek rá a t. képviselő urak, hogy mily erős logikával, mily hazafias lelkesedéssel és tűzzel bizonyította be a t. igazságügyminister úr akkor, hogy azok is hibát követnek el, a kik az egész hadügyet Magyarországon közösügynek tekintik, mert csak a védelem közössége áll fenn.«

Ezt állította Komjáthy Béla t. képviselő úr az igazságügyminister úrhoz fordúlva. Erre a t. minister úr mit mondott? »Én ezt, mint dagályos és üres declamatiot *(Zajos ellenmondások a szélsőbalon)* már régóta ismerem. Egy tényleg hamis állítás foglaltatik ebben, az t. i. hogy én nagy buzgósággal, jeles logikával, és úgy is méltóztatott mondani, fényesen, azt bizonyítgattam, hogy a hadügy nem közös, csak a védelem közös. Én ezt soha sem állítottam.« *(Halljuk!)*

Arra van példa, t. ház, hogy pártállást változtatott ministerek megfeledkeznek szavaikról; *(Felkiáltások a szélső balról: Rendszerint!)* arra van példa, hogy más tanokat hirdetnek, mint a miket előbb hirdettek: arra azonban a magyar parlamentben nem tudok példát, hogy valaki egy cardinalis közjogi kérdésben, a hol mindenkinek tiszta eszmékkel kell a parlament porondján megjelennie, a hol tehát mindenkinek emlékezni kell arra, mily álláspontot foglalt el, ily módon megtagadja álláspontját, mint a minister úr. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)* Mert hát mondta-e azt a minister úr: igen vagy nem? *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1887—92-iki országgyűlés Naplójának 8-ik kötete 381-ik lapján a következő szavak állanak, *(Halljuk! Halljuk!)*, mint a melyeket a véderőről szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása alkalmával 1889. február 24-ikén mondott Szilágyi Dezső, mostani t. igazságügyi minister úr, akkor mélyen t. képviselőtársam: »Magyarország alkotmánya egyetlen szóval sem mondja, hogy a hadügy közös, hanem csak azt mondja, hogy a védelem közös.« *(Zajos derültség a bal- és szélsőbalon.)*

Petrich Ferencz: Majd kimagyarázza!

Polónyi Géza: És miután a t. minister úr Komjáthy Béla képviselő úrral szemben elvárta,

Digitized by Google

hogy erkölcsi álláspontra helyezkedjék és lássa be azt, hogy tévedt: én magam sem kivánok többet a t. igazságügyminister úrtól, mint hogy hasonlólag erkölcsi álláspontra helyezkedjék és lássa be, hogy jogtalanúl vádol egy képviselőt azzal, hogy hamis állításokat tett. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Már most, t. ház, vitassuk meg magát a törvényjavaslat lényegét. *(Halljuk! Halljuk!)* Csoportosítanunk kell az eszmemenetet, hogy a t. minister úrnak beszédjét — nézetem szerint helyesen — saját beszédjevel czáfolhassam meg. *(Halljuk! Halljuk!)* Mi a t. igazságügyminister kiindúlási pontja? Azt mondja ő a consulság kérdésében: a consuli szervezetben maga a consul mint közeg közös. E tekintetben hivatkozik a t. minister úr nemzetközi szerződésekre, a melyeknél jónak látja saját álláspontja megerősítéséül még azt is hangsúlyozni, hogy hiszen ezen szerződések az egész ellenzéknek is egyhangú hozzájárúlásával és helyeslésével váltak törvényekké.

Már t. ház, ha Magyarország parlamentjében épen az igazságügyminister az, a ki 1867. óta még a mai napig sem akarja elhinni, hogy a függetlenségi és 48-as párt soha semmiféle közösügyeket elvileg meg nem szavazott; ha épen az igazságügyminister az, a kinek szüksége van arra, hogy a felírati vitákat, a közjogi jelentőségű kérdésekben folytatott vitáknak egész sorozatát olvassuk a minister úr fejére, annak igazolása czéljából, hogy a minister úr akkor mikor ezt állítja, a függetlenségi és 48-as pártra olyasmit fog rá, a mit a tények magok megczáfolnak: akkor csak sajnálkozásomat tudom e vitában kifejezni a t. minister úrral szemben. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Lehetséges, hogy egyik-másik nemzetközi szerződésnél felszólalás nem történt, a mint való az, hogy különösen a Japánnal, Siámmal és Khinával megkötött szerződéseknél tényleg a nemzetközi szerződésekben maga a consuli bíráskodás is a császári és királyi consulokra való átruházással közössé tétetett; de a méltányosságnak micsoda neme az, a mely egyrészt felháborodik azon, hogy mi egy szerintük kisszerű törvényjavaslatnak tárgyalásánál oppositiót fejtünk ki: s másrészt, ha egyszer nem opponálunk; akkor ebből fegyvert kovácsolnak ellenünk, sőt a megalkotott törvényre velünk szemben, mint jogforrásra hivatkoznak. *(Helyeslés a szélső baloldalon).* Vajjon milyen foka az a vitatkozás jóhiszeműségének, ha egy pártnak, a melynek létalapja, programmja, hitvallása az, hogy a közösügyeket el nem fogadja, hallgatásából azt akarják következtetni, hogy azokhoz hozzájárult. Nem-e hangosabb lesz a bizonyíték a mellett, hogy a czél az, hogy arra, a mit az önök szavazata akar törvénynyé tenni, a későbbi nemzedék úgy hivatkozhassék, hogy Magyarország alkotmányát, nemzeti önállóságát tették közös egyezkedés tárgyává. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

A minister úr kiindúlási pontja, mondom, az, hogy a consuli bíráskodás maga nem közösügy: a consuli szervezet az, mely közös; de maga a functio, az nem közös. Elmondja a tisztelt minister úr, hogy Magyarországon más közösügyet nem ismerünk, mint azokat, a melyek az 1867: XII. tczben taxative felsorolvák. Milyen haladást észlelek a t. minister úr beszédében ez irányban is?

Eddig tudtuk azt, hogy Magyarországon közössé tétetett a hadügy, a külügy és az ezekkel kapcsolatos pénzügy.

A ki figyelemmel olvassa át az igazságügyminister úr beszédét, azokon a közösügyeken kívül, melyeket gróf Apponyi igen t. képviselő úr tegnap felsorolt, talál az 1867: XII. tcz-ben még egy negyedik közösügyet is.

A t. minister úr u. i. azt mondotta, hogy a közös ministerek felett ítélő delegationalis bíróság közös. *(Szilágyi Dezső tagadólag int.)* De igenis azt méltóztatott mondani, hogy kivéve azon egy bíróságot, közös bírósági intézményünk nincs. Ha tehát azt kivételkép hozza fel, azt kell hinnem, hogy az közös *(Helyeslés a szélsőbalon)*; ha más értelmet tulajdonít szavainak, méltóztassék kimagyarázni, de beszédjéből ezt kell értenünk. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

De hát, t. ház, ha a minister úr azt állítja, hogy az nem közös: akkor én erre az okoskodásra tovább építeni nem akarok, hanem elvárom, hogy a t. minister úr fejtse ki, vajjon mit értett ez alatt; mert beszédje szerint a delegationalis bíróság olyba tűnik fel, mintha ő azt közösnek tekintette volna. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Pedig az a bíróság mindkét állam teljes souverainitásának érvényesülésével alakúl, felében a magyar delegatio által, felében az osztrák delegatio által választott bírákból, a kik a recusatio folytán alakúlnak bírósággá, mely bíróság azonban nem az osztrák törvények szerint és nem a külügyminister parancsa szerint, hanem saját lelkiismerete és a törvények szerint ítél.

De már most, t. ház, térjünk vissza. Tehát az organisatio, az organismus közös; de a bírói functio nem az. Lássuk ezt a tételt közelebbről és az első pillanatra meggyőződünk arról, hogy itt oly törvényhozási szemfényvesztéssel állunk szemközt, melyet a t. kormánypárt, ha argumentatiomat meghallgatja, azt hiszem, maga sem helyeselhet. *(Derültség a szélsőbalon.)*

Indúljunk ki, t. ház, abból, hogy új közösügy-e ez, vagy nem? Ha eddig közösügy nem volt és ha most azzá tétetik: akkor természetesen új közösügy.

Digitized by Google

Hogy eddig közös nem volt a consuli bíráskodás, azt bizonyítanom nem kell, mert a t. minister úr maga állítja. A kérdés csak az, hogy most közössé tétetik-e? mert ha igen: akkor tiszta dolog, hogy új közösügyet teremtünk.

Térjünk vissza arra az okoskodásra, melyet a t. minister úr felállít. A consuli bíráskodás szervezete közös; de a bírói functio nem közös. Már most miként gyakoroltatik a consuli bíráskodás az első fokon? Ki gyakorolja a consuli bíráskodást az első fokon? A consul; mert mást, mint cs. és kir. consult nem is ismerhetünk, és a nemzetközi szerződések szerint — úgy mondja a minister úr — más a consuli bíráskodást nem is gyakorolhatja; sőt a t. minister úr az indokolásban világosan kimondja, hogy e tekintetben minden kisérlet is hiába való volna, mert önálló consulokat nem állíthatnánk fel.

Már most, t. ház, ha így van: ki hiszi el a minister úrnak azt, hogy a consuli bíráskodás az első fokon nem közös? Ki nevezi ki az első fokon a consuli bírót? Ki más, mint a közös külügyminister, minden más kormánynyal való egyetértés és minden értekezés nélkül; mert akkor, midőn a külügyminister a consult, mint consult kinevezi, már ezen kinevezésnek a tényében benne van az, hogy ezt a bíráskodást más, mint a consul, a kit ő kinevezett, nem is gyakorolhatja. *(Élénk helyeslés a szélső balon.)*

Ha ez így van, t. ház — azt kérdezi tőlünk a minister úr — mutassunk ki csak egy hajszálat is, a miben a két állam közös organumának, a közös külügyministernek valamely activ ingerentia biztosíttatik. Hát talán nekem megengedi a t. minister úr, mint első hajszálat constatálnom, hogy a consuli bíró, miután a bíróság functioja ahhoz a személyhez van kötve, a ki mint közeg, közös közeg, a külügyminister által kell, hogy kineveztessék: igen természetes tehát, hogy a közös külügyminister az, a ki magát a consuli bírót is a bíráskodásnak joghatásával és hatáskörével is kinevezi akkor, midőn őt consullá nevezi ki. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon).* Midőn ezt, mint első hajszálat constatálom, eszembe jut, hogy azt mondja Luther — emlékezzék rá a t. minister úr —: »Fasst der Teufel Jemanden bei einem Haare, so hat er ihn schon ganz.« *(Derültség a szélső baloldalon.)* A kit a közösügy ördöge egy hajszálánál megragadott, azt azután elvitte magával egészen és örökre. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Arra a consequentiára jutni, t. képviselőház, hogy a consuli bíráskodás mint functio nem közös; de a közeg, a mely azt gyakorolja, közös; hogy a ki azt kinevezi, az a közös külügyminister; s mégis azt állítani, hogy ez nem közös bíróság: ez lehet Szilágyizmus, de semmi esetre sem syllogismus. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

De lássuk csak t. képviselőház: milyen erős, milyen nyomós érveléssel találkozunk arra nézve, hogy ez nem közösügy? *(Halljuk! Halljuk!)* A t. minister úr legnagyobb auctoritással hirdette itt — és *(A jobboldal felé mutatva)* ott, úgy látszik, el is hitték — hogy hogy is lenne ez közösügy? Hiszen nem látjátok, mondá, hogy a törvényjavaslat minden egyes pontjához, a törvényjavaslat minden egyes rendelkezéséhez Magyarország törvényhozásának beleegyezése kell? A ti beleegyezéstek, megszavazástok nélkül ebből nem lehet törvény! Hát közösügy az, midőn Magyarország az őt megillető állami souverainitásból folyólag intézkedik a felett, hogy minő legyen az a felsőbb forum; milyen egyetértéssel intéztessenek el — majd erre rátérek még — különösen az illetékességi összeütközés kérdései? Hisz mindezt Magyarország törvényhozása, önök szavazzák meg, hát hogy lenne ez közösügy?

Most, t. képviselőház, hogy ennek az okoskodásnak sovány és igazán sophisticus voltát röviden ki mutassam: ugyan mondja meg nekem a t. képviselőház, alkotható-e közösügy, az egyik törvényhozás beleegyezése nélkül is? Az 1867. évi XII. törvényczikket nem szavazta meg a magyar törvényhozás? Az 1867. évi XII. törvényczikkben nincsenek közösügyek t. képviselőház? Hisz önök hozzájárúltak, a magyar parlament azt megszavazta! *(Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* A t. igazságügyminister úr okoskodása szerint akkor abban sem volnának közösügyek! Hiszen a distinctio kéznél-fekvő és világos, hogy ha ezen törvényhozás hozzá nem járúlna, akkor nem közösügyről, hanem octroyról lehetne csak szó. S épen abban fekszik a közösség, mert ezen törvényhozásnak hozzájárúlása és akarata kívántatik meg a t. képviselőháztól. Épen ez az, a mit megtagadunk, azért, mert új közösügyet alkotni nem akarunk. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

De, hogy a t. minister úrnak beszédjével mutassam ki az egész érvelésnek helytelen voltát, legyen elég csak ennyit mondanom. A t. minister úr talán egy órán át tartó fényes, nagyszabású és az elmélet szempontjából igazán nagy gymnastikára való beszédében *(Derültség a bal- és szélső baloldalon)* azt vitatta, hogy a consuli bíráskodás nem közösügy és ennélfogva — mint beszédének egyik passusában világosan benne van — elvileg semmi sem áll útjában annak, hogy mi ott két bírósági functionariust is nevezzünk ki a certa persona szempontjából a felségjogok alkalmazására; és beszéde végén, a midőn már úgy látszik — engedje meg a minister úr, hogy saját szavajárását használjam

Digitized by Google

— elfelejtette, a mit előbb mondott, azt mondja: »Ha álláspontjuk az, hogy a consuli szervezet közösségét fel kell bontani, hogy háromféle consult kell behozni, egyiket a magyar állam számára, másikat az osztrák állam számára, harmadikat arra az ügykörre, a mi a közös ügykörnek van az alkotmány szerint fentartva; vagy ha a közös ügykört is eltörölni óhajtják, tehát két consul legyen: az elvi álláspont; de erre építeni egy consuli bíráskodási tervezetet ebben a században nem lehet, ha megakarjuk alkotni ezt a törvényt; mert politikailag is, a ki ezt az ügyet rendezni akarja — pedig minden oldalról elismertetett a rendezés szükségessége — ezt csak nem kötheti ahhoz a feltételhez, hogy azon nagy alaptörvény, mely a két állam közti viszonyt szabályozza, módosíttassék.«

Mi van ebben t. ház? Az, hogy a ki magyar consuli bíráskodást akar követelni, a ki a consuli bíráskodás terén két factort akar létesíteni: annak először az 1867-diki törvényt kell módosítani. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha pedig az 1867: XII. t.-czikket nem kell módosítani: akkor mért ne csináljuk meg a magyar consuli bíróságot? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Jól mondta egyszer Tisza Kálmán, hogy furcsa testrésze az emberi szervezetnek az a száj, hogy abból egyszerre meleget és hideget lehet fujni. *(Derültség a szélsőbalon.)* Igy járt a t. minister úr is. Beszédének elején azt mondja, hogy ez nem közösügy, mert ez a törvényből nem folyik, csak az organum közös; beszéde végén a nemzeti souverainitás teljes érvényesülését már csak úgy tartja lehetőnek, ha magát a közösügyi törvényt megváltoztatjuk. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Nézzük már most a consuli bíráskodás szervezetét: nézzük meg ezen törvényjavaslatot, annak constructiója, codificationalis szempontból való méltatása szempontjából.

Ha a t. képviselő urak, mint szivesen felteszem, elolvasták ezen törvényjavaslatot: úgy találtak benne — hogy előre is jelezzem — egy valóságos codificationalis macskazenét, mely ott van, a hol ezen törvényjavaslat az egyetértésről és értekezésről rendelkezik. A két állam közt való egyetértés eddig, igaz, több törvényünkbe is felvétetett, a nélkül, hogy ahhoz sanctió köttetett volna. Sohasem állítottam és sohasem fogom állítani, hogy ez helyes; most pedig az aplicationál, midőn újból felvettetik ez a kérdés, kötelességem rá mutatni annak káros consequentiáira a gyakorlati élet terén. Mielőtt azonban erre rátérnék, végeznem kell az u. n. »értekezés« kérdésével. Mikor a t. minister urat az iránt interpelláltuk, hogy tulajdonképen mi következik ebből a közös értekezésből, hogyha az értekezésnek eredménye nem lesz: a t. igazságügyi minister úr közbeszólólag azt mondotta, hogy semmi. Azt tudjuk, hogy ex nihilo fit nihil. Az okozatbeli semmivel, az eredménynyel, a mely e javaslatból következik, tisztában vagyunk: tudjuk, hogy ez érkezésből nem következik semmi. Ha tehát az eredmény, az okozat, maga semmi: az »ex nihilo fit nihil« elvénél fogva, az oknak magának is semminek kell lenni. *(Derültség bal felől.)* Ha pedig semmi ez a valami: akkor mire való? *(Derültség a szélsőbalon.)* Mit keres a törvényjavaslatban? Talán arra való, hogy legyen jogczím, hogy egy bécsi kávéházban az igazságügyminister találkozhasssék a külügyministerrel? *(Derültség jobb felől.)* Mert más értelme ennek absulote nincs.

De menjünk tovább és lássuk ezt az egyetértést. Azoknak, kik a közjogi kiegyezésnek őszinte hívei, nézetem szerint semmit sem kellene jobban kerülniök, mint azt, hogy összeütközésre és oly kérdések felvetésére szolgáltassanak okot, a melyekből kellemetlenségek származhatnak. Nem beszélek ezen szerencsétlen egyetértésről általában véve, a mely máris úgy kezdődik, hogy gr. Schönborn mást beszél, mint Szilágyi *(Derültség a bal- és szélső bal felől)*; hanem beszélek ezen szerencsétlen egyetértésről, codificationalis szempontból. Kérdem a jogászokat, vajjon helyes-e oly törvénynek alkotása, melynél felvétetik egy dispositio, melynek absolute semmi sanctiója nincs; mert ha a delegatiónál a közös egyetértés létre nem jöhet: ő Felségének van fentartva a döntés joga; míg ezen törvényjavaslatban ez sincs meg. S hogyha a két kormány között az egyetértés létre nem jön, hogy akkor mi következik: a törvényjavaslat nem intézkedvén, azt kell hinnem, hogy ebből is megint egy nagy semmi következik. *(Derültség a bal- és szélsőbal felől.)*

Hányféle egyetértést és értekezést tartalmaz ezen törvényjavaslat?

Ismerünk egyetértést értekezés nélkül; ismerünk értekezést egyetértés nélkül *(Derültség a bal- és szélsőbal felől)*; ismerünk értekezést és egyetértést a közös külügyminister és a két kormány között; ismerünk értekezést és egyetértést a külügyminister és az egyik kormány közt; ismerünk értekezést és egyetértést a külügyminister és a másik kormány között; és ismerünk dispositiókat, a melyek egyetértés és értekezés nélkül jönnek létre. *(Derültség a bal- és szélsőbal felől.)* Ezeket t. ház, részletesen azért nem sorolom fel, mert ennek a szerintem codificationalis macskazenének részletei tegnap már bőségesen ki lettek mutatva.

Van azonban a törvényjavaslatnak egy rendkivül érdekes szakasza és ez a 7. §. A t. minister úr azt mondja egyik felszólalásában:

Digitized by Google

— gondolom február 17-ikén volt — hogy mit beszél gr. Schönborn odaát az osztrák parlamentben, ahhoz neki semmi köze; hogy mit beszélnek az újságok, ahhoz semmi köze; hogy mi van az indokolásban, ahhoz semmi köze: a kérdés az, hogy mi van a javaslatban és mi lesz a törvényben. Én azt hiszem, hogy a t. minister úrnak érdemes collegája, az osztrák igazságügyminister úr, teljesen hasonlókép vélekedik az ő collegájáról. Ő is azt mondja: absolute semmi közöm ahhoz, hogy mit beszél Szilágyi Dezső; hogy az indokolásban mit mond a magyar parlamentben *(Élénk tetszés és derültség bal felől);* vagy esetleg mit írat ki a »Pester Lloyd«-ban: a lényeg az, hogy mi van a törvényjavaslatban és mi lesz megszavazva?

Midőn eljutottunk arra az eredményre, hogy ez az értekezés legalább is egy kis semmi, az egyetértés pedig egy nagy semmi: akkor most a 7. §. bírálatánál meg kell kérdeznünk a t. minister urat, vajjon hogyan lehetséges Magyarország törvényhozásában egy és ugyanazon szájjal az államnak felségjogát, az igazságszolgáltatás souverainitást védelmezni, és másrészt, midőn az előadói székből felhangzik az az egészen helyes igazságügyi theoria, hogy a felségjognak egyik cardinális kelléke az, hogy az állam, mely e souverainitást gyakorolja, az magát a bíróság organisatióját is tartsa kezében és a fölött disponáljon: vajjon miként lehetséges oly eredményre jutni, mint a milyenre a t. minister úr jut a 7. §-ban, mely azt mondja, hogy:

»A szervezési szabályokat, a mennyiben a jelen törvény nem intézkedik« — pedig nem intézkedik, mert sem a létszámot, sem az ügyviteli, sem az eljárási, sem a fegyelmi szabályokat nem állapítja meg s mert ezeket egyáltalában hatáskörébe nem vonja — »és az ügyviteli szabályokat« — tehát a birósági szervezési szabályokat — »a consuli bíróságok részére a közös külügyminister a két állam ministeriumával egyetértve« — ez a nagy semmi *(Derültség bal felől)* — »rendeleti úton fogja megállapítani.«

Ez t. ház, talán elég vastag hajszál a t. minister úrnak is arra, hogy be legyen bizonyítva, hogy itt a rendelkezési jog a közös külügyministert illeti meg. Már pedig a t. minister úr úgy interpretálja a javaslat erre vonatkozó rendelkezését, hogy az értekezés csak a meghallgatás jellegével bír; de az, a ki intézkedik s a kinek ha tetszik, hallgat reá, ha nem tetszik, nem hallgat reá, a közös külügyminister; a ki ha tetszik egyetértőleg, ha nem tetszik egyet-nem-értőleg rendelkezik. E szerint tehát a közös külügyminister hatáskörébe van utalva a birósági szervezetnek és az ügyviteli szabályoknak a megállapítása. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Van azonban a 7. szakasznak egy kiváló fontosságú pontja, a melylyel Steinbach osztrák igazságügyi referens a mi igazságügyi ministerünket alaposan, de alaposan lefőzte. Azt hiszem, hogy a t. minister úr — legyen szabad róla ma is a legjobbat feltételeznem — midőn ezt a törvényjavaslatot benyujtotta, egyáltalában nem volt tisztában e szakasz horderejével és hogy a t. túlsó oldal sem szavazhatja meg azt absolute, ha felfejtjük ennek veszedelmes voltát. *(Halljuk! Halljuk!)*

»A bíróságok határozatainak hozatalánál« — még egyszer ismétlem — »a bíróságok«, — tehát az első és másodfokú bíróságok — »határozatainak hozatalánál a bírói rendes létszámhoz nem tartozó ülnökök közreműködése is elrendelhető.«

Hogy mit jelent ez: azt a consulságok történetéből tudjuk. Vannak consules missi, vannak consules electi és consules honorarii. A consules missi alatt értjük azokat, kik a diplomatiai karba a külügyminister által, mint ilyenek kineveztetnek és hivataluknál fogva járnak el. A consules electi azok, kik ott választatnak, mint ülnökök. Már most ezen szakasz először is nem jelöli meg, hogy vajjon ki fogja ezeket az ülnököket kinevezni. Minthogy pedig ez nincs megjelölve és minthogy az organisatio és az ügyviteli szabályok megállapítása ezen szakasz szerint a közös külügyminister hatáskörébe tartozik, a ki rendeleti úton intézkedik: több mint világos és tiszta, hogy ezen ülnököket a közös külügyminister fogja kirendelni. *(Úgy van! a bal és szélső baloldalon.)* Ha pedig ez így van — s igen szeretném, ha ezt Beksics Gusztáv t. képviselőtársam is hallaná — vajjon miként állhatnak elő a t. túlsó oldalról azzal, hogy e törvényjavaslat tárgyalásánál a paritás jogával is kérkedhessenek? Hiszen, ha ez így van, akkor a consuli bíróságoknál nemcsak az első fokon, hanem még a konstantinápolyi bíróságoknál is a második fokon, joga van a közös külügyministernek annyi ilyen consuli ülnököt kirendelni, a mennyi neki tetszik; joga van kirendelni olyan állam alattvalóját, a ki neki tetszik; joga van tehát nemcsak magyar, de esetleg nemcsak osztrák, hanem bármilyen külföldi alattvalót is kirendelni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Azt mondják, hogy a felső birósági szervezetnél a magyar és osztrák honosok egyenlő számban alkalmaztassanak; de, ha a tanácskozásban, sőt a határozathozatalban való részvételre a közös külügyminister döntő szóval bíró ilyen consulokat a tőle telhető számmal berendelhet: mi következik ebből? Az, hogy miután még a senatorok tekintetében sincs megállapítva, hogy egy-egy senatusban hány magyar és hány osztrák bíró vegyen részt:

Digitized by Google

lehetséges, hogy a felső bíróságnál is olyan senatus alakúl, a melyben kizárólag osztrák bírák fognak részt venni. Hová lesz, t. ház, a paritas akkor, ha a közös külügyminister, teszem azt, hat bíró mellé tíz osztrák, vagy tíz zanzibári consuli ügynököt nevez ki? Vajjon hiszi-e a mélyen t. többség, vagy csak egyetlen egy képviselő is azt, hogy ezen külügyministeri jog körében a mai hagyományok és a mai jogállapot mellett a magyar alattvalók számára virúlnak ezek a consuli ügynöki állomások? Vajjon van-e önök közül csak egy is, a ki azt elhinni és szavazatával támogatni merné? *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* E szerint tehát még csak a paritas sincs fentartva a törvényjavaslatban. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

De hogy igen hosszúra ne nyúljon beszédem, *(Halljuk! Halljuk! bal- és szélső bal felől.)* a t. előadó úrnak eszmemenetét követve, mely szerint a közösségnek és az eddig fennállott jogvédelemnek tényleges basisa az, hogy ott a magyar állampolgárokkal szemben idegen, vagyis osztrák jog érvényesúl: kérdem, milyen jog fog jövőre érvényesülni? *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondja a t. minister úr — és ezt mondta Beksics Gusztáv t. képviselő úr is — hogy hiszen az által, ha a törvény erejénél fogva eddig érvényben volt jog terűleti joggá nyilvánittatik, az megszűnik osztrák jog lenni; hogy ez — már az ő felfogásuk szerint — magyar joggá lesz és még analogiával is élnek, mondván: épen úgy, mint Erdélyben. Nékem a receptioról egészen más fogalmaim vannak; mert ismerek olyan receptiót, hogy a terűleti jog ott, a hol az bárminő előbb létezett jogállapot következtében, de tényleg kihirdetett, promulgált törvénynyel joghatályában fentartatik; de ha a külföldnek azon terűletén, a hol consuli bíráskodásról van szó s a hol soha osztrák törvénynek promulgálását még eddig halandó mégcsak meg sem kísérelte, oly receptióval találkozom, a mely a létező jogot egyszerűen joghatalyában fentartani rendeli a nélkül, hogy megmondaná, hogy mi az a jog, a melyet érvényre emel: akkor én azt a receptiót el nem ismerem. Annál kevésbbé ismerem el pedig a receptiónak azon módját, melyre nézve kimondatik, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a jövőre alkotandó osztrák törvények behozatalába, miután jogfejlődés természeténél fogva e törvények — értem a hiteltörvényeket s a kötelmi jogot — tovább fejlődnek, beleszólása nem lesz s a törvényhozás a receptiót tovább folytatni nem fogja.

Beksics Gusztáv: Nem lesz kihatása, ha megváltoztatja!

Polónyi Géza:..... Törvény szerint igen, hiszen a minister úr azt mondotta, hogy a minister urak igéreteire nem kell építeni, annál kevésbbé építhetek tehát én a t. képviselőtársaméra. Én csak arra építek, a mit a törvényjavaslat mond. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Az ily módosításoknál a külügyministerrel s a kormánynyal közösen folytatott értekezés a döntő. De hát azt is mondja a t. minister úr, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az ő javaslata milyen bölcs s mily előhaladást tanúsít, midőn nemcsak az illetékességi összeütközések kérdésében is, hanem a bíróküldés esetében is, ha magyar hatóságokról van szó, a döntő szó Magyarországot illeti. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha a t. minister úr az ő közhelyei közé fel szokta venni azt, hogy »elfelejtette«, »fogalma sincs«: akkor ne vegye rossz néven tőlem, ha szemére vetem, hogy a saját javaslatát sem ismeri; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert a javaslat *(Halljuk! Halljuk!)* Magyarországnak a döntő jogot e kérdések tekintetében nemcsak nem biztosítja, hanem ellenkezőleg a 13-ik §-ban úgy intézkedik, mint a többi dispositiokra nézve. Nevezetesen: »valamely consularis bíróság s a monarchia valamely államának bírósága vagy hatósága közt felmerűlő illetékességi összeütközés esetében mindkét állam ministeriuma egyetértve s a közös külügyministerrel tartott értekezés után határoz«. Hol van itt, t. ház, az, hogy Magyarországnak döntő jog biztosíttatik?

Ugyanily módon a bíró, illetőleg valamely más hatóság kiküldése is megállapítható. Tehát ezt is, és a bíróküldés esetét is, midőn a két kormánynyal való egyetértés s a közös külügyministerrel való értekezés után egy közös functionarius kirendeléséről van szó, közössé teszi a törvényjavaslat. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De az sem egészen érdektelen része a törvényjavaslatnak, hogy miként fog a háromféle jog a consularis bíráskodás terűletén érvényesűlni; *(Halljuk! Halljuk!)* mert tudjuk, hogy úgy a minister úr, mint az igazságügyi bizottság nagy sulyt fektet arra, hogy a consularis bíráskodás terén a levantei jogszokás egészében megőriztessék. Arra, hogy a magyar törvény érvényesűljön, a minister úr csak annyiban fektet sulyt, hogy a családjog, az örökösödési jog, a hagyatéki eljárás és a személy- és jogcselekvési képesség tekintetében tehát partialiter tartja fenn a magyar jogot. Már most a consuli bíráskodás terűletén lesz magyar jog, lesz osztrák jog és lesz levantei szokásjog, a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó különböző terűleti jogokon kivűl. Ki fogja e törvényt alkalmazni? Mi a törvényjavaslat szerint a consuli bíró qualificatioja? Az, hogy vagy olyannak kell lenni, a ki már 10 év óta

Digitized by Google

gyakorolja a consuli bíráskodást, vagy olyannak, a ki az osztrák vagy magyar állam területén a bírói minősítésre szükséges kellékekkel bír. E szerint lehet consul olyan is, a ki csak osztrák bírói qualificatioval bír. Már most miként fogja ez alkalmazni a magyar jogot? Ha a törvényhozás komolyan kívánja, hogy a consul csakugyan azon törvények szerint szolgáltasson igazságot, melyekre utalva van: az első kellék az volna, hogy tudja is azokat a törvényeket. Ebből az következnék, hogy ha a consuloknak az osztrák, a magyar és levantei jogot kell applicálni: akkor azoknak mind a három jogból képesítve kell lenniök. Ha képesítés nélküli bírákat akarnak önök, az egészen más! Úgy látszik, önök megelégszenek azzal, ha azok gyakorolják a consuli bíráskodást, a kik eddig sem tudtak és ezután sem fognak tudni magyarúl és a kik annyit értenek a magyar családi joghoz, mint a hajdú a harangöntéshez. *(Derültség a baloldalon.)* A kinek ilyen consuli bírák kellenek, azzal nem vitatkozom. Én a consuli bíróságot körűl akarom venni oly védsánczokkal, melyek alkalmasak arra, hogy a magyar törvény érvényesűlését teljesen biztosítsák. *(Tetszés a szélsőbalon. Felkiáltások: Nincs minister! Hosszantartó zaj.)*

Elnök: Azt hallom több oldalról, hogy nincs minister jelen. Engedelmet, de tudtommal nincs magyar törvény, vagy házszabály, mely a ministereknek kötelességévé tenné, hogy kötelesek mindig a teremben lenni. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Tisztesség!)* A minister urakra nem lehet panasz, mert a mondottakra lehetőleg gyakran felelnek is. *(Zaj. Szilágyi Dezső igazságügyminister a terembe lép.)* Egyébiránt az igazságügyminister jelen van, tessék beszédét folytatni.

Polónyi Géza: Még egy kérdést kell érintenem, de csak röviden; nem mintha e kérdés csekély fontosságú volna, hanem épen, mert annyira világos, hogy e részben eltekinthetek minden bizonyítástól és mert — azt hiszem — hogy e kérdésben a minister úr nekem igazat fog adni. Ha e törvényjavaslat életbe lép, úgy új közösügy gyanánt megalkotjuk a közös felségjogot, a »császári és királyi felségjogot«. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* A törvényjavaslat 5. §-a ugyanis így szól: »A főtörvényszéki és főbírói állásokat ő császári és apostoli királyi Felsége töltik be«. A 9. §. azonban már annyit sem mond, mert ezt tartalmazza: »Mind az elsőfokú consuli bíróságok, mind a consuli főtörvényszék ő Felsége a császár és a király nevében ítélnek«.

Ez a 9. §. már az apostoli királyt is kihagyja. Az eddigi közösügyes törvények ezen császári és királyi felség megérintésénél eddig így szövegeztettek: ő Felsége Ausztria császárja és Magyarország apostoli királya. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ha végigtekint az előadó úr minden nemzetközi szerződésen: az ezt a megjelölést tartalmazza; mert ezen két méltóság kettéválasztása, különleges megjelölése, legalább a külföld előtt is bemutatja azon két különálló felségjogot, melynek nevében a szerződés köttetik. De, t. ház, ha ez a javaslat megmarad így, a mint az szövegezve van: akkor ő Felsége, mint császár és király, az ő cseh királyi minőségében ítélkezik ott. Itt még az sincs megmondva, hogy mint Magyarország apostoli királya ítélkezik.

Ha ilyen javaslatot beterjeszt a minister úr, a kinek közjogi fogalmai iránt nekünk kellő tájékozásunk van, a ki a közjogi téren magának tekintélyt követel, a ki ismeri azt, hogy milyen erő rejlik az ily kifejezés megválasztásában: nekem azt kell hinnem, hogy a t. minister úr tudta, mikor ezt a javaslatot aláírta, miért követeltetik így; tudta és akarta, hogy ez így legyen. Beszédéből már mást kell következtetni; beszédében már concedálja, hogy nem lesz ellene kifogása, hogy az apostoli szó is odatétessék. De akkor miért nyujt be a minister úr oly javaslatot, melyből még az apostoli szó is hiányzik; vagy talán a minister úr, a mióta a bársonyszékben ül, kevésbbé scrupulosus a közjogi fogalmak jelentősége iránt, mint volt azelőtt? *(Igaz! Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Még csak egy dologra terjeszkedem ki, t. ház: és ez a nyelvkérdés. Szó szerint fogom idézni a minister urat, mert nem szeretnék azon hibába esni, hogy a minister úr szavainak helytelen értelmezése czímén támadjon meg és azokat helyreigazítsa:

»A túlsó oldalon a nyelvkérdést is felemlítették, melyre a jelen javaslatban semmi rendelkezés nem foglaltatik. Miért nem? Azért, mert a nyelvkérdés tekintetében államjogilag a monarchia két állama nincs egyenlő viszonyok közt: Magyarországon két hivatalos nyelv van, tudniillik a horvát Horvát-Szlavonországban és a magyar Magyarországon. Hogy Ausztriában miként van megállapítva a hivatalos nyelv, annak fejtegetésébe nem bocsátkozom, mert praecise nem vagyok értesűlve; annyit azonban kijelentek a t. háznak, hogy a magyar kormány akkor, a mikor a szervezeti szabályok megállapíttatnak és a javaslat tartalma szerint a t. ház erről úgy is tudomást fog nyerni, azt az álláspontot fogja érvényesíteni, hogy annak a két nyelvnek, mely a magyar birodalmon belűl hivatalos nyelv, bár különböző körben, tudniillik egyik általánosságban, a másik Horvátországban, nem elvi, de gyakorlati, hosszabb vagy rövidebb idő alatt valószínűleg legyőzhető

Digitized by Google

akadályoktól eltekintve, elvben is és gyakorlatban is érvény szereztessék«.

Itt ismételnem kell a t. minister úr azon szavait, hogy a minister igéretére súlyt ne fektessünk, mert a döntő az, hogy nem a minister akarata, vagy igérete, hanem a törvényhozás rendelkezése válik törvénynyé. Az az igéret, mint ilyen egészen platonicus és még ahhoz sincs kötve, hogy vajjon beváltja-e azt, a ki most a ministeri széken ül, vagy nem? Annál kevésbbé hisszük, hogy beváltsa egy más minister, midőn már egész komoly dolgokban elég érett tapasztalatokat szereztünk arra nézve, hogy mit kell a ministeri igéretekre építeni. Elég, ha egy más minister foglalja el a ministeri széket, hogy megtagadja ezen igéretek keresztülvitelét. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* De ettől eltekintve szép a töredelmes őszinteség, hogy a t. minister úr maga bevallja, hogy az iránt, hogy Ausztriában milyen nyelvi viszonyok vannak, nincs tájékozva. Ez minden esetre elég őszinte nyilatkozat, habár nem épen örvendetes jelenség. Nem is az a lényeg, t. ház, hogy Ausztriában, Galicziában, Triesztben, Krajnában és Csehországban milyen különféle nyelvek és eljárási szabályok érvényesülnek: a fődolog, a mint én ezt itt látom, az, hogy a t. minister úr újra helytelenül, hogy ne mondjam hamisan, interpretálta a magyar közjogot. *(Halljuk! Halljuk!)*

A magyar közjog szerint csak egy állampolgárság létezik és ez a magyar. Az igazságszolgáltatás Magyarországnak souverain joga lévén a külföldön, a nemzetközi érintkezés terűletén a horvát nyelv jogosúltságát én törvényben el nem ismerhetem. *(Helyeslés bal felől.)* A horvát igazságszolgáltatás Horvátország terűletére szorított autonom jogkör; de nem oly attributuma a magyar állampolgárságnak, a melynek érvényesűlnie lehet ott is, a hol kizárólag a magyar állampolgárságról van és lehet csak szó. De legyen bármiként; legyen úgy, a mint azt a t. minister úr felhozta: hát akadály-e ez arra, hogy egy törvényjavaslatba, a mely a nemzet méltóságára és az állam souverainitására hivatkozik, egyetlen egy dispositio se vétessék fel arra nézve, a mely a nemzeti nyelvet a külfölddel szemben érvényesűlni engedje s a magyar nyelv használatát Ausztriával szemben követelné. Ha ez így van, maga az, hogy a nyelvkérdésre nézve a törvényjavaslatban egyetlen egy intézkedés sem foglaltatik, teljesen elégséges arra, hogy e törvényjavaslatot minden magyar ember felháborodásának egész érzűletével visszautasítsa. *(Élénk helyeslés bal felől.)* De minek beszéljek tovább, t. ház. *(Halljuk! Halljuk!)* Nekünk arról a reménységről, hogy mi önök közűl valakit meggyőzzünk és érvekkel kapacitáljunk, egyszer s mindenkorra le kell mondanunk. De vizsgáljuk meg az indokokat, miért kell erről lemondanunk? *(Halljuk! Halljuk!)* A t. minister úr emlékezni fog arra az esetre, a melyet most fogok elmondani. Hogy röviden jellemezzem, hogy miként alakúl a kormánypárti többség: erre nézve három példát hozok fel, eltekintve a választásnál elkövetett és elkövetendő visszaélésektől. *(Halljuk! Halljuk!)* Egy ízben, Fabiny Theophil, volt igazságügyminister a felségjogokról beszélt. Egész Magyarország felháborodott azon elméleten, a mely a bársony-székből elhangzott. Különösen nagy volt felháborodása egy már akkor is nagy államférfinak, a ki nekem azt mondta: »Le kell bunkózni«! *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)* — gondolat-jel! — »meg kell mutatni, hogy roszszabb Lustkandl-nél, mert bár Lustkandl is azokat az elméleteket hirdette, melyeket Fabiny azon bársonyszékből hirdet, de hirdette azért, hogy ministerek a bársonyszékekbe ne jussanak; Fabiny pedig ugyanazon elméleteket hirdeti azon bársonyszékből, melyeket Lustkandl-lel szemben az egész magyar nemzet meg tudott védelmezni«. Hogy ki volt ez? arra majd rájövök. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Van egy másik példám, t. ház. *(Halljuk! Halljuk!)* Egyszer azzal vádoltak valakit, hogy renegát. *(Felkiáltások a bal- és szélsőbalon: Lukács Béla!)* Már Csatár Zsigmond t. képviselő úr felolvasta egy részét az akkori tárgyalásnak; az érdekesebb részét azonban nem olvasta fel. Szilágyi Dezső, a mostani t. igazságügyi minister úr ostromolta Lukács Bélát azzal, hogy mik lehetnek az indokai annak, hogy valaki az ellenzéki pályát, melyen szerinte már nem virúl jövő, ott hagyja. Akkor Lukács Bélától válaszúl azt kapta: *(olvassa)* »Ha a t. képviselő úr nem elégszik meg tárgyilagos magyarázatommal és egyéb indokok után kutat; ha nagyon kiváncsi rá: akkor igen röviden megfelelek arra is. Azt kérdi a képviselő úr: mi tehát az ok, mert érvelésem nem ok, hogy én megváltoztattam álláspontomat? Igen egyszerűen: megelégeltem egy párton lenni a képviselő úrral! *(Nagy derültség és taps jobb felől. Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha én ma végignézek a többség sorain, ott találom Lukács Bélát, a ki akkor még nem volt államtitkár. *(Derültség bal felől.)*

Csatár Zsigmond: De nem sokára az lett!

Polónyi Géza: Ott találom Szilágyi Dezső urat, a ki akkor még nem volt minister; ott találom Fabinyt, a ki akkor még nem volt pensionalt minister és azt látom, hogy egyik támogatja a másikat, a kettő a harmadikat és mind a hárman támogatják egymást. *(Zajos derültség és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* S akkor, t. ház, nem kell az indokok után

Digitized by Google

kutatnom, a melyek engem arról győznek meg, hogy a hazafias lelkesedésnek minden nemes tüze, azon fellángolás, mely tegnap gr. Apponyi Albert ajkairól felhangzott, halvány füst az önök számára, mert ilyenekkel önöket meggyőzni nem lehet. *(Felkiáltások a jobboldalon: Igaz! Úgy van! Nem ám!)*

Mi lemondunk arról, hogy önöket meggyőzzük; de arról, hogy a nemzetet meggyőzzük, nem mondunk le soha. *(Igaz! Úgy van! Zajos helyeslés a szélsőbalon.)* Vitatkozhatnak önök a felett: áldozat-e az 1867: XII. törvényczikk, igen, vagy nem? Vitatkozhatnak felette sokat; sőt megtehetik azt is, hogy a mi lelki örömünkre, de hazafias fájdalmunkra, a mostani korszakot nem az 1867: XII. törvényczikknek, hanem a pragmatica sanctionak bűnétől róvják fel; vitatkozhatnak minden téren — egyik kor szülöttei a másikra hárítják a bűnt. — Megtörtént, hogy én egy időben kérdést intéztem az igazságügyminister úrhoz az ő átváltozásai felől, a ki úgy vállalkozott a ministerségre, hogy azt mondotta: ha azt hiszik önök, hogy útvesztő, labirinthus ez, a melybe én jutottam, akkor én ide nem kerülök; én elveimet, meggyőződésemet hoztam Önök közé, hogy azokat érvényesítsem. Egy más alkalommal, midőn a minister úr homlokegyenest ellentétbe jött a kormánypártnak addig hirdetett elvével, azt kérdeztem: miután a minister úr ugyanaz maradt, valakinek meg kellett változni, tehát meg kellett változni az akkori álláspont szerint a kormánypártnak. Ez volt feltevésem.

Ma, t. ház, ki változott meg? Annál az autodaphénál, melyet a consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslatnál látok, annál a meggyőződési temetkezésnél melyet itt látok, többé nem kérdezem ezt. *(Élénk tetszés a szélső baloldalon.)* Megváltozhatik minden; egy azonban nem fog megváltozni soha, s ez az, hogy a függetlenségi és 48-as párt törhetetlen hűséggel, tántoríthatlan meggyőződéssel, lelkesedésének egész erejével tovább is küzdeni fog Magyarország nemzeti önállóságáért, függetlenségeért, *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* és ennek nyilvánulásaképen kérve kérjük önöket, mint hazafiakat és magyarokat, utasítsák vissza ezt a törvényjavaslatot. *(Hosszantartó zajos helyeslés és éljenzés a szélső bolololdalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassék helyüket elfoglalni, az ülést folytatjuk. Az előadó úr kiván szólani.

Bokros Elek előadó: T. ház! Az előadónak köteles zárszavával tegnap voltam bátor élni, nem érzem tehát magam feljogosítottnak és hivatottnak arra, hogy Polónyi Géza t. képviselő úrnak most elmondott beszédére egész terjedelmében válaszoljak. Épen azért, minthogy ezen általános válaszjog engem meg nem illet, nem kívánom szavaimat úgy bevezetni, mint a hogy a képviselő úr bevégezte, kinek szavait hiteles idézet okáért engedje meg, a t. ház, hogy egy pár szóval ismételjem. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. képviselő úr beszédét, gr. Apponyi Albert képviselő úr tegnapi nagyszabású beszédére hivatkozva így végezte be: »Az a fellángolás, mely tegnap gr. Apponyi Albert ajkairól felhangzott, *(Derültség jobb felől.)* halovány füst az önök számára«. *(Élénk derültség jobb felől.)* Az ilyen rethorikai figurákban, t. ház, kétségtelenül meg van engedve a logika minden szabályának teljes mellőzése; de nincs megengedve a logika mellőzése akkor, midőn szakszerű fejtegetésekben tényekre hivatkozik valaki; és ilyen szakszerű tévedésekre felvilágosítást adni nekem nemcsak jogom, de kötelességem is. *(Helyeslés jobb felől. Halljuk! Halljuk!)* — A t. képviselő úr a törvényjavaslat részleteinek bírálatánál többi között két tételt állított fel, a melyekből a javaslat ellen igen hatályos fegyvereket igyekezett kovácsolni. Az egyik a 7. szakaszban foglalt azon rendelkezésre vonatkozik, a melyben a consuli bíráskodásnál ülnökök felvétele s azok rendszerének megállapítása a külügyminister rendeleti és szervezési hatáskörébe utasíttatik.

Ebből, t. ház, Polónyi t. képviselő úr construált egy rendkivül monstruosus absurdumot, s kimutatni igyekezett, hogy abba a bírói szervezetbe a külügyministernek egy oly functiója illesztetik be, a mely alkotmányunkkal, és igazságügyi souverainitásunkkal merőben ellentétben áll. A tételnek ilyen feltevése, t. ház, ez az összeállítás nem mutat egyébre, mint arra, hogy a t. képviselő úr nem volt egészen tisztában az ülnököknek azon rendszerével, a mely változatlanul óhajtatott ezutánra is fentartatni. A consuli bíróságnál működő ülnökök, t. ház, nem bírák, hanem voltaképen szakértők charakterével bírnak.

Már tegnap bátor voltam felemlíteni, t. ház, egy másik képviselő úr felszólalásának czáfolatául, hogy ezeknek az ülnököknek a szervezete nem bírói szervezet, s azoknak vélekedése még nem bírói határozat, hanem csak szakértői tervezet *(Halljuk! Halljuk!)*, a mely bírói ítéletté válik a consulnak, mint hivatott bírónak homologisatiója után.

A kinevezési jog, ezen ülnökök alkalmazásának joga, t. ház, nem a külügyminister hatáskörének tartatott fenn, hanem azokat a török birodalomban a consul ajánlatára egy évi tartammal kinevezi a konstantinápolyi nagykövet; Marokkóra, eddig Tunisra, Egyptomra is, egy-

Digitized by Google

szóval az északafrikai úgynevezett berber tartományok számára pedig kinevezi az egyptomi generalconsul. Ennélfogva itt nem a külügyministernek bírónevezési jogáról van szó, hanem arról van szó, hogy az egyptomi nagyconsul és a konstantinápolyi nagykövet alkalmazhassanak véleményező szakértő ülnököket, azok mellé a consulok mellé.

De, t. ház, tovább megyek. A képviselő úr azt kérdi: mi a biztosítékunk arra, hogy ilyen ülnökökként a magyar jogot ismerő magyar honpolgárokat fognak alkalmazni? Erre, t. ház, semmi biztosítékunk nincs és nem is lehet. Ülnökökként a consuli bíróságokhoz eddig sem kizárólag osztrák és magyar honosok, hanem a lehetőség szerint vagy ilyenek alkalmaztattak, ha voltak; ha pedig nem voltak, velünk barátságos államoknak honosai. Sőt, t. ház, még tovább megyek. Hiszen oly vegyes perben, a mely pl. török alattvaló mint felperes által honosunk ellen indíttatott, maga a török helyi hatóság jelöli ki az ily ülnököt, a ki véleményt ad és a kinek véleménye homologisálás útján ítéletté emelkedik. Ez, t. ház, az ülnökök rendszere és ebből a külügyminister bíró-kinevezési jogát leszármaztatni csakugyan a tényeknek nem-ismeréséből ered. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

A másik szakszerű kérdés, t. ház, a melyben felvilágosítással tartozom, a képviselő úrnak az az ellenvetése, hogy a javaslatban nem foglaltatik garantia arra nézve, hogy az alkalmazandó bírák a hatáskörük alatti terűleten gyakorlandó joganyagnak egész tömegét ismerni fogják, arra nézve bírói tudattal fognak bírni. Ilyen garantia valóban nincs, de nem is lehet. Minden egyes perben legalább két jogrendszernek, a legtöbb vegyes perekben legalább 3 jogrendszernek alapos ismerete kivántatik. Ha magyar honos magyar honossal perel a consul előtt, akkor okvetetlenül szükséges először a magyar törvényeknek, másodszor a levantei szokásjognak ismerete; azon vegyes perekben, a melyekben osztrák alattvaló magyar alattvalóval perel, e kettőhöz még az osztrák jog ismerete is járúl. Oly bírói vizsgát, mely e három jogrendszer ismeretéről adna diplomát, még eddig senki fel nem talált és hacsak egy új közös bírói diplomát, egy új közös birói qualificatiot teremteni nem akarunk: nem követelhetjük, hogy csak oly bírák alkalmaztassanak, a kik e három jogrendszer alapos ismeretéről diplomával bírnak. Minthogy tehát teljesíthetetlen követelésről van szó, az ebből ezen javaslat ellen vont következtetés is teljesen alaptalan. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ezeket volt kötelességem előadni, mint tisztán tárgyi rectificatiokat. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Polónyi Géza képviselő úr félreértett szavainak helyreigazítása végett kér szót.

Polónyi Géza: T. ház! A t. képviselő úr jónak látta azt állítani, hogy én a consuli szervezetnek — nem tudom mily kifejezést használt — félreértéséből vagy nem-ismeréséből kifolyólag mondtam azt, vagy amazt. A ki »nagyconsul«-t emleget, az ne hivatkozzék arra, hogy a consuli szervezetet más nem ismeri, mert »nagyconsul«. nincs . . . .

Bokros Elek előadó: Generalconsul!

Polónyi Géza: . . . hanem van főconsul, vagy generalconsul. Ennyit általánosságban.

A mint az előadó úr az ülnökökre, mint szakértőkre nézve mondott, az egész más, mint a mi a törvényjavaslatban foglaltatik. Mert a világon minden bíróság alkalmazhat szakértőket; de itt nem arról van szó, hanem szavazati joggal bíró ülnökökről — a mint a budapesti kereskedelmi törvényszéknél is van — a kik nem mondom, hogy az előadó úr ízlése, de a törvényjavaslat intézkedése szerint a határozatok hozatalára befolyással bírnak. Itt erről van szó; arról, a mint a t. előadó úr a szakértői véleményre és annak applicatiojára nézve mondott, az egész törvényjavaslatban nincs szó, a mint hogy az nem is ide, nem a bírói ügyviteli és eljárási szabályokba és nem az organisatioba tartozik. A ki tehát mást oktatni akar ily kérdésekben, annak azokban magának otthon kell lennie. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A másik kérdésben röviden rectificálom szavaimat.

A t. előadó úr ünnepélyes contestatiot tett arról, hogy lehetetlen, hogy valaki három jogrendszerből bírjon képesítéssel. Ezt tudomásúl veszem. Tehát a törvényjavaslat oly intézkedést tartalmaz, melynek végrehajtása lehetetlen. Ezzel állítottam szembe azt, hogy Beust idejében megtalálták a megoldást akként, hogy a consulságoknál két kancellárt alkalmaztak: az egyiket arra, a mikor magyar alattvalók voltak az alperesek; a másikat, a mikor osztrák alattvalók voltak az alperesek. A t. minister úr meg is tette azt, hogy 1871-ig kikerestette . . . .

Szilágyi Dezső igazságügyminister: 1874-ig!

Polónyi Géza: Beszédében 1871. áll.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Rosszúl áll!

Polónyi Géza: Ha 1874-ig kerestette ki, akkor csak azt akarom megjegyezni, hogy az igazságügyministeriumban az acták nem valami nagy rendben kezeltethetnek, mert hogy ez a javaslat megvolt és hogy megállapodás történt Beusttal, azt ma is fentartom.

Elnök: Az igazságügyminister úr kíván szólni.

Digitized by Google

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Arra a tényleges állításra, melyet az előttem szólott képviselő úr felemlített, mely szerint a magyar kormány és a külügyi kormány közt a consuli bíráskodás szervezetére nézve 1868—1874-ig valamelyik évben megállapodás történt, röviden annyit jegyzek meg, hogy ilynemű megállapodásnak semmi nyoma sincs, sem a ministertanács jegyzőkönyveiben — pedig csak ott kellene lenni — sem a külügyministeriumban, hová átírtam és a honnan tudósítást vettem, sem az igazságügyministeriumban. Ha tehát az előttem szólott képviselő úr magát mindezeknél hitelesebbeknek tartja *(Derültség jobb felől)* és azokat a dolgokat jobban tudja, akkor kiváló és valóban egyetlen ismeretével bír a magyar és az osztrák kormány közt történt dolgoknak. *(Derültség jobb felől.)*

Polónyi Géza: Jegyzékváltást értettem.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Megállapodást méltóztatott mondani; és jegyzékváltás nem megállapodás, mert például ha egyik ellenzéki párt jegyzéket vált a másikkal, az még nem megállapodás *(Derültség jobb felől)*; de ha választásra közös eljárásban megegyeznek: az megállapodás. *(Derültség jobb felől.)* A tényt tehát kénytelen vagyok fentartani.

A mi most az előttünk fekvő törvényjavaslatot illeti, ezen egyheti vita meggyőzött engem arról, hogy nem annyira érvekre, mint a hangulat felkeltésére voltak az ellenzéki felszólallások irányozva. *(Úgy van! jobb felől.)* Különben megmagyarázhatlan volna az, hogy ezen rendezés indokából a Magyarország és Ausztria közti viszony legfontosabb kérdései felvettettek és különösen megmagyarázhatatlan volna az, hogy a magyar képviselőházban a háznak két ellenzéki oldala oly felfogást tanúsít a consuli bíráskodás és consuli intézmény iránt, a mely sem ezen intézményben — úgy, a mint az törvény szerint fennáll — sem sehol Európa művelt államai hasonló intézményeiben semminemű alapot nem talál; a mely felfogás tehát egyedül arra való — de arra azután, beismerem, tökéletesen alkalmas — hogy abból ezen törvényjavaslatnak jogsértő, az úgynevezett kiegyezési törvény alaphatározatait megcsorbító jellege, természetesen hamisan, következtettessék. *(Úgy van! jobb felől.)* Mert mi az az alaptévedés, t. ház, a mely keresztülvonúl az összes ellenzéki felfogásokon és a melynek merem mondani sehol a művelt Európában és Amerikában a consuli intézmény felfogására nézve párja nincs? Ez a felfogás az, hogy a consuli intézmény, a mennyiben nem kereskedelmi képviselet, vagy — a mint magát gr. Apponyi Albert t. képviselő úr előttem nem egészen érthető módon kifejezte, azt mondván — a mennyiben az nem internationalis képviselet, annyiban az ország belszervezetének kiegészítő része, különösen a mennyiben bírói functiót gyakorol; hogy ennélfogva, mert kiegészítő része a belszervezetnek, szerves összeköttetésbe hozandó a belföldi bírói szervezettel — hogy hogyan hozza összeköttetésbe, azt majd szerencsém lesz a t. ház előtt bemutatni — s reá a bírói hatalom gyakorlására vonatkozó, a belső bírói szervezetről alkotott 1869 : IV. tcz. határozatai alkalmazandók.

Megtoldották azután ezt azzal a csodálatos, ma már általánosan mosolyt gerjesztő elmélettel, hogy a hol consuli bíráskodás gyakoroltatik, ott a hazai talajnak egy kitolt darabja van; azt úgy tekintik, mint belföldet; az a honos, a ki ott tartózkodik, az tulajdonkép belföldön volna s ennélfogva igen természetes, hogy ezen kitolt talajon ugyanazon szabályok szerint, ugyanazon szervezet integrans alkatrészei által gyakorolhatók irányában a hatósági cselekmények.

Ez, t. ház, valóságos curiosum: sehol Európában, sehol Amerikában nincs ez a felfogás a consuli szervezetről. Mindenütt úgy tekintik, hogy a consuli szervezet a külügyi szervezetnek integralis alkatrésze és nem a belügyi szervezetnek. Mindenütt a külügyi szervezet alkatrészének tekintik, azon fictio daczára, mely mint itt hallottam említve, tudom nagyon jól, angol munkákban is előfordúl; de a melyet, ha méltóztatnak utána nézni, mint hibás és hamis következtetésekre vezető fictiót mindenütt elítéltek és a mely nem egyéb, mint egy képies kifejezés, mely arra való, hogy igen szépen hangozván zavaros felfogást teremtsen *(Derültség. Úgy van! jobb felől. Mozgás a baloldalon)*; és erre nagyon is alkalmas. Mondom, igenis angol könyvekben ezt felemlítik, de az angol legislatio rendelkezései egyenes ellentétben állnak ezzel az elvvel.

Nem így fogják fel és nem ily elv alapján szervezik Európában a consulatusokat. A consul idegen területeken gyakorolván azon functiokat, melyekre a törvény felhatalmazza és a miket azon külföldi állam megenged: mindenütt a külügyi szervezetnek integrans alkateleme s úgy fogják fel, mint a mely organismus minden viszonyaira nézve nem a belföldi szervezettel hozatik kapcsolatba, hanem kapcsolatba hozatik, beolvasztatik a külügyi szervezetbe. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)*

A mit gróf Apponyi Albert t. képviselő úr felhozott s mások is felhoztak arról az oldalról, hogy tudniillik Francziaország, Olaszország, Angolország a consuli szervezeten belül a functiokat megosztja; sőt némely helyen, a hol az ügyek sokasága indokolja, a consuli ügykörhöz csatolt bírói functiot egy külön, úgynevezett consuli bíróra bízza, mindig megadva e consuli bírónak a consuli internationalis jelleget: ez igaz.

Digitized by Google

De t. ház, ha megméltóztatnak nézni, hogy még e közegek — az úgynevezett consuli bírák is — minő szabályok és elvek alatt állanak, miként bánnak velük: azt fogják találni, hogy őket a külügyminister nevezi ki, annak statusába tartoznak, administrativ hivatalnokoknak tekintetnek, elmozdíthatók, még Angliában sem állanak a bírákra vonatkozó jogelvek alatt; a belföldi bírói szervezettel pedig semmi organikus összeköttetésben nincsenek, bíráknak nem tekintetnek, az igazságügyminister hatáskörébe nem tartoznak; hanem bírói functiót gyakorló, külügyi administrativ hivatalnokoknak tekintetnek. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ezek, t. ház, igen egyszerű dolgok. De ezzel szemben csodálatos consuli bíráskodási rendezés elvei lettek itt felemlítve. Felállíttatott tudniillik azon tétel, hogy a consuli bírák és a bíráskodást gyakorló közegek, a mennyiben a bíráskodást gyakorolják, essenek alá a belföldi bírói szervezetre nézve fennálló törvényeknek, és az kívántatott, — mindig abból a hamis tételből kiindulva, hogy ott a hazai talajnak kitolt részén állanak, — hogy a hazai bírói szervezetbe olvasztassanak be. A bírói szervezetnek, belső igazságügyi szervezetünknek egyik integralis részét látták ezekben a közegekben, és azt mondták: milyen borzasztó dolog, hogy daczára annak, hogy ezek a dolog természeténél fogva a belső bírói szervezethez tartoznak, mégsem alkalmaztatnak rájuk a megfelelő törvények.

Hát t. ház, elég nekem arra hivatkoznom, hogy ilyen consuli bíráskodási szervezet sehol sem létezik, s a monarchiában sem létezett azon 180 esztendő alatt, a mióta a consuli bíráskodás gyakorlását megszerezte. A consulok soha sem tekinttettek a bírói szervezet kiegészítő részének, soha sem állottak a bíróságokra vonatkozó szabályok alatt; hanem mindig a külügyministerium szervezetébe voltak beolvasztva, nálunk és a külföldön mindenütt, még az úgynevezett consuli bírák is. *(Úgy van! Úgy van! Helyeslés a jobboldalon.)*

Azt hiszem t. ház, hogy ez az egyszerű consideratio arra vezetett volna bennünket, hogy itt nincs semmi alapja a nagy nemzeti sérelmi politikának; *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés a jobboldalon)*; arra vezetett volna bennünket, hogy ezeket az elsőfokú consulságokat, a melyek a bírói functiot gyakorolják, úgy fogjuk fel, mint a külügyi szervezet egyik alkatelemét; úgy fogjuk fel, mint a melyek oly teendők mellett, a melyek a közös administratio körébe tartoznak, egy egész sereg olyan teendőt gyakorolnak a törvény erejénél fogva, a melyek egyik vagy másik állam belügyi és igazságügyi körébe tartoznak; de a szervezet maga a külügyi szervezetbe van beillesztve. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* Ez áll nálunk, és áll mindenütt az ilynemű szervezetekre az egész világon. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ám t. ház, ha ilyen hűvös és egyszerű szempontból fogjuk fel a dolgot: akkor hova lesz Magyarország belkormányzati sérelme? *(Derültség és tetszés a jobboldalon.)* Akkor hová lesznek azon fényes declamatiok a magyar király által adandó bírói hatalomról? akkor hová lesznek azon fényes declamatiok, hogy abban a consuli szervezet által gyakorolt bírói functioban okvetetlenül szükséges, — hacsak Magyarország alapjait megrendíteni nem akarjuk, — Magyarország souverainitásának kézzelfogható jeleit adni? Hová lesznek mindezek? *(Élénk tetszés és helyeslés jobb felől.)* Ezeket t. ház, fenn kellett tartani, s hamisan kellett előadni az irányadó szempontokat; mert csak hamis szempontokból lehetett levonni oly következtetéseket, a melyekre jutni kellett, hogy ebből nagy alkotmánysértés legyen. *(Élénk tetszés jobb felől.)*

De t. ház. nézzük higgadtan és szenvedélytelenül a dolgot. *(Halljuk! Halljuk!)* Nézzük, hogy az első forumra nézve, ha így áll mindenütt a külföldön — és sehol senkinek eszébe nem jutott az a csodálatos idea, hogy az a külföldi consuli szervezet, mely idegen területen gyakorol felségjogot, a hazai bíróság integráns része legyen — vajjon mi az oka annak, hogy a külföldi államokban a consularis bíráskodást a belföldi bírói szervezet alkatrészévé nem tették? Ennek nagyon egyszerű oka van. Ugyanaz az oka van, a miért a consuli hatáskörnek rendőri functióját nem tették a belügyministerium szervezetének alkatrészévé. És mért nem tették ezt? Mert micsoda ez a consul? Az a consul, a ki e házban oly csodálatos minőségben fel és alá sétál, *(Derültség és tetszés jobb felől.)* a kinek souverainitást képviselő jelentősége oly óriási mértékben megnőtt, ez a consul nem egyéb, mint az államnak képviselete, ennek minden teendőire, tehát még bírói teendőire nézve is, mert ő annak az államnak az organuma. *(Halljuk! Halljuk! jobb felől)* A consuli szervezetnek hatásköre, ha azt méltóztatnak tekinteni, egy igen furcsa hatáskör, mert a consuli szervezet hatáskörének legkisebb része az, mely szorosan kereskedelmi képviselet. A consul a gyám és gondnok, teljesíti a perenkivüli teendőket, a consul előtt lehet hitelesíteni, támogatására és segélyezésére van a szegényeknek, előtte végrendeleteket lehet tenni, anyakönyveket visz és tengerészeti hatósági jogokat gyakorol első fokban. Azonfelül hiteles személy és rendőri hatalmat gyakorol nemcsak a matrózi, hanem egyáltalán a kereskedelmi hajók legénysége és egyéb hajók legénysége felett. Micsoda organum tehát a consul ezen különböző teendőivel, mert hiszen kivéve

Digitized by Google

a legcsekélyebb részben való kereskedelmi képviseletet, teendői belügyi, igazságügyi, rendőri és perenkivüli administrativ teendők?

A consuli teendők $^{8}/_{10}$ része tisztán belügyi functió; az a contentiosus functio, az a bíráskodás, melyre a capitulatiók feljogosították külföldön a consulokat, aránylag a legcsekélyebb, a mint a statisztikai adatokból volt szerencsém kimutatni. Már most a consul gyakorolja abban a körben, melyet az idegen állam a maga területén megenged, ugyanazokat a teendőket az állam alattvalóival szemben, melyeket a belföldön a belföldi hatóságok gyakorolnak az alatvalókkal szemben. De senkinek sem jut eszébe ezért a consulokat, mint a belügyi szervezet integralis részét traktálni. Ez annak a felfogásnak lett fentartva, mely a tulsó oldalon nyilvánúl és mely a kérdést — nézetem szerint — egészen hamis, és egészen hamis következtetésekre vezető szempontok szerint tárgyalja. (*Tetszés jobb felől.*)

A mi már most a felebbezési forumokat illeti, legyen szabad nehány szót mondani az ujabb európai irányról. (*Halljuk!*) A t. ellenzék rendkivül nagy sulyt helyez arra, hogy a felebbezés ez elsőfokú bíráskodással megbízott consuli hatóságoktól belföldi főtörvényszékhez jusson. És ezt egy igen szép mondat védelme alá helyezik. Azt mondják: a hazai bírói szervezettel kell szerves összeköttetésbe lépnie. És mi csábitóbb, mi megvesztegetőbb, mint az: úgy tekinteni őket, mint künt exponált első bíróságokat?

Ott is, hol ez az intézmény legrégebben áll fenn, Francziaországban — méltóztassék utána nézni — fokozatosan eltérnek e rendszertől, mint czélszerűtlentől és rossztól. A belföldi felebbezési forum egészen más viszonyok közt él, annak fogalma sincs azon életviszonyokról, melyek perek alakjában eléje kerülnek. (*Helyeslés jobbról. Ellenmondás balról.*) Ezt nem én mondom, hanem mondják a legnagyobb és legtekintélyesebb franczia internationalis jogtudósok. Ennélfogva mily újabb irányt látunk? Anglia, a hol teheti, vagy azon az idegen területen állítja fel a consuli főtörvényszéket, vagy a hol czélszerűbbnek látszik, a felebbezést az első bíróságtól nem az anyaország bíróságához, hanem valamely közellevő, colonialis főtörvényszékhez utasítja, mely a viszonyok analogiája miatt több ismerettel bír ily viszonyok megitélésére. (*Zaj a szélső baloldalon.*)

Csanády Sándor: Hiába iparkodik. (*Zaj.*)

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Kivéve az oly consulokat, a minők a közbeszólott képviselő úrnak tetszenének, az egész consuli bíráskodás egy szükségből elővett surrogatum. Az egész consuli bíráskodás egy nagy anomalia, melyet úgy első forumában, mint szabályaiban, mint felebbezési forumaiban tisztán czélszerűségi szempontok szerint rendez minden állam s melyre a belső bírói szervezet nagy elveit vagy épen nem, vagy csak igen korlátolt mértékben alkalmazza. (*Élénk helyeslés jobbról.*) Mert az államokat a tapasztalás meggyőzte arról, hogy ezeknek a kérdéseknek megoldásánál nem az elvek nagy paripáján kell lovagolni, hogy a magánjogi viszonyokat tönkre tegyük; hanem a czélszerűséget és a helyességet kell keresni. (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás a balon.*)

Hiszen annyira ment az újabb fejlődés, hogy Francziaországban, a mely leginkább chablon szerint jár el, a mely az egyenlőségnek hatása és eszméje alatt leginkább áll, midőn a Pondicheryben levő colonialis főtörvényszékhez utasíttatott a felebbezés bizonyos consuli bíróságoktól: a franczia írók azt mondták, hogy az igen bölcs rendszabály volt, mert az aix-i főtörvényszéknek eljárása a roppant távolság és a viszonyok nem-ismerése miatt számos esetben egészen czéltévesztett volt. A hazai bírói szervezettel való összeköttetés abban az egyetlen országban, hol az elvül volt kitűzve, a tapasztalás folyama alatt folyton meglazult és megvékonyúlt; és annyira megy ma, hogy Franciaországban — mert a felebbezési forumok részben künn vannak a coloniákban — az az újabb irány, hogy csak egy esetben engednek jogorvoslatot a semmítőszékhez, az »exces de pouvoir« esetében; azaz belföldi legfőbb törvényszéknek még az úgy jogi érdeme felett sincs semmi hatalma.

Ha ezt, t. ház, minden oldalról nem is, de a főbb szempontokban megemlítettem, méltóztassék már most nekem megmondani, hogy helyes-e arról beszélni, hogy a consuláris bíráskodást úgy kell megítélni, mint a hazai bírói szervezet integralis alkatrészét, hogy a consulokat ezen bírói minőségükben a király által kell kineveztetni, hogy ki kell tűntetni a consulok ezen bírói minőségét, meg kell valósítani az 1869 : IV. tczikkben lefektetett elvet, hogy az igazságszolgáltatás a király nevében gyakoroltatik: tehát a királyi külön kinevezés által kell azt a bírói hatalmat adni; az, hogy ezt a törvény adja, mint minden európai államban, ez nem elég; mert ha nincs a király nevében adva, akkor Magyarország igazságügyi souverainitása el van homályosítva, be van olvasztva, meg van csorbítva.

Sehol a consuli bíráskodást így nem fogják fel, és méltóztassanak megengedni, hogy épen erre a pontra, a melyből oly nagy érvet kovácsoltak — megengedem egész jóhiszeműleg — egy kicsit bővebben kiterjeszkedjem. (*Halljuk! Halljuk!*)

Az 1869 : IV. törvényczikk a bírói hatalom

Digitized by Google

gyakorlásáról, tulajdonképen átültetése a külföldi államok hasonló törvényeiben foglalt intézkedéseknek. A bírói hatalomnak az államfő nevében való gyakorlása, azok az elvek, a mik ott formulázva vannak, franczia, belga, részben német eredetűek. Ott is, Francziaországban, vagy Belgiumban, vagy Németországban ezek alaptörvénybe vannak foglalva. Már most, t. ház, nézzük meg, hogy a honnan mi az alaptörvény elveit vettük, hogyan alkalmazzák azt a consulok bírói functiójára; nézzük meg, hogy még azon esetben is, midőn consuli bírókat alkalmaznak, ezen bírói hatalom-gyakorlásáról szóló törvényt ott a külföldön, Belgiumban, Németországban, Francziaországban alkalmazzák-e?

Nem, t. ház! Azokat a consuli bírókat nem nevezi ki az igazságügyminister ellenjegyzése mellett a monarcha; hanem kinevezi a külügyminister, úgy Belgiumban, Francziaországban, mint Németországban, sőt Angliában is. Azok a tisztán bírói teendőket gyakorló consulok épúgy, mint a külügyi hivatalnokok, visszahívhatók s ugyanazon fegyelmi szabályok alá esnek.

T. képviselőház! Ezek az államok is kényesek a bírói hatalom gyakorlására. Ezeknek is hasonló alaptörvényök van, mi a magunkét csak azok után másoltuk; de ők sohasem alkalmazzák ez a consuli bírákra, nem még azokra sem, a kik tisztán csak bírói functióval felruházott consulokká neveztettek ki. Hogy lehet már most azt a nagy érvet kovácsolni a javaslat ellen abból, hogy azt, a mit mindenütt minden államban természetesnek tartottak, miután a bíráskodás a consulnak csak mellékes functioja, a mely nem is lesz terjedelmes és a legtöbb helyen ritkán fog előfordúlni, hogy mi az erre vonatkozó hatalmat nem külön erre irányzott királyi kinevezés által, hanem a törvény rendelkezésével adományozzuk? Azt mondják, ezt a dualismus előtűntetése kívánja meg. De ha magyar törvény adományozza ezt a hatalmat, ez legalább is oly praegrans nyilatkozata a magyar állam akaratának, mintha ő Felsége adományozná. Micsoda nagy sértés van ebben az alkotmányos elv ellen? Hiszen akkor meg volna a bírói hatalom gyakorlása sértve Belgiumban s minden más államban! *(Felkiállások a szélső baloldalon: Másutt nincs dualismus! Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

A dualismusra mindjárt újra rátérek s beszélni fogok arról is, hogy milyen szigorú és scrupulosus őrei az ellenzéki képviselő urak a dualismusnak. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Igy lévén a dolog, hamisak voltak azon szempontok, melyek e részben és ez alapon a törvényjavaslat ellen felhozattak. De felhozatott még egy másik szempont is. Gr. Apponyi Albert t. képviselő úr nem ugyan elvi beszédében, hanem tegnapi beszédében azt állítja, hogy hamis azon két alaptétel, melyből a törvényjavaslat kiindúl, nevezetesen hamis az, hogy az 1867: XII. tcz. 8. szakasza szerint az egész consulatusi szervezet közös. Azt mondja — és ezt Horváth Lajos t. képviselő úr is emlegette — hogy a consulatusi szervezet közös, de semmi egyéb tekintetben nem az. És ebből kivonják a conclusiot — ha ugyan jól értettem — hogy kivéve a kereskedelmi képviseletet, minden egyéb tekintetben a consulatusi ügykörbe utasított teendőkre nézve, Magyarországnak és Ausztriának joga van külön consulokat, tehát nem közös consulokat felállítani. Ez az egyik állítás. A második állítás a nemzetközi szerződésekre vonatkozik, a melyekre később majd áttérek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első állítás, t. ház, érdemes arra, hogy azt nyugodtan és higgadtan megfontoljuk. A consuli szervezetre nézve a törvényjavaslat is és az igazságügyi kormány is azt az álláspontot foglalta el, hogy a consuli szervezet közös; tehát közös organum, a közös organum minőségének minden következményével. Közös az 1867: XII. tcz. 8. §-a szerint; de ügykörébe vannak utasítva, a mint már volt szerencsém említeni, igen különféle dolgok.

T. ház! Én nem tudom, mire alapítják a t. képviselő urak azokat a nézeteket, hogy lehet háromféle consuli szervezet a monarchiában. Mire alapítják ezt? Mert én ezt, akár a kérdésnek történeti hátterét vizsgálom, a mint majd reá fogok jönni, akár a 67-iki tárgyalásokat, akár pedig a consuli hivatal természetét nézem, kihozni nem tudom, Midőn 1857-ben a 67-es bizottságnak alválasztmánya előterjesztette munkálatát, akkor Gorove István indítványozta azon passusok felvételét, melyek a kereskedelmi képviselet a consulatusok közösségére vonatkozik és motiválásában a consulatusokat jelöli meg, mint a melyek mint közös közegek, a módosítvány alatt értetnek. Arról, hogy teendők szerint elkülönítve többféle consuli szervezet lehetséges, az egész vita alatt említés sem tétetett. Nem is valami képzeleti consulatusokról beszéltek és határoztak, melyek közössége kimondatott; hanem azokról, melyek a monarchiában másfél század alatt fennállottak és akkor is léteztek. Akkor a bizottságban vita keletkezett, de egészen más irányban. Azt mondták: az, hogy a consulatusok a külügyminister alá helyeztessenek, kettőtől függ; függ először attól, hogy lesz-e közös külügyminister, függ másodszor attól, hogy a közös külügyministernek a kereskedelmi ügyek vitelébe, melyek a monarchia két államának külön fenn vannak tartva, valami szerep jut-e? És ép maga Deák Ferencz mondta: előbb döntsünk ez előzetes kérdésekben, akkor

Digitized by Google

azután a consuli szervezet közössége önkényt következik. Így lett ez megszavazva 1867-ben.

Ha már most végignézem a 67-iki tárgyalásokat; ha nézem azt, hogy mily szigorú aggodalmassággal igyekezett ellenzék és kormánypárt minden elemet, mely Magyarország önálló organismusának fenn van tartva, megjelölni s reámutatni; ha nézem azt, hogy mit mondottak akkor az ellenzék férfiai mind; mit mondottak a kormánypártiak, mikor ezen törvény fejtegettetett és megalkottatott: arról, hogy többféle consuli szervezet, arról, hogy háromféle, közös és nem közös consulok létezhetnének, mindebben egy szó sem található. *(Tetszés a jobboldalon.)*

Minthogy én abban a tévhitben vagyok, hogy az 1867: XII. tcz. mégis csak egyezményi természetű: megvallom, részemről jóhiszemű magyarázatot ama törvény rendelkezése tekintetében csak ezen az úton tudok keresni.

Nézzük meg magának a törvénynek történeti hátterét; először az 1867 előttit s azután a 67-ikit. *(Halljuk! Halljuk!)* A mi a 67. előtti hátteret illeti, körülbelül 180 éve annak, hogy a monarchia a keleten a jogot consulok küldésére és tartására megszerezte s azóta találunk keleten és a nyugaton egy kiterjedt consulatusi szervezetet. Ezen időszak alatt egynehányszor fordult elő, hogy az országgyűléseken Magyarország törvényhozási és belkormányzati önállósága, azaz a mi Magyarország önállóságához tartozik, Magyarország részvétele a külügyekben, a külügyi képviselet kérdése is az ország gyűléseken tüzetesebben fejtegettetett. Így 1764., 1791. s ha 1848-at nem említem, 1867-ben. De, t. ház, a míg azt tapasztaljuk, hogy ezen és a későbbi országgyűlések hosszú sorozatán Magyarország önállóságának minden sérelmei felemlíttettek: addig azt tapasztaljuk, hogy ezen különböző alkalmakkor, midőn a Magyarország önrendelkezési körébe eső ügyek minden részletükben fejtegetve lettek, az összes hosszú idő alatt senki, még Kossuth Lajos sem, senki soha a consuli szervezetet, mint Magyarország belszervezetéhez bármi részben tartozót, önálló consulok felállítása iránti jogát, mint bármely irányban Magyarország fennálló jogkörét, soha semmi tekintetben fel nem említette. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Világos jeléül annak, nem mintha előttük ismeretlen lett volna, vagy az 1867-iki férfiak előtt ismeretlen lett volna, hogy ilyen intézmény ilyen functióval létezik: hanem világos s előttem jóhiszemű bizonyságául annak, hogy Magyarország belkormányzatának önállósága, úgy a mint az az 1891-iki és az 1867-iki törvényben meg van határozva s a mint értették, azáltal, hogy a consulatus közös közeget képez, érintve és csorbítva semmi tekintetben nincs, azt a belszervezethez, tudtomra, semmi irányzatban nem számították. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Azt mondják — mert ez egy nagy tévedésre vezet — hogy ezen consulatusi intézmény közössége összefügg a vámterület közösségével. Hiszen ez a szempont a 15-ös albizottságban fel lett említve, de nem a vám- és kereskedelmi ügyek szervezetének rendezésével hozatott kapcsolatba, hanem a közös külügyminister létezésével, annak organismusába illesztetett bele; valamint tudnivaló dolog, hogy másfél századon át közös consulai voltak a monarchiának, pedig Magyarország és Ausztria külön vámterületet képeztek. És a consularis szervezés közössége és az 1867-iki alaptörvényben a vámterület időről-időre megújuló közössége más törvényben foglaltattak. *(Tetszés a jobboldalon.)*

Megvallom, hogy erre az okoskodásra jönni nem tudok; de ha megengedem, mert oly dogmaticus nem vagyok, hogy azt higyjem, hogy csak ez a felfogás jó, megengedem és elfogadom egy pillanatra azoknak álláspontját, a kik azt mondják, hogy szorosan véve a kereskedelmi képviseleti teendőkön kivül a többi teendőkre közös consulatusok az 1867-iki törvény szerint nincsenek megállapítva; elfogadva ezt az okoskodást az érvelés kedveért, mi következik ebből? Következik az, hogy minden egyéb teendőre, a melyet a consul tünn gyakorol, a monarchia két államának külön közegei lehetnek; abból a nagy elvből pedig, a mit Apponyi Albert képviselő úr kifejtett, következik, hogy mindenütt és minden alkalommal, de különösen a külföldön és különösen ott, a hol osztrákok és magyarok együtt élnek, ki kell fejezni az organismusban azt, hogy a magyar állampolgár különvált az osztrák állampolgártól; és hogy Magyarországnagy közjogi és politikai érdekei ott is, a hol egyéb viszonyok nem indokolják — értem a teendők sokaságát — ezt a különváltságot megkívánják.

Már t. ház, ha azt méltóztatik gondolni, hogy ez egy oly nagy elv, hogy külön organismusnak kell ott lenni, hogy az alattvalókat mindig emlékeztesse arra, hogy melyik államhoz tartoznak: akkor nem értem, hogy ilyen nagy elvekből, a melyek gigási módon vannak felállítva, olyan pigmaeusi következtetéseket vonnak le. *(Tetszés jobb felől.)* Mert avval nem lehet argumentálni, hogy a consuloknak többi teendői jelentéktelenek. Hiszen kérem, ez nem úgy van. Méltóztassék figyelmen kivül nem hagyni a consuli teendőket; hiszen nyolcz-tized része a consuli teendőknek olyan, hogy a jurisdictioval semmi köze, hacsak a perenkivüli eljárást is jurisdictionak nem tekintjük. Hiszen a consulatus, mint tengerészeti hatóság, fogságbüntetése-

Digitized by Google

ket, pénzbüntetéseket szabhat ki; hiszen a mi az alattvalót emlékezteti a saját államára, nem az egyszer-máskor, egyik-másik honossal felmerülő per — mert ez csak a keleten lehet — hanem azok a teendői a consulnak emlékeztetik az alattvalót az egész világon a maga államára, melyeket a consul nem mint jurisdictiót, hanem mint rendőri, ápolási, közjegyzői és hasonló feladatot gyakorol. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ha tehát a nagy elvek nemcsak arra valók, hogy ez a javaslat megtámadtassék; *(Élénk helyeslés és tetszés jobb felől.)* hanem arra is valók, hogy a milyen bátran hirdetjük, ép oly bátran ki is vonjuk a következtetéseket belőlük: *(Élénk tetszés és helyeslés jobb felől.)* akkor kérem, nem azt kell mondani, a mit gróf Apponyi képviselő úr mondott, hogy óvatosak legyünk ezután; hanem azt kell mondani, hogy ez egy nagy közjogi szempont, hogy a fennálló állapot igazán egy nagy közjogi sérelem — nem a keleten, hanem az egész kerek világon — hogy a consuli teendők nyolcz-tized része nem tartozik a közös consulokhoz; ez egy nagy közjogi szempont, sokkal nagyobb, mint a mely most itt érvényesül; és ennek a nagy közjogi szempontnak érvényesítésére, ezen beolvasztás megszüntetésére a legsürgősebb kötelességünk intézkedni. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon. Zajos tetszés jobb felől.)*

Mert hát a ki elvek kérlelhetetlen hirdetésének talaján áll, annak nem lehet ily nagy mérvben opportunistának lenni; a ki elvek talaján áll, annak nem lehet azt mondania: most opportunus a jurisdictiót kifelé forgatni, *(Derültség jobb felől.)* de a többiről oppurtunus hallgatni és nem intézkedni, majd a consularis ügy rendezésével kell összekötni. — Hogy mit ért az alatt, nem egészen világos: talán csak nem egy új egyezményt Ausztriával, a mit úgy perhorrescál? — *(Élénk tetszés jobb felől. Mozgás a bal és szélső bal felől.)* A ki elvek talaján áll, annak t. ház tovább kell menni; annak nemcsak a consuli szervezetet kell felbontania, *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon. Derültség jobb felől.)* annak mondom, nemcsak a consuli szervezetet kell mindenütt — nemcsak keleten — felbontania; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hanem fel kell bontania a nagykövetségek hatáskörét is; *(Helyeslés a szélsőbalon.)* mert a nagyköveteségek hatásköre tetemes részében consuli teendőkből áll és pedig nem jurisdictióból, hanem épen azon teendőkből, a melyek egyik vagy másik állam belügyébe tartozó teendők: rendőri, ápolási, perenkivüli ilynemü teendők. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Tehát vagy csak arra valók a nagy elvek, hogy pillanatnyi hangúlatot csináljanak, *(Élénk tetszés jobb felől.)* vagy csak arra valók, *(Halljuk! Halljuk!)*, hogy megpróbáljuk az ilyen borzasztó jogcsonkítással rémítgetni a ház tagjait; vagy pedig arra valók a nagy elvek, hogy a mily komolyan hirdetjük, annyira el is vagyunk tökélve rögtön kivánni megvalósításukat. Mert semmivel sincs nagyobb akadály a consuli hatáskör egyébb részeinek szétválasztására. mint a bíráskodási rész elkülönítésére. *(Élénk helyeslés jobb felől. Mozgás a szélső balon. Halljuk! Halljuk!)*

Ha az az elv áll, hogy Magyarországnak külön consulokhoz van joga minden teendőre, a mi nem szorosan kereskedelmi képviselet; és ha áll még az a másik elv, a mely mint a wagneri zenén a vezérmotivum áthangzott itt az összes vitákon, hogy roppant nagy politikai érdeke Magyarországnak ezt az elválasztást meg is valósítani, legalább a hatalom adományozásában kitüntetni: akkor nincs sürgősebb teendő, mint ezt úgy a consulatusok, mint az embassadeok hatásköréből kiválasztani és tisztán csak a magyar államot képviselő organumokra bízni. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Hiszen, t. ház, én vártam azt, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a függetlenségi és 48-as párt tagjai helyest fognak erre mondani; hanem bocsánatot kérek, ezt a fényes elvet, fényesen nem önök képviselik: *(Derültség és tetszés jobb felől.)* ezt az elvet gróf Apponyi képviselő úr képviseli fényesen; *(Élénk derültség jobb felől. Zajos éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* csakhogy az az egy baj van mellette, hogy midőn én azon komolyan vett elveknek kikerülhetetlen következéseire rámutattam, *(A szélső baloldalra mutatva.)* csak önök helyeseltek és *(A baloldalra mutatva.)* itt nem helyeseltek. *(Élénk derültség és tetszés jobb felől.)* Csak az az egy baj van még e mellett, hogy midőn ily nagy elvek hirdettetnek, a határozati javaslat olyan rettenetes kétségbeejtőleg soványúl üt ki. *(Derültség jobb felől. Mozgás bal felől. Halljuk! Halljuk!)*

Először találkozunk azon kétségkivül őszinte és elismerésre méltó vallomással gróf Apponyi képviselő úr beszédében, hogy a consularis ügykörnek ily vegyes volta iránt és hogy ott rendezés szüksége forog fenn; és ez most világosodott fel ezen vita alatt. *(Derültség jobb felől.)* Megengedem, t. ház, de akkor, ha állanak azok a nagy elvek, azok a nagy érdekek, a melyek nevében a javaslatot megtámadták: akkor nem szabad gyakorlatilag avval megelégedni, hogy keleten — tehát csak keleten — a consularis bíráskodást gyakorló közegek ne a törvény által hatalmaztassanak meg a bíráskodásra, hanem külön királyi kinevezést kapjanak és az a sokkal nagyobb része a consularis organismusnak, a mi nem keleten van és azon ötször annyi teendője a consulatusoknak, a mi nem szorosan vett jurisdictio gyakorlatában áll, azon kétségbe-

Digitized by Google

ejtő összeolvadásban maradjon, a mely direct negatiója a magyar állam souverainitásnak. *(Élénk derültség jobb felől. Zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Már most, t. ház, térjünk át a második ellenvetésére gróf Apponyi Albert t. képviselőtársamnak, t. i. arra, a mit a szerződésekről mond. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ő egész határozottan kijelenti azt, hogy elismeri Khinára, Siamra, Japánra, hogy ott igenis a közös consulok vannak kikötve bírákúl; de nem ismeri el a passaroviczi szerződésre, mert ott pusztán csak consulokról, alconsulokról, tolmácsokról van szó; gondolom Marokkóra sem ismeri el, mert 1836-ban a császári és királyi elnevezés még nem létezett; Persiára sem, mert ott is csak ausztriai consulok vannak említve.

Hát, t. ház, ha egyszer áll az, hogy a szervezet közös és közös volt 1867 előtt is: akkor ez az ellenvetés minden suly nélkűli.

Az elnevezés irányadó volta csak akkor merűlhet fel, ha háromféle consuli szervezet léteznék.

Mert az kétségtelen, hogy midőn azok a szerződések megköttettek, azok és mások a 1867-iki törvény rendeletének megfelelően 1868-ban megerősíttettek: nem tehettek bele egyebet, nem erősíthettek meg mást, mint az akkor és azóta fennálló közegeket.

1867 óta a consulságok ügye sokszor forgott fenn a delegátiokban; nem oly gyakran — ha emlékem nem csal — de többször a házban is.

Egész sorozata a hajózási, kereskedelmi szerződéseknek, a consulatusi egyezményeknek beczikkelyeztetett; ezekben a consulatusok hatásköre több kevesebb részletességgel elő van számlálva; némelyikben, mint — ha jól emlékszem — a szerb és a németalföldi szerződésekben, egyszerűen csak consul van emlitve: ugyan miféle consulokra bízták ezen teendőket? Lehet-e állítani, hogy itt nem egyedűl a közös consult tartották szem előtt?

Nem tudom, mi alapon lehetne állítani, hogy a hol csak consul említtetik, nem a létező közös organum, hanem a consuloknak nem közös, külön fajai, vagy ezek is fel vannak a jurisdictióval és a consuli jogokkal ruházva? *(Tetszés a jobboldalon.)*

A t. képviselő úr beszédében azután áttért ezen törvényjavaslatra és nemcsak a consularis jurisdictio és általában a consuli szervezet természetét félreismerte, hanem ezen javaslat irányadó szempontjait is teljesen hamisan ismerte fel, midőn a képviselő úr azt mondta: téves az igazságügyminister úr állítása, e javaslatban valóságos közösügyek vannak és hivatkozik azon szakaszokra, melyekben ki van kötve, hogy a két állam kormánya a külügyministerrel egyetértleg intézkedik.

Gr. Apponyi Albert: Sőt rendelkezik!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Arról a három szakaszról külön fogok szólani. *(Derültség jobb felől.)*

Azon szakaszokra, melyekben az értekezés van kikötve, gondolom, ma már senki sem hivatkozik; gondolom mindenki átlátja, hogy ezekben jogi részvétel és befolyás engedve nincs. *(Egy hang bal felől: Majd engedünk!)*

Ebből tehát, t. ház, semminemű fegyvert kovácsolni nem lehet. De van három szakasz, különösen a 8. §, a melyből a képviselő úr azt következteti, hogy itt közösügyekről van szó.

Veszem tehát azt, melyet a képviselő úr, mint legbizonyítóbbat előtérbe állított. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt mondja: A 8. §. szerint ez az egész felebbezési forum világosan közös testűlet, mert kinevezi ugyan ezen bírákat a monarcha a magyar kormány, vagy az osztrák kormány előterjesztésére, de mindig a közös külügyminister beleegyezésével.

Világos tehát, hogy itt a közös külügyministernek beleegyezés levén biztosítva, azok már nem magyar-eredetű bírák és nem Magyarország bírói hatalmát gyakorolják, hanem közösek.

Megragadom az alkalmat, hogy felvilágosítást adjak az iránt, hogy mi az oka annak, hogy itt a külügyministernek beleegyezése van kikötve. Az ok a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen főtörvényszék tagjai Konstantinápolyban fognak működni; fel kell tehát őket consuli jelleggel ruházni azért, hogy keleten a consulok számára biztosított immunitással és előjogokkal bírjanak. Ezen immunitás és előjogok pedig valamicskével nagyobbak, mint Beőthy Ákos t. képviselő úr állította, a ki azt mondta, hogy akármelyik állam alattvalójának épen annyi immunitása van, mint a diplomatiai jelleggel felruházott consuloknak.

Beőthy Ákos: Ezt mondottam és fenn is tartom!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Sajnálom, hogy meg kell mondanom, hogy a consuloknak és így ezen főtörvényszék tagjainak is oly mentességük van, hogy a maguk hatalmát szabadon és függetlenül gyakorolhassák, a minő az egyszerű osztrák vagy magyar honpolgárnak nincs.

Ez az oka, hogy a külügyministernek beleegyezése kell, mert ő az organum arra, hogy megadassék a consuli charakter és hogy a kinevezésnél a consuli charakter megadása a főtörvényszéki tagok számára előre biztosítva legyen.

Digitized by Google

Nem ez a döntő arra nézve, hogy a kinevezett bírák, a magyar vagy osztrák államnak delegált közegei és midőn ő Felsége ezeket kinevezi, vajjon mint magyar király, vagy pedig mint a monarchia másik államának fejedelme jár el. Erre nézve a döntő körülmény abban áll, hogy melyik kormány az, a mely az előterjesztést s ellenjegyzést eszközli, mert ha az ellenjegyzést a magyar kormány eszközli, akkor a kinevezés csak a magyar királynak államjogi actusa; ha pedig az ellenjegyzést az osztrák kormány eszközli, akkor a másik állam fejedelmének actusa. Ezért, t. ház, nem a külügyminister beleegyezése dönt a cselekvény államjogi charaktere felett, hanem az ellenjegyzés dönt. *(Úgy van! jobb felől.)*

Egyébiránt nem úgy vélekedett gr. Apponyi Albert t. képviselő úr, mert első beszédében. február 18-án, a következőket mondja *(olvassa)*: »Én elismerem, hogy a tervezett bíróság összeállításában megvan a vegyes intézménynek egyik kelléke, hogy tudniillik olyan elemekből van összealkotva, melyek küldetésüket két egymástól független fenhatóság önálló fenhatósági jogának gyakorlásából nyerik: a bírák egyrészét a magyar király mint olyan, a birák más részét az osztrák császár mint olyan nevezi ki. De hiszen, t. ház, ha ez az eredet, ha ez a két különböző, egymástól független forrásból való származás elegendő volna arra, hogy valamely intézmény ne legyen közös, hanem csak vegyes: akkor nekünk egyáltalán közösügyeink nincsenek, hanem csak vegyes ügyeink vannak.«

Itt a t. képviselő úr elismeri, hogy két külön független forrásból erednek; hogy az egyik csak magyar bíró, a másik csak osztrák bíró; de már tegnapi beszédében ezt megváltoztatja és azt mondja, hogy miután a külügyminister is ott van: nem tisztán magyar bíró, nem tisztán osztrák bíró, hanem közös bíró. Ez az a bizonyos remete, a ki február 18-án még künn volt *(Élénk derültség jobb felől.)* és a ki február 24-én, mert nagyon alkalmatlan volt, beküldetett. *(Élénk derültség jobb felől. Mozgás bal felől.)*

De miért küldte be a t. képviselő úr? Azért, mert 18-án minden áron be kellett bizonyítani — mert ez volt a théma — hogy ez a közös főtörvényszék nem vegyes jellegű. *(Úgy van jobb felől.)* Ekkor azt mondá: »Igaz, szerkezetére nézve vegyes; de miután hatáskörébe oly perek is vannak utalva, melyek ugyanazon állam honosai közt folynak: ki lehet mutatni, hogy nem vegyes, hanem közös a főtörvényszék.«

Időközben azonban történtek egyes felszólalások, például Bokros Elek előadó úr részéről, a ki az Apponyi Albert t. képviselő úr által kétségtelenül vegyesnek elismert egyptomi internationalis bíróságról bebizonyította, hogy ingatlanokra vonatkozó perekben ugyanazon állam honosai közt is dönt; és hogy a miatt, mert a vegyes pereken kivül, ugyanazon állam honosai közti perek is vannak útasítva e bírósághoz, ha az eredetére nézve vegyes, még közössé nem vált. Ekkor be kellett küldeni azt a bizonyos remetét, hogy az többé ne alkalmatlankodjék. *(Élénk derültség jobb felől. Mozgás bal felől.)*

Vissza kell térnem, t. ház, a 8. §-ra. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondja a t. képviselő úr: már hogyne volnának ezek közös intézmények, midőn először a felmentő határozathoz a közös külügyminister előterjesztése is szükséges; és midőn másodszor a consuli főtörvényszék elnökeire és főbíráira vonatkozó alaki és anyagi fegyelmi szabályokat a monarchia két államának ministeriumai a közös külügyminisztérrel egyetértőleg állapítják meg.

Ezt a szerkezetet, t. ház, az igazságügyi bizottság ajánlja. Legyen szabad itt felvilágosításul egyet elmondanom. Úgy a monarchia két államának kormányai, mint az igazságügyi bizottság is azt a nézetet osztották, hogy a bírák, magaviseletüknek fegyelmi következményeire nézve a hazai törvények és a hazai forumok joghatósága alatt állnak. Ez van kifejezve a 8. §. utólsó alineájában; a szövegben foglalt felhatalmazás csak ezen elv épségben tartásával gyakorolható. A mi a felmentést illeti, a minek magában véve absolute semmi fegyelmi következménye nincs, a külügyministert ignorálni nem lehetett, mert nem lehet figyelmen kivül hagyni, hogy a bíró consuli charakterrel bír; nem lehet helyesen azt sem kizárni, hogy a felmentésnél a külügyminister meghallgattassék. Ő Felsége szabadon határoz, de meghallgatja azt, a kinek organumai a közelben vannak és meghallgatja azt a kormányt, a mely az illetőt a kinevezésre javaslatba hozta. Ez a szakaszban foglaltaknak értelme és a mennyiben ez megnyugtatásra szolgál, szabatosítás tekintetében itt valóban semmi nehézség sem lesz. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A mi, t. ház, a képviselő úrnak a javaslat ellen felhozott főargumentumát illeti, az abban állott, hogy gúnyolódva összeszámlálgatta azokat a jogokat, a melyeket én felemlítettem és a melyekben a magyar állam jogát a consuli bíráskodásra körülírva találtam és így kiáltott fel: »No, ha ez mind igaz, akkor a minister úr nagy dícséretet érdemel; de egyetlen egy jog sincs ezek között olyan, a melyet a magyar állam önállóan gyakorol, hanem mindez olyan, melyet az osztrák kormánynyal egyetértőleg gyakorolhat.«

De, t. ház, így aztán tulajdonképen meg-

Digitized by Google

tévesztjük a vitának valódi alapját. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez egyezményes törvény; de mi fölött? A fölött, kit illetnek és miként gyakoroltassanak az igazságügyi fenségjogok a consuli bíráskodás körében. Mint adott alap szerepelt az az elv, hogy a monarchia mindkét államának törvényei szerint az első forum egy közös közeg. A másik, hogy annak bírói hatósága, mert vegyes és nem vegyes perekre egyiránt kiterjed, vegyes természetű.

A felebbezési forum szervezete ismeretes.

Már most az első kérdés az volt: kit illessenek az igazságügyi fenségjogok a bíráskodásra nézve? A törvényjavaslat a monarchia két államának igazságügyi fenhatósága alá helyezi. Igaz, az első forumok feletti fegyelmi hatalom maradt a közös külügyministernél. Mert ezek közös közegek és így törvény szerint ő alá tartoznak; mert az ellenkező képtelenségre vezetett volna. *(Úgy van! a jobboldalon.)* Mi történnék akkor, ha az első forumot bírói functiójára nézve, a mennyiben magyar bíráskodást gyakorol, alávetnők a magyar igazságügyministernek, vagy fegyelmi bíróságnak; a mennyiben ausztriai honosok felett gyakorol bíráskodást, az osztrák fegyelmi bíróságoknak és törvényeknek; a mennyiben pedig vegyes bíráskodást gyakorolna — nem tudom ugyan, hogy kinek — de valószinűleg a külügyministernek vetnők alá. *(Derültség és tetszés a jobboldalon.)* Miféle hivatali organum lehetne az, a mely functioira nézve ennyi különböző fegyelmi szabály és bíróság alatt áll? Elvégre is ez mellék-functio, a mely egy sokkal terjedelmesebb administrativ hatáskörrel van összekötve.

Nem mintha irányadó lehetne, de felvilágosításúl felemlítem, hogy a hazai közigazgatási tisztviselők, a mennyiben kisebb büneseteken bíráskodnak, szintén nem tartozuak az igazságügyi minister, vagy a fegyelmi bíróságok alá.

Lehet-e tagadni, hogy e javaslat szerint bírói hatalmat a magyar honosok felett csak a törvény ad; új bíróság felállításához, megszüntetéséhez a magyar kormány actusa szükséges; az anyagi és alaki jogszabályokat ugyanez állapítja meg felhatalmazás alapján? Hát megszünik-e ez a jog azért, mert tíz évre megegyezünk ennek egyetértő gyakorlása iránt? Ezt a múlt alkalommal elég bőven kifejtettem. Különösen fennakad a képviselő úr azon, hogy a consuli bíróság és a monarchia egyik vagy másik államának hatóságai közt való illetőségi összeütközés esetében a két állam kormánya dönt.

Hát ki döntsön más, mint a kit a consuli bíróság felett a fenhatóság illet?

Hát kire kellett volna bízni? Hiszen ha Angliával szerveznénk ily bíróságokat, akkor is a két állam kormányának kellene rendelkezni. Én tehát ebben, azt látom, hogy a leghatározottabban el van ismerve a magyar állam igazságügyi fenhatósága. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Nem is hittem, hogy ezeket s ilyeneket kell nékem itt bővebben fejtegetnem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mielőtt t. képviselőtársam beszédének politikai méltatására térnék át, *(Halljuk! Halljuk!)* még két dolgot kell felemlítenem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az egyik az, hogy méltóztatnak a túlsó oldalról concedálni, hogy a magyar honosokat a consularis bíráskodás terűletén nem vetjük alá az osztrák jognak. Ez az egyheti vita elég sovány eredménye.

De ez elismerést most egy igen szép szólammal akarják meggyengíteni. Azt mondják: a magyar honosokat az ottomán birodalom terűletén is a magyar jogfejlődés alatt kellene tartani; hadd érezzék ebben is, hogy a hazának polgárai.

Ez szépen és csábítóan hangzik. Hanem nézzük meg, t. ház, hogy mi rejlik ez alatt? *(Felkiáltások bal felől: A nemzeti jog!)* Az a nemzeti jog egy terminus technicus és ezt talán el méltóztatnak felejteni e pillanatban. *(Derültség a jobboldalon.)* Minden magánjogi rendszerben vannak elemek, melyekben valamely államnak vagy nép fejlődésének és szükségeinek sajátossága jelentkezik. Az örökösödési jog, a család- és házassági jog és az ezzel összefüggő jogok. Ide tartozik természetesen a cselekvési képesség is, azok a törvények, a melyeket personal statutumoknak neveznek.

E jogszabályok alkalmaztatni fognak a magyar honpolgárokra is, de nem változatlanúl; és hogy miért, egy más felszólalásomban kifejtettem.

De mi az, a mire itt a consularis terűleten érvényben levő jog fennmarad és mire nézve időről-időre a szükséges módosítások tétetnek és a mit a t. ellenzék a hazai jogfejlődéssel teljes összeköttetésbe akar hozni? Ez az obligatiók joga, a váltó- és kereskedelmi jog és a perrendtartás; szóval a magánjogi fogalmat és eljárást szabályozó jogok. Már most mit gondol a t. ház, ha mi tőlünk távol élő oly egyéneket, a kik soha életükben nem éltek e különben is csak részben codificált magyar jogszabályok alatt s azokat nem ismerik, alá akarnók vetni a magyar jognak és például azt mondanók: a mi kötelmi jogunk összes bizonytalanságai és controversiái most jótéteménykép beplántáltatnak a consularis terűletbe, azt mondván, hogy ez erősíti majd az ott lakó magyarokban a magyar állam eszméjét, ez emlékezteti őket majd arra, hogy magyarok; *(Élénk derültség jobb-*

Digitized by Google

ról.) ha mi azt mondanók, hogy nem járhatnak el jogügyletekben a külföldön az ott kifejlett és általuk ismert jog szerint, hanem járjanak el e szerint azon pomposus czím alatt, hogy összeköttetésben legyenek a hazai fejlődéssel: mit gondol a t. ház, vajjon igazságügyi politikai szempontból okosan cselekednék-e? *(Élénk tetszés jobbról.)*

Meglehet, hogy rendkivül nagy hazafiak lettünk volna, *(Derültség jobb felől.)* de még mily nagy hazafiak lennénk, ha azt mondanók: annyira összeköttetésbe hozzuk őket a hazai joggal, hogy eljárás tekintetében is hazai jogszabályok szerint éljenek.

Hát a mi perrendtartásunkat absolute lehetetlen a consularis bíróságok előtt alkalmazni; ha pedig a szóbeliséget hozzuk be, még inkább lehetetlenné válik. Ez hát az a nagy jótétemény, mely őket a hazai jog alá vonva, veltük megszeretteti Magyarországot, hogy valahányszor ebből mindenféle bajuk származik, mindig emlékezzenek arra, hogy ők magyarok. *(Hosszantartó élénk tetszés jobb felől.)*

T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt gondolom, hogy a mi már, hogy úgy mondjam, a kérdésnek az érdemleges fejtegetését illeti, azt abban hagyhatom. Hiszen ha méltóztatnak fejtegetés alá venni a javaslatnak egyes határozatait, én arra a pontra szorítkozva, igen szívesen adok felvilágosítást és igyekszem megfelelni. Apponyi Albert képviselő úr már első beszédében, sokkal nyomatékosabban tegnapi beszédében, ezen egész törvényjavaslatnál nemcsak hamis irányadó szempontból indúlt ki, nemcsak oly kellékeket állított fel a consuli bíráskodásra, melyek sehol Európában nincsenek; nézetem szerint nemcsak félremagyarázta a kiegyezést: hanem adott egy oly politikai hátteret, mely kijelentéseit ezzel az ügygyel is kapcsolatban, különös sulylyal is ruházza fel. *(Halljuk! Halljuk!)* Összeköti ezen politikai enuntiatioit azzal a kijelentésével, hogy csak kibúvó az, hogy ez a törvényjavaslat 10 évre van kötve, mert a mi jogot itt feladunk, a mi közösségbe itt bebonyolodunk, abból a legnagyobb erőfeszítéssel, a legelkeseredettebb küzdelmek nélkül kibontakoznunk többet alig lesz lehetséges; sőt a képviselő úr annyira megy, hogy határozottan és nyíltan megjelöli azt, hogy ő politikájának alaptételéül tekinti, miszerint politikailag nem helyes, nem jó Ausztriával egy állami souverainitási jog gyakorlására nézve szerződést kötni és egyezkedni. Hozzá teszi még másutt azt: hogy mindennemű ügynek egyetértő rendezése Ausztriával folytonos veszély Magyarországra nézve.

Folytonos veszély két okból. *(Mozgás bal felől. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Egyrészt azért, mert a Lajtán túl oly tendentiák vannak, melyek a monarchia két állama közti kapcsokat szorosabbra fűzni, az állami közösséget kiterjeszteni akarják. És másodszor azért, mert ő azt tartja, hogy sem a magyar államférfiakban nincs meg az a kötelességérzet és nem is volt meg 1867 óta; sem a magyar nemzetben nincs meg az erő, hogy a törvényekben biztosított jogát, akkor, a mikor azzal élnie kellene, önnön érdeke és önnön felfogása szerint érvényesíthesse.

A legcsodálatosabb felfogást hírdeti a t. képviselő úr az Ausztriával való viszonyra nézve.

Neki minden szerződés Ausztriával — nem az alaptörvényt érti — egy láncz, melyet szét kell törnünk *(Élénk ellenmondás a bal- és folytonosan tartó zaj a szélső baloldalon.)*

Elnök: Ha a t. képviselő urak folytonosan közbeszólnak, lehetetlen a tanácskozást folytatni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: — vagy melyből ki kell bontakoznunk. Azt mondja továbbá a t. képviselő úr, hogy úgy a fogyasztási adók terén, a hol a vám- és kereskedelmi szerződéssel kapcsolatban, úgy más egyéb időleges egyezkedés terén tudunk-e abból kibontakozni? Azután egy más helyen azt mondja: »Hogyha ezen idő letelt« — alkalmazva ezt arra, hogyha a 10 év letelik — »van-e naiv lélek, a ki azt hiszi, hogy sikerül önállóságunkat visszaszahódítani elkeseredett küzdelem nélkül? És végül azt is említi, hogy a közjogi alap romlik, 1867. óta folytonosan romlott, számos lépést tettünk hátra, egy lépést sem előre.

Ez tudtommal az első eset, t. ház, a képviselő úr felszólalásaiban, hogy ő Ausztriával való viszonyunkat ily határozottan így állítja oda. Első eset, melyben elismeri ugyan, hogy úgy a forgalomnak sűrűsége, mint a közjogi kapcsolatnak maradandósága, valamint mindazon elvek alapján, melyek az 1867 : XII. tcz.-ben meg vannak írva, mi utalva volnánk Ausztriára, az érdekek találkozása és a mindkettőre háramló előny elérése szempontjából; de állítja, hogy a föld kerekségének nincs állama, a melytől úgy kellene mégis óvakodni . . .

B. Kaas Ivor: Vigyázni!

Ugron Gábor: A khinai császár nevében nálunk még senkit sem végeztek ki! *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyi minister: úgy kellene óvakodni, mint Ausztriától; mert ő határozottan kijelenti, hogy veszedelemnek tartja Ausztriával egy souverainitási jog gyakorlására nézve megegyezni. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Én, t. ház, nem ismerek nemzetközi egyezményt, a minek tárgya az állami fenhatósági jognak

Digitized by Google

nem egyik vagy másik jelentkezése és egy-egy alkatrésze volna.

Ha például kölcsönös jogsegély nyujtása iránt egyezkedünk; ha Magyarország megköti a fogyasztási adókra nézve törvényhozási függetlenségét; ha Magyarország a bankra nézve megegyezik: ezáltal állami souverainitási jogának igenis egyik jelentkezése, egyik alkatrésze meg van kötve. (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*) A ki tehát megfontolja, hogy mit mond, az tulajdonképen ezzel azt mondja, hogy az Ausztriával való egyezkedést, — mert az nem lehet más, mint az államjog terén — határozottan veszedelmesnek tartja. (*Igaz! Úgy van! jobb felől.*) Hát, t. ház, én megengedem azt is, hogy lehet így vélekedni; de azt hiszem, hogy lehet így vélekedni még azon törekvésekre való hivatkozással is, melyeket 12 év előtt én is felemlítettem; bár én nyíltan megvallom, hogy ma sem kormányt, sem pártot nem ismerek a Lajthán túl, mely a közjogi viszonynak változtatását és szorosabbra fűzését programmjába, törekvésébe felvette volna. (*Helyeslés a jobboldalon.*) De hát én erre sulyt nem helyezek, csak azt mondom: a ki komolyan veszi e politikát és ezen meggyőződésre jut, mint hosszas tapasztalása eredményére és ezen elveket tartja politikája vezérfonalának: az elszakadt, az 1867. XII. tcz.-től, annak jellemétől, az azzal megegyező politikától. (*Élénk helyeslés és tetszés a szélső jobboldalon.*) Mert ne játszunk, t. ház, az elvekkel és politikai jelszavakkal. (*Úgy van! Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.*) Vagy áll az, hogy nekünk Ausztriával állam-souverainitási jog felett — és itt nincs is másról szó — veszedelmes egyezkedni, vagy nem áll. Ha áll és ha ez a veszedelem azért van, mert ha egyszer valamiben megegyeztünk, Magyarországnak nincs ereje akaratát többé érvényesíteni és Magyarországnak ez a lekötöttsége csak formailag tart határozott ideig, tulajdonképen pedig tart addig, a meddig a másik fél akarja; ha valakinek ez a politikája, ez a sarkalatos meggyőződése: akkor, t. ház, a legnagyobb veszedelmet azon kapcsolatban kell látnia, mely állandóan Ausztriához fűz bennünket; (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*) s akkor határozottan és nyíltan el kell vetni az 1867 : XII. tcz.-nek azt az elvét, a mely azt mondja, hogy vannak ügyek, melyek a helyzetnél, mindkét fél érdekeinek találkozásánál fogva czélszerűbben intéztethetnek el közös egyetértéssel, mint szorosan elkülönözve; akkor mindenütt, a hol csak lehetséges, szoros elzárkozási politikát kell folytatnunk, sőt határozottan azt kell kitűzni irányúl, hogy a meglevő ideiglenes lekötöttségekből szabaduljunk, a közjogi kapcsot pedig kedvező alkalom adván elő magát, tágitsuk; akkor a XII. t. czikknek ezt a conceptioját és rendelkezését végzetes tévedésnek kell tartania; akkor az, a ki ezen az álláspontot komolyan áll s azt akarja, hogy a magyar parlament ehhez irányítsa magatartását és befolyását, az lényegében határozottan a függetlenségi párt álláspontját foglalja el. (*Zajos helyeslés jobb felől. Mozgás bal felől. Halljuk! Halljuk!*)

Ily vélekedésre mindenkinek joga van és én senkinek e miatt szemrehányást nem teszek. De a mi ellen a leghatározottabban kifogásom van és a mi ellen tiltakozom, az az, hogy míg egyrészt valaki a közjogi alap hivatott fenntartójának és védőjének gerálja magát: (*Zajos helyeslés. Úgy van! Úgy van! jobb felől. Élénk mozgás bal felől.*) addig mindent megtesz azon közjogi alap hitelétől való megfosztására és compromitálására. (*Hosszantartó élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! jobb felől. Nyugtalanság a baloldalon.*)

Bolgár Ferencz: Az pedig Szilágyi Dezső!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Az a tan, melyet a képviselő úr hirdet: a gyengeségnek, az Ausztriától való félelemnek, minden ilynemű egyezkedés perhorrescálásának tana — nem egyéb, mint homlokegyenest ellenkező állásfoglalás a kiegyezési törvény szellemében fekvő politika ellen. (*Zajos felkiáltások jobb felől. Igaz! Úgy van! Mozgás bal felől.*)

De a t. képviselő úr ezzel kapcsolatban áttér a kormányképességre. (*Zaj a bal- és szélső balon. Élénk felkiáltások jobbról. Halljuk! Halljuk! Helyre!*) És kétféle kormányképességet említ. (*Zaj bal felől. Halljuk! Halljuk! jobb felől.*) Azt mondja: van ennek a szónak egy természetes, helyes, legitim értelme; de van egy csúnya értelme is. A legitim értelme az: »a mennyiben azokat az egyéni tulajdonságokat és felfogásokat tételezi fel, a melyek számolnak az államnak összes létérdekeivel, az állam összes viszonyaival.« Ennek a legitim értelemnek, mert az tulajdonkép nézetem szerint semmi lényegest sem mond, bátran békét hagyhatunk; (*Derültség jobb felől.*) mert hiszen nem az, hogy valaki számol a létérdekekkel és létviszonyokkal, hanem, helyesen számol-e: az a lényeg. Ennek pedig bírája elvégre a nemzet, próbaköve a tapasztalás. (*Zajos derültség jobb felől. Nyugtalanság bal felől.*) Hanem hiszen nem erre helyezi a t. képviselő úr okoskodása sulyát. Hát legyen helyes. De van annak a kormányképességnek — úgymond — egy csúnya értelme is, a mely szerint: »a kormányképességnek fogalma jelent főleg meghátrálást, (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.*) vagy legalább is megalkuvást, az előbb említett tendentiákkal« (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.*) s aztán hozzáteszi, hogy afficiálja a kormányképességet, valahányszor egy nemzeti aspiratiot, valahányszor egy nemzeti jogot akarnak érvényesíteni; (*Úgy van! Úgy*

Digitized by Google

van! a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!) és szinte látja itt az elégtételnek azt a kárörvendő mosolyát, hogy ilyen nyilatkozatokkal — a melyek beszédének előbbi részében is vannak — az ellenzéken bemártja magát. Ilyen kormányképességi kérdés lesz, úgymond, a consuli bíráskodás is.

Hát én vizsgálni akarom, t. ház, hogy mit akar jelenteni az, ha egyik pártnak a vezére az alsó házban azt mondja, hogy Magyarországon a kormányképesség fogalma meghátrálást és megalkuvást jelent az osztrák centralisálási hajlamokkal és tendentiákkal szemben. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Úgy is van! Igaz! Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Ha a parlamenti kormányképességet, mint államjogi és mint politikai fogalmat analysálom, az függ azon két tényezőtől, a kiknek összetalálkozása a kormányt átruházta: a parlamenttől és a fejedelemtől.

Nem akarom, nem tudom, nem is tartom megengedettnek a képviselő úrnak ezen nyilatkozatát ily értelemben venni; s abból a következtetést levonni.

Gr. Apponyi Albert: Csak tessék!

Horánszky Nándor: Ki fogom mutatni, hogy a minister úr is ebben a nézetben volt! *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Azt csak nem akarják mondani, hogy a képviselőház meghátrálást, megalkuvást kíván a centralisáló tendentiák elől. Hát ki az, a ki ezt kívánja? Vagy egy harmadik, alkotmányon kivül álló tényezőről van szó? Hát nekünk ál-alkotmányunk van? *(Egy hang bal felől: Es aztán a denuntiálás! Zaj. Halljuk! Halljuk!)* A ki azt állítja, hogy 1867 óta folyton romlott a közjogi alap; a ki azt állítja, hogy a kormányképességhez megalkuvás és meghátrálás kell a centralisáló tendentiákkal szemben és hogy a kormányok sorban, a kormányképesség megtartása miatt, az ország jogai kárára megalkudtak ezen tendentiákkal; ha ebben denuntiatio van: akkor önmaga denuntiálja magát. *(Élénk helyeslés Úgy van! jobb felől. Zaj bal felől: Halljuk! Halljuk!)*

De hát ha nem ez az értelme, sem az egyik, sem a másik: hát mi lehet ily nyilatkozatnak a czélja és mi lehet ily nyilatkozatnak a hatása? Mert ilyen helyről ez a nyilatkozat nem olyan ártatlan és nem olyan jelentőség nélküli. *(Úgy van! Úgy van! Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Ennek a hatása az lehet, hogy ha elhiszik, meggyülöltetni a nemzettel intézményeit. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől. Ellenmondás és felkiáltások bal felől: A kormányt! A többséget!)* Épen azon közjogi kapocs, a melynek a képviselő úr eddig egyedül hivatott védőjeül lépett fel, fog szenvedni legjobban ezen tan hirdetése által. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől. Mozgás és zaj bal felől.)* És ha egyrészt Magyarország gyengeségét predikálják, mely a centralisáló tendentiáknak nem tud ellentállni; másrészt a kormányképesség fogalmát a politikai romlottsággal azonosítják, a mely kész elárulni — politikailag értve — az országnak reábízott érdekeit, csakhogy kormányképes legyen vagy maradjon: mi egyéb következik ebből, mint ellenszenvnek, gyülöletnek gerjesztése a nemzetben a közjogi alap iránt, összes alkotmányos intézményeink iránt? *(Úgy van! Úgy van! jobb felől. Zaj és ellentmondás bal felől.)* És ha mindezen dolgoknak, például fogyasztási adók önnállóvá tételének, vagy egyebeknek, a mit a t. képviselő úr felhozott, a sürgetése afficiálja a kormányképességet — nem akarom vizsgálni és fejtegetni, hogy hol afficiálja . . . .

Gr. Apponyi Albert: Csak fejtegesse!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: és miben áll az afficiálás? Én nem értem, a képviselő úr minő eredményre akar jutni egy nemzettel, mely gyenge egyezkedni, gyenge érdekeit érvényesíteni? Hisz az ily nemzet nem szövetségre van rendelve, de folytonosan a beolvasztás veszélye fenyegeti.

Ez, t. képviselő úr, nem az erély, nem az óvatosság: ez az elkeseredés, ez a resignatio politikája.

Nem gondolom, t. ház, hogy ily enuntiatiókkal játszania lehet és szabad annak, a ki politikájának sarkalatos pontjául tette ezen intézmények fentartását. *(Élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! jobb felől. Nagy mozgás és nyugtalanság a bal- és szélső balon.)* Ha azok a praemissák igazak: akkor ezen intézmények és az ezek alapján kifejlett közösség és az abban a törvényben lefektetett politikai gondolat Magyarországnak egyenes romlására vezet. *(Élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! jobb felől. Felkiáltások a szélső baloldalon: Úgy is van! Mozgás a baloldalon.)*

A t. képviselő úr meghúzza a vészharangot ezen centralisáló tendentiák ellen. Igaz, hogy a veszélyeknek igen csekély sympthomáit tudja előszámlálni; de ez a politikai alapelv, melyet mint politikai vezérelvet proclamálni akar, ez Ausztria irányában a leghatározottabb bizalmatlanság, mely úton máshova nem juthatni, mint a függetlenségi párt politikájára és a lehető teljes elzárkózásra. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Már most, ha valaki ezen az alapon áll: akkor természetes, hogy ezen a törvényjavaslatot elfogadni nem lehet. De nemcsak ezt nem lehet elfogadni. Ha jogsegély iránt kötnénk Ausztriával szerződést: ebben is le volnának kötve a magyar államnak és osztrák államnak önálló jogai s ezt is vissza kellene útasítani.

Digitized by Google

azért, mert, ez is a lekötöttségnek egy nemét állapítja meg.

A képviselő úr *(Halljuk! Halljuk!)* azt mondá, hogy megszűnt irántam bizalommal lenni; *(Derültség a jobboldalon.)* ehhez teljes joga van; csak azt a motiválást tartom furcsának, hogy midőn a hadsereg czímében azon »és« szócska beiktatásáról volt szó: azt is közjogi sérelemnek tartotta és nekem tulajdonította *(Derültség a jobboldalon. Ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* és mégis bízott bennem.

T. ház! Erre egyszerűen ki kell jelentenem, hogy ha azon »és« szócskában van is valami politikai érdem, nem az én érdemem. A felelősségben határozottan osztozom; de az érdem kizárólagosságát, mert ez nem volna igazságos, semmi körülmények közt nem fogadhatom el. *(Helyeslés jobb felől. Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

A képviselő úr ezen törvényjavaslat némely helyeit egy képhez hasonlította, melyen korábban egy alak volt, mely azután átfestetett.

Én viszont a képviselő úr politikáját hasonlítom ezen képhez, mert — hogy a hasonlatnál maradjak — az is sokszor át volt festve. Majd ez az alak, majd amaz jelent meg rajta, idők és körülmények szerint.

Midőn a t. képviselő úr egyrészt az ideges félelemnek a politikáját hirdeti Magyarország és Ausztria közt; midőn a t. képviselő úr az 1867: XII. törvényczikknek minden alapgondolatát eldobja lábai alól.... *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon. Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Gr. Apponyi Albert: Egyet sem!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: .... midőn minden eddigi kormány készségét hirdeti, Magyarország törvényes önállóságát megcsorbítani és a központosítással megalkudni: ez a kép, ha nem is ugyanaz, de nagyon hasonlít a függetlenségi párt politikájához. De én egyátalában nem hiszem, hogy a képviselő úr átmenjen a függetlenségi párt soraiba; *(Derültség a jobboldalon. Mozgás bal- és szélső bal felől.)* a szólamokban és az elvek hirdetésében közelít hozzájuk: ez mai politikájának alakja azon a képen. *(Élénk mozgás a bal- és szélső baloldalon. Derültség. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Midőn azt nézem: sok nagyon emlékeztet a függetlenségi párt nézetei, érzelmei és felfogására; megengedem, vervvel és tűzzel tolmácsolja azt. De azt is látom, hogy a képviselő úr nagy elveket proclamál a consuli szervezet alkalmával és nyilatkozatával átlépi a határt, a mely a függetlenségi pártot a közjogi alapon álló pártoktól elválasztja; de a másik lépéssel, határozati javaslatával, rögtön visszajönni kíván a közjogi alapra *(Derültség jobb felől.)* és a hangzatos elvek mellett azokkal arányban nem álló kényelmes opportunitást biztosít magának; *(Élénk tetszés jobb felől. Nyugtalanság a balon.)* a proclamált nagy elvek következményeit épen nem vonja le: *(Élénk tetszés jobb felől.)* akkor arról a politikáról, azt hiszem, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az az alak azon a képen nem fog rajta maradni, az az alak azon a képen talán jó volt, megengedem, arra, hogy...

B. Kaas Ivor: Gyanúsítás! *(Zaj jobb felől. Felkiáltások: Rendre!)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urat, a minister úr nem Kaas Ivor képviselő úrnak felel, legyen arról meggyőződve. *(Derültség jobb felől. Zaj és nyugtalanság a bal- és szélsőbalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: ..... hogy a legfényesebb időleges sikert biztosítsa és a tapsok áradatát idézze fel; az a kép jövőre talán jó lehet arra is, hogy hangulatot csináljon a függetlenségi párton és a közelgő választásokon a függetlenségi párti választók kikölcsönöztessenek. *(Hosszantartó zajos derültség és tetszés jobb felől. Nagy zaj és nyugtalanság a bal- és szélső balon.)*

Polónyi Géza: Azok nem ministerek! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

Elnök: Ne méltóztassék a képviselő úr folyton közbeszólni; így nem lehet tanácskozni. *(Halljuk!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Jó lehet arra is, hogy azon bizonytalan, többé kevésbé határozatlan politikai aspiratiókat táplálja *(Derültség jobb felől, zaj bal felől.)* és ezáltal a nemzeti jogok bajnokának nymbusát biztosítsa a képviselő úr számára; *(Nagy zaj bal felől. Élénk tetszés jobb felől.)* minderre jó lehet; hanem az a kép nem marad ott, az felül lesz majd valószínűleg festve és hogy mi jő majd helyébe, azt megmondani én nem tudom, kiszámítani senki sem tudja, úgy gondolom a t. képviselő úr sem. *(Élénk derültség és tetszés a jobboldalon.)*

Mi pedig, a kik bízunk intézményeink szilárdságában; bízunk abban, hogy alkalmasak nemzeti érdekeink fentartására és megvédésére; kik a nemzetet erősnek és eltökéltnek tartjuk arra, hogy tudjon jogával élni és érdekeit érvényesíteni: *(Zajos tetszés jobb felől.)* az ily ijesztgetésnek, ily nagy romlás jövendőlésének, kivált ha ily libegő politika kiséretében jelenik meg, nem hisztünk. Ajánlom a törvényjavaslatot elfogadásra. *(Hosszantartó zajos tetszés és éljenzés jobb felől. A szónokot számosan üdvözlik. Nagy mozgás a bal- és szélsőbalon.)*

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánítom, következik a szavazás. *(Hosszantartó nagy zaj. Felkiáltások: Holnap! Ma!)* Húsznál több

Digitized by Google

képviselő névszerinti szavazást kiván. *(Nagy zaj. Elnök csönget.)* A házszabályok szerint fel fogom tenni a kérdést. *(Nagy zaj.)* Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak helyeikre menni. *(Zajos felkiáltások: Helyre! Helyre!)*

Két ellenindítvány adatott be. A kérdés tehát az lesz: elfogadja-e a t. ház a szőnyegen levő törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, igen vagy nem? Ha az elfogadtatik, mindkét ellenindítvány elesik; ha pedig nem fogadtatik el: először gr. Apponyi Albert, azután Polónyi Géza képviselő úr ellenindítványát fogom kérdéstől feltenni.

A házszabályok értelmében ki fogom húzni a betűt. *(Megtörténik.)* A szavazás »I« betűnél veszi kezdetét. *(Nagy zaj.)* Az ülést 5 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassék helyüket elfoglalni s kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak szavazataikat fenhangon nyilvánítani, hogy minden tévedés elkerültessék.

Méltóztassanak még egyszer meghallgatni a kérdést, mielőtt a szavazás kezdetét veszi.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(Olvassa.)*

Elnök: A névsort gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja olvasni; a távollevőket Dárdai Sándor, az »igen«-nel szavazókat Széll Ákos, a »nem«-mel szavazókat pedig Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

A szavazás »I« betűnél veszi kezdetét.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort.)*

»Igen«-nel szavaztak: *Iványka Imre, Janicsáry Sándor, Jellinek Arthur, Jókai Mór, Jónás Ödön, Justh György, Josipovich Géza, Kaiser János, Kajuch József, Kammerer Ernő, Kästner Henrik, báró Kemény János, Kégl György, Kiss Pál, Konkoly-Thege Sándor, Konstantiny György, Kopácsy Árpád, Körösi Sándor, Krajtsik Ferencz, Krausz Lajos, Králik Béla, Kubinyi Árpád, Kubinyi György, Kresztics György, Latinovics Ernő, Latkóczy Imre, Láng Lajos, László Mihály, Lőrinczy György, Lukács Béla, Luppa Péter, Markovits Kálmán, Matlekovits Sándor, Matuska Péter, Miklós Gyula, Mikó Árpád, Miksa Elek, Mikszáth Kálmán, Mohay Sándor, Molnár Antal, Münnich Aurél, gróf Nákó Kálmán, Neiszidler Károly, Neményi Ambrus, Neppel Ferencz, Neumann Ármin, báró Nicolics Fedor, báró Nopcsa Elek, Novák Jozsef, báró Nyáry Béla, Ordódy Pál, Országh Sándor, Pap Samu, Papánek Lajos, báró Perényi Péter, Perlaky Elek, Péch Antal, báró Podmaniczky Frigyes, Pogány Károly, gróf Pongrácz Károly, Popovics Vazul, Pulszky Károly, Radocsa János, Rakovszky Géza, Rezei Sylvius, Rohonczy Gedeon, Rohonyi Gyula, Roszival István, Rónay János, báró Salmen Jenő, Schöber Ernő, Schuster József, Schwarcz Gyula, Schwicker Henrik, Sipeky Sándor, Sombory Lajos, Sprinczer János, Sréter Alfréd, Szabó Imre, Szakáll Ferencz, gróf Szapáry Gyula, Szathmáry Miklós, Szegedy Béla, Szende Béla, Szeniczey Ödön, Szereday Aladár, Széll Ákos, Széll Kálmán, Szilágyi Dezső, Szirmay Pál, Szivák Imre, Sztojacskovics Sándor, Szulyovszky Ignácz, Szunyogh Szabolcs, Tarnóczy Gusztáv, gróf Teleki Géza, Teleszky István, Tibád Antal, Tisza István, Tisza Kálmán, gróf Tisza Lajos, Tisza László, Torma Miklós, Ullmann Sándor, Urányi Imre, Urbanovszky Ernő, Vadnay Andor, Varasdy Károly, báró Vay Elemér, Véghső Gellért, Wahrmann Mór, báró Wasmer Adolf, Wekerle Sándor, Wodianer Béla, gróf Zay Albert, Zeyk Dániel, Zeyk Károly, Ziskay Antal, Zsámbokréthy Emil, Zsámbokréthy József, Almásy Géza, báró Ambrózy Béla, Ámon Ede, Andaházy László, gróf Andrássy Gyula, gróf Andrássy Manó, gróf Andrássy Tivadar, Arany László, Asbóth János, báró Baich Milos, Baranyi Ödön, Baross Gábor, Bausznern Guidó, Bárczay Gyula, Bárczay Ödön, Beksics Gusztáv, Beles János, Beőthy Algernon, Beőthy László, Berzeviczy Albert, Bokros Elek, Bornemisza Ádám, báró Bornemisza Károly, Bossányi László, Busbach Péter, Belitska Benjámin, Bölönyi Ödön, Chorin Ferencz, gróf Esterházy Kálmán, Éles Henrik, Fabiny Teofil, Falk Miksa, Fáy László, Fejér Miklós, báró Fejérváry Géza, Fenyvessy Ferencz, Fest Lajos, Filtsch József, Firczák Gyula, Fluger Károly, Földváry Elemér, Földváry Miklós, Gajári Ödön, Gál Jenő (felvinczi), Gergelyi Tivadar, Görgey Béla, Gromon Dezső, Gull József, Hagara Viktor, Halassy Gyula, gróf Haller Jenő, Hannibal József, Harkányi Frigyes, Hámos László, Hegedüs Sándor, Hieronymi Károly, Horváth Gyula, gróf Hadik Sándor, Csávosy Béla, Csernátony Lajos, Darányi Ignácz, Darvas Ferencz, Dániel Ernő, Dániel Gábor, Dániel Márton, Dárdai Sándor, Demkó Pál, Dégen Gusztáv, Dimitrievich Milos, Dörr Soma, Emich Gusztáv.*

»Nem«-mel szavaztak: *Illyés Bálint, Irányi Dániel, Isaák Dezső, Iványi Béla, Iványka László, Jeszenszky Ferencz, báró Jeszenszky László, báró Kaas Ivor, gróf Károlyi István, gróf Károlyi László, gróf Károlyi Sándor, Királyi Pál, Komjáthy Béla, Konkoly-Thege József, Kovács Albert, Kudlovich Imre, Kun Miklós, Kürthy Sándor, Linder György, Lits Gyula, Luby Géza, Lukáts Gyula, Madarász Imre, Madarász József, Majthényi Ádám, Meszlényi Lajos, Mihályi Péter, Mocsáry Lajos, Mudrony Soma, Nagy István, Olay Lajos, Papp Elek, Papszász Károly, Pázmándy Dénes, Perczel Miklós, Petrich Ferencz, Polónyi Géza, Potoczky Dezső, báró Prónay Dezső, báró Sennyey István, Simonyay János, Sóvágó Gábor, Szabó László, Szadovszky*

Digitized by Google

József, Szecsődy Kálmán, Szederkényi Nándor, Szendrey Gerzson, Szentiványi Árpád, Szentkirályi Albert, Thaly Kálmán, Tholnay Gábor, Tomcsányi László, Tóth Ernő, Törs Kálmán, Tulok Benő, Ugron Gábor, Vállyi Árpád, Vere: József, Veszter Imre, Vécsey Endre, Wittmann János, Zay Adolf, Zboray Béla, Zoltán János, Almásy Sándor, báró Andreánszky Gábor, gróf Apponyi Albert, Ábrányi Kornél, Balogh Géza, Benedek Elek, Beniczky Árpád, Bethly Ákos, Bernát Béla, Bernát Dezső, Boda Vilmos, Boér Béla, Bolgár Ferencz, Bornemisza István, Bujanovics Sándor, Csajkos Gyula, Csanády Sándor, Csatár Zsigmond, Csávolszky Lajos, Czirer Ákos, gróf Dessewffy Aurél, Dobay Antal, Farkas Balázs, Farkas Imre, Gaál Jenő (pécskai), *Goda Béla, Gosztonyi Sándor, Gulácsy Gyula, Gulner Gyula, Györffy Gyula, Győry Elek, Helfy Ignácz, Herman Ottó, Hodossy Imre, Holláky Imre, Horánszky Nándor, Horváth Ádám, Horváth Lajos*

Távollevők: *Istóczy Győző, Ivánkovics János, Izákovits Milán, Jakabffy István, Justh Gyula, Josipovich Imre, Josipovich István, Kapisztóry Ferencz, Kapotsfy Jenő, gróf Károlyi Gábor, báró Kemény Endre, báró Kemény Géza, Kemény Pál, Kende Mihály, Király Ferencz, Kiss Albert, Koczkár Zsigmond, Komlóssy Ferencz, Kossa Dezső, Kudlik János, Kolarits Miksa, Kritovácz Vazul, Krsnjavi Izidor, Latinovics Gábor, Lázár Árpád, gróf Lázár Jenő, Lehóczky Egyed, Lesskó István, Lévay Antal, Loncsarics Márk, Madarász Jenő, Majthényi István, Matkovich Tivadar, Melczer Géza, Meltzl Oszkár, Molnár József, Mandics Péter, Markovics András, Maseg Lipót, Matunci Márton, Milekics Cziril, Morphy Panajot, Mikulcsics Imre, Nagy Ferencz, gróf Nemes János, Ónody Géza, Perczel Dezső, Piukovics József, Probstner Arhur, Pulszky Ágost, Paukovics Vazul, Pavelics Mátyás, Pavics Ármin, Pintarics Mór, Popovics István, Rakovszky István, Rácz Athanáz, Reviczky Károly, Rukavina József, Sigmond Dezső, Simó Lajos, Smialovszky Valér, Spóner Andor, Svastics Gyula, Seitz Vincze, Sevicz János, Sliepcsevics Péter, Spevecz István, Stekovics János, Spevecz Ferencz, Sorak Péter. Szalavszky Gyula, Szalay Imre, Szalay Károly, Szalay Ödön, Szájbely Gyula, Szentiványi Kálmán, báró Szentkereszty Béla, Szentkirályi Árpád, Szerb György, gróf Széchényi Aladár, gróf Széchényi Tivadar, Szilágyi István, Szomjas József, id. gróf Teleki Domokos, ifj. gróf Teleki Domokos, gróf Teleki József, hg. Thurn-Taxis Egon, Tolnay Lajos, Tóth Antal, Thanhoffer Milán, Udvary Ferencz, Ugron Ákos, Unger Alajos, Uray Imre, Udránszky Péter, Vadnay Károly, Vargics Imre, Várady Gábor, Veres József, Vietoris Miklós, Vojnics István, Vukatinovich Lajos, gróf Wenckheim Frigyes, Zboray Béla, gróf Zichy Jenő, Antunovich József, Ábrányi Emil, Bartha Miklós, Bárczay Ödön, Beniczky Miksa, Benkő Sándor, Berger Ignácz, gróf Bethlen András, gróf Bethlen Ödön, Boér Antal, Bohus László, Boncza Miklós, Boros Bálint, Boros Béni, Barlovics István, Binicski Antal, gróf Csáky Kálmán, Czernkovich Miklós, Dániel Pál, Detrich Péter, Domahidy István, Dókus Ernő, Dedovics György, Eitner Sándor, Eötvös Károly, Ertsey Géza, Egersdorfer Sándor, gróf Eltz Jakab, Fackh Károly, Fernbach Antal, Feszty Adolf, Fornszek Sándor, Francisci Henrik, Gencsy Albert, Grecsák Károly, Grünwald Béla, Gulácsy Dezső, Gutenau Károly, György Endre, gróf Gyürky Ábrahám, Galliuff Lajos, Gyurgyevics Vazul, Gyurkovics György, Harsányi József, Haviár Dániel, Hentaller Lajos, Hertelendy Béla, Hevessy Benedek, Hock János, Hoitsy Pál, Holló Lajos, Horváth Béla, Horvát Boldizsár, gróf Horváth-Toldy Lajos, báró Huszár Károly.*

Elnök: T. ház! 452 igazolt képviselő közül, elnök nem szavazván, igennel szavazott 188, nemmel szavazott 102 képviselő úr, távol volt 161.

E szerint tehát a ház 86 szavazattöbbséggel a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadta és így az ellenindítványok elestek, a részletes tárgyalást a holnap d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendjére tűzöm ki. Ezzel a mai ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

464. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 25-én, szerdán

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső és b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Dárdai Sándor jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Széll Ákos, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a február hó 24-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a pozsonyi állami főreáliskola tanári testületének Neiszidler Károly — ; a székesfehérvári állami főreáliskola tanári karának Schwarcz Gyula képviselő által beadott kérvényeit, melyekben a középiskolai tanárok fizetésének és lakbérének felemelése iránt esedeznek. Szapáryfalva község polgárainak Szende Béla képviselő által beadott kérvényét, melyben a közigazgatás államosítását kérik. Fülöpszállás és Körös községek polgárainak Irányi Dániel — ; Radnót, Uzapanyit és Vályvölgy községek polgárainak Bornemisza István — ; Bot, Palád, Borzova és Mánd, Császló, Darnó, Dányád, Füled, Fülpös, Darócz, Geberjén, Györgye és Szamosújlak, Hermanszeg, Jánk, Kérsemjén, Kis-Ar, Kis-Szekeres, Kömörő, Magos-Liget, Matolcs, Nagy-Ar, Nagy-Szekeres, Nábród, Penyige, Récse és Tisza-Berek, Tisza-Becs, Zajta és Zsarolya községek polgárainak Isaák Dezső — ; Némethi község polgárainak Tóth Antal képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mind e kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs. Más előterjesztés sem lévén: következik az indítvány- és interpellatiós könyv felolvasása.

Széll Ákos jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítvány-, sem az interpellatiós könyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik.

Elnök: Tudomásúl vétetik.

Következik a consularis bíráskodásról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét és az 1—3. szakaszokat, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 4. §-t).*

Bokros Elek előadó: T. ház! A 4. §. második alineájába egy sajtóhiba csúszott be: »főbírói állomások« helyett »főbírói állások« teendő. Kérem az »om« betük kihagyását.

Elnök: Azt hiszem, a t. ház ezen nyomda hiba kiigazításával szavazza meg szakaszt.

Széll Ákos jegyző *(olvassa az 5. §-t).*

Digitized by Google

Bókros Elek előadó: Ezen szakaszba is csúszott be sajtóhiba. Az a gondolatjel, mely az utolsó előtti alineában e szavak előtt »a birodalmi tanácsban« fordúl elő, nem oda való, hanem az utólsó sorba, »szabályok szerint« szavak után teendő.

Madarász József jegyző: Zoltán János!

Zoltán János: T. ház! Az 5. §-ban használt ezen czím: »ő császári és apostoli királyi Felsége«, valamint a 9. §-ban előfordúló: »ő Felsége a császár és király« czím szerintem hibás; bátor vagyok tehát erre nézve a következő módosítványt beterjeszteni:

»Módosítvány az 5. és 9. §-okhoz. Az 5. §. első bekezdésében ezen szavak helyett: »ő császári és apostoli királyi Felsége« és a 9. §-ban ezen szavak helyett: »a császár és a király« tétessék: »ő Felsége Ausztria császárja és Magyarország apostoli királya.« *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Miután ezen czím törvényeinknek teljesen megfelel, módosítványom további indokolását feleslegesnek tartva, egyszerűen ajánlom azt a t. háznak elfogadásra. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Madarász József jegyző *(olvassa a módosítványt.)*

Elnök: Meg kell jegyeznem, t. ház, hogy a 9. §-ra vonatkozólag most döntés nem történhetik, ez tehát függőben marad.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Az 5. §-nak az a kifejezése: »ő császári és apostoli királyi Felsége« ugyanazt jelenti, a mit az előterjesztett módosítvány . . .

Csanády Sándor: Hangosabban kérjük!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Nem fogok hangosabban beszélni!

Csanády Sándor: De kötelessége, hadd hallja mindenki. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Perczel Miklós: A ministernek nem szabad ily hangon beszélni!

Elnök: *(csenget.)* Senkire sem lehet rá octroyálni, hogy minő hangon beszéljen.

A minister úr olyan határozottan beszélt, hogy én szavait hallottam s azt hiszem, hogy más is meghallhatta. *(Helyeslés jobb felől. Halljuk! Halljuk!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Ugyanazt jelenti, a mi benn van az eredeti szövegben, mert ez a kifejezés: »ő császári és apostoli királyi Felsége« az 1868-ban megjelent kézíratot alapszik, a mely közzététetett és az akkori országgyűlésen helyesléssel fogadtatott; és egyenesen és világosan azt jelenti, hogy Magyarország és Ausztria, azaz, hogy a fejedelem minőségének két distinct közjogi jellege van ebben kifejezve. Méltóztassék azt a királyi kézíratot végignézni, abból kitűnik, hogy az a kifejezés ugyanazt jelenti és a legkisebb különbség sincs közte és azon kifejezés között, melyet a t. képviselő úr ajánl a szövegbe fölvétetni.

Így állván a dolog, ha a t. háznak megnyugtatására szolgál, magam részéről a módosítást elfogadom. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kíván, a vitát bezárom.

Az 5. szakaszhoz először az előadó úr adott be egy nyomdai hiba kiigazítására vonatkozó módosítványt.

Azt hiszem, kétség sem forog fenn az iránt, hogy a módosítvány helyes; s így az előadó úr módosítványa szerint a kérdéses gondolatjel az utólsó előtti bekezdés utólsó előtti sorába a »szabályok szerint« szók után fog tétetni.

Kérdem most a t. házat: méltóztatik-e a szöveget a bizottság szövegezése szerint változatlanúl fenntartani, szemben a Zoltán János képviselő úr által beadott s már felolvasott módosítványnyal? *(Nem!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház, azt nem tartja fenn s így a szakasz Zoltán János képviselő úr módosítványával fogadtatott el. *(Helyeslés.)*

Következik a 6. §.

Széll Ákos jegyző *(Olvassa a 6. §-t, mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa a 7. §-t.)*

Madarász József jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az általános tárgyalásból méltóztatnak emlékezni, hogy ez az a bizonyos ominosus szakasz, a melyben a közös külügyminister hatáskörébe átaltatik a bírói szervezetnek és az ügyviteli szabályoknak a kormányok egyetértésével való megállapítása.

Ezen organisatio és ezen ügyviteli szabályok kérdésénél az első és másodrendű kérdések egész sorozata merül fel; de én azokat mind érintetlenül kívánom hagyni, különösen a bírósági ítéleteken és kiadványokon alkalmazandó pecsét kérdését is, még pedig ezt főleg azért, mert úgy vagyok értesülve, hogy e tekintetben más oldalról szándékoznak indítványt tenni. Érintetlenül kívánom hagyni ezt a tárgyat azért is, mert magam részéről a legnagyobb sulyt arra helyezem, hogy ezen ügyviteli szabályokban a tárgyalási és kiadványozási nyelv tekintetében positiv intézkedés tétessék. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A bíróságok épületein alkalmazandó czímer s az ítéletek s okíratok kiadványain alkalmazandó pecsét tekintetében most megnyugszom abban, ha a minister úrtól egyszerűen felvilágosítást nyerek az iránt, hogy miként contemplálja ő ezen javaslatot a külügyminiszterrel

Digitized by Google

egyetértőleg megállapítani. Minden esetre szükséges lesz, hogy a t. minister úr e tekintetben tájékozza a képviselőházat, már csak azért is, hogy esetleg fölösleges indítványokkal ne álljanak itt elő. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Részemről azonban, t. ház, az általános tárgyalás során elfoglalt álláspontomnál fogva a nyelv kérdését olyannak tekintem, a melyben — bármi egyéni tisztelettel, sőt hozzáteszem, bizalommal viseltethetném is a minister iránt, a mi fájdalom ez esetben nem forog fenn — neki latitude-öt, vagy oly jogot soha sem biztosíthatnék, mely által a magyar nyelvnek bármely subordinatioját, vagy azt tennők lehetővé, hogy magyar alattvalókkal szemben nem is egy internationalis, hanem esetleg a német nyelv hozassék be a bíróságok hatáskörébe.

Ezt, t. ház, a törvényhozás kezei közül soha, semmi körülmények közt kiadandónak nem tartom. *(Helyeslés a szélső balon. Egy hang jobb felől: Nagyszerű! Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Én nem vettem észre, nem is hallottam semmi czélzatos közbeszólást, különben reflectálnom kellene rá és reflectálnék is; de azt hiszem, egészen békességesen tárgyaljuk a kérdést. S meg akarom jegyezni azt, hogy sértésnek tartanám Magyarország parlamentjével szemben, ha itt a magyar hivatalos és államnyelv szempontjából, annak védelmében még beszédet is akarnék tartani. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Én számítok arra, t. ház, hogy lehet a politikának különféle törekvése, a mely köztünk demarcatiot vonhat, de van egy: az anyanyelv és államnyelv kérdése, a melyben köztünk különbségnek lenni nem lehet és nem szabad. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Thaly Kálmán: Azt is leszavazzák még! *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Polónyi Géza: Ám tegyék meg, t. ház. De én megvallom, bármennyire szeretem is, mint pártember, ha ellenfelem oly dolgokat követ el, a melyeket pártczéljaim elérésére fölhasználhatok: ez esetben, t. ház, ha önök a magyar nyelvet szavaznák le, mondhatom, vérző szívvel venném azt tudomásúl; *(Helyeslés a szélsőbalon.)* mert fájna nekem az, hogy Magyarország parlamentjének volt olyan többsége is, melylyel szemben még ezt is föl lehet és föl kell fegyverül használni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Nem is folytatom tovább, t. ház. Egyszerűen kérem önöket, hallgassák meg a módosítványt. Hozzáteszem azt, hogy annak egyetlen egy szavához sem ragaszkodom, hanem annak lényegét kívánom érvényre emelni. Ha a t. minister úrnak, vagy az előadó úrnak bármiféle technikai szempontból kifogása lesz; ha a lényegben egyetértünk: nincs az ellen sem észrevételem, ha bővebb consideratio czéljából a javaslat esetleg a bizottsághoz is fog utasíttatni; de az elvben kívánok megállapodást arra nézve, vajjon a consuli bíráskodás terén a magyar nyelvnek érvényesülését biztosítani kívánjuk-e, igen, vagy nem?

Ezért nem politikai indokból, hanem ezen indokok által vezéreltetve, kérelem alakjában is a következő módosítványt nyujtom be a 7. §-hoz *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*:

Az első bekezdés után új bekezdés gyanánt tétessék: »Ezen ügyviteli szabályokba azonban kötelezőleg felveendő, hogy a magyar állam polgárai, akár felperesi, akár alperesi minőségben érdekeltek, a tárgyalások során és beadványaikban a magyar államnak hivatalos nyelvét a magyar nyelvet használhassák és számukra a kiadványok és hivatalos okiratok magyar nyelven adassanak ki.« *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Én csak röviden még egyet kívánok megjegyezni. Ott látom a túlsó padokon ülni azokat az igen t. képviselő urakat, a kik, hogy egyebet ne mondjak, az »Erdélyi Magyar Közművelődési Egylet«-nek élén állva, az én becsületes és őszinte meggyőződésem szerint eddig igen hasznos szolgálatot tettek a magyar közügynek s a magyar közművelődésnek s egyúttal a magyar nyelv haladásának is. Én ezek előtt a férfiak előtt is felvetem a kérdést: vajjon mit használ a magyar társadalomnak minden szövetkezése, mit használ a hazafias áldozatkészség és ügybuzgóság, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* ha az egész barbár világ előtt, az összes nem keresztény államok társadalmában, kényszerítjük a magyar alattvalót arra, hogy egy idegen nyelvet tanúljon meg, csak azért, hogyha igénybe akarja venni az igazságszolgáltatást, el tudjon járni, hogy magának törvényt és igazságot kereshessen. *(Élénk helyeslés a szélsőbal felől.)*

Én minden józanúl ítélő embernek, de mindenekfelett minden magyar ember ítéletére bízom: *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* vajjon lehet-e ott államiságról — nem beszélek most önállóságról — de lehet-e államiságról beszélni ott, a hol egy nemzetnek azon legkevesebb joga sem érvényesülhet, hogy saját nyelvét megvédelmezze. *(Élénk tetszés a szélső baloldalon.)*

Ezen indokok által vezéreltetve, kérem a t. képviselőházat, méltóztassék az általam felolvasott módosítványt elfogadni; ismétlem azonban, hogyha a lényegben egyetértünk, módosítványomnak bármiféle módon való helyesbítéséhez, vagy tökéletesbítéséhez a magam részéről kész-

Digitized by Google

ségesen hozzájárúlok. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Fel fog olvastatni a módosítvány.

Madarász József jegyző *(olvassa a módosítványt).*

Elnök: A minister úr kíván szólani.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! A nyelvkérdésben *(Halljuk! Halljuk!)* volt szerencsém nyilatkozatot tenni és abból a nyilatkozatból kitűnik az, hogy elvileg az ellen, hogy a magyar államnyelv a consularis bíróságoknál használtassék, nemcsak hogy a kormánynak semmi kifogása nincsen *(Halljuk! Halljuk! Felkiáltások a szélső baloldalon: Egy szót sem lehet hallani! Elnök csenget.)* nemcsak hogy a kormánynak semmi kifogása nincs, hanem ezt a kormány érvényesíteni is akarja; de másrészt ezt törvényben kimondani ily absolut formában, egyáltalában nem lehet.

Miért? Mert ez a törvény hatálytalan és végrehajthatlan törvény lenne, egyszerűen azért, mert gyakorlati akadályokba ütköznék.

Méltóztassék meggondolni, hogy — ha jól emlékszem — körülbelül 150—153 consulatusnál gyakoroltatik ez a bíráskodás; és én nem tudom ugyan, de nem hiszem, hogy ott mindenütt oly személyek volnának, a kik a magyar állam nyelvét bírják. Lassanként ez a helyzet jobbá lehet, mert most már ezt a nyelvet is kell tanúlniok nekik. És idővel, ha olyan consulaink lesznek, a kik a magyar nyelvben teljesen jártasak: akkor ez az egyetlen gyakorlati akadály is, mely ennek érvényesítését gátolja, tökéletesen el lesz hárítva.

Ép azért nagyon kérem a t. házat, hogy korábbi nyilatkozatom értelmében, méltóztassék ezt a kormányra hagyni. Hisz azok az ügyviteli szabályok úgyis a ház elé fognak terjesztetni és a ház meg fogja látni, hogy minő elvi álláspont foglaltatott el és hogy a gyakorlati, tehát nem elvi, hanem tisztán gyakorlati akadályokra való tekintettel hosszabb idő lett-e számítva, mint a mennyi elkerülhetlenül szükséges.

Azért kérem: ezt a módosítványt ne méltóztassék elfogadni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Thaly Kálmán: T. ház! Én csak annyit bátorkodom a t. minister úr kijelentésére megjegyezni, hogy elismerem, hogy itt-ott — fájdalom — léteznek gyakorlati akadályok abban a tekintetben, hogy ha a törvény Polónyi t. képviselőtársam módosítványa értelmében alakíttatik át, az rögtön mindenütt nem léptethető életbe; de például épen Konstantinápolyban a felebbviteli bíróság székhelyén, Kairóban, Bukarestben, Viddinben vannak már magyar egyének és bírák és positive mondhatom, hogy vannak egyének a consulatusoknál, a kik a magyar nyelvet tökéletesen bírják; és nem tekintve a mostani rendszert, a konstantinápolyi osztrák-magyar diplomatiai képviseletnél nem is képzelhető, hogy ne legyen a magyar nyelvet értő alkalmazott. Kissebb helyeken előfordúlhat ez az akadály; de ez nem alterálhatja a törvényt, feltéve, hogy a minister úr helyesli az elvet és a mint kilátásba helyezte, idővel a gyakorlatban is helyesebb irány fog életbe lépni. Azonban ez nagyobb helyeken, nézetem szerint, azonnal életbe léptethető; és ha a ház az elvet elfogadja, nem hiszem, hogy az által a törvény végrehajtása veszélyeztetve lenne, ha mi a törvényjavaslatban az állami nyelv használatát elvileg biztosítjuk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Azt hiszem, mindnyájan ezen értelemben fogjuk fel a kérdést, annál inkább, minthogy a minister úr is elvileg elfogadta azt. Igen kérem tehát: méltóztassék az elvet a törvényben sanctionalni, a gyakorlatban azután a kormány fogja érvényesíteni; a hol pedig rögtön nem lehet, idővel fokozatosan fogja életbe léptetni. Én tehát lelkem egész melegéből pártolom a módosítványt. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Még egy megjegyzést vagyok kénytelen tenni Polónyi t. képviselőtársam beszédének egy kifejezésére, *(Halljuk!)* a mely, azt hiszem, csakis nyelvbotlás volt. Barbár világot méltóztatott említeni. Ezt nem hagyhatom szó nélkül, mert van mohamedán civilisatio is; és a török szultán ő felsége birodalmát barbár világnak nevezni nem lehet. Én színről-színre ismerem az ottani viszonyokat és felteszem, hogy így értette a t. képviselő úr is, de nehogy félremagyarázásra szolgáltasson alkalmat: szükségesnek találtam itt kijelenteni ezt a magyarázatot.

Polónyi Géza: Félreértett szavaim helyreigazítása czímén röviden csak annyit jegyzek meg t. képviselőtársamnak, hogy nem méltóztatott figyelembe venni, pedig tudom, hogy tudja, hogy a nemzetközi íróknak és különösen a historicusoknak van egy külön Berberei-jok, Barbaria, melyet megkülönböztetésül a nemottomán birodalomtól, így neveznek; és én a consuli bíróság hatásköréről beszélve, világosan mondtam, hogy az kiterjedhet az u. n. Berberei-ra, vagyis az ottomán államfenség alatt álló területre. Nem akarnám, hogy az a félreértés támadhasson, mintha én a török birodalmat neveztem volna barbárnak, mert én egy nemzetközileg elfogadott kifejezést használtam egy területre. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Madarász József jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T, ház! Az az elv, mely Polónyi t. képviselőtársam módosítványában foglaltatik, annyira fontos, hogy azt, nézetem szerint, a t. kormányra bízni nem lehet; nem lehet még akkor sem, ha a kormány iránt

Digitized by Google

a legnagyobb bizalommal viseltetünk is. Mert magában azon formai tényben, hogy a kérdést oly kisjelentőségűnek tartjuk, miszerint annak egyszerű administrativ elintézésébe belenyugszunk: a magyar államiság legfontosabb érdekének kisebbítése forog fenn. *(Úgy van! bal felől.)*

Nem zárkózom el azon nehézségek elől, melyekre a t. igazságügyminister úr utalt, de e nehézségek csak az első fokon fordúlhatnak elő; és ha előfordúlnak, azokat valamiképen meg kell oldani; meg kell oldani akár a kormánynak, akár a háznak, de meg kell oldani minden körülmények közt. De ha áll az az álláspont, melyet a t. kormány e javaslatban elfoglal, hogy itt a magyar államnak kizárólagos alkotásáról van szó: akkor állani kell azon szempontnak is, hogy a második fokon pedig, mely most alkottatik, ily nehézségek egyáltalán fenn nem foroghatnak. *(Helyeslés a baloldalon.)* Nehézségek vannak és lehetnek a fennálló kormányzati gépezettel szemben a consulatusoknál; de a másodbírósággal szemben, hol önálló alkotást létesítünk, ilyen nehézségek nem foroghatnak fenn. És ha elismerem, hogy ily nehézségek fenforognak: nem is kívánom, hogy a szakaszt maga a ház formulázza, hanem utasítsuk vissza a bizottsághoz, *(Helyeslés a bal- és szélső balon.)* hogy az ügy megfontolásával, az egész helyzet megvilágítása mellett egy vagy más módon megoldassék a kérdés. *(Helyeslés bal felől.)*

Ne játszunk a szavakkal, ne bujkáljunk, hanem foglaljunk el határozott álláspontot, hogy az ország megismerje, hogy e kérdésben miként vélekedik a törvényhozás. Azért én, különösen tekintettel a másodfokú bíróságra, hozzájárúlva Polónyi t. képviselőtársam módosítványának elvi álláspontjához: bátor vagyok kérni a t. házat, hogy azt consideratio végett méltóztassék az igazságügyi bizottsághoz utasítani. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.)*

Madarász József jegyző: B. Kaas Ivor!

B. Kaas Ivor: T. ház! A magyar nyelvért való rajongásomnak természetes következménye, hogy Polónyi Géza t. képviselőtársamnak indítványához hozzájárúlok; és midőn ezt teszem, hivatkozom az eddigi gyakorlatra és a magyar állam fejlődésére. *(Halljuk! Halljuk!)*

1868-ban meghoztuk a nemzetiségi törvényt, a melyben kimondtuk a magyar államnyelvnek kötelező voltát. Vajjon ezen helyes alapvetéssel rögtön behozatott e a magyar nyelv az administratio mindazon ágaiba, a melyhez tartozik? Az igazságügyminister úr tudja, hogy mily nagy munka volt a törvénykezést, az administratiot megmagyarosítani; a pénzügyminister úr tudja, hogy a pénzügyi administratio még ma sincs teljesen megmagyarosítva; a kereskedelmi minister úr tudja, hogy még az államvasútaknál is mily successive ment ez; a közoktatásügyi minister úr tudja, hogy a nyelvre vonatkozó rendeletek és törvények az iskolákban még ma sincsenek végrehajtva. De vajjon ebből az következik-e, hogy ezen elv ne mondassék ki, hogy az törvénybe ne iktattassék? Vagy ha a törvénybe iktattatott: az következik-e, hogy nem számolva minden gyakorlati nehézséggel, az rögtön keresztül is vitessék? A kormány utasíttatik a kivitelre; a kivitel módja függ a kormány politikájától, annak, igenis, számolni kell a körülményekkel. De megtagadni a magyar állam magyar nyelvét, annak kötelező voltát: *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások jobb felől: Ki tagadja meg?)* ezt a megtagadást nem értem még annál a Szilágyi Dezsőnél sem, a ki tegnap kifejtette előttünk, hogy mennyi mindenféle tekintettel kell lennünk Ausztriára. Hiszen evvel a kérdéssel találkoztunk a hadseregnél; de vajjon nyelvünknek ilyen hátratolása nem képezett-e ott is mindig nagy nemzeti sérelmet? *(Élénk helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.)* És ezt most magunk tűrjük el, hallgassuk el, szégyeljük saját nyelvünket a törvénybe iktatni, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon. Mozgás jobb felől.)* azért, mert szívességet akarunk tenni Ausztriának? *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Engedjék meg ezen ellenzéknek, ezen nemzeti pártnak, hogy ez ellen óvó szavát felemelje *(Helyeslés bal felől Egy hang jobb felől: Nemzeti párt? Halljuk! Halljuk!)*

És most egy másik dologra térek át, a mely ezen szakaszszal kapcsolatos, a nélkül, hogy indítványt tennék. *(Halljuk! Halljuk!)* Önök közt, uraim, a ministerelnök úrtól kezdve számosan vannak magyar nemesek. Ezen magyar nemes urak mindegyikébe beleneveltetett a családi büszkeség, a traditio és mindegyik bizonyos előszeretettel viseltetik a saját családi címere iránt. Miért? Nem mintha bármi néven nevezendő philosophicus becsértéke volna annak, hogy egy darab papírra ilyen, vagy amolyan figurák, vagy szörnyek rajzoltatnak; sem nem azért, mintha annak a pecsétnek a levélborítékon, vagy bárhol valami különös jogi jelentősége volna, a mi annak tartalmát, a mi az alatt a pecsét alatt van, megerősíti, vagy meggyengíti; hanem azért, mert az a címer, az a pecsét a családi jogfolytonosságnak, összetartozandóságnak, a vérszerinti rokonságnak symboluma.

De hogyha mindemellett önök ezekre a korszellem által meghaladott családi jelvényekre annyit adnak: kérdem, nem adhatnak-e önök, nem adhatunk-e mindnyájan sokkal többet arra a nemzeti címerre, mely egész magyar hazánknak összefoglalása és jelképe? *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hogyan cserélhetik önök fel,

Digitized by Google

a kik a saját czímerüket talán semmi áron oda nem adnák egy más czímerért, hogyan cserélhetik önök fel ezt a magyar czímert a magyar actákon egy más állam czímerével? Nem érzik-e önök azt, hogy ezzel megtagadják a magyar nemzet összetartozandóságának azt a symbolumát, melyet a magyar királyi czímerben bírunk és elfogadták symbolumúl azt a másik czímert, a mely sohasem volt Magyarországnak czímere. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hogy az a czímer a consulatusok magyar bírói ítéletein minő lesz, azt megmutatta Beőthy Ákos t. képviselőtársam. Most e szakasznál van annak helye, hogy a használandó czímer és pecsét iránt a t. kormány nyilatkozzék. Nem kivánom, hogy az törvénybe iktattassék, úgy sem tennék meg; hanem beérem a t. minister úrnak azzal az igéretével, hogy ki lesz mondva, hogy oly perekben, a melyek a magyar bírói hatalom illetékessége alá tartoznak, a hozott ítéleteken a magyar czímer használtassék a consulatusoknál. A többi perekben nem bánom, használtassék bármely czímer.

Ez iránt vagyok bátor kérdést intézni a t. igazságügyminister úrhoz.

Széll Akos jegyző: Horváth Gyula! *(Halljuk! Halljuk!)*

Horváth Gyula: T. ház! *(Halljuk! (Halljuk!)* Teljesen igazat adok Polónyi képviselő úr azon kijelentésének, mely szerint nagyon szomorú volna, ha a nemzeti érzés, a magyar állami nyelv iránti ragaszkodás tekintetében különbség volna a képviselőház egyes oldalain; és a t. minister úrnak kijelentése leginkább meggyőzhette a t. ellenzéket arról, hogy az a különbség, melyet mindenben keresnek, egyáltalában nem létezik. Ugyanazért csodálkozom is azon, hogy midőn semmi veszedelem nincsen, mégis miért ajánlkoznak mindig a magyar nyelvnek, melyet egy oldalról sem támadtak meg, oly rettenthetetlen bajnokaiúl? *(Úgy van! jobb felől. Felkiáltások a szélső baloldalon: Mert mellőzve van!)* Vegyük a dolgot a maga komolyságában s egészen higgadtan, úgy a hogy van. Hiszen a t. minister úr világosan, határozottan, tisztán kimondotta, hogy a hol a magyar államnyelv érvényesülése ellen akadály nincs, ott mindenütt érvénybe fog lépni annak teljes hatálya. Hogyha ebben a kérdésben egy ünnepélyes kijelentés történik . . . *(Zaj és mozgás a szélső baloldalon.)*

Méltóztassanak megengedni, hogy én is egész objective elmondjam érveimet, a mire azután a t. képviselő uraknak módjukban lesz az általam felhozott érveket, ha azok nem helyesek, megczáfolni.

A t. minister úr kijelentette s azt a t. képviselő urak maguk is elismerték, hogy ez a kérdés az ügyviteli szabályok körébe tartozik; oda, hol az ügyvitelre vonatkozólag kellenek még nyelvi intézkedések is, a melyek a mi monarchiánk szervezeténél fogva szükségesek. Másutt, a hol nem dualisticus alapon álló államról van szó, a nyelvre vonatkozó intézkedések a törvénybe be sem vétetnek. Itt van tehát az ügyviteli rendtartásra vonatkozó kérdés. Erre vonatkozólag kijelenti a minister úr, hogy ezen ügyviteli rendszabályokat ki fogja adni, be fogja mutatni a háznak; másfelől pedig kijelenti azt, hogy ott, a hol a jelen körülmények közt a magyar nyelvnek azonnal való életbeléptetésére nézve akadály nincs, rögtön életbe fogja azt léptetni és oly intézkedések fognak foganatba vétetni, a melyek mellett az bizonyos idő múlva mindenütt életbe léptethető lesz. Már most, a ki gyakorlati eredményt akar elérni és a ki nemcsak pompás öltözékül akarja használni a hazafiság és a magyar nyelv kérdését, hanem gyakorlatilag is be akarja vinni az életbe és érvényt akar szerezni annak ott, a hol érvényesítése a magyar állam szempontjából szükséges: vajjon mi oka van rá annak és mi szolgálatot tesz akár a magyar állam nyelvének, akár nemzetünknek, hogy e kérdést, a melynél senkinek sem jut eszébe a magyar állam nyelvét megtámadni, itt minduntalan felvesse; *(Ellenmondás és mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* és azt úgy túlhatványozza, hogy olyan követelésnek tűnik fel a magyar nyelv kérdése, mintha volna e házban bárki is, a ki annak érvényességét meg akarná tagadni?

Thaly Kálmán: Vannak e házban is. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Horváth Gyula: Egy sincs. Önök olyan várat védenek, a melyet senki sem ostromol. *(Élénk mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* Önök t. uraim, azt a támadást, a melyet akár e párt, akár a ministerek ellen indítanak, meg akarják aranyozni a nemzeti eszmék és a nemzeti szellem aranyával és így olyan kérdésekben akarnak diadalokat aratni, a melyekben önökkel megütközni senki sem akar. *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

Mindezeknél fogva, t. ház, én nem látom be annak szükségességét, hogy e kérdés, a mely itt a ház ülésében tisztába hozható, a bizottsághoz visszautasíttassék, elhalasztassék és a bizottság a fölött újra tanácskozzék. A bizottság tanácskozása legfölebb csak oda irányúlhat, hogy vajjon lehet-e a törvényt rögtönösen életbeléptetni; midőn mindenki, a ki e javaslatot megtámadta, beismerte, hogy így azt rögtön életbeléptetni nem lehet. A minister úr a kérdés másik részére a kötelezettséget magára vállalta, minélfogva azt hiszem, hogy mindenki, a ki az államnyelv érvényesítését kívánja keresztülvinni, teljes jóhiszeműség-

Digitized by Google

gel fogadhatja el a törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Madarász József jegyző: Komjáthy Béla!

Komjáthy Béla: T. ház! Azt hiszem, egyáltalában nem volt jogosúlt előttem szólott képviselő úrnak azt állítani, hogy itt a magyar nyelv érvényesítése szempontjából valaki ezen oldalról a minister ellen támadást akart volna intézni, mert a kik e kérdésben felszólaltak, inkább a kérelem hangján adták elő, hogy e jogos és el nem engedhető kivánság teljesíttessék. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De azt mondja a képviselő úr, hogy fölöslegesnek látja a törvénybe való iktatást, mert a minister úr nyilatkozatott tett, melynek alapán az mindenesetre érvényesülni fog. Távol vagyok tőle, hogy a minister úr irányában kételyeket akarjak támasztani. Hiszem, hogy a minister úr igéretét be akarja váltani, de a minister úr ma minister s lehet, hogy holnap már nem az. Egy leendő minister kötelezheti magát egy törvényjavaslat keresztülvitelére, hanem az elődjének nyilatkozatában foglalt igéretet nem köteles beváltani. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De nézzük az érem másik oldalát. Ha igaz az, hogy mi e kérdésre nézve megnyughatunk abban, hogy a minister úr igérete őszinte s ezt meg is akarja tartani: magyarázza meg nekem t. barátom, Horváth Gyula, hogy miért nem veszszük ezt fel a törvénybe, hiszen annak akadálya egyáltalában nincsen, mert a törvénybe azt veszszük fel, a mit a minister úr is akar és a mit utódja is köteles végrehajtani. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* A mi pedig t. barátom azon megjegyzését illeti, hogy oly várat oltalmazunk, a melyet nem ostromolnak: megjegyzem, hogy nagyon csalódik, mert nem mától kezdve, hanem már 400 év óta ostromolják azt *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* s mi mindig védtük s védeni is fogjuk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Kérem a t. házat, hogy Polónyi Géza képviselő úr módosítványát elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Madarász József jegyző: Beőthy Ákos!

Beőthy Ákos: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azok után, a mik ez oldalról már elmondattak, igen rövidre foghatom megjegyzéseimet, a melyekkel úgy Polónyi Géza t. barátom, valamint Horánszky Nándor képviselő úr indítványát támogatni szándékozom. *(Halljuk! Halljuk!)*

E kérdésben szorosan e törvényjavaslatnak álláspontjára kívánok helyezkedni. Úgy tudom, hogy egész parlamentalis eljárásunk azon alapszik, hogy ha egy törvényjavaslatot a ház többsége általánosságban elfogad, ezzel elfogadja azt az elvet, a mely az illető javaslatban kifejezésre jut. Az előttünk fekvő javaslat kiindúlási pontját azon körülmény képezi, hogy a konstantinápolyi főtörvényszék nem közös, hanem vegyes bíróság, a mi egyszerűen azt jelenti, hogy az ország e bíróság tekintetében, minden körülmények között sokkal több joggal bír, mint a többi közös intézményekre nézve. Ennek elkerülhetetlen következménye az, hogy úgy a nyelv, mint a czímer szempontjából a magyar államiság követelményeinek sokkal határozottabban kell kidomborodnia, mint a többi közös intézményeknél; minek megvalósítását az képezi, hogy úgy a czímerre, mint a nyelvre vonatkozólag egészen határozott és világos rendelkezések vétessenek a törvényjavaslatba fel, *(Élénk helyeslés bal- és szélsőbal felől.)* melyek úgy a magyar czímernek, mint a magyar nyelvnek használatát biztosítsák. *(Helyeslés bal felől.)*

Mindazok az érvek, a melyeket a t. igazságügyminister úr és Horváth Gyula t. barátom felhoztak, egyesegyedűl és tisztán az elsőfokú consularis bíráskodásra állanak. Megengedem, hogy ezeknél a magyar nyelvnek nem-tudása akadályt képez; ámde lényegesen más a helyzet a felső törvényszéknél, a mely egészen más alapon lesz berendezve. Itt a bírák fele magyarokból áll s azért a szervezeti és ügyviteli szabályokban lehet akként intézkedni, hogy a magyar nyelv és a magyar czímer a magyar államiság követelményeinek megfelelőleg használtassék. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Ezt, t. ház, egyesegyedűl csak úgy lehet elérni, hogyha ezen indítvány a bizottsághoz visszaútasíttatik, hogy az a kellő szövegezést megállapítsa és a szükséges dispositiot felvegye. Ezért elfogadom és pártolom t. barátom, Polónyi Géza módosítványát. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve, hogyha tehát szólani senki sem kíván, a vitát bezárom. Az előadó úr kíván szólani.

Bokros Elek előadó: T. képviselőház! Az összes felszólalók teljesen egyetértenek abban, hogy a magyar állam nyelvének érvényesülnie kell azon bírói eljárásokban, melyek a consularis bíróságok hatáskörébe esnek. Sőt én tovább megyek, t. ház. Nem hiszem, hogy nézeteltérés lenne a házban arra nézve, hogy nemcsak a magyar nyelvnek, de igazságszolgáltatási tekintetben az autonom horvát nyelvnek is a lehetőség határai közt és a gyakorlatiasságnak megfelelőleg érvényesülnie kell; ebben a tekintetben a védelem és kezdeményezés érdeme aligha illetheti az ellenzék tagjait, hisz a t. igazságügyminister úr már legelső felszólalásában határozottan kijelentette, hogy a szervezési szabályok megalkotásánál ezen követelményeknek elég fog tétetni. *(Helyeslés jobb felől.)*

A kérdés egyszerűen az: lehet-e most sza-

Digitized by Google

bályozni és rendezni a törvényben imperative a kérdést, igen, vagy nem? Maguk a t. felszólalt ellenzéki képviselő urak, kik a törvényben való megoldást kívánják, egyhangúan elismerik azt, hogy a létező viszonyoknak, a keleten uralkodó nyelvi állapotoknak alapos ismerete nélkül ezt a kérdést ma rendezni és végleg megállapítani nem lehet. *(Helyeslés jobb felől.)*

Épen ezért lehetetlen kitérnünk az elől, hogy e kérdést a szervezeti szabályokba, tehát a maga helyére utaljuk. Ebből még nem következik az, hogy a háznak ellenőrzési és határozati joga a legtávolabbról is befolyásolva, vagy ez tőle elvonva lenne. Méltóztassék csak e törvényjavaslat 18. §-át figyelembe venni, a mely határozottan rendeli, hogy ezen törvény alapján a kormány részéről kiadandó minden rendelet a képviselőháznak bemutatandó. E szerint akkorra van fenhagyva a ház összes pártárnyalatainak bírálati joga. Akkor tessék a kormánynyal szemben követeléseiket, a mennyiben azoknak elég nem tétetik, érvényesíteni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Így tehát a ház határozata alól ezen egész kérdés nincs kivonva. A ház jelenleg nincs azon helyzetben, hogy a kérdést törvényhozásilag véglegesen rendezze: és ezért tisztelettel kérem, méltóztassék Polónyi Géza t. képviselő úr indítványát mellőzni. *(Helyeslés jobb felől.)*

B. Kaas Ivor: A czímerre nézve tett kérdésemre a t. minister úr nem felelt: kérem tehát válaszát. *(Mozgás a jobboldalon. Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Igen egyszerűen felelhetek a t. képviselő úrnak. A mennyiben nem a bíráskodásnál alkalmazandó czímer az, a mi a képviselő úr felszólalása szerint megoldandó, hanem a monarchia közös közegei által végzendő mindennemű functionál alkalmazandó czímer: azért megvallom, hogy nem tartom a consularis bíráskodás integralis részének a czímerkérdésnek megoldását.

B. Kaas Ivor: Ez nem közösügy. *(Zaj jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Hiszen figyelmeztettem a képviselő urat, hogy habár a consul ezer meg ezer teendőt végez is, a mely nem közösügy, ezért mégis közös közeg. *(Nagy derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Ennélfogva, t. ház, a közös közegek által használandó czímernek kérdése, mely kétségkivül nincs még elintézve, nem ezen szakasz ötletéből oldandó meg, hanem tekintettel minden fajára a közös közegeknek. Én tehát a kérdést a consuli bíráskodással összekötni nem akarom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Thaly Kálmán: A napirendhez kivánok szólni és felszólalásomat a t. elnök úr és a t. ház figyelmébe ajánlom. E szakasznál két tárgya van a vitának: az egyik a nyelv és a másik a czímer kérdése. A czímer kérdésében mi, a kik utóbb felszólaltunk, azért nem nyilatkoztunk, mert vártuk, hogy előbb a minister nyilatkozzék. Alázatos kérésem tehát az, hogy adassék meg nekünk a jog, hogy hozzászólhassunk a czímer-kérdéshez is. *(Mozgás jobbról.)*

Elnök: Én csak arra nézve tehetek fel külön kérdést, a mire nézve írásban beadott indítvány van előttem. Ha majd a czímerre nézve is indítvány tétetik, azt a kérdést is fel fogom tenni. *(Helyeslés. Felkiáltások: Majd a 9. §-nál!)*

A tanácskozást befejezettnek nyilvánítom; következik a szavazás.

Maga a szakasz szövege nem támadtatván meg: kijelentem, hogy az elfogadtatik.

Polónyi Géza t. képviselő úr egy új, második bekezdést hozott javaslatba, melyet Horánszky Nándor képviselő úr tárgyalás és jelentéstétel végett az igazságügyi bizottsághoz kiván utasíttatni. Első sorban tehát azt kell feltennem kérdésül: elfogadja-e a ház Horánszky Nándor képviselő úr indítványát, igen, vagy nem?

Erre nézve 20 képviselőnél több névszerinti szavazást kiván s így a szavazás a névsor felolvasásával fog megtörténni. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Kell-e magyar nyelv vagy nem?)*

A kérdés tehát az lesz: elfogadja-e a ház Horánszky Nándor képviselő úr azon indítványát, hogy Polónyi Géza módosítványa a bizottsághoz utasíttassék tárgyalás és jelentéstétel végett, igen vagy nem? Kihúzom a betűt. *(Megtörténik.)* A szavazás ennélfogva az »F« betűvel kezdődik.

Az ülést 5 perczre felfüggesztem. *(Zajos felkiáltások a szélsőbalon: Éljen a magyar nyelv! Zaj jobb felől.)*

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, az ülést folytatjuk.

A szavazás megkezdése előtt a kérdés még egyszer fel fog olvastatni.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a kérdést).*

Elnök: A névsort gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja olvasni. A távollevőket jegyzi Dárdai Sándor, az »igen«-nel szavazókat Madarász József, a »nem«-mel szavazókat Széll Akos, jegyző úr jegyzi. Következik a névsor felolvasása.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort).*

Igennel szavaztak: *Farkas Balázs, Farkas Imre, Goda Béla, Gulácsy Gyula, Gullner Gyula, Győrffy Gyula, Győri Elek, Helfy Ignácz, Hentaller Lajos, Herman Ottó, Hock János, Hodossy*

Digitized by Google

Imre, Hoitsy Pál, Hollaki Imre, Holló Lajos, Horánszky Nándor, Horváth Lajos, Irányi Dániel, Csaák Dezső, Iványi Béla, Ivánka László, Jakabffy István, Jeszenszky Ferencz, b. Kaas Ivor, gr. Károlyi István, gr. Károlyi Sándor, Király Ferencz, Királyi Pál, Komjáthy Béla, Kovács Albert, Kudlovich Imre, Kun Miklós, Linder György, Lits Gyula, Luby Géza, Lukáts Gyula, Madarász Imre, Madarász József, Majthényi Ádám, Meltzl Oszkár, Mihályi Péter, Mudrony Soma, Nagy István, Olay Lajos, Papp Elek, Papszász Károly, Pázmándy Dénes, Perczel Miklós, Petrich Ferencz, Polónyi Géza, Potoczky Dezső, b. Prónay Dezső, Simonfay János, Szabó László, Szádovszky József, Szederkényi Nándor, Thaly Kálmán, Tholnay Gábor, Tomcsányi László, Tóth Antal, Tóth Ernő, Tulok Benő, Ugron Gábor, Veszter Imre, Vécsey Endre, Wittmann János, Zay Adolf, Zoltán János, Almásy Sándor, b. Andreánszky Gábor, gr. Apponyi Albert, Ábrányi Kornél, Balogh Géza, Benedek Elek, Beniczky Árpád, Bethy Ákos, Bernát Béla, Bernát Dezső, Boér Béla, Bolgár Ferencz, Bornemisza István, Bujanovich Sándor, Csajkos Gyula, Csanády Sándor, Csatár Zsigmond. Csávolszky Lajos, Czirer Ákos, Detrich Péter, Dobay Antal.

Nemmel szavaztak: *Fabiny Teofil, Fachh Károly, Falk Miksa, Fáy László, Fejér Miklós, b. Fejérváry Géza, Fenyvessy Ferencz, Firczák Gyula, Fluger Károly, Földváry Miklós, Gajári Ödön, Gergelyi Tivadar, Gromon Dezső, Gull József, Hagara Viktor, Halassy Gyula, Hannibal József, Harkányi Frigyes, Hámos László, Hertelendy Béla, Horváth Gyula, gr. Horváth-Tholdy Lajos, gr. Hadik Sándor, Janicsáry Sándor, Jellinek Arthur, Josipovich Géza, Josipovich István, Juszth György, Kaiser János, Kajuch József, Kammerer Ernő, Kästner Henrik, Kégl György, Konstantiny György, Krajtsik Ferencz, Krausz Lajos, Kubinyi Árpád, Kubinyi György, Kolarics Miksa, Kresztics György, Latinovics Ernő, László Mihály, Lévay Antal, Lőrinczy György, Lukács Béla, Markovits Kálmán, Matlekovics Sándor, Mohay Sándor, Molnár Antal, Mikulcsics Imre, gr. Nákó Kálmán, Neiszidler Károly, Neppel Fereucz, Neumann Ármin, b. Nicolics Fedor, b. Nopcsa Elek, Novák József, b. Nyáry Béla, Ordódy Pál, Pap Samu, Papánek Lajos, Péch Antal, Pogány Károly, gr. Pongrácz Károly, Popovics Vazul, Pavelics Mátyás, Pavics Ármin, Radocza János, Rakovszky Géza, Rezey Szilvius, Rohonyi Gyula, Ronay János, Schóber Ernő, Schuster József, Schwarcz Gyula, Sombory Lajos, Sréter Alfréd, Seitz Vincze, Szakáll Ferencz, Szalay Ödön, gr. Szapáry Gyula, Szathmáry Miklós, Szeniczey Ödön, Széll Ákos, Szilágyi Dezső, Szomjas József, Sulyovszky Ignácz, Szunyogh Szabolcs, Teleszky István, Tibád Antal, Tisza István, Tisza Kálmán, Torma Miklós, Urbanovszky Ernő, Vadnay Andor, Véghső Gellért, Vietoris Miklós, Vojnics István, Wahrmann Mór, b. Wasmer Adolf, Wekerle Sándor, Wodianer Béla, gr. Zay Albert, Zboray Béla, Zeyk Dániel, Zeyk Károly, Zsámbokréthy Emil, Almásy Géza, Ámon Ede, gr. Andrássy Tivadar, br. Baich Miklós, Baranyi Ödön, Baross Gábor, Bausznern Guido, Bárczay Gyula, Beksics Gusztáv, Beőthy László, Berzeviczy Albert, Bokros Elek Bornemisza Ádám, Bossányi László, Belitska Béni, Bölönyi Ödön, Csernátony Lajos, Darányi Ignácz, Darvas Ferencz, Dániel Ernő, Dániel Gábor, Dárdai Sándor, Demkó Pál, Dégen Gusztáv, Dimitrievics Milos, Dókus Ernő, Dörr Soma, Eitner Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Éles Henrik.*

Távol voltak: *Fernbach Antal, Fest Lajos, Feszty Adolf, Filtsch József, Földváry Elemér, Franciski Henrik, Gál Jenő* (fehérvinczi), *Gaál Jenő* (pécskai), *Gencsy Albert, Gosztonyi Sándor, Görgey Béla, Grecsák Károly, Grünwald Béla, Gulácsy Dezső, Gutenau Károly, György Endre, gr. Gyürky Ábrahám, Galliuf Lajos, Gyurgyevics Vazul, Gyurkovics György, gr. Haller Jenő, Harsányi József, Haviár Dániel, Hegedüs Sándor, Hevessy Benedek, Hieronymi Károly, Horváth Ádám, Horváth Béla, Horvát Boldizsár, b. Huszár Károly, Illyés Bálint, Ivánka Imre, Istóczy Győző, Ivánkovits János, Izákovits Milán, b. Jeszenszky László, Jókai Mór, Jónás Ödön, Justh Gyula, Josipovich Imre, Kapisztóry Ferencz, Kapotsfy Jenő, gr. Károlyi Gábor, gr. Károlyi László, b. Kemény Endre, b. Kemény Géza, b. Kemény János, Kemény Pál, Kende Mihály, Kiss Albert, Kiss Pál, Koczkár Zsigmond, Komlóssy Ferencz, Konkoly-Thege József, Konkoly-Thege Sándor, Kopácsy Árpád, Kossa Dezső, Körösi Sándor, Kálitz Béla, Kudlik János, Kürthy Sándor, Kritovácz Vazul, Krsnjavi Izidor, Latinovics Gábor, Latkóczy Imre, Láng Lajos, Lázár Árpád, gr. Lázár Jenő, Lehóczky Egyed, Lesskó István, Luppa Péter, Loncsarics Márk, Madarász Jenő, Majthényi István, Matkovich Tivadar, Matuska Péter, Melczer Géza, Meltzl Oszkár, Miklós Gyula, Mikó Árpád, Miksa Elek, Mikszáth Kálmán, Mocsáry Lajos, Molnár József, Münnich Aurél, Mandics Péter, Markovits András, Maseg Lipót, Matunci Márton, Milekics Czirill, Morphy Panajot, Nagy Ferencz, gr. Nemes János, Neményi Ambrus, Orságh Sándor, Ónody Géza, Perczel Dezső, b. Perényi Péter, Perlaky Elek, Piukovich József, b. Podmaniczky Frigyes, Probstner Arthur, Pulszky Ágost, Pulszky Károly, Paukovics Vazul, Pintarics Mór, Popovics István, Rakovszky István, Rácz Athanász, Reviczky Károly, Rohonczy Gedeon, Roszival István, Rukavina József, b. Salmen Jenő, Schwicker Henrik, b. Sennyey István, Sigmond Dezső, Simó Lajos, Sipeky Sándor, Smialovszky*

Digitized by Google

Valér, Sóvágó Gábor, Spóner Andor, Sprinczer János, Svastics Gyula, Sevics János, Sliepcsevics Péter, Spevecz István, Stekovics János, Spevecz Ferencz, Sorak Péter, Szabó Imre, Szalavszky Gyula, Szalay Imre, Szalay Károly, Szajbély Gyula, Szecsődy Kálmán, Szegedy Béla, Szende Béla, Szendrey Gerzson, Szentiványi Árpád, Szentiványi Kálmán, b. Szentkereszty Béla, Szentkirályi Albert, Szentkirályi Árpád, Szerb György, Szeredny Aladár, gr. Széchenyi Aladár, gr. Széchenyi Tivadar, Széll Kálmán, Szilágyi István, Szirmay Pál, Szivák Imre, Sztojácskovics Sándor, Tarnóczy Gusztáv, id. gr. Teleki Domokos, ifj. gr. Teleki Domokos, gr. Teleki Géza, gr. Teleki József, hg. Thurn-Taxis Egon, gr. Tisza Lajos, Tisza László, Tolnay Lajos, Törs Kálmán, Thanhoffer Milán, Udvary Ferencz, Ugron Ákos, Ullmann Sándor, Unger Alajos, Uray Imre, Urányi Imre, Udranszky Péter, Vadnay Károly, Varasdy Károly, Vargics Imre, b. Vay Elemér, Vállyi Árpád, Várady Gábor, Veres József, Vukotinovich Lajos, gr. Wenckheim Frigyes, gr. Zichy Jenő, Ziskay Antal, Zsámbokréthy József, b. Ambrózy Béla, Andaházy László, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Manó, Antunovich József, Arany László, Asbóth János, Ábrányi Emil, Bartha Miklós, Bárczay Ödön, Beles János, Beniczky Miksa, Benkő Sándor, Beőthy Algernon, Berger Ignácz, gr. Bethlen András, gr. Bethlen Ödön, Boda Vilmos, Boér Antal, Bohus László, Boncza Miklós, b. Bornemisza Károly, Boros Bálint, Boros Béni, Búsbach Péter, Barlovics István, Biniczki Antal, Cherin Ferencz, gr. Csáky Kálmán, Csávosy Béla, Czernkovich Miklós, Dániel Márton, Dániel Pál, gr. Dessewffy Aurél, Domahidy István, Dedovics György, Emich Gusztáv, Eötvös Károly, Ertsey Géza, Egersdorfer Sándor, gr. Eltz Jakab.

Elnök: T. ház! A szavazás megtörténvén: 425 igazolt képviselő közül,—elnök nem szavazott — »igen«-nel szavazott 90, »nem«-mel 137; távol volt 224; e szerint a ház 47 szavazattöbbséggel elvetette Horánszky Nándor képviselő úr indítványát.

Következik a Polónyi Géza képviselő úr által beadott módosítvány feletti szavazás. Méltóztatik-e kivánni, hogy ezen módosítvány felolvastassék? *(Felkiáltások: Felolvasottnak vesszük!)*

Ha a t. ház a módosítványt felolvasottnak tekinti, kérdem: méltóztatik-e Polónyi Géza képviselő úr módosítványát, a melyet ő a 7-ik §-ba beilleszteni kiván, elfogadni; igen, vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Ellenpróbát kérünk!)*

Kérem tehát azon képviselő urakat is, a kik azt el nem fogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége nem fogadta el a módosítványt.

Következik a 8. §.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a 8. §-t).*

Bokros Elek előadó: T. képviselőház! A jelen szakasz nyomtatásában egy hiány van, tudniillik a 8. §. 3-ik bekezdésének utolsó sorában zárjel között egy idézet foglaltatik, a melyből nyomdahiba folytán kimaradt az 5. szám. Bátor vagyok tehát indítványozni, hogy a zárjel közé az említett helyen az »5.« szám betétessék.

Ezenkivül van még egy érdemleges indítványom is. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mint a t. ház az igazságügyi bizottság szövegezésében átalakított 8. §-ból látni méltóztatik, a Konstantinápolyban felállítandó consuli főtörvényszékeknek bíráira és elnökére nézve lényegében határozottan a hazai fegyelmi szabályok és a hazai fegyelmi hatóságok tartatnak fenn.

A törvényszéki beosztástól való felmentés tekintetében beszúrt intézkedés a hazai bíróságok fegyelmi szabályzatában hiányzott, ennélfogva ezt azon formulában, mint a szakasz harmadik bekezdése tartalmazza, pótolni kell. Ugyanis ezen hivatalnokok, a kik a törvényjavaslatban felemlíttetnek, hazai fegyelmi bíróságaik hatósága alatt, hazai fegyelmi törvényeik hatálya alatt maradnak: kellett tehát, hogy mód nyujtassék, hogy azok indokolt szükség esetén a consuli főtörvényszéktől visszahivattassanak. Ezen feladatnak teljesen megfelel ezen 8. §. harmadik bekezdése és épen ezért a második bekezdés bővebb megfontolás mellett fölöslegesnek tünik fel.

Minthogy tehát sem az igazságügyi bizottságnak, sem a kormánynak nem szándéka a főtörvényszékek bíráira és elnökeire nézve külön és eltérő fegyelmi anyagi és alaki intézkedéseket teremteni, ennélfogva bátor vagyok a törvényjavaslat 8. szakasza második bekezdésének teljes törlését indítványozni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Fel fog olvastatni a módosítvány.

Széll Ákos jegyző *(olvassa):* A 8. §. második bekezdése kihagyandó.

Madarász József jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. ház! Egy felvilágositást kérek a t. minister úrtól. A Konstantinápolyban megalakítandó főtörvényszék elnökétül, felváltva magyar és osztrák honosok neveztetnek ki. Ez világos. De vajjon, ha az elnök fegyelmi úton mozdittatott el, ezen elnök helyébe ugyanazon állam honosa fog-e következni, melyhez az elmozdított elnök tartozott, vagy pedig a másik állam honosa következik-e? Minthogy

Digitized by Google

itt a közös külügyministernek igen tágas hatáskör biztosíttatik: okvetetlenül szükséges, hogy a minister úr e részben felvilágosítsa a házat. Halál esetén, vagy ha bármi más okból változás áll be, tiszta a helyzet. Csak arra nézve, a mit bátor voltam kérdezni, nem találtam felvilágosítást sem az indokolásban, sem magában a javaslatban.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Azt hiszem, e kérdés a törvényjavaslat alapján el van döntve. Valahányszor megürül az elnöki állás; tehát akár felmentés, akár halálozás, akár leköszönés által ürül meg: új betöltésnek van helye és akkor — mint meg van határozva — a váltakozás szabálya életbe lép. *(Helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Az előadó úr két módosítást terjesztett be. Az egyik, hogy a szakasz második bekezdése töröltessék; a másik, hogy a sajtóhibából kimaradt 5-ös szám a 3-ik bekezdésbe beteétessék.

Kérdem: fentartja-e a t. ház a 2-ik bekezdést, szemben az előadó úr indítványával? *(Nem!)* Azt hiszem, az fenn nem tartatik és így az előadó úr módosítványa elfogadtatik.

A 3-ik bekezdésre nézve, azt hiszem, elfogadja a t. ház, hogy a sajtóhibából kimaradt 5-ös szám az utolsó sorba beiktattassék. *(Helyeslés.)*

A 4-ik bekezdés meg nem támadtatván, elfogadtatik.

Következik a 9. §.

Széll Ákos jegyző: *(olvassa a 9-ik §-t.)* Bokros Elek!

Bokros Elek előadó: T. ház! Az egész törvényjavaslat szerkezete és az általános vitánál kifejezésre jutott helyes értelmezés szerint ezen consuli főtörvényszék és consuli bíráskodás nemzetközi szerződéssel megállapított vegyes bíráskodás természetével bír. Ennek kifejezést igyekezett adni a javaslat kilenczedik szakasza azáltal, hogy ő Felségének azon rövid czímét tartalmazza, mely kifejezésre juttatja, hogy ő Felsége, mint ausztriai császár és mint magyar király nevében történik az ítélethozatal. Az ötödik szakaszban a t. ház ezen intentionak megfelelőnek tartotta azt, hogy a császár és király elnevezés helyett tétessék bele »Ausztria császára és Magyarország apostoli királya«.

Nem lehet tagadni, hogy ez ugyanazon fogalomnak szabatosabb és helyesebb kifejezése: és ennélfogva bátor vagyok a t. háznak ajánlani, hogy az ötödik szakaszszal való összhang helyreállítása végett méltóztassék itt is ugyanazon elnevezést elfogadni. *(Felkiáltások bal felől: Be van adva a módosítvány!)*

Elnök: Ez ugyanaz a módosítvány, melyet függőben tartottunk.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Ezen módosítást itt a kilenczedik szakasznál ugyanazon okokból, mint az 5-ik szakasznál, szintén elfogadom.

Madarász József jegyző: Ugron Gábor!

Ugron Gábor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Midőn a kilenczedik szakasz megállapítja azt, hogy magyar honpolgár felett a császár nevében is mondhatnak ítéletet, akkor az egész magyar közjog a maga belső természetében érintve van. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az a nemzet, mely már több mint 350 esztendeje, hogy saját fennállását az osztrák törekvésekkel és beolvasztási hatalmi tényekkel szemben mindig a jog erős alapjára fektette és a jog alapjáról az alkotmány eszközeivel igyekezett megvédelmezni; e nemzet közjogának megrontása iránt kell, hogy érzékeny legyen és minden zavar iránt, mely a közjogi fogalmakban előidéztetik és a nemzet jogát, a nemzet állami állását támadja meg és rontja meg. *(Helyeslés a szélső balon.)*

Magyarországnak és Ausztriának egy közös személyben van ugyan uralkodója; de a magyar fejedelmi jog teljesen más, mint az osztrák fejedelmi jog. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Más az eredete, más annak a feltétele és mások azon szabályok, melyek szerint azokat gyakorolni kell. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Az osztrák császár absolut uralkodó volt, a magyar király alkotmányos fejedelem vala mindig; és bár a választás eltöröltetett, de a választásnak feltételei állandóan fentartattak és a magyar király hitlevelet kellett hogy adjon, esküt kellett hogy tegyen, mely a szerződési jelleget a nemzet és az uralkodó közt minden egyes trónfoglalási eset alkalmával meg kellett hogy erősítse. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ausztriában pedig absolut uralkodó volt, feltétlenül rendelkezett, az eredetnek ezen szerződési formája, a nemzetnek szabadsága az uralkodó absolut hatalmával szemben semmi védelemre sem talált jogkönyveiben, miként talált a magyar a Corpus Jurisban.

T. ház! Csak két souverain van itt. A magyar király és az osztrák császár. Egy harmadik souverain, a melyik e kettő fölött állana, a melyik egy harmadik és magasabb souverainitást fejezne ki, nem létezik; *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* mert ha az léteznék, akkor Magyarország Ausztriával nem közösségi viszonyban volna, hanem az egység erős kapcsolatával volna összekötve. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

S midőn egy magyar alattvaló felett az ítélet nem az ő souverainje, a magyar király nevében mondatik, hanem az osztrák császár nevében is: akkor egy ily harmadik hatalom, egy harmadik souverainitás alkotása kisértetik meg. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

A magyar király, mint ilyen, a legfőbb bíró és a bírói jognak gyakorlása a magyar honosok felett nem származhatik semmi másból, mint egyszerűen a magyar király legfőbb bírói jogából. Mert bármit beszél is a t. minister úr, az eset akként áll, hogy a consuloknak vannak typicus functioi, a milyenek a diplomatiai képviselet, kereskedelmi képviselet, a tengerészeti hatóság; de a bírói functio csak specificus megbízatás, mert azt nem az összes consulok gyakorolják, hanem csak a külföld bizonyos területein levők; és a midőn a magyar honosok felett a bírói jogot gyakorolják, azt egyedül a magyar király souverain jogánál fogva tehetik. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

A souverain bíráskodásnak, a legfőbb bírói jognak folytatása ez, a mely ott a keleten érvényesül; és ezen folytatás nem gyakorolható másnak a nevében, mint annak nevében, a kitől ezen jog eredett: tudniillik a magyar király nevében. *(Élénk helyeslés a bal és szélsőbalon.)*

Hiszen az 1778-iki franczia edictum első czikkelye határozottan kimondja, hogy a franczia királynak, a franczia alattvalók feletti souverain joga megmarad bárhol járjanak és keljenek is azok; s ennélfogva a consuli bíráskodás alá helyezi őket, mert tudja, hogy a francziában forró hazaszeretet él és így óhajtja, hogy a hazai jog és a hazai eljárási szabályok szerint hozassék felettük ítélet; s rendeli, hogy a consuli bíráskodásnál is a hazai jog érvényesüljön.

Sőt ugyanezen edictum második czikkelye 1500 frank birsággal bünteti azon francziát, a ki egy másik francziát nem a franczia consuli bíróság előtt támad meg perrel, hanem egy más külföldi hatóság birósága elé meri őt idézni.

De hogy nemcsak a multban, vagy — mint a t. minister mondani szokta — az elavult multban, hanem még a legközelebbi időkben is ugyanezen felfogás érvényesült, arra nézve vagyok bátor hivatkozni arra, hogy midőn 1844-ben az amerikai államok Khinával a wang-hiyai szerződést megkötötték, akkor Cushing külügyminister szeptember 20-án kelt jegyzékében azt mondja: *(olvassa)* »D'après ce traité, les lois de l'Union amèricaine suivent ses citoyens, et son pavillon les protége, même dans les limites de l'empire chinois.«

Mit jelent ez? Azt, hogy a hová az amerikai polgár megy, oda vele megy az amerikai jog is; és így a magyar polgárral is vele megy a magyar jog és a magyar király souverain joga a világ legszélsőbb határáig. *(Élénk helyeslés a bal és szélsőbalon.)*

Midőn ezen tételt felállítom, akkor homlokegyenest ellenkező tételt állítottam fel azzal, melyet tegnap a t. minister úr itt hangoztatott s a melyet beszédéből kell, hogy idézzek. És kérem a t. házat, fontolják meg a minister úrnak minden szavát még egyszer, mert lesz okuk reá. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt mondja a t. minister úr: *(olvassa)* »Mert mi az az alaptévedés, t. ház, a mely keresztülvonúl az összes ellenzéki felfogásokon és a melynek, merem mondani, sehol a művelt Európában és Amerikában a consuli intézmény felfogására nézve párja nincs? Ez a felfogás az, hogy a consuli intézmény, a mennyiben nem kereskedelmi képviselet, vagy — a mint magát gr. Apponyi Albert t. képviselő úr előttem nem egészen érthető módon kifejezte, azt mondván — a mennyiben az nem internationalis képviselet, annyiban az ország belszervezetének kiegészítő része, különösen a mennyiben bírói functiot gyakorol, hogy ennélfogva, mert kiegészítő része a belszervezetnek, szerves összeköttetésbe hozandó a belföldi bírói szervezettel.«

Továbbá azt mondja a minister úr: *(olvassa)* »Elég nekem arra hivatkoznom, hogy ilyen consuli bíráskodási szervezet seholsem létezik« — tudniillik, a mely a hazai bíróság belszervezetével összefüggésben volna —» s a monarchiában sem létezett azon 180 esztendő alatt, a mióta a consuli bíráskodás gyakorlását megszerezte. A consulok soha sem tekintettek a bírói szervezet kiegészítő részeinek, sohasem állottak a bíróságokra vonatkozó szabályok alatt, hanem mindig a külügyministerium szervezetében voltak, még az úgynevezett consuli bírák is.«

Később pedig, megint evvel kapcsolatosan azt mondja a t. minister úr: *(olvassa)* »Valamint tudnivaló dolog, hogy másfélszázadon át közös consulai voltak a monarchiának, pedig Magyarország és Ausztria külön vámterületet képeztek.«

Vegyük t. ház, egyenkint ezeket a tételeket; mert én, t. ház, nem azt állítom, hogy ez tévedés, hanem azt állítom, hogy ez a valótlanságok egész láncolata. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. ház! Közös consuli hatóságok voltak 180 esztendőn keresztül, állitja a minister úr. Ez teljesen valótlan. A consulok a passaroviczi béke megkötése után a Commerz-Direction alatt a Hof-Commerz-Commission alatt állottak. Ki meri most azt állítani Magyarországban, hogy a bécsi Hof-Commerz-Commission egy közös organuma volt volna Magyarországnak és Ausztriának? *(Igaz! Úgy van! a bal és szélső baloldalon.)* Azután, midőn 1824-ben megszüntették ezt a bizottságot, akkor a consulok »den küstenländischen Gubernium und in höherer Linie der k. k. allgemeinen

Digitized by Google

Hofkammer unterstanden«, vagyis a partvidéki kormányzóság alá helyeztettek; 1849-ben pedig az osztrák kereskedelmi minister alá és 1859-ben az osztrák külügyministerium alá helyeztettek. Tehát a minister úrnak az az állítása, hogy mindig és mindenütt a külügyministerium alá voltak helyezve, hogy 180 esztendőn keresztül közös consulok lettek volna, teljesen valótlan, *(Igaz! a bal- és szélső baloldalon)* mert azok a hatóságok, melyeknek alá voltak rendelve, a melyekhez jelentéseiket megtették, soha Magyarország hatóságai nem voltak; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* tehát Magyarország jogára nézve ebből semmiféle következtetést vonni nem lehet. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nos, t. ház, ha Magyarország közjog-tudósai, kiknek az volt a hivatásuk a tanszéken és az a hivatásuk itt a parlamentben, hogy Magyarország jogát és igazait megvédjék, ily elveket hirdethetnek: akkor ne méltóztassék csodálni, hogy nekem ama képnek egy másik fele jut eszembe, a melyet arról a remetéről fel tetszett hozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nemrég az erdélyi részekben egy törvényszéki elnök nyugalmaztatott; ő tehát a másik törvényszéki elnöknek átadta irodáját, elvitette bútorait és végül azt mondá: »Itt van még Szilágyi Dezső minister úrnak az arczképe; de ezt, t. collega, nem merem hazavinni, mert a feleségem rögtön összetörné, úgy haragszik reá; *(Derültség)* legyen olyan jó, vegye meg.« »Mi az ára?« »Két forint ötven krajczár!« *(Derültség.)* »Nagyon drága, mert alatta van Fabiny.« *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt mondta a minister úr, soha 180 esztendő alatt a consulokat nem tekintették a bírói szervezet kiegészítő részének. Itt van az 1885. január 29-én kelt császári pátens és törvény, mely a consulátusokat rendezi. Mit mond ebben ő Felsége, az osztrák császár? »Ist mit der in meinem Reiche erfolgten Gerichtsorganisation in Einklang zu bringen«. Továbbá mit mond a 4. §-ban? »Die Consulargerichte in den Ländern des osmanischen Reiches sind für die ihnen zugewiesenen Angelegenheiten als ordentliche österreichische Gerichte zu betrachten *(Mozgás bal felől.)* und gehören — ez a fontos, kérem *(Halljuk! Halljuk!)* — und gehören dem Gerichtssprengel desjenigen Oberlandesgerichts an, dem sie in Absicht auf den Rechtszug in zweiter Instanz zugewiesen sind.«

Mit mond a 6. §.? Azt mondja, hogy felebbvitelnek van helye a moldvai consuloktól a lembergi felsőbb törvényszékhez; továbbá Oláhországból a szebeni felsőbb törvényszékhez; Szerbiából és Bulgáriának rustsuki és viddini consulaitól a temesvári főbb törvényszékhez; és Boszniából a zágrábi főtörvényszékhez, vagy a mint nevezi, a báni táblához; Herczegovinából pedig a záraihoz; a hatodik főbb törvényszék pediglen a trieszti kereskedelmi főtörvényszék; a kik nincsenek ez előbbiek alá beosztva, azok a trieszti kereskedelmi főtörvényszék alá vannak rendelve. A 7. §. azt mondja, hogy harmadik folyamodású bíróság pediglen a Bécsben levő legfőbb törvényszék. De menjünk tovább: mert ez alól egy ügyes rhétornak még van némi kibúvója, ezt még magyarázhatja, pedig ezt is nagyon nehezen; de mit mond tovább az 1861-i rendelet, a mely részletesen intézkedik a consulátusokról, Malfatti könyvének 138. lapja szerint?

»Die Consulargerichte in Serbien, Bulgarien und Bosnien verfahren nach der mit der Justiz-Ministerial-Verordnung vom 3. Mai 1852 eingeführten ungarischen Civilprocessordnung; und jene in der Walachei nach der mit der Justiz-Ministerial-Verordnung vom 16. September 1852 kundgemachten siebenbürgischen Civil-Prozess-Ordnung; für die übrigen Consulargerichte ist die westgalizische Gerichtsordnung vom Jahre 1796 massgebend.«

No már most, tisztelt uraim, mit mond ez? Ez azt mondja ki, hogy azok a törvényszékek azon felebbviteli törvényszéknek hatáskörébe tartoznak, a melynek kerületéhez beosztattak. Ez nem keveset jelentett a Bach-korszakban; mert ez azt jelentette, hogy fegyelmi és felügyeleti jogot gyakoroltak azok a főbb törvényszékek ő felettük; sőt midőn a polgári perrendtartásról intézkedik a rendelet, külön rendeli az Erdélyben, külön a Magyarországon és külön a nyugati Galicziában életbeléptetett perrendtartásoknak figyelemben tartását. Mit mutat ez, t. ház? Azt, hogy a consularis bíróságok az osztrák monarchiának bírói szervezetébe 1855-ben a császári pátens és törvény alapján beiktattattak, annak integrans részét képezték; s azt, hogy midőn mi azt állítjuk, hogy ezek a bíróságok a hazai bírói hatalomnak folytatásai ott a külföldön: akkor maga ez az absolut uralkodás idejében létrehozott consularis bírósági szervezet és abban foglalt intézkedések teljesen nekünk adnak igazat. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Mindezekkel szemben az a csodálatos, hogy a minister úr azt mondotta, hogy 180 esztendő óta e bíróság gyakorlását sohasem tekintették a hazai bíróság kiegészítő részének. *(Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Bocsánatot kérek, elvek felett, nézetek felett lehet vitának helye, de tények felett vitatkozni nem lehet. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És a t. minister úr, ha minket bármily gyenge képességűeknek tart, de gondolja meg, hogy mikor ilyen enuntiatiókat tesz, a melyek a valósággal homlokegyenest ellenkeznek, gondolja meg, hogy az a »Pester Lloyd«, a mely Szilágyi Dezsőt

Digitized by Google

ezelőtt két évvel mindig szidta, gondolja meg, hogy most a t. minister úr beszédeit in extenso szokta közölni és Ausztriában azt el fogják olvasni, mosolyogni fognak a magyar képviselőház felett, hogy ilyen dolgokat czáfolatlanúl hagyott. Mert itt két eset lehetséges: vagy hogy a minister úr ezekről a dolgokról tudomással nem bír; vagy — a mit nem akarok feltenni — hogy szándékosan mondott mást, mint a miről tudomása volt. *(Tetszés a bal- és szélső baloldalon. Egy hang bal felől: Ezt nem fogja közölni a »Lloyd«! Derültség bal felől.)*

Azt mondja a t. minister úr: hiszen a passaroviczi béke után a magyaroknak voltak országgyűlései, az 1764., 1790., 1848-at nem is említve és soha a consuloknak közösségét vagy ekkénti rendszerét nemzeti sérelmül nem hozták fel. Igaz, hogy ilyen formában sohasem hozták fel, de törvénykönyvünkben a törvényczikkeknek és panaszoknak egész sorát találjuk, a melyekben mindig panaszkodnak, hogy a külföldi követségekbe nem küldenek a német császári követekkel együttesen és egyenlő hatalommal felruházott magyarokat. Igy az 1618: XXXVII., 1630 : XXXVI., 1647 : LXXIV., 1649 : VII., 1555 : L., 1659 : XIV., 1723 : CIV. tcz. Tehát a passaroviczi béke után a magyar törvényhozás nemcsak azt kérte, hogy magyar követek is küldessenek, de azt is kérte, hogy midőn azok kiküldetnek, vagy onnan visszajönnek, a nádor előtt, itten való keresztülutaztukban, jelentést tegyenek, hogy az országnak eljárásukról tudomása legyen. Az 1741-ben hozott XI. törvényczikk 1-sö §-a a következőket mondja *(olvassa)*: »Egyszersmind azt is megadta kegyesen ő Felsége, hogy a magyar ügyeket mind belől, mind kivül az országon magyarok által végezteti és végeztetni fogja.« Tehát végezteti és végeztetni fogja a magyarok ügyeit magyarok által.

Mit akarunk mi most, t. ház, midőn a consuli bíráskodásról van szó? Azt, a mik az 1741: XI. törvényczikkben foglaltatnak, hogy a magyarok ügyei, a magyar királyi functiok, a magyar király hatalmának, souverainitásának kihatása alatt, magyarok által végeztessék.

Thaly Kálmán: Szorúlt ám akkor a kapcza!

Ugron Gábor: Tehát annak a nagy beszédnek — a melynek egész alapja arra volt fektetve, a melyet imént bebizonyítani volt szerencsém, hogy a tényekkel ellenkezik, — hamis az alapja; de nemcsak abban vannak ilyen botlások, hanem benne vannak a ministeri javaslat indokolásában is.

A romániai consuli bíráskodásról a minister úr első beszédében felolvasott adatokat, melyekből kistil, hogy Romániában a magyar honosoknak volt - perük és 450 hagyatéki eljárásuk; a melyből kistil, t. ház, hogy a magyarok 225 esetben szívesebben halnak meg, minthogy egyszer pereljenek az osztrák consul előtt. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Nem vette észre a t. minister úr, hogy itt valaminek lennie kell? A minister úr azonban saját csalatkozhatatlanságáról meg lévén győződve, nem vette magának azt a fáradságot, hogy utána járjon. Fel kivánom őt világosítani, hogy Romániában a consuli bíráskodás meg van szüntetve *(Derültség bal felől.)* és erre nézve a romániai zöld-könyvből vagyok bátor egy pár sort felolvasni.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Korlátolt körben gyakoroltatik.

Ugron Gábor: Engedelmet kérek, korlátolt körben sem akarnak róla sem hallani, sem tudni. *(Derültség a bal- és a szélsőbalon.)*

Midőn 1868-ban a kereskedelmi és vámszövetségi tárgyalások folytak, akkor a nagyon tapintatos képviselője Ausztriának és Magyarországnak, Mayr úr, a capitulatiokat is szóba hozta, mire a románok jelentették, hogy a capitulatiok 1877 óta el vannak törülve és mi azelőtt sem ismertük el azokat soha. Február 17-én Pherekyde, a külügyminister ezt visszautasítja és ezt mondja: »que le gouvernement se refuserait absolument à prendre part à toute discussion où il serait parlé des capitulations.«

Erre igaz, hogy bekövetkezett az, hogy Maurojeny közli jegyzékben, mely 4. szám alatt márczius 2-ról van keltezve a romániai zöldkönyvben, hogy Kálnoky erre azt mondja: »que c'est un malentendu regrettable et que jamais le gouvernement imperial et royal n'a songé à élever cette question, ni même à en parler.«

Később, márczius 4-éről irásbeli jegyzéket küld Maurojeny s abban azt irja, hogy Kálnoky sajnálja még azt is, hogy ilyen véletlen tévedéssel felidézte azoknak a capitulatioknak az emlékét.

Ezt csak azért bizonyította be, hogy minden lelkesedésnek az igazságon kell alapúlni. *(Úgy van! Úgy van! a bal és szélső baloldalon.)* Azoknak a fényes dictioknak mesteri voltát, igaz, sokkal jobban bámúlom, mikor azok valótlanságokon alapúlnak, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.)* mint ha az igazságon alapúlnának. Mert én semmit sem tartok természetesebbnek, mint az igazságot magát, mert az a maga egyszerűségében beszél, hat és győzni képes; és azt a mi csekély tehetségeinkkel is képesek vagyunk kiszolgálni. Persze, sokkal nagyobb tehetségek számára kell azt a feladatot hagynunk, hogy valótlanságokra alapított beszédekben oly gigási okoskodásaikat pygmaeusi valótlanságokra alapítsák. *(Élénk tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Azt mondja a minister úr: Miféle idegenkedés ez Ausztriától? Mihelyt Ausztriáról van szó, azonnal nagy félelem, óvatosság kap lábra s ezt szemére veti gr. Apponyi Albertnek, hogy ez hozzá legkevésbbé illik, hanem csak hozzánk illendő. Ez minden magyar emberhez illő, *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és a szélső baloldalon.)* a ki 400 év történetét elfelejteni nem tudja pillanatnyi hatalmi mámorérzetében. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hiszen mi a nemzet küzdelme folytonosan? Törvénybe iktatott közjogi határozataival szemben hol alattomos, hol nyílt harcznak vívása Ausztriával és Ausztria hatóságaival szemben. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mikor gyengék voltunk, eltiportak; mikor erősek voltunk, akkor csak rászedni igyekeztek. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De soha és egy pillanatig is az osztrák tartományok intéző és döntő közegei — nem szólok a magyar uralkodóról és királyról — a 67-iki kiegyezésbe belenyugodni nem tudtak.

Azt mondja a minister úr: az 1867 : XII. tcz. egyezményes törvény, szerződés.

Bocsánatot kérek, az nem szerződés. Magyarországnak közjogi attributumai felől nem lehet szerződni mással, mint Magyarország királyával. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Magyarország mindig fentartotta önállását és Lustkandl-lel szemben, midőn a harczot vívta vele, Deák Ferencz arra fektette a sulyt, hogy Magyarország sohasem az osztrák tartományokkal lépett szerződésre, hanem a királylyal. Az »Adalékok a magyar közjoghoz« czimű munkában a következők állnak: »Valamint a sanctio pragmaticát Magyarország nem az ausztriai tartományokkal, hanem a dicsőségesen uralkodó házzal kötötte: úgy az 1848. évi törvények szentesítését is nem Ausztriától, hanem ő Felségétől a magyar királytól kérte a magyar országgyűlés.«

Továbbá azt mondja: »És valamint ő Felsége az ausztriai császár meg nem kérdezte Magyarországot s annak épen együtt-ült országgyűlését, hogy adjon-e és minő alkotmányt adjon osztrák tartományainak, nem is volt köteles megkérdeni: úgy ő Felsége a magyar király sem kérdezte meg s nem volt köteles megkérdeni az osztrák tartományokat, minő változtatások s javítások szentesítsen a magyar törvényekben.«

Ez volt felfogása Deák Ferencznek közvetetlenül az 1867-iki kiegyezés előtt, a mikor az, mint egy nemzeti jelszó, egy nemzeti principium bocsáttatott világgá és senki fel nem tehette, hogy az 1867-iki kiegyezés megkötésénél ettől Deák Ferencz elállott volna. Igenis van az 1867: XII. tcz.-ben rendelkezés, hogy meg kell alkudni a quota felett; igenis van az utólsó szakaszban egy rendelkezés, mely azt mondja: »E törvényczikknek azon rendeletei azonban, melyek a közügyek kezelésének módjára vonatkoznak, tettleg csak akkor fognak hatályba lépni, midőn azok tartalmához ő Felségének a magyar koronához nem tartozó országai részökről is alkotmányos úton hozzájárultak«.

Tehát nem kell semmi nagyobb bizonyíték arra, hogy a hozzájárulás nem a közjogi attributumok és a közösügyek meghatározására vonatkoztak, mert csak a 26. §-ban állapíttatnak meg, a mely azt mondja, hogy »a közösügyek ellátásának módja pedig a következő lesz«.

De van egy másik bizonyíték is, és ez abban áll, hogy az 1867. deczember 21-iki osztrák törvény szövege egyáltalában nem az, a mi a magyar törvényé. A magyar törvény, hogy csak pár különbséget említsek fel, 66. §-ból, az osztrák 37. §-ból áll; a magyar törvényben a delegatioknak törvényhozási joga ki van zárva, az gyakorlatba sem lépett, ellenben mit mond az osztrák törvény 6. § a?

(Olvassa): »§. 6. Das den Vertretungskörpern beider Reichshälften — dem Reichsrathe und dem ungarischen Reichstage — zustehende Gesetzgebungsrecht wird von demselben, insoweit es sich um die gemeinsamen Angelegenheiten handelt, mittelst zu entsendender Delegationen ausgeübt«.

Mit jelent ez? Azt, a mit Magyarország mindig perhorrescált, hogy a magyar és osztrák delegatioknak a törvényhozási jog meg van adva. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ki beszélhet itt szerződésről? Vagy aztán ne dicsőítsék az 1867-iki kiegyezés férfiainak bölcseségét, ha annyira vakok, figyelmetlenek és könnyelműek voltak, hogy ekként rá hagyták magukat szedetni, hogy egy szerződés két szövegében különféle meghatározások vétettek fel. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Mit jelent az, midőn ezen törvényben csak »Reichshälfte«-nek vagyunk nevezve? Az azt teszi, hogy van egy egység, egy Reich, a melynek mi fele vagyunk. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Tovább megyek. Az osztrák törvény 37. §.-ában az foglaltatik, hogy a delegatiok »Plenarsession«-ra, teljes ülésre jönnek össze; a magyar törvényben ellenben »együttes ülés« van említve. Mit jelent az, hogy a delegatiok teljes ülést tartanak? Azt, hogy ugyanazon államnak, ugyanazon jogi és törvényhozási egésznek a magyar delegatio csak egyik fele. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Midőn mi ily dolgokat tapasztalunk a multban — és nem akarok ezekre bővebben kiterjeszkedni, mert az osztrák véderő-törvényben hasonlókat fedezhettünk fel, a mikből a hadsereg természetére és jogaira nagyon sok követ-

Digitized by Google

keztetést vontak le Magyarország hátrányára — akkor nem kis dolognak tűnik fel az, hogy azért tartalmaz a consuli bíráskodásról szóló osztrák törvényjavaslat mást, mint a mi a t. minister úr által beterjesztett törvényjavaslatban van. Nem magyarázta meg a t. minister úr semmiképen sem, hogy ez a kétértelműség, az a kétféle magyarázat, a mely a magyar törvény és az osztrák törvény közt van, az a teljesen különbözőség, ellentétesség és egymással összeütközés, miként támadt. Mert bármit mond a t. igazságügyminister úr: két esztendeje, hogy igazságügyminister, ez a törvényjavaslat közelről sem annyi idős, az osztrák igazságügyminister pedig csak pár hónapja, hogy beterjesztette az urak házához e törvényjavaslatot. Ha ehhez az egyezményes törvényjavaslathoz hozzá nem járúl Magyarország igazságügyministere, a ki Magyarország közjogának védelmezője, őrzője kell, hogy legyen: hiszi-e, hogy az osztrák igazságügyminister beterjeszthette volna azt az urakházához? *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon. Mozgás jobb felől.)*

Ha ez a törvényjavaslat egyebet nem jelent, egyet bizonyosan mutat: azt, hogy a t. minister úrnak voltak gyönge pillanatai, a melyekben odáig ment el, hogy azt később meg kellett tagadnia. *(Élénk helyeslés. Úgy van! a bal- és szélsőbalon. Mozgás jobb felől.)* És ezen nem csodálkozom, mert itt a ház színe előtt e hó 19-én két órán át fejtegette azt, hogy a consuli bíráskodásban semmi közösség nincs, hogy azután beszédének utólsó öt perczében azt hangoztassa, hogy a közösség az erő forrása; és azután február 19-iki beszédét tegnap elmondott beszédével fényesen megczáfolta; igaz, hogy a t. túlsó oldal mind a kétszer helyeselte beszédét. Mert mit bizonyított tegnap? Azt bizonyította, hogy a közös consuli közegek gyakorolják a bíráskodást: az a bíróság nem is lehet más, mint közös; február 19-én pedig azt bizonyította ... *(Nagy zaj és felkiáltások jobb felől: Egészen más volt az!)* Vegyék figyelembe a t. képviselő urak, hogy ezt az elsőfokú bíráskodásról mondta a minister úr. Legyünk már egyszer tisztában, hogy miről van szó. *(Helyeslés. Úgy van! a bal- és szélsőbalon. Mozgás jobb felől.)*

Már most, a ki a magyar törvényhozás elé, a magyar nemzet elé áll, egy szójátékon nyargal és ezen el akarja nyargalni a nemzetnek egy lényeges jogát, igazságügyi souverainitását, hogy a fellebbviteli bíróság nem közös, hanem vegyes bíróság, az azután bizonyítsa be, hogy mennyiben vegyes az. Mert itt van a 9. §.: az azt mondja, hogy a consuli bíróságok és főtörvényszékek az ítéletet a császár és király nevében mondják. Ha két magyar honos perel együtt, mit keres ott a császár? *(Helyeslés. Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

De vegyük csak a nemzetközi jogot; ez, nagyon jól tudja a minister úr, hogy a bírósági illetékességet mindig az alperes útján állapítja meg. *(Zaj és ellenmondások jobb felől.)* Bocsánatot kérek, mindig az alperes útján állapítja meg, mert azt mondja, hogy actor sequitur forum rei.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Nem mondja!

Ugron Gábor: Majd ki fogom keresni. Kötelességemnek fogom tartani a háznak bemutatni a nemzetközi jog több rendelkezését és addig kérem a t. házat, tartsa függőben erre nézve ítéletét. Ha valaki nekem tartozik ezer forinttal, akkor én ahhoz a bíróhoz megyek, a ki ezen adósomnak illetékes bírája, nem pedig magyar bíróhoz. Erre nem kell, hogy igazságügyminister legyen valaki, ezt tudja mindenki. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Már most, t. ház, egy franczia állampolgár megjelenik a consuli bíróság előtt és egy magyar embert perel ezer frank adósságért. Ez a consuli bíróság a császár és király nevében fog ítéletet mondani. Erre azt mondhatja az a franczia állampolgár, hogy hiszen uraim, a magyar igazságügyminister bebizonyította, hogy ez a consuli bíróság vegyes bíróság, tehát kétféle bírák vannak. Én kérek ide egy franczia bírót is, hogy legyen meg a vegyesség. Ha pedig ítéletet fog mondani, arra azt mondja a franczia: hiszen, uraim, a magyar igazságügyminister bebizonyította, hogy az vegyes bíróság, minthogy pedig a vegyes bíróságnál mind a két félnek kell, hogy legyen bírósága, kérem a respulica nevében mondani ítéletet, hogy legyen igazán vegyes bíróság, különben pedig csak Magyarország és Ausztria között lesz vegyes bíróság, Európa többi államai között nem. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Derültség jobb felől.)*

Nem olyan kaczagni való ez, mert például hozom fel, hogy az angol alattvaló felett mért nem ítélnek az indiai császárnő, hanem Anglia királynéja nevében? Bezzeg, ha angol alattvaló felett a consul az indiai császárnő nevében merészelne ítélni, bizonyosan a szeme közé vágná a téntatartót és az ítéletet. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Nagy zaj jobb felől.)* Arra, hogy ezt meg lehessen érteni, nagyobb önérzetével a nemzeti önállóságnak és a nemzeti souverainitásnak kellene bírni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Épen az a baj, hogy midőn a magyar a külföldre megy ki, azt tapasztalja, hogy neki ott osztráknak kell lennie; hogy a consulok a magyar beadványokat el sem fogadják tőle; és hogyha megidézik, az osztrákok nevében idézik meg még a népszámlási ívek kitöltésére is. Ime itt van, t. ház, a »The Levant Herald« február

Digitized by Google

10. száma, a melyben a magyar alattvalókat a népszámlálási lapok kitöltése végett, a következetesség szempontjából olasz nyelven, a mi különben onnan van, hogy a tengeri hatóságok az olasznyelvet tovább is megtartották, a következőképen idézik meg: »tutti i sudditi Austriaci domiciliati a Constantinopoli e suoi contorni di presentarsi a scanso delle consequenze legali personalmente durante i mesi Febbraio e Marzo a. c. in quest I. et R. Consolato nelle ore di ufficio per dare le informazioni dovute sullo proprio stato e quello della loro famiglia indicando il giorno di nascita di ogni singolo membro.« Mit tartalmaz ez, t. ház? Azt, hogy az osztrák alatvalók február és márczius hóban az osztrák consul előtt jelenjenek meg a népszámlálási lapok kitöltése czéljából, a különben való következmények terhe alatt.

De mit vitatkozunk mi, t. ház, mikor a minister úr nevetségesnek tartja gr. Apponyi t. képviselő úr azon nyilatkozatát, hogy a külföldön minden magyar embernek éreznie kell, hogy a magyar állam polgára. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Bezzeg, Cushing, amerikai külügyminister nem így gondolkozott, mert ő büszkeségének tartotta azt, hogy amerikai és ezen kifejezését a nemzetközi jogi írók megörökítették. Alig hiszem, hogy az igazságügyminister úr nyilatkozatait a hazai közjogi írók másképen, mint elszomorító példakép, megörökítenék *(Tetszés. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A magyar nemzetre nézve a magyar királynak souverainitása, a magyar király jogköre, nemzeti létének egész összfoglalatja, nemzeti létének csúcspontja és ezért teszi fel a koronát arra, hogy az a magyar nemzetnek egységét, összes hatalmát, tekintélyét, minden erejét és fényét, minden igényeit és jogait kifelé is képviselje. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hogyha a magyar király csak belföldi hatósággá törpül; és külföldre menve, minket a magyar király hatalma, hatósága, tekintélye és fénye nem kísér: akkor kétségbe kell esnünk, már csak azért is, mert látjuk, hogy ezt sophismák útján akarják tőlünk elvenni. *(Élénk tetszés a bal- és a szélső baloldalon.)*

Azt mondja a minister úr, hogy a konstantinápolyi felebbviteli törvényszék bírái a magyar király souverainitásából kifolyólag fogják bírói megbizatásukat nyerni. Ha ez áll: akkor azok, a kik kineveztettek a magyar király nevében, miként fognak ítélni az osztrák császár nevében? De menjünk tovább, miért ne jelenhessék meg a magyar király egyszerre, egy pillanatban s egyenlő fénynyel és ragyogással az osztrák császárral a külföld és minden nemzet előtt? Hisz akkor mi nem vagyunk a paritas, nem vagyunk a dualismus alapján álló nemzet; *(Zajos tetszés a szélső baloldalon.)* hanem mi egy oly nemzet vagyunk, a mely csak concessiokból él s a melylyel szemben a Lajthántúl folyton megtartják azon kifejezéseket és közjogi fogalmakat, melyek az egységnek képezik kapcsát. Innen van, hogy az osztrák hivatalos kiadványok nem közös hadügyministerről, hanem »Reichskriegsminister«-ről szólanak. És ha tovább megyünk, azt találjuk, hogy minduntalan »Reich«-ról beszélnek, nem pedig közös intézményekről. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Csak a mi ámításunkra és félrevezetésünkre tartják fenn a közös elnevezéseket. *(Tetszés bal felől.)* Ha a közös intézmények törvényben gyökereznek: akkor ezeknek érvényt kell szerezni, ha azt akarják, hogy azok iránt bizalmatlansággal ne viseltessünk. Akkor érvényesíteni kell az 1867: XII. tczikket; s arra kell törekedni, hogy a mi joga a nemzetnek az 1867: XII. tczikkben feladva nincs, a törvényhozás termében érvényesíttessék; *(Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* mert 1867-ben egy pillanat alatt a nemzet összes életműködésének szerveit, melyekre önállóságának visszaszerzése következtében szüksége volt, megalkotni képes nem volt. De ma, mikor már odajutottunk, hogy a nemzeti működés szerveit tovább fejleszthetjük, azt mondani, hogy azt, a mit 1867-ben meg nem alkottak, megalkotni nem lehet s azt, a ki annak kifejlődését az 1867-iki alapon megvédelmezi, a mint ezt gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam tette, megtámadni és ostromolni azért, mert nem azon a meghaladott és maradi álláspontou van, mint önök: ez — megvallom — kedves szolgálat a mi részünkre, mert ez azt bizonyítja, a mit mi mindig mondtunk, hogy a ki egyszer rálépett az 1867-iki lejtőre, *(Zajos tetszés a szélső baloldalon.)* az e lejtőn csak lejebb és lejebb juthat. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mi azért vagyunk itt, t. ház, hogy megtartsuk a nemzet jogait és az önök süllyedésével a nemzeti jogélet süllyedését meg ne engedjük. *(Zajos tetszés a szélső baloldalon.)*

De mi haszon van abból, ha a magyar államiságot mindenütt el kell tagadni; a mint hogy most is, pár pillanattal ezelőtt leszavazták azt, hogy törvénybe iktattassék nem a magyar nyelvnek, de az állam nyelvének a consuli bíróságoknál való alkalmazása. Meggondolták-e önök azt, hogy mit csinálnak, midőn ezt teszik? *(Zajos tetszés a szélső baloldalon. Mozgás jobb felől.)* A keleti akadémiába olyan ifjak vétetnek fel, a kik különös nyelvtalentummal bírnak; keleti akadémiaban vagy 19 nyelvet tanítanak: *(Halljuk! Halljuk!)* s önök az 1867-iki dicső kiegyezés védelmezői, 14 év

Digitized by Google

alatt nem tudtak annyit elérni, hogy abban a keleti akadémiában a leendő consulokkal a magyar állam nyelvét, melyet pedig a közösügyi viszonynál fogva taníttatni kellene, annyira elsajátíttassák, hogy az igazságügyi minister úrnak ne kelljen e házban holmi gyakorlati nehézségekkel előállani. *(Élénk tetszés és éljenzés a szélső baloldalon.)*

A magyar király souverainitását, a magyar állam külön életét, a magyar államnak felségjogait megvédelmezni nemcsak azért kell, mert kis nemzet vagyunk; hanem azért is, mert az nemzeti létérdekünk, mivel e hazában nemzetiségek laknak. *(Helyeslés bal felől.)* Mikor e hazában a nemzetiségek a magyar állam és a magyar törvények ellen izgatnak, mit tapasztalunk? *(Halljuk! Halljuk!)* Azt, hogy Erdélyben a románok a császárhoz fordúlnak; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Horvátországban s a volt Határőrvidéken, midőn a magyart szidják és rágalmazzák, mindig a császárt hívják segítségül s ahhoz folyamodnak. *(Úgy van! a baloldalon.)* Ha pedig tovább megyünk, azt tapasztaljuk, hogy a hol még fenmaradt a magyar állami élet, a magyar nemzet léte iránt ellenséges indúlattal viseltető fészek: abból a császárt dicsőítik és éltetik, a magyar királyt pedig megtagadják. Ily körülmények közt nem bírni elegendő bátorsággal a magyar király souverainitását érvényre emelni, hanem a magyar király souverainitását összekapcsolni akarni a császár souverainitásával és ekkép egy közös souverainitást megalkotni és ezzel a magyar alattvalóra a császár souverainitását kiterjeszteni: igaz, hogy különböző intentiokból, de mégis egy czélra való működés ezen hazafiatlan elemekkel. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem az a kérdés, hogy ki micsoda czélból indúl ki, hanem hogy kikkel vall egy elvet? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És midőn a magyar királyt az osztrák császár és a magyar alattvalót az osztrák császár joga alá rendelhetőnek tartják: akkor — engedjenek meg — nem a magyar nemzet, hanem az ellenünk küzdő nemzetiségi bujtogatók és izgatók álláspontján állanak és annak kedveznek. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mennyire másként állanánk mi a nemzetiségekkel szemben, hogyha a magyar korona souverainitása és a magyar állam joga minden akadály nélkül érvényesülhetne; ha azokban a közös intézetekben nem arra tanítanának, hogy a császár iránt kell hűséggel viseltetni; ha ezen intézetekben nem hallgatnának arról, hogy a magyar király iránt is hűséggel tartozunk; ha a katonáknál, a kik a hadseregből kilépnek, nem azt tapasztalnók, hogy ezen országban, évenkint 50.000 embert véve, egy fél millió magyar alattvalót tanítanak meg 10 év alatt arra, hogy a császár iránt hűséget és ragaszkodást érezzenek, mig a magyar király iránt érzett hűséget háttérbe szorítják. *(Tetszés baloldalon.)* Magyarország alkotmányos életének nem tesznek jó szolgálatot, Magyarország közjogi önállóságát tehát nem jól védelmezik azok, a kik a magyar király igazságszolgáltatási souverainitásának teljes érvényesülését nem eszközlik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

De van-e aztán ebből valami haszon? Mert midőn tényeket látunk, azt kell kérdeznünk: van-e azokból valami haszon? A legbotorabb politika az, melyet osztrák udvari és politikai körök folytatnak. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Ma Magyarországon nem volna lehetséges a nemzeti elcsüggedés, ha nem segődnének annyian ily kétértelmű politika támogatóihoz, mit sokan azon jóhiszeműségnél fogva tesznek, mert nem hihetik, hogy magyar emberek ily gonoszak lehessenek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon. Ellenmondások. Zaj a jobboldalon.)*

Nem folytatom tovább, t. ház; *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* de annyit meg kell jegyeznem, hogy a magyar király, a magyar királynak jogköre, tekintélye, a magyar koronának mindenek felett való állása az én politikai hitvallásom; mert ebben látom nemzetem jövőjét, mert ebben látom, hogy a nemzetnek összes jogai mintegy csúcspontban futnak össze és vannak összefoglalva. Midőn tehát önök a csúcspontot támadják, akkor ebből a vonalak megrezdűlnek a legszélsőbb rétegekig. A kik a magyar király tekintélyét lerombolják, azon szeretetet rombolják le, még pedig a legszélesebb körben, melylyel a magyar királyhoz, annak jogához, hatalomköréhez és dicsőségéhez a magyar nép ragaszkodni igyekszik. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Minél kisebb a tekintély, minél kisebb a fény s minél kisebb a hatalom: annál kevesebb lesz az embereknek ahhoz való ragaszkodása; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* s minél inkább elnyomva fogják ezt találni, annál nagyobb lesz a hasonleső emberek s az utilitarius existentiák azon hajlama, hogy a hatalmasabb jogkörhöz és hatalmasabb souverainitáshoz ragaszkodjanak s annak árnyékába menekűljenek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ezért arra kérem önöket, hogyha nem akarják, hogy a nemzet és korona közt félreértés legyen; hogyha nem akarják a magyar nemzetnek közjogi állását a minister úrnak zavaros és napról-napra változó fejtegetései által megveszteget engedni: akkor hagyják azt a maga tisztaságában érvényesülni. Mert az az elvem, hogy lehet nagy az orosz czár birodalma, lehet hatalmas és kincsekkel bíró Angolország királynője, a művészet remekei tölthetik el az olasz király városait; mert bár

Digitized by Google

kisebb, kevésbbé hatalmas és nem bír annyi kincscsel a magyar király és minden oldalról veszély környezi: de annál inkább kötelességünk, hogy megvédelmezzük, mert ő a mi nemzeti létünk megszemélyesítője. Valamint nem szabad a magyar királyt elárúlni az orosz vagy az olasz király javára: úgy nem szabad a magyar királyt elárúlni az osztrák császár használára sem. *(Zajos tetszés a szélsőbalon.)* Ezért a 9. §-hoz a következő módosítást adom be: e szó után »főtörvényszék«, a szöveg elvetésével tétessék ez: »ha az alperes magyar honos, ő Felsége a király nevében ítélnek.« *(Zajos éljenzés és tetszés a szélsőbalon.)*

Elnök: Fel fog olvastatni a módosítvány.

Madarász József jegyző *(olvassa a módosítványt)*.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! Igen röviden óhajtok a t. előttem szólott képviselő úrnak felelni, mert a mit érveiben e javaslat ellenében felhozott, annak nagyobb része az általános vitában felemlíttetett; úgy, hogy ezek csak utána szállingozó csapatok, melyeket már igen jól ismertünk, meg is bírkóztunk velük és így nem szükséges velök újabban fáradni. *(Élénk tetszés jobbról. Nagy zaj a szélsőbalon.)*

A legcsodásabb azonban a t. képviselő úrnak legújabban maga elé tűzött feladata, melyet felfogásom zavarosságánál fogva megint nem vagyok képes világosan megérteni. Az egyik az, hogy vállalkozik a magyar király jogkörének megmentésére, valami összeolvasztás ellenében; vállalkozik oly szakasznál, melyben a lehető legpraegnansabbúl van kifejezve az, hogy az a bírói hatalom, melyet a főtörvényszék gyakorol, össze van téve — az összeolvasztással nem tudom mit akarnak különösen kifejezni — *(Zaj a szélsőbalon)* annak a két államnak bírói hatamából, a mely két államnak személyesítője épen ő Felsége, kettős különvált, itt külön felemlített minőségében. *(Halljuk! Halljuk!)*

Furcsa felfogása van a t. képviselő úrnak a vegyes bíróságok természetéről. Azt mondja, ha az a törvényszék valósággal vegyes bíróság volna, akkor a franczia is odajöhetne perelni és ha keresetével elútasíttatnék, azt mondhatná, hogyan lehet ez vegyes bíróság.

Ugron Gábor: Nem azt mondtam, hanem, hogy oda kell mennie!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Én így értettem. Bátor vagyok figyelmeztetni t. képviselőtársamat, hogy a franczia kiterjedő, a franczia hatóságok által elismert és végrehajtható ítéletet csak úgy hozhat a vegyes bíróság, ha Franczia országgal valami módon ez iránt megegyezünk; mert az a különössége van a consularis jurisdictionak a keleten, hogy minden államnak csak a maga honosai felett van bíráskodási hatalma; vegyes perekre kiterjedőleg az ítélet más állam honosára teljes hatállyal akkor bír, ha ez iránt általánosan, vagy esetről-esetre valami megállapodás jött létre.

Ugron Gábor: Magyar alperesről beszéltem.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Én világosan úgy hallottam, hogy a képviselő úr franczia állított oda, a ki szörnyűlködik, hogy a vegyes bíróság őt elútasítja és figyelmeztettem, hogy lehet Franczia országgal is vegyes bíróságot felállítani; de akkor annak valami hasonló módon kell létrejönnie, mint létrejön most Ausztria és Magyarország közt.

Említettem azt, hogy a t. képviselő úr, nézetem szerint egy irányban félreismeri a vegyes bíróság természetét. Az, a mit felhoztam, már elegendő ennek kimutatására, de még valamit teszek hozzá, s ez a következő:

Egy vegyes bíróság vajjon kinek a nevében hozhat ítéletet? Kétségkivül annak a két államnak a nevében, a melytől hatalmát nyeri. Ha például mi Angliával együtt állítanánk fel egy vegyes bíróságot, akkor vagy az angol királynőre és a mi fejedelmünkre is történnék hivatkozás az ítélethozatalnál; vagy ha erre nem történnék, akkor történnék azon törvényekre, a melynek alapján a bírói hatalmat bírják. De a vegyes bíróság természete hozza magával, hogy soha sem az egyiket, sem a másikat, hanem mindkét államot fel kell említeni annak a jeléül, hogy hatalma ezen két külön forrásból ered.

És midőn mi, t. ház, ennek eleget teszünk, eleget teszünk a czímnek úgy, hogy ő Felségének azon két külön közjogi minősége, mint a mi felséges urunk és királyunk és mint a másik állam császárja praegnansan ki van emelve; ha valaki e mellett épen gyönyörűségét találja, hogy hazafiúi aggodalmakat támaszszon magában: nincs kifogásom ellene, de én aggodalmaiban részt venni nem tudok. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

A t. képviselőtársam megtámadta az én állításaim valóságát, nagy tűzzel, nagy hevességgel és azt merem mondani, hogy nagy diadalérzettel is. Nézzük meg, hogy ennek a diadalérzetnek van-e valami alapja? *(Halljuk! Halljuk!)*

Először azt mondja, hogy hamis volt az az állításom, midőn azt mondtam, hogy a mióta a monarchiának consuli bíráskodása van, az mindig a külügyministerium szervezetével hozatott kapcsolatba és nem volt a bírói szervezet integrans alkatrésze; és még hozzá tettem, hogy ezeket a consulokat mindig csak administrativ hivatalnokoknak tekintették és soha sem bírák-

Digitized by Google

nak s a bírákra fennálló különös szabályok reájuk sohasem alkalmaztattak.

Ez tehát a thema, t. ház: s nézzük meg, hogy a t. képviselő úr mit bizonyított? *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenekelőtt egy alapos kifogást kell tennem: *(Halljuk! Halljuk!)* és ez az, hogy 180 év alatt hosszú időkig a monarchiának nem is volt külügyministere ezen elnevezéssel, e szó mai értelmében; hanem voltak különböző főhatóságok, melyek a külügyi teendőket végezték.

Hát kérem, nagy buzgóságában, tomboló örömében, hogy nem találja a külügyminister nevét, *(Élénk tetszés jobb felől.)* mit hozott fel a t. képviselő úr? *(Halljuk! Halljuk!)* Azt, hogy a monarchiában régebben a kereskedelmi képviselet vezetésére vonatkozó functiok legfőbb fokon egy külön császári-királyi legfőbb commercialis hatóságban voltak egyesítve; a mint azt ugyanabban a Malfattiban, melyből olyan nagy diadalérzettel idézett, bőven fel is találta. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

De hiszen az a külügyministerium nem is létezett.

Ugron Gábor: Voltak kancellárok!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Hiszen minden ember, a ki a monarchia történetét csak egy kicsit ismeri, tudja, hogy midőn én a 180 évet összefoglaltam, a külügyministeriumot nem mai értelemben vettem; *(Helyeslés jobb felől. Zaj a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* hanem, mint legfőbb hatóságot, mely az államnak külügyeit vezeti, kereskedelmi képviseleti vagy diplomatiai képviseleti tekintetben. Hogy volt ez a dolog? Méltóztassék: 1749-ben a Commercium-Directoriumnak volt alárendelve; a Levantén a consulokat az Internuntuis rendelte ki; 1752-ben a levantei consulatusok, a Geheime-Haus-Hof und Staats-Canzleinak, a többiek a kereskedelmi legfőbb hatóságnak rendeltettek alá. — Ezek nem voltak közös közegek forma szerint, mert hiszen ez az elnevezés, nagyon jól tudjuk, hogy ilyen technikai értelemben csak 1867-ben keletkezett — hanem az a monarchia külügyi kereskedelmi képviseletére a legfőbb hatóság volt. *(Úgy van! jobb felől. Felkiáltások a szélsőbalon: Nem volt a miénk!)*

Most menjünk tovább, t. ház! 1752-ben, mikor a Geheime-Haus-Hof- und Staats-Canzlei-t felállították — ez nem külügyminister, ha úgy vesszük — akkor meg ennek rendeltettek a consulatusok alája. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől. Zaj a szélső baloldalon.)*

Azután az is hiányos — nem mondom, hamis — idézet, hogy a dalmatiai helytartóság alá rendeltettek. Az csak olyan közbeeső forum volt, mint a triesti főtörvényszék. *(Igaz! jobb felől.)* Méltóztassék csak ott megnézni, hogy az legfőbb alakban azonban alá volt rendelve a bécsi központi hatóságnak, mely külügyi, kereskedelmi dologban is intézkedett, tudniillik a k. k. Allgemeine Hofkammer alá. 1849-ben a kereskedelmi és 1859-ben — erre figyelmeztetem — a consulatusi ügy a külügyministeriumban összpontosúlt. *(Nyugtalanság bal felől.)* Mit jelentett tehát az én állításom? Azt jelentette, hogy miután közös külügyminister nem létezett, tehát azon legfőbb hatóságok hatáskörében volt, a melyek a monarchiának külügyeit vezették, diplomatiai vagy kereskedelmi ügyeit szétválasztva. És gondolom, hogy más értelmet senki sem tulajdonított szavaimnak; mert azt csak nem képzelték, hogy én azt hittem volna, hogy a passaroviczi békekötés óta mindig formaszerinti külügyminister létezett és a külügyi functiok nem voltak megosztva több legfőbb hatóság között; de magyar hatóság azok közt egy sem volt.

Még furcsább a képviselő úrnak az a második állítása, a hol a különben általa mindig csak szent borzalommal tekintett császári pátensre hivatkozik, annak a jeléül, hogy 1855 óta mint a hazai bírói szervezet tagjai szerepeltek a consuli hatóságok.

Ugron Gábor: Nem azt mondtam! Mint az osztrák bírói szervezet tegjai!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Igen, az osztrák bírói szervezetről szólott. *(Nyugtalanság bal felől. Egy hang: Csak nem azt tekinti a hazainak?)* Oh kérem, Isten mentsen! *(Derültség jobb felől. Nyugtalanság bal felől.)* Ez is, t. ház, egy nagy tévedés; mert igaz, a mi monarchiánk 1855-ben elfogadta a franczia rendszert. Miben állott a franczia rendszer, a mit ott másfél század óta követnek és a mitől újabb időben tetemesen eltérnek? Abban, hogy a consulatusokat úgy tekintették, mint első bíróságokat, a melyektől a felebbezés ment valamelyik egy vagy több hazai főtörvényszékhez.

Az a háromféle perrendtartás pedig, a mi itt fel van említve, el méltóztatott feledni, hogy miért létezik. Azért, mert a különféle főtörvényszékek területén különféle perrendtartások voltak.

Ugron Gábor: A bírói szervezetbe be volt osztva, azt mondtam!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Kérem; de tudtommal sem az, hogy az ítéletet hova felebbezik, *(Nyugtalanságbal felől. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)* sem az, hogy milyen perrendtartás szerint jár el, még egy közigazgatási hatóságot a bírói szervezet alkatelemévé nem tesz. A bírói szervezet alkatelemeivé a közigazgatási hatóságokat az teszi, hogy azokra a közegekre ugyanazon szabályok állanak, melyek a bírói organumokra

Digitized by Google

irányadók, hogy ezen hatóságok minden tekintetben a bírákkal egyenlősítve vannak. *(Úgy van! jobb felől.)*

Már most méltóztassék megnézni: Ausztriában egy egész serege van a rendeleteknek, pátenseknek, később törvényeknek, melyek tisztán a bírákról rendelkeznek. Ezek tisztán a bírákra vonatkozó intézkedések, azok viszonyait szabályozó intézkedések, de soha a consulokra ki nem terjesztettek; *(Közbeszólás a szélső baloldalon: A szervezetre!)* sőt még a szervezetre sem. Méltóztassék azt a sárga könyvecskét elolvasni, ott benne van, hogy a mikor a consulatusok szolgálati, fegyelmi viszonyait rendezték — ez pedig nem egyszer, hanem többször történt: azok mindig mint kizárólag administrativ közegek és nem mint bírósági tagok, sohasem, mint a bírósági organismus tagjai tekintettek. Úgy hiszem, ez is világos. *(Helyeslés jobb felől.)*

A harmadik nagy állítása az előttem szólott t. képviselő úrnak az, hogy előmutatott egy zöld könyvet és azt mondja: milyen furcsa az igazságügyminister állítása; ő nem tudja, hogy Romániában megszűnt a consuli bíráskodás ott peres ügyek nem jönnek elő: ez az oka, hogy olyan kevés a per.

Ez épen olyan érv, mint a milyen a következtetés a hagyatékokról: hogy a magyar emberek négyszáznál több ilyen esetben fordúlnak Bukarestben a consulhoz, ez onnan lenne, hogy az emberek szívesebben adnak dolgot az osztrák consulnak haláluk után, mint életükben. Ezen luminosus felfogás előtt én meghajlok; *(Derültség a jobboldalon.)* hanem a mi a tényeket illeti, én is azt tartom, hogy a tények felett csakugyan nem lehet vitatkozni, ha jóhiszemüek vagyunk.

Én kettőt ajánlok a t. képviselő úr figyelmébe. Az egyik az, hogy a berlini szerződésnek 49-ik czikkelye szerint, még ez idő szerint is Romániára nézve a capitulatiok fennállanak, csak az van mondva, hogy ez módosítható; és ha kereskedelmi szerződésünk létrejön, igen nagy valószinűséggel módosíttatni is fog; de hát fennállnak.

A második — megint nagyon sajnálom, hogy ezen lelkesedéstől és igazságszeretettől duzzadó beszéd után kénytelen vagyok a hivatalos kimutatásra hivatkozni — de megkaptam az 1889-iki hivatalos kimutatást a bécsi cs. kir. országos főtörvényszéknek alárendelt consularis területen fenforgott ügyekről. Ide tartoznak pedig a következik: Bukarest, Galatz, Braila, Ruszcsuk, Tulcsa, Widdin. *(Derültség jobb felől.)* Bukarestről és Galatzról csak elismeri, hogy Romániában van. *(Derültség jobb felől.)* Azt is el fogja ismerni a t. képviselő úr, hogy ennek a hivatalos kimutatásnak hinnem kell, addig, míg a képviselő úr abban valami osztrák árnányt fel nem fedez, *(Derültség és tetszés a jobboldalon.)* a mi engem arra rávinne, hogy magam elhigyjek valamit és a házat félrevezessem. Ebben a kimutatásban az van mondva, hogy Bukarestben volt 13 per és mind be is fejeztetett; Brailában volt 6 per s mind a hat befejeztetett; egyezségek is köttettek, még pedig Bukarestben egy, Brailában 16. Tényleg tehát még is valami bíráskodás történt.

Ugron Gábor: Az választott bíróság!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Ennek a kimutatásnak czíme, a neve consuli bíráskodás! A képviselő úr most szorúltságában ehhez folyamodik. *(Derültség jobb felől.)* Én részemről kénytelen vagyok a hivatalos kimutatást úgy acceptálni, a mint van; és bátor vagyok állítani, hogy kis mérvben ugyan, de igenis Románia területén mégis van valami consuli bíráskodás. Tehát nem vezettem félre a házat, még a képviselő úrat sem: és így a nagy szörnyülködés kárba veszett. Különben az, hogy tényleg gyakoroltatik-e Romániában consuli bíráskodás, vagy csak igen korlátolt körben mint választott bíróság és miért? az közönbös. Mire hoztam én fel az adatokat? Annak kimutatására, hogy a magyar honosok peres ügyei, a mik consuli bíráskodás alá esnek, igen csekély számúak. Ezzel kapcsolatban, t. ház, legyen szabad most újra felemlítenem azt, hogy ezek a kimutatások, melyekből az 1882—1887-ig terjedő adatok benne vannak az indokolásban — az 1889-iki adatokat a multkor felemlítettem — mutatják, hogy ott, a hol legnagyobb mérvben fordúl elő a consuli bíráskodás, a hol az semmi tekintetben nem is korlátoltatik, tudniillik Bulgáriában: tehát a legjobban elfoglalt consuli bíróságoknál az osztrákok és magyarok közti összes külön és vegyes perek nem adnának egy személynek két hónapnál tovább tartó elfoglaltatást; ha pedig a magyar pereket elválasztanók, három heti elfoglaltatást sem adnának. Más consuli bíróságoknál még sokkal kevesebb fordúl elő oly ügy, hol magyar honos érdekelve van; vannak olyanok, hol három esztendőben egyszer, vagy egyszer sem fordúl elő oly per, melyben magyar honos van érdekelve. Ezt mellékesen jegyzem meg.

A mi már most a tárgyalás alatt levő szakaszt illeti, bátor voltam a t. háznak felemlíteni, hogy miért van a czímben »Ausztria császárja és Magyarország apostoli királya« említve és miért kell mindkettőre hivatkozni, valahányszor egy vegyes bíróság mond ítéletet, melynek hatalma két államjogilag distinct forrásból ered. És azon megnyugvással fogadhatja el a t. ház ezen szakaszt, hogy a magyar király minősége és jogköre és ezáltal a magyar állam jellege sem-

Digitized by Google

miféle javaslatban sem volt praegnansabban és határozottabban kitűntetve, mint épen ezen törvényjavaslatban. *(Élénk helyeslés jobb felől. Derültség a szélső baloldalon.)* Ezért kérem az indtívány elvetését és a szakasz fentartását. *(Zajos helyeslés jobb felől.)*

Ugron Gábor: T. ház! Csak egy tényre vonatkozó megjegyzést vagyok bátor koczkáztatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Itt felolvastam a zöld-könyvet, melyben Kálnoky külügyminiszter azt mondja: »Qu'il regrettait qu'un pareil souvenir ait pu, par suite d'un simple malentendu, se glisser dans la note en question et protestant, que si une telle rédaction lui avait été présentée, il n'y aurait nullement toléré cette inoportune allusion.«

Tehát egy kellemetlen emléknek mondja Kálnoky 1886. évi márczius 2-án a capitulatio megemlítését.

De másfelől a t. minister úrnak minden rethorikája összeomlik a saját adataival szemben. Mert február 19-iki beszédében a közvetkezőket mondta: Bukarestben pedig a consulatusnál a magyar honosoknak volt két perük és volt 450 hagyatéki eljárási eset. Mindenki tudja, hogy 25—30.000 magyar ember van Bukarestben. Tehát hogy 25—30 ezer magyar ember között, midőn már a hagyatéki eljárás is 450 fordúl elő, csak két per lett volna: ez nagyon különös előttem, a ki tudom, hogy a székelyek hogyan szeretnek perelni. *(Élénk derültség jobb felől.)* Önök mulathatnak ezen, de ez is e dolog megítéléséhez tartozik. Mert midőn a minister azt mondja, hogy csak két per volt, a józaneszű embernek, a ki nincsen nevető kedvében, hanem gondolkozni tud, azt kell gondolnia, hogy ebben a két esetben megegyeztek a felek és úgy mentek a consuli bírósághoz. Már hogyha az a consuli bíróság peres ügyben rendesen eljáró forum volna: lehetetlenség, hogy midőn 25—30.000 magyar ember van ott és 450 hagyatéki eljárási eset, csak két per fordúlt volna elő magyar emberek közt. Beszélhet a t. minister úr, tarthat humoristicus előadásokat, felgerjeszthetí a nevető görcsöket, de az igazságot elvitatni nem fogja. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Az igazság pedig, t. ház, az, hogy azt, hogy Bukarestben oly mértékben gyakoroltatik a consuli biráskodás, mint Bulgáriában, senki sem állította. A kérdés az, hogy gyakoroltatik-e, vagy nem, bármi szűk körben? Erre feleltem hivatalos adatok alapján és ha ezzel szemben a t. képviselő úr állítása a nevetési kedvet felgerjesztette, annak oka nem én vagyok, hanem a t. képviselő. *(Helyeslés és derültség jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Szólásra még többen vannak feljegyezve. Minthogy az idő már nagyon előrehaladt, a részletes tárgyalás folytatását a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére tűzöm ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

Digitized by Google

465. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 26-án, csütörtökön

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Ugron Gábor előzetes nyilatkozata. — A consuli bíráskodás részletes tárgyalásának folytatása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András és b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Dárdai Sándor jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Széll Ákos, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a február hó 25-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a zsolnai kir. kath. gymnasium tanár-testületének Szmialovszky Valér képviselő által beadott kérvényét, melyben az igazgatói és tanári fizetések és lakbérek felemeléséért kérvényez;

Rosenstein Jónás izr. néptanító s Kitta Pál róm. kath. tanítónak Szalay Ödön képviselő által beadott kérvényét, a melyben előhaladásuk biztosítása s a tanítói fizetés minimumának 600 forintra leendő felemelése és a nyugdíjtörvény revisioja iránt esedeznek; — Nagy Sándor Buzaháza községbeli lakosnak Boncza Miklós képviselő által beadott kérvényét, a melyben a Szentháromság községben fekvő birtok felett folyt pernek revisioja, illetőleg kárpótoltatása tárgyában kérelmez; — Ada, Jász-Dózsa, Jász-Jákóhalma, Jász-Ladány, Jaád, Jankovácz, Korompa, Kenese, Mohol, Mesztegnyő, Nagy-Kapus, Nemeskér, Németürög, Öcsöd, Raád, Sarkad, Szilas-Balhás, Tisza-Vezseny, Valla és Viska községek polgárainak Papp Elek —; Jankovácz község polgárainak Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényét, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs. Más előterjesztés sem lévén bejelentve, következnék a napirend; a napirend előtt azonban Ugron Gábor t. képviselő úr kívánja előterjeszteni azon nyilatkozatát, a melyre tegnapi beszédében czélzott. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ugron Gábor: T. ház! A tegnapi vita közben, a midőn arról beszéltem, hogy mi történnék akkor, ha egy franczia hitelezőnek 1000 frank követelése volna egy magyar alperessel szemben: azt hangoztattam, hogy erre nézve azon nemzetközi elv van elfogadva, hogy »actor sequitur forum rei«.

A t. minister úr ezt az állításomat tagadásba vette s én a kezeim közt levő könyvekből és jogtudósok munkáiból a vita közben ne a keres

Digitized by Google

hetvén ki azonnal az erre vonatkozó pontokat: igértem a t. háznak, hogy állításomat be is fogom bizonyítani. Kötelességemnek tartom, hogy necsak ígérjem, hogy majd máskor, később fogok nyilatkozni, hanem ha igéretet teszek a t. háznak, ezen igéretemet be is váltsam: *(Helyeslés bal felől.)* s ennek következtében van szerencsém Wheaton »Nemzetközi szerződések commentárja« czímű munkájából, melyet William Beach Lawrence látott el magyarázatokkal, egy passust felolvasni. E mű IV. kötetének 133. lapján a következők állanak:

»3-szor. A franczia és más nemzetbeliek közötti perekben a külön consuli bíróságokat vegyes bíráskodó bizottságokkal cserélték fel. Ezen elintézést eleinte Ausztria, Nagy-Brittania, Franczia ország és Oroszország követségei alkalmazták; később hallgatólag a többi követségek is hozzájárultak.

Ezen bizottságok, alapúl vévén a római jog azon főelvét: »actor sequitur forum rei« három tagból állíttattak össze: egyet belőlük kiküldött a felperes, a más kettőt az alperes követsége, a kik szavazattöbbséggel határoznak.«

Tehát, t. ház, az európai nagyhatalmak és később a többi hatalmak is, a franczia alattvalókkal szemben való polgári peres ügyekben elfogadták azon elvet: »actor sequitur forum rei«. És így a midőn ezt állítottam, teljesen jogosúltan a valósággnak megfelelőleg jártam el.

De ezen csekély idézet még többet is bizonyít: bizonyítja azt, hogy a vegyes bíróság összeállításáról elmondott nézetem correct, bármily furcsa felfogásnak jellemezte is azt az igazságügyminister úr. Míg az ő furcsa felfogása a vegyes bíróságokról még ezután kell, hogy törvénybe iktattassék: az, a mit én hangoztattam, már évtizedek óta el van fogadva és a keleten, a Levantén, különösen Konstantinápolyban alkalmazásban van. *(Helyeslés bal felől. Felkiáltások jobbról: Nincs!)*

Ezekután, t. ház, nekem semmi további megjegyzésem nincs, miután önmagam és az igazság iránti kötelességemet teljesítettem. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Következik a napirend, a consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása, jelesen pedig a 9-ik szakasz feletti tanácskozás. Ki következik?

Madarász József jegyző: Thaly Kálmán!

Thaly Kálmán: T. ház! *(Felkiáltások a szélsőbalon: Hol a minister?)* Megvallom, óhajtanám, hogy az igen t. igazságügyi minister úr jelenlétével megtisztelné a házat, illetőleg az ő tárczájának keretét illető vitát és ne tanúsítana ilyen souverain megvetést a képviselők iránt, üljenek bár ezen az oldalon. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Elnök: Ne méltóztassék itt mindjárt souverain megvetésről beszélni;

Thaly Kálmán: Rászolgált!

Elnök: mert a minister úr nemcsak a házban van elfoglalva, neki előbb el kell végezni egyéb hivatalos teendőit, melyek különben egész napi munkáját képezik. Méltóztassék ezt figyelembe venni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Thaly Kálmán: Ha szükséges, akkor üres padok előtt is declamálok; én csak óhajtásomat fejeztem ki, a mennyiben mégis a parlamenti szokással *(Felkiáltások bal felől: Illemmel!)* — nem akarok egyéb kifejezést használni — összefüggésben lenne, hogy a minister úr jelen volna, kivált a részletes tárgyalásnál, mikor olyan momentumok fordúlhatnak elő, hogy az ő nyilatkozata a felszólaló képviselőnek alkalmat szolgáltathat, hogy teljes jóakarattal esetleg ahhoz alkalmazkodjék és hogy módosítványát is ahhoz idomítsa. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Várjuk be a ministert!)*

Elnök: A képviselőház határoz; ez elvi dolog. De én azt hiszem, hogy a minister úr mindenesetre be fog jönni, bár e tekintetben semmiféle biztos támpontom nincsen. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Öt percznyi szünetet kérünk!)*

Thaly Kálmán: T. ház! Én megvallom, rövid felszólalás kiséretében némi módosítást óhajtottam benyújtani: így azonban kénytelen leszek kihúzni az időt, mig a minister úr be nem jön, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Öt percznyi szünetet kérünk!)* talán mivel épen czímerekről van szó, egy kis heraldikai értekezéssel; *(Helyeslés a szélső baloldalon. Nyugtalanság.)* mert mégis érdekemben áll megtudni a minister úr nézetét, hogy beadandó módosítványomat ahhoz képest esetleg módosítsam. *(Szilágyi Dezső igazságügyminister a terembe lép.)*

Miután a t. minister úr most már jelen van, elhagyom a heraldikai értekezést *(Derültség)* és rátérek egyenesen a tárgyra.

Igen bölcsen méltóztatnak tudni, hogy önérzetes nemzet nagy sulyt helyez a maga állami czímerének, jelvényeinek, színeinek jelentőségére. Tudjuk, hogy ha egy nemzet zászlaját, czímerét megbecstelenítik, ez casus belli is lehet és az angol flotta nem egyszer vonált már fenyegetve egyes városok elé, a hol Anglia czímere sértésnek volt kitéve.

Mi magyarok, a kiknek kettős okunk volna nemzeti jelvényeinkre nagy sulyt helyezni, kevésbbé vagyunk érzékenyek; legalább a t. többség, midőn a múlt évben tudomásúl vette a t. honvédelmi minister úrnak a feketesárga zászlót tárgyazó interpellatiora adott válaszát, nem tanúsított a nemzeti színek iránt oly érzékenységet és figyelmet, a minőt azok megérdemelnének. Annál

Digitized by Google

inkább kötelességünk, legalább szerény felfogásom szerint nekünk, mint kis nemzetnek, kiváló figyelemmel lennünk állami jelvényeinkre, mert a mi államunk souverainitását külföldön nemcsak hogy az államok nagy többsége kétségbe vonja, de nem is ismeri; és ennek okai épen az úgynevezett közös, a gyakorlati életben pedig voltaképen osztrák hatóságok, a melyek a monarchiát odakünn képviselik s a melyek semmi külső jelét nem adják annak, hogy ott egyúttal Magyarországnak is lennének hivatott képviselői. Sehol magyar lobogót, magyar czímert s magyar színeket nem alkalmaznak.

Ez a kérdés azonban — nagyon jól tudom — a maga általánosságában nem kizárólag ezen, a consuli bíráskodást tárgyazó törvényjavaslat keretébe tartozik; egy része azonban nagyon is ide tartozik: a mennyiben az eddig csak törvénytelen, absolutisticus rendelet alapján fennálló gyakorlatot szándékozik e törvényjavaslat törvényes gyakorlattá átidomítani; és így ezen, a consuli bíróságok által használt jogtalan czímer használatát legalább egy időre, 10 évre — de az is sok — jogosítottá kívánja tenni; és így megint elodázni kívánja azon, a külföldön már nagyon szükségessé vált körülményt, hogy a magyar állam jelvényei a közös hatóságoknál láthatók legyenek.

Az igen t. minister úr tegnap Kaas Ivor t. képviselőtársamnak ebbeli kérdésére nyilatkozni méltóztatott. Szó szerint akarom olvasni a t. minister úr nyilatkozatát, vagy annak legalább e tárgyra vonatkozó két passusát s ezért a gyorsírói jegyzeteket vettem magamhoz, nehogy ellenem is azt a kedves »hamis« szót használja, melyet a múltkor nagy polemicus beszédében gr. Apponyi Albert képviselőtársam állítására harmincz és egynehányszor használt, a helyett, hogy a »téves«, vagy »nem egészen correct« kifejezéseket használta volna, midőn a minister úr nagyon »hamis«-kodó kedvében volt. Tehát mondom, nem tudom, hogy e párt tagjait is méltóztatik-e majd válaszra méltatni és nemcsak a nagyobbakat, az Achilleseket; de akárhogy legyen is, én elmondom nézetemet, nehogy az én beleegyezésemmel és szavazatommal legyen az idegen czímernek a használata még tíz évre szentesítve. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső minister úr a gyorsírói jegyzetek szerint Kaas Ivor t. képviselő úrnak az államczímer használatára vonatkozó kérdésére a következőkép válaszolt:

»Igen egyszerűen felelhetek a t. képviselő úrnak. A mennyiben nem a bíráskodásnál alkalmazandó czímer az, a mi a képviselő úr felszólalása szerint megoldandó, hanem a monarchia közös közegei által végzendő mindennemű functionál alkalmazandó czímer: ezért megvallom, hogy nem tartom a consularis bíráskodás integralis részének a czímerkérdésnek megoldását«.

Azután egy közbeszólás történt és a minister úr így folytatta:

»Ennélfogva, t. ház, a közös közegek által használandó czímernek kérdése, mely kétségkívül nincs még elintézve, nem ezen szakasz ötletéből oldandó meg, hanem tekintettel minden fajára a közös közegeknek. Én tehát e kérdést a consuli bíráskodással összekötni nem akarom«.

A minister úr azt mondja, hogy itt nemcsak a consuli bíráskodásnál, hanem a közösügyeknél használandó czímerről van szó. Én nem ezen felfogásban vagyok, mert ezen törvényjavaslatnál csak az előbbiről van szó. Tudom, hogy nincs megoldva a nagykövetségek és consulatusok minden működésénél használandó czímer és színek kérdése; nem is óhajtom, hogy az oly értelemben oldassék meg, a mint azt némelyek a közösügyek meghosszabbított lejtőjére lépve, elfogadnák — mert akárhogyan tagadták is, a tegnap általánosságban megszavazott törvényjavaslat a közösügyek megnyújtása — hogy tudniillik közös monarchicus czímer állapíttassék meg. Én felteszem a t. ház többségéről, hogy ezt nem kívánja; noha kétségtelen, hogy a minister úr erős pressioja mellett a többség, mely tegnap leszavazta a magyar állami nyelvet, ezt is megszavazná. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Azonban nem is erről van ezúttal szó, hanem arról, hogy a consuli bíróságok, a melyek eddig nem alkotmányos alapon léteztek, alkotmányos alapra fektettessenek; és az ő nem alkotmányos úton használt jogszerűtlen czímerük mi módon használtassék functioik közepette: szóval, hogy a bíráskodásnál, valamint más alkalmakkor, mínő czímert, minő színeket használjanak. A t. minister úr azt mondotta, hogy a konstantinápolyi felebbviteli bíróság nem közös, hanem vegyes bíróság, melynek magyar tagjait a külügyministerrel egyetértve a magyar igazságügyminister terjeszti fel kinevezésre. Ha tehát ilyen felebbviteli bíróság két magyar honos ügyében hoz ítéletet, nem használhatja az osztrák czímert és a fekete-sárga színeket, hanem csak a magyar állam jelvényét és színeit. Azt hiszem, ehhez kétség nem fér. Ha már most nem mind a két fél magyar, hanem például az alperes magyar és annak adatik ki a vegyes bíróság ítélete: azt gondolom, hogy az ítéleten szintén nem lehet egyéb, mint a magyar állam czímere. Ha pedig a felperes franczia, vagy olasz és az alperes magyar, a franczia vagy olasz felperesnek tökéletesen mindegy, hogy a kétfejű sas van-e a vegyes bíróság ítéletén, vagy a magyar czímer, mert neki egyik sem czímere; a magyar honosnak pedig nem mindegy, mert az magyar honos

Digitized by Google

akar maradni, nem pedig osztrák-magyar honos. A t. minister úrról, megvallom, nem tudom, minő gyakorlatot akar követni; de nyilatkozatából azt kell sejtenem, hogy az eddigi gyakorlatot akarja fentartani tíz éven át. Ha tehát a t. minister úr a jelenlegi consuli czímert akarná meghagyni, tudniillik a kétfejű sast, melynek egyik szárnyán van a magyar czímer, mint akár Vorarlberg, Tirol stb. czímere, összekeverve a többi kronlandok czímereivel: megvallom, ezt a t. minister úrról nem szeretném és nem is akarom feltenni; de ha valahol, ily körülmények közt félremagyarázhatatlanúl és világosan kell intézkedni, különösen, mikor oly hatóságok lesznek a törvény végrehajtásával megbízva, melyek eddig a magyar állam souverainitásának nem igen szoktak áldozni, még annyira sem, a mennyit a fennálló közjog, tudniillik az 1867: XII. törvényczikk megkövetel. Hisz abban az idézetben, melyet tegnap Ugron Gábor t. képviselőtársam a »Levante Herald«-ból felolvasott, a melyet ép a konstantinápolyi consulatus adott ki a népszámlálás okából, hogy az osztrák alattvalók mindannyian büntetés terhe alatt jelentkezzenek, csak »austriaci«-ról van szó és magyarokról említés sem tétetik, pedig hozzá még magyar ember írta alá a rendeletet. *(Mozgás a szélső-balon.)* Ott van neve a hivatalos hirdetésben; különben az illetékes kormányközeggel volt szerencsém közölni: hadd vegyenek róla tudomást az urak, mennyire respectalják közös hatóságainknak még magyar tagjai is, a 67-iki kiegyezést és közjogunkat.

Mikor így állnak a dolgok, akkor égető szükség van, hogy a törvény határozottan intézkedjék az iránt, hogy valami positiv alapra lehessen hivatkozni, nem pedig ministeri igéretekre, melyeknek jóhiszeműségében nem kételkedem, de a melyek az utódokat nem kötelezik; lehessen törvényekre hivatkozni ezen túlkapások ellen, melyek a consuli hatóságoknál napirenden vannak.

Midőn kijelentem, t. ház, hogy módosítványom szövegének helyreigazítását, ha példáúl a joggyakorlat egyik-másik stadiumában a kifejezések nem volnának oda illők, szívesen veszem; és csak azért nyujtom be, hogy legalább kisérletet tegyek arra nézve, hogy a consuli bíróságok, úgy alsóbb, mint felsőbb fokon, a magyar honosokat illető perek esetében, a magyar állam czímere, jelvényei és színei alatt tartozzanak a hivatalos kiadványokat kiállítani. Módosítványom, mely a 9. szakasz szövegéhez volna illesztendő — magától értetik, azon szövegéhez, mert én csak úgy pártolnám e szakaszt, a mint azt egyrészt Ugron t. képviselőtársam, másrészt Zoltán t. képviselőtársam módosítani kívánja, a mely utóbbi módosítványba úgy gondolom, a t. ház, már elvileg bele is nyugodott — így szól: *(olvassa)* »A magyar honosokat, mint alpereseket érdeklő ítéletek és okiratok a magyar állam czímere alatt adatnak ki«. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Minthogy sokféle eset fordúl elő a consuli bíróságok praxisában, ha netalán némely jogi viszonyra nem illenék az általam ajánlott szövegezés és hirtelen talán nem is lehetne azt a gyakorlatnak megfelelőleg alkalmazni: abba is bele nyugodnám, hogy az a szakasz szövegezésének correct megállapítása végett az igazságügyi bizottsághoz utasíttassék. Csak ne játszunk az ország czímerével, hanem szerezzünk neki érvényt, a hol érvényt szerezhetünk e vegyes consuli bíráskodásnál és ne térjünk el ettől. Ezer okunk van nekünk magyaroknak arra, hogy nagyon is buzgón ragaszkodjunk a magyar államczímer használatához. *(Élénk helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Megvallom, mélyen elszomorodtam akkor, midőn a magyar államnyelvnek, mint ilyennek használatát ezen consuli bíróságoknál erről az oldalról sürgettük, de egyszersmind kijelentettük, hogy a gyakorlati nehézségeket úgyis tekintetbe veszszük és csak az elvet akarjuk sanctionálva látni: ekkor a túlsó oldalon épen olyan képviselő úr szólalt fel, a ki, mint a magyarságnak a királyhágóntúli részekben egyik zászlóvivője ismeretes és bennünket, a kik a magyar nyelv védelmére szólottunk, azzal iparkodott nevetségesekké tenni, hogy oly várat védelmezünk, a melyet senki sem támadott meg.

Én negyedfél század történelmére hivatkozva, állítom, hogy a magyar nyelvet érvényes és biztosított jogaiban minduntalan megtámadták a centralisáló osztrák körök és ez állításomat tömérdek adattal lehetne bebizonyítani. Nem szereltem fel magamat ez adatokkal, de ha kívánja, egy egész halmaz adattal fogok arra nézve szolgálni, hogy ezen osztrák köröknek szemében az általuk úgynevezett »barbarische magyarische Sprache« mindig nagy szálka volt.

De nem akarok most ezzel tovább foglalkozni, hanem igenis állítom, hogy mindig támadták és minduntalan támadják ma is a magyar államnyelvet; mi tehát nem védelmeztünk olyan várat, a melyet senki sem támad. Támadják a magyar államczímer használatát is.

Megtámadja ezt a magyar állami czímert az a kétcsőrű, sok-körmű madár és leszorítja az őt megillető és jogos souverainségét jelző polczáról.

Ha más nem támadná a magyar czímert, megtámadja az a kétfejű sas, mely jogtalanúl használtatik helyette mindenütt. Azért tehát ideiglenesen sem engedjük belecsempészni még a bírósági téren sem azt a kétfejű sasos czímert;

Digitized by Google

mert ebben újabb sérelmét látnám nemzeti érzelmeimnek.

Ám szavazzák le a magyar államczímert, mint tegnap leszavazták a magyar államnyelv használatát. Én lelkiismeretemnek megfelelőleg, beadom módosítványomat és ajánlom azt mindazon t. képviselőtársaim figyelmébe, a kik a magyar államczímer iránt kellő tisztelettel viseltetnek. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*.

Elnök: Fel fog olvastatni a módosítvány.

Madarász József jegyző *(olvassa)*: Módosítvány a 3. §-hoz, beadja Thaly Kálmán. A szöveghez folytatásként csatolandó: »A magyar honosokat, mint alpereseket érdeklő ítéletek és okiratok a magyar állam czímere alatt adatnak ki.« *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Talán megengedi a t. ház, hogy e kérdésben igen röviden már most nyilatkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mi a consulatusokat, mint elsőfokú bíróságokat illeti, erre nézve már kijelentettem, hogy itt a czímer-kérdés megoldása nem csupán a bírói functióval függ össze; hanem miután minden oldalról el van ismerve, hogy a consulatusoknál alkalmazott czímer semmi tekintetben nem egyezik meg a monarchia dualisticus szerkezetével: úgy kell ennélfogva megoldani a kérdést, hogy az necsak a bírói functio tekintetében, hanem a consulatusokra nézve egyáltalában is megoldassék.

A második, a mit említeni akarok, abban áll, hogy a konstantipályi főtörvényszék nem lévén közös közeg, következésképen e főtörvényszéknél olyan czímer alkalmazandó, mely annak összetételét és jellegét praegnansan kitűnteti. Erre nézve a tárgyalások folyamatban vannak s ezek eredménye később rendelet alakjában úgyis a t. ház elé fog kerülni. Ismétlem, t. ház, hogy e czímernek mindenesetre olyannak kell lennie, mely ezen hatóság jellegét és összetételét praegnansan kitűnteti. *(Helyeslés a jobboldalon Mozgás és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Összetett czímer!)*

Még egy másik kérdésre is óhajtok röviden nyilatkozni: s ez abban áll, hogy arra nézve, hogy a konstantinápolyi főtörvényszéknél a perîratokban és beadványokban a magyar államnyelv érvényesüljön, semmi gyakorlati akadály nem fog fenforogni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Madarász József jegyző: B. Prónay Dezső!

B. Prónay Dezső: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* Midőn felszólalok, meg fogja engedni a t. ház, hogy mindenekelőtt az igazságügyminister úrnak Thaly Kálmán t. képviselőtársam indítványára vonatkozólag adott nyilatkozatára nézve kérjek még felvilágosítást az igen t. igazságügyminister úrtól; a mennyiben én a nyert felvilágosítást nem tarthatom kielégítőnek akkor, ha kapcsolatba hozom azt mindazokkal, a miket az igazságügyminister úr az egész consuli ügyre, a consuli bíráskodásra és különösen a Konstantinápolyban felállítandó vegyes bíróságra nézve a vita folyamában elmondott. Meg lehet ugyan, t. ház, hogy az én egyéni gyarlóságomban rejlik a hiba: de én máig sem vagyok tájékozva, hogy tulajdonképen mi annak a Konstantinápolyban felállítandó consuli törvényszéknek a jellege? És pedig nem az iránt nem vagyok tisztában, hogy nekem azt a törvényjavaslat szerint minek kell tartanom; hanem az iránt, hogy minek tartsam azt épen a t. igazságügyminister úr fejtegetésénél fogva? *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Az igen t. igazságügyminister úr azt mondja, hogy a consuli ügy európaszerte nem tartozik a belszervezethez, hanem az állam külszervezetéhez. Ha nem is ugyanazon szavakkal, de röviden összefoglalva, úgy hiszem, helyesen recapitulálom az igazságügyminister úr szavait. A Konstantinápolyban felállítandó felebbviteli törvényszék kétségkívül kapcsolatban áll az egész consuli ügygyel; így tehát ez is bizonyos tekintetben a külszervezethez tartozik. Ha tehát a külszervezet, az állam külügye az igazságügyminister úrnak kifejtett nézetei szerint közösügy: akkor a konstantinápolyi főtörvényszék, habár vegyesnek neveztetik, e mellett közös is. *(Igaz! Úgy van! a szélső balon.)*

Nem tagadom, hogy vegyes, de közös is; mert lehet egy ily forum vegyes is, közös is. De a t. minister úr tegnap e főtörvényszéket összetettnek nevezte: e szerint tehát az közös is, vegyes is, meg összetett is. *(Élénk tetszés a szélsőbalon.)* Ebből a háromból előttem egy dolog tiszta; s ez az, hogy az egész conceptio zavaros *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* s most már épen e fejtegetések folytán, én legalább nem tudom, hogy mi a jellege e törvényszéknek?

Az igazságügyminister úr az imént azt mondotta, hogy e felebbviteli bíróság jellegének megfelelően lesz majd az ott használandó czímer megállapítandó: tehát milyen czímer lesz, vegyes, közös, vagy összetett czímer? *(Élénk tetszés a szélsőbalon.)* vagy mindezekből egy zavaros czímer? *(Élénk tetszés a szélsőbalon.)* Nagyon óhajtanám, ha e tekintetben felvilágosítást nyernék. Azt hiszem, hogy ha az igazságügyminister úr azon helyzetben van, hogy a ház előtt már kötelező nyilatkozatot tehetett arra nézve, hogy az ügy rendeztetni fog, valószínűleg már tudja azt a módot is s nagyban és egészben megjelölheti azt is: hogy miként contemplálja azt a czímert, melyet azon főtörvényszék használni fog? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*

Digitized by Google

Kérem tehát az igazságügyminister urat: méltóztassék arra nézve, vajjon vegyes, közös, összetett, vagy miféle más czímer lesz használva, még némi felvilágosítást adni, miután ennek megvan a maga hordereje.

Ha arra a czímerre tekintünk, *(Az ülésterem elnöki emelvénye feletti czímerre mutat.)* Magyarország czímerére, a mint ott van, azt mondhatjuk, hogy ez is összetett czímer; azonban mégis más ez a czímer, mintha például az ő Felsége uralkodása alatt álló országoknak, melyek azonban nem tartoznak a magyar korona alá, az osztrák örökös tartományoknak, mint régebben nevezték, czímereiből, ezeket egymás mellé állítva, mindezekből külön, vagy egy közös paizsot állítunk össze. Mert ott van például a porosz állam czímere: »das grosse Staatswappen«, a melynek harminczkét mezeje van és a melyben minden egyes államnak czímere, valamint a régi Hohenzollern-czímer is egy paizson egyesítve van. Efféle czímert contemplál az igazságügyminister úr; vagy pedig két külön paizson egymás mellé helyezett czímert? Vagy olyat, a hol ott lesz a kétfejű sas s arra, mint kisebb paizs, a magyar czímer lenne alkalmazva? Óhajtanék ez egész kérdés iránt tisztába jönni; s addig függőben tartom véleményemet, a mig a t. minister úr nyilatkozata után e kérdéssel tisztába nem jövök.

Mindezeket minden animositas nélkül — a minister úr példáját követve — lehetőleg hűvösen igyekeztem felfogni és előadni. *(Helyeslés és tetszés a szélsőbalon.)*

Remélem, hogy a t. igazságügyminister úr ezen tiszteletteljes kérdésemre legalább némi választ fog adni. Ha esetleg azon választ adná, hogy most bővebb felvilágosítást nem adhat: én ebből azt a következtetést vonnám le, hogy mivel ma még ezen kérdés nincsen megoldva, azt törvény által szabályozni, vagy e tekintetben törvényhozási intézkedést tenni nem lehet; és ezen egész ügyet mindaddig, míg ezen kérdés eldől, függőben kell tartani, vagyis a törvényjavaslat további tárgyalását felfüggeszteni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* És én erre nézve fenn is tartom magamnak, hogy indítványt nyujtsak be; a mi a törvényjavaslat harmadszori felolvasása előtt mindig megtörténhetik. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Ezek röviden megjegyzéseim a t. igazságügyminister úrnak iménti felszólalására.

T. ház! A consuli bíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalásánál Magyarországnak Ausztriához való közjogi viszonya egész nagyságában felvettetett és tárgyaltatott, még pedig nemcsak az általános vitában, hanem ezen szakasznál is. Történt ez azért, mert a czímer- és czím-kérdés ma eléggé szoros kapcsolatban van azzal a viszonynyal. Ha ezen czím-kérdés történetére visszatekintünk, látjuk, hogy mily óriási bonyodalmak forrásává vált az. Mióta Magyarországnak oly fejedelme van, a ki egyúttal más országoknak is uralkodója, azt a szokást követtük és követjük, hogy Magyarországban is az uralkodó czímezésénél nemcsak azon megjelölések használtatnak, a melyek az uralkodót, mint magyar királyt illetik meg; hanem használtattak mindenkor, ha nem is összeségükben, legalább mindazon országok czímei, melyek ő Felsége a magyar király uralkodása alatt állottak, habár a magyar királysághoz nem tartoztak.

Tudjuk, hogy azon magyar királyok, kik választott római császárok és királyok voltak, mindenkor császároknak czímeztettek. Ezen gyakorlat a magyar közjogra nézve semmi veszélyt nem rejthetett magában; mert Magyarország az úgynevezett római szent birodalommal semmiféle szorosabb összeköttetésben nem volt; már csak azért sem, mert a római szent birodalom választási monarchia volt még akkor is, midőn Magyarország már örökös monarchia volt és így egyáltalán nem kellett attól félni, hogy az valami szorosabb kapcsolat forrásává válhat, ha a magyar királyt mindenkor az őt megillető és a nemzetközi szokásoknál fogva bizonyos kiválósággal bíró római császári czímmel is megtiszteljük: a mit mi teljes loyalitással mindig meg is adtunk, mint azt törvénykönyveink bizonyítják. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* És azt hiszem, hogy nem egyéb, mint ezen — ha szabad magamat így kifejeznem — udvariassági tekintet vezetett arra bennünket, hogy azt a szokást követtük; és csupán újabb időben kezd a közbeszédben az a — szerintem — helyesebb szokás meggyökerezni és én örvendek ennek, hogy magunk között mindig csak magyar királyról beszélünk. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Tudjuk, t. ház, hogy Ferencz császár, midőn már a római szent birodalom bomladozott s a midőn I. Napoleon a francziák császára czímét felvette, jónak látta az osztrák császári czímet felvenni és ez egy 1804. évi — ha nem csalódom — augusztus 11-ikén közzétett rendeletében világosan meg van mondva, hogy ebből az ő Felsége Ferencz császár és király uralma alatt álló országok függetlenségére semmiféle hátrány nem származhatik. De van mégis e rendeletnek egy passusa, mely némileg homályos. Először elő van itt adva, hogy ő Felsége Ferencz császár és magyar király az uralma alatt álló országok díszét és dicsőségét és a nemzetközi érintkezésben való jelentőségét szívén hordozva, jónak látta, hogy a német császári czím mellé — mert akkor még e czímről nem mondott le —

Digitized by Google

az osztrák császári czímet is felvegye. E rendelet szerint, melynek egyes részeit fel fogom olvasni: »Ad exemplum, ab aula caesarea Russica et Galliae imperante datum ..... domui Austriacae ad independentes ejus provincias hereditarias imperatoris titulum adiiciendum censemus.«

Tehát az orosz és franczia fejedelem példái után indúlva tette. Ez az orosz példa, mert Oroszország absolut állam, és franczia példa, mert I. Napoleon is fegyverei hatalmának köszönhette császári koronáját, Magyarországra, mint alkotmányos országra, egyáltalán nem vonatkozhatik. Ez vonatkozhatik ő Felsége többi örökös tartományaira, mint nálunk szokták mondani, a hol akkor ő Felsége, mint absolut uralkodó országolt; itt tehát az osztrák főherczegi és a cseh királyi czím mellé felvehette az osztrák császári czímet is, sőt azt ezek fölé is helyezhette. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Az »indivisibiliter« vagy »indivisibili possessione regnorum et provinciarum« mellett ki van ugyan téve az »independentium«, de én a sulyt arra fektetem, hogy fennáll az 1791: X. tcz. is; és arra I. Ferencz magyar király is megesküdött. *(Úgy van! a baloldalon.)* Magyarországot pedig »ad normam aliarum provinciarum« az 1791. évi X. tcz. szerint kormányozni nem lehetvén, az egész dolog Magyarországra nézve semmi jelentőséggel sem bír. *(Úgy van! a bal és szélső baloldalon.)* Mert a pragmatica sanctióban előfordúló »indivisibilis possessio« nincs semmi összeköttetésben az osztrák császári czímmel; mivel, midőn az Magyarországon elfogadtatott, az osztrák császári czím még nem létezett. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Történik aztán itt vonatkozás Magyarország közjogi állására is. Például itt: »ut universa regna suos hactenus usitatos titulos, constitutiones, praerogativas stb. retineant: singula regna nostra penes denominationes suas et praesentem statum irrestringibiliter permansura sunt et id ipsum speciatim de regno nostro Hungariae eademque adnexis provinciis ..... intelligendum venit.

Ezen közzétett rendeletben világosan ki van mondva, hogy Magyarországra nézve semmiféle közjogi sérelem sem származhatik abból, hogy annak idejében ő Felsége I. Ferencz magyar király jónak látta az osztrák császári czímet is felvenni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hanem sajnos, már 1805-ben és 1807-ben — úgy látszik — nem minden ok nélkül, felmerült az a gyanú, hogy idővel másként fogják ezt magyarázni. Az 1805. és 1807-iki országgyűlésen, nehogy ezen császári czím felvételéből Magyarország közjogára bármiféle praejudicium származhassék: azt kívánták, hogy erre nézve bizonyos törvényes intézkedések tétessenek. Akkor azonban, mert a két ház között üzenet-váltás lévén az országgyűlési tárgyalások módja felett s erre nézve a két ház nem tudott megegyezni: ezért ezen ügy függőben maradt. Tudjuk, hogy a czímkérdés 1836-ban, midőn Ferdinánd osztrák császár és magyar király lépett uralomra, ismét országgyűlési tárgyalások alá került és akkor egy megfelelő megoldási módozat létesült. Azonban, daczára ennek, midőn 1848. deczember havában V. Ferdinánd magyar király a trónról lemondott, azon trónlemondási nyilatkozatban Magyarországról külön említés nem történt.

Tudjuk azt is, hogy ez 1861-ben és 1867-ben országgyűlési tárgyalásokra szolgált okúl. E tárgyalások eredménye egy külön törvényczikkben, az 1867: III. tczikkben nyert kifejezést. Ez sokkal újabb, semhogy fel kellene olvasnom. *(Felkiáltások bal felől: Jó lesz!)* E törvénynek 2. §-a a fontos, mely ezeket tartalmazza: »Minthogy azonban az erre vonatkozó lemondási okíratok, melyek az 1861-ik évi országgyűlés elé terjesztettek, általánosságban és csak az ausztriai császárságról és az ehhez tartozó országokról szólnak; Magyarország pedig, mint saját alkotmányánál fogva önnálló ország, azokban külön megemlítve nincsen; minthogy továbbá azon okíratok az országgyűléssel tárgyalás, elfogadás és törvénybeiktatás végett annak idejében nem is közöltettek: az országgyűlés ünnepélyes óvást tesz ezennel minden, ebből Magyarország önnállóságára és függetlenségére nézve vonható káros következtetések ellen«. Ez kétségkivül biztosítékot nyujt; helyesebben ennek biztosítékot kellene legalább nyujtania arra nézve, hogy az osztrák császári czím használatából Magyarországra nézve semmiféle közjogi jelentőségü következtetéseket levonhatni nem fognak; *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* azonban még ma is tapasztaljuk, hogy a közös hivatalok I. Ferencz József magyar király czímezésénél nem használnak hivatalosan oly czímet, mely Magyarország közjogi állásának megfelelne és a törvényekkel megegyező volna. *(Úgy van! a baloldalon.)* Ezen állításomat rögtön be fogom bizonyítani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt hiszem, nem fogja kétségbe vonni senki, hogy az a könyv, melyet itt felmutatok s a melynek czíme ez: »Schematismus für das kais. u. kön. Heer und für die kais. u. kön. Kriegsmarine. 1891. Amtliche Ausgabe«, tényleg hivatalos kiadás is, minek jelétül a pecséten kivül itt az áll, hogy »amtlich«. Azt hiszem, az igazságügyminister úr nem fogja kétségbe vonni, hogy ez hivatalos kiadás: a mi tehát abban van, az a hivatalos adat és igy a czím, a mely ott, mint ő Felsége I. Ferencz József magyar király czíme használtatik, hivatalosan van használva, még pedig a közös hadügymi-

Digitized by Google

nister által, mert én ezt a Schematismust a közös hadügyminister kiadványának tekintem. Nem akarom a maga egészében fejtegetni, hogy az ugynevezett »grosse Titel«, a mint az itt áll, menynyiben felel meg s mennyiben nem, a maga egészében Magyarország közjogának, mert ez hosszabb fejtegetést igényel. *(Halljuk! Halljuk!)* De egy pontot fel fogok belőle olvasni és azt hiszem, hogy erre nézve nézetkülönbség itt a házban nem lesz: hogy az Magyarország közjogával meg nem egyezik, hogy az Magyarország közjogának és integritásának szempontjából sérelmes. *(Halljuk! Halljuk!)* Sérti különösen az 1868: I. tcz. 3. §-át, a mely ezen területi integritást biztosítja. Ezen törvény — mint méltóztatnak tudni — a koronázási hitlevélnek és eskünek törvénybe iktatása.

Ez a »grosse Titel« így szól: »Franz Josef der Erste, von Gottes Gnaden etc.« s végül így fejezi be: »Gross-Vojvod der Vojvodenschaft Serbien«.

T. ház! Tekintsünk csak itten vissza egy kissé a történelemre. *(Halljuk! Halljuk!)* A magyar királyok különféle címmel éltek a múltban. Éltek azon országok címeivel is, a melyek a magyar koronával az idők folyamán hol szorosabb, vagy tágabb viszonyban állottak, hol közvetlen a magyar korona országai voltak, vagy pedig azzal mintegy csak hűbéri kapcsolatban álltak. Így éltek, a mint tudjuk, a »Szerbia királya« címével is. De ezzel a címmel: »a szerb vajdaság nagy vajdája« magyar király soha sem élt. Ennek a címnek az eredete egészen más. Röviden elmondhatom annak a történetét. *(Halljuk! Halljuk!)*

Beőthy Ákos: 1849-ből való!

B. Prónay Dezső: Igenis, 1849. november 17-én az akkori ministerium ő Felségének legalázatosabb előterjesztést tett, a mely a szerb vajdaság szervezésére vonatkozik és azt javasolja, hogy ő Felsége vegye fel a »szerb vajdaság nagy-vajdája« címet és hogy ezen címet hivatalosan is használja. Ez azonban ellentétben áll az 1868: I. tcz. 3. §-ával, a melyet talán felolvasnom nem szükséges. *(Felkiáltások bal felől: Halljuk! Halljuk! Olvassa):* »Magyarország és társországainak mindazon részeit és tartományait, a melyek már visszaszereztettek; s azokat, a melyek Isten segedelmével ezután fognak visszaszereztetni, koronázási eskünk értelmében is, a nevezett országhoz és társországaihoz visszakapcsolandjuk.« A visszakapcsolás meg is történt, a nélkül, hogy e czím iránt törvényes határozat hozatott volna. Én tehát azt tartom, hogy Magyarország közjogával nemcsak ellentétben álló, de a magyar állam területi integritása megsértését tanúsítja ezen címnek hivatalos használata, mert az a magyar közjoggal meg nem egyezik. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Legalább is figyelmetlenség ez közös hivatal részéről a magyar közjog legelementarisabb követelményeivel és elveivel szemben. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Mindezeket, t. képviselőház, a mennyire csak lehetett, igyekeztem híven előadni és hűvösen tárgyalni annak illustrálására, hogy a czímkérdés fontos; hogy ne vegyük azt kicsinek, mert történtek arra nézve kísérletek a múltban, hogy a czímet használva, ürügyül kifejezésre juttassák azt, hogy Magyarország souverainitása nem teljes, hanem, hogy az egy más felsőbb souverainitásnak alkatrésze. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

S most engedjen meg a t. ház még egy kis kitérést s visszapillantást a múltra, *(Halljuk! Halljuk!)* melyet kapcsolatba hozok az igen t. igazságügyminister úr azon állításával, hogy a consularis ügy 180 esztendő óta közös volt, hogy az az állapot, a melyben ma a consularis szervezet van, 180 éves ususon alapúl.

Tökéletesen igaza van az igazságügyminister úrnak, mert hát az bizonyos, hogy akár a »Commerzien-Direction«, vagy »Commerzien-Rath« akár a dalmatiai helytartóság, vagy a császári udvari kamara, akár a statusministerium alá — a mint annak idejében a legfőbb hatóságot nevezték, a mely Bécsben székelt — tartozott is az: az bizonyos, hogy Magyarország de facto arra vajmi kevés befolyást gyakorolt. Hanem van egy kis különbség és eltérés a között, a minek lenni kellett volna de jure és a között mi volt de facto. Ezt a finom és kis különbséget e két szócskával lehet kifejezni: »usus« és »abusus«. *(Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Az igazságügyminister úr tökéletesen helyesen mondotta azt, hogy ez 180 éves usus; én is elfogadom e szót: usus, csak hogy e szóhoz — épen úgy, mint a t. igazságügyminister úr, a ki, mikor distingvál, a subtilis fejtegetéseknél rendszerint egy kis szócskát használ, ezt teszem én is — ragasztok egy kis szócskát. E szócska pedig az »ab«- és így én azt mondom, hogy az 180 éves »abusus«. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! A magyar közjog történetének van egy tragicus vonása és ezt fogom most bebizonyítani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ugron Gábor igen t. képviselőtársam egész sorozatát idézte a törvényeknek, a melyekben ki van mondva, hogy Magyarországnak a külügyekre kellő befolyás biztosíttassék; hogy ő Felsége a külügyek intézésénél magyarok tanácsával éljen; hogy ő Felsége nemzetközi ügyekben magyarok által képviseltesse magát; hogy ő Felsége különösen a Magyarországot legközelebbről érdeklő és Magyarország és az ozman

Digitized by Google

birodalom között fenforgó ügyekben leginkább és mindenek felett magyarok által képviseltesse magát.

Én ehhez a sorozathoz csak egyet akarok csatolni s bocsánatot kérek, hogy ha ezzel is fárasztom a t. ház türelmét. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Ez az 1681:IV. törvényczikk. Igaz, ez régi 200 éves törvény; de ha a t. igazságügyminister úr hivatkozhatik 180 éves ususra, szerintem helyesebben »abususra«: akkor hivatkozhatom én is 200 éves törvényre, a mennyiben az világos törvény által módosítva nem lett.

Mit mond ez az 1681:IV. törvényczikk? Ennek a törvénynek czíme: »De Residente Hungarico, cum aequali authoritate, Residenti Caesareo adjungendo: et de pace cum Turcis; ac in omnibus negotiis Hungaricis cum Consilio Hungarico tractandis«. És ennek 3. §.: »Atque ut Residenti Caesareo in porta Ottomanica constituto Hungarus etiam nativus Residens; ita et in Ablegationibus ad eandem Portam, in Negotiis Regni instituendis, Legato Caesareo nativus Hungarus Legatus, cum aequali in negotiis Hungaricis tractandi authoritate, bonaque ad invicem correspondentia, juxta instructionem cum Consilio Hungarico eidem dandam, stb. constituatur et adjungatur«.

E szerint Magyarországnak joga volt magát különösen az ozman birodalomban — s ez különösen fontos itt, mert hiszen itt is a consuloknak leginkább az osztrák birodalom területén adandó jogokról van szó — a római császári követtel egyenrangú követ által képviseltetni. És itt ne feledjük azt, hogy akkor a nemzetközi szokások sokkal nagyobb fontosságot tulajdonítottak a rangnak, mint ma. Ezen törvényt 1681-ben hozták s későbbi törvények is megerősítették. Ezen törvénynek, mint Magyarország minden törvényének megtartására megesküdött III. Károly magyar király s megesküdtek a következő királyok is; és a mennyiben ezt új törvény világosan nem módosította, annyiban ez ma is fennáll. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ne ringassuk magunkat illusióban. Ezt a törvényt alterálta az 1867:XII. törvényczikk — a mennyiben ezt expressis verbis teszi — a külkereskedelmi képviseletre nézve; de világosan meg nem említett egyéb ügyek tekintetében nem alterálta. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Tartozzék a consuli szervezet akár a belügyi, akár a külügyi szervezethez, ez irrelevans; de a mennyiben az 1867 : XII. törvényczikk világos szavakkal az ellenkezőt ki nem fejezi: mindaz, a mi Magyarországnak a külügyekre vonatkozó befolyására nézve a régibb törvényekben szentesítve van, de jure fennáll; és mindaz, a mi ezzel ellenkezik, lehet 180 esztendős usus, de helyesebben »abusus«. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)*

Talán egy kissé messze eltértem; *(Halljuk! Halljuk! bal felől. Felkiáltások: Nem azért!)* de igenis, azt tartom én is, hogy nem árt minden alkalmat felhasználni arra, ha ez a közjogi kérdés a maga egész nagyságában itt felmerül, a felett nem átsiklani s azt nem kicsinybe venni; mert ha valami árthatna, ez mindig az volt, hogy voltak Magyarországon férfiak, a kik azt mondották: ne időzzünk ezeknél! mit töltsük az időt ezekkel az apró dolgokkal? ne vitázzunk ezek felett, hiszen olyan jó dolgunk van! *(Zajos tetszés és helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.)* hiszen a miről azt mondják, hogy az állam souverainitásának praegnáns kifejezése, ezek subtilis distinctiók, ne inhereáljunk ezeknél, menjünk tovább! *(Tetszés a szélső baloldalon.)* Mintha csak — bocsánat, ha a helyzet komolyságával nagyon is drasticus ellentétben áll, de szeretnék visszamenni a hűvös hangulatra — mintha csak azt mondanák erre: szivacsot rá! *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Talán ennek a szivacsnak a nedvétől lehűtve ismét a hűvösebb hangulatra térhetünk át. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az a 180 éves usus, a melyet az igen tisztelt igazságügyminister úr emlegetett, alkalmat szolgáltat nekem arra, hogy ezen 180 év történetére a maga egészében visszatérjek. *(Halljuk! Halljuk!)* És itt nem mellőzhetem azt, hogy az ezen korszakra nézve legújabban nyilvánuló történeti felfogást a t. ház elé idézzem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ez a felfogás, különösen a mult századra nézve az, hogy Magyarország, mint nemzet, a nemzetközi viszonyokban azért nem tudott érvényesülni, mert alkotmánya rendi alkotmány volt; mert az akkori rendek, a maguk szűk látkörében elfogúlva, csak rendi, hatalmi érdekeiket tartották szem előtt. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha majd valamikor a mai kor történetét meg fogják írni, *(Élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Halljuk! Halljuk!)* nem tudom, mily mértéket fognak alkalmazni; de ha azt a mértéket fogják alkalmazni, a melyet ezen írók a mult század történetére alkalmaznak: akkor logice máskép nem okoskodhatnak, mint most. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Azt fogják mondani: hogy Magyarországban, habár ez időben nem volt rendi alkotmánya, volt egy többség, a mely saját hatalmi pártérdekeinek sértetlen fentartását minden egyéb fölé helyezte; *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és mindazt, a mi saját hatalmi pártérdekét nem érintette, mint kisszerű dolgot, mellőzte. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Hogy félre ne értessem, meg kell jegyeznem, hogy nem értek egyet ezen újabb írókkal abban, a mit a rendi alkotmányra vonatkozólag mondtak; mert azt tartom, hogy 1848 előtt Magyarországnak rendi alkotmánya lévén és különösen a mult században Magyarországban más, mint rendi alkotmány képzelhető sem lévén: természetes, hogy annak előnyei és hátrányai érvényesültek. Én azt mondom, t. ház, hogy ne legyünk utopisták, számoljunk a viszonyokkal. Az 1867-ki úgynevezett kiegyezés és annak megváltoztatása nem oly dolog, a mit mától-holnapra el lehetne érni. Ez az én egyéni nézetem; de az első lépés mégis az, hogy ne engedjük szaporítani azon kapcsokat, melyek minket Ausztriához fűznek. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lehet a legnagyobb hatalmú államférfiakban, a legkiválóbb egyénekben is a legloyalisabb törekvés ezen 1867-ki mű sértetlen fenntartására; de a természeti törvények logikájával a legnagyobb államférfiú sem daczolhat; már pedig nézetem szerint, a természeti törvények kényszerűségével hat reánk az, hogy ez a viszony fenn nem maradhat. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Egy-két nemzedék egy nemzet életében nem hosszú időszak — ezt azért mondom, nehogy félreértsenek, midőn ezen szót »sokáig« használom — hanem örök-érvényű törvény nincs és nem is volt; *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és örök-érvényűnek decretálni az 1867: XII. törvényczikket nem lehet. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Én értem, t. ház, hogy azok, a kik átélték az 1848—49-ki évek izgalmait; a kik átélték az ezekre következő tragicus napokat, a nemzeti elnyomatás korszakát: megragadták az alkalmat, midőn egy szerencsésebb kibontakozás lehetősége megnyílt. Én nem kárhoztatom azokat, kik az 1867: XII. törvényczikket megalkották; hanem azt mondom, hogy: vajjon az ő művök jó-e vagy sem? azt az idő mutatja meg. Ha az, a mit ők elértek, elég arra, hogy Magyarország tovább haladjon: akkor munkájuk jó; ha azonban az ő művök nem elég erre: akkor az sajnos tévedés. *(Úgy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az első törekvésnek annak kell lenni, hogy e mű sértetlenül fentartassék és ha az eme párt feladata, *(A mérsékelt ellenzékre mutat.)* azt tartom, ebben támogatnunk kell; és viszont, ha eme párt — változván a viszonyok — időszerűnek látja, hogy egy lépéssel tovább menjünk: párttekintet nélkül ezen irány felé kell haladnunk. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Vívmány volt-e vagy áldozat az 1867-iki kiegyezés? Ha összehasonlítjuk azzal, a mi Magyarországot törvényeinél fogva megillette volna: akkor áldozat; *(Úgy van! a szélsőbalon.)* ha összehasonlítjuk azzal, a mit 1848 előtt tényleg bírt: akkor nem áldozat, csak a változott viszonyoknak megfelelő status-quo, a melyet a rendi alkotmány átalakítása, a parlamenti rendszer behozatala és az alkotmányosságnak Ausztriában való életbeléptetése magával hozott.

Meglehet, t. ház, hogy itt e padokon mindenben nem értenek velem egyet. Azt sem vonom kétségbe, hogy egyes részletekben az 1847-ki állapothoz képest is mutatkozik haladás, tudniillik annyiban, a mennyiben, bármily nagy jelentőségűnek tartom is a régi magyar alkotmányt: azt mégsem lehet tagadni, hogy a parlamenti rendszer behozatala azzal szemben a nemzetnek több jogot biztosít.

A mennyiben tehát a parlamentális rendszer, mely 1848-ban életbe léptettetett, consequentiájaként a nemzetnek több jogot biztosít és a mennyiben az az 1867-iki kiegyezés által nem alteraltatott — mert szerintem alteráltatott és alteráltatik; erre alkalmilag majd rátérek még — annyiban 1847-hez képest az 1867-iki kiegyezés vívmány. Mi volt a status-quo? 1723-tól kezdve — hogy epochát jelöljek meg — 1847-ig a status-quo az volt, hogy Magyarország sohasem volt teljes élvezetében annak, a mi őt törvényeinél fogva megillette. Ezen status-quonak egyik jellemző vonása ez is és sajnos, hogy 1867. után e jellemvonás megmaradt. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* És a mint hibáztak őseink, hogy az abusust létrejönni engedték: ugyanezen hibába esik a kormány most, a midőn a 180 éves abusust akarja törvényesíteni. Okúljunk ezen, t. ház. *(Úgy van! Helyeslés a szélsőbalon.)*

A t. minister úr szereti az aesopusi meséket. Nekem is jut eszembe ilyen és ezt alkalmazom az 1867-iki kiegyezésre. Az oroszlán gyenge szálakból font hálóba került, melyek együtt erősek voltak. Minél többet vergődött az oroszlán, annál inkább belebonyolodott, míg a kis egér az egyik szálat a másik után átrágta és sikerült az oroszlánt kiszabadítania.

Én az 1867-iki művet fegyverszünetnek, de nem örökbékének tartom; oly fegyverszünetnek, melynek megkötése akkor volt czélszerű, ha utána nem háború következik, hanem a nemzet méltóságának megfelelő béke.

B. Kaas Ivor: Béke?! Nagyon jó! *(Derültség jobb felől.)*

B. Prónay Dezső: Igen örülök, ha valaki consequentiámat önként levonja; és talán a köteles szerénység ellen nem vétek, ha ezt annak bizonyítékául tekintem, hogy logice gondolkozom; és örülök, hogy b. Kaas Ivor t. képviselőtársam kitalálta, a mit mondani akartam. *(Helyeslés bal felől.)*

Vissza kell térnem, t. ház, Aesopus meséjére és annak az 1867-iki kiegyezésre való appli-

Digitized by Google

cálására. A sok vergődéssel nem szabadúlunk ki, hanem egyenkint kell a szálakat szétbontanunk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Herman Ottó: Egyszerre, egy csapással!

B. Prónay Dezső: Lehetnek, a kik azt vélik, hogy helyesebb volna Nagy Sándor példáját követni a gordiusi csomóról, de ehhez kard kell. És itt még az volna a baj, hogy ez háború volna és nem béke; én pedig a békés megoldást tartom helyesnek. Ezt akarom, a másikat perhorrescálom. Én legitimista vagyok abban az értelemben, mint azt egy a múlt században, úgy hiszem, Magyarországon megjelent röplrat kifejezte: »Hungarus pro lege, ex lege pro írege.« *(Helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.)*

Gr. Károlyi Gábor: Nincs fegyvergyár!

B. Prónay Dezső: Igaz, ez ismét csak a ogikai folyomány. Én is azt mondom; de az már messze vezetne, ha ki akarnék térni erre a közbeszólásra.

T. ház! A tárgyalt törvényjavaslat 9. §-a azt mondja, hogy a consuli bíróságoknál az ítéletek ő Felsége a császár és király nevében, vagy, a mint már a t. igazságügyminister úr is elfogadta, az apostoli király nevében hozatnak. Ha vegyes bíróságról van szó, akkor áll az a consequentia, a melyet a t. igazságügyminister úr levont: hogy itt szerinte összetett bíróságról lévén szó, ez ítéleteit csak azok nevében hozhatja, a kiktől mandátumát nyerte; de bennünket, kik 180 esztendő óta tapasztaltuk, hogy a közös czím használata, vagy talán olyan czím használata, a melyet közösnek akartak tekinteni, minő veszedelmeket rejt közjogunkra nézve, bennünket ez óvatosságra int. *(Úgy van! Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. igazságügyminister úr, Ausztriával való viszonyainkra utalva, azt mondta, hogy hiszen mi nem vagyunk olyan gyengék, nincs okunk a félelemre. Mi nem vagyunk sem nagyon gyengék, de nagyon erősek sem: és az erősebb féllel szemben a gyengébb félnek legjobb fegyvere az óvatosság. *(Helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Én óvatos vagyok. Lehet, hogy ennek a kettős czímnek a használatából nem következik be az a veszély; de midőn azt látom mindig igazolva, hogy a közös hatóságok Magyarország területi integrítását sem respectálják kellőképen, mert hivatalosan használnak oly czímet, mely Magyarország területi épségének negátioja; *(Élénk helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* midőn azt látom, hogy a mire a t. igazságügyminister úr azt mondja, hogy két forrása van ezen mandátumnak, vagyis hogy két mandatum alapján ítélvén ez a consuli bíróság, kell, hogy kifejezést nyerjen mind a két mandatáriusnak megnevezése; az osztrák igazságügyminister pedig azt mondja, hogy azért ítélnek a császár és király nevében, mert egység van: akkor nem tudom, hogy kinek higyjünk már most? *(Tetszés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Az osztrák igazságügyministernek van-e igaza, vagy a magyar igazságügyministernek? Nem vonom kétségbe, hogy mind a kettő bona fide és öntudatosan jár el, de más czélzattal. Az az egy azonban bizonyos, hogy az ilyen szerkezet nem jó, mert nem világos; hogy kétértelmű, mert kétféle interpretatióra szolgáltat alkalmat. *(Úgy van! Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Én tehát e szakaszt, a melynek oly szerkezete van, hogy kétféle interpretatiót enged meg, el nem fogadom, hanem pártolom Ugron Gábor és Thaly Kálmán t. képviselőtársaim módosítványait. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Madarász József jegyző: Gr. Apponyi Albert!

Gr. Apponyi Albert: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Habár az előttem szólott t. képviselő úrnak az 1867-iki kiegyezésre vonatkozó álláspontjától az enyém tudvalevőleg eltér, még sem kezdhetem felszólalásomat a nélkül, hogy tisztelettel és elismeréssel ne adózzam azoknak a nagyfontosságú és horderejű fejtegetéseknek, a melyekkel ő a tárgyalás alatt levő kérdés közjogi és történelmi oldalát világításba helyezte; és sok, részint önkéntelenül keletkezett, részint szántszándékosan előidézett homályt, mely azt körülvette, eloszlatott. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Különösen becsesnek tartom képviselőtársamnak azon régi törvényekből vett idézeteit, a melyek Magyarországnak, jelesen a török birodalommal fennálló viszonyokra külön befolyást biztosítottak. Ezekre az idézetekre és azok kiegészítésére beszédem folyamán még vissza fogok térni. Most mindenekelőtt azzal a két indítványnyal kívánok foglalkozni, a mely tárgyalás alatt van. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én úgy az egyiket, mint a másikat elfogadom, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* elfogadom — hogy a kronologiai sorrend szerint másodikkal kezdjem — Thaly Kálmán t. képviselőtársam indítványát azért, mert valamint a nyelv kérdésében nem tartottam elegendőnek a kormánypadokról tett egyszerű nyilatkozatot — ámbár annak jóhiszeműségében nem kételkedem — de azért, mert annyira fontosnak tartom, hogy az a törvénybe való beiktatást nemcsak megengedi, hanem egyenesen megköveteli; épúgy nem elégedhetem meg az ezzel analog czímerkérdésre nézve az igen t. igazságügyminister úrnak azon egyszerű kijelentésével, hogy a kérdés tárgyalás alatt van és hogy találni fognak olyan czímert, a mely a felállíttatni szándékolt úgynevezett vegyes bíróság természetének megfelel

Digitized by Google

(Helyeslés bal felől.) Ez igen megnyugtató lehet a t. igazságügyminister úrra nézve; de minthogy én nem tudom, hogy a czímerkérdésnek az a megoldása, melyet ő fel fog találni s a mely őt megnyugtatja, engem is meg fog-e nyugtatni: ennek következtében nem állhatok el attól, hogy mielőtt az ilyen bíróság törvénybe iktatását elhatározzuk, lássuk és ismerjük azt a megoldást. *(Helyeslés bal felől.)* És minthogy az egyetlen concret indítvány, a mely e tekintetben a ház asztalán fekszik, a Thaly Kálmán t. képviselőtársamé: én azt elfogadom és annak elfogadásában a törvény sérelmének némi orvoslását látom. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Szintúgy hozzájárúlok Ugron Gábor t. képviselőtársam indítványához. Az általános vita folyamán kiterjeszkedtem bővebben a törvényjavaslat azon intézkedésére, a melyről most beszélünk: t. i. hogy a consuli bíróságok minden fokozatnál császár és király nevében ítélnek. Ez, t. ház, egyike azoknak a kérdéseknek, melyeknél a vitatkozás nehézzé válik; és nehézzé válik a mi álláspontunk bizonyítása. Miért? *(Halljuk! Halljuk!)* Mert én ezt annyira világosnak, annyira magától érthetőnek tartom, hogy hiába keresem az érveket azokkal szemben, a kik a helyzetet az első pillantásra át nem értik, át nem érzik. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Midőn, t. ház, a bíró valakinek nevében mondja ki az itéletet, akkor a hivatkozás arra a hatalomra, melynek nevében ítél, s annyit jelent: én bíró, most annak a hatalmánál fogva ítélek, a kire hivatkozom. Ha tehát a bíró azt mondja; én a császár és király nevében ítélek: ez annyit jelent, hogy én ítélek a császár hatalmánál fogva és a király hatalmánál fogva.*(Élénk helyeslés. Úgy van! bal felől.)* Lehet ezt talán némileg indokolni oly esetben, midőn császári alattvalók és királyi alattvalók közt folyik a per; de itt nem tétetik különbség, midőn magyar és magyar állampolgárok között foly a per, hogy akkor is tisztán magyar állampolgárok ügyében a bíró ítéletet mondjon a császári hatalomra hivatkozva: *(Zajos helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* megvallom, t. ház, én nem vagyok képes azt a lelki állapotot elgondolni, a mely mellett ez a magyar embernek arczába ne kergetné a vért. *(Zajos tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* És itt ne beszéljünk 1848-ról, ne beszéljünk 1867-ről: az ország legmélyebb sülyedésének korszakaiban, akkor, mikor az országnak majdnem minden alkotmányos joga szünetelt és a legaulicusabb államférfiak kezében volt az ország ügye, a magyar törvénykezés önállóságát bármily részben érinteni, a magyar király bírói hatalmának kizárólagosságát érinteni, tudtommal, soha senki sem merészelte. És ha ebben tévednék és erre nézve praecedenst lehetne idézni, milyet nem tudok: én az ily praecedensekre való hivatkozás dicsőségét igen szívesen átengedem a minister úrnak. *(Zajos helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ámde, t. ház, talán meg fogják nekem engedni, hogy némely lehetőleg rövid reflexiókat tegyek a minister úr utolsó nagy beszédére. *(Halljuk! Halljuk!)* Egyáltalában nem állhat szándékomban az egész kérdést, a mely az általános vita alatt a discussiónak tárgyát képezte, itt felújítani; mert elhibázott eljárásnak tartanám azt, ha valaki csupán annak bebizonyítására, hogy neki volt igaza, a vitának soha véget nem tudna vetni és az elmondott dolgokra ismét visszatérne; de minthogy az igazságügyminister úr nemcsak szorosan, mint én is tettem, e tárgygyal összefüggő eszméket hozott fel a vitában; nemcsak a tárgygyal összefüggő érveléseimmel foglalkozott; hanem foglalkozott egyéb, az általános politikai és a közjogi helyzetre és felfogásokra vonatkozó érveléseimmel s így a politikai positiok a maguk általánosságukban megvilágítás alá kerültek: gondolom ezzel, valamint mindazzal, a mivel érveléseimnek realitása és soliditása megtámadtatott, újból foglalkozni jogom van. *(Halljuk! Halljuk!)*

És ha már, t. ház, az érveknek realitásáról és soliditásáról szólok: nem tehetem, hogy én is ne utaljak arra a frappans különbségre, a mely a t. minister úr első és második beszédének egész észjárása között van.

A t. minister úr idejön egy törvényjavaslattal, a melynek egész szerkezetén egy dominálo gondolat, hogy úgy mondjam, egy taktikai conceptio vonúl végig: tudniillik az, hogy lehetőleg megóvni iparkodik, vagy legalább megóvni látszik azt a gondolatot, hogy abban Magyarország bírói souverainitásának nemcsak feláldozása nem, hanem semmi csonkítása sem foglaltatik. Az egész javaslat ebből a taktikai szempontból van kidolgozva és lett átdolgozva. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Horánszky Nándor: És indokolva!

Gr. Apponyi Albert: És az igazságügyminister úr ehhez ragaszkodva, első beszédében nagy apparatussal és fényes dialektikával fáradozik annak a bizonyításán, a mit a törvényjavaslat szerkezetével is akar bizonyítani, hogy nincs a magyar államnak önrendelkezési köréből a bírói hatalom gyakorlására nézve elvonva semmi; nincs a monarchia közös hatalomkörébe átadva semmi, egy hajszálnyi sem; hanem hogy teljes mértékben fenn van tartva Magyarország bírói souverainitásának integritása az egész vonalon. Most azonban ránk kerül a sor, t. ház. Ezekről a padokról, a mint én hiszem, teljesen bebizonyítottuk azt, hogy az igazságügyminister úrnak állítása illusion alapszik; *(Igaz! Úgy van*

Digitized by Google

a bal- és szélső baloldalon.) hogy itt igenis ama területekre nézve, a melyeken a consuli bíráskodás létezik, a bíráskodás úgy az első, mint a második fokon — bizonyos csillámok odaragasztása mellett, melyek a magyar emberben az önállóság látszatát és hitét felkelthetik — lényegében közössé van téve; kimutattuk azon túlnyomó hatalmi kört, mely a monarchia közös hatalmi organismusának biztosítva van. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Kő kövön nem maradt — szerintem — azokból az okoskodásokból, melyekkel a t. igazságügyminister úr ezen törvényjavaslatnak közjogi természetét indokolta és nekünk bemutatni akarta. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Erre mi feszült várakozással vártuk a választ. Meg is érkezett a válasz pillanata; és ime mintegy sülyesztőn át eltűnik az eredeti álláspont, mely be akarta bizonyítani, hogy mily előrelátó és minden részletre kiterjedő gondossággal járt el a t. igazságügyminister úr az ország önállóságának és bírói souverainitásának fentartásában: és egy egészen más kép, új decoratio áll bámuló szemeink előtt. *(Élénk tetszés bal felől.)*

A t. igazságügyminister úr nem is fárad azzal, nem is iparkodik azon, hogy ellenérveinket megczáfolja; hanem egyszerűen azt mondja: hiszen kérem, önök egészen tévesen fogják fel a dolgot; a consuli bíráskodás sehol a világon nem tartozik a belügyi szervezetbe; hiszen az egy csekély-jelentőségű dolog, melyet sehol a hazai bírói szervezetbe be nem illesztettek, azt mindenütt a külképviseleti functio egyik integrans részének, mellékfoglalkozásának tekintették és mindenütt a világon a külügyministerium hatáskörébe helyezték; tehát, t. képviselő urak, minek fáradoznak olyan nagyon annak a bebizonyításán, hogy itt az ország egyik joga csonkúl meg; mert hiszen ezt a kérdést sehol a világon nem az elvek, hanem a czélszerűség szempontjából tekintették.

De ha ez így van, t. ház, akkor minek volt az a nagy apparatus, a melylyel az igazságügyminister úr bebizonyítani igyekezett, hogy azokon az elveken teljességgel nem esett sérelem, a melyek ő szerinte seholsem voltak irányadók e kérdésnél? *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

És valóban csodálkozom az igazságügyminister úr azon állításán, hogy a consuli bíráskodást mindenütt a világon a külügyministerium kizárólagos befolyása alá helyezték; a külképviseleti organismus egyik részének tekintették és hogy azt sehol szoros összeköttetésbe nem hozták a hazai igazságszolgáltatással. Csodálkozom ezen és megmondom miért? *(Halljuk! Halljuk!)* Nem a poroszországi consularis törvényre akarok hivatkozni, a mely, igaz, ma már nincs érvényben, miután a birodalmi ügyek sorozatába ment át a consulatus, de a mely nem rég még érvényben volt és a mely szerint egyenesen az igazságügyministernek volt fentartva a consuli bíráskodás feletti felügyelet, még pedig világos szavakkal; — felolvashatom, ha tetszik. *(Halljuk! a baloldalon.)* »In demselben Maasse, wie die inländischen Gerichte, die Aufsicht des Justizministers«; tehát ugyanazon hatáskört tulajdonítja az igazságügyministernek a consuli bíróságokra, mint a belföldi bíróságokra nézve.

De, t. ház, nem erre hivatkozom; mert ez csak egy példa. Hivatkozom egy általános tényre. Midőn az igazságügyminister úr tiltakozott az ellen, hogy a consuli bíráskodást bárhol is a hazai bírói szervezet integralis részének tekintették volna; midőn azt állítja, hogy a consuli bíráskodást mindenütt a külképviselet integralis részének tekintették és a külügyministerium alá helyezték: egy dologról megfeledkezett, tudniillik arról, hogy, az egy Angliát kivéve, minden államban az apellata a consuli bíróságtól valamely hazai bírósághoz megy. Hát ez nem beillesztés-e a hazai bírósági szervezetbe? Azok a hazai főtörvényszékek, melyekhez a felebbezés megy és melyek ennélfogva mint felebbezési forumok direct befolyást gyakorolnak az alsó forumok judicaturájára, szintén a külügyminister hatáskörébe tartoznak-e és az ő felügyelete alatt állanak-e? Hát azt látjuk, hogy ha a consuli bíróságokat mint egész organismust fogjuk fel, tudniillik nemcsak annak első fokozatát elkülönítve, hanem az egész judicaturát, melynek egyik lényeges részét a felebbvitel képezi: úgy látjuk, hogy sehol a maga egészében a consuli bíróság a külügyministerium hatáskörébe nem tartozik. Mert ismétlem: a döntő momentumban, a felebbezési forumban hazai bíróságokhoz jöttek, melyek csak az igazságügy administratiojára rendelt kormányközegek felügyelete alatt állanak. És az az egy ország, mely e tekintetben kivételt képez, Anglia, mivel iparkodik azt pótolni? A 64-iki order of council a legkisebb minutiákig kidolgozott bírói szervezetet állapítja meg a consuli bíróságok részére, melyekben lehetőleg utánozza a hazai bírói szervezetet; a jury alkalmazását rendeli el; a felebbezési forumon Konstantinápolyban a bírótól a bírói qualificatiót kivánja meg. Szóval az országok legnagyobb részében az összeköttetés helyre van állítva az apellatorium forum által, melyre a külügyministernek semmi befolyása nincs; azon egy országban pedig, melyben ez nem állítja helyre az összeköttetést, ott a belföldi szervezés minden elvét lehetőleg átvitték a consuli bíróságokba.

Digitized by Google

Hát ez is azon csodás állítások egyike, melyekkel az igazságügyminister úr e beszédében igen gyakran találkozunk. És ha szigorúan Ausztriát veszszük: Ugron Gábor t. barátom felolvasta tegnap, mily különböző instantiák alatt állt a consulság azon 180 év alatt, melynek ususára a t. minister úr hivatkozott. Erre a minister úr azt mondja: igen, akkor nem volt külügyministerium — legalább eleinte, a passaroviczi béke után — hanem a consuli bíróságok azon hatóságok alatt álltak, melyek a külkereskedelem felett a felügyeletet gyakorolták. Bocsánat, de ezt az érvet kissé naivnak tartom. Hiszen a consulatusok a külkereskedelem képviselői, természetes tehát, hogy a mely hatóság alatt álltak a consulatusok, ugyanazon hatóság alatt állott a külkereskedelem képviselete is. Ez érv tehát tulajdonképen csak annyit jelent, hogy a consulságok mindig azon hatóságok alatt állottak, a mely hatóságok alatt a külkereskedelem állott! *(Élénk derültség balról.)*

De, t. ház, állottak bár légyen egyenesen a külügyminister alatt — és itt elismerem, hogy specialiter a levantei consulságok a Hof- und Staatskanzlei alapítása óta annak hatáskörébe utaltattak: ebből még nem következik, hogy azok közössé tétettek és hogy azokra Magyarországnak direct befolyása ne lett volna. Megmondom, miért? Prónay Dezső t. barátom is idézte azon régibb törvényeket, melyek szerint a török birodalommal fennálló minden viszonylatra Magyarország magának külön befolyást tartott fenn és a melyek, mint ő helyesen fejezte ki magát, addig, míg — én szerintem is — az 1867 : XII. tczikk által a külképviseletre nézve formailag nem abrogáltattak, jogilag érvényben állanak. És ezek a törvények ama többször idézett 180 éves usus epocháján át nem képeztek ám holt betűt. Ott van az 1790 iki eset. 1790. julius 20-án, mikor a reichenbachi szerződés megkötéséről volt szó a török birodalommal, a rendek felírtak II. Lipóthoz és igénybe vették Magyarország külön beleszólási jogát ezen szerződés megkötésénél, azon a czímen, hogy ez török birodalmi területen való rendezkedés, török birodalommal való egyezkedés. II. Lipót kiadta a rendek ezen felíratát véleményadás végett összes tanácsosainak, úgy a magyar, mint az osztrák tanácsosoknak. Mindannyian egyhangúlag azt a véleményt adták, hogy Magyarországot régibb törvények alapján megilleti az a jog, hogy külön képviselve legyen, hogy külön, mint önálló factor, befolyást gyakoroljon a török birodalommal való minden néven nevezendő rendezésre. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Tehát, t. ház, arról a 180 éves ususról először azt mondom, hogy állott legyen bár fenn úgy, mint azt az igazságügyminister úr mondja, nem bizonyít semmit, mert a közjogi téren nincs elévülés. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Nem létezik jogvesztés per non usum a közjogi téren; *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* de másodszor nem is létezett az a tényleges usus abban az értelemben, melyet az igazságügyminister úr mond; mert a magyar rendek tényleg mindig fentartották a török birodalommal való viszonylatokban azt az elvet, mely a Prónay t. barátom által idézett törvényekben foglaltatik. A 180 éves usus tehát a mennyiben érv, ez az érv nem az igazságügyminister úr mellett, hanem mi mellettünk bizonyít; mert itt főleg az osman területekről van szó, melyeken a consuli bíráskodás fennáll és fentartandó; ezeken a területeken pedig még azok az ügyek sem tekintettek közöseknek a mult században, szóval 180 éven át, mely ügyek ma az 1867 : XII. tczikk által kétségtelenül itten is közösek. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

De, t. ház, ezekkel a részletekkel továbbra foglalkozni nem akarok. *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt tartom, hogy a kérdésnek ezen oldala teljesen ki van merítve. Én a bizonyítást arra nézve, hogy a t. minister úrnak az ügy érdemére vonatkozó felfogása teljesen tarthatatlan és a mint Prónay t. képviselőtársam magát helyesen kifejezte, nem is világos, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* nem is consequens, hanem a vitának különböző stadiumaiban változik: *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* erre nézve a bizonyítékot teljesnek és befejezettnek tartom. Valóban, t. ház, olyan látvány van előttünk, mint a minő a dán királyfi előtt, a kihez néha engem szeretnek hasonlítani, de a kihez ebben a pillanatban inkább az igazságügyminister úr hasonlít, mikor Poloniusnak a felhőt mutatja s azt mondja: nézzék a felhőt, úgy-e olyan, mint az ürge. Erre Polonius, — s ez esetben, sajnálom, Polonius példáját követte a t. többség — azt válaszolja: az igaz, tökéletesen olyan, mint az ürge. *(Derültség bal felől.)* De erre Hamlet azt mondja: dehogy ürge, olyan mint az elefánt; és erre a Polonius-többség ismét így szól: csakugyan olyan, mint az elefánt. *(Derültség bal felől.)*

Én pedig itt sem ürgét, sem elefántot, sem semmi néven nevezendő praecis és határozott formát nem látok, hanem csak felhőt és homályt *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* és minden pillanatban változó köd-alakzatokat. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Ámde, t. ház, át kell mennem a t. minister úr beszédének politikai részére. *(Halljuk! Halljuk!)* Midőn a t. minister úr — a mi neki teljesen jogában állott — áttért fejtegetéseim politikai részére és azokkal bővebben foglalkozott, valóban újabb csodálkozás fogott el engem.

Digitized by Google

Azt az egyet tudniillik nem hittem volna, hogy a t. igazságügyminister úr, a kinek fényes eszét, nagy szónoki tehetségét és leleményességét minden alkalommal bámultuk; midőn most azon az oldalon ül és midőn onnan érvel, midőn onnan támad — és pedig egész jogosan, mert hiszen mi is megtámadtuk, nem ugyan az ő személyét, hanem politikáját és javaslatát — akkor nem tud más fegyvert találni arsenaljában, mint azt a kopott fegyvert, a melylyel a túlsó oldalról minket és a mi sorainkban őtet támadták. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Meszlényi Lajos: Uraságoktól levetett ruhadarabok! *(Zajos derültség bal felől.)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! 15 esztendő óta, valahányszor a 67-iki kiegyezésben a nemzet számára biztosított jogok sérthetetlensége mellett felszólaltunk; valahányszor azt a lejtőt, a melyen legalább 1878 óta az én felfogásom szerint e kormányzat közjogilag állott, jellemezzük; valahányszor olyan intézkedések ellen küzdünk, a melyeket az 1867-iki törvény szellemével akarnak indokolni, melyek azonban szerintünk ezen szellemmel homlokegyenest ellenkeznek; valahányszor ezt teszszük s tette a mi sorainkban annak idején a t. minister úr is: *(Derültség bal felől.)* mindig azt hallottuk, hogy hiszen ez urak elhagyták 1867-iki alapot és rátértek a szélső baloldali alapra.

Én a t. minister úrtól több originalitást vártam volna. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Többet, mint azt, hogy a mit Láng Lajos t. képviselő úr neki mondott 1879-ben: azt ő — megengedem — sokkal nagyobb fénynyel és eloquentiával, de tartalomra nézve teljesen azzal megegyezőleg, most 1891-ben nekem mondja el. *(Élénk derültség és helyeslés bal felől.)*

És méltóztassék elhinni, t. ház, hogy ez a fegyver épen ódonsága és ismeretes jellege miatt egyáltalán nem alkalmas arra, hogy nekünk imponáljon. *(Ugy van! bal felől.)* Hogy a t. többség soraiban lelkesedést ébreszt, midőn ez látja, hogy oly előkelő szellem, mint az igazságügyminister úr, nem restelkedik azzal a fegyverrel fellépni, a melyet ő koptatott éveken át: azt nagyon értem. *(Élénk derültség és helyeslés bal felől.)* Mert reájuk nézve nagy complimentum. De hogy az igazságügyminister úr azt nem tartja saját szellemi színvonalához méltatlannak: azt valóban csodálni lehet. És ne is beszéljünk régi időkről, 1879-ről; hiszen most két éve, midőn a t. igazságügyminister úr a véderőjavaslat tárgyában felszólalt; midőn nekünk azt fejtegette, a mi, csakugyan megengedem, a legextremebb theoria, a melyet az 1867-es alapon álló államférfiútól még hallottam, hogy a védszervezet tekintetében, ha az egyetértés a monarchia két állama között nem sikerül, Magyarország önálló intézkedési jogát visszanyeri: nem hallotta-e akkor azokról a padokról és nem olvasta-e a »Pester Lloyd«-ban és azokban a lapokban, a melyek a kormányt támogatják, hogy íme, most Szilágyi Dezső megmutatta a mérsékelt ellenzéknek, hogyan lehet szélső balra átmenni 67-es alapon? *(Élénk tetszés és helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

És szeretném tudni: vajjon a t. igazságügyminister úrnak ezen theoriája nem tartozik-e azon remeték közé, a melyek most felül vannak festve, nehogy alkalmatlanokká váljanak?! *(Élénk derültség és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Ha pedig az igazságügyminister úr nem tartozik azok közé a remeték közé: akkor arra vagyok kiváncsi, hogy az a többség, a mely ebben a theoriában oly nagy veszélyt látott akkor, ma, mert az igazságügyminister úr az ő ministereihez tartozik, ugyanezt a theoriát magáévá teszi-e és ugyanazon applombbal és helyesléssel elfogadja-e, a mely applombbal és helyesléssel hirdette akkori időben annak közveszélyességét? *(Zajos derültség, tetszés és helyeslés a bal- és szélső balodalon.)* Itt, t. képviselőház, valaki felülfestette a remetéjét: vagy a t. igazságügyminister úr festette azt felül, vagy a t. többség, *(Igaz! Úgy van! Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* vagy pedig — mi a legbölcsebb lesz — mind a ketten mélyen hallgatnak róla. *(Élénk derültség és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

De a t. igazságügyminister ajkain, t. képviselőház, a régi kopott érvek is tagadhatatlanúl bizonyos érdekességet nyernek; úgy hogy érvelésének egyes kimagasló pontjaival mégis érdemes foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Előre bocsátom, hogy abból, a mit szombaton itt mondottam az 1867-i kiegyezés szellemére, a közjogunk megóvása körül szükséges féltékenységre nézve: egy szót, de egy betűt, sem visszavonni, sem másként értelmezni nem fogok. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* De ebből nem következik az, t. képviselőház, hogy nyugodtan elviseljem azt, hogy akár egy szócskának interpolatioja vagy kihagyása által az, a mit mondottam, egészen más értelmezést nyerjen.

A t. minister úr többek közt azzal bizonyítja azt, hogy én már szélsőbalivá lettem — de csak titkosan, mert azt hiszi, hogy nem fogok azokra a padokra ülni — hogy én Ausztriával semminemű egyezményt, semminemű szerződést nem akarok kötni.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Souverain jogokra!

Gr. Apponyi Albert: Souverain jogokra, igen természetes, hiszen ezt nem is tagadom.

Digitized by Google

Azt mondja a t. minister úr: »Hát én még kölcsönös jogsegélyre nézve, talán a postai forgalom tekintetében, vagy egyéb ilyen ügyekre nézve sem akarok szerződésre lépni Ausztriával« és ezzel bizonyítja, hogy a függetlenségi párt padjain van helyem.

No, t. képviselőház, ha ezt az álláspontot foglalnám el, akkor nem azokon a padokon kellene ülnöm, mert ezt az álláspontot, t. minister úr, bizony azokon a padokon sem foglalják el; akkor nekem nem ebben a házban volna a helyem, hanem egészen más házban, a melyet megnevezni nem akarok. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Oly világos volt az, a mit mondtam, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy tudniillik nem szabad ilyen szerződést kötni, az állami souverain jog gyakorlása felett — nem, a mint a t. minister úr azt azután módosította, állami souverain jogok »egyik vagy másik jelentkezése felett« — mert az két nagyon különböző dolog: egy állami souverain jog felett szerződést kötni, tehát egy közös intézményt alkotni; és egészen más dolog az, egy állam fenhatósági jogának egyik vagy másik jelentkezése iránt szerződést kötni. Ilyen módon azután minden szónok beszédéből a legnagyobb veszélyeket lehet kiolvasni, ha azt, a mit mondott vagy valamivel megtoldjuk, vagy valamit abból elveszünk.

Hát, t. képviselőház, annak az érvnek, hogy nekem azokon a padokon van helyem, mert a minister úr szerint Ausztriával semmiféle egyezményt nem akarok kötni, ezen érvnek a basisa hiányzik; nagyon világosan megmondtam, hogy milyen egyezményt nem akarok kötni és ezt most is fentartom: olyan egyezményt, mely egy intézményt, a mi eddig nem volt közös, közössé akar tenni. *(Úgy van! bal felől.)*

Fentartom az indokolást is, mert úgyis oly annyira közel állunk egymáshoz, hogy az összeolvadás veszélye nagy; és különösen azért nagy, mert a mint e javaslatnak a története is bizonyítja, nem létezik a közjogi felfogás egyenlősége itt és ott; *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* és akkor nemcsak Magyarországot fenyegeti veszély, de a monarchiát is, a monarchiának kapcsolatát is, mert ezen monarchiának és ezen kapcsolatnak egyik átkát képezi azon kétértelmű megoldások egész sorozata, a hol egy és ugyanazon formula alá iparkodtak hozni két egymással össze nem egyeztethető, sőt ellentétes közjogi felfogást. Ezeknek a kétértelműségeknek sorozatát nem akarom szaporítani, épen úgy a monarchiai kapcsolat tisztasága és becsületessége érdekében, mint Magyarország függetlensége érdekében. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De azt mondja a t. minister úr, hogy egész argumentatiom, az az argumentatio, melyben bizonyítani iparkodtam, hogy lejtőn vagyunk, hogy az utolsó másfél évtizedben közjogi téren tért vesztettünk, hogy rontjuk közjogunkat, hogy ez a törvényjavaslat is a rombolásnak egyik eszközlője és hogy államférfiaink igen is sajnálatos gyengeséget tanusítottak a lajthántúli áramlatokkal szemben; midőn mind erre utaltam, azt mondja a minister úr, hogy én gyűlöletet, megvetést terjesztek a nemzetben a nemzet intézményei iránt. *(Szilágyi igazságügyminister tagadólag int.)*

El tudom képzelni, hogy a minister úrnak kétkedő tagadása mire vonatkozik: ő tudniillik a gyűlöletterjesztés vádját egyenesen azokkal hozza összeköttetésbe, a miket a kormányképességre nézve mondtam és arra akar engem utalni, hogy én ezen összeköttetést fentartsam. Fentartom és erre is bátor leszek kiterjeszkedni. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Azt mondja tehát a minister úr, hogy én, midőn az államférfiak sajnálatos gyengeségét constatáltam és rámutattam arra, hogy lejtőn vagyunk, ezzel gyűlöletet terjesztek az intézmények iránt.

Ez is nagyon, nagyon régi és nagyon kopott fegyver. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Minden téren találkoztunk ehhez hasonló ellenvetésekkel.

Midőn pénzügyeink legrosszabb idejében rámutattunk a minket fenyegető pénzügyi veszélyekre; azt mondták, hogy az ország hitelének ártunk; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* midőn a választási corruptiora mutattunk és erélyes intézkedést követeltünk: akkor azt mondták, compromittáljuk az ország becsületét. *(Igaz! Úgy van! a a bal- és szélső baloldalon.)* Az alapgondolat, a mely ebben rejlik, az, hogy a közéletben mutatkozó bajokért, veszélyekért nem azok tétetnek felelőssé, a kik azokat előidézték; hanem azokat akarják felelőssé tenni, a kik a bajt földerítik és rámutatnak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Már pedig, t. ház, miután a minister úr szíves volt engem az ezen helylyel összekötött kötelességekre és felelősségre figyelmeztetni, a takargatási és legyezgetési tannak elfogadása volna ama kötelességeknek legfrappansabb megsértése. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem azért küldtek engem ide, t. ház, hogy behunyt szemmel álljak és ne lássak; *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* és nem azért, hogy akkor, a mikor valamely kérdés, vagy állapot kényes, akkor hallgassak és ne szóljak; hanem azért, hogy az igazságot kimondjam úgy, a mint érzem, *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* ha kell, teljes kíméletlenséggel.

Digitized by Google

A t. igazságügyminister úr nagyon helyesen mondta egyszer ezen padokról, hogy »pudor majus vulnera incurata coelat«. Helytelen az a törekvés, mely a gyógyulásra váró sebeket takargatni akarja; és minél nagyobbak, minél sulyosabbak, minél complicáltabbak azon bajok, melyeket látok, annál szigorúbb kötelességem, hogy azokat felfedezzem *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* önmagam iránti kímélet nélkül — mert a közügyeknek kíméletes tárgyalása igen gyakran csupán a politikusoknak saját úri személyök iránti kímélete, mely a közügyek iránti tapintat firmája alatt úszik — egyéni felelősségemnek teljes latba vetésével minden consequentia latolgatásával és kímélet nélkül azok iránt is, a kiket ez bánt, mert az ország érdeke mindezek felett áll. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Pár szót szentelek a kormányképességi kérdésnek is. *(Halljuk! Halljuk!)* Szerettem volna, ha a minister úr e tekintetben világosabban beszélt volna. De úgy is elég érthető volt az, a mit mondott. A minister úr engem oly alternativa elé állít, mely a syllogismus cornutusnak egyike, aztán sértő nyilatkozatot tulajdonít nekem a koronával szemben. De hiszen tudjuk, tudja a minister úr is, hogy a korona semminemű intézkedéseiért sem felelős; hanem a koronának minden intézkedését alkotmányos tanácsadóinak felelőssége fedezi; *(Úgy van! Úgg van! bal felől.)* és ha én megtámadom a koronának magyar tanácsosait azért, hogy egy epochán keresztül elmulasztották azon kötelességöket, hogy a korona előtt a helyzetet megvilágítsák; hogy a nemzet jogai, jogos aspiratioi iránt a koronát felvilágosítsák; hogy avval megértessék, hogy ezek az aspiratiok a dynastia érdekeivel nemcsak ellentétben nincsenek, hanem annak legbiztosabb támaszát, hatalmának talapzatát képezik; *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* ha magyar tanácsosait azzal vádolom, hogy ekkép mesterségesen isolálták a koronát mindazoktól, a kik az ő hatalmi klikkjökhöz nem tartoznak; *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és ez által a koronát megfosztották attól, hogy az ország állapotairól kritikus pillanatokban minden oldalról jövő meggyőződést és felvilágosítást szerezhessen: akkor csak csodálkoznom kell azon, hogy a t. minister úr a túlsó oldalon talált fegyverzetnek még azt a részét is bevette saját fegyverzetébe, mely a korona tanácsosainak, az államférfiaknak felelősségét a koronára való hivatkozással akarja gyengíteni *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. minister úr ködöseknek és homályosoknak mondja azokat a nemzeti törekvéseket, a melyeknek bajnokául — ő szerinte — magamat felavatni szeretném. Nem ködösek, nem homályosak és nem általános phrásisokból állnak azok. Előadtuk azokat e padokról többször. Elmondtuk többek közt gyakran, hogy nem látjuk teljesítve Magyarország önálló képviseltetésének jogát a királyi udvartartásban; elmondtuk többször — és ez az a bizonyos láncz, melyből a minister úr ellenem szintén fegyvert kovácsol — hogy az ország gazdasági fejlődésére nézve lenyügözőnek tartjuk azt a közgazdasági kiegyezést, mely 1887-ben köttetett és lényegében ma is fennáll; és hogy követeljük a fogyasztási adók önállóságát. És ha emlékezetem nem csal, a t. minister úr velünk hasonló felfogáson volt *(Derültség bal felől.)* és ezért lépett ki annak idején a kormánypártból. Hogy vajjon ez is a felülfestett remeték közé tartozik-e: *(Derültség.)* azt nem tudom; talán a minister úr maga sem tudja ez idő szerint. *(Élénk derültség bal felől.)*

Követeltük ezután a hadsereg terén a magyar szellem terjesztését a magyar katonai oktatás szervezése által. Ezt a törekvést is velünk együtt több éven át képviselte a t. minister úr. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Vajjon a magyar katonai oktatás behozatala szintén a felülfestett remeték közé tartozik-e: azt ez idő szerint, szintén nem tudom; talán a minister úr sem tudja. *(Élénk derültség bal felől.)*

T. ház! A fegyver — tudniillik az a vád, hogy mi csak színleg állunk a 67-es alapon, tényleg azt aláássuk — az a fegyver kopott és bár mennyire aranyozza meg azt a t. minister úr ékesszólásával: ez a fegyver rajtunk többé nem fog, sem öntudatunkon; de még a közvéleményen sem. *(Úgy van! bal felől.)*

Az a kérdés azonban méltó tárgya e tételnek: vajjon a t. minister úr e vitánál és tárgynál még a 67-es alapon áll-e és nem tért-e el attól; nem távozott-e el annak szellemétől? Én úgy fogom fel, t. ház, a 67 iki alkotást, hogy ott az ország érett megfontolás után megállapította, hogy mik közösügyek, mik közös intézmények és hogy ennek a törvénynek szelleme: azt híven megtartani, a mit ez a törvény közösügynek nyilvánított; de ennek kerületén kívül, ezen határon túl új közös intézményt nem létesíteni. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* És ime, létesít a t. minister úr egy új közös intézményt.

De annak a törvénynek lényegéhez és a nemzeti önnállóság biztosítékaihoz tartozik az az elv is, hogy e törvénybe közösügyeket bele interpretálni, a melyek annak szövegében világosan olyanokúl megjelölve nincsenek, nem lehet és nem szabad. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* És ime a t. minister úrtól hallottuk, és ő hosszú deductiokkal iparkodott nekünk bebizonyítani azt, hogy az 1867: XII. tcz. 8. §-ába, a

Digitized by Google

hol csak a diplomatiai és külkereskedelmi képviseletről van szó, a consulatusok is bele értetnek. Pedig épen a t. minister úr magyarázza meg nekünk — szerintem túlozva — hogy a consulatusok ügykörének csak csekély részét képezi a külkereskedelmi képviselet. Szabad-e, t. ház, e törvényben, mely a legszorosabban és legszigorúbban magyarázandó, szűkebb fogalom helyébe tágabb fogalmat állítani? Szabad-e abból, hogy a külkereskedelmi képviselet közösnek ismertetett el: szabad-e abból azt következtetni, hogy közössé tétetett ez a szervezet a maga egészében, a mely szervezetnek a t. minister úr szerint a külkereskedelmi képviselet csak egy részét képezi? És hogy milyen csodálatos okoskodáshoz folyamodik a t. minister úr: arra nézve legyen szabad csak egy példát felolvasni. A t. minister úr azon okoskodásainak befejezésétől, melyekkel a consuli szervezetnek közös voltát bizonyítani akarja, mintegy végső reassummálásképen oda concludál: »és a consularis szervezet közössége az 1867-iki alaptörvényben, és a vámterületnek időről-időre való közössége más törvényben foglaltatik.«

Tehát, a t. minister úr állítása az, hogy az alaptörvényben foglaltatik a consulatusoknak közössége, a vámterületnek közössége pedig más törvényben: az időről-időre megújúló törvényben. És már most nézzük magukat a törvényeket.

Hát, t. ház, az 1867: XII. törvényczikkben a consulatusoknak megemlítését hiába keressük, a minister úr szerint pedig ott van; a vám- és kereskedelmi szövetségről szóló törvényben pedig, a melyben ez a minister úr szerint nincsen, annak 9. §-ában azt olvassuk, hogy az összes consulatusi ügyeket a közös külügyiminister vezeti. *(Élénk derültség a bal- és és szélsőbalon. Mozgás jobb felől.)*

Ha ezekután szabad volna a t. minister urat is figyelmeztetni azon kötelességekre, melyek az ő helyével vannak összekötve; valamint hogy a t. minister úrnak szabad volt engem figyelmeztetni azokra a kötelességekre, a melyek az én helyemmel vannak összekötve: úgy bátor volnék őt arra kérni, hogy azokban a felvilágosításokban, melyeket ő arról a helyről tényekre nézve ád, legyen teljesen alapos és megbízható; *(Élénk helyeslés. Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* azokban a vitatkozásokban, melyeket ellenfeleivel folytat, legyen őszinte és loyalis és azt czáfolja, a mit mondtak, nem pedig más valamit; az érvelések terén pedig a saját maga érdekében — ez már nem közérdek — legyen lehetőleg originalis, nempedig koptatott útakon járó; a törvények idézésében legyen állandóan a szöveghez hű; a törvények magyarázatában pedig ragaszkodjék ahhoz a 67-iki szellemhez, melyet úgy ismerek, hogy azontúl, a mi ott közös intézmény van, több közös intézményt ne csináljon; interpretatio, exegetica, hermeneutica és mindenféle más okoskodás alapján a törvényben betűszerint benn nem foglalt közösügyeket azokba bele ne magyarázzon.

Ezek szerintem azok a szabályok, a melyeket Magyarország igazságügyministerének azon a helyen mindenekelőtt meg kell tartania. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Hiszen sokkal több plausibilitással bírt az, midőn állították, hogy a boszniai occupatióból folyó ügyek az 1867-iki törvény értelmében közösek; és a t. igazságügyminister úr akkor, erről az oldalról, nagyon helyesen és fényesen erősködött ezen felfogás ellen és keresztül is vitte, hogy az a felfogás, a mely szerint közös ügyeket belemagyarázni abba a törvénybe nem szabad, a sikernek legalább bizonyos látszatát érte el; mert valóban ennek a szempontnak a Bosznia közigazgatásáról szóló törvény nem felel meg.

És végül, a t. minister azon aggodalmainak eloszlatására, melyek a mi és a ház ezen oldalán ülő barátaink cooperálásából eredtek, legyen szabad megint az ő saját auctoritására hivatkoznom *(Halljuk! Halljuk!)* a ki — midőn Láng Lajos képviselő úr neki épúgy, mint a t. igazságügyminister úr ma nekem, 1879-ben szemére lobbantotta, hogy mi abban hasonlítunk ahhoz a t. párthoz, hogy kevés érzékkel viseltetünk a monarchia nagyhatalmi állása és a monarchiai kapcsolatnak követelményei iránt és igen csodálatos, hogy a mi felfogásunk mennyire egyező az 1867-iki törvényekre nézve azokkal, a kik ezt a törvényt el nem fogadják — s erre a t. igazságügyminister úr akkor így válaszolt: »... És ha a t. képviselő úr csodálkozik azon, hogy mi meg nem döbbenünk, hogy a t. függetlenségi párt egy-értelemben van velünk az 1867. törvények értelmezésében; csodálkozását sokkal komolyabb és sokkal méltóbb dologra tarthatta volna fel: nem arra, hogy ha azok, a kik ezen törvények létrejöttét ellenezték, a kik ezen törvényeket még maig is károsoknak tartják, azok ezen törvény értelmezésében jóhiszeműleg és szigorral járnak el; talán nem ezen kell csodálkoznia, hanem azon, hogy azok, a kik ezen törvényeket később elfogadták, a kik ezen törvényeket létrehozni segítettek, azok ezen törvényeknek oly magyarázatot adnak, a mi azoknak értelmét halomra dönti. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Ez lett volna méltó tárgya a t. képviselő úr csodálkozásának. És ha még egyeben is kedve volna csodálkozni, talán nemsokára csodálkozhatik azon, hogy ha azon párt, a melyről a t. képviselő úr azt bizonyította be, hogy a szigorú, törhetetlen, alkotmányos érzékkel bíró Deák-

Digitized by Google

pártnak legitim utóda, hogy ez a párt meg fogja talán szavazni ezen törvényjavaslatot oly érvelések alapján, oly felvilágosítások mellett, mint a milyenek a túlsó oldalról felhozattak. Ez is méltó tárgya lett volna a t. képviselő úr csodálkozásának.« *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Én, t. ház, nem annyira a csodálkozás érzelmével, mint inkább a fájdalmas csalódás érzetével zárom be e tárgynál felszólalásomat. Nem hittem volna, hogy a t. igazságügyminister úr lesz az, a ki úttörő munkára vállalkozik a tekintetben, hogy magyar emberek fölött a császárra való hivatkozással szolgáltassanak igazságot. Én ezen úttörő munka dicsőségében nem kívánok osztozni. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon).* És ha már e törvényjavaslat szavazással általánosságban el is fogadtatott, legalább ezt a kirívó sérelmét és állami souverainitásunknak ezen nyilvánvaló megtagadását óhajtom orvosolni: és ezért ismételve kijelentem, hogy csatlakozom Ugron Gábor t. barátom indítványához. *(Hosszantartó zajos helyeslés, tetszés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon. Élénk felkiáltások: Öt percz szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak helyüket elfoglalni, folytatjuk a tanácskozást.

Szólásra senki sincs feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kíván, a vitát bezárom.

Szó illeti még az előadó urat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Bokros Elek előadó: T. ház! Kötelességemnek tartom a benyujtott két módosítványra nézve véleményemet előadni. Az első módosítványra nézve, a mely a 9. §-ban foglalt czím kibővítését czélozza, már voltam bátor kijelenteni, hogy ezen módosításhoz hozzájárúlok, mely szerint nem »ő Felsége a császár és király«, hanem »ő Felsége az osztrák császár és Magyarország apostoli királya« szavak vétessenek be a szövegbe. *(Általános helyeslés.)*

Még két módosítvány adatott be. Az egyiket Ugron Gábor képviselő úr adta be, a melyet már csak szövegezési okokból sem ajánlhatok a t. háznak elfogadásra; mert annak szószerinti beiktatása értelmetlenséget okozna, a mennyiben az csakis a konstantinápolyi főtörvényszékre szorítkozik, a nélkül, hogy az első bíróságoknál kiadandó ítéletekben is megoldaná a kérdést. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A harmadikra nézve, miután annak benyujtója, Thaly Kálmán t. képviselő úr maga is jelezte, hogy szerkezetéhez nem ragaszkodik s ennélfogva annak változatlan elfogadását ő maga sem kívánja, kijelentem, hogy én ezen kérdést a rendeletek körében megoldandónak s a 18. §. értelmében a háznak előterjesztendő rendeletek benyujtása alkalmával tartom megvitatandónak. Ennélfogva tisztelettel kérem a t. házat, hogy ezen két módosítványt mellőzni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* T. ház! A túlsó oldalról beadott két indítványra nézve tett nyilatkozataimhoz hozzátenni semmit sem szándékozom; csak kérem a t. házat, hogy az indítványokat, a Zoltán képviselő úrét kivéve, melyet elfogadásra ajánlok, a többit visszautasítani méltóztassék. A vita azon részére, a melyben a múltkori nyilatkozatok felemlítettek, jelesen gr. Apponyi úr felszólalására azonban igen természetesnek fogja találni a t. ház, ha magam is még egyszer visszatérek. *(Halljuk!)*

A képviselő úr mindenek előtt azt mondta, ha nem is ezen szavakkal, hogy én egy nemét a bűvészetnek gyakoroltam, a mennyiben második beszédemben eltűntettem első beszédemben nyilvánúlt felfogásomat. Hát, t. ház, hogy miért és miben áll első beszédem ellentétben a másodikkal; miben cseréltem ki ezen törvényjavaslat alapelve iránti felfogásomat: annak bebizonyítását t. képviselőtársam megkísérelte, de azt hiszem, hogy ez neki nem sikerült. Első beszédemben nyíltan és világosan megmondtam: foglalkozni akarok túlnyomolag, majdnem kizárólag azon váddal, hogy új közösügyet alkot-e e törvényjavaslat, vagy sem? És azért jóformán és kizárólag ennek szenteltem fejtegetéseimet. Második beszédemben ugyanezen álláspontot fejtegettem, a dolog természete szerint már kisebb mértékben; de tüzetesen foglalkoztam az ellenzék egy másik hatásos érvelésével: azzal, hogy ők a consuli bíróságot úgy tüntették fel, mint a hazai bírói szervezet integralis részét, melyre ugyanazon elvek, szabályok és felfogás irányadók, mint a hazai bírói szervezett többi részére.

E felfogás téves voltát — hogy a »hamis« szót ne merjen többé említeni — elhibázott voltát és példátlan voltát bebizonyítottam. Hogy a két felszólalás nemhogy ellentétben volna, hanem egymást kiegészíti; *(Úgy van! jobbról.)* hogy én a t. túlsó oldalt kénytelen voltam követni azon különböző vándorlásaiban, *(Derültség jobbról.)* melyeket e vitában tett: ez csak természetes. *(Úgy van! jobbról.)* Mert, hogy állt a dolog? Első felszólalásában a t. képviselő úr sem tagadta, hogy a consuli szervezet az 1867-i törvény értelmében közös.

Gr. Apponyi Albert: Mindig tagadtam!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Kérem, a consuli szervezet, az organismus! Kimutathatom beszédjéből, hogy első felszólalásában a consuli organismus közösségét beismeri. *(Úgy van! jobbról.)* Második beszédében a t. kép-

Digitized by Google

viselő úr azt mondta, a mit Horváth Lajos képviselő úr és a többiek is elismertek, hogy a consuli szervezet közös, de csak mint kereskedelmi képviselet. Ez egy kis összezsugorodás, de még mindig a 67-iki alaptörvény alapján. Ma azzal a luminosus felfedezéssel állott elő t. képviselőtársam, hogy a consuli szervezet közössége nem a 67-iki alaptörvényen, hanem az 1868-iki vám- és kereskedelmi szerződés egyik szakaszán alapúl. Már most, midőn ennyire változnak és lebegnek a felfogások a cardinalis pontra nézve: vajjon én vagyok-e az, a ki változom, vagy követni vagyok kénytelen őket az ő különböző vándorlásaikban. *(Derültség jobb felől.)* Ezen folytonos változásokban őket követni reám nézve kötelesség volt. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Legyen szabad már most t. képviselő társamnak — ha megengedi — felvilágosítására azt mondanom, hogy téved, mikor bizonyos diadalérzettel azt állítja, hogy a consuli bíróság Angliát kivéve mindenütt integralis alkatrészét képezi a hazai bíróságnak, mert a felebbvitel valamelyik hazai felebbviteli törvényszékhez van utalva. Erre már tegnap, de nemcsak tegnap, hanem ezelőtt négy nappal, sőt minden felszólalásomban megfeleltem, hogy az még nem a szervezetnek összeolvasztása, az nem beillesztése a consuli bíráskodási szervezetnek a hazai bíróságok szervezetébe, ha a felebbvitel egy belföldi főtörvényszékhez megy. Beillesztés csak akkor volna, ha a consulokra, mint a bírói functiot gyakorló közegekre ugyanazon elvek, szabályok és határozatok állanának, mint a melyek a bírákra állanak. *(Derültség bal felől.)* A külföldi tudósok, a kik ezen kérdésnek alapos fejtegetésével foglalkoznak, ezt ily mulatságosnak nem tartják. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ugron Gábor: Névtelen tudósok!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Mindjárt meglátjuk, hogy van-e nevük, olyan, hogy még talán Ugron Gábor képviselőtársam is ismeri. *(Derültség a jobboldalon.)*

Másodszor akkor volna összeolvasztva, ha ezeket a bíráskodást gyakorló consuli közegeket az igazságügyminister nevezné ki; ha a törvények úgy bánnának velük, mint bírákkal. Pedig nemcsak Angliában, de mindenütt, Olaszországban is, többet mondok, a legújabb törvény szerint Németországban is, Franciaországban is, még azokat a consuli bírákat is, kiknek kell ugyan bírói qualificatióval bírniok, a kik csak bírói functiot teljesítenek, nem az igazságügyminister nevezi ki; nem is tekintik bírónak, nem is állanak a bírói fegyelmi szabályok alatt, administrativ hivatalnoknak tekintetnek; kinevezi a külügyminister; s ugyanazon szabályok alatt állanak, mint a többi administrativ hivatalnokok.

Ez az, a mit én akkor állítottam. Állítottam Franciaországra, állítottam a Reichsgesetz alapján Németországra, a hol a birodalmi törvény alá esnek, mely a hivatalnokokra — nem pedig a bírákra külön — áll fenn, állítottam Angolországra és ezt, úgy látszik, elismerte, t. képviselőtársam.

Azon kívánsággal szemben, hogy a consuli bíráskodásra az 1869:IV. törvényczikkben megállapított elvek alkalmaztassanak, jogosítva voltam arra rámutatni, hogy Európa összes államaiba nem emelt senki ily törvényhozási felfogást és ilyen soha sehol nem szentesíttetett. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Ha mégis azt hiszi t. képviselőtársam, hogy én változtattam meg álláspontomat: ezen fejtegetésekből azt kell következtetnem, hogy t. képviselőtársam szerint, ha egy és ugyanazon dolognak más és más oldalát mutatják fel, az az álláspont megváltoztatása.

A t. képviselő úr igen örül, hogy már most talált oly alakokat, a melyek szerinte az én politikámhoz tartoznak, de a melyekről azt hiszi, hogy vagy én festettem be azokat, vagy a többség, vagy egyikünk sem, hanem hallgatunk róla. Hát nincs okunk arról hallgatni és egyikünk sem festette be azokat. Teljesen igaz, hogy 1878-ban a vámszerződésnek ellene voltam; meg is mondtam akkor, hogy minő okokból. Olyan okokból, a melyek azóta nagyrészt sanáltattak. Az egyik az volt, hogy túlságos protectiv tarifa volt különösen azokra az árúkra, a melyek Magyarország belfogyasztásának tetemes részét képezték. A második az volt, hogy óhajtottam volna, hogy a fogyasztási adókra nézve méltányosabb intézkedés vétessék fel, vagy hogy az egyikremásikra külön fogyasztási vonal állíttassék fel.

A harmadik pedig a Lloyd segélyzésének összekötése ezen szerződéssel. A mi ezt az utóbbit illeti, gondolom, a t. ház előtt nem új dolog az, hogy ez a Lloyd-szerződés meg fog szűnni. A mi pedig a másodikat illeti, akkor a fogyasztási adókra nézve úgy a czukor, mint a szesz és a sör tekintetében úgy állott a dolog, hogy a nálunk történt fogyasztás után az adót a lajtántúli kincstár szedte be. De azóta a körülmények nagyon változtak. *(Nagy mozgás a baloldalon.)*

Hegedüs Sándor: Ez úgy van! *(Zajos derültség bal felől és felkiáltások: De megszavazta!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: A ki ezt a változást nem akarja látni, az fesse be a maga politikáját; *(Derültség a jobboldalon.)* mert a ki a valóságot el akarja tagadni, annak kell kendőzéshez folyamodnia: — nekem elég egyszerűen a tényekre hivatkoznom; különben is csak mosolyogni kellene azon a felfogáson, hogy 1878-iki vámszerződés elvetése a kiegyezési alap megtámadása lett volna. *(Helyeslés jobb felől.)*

A t. képviselő úr hivatkozni méltóztatott

Digitized by Google

arra a vitára, mely a véderőről szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával folyt, a midőn én igen tüzetesen nyilatkoztam arra a kérdésre nézve, hogy a hadügy mennyiben közös Magyarország és Ausztria között; és a midőn tüzetesen kiterjeszkedtem a hadügy körébe vonatkozó kérdések legnagyobb részére — akkor igaz — nagy polemia folyt le; hanem egyet ajánlok a t. képviselő úr figyelmébe: és ez az, hogy azon fejtegetések közjogi helyessége erről az oldalról *(a jobboldalra mutat)* soha kétségbe nem vonatott. *(Helyeslés jobb felől. Nyugtalanság a bal- és szélső baloldalon.)*

Ennél fogva sem nekem, a ki ide ültem; sem a szabadelvű pártnak abban a tekintetben, mintha köztünk elvi különbség lett volna, semmi befesteni valónk nincsen. *(Élénk elyeslés jobb felől. Nagy derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Hozzáteszem még azt is, hogy habár a t. képviselő úr igen merészeknek tartja az én akkori fejtegetéseimet *(Halljuk! Halljuk!)* — noha nem tudom: helyeseknek vagy helyteleneknek? — de még ebből a szempontból senki sem támadta meg ennek közjogi helyességét. *(Ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)*

Mi ok volna tehát arra, hogy ezen közjogi felfogással szemben valamely különbségeket bárki is befesteni vagy eltitkolni akarjon. *(Nyugtalanság a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. képviselő úr harmadik ellenvetése arra vonatkozik, hogy nem az 1867. évi XII. törvényczikk teszi a consuli szervezetet közössé, hanem az 1868-iki törvény teszi azzá, mert a consuli szervezetről az 1867-iki törvényben szó sincsen; és megtámad engem, hogy egy hosszú deductio alapján a consuli szervezet közössé tételét belemagyarázom a törvénybe.

Ez több tekintetben érdekes nyilatkozat, azzal ellentétben, a mit korábban mondtak. Mert azt állították, hogy a consuli szervezet, mint kereskedelmi képviselet közös, még pedig az alaptörvény erejénél fogva. És midőn én kifejteni törekedtem, hogy a tárgyalásokból kitűnik, hogy »kereskedelmi képviselet« alatt a consulatusokat értették, akkor azt mondták: ilynemű törvénymagyarázatot alkalmazni itt nem lehet, nem szabad az előkészítő munkálatokból és a tárgyalásokból megállapítani ennek a kifejezésnek »kereskedelmi képviselet« az értelmét.

Egész eredeti felfogása van a t. képviselő úrnak a törvénymagyarázatról.

A törvénymagyarázatot a t. képviselő úr úgy képzeli, hogy e törvényben használt kifejezések értelmének felvilágosítására nem szabad mindazokhoz a módokhoz folyamodni, melyek a törvényhozó akaratának kétségtelen megállapítására vezetnek.

Nem szabad kutatni: miért választották ezt, vagy amazt a kifejezést, mit értettek az alatt. Mindezt — a képviselő úr szerint — vizsgálni és magyarázni nem szabad; mert az igazi, helyes és rigorosus felfogás az, hogy egyszerűen a törvény szövege álljon előttünk és azt csak önmagából kell magyarázni.

Ez különös felfogás. A törvénymagyarázat egyedüli czélja a törvényhozó valódi akaratának megállapítása.

Ez a czél a XII. törvényczikkely magyarázatánál is, annak megállapításánál is, hogy mit jelent az, hogy »a birodalom diplomatiai és kereskedelmi képviselete közös stb«? Már e czélra a 67-es bizottság előmunkálatai elsőrangú fontosságúak.

Az ezen 67-es bizottság által kiküldött 15-ös albizottság munkálatának tárgyalásakor, az 1867. január 30-án tartott ülésben, Gorove István tette azt az indítványt, a mely szórólszóra belejött a törvénybe és a mely így szól: »Ennélfogva a birodalom diplomatiai és kereskedelmi képviseltetése a külföld irányában és a nemzetközi szerződések értelmében felmerülhető intézkedések a birodalom mindkét felének minisiteriumával egyetértésben és azok beleegyezésével a közös külügyminister teendői közé tartoznak.«

B. Kaas Ivor: És mégis Gorove akarta kinevezni a külön magyar consulokat! *(Nagy zaj jobb felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Midőn azután ezt az indítványt fejtegették, Gorove egyenesen és világosan azt mondta, hogy a kereskedelmi képviselet alatt különösen a consulatusokat értik. Az indítványnak ez az értelmezése még egyszer felmerül a Tisza Kálmán felszólalása alkalmával; akkor a szöveg elfogadtatott és annak más értelmet nem tulajdonítottak. Ez a szöveg lett a törvényczikkbe beiktatva. *(Úgy van! jobb felől.)*

Mi értelme van ezen kereskedelmi képviseletnek, ha nem ez: annak kimutatásával, miután ez legújabb álláspontjuk, a t. ellenzék még adós. Azt pedig határozottan fenn kell tartanom, hogy helyes eljárás volt részemről, ha e kifejezés valódi értelmének megállapítása végett a törvény keletkezésére is rámutattam. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A t. képviselő úr ezután érdemleges érveket a törvényjavaslat ellen nem hozott fel. *(Halljuk! Halljuk!)* És nem is gondolnám, t. ház, hogy ha a régiek közül egyet-mást halványabban, vagy erősebben ismételt volna, arra nekem újra ki kelljen terjeszkednem. Arra tehát, hogy minden ellenvetés minden alkalommal, akár erősebben, akár gyengébben hozatik az fel, újra és újra megczáfoltassék, gondolom, sem szükség, sem ok nincs. *(Helyeslés jobb felől.)* Ámde

Digitized by Google

a t. képviselő úr két irányban és pedig politikai irányban szólalt fel. Az egyikben azt mondja, hogy rendkívül kopott fegyvereket használok és pedig olyanokat, a melyeket ellenem is használtak; hogy valahányszor ő az 1867-iki törvény és elveinek épségben tartását sürgeti, mindannyiszor azon ellenvetéssel lépek elő, hogy ő a függetlenségi párt állását foglalja el; és kopott a fegyver akkor is, ha én annak ellenében, hogy ő, gondolom, a magyar status-férfiaknak gyönge eljárását megrójja, a kik nem képesek az ország függetlenségének postulatumait érvényesíteni a törvényeknél, ha annak ellenében azt mondom: megútáltatja az alkotmányt, meggyűlöltetni az alkotmányos életet a nemzettel. Én sem az egyiket, sem a másikat nem mondtam, nem is mondom. *(Mozgás bal felől. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Nem vagyok én, t. ház, nem is voltam, az ellenzéki oldalon, de bármely oldalon, az erős, éles és határozott kritikának ellensége; gyakoroltam magam is bőségesen, elfogadom készségesen, vissza is szolgáltatom bőségesen. *(Élénk derültség és tetszés jobb felől.)* De, t. ház, nem úgy áll itt a kérdés — és ebben téved t. képviselőtársam — mint akkor állt; nem egyes kifejezések, nem egyes kérdésekben való állásfoglalás az, a mi ellen felszólaltam. Itt két nagy felfogás áll egymással szemben. És midőn én t. képviselőtársamtól azt hallottam, hogy az 1867-iki törvény akár a pragmatica sanctio következtében, akár a nélkül, fájdalmas csorbát ejtett Magyarország souverainitásán; hogy az az áldozat azért történt, hogy az, a mi a független önrendelkezés körében megmaradt, annál biztosabban meg legyen őrizhető; és midőn ő arra a tapasztalásra jutott, hogy ez sem őrizhető meg

Gr. Apponyi Albert: Nem őrizték meg!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Ma ugyan oda módosította, *(Élénk közbeszólások balfelől: Semmit sem módosított!)* hogy csak 1878. óta van ez a perversus irány; de méltóztassék további beszédét megnézni, azt mondotta, hogy 1867. óta folytonosan romlott a közjogi alap, hogy *(Úyy is van! a bal- és szélső baloldalon.)* számos lépést tettünk hátra, egyet sem előre. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Midőn én a képviselő úrtól azt hallom, hogy ennek a csodálatos sympthomának pedig, hogy a mit mi souveraini tásunk egy részének feláldozása által biztosítani akartunk, az is darabonként elvétetik tőlünk, ennek oka kettőben van: egyrészt abban, mert a magyar államférfiak oly romlottak — politikai értelemben, hogy mindig megalkusznak *(Úgy is van! a bal- és szélső baloldalon.)* az ország törvényes függetlenségének kárára centralisáló tendentiákkal . . . *(Úgy is van! a bal- és szélső baloldalon.)* — de ez még nem volna olyan baj, *(Nagy derültség a bal- és szélső baloldalon.)* ha e nemzetben erő volna; *(Nagy zaj. Elnök csenget.)* a képviselő úr beszédében hirdeti, hogy e nemzet, ha egyszer alkuba belemegy, abban az alkuban nem egyenjogú, nem egyenlő erejű fél; hanem ő a gyengébb, a ki csak formailag szerepel, a ki megadja magát az erősebbnek; a képviselő úr az, a ki hirdeti, hogy minden egyezkedésben Ausztriával mi adjuk meg magunkat; és miután Magyarország megadta magát, az többé nem tud — vagy csak a legsulyosabb küzdelmek árán és a legkedvezőbb alkalmakkor — kibonyolodni abból, a mit láncznak és bilincsnek nevez. Ha tehát valaki azt tartja, hogy a nemzet gyenge arra, hogy egyezkedjék; *(Közbeszólások balfelől: Nem a nemzet, hanem a kormány!)* és gyenge arra is, hogy a mire joga biztosítva van, hogy azt érvényesítse; és ha ennek következtében a t. képviselő úr még azt a tant is felállítja, hogy Ausztriával szemben minden egyezkedéstől óvakodni kell az állami souverainitási jogra nézve — maradok ennél a kifejezésnél — azért, mert ez csak azokat a hálókat, azokat az összekötő kapcsokat gyarapítja, melyeket azután le nem rázhatunk magunkról; midőn épen a gazdasági téren, melyre pedig az 1867-iki kiegyezés egyenesen reá utal, perhorrescál legjobban minden egyezséget; midőn mindezt hallom a t. képviselő úrtól: itt egy egész felfogás tárul elém, oly felfogás, melyről állítom, hogy következetes ugyan, de ha komoly, akkor a t. képviselő úr úgy az 1867-iki törvényekre való felfogásokra nézve, mint az ennek alapján követendő politikára nézve teljesen tökéletesen szakított a 67-iki alappal. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől. Mozgás és nyugtalanság a szélső baloldalon.)*

Hiszen épen az a két felfogás állott egymással szemben és áll ma is szemben: az egyik felfogás szerint a 67-iki alaptörvény nem teremtette a közösügyeket, semmit nem áldoztunk fel az ország souverainitásából, egy jogunkról sem mondtunk le; sőt a miket azután világosan közösügyeknek megállapítottunk, azokra sokkal hatályosabb és erősebb befolyást biztosítottunk magunknak, mint a minővel Magyarország valaha bírt. *(Élénk helyeslés. Úgy van! jobb felől. Zajos ellenmondások a szélsőbalon.)* Nem mondom, hogy mindenkinek ez a felfogása. Ez a felfogása annak, a ki a 67-iki alapon áll, nem pedig az önöké *(Szóló a szélső baloldalra mutat.)* és ma már gr. Apponyi Albert t. képviselő úré sem. *(Úgy van! jobb felől. Élénk ellenmondás a baloldalon.)*

A 67-iki törvény egy bizonyos politikát is feltételez, a melynek nemcsak az az alkateleme, hogy az abban megírt jogok és a benne szétválasztott körök épségben tartassanak. Ez igenis

Digitized by Google

annak egyik lényeges alkateleme. De az az alapgondolat, a mely a 67-ik törvényt létrehozta, az a politika, a mely azon épül, abban áll, hogy Magyarország államjogi kötelékben állván Ausztriával, politikai okokból, érdekek találkozásánál fogva és mert így mindkét állam java jobban elérhető, a találkozó érdekek felett egyezkedhetünk: nem helyes és nincs szükség reá egy mesterkélt elzárkodási politikát követni; és ha gyengeségünktől félve, ebben vélnők az oltalmat feltalálni, csakhamar kiderülne, hogy az illusio; a 67-iki alapon állva, elbizakodás nélkül azt tartjuk, hogy Magyarország elég erős arra, hogy az a kötelék, a melyet ott megállapított, az ő akarata ellenére semmiképen át ne változzék. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)*

Ennek ellenében áll egy másik felfogás, a mely minden közösséget minden alakban visszautasít, legfőképen a közösügyek alakjában; de visszautasítja minden időleges egyezkedés alakjaiban is. Ez az a másik felfogás, mert ebben Magyarország függetlenségének megszorítását látja s Magyarországot tartja a gyöngébb félnek és nem tekinti egyenerejű tényezőnek és olyannak, a mely akarata érvényesítésére sulylyal bír. Ez a másik felfogás. Az egyik felfogás a miénk; a másik a függetlenségi párté és lényegében ma gr. Apponyi Albert t. képviselő úré is. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Élénk ellenmondás a baloldalon.)*

Hát biz ez az. *(Halljuk! Halljuk!)* Én nem mondom azt, nem is állítottam, hogy t. képviselőtársam politikájában következetesen ennél megmarad; *(Zaj. Nyugtalanság a baloldalon.)* én ezt nem mondom: én csak azt mondom, hogy csak ennél a javaslatnál argumentált ebből s meglehet, hogy egy másik javaslatnál másból fog argumentálni. *(Igaz! Úgy van! jobb felől. Zaj, bal felől.)*

Gr. Apponyi Albert: Nem vagyok én Szilágyi Dezső! *(Zajos tetszés bal felől.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Abban igaza van, mert ez egyben azután — s ezt határozottan ki kell emelnem — ha a t. képviselő úr az volna, a ki én vagyok, *(Nagy derültség jobb felől.)* azaz ha ő Szilágyi Dezső volna: az 1867-iki alapnak ily frappans félreismerését s abbanhagyását nem követhette volna el. *(Zajos helyeslés és tetszés jobb felől. Zaj és ellenmondás a baloldalon.)*

Nem kétkedem, fog ő még igen különböző módon érvelni, függetlenségi vagy közjogi alapon, vagy csak függetlenségi alapon vagy elvekkel, hogy reá-jöjjön egy igen csekély kis közösügyes következtetésre, a mint időről-időre hallottam t. képviselőtársamat a legkülönbözőbb motivumokból beszélni; *(Zajos helyeslés és tetszés a jobboldalon. Ellenmondás bal felől.)* a nélkül, hogy a végeredmény az előzményekkel s indokokkal bármi összhangban is állott volna. Így lesz az jelenleg is.

De már engedelmet kérek, az 1867-ki alaptörvény olyas valami, hogy mindkét oldalról megkivánja, hogy bizonyos következetességgel és bizonyos komolysággal *(Élénk helyeslés jobb felől.)* és bizonyos állandósággal bánjunk vele. És a ki ide-oda ugrándozik a felfogásban; *(Nagy zaj és mozgás a baloldalon. Igaz! Úgy van! jobb felől.)* a ki függetlenségi párti tetszelgéseket árúl 67-es czég alatt: *(Igaz! Úgy van! jobb felől. Mozgás és zaj a bal- és szélső baloldalon.)* annak meglehet, hogy nincs czélzatában a 67-es alapot felforgatni; de arra ennek az alapnak kezelését bizalommal senki sem bízná. *(Igaz! Úgy van! jobb felől. Zaj bal felől.)*

T. képviselőtársam azután azt mondja, hogy mivel ő megtámadta a magyar államférfiakat, én azt mondottam, hogy az alkotmány iránti gyűlöletet gerjeszti fel a nemzetben.

Igenis mondottam, hogy bizonyos felszólalása a képviselő úrnak, kell, hogy a nemzetben megingassa a bizalmat intézményei iránt; kell, hogy a nemzetben a bizalmatlanságnak és elkeseredésnek érzetét gerjeszsze fel. De nem azon nyilatkozatait értettem, melyekkel ő a magyar kormányférfiakat megtámadja: ennek ilyen mélyreható hatása soha sem volt és talán nem is lesz; *(Élénk tetszés és derültség jobb felől. Mozgás és zaj a bal- és szélső baloldalon.)* hanem egészen más. Ha azt hirdeti valaki, hogy 1867 óta nem volt magyar kormányférfiú, a ki bizonyos centralisáló tendentiákkal meg ne alkudott volna, csak azért, hogy a hatalmat megtarthassa; ha másrészről azt hirdeti, hogy a kormányképességhez az szükséges, hogy az ember lealkuldjon az ország törvényesen biztosított önállóságából; ha viszont azt hirdeti, hogy mindezen tendentiáknak pedig ellenszegülni a nemzet gyenge, mert ha egyszer belement valamely egyezségbe, abból kibontakozni nem tud: akkor miféle benyomásnak és érzésnek kell lenni a magyar politikai közönségnél, ha mindezeket elhinné?! *(Élénk tetszés a jobboldalon. Mozgás a bal- és szélső balon.)*

Nem kellene-e annak a hitnek, annak a meggyőződésnek gerjedni fel, hogy nálunk a képviseleti és a szabad intézmények nem arra valók, hogy azokban a nemzet akarata kifejezésre jusson; *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* vagy csak annyiban arra valók, a mennyiben az ellenzéki tiltakozásban hallathatja magát; *(Élénk tetszés jobb felől.)* hogy ezek az intézmények tökéletesen elégtelenek arra, hogy a nemzetnek jogait és érdekeit bármely részben biztosítsák; és — nem szívesen térek rá vissza — hogy az a fátum

Digitized by Google

lebeg felettünk, hogy a kormányképességet csak a nemzet jogai árán lehet megvenni vagy megtartani. *(Egy hang a szélső baloldalon: Úgy látszik!)*

A ki e vádakat el tudná hinni, az a leghatározottabban hátat fordítna Magyarország alkotmányának. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* És bár önök ezt ismételve hangoztatják és nem mondhatni, hogy valami csendes hangon *(Derültség jobb felől.)* és ha ez hatást még sem tesz: ennek oka csak abban áll, hogy senki sem képzeli, hogy ez azért van mondva, hogy így, a mint mondva van, el is higyjék. *(Élénk tetszés jobbról.)* Ezt ma már az országban úgy tekintik, mint ama bizonyos erős fegyver alkalmazását, mely fegyver annál erősebb, minél nagyobb és magasabb szólamokban jelentkezik. *(Derültség és tetszés a jobboldalon. Mozgás bal felől.)*

A t. képviselő úr a kormányképességre újra visszatér és azt mondja: »hiszen tudva van, hogy a fejedelem tanácsadóinak alkotmányos felelőssége által fedve van: tehát az a bizonyos okoskodás, az a syllogismus, melyet én felállítot tam, nem áll.«

T. ház, én megengedem, adja a képviselő úr szavainak ezt a magyarázatot; csak arra figyelmeztetem, hogy úgy, a mint mondta, az az egész állítás kizárja azt, hogy ezen cselekménynél az az alkotmányszerű felelősség általi fedezés fenforoghatna. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Akkor másként méltóztatott felállítani a tételt, ma másként méltóztatik azt magyarázni. *(Élénk derültség és tetszés jobb felől.)*

De én nem kutatom: egyez-e a két nyilatkozat. Elfogadom a legutolsó magyarázatot; és ha t. képviselőtársam ez oldalra tekintve akkor azt mondta: szinte látom azt a gúnymosolyt, a melylyel rám néznek és azt mondják, ma megint bemártja magát az ellenzék — figyelmét egy körülmény elkerülte.

Félreismerte azt a gúnymosolyt. Az nem jelentett egyebet, mint azt, hogy ma megint mondott egy olyan nagy állítást, melyet maholnap újra el kell magyarázni *(Élénk derültség és tetszés jobb felől. Mozgás bal felől.)* és a mi most, a mint méltóztatnak látni, bekövetkezett. *(Igaz! Úgy van! Élénk tetszés jobb felől. Zaj bal felől.)*

Azt a vádat pedig, hogy a fejedelem mesterségesen el volna zárva, nem tudom minő cotteria által, hogy a nemzet igaz közvéleménye hozzá ne juthasson, mint teljesen érthetetlent és alaptalant kell tekintenem; *(Helyeslés jobb felől.)* mert a ki akár a kormány eljárását, akár a tényeket, akár a mi viszonyainkat ismeri: ilyes állítással, a mely a valóságnak még csak árnyékával sem bír, fel nem léphet. Ez megint olyan szépen hangzik. Valami romantikus színt és fényt kölcsönöz az mindig az ellenzéknek — már úgy, a mint a t. képviselőtársam felfogja — és azt mondja: csak ne zárnák el az igaz szó elől a szíveket és a legmagasabb figyelmet, minő felvilágosodás történnék s az a nagy nemzeti politika, a mely rendszabályaiban kicsinyes és sovány ugyan, *(Derültség jobb felől.)* de motivumaiban, megengedem, fenséges és magasan szárnyaló, milyen bizton hódítana és megvalósúlna. *(Derültség jobb felől.)* Ez igen romanticus, t. ház. De tulajdonképen hogyan áll a dolog? Hiszen önök nem valami gyengéden suttognak; *(Derültség jobb felől.)* azt sem lehet mondani, hogy nyomtatványokban vagy gyűléseken kendőznék véleményöket, és ne akarnának annak félre nem ismerhető kifejezést adni. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Nem is képzelem, t. ház, hogy a monarchiának bárminő körétől — az egész monarchiáról beszélek — de beszéljünk csak Magyarországról, mondom, bármely körtől, a mely politikai jelentőséggel bír, az ellenzéket vagy annak egyes elemeit bármely árományos kormány-politika elzárhatná, vagy akarata volna elzárni, vagy haszna volna belőle, ha elzárná. *(Élénk derültség és helyeslés jobb felől.)* Ezt, mondom, nem képzelem. Ez nem egyéb, t. ház, mint egy neme annak az érzelgős felfogásnak az ellenzék állásáról, a mely, megengedem, lehet kellemes, hogy a martyriumnak, a meg nem hallgatott igazmondásnak, a pusztában kiáltozónak *(Derültség jobb felől.)* varázsos s egyszersmind közrészvétet felgerjesztő alakjába akar öltözködni. *(Élénk derültség és tetszés jobb felől. Zaj bal felől.)*

Megengedem, t. ház, hogy politikai küzdelemben a fegyvereknek minden neméhez igen szépen és helyesen lehet folyamodni. Azt láttuk, hogy ennek a vitának egész folyama alatt mindenféle scálán át felszólaltak és mindenféle neméből a fegyverzetnek vettek erőt és eszközt ezen javaslat ellen. Eleinte a magas hazaárúlás vádja hangzott fel; *(Derültség jobb felől.)* azután a confusio és érthetetlenség sötét leplét akarták ráborítani; *(Derültség jobb felől.)* azután elrejtett árományoknak dynamitját keresték alatta; *(Élénk derültség jobb felől.)* s azután az ellenzék indignálódásának adtak kifejezést: ma pedig belevegyűl a martyromságnak s a sentimentalismusnak, *(Mozgás bal felől.)* a meg nem hallgatott igazmondásnak búsongó sóhajtása. *(Élénk derültség és tetszés jobb felől. Mozgás bal felől.)* Hanem az ilyen megátalkodott kormánynyal és párttal szemben, úgy látszik, az egyik is, a másik is, minden hatás nélkűli. *(Derültség és tetszés jobb felől.)*

És azt hiszem, t. ház, hogy bár érdeklődésünket — és méltán — felgerjesztették ezen különféle árnyalatai az ellenvetéseknek, de meggyőződésünket nem ingatták meg, abban a tekintetben, hogy ezen

Digitized by Google

javaslat, különösen annak jelenleg tárgyalás alatt levő szakasza, semminemű jogát Magyarországnak nem csorbítja; *(Ellenmondás bal felől.)* különösen pedig azt nem, a miről azt hiszik önök, hogy csak önök akarják megőrizni, de a melynek megőrzésére az a politika, a melyet követnek, még eddig nem tud semmi irányt megjelölni, a mely alkalmas bizalmat gerjeszteni; *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* mondom, miután ezen szakasz megfelel magának az intézmény természetének is: kérem a t. házat, méltóztassék azt a Zoltán képviselő úr módosítványával elfogadni. *(Hosszantartó tetszés és éljenzés jobb felől. Élénk derültség bal felől.)*

Elnök: Tisza István képviselő úr személyes megtámadtatás czímén kíván szólani. *(Halljuk! Halljuk! Zaj.)*

Tisza István: T. ház! Egy igen rövid személyes természetű megjegyzésre kérem ki a t. ház figyelmét. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Apponyi t. képviselő úr beszédében előadta, hogy az igen t. minister úr ugyanazon támadást használja most az ellenzék ellen, a mely fegyver ő ellene használtatott volt a véderővita alkalmával; és azon állítást koczkáztatta, hogy az igazságügyminister urat a véderővita alkalmával abból a szempontból támadták meg, hogy ő a 67-iki kiegyezést a függetlenségi és 48-as párt álláspontja felé kívánja fejleszteni és — a mint magát gr. Apponyi képviselő úr kifejezte — mutatja az útat a mérsékelt ellenzék számára, a melyen elérkezzék a függetlenségi párt álláspontjára. *(Nyugtalanság a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Midőn ezzel szemben az igen t. igazságügyminister úr constatálta, hogy ez a tényeknek egyszerűen nem felel meg, mert ő a véderővita alkalmával ezen szempontból megtámadva nem volt: akkor — ha füleim nem csaltak — több helyről hallottam közbeszólni, hogy igenis, Tisza István mondta!

Nem tudom, t. ház, hogy ezen czélzást az én csekély személyemre gr. Apponyi t. képviselőtársam is magáévá teszi-e, vagy csak a mélyen tisztelt ellenzék igen t. közbeszólott névtelen félisteneinek tulajdoníthatom azt? *(Halljuk!)*

De akár hogyan áll is a dolog, ezzel szemben az igazság érdekében kötelességem a tényállást röviden előadni. *(Halljuk!)*

A véderővita alkalmával a 14. §-t illetőleg igenis, volt nézeteltérés, volt polemia az igen t. igazságügyminister úr és az akkori többség több tagja, ezek közt csekély személyem közt is. Ezen polemia vonatkozott először az előterjesztett szöveg tartalmára, arra tudniillik, hogy megfelel-e az lényegileg az 1868-iki véderőtörvény 11. §-ának vagy nem?

De volt ezenkivül a polemiának egy épen csekély személyem által felvetett második tárgya is. Én tudniillik azt állítottam, hogy még az esetben is, ha eltérés volna a két szakasz közt, a szakasznak azon értelmezését is igazolni tudnám a magyar érdekek szempontjából, a minővel azt a t. ellenzék ruházza fel; de nyiltan elismertem, hogy azon esetben, ha ez a valódi értelem: akkor mi megyünk túl az 1868-iki véderőtörvény rendelkezésén; és nem azt állítottam, hogy a t. igazságügyminister úr az, a ki a kiegyezési törvény álláspontjával a szélső baloldal álláspontja felé ment. Constatálom egyszerűen a tényállást — és míg ez meg nem czáfoltatik, az ellenmondást nem fogadhatom el — hogy magára az 1867-iki törvény jelentőségére és különösen arra nézve, hogy ezen törvényhez ragaszkodnunk kell, hogy azt semmiféle tendentiákból tovább fejleszteni nem szabad, az igen t. igazságügyminister úr és az akkori többség bármely tagja közt eltérés nem volt. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Komédia! Zaj.)*

Hock János: Ön igennel szavazott, az igazságügyminister nem-mel. *(Zaj! Halljuk! Halljuk!)*

Tisza István: Engedelmet kérek, az a közbeszólás, hogy »komédia«: vagy komédia vagy értelmetlenség.

Épen ennek lehet aztán tulajdonítani azt, hogy midőn azon egy specialis kérdést, a melyben köztünk igenis nézeteltérés volt és polemia fejlődött ki, elintéztük és hozzá teszem, közmegnyugvásra intéztük el: megszűnt minden mélyebbre ható politikai elvi eltérés a t. igazságügyminister úr közt és köztünk; *(Mozgás a szélső baloldalon. Halljuk! jobb felől.)* és eltűnt — ha ugyan volt — az akkor felmerült vitának minden kellemetlen emléke. *(Helyeslés jobb felől.)*

És ma a t. ellenzék arra, hogy ezen a közel-múltban lefolyt eseményeket illetőleg vádat kovácsolhasson akár a t. minister úr, akár a többség bármely tagja ellen, ezen czélra, mondom, kénytelen a nyilvánvaló tények elferdítésének fegyveréhez folyamodni. *(Helyeslés jobb felől. Mozgás bal felől.)*

Elnök: Gr. Apponyi Albert kíván személyes kérdésben szólni.

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Minthogy a t. minister úr engem beszédében a 67-diki alapra nézve ugrándozó politikával vádolt: gondolom, jogom van azt személyes megtámadásnak venni és e czímen kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenekelőtt megjegyzem, hogy azon szép, lélekemelő és ünnepélyes kibékülési scenához, *(Derültség bal felől)* a melynek tanúi épen most voltunk, abban az értelemben szólok hozzá, a mely értelemben az ily ünnepélyen jelen levő vendégeknek hozzászólani illendő, t. i. szerencse-

Digitized by Google

kívánataim kifejezésével. *(Élénk derültség bal felől.)*

Ha már a remetéket kölcsönösen felül kellett festeni, lehetetlen volt ezt szebben tenni, mint a kibékülés rózsáinak és a feledés szerény ibolyáinak bűvös-bájos képével. *(Zajos helyeslés és taps a bal- és szélső baloldalon.)* De minthogy már az érzelmek terén vagyunk, t. ház: kénytelen vagyok a t. minister urat egy nagy tévedésére figyelmeztetni, ha ő azt gondolja, hogy mi bármely alkalommal, de különösen ez alkalommal bárkinek csendes részvétére appellálnánk. Mindjárt ki fog sülni, t. minister úr, hogy kinek van ez alkalommal legtöbb szüksége részvétre. A t. minister úr ma ismét bizonyítgatta nekünk, hogy az 1867 : XII. tcz. 8. §-ában mi van benne és absurditásnak mondta azt az én tanomat, hogy semminemű következtetésnek, semminemű magyarázgatásnak, semminemű körülménynek kutatása alapján nem szabad ezt a törvényt magyarázni, illetőleg abba új közösügyeket bele magyarázni. Ezt a t. minister úr absurditásnak mondta.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Nem ezt!

Gr. Apponyi Albert: Hát akkor mit? *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* A t. minister úr a 67-es bizottság tárgyalásaiból a törvény keletkezésére, a törvény indokaira és ehhez hasonló körülményekre hivatkozott, hogy a törvény értelmét megállapítsa s ennek az eljárásnak mellőzését absurditásnak nyilvánította.

Ezzel a mai felfogással szemben bátor vagyok egy igen nagy tekintélyre hivatkozni. Ez a nagy tekintély a házban 1879. nov. 11-én a következőket mondta: »Midőn az 1867 : XII. tcz.-et megalkották, kettőben találták annak jogi biztosítékát, hogy ezen törvény alapján túlterjeszkedés, különösen a közös kormány és a közös organumok túlterjeszkedése nem fog történni. Először találták abban, mert úgy szövegezték a törvényt, hogy ezen törvényben a közösügyek kimerítőleg taxative vannak elősorolva; ennélfogva« — és erre kérem a t. ház figyelmét — »ennélfogva a törvény indokai alapján akármit is lehetne tartani valamely ügyről: közösügynek ezen törvény értelmében csak az tekintendő, a mi ott világosan közösnek meg van nevezve.« *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon. Mozgás jobb felől.)*

Ezeket pedig mondta Szilágyi Dezső.

Akármit tartson valaki a törvény indokainál fogva: csak azt lehet közösügynek nevezni, a mi a törvényben világosan meg van nevezve. Ezt mondta a minister úr akkor és ezt mondom én ma. Hogy Gorove, a kinek emlékét nagyon tisztelem, a 67-es bizottságban mit mondott, mit indítványozott: az ránk nézve teljesen közönbös, csak az határoz, a mi a törvényben áll. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Ez volt a t. minister úrnak álláspontja akkor és ez az enyém ma is. Hogy melyikünké azután az ugrándozás politikája: azt a t. ház ítéletére bízom. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

És ezekután biztosíthatom a t. minister urat, hogy én sem az ő, sem más valakinek részvétére nem appellálok; semmiféle martyromságot, semmiféle hangulatcsinálást a túlsó oldalon nem keresek; a szánalmat és részvétet nem óhajtom előidézni sohasem; s megvagyok róla győződve, hogy a t. minister úr sem kér tőlünk részvétet: de azon helyzetnél fogva, a melybe ezen törvényjavaslat és annak tárgyalása által jutott, a nélkül, hogy kívánná, én azt neki szívesen nyújtom. *(Hosszantartó zajos tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Nem tehetek róla t. ház, hogy a vígasztalásnak ezt az utolsó szalmaszálát is ki kell vennem a t. képviselőtársam kezeiből. *(Élénk tetszés a jobb oldalon. Nagy derültség és zaj a bal- és szélső bal oldalon.)* T. képviselőtársam, a mint értesülve vagyok, egy hét óta keresgél a Naplóban kifejezéseket régebben elmondott beszédeimből, a melyeket aztán diadalmasan felhozhasson ellenem. Nagyon örülök rajta, t. ház, hogy az 1867: XII. tcz. értelmezésére nyilatkozatomat felolvasta. *(A minister kézmozdúlattal kéri az Apponyi grófnál lévő Naplót. Apponyi gróf oda viszi hozzá. Viharos derültség.)* Tökéletesen igaz az s azt hiszem, nincs is e házban ember, a ki abban kételkednék, hogy a közösügyek kimerítőleg és taxative vannak ott felsorolva és ennélfogva a törvény indokai alapján akármit is lehessen tartani valamely ügyről, a mi e törvényben közösügynek declarálva nincs. *(Élénk tetszés a jobboldalon.)* Mert miről van az 1867: tcz.-ben szó? Az 1867: XII. tczikkben *(Halljuk! Halljuk!)* előfordúl a kereskedelmi képviselet kifejezés. Arról van szó, hogy mi ennek az értelme? *(Helyeslés jobb felől.)* És ezt nem a törvény indokaiból magyarázzuk; hanem magyarázzuk azon felszólalásból, a mely ezt a kifejezést indítványozta és azok felszólalásából, akik azt kritizálták. *(Zajos ellenmondások a bal- és szélső balon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* A törvény indokai alapján valamely ügynek, a mely közösnek nem nyilvánittatott, közössé declarálása: nem a kifejezés magyarázata, hanem a közösügyeknek analogia útján való szaporítása. Ennélfogva az, hogy az indokok alapján a közösügyek szaporítása ki lett zárva: nem jelenthet annyit, hogy e törvény egyes kifejezéseinek értelme, mint minden képzelhető más törvénynél Solon óta, ugyanazon

Digitized by Google

szabályok szerint meg ne állapíttassék; *(Élénk helyeslés jobb felől.)* hanem jelenti azt, hogy a közösügyeket, a törvény indokainak hasonlósága alapján, szaporítani nem lehet. *(Helyeslés jobb felől.)* Ha tehát t. képviselőtársam czélzatosan azt mondja, hogy ő azt, a mit én akkor mondtam, ma is vallja — alattomban értetődik, hogy én nem: — figyelmeztetem, *(Zajos tetszés jobb felől. Zaj balfelől.)* hogy a mint felszólalásából látom, igenis van erre nézve kettőnk közt különbség, az az egy különbség, *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* a mit én szívesen constatálok, hogy t. képviselőtársam e kifejezések értelmét akkor is és most is félreértette. *(Élénk helyeslés és tetszés jobb felől. Zajos ellenmondások bal felől.)*

Elnök: *(csenget)* Méltóztassanak helyeiket elfoglalni! *(Halljuk! Halljuk!)* A 9. §-hoz, a melyről szó van, Zoltán János képviselő úr adott be egy módosítványt, a mely már az 5. §-nál a szövegbe felvétett. Azonkívül van Ugron Gábor és Thaly Kálmán képviselő uraknak egy-egy módosítványa.

A házszabályok 183. §-a értelmében az első kérdés az lesz: Elfogadja-e a ház a bizottság szövegezése szerint a szakaszt, szemben Zoltán János és Ugron Gábor képviselő urak módosítványaival, igen, vagy nem?

Ha ez elesik, mint hozzá közelebb állót — s a mely már a ház által el is fogadtatott — fel fogom tenni a Zoltán János képviselő úr által javaslatba hozott szöveget. Ha ez elfogadtatik: akkor Ugron Gábor képviselő úr módosítványa elesik, mert azzal ellentétben áll. Ha az nem fogadtatik el: akkor felteszem kérdésül az Ugron Gábor képviselő úr által javaslatba hozott szöveget. Külön teszem aztán fel Thaly Kálmán képviselő úrnak hozzáadási-indítványát. *(Általános helyeslés.)*

B. Prónay Dezső: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* A házszabályokhoz, a napirendhez és a kérdéshez kívánok a házszabályok értelmében röviden hozzászólani. *(Zaj a jobboldalon.)* A tanácskozás menetéhez szólok, midőn utalok arra, hogy beszédem elején az igazságügyminister úrtól a czímer-kérdésben elfoglalt álláspontjára nézve még további felvilágosításokat bátorkodtam tiszteletteljesen kérni. *(Igaz! Úgy van! Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Constatálom, hogy ezen felvilágosításokat meg nem kaptam. *(Zaj a jobboldalon.)* Bátorkodtam akkor is kijelenteni, hogy ha erre nézve kielégitő felvilágosításokat nem kapok, esetleg az egész törvényjavaslat további tárgyalásának felfüggesztésére nézve indítványt teszek. Az idő már előrehaladt s azért azt hiszem, a kérdés további tárgyalását függőben kellene tartani. *(Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Holnap!)* — Igenis azt mondom, holnapra — függőben tartani addig, a míg a t. minister úr az általam óhajtott és nem csekély fontosságúaknak tartott felvilágosításokat megadja. *(Nagy zaj.)*

Elnök: Ezen felszólalásnak a házszabályokban semmi alapja nincs. Ha a minister úr nem felelt, arról nem tehetek. Ha a képviselő úr azt mondja, hogy indítványt fog beadni és azt tényleg be nem adja: én azt figyelembe nem vehetem. A házszabályok szerint a kérdés feltevésénél csak a kérdés iránt lehet felszólalni. *(Helyeslés jobbról. Nagy zaj.)*

B. Prónay Dezső: *(Nagy zaj.)* Köteles tisztelettel fogadva az elnök úr e megjegyzését, viszont megjegyzem, hogy az elnök úr sem fogja kétségbe vonni, hogy a házszabályokhoz bármikor hozzá lehet szólni. Ha azonban az elnök úr azt mondja, hogy nem: hát nem! Fentartom tehát magamnak, hogy a czímerkérdéshez később szólok hozzá, minthogy a minister úrnak erre vonatkozó álláspontja homályban settenkedik. *(Derültség a szélsőbalon. Nagy zaj.)*

Elnök: A kérdés feltevése ellen nem tett senki kifogást. Tehát először kérdem a t. házat: méltóztatik-e a szöveget, szemben Zoltán János és Ugron Gábor képviselő urak módosítványaival, változatlanúl fentartani; igen vagy nem? *(Nem!)* E szerint kijelentem, hogy az nem tartatik fenn. Kérdem most: elfogadja-e a t. ház Zoltán János képviselő úr módosítványát, a mint az az 5. §-nál elfogadtatott; igen vagy nem? *(Igen!)*

Ugron Gábor: Az nem ellenkezik az én indítványommal! *(Zaj.)*

Elnök: Bocsánatot kérek, én nem olvastam semmi mást, mint azt, a mi írásban beadatott. Megengedem, hogy lehet a módosítványt úgy formulázni, hogy hozzátoldható legyen, de én csak az eredetit tekinthetem; én nem vagyok jogosítva azt úgy magyarázni, a hogy azt én is magyarázhatónak tartom.

Itt van a képviselő úr módosítványa: *(Halljuk! Halljuk!)* »Mind az elsőfokú consuli bíróságok, mind a consuli főtörvényszék, ha az alperes magyar honos, ő Felsége a király nevében ítélnek.« Itt nincs az, hogy Zoltán képviselő úr módosítványába ez beillesztendő volna és így én csak úgy tehettem fel a kérdést, a mint feltettem. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ugron Gábor: Bocsánatot kérek, de minden kérdést akként kell feltenni, hogy a házban előfordúlt vélemények érvényesülhessenek. Mi el fogjuk fogadni mindnyájan Zoltán János képviselő úr indítványát; és igen sokan az én indítványom mellett nyilatkoztak, melyet ezzel ellentétben állónak nem tekintünk. Engedjen meg a t. ház, de a kérdés nincs úgy feltéve, hogy

Digitized by Google

minden vélemény, melynek kifejezés adatott, érvényesüljön *(Helyeslés a szélső baloldalon. Zaj.)*

Elnök: Nekem nincs jogom, mint elnöknek, magyarázni a módosítványt; de megengedem, hogy ezt a kérdést így is lehet magyarázni.

E szerint kérdem a t. házat: méltóztatik-e a Zoltán János képviselő úr által ajánlott szöveghez, melyről, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház azt elfogadja, még beleilleszteni az Ugron Gábor képviselő úr által ajánlott szövegezést is; igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége azt nem fogadja el.

Kérdem most a t. házat: méltóztatik-e elfogadni a Thaly Kálmán képviselő úr által ajánlott szövegezést, mely a szakasz új második bekezdése volna; igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége nem fogadja el.

Következnek a 10. §.

Azt hiszem azonban, hogy az idő előrehaladott volta miatt a t. ház ennek tárgyalását a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére halasztja. *(Helyeslés.)*

Ha azt elfogadni méltóztatik, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 30 perczkor.)

Digitized by Google

466. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi február hó 27-én, pénteken

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök előterjesztése a benyujtott kérvényekről. — A consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása és megszavazása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyényi-Marich László, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, Josipovich Imre és b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Dárdai Sándor jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Széll Ákos, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a február hó 26-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Palmer Kálmán országgyülési gyorsirodai turnusvezetőnek Komjáthy Béla képviselő által beadott kérvényét, melyben illetményeinek hivataltársáéval egyenlő arányban leendő megállapítása iránt esedezik.

Kiadatik a ház gazdasági bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Bemutatom a dévai m. kir. állami főreáliskola tanári testületének Szereday Aladár képviselő által beadott kérvényét, a melyben az igazgatói és tanári fizetésnek és lakbérnek felemelése tárgyában kérelmez;

Paraizs Mihály rittbergi lakosnak Madarász József képviselő által beadott kérvényét, melyben a reá fogott adósság ügyének megvizsgálását kéri;

Baranya-Sellye, Gilvánfa, Hernádfa, Kacsota, Kisasszonyfa, Kis-Telek, Magyar-Micske, Monosokor, Okorág, Ózd, Rónádfa, Sumony, Szent-Dienes, Szent-Gál, Szent-Iván, Szent-Lőrincz és Uj-Mindszent község polgárainak Jeszenszky Ferencz —; Duna-Pataj, Foktő, Szent-Benedek és Uszód községek polgárainak Gajári Ödön —; Göngyös-Pata és Solymos község polgárainak Kürthy Sándor —; Aszár község polgárainak Kun Miklós —; Tamási község polgárainak Csanády Sándor —; Haraszti falu és Hosszúpályi községek polgárainak Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Ezen kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak tárgyalás és jelentéstétel végett. *(Helyeslés.)*

Az elnökségnek több előterjesztése nincsen. Más előterjesztés sem lévén, következik a napirend: a consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása, jelesül pedig a 10. §.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a 10. §-t)*.

Csanády Sándor: T. ház! A házszabá.

Digitized by Google

lyok határozottan kimondják, hogy a tanácskozásra 40, a határozathozatalra 100 képviselő jelenléte szükséges. Mivel jelenleg 40 vagy 50-en sem vagyunk jelen: kérem a t. elnök urat: méltóztassék a tanácskozást felfüggeszteni, míg határozatképes számmal lesznek jelen a képviselők.

Elnök: T. ház! Igaz, hogy most határozathozatal következnék; ha tehát ez szóvá tétetett, nagyon természetesen, kötelességem arra ügyelni, hogy a határozathozatalhoz megkívántató 100 tag jelen legyen.

Kérem a jegyző urakat: méltóztassanak constatálni, hányan vagyunk. *(A jegyzők összeszámlálják a teremben levő képviselőket.)*

T. ház! A jegyzői kar számítása szerint 77 képviselő van jelen. E szerint a határozathozatalra szükséges szám nincsen meg; az ülést ennélfogva 15 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak helyöket elfoglalni, az ülést folytatjuk.

T. ház! A 10. §. már felolvastatott. Szólásra senki sincs feljegyezve. Hogyha tehát szólni senki sem kíván: kérdem a t. házat, hogy méltóztatik-e elfogadni a 10. §-t.; igen vagy nem? *(Elfogadjuk!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház többsége elfogadja.

Következik a 11. §.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a 11—23. §-okat, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint a törvényjavaslat részleteiben is megszavazva lévén, végső megszavazása a legközelebbi ülés napirendjére tűzetik ki. Ezen legközelebbi ülésre vonatkozólag vagyok bátor a t. háznak azt az előterjesztést tenni, hogy az hétfőn d. e. 10 órakor tartassék. Ez ülés napirendjének tárgya pedig a véderő bizottságban hiányzó tag megválasztása; továbbá a most részleteiben is megszavazott törvényjavaslat harmadszori felolvasása lenne. Ezutan következnék a gazdasági bizottság jelentése a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokainak s szolgáinak drágasági pótlék engedélyezése iránti kérvénye tárgyában; a közoktatási bizottság jelentése a vallás- és közoktatási ministernek a közoktatás állapotáról és az országos nyugdíj- és gyámalap 1889. évi állapotáról szóló évi jelentése tárgyában; végül a közlekedési bizottság jelentése a kereskedelmi minister úr által bemutatott harasztiráczkevei gőzmozdonyú vasút engedélyezéséről szóló 682. számú előterjesztés tárgyában.

Ha a t. ház ezt elfogadni méltóztatik, határozatképen kijelentem és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 11 órakor.)

Digitized by Google

467. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi márczius hó 2-án, hétfőn

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök jelentése: Harsányi József képviselő szabadságidőt kéréséről és a beérkezett kérvényekről. — Szilágyi Dezső igazságügyminister beterjeszti a telekkönyvi betételek szerkesztéséről szóló törvényczikkek módosítására vonatkozó törvényjavaslatot. — B. Fejérváry Géza honvédelmi minister törvényjavaslatot nyujt be: 1. a közös hadsereg, hadi tengerészet és honvédség tagjainak katonai ellátásáról szóló 1875: LI. tcz. módosításáról; 2. a honvédség tartalékkészletének kiegészítésére szükséges ismétlő puskák beszerzésének engedélyezéséről. — A pénzügyi bizottság jelentésének beterjesztése a szegedi rakparton az 1890. év folyamán teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Baross Gábor kereskedelmi minister jelentésének benyújtása a villamos erőt és sűrített levegőt előállító telepeknek az ipartörvény 25. §-a alá sorozása tárgyában. — A pénzügyi bizottság jelentésének benyujtása az ev. ref. és az ág. ev. egyházak közalapjai javára felveendő nyeremény-kölcsön engedélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Az elnök havi előterjesztése. — A véderő bizottságba egy tag választása. — A consuli bíróság szabályozásáról szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és megszavazása. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a képviselőház kisebb-fizetésű hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótlékért beadott kérvénye tárgyában. — A közoktatási bizottság jelentésének tárgyalása a vallás- és közoktatásügyi ministernek a közoktatás állapotáról s az orsz. tanítói nyugdíj- és gyámalapnak 1889. évi állapotáról szóló jelentése felől. — A közlekedésügyi bizottság jelentésének tárgyalása a haraszti-ráczkevei vasút engedélyezéséről. — A jegyzőkönyvnek két elfogadott törvényjavaslatra vonatkozó pontja hitelesítése. — Gr. Szapáry Gyula ministerelnök bejelentése, hogy Helfy Ignácz interpellatiójára, a bulgáriai orosz nihilistákról, a legközelebbi ülésen fog válaszolni. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyény-Marich László, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, gr. Csáky Albin, Josipovich Imre, b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Varasdy Károly jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Dárdai Sándor, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a február hó 27-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Harsányi József országos képviselő levelét, a melyben egészségének helyreállítása czéljából nyolcz heti szabadságidőt kér. Azt hiszem, a t. ház a kért szabadságidőt megadni méltóztatik. *(Helyeslés.)*

Bemutatom továbbá: Bars vármegye közönségének feliratát, melyben Sáros vármegyének az olcsó marhasó behozatala, esetleg a só árának leszállítása iránti felterjesztését pártolván, a sóárúlásnak szabályozása és ebből következőleg a só árának leszállítása iránt törvényjavaslat beterjesztését kérelmezi;

A brassói magyar királyi állami főreáliskola tanártestületének Zay Adolf —; a körmöczbányai magyar királyi állami főreáliskola tanári testületének Amon Ede képviselő által beadott kérvényét, a melyekben a maga s összes állami középiskolai

Digitized by Google

tanárok javadalmazásának emelése tárgyában kérvényez.

Kúnágota község képviselő testületének Justh Gyula —; Bana község Kun Miklós —; Belezna, Nagymarton, Patró, Suzd, Zákám községek polgárainak Szalay Károly —; Bács-Topolya, Gyimót, Ó-Morovicza és F.-Vásárhely községek polgárainak Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényét, a melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények és felíratok kiadatnak a ház kérvényi bizottságának előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Dárdai Sándor jegyző: Szilágyi Dezső igazságügyminister!

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. képviselőház! A telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló törvényczikkek módosításáról, illetőleg pótlásáról szóló törvényjavaslatot tisztelettel beterjesztem. Kérem, méltóztassék ezt az igazságügyi bizottsághoz utasítani.

Elnök: A benyujtott törvényjavaslat a mellékelt indokolással együtt ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni s előzetes tárgyalás végett az igazságügyi bizottságnak adatik ki.

Dárdai Sándor jegyző: B. Fejérváry Géza honvédelmi minister!

B. Fejérváry Géza honvédelmi minister: T. ház! Van szerencsém törvényjavaslatot benyújtani a közös hadsereg, haditengerészet és magyar királyi honvédség egyéneinek katonai ellátásáról szóló 1875 : LI. tczikk 111. §-a IV., V. és VI. mellékleteinek módosításáról; továbbá a honvédség tartalékkészleteinek kiegészítésére szükséges ismétlő puskák beszerzésének engedélyezéséről. Kérem mind a két javaslatot úgy a véderő-, mint a pénzügyi bizottsághoz útasítani előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett.

Elnök: A benyujtott törvényjavaslatok az indokolásokkal együtt ki fognak nyomatni, a ház tagjai közt szét fognak osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a véderő- és pénzügyi bizottságokhoz útasíttatnak.

Dárdai Sándor jegyző: Dániel Ernő, a pénzügyi bizottság előadója!

Dániel Ernő előadó: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság jelentését a szegedi rakpart mentén az 1890. év folyamán teljesített kőhányási munkálatok költségének fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában tisztelettel beterjeszteni.

Kérem annak kinyomatását, szétosztását és annak idején az osztályok mellőzésével leendő tárgyalását elrendelni.

Elnök: Ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni s ha a t. ház beleegyezik, az osztályok mellőzésével fog annak idején napirendre tűzetni.

Dárdai Sándor jegyző: Baross Gábor kereskedelemügyi minister!

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: Van szerencsém a villamos erőt és sűrített levegőt előállító telepeknek az ipartörvény 25. §-a alá sorozása tárgyában kiadott kormányrendeletről szóló jelentésemet a t. képviselőháznak bemutatni, kérve: méltóztassék azt kinyomatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közgazdasági bizottsághoz útasítani.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közgazdasági bizottsághoz útasíttatik.

Dárdai Sándor jegyző: Dániel Ernő, a pénzügyi bizottság előadója!

Dániel Ernő, a pénzügyi bizottság előadója: T. képviselőház! Van szerencsém beterjeszteni a pénzügyi bizottság jelentését a magyarországi evangelicus református közalap és az ágostai evangelicus egyház-egyetem hasonczélú alapja javára felveendő nyeremény-kölcsön engedélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentést kinyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre tűzetni.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni és ha a t. ház beleegyezni méltóztatik, az osztályok mellőzésével fog annak idején napirendre tűzetni.

Több jelentés nem lévén, van szerencsém a házszabályok 188. §. értelmében bemutatni elnöki havi előterjesztésemet, méltóztassék azt meghallgatni.

Balogh Géza jegyző *(olvassa az elnökség havi előterjesztését).*

Elnök: Tudomásúl vétetik és a ház irodájában helyeztetik el megtekinthetés czéljából.

Következik a napirend: a véderő-bizottságban hiányzó egy tagnak megválasztása. A névsort olvasni fogja gr. Esterházy Kálmán jegyző úr; a távollevőket Széll Ákos jegyző úr jegyzi.

Kérem a ház t. tagjait, méltóztassanak szavazójegyeiket a ház asztalán levő vederbe beadni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort; a képviselők beadják szavazójegyeiket).*

Elnök: A szavazati lapokat magában foglaló doboz átadatik a jegyzői karnak azzal, hogy jelentését az ülés végére adja be.

Digitized by Google

Következik a napirend szerint a consuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a felolvasott törvényjavaslatot harmadszori felolvasásában is megszavazni; igen vagy nem? *(Igen!)*

A ház többsége megszavazza a törvényjavaslatot és így az alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldetni határoztatik.

Következik: a gazdasági bizottság 677. számú jelentése, a képviselőház kisebb-fizetésű hivatalnokai- és szolgáinak drágasági pótlék engedélyezése iránti kérvénye tárgyában.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a bizottság jelentését).*

Csávosy Béla előadó: T. ház! *(Halljuk!)* A képviselőház kisebb fizetéssel ellátott hivatalnokai és szolgái drágasági pótlék engedélyezése iránt közvetlenül a t. házhoz kérvényt nyujtottak be. Ezen kérvény tárgyalás és véleményes jelentéstétel végett a gazdasági bizottsághoz útasíttatott.

A gazdasági bizottság, tekintetbe véve, hogy folyamodók a megelőző években is részesültek drágasági pótlékban; tekintetbe véve, hogy az állami hivatalnokok az állami költségvetés keretén belül a folyó évben is nyertek drágasági pótlékot; és végre tekintetbe véve, hogy az élelmezési viszonyok a lefolyt évekhez képest nem szenvedtek változást: méltányosnak találta, hogy folyamodók a folyó évben is nyerjenek drágasági pótlékot.

Ezen drágasági pótlék az illetők állapotára való tekintet nélkül fizetésük, illetőleg bérük 15%-át képezi, évnegyedenkint előre fizetendő és csak a folyó évre szól. A fizetés, illetőleg bér, mely alapúl szolgál, 30.478 forintot tesz és a drágasági pótlék, mely a hivatalnokoknak és szolgáknak kiutalványozandó lenne, 4.572 forintot tesz ki.

Kérem a t. házat, méltóztassék a gazdasági bizottság ezen javaslatát elfogadni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel: kijelentem, hogy a gazdasági bizottság jelentése alapján a drágasági pótlék 15%-ban megállapíttatik és a gazdasági bizottság előterjesztése szerint kiadatni határoztatik.

Következik a közoktatásügyi bizottság 683. számú jelentése a vallás- és közoktatásügyi ministernek, »a közoktatás állapotáról« szóló XIX. — s »az országos tanítói nyugdíj- és gyámalapnak 1889. évi állapotára« vonatkozó jelentése tárgyában.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a bizottság jelentését).*

Fenyvessy Ferencz előadó: T. ház! *(Halljuk!)* Gr. Csáky Albin minister úr kezdeményezésére a t. ház azon helyes szokást hozta be, hogy a minister úrnak a közoktatás állapotáról szóló jelentését nemcsak egyszerűen kiosztatni rendeli a ház t. tagjai között, hanem azt és a vele kapcsolatos jelentéseket a közoktatásügyi bizottsághoz áttétetni határozza tárgyalás és jelentéstétel végett.

Ez, t. ház, a harmadik ministeri jelentés, mely ily formában a szakbizottság tárgyalása alá került. A bizottság a most napirendre kerülő jelentésben teszi közzé tárgyalásának megállapodásait és adja a t. háznak tudomására. Végeredményképen a bizottság örömmel jelenti a t. háznak, hogy az igen t. minister úr a bizottság azon megállapodásainak, melyek múlt évi jelentésében foglaltattak, mindenben és minden irányban a legnagyobb készséggel tett eleget.

Magára az ügy érdemére nézve a bizottságnak nincsen semmi indítványa; és így nem marad egyéb hátra, mint a bizottság nevében kérnem a t. házat: kegyeskedjék a jelentést tudomásúl venni. *(Élénk helyeslés.)*

Balogh Géza jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! Magam is csatlakozom az előadó úrnak azon véleményéhez, hogy a ház vegye tudomásúl a jelentést. Egyúttal a t. közoktatásügyi minister urat megkérem arra, hogy a mennyiben lehet — pedig, gondolom, lehet — a t. minister úrnak közoktatásügyi jelentései ezentúl mindig oly időben adassanak be, hogy az azután következő költségvetési vita megkezdéséig már a közoktatásügyi bizottság által letárgyalhatók is legyenek; tehát ne jussunk azon helyzetbe, a melyben most vagyunk, hanem azon helyzetben legyünk, mint voltunk; tavaly is, midőn tudniillik a közoktatási bizottság jelentése a t. minister úr költségvetésével együtt volt tárgyalható. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ez az, a mit én, mint kérést, a t. minister úr elé terjeszteni kötelességemnek tartottam, mert meggondoltam azt is: lehető-e ez és úgy találtam, hogy igenis lehető.

Ezt tehát ajánlom a minister úrnak becses figyelmébe.

Minthogy azonban már felszólaltam, lehetetlen, hogy még egyre föl ne kérjem a t. minister urat. A középiskolai oktatásra nézve a bizottság köszönetet mondott a t. minister úrnak — én is csatlakozom hozzá — azért, hogy szándékozik a tornaképzés kiterjesztése által a gyermekek testi nevelésére is a lehetőt megtenni. Ezt én nagyon helyeslem; csak arra kérem a t. minister urat, intézkedjék úgy, hogy ezen

Digitized by Google

tornaoktatás a gyermekekre nehezedő terhet, az órák számát, ne nagyobbítsa, hanem inkább könnyítse. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Nagyon kérem a t. minister urat, hogy midőn így a gyermekek testi nevelésére kiterjeszti figyelmét, legyen gondja arra is, hogy azon túlságos szellemi megterhelés, mely alatt a gyermekek most szenvednek, rájuk nézve legalább enyhíttessék. *(Helyeslés a szélső balon.)*

Kötelességemnek tartottam pedig a t. minister úr figyelmét erre felhívni azért, mert fájdalom, e részben nekem is sajnos gyakorlati tapasztalataim vannak, mint apának. A gyermekek a középiskolákban a mai terhes oktatási mód szerint, melyet az oktatási rendszerre nézve a ministerium szab meg, túl vannak terhelve.

Én e részből több év óta nemcsak egy osztálynak, hanem 7—8 osztálynak a vizsgáján, a menynyire lehetett, megjelenni iparkodván, mindenütt azt tapasztaltam, hogy a gyermekek túlterheltetés következtében nem fejthetik ki azon képességet, melyet igazság szerint tőlük megkívánnánk.

Magával, több igen érdemes tanár úrral értekeztem e tárgyban. Mondám nekik, miért nem rövidítik meg önök a tantárgyakat? Azt mondták rá: »uram, nem lehet, mert a ministeriumtól megkaptuk a rendeletet, hogy ezeket és ezeket a tudományokat ezeken az éveken át meg kell a gyermekekkel taníttatni.«

Herman Ottó: Ilyen terjedelemben!

Madarász József: Én azután magán-úton, ha jól emlékezem, talán a t. minister úrral is és kiválólag az előtte volt minister úrral is érintkeztem e tárgyban; ő meg rendesen a tanárokra hárította át azon terhet, mely a gyermekeken nyugszik.

Nem akarok bíró lenni, hogy a minister úr oka-e a dolognak vagy a tanárok; de mivel tapasztalásból tudom, hogy egy oly gyermek, a ki a középiskolában, például a 13-ik évében köteles tanúlni teszem a számtant s megoldani azon számtani feladványt, a melyet a mi időnkben 15—16 éves korunkban oldottunk meg, túl van terhelve; s át fogja látni mindenki, hogy ez oly különbség, a mely már maga is nagy megterheltetést von maga után és így ezen, bármiként, segítni kell.

Tapasztalásból mondom, hogy például a számtanban olyanok a nehézségek, hogy például egy gyermek tanúl naponta az egyik tanodában délelőtt 5 órát, a másikban délelőtt 3-at, délután 2-őt; haza megy, készülni kell másnapra: és nem egy napon megtörtént, hogy a máról holnapra kiadott számtanra három óránál többet kellett fordítani majdnem a legszorgalmasabb tanítványok egyikének.

Hol van most már a latin, a földrajz, a rajzoló mértan, a vallás stb., stb. Ritka nap, a melyen a tanúló gyermek, midőn legkevesebb 3 órát kellett a számtanból készülnie, az iskolán kivül tanúlási öt óra alatt képes lett volna összes feladatait nem teljesen átérteni, hanem veltük annyiban meg is ismerkedni, hogy másnap, annyiramennyire, elkészülve jelenhessen meg a tanodában.

Én tehát nem tisztán a magam gyermeke, de minden gyermek iránti emberbaráti kötelességérzetemből tartottam kötelességemnek felszólalni a t. képviselőház előtt és kérni a t. közoktatásügyi minister urat: legyen szíves — az illető tanodák tanárait is közbevonva — valami módot találni arra nézve, hogy ezen túlterheltetéstől a gyermekek lehetőleg menekülhessenek; és azután menekülve ezen szellemi túlterheltetéstől, igenis fordíttassék minél több gond azon torna- és versenyzési testi gyakorlatokra is, a melyeket, ha a t. minister úr meghonosít és egyúttal képes lesz a gyermekek szellemi túlterheltetésén is könnyíteni, nemcsak a mostani, hanem higyje meg, a jövő nemzedékben is, testileg erősebb és képesebb, lelkileg szabadabb nevelés által, egy testben erős és lélekben jellemes, megbízható nemzedéket fog átadni a magyar nemzetnek. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Balogh Géza jegyző: Irányi Dániel!

Irányi Dániel: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Ezen jelentésben a többi közt azt a kívánságot is fejezi ki a közoktatásügyi bizottság, hogy úgy a budapesti, mint a kolozsvári nemzeti színház, nemkülönben az itteni magyar királyi opera a belügyministerium alól kivétetvén, a vallás- és közoktatásügyi ministerium hatáskörébe tétessék át.

Én ezt az óhajtást a magam részéről is melegen pártolom; melegen pártolom nemcsak azért, mert reménylem, hogy a vallás- és közoktatásügyi ministerium keze alatt ezen intézeteknek nemcsak művészi színvonala emelkedni fog; hanem, mivel meg vagyok arról győződve, hogy a t. minister úr arra is gondot fog fordítani, hogy a köztisztesség érdekei az eddiginél nagyobb mértékben vétessenek tekintetbe. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gr. Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi minister: T. ház! Magam is sokkal czélszerűbbnek tartom, ha a közoktatás állapotáról szóló jelentés a közoktatásügyi budgettel egyidejűleg tárgyaltatik, mintha a tárgyalás külön történik. A két tárgy a dolog természete szerint oly közel fekszik egymáshoz, hogy jobban, behatóbban lehet felölelni, megvitatni és megvilágosítani a kérdéseket és könnyebb határozatot hozni, ha a tárgyalás egyidejűleg történik. Törekedtem eddig is, törekedni fogok ezentúl is arra, hogy a benyujtandó évi jelentés a költségvetéssel egyidejűleg napirendre tűzhető legyen; de jótállást vállalni e tekintetben nem bírok; nem pedig azért, mivel a ház, munka-

Digitized by Google

rendjének megállapítása nem tőlen függ. Ha az országos költségvetés október havában kerül tárgyalás alá a házban, majdnem teljes lehetetlen, hogy akkorra a közoktatás állapotáról szóló jelentés is már készen és kiosztható legyen. A jelentésben ugyanis a lefolyt évnek adatai foglaltatnak; minthogy pedig a tanév junius végén ér véget: ezen anyagot feldolgozni és összeállítani akként, hogy az októberben már tárgyalható legyen, lehetetlen. Tehát — a mint mondom — rajta leszek ezentúl is, hogy ez megtörténhessék; de hogy vajjon sikerül-e, azt nem tudom.

Egyébiránt, ha a jelentés tárgyalása nem is esik össze a budget tárgyalásával, a t. ház, arra később is még mindig visszatérhet, a mint ez pl. most is történik; és ha szükségesnek látja, a jelentésben foglalt egyes mozzanatokat újabban tárgyalás alá veheti, eltekintve azoktól, a mik a költségvetés tárgyalása alkalmával ezekre vonatkozólag felhozattak.

Madarász képviselő úr továbbá az úgynevezett szellemi túlterheltetés kérdését vetette fel. *(Halljuk!)* Én e szelleni túlterheltetésnek épen nem vagyok barátja *(Általános helyeslés.)* és a magam részéről mindent elkövetek, hogy a szellem és a test kiképzése egyformán történjék. *(Élénk helyeslés.)*

A tornatanításra fektetett suly már magában is bizonyíték arra, hogy nem egyoldalúan akarjuk a tanúlókat képezni. *(Helyeslés.)* Minden intézkedésem, melyet eddig tettem, ezt az irányt bizonyítja.

Ha van túlterheltetés — és concedálom, hogy itt-ott van — ez leginkább a tanmódszer hiányosságából ered. *(Igaz! Úgy van!)* Arra kell tehát törekednünk, hogy ez jobb és megfelelőbb legyen. A tanárokat magukat jobban kell oktatni, hogy ők aztán jobban tudják oktatni a tanúlókat. *(Helyeslés.)* Jó eszköz van erre kezemben, melyet már is igyekszem alkalmazni: s ez az, hogy az alsó osztályokban több tantárgy egy tanárnak kezében egyesíttessék; *(Általános élénk helyeslés.)* mert ha külön kezekben vannak az egyes tantárgyak, minden tanár a maga tárgyát fődolognak tekintvén, természetesen arra lehetőleg kihasználja az időt; *(Úgy van! Úgy van!)* míg ellenben, ha egy tanít különféle tantárgyakat, az időt a tantárgyak közt kellően beoszthatja. *(Élénk helyeslés.)*

Végül még csak pár szót a nemzeti színház és az opera ügyében. A mint emlékszem, e kérdésben már ismételten volt szerencsém nyilatkozni; s így — minthogy meggyőződésem nem változott — csak ismételhetem azt, a mit akkoriban elmondtam. Az pedig abból állt, hogy a közoktatási ministernek ressortja már amúgy is igen nagyon tág, sok mindenféle heterogén ügyekre terjed ki; a miből szerintem az következik, hogy nem nagyon kívánatos azt még egy nagy új ügygyel szaporítani. De ha a kormány vagy a t. ház bölcsesége azt határozná, hogy e ressortba még a nemzeti színház és az opera ügye is beosztassék, természetesen, az ellen sem nekem, sem esetleg utódomnak nem volna jogunk kifogást emelni.

Ki kell azonban emelnem, a mit annak idején szintén kijelentettem, hogy e kérdésben én semmi szín alatt nem fogok kezdeményező lépést tenni, mert illoyalisnak tartom azt, hogy egy minister egy másik ministernek ressortjából valamit — hogy úgy mondjam — kiragadjon; a miből aztán azt lehetne következtetni, hogy az a minister az ügyet a maga ressortjában jobban ellátottnak véli, mint a másikban. Ha tehát e tekintetben kezdeményezésnek szüksége van, az tőlem semmi esetre sem eredhet.

Ezek azok, a miket a felvetett kérdésekre nézve mondhatok. *(Élénk helyeslés és tetszés.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve, ha tehát senki sem kíván szólani: azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a bizottság kijelentése alapján tudomásúl veszi a minister úr jelentését.

Következik a közlekedésügyi bizottság jelentése, a kereskedelemügyi minister úr által bemutatott, a haraszti-ráczkevei helyi érdekű gőzmozdonyú vasút engedélyezésére vonatkozó 682. számú előterjesztése tárgyában.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a bizottság jelentését).*

Neményi Ambrus előadó: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen jelentésben a kereskedelemügyi minister úr tudomására hozza a törvényhozásnak, hogy egy Harasztiból kiindúló és Ráczkevéig terjedő vasútra az engedélyokmányt a szokásos feltételek mellett kiadta. A vonal hossza 27·4 kilometer. Az építési tőke 700.000 forinttal lett megállapítva, mely összegből azonban 53.000 frt forgalmi eszközökre és 15.000 frt tartalékalapra fordítandó. A 35 %-nyi törzsrészvénytőke a törvény intézkedéseinek megfelelően biztosítva van; az állami hozzájárúlás posta és egyéb czímeken 100.000 frtot tesz ki, mely összeg fejében 100.000 frt névértékről szóló törzsrészvény lesz az államnak átadandó. Ezen vasút, mint egy tekintet a helyrajzi vázlatra mutatja, első sorban hivatva van a Csepel-szigetet kárpótolni azért, hogy a Kis-Dunának elzárása következtében ólcsó és közvetlen összeköttetését a fővárossal elvesztette. A míg ez az összeköttetés fennállott, a Csepel-sziget tudvalevőleg a főváros élelmezésében igen nevezetes szerepet játszott. Időközben azonban ezen szerepéből, mint szerencsém volt említeni, a legmos

Digitized by Google

tohább forgalmi viszonyok közé került, a mennyiben ez idő szerint sem vasúti, sem vízi egyenes összeköttetése a fővárossal nincs. A harasztiráczkevei vasút tervezői abból a szándékból indúltak ki, hogy ezen a bajon segítsenek és a közlekedésügyi bizottság úgy hitte, hogy ez a törekvésök a törvényhozás támogatására teljesen érdemes. Ebből a szempontból ítélte meg és helyeselte a bizottság a kormány részéről kilátásba helyezett segélyt is.

A mi magát az építési tőkét illeti, az ugyan nem túlságosan magas, de megemlítendőnek tartja a bizottság mégis, hogy egy Duna-ágnak áthídalása következtében az építkezés mindenesetre lényegesen megdrágúl. Az előadottak alapján a közlekedésügyi bizottság kéri a házat: méltóztassék a kereskedelmi minister úrnak jelentését tudomásúl venni és azt hasonló czélból a főrendiházzal is közölni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatik-e a t. ház kívánni, hogy az engedélyokmány felolvastassék? *(Nem!)* A t. ház azt felolvasottnak tekinti és minthogy szólásra senki sincs feljegyezve: kijelentem, hogy a ház a bizottság jelentése alapján a kereskedelmi minister úr előterjesztését tudomásúl veszi és a főrendiházzal közöltetni határozza.

Mielőtt a mai ülést berekeszteném, méltóztassék a jegyzőkönyvnek azon pontjait, a melyek a mai napon történt harmadszori megszavazásra, valamint a kereskedelmi minister úr jelentésének tudomásúl vételére vonatkoznak, azonnal hitelesíteni, hogy azok a főrendiházhoz átküldhetők legyenek.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvnek ide vonatkozó pontjait).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Jelentem a t. háznak, hogy a véderő-bizottsági tagságra ma megejtett szavazás alkalmával a jegyzői kar összeszámítása szerint a beadott 139 szavazat közül 138 gr. Horváth-Tholdy Lajos képviselő úrra esett, egy szavazati lap üres volt. E szerint a nevezett képviselő urat megválasztottnak jelentem ki és kötelessége teljesítésére felhívom.

A ministerelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém bejelenteni, hogy a mennyiben a t. ház azt méltóztatik határozni, hogy a legközelebbi ülés szerdán tartassék, ezen ülésben fogok válaszolni Helfy Ignácz t. képviselő úrnak a Bulgáriában állítólag tartózkodó nihilisták ügyében hozzám intézett interpellatiójára. *(Helyeslés.)*

Egyszersmind bejelentem azt is, hogy ugyanezen ülésben fogok a t. háznak előterjesztést tenni a ház legközelebbi munkarendjére vonatkozólag. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: T. ház! A ministerelnök úr ezen nyilatkozatai tudomásúl vétetvén, azt hiszem, hogy a t. ház beleegyezni méltóztatik abba, hogy a legközelebbi szerdán d. e. 10 órakor tartandó ülésben azon két jelentés, melyre nézve a bizottságok ma megtették előterjesztésüket, t. i. a pénzügyi bizottság jelentése »a magyarországi evangelicus reformált közalap és az ágostai hitvallású evangelicus egyház-egyetem hasonczélú alapja javára felveendő nyereménykölcsön engedélyezése tárgyában« és a pénzügyi bizottság jelentése »a szegedi rakpart mentén 1890-ik év folyamán teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről« tűzessék ki a napirendre. *(Helyeslés.)*

Az intézkedést már megtettem, hogy a jelentések kinyomassanak és holnap a t. ház tagjai közt kiosztassanak.

Ugyancsak a szerdai ülésben a ministerelnök úr fog válaszolni Helfy képviselő úr interpellatiójára. Ha ezt így a t. ház elfogadni méltóztatik, határozatképen kijelentem.

Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 11 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

468. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi márczius hó 4-én, szerdán

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja: 1. Varasdy Károly képviselő levelét, melyben közigazgatási bizottsági tagságáról lemond; 2. a ministerelnök átiratát a Svájczczal kötött állategészségügyi egyezmény szentesítéséről és kihirdetéséről; 3. az újabban benyujtott kérvényeket. — A szegedi rakpart mentén 1890. évben teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. — A helvét hitvallású és ágostai ev. egyház közalapja javára felveendő nyeremény-kölcsönről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. — Gr. Szapáry Gyula ministerelnök válasza Helfy Ignácznak a Bulgáriában állitólag tartózkodó orosz nihilisták iránt hozzá intézett interpellatiójára. — A ministerelnök előterjesztése a ház legközelebbi munkarendje iránt. — Irányi Dániel felszólalása a közigazgatás rendezéséről beterjesztendő törvényjavaslat miként tárgyalása iránt. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, gr. Csáky Albin, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Varasdy Károly jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Dárdai Sándor, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a márczius hó 2-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Varasdy Károly képviselő úr levelét, melyben jelenti, hogy a közigazgatási bizottság tagságáról lemond.

Azt hiszem, a t. ház a lemondást tudomásúl veszi s az ennek következtében szükségessé vált új választás megejtése végett annak idején az intézkedés meg fog történni.

Bemutatom a ministerelnök 792. számú átiratát, mely szerint »a Svájczczal 1890. évi deczember hó 5-ikén kötött állategészségügyi egyezmény beczikkelyezéséről« szóló törvényjavaslat ő Felsége által Budapesten 1891. évi február hava 28. napján legkegyelmesebben szentesítetvén, mint az idei IV. törvényczikk az »Országos Törvénytár« útján folyó évi márczius hó 1-én kihirdettetett; és a legfelsőbb szentesítési záradékkal ellátott eredeti példánya az országos levéltárban helyeztetett el.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom továbbá a pécsi állami főreáliskola tanártestületének Perczel Miklós képviselő által; s a miskolczi római katholicus gymnasium tanártestületének Horváth Lajos képviselő által beadott kérvényét, melyben a tanárok lakpénzének és pótlékainak felemelése iránt esedezik; — Gadány, Kárász, Keczel, Orosháza és Prápolt községek polgárainak Irányi Dániel; — és Varsád község Petrich Ferencz képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Digitized by Google

Ezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs; más előterjesztés sem lévén bejelentve: következik az indítvány- és interpellatiós könyv felolvasása.

Dárdai Sándor jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítvány-, sem az interpellatiós könyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik.

Elnök: Tudomásúl vétetik. Következik a napirend: a pénzügyi bizottság 693. számú jelentése, a szegedi rakpart mentén az 1890. év folyamán teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről szóló 687. számú törvényjavaslat tárgyában.

Azt hiszem, a t. ház méltóztatik a jelentést felolvasottnak venni. Az általános tárgyalást megnyitom; az első szó illeti a bizottság előadóját.

Dániel Ernő előadó: T. ház! E törvényjavaslat szoros kapcsolatban áll a földmívelési ministernek mult évi 671. számú jelentésével, valamint a pénzügyi bizottság mult évi 690. szám alatt benyujtott jelentésével, melyre a t. ház 1890. évi 3571. szám alatt hozott határozatot. Ezen jelentésekből kitűnik, hogy miután 1889-ben a szegedi rakpart egy része megsüppedt: a minister szükségesnek tartotta, hogy úgy a bajnak okai, valamint azok orvoslásának eszközei iránt egy vegyes bizottságot hívjon össze. Miután e bizottság úgy a baj okai, valamint azok orvoslási eszközei iránt véleményét megadta, mely abban állott, hogy a teljesítendő munkák egy része rögtön foganatosítandó lenne, másik része pedig, kapcsolatban az alsó Tisza mederszabályozásával: az első rész, melynek költsége 142.000 forintra rúgott, a ház határozata következtében azonnal foganatosíttatott is; míg a másik rész költségei összesen 484.000 forintra lettek számítva, melyek tudniillik kőhányásokból állanak; és ezek végrehajtása azon időre lett elodázva, midőn az alsó Tisza mederszabályozása Csongrádtól Titelig eszközöltetni fog. Minthogy azonban a lefolyt nyár folyamán újabb repedés mutatkozott: szüksége állott be annak, hogy a munkálatok egy része már 1890-ben eszközöltessék. Ez meg is történt, összesen 162.000 forint költséggel.

Miután tehát e munka elvileg a t. ház által már elhatároztatott és egy részét képezi azon 484.000 forinttal előirányzott munkáknak, melyek iránt a t. ház elvileg már határozott; és miután e munkák foganatosítása által nagyobb bajnak vétetett eleje: a pénzügyi bizottság a törvényjavaslatot általánosságban és részleteiben elfogadásra ajánlja. *(Helyeslés jobb felől.)*

Balogh Géza jegyző: Herman Ottó!

Herman Ottó: T. ház! Noha készséggel elismerem azt, hogy a dolognak előzménye volt; elismerem azt is, hogy ez a munkálat Szeged városa biztosítására okvetetlenül végrehajtandó volt: nem ismerhetem el azt, hogy ezért a költségért és mindazon költségekért, melyek a szegedi rakpart biztosítására vagy átépítésére vonatkoznak, a magyar állam pénztára vétessék igénybe.

T. ház! Az előadó úr rámutatott arra, hogy a szegedi rakpart összedőlése okainak megállapítására szabizottság küldetett ki és ez az okokat megvizsgálta, azokról tanácskozott és kimondta véleményét. Én, kiindúlva abból, hogy a kormány ez egyszer eltért a szokásos eljárástól és a szakértők véleményét közzétette: felkerestem a tanácskozmány elnökét, Klimm Mihály polytechnicumi tanárt és azt a kérdést intéztem hozzá: hogy vajjon ő, mint szakember, olyannak találja-e a helyzetet, hogy a part leroskodása előrelátható volt-e, vagy nem? Ha nem volt előrelátható, ha csupán csak elemi eseménynyel állunk szemben: akkor igenis szóba jöhetne az, hogy a helyreállításra nézve a magyar állam pénztára álljon helyt; ellenkezőleg, ha be van bizonyítva, hogy a beszakadás előre volt látható, hogy a rakodó part alapozása hiányos volt, hogy e hibás, hiányos alapozást a próbafúrások tanúsága szerint előre lehetett látni: akkor nem lehet a magyar államot arra szorítani, hogy ő álljon helyt; hanem helyt kell állniok azoknak a szakközegeknek, azoknak az intézőknek, a kik a világos tanúság ellenére a rakpartot úgy építtették fel, a mint azt felépíteni nem lett volna szabad. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Engedje meg a t. ház, hogy egész rövid és általános visszapillantást vethessek a rakpart múltjára, állapotára, egészen a bekövetkezett katastropháig. Nem hallomásból beszélek, hanem támaszkodom részben saját közvetlen tapasztalásomra, leginkább pedig a próbafúrások eredményére.

Személyes tapasztalásom az, hogy mióta én Szeged városát ismerem — és ismerem közel két évtized óta, tehát ismertem azon partrészt, még mielőtt azon bárminemű építkezés történt volna — ez mindig az úgynevezett mozgó partok közé tartozott. Mozgó part az, a melynek alakúlása rövid időközökben szemlátomást folytonosan változik: a mely rész magasan áll, a következő évben lesüpped; ellenben a mely rész le volt süppedve, felemelkedik. Ezen jelenségnek processusát igen jól ismerik tapasztalásból az alföldi vízmelléki emberek: tudják, hogy vannak szilárd rétegek, ezek alatt van egy homokréteg, melyet a folyó lassankint kimos és a mint lassankint helyenként kimossa, a szerint süpped vagy emelkedik a part. Épen mert ezt tudták, történt az a helyes intézkedés, hogy

Digitized by Google

mielőtt Szeged reconstructiojához hozzáláttak, rendszeres próbafúrásokat eszközöltek a talajban, hogy tudják, hogyan következnek a rétegek egymás után.

Nem fogom a t. ház figyelmét és türelmét igénybe venni azzal, hogy rétegről-rétegre kimutassam a talaj összealkotását, úgy, a mint az a próbafúrásokból kitűnt; hanem szorítkozom két határozott tételre, a mely a rakpart építése előtt minden szakértő előtt világos volt. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez a két sarkalatos tétel az, hogy a biztos alapozás különösen parti építkezéseknél csupán arra a vastag agyagrétegre fektethető, a mely a Tisza meder alatt található, a mely tehát semminemű kimosásoknak alávetve nincs; ellenben az az agyagréteg, a mely magában a mederben végződik és a mely alatt egy mosóhomokréteg van, alapozásra absolute nem alkalmas. Így tehát minden építkezésért, a mely ezen világos tanúlság és tudat daczára mégis arra a bizonytalan rétegre eszközöltetett: a felelősség nem terhelheti a magyar államot, hanem csak azon szakközegeket, a kik daczára annak, hogy tudták, hogy az megbízhatatlan réteg, mégis arra építettek.

A szakértekezlet elnöke arra a kérdésemre, hogy annak daczára, hogy előrelátható volt a partbeomlás és a szakközegek tudták, hogy erre a rétegre biztosan alapot vetni nem lehet: honnan van az, hogy ők mégis nemcsak hogy erre a rétegre építették a rakpartot, hanem ennek olyan formát adtak, mint a hogy a tanácskozmány jegyzőkönyve ki is mondta, hogy a rakodó part meredek falrendszer szerint felépítve nem felel meg sem a partbiztosítás érdekének, sem a forgalom igényeinek, szóval nem felelt meg annak, a mire tulajdonképen szükség volt; mondom, arra a kérdésre, hogy mégis miért történt az, hogy erre a megbízhatlan rétegre építettek: a szakértekezlet elnöke, mást nem tehetvén, vállat vont és azt mondta, hogy erre a választ nem adhatja meg.

Én elismerem, hogy a ki hivatalos állásban van, feszélyezve érezheti magát bizonyos vélemények kifejezésére. Elvégre e világon minden ember az ő életét a lehető kellemesen akarja eltölteni és nem akarja bárkinek is haragját magára vonni; de abban a jegyzőkönyvben van egy megjegyzés, mely azt bizonyítja, hogy a kellemes élethez való minden ragaszkodás daczára, a szakértők önkénytelenül is bevallottak valamit, a mi reájuk nézve nem czélszerű. Bevallották ugyanis azt, hogy az egyedüli indok, a miért ezt a rakodó-partot meredek falrendszer szerint, tehát irrationaliter építették, az úgynevezett aesthetikai szempont.

Nem hiszem, hogy Magyarországon a szakemberek, különösen a mérnöki tudományokban, még annyira hátra volnának, hogy az aesthetikai szempont kedvéért ejtsék el Szeged városának forgalmi érdekeit, ejtsék el a partbiztosítás érdekét és vállaljanak magukra nagy felelősséget, sőt tegyük hozzá, koczkáztassák szakemberi reputatiojukat, csakhogy az aesthetikának tegyenek eleget; de ha kutatjuk az okot, az megmagyarázza, hogy itt a szakemberek nem járhattak el a saját tiszta meggyőződésük szerint, hanem volt egy magasabb hatalom, mely az aesthetikai szempontot egyszerűen reájuk diktálta.

Nem tekinthetem most feladatomnak, hogy ezt a magasabb hatalmat itt, a ház kebelében kutassam; ismeri azt az egész ország. A ki nem ismeri, tájékozhatja magát Szegeden, a hol minden lámpaoszlopon, a hídnak minden egyes részén megmondhatja neki a monogramm, hogy az az aesthetikai érzés és törekvés honnan származott. Nekem tehát ezzel ma semmi dolgom, recriminatiokba nem bocsátkozom, kötelességérzetem csak arra indít, hogy törekedjem kimutatni azt, hogy itt nem lehet az állam az, mely a mások mulasztásából származó előreláthető hibákért fizesse meg azokat a költségeket, melyeket ezen rakpart javítása igénybe vesz. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Az a felvilágosítás, melyet a t. előadó úr adott, helyes lehet az ő szempontjából; de a tényállás szempontjából egyről megfeledkezett az előadó úr. A t. előadó úr ugyanis igen jól fog emlékezni, hogy már a márcziusi tárgyalás alkalmával is ki volt mondva az, hogy az a kőhányás és partbiztosítás, a melyet a szakértők javasoltak és alkalmaztak, egyelőre biztosítja a part fennállását; de nem telt egy arasznyi idő és már is új süppedés mutatkozott. És rossz próféta legyek, t. ház, bár itt prófétaságra szükség nincs, mert a higgadtan gondolkodó szakember csak egyet lát és ez az, hogy a hol geologiai rétegek változásáról van szó, ott semminemű kőhányás és mérnöki eljárás nem akadályozhatja meg ezt e processust. Hányhatnak oda akármennyi követ, a víz folytonosan mossa a homokot az alól az agyagréteg alól, a melyen a part ma is áll; és így mindig csak idő kérdése, hogy új és új süppedések következzenek be.

Minthogy, azt hiszem, bebizonyítottam, hogy itt a felelősség nem az államot, hanem csupán azokat a közegeket terheli, a kik tudhatták és előrelátták a hibás alapozást, mert előre kellett látniok, hogy süppedés fog bekövetkezni: én ennélfogva, épen a magyar állam érdekeinek megóvása tekintetéből, bátor vagyok a t. háznak a következő határozati javaslatot elfogadásra ajánlani (*olvassa*):

»Határozati javaslat.

Tekintettel arra, hogy Szeged reconstrue-

Digitized by Google

tiójának előmunkálatai közé — helyesen — az is tartozott, hogy a talaj összealkotása rendszeres próbafúrások segítségével földeríttetett;

tekintettel arra, hogy e próbafúrások világosan és kétségbevonhatatlanúl tanúságot tettek arról, hogy különösen a parti építkezések — csupán arra a vastag agyagrétegre alapozhatók biztosan, mely a Tisza medre alatt fekszik — ellenben az a felsőbb agyagréteg, mely a Tisza medrébe kifut, az alatta levő mozgó mosóhomokréteg miatt, biztos alapzásra nem alkalmas;

tekintettel arra, hogy e felső agyagrétegre való alapozás helytelensége épen a próbafúrások tanúságánál fogva világosan előre látható volt, ennek daczára a szegedi rakpart mégis erre az ismert, teljesen alkalmatlan rétegre épittetett;

tekintettel továbbá arra, hogy a rakpart összeomlásának oki megvizsgálására kiküldött szakbizottság hivatalos jelentésében világosan reá mutatott arra is, hogy a rakpartnak a hibás alapozáson kivül, a meredek falrendszer szerint való fölépítése sem a partbiztosítás, sem a forgalom érdekének nem felelt meg s csupán a nagyon is kétes-értékü úgynevezett »aesthetikai« szempont lehetett — a legfontosabb érdekek ellenére — döntő;

tekintettel végre, hogy itt az előrelátható baj nemcsak hogy nem előztetett meg, hanem egy merőben hibás, a legfőbb biztonsági és forgalmi érdekeket sértő épitkezési rendszerrel még öregbittetett is s hogy mindez együttvéve az intéző és szakközegek mulasztását, tehát felelősségét is kétségtelenné teszi:

mindezeknél fogva kimondja a képviselőház, hogy a szegedi rakpart új kőhányására fordított összeget olyannak tekinti ugyan, mely Szeged városa időleges biztosítására szükséges volt; de az állampénztárt nem terhelheti jogosan, mert az épitést intéző és végrehajtó szakközegek mulasztásából ered; ennélfogva útasítja a kormányt, hogy a felelősség elve alapján tegye meg a szükséges intézkedést, hogy a közreműködött intéző és szakközegek felelősségre vonassanak. Végre útasíttatik a kormány arra is, hogy az ügy elintézéséről annak idejében a képviselőháznak jelentést tegyen.

Beadja: Herman Ottó, Papp Elek, Vécsey Endre, Papszász Károly, Hentaller Lajos, Csanády Sándor, Meszlényi Lajos, Madarász Imre, Szederkényi Nándor, Madarász József, Petrich Ferencz.«

Gr. Bethlen András földmívelési minister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Herman Ottó képviselő úr beszéde és határozati javaslata tulajdonképen nem a jelenleg tárgyalás alatt lévő jelentésre, hanem inkább a hivatali elődöm által a múlt év kezdetén a t. háznak benyújtott ez ügyben való jelentésére vonatkozik, melyet a ház annak idején tudomásúl is vett és melynek alapján a ház a ministernek a kért fölhatalmazást megadta.

A jelentés főbb momentuma abban áll, hogy a sürgősen foganatosítandó munkákra 142 ezer forint kiadassék és a rakpart teljes biztosítására még szükséges 484 ezer forintnyi munkálatok pedig, a mint azt a mérések, a műszaki munkák megengedik, lehetőleg rövid időn foganatba vétessenek.

A t. képviselő úr mindenekelőtt a szakértők véleményére hivatkozik. Ezen ministeri jelentés azonban kizárólag ezen szakértők véleményén alapszik és én nem tételezhetem fel azt, hogy Klimm Mihály műegyetemi tanár úrnak más véleménye lett légyen akkor, mikor négy szem közt beszélt Herman képviselő úrral, mint mikor hivatalos jelentését szerkesztette. *(Helyeslés jobb felől.)*

E jelentésben — a főbb dolgokat emelem csak ki — ez foglaltatik: »Az eljáró bizottság ezek szerint kétségtelennek találta, hogy a szegedi kőpartnak megsüppedését sem a tervezett méretek elégtelen volta, sem pedig az alapozáshoz és falazáshoz felhasznált anyagok és munkák rossz-sága nem okozta; továbbá a partcsúszamlások bekövetkezését előre látni nem lehetett.« Ez szolgáljon válaszúl a második megjegyzésre. És végre az foglaltatik benne, hogy »a Tiszánál gyakrabban előfordúló partsüppedések olyan geologiai processusokra vezethetők vissza, melyeket teljesen megszüntetni sok esetben nem lehet.« Igy tehát azt hiszem, hogy a szakértők véleménye nem a képviselő úr nézete mellett, hanem a kormány eljárása mellett szólanak. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ha indokolt volna visszamenni arra a kérdésre, hogy a szegedi rakpart miért épittetett ily méretben s miért nem másképp; vagy hogy ha ma kellene azt épiteni, miért kellene azt másképen épiteni s nem úgy, a hogy épült — a másképent különben nem méltóztatott a képviselő úrnak definiálni —: arra csak azt lehet mondani, hogy az a második, solid, s a Tisza medre alatt levő agyagréteg oly mélyen fekszik, hogy a rakpartnak arra való alapozására szükséges költségek tetemesen felülmúlnák az eddig befektetett költségeket, hozzáadva azt a fél milliónyi kőhányási költséget, a melylyel a rakpart állandósága biztosítandó.

Az előttünk fekvő törvényjavaslat tárgya tulajdonképen a következő. A rakpartnak nem egész mentén, hanem egyes szakaszain olyan elváltozásnak nyomai mutatkoztak, a melyekből azt lehet következtetni, hogy ha a Tisza kis vízállásnál ismét kimossa az agyagréteg alatti homokot, a rakpart ismét le fog sülyedni; ha pedig veszszük, hogy a 142 ezer forintnyi

Digitized by Google

tavaly eszközölt kiadásból a kőrakásra 95 ezer forint jutott; a rakpart reconstructiojára és felszedésére körülbelül 50 ezer forint költtetett el: akkor azt mondhatjuk, hogy ha bevárjuk azt az időt, a midőn tényleg beszülyed a rakpart, nem volna elég a kilátásba helyezett 484.000 forint, hanem ennek még körülbelül 50—60% a volna szükséges a rakpart reconstruálására.

Midőn tehát jelentés tétetett arról, hogy az elváltozás előjelei mutatkoznak: azonnal intézkedtem, hogy legalább annyi kőhányás helyeztessék el a mederben, a mennyi sürgősen szükséges, hogy e roskadást megakadályozzuk. Az egész kiadás 480.000 forintra lévén előirányozva, bátor vagyok kijelenteni, hogy a jelen törvényjavaslatban póthitel alakjában kért 162.000 forint egy részletét teszi az összes kiadásnak; másodszor, hogy műszakilag is annak egyik részét képezi. Ezt azért említem, mert az akkori földmívelési ministernek tavaly benyújtott jelentésében ez foglaltatik: »A szegedi rakpartnak gyökeres biztosítása tehát a Tisza folyónak csongrádtiteli szakaszán végrehajtandó mederrendezési munkák keretén belül a legközelebbi években létesítendő művek által lesz foganatosítandó; mihez képest a szegedi rakpart gyökeres biztosítására vonatkozó munkákat és költségeket a Tisza-mederrendezési munkáival egyidejűleg, melyeknek azok egy kiegészítő részét képezik, lesz szerencsém előterjeszteni«.

Minthogy a Tisza-meder rendezése czélszerűen csak egységes terv útján eszközölhető; minthogy továbbá ez egységes terv még végleg nincs készen, de remélem, hogy legközelebb elkészül: nem volt lehetséges, hogy az egész mederrendezés egységes tervének kivitelére a törvényhozás engedélyét kérjem. Ezért vagyok bátor a mederrendezésnek egyik, a viszonyok által teljesen indokolt kis részére tett kiadásokra a felhatalmazást póthitel alakjában kérni.

A t. képviselő úrnak határozati javaslata nem e törvényjavaslatra vonatkozik és a t. háznak tavaly 3.571. szám alatt hozott határozatával túl van haladva: már csak ezért sem járulhatok hozzá; de másodszor azért sem, mert ellentétben van a szakértők véleményével. Kérem tehát, hogy a határozati javaslatot mellőzni és a törvényjavaslatot általánosságban elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Madarász József jegyző: Papp Elek!

Papp Elek: T. ház! Nem szándékoztam ez alkalommal felszólalni, mert hiszen, midőn tavaly a szegedi rakpart kérdése tüzetesen tárgyaltatott, volt alkalmam arra vonatkozó véleményemet indokaimmal együtt előadni. Mi, kik e padokon ülünk, akkor is azon véleményben voltunk, hogy a rakpart építése akkor is helytelen volt és a technikai igényeknek meg nem felelt és hogy ennélfogva azok a repedések és süppedések nem előre nem látható vis majornak, hanem a felületes és egyoldalú építkezés következményei.

Nem is szólaltam volna fel, ha a mélyen t. minister úr nem igyekezett volna oly ténybeli állításokkal gyengíteni Herman Ottó t. képviselőtársam határozati javaslatát, a melyeknek, a mint abból a jelentésből, melyre hivatkozni méltóztatott, kitűnik, épen ellenkezője áll. Azt méltóztatott ugyanis mondani, hogy a süppedést nem lehetett előre látni, mert a süppedés nem a miatt történt, mert talán rossz anyagból vagy nem a technikai szabályoknak megfelelőleg készült volna a rakpart; hanem előállott annak következtében, hogy azon agyagréteg alól, a melyre a rakpart építtetett, kis víz alkalmával, a futóhomok kiszaladt és így az agyagréteg és a Tisza feneke alatt lévő réteg közt egy ür támadt és ennek következtében a rakpart sulya alatt az agyagréteg lesülyedt. Ha azt előre nem lehetett látni, ennek csak az az oka, mert előre nem nézték meg, hogy mire építenek; de akkor, midőn a rakpart sülyedése után a fúrások megtörténtek, rögtön nyilvánvalóvá lőn, hogy a süppedés oka az volt, hogy oly agyagrétegre építtettek, a mely alatt homok volt.

Azt méltóztatott továbbá mondani, hogy ha pedig oly mélyen mentek volna le, a mint azt Herman Ottó t. képviselőtársam beszédében kifejtette, t. i. a Tisza fenekével egy niveaura, vagy az alá egy méterrel, nem következett volna be a süppedés. Ezt tehát a minister úr elismeri; de azt mondja, hogy ez oly költséges munka lett volna, hogy sokszorosan felül haladta volna annak a toldózási munkának költségeit, a melyhez most hozzáfogtunk.

Ez a kérdés sem így van; mert a szakértők véleménye világosan úgy szól, hogy ha arra a rétegre akarunk építeni, a melyre a rakpart épült: akkor nem függőleges, hanem 45 foknyi szög alatt meghajlott rakpartot kell építeni. A szakértői vélemény tehát tisztában volt azzal, hogy itt katastropha következhetik be; és ezen katastrophának elhárítása czéljából hozta javaslatba azt, hogy 45 foknyi szög alatt kell a rakpartot építeni, minek tisztán csak az aesthetikai tekintetek voltak ellene. Már most mi következik ebből? Az, hogy 480.000 frt árú kőhányást akarnak foganatosítani a rakpart biztosítására. Mit tesz ez más szóval? Azt, hogy most kőhányás által akarjuk megadni a rakpartnak a rézsútos irányát, a melyet sokkal solidabban, alaposabban is szerencsésebben lehetett volna megadni, ha 45 foknyi szög alatt építették volna fel a rakpartot. De maga az a körülmény, hogy a kőhányás szükségessé vált:

Digitized by Google

nyilvánvalóvá teszi, hogy nagyon helyesen fogták fel a technikusok a kérdést akkor, midőn javasolták, hogy 45 foknyi szög alatt kell a rakpartot építeni; mert utólagosan sokkal tökéletlenebb módon érik el azt, hogy a rakpartnak a rézsútos irányt megadják. Ebből tehát az következik, hogy a szegedi rakpart nagymérvű könnyelműséggel lett építve. De az országnak nincs olyan sok pénze, bármennyire tele legyen is a pénzügyminister úr bugyellárisa, *(Derültség)* hogy a könnyelműség miatt félmillió forintot dobjon ki csak azért, mert valakinek aesthetikai fogalma azt javasolta, hogy függőleges rakpart építtessék oda, a hová a technikai tudomány azt építhetőnek egyáltalában nem véleményezte. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* De e tekintetben az intéző körök és a technikusok közt némi félreértés történhetett, a mi kitűnik abból, hogy a t. minister úr azt mondja, hogy Klimm Mihálynak nem lehetett más véleménye Herman Ottó t. képviselőtársammal szemben, mint a minő volt akkor, midőn azt a rakpartot építették. Én is azt hiszem, hogy nem lehetett más véleménye. Nem is volt más véleménye. Ugyanaz a véleménye volt akkor is, midőn a rakpart építésére nézve megkérdezték, mint a minőt Herman Ottó t. képviselőtársam előtt hangoztatott. E véleményt lehetett kiolvasni jelentéséből is.

Kétségbe vonhatatlan tehát az, hogy 500.000 forint költség okoztatott az államnak a miatt, hogy a rakpart nem a technikai kívánalmaknak megfelelőleg, hanem olyan talajon építtetett, a melynek alsó rétege futó-homok lévén, az kis víz esetében a tehernyomás következtében kicsúszott és süppedés állott elő. Elő fog ez állani jövőben is, mert azt kőhányással megakadályozni nem lehet, mert a kőhányás nem állítja oly szilárdan egymás mellé a kőrétegeket, mint a hogy állították volna akkor, hogyha a rakpartot rézsút építették volna. Ennek következtében nyilvánvalónak találom azt, hogy mulasztás követtetett el. Mulasztásokat pedig megfizetnünk nem áll módunkban, de nem is szabad az ország pénzével könnyelműen gazdálkodni: ennélfogva indokoltnak találom a közvélemény megnyugtatására, illetőleg az érdekelt felek, szakközegek és intéző körök reputatiója érdekében is, hogy vizsgálat tartassék és annak eredményéről a t. minister úr jelentését a képviselőházban megtegye. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Pártolom egész terjedelmében Herman Ottó t. képviselőtársam határozati javaslatát. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Dárdai Sándor jegyző: Gr. Tisza Lajos!

Gr. Tisza Lajos: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem volt szándékomban e tárgynál felszólalni, mert abban a véleményben vagyok hogy ez a kérdés, már egy év előtt eldöntetett, a mikor a t. ház elfogadta az akkori ministernek azt a javaslatát, hogy a kőhányások az itt előadott módon eszközöltessenek.

Nem szólok tehát a dolog érdeméhez, csak rectificálni akarok egyes állításokat, a melyeket az előttem szólt t. képviselő úr felhozott. *(Halljuk! Halljuk!)* Nevezetesen volt alkalmam egy évvel ezelőtt adatok alapján bebizonyítani, hogy Szegeden igenis történtek fúrások, mielőtt ezen rakpart építése terveztetett volna. Nem áll tehát az, hogy nem tudták, hogy ott futó-homok van az agyagréteg alatt. Igenis tudták. Körülbelül 22—23 fúrólyuk volt már az egész futó-homokon keresztül; s így a királyi biztosság műszaki osztálya teljes tájékozottsággal kezdett a rakpart tervezéséhez. Ez tehát az egyik téves állítás, a melyről már azelőtt egy évvel volt szerencsém datum és adatok szerint kimutatni, hogy nem úgy áll, a mint azt a t. képviselő úr mondja.

A másik téves állítás — a melyről akkor szintén datum és adatok szerint bebizonyítottam, hogy nem úgy áll a kérdés — az: mintha a királyi biztosság részéről követeltetett volna, hogy a rakpart tisztán aesthetikai szempontból függőlegesen építtessék. Az adatokat előterjesztettem egy évvel ezelőtt, melyekből kitűnt, hogy a legelső terv 45 fok rézsútos iránynyal készült; és hogy azért módosíttatott ez a terv, mert a közlekedésügyi ministerium műszaki osztályának akkor az volt a nézete, hogy az ottani talajviszonyok közt még nagyobb nehézséggel és több költséggel járt volna a rakpartot máskép építeni ki.

Még egyet kell megjegyeznem, t. ház, a mit egy évvel ezelőtt már szintén elmondtam s a mit ismételnem kell azért, mert talán számítanak arra, hogy a nagy közönség az egy évvel ezelőtt elmondottakat figyelmen kívül hagyja és az efféle újabban tett állításokat talán magáévá teszi. *(Mozgás a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Ez pedig az, hogy már akkor kiszámították, hogy — emberileg szólva — minden esély csak úgy lett volna elkerülhető, ha az alapozással oly mélyen mentek volna be az egész Tisza-part mentén, mint a hogy a hídpillérek alapoztattak, azaz 34 méterre a Tisza zerus pontja alá. Méltóztassék, t. ház, a költségvetést csak általánosságban megtenni, hogy mennyibe került volna ez. Került volna mintegy 10 millióval többe. Már most méltóztassék ennek a 10 milliónak kamatját venni és ezt összevetni avval, hogy ha bizonyos évközökben a Tisza medrének elfajúlása következtében egy pár százezer forint kőhányásra költetik: vajjon melyik mód lett volna az államra nézve költségesebb?

Egyébiránt mindezeken felül meg kell még

Digitized by Google

jegyeznem azt is, a mit egy évvel ezelőtt az adatokból szintén kimutattam, hogy minden egyes építkezést megelőzőleg a tervek az akkori közlekedésügyi ministeriumban fennállott műszaki tanács elé terjesztettek s annak részbeli helyesbítése szerint vitettek ki. Itt tehát nem is arról szólok, hogy az akkori királyi biztos mennyiben volna ily technikai kérdésekben felelősség alá vonható, mennyiben nem; hanem szólok a királyi biztosságnak műszaki osztályáról. Minthogy annak műszaki osztálya csak arra volt hivatva, hogy a közlekedési ministerium által jóváhagyott és részben helyesbített terveket vigye keresztül: szerintem azt felelősség csak azon esetben terhelhetné, ha kimutatható volna, hogy azok a tervek nem pontosan és nem az előírt módon vitettek keresztül. Ezt pedig tudtommal még eddig senki sem állította.

Ne igyekezzenek tehát a közvéleményt félrevezetni, mert ott megtörténtek a fúrások, mielőtt a tervek elkészültek; mert ott legelőször is rézsútos iránynyal terveztetett a rakpart és semmiféle hatalomszó vagy aesthetikai irány nem változtatott ezeken: hanem változtatott a szakértői vélemény.

Ezeket kívántam a mondottak helyesbítése végett megjegyezni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Balogh Géza jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. képviselőház! Részemről csak pár szóval kívánok a vitában részt venni, főkép azért, hogy a Herman Ottó t. képviselőtársam által benyújtott határozati javaslat tekintetében álláspontomat jelezzem.

Előre kell azonban bocsátanom, hogy magát a törvényjavaslatot elfogadom — és úgy veszem ki, hogy elfogadja azt t. barátom is; mert hiszen, hogy ott bajok forognak fenn, az iránt kétség nem lehet; valamint nem lehet kétség az iránt sem, hogy az ezentúl bekövetkezhető újabb és még nagyobb károsodásoknak csak azon az úton és módon lehet elejét venni, a mint azt a törvényjavaslat tervezi, t. i. kőhányások által, melyek, a mint mondatik, a további rétegmozgásokat meggátolják.

Midőn tehát arról van szó, hogy a mutatkozó és nagyobb dimensiokat ölthető károsodásokat elkerüljük, természetesen meg kell ragadni a segítségnek azon módját, melyet a szakértők egyedül helyesnek mondanak és melyet ennek következtében a kormány is javasol.

Azonban, t. ház, az a kényszerhelyzet, melyben én vagyok, midőn e törvényjavaslatot elfogadom, nem ment fel engem azon kötelesség alól, hogy ezúttal is kifejezést ne adjak azon mély sajnálatomnak, sőt helytelenítésemnek is, melynek már első ízben kifejezést adtam azokra vonatkozólag, a mik a szegedi rakpart építésénél történtek.

Egy dolog, t. képviselőház, azon jelentésből, melyet a szegedi rakpartnak megvizsgálására kiküldött szakértők véleményére vonatkozólag a kormány előterjesztett, tiszta és világos. Az t. i. hogy a szakértők kijelentették, miszerint egy ilyen verticalis falú rakpart építésére szabályozási szempontból nem volt szükség; kijelentették továbbá azt is, hogy nem volt szükség arra forgalmi szempontból sem; sőt kifejezték azt is, hogy a forgalmi szempontoknak lépcsőzetes, tehát rézsútos falazat vagy rakpart építése sokkal jobban megfelelt volna; kijelentették végül azt is, hogy szemben azon nagy költségekkel, melyek szükségesek lettek volna arra, hogy egy ilyen verticalis falat teljes biztonsággal építeni lehessen: az aesthetikai szempontokat előtérbe tolni nem volt szabad. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ezek, t. képviselőház, a bizottság jelentésében nyiltan és világosan benfoglaltatnak. Hogy mégis miért építettek ott verticalis falazatú rakpartot és miért nem lépcsőzeteset: az iránt tisztában most sem vagyunk. Tisztában vagyunk előttem szólott t. képviselőtársam kijelentése után az iránt, hogy egy ilyen rakpart építését a királyi biztosság nem ajánlotta; mert első ízben maga is azon véleményben volt, hogy egy más természetű építése czélszerűbb lenne. Tisztában vagyunk az iránt is, hogy az e tekintetben történt döntő intézkedés nem a királyi biztosság részéről, hanem a központból keletkezett. De keletkezett volna ez bárhonnan is: felelősségre vonni felfogásom szerint semmi körülmények között nem lehetne a királyi biztosságot, hanem tisztán csak a kormányt, a melynek e tekintetben részint felügyeleti, részint rendelkezési joga volt.

De, t. képviselőház, a baj mégis előttünk van, ez előtt tehát szemet nem hunyhatunk; tisztán áll előttünk jelesen az, hogy ott egy ilyen természetű rakpartot építeni hiba volt: mert ha ilyet akartunk volna teljes biztonsággal építeni, akkor lejebb kellett volna menni az alapozással, a mi rengeteg költséget vont volna maga után; vagy pedig, ha ezt nem akartuk tenni, nem volt szabad ilyen rakpartot építeni, a mely körülbelül két millió két-háromszázezer forintba került; holott egy más természetű rakpart, tudniillik olyan, a minőt a szakértők jelentéseikben egyedül jeleztek czélszerűnek, sokkal olcsóbban lett volna előállítható, körülbelül — mint annak idején a pénzügyi bizottság ülésén a kormány közegei részéről hallottam — egy millió forinttal előállítható lett volna. Hogy ezekután, t. képviselőház, azokat, a mik ott történtek, bárhonnan származtak is, nem helyeselhetjük, az a dolog természetében rejlik. Ennek adtunk első ízben is kifejezést, midőn ezen kérdést a kép-

Digitized by Google

viselőház tárgyalta; ennek kívánunk kifejezést adni ma is: és én csakis annyiban, a mennyiben Herman Ottó t. barátom határozati javaslata implicite ilyen rosszalási természetű is, azt a magam részéről elfogadom; mert hogy ott továbbmenőleg vizsgálatok ejtessenek meg, ezt a ház határozata után túlhaladott álláspontnak tartom. De hogy én sem ma, sem a múltban, sem a jövőben soha sem helyeselhetek oly eljárást, a melynél nyilvánvaló, hogy a bekövetkezett baj kellő megfontolással és kellő okossággal elkerülhető lett volna, az a dolog természetében fekszik: miért is én ezen rosszalási szempontból és felfogásból indúlok ki, midőn t. barátom határozati javaslatát elfogadom. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Tisza Lajos: T. ház! Szavaim félreértése miatt vagyok kénytelen egypár szót mondani. Én azt nem mondottam, hogy a királyi biztosság műszaki osztálya részéről nem terjesztetett fel a közlekedési ministeriumba függélyes rakpart tervezete. Ezt nem mondhattam, mert nem felelt volna meg a valóságnak. Hanem azt mondottam, hogy a királyi biztosság műszaki közegei által először — épen a királyi biztosság útasítása szerint — rézsút terveztetett a partépítés; ezen tervezés következtében a műszaki közegek azt látták, hogy ez még több költséggel járna: akkor igenis ők tervezték a függélyes rakpartot.

Ezt az igazság érdekében kötelességemnek tartottam elmondani. *(Helyeslés jobb felől.)*

Legyen szabad még egyet megjegyeznem. *(Halljuk!)* Ne méltóztassék olyan nagyon határozottan arra az álláspontra állani, hogy ha teljesen úgy épült volna a rakpart, a mint most ezen utolsó szakértői vélemény jónak tartotta: akkor okvetlenül ki lett volna zárva minden eshetőség. Ez kipróbálva még abban az időben, tudniillik 10 év előtt, mikor a rakpart építtetett, a szakközegek által nem volt. Ha tehát akkor tévedhettek a szakközegek — az én nézetem az, hogy nem tévedtek, mert mindenütt a világon előfordúl az ilyen építkezéseknél, hogy időről időre erősítendők — meglehet, hogy ha másképen épült volna a rakpart, akkor is meg volna a baj. *(Helyeslés jobb felől.)*

Oly határozottan ráállni egy hypothesisen alapúló állításra: méltóztassék elhinni, nem mindig felel meg a czélnak. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Szólásra nincs senki feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kíván, a vitát bezárom. Szavazás előtt szó illeti még a bizottság előadóját és Herman Ottó képviselő urat, a kinek határozati javaslatát kivűle tíznél több képviselő aláírta.

Dániel Ernő előadó: T. ház! A törvényjavaslattal szemben, a melynek elfogadása ugyan egy oldalról sem elleneztetett, egy határozati javaslat lévén beterjesztve: legyen megengedve, hogy, mint a pénzügyi bizottság előadója, arra pár szóval reflectáljak. *(Halljuk! Halljuk!)* Herman Ottó t. képviselő úr azzal indokolja határozati javaslatát, hogy miután a rakpart építésénél igen nagy hibák követtettek el és egyáltalában az egész építés könnyelmüen eszközöltetett: tehát minden kár, a mely abból származik, nem terhelheti az államot, hanem azon közegek vonandók felelősségre, a melyek az építést eszközölték. Azt hiszem, hogy e határozati javaslat merőben ellentétben áll azzal az állásponttal, melyet a képviselőház e kérdésben már a múlt évben elfoglalt. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ugyanis bátor vagyok a t. képviselőházat emlékeztetni arra, hogy midőn a t. földmívelési minister úr az 1890. évben 671. szám alatti jelentését a szegedi rakpart tárgyában bejelentette és mikor az itt a házban tárgyaltatott, a képviselőház ezt a határozatot hozta: »A képviselőház tudomásúl veszi a földmívelési minister úrnak a szegedi rakpart ügyében előterjesztett jelentését; jóváhagyva a 142 ezer forint költséggel járó munkálatok iránt tett intézkedéseit: megadja a felhatalmazást, hogy ezen költségeket a Tisza mentén létesítendő szabályozási munkákra az 1890. évre megállapított hitel maradványából fedezze.«

Mit jelent e határozat? E határozat azt jelenti, hogy a t. ház a minister úr nézetét, melyet a jelentésben kifejezett, tökéletesen helyesli; és miután ezen jelentésben elő volt adva a vegyes szakértői bizottságnak véleménye, mely szerint elő lett adva, hogy a szegedi rakpartnál beállott bajok csak egy vis majornak következése, hogy sem az alapozásban, sem a méretekben hiba nem történt: úgy ez a határozati javaslat azzal az állásponttal, melyet a képviselőház már elfoglalt, egyáltalában össze nem egyeztethető azért, mert ugyanezen határozati javaslat szerint ezen munkálatokra nézve, a melyekre a 142 ezer forint már elfogadtatott és a melyekre nézve a még teljesítendő munkák költségei 484,650 forinttal vannak megállapítva, egyetértett abban, hogy a költségeket az állam viselje. És nézetem szerint, ha a t. ház már egy határozatot hozott, hogy attól a ház eltérjen: azt csak úgy tehetné, ha oly fontos momentumok merültek volna fel, melyek a határozat megváltoztatását indokolttá és szükségessé tennék. Azonban t. képviselőtársam előadásában egyetlen oly momentumot sem tudtam felfedezni, mely ezt indokolttá tehetné. Mind oly dolgokat hozott fel, melyek az első határozat alkalmával már ismeretesek voltak. Mindezeknél fogva, miután a törvényjavaslat nem támadtatott meg: bátor vagyok annak elfogadását újból ajánlani;

Digitized by Google

a határozati javaslatot pedig, kérem, ne méltóztassék elfogadni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Herman Ottó: Engedje meg a ház t. elnöke, hogy egy szerény kérdést tehessek, a mely vonatkozik úgy a t. előadó úrnak, mint a t. minister úrnak egy állítására, különösen a t. minister úréra, a ki azt mondta, hogy a határozati javaslat túlhaladott dolog. Én constatálását kérem annak, hogy volt jogom ezt a határozati javaslatot benyújtani és nem vétettem sem a házszabályok, sem a tanácskozás rendje ellen, midőn azt beadtam.

Elnök: A képviselő úr sem a házszabályok, sem a tanácskozás rendje ellen nem vétett.

Herman Ottó: Most még egy egész rövid megjegyzéssel kivánok véget vetni e vitának. A t. minister úr többek közt azt mondta, hogy Klimm Mihálynak nem lehetett más véleménye akkor, mikor velem beszélt és akkor, midőn tanácsát vagy véleményét adta. Ez tökéletesen helyes. Hiszen e vélemények teljesen találkoznak annyiban, hogy azt a rakpartot, mely most fennáll, Klimm soha sem indítványozta vagy pártolta.

Vegyük a dolgot úgy, a mint van. Az igazi és valóságos szakemberek Szegeden a Tisza partja számára sohasem inditványoztak rakpartot, hanem mindig partburkolatot, még pedig lépcsővel ellátott burkolatot, mondjuk 45 foknyi lejtés mellett, mely a forgalmi érdekeknek és partbiztosításnak megfelel. Azontúl, ha mozgó partrészről volt szó, a süppedések könnyű szerével, kevés költséggel mindenkor helyreállíthatók lettek volna. Ez volt a szakemberek nézete és tanácsa és a t. minister úr az utólsó tanácskozmány jegyzőkönyvében is megtalálhatja a burkolat ajánlását.

A hol a dolog el volt hibázva, azt intézze el a volt királyi biztos a szakemberekkel; mert én részemről annyit tudok, hogy most a rakpartért senki felelősséget vállalni nem akar. Burkolás történik. A szakemberek elburkolják a dolgot és sejteni engedik, hogy valaki más akarta a rakpartot úgy, a mint most fel van építve; az a más pedig beburkolva sejtetni engedi, hogy a szakemberek voltak azok. És miután a t. minister úr még nem régen foglalja el azt a helyet: kérem, tegye tanúlmánya tárgyává saját ministeri palotája építését és látni fogja, hogy ott sem akart senki sem felelős lenni egy — gondolom — 600.000 forintot tevő póthitelért. De a rosszaság megvan; az igen t. minister úr maga is tudhatja, hogy az ő ministeriumának legifjabb hivatalnoki nemzedéke vakúl és rövidlátóvá lesz, mert fényes nappal gázvilágítás mellett kénytelen dolgozni egy épületben, a mely négy oldalról szabadon áll. És ott is, mi történt? Azt mondták, hogy miután sem a minister, sem a szakemberek nem felelősek: fizesse meg az állam a költségeket.

Azt hiszem, t. ház, hogy ez in infinitum így nem mehet. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nagyon sajnálom, hogy gr. Tisza Lajos képviselő úr nem volt jelen, midőn először felszólaltam; mert meggyőződhetett volna, hogy én elismertem, hogy a próbafúrásokat nemcsak elrendelte, hanem helyesen rendelte el. De épen, mert elrendelte, épen mert tudva volt, hogy a rétegek hogyan következnek egymásra, hogy arra a rétegre építeni nem lehet: épen azért követelem a felelősség megállapítását és a költségeknek másra való áthárítását. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Jellemző a képviselő úr logikája is. Ő ugyanis azzal védekezik, hogy ha a rakpartot teljes biztossággal akarta volna alapoztatni és felépíttetni: akkor az tiz millióba került volna.

De vajjon az, ha nem akarunk tíz millióért teljes biztosságot elérni: indokolttá teszi-e azt, hogy kevesebb pénzért, de teljesen bizonytalan, örökösen összeomló és romló dolgot építsünk oda; *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és valahányszor az romlik és összedől, ne a szakközegeket, a kik tudták, hogy a rakpart meg nem áll, hanem az államot tegyük felelőssé és ez álljon helyt a pénzért? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Nagyon jól megfontoltam a dolgot, t. ház, mielőtt a határozati javaslatot benyújtottam; mert egyszer már véget kell vetni annak, hogy némelyek azt mondják ugyan: hogy elvállalom a felelősséget; de az soha sincs úgy értve, hogy a felelősséggel együtt ezeket terheli a jóvátétel is. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ez volt felszólalásomnak czélja. Különben gr. Tisza Lajos képviselő úr felszólalása nagyon kellemesen lepett meg, mert a képviselő úr haladást tanúsít a modorban és fényesen bebizonyította azt, hogy fogott rajta a német példabeszéd: »Mit dem Hute in der Hand, kommt man durch das ganze Land«. *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Ajánlom határozati javaslatomat a t. háznak elfogadásra. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Gr. Tisza Lajos: Csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy örömömre szolgál, hogy a képviselő úr modoromnak javúlását constatálta; de ezt semmi esetre sem tőle tanúltam. *(Derültség jobb felől.)*

Elnök: T. ház! A tanácskozást befejezettnek nyilvánítom; következik a szavazás. Maga a törvényjavaslat nem támadtatott ugyan meg; mindazonáltal kérdeznem kell a t. háztól, hogy elfogadja-e azt általánosságban a részletes tár-

Digitized by Google

gyalás alapjául: igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a törvényjavaslat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatik.

Kérdem most a t. házat: méltóztatik-e a Herman Ottó képviselő úr által beterjesztett határozati javaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége nem fogadta el a határozati javaslatot.

Következik a törvényjavaslatnak részletes tárgyalása.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét, és 1., 2. §-ait, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint a törvényjavaslat részleteiben is elfogadva lévén, harmadszori megszavazásra a legközelebbi ülés napirendjére tűzetik ki.

Következik a napirend szerint a pénzügyi bizottságnak 694. számú jelentése »a magyarországi evangelicus reformált közalap és az ágostai hitvallású evangelicus egyház egyetem hasonczélú alapja javára felveendő nyeremény-kölcsön engedélyezése tárgyában« benyújtott 688. számú törvényjavaslatról.

Azt hiszem, a t. ház a jelentést felolvasottnak méltóztatik tekinteni és így az általános vitát megnyitom.

Az első szó a bizottság előadóját illeti.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* E törvényjavaslatban a pénzügyminister úr felhatalmazást kér arra, hogy a protestans felekezetek úgynevezett közalapja javára nyeremény-kölcsön eszközlését engedélyezhesse, azzal a kikötéssel, hogy ezen kölcsönnek névértékre szóló kötvényei 5 frtnál kisebbek ne legyenek; és hogy az egész összeg maximalis nagysága a 8 milliót meg ne haladja. Kiköti továbbá a pénzügyminister úr, hogy az egész dolog keresztülvitelénél részére az ellenőrzés minden részletre nézve fentartassék; továbbá a felhatalmazás tekintetében határidőt tűz ki, a mennyiben két éven belül kíván azzal élni és a mennyiben az létre nem jönne, az esetben a felhatalmazás érvénye megszűnik.

Hogy a czél, a melynek érdekében ez a nyeremény-kölcsön kéretik, szükséges, üdvös és közérdeket képvisel: ezt, úgy hiszem, a t. ház előtt bővebben fejtegetnem nem kell, mert csak a múlt költségvetési tárgyalás alkalmával is adatokkal lőn bebizonyítva az, hogy a protestans felekezetek iskolái, valamint papjai úgyszólván nyomorúlt helyzetben vannak; másfelől kétségtelenül áll az is, hogy bár ezen protestans felekezetek a legnagyobb erőmegfeszítéssel tartanak fenn igen szép culturalis intézeteket; de mivel ezen intézetek iránt első sorban az állam és társadalom bizonyos igényeket formál és feltételeket követel: azok a felekezetek anyagi erejének elégtelensége folytán egyáltalán nem felelnek meg a megkövetelt igényeknek. Ennek következtében valami formában segíteni kell rajtuk, hogy ezen intézetek azon színvonalra emelkedjenek, hogy megfelelhessenek annak a czélnak, a melyre hivatvák. Erre a czélra természetesen a legelső és a legközvetlenebb forrás az illető felekezetek adózási ereje. Minthogy azonban ez a forrás már oly mértékben van igénybe véve, hogy az a nagyobb szükségletnek megfelelni nem képes: következnék másodsorban az államnak segélyezése és beavatkozása. Vannak azonban tekintetek, melyek e tekintetben akadályt és komoly nehézséget képeznek; egyfelől azért, mert közadókat felekezeti czélokra és felekezeti intézmények számára igénybe venni lehetőleg szűk korlátok közt kell és lehetőleg más eszközökkel kell azoknak igényét pótolni. Másrészről az a nehézség merül fel, hogy az ellenőrzés és az autonomia jogai és érvényesítése bizonyos tekintetben ellentétbe jönnek, a melyet meg lehet ugyan oldani, ki lehet egyenlíteni, de az mindig nagy nehézségekkel jár; úgy hogy lehetőleg kerülni kell ezt a megoldást.

E szempontokból tehát olyan eszközökhöz lehet és kell néha folyamodni, a melyek ezen közvetlen és legközelebb fekvő két forráson kivül esnek. Igy merült fel az eszme, hogy e felekezetek közalapja javára nyeremény-kölcsön eszközöltessék.

Igaz, hogy ennél sincsenek kizárva némely hátrányok, a melyek elől szemet hunyni nem szabad. Ezen hátrányok közt természetesen első sorban van, hogy az egész eszme a közönség játékkedvére van alapítva; és épen azért, mert e játékkedvet lehetőleg üdvösen kell kihasználni és elfajulását lehetőleg korlátozni kell: szükséges, hogy a pénzügyministernek az ellenőrzés az egész művelet tervezete és keresztülvitele tekintetében kiváló gondját képezze és azt teljes joggal érvényesítse is, mint a hogy ezt a törvényjavaslatban magának ki is köti. És e tekintetben, mint a minister úr már a bizottságban is kijelentette, első gondját arra kell fordítania, hogy a nyeremény-sorsjegyek kibocsátása, alapítása és a sorsolási tervnek megállapítása oly módozatok közt történjék, hogy abból a czélnak magának legyen a legnagyobb haszna; és hogy a közönség játéka útján egyúttal a czél a lehető legrövidebb és legegyszerűbb módon éressék el. Ez természetesen első sorban magával a sorsjegyek kibocsátásával, sorsolási tervével és értékesítési módjával függ össze, a mit törvényhozási úton előre megállapítani nem lehet; és épen ezért kell a kormánynak megadni a felhatalmazást, hogy e

Digitized by Google

tekintetben a lehető szigorral és óvatossággal járjon el.

Kétségtelen az is, t. ház, hogy ez idő szerint ilyen nyeremény-kölcsönök eszközlésére a pénzpiacz helyzete és hangúlata egyáltalában nem kedvező, mert az különösen apró sorsjegyekkel meglehetősen túl van terhelve. De épen ezért köt ki e törvényjavaslat a minister számára két évi határidőt, hogy a mennyiben a körülmények változnak és a pénzpiacz helyzete ilyen művelet keresztülvitelére bizonyos időpontban kedvezővé válik: legyen alkalma és módja a ministernek és az érdekelt köröknek arra, hogy azt a kedvező perczet és alkalmas mozzanatot fel is használják a művelet keresztülvitelének biztosítására. Természetes dolog tehát, hogy a pénzügyi bizottság ezt az egész engedélyezést formájában és tárgyában egyaránt kivételes rendszabálynak tekinti; annyival is inkább, mert, mint méltóztatnak tudni, a törvényhozás a nyeremény-kölcsönök kibocsátása tekintetében zárvonalat állított fel; és minthogy minden ilyen nyeremény-kölcsönnél a törvényhozás engedélyezése feltételeztetik: annak bölcsességétől függ, hogy mely időpontban és milyen mértékben kívánja ilyennek eszközlésére a felhatalmazást a kormánynak megadni. Másfelől nagy óvatossághoz kell ilyen kivételes rendszabálynál folyamodni; mert az 1889-ben hozott magyar és viszont osztrák törvény intentioja csak azáltal éretik el, hogyha a pénzpiacz ilyen kibocsátásoktól lehetőleg megkiméltetik, a mire indító okot képez már az az egyetlen és változhatlan körülmény is, hogy a két pénzpiacz, t. i. az osztrák és a magyar, az újabb kibocsátások tekintetében egymástól teljesen el van zárva. Igy tehát a magyar pénzpiacz ilyen kibocsátásokkal szemben úgyszólván önmagára van útalva: ez pedig nagyon csekély erő felett rendelkezik a tekintetben, hogy ilyen papírok gyors értékesítésére és elhelyezésére képes legyen.

Minthogy azonban ezen közérdeket képviselő és magas culturalis érdekeket szolgáló rendszabály csakugyan ily kivételes tekinteteket érdemel: azt hiszem, hogy avval a körülírással és avval az óvatossággal, a melylyel a t. pénzügyminister úr törvényjavaslatának indokolásában azt a rendszabályt okadatolja, magam is a pénzügyi bizottság nevében a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadásra ajánlhatom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Madarász József jegyző: Irányi Dániel!

Irányi Dániel: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A folyó évi költségvetésnek, különösen pedig a vallás- és közoktatásügyi tárcza költségvetésének tárgyalása alkalmával arra kértem az illetékes minister urat, hogy tekintetbe véve a protestansok számára a költségvetésben előirányzott összeg csekélységét, jövőre ezen összeget felemelni szíveskedjék; utalván arra, hogy míg a római és görög katholicus, nem különben a görög-keleti, de különösen az első helyen említett egyház igen tetemes fekvő vagyonnal és egyéb jövedelemmel rendelkezik: addig a protestansok a reformatio kezdete óta saját magok erejére vannak utalva, csakis a legutolsó években nyervén az állam pénztárából némi csekély segítséget; holott az újabb törvények értelmében, a melyeket a t. előadó úr is említett, oly nagy igények támasztatnak irányukban is a közoktatást illetőleg, hogy azokat csak a legnagyobb megerőltetéssel s így sem képesek teljesen kielégíteni.

Utánam nyomban felállott Fenyvessy Ferencz t. képviselőtársunk s melegen pártolta felszólalásomat; hasonlót tett gr. Apponyi t. képviselő úr. A t. vallás- és közoktatásügyi minister úr pedig azt mondotta, hogy ő a folyó évi költségvetésben ugyan nem segíthet már a bajon; de a mennyire azt az ország pénzügyei meg fogják engedni, jövőre figyelembe fogja venni e kívánságomat. És íme, mit látunk? *(Halljuk! Halljuk!)* A helyett, hogy a protestans egyház közvetlenül segélyeztetnék az állam pénztárából: egy törvényjavaslatot nyujt be a t. pénzügyminister úr, melyben arra kéri magát felhatalmaztatni, hogy az említett czélok előmozdítása végett egy nyeremény-kölcsönt engedélyezhessen.

T. ház! Eltekintve a nyeremény-kölcsönök helyes, vagy helytelen voltától, megvallom, hogy a segélyezésnek ezen módját, sem a szemünk előtt lebegő és elérendő czél méltóságával, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* sem pedig az osztó igazsággal nem tartom megegyezőnek. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon)* A t. előadó úr arra hivatkozott, hogy kényes és bajos dolog felekezeti czélokra az állam pénztárából szavazni meg költségeket. A t. előadó úr, úgy látszik, először is nem vette figyelembe azt, hogy azon a nehézségen már évek és évek óta túlesett a törvényhozás, a mennyiben a költségvetésbe bizonyos — igaz, hogy elégtelen — összegeket vett föl e czélokra. De még inkább figyelmen kivül hagyta azt, a mit már említeni bátor voltam, hogy a többi keresztény felekezetek igenis az állam vagyonából és pedig igen tetemesen segélyeztetnek.

A mi pedig azt a nehézséget — nem annyira ellenvetésnek tekintem, mint nehézségnek — illeti, hogy ez által a protestans egyház a maga önkormányzatában feszélyezve lehetne, ezen is túl vagyunk; miután az eddigi csekély összegeket elfogadta és elfogadni, azt gondolom, ennél nagyobb összegeket is hajlandó, a nélkül, hogy a maga önkormányzati jogát ezáltal fel-

Digitized by Google

adná. Mindamellett kijelentem, hogy nem ellenzem ugyan e törvényjavaslat elfogadását, azonban azon fentartással, hogy ezáltal a protestansok közvetlen segélyezését nem tartom kizártnak. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Azokra, a miket Irányi t. képviselőtársam felhozott, csak röviden kívánok nyilatkozni, különösen arra a kérdésre nézve, hogy a törvény ez által kizártnak tekinti-e a protestans egyház segélyezésére felvett összeg felemelését.

Megengedem, hogy a legutóbbi költségvetési vita alkalmával e segélyösszegnek fölemelését azon az alapon ellenezték, hogy nem ugyan teljesen azonos, hanem hasonló czélra egy sorsjegy-kölcsönt kívánunk engedélyezni; de akkor sem, ma sem foglaltuk el azt az álláspontot, hogy a segélyezési összeg további felemelését kizártnak tekintjük. Sőt utalok arra, hogy ez az összeg épen az 1890-iki költségvetésben is emeltetett — nem ugyan lényegesen — azáltal, hogy minden levonás nélkül visszaállíttatott az eredetileg fölvett összeg. Jövőre nézve is, bár első sorban nem lehetek hivatva a felmerülhető szükségek indokolt voltát elbírálni, minthogy ez a vallás- és közoktatásügyi minister úr hatásköréhez tartozik; de én, és azt hiszem ő is, azt a nézetet valljuk: hogy ha szüksége merül fel, nem fogunk elzárkózni attól, hogy a segélyösszeg felemelését indítványozzuk.

A mi a jelen törvényjavaslatot illeti, csak egy észrevételt kívánok tenni arra nézve, mintha e javaslat azért, mert sorsolásról van benne szó, méltatlan volna az általa elérni kívánt czélhoz. Bocsánat, én ezt az álláspontot nem fogadhatom el, mert az 1889. évi XIII. tczikk megalkotása alkalmával, midőn azt mondtuk, hogy további sorsjegy-kölcsönök csak kivételesen és a törvényhozás engedélyével lesznek kibocsáthatók: épen az ellenkező álláspontot foglalta el úgy a kormány, mint a törvényhozás, mely azon motivumok alapján tette a törvényt magáévé, hogy azt mondottuk, hogy ily sorsjegy-kölcsönt nem fogunk rendszeresen engedélyezni, csak kivételesen, a törvényhozás hozzájárulásával, mindig nemes és közczélokra. *(Helyeslés!)* Midőn tehát a törvényhozás e jövedelmi forrásokat épen ily nemesebb czélokra tartotta fenn: nem lehet azt mondani, hogy midőn hasonló czélokra kívánjuk most ezt a jövedelmi forrást hasznosítani, ez nem felel meg az elérendő czél méltóságának. *(Helyeslés a jobb oldalon.)*

Az indokolásban érintettem, hogy itt csakugyan oly nemes czélról van szó, melynek jövedelmeit ily javaslat által szaporítani, a kormány kötelességének tartja. Az ott felhozottakhoz csak néhány megjegyzést fűzök. *(Halljuk!)*

Azt hiszem, nem jövünk ezáltal ellentétbe azzal az intentióval, melynek a törvényhozás az 1889. törvény megalkotásakor kifejezést adott, hogy sorsjegy-kölcsönök lehető ritkán engedélyeztessenek; mert ezen törvényczikk közel két esztendeje van érvényben, ezen törvény végrehajtására két esztendő praeliminváltatik, én tehát azt hiszem, ha közel négy évi időközben bocsáttatik ki ily sorsjegy-kölcsön: ez nem jöhet ellentétbe azon kimondott elvvel, hogy a sorsjegy-kölcsönökkel a piaczot el ne áraszszuk. Ez első megjegyzésem.

A másik megjegyzésem az, a mit az indokolásban nem említettem, hogy a közhitel szempontjainak megóvása végett mindenesetre gondoskodni fogok arról, hogy a sorsjegy-kölcsön kibocsátása alkalmával oly sorsjegy-alap létesíttessék, a mely úgy a sorsjegy tőkeértékének visszafizetésére, mint a nyeremények teljes fedezésére elégséges legyen; hogy létesíttessék oly külön tartalék-alap, a mely biztosítékot nyújt arra nézve, hogy maga a sorsolási alap akkor is képes leend ezen kötelezettségének megfelelni, ha netalán azon értékpapírok conversiója következtében, melyekben az alap elhelyeztetett, a sorsjegy-alap kamatjövedelme csekélyebbé válnék. Harmadik biztosítékul még a sorsjegy-kölcsön megkötésére felhatalmazott alap jótállása is ki lesz kötve, úgy hogy azt hiszem, a közhiteli szempontok a tekintetben, hogy a sorsjegy-kölcsön biztosított lesz, teljesen megóvhatók lesznek. Ismételve kérem a t. házat, hogy az előterjesztett javaslatot elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Balogh Géza jegyző: Herman Ottó!

Herman Ottó: T. ház! Annál az álláspontnál fogva, a melyet szerény magam, mióta e háznak tagja vagyok, mindazokkal szemben elfoglaltam, a mik a nyilvánosan űzött szerencsejáték mellett felhozhatók, én a törvény iránti tiszteletből, eltekintve meggyőződésemtől, a közerkölcsre való tekintetből és a magyar nemzet legsajátabb érdekéből ellene mondok e tervnek és nem fogom a törvényjavaslatot megszavazni. De midőn azt kijelentem, egyszersmind hozzá teszem azt, hogy én a protestans felekezetnek hivatását elismerem, tisztelettel borúlok le azon nagy eredmények előtt, a melyeket ők a culturai nevelés terén felmutattak; elismerem azt, hogy az ő helyzetük sanyarú, hogy segítségre szükségök van, hogy az nekik megadandó és kijelentem egyszersmind azt is, hogy meg fogom szavazni mindenkor azt az összeget, a melyet az ország budgetjébe beállítanak azon a czímen, hogy azzal a protestánsok segélyeztessenek, azon a téren, a mely most is contemplláltatik.

Miről van itt szó, t. ház? Azt mondják:

Digitized by Google

»nyeremény-sorsjegy-kölcsön« és hozzáteszik megnyugtatásúl, hogy majd magasra szabják az egyes sorsjegyek árát, hogy romoljanak csak a gazdagok, a kik — hozzá teszem — már eléggé romlottak. Egyszer a gazdagban látni akarjuk Magyarországon a nemzet vezetőjét, az erkölcsi talapzatot; másszor kedvezünk neki a totalisateur megtűrésével, nyeremény-kölcsönök felállításával, szóval a szerencse-játékkal és tesszük azt oly körülmények között, mikor tulajdonképen csekély összegről van szó, mely évenkint fölvehető volna.

Engem a t. előadó úr tájékoztatott az iránt, hogy az a nyeremény, mely ebből a nyeremény-kölcsönből várható, talán két millió forint. Maga a játék lefolyása 50 esztendő. Tessék már most beledividálni az ötvenet a két millióba és tessék kiszámítani, hogy egy-egy évre mennyi jutna ebből, ha beállítják a budgetbe. *(Felkiáltások a jobb oldalon: Hát a kamat?)*

T. ház! Ezt a pénzügyérek igen könnyen elnevethetik, de egyet nem nevethetnek el: azt tudniillik, hogy azon a napon, a melyen az egészen más természetű franczia nemzet, mely gazdaságilag magasan áll és melynek polgárai takarékos, munkás, dolgos nép, a melynek vannak intact álló, hatalmas, gazdag rétegei, mégis szükségét látta annak, hogy féket, korlátot vessen a játékszenvedélynek és most jöttek a hírek, hogy ott a totalisateur csakugyan eltöröltetik; és mi ugyanakkor törvényesen engedélyeztünk szerencse-játékot.

Én azt, t. ház, egyenesen hypokrisisnak veszem, hogy egy nemzet törvényhozásában egy fennálló törvénykönyv paragraphusa ellenére az előadói és ministeri székből leplezgetés történik, hogy egy bűnnek qualifikált cselekedet bizonyos körülmények között nem bűn. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Ellenmondások jobb felől.)* Ez nem fogadható el vezérelvül s jaj annak a társadalomnak, mely elfogadja; mert ha önök ezt vezérelvül elfogadják, akkor adok én egy sokkalta okosabb tanácsot, *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* a mely rövid idő alatt sokkalta nagyobb jövedelmet hoz, különösen pedig bizonyos rétegeknek nagyon kellemes módon juttat osztalékot az állampénztárból. *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Mondják meg egyszerűen — mert nálunk bizonyos rétegekben a sorsjáték nem is nagyon népszerű, leginkább csak az alsóbb rétegekben van az elterjedve, a többi rétegekben pedig a speculatiós papirosok szerepelnek — hogy rendeznek egy nemzeti dísz-ferblit a protestánsok javára. *(Élénk derültség.)*

T. ház! Ha már a két milliónak a nyeresége oly okvetetlenül szükséges, hogy egy ország kormánya megcsorbítja a közmorált, szembeáll a törvény paragraphusával és arczúl-üti minden civilisált nemzetnek felfogását: akkor miért nem acceptálja a monacói bank régi ajánlatát, hogy a Margit-szigeten vagy a városligetben fényes intézetet állít fel, mely Budapestnek ennyi meg ennyi jövedelmet fog hozni?

Vagy tartsuk meg tehát a közmorált és tiszteljük a törvényt, a mely fennáll, vagy ne; s akkor ne hypokritáskodjanak, hanem mondják ki, hogy szabad a játék s önök csak a czélt tűzik ki, a mely azáltal elérhető. Én a közmorál nevében s a törvény iránti tiszteletből — ismételve, hogy a protestánsok segítségére tisztességes úton megszavazok minden összeget, melyet pénzügyi körülményeink egyáltalán megengednek, de semmiféle szerencsejáték útján segíteni őket nem akarom — el nem fogadhatok semmiféle nyeremény-kölcsönt: s épen azért, mert a közmorállal ezt összeegyeztethetőnek nem tartom, ellene szavazok ezen törvényjavaslatnak. *(Helyeslések bal felől.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kíván, a vitát bezárom.

Hegedüs Sándor előadó: T. képviselőház! Azt hiszem, Herman Ottó t. képviselőtársam nem jól értelmezte a törvényt, a melyre hivatkozott s nem jól értelmezte egyúttal azt a közmorált sem, a melynek nevében tiltakozott e törvényjavaslat ellen. — A törvényt rosszúl értelmezte, mert az idézett 1889: IX. törvényczikk egyszerű és világos: s nem azt mondja, hogy soha többé nem engedélyezhető közérdek és jótékony czél szempontjából nyeremény-kölcsön, hanem fentartja ennek engedélyezését a törvényhozás részére.

E tekintetben tehát rosszúl méltóztatott a törvényre hivatkozni; mert e törvényjavaslattal sem a kormány, sem a pénzügyi bizottság semmiféle hypokrisist nem követ el; s így azt a vádat vissza kell utasítanom, mert mindkettő úgy járt el, a mint azt a törvény megszabja; s így semmiféle kendőzésre vagy hypokrisisre szükség nem volt. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

A mi pedig azt a bűnt illeti, a mely ellen a t. képviselő úr tiltakozni jónak látta, arra nézve vagyok bátor megjegyezni, hogy a sorsjáték — a melyben én különben részt sohasem veszek — szerény nézetem szerint, magában véve nem is bűn.

Megvallom s elismerem, hogy csábító hatással bír olyanokra, a kik különben is elég könnyelműek, hogy esetleg vagyonukat is koczkáztassák; sőt meglehet az is, hogy csábító hatással bír, helytelen és bűnös cselekményekre is. Azonban, ha ebből a szempontból indúl ki a törvényhozás, vagy a kormány; sőt többet mondok, bármely magán egyén, hogy tudniillik soha semmi olyant nem csinál, a mi csáb esz-

Digitized by Google

közzé válhatnék: akkor elkezdve a késtől, a puskaportól, általában a haladásnak semmiféle eszközéhez nem fordúlhattak volna az emberek; és nem lenne szabad, hogy ilyes eszközökhöz fordúljanak, mert egyszerűen mindez bűnre is csábíthat és annak eszközéül szolgálhat. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

A mi pedig a romlást illeti: t. képviselőtársam úgy definiálja a romlást, hogy a kinek 5 forintja van sorsjegyre, az már romlottnak tekintendő; mert azt mondja, azért van itt a minimum, melyen alúl a kibocsátandó sorsjegyek ára nem maradhat, 5 forintra szabva, hogy az alsó osztály meg ne rontassék; hanem csak azok, a kiknek erre módjuk van és megjegyzi, hogy ezek már úgyis romlottak.

Én azt hiszem, t. ház, hogy itt oly vakmerő s tökéletesen indokolatlan állítással lép fel a t. képviselő úr, melyet czáfolnom nem is szükséges.

Mert, hogy az, a kinek vagyona és pénze van, ha esetleg jótékonysági szempontból egy 5 vagy 10 forintos sorsjegyet vesz, miért válik ez által romlottá: azt belátni valóban nem tudom.

Szerintem tehát a t. képviselő úr ezzel rigorositási és moralis érzékének oly sublimis kifejezést adott, a melyet elfogadni még akkor sem lehet, ha teljesen méltányoljuk is — a mint én méltánylom — azon szigorú szempontokat, melyeket a t. képviselő úr a morál irányában felállítani jónak lát. *(Helyeslés jobb felől.)*

Még Irányi t. képviselő úrnak tartozom helyreigazítással. Azt hiszem, hogy a t. képviselő úr engem félreértett; *(Halljuk! Halljuk!)* mert igen nagy tudatlanság volna részemről, ha én, mint a költségvetésnek annyi éven át előadója, nem tudnám, hogy a protestans felekezetek dotatiója fel van véve a költségvetésbe. Az is tudatlanság volna tőlem, ha nem tudnám, hogy a legutóbbi költségvetés alkalmával a t. képviselő úr és mások felszólalása következtében a közoktatásügyi minister úr milyen megjegyzést tett ezen dotatiónak a költségvetésben való emelésére nézve. Még nagyobb tudatlanság lenne, ha kettős minőségemben nem tudnám azt, hogy milyen viszony van a felekezetek és állam közt eme dotatiónak felhasználása és ellenőrzése szempontjából. Nem is mondtam én, hogy itt ellentét van abban a tekintetben, hogy a dotatio-emelésnek ez a módja már az autonomiába ütközik, azzal meg nem egyeztethető; hanem azt mondtam — és ezt fentartom — hogy minden ily állami dotatio az ellenőrzés tekintetében és az autonom jogkörrel való megegyeztetés szempontjából minden esetre nehézségekkel jár; és a ki tudja, hogy mily tárgyalások folytak — nem is térek vissza az előzményekre — tisztán és kizárólag csak ennek a nyeremény-kölcsönnek alapja és czélja felől, az igazat fog nekem adni.

Nem teszi ez azt — és én nem is állítottam — hogy ilyen eszközhöz, ilyen dotatio felemeléshez egyáltalában nem kell folyamodni autonomcius szempontból; mert ez igen szűkkörű és részemről sohasem helyeselt szempont lenne és én ily szempontok ellen — az illetékes helyen, a hol ilyenek fel szoktak merülni és lehetetlen, hogy t. képviselőtársamnak erről tudomása ne volna — mindig küzdöttem és küzdeni fogok; mert én a felekezeti féltékenységnek barátja sohasem voltam és nem is leszek. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azonban kötelességem kiemelni, hogy az állami befolyásnak és ellenőrzésnek — a mely az állami pénzeknél meg kell, hogy legyen — a dolog természeténél fogva vannak nehézségei, a melyeket meg kell oldani, a melyekre figyelemmel kell lenni, de a melyeket lehetőleg nem kell szaporítani. Ez oly szempont, a mely az állami érdekekkel és az autonomia értelmével teljesen egyezik.

Csakis ezt állítottam és többet nem; és ezért mondtam, hogy mint egyik expedienst annak, hogy nagyobb összeg bocsáttassék a protestans felekezet rendelkezésére: ezt a törvényjavaslatot is elfogadhatónak tartom.

Még csak Herman Ottó képviselő úrnak jegyzem meg azt, hogy magára az összegre és a törvényjavaslat eredményére nézve gyökeres tévedésben van. Ő tájékozást kivánt tőlem, hogy körülbelül milyen összegről lehet szó? Én, a mennyire informatiom van oly dologban, mely még nagyon embrionalis állapotban van, mert formalis tárgyalások e tekintetben még nem voltak, csak tájékozásúl mondtam, hogy körülbelül mi lehet az eredménye ilyen nyeremény-kölcsönnek: két millió forint. Kérdezte továbbá tőlem, hogy körülbelül meddig terjed a törlesztés?

Azt mondtam, hogy valószínűleg ötven évre is kiterjeszthető; de ez még nem biztos, sem nem egészen hiteles dolog; ez csak tájékoztatás akar lenni a t. képviselő úr részére magán-értesülések alapján. De ha így fentarthatom is ezt ebben a formában, már abban, engedjen meg, egy kissé félreértett és nézetem szerint helytelenül használta fel fegyverül a törvényjavaslat ellen azt, hogy két milliót 50 esztendő alatt fognak a felekezetek megkapni: mi jut tehát egy esztendőre? Nem ez a czél és nem is így van a dolog tervezve. Ha a nyeremény-kölcsön létrejön, a befizetendő egész összeg egyszerre, mint tőke, jut a felekezetek rendelkezésére; és a czél, a mint a törvényjavaslat czíme és szövege egyaránt mondja, az, hogy azon felekezeteknek közalapja egy ilyen összeg által öregbíttessék,

Digitized by Google

A mi természetesen nem azt teszi, hogy 50 évre felosztott minimalis dotatiókban részesüljenek; hanem teszi azt, hogy ezen alapok ily módon megnövelve, jobban megfelelhessenek azon culturalis czéloknak, a melyekre hivatva vannak, nemcsak felekezeti, de nemzeti és állami szempontból egyaránt. Ez a czélja a törvényjavaslatnak: ajánlom azt általánosságban elfogadásra. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: T. ház! A tanácskozást befejezettnek nyilvánítom: következik a szavazás.

Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a törvényjavaslatot általánosságban elfogadni; igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége elfogadja a törvényjavaslatot.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét és 1—3. §-ait, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: A törvényjavaslat részleteiben is elfogadva lévén, végmegszavazása a legközelebbi ülés napirendjére tűzetik ki.

Következik a ministerelnök úr válasza Helfy Ignácz képviselő úr interpellatiojára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. képviselőház! Helfy Ignácz képviselő úr interpellatiot intézett hozzám, melyben azt kérdi:

1. Igaz-e, hogy külügyi kormányunk részéről diplomatiai lépések tétettek a bolgár kormánynál, a Bulgáriában állítólag tartózkodó nihilisták tárgyában?

Ha igaz, kérdi:

Miből állottak e lépések?

2. Mily ok bírta rá külügyi kormányunkat a beavatkozásra?

3. Önállóan indította-e meg e diplomatiai actiot?

4. Minő stadiumban van az ügy jelenleg?

Ezen hozzám intézett kérdésekre bátor leszek a tényállást egész őszintén és teljes nyíltsággal előterjeszteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A külügyminister úrnak tudomására jutott, hogy Bulgáriában anarchistáknak és nihilistáknak ismert egyének tartózkodnak, a kik Oroszország és esetleg az orosz czár élete ellen törnek, a kik eddig leginkább Franczia országban és Svájczban tartózkodtak; minthogy azonban ezen köztársasági kormányok ellenök szigorúbb rendszabályokat léptettek életbe: onnan nagy számban eltávóztak és elmentek Bulgáriába, részint talán azon okból, hogy ott kevesebb felügyelet és ellenőrzés alatt fognak lenni, részint talán azért, hogy Oroszországhoz közelebb legyenek. Ezen körülmények a külügyiminister úrnak és más hatalmak külügyministereinek tudomására jutottak és a mi külügyministerünk, monarchiánk Bulgáriában levő diplomatiai ügyvivőjét útasította, hogy az ottani kormányt figyelmeztesse, hogy ilyen egyének ott nagy számban tartózkodnak; figyelmeztesse egyszersmind arra is, hogy tudomása szerint ilyen egyének közül többen részint tanári, részint más állami alkalmazásban vannak; és figyelmeztette, hogy ezen üzelmek esetleg azon feltevésre adhatnának okot, hogy a bolgár kormány támogatja ezen üzelmeket.

Hasonló útasítást kaptak a diplomatiai ügyvivők úgy a német kormánytól, mint az olasz kormánytól is.

A bolgár kormány köszönettel fogadta a hozzá intézett figyelmeztetést és határozottan tiltakozott az ellen, hogy ilyen egyéneket, vagy azok üzelmeit támogatni kivánná. Kijelentette azt is, hogy tudomása van arról, hogy ilyen egyének alkalmazásba jutottak különféle álnevek és hamisított okmányok alapján; de ezen egyének működését figyelemmel kísérte és épen nem támogatja működésüket, mert tudja, hogy ezek működése Bulgáriára nézve is csak hátrányos lehet. *(Helyeslés.)*

Ez a tényállás; és minthogy további lépésre nem volt szükség, ezen irányban nem is történt egyéb.

Ez a külügyminister eljárása, a mely, felfogásom szerint, helyes és indokolt volt. Kérem: méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Helyeslés.)*

Helfy Ignácz: T. képviselőház! A tényállást, a mennyiben az igen t. ministerelnök úr ezt előadni szíves volt, természetesen én magam is hajlandó vagyok tudomásúl venni. Nem tehetem azonban, hogy meg ne jegyezzem, hogy a tényállás előadása mégis hiányos. Az igen t. ministerelnök úr a történteknek úgyszólván csak a középrészét adta elő, nem az előzményeket, a melyekre nézve szintén kérdést intéztem; sem azt, a mi azután következett. Nevezetesen a t. ministerelnök úr nem méltóztatott az iránt nyilatkozni, hogy mi bírta rá a külügyi kormányt, hogy ezt a lépést megtegye.

Azt méltóztatott mondani, hogy a külügyi kormány tudomására jutott, hogy nihilisták tartózkodnak Bulgáriában. Ha erre nézve figyelmeztetve lett Oroszország által: magam is azt mondom, helyesen cselekedett, ha ez iránt jó baráti figyelmeztetést intézett Bulgáriához; de ha önszántából tette, ezzel megbarátkozni nem tudnék; mert nem hiszem, hogy a mi feladatunk volna akár Oroszországgal, akár más kormánynyal szemben a detectiv szerepét játszani. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A t. ministerelnök úr továbbá nem érintette egy szóval sem azt, a mi a figyelmeztetésnek

Digitized by Google

következménye volt; pedig óhajtottam volna, hogy ez hivatalosan constatálva legyen. Hiszen mindnyájan olvastuk a jegyzéket, melyet erre vonatkozólag a bolgár kormány közzétett. Az specificálja: milyen volt az a 13 úgynevezett nihilista s ebből mindenki meggyőződhetik arról, hogy ott bizony a nihilismusnak vajmi csekély nyoma volt. De mondom, erre a részre azért helyezek sulyt, mert szerintem a bolgár kormány ez alkalommal azáltal is, hogy — mint a t. ministerelnök úr jellemezni szíves volt — köszönettel fogadta a figyelmeztetést, oly correct eljárást, annyi loyalitást tanúsított a többi államok irányában, hogy én azt hiszem, ez elegendő ok arra, miszerint külügyi kormányunkat arra indítsa, hogy ebből kifolyólag odahasson, hogy ezen bolgár kormány, mely fennállása óta annyi bizonyítékát adta a béke- és rendszeretetnek, a loyalitásnak, az összes hatalmak által végre-valahára elismertessék. *(Helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.)* Abban a reményben, hogy a magyar kormány ily irányban fogja befolyását érvényesíteni: a választ tudomásúl veszem.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Két irányban kívánok felvilágosítással szolgálni a t. képviselő urnak.

A képviselő úr azt mondja, hogy a mit előadtam, az megfelel a tényállásnak, de nem mondtam meg mindent. A mit a t. képviselő úr az eljárás kezdeményezéséről mondott, hogy a külügyi kormány Oroszország felszólítására vagy saját informatioi alapján tette-e meg a figyelmeztetést: azt hiszem, ez irrelevans körülmény és semmi fontossággal nem bír. A külügyi kormány ezáltal egy szomszéd állam belnyugalmát veszélyeztető üzelmek megakadályozását czélozta *(Helyeslés jobbfelől.)* s ezzel mindenesetre helyesen cselekedett. *(Helyeslés jobb felől.)*

A dolog lényegére nézve megmondtam mindent. Egyszerű figyelmeztetés történt, melyet a bolgár kormány tudomásúl vett s ezzel az ügy be volt fejezve. Így tehát az az előadás, melyet előterjesztettem, a tényállásnak megfelel és teljes is. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e tudomásúl venni a ministerelnök úr válaszát, igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a választ tudomásúl veszi.

Ezzel a mai ülés napirendje ki van merítve. A ministerelnök úr kíván előterjesztést tenni.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! A múlt ülésben volt már szerencsém jelezni, hogy a mai ülésben szándékozom előadni a kormány nézetét a legközelebb tárgyalandó kérdések iránt. *(Halljuk! Halljuk!)*

A kormány különös sulyt fektet arra, hogy a húsvéti szünet előtt mindenesetre letárgyaltassanak azok a javaslatok, melyeket a honvédelmi minister úr benyújtott és melyek most a bizottság tárgyalása alatt állnak: nevezetesen a fegyverek megrendelésére és a véderő tagjainak ellátására vonatkozó javaslatok. Sulyt fektet továbbá a kormány arra, hogy a főrendiháztól várható izeneteket a t. ház szintén a szünet előtt tárgyalja. Hivatalos értesülésem szerint a főrendiház hétfőn ülést tart, melyen a hozzá átküldött javaslatok mind tárgyalhatók lesznek, kivéve a consuli bíráskodásról szóló javaslatot, mely a bizottságban még nem tárgyaltatott. A többiekre nézve azonban, remélem, a főrendiház izenete a legközelebbi napokban át fog jönni; és a kormánynak kívánsága az, hogy ezt, a mennyiben módosítás történik, a képviselőház letárgyalván, a törvényjavaslatok szentesítés alá legyenek terjeszthetők.

Ezenkivül ha az igazságügyi bizottság befejezné azon javaslatok tárgyalását, melyekkel most foglalkozik, ezeket is elintézhetné a t. ház a szünet előtt. Remélem, hogy ezen idő alatt, a míg e javaslatok letárgyaltatnak, abban a helyzetben leszek, hogy beterjeszthetem a közigazgatás reformjára vonatkozó törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Nézetem szerint azon időt, midőn a húsvéti szünet alatt a t. ház üléseket tartani nem fog, nagyon jól felhasználhatja a közigazgatási bizottság arra, hogy ezen javaslatot kellő nyugalommal tárgyalja. Ugyanezen időközben volna esetleg megtartható a horvát regnicolaris bizottság ülése, a mely bizottság a hozzá útasított tárgyban jelentést van hivatva a ház elé terjeszteni.

Ezek azok a tárgyak, a melyek feltétlenül a húsvéti szünidő előtt volnának letárgyalandók és ilyen értelemben kérném a ház üléseinek napirendjét megállapítani. *(Helyeslés jobb felől.)*

Irányi Dániel: T ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én a t. ministerelnök úrnak azon kijelentésére, illetőleg igéretére nézve vagyok bátor néhány megjegyzést tenni, a mely szerint a közigazgatási reformról szóló törvényjavaslatot is a közelebbi napokban szándékozik benyújtani.

Elismerem, t. ház, hogy nem létezik irott törvény, a mely tiltaná, hogy bármely törvényjavaslat bármely országgyülésen benyújtassék, azon tárgyaltassék, elfogadtassék és esetleg szentesítés alá terjesztessék. De ha irott törvény nem létezik is, létezik az alkotmányosság elve, a mely, nézetem szerint, nem engedi azt, hogy a törvényhozás fontos, életbevágó kérdéseket döntsön el a nélkül, hogy azok előlegesen a választó-közönség előtt megfordúltak volna. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

A jelenlegi képviselőház a tisztviselők vála-

Digitized by Google

tásának elve alapján választatott meg. Kivéve t. szomszédainkat, a mérsékelt ellenzék tagjait, kik évek és évek óta a közigazgatás államosítását hirdetik, a többi pártok, nemcsak mi, hanem önök is, t. uraim, a túlsó oldalon *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* azon alapelven választattak meg, a mely szerint a tisztviselők választása továbbra is a megyék jogkörében marad. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon. Ellenmondás a jobboldalon.)*

Lehetnek önök közt egyesek, a kik a választók előtt más szellemben nyilatkoztak, de hogy azt a nagy többség nem tette, arról tanúskodnak az önök programmbeszédei, *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon)* a melyeket még nem felejtettünk el. Különben is alig hihető, hogy annak a pártnak tagjai, a mely a kormányt rendesen követni és támogatni szokta, ellentétbe helyezték volna magokat a választások alkalmával magának a kormánynak programmjával. Méltóztassanak visszaemlékezni arra, hogy a legújabb időkig maga a volt miniszterelnök úr is az önkormányzat fentartását óhajtotta. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Még Nagyváradon is saját választói előtt nyilatkozván, ezt a czélt tűzte ki maga elé és hozzátette, hogy csak azon esetben, ha arról győződnék meg a kormány, hogy a választási elv fenntartása mellett a közigazgatás nem javítható, szánná el magát fájó szívvel az államosítás keresztülvitelére. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ez volt az akkori miniszterelnök úrnak, következőleg a kormánynak és annálfogva az őt támogató többségnek is programmja, *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* ezen az alapon lettek önök megválasztva. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Már most, t. ház, lehetséges-e az, hogy azon ígéretekkel, ünnepélyes ígéretekkel ellentétben, melyeket választóiknak tettek, most ezen elvet megszegve, a közigazgatás államosítását decretálják.

1848-ig, mint mindnyájan tudjuk, a karok és rendek táblájának tagjai útasításokhoz voltak kötve. Történt ugyan, hála Istennek ritkán, hogy egyes követek a vett útasítást nem tartották meg; de az általános elv mindenesetre az volt, hogy a követeket a megbízóiktól vett útasítások kötik. Ezen útasítási rendszer a parlamentalis rendszer következtében, különösen pedig a miatt szűnt meg, mert nem többé a megyék küldöttei ülnek itt, hanem az egyes kerületeknek választottai, a mely kerületek a képviselőket útasításokkal nem láthatják el. Ezen útasítást azonban pótolják azon programmbeszédek, a melyeket a jelölt választóik előtt elmondanak *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* és ezen programmbeszédek reájuk nézve ép oly kötelezők, mint hajdan az útasítások voltak; s ennélfogva azt tartom, hogy azt a törvényjavaslatot, melyet a t. miniszterelnök úr, mint belügyminister, az iménti említett, a jelen országgyűlés nem tárgyalhatja a nélkül, hogy hatalomkörét túl ne hágja. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Csekélyebb fontosságú kérdésekre ez az elv természetesen nem terjeszthető ki, valamint a múltban az útasítások idejében is csakis a fő és legfontosabb kérdésekre terjeszkedtek ki a megyék, szabadságot engedvén küldötteiknek, hogy kisebb, kevésbbé nevezetes kérdésekben meggyőződésük szerint szavazzanak, illetőleg azon általános elvet tartsák szem előtt, a mely a közönség többségét lelkesítette; úgy a parlamentalis kormányrendszer mellett is, azt hiszem és állítom, hogy a kisebb fontosságú kérdésekre nézve nem volt szükséges, hogy az illető képviselők jelöltségük alkalmával nyilatkozzanak és kötelezettséget vállaljanak; de midőn arról van szó, hogy egy ezredéves intézmény, melyen Magyarország alkotmánya nyugszik, gyökerestől felforgattassék: *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* akkor azt gondolom, hogy önöknek igenis erkölcsi kötelességük megkérdezni maguktól, hogy vajjon küldőik beleegyeznek-e ebbe vagy nem? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Én azt gondolom, hogy ezt az átalakítást, ha már erre el vannak szánva, csak a jövő országgyűlésen tehetik. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mi ugyan akkor is ellenezni fogjuk; de legalább nem fogjuk mondhatni, hogy önök az alkotmányosság elvétől lényegesen eltértek. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De különben is, t. ház: hogy lehet e törvényjavaslatot benyujtani, tárgyalni és esetleg elfogadni a nélkül, hogy a kormány azon javaslatokat is be ne nyújtaná, a melyek az államosítás esetére a polgárok és az alkotmány biztosítékait vannak hivatva képezni? Hol van a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat, melynek az a czélja, hogy a polgárokat a tisztviselők önkénye és szeszélyei ellen megvédelmezze; a mire annálinkább szükség lesz, minthogy a tisztviselők a kormány által fognak kineveztetni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hol van a tisztviselői pragmatica, mely az alárendelt tisztviselőket felebbvalóik önkényétől van hivatva megvédelmezni? Hol van a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslat, a mely a végett szükséges, hogy a választások nem mint — fájdalom — eddig, hanem jövőre tisztán, szabadon és alkotmányszerűen menjenek végbe? *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Vajjon, t. ház, mindezen biztosítékok nélkül lehet-e a kormánynak az eddiginél is nagyobb hatalmat tulajdonítani, akkor, a midőn állíthatom, hogy sehol az én tudtommal nagyobb hatalom a kormány kezé-

Digitized by Google

ben nincs, mint épen Magyarországon. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Azonban elvégre is, ha már el vannak arra szánva, hogy mindezen túltegyék magokat: Komárom megye kérvényt intézett a házhoz, a melyben arra kéri a kormányt és a képviselőházat, hogy — mielőtt a közigazgatás államosításáról szóló törvényjavaslat e házban tárgyaltatnék — adja ki azt a kormány a megyéknek, hogy azok a magok véleményét, nézeteit arra nézve elmondhassák. Midőn e kérvényt a kérvényi bizottság tárgyalta, mint a lapokból láttam, azt az ellenvetést tették a kormánypárti tagok, hogy nem lehet a törvényhozás működését attól tenni függővé, hogy valamely törvényjavaslat felett e vagy ama testület a maga nézeteit kifejezze. Úgyde, t. ház, hiszen nem is olyan életbevágó, nagy horderejű javaslatoknál, mint a szóban forgó, az egyes ministerek maguk is gyakran látják szükségét annak, hogy előbb az érdekelt körök vagy testületek véleményét meghallgassák. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Számtalan példára hivatkozhatom, hogy minden minister, kivéve talán a honvédelmi ministert, ezen eljárást szokta követni: hát csak épen akkor térjünk el ettől az eljárástól, midőn a megyéknek, az alkotmány védbástyáinak, ezen közel 1000 esztendős intézménynek gyökeres átalakításáról van szó; csak akkor tegyük magunkat túl azoknak véleményén?

Én, t. ház, a mondottaknál fogva arra kérem a t. ministerelnök urat: ne méltóztassék a most bejelentett törvényjavaslatot ezen az országgyűlésen benyújtani; hanem méltóztassék a jövő országgyűlést bevárni *(Ellenmondások jobb felől. Több hang: A jövő századot!)* Addig pedig méltóztassék azokat a törvényjavaslatokat beadni, a melyeket a kormány különben is megígért a t. háznak és a melyeket az imént említettem; és ha tetszik, méltóztassék a javaslatot addig is a megyékkel közölni, a mi mindenesetre, akár ezen az országgyűlésen akarják erőszakolni, akár pedig a jövő országgyűlésen fogják benyújtani, nézetem szerint alkotmányosan másképen nem is történhetik! *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: A ministerelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Kötelességet véltem teljesíteni azáltal, hogy a házat tájékoztattam a legközelebbi teendőkre nézve, a mint ez az eljárás más alkalommal is a kormány részéről gyakran és szerintem helyesen követtetett; de sehogy sem lehetett czélom, oly törvényjavaslatra nézve, a mely még benyújtva nincs, vitát provocálni.

Arra kérem tehát a t. házat, hogy a közigazgatási reformról szóló törvényjavaslat benyújtására vonatkozó nyilatkozatomat csupán előzetes tájékoztatásúl szolgáló nyilatkozatnak méltóztassék venni. Határozat ennélfogva csak azon javaslatok tárgyalására nézve volna hozandó, a melyek már benyújtva vannak; a további teendőkre nézve méltóztassanak az elhatározást akkora fentartani, ha az illető javaslatok a ház asztalára kerülnek. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Miután most csak a ministerelnök úr által a ház legközelebbi teendőire nézve tett javaslat lehet a döntés tárgya: azt hiszem, hogy a t. ház méltóztatik beleegyezni abba, hogy első sorban azon törvényjavaslatok vétessenek tárgyalás alá, a melyek a múlt héten az igazságügyi bizottsághoz útasíttattak; s azután tárgyalás alá vétetnék »a közös hadsereg, haditengerészet és a magy. kir. honvédség egyéneinek katonai ellátásáról szóló 1875 : évi V. tczikk 111. §-a IV., V. és VI. mellékleteinek módosításáról« szóló törvényjavaslat.

Ezeken kívül a húsvéti ünnepek előtt nagyobb jelentőségű törvényjavaslat nem kerülne tárgyalás alá; a mi azonban nem zárja ki azt, hogy kisebb tárgyak felvétessenek, a mennyiben ezt az említett törvényjavaslatok tárgyalása megengedi. Hogyha tehát a t. ház a ministerelnök úrnak ezen előterjesztését elfogadni méltóztatik: azt a ház megállapodásaként kijelentem s miután a legközelebb napirendre kerülő törvényjavaslatok tárgyalásának idejét, minthogy az ezekre vonatkozó bizottsági jelentések még nem érkeztek be, most megállapítani nem lehet, csak a legközelebbi ülésre nézve vagyok bátor azon előterjesztést tenni, hogy holnap ülés nem tartatván, a legközelebbi ülés holnapután délelőtt 11 órára tűzessék ki, melynek napirendjét a közigazgatási bizottságban hiányzó egy tagnak megválasztása; azután a ma részleteiben is elfogadott törvényjavaslatnak harmadszori megszavazása és esetleg bizottsági előterjesztések átvétele képezné. Ha ezt a t. ház elfogadni méltóztatik: határozatként kijelentem és most az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 40 perczkor.)

Digitized by Google

469. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi márczius hó 6-án, pénteken

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja: 1. Harkányi Károly képviselő megbízó levelét; 2. Dessewffy Arisztid **háznagyi titkár kérvényét, állása javadalmazásának szabályozása iránt; 3. Andor** Gyula képviselőházi elnöki titkári hivatalnok kérvényét, állása rendszeresítése és javadalmazása iránt; 3. egyéb, újabban beérkezett kérvényeket. — A pénzügyi bizottság jelentése a honvédség tartalékkészleteinek kiegészítésére szükséges ismétlő puskák beszerzésének engedélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — A pénzügyi és véderő-bizottság jelentése a hadsereg tagjainak ellátásáról szóló 1875 : LI. tcz. 111. §-a IV., V., VI. mellékleteinek módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. — A kérvényi bizottság jelentése a kérvények XXIII. sorjegyzékéről. — A számvizsgáló bizottság jelentése az 1890. julius 1-től deczember 31-ig vezetett képviselőházi pénztári számadásokról. — Sürgős interpellatio bejelentése. — A közigazgatási bizottságban hiányzó tagnak megválasztása. — A szegedi rakpart mentén 1890. évben teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és végleges megszavazása. — A helvét hitvallású és ágostai egyházak közalapja javára felveendő nyeremény-kölcsönről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és végleges megszavazása. — Az erre vonatkozó jegyzőkönyvi pontok hitelesítése. — Szalay Imre interpellatiója: Fiumében létesítendő hadihajó-állomás tárgyában. — Kemény Pál interpellatiója: a Braziliába való kivándorlás tárgyában. — A közigazgatási bizottságban hiányzó tagra történt szavazás eredményének kihirdetése. — Napirend.

A kormány részéről jelen ***vannak: gr. Szapáry*** *Gyula, Baross Gábor, gr. Csáky* ***Albin, Josipovich*** *Imre.*

(Az ülés kezdődik délelőtt ***11 órakor.)***

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Varasdy Károly jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Dárdai Sándor, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a márczius hó 4-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Harkányi Károly Újvidék szabad királyi város választó kerületében megválasztott országgyűlési képviselő megbízó levelét.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom továbbá Dessewffy Arisztid képviselőházi háznagyi titkárnak Almásy Géza, a képviselőház háznagya által beadott kérvényét, melyben állása javadalmazásának szabályozása tárgyában kérelmez;

Andor Gyula képviselőházi elnöki hivatalnoknak Széll Ákos képviselő által beadott kérvényét, melyben az elnöki titkár mellé egy, a működésének megfelelő állás rendszeresítése által javadalmazásának szabályozása iránt esedezik.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház gazdasági bizottságának.

Bemutatom végre Wolf Mór molvánhídi lakos s volt regale-tulajdonosnak Simonfay János képviselő által beadott kérvényét, melyben regale-kártalanítási ügyében szenvedett sérelmeinek

Digitized by Google

orvoslásáért s ügyének újabb megvizsgálásáért esedezik.

A budapesti V. kerületi állami főreáliskola tanári testületének Wahrmann Mór —; a besztercebányai királyi katholicus főgyimnasium tanári testületének Halassy Gyula —; a munkácsi állami gymnasium tanári testületének György Endre —; a tersztenai királyi katholicus gymnasium tanári testületének gróf Zichy Jenő —; a budapesti II. kerületi állami főreáliskola tanári testületének Darányi Ignácz —; s a budapesti VII. kerületi állami főgymnasium tanári testületének Matlekovits Sándor képviselő által beadott kérvényeit, melyekben a tanári fizetések javításáért esedeznek.

Jász-Ladány, Kis-Bér községek és Szolnok város polgárainak Papp Elek —; Nagykún-Madaras és Kánhegyes községek polgárainak Madarász Imre —; Egerszög, Szín és Szögliget községek polgárainak Papszász Károly —; Gúta, Mezőgyán, Nagy-Megyer, Ökörító, Porcsalma, Szémő és Técső községek polgárainak Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Dárdai Sándor jegyző: [Dániel Ernő, a pénzügyi bizottság előadója.

Dániel Ernő, a pénzügyi bizottság előadója: T. képviselőház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság jelentését beterjeszteni »a honvédség tartalék-készleteinek kiegészítésére szükséges ismétlőpuskák beszerzése engedélyezéséről« szóló törvényjavaslat tárgyában.

Kérem ezen jelentést, a melyhez a véderőbizottság jelentése is hozzá van csatolva, kinyomatni, szétosztatni és annak idején az osztályok mellőzésével tárgyalásra kitűzni.

Elnök: A pénzügyi bizottság jelentése, kapcsolatban a véderő-bizottság jelentésével ki fog nyomatni, szét fog osztatni és annak idején, ha a t. ház beleegyezni méltóztatik, az osztályok mellőzésével, napirendre fog tűzetni. *(Helyeslés.)* A napirendre nézve azonban az ülés végén leszek bátor előterjesztést tenni.

Dárdai Sándor jegyző: Münnich Aurél!

Münnich Aurél előadó: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi és véderő-bizottság jelentését benyújtani »a közös hadsereg, haditengerészet és a magyar királyi honvédség egyéneinek katonai ellátásáról szóló 1875 : LI. tcz. 111. §-a IV., V. és VI. mellékleteinek módosításáról« szóló törvényjavaslat tárgyában.

Teljes tisztelettel kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentés kinyomatását, szétosztását, és annak idején az osztályok mellőzésével való napirendre tűzését elrendelni.

Elnök: A véderő- és a pénzügyi bizottság jelentése ki fog nyomatni, szét fog osztatni és ha a t. ház beleegyezni méltóztatik, annak idején az osztályok mellőzésével fog napirendre tűzetni.

Dárdai Sándor jegyző: Pulszky Károly, a kérvényi bizottság előadója!

Pulszky Károly előadó: T. ház! Van szerencsém a kérvényi bizottság nevében az általa letárgyalt kérvények 23. sorjegyzékét benyujtani, kérve a t. házat, méltóztassék a sorjegyzéket kinyomatni, szétosztatni és annak idején napirendre kitűzni.

Elnök: A kérvényi bizottság által bemutatott kérvények 23. sorjegyzéke ki fog nyomatni, szét fog osztatni és minthogy az a legközelebbi szombati ülés napirendjére a házszabályok értelmében már ki nem tűzhető, annak tárgyalásra tűzése iránt majd később fogok előterjesztést tenni.

Dárdai Sándor jegyző: Sombory Lajos, a számvizsgáló bizottság előadója!

Sombory Lajos előadó: T. ház! Van szerencsém a számvizsgáló-bizottság jelentését az 1890. évi julius hó 1-től ugyanezen évi deczember hó 31-ig vezetett pénztári számadások megvizsgálása tárgyában tisztelettel benyújtani. Kérem a t. házat, méltóztassék azt kinyomatni, szétosztatni és annak idejében napirendre kitűzni.

Elnök: A számvizsgáló-bizottság jelentése ki fog nyomatni, szétosztatni és annak idejében napirendre fog tűzetni.

Jelentem a t. háznak, hogy Szalay Imre és Kemény Pál képviselő urak sürgős interpellatiot jelentettek be; méltóztassék tehát az interpellatioskönyvet meghallgatni.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa)*: Szalay Imre. Márczius 6. A Fiumében létesítendő hadihajó-állomás tárgyában, a ministerelnökhöz.

Dr. Kemény Pál. Márczius 6. A Braziliába való kivándorlás tárgyában, a belügyministerhez.

Elnök: A képviselő urak interpellatiojokat az ülés végén fogják megtenni.

Következik a napirend szerint a közigazgatási bizottság hiányzó tagjának megválasztása.

A névsort gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja olvasni s a távollevők neveit Dárdai Sándor jegyző úr fogja jegyezni.

Felkérem a képviselő urakat, hogy szavazójegyeiket a ház asztalán elhelyezett vederbe helyezni szíveskedjenek.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort.)*

Elnök: Befejeztetvén a szavazás, a szavazó-

Digitized by Google

lapokat tartalmazó doboz átadatik a jegyzői karnak. A jelentés az ülés végére beváratik.

Következik a szegedi rakpart mentén az 1890. év folyamán teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről szóló 687. számú törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a felolvasott törvényjavaslatot harmadszori felolvasásban is megszavazni; igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az megszavaztatik s alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldetni határoztatik.

Következik »a magyarországi evangelicus reformált közalap és az ágostai hitvallású evangelicus egyház-egyetem hasonczélú egyesített alapja javára felveendő nyeremény-kölcsön engedélyezéséről szóló törvényjavaslat« harmadszori felolvasása.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a felolvasott törvényjavaslatot harmadszori felolvasásban is megszavazni; igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az megszavaztatik s alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldetni határoztatik.

Kérem, méltóztassék a jegyzőkönyvnek e kétrendbeli megszavazásra vonatkozó pontjait azonnal hitelesíteni, hogy a törvényjavaslatok azonnal átküldhetők legyenek.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyv e két pontját hitelesítettnek jelentem ki.

Következik Szalay Imre képviselő úr bejelentett interpellatioja.

Szalay Imre: T. ház! *(Halljuk!)* Miután interpellatiom indokolásában benne foglaltatnak azon indokok, melyek alapján interpellatiomat megtenni szükségesnek láttam: nagyon rövid lehetek és csak néhány megjegyzésre fogok szorítkozni.

Fiumében, a melyre minden magyar ember a lehető legtöbbet kíván áldozni, mint tudjuk, nem létezik hadihajó-állomás. Látogatásképen eljön oda Polából hadi hajó, a mint jelenleg is van, de rendszeresen nincs ott. Ebből több oly visszásság származik, a melyet én részemről kikerülni óhajtanék. Ez egyik indoka annak, hogy felszólaltam.

Megtörtént a legutóbbi időben, hat hónappal ezelőtt, hogy egy amerikai hadi hajó jött Fiuméba és midőn a szokásos üdvlövéseket megtette, bámulatára azt tapasztalta — a mit az amerikai lobogó iránti ellenséges szándéknak is magyarázhatott az első pillanatban — hogy üdvlövéseit nem viszonozták.

Nekünk, kiknek egyedüli kikötőnk Fiume, istápolnunk kell annak érdekeit minden szempontból és különösen kifejezést kell adnunk annak, hogy Fiume magyar tengerpart, Magyarországnak egyetlen kikötője: szükséges tehát, hogy Fiume és ezzel Magyarország fénye is emeltessék.

Másrészt fölmerül a nemzetgazdászati szempont is. Mikor Ausztriával a kiegyezések történtek, akkor folyton hangsulyozták a méltányosságot és paritást. Én nem tartom a méltányossággal megegyeztethetőnek azt, hogy az a rengeteg nagy budget, mely a hadi hajók építésére, azok fentartására és a hadi hajók legénységének élelmezésére fölvétetik, kizárólag Ausztria javára esik, Magyarország javára absolute semmi. Pedig t. ház, ha osztrák kikötőben rendesen állomásozik hadi hajó, ép oly joggal megvárhatjuk, hogy Fiuméban is legyen egy hadihajó-állomás. Ennélfogva interpellatiot vagyok bátor a t. miniszterelnök úrhoz intézni, kérve arra választ.

Interpellatiom következőképen szól:

»Tekintettel arra, hogy Fiuméban nem állomásozik rendesen hadi hajó, mely hiányból külföldi államok hadihajóival szemben számtalan inconvenientia származik;

tekintettel arra, hogy kívánatos, miként államiságunk e téren is Magyarországhoz méltó módon kifejezést és ezáltal Fiume is fényben nyerjen;

tekintettel arra, hogy Fiuméban tengerészeti akadémia van és szükséges, hogy a gyakorlati rész elsajátítására ne legyenek kénytelenek a növendékek Pólába járni;

tekintettel nemzetgazdászati szempontokra: kérdem a t. miniszterelnök urat, szándékozik-e a közös ministeriumnál odahatni, hogy Fiuméban legalább egy hadihajó-állomás rendszeresíttessék? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Az interpellatio közöltetni fog a miniszterelnök úrral.

Következik Kemény Pál képviselő úr interpellatioja.

Kemény Pál: *(Halljuk! Halljuk!)* Az Amerikába vándorlás kérdésének megoldása követelőleg lép fel. *(Halljuk!)* Veszprém vármegyének különösen bakonyi vidékein már évek hosszú sora óta megkezdődött a népvándorlás Amerika felé; eleinte egyenként, később csoportonként; és évek során át ezen kivándorlás nem hogy kevesbedett volna, hanem fokozatosan mindig emelkedett. Daczára ezen emelkedésnek: azon kivándorlással szemben, a melyet a nép Észak-Amerikába tett, megnyugodhatott az állampolgár lelke, mert ezen kivándorlók maguk mentek ki, itthon hagyva családjaikat azon reményben, hogy hazájukat viszont fogják látni,

Digitized by Google

(Halljuk! Halljuk!) És csakugyan, t. ház, azon kivándorlottak, a kik Észak-Amerikában keresik meg kenyerüket, évről-évre oly tekintélyes összegeket küldenek haza, hogy a mult év folyamán magából a zirczi járásból kivándorlottak a soproni postaigazgatóság kimutatása szerint 60 ezer forintot küldtek itthon maradt családjaik részére. Képzelhető, t. ház, hogy ezen 60 ezer forinttal szemben mily tekintélyes lehet azon kivándorlottak száma, kik egyetlenegy járásból mentek ki. De vígasztalódhatik, ismétlem, a honpolgár lelke azért is, mert hogyha vizsgáljuk azon indokokat, melyek egyes kivándorlókat a kivándorlásra késztettek: azt látjuk, hogy azok részint természetesek, részint pedig az állami, különösen a pénzügyi administratio közrehatása miatt jöttek létre. Ott van a természeti áldásokban bővelkedő Bakony népe, a mely azelőtt erdejére támaszkodva, famunkával kereste kenyerét; mióta az erdők megszűntek, megszűnt a munka is. A népnek földje oly csekély és a climaticus viszonyok olyanok, hogy pusztán a földmívelésre, mint ilyenre nem támaszkodhatnak. Veszprémmegye városaiban a kereskedelem és forgalom csökkent; a szőlőhegyeket elpusztította a phylloxera; és még ennél jobban pusztít az adóprés. Ezen indokok összehatása az, a mely a kivándorlást okozza; és ezekkel szemben mégis bizonyos megnyugvás élt az emberben, mert az volt a hit és tudat, hogy ezen emberek vissza fognak térni.

A legközelebbi hónapban azonban oly események állottak be, a melyek elől kitérni nem lehet. Bécsből, Brémából és Hamburgból bizonyos ügynökségek ezrivel terjesztik a felhívásokat a nép között, a mely őket Braziliába való kivándorlásra csábítja.

Csatár Zsigmond: Főkép a fiatal leányokat! *(Zajos derültség.)*

Kemény Pál: Ez veszedelmes jelenség, t. ház, mert ezen felhívások eget-földet igérnek a népnek, elmondják, hogy mily terjedelmű földet kap mindegyik; hogy egy évre biztosítják existentiájokat; és a mi a legnagyobb veszedelem, kijelentik, hogy pénzre a népnek nincs is szüksége: a költségeket a braziliai állam fizeti.

És a mi ezen jelenségben különösen veszedelmes, az az, hogy nem csupán a férfiakhoz intézik a felhívást, hanem felszólítják őket, hogy családjukat és összes hozzátartozóikat is magukkal vigyék. Hogy ezen ígéretekből azután mit fognak teljesíteni, azt nem tudom; de annyi tény, hogy Veszprémmegyében a devecseri és pápai járás szélein fekvő községekben száz meg száz ilyen felhívás van a nép közt szétosztva; és a mi ezekben a legszomorúbb, az az, hogy kikötik, mikép a kivándorlottaknak csakis a braziliai állam beleegyezése mellett lehet Magyarországba visszatérniök. Ez tehát, t. ház, nem egyéb, mint modern rabszolgakereskedés, mely a népet megfosztja szabad költözködési jogától, mert hiszen szökni — ha sikerül neki — megszökhetik; de a kormány beleegyezésével vissza nem térhet. Hiába vannak azok a lelkes körlevelek, melyekkel a járások főszolgabírái a népet felvilágosítani törekszenek: a nép egyrészt elkáprázta tva az Amerikából érkező pénztől; másrészt a hosszú tél nyomorától sujtva, száz meg százankint teszi pénzzé, a mi értéke van, eladja csekély ingatlanát, barmait és 40—50 főnyi csapatokban indúl Brazilia felé. Így történt a múlt hónapban is. *(Egy hang a szélsőbalon: Mind magyarok?)* Az a szomorú, hogy magyarok.

Azonban, t. ház, a brucki, szőnyi, kisbéri állomásokon a rendőrség, úgy látszik, hazafias intentióktól vezetve, föltartóztatta a kivándorolni készülőket. Egyeseknek mégis sikerült Brazilia felé elindúlni, mert Brémából érkezett leveleikben tudatták, hogy szerencsésen hajóra szállottak; ellenben a többiek, mint útlevél-nélküli csavargók, haza tolonczoltattak; és most az a szegény nép otthon van, sem jószága nincs, sem Amerikába nem mehet. Nagyon természetes, hogy a kérdés megoldása tisztán jogi szempontból nagyon egyszerű volna; mert minden embernek vele született joga ott élni, a hol akar és tud. A magyar embert csakis a katonakötelezettség korlátozza ezen szabad mozgásában.

Ámde e tisztán jogi felfogással szemben áll a magyar hazafias gondolkodás. És én épen nem csodálom, ha látva véreink eltávozását, félve attól, hogy esetleg örökre elveszítjük őket: közigazgatási hatóságaink hazafias intentióiból indúlva ki, az útlevelek kiadásában, a mennyire, lehet, nehézségeket gördítenek az illetők elé. Legalább úgy tudom, hogy az útlevél iránt beadott folyamodványokat a közigazgatási hatóságok mindig oly véleménynyel terjesztik fel a ministeriumhoz, hogy az útlevél ne adassék ki.

Ez azonban, t. ház — akár egyik, akár másik oldalról veszszük — abnormalis állapot: egyrészt ellenkezik a szabad költözködés emberi jogával; másrészt pedig a hazafias érzést bántja az, ha látjuk, hogy a hozzánk tartozók idegen csábítások áldozataivá lesznek.

Én tehát úgy hiszem, t. ház, hogy ezen kérdés elől az igen t. kormánynak kitérnie már nem lehet. Szerény véleményem szerint nem szabad megengedni, hogy idegen államok ügynökei a mi népünket tévútra vezessék, a magyar nemzetet honfiaink egyrészétől megfoszszák; *(Igas! Úgy van! a szélső baloldalon.)* de másrészről meg nézetem szerint kötelessége a kormánynak, ha látja, hogy komoly indokok vannak az elköltö-

Digitized by Google

zésre, gondoskodni arról, hogy a mennyire lehet, a törvényes korlátokon belül, azon indokokat elenyésztesse és ezáltal az illetőket a hazának megtartsa; ha pedig ilyen intentiói nincsenek, az útleveleket az illetőknek adja ki. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Én tehát a végre, hogy ezen anomaliák megszűnjenek, bátor vagyok az igen t. belügyminister úrhoz a következő interpellatiót intézni: *(Halljuk! Halljuk! Olvassa.)*

Interpellatio a magyar királyi belügyiminister úrhoz:

1. Van-e tudomása azon veszélyes üzelmekről, miket Brazilia érdekében egyes ügynökségek országszerte a kivándorlásra csábítással űznek; s ha igen,

2. mit szándékozik tenni, hogy kivándorolni akaró honfiaink a hazának megtartassanak;

3. ha pedig ez nem volna a kormány intentiója: hajlandó-e a kivándorolni óhajtók részére az útlevelet minden fennakadás nélkül kiszolgáltatni, feltéve, hogy hadkötelezettségöknek eleget tettek. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Elnök: T. ház! Az interpellatio közöltetni fog a belügyminister úrral.

A jegyzői kar jelentésének alapján a mai választás eredményét ezennel ki fogom hirdetni. *(Halljuk! Halljuk!)* A közigazgatási bizottságban hiányzott egy tagra beadatott összesen 141 szavazat: ebből Tisza Istvánra 105, Zichy Jenő grófra 32, *(Éljenzés a szélsőbalon.)* üres volt 3, Görgey Bélára esett 1 szavazat. E szerint Tisza István 105 szavazattal bizottsági tagúl megválasztatván, ezennel kötelességének teljesítésére utasíttatik.

Ezzel a mai ülés napirendje ki van merítve.

A holnap délelőtt 12 órakor tartandó ülés napirendjére, azt hiszem, kitűzendő volna a számvizsgáló bizottság jelentése az 1890. január 1-től junius 30-ig vezetett pénztári számadás megvizsgálása tárgyában. *(Helyeslés.)* A pénzügyi és véderő-bizottság jelentései pedig a honvédség tartalék-készleteinek kiegészítésére szükséges ismétlő-puskák beszerzésének engedélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában; és a közös hadsereg, hadi tengerészet és a magyar királyi honvédség egyéneinek katonai ellátásáról szóló 1875. évi LI. tcz. 111. §-a IV., V. és VI. számú mellékleteinek módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában, a kedden tartandó ülés napirendjére volnának kitűzendők. Gondoskodni fogok arról, hogy holnap a ház t. tagjai a jelentéseket nyomtatásban megkapják. *(Helyeslés.)*

Ezeket tehát határozatúl kimondom. Ezzel a mai ülés napirendje ki van merítve.

A holnapi ülés napirendje meg lévén állapítva s a keddi ülés napirendjére nézve tájékozás lévén nyujtva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik 12 óra 20 perczkor.)

Digitized by Google

470. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi márczius hó 7-én, szombaton

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bejelenti Tisza István képviselőnek vízügyi bizottsági tagságáról való lemondását; és bemutatja az újabban benyújtott kérvényeket. — Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök benyujtja a közigazgatás rendezéséről szóló törvényjavaslatot. — Holló Lajosnak e törvényjavaslat tárgyalására vonatkozó indítványa és az e felett folyt vita. — A számvizsgáló-bizottság jelentésének tárgyalása az 1890. év junius 30-ig vezetett képviselőházi pénztári számadások tárgyában. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András, Josipovich Imre, b. Fehérváry Géza.

(Az ülés kezdődik déli 12 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Varasdy Károly jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Dárdai Sándor, az azok ellen jelentkezőket Balogh Géza jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa az 1891. márczius hó 6-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy Tisza István képviselő úr a vizügyi bizottsági tagságról lemondott. Tudomásúl vétetik. Az új választás iránt annak idején fog intézkedés tétetni.

Bemutatom Kremer Adolf ügyvéd eperjesi lakosnak, mint a sebes-kellemesi italmérési jog volt tulajdonosai jogi képviselőjének Görgey Béla képviselő által beadott kérvényét, melyben az italmérési jövedékért adandó kártalanításról szóló 1888. évi XXXVI. tczikk részben való módosításáért kérelmez;

Aranyos, Halászi, Kamocsa, Pecze-Szőllős és Simontornya községek polgárainak Irányi Dániel —; Komárom város, Duna-Almás, Kéthely és Ó-Szőny községek polgárainak Kún Miklós —; Medina község polgárainak Petrich Ferencz képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik; — továbbá a fehértemplomi m. kir. főgymnasium tanári testületének Sztojacskovics Sándor képviselő által beadott kérvényét, melyben javadalmazásuk felemelését kérik.

Ezen kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Dárdai Sándor jegyző: Gr. Szapáry Gyula ministerelnök! *(Nagy mozgás. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök, mint belügyminister: Van szerencsém törvényjavaslatot nyujtani be »a közigazgatás és önkormányzat rendezéséről a vármegyékben«. *(Hosszas élénk éljenzés jobb felől. Mozgás a szélső baloldalon.)*

A törvényjavaslat már ki lévén nyomatva, kérem annak szétosztását elrendelni s azt előzetes tárgyalás végett a közigazgatási bizottsághoz utasítani. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Balogh Géza jegyző: Holló Lajos!

Holló Lajos: T. ház! A magam részéről

Digitized by Google

az igen t. ministerelnök úrnak azon előterjesztéséhez, hogy a beterjesztett törvényjavaslat előzetes tárgyalás végett a közigazgatási bizottsághoz utasíttassék, hozzájárúlok; csupán egy kiegészítést vagyok bátor ahhoz indítványozni és kérni a t. házat, hogy azt elfogadni méltóztassék. *(Halljuk! Halljuk!)*

A törvényjavaslat nagy fontossága az egész ház előtt ismeretes, mert hiszen az századokra kiható alkotás lesz és nemcsak a törvények egész sorozatát fogja maga után vonni, hanem egyúttal közintézményeinknek a hozzá való átalakítását fogja kívánni. A nélkül, hogy a törvényjavaslat tartalmát bármi tekintetben most bírálni akarnám, azt mindenesetre meg kell most vizsgálni, hogy azon előleges feltételek, melyek egyáltalán a törvényalkotás sikeréhez tartoznak, ezen törvényjavaslatnál megtartattak-e?

Látjuk az igazságügyminister úr törvényalkotásainál, hogy a nagyobb szabású törvényjavaslatok előkészítése mily fontos processuson megy keresztül. Látjuk, hogy az elvek mindenekelőtt megállapíttatnak az arra leginkább hivatottak részéről, a kidolgozás azután részenkint történik; és midőn mindez megvan, akkor a javaslat, mint előadói javaslat, nyilvánosság elé bocsáttatik és a közvélemény annak bírálatára felhívatik, hogy úgy az illető szakközegek, mint a sajtó, a gyűlések és a nagy közönség azzal szemben álláspontot foglalhassanak el.

Ezek kifejezett véleménye alapján azután ez az előadói tervezet újabb correctio alá vétetik és csak akkor kerül a ház elé, mint törvényjavaslat. Ez a törvényalkotás rendes processusa.

Ha a jelen esetben már ezen út követhető nem is lesz, a mennyiben az előadói javaslat már nem a kívánatos módon jött létre, mégis czélszerű lenne legalább utólag mindazt megtenni, a mi a jó törvényalkotás sikerének érdekében szükséges, a jelen esetben különösen azon oknál fogva is: mert a közigazgatási rendezés terén a sikertelen alkotásoknak máris egész sorozatával állunk szemben. A törvényhatóságok ugyanis rendeztettek már 1870-ben; azután átalakíttattak 1876-ban, mikor a közigazgatási bizottság alkottatott; és ismét rendeztettek 1883-ban, mikor a terheknek az állam részére való elvállalása történt; végre 1886-ban az egész közigazgatásra kiható új szervezés következett be, mely alkotásokról önmaga a kormány is elismeri, hogy azok sikertelenek voltak és azért jelenleg újabb organicus alkotásba kivánja a törvényhozást belevinni. Ha tehát ugyanezen kormány elismeri az ő előzetes törvényalkotásainak sikertelenségét: akkor meg kell követelni az összes előzetes garantiákat arra, hogy a jelen esetben a törvényalkotás módja tekintetében a legnagyobb biztosság és a legsikeresebb út követtessék. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! A parlamentnek a maga souverainitását senki kétségbe vonni nem akarja és magam is azt kívánom, hogy véglegesen a törvényhozás maga állapítsa meg a törvény szövegét; azonban épen a törvényhozás tekintélyének fentartása érdekében van az, hogy a törvényjavaslat előbb megérleltessék és kellőleg előkészíttessék és mint ilyen kész javaslat kerüljön tárgyalás alá. Már pedig, ha mi egyszerűen előállunk a törvényalkotás oly módjával, hogy egy főből - kipattant törvényjavaslat a közvélemény minden tüzetes megérlelése nélkül, minden előzetes tárgyalás nélkül bocsáttassék a parlament megvitatása alá: akkor ezen előzetes feltételeket távolról sem tartottuk meg. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Azért a magam részéről bátor vagyok hozzáfűzni a t. minister úr előterjesztéséhez és indítványához, miszerint az elkészített törvényjavaslatot a törvényhatóságoknak küldje meg. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Mozgás a jobboldalon.)* A közvéleménynek időt és alkalmat kell engedni, hogy a kérdéssel foglalkozzék; a ház és annak bizottsága pedig a megérlelésnek bizonyos módozata után vegye a javaslatot tárgyalás alá. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Én sem kívánom azt, hogy a tárgyalások bizonytalan időre elhalasztassanak; csupán azt óhajtom, hogy meg legyen a kellő idő, hogy a bizottságnak és a háznak minden tagja a kérdés minden részletét behatóan megismerje és ismerje mindazon factorok véleményét is, kik e kérdéshez hozzászólani hivatva vannak.

Azért a magam részéről csupán azt óhajtanám, hogy a bizottság meghatározott ideig — a magam részéről két hónapnak tartom azt az időt, a mely elégséges lenne — ne vegye a javaslatot tárgyalás alá, hanem addig a közvélemény nyilatkozása lehetővé tétessék. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Bátor vagyok tehát a következő indítványt, illetőleg módosítványt beterjeszteni: *(olvassa)*

»Utasíttatik a kormány, hogy a vármegyék közigazgatásának rendezéséről szóló törvényjavaslatot a törvényhatóságoknak küldje meg; s utasíttatik a bizottság, hogy a törvényjavaslat tárgyalását május 1-éig meg ne kezdje.« *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Balogh Géza jegyző: Csanády Sándor! *(Mozgás a jobboldalon.)*

Csanády Sándor: Na csak rajta! *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Rendre! Elnök csenget.)* Hát ne zúgjanak! Nem a képviselőházba való eljárás ez, ez korcsmába való eljárás! *(Élénk felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Rendre! Nagy zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, ezen ki-

Digitized by Google

fejezések a parlamentben nem járják. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* A képviselő úr, mint régi képviselő, tudhatja, hogy mikor a háznak ilyen számos tagja van jelen, akkor bizonyos moraj mindig szokott lenni. *(Zaj.)*

Csanády Sándor: Én azt hiszem, t. ház, miszerint a ministerelnök úr azért siet e törvényjavaslata keresztülvitelével, megszavazásával, mert látja azt, miként naponkint érkeznek kérvények az ország minden vidékéről arra nézve, hogy a nemzet ez átkos törvénytől megszabadíttassék, *(Derültség jobb felől.)* nemcsak, de a megyék is megkezdték már e tárgyban felszólalásaikat; és hogy a túlsó oldalon ülő t. képviselő urak, a kik rendesen mindent megszoktak szavazni, oda ne nyilatkozzanak, hogy nem voltak értesítve küldőik akaratáról, óhajtásáról: én a magam részéről hozzájárúlok az előttem szólott képviselőtársamnak indítványához. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Kun Miklós: T. ház! Én Holló Lajos t. képviselőtársam indítványát elfogadom; *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* elfogadom pedig azért, mert szükségesnek tartom, hogy midőn Magyarország törvényhozása egy oly fontos törvényhozási actusra akar lépni, mint a minőt a beterjesztett törvényjavaslat tervez: annak tartalmáról az ország lakossága, a nemzet, mely abban legközvetlenebbül van érdekelve, kellőleg értesítve legyen. *(Helyeslés a szélső balon.)* Azt hiszem, ebben sokan egyetértenek velem az országban; sőt van törvényhatóság, melynek a házhoz intézett felíratára is hivatkozhatom, mely egyenesen kéri, hogy a tervezett reform vele közöltessék, mint olyannal, mely a közigazgatás közvetlen vezetésével és végrehajtásával törvény szerint meg van bízva, hogy magát tájékozhassa és véleményét, mint legközvetlenebbül érintett szakközeg, nyilváníthassa. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Én egyáltalában nem látok semmi alkotmányellenes és a parlamenttel ellenkező dolgot abban, hogy a törvényhatóság ilyeneket kér; ez nem akarja megtámadni a képviselőház souverainitási jogát, hanem igenis teljes joggal kívánhatja, hogy vele úgy, mint az ország egész lakosságával, melynek érdekében vagy érdeke ellen hozatnak a törvények, a czélzott intézkedések előre közöltessenek. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

De nem látok ebben a parlament eddigi gyakorlatával ellenkezőt sem. Ha itt volna gr. Széchenyi Pál volt földmívelésügyi minister, tanúságot tehetne arról, hogy midőn a mezőrendőrségről szóló törvényjavaslatot elkészítette, nemcsak minden törvényhatóságnak, hanem még a gazdasági egyesületeknek is véleményes jelentéstétel végett megküldte; *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és nem hiszem, hogy e miatt bárki is parlamentellenes eljárással vádolta volna őt. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Én úgy képzelem, t. ház, hogy egy parlamentnek egészséges működése azon alapszik, hogy mind az, a mit tenni akar, az ország többségének véleményével, nézetével megegyező legyen; hogy pedig ezt elérhesse, nincs semmi szükség titkolódzásra; *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* sőt inkább maga a parlamentalis rendszer kívánja azt, hogy minden oly intézkedés, mely a nemzetnek különösen gyökeresebb intézményeibe vág: már előzetesen, oly időben ismertté legyen, hogy erre nézve az országnak magára a képviselőválasztásra befolyást gyakorló elemei magukat tájékozhassák.

Pártolom Holló Lajos t. barátom indítványát és kérem a t. házat, méltóztassék azt elfogadni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ismételve kérem a t. házat, hogy Holló Lajos képviselő úr indítványának mellőzésével, minden útasítás nélkül méltóztassék a javaslatot a bizottsághoz küldeni. *(Helyeslés jobb felől.)* A bizottság tagjai bizonyára a kérdésnek előzetes tanúlmányozása után fogják a javaslatot tárgyalni és azért annak meghatározását, hogy a bizottság mikor tárgyalja ezen törvényjavaslatot, méltóztassanak magára a bizottságra bízni. *(Élénk helyeslés jobb felől).*

Nem ringatom magamat abban a reményben, hogy ezen tárgyalás oly rövid idő alatt érjen véget a bizottságban és oly rövid idő alatt kerüljön ide a ház elé, hogy ezalatt ne lehessen alkalma mindazon tényezőknek, a melyeket ezen kérdés érdekel, avval bőségesen foglalkozni: és azért kérem a t. házat, méltóztassék a javaslatot minden utasítás nélkül a bizottsághoz küldeni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Balogh Géza jegyző: Helfy Ignácz!

Helfy Ignácz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Megvallom, hogy engem a t. kormánynak makacssága e tekintetben igazán meglep. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* A mit Holló Lajos t. barátom a maga indítványában kér, az annyira a dolog természetében fekszik, annyira megfelel a parlamenti szokásnak és ez esetben magának a politikai ildomosságnak is, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* engedjék meg, hogy kimondjam: a politikai tisztességnek; *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Nagy mozgás jobb felől.)* ismétlem, a politikai tisztességnek és be fogom bizonyítani, hogy el voltam készülve arra, hogy maga a t. kormány fogja azon kéréssel beterjeszteni a javaslatot, hogy idő engedtessék arra, hogy az illető hatóságok előbb maguk is tárgyalhassák. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Igen helyesen lett már felhozva, hogy sokkal csekélyebb fontosságú törvényjavaslatok rende-

Digitized by Google

sen az illető testületeknek megküldetnek, hogy azok véleményüket előterjeszthessék. Hiszen midőn az ügyvédi rendtartásról van szó, nem tartja-e az igazságügyminister úr kötelességének a teendő változtatásokat az ügyvédi kamarákkal közölni? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Vagy midőn a kereskedelmi minister úr a kereskedelmi kamarák szabályozására vonatkozólag változtatásokat akar tenni: nem tartja-e illőnek, hogy előbb az érdekelt testületeket meghallgassa? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Van-e tehát túlzás abban, ha azt mondom, hogy miután itt egy, nem rövid idő, nem néhány évtized óta fennálló intézményről van szó, hanem olyanról mely úgyszólván a magyar nemzettel egyidejűleg született, *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* melynek mi csak gyermekei vagyunk itt; mert hiszen a parlamentnek szülő-anyja ez az intézmény; mondom, midőn ily intézménynek, feltéve az önök reménye szerint, jó irányban való megváltoztatásáról van szó: nem illő-e, nem követeli-e meg a politikai ildomosság, a politikai tisztesség, hogy meghallgassuk azokat a hatóságokat, a melyeknek létalapját változtatjuk meg? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

És azután engedjen meg nekem a t. miniszterelnök úr, hogy szokásom szerint egészen nyiltan szóljak a dolognak taktikai részéről is. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Én taktikailag is nagyon rossz politikának tartom a kormány részéről, hogy ezen az úton akarja ezt a javaslatot forçe-irozni. A nyáron át a hírlapok tele voltak azzal és a kormánypárti lapok már vezérczikkeztek is arról, hogy a függetlenségi és 48-as pártnak az a szándéka, hogy ezt a törvényjavaslatot semmi szín alatt sem engedi keresztül és hogy mindenféle obstructionalis eszközhöz fog nyúlni. Én — megvallom — ily elhatározásról nem tudok előzetesen semmit; de ha a kormány csakugyan azt hiszi, hogy ilyen szándék fenn forog: ennek nem úgy lehet elejét venni és ezt nem úgy lehet megváltoztatni, hogy most már nyakra-főre sietteti, forçe-irozza a törvényjavaslat keresztülhajtását és eltér azon úttól, a mely a dolog természete szerint indicálva van. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mi lesz ennek következménye? Az, hogy még az is, a ki ilyen eszközre nem is gondolt, kénytelen lesz erre rágondolni és szemben az ily eljárással, hazafiúi kötelességének tekinteni, hogy minden törvényadta eszközzel éljen abból a czélból, hogy megakadályozza, míg csak lehet, hogy e javaslatból törvény ne váljék. *(Élénk helyeslés. Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez lesz a következménye azon eljárásnak, ha a t. kormány a legméltányosabb és legmérsékeltebb alakban előadott ezen kérésnek nem enged. Mi veszteség származnék abból, ha akkor, midőn a t. kormány a közigazgatási bizottsághoz kéri útasíttatni a javaslatot, egyidejűleg — kívánságunkhoz képest — intézkednék az iránt is, hogy az megküldessék az érdekelt hatóságoknak is, hogy azok azon idő alatt, míg a bizottsági tagok tanúlmányozzák a javaslatot, ahhoz hozzászólhassanak és véleményeiket elmondhassák; mert még az anticipált tapsok daczára is remélem, hogy a bizottság tagjai nem fognak vakon belemenni a tárgyalásba, hanem tanúlmányozni fogják a javaslatot, mihez, mert codexről van szó, idő kell. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Méltóztassanak példát venni a többi államokról, a melyek a legutóbbi években egymásután megváltoztatták administrationalis szervezetöket, mennyi előkészületet tettek erre és mennyi idő kellett ahhoz? Ugyan kérdem a t. miniszterelnök úrtól: mióta foglalkozik a kormány ezzel a kérdéssel? *(Halljuk! Halljuk!)* Hiszen évek óta foglalkoztak önök ezzel és mint tudjuk, már az önök kebelében is igen sok stadiumon ment keresztül a javaslat. Midőn tehát önöknek is esztendőkre volt szükségük: hogyan sokalhatják, ha mi mindössze néhány hónapot, vagy plane, a mint Holló Lajos t. barátom mondta, alig két hónapot kérünk a törvényjavaslatnak megvitatására? Hiszen ez csakugyan minimuma annak, a mit az ellenzék kérhet. Én ennélfogva azt hiszem, hogy a t. kormány magának a javaslatnak érdekében még taktikai szempontból is sokkal helyesebben tenné, ha ezen igen szerény kérésünket kielégítené. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Én tehát a magam részéről is kérem a t. házat, hogy minden daczoskodás nélkül méltóztassék ezen méltányos indítványt elfogadni. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Varasdy Károly jegyző: Asbóth János!

Asbóth János: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Mozgás és felkiáltások a szélsőbalon: Halljuk Domahidyt! Elnök csönget.)* Ha valaha volt Magyarországon reform, a mely nem volt improvisált, a mely elő volt készítve, meg volt érlelve a közvéleményben, átment e köztudatba és organicus fejlődés útján alakult: akkor épen a most benyújtott közigazgatási reform az. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Élénk mozgás és zaj a szélső baloldalon.)* 1872. óta foglalkozik vele Magyarországon a politikai világ; ezen idő alatt meg volt vitatva a ház előtt, tárgyalva volt enquête-ekben, a közönség széles rétegei előtt programmbeszédekben és a sajtóban: tehát bátran el lehet mondani, hogy 1872. óta folyton napirenden volt. *(Zajos nyugtalanság a szélsőbalon. Elnök csönget. Kun Miklós többször közbeszól.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat: ne szóljanak belé, mert a törvényjavaslatot tulajdonképen még egyik oldalon sem ismerik.

Asbóth János: Kun Miklós képviselő úr

Digitized by Google

felszólalhat még számtalanszor e tárgyban, kérem tehát, engedje meg nekem is, hogy véleményemet elmondhassam. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Az én nézetem az, t. ház, hogy nem létezhetik ma ebben az országban számbavehető politikai tényező vagy férfiú, a ki e reform alapelvei iránt és az iránt tisztába ne jöhetett volna, hogy mínő irányban kell e téren haladni. *(Úgy van! a jobb oldalon. Ellenmondás a szélsőbalon.)* A mi pedig a részleteket illeti, azok tárgyalása már csakugyan a szakbizottság elé való.

Azt mondta Holló Lajos t. képviselőtársam, hogy már azért is szükségünk van a legnagyobb óvatosságra, mert eddig az esetről-esetre több ízben benyújtott reform-javaslatok a közigazgatást illetőleg nem sikerültek; és így tartani kell attól, hogy ez sem fog sikerülni; s még a kormány maga is elismeri, midőn a javaslatot beterjeszti, hogy azon előbbi partialis reformok nem sikerültek.

T. ház! Én a magam részéről azt hiszem, hogy a kormány ezt nem ismeri el, legalább én el nem ismerem; mert abból, hogy ez a javaslat most benyújtatik, azt, hogy az előbbi részletes reformok nem sikerültek, egyáltalában nem lehet következtetni. Ellenkezőleg, t. ház, minden objectiv ítélő kénytelen beismerni, hogy ugyanazon irány fejlesztése történt az egész idő alatt az egyes reformoknál; ebben az irányban haladtunk eddig s ez adja meg az organicus fejlődés charakterét az egész processusnak, melyet e javaslat van hivatva betetőzni és megkoronázni.

A mi már most, t. ház, azt illeti, a mit Helfy Ignácz t. barátom mondott, hogy egyenesen a parlamentarismussal ellenkeznék, ha Holló Lajos javaslatát el nem fogadjuk; kérdem úgy a t. háztól, mint mindenkitől, a kinek a parlamentarismustól helyes fogalmai vannak *(Zaj nyugtalanság a szélső baloldalon.)* és azon fogalmakat párt-taktikából nem akarja megtagadni: nem volna-e ellenkezőleg a parlamentarismusnak feje tetejére állítása az, *(Zajos ellenmondások a szélső baloldalon.)* ha mi azt mondjuk, hogy Magyarország parlamentje, a mely az országtól és a választóktól kapta mandatumát, azért, hogy az ország érdekeit képviselje és törvényhozási functióit végezze, nem képes magának véleményt alkotni s nem képes tisztába jönni azzal, hogy mi felel meg az ország érdekeinek; hanem kénytelen a helyhatóságokhoz fordúlni felvilágosításért. Én azt hiszem, hogy ez volna a parlamentarismus felforgatása; *(Zaj a szélső baloldalon.)* s ez volna a parlamentárismusnak feje tetejére állítása. Csatlakozom a t. ministerelnök úr indítványához. *(Élénk helyeslés jobb felől. Felkiáltások: Szavazzunk!)*

Balogh Géza jegyző: Perczel Miklós!

Perczel Miklós: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az igen t. elnök úrnak közbeszólása, *(Halljuk! Halljuk!)* igen megkönnyíti feladatomat, mert ez a legjobb argumentum arra s ez győz meg minket is annak szükségességéről, hogy Holló Lajos képviselőtársunk indítványát csakugyan el kell fogadnunk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Az igen t. elnök úr ugyanis közbeszólva, azt mondotta, hogy e javaslatot nem ismeri sem az ellenzék, sem a túlsó oldal. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Miután tehát igen fontos és oly törvényjavaslatról van szó, mely véghetetlen nagy politikai következéseket vonhat és fog is maga után vonni: mégis csak illő, hogy legalább azon előkészítési stadiumok, a melyek más törvényjavaslatok tárgyalásánál is megtartattak, e törvényjavaslat tárgyalásánál is megtartassanak. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Nekem úgy tetszik, mintha t. képviselőtársaim a túlsó oldalon *(a jobb oldalra mutat.)* nem igen látnák be a törvényjavaslat fontosságát és azon intézménynek nagy jelentőségét, melynek sorsáról véglegesen dönteni akarnak. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon).*

Nincs ideje most ezen kérdéssel bővebben foglalkozni; és a felett sem akarom csodálkozásomat kifejezni, hogy a ministerelnök úr ily nagy-fontosságú törvényjavaslatot, vagy egyáltalában bárminő törvényjavaslatot, ily módon akar keresztülhajtani. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az sem lep meg, hogy a túlsó oldalon ülő azon képviselő urak, a kik a közigazgatás államosításának elvből mindig ellenségei voltak, most a legnagyobb újongással fogadják az előterjesztett javaslatot. *(Élénk tetszés a szélső baloldalon.)* Erre nézve tehát most nem akarok kiterjeszkedni; hanem hogy egy kis adatot mégis nyújtsak azon kérdésnek fontosságára nézve, melyről szó van: egy historiai reminiscentiát akarok előadni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez pedig az, hogy valahányszor az absolutismus Magyarországot le akarta nyűgözni, mindig a megyéket szűntette meg; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* valahányszor pedig a nemzet a maga jogainak visszanyerésére elég erővel bírt, mindig a megyéket állította vissza. *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)* Ez eléggé mutatja, hogy milyen fontos intézmény az, a melynek reformjáról szó van s azért én nagyon is méltányosnak, szükségesnek és — a mint ezt Helfy Ignácz t. képviselőtársam mondotta — a parlamenti tisztességgel megegyezőnek találom Holló Lajos képviselőtársam indítványának elfogadását. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve . . . *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Halljuk Domahidyt!)*

Digitized by Google

Domahidy István: T. képviselőház! A t. háznak több tagja nevemet volt szíves említeni, mint a ki előzetesen a tárgyhoz kívántam szólani; ennélfogva nem vonakodom meggyőződésemet kijelenteni, tudniillik azt, hogy ha Holló Lajos t. képviselő úr azt indítványozza, hogy e törvényjavaslat, melynek egészéről még tudomásunk nincs, azonban sejtelmünk lehet, hogy ez nem reform, de gyökeres átalakítás czélzatát képezi közigazgatási élettünkben; ha, mondom, Holló Lajos t. képviselő úr azt indítványozza, hogy ez a fontos kérdés érett megfontolás végett a nemzetnek tudomására hozassék és annak idejében nyilatkozzék a választások útján képviselőiben: akkor én azt pártolom, mert valóban a nemzet hivatva van arra, hogy nyilatkozzék képviselőiben a törvény mikénti megalkotása tekintetében, főleg miután hasonló nagyfontosságú tárgy az 1867-iki egyezmények óta nem terjesztetett be a ház asztalára.

Csanády Sándor: Kisül a magyar ember! *(Élénk derültség.)*

Domahidy István: Azonban, t. ház, mindnyájan tudjuk azt — *(Derültség a szélső baloldalon.)* és ez nem komikus dolog — hogy egyáltalában nincs jogunk előzetesen belebocsátkozni a tárgyalás lényegébe, a mint Asbóth János t. képviselő úr azt tette; egyáltalában nincs okunk nevetni, mert minden képviselőnek le kell e kérdésben számolnia lelkiismeretével, mielőtt az urnához lép. *(Igaz! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ismétlem, t. ház, hogy ha Holló Lajos t képviselő úr azt indítványozza, hogy adjunk a nemzetnek időt érett megfontolás végett: akkor én azt helyeslem; *(Éljenzés a szélső baloldalon.)* és ha még azt is indítványozná, hogy midőn a közigazgatási bizottság jelentését beterjeszti, az az osztályokhoz útasíttassék, a hol minden képviselő hozzászólhat, azt is elfogadnám; miután azonban tiszta meggyőződésem az, hogy mindannyian haza menve, meggyőződésünket megyéinkben és kerületünkben érvényesíteni fogjuk a benyújtott törvényjavaslat szelleme iránt; mert azt hiszem, hogy minden megyének joga van azt tenni és tenni is fogja, hogy e kérdéshez a törvényes úton hozzá szóljon: azért nem pártolom Holló Lajos t. képviselő úr indítványát. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, a vitát bezárom.

A ministerelnök úr azon indítvány kíséretében terjesztette be az előttünk fekvő törvényjavaslatot, hogy az a közigazgatási bizottsághoz útasíttassék.

Ezen indítvány meg nem támadtatván, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a törvényjavaslat a kinyomatás és szétosztás után tárgyalás és jelentéstétel végett a közigazgatási bizottsághoz útasíttatik. *(Helyeslés.)*

Ezen indítványhoz Holló Lajos képviselő úr két pótlást kíván csatolni. Az egyikben azt kívánja, hogy a kormány útasíttassék, hogy a vármegyék közigazgatási rendezéséről szóló törvényjavaslatot a törvényhatóságoknak küldje meg; a másodikban pedig azt kéri, hogy útasíttassék a közigazgatási bizottság, hogy a törvényjavaslat tárgyalását május elsejéig meg ne kezdje. Kérdem tehát a t. házat: méltóztatik-e Holló Lajos képviselő úrnak ezen két pótlását elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselőket, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége nem fogadta el a pótlást és így Holló képviselő úr módosítványa elesett.

Következik az indítvány- és interpellatiós-könyv felolvasása.

Dárdai Sándor jegyző: T. ház! Van szerencsém jelenteni, hogy sem az inditvány-, sem az interpellatiós-könyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik.

Elnök: Tudomásúl vétetik.

Következik a számvizsgáló bizottság jelentése az 1890. évi január 1-től ugyanazon év junius 30-áig vezetett pénztári számadás megvizsgálása tárgyában.

Dárdai Sándor jegyző *(olvassa a jelentést).*

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a bizottság jelentése elfogadtatik: hogy Lisznyay János pénztárnok a további számadási felelősség terhe alól az 1890. január 1-től junius 30-áig vezetett számadásra nézve fölmentetik; és a megvizsgált számadás irattárba tétetik.

Ezzel, t. ház, a mai ülés napirendje ki van merítve. A t. ház méltóztatott elhatározni, hogy a legközelebbi ülés kedden délelőtt 10 órakor tartassék, melynek napirendje legyen: a pénzügyi és véderő-bizottságok jelentése a honvédség tartalék-készleteinek kiegészítésére szükséges ismétlő-puskák beszerzésének engedélyezéséről; és a közös hadsereg — hadi tengerészet — és a magyar királyi honvédség egyéneinek katonai ellátásáról szóló 1875: LI. törvényczikk 111. §-a IV., V. és VI. mellékleteinek módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. E szerint a kedden délelőtt 10 órakor kezdődő ülés napirendje meg lévén állapítva, most az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 12 óra 55 perczkor.)

Digitized by Google

471. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi márczius hó 10-én, kedden

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai. A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja: 1. Szentkirályi Albert képviselő levelét, melyben három havi szabadságidőt kér; 2. az újabban benyújtott kérvényeket; 3. a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház márczius havi költségvetése tárgyában. — Harkányi Károly újvidéki orsz. képviselő igazolása. — A közigazgatási bizottság jelentésének benyujtása: a belügyminister jelentése tárgyában. — A honvédség tartalék-készleteinek kiegészítésére szükséges ismétlő-puskák beszerzésének engedélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. — A m. kir. honvédség tagjainak ellátásáról szóló 1875 : LI. tcz. 111. §-a IV., V., VI. mellékleteinek módosítását illető törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Szapáry Gyula, Szögyényi-Marich László, Baross Gábor, gr. Bethlen András, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Varasdy Károly, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a márczius hó 7-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Szentkirályi Albert országgyülési képviselő levelét, a melyben egészségének helyreállítása czéljából három havi szabadság időtkér.

Azt hiszem, a t. ház a kért szabadságot megadni méltóztatik.

Bemutatom Bars vármegye közönségének feliratát, melyben az E. M. K. E.-nek a sorsjegykölcsön engedélyezése iránti kérvényét pártolván, kéri, hogy a rendezendő sorsjáték hasznaiból minden hazai közmívelődési egyesület osztályrészt nyerjen —; az aradi kir. főgymnasium tanárainak Falk Miksa —; az aradi állami főreáliskola tanári karának Falk Miksa —; a győri m. kir. főreáliskola tanári testületének Ziskay Antal —; a pancsovai m. kir. állami főgymnasium tanári testületének Dániel Ernő —; a budapesti II. kerületi kir. kath. egyetemi főgymnasiumi tanáritestület Darányi Ignácz képviselő által beadott kérvényeit, melyekben a középiskolai tanárok fizetésének felemelése tárgyában kérelmeznek;

Egyek község polgárainak Papp Elek —; Komárom város, Kis-Igmánd, Neszmély és Tárkány község polgárainak Kun Miklós —; Aszszonyvására, Álmosd, Ér-Diószeg, Ér-Keserü, Ér-Mihályfalva, Ér-Olaszi, Ér-Tarcsa, Hegyköz-Szent-Miklós, Hegyköz-Szent-Imre, Kakad, Kis-Kereki és Szent-Jobb községek polgárainak Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Ferenczy Samu középlaki lakosnak Irányi Dániel képviselő által beadott kérvényét, melyben az italmérési jog kártalanítása tárgyában szenvedett sérelmeinek orvoslását kéri.

Mind e kérvények kiadatnak tárgyalás és jelentéstétel végett a kérvényi bizottságnak.

Digitized by Google

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Varasdy Károly jegyző: Széll Ákos, az igazoló állandó bizottság előadója!

Széll Ákos, az igazoló állandó bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém az igazoló állandó bizottság nevében tisztelettel jelenteni, hogy a bizottság Harkányi Károly, Bács-Bodrog vármegye újvidéki kerületében folyó hó 3-án megválasztott képviselő megbizó levelét vizsgálat alá vevén, minthogy a választási jegyzőkönyv a törvény rendeletének úgy tartalmilag, mint alakilag megfelel: a nevezett képviselőt a kérvényezésre adott 30 nap fentartásával igazolta.

Elnök: E jelentés alapján Harkányi Károly képviselő úr a szabályszerű 30 nap fentartásával igazoltatik és a 7-ik osztályba soroztatik.

Varasdy Károly jegyző: Dárdai Sándor, a közigazgatási bizottság előadója!

Dárdai Sándor, a közigazgatási bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém benyujtani a közigazgatási bizottság jelentését a belügyministerium vezetésével megbizott magyar királyi ministerelnök 669. számú jelentése tárgyában. Kérem, méltóztassék azt kinyomatni, szétosztatni és annak idején napirendre kitűzni.

Elnök: Ki fog nyomatni, szét fog osztatni és annak idején napirendre tűzetik.

Több jelentés nem lévén, bemutatom a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház 1891. évi márczius havi költségvetésének előirányzatáról a hozzácsatolt kimutatással együtt, valamint a 44. számú jegyzőkönyvvel.

A jelentés ki fog nyomatni, szét fog osztatni és ha a t. ház beleegyezik, a holnapi ülés napirendjére tűzetik ki. A jegyzőkönyv pedig a ház irodájában helyeztetik el, hogy azt a képviselő urak megtekinthessék.

Következik a napirend: a pénzügyi és véderő-bizottság jelentése »a honvédség tartalékkészleteinek kiegészítésére szükséges ismétlőpuskák beszerzésének engedélyezéséről« szóló törvényjavaslat tárgyában.

Jelentem a t. háznak, hogy a tárgyalás folyamán a honvédelmi minister urat, ki jelen nem lehet, Gromon Dezső államtitkár úr fogja helyettesíteni.

Azt hiszem, méltóztatik a bizottság jelentését felolvasottnak tekinteni s igy az általános vitát megnyitom. Az első szó a bizottság előadóját illeti.

Dániel Ernő előadó: Midőn a honvédelmi minister úr 1889-ben azon programmot terjesztette elő, a mely a honvédségnek teljes felfegyverkezésére vonatkozik, ezen programmban csak 180.000 darab 1888. évi mintájú fegyvert vett fel, mert azon meggyőződésben volt, hogy ebből nemcsak a honvédek első szükséglete, hanem egyszersmind a tartalék-készlet is ki fog kerülni. Ezen lőfegyverek nagyobb része megvétetett és a fedezet az 1890. és 1891-iki költségvetés alkalmával már megszavaztatott, úgy, hogy csak kis része maradt az 1892-iki költségvetésre. Azonban azon tapasztalat, melyet e téren időközben tettek, különösen a füstnélküli lőpor felfedezése, a lőfegyvereknek új töltényekkel való ellátása, valamint ezen gyorstüzelő lőfegyvereknek a harczászatban való alkalmazása, szükségessé tette azt, hogy oly egyének is látassanak el lőfegyverekkel, kik eddig lőfegyverekkel ellátva nem voltak; s miután a tartalék kitűntette, hogy a készletben nagy hiány van: ennek kipótlására terjeszti be a honvédelmi minister úr ezen törvényjavaslatot a t. ház elé. Miután e tekintetben úgy a véderő-bizottság, mely mint szakbizottság tárgyalta ezen kérdést, valamint a pénzügyi bizottság is megállapodtak abban s azon nézetüket terjesztik elő, hogy azon indokok, melyeket a t. honvédelmi minister úr ezen 35.000 darab lőfegyver beszerzésére előterjesztett, csakugyan fennállanak: ezek beszerzését alig lehet megtagadni.

A pénzügyi bizottság ezen javaslat pénzügyi részére is kiterjeszkedett és úgy találta: hogy ezen lőfegyvereknek beszerzésére az előzetes szerződés a Budapesten legújabban alakult fegyver- és gépgyár-részvénytársasággal köttetett meg oly módon, hogy azok szállítására elegendő idő biztosíttatott, minek folytán minden számítás szerint ezek szállítása bizton megtartható lesz; hogy ezen fegyverek ára ugyanazon összegben vétetett fel, melyet már két költségvetés alkalmával a törvényhozás elfogadott; hogy továbbá ezen összegnek kifizetése csak azon arányban fog követeltetni, a melyben a fegyverek beszállíttatnak; és végre, hogy az adó-, bélyeg- és illetékkedvezmények azon határokon túl nem mennek, melyeket törvényeink megállapítanak: a pénzügyi bizottság ezek alapján azon meggyőződésre jutott, hogy e részben sem forog fenn indok arra, hogy a törvényjavaslat elfogadását ne ajánlja.

Azonban, t. ház, mindezen tárgyilagos okok úgyszólván csak mellékokok gyanánt tűnnek fel ezen törvényjavaslat elfogadásánál, minthogy ez sokkal nagyobb jelentőséggel is bír. Mintegy vörös fonálként húzódik végig a törvényhozás tanácskozásain és határozatain azon intentio, hogy minél hathatósabb intézkedések tétessenek arra, hogy hazai ipar keletkezhessék és hogy az fel is virágozhassék. A pénzügyi bizottság azt találta, hogy a minister úr épen ezen törvényjavaslat benyujtása által hathatósan támogatta egy oly ipar keletkezését, a mely nemcsak lehetővé fogja tenni azt, hogy a honvédség fegyverszükségletét jövőben is állandóan

Digitized by Google

a hazai ipar fedezze és hogy az által, hogy a második fegyvergyárat az ország határain belül létesítették, függetlenné tette a honvédség érdekeit az eddigi egyetlenegy fegyvergyár sorsától.

E momentumok azok, melyeknél fogva a pénzügyi bizottság a véderő-bizottsággal egyetemben ezen törvényjavaslatot a t. háznak általánosságban elfogadásra ajánlja. *(Helyeslés jobb felől.)*

Madarász József jegyző: Hoitsy Pál!

Hoitsy Pál: T. ház! A magam részéről a törvényjavaslatot az általános tárgyalás alapjául elfogadom ugyan, mindazonáltal kénytelen vagyok azt egynehány megjegyzéssel kísérni. Nem első alkalommal történik az, hogy egy magyar fegyvergyár felállítása iránt tesznek nekünk igéreteket és nyujtanak biztosítékokat.

Alig három évvel ezelőtt sokkal nagyobb szabásban hallottuk mindezeket a reményeket fejtegetni az előadói székről és a minister úr részéről, mint ma. Akkor pedig nem 35,000 darab fegyverről volt szó, hanem 180,000 darabról; akkor mindazok a nagy előnyök, melyeket az előadó úr az imént kifejtett, még sokkal nagyobb mértékben helyeztettek nekünk kilátásba. Akkor is azt hangoztatták, hogy a magyar ipar tetemes lendületet fog nyerni az által, ha itt egy új gyár alakúl. Akkor is azt mondották, hogy a honvédség bizonyos tekintetben függetlenné lesz téve a közös hadseregtől, a mennyiben nemcsak egy gyárra lesz útalva, mint az előtt; hanem lesz két gyár.

Sőt nekünk bizonyos kedvezmény gyanánt tűnt fel még az is, hogy azoknak a millióknak, a melyeket a honvédség fölfegyverzésére ki kell adnunk, legalább egy része az országon belől fog maradni. És tudjuk, t. ház, hogy milyen szomorú sorsa volt annak a fegyvergyárnak, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a melyet oly sok szép ígérettel vezettek be az életbe.

Akkor még nem állott a hátunk mögött a honvédelmi minister úr jóakaratáról azon nagy tapasztalat, melynek csak néhány hónapja tanúi voltunk. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A minister úrnak ezen jóakarata az első magyar fegyvergyár iránt — hogy úgy mondjam — abban nyilvánúlt, a miben az úgynevezett angyalcsinálók jóakarata szokott nyilvánúlni, *(Derültség és tetszés a szélső baloldalon.)* a kik a kisdedeket éhséggel elpusztítják, még mielőtt az első lépést megtették volna. És most, t. ház, mikor azt látjuk, hogy egy sokkal nagyobb szabású intézet is megbukott, a melynek létfeltételei sokkal nagyobb mértékben voltak biztosítva: vajjon nem jogos-e az aggodalom ezen tapasztalat után, hogy egy második intézet, melyet sokkal kisebb mértékben akarnak megcsinálni, aligha fog sikerülni? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mert, t. ház, kik csinálják ezt az új gyárat? Azt mondják, hogy ugyanaz lesz a gyár, mint a milyen a régi volt; a megrendelő fél, a honvédelmi minister úr, ugyancsak marad a régi; és ha a régi, sokkal jobb viszonyok között létesített gyár megbukott: micsoda alapunk van nekünk arra a reményre, hogy ennek az új gyárnak jobb sorsa lesz? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A honvédelmi minister úr néhány hónappal ezelőtt mindenféle rosszat elmondott arról a gyárról. Azt mondotta, hogy annak gépei roszszak, hogy munkásai nem megbízhatók, hogy nincsenek eléggé kitanúlva s nem elég ügyesek; és úgy tűntette fel a dolgot, hogy az a gyár kiszámíthatatlan idő alatt lesz csak szállítóképes. *(Igaz! Úgy van! a szélső balon.)* És íme, ez a kiszámíthatatlan hosszú idő még nem múlt el s a t. honvédelmi minister úr máris egy előterjesztést tesz aziránt, hogy az ugyancsak ő általa agyon ócsárolt fegyvergyárral egy új szerződést kösstink. *(Derültség! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Már most, t. ház, vagy az akkori beszéde a t. honvédelmi minister úrnak nem volt őszinte *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és a gyár nem volt olyan rossz, a milyennek ezt a t. honvédelmi minister úr feltűntette; *(Helyeslés a szélső balon.)* és akkor semmiféle ok sem forgott fenn arra nézve, hogy ezt a gyárat megbuktassák; *(Helyeslés a szélső balon.)* vagy pedig egészen őszintén beszélt akkor a t. honvédelmi minister úr s a gyár csakugyan oly rossz volt, a minőnek mondotta: s akkor nem tudom megérteni, hogy mi viszi rá a minister urat, hogy ugyanezen gyárral most új szerződést kössön? *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Mert még azt érteném, ha most sokkal nagyobb mértékben rendelnénk meg fegyvereket az új gyárnál, mint a réginél, a mi fokozott mértékben tenné képessé ezt a gyárat arra, hogy existáljon. De most sokkal kevesebbet rendelünk meg és mégis azt hiszszük, hogy ez a gyár prosperálni fog.

Mindezen dolgok nagy aggályokat keltenek bennem; és midőn azt látom, hogy az előbbi gyárat is a minister úr egy szerződés alapján — hogy úgy mondjam — tette tönkre, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a mely szerződést erről az oldalról egy képviselő úr nagyon jellemzően shyloki szerződésnek bélyegzett: tudni akarnám, s biztosítva és megnyugtatva óhajtanék lenni aziránt, hogy ezen új gyárral szemben is nem fog-e ő hasonló repressaliákhoz nyúlni és nyúlhatni? *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Én nem szavazhatnám meg nyugodtan e törvényjavaslatot, mielőtt nem látom azt a szerződést, vagy legalább minden lényeges pontra

Digitized by Google

nével felvilágosítást nem nyerek a t. kormánytól azon szerződés tekintetében, mely magával a gyárral köttetett. Mert ha ennél is oly kibúvó ajtókat hagytak fenn, mint akkor; ha most is kezükben tartották fenn a hatalmat, mint akkor, a mely hatalommal — akár jogosan, akár jogtalanúl élve vele, akár túlmenve bizonyos érdekeken, akár belül maradva azokon — a gyárat ismét tönkretehetik: akkor jobb lesz e gyárat meg sem csinálnunk, minthogy azt újra bukásnak tegyük ki. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

És, t. ház, őszintén szólva, ezen kívánságomnak egyik oka a honvédelmi minister úr személye is. Sajnálom, hogy ilyenkor kell ezt mondanom, mikor ő nincs itt; csodálom is, hogy épen az ő tárczáját illető tárgynál nincs hozzá szerencsénk. *(Felkiáltások jobb felől: A főrendiházban van! Felkiáltások a szélső balon: Kisdedóvót csinál! Derültség a szélső baloldalon.)* Talán több megjegyzésem volna a tárgynak ezen oldalához; de miután nincs jelen, nem akarok többet mondani, csak annyit, hogy hivatalos múltjának egész hosszú története mindenre ad nekünk okot, csak túlságos nagy bizalomra nem az ő tettei iránt. Mindig azt tapasztaltuk, hogy a mihez ő nyúlt, az a nemzeti szellemnek valami nagy épülésére nem szolgált még soha.

És miután, mondom, mindezen aggályok meg vannak bennem, én a törvényjavaslat megszavazásához hozzájárúlok ugyan, de a végleges megszavazást attól teszem függővé, hogy a kormány megismertesse velünk e szerződésnek legalább főbb mozzanatait; de legjobban szeretném, ha magát a szerződést a ház asztalára letenné. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Münnich Aurél: T. ház! Csak pár perczre óhajtok a t. ház türelmével élni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A véderő-bizottság szintén tárgyalta ezen javaslatot és — mint a pénügyi bizottság t. előadója már kifejtette — nem csupán mint szakbizottság foglalkozott vele, hanem egyúttal azon tekintetből is, hogy ezen fegyverek megrendelése által a fegyveripar hazánkban meghonosítható lesz.

Miután a t. túlsó oldalon is méltóztatik elfogadni a javaslatot, nem szólaltam volna fel, ha a t. előttem szólott nem fejezte volna ki aggályát az iránt, hogy honnan van az, hogy a honvédelmi minister úr most egyszerre azt mondja, hogy az új gyár meg fog felelni a várakozásnak.

A honvédelmi minister úr előadta indokolásában, hogy mire alapítja e következtetést. Már ott megmondja, hogy ezen gyár, a mennyire emberileg előre látható, biztosítékot nyújt; de feltétlen biztosítékot ő sem lát ma, de nem is láthat, mert a fegyverek még szállítva nincsenek. Ha az indokolást figyelemmel végig olvassuk, meg fogjuk találni benne, hogy az első fegyver 1892-ben, az egész fegyverkészlet pedig 1893. végén lesz szállítandó. Ennek folytán mint már az indokolásban is ki van fejtve, a budapesti fegyvergyár berendezésének kiegészítésére és kiigazítására, valamint a munkások begyakorlására is megfelelő időt lehetett engedni. Ebből ismét azt látjuk, hogy maga a honvédelmi minister úr sem tartja a mostani gyárat kellően felszereltnek és berendezettnek, a mint ezt Hojtsy t. barátom tévesen állítja, hanem igenis, a mint már itt is a képviselőház előtt kifejtette, szükségét látja annak, hogy az kiegészíttessék és javíttassék ott, a hol hátrányokban szenved s akkor lesz szerinte is szállítóképes.

A bizalom kérdését persze nem lehet más szempontokból megítélni, mint az kifejezésre jut. Az igen t. előttem szólott a honvédelmi minister úr iránt bizalommal nem viseltetik, azért ő mindenféle szerződések előterjesztését kívánja. Én az övével egészen ellenkező nézetben vagyok: mert én igenis a honvédelmi minister úr iránt teljes bizalommal viseltetem és a mostani törvényjavaslat benyújtásából újból látom, hogy igenis komoly hazafias törekvése neki is, hogy a honvédség kellő felfegyverzésének biztosításával egyidejűleg hazánkban a fegyveripar is meghonosíttassék.

Ennek lehetősége meg van adva és mivel különben is — a mire most bővebben kiterjeszkedni nem akarok — a fegyverek megrendelése indokolva van, a magam részéről elfogadom a javaslatot. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Madarász József jegyző: Bolgár Ferencz!

Bolgár Ferencz: T. képviselőház! Minden félreértés elkerülése végett előre kijelentem, hogy úgy én, mint azon párt, a melyhez tartozni szerencsém van, a törvényjavaslatot elfogadjuk és részemről csak megelégedésemet fejezhetem ki a felett, hogy nagy nehezen ugyan, de mégis létrejött egy fegyvergyár és hogy kilátás van arra, hogy az fenn is fog állani. Csak egy pár katona-technikai kérdést szeretnék ez alkalommal felvetni, mivel a törvényjavaslatnak indokolásából magából nem nyerhettem meg a kellő felvilágosítást.

A törvényjavaslat indokolásában többek közt az van mondva, hogy a szóban levő 35.000 fegyver azért szükséges, mert időközben a hadügyi kormányzat belátta azt, hogy a legénység bizonyos kathegoriáját, a mely eddig lőfegyverekkel ellátva nem volt, a jövőre ilyen fegyverekkel ellátni kell és mivel az ezen emberek számára szükséges fegyverek abból a 180.000 fegyverből, melyet a honvédség számára előállítanak, ki nem telnek.

Én, t. képviselőház, az iránt kérnék a

Digitized by Google

t. honvédelmi minister úrtól, illetőleg a t. államtitkár úrtól felvilágositást, hogy miféle kathegoriák azok, a melyeket új fegyverekkel akarnak ellátni; mert ha abból a 35.000 fegyverből 50%-ot mint tartalék-fegyvert számítanak, akkor még mindig körülbelől 23 ezer oly ember marad, a ki az új kathegóriákhoz tartozik, azaz 23 ezer emberrel többet kellene a honvédség csapatainál fölfegyverezni. Őszintén megvallom, hogy nem képzelhetem el, mely kathegoriák ezek, a melyek összesen 23 ezer embert tesznek ki és jogosan fel kell tennem, hogy itt nemcsak az lebeg a kormány szeme előtt, hogy ezeket az új kathegoriákat fegyverezzék fel, hanem egyszersmind az is, hogy még nagyobb mennyiségű tartalékfegyverrel bírjon, mint bírt eddig. Ha már most a tartalék-fegyverek maximuma 50%-kal meg van állapitva — a közös hadseregnél is mindig 50%-kal számitották — és már az előbbi fegyvergyárnál oly mennyiségű fegyvert rendeltek meg, hogy az 50% megvolt, azt kérden: mi fog történni azokkal a fegyverekkel, a melyek a szóban levő, mostanáig fel nem fegyverzett, de most fegyverrel ellátandó legénység felfegyverzése után a raktárakban lesznek elhelyezve? Én nem mondom, hogy egy hadseregnek ártana, ha sok fegyvere van; minél több van, annál jobb. Csak azt kérdem, hogy nem következhetik-e be az az eset, hogy ezeket a fegyvereket azoknak a népfelkelőknek adják, a kik a közös hadsereg póttartalékához tartoznak és ezáltal mi talán oly költségeket szavazunk meg, a melynek tulajdonképen a közös költségekben kellene szerepelni. Másrészt, hogy ha most talán azért rendelünk meg több fegyvert, hogy egy új fegyvergyárnak létrejövetelét megkönnyítsük: én ez ellen nem emelnék kifogást, miután kész volnék — megvallom őszintén — még nagyobb áldozatot is hozni, csakhogy egy fegyvergyár létrejöjjön és Magyarországon fennállhasson; de mindenesetre minél nagyobb az áldozat, amit hozunk: annál nagyobb a kormány mulasztása, hogy az azelőtti fegyvergyárnak a tönkremenését meg nem akadályozta. *(Úgy van! Úgy van! bal felől).*

Ez az egyik megjegyzésem, melyet a törvényjavaslatra tenni kívántam. De ezenkivül még egy kérdést is akarok a t. államtitkár úrhoz intézni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen törvényjavaslatban szerepel 8750 nyeles csavarhúzó és ki van mutatva, hogy egy csavarhúzónak költsége 17 kr. Abban a törvényben, melynek alapján a régi fegyvergyárnál a 180.000 db. fegyver meg volt rendelendő, ilyen csavarhúzóról egyáltalában szó nem volt és ha most minden négy fegyverre egy csavarhúzó kell: akkor arra kell elkészülnünk, hogy a jövő évi költségvetésben a 180.000 fegyver számára szintén új csavarhúzók megrendelése lesz szükséges. Megjegyzem, hogy szakemberek úgy tartják, hogy a jó fegyvernek olyannak kellene lennie, hogy minden csavarhúzó nélkülözhető legyen és a katona pusztakézzel szétszedhesse a fegyvert. De ezzel a kérdéssel nem akarok tovább foglalkozni, csak azt a kérdést vetem fel, vajjon nem fogunk-e a jövő évi költségvetésben csavarhúzók megrendelése végett új költséggel találkozni?

Ezen megjegyzésem után még egyszer kijelentem, hogy a törvényjavaslatot elfogadom. Megelégedéssel veszem, hogy új fegyvergyár fog létre jönni, de tekintettel a múlt tapasztalataira: hozzájárúlok Hojtsy Pál t. barátomnak azon követeléséhez, hogy a szerződés, melyet a kormány az új fegyvergyárral kötött, a t. háznak bemutattassék. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Madarász József jegyző: Pázmándy Dénes!

Pázmándy Dénes: T. ház! Azon ritka kellemes helyzetben vagyok, hogy a törvényjavaslatot elfogadom. Természetes, hogy az ellenzék, ezen törvényjavaslatot bizonyos elégtétellel fogadja; mert hisz nem egyéb e törvényjavaslat, mint az ellenzék mult működésének eredménye. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha van a t. háznak érdeme abban, hogy a magyar fegyvergyárt halottaiból ismét feltámasztotta: azt hiszem, amaz erős vitáknak köszönhető ez és elmondhatjuk, hogy a magyar közvélemény nyomása alatt jött létre az új fegyvergyár. És ez annyira bizonyos, hogy az az egyén, *(Halljuk! Halljuk!)* a ki a fegyvergyárnak megbuktatásában oly kiváló szerepet játszott, a t. honvédelmi minister úr, talán bizonyos lelkiismereti furdalások miatt e pillanatban nincs jelen.

Münnich Aurél: A főrendiházban van!

Pázmándy Dénes: A pénzügyi bizottságban sem volt jelen: a mikor nem volt a főrendiházban. De különben a jelen törvényjavaslat elég fontos arra, hogy ő tőle szerettük volna hallani annak megvédelmezését és szerettük volna hallani azon szerződés előterjesztését, a melyre Hojtsy Pál t. barátom hivatkozott, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a melyből az államtitkár úr a pénzügyi bizottságban egyes részeket felolvasott ugyan, a mikből meggyőződhettünk arról, hogy abban mind azon pontok szabatosan körül vannak irva, a melyeket az ellenzék padsorain követelményképen felhoztunk, mint olyanokat, a melyek a fegyvergyár ellenőrzéséhez, illetőleg a fegyverszállitási képesség megitéléséhez okvetlenül szükségesek.

Tudom azt, t. ház, hogy a honvédelmi minister úrnak ezen új fegyvergyár létesitésében igen kevés érdeme van; s tudom azt is, hogy

Digitized by Google

vannak a kormány padjain a minister urak közül többen, a kik a múlt fegyvergyári vita alkalmából gondoskodtak arról, hogy a közvéleménynek sérelme orvosolva legyen s elérjük azt a czélt, hogy Magyarországnak fegyvergyára legyen.

Az új fegyvergyár, a mint ennek alakítása contemplálva van, nem egy teljes fegyvergyár ugyan, mert már maga a czíme is mutatja, hogy fegyver- és gépgyár s ezen kevés fegyvernek elkészülte után ez a gyár géprészgyárrá fog átalakíttatni; de hát a két rossz közül mégis csak előnynyel bír a jelenlegi javaslat. Mert ha az önálló nagy fegyvergyárt a honvédelmi minister úrnak sikerült eltemetnie, mégis marad egy oly surrogatum-féle fegyvergyár, a melyet aztán idővel át lehet alakítani és ha a szükség úgy hozná magával, lehet azután ebben fegyvereket készíteni.

Furcsa dolog az, t. ház, hogy a t. honvédelmi minister úr az indokolásban beismeri, hogy ez a fegyvergyár képes lesz fegyvereket szállítani; holott a régi fegyvergyáron, a mint arról meggyőződtem, semmiféle változás nem történt s abba még csak egy új srófot sem hoztak s ugyanazon gépekkel fogják a fegyvereket készíteni, a melyek most bizonyosan megfelelők lesznek, míg azelőtt átvehetetleneknek bizonyúltak. Hogyan van ez? Egyszerűen úgy, hogy most a minister úr oly fegyvereket rendel meg, a melyeket át akar venni; azelőtt pedig megrendelt oly fegyvereket, a melyek tekintetében előre az volt a szándéka, hogy ne vegye át. *(Élénk tetszés és helyeslés a szélső baloldalon.)*

Hiszen csak azon részletekből is, a melyeket az államtitkár úr a honvédelmi ministerium és az új fegyvergyár között kötött szerződésből felolvasott, kiviláglik azon rossz szándék, a melylyel azelőtt voltak, midőn a 180.000 fegyver megrendeltetett s bebizonyúlt ezen szerződésből, hogy körül lehet írni azt, hogy mi a jó fegyver s hogy micsoda qualitással kell bírni a puskának, hogy beváljék.

Mi itt, az ellenzék padjairól hangoztattuk a múltkori fegyvergyári vita alkalmával, hogy a fegyvergyár nem kapott mintákat és hogy a fegyvergyárnál nem volt egyetlenegy elkészített oly mintapuska, a mely szerint a fegyvergyárnak dolgoznia kellett volna. Mi csak egy mintapuskát követeltünk a 180.000 darab fegyver megrendelésénél és most a honvédelmi minister úr 200 mintafegyvert ad át 35.000 puska megrendelésénél. Mi már akkor kifogásoltuk, hogy az idomszerek nem voltak előre elkészítve és a fegyvergyárnak átadva, úgy, hogy ott nem is tudták, hogy voltaképen micsoda idomszerek szerint kell dolgozniok. S ime, ez a baj is most el van hárítva, mert az államtitkár úr megmondta a pénzügyi bizottságban, hogy az idomszerek felküldettek Bécsbe az arsenálba, ott meg fognak vizsgáltatni s mint normál-idomszerek fognak a gyárnak átadatni. Szóval, t. ház, most bebizonyúl az, hogy mindazon kifogások, a melyeket mi az akkori vita alkalmával tettünk és a melyeknek jogosúltságát a honvédelmi minister úr tagadásba vette, alaposak; és a miket mi akkor kivántunk, mindazokat ő maga most szükségeseknek tartotta és a szerződésbe be is vette. Tehát a mi arsenálunkból veszi fegyvereit és kénytelen a harczban ellenünk ezeket érvényesíteni. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Én is nagyon óhajtanám, t. ház, hogy a parlamenti formáknak és a parlamentarismus lényegének megfelelőleg a honvédelmi minister úr a szerződést terjessze be a háznak. A pénzügyi bizottságban követeltük is ezt; de akkor az államtitkár úr azt mondotta, hogy a szerződést már csak azért sem lehet beterjeszteni; mert abban módozatok vannak a közös hadügyminister által szintén ezen új fegyvergyárnál megrendelt harmincz és néhány ezer fegyver készítésére és szállítására nézve. De ez nem lehet kifogás. Nekünk, a magyar parlamentnek, jogunk van azon szerződést megismerni, mert lehetséges, hogy valami complicatio előállásával megint kibúvót találnak. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Én azt hiszem, hogy most már megadta magát a sorsnak a honvédelmi minister úr és mint azon híres 14. §-nál, egy hétig elfogadhatatlannak mondotta azt, a mit mi követeltünk és öt percz alatt elfogadta: azt hiszem, most már argumentumaink által szintén le van győzve és a kényszernek engedve, ő is hozzájárúl a fegyvergyár istápolásához.

Elfogadom a törvényjavaslatot; de csatlakozom Hoitsy Pál t. képviselőtársam azon indítványához, hogy a szerződés bemutattassék és az itt mindnyájunk rendelkezésére álljon. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Madarász József jegyző: Csanády Sándor!

Csanády Sándor: T. képviselőház! Miután a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat nem tisztán a magyar nemzet érdekében működő honvédség kezébe akarja adatni a magyar fegyvergyárban készített fegyvereket: a törvényjavaslat azon részét elfogadom, hogy a honvédség a magyar fegyvergyárból láttassék el fegyverekkel; de ha a törvényjavaslat elfogadtatik, a közösügyes érdekekben is felhasználtattatnak a magyar fegyvergyárban készített fegyverek; és miután én hazám és nemzetem önállóságát és függetlenségét óhajtom és óhajtom azt, hogy a

Digitized by Google

magyar nemzet önálló hadügygyel, pénzügygyel, kereskedelemmel és külképviselettel bírjon; és az osztrák érdekekben nem kívánok elleneinknek fegyvert szolgáltatni: a törvényjavaslatot általánosságban sem fogadom el a részletes tárgyalás alapjául.

Gromon Dezső honvédelmi államtitkár: T. képviselőház! Van szerencsém a honvédelmi minister úr megbízásából a törvényjavaslatra tett észrevételekre a felvilágosításokat megadni. Mindenekelőtt arra az észrevételre, hogy a minister úr nincs jelen, megjegyzem, hogy két helyütt egyszerre nem lehet. Minthogy ugyanis a tegnapi vita a főrendiházban nagyon hosszúra nyúlt, ma tárgyalják ott az általa benyujtott és tegnap a tárgyalásról leszorult törvényjavaslatot. Mielőtt áttérnék észrevételeimre, egy különös dologra akarom figyelmeztetni a t. házat: Pázmándy képviselő úr nagy elégtétellel fogadta el e javaslatot; Hoitsy képviselő úr pedig nagy aggodalommal. Hogy melyik ezek közül az ellenzék igazi álláspontja, nem bírom megérteni, csak azt az egyet látom, hogy bizalmatlanság uralkodik a minister úr személye iránt. Én azt hiszem, a minister úr megteszi kötelességét; ha nem oly szerencsés, hogy egyúttal az ellenzék bizalmát is megnyerje, azt nagy sajnálattal fogadja, de nem tehet ellene.

A mi a szerződés bemutatását illeti: csak ismételhetem azokat, a miket már a bizottságban előadtam és azt hiszem, hogy a szerződés megismertetése tán a t. ellenzéket is megnyugtathatja. Nem akarok visszatérni az itt lefolyt nagy fegyvergyári vitára; de annyit megjegyzek, hogy az első fegyvergyár szerencsétlen sorsának, szerintem az volt a főoka, hogy a gyárnak nem volt elég ideje, hogy szabályszerű fegyvereket szállíthasson. De e tekintetben a minister urat semmiféle vád nem terhelteti.

Jelen voltam a gyárral folytatott minden tárgyalásnál és tudom, hogy mindig hangsulyozták a gyár érdekeltsége előtt, hogy minden tekintetben a legnagyobb előzékenységre és készségre számíthatnak; de minthogy a honvédségnek a hadrendi szükséghez való felszerelése elodázhatlan: a szállítás határidejére nézve engedményekre nem számíthatnak. A minister úr mégis beleegyezett ugyan később egy hat hónapi halasztásba; de midőn a gyár még ekkor is nemcsak nem szállította a megrendelt mennyiséget; sőt nem szállított egyetlen szabályszerű fegyvert sem: a minister úr kötelességszerűleg járt el, midőn az elodázhatlan szükségnél fogva a fegyvereket másutt rendelte meg.

Midőn a minister úr szabadságon volt és a ministeriumot én vezettem, nem egyszer mondtam a gyár intézőinek, hogy bármely irányban kérjenek tőlem valamit, a mi a szerződés szabványai szerint megengedhető, azt kész vagyok megadni; de a szállítási határidő elodázásába a minister úr sohasem fog beleegyezni. Hogy akkor a gyár iránt rosszakarat mutatkozott volna, kereken tagadom; sőt nem egyszer a legforróbb és legnagyobb hálát arattam, mint a honvédelmi ministerium vezetője, épen a gyár érdekeltsége részéről.

Hogy az idő rövidsége a mostani gyár létesítésénél akadályúl ne szolgáljon, a határidő a fegyverek szállítására 1893 végéig állapíttatott meg, úgy, hogy az 1892. év végéig a fegyvergyár a vele előzetesen — természetesen a törvényhozó testület jóvá hagyásának fenntartása mellett — megkötött szerződés értelmében 6000 fegyver szállítására köteleztetik. Meg van ugyan mondva, hogy ha netalán többet szállítana, ezen több fegyvernek árát csak abban az esetben kaphatja meg, ha ahhoz a törvényhozás hozzájárúl.

Pázmándy Dénes: Valamennyit megcsinálják 1892-re!

Gromon Dezső államtitkár: Ha úgy lesz, annál jobban örülök. A szerződés bemutatását azért sem tartom szükségesnek, mert a törvényjavaslat 1. §-ában meg van mondva, hogy a minister felhatalmaztatik, hogy 35.000 fegyver szállítására szerződjék, 34 frt 28 kr.-nyi árban egyenként; azonkivül, hogy 8750 csavarhúzóért darabonként 17 kr. fizetendő.

Itt, ha megengedi Bolgár t. képviselő úr, felelek a csavarhúzókra tett kérdésére. Az első fegyvergyár szerződésében ilyen pont nem foglaltatott, a mennyiben a csavarhúzókért nem volt darabonkint külön 17 kr. kikötve; azonban az első fegyvergyár is kötelezve volt e csavarhúzók szállítására, minthogy a fegyverek szétszedéséhez csavarhúzó okvetetlenül szükséges. Meglehet, hogy csalódom, de a fegyvertechnikában most még oly fegyvert nem ismerek, kivéve egy revolvert, a melyet széjjel lehet szedni csavarhúzó nélkül; hogy azonban hadseregnél volna oly ismétlőfegyver, mely csavarhúzó nélkül széjjelszedhető, azt nem tudom.

Pázmándy Dénes: A závárzatot széjjel lehet szedni!

Gromon Dezső államtitkár: Miután a legénységnek tökéletesen széjjel kell szednie a fegyvert, azt csavarhúzó nélkül alig teheti.

Bolgár Ferencz: A legénységnek kezébe nem is adnak csavarhúzót!

Gromon Dezső államtitkár: A fegyvergyár kötelezve volt ezen csavarhúzók szállítására, de azért külön kárpótlást nem kapott, hanem köteles volt a 180.000 fegyver arányában a csavarhúzókat is szállítani. Most pedig darabonként 17 krt kap.

Digitized by Google

Visszatérek most arra, hogy miért nem tartom szükségesnek a szerződés bemutatását. Hiszen a t. minister itt úgyszólván kötött marche-route-tal haladhat. Határozottan meg van mondva, hogy hány fegyvert, mily árért és mely gyárban szerezhet be.

Hoitsy Pál: Három év előtt is benne volt, mégis megbukott!

Gromon Dezső államtitkár: Az 1888: II. t.-cz. 2. §-ában felhatalmaztatott a minister ily áron fegyvereket beszerezni, de nem volt megnevezve a fegyvergyár, úgy, mint itt határozottan meg van jelölve a fegyver- és gépgyár-részvénytársaság. De másrészt az is áll, hogy egy minister szerződést nem köthet valamely szállítóval vagy fegyvergyárral úgy, hogy még akkor is, ha az semmi körülmények közt sem tenne eleget kötelezettségének, a minister köteles legyen a szállítóval a szerződést fentartani.

A szerződésbe tehát okvetlenül fel kellett venni intézkedéseket arra az eshetőségre, hogy ha az a gyár a legkésőbbi szállítási határidőn túl sem szállít fegyvereket, ezen szerződést is felbonthatja. A szerződésben ki van kötve, hogy miután a fegyvergyár kötelezte magát 1893. évi deczember hó végéig az összes 35 ezer darab fegyvert szállítani, abban az esetben, ha azon túl az egész 35 ezer darab fegyvert nem szállítaná, a minister fel van jogosítva a szerződést felbontani; és ez természetes is, mert hisz neki fegyverre van szüksége. *(Úgy van! jobb felől.)* Méltóztassanak megmondani, hogy ugyan meddig menjen a minister úr arra való tekintetében, hogy az a fegyvergyár fennállhasson? Csak nem kötelezheti magát arra, hogy a szerződést még akkor is fentartsa, ha fegyvereket soha sem kap. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

E törvényjavaslatban — a mint hangsulyoztam — meg van szabva a fegyverek ára és meg van mondva, hogy mily fegyvergyárral köteles a minister szerződni. De már az egyes részletekre nézve a szerződés oly technikai hivatkozásokat tartalmaz, hogy a mint már a múlt alkalommal a bizottságban is említettem, szakismeretekre volna szükség, hogy ezt minden képviselő megérthesse. *(Egy hang a szélső baloldalon: Tessék a szerződést a ház asztalára letenni!)*

Annak sem volna czélja, mert nem vagyunk fegyvergyárosok s így annak technikai vonatkozásait megérteni alig volnánk képesek. De különben is lehetnek a szerződésben oly dolgok, melyeknek nyilvánosságra hozatalát a fegyvergyár üzleti szempontból sem tartaná kívánatosnak. *(Úgy van! jobb felől.)*

Ha a t. ellenzéknek — a mint tapasztalom — nincs is bizalma a honvédelmi minister úr iránt; a kormánypártnak mégis csak kell viseltetni annyi bizalommal iránta, hogy midőn a törvényjavaslat határozottan kimondja, hogy az árban 34 forint 28 krajczárnál tovább nem mehetsz, hogy a szerződést köteles vagy ezzel a fegyvergyárral megkötni: hogy akkor a szerződés részleteit a ministerre bízza, nem tételezhetvén fel róla, hogy a kincstár érdeke ellen fog cselekedni, a mit szem előtt tartani kötelessége is. Minthogy tehát a fegyvergyár részéről nyilvánúlt kívánságok teljesíttettek; s minthogy a szállítási határidő is oly messzire van kitolva: nincs kétség az iránt, hogy a szerződés meg is fog tartatni. Igaz, hogy Loewe is részt vesz a gyárban, a ki az első fegyvergyárban is részt vett, de azóta már bő tapasztalatokat tehetett nemcsak itt, de Németországban is. Ez kitűnik abból, hogy eleinte ott sem tudott kellő mennyiségű és minőségű fegyvereket szállítani és most már 150 ezer darab szabályszerű fegyvert szállított Németországnak.

Azt méltóztatott mondani, hogy az első magyar fegyvergyárat ócsárolta a minister úr, most pedig dícséri és azon reményének ad kifejezést, hogy most szállítóképes lesz; továbbá, hogy akkor a gépeket rosszaknak tartotta, most pedig jónak találja azokat. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Hiszen ugyanazok ma is!)*

Engedelmet kérek. Azon a gépen rajta lehet ugyanaz a kerék, rajta lehet ugyanaz a szíj és ugyan az a gőzgép is hajtja. Nem is ezek voltak a rosszak, nem ezeket kellett tehát átalakítani, hanem csak azon idomszereket, a melyek a fegyver-alkatrészeket mintegy a gépből kinyomják. *(Úgy van! jobb felől.)* Két évet kért a fegyvergyár és az neki meg is adatott a honvédelmi minister részéről, hogy legyen elég ideje arra, hogy ezen, egyes részleteikben rossz gépeket kiigazíthassa. Miután pedig a gépek itt voltak és itt vannak, a gyárnak új gépek beszerzésére és behozatalára szüksége nincs, azért nem is kívánta, hogy adassék meg neki a vámrestitutio, úgy, mint az elsőnek megadatott.

Szintúgy a telep is meglevén, e tekintetben sincs kedvezményre útalva. A többi kedvezményeket, melyek a 2. §-ban foglaltatnak, a ház bölcsesége, azt hiszem, megadhatóknak fogja találni.

Azt hozza fel a t. képviselő úr, hogy én a pénzügyi vagy a véderő-bizottságban azt állítottam volna, hogy a közös hadügyministerrel is köttetett volna egy szerződés s azért nem akarom bemutatni azt, melyet a gyárral kötöttünk, mert a kettő némi összefüggésben van. Ennek egyáltalán semmi alapja nincs. Azért, mert a honvédelmi minister a hadügyminister nevében kötötte a gyárral a szerződést, ebben semmi titkolni való nem foglaltatik.

Digitized by Google

A szerződés főbb pontjait volt szerencsém ismertetni; azt hiszem, ez elégséges és megnyugtató lehet az ellenzékre is az iránt, hogy itt az államkincstár érdeke meg van óva; mert mindenesetre magam is érzem magamat olyan magyar embernek, a ki hazáját szereti és nem fogok itt valamely valótlansággal előállani, mintha más volna a szerződésben és nem az, a mit én mondok. *(Helyeslés jobb felől. Felkiáltások a szélsőbalon: Nem arról van szó!)* A 133,000 forint óvadék le van téve s a mint előbb is mondtam, benne van a szerződésben az a záradék, hogy arra az esetre, ha a fegyverek az utolsó határidőig nem szállíttatnak, a honvédelmi minister kénytelen lesz a szerződést újra felbontani.

Egyébiránt, azt hiszem, erre nem lesz szükség. A fegyvergyár maga is hasznosítani fogja az eddig szerzett tapasztalatokat. Minthogy pedig az ellenzék részéről az mondatott, hogy az új fegyvergyár keletkezése az előbbi nagy vita érdeme: nem akarom a t. képviselő urakat ezen illusiotól megfosztani; hanem egyszerűen hangsulyozom, hogy e tekintetben a honvédelmi minister tényleg igenis eleget tett az ellenzék részéről nyilvánított azon kívánságnak, mely szerint a minister útasítandó lett volna, hogy egy év alatt új fegyvergyár felállítását és létesítését eszközölje.

Mindezek után kérem a t. házat: méltóztassék a törvényjavaslatot egészében és részleteiben is elfogadni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Pázmándy Dénes: T. ház! Személyes kérdésben óhajtanék röviden szólani. *(Felkiáltások jobb felől: Miért?)*

Elnök: A képviselő úr személyes megtámadtatás czímén kér szót.

Pázmándy Dénes: A t. államtitkár úr azt mondja, hogy technikai részletek miatt nem mutathatja be a szerződést és hogy a bizottságban nem mondotta azt, a mit én állítottam, hogy tudniillik azért nem mutathatja be, mert annak egyik alkatrésze a közös hadügyministerrel kötött szerződés.

Hivatkozom a bizottság összes tagjaira, hogy ezt igenis mint argumentumot méltóztatott felhozni. Ezt tehát nem én találtam ki. Azt mondotta a t. államtitkár úr, hogy ezzel quasi indiscretio követtetnék el a közös hadügyministerrel szemben. Ezt az egész bizottság hallotta. Még vitatkoztunk is azon, hogy a t. államtitkár úr mindig per »hadügyér« beszélt és én erre megjegyeztem, hogy ilyen individiumot nem ismerek a magyar közjog szerint, hanem csak közös hadügyministert.

A mi pedig a technikai dolgokat illeti, ezekre nézve competens emberek vannak itt, a kik azokat megítélni képesek; de hogy az nem valami rendkívüli bonyolódott kérdés, bizonyítja az, hogy a szerződést Bokros Elek képviselő úr kötötte meg a fegyvergyár részéről. A mit Bokros Elek képviselő úr tud a ballistikából, vannak még a házban, a kik annyit szintén tudnak. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Gromon Dezső államtitkár: T. képviselőház! Most is határozottan állítom, hogy a bizottságban nem azt mondtam, hogy azért nem kívánom a szerződést bemutatni, mert indiscretiót követnék el a hadügyminister úrral szemben. Meglehet, hogy azt a kifejezést használtam: hadügyér, a mint mondják a túlsó oldalról is példáúl belügyminister helyett belügyér; nem hiszem tehát, hogy az oly nagy hiba volna. *(Helyeslés jobb felől.)*

Én azt jelentettem ki a bizottságban, hogy miután a honvédelmi minister úr a hadügyminister nevében kötötte a szerződést és ő rá is hivatkozás történik benne annyiból, hogy mikor a fegyvergyár be fogja mutatni az első 40 mintapuskát, 20 darab a honvédelmi minister és 20 darab a hadügyminister számára fog átadatni és ezt egy vegyes bizottság fogja megvizsgálni Bécsben, hogy meggyőződjék annak jóságáról: én nem vagyok feljogosítva arra, hogy a hadügyminister úrral kötött szerződést bemutassam.

Ez az, a mit mondottam. *(Helyeslés jobb felől.)*

Madarász József jegyző: Beöthy Akos!

Beöthy Ákos: T. képviselőház! Előre kijelentem, hogy a törvényjavaslatot magát elfogadom. Nem is szólaltam volna fel, hacsak az igen t. államtitkár úrnak előadása arra nem kényszerít. Először kénytelen vagyok felszólalni a miatt, mert a t. államtitkár úr nem felelt Bolgár Ferencz t. barátom azon kérdésére, hogy az a bizonyos 35.000 fegyver tulajdonképen ki számára készül. Az indokolásban az van mondva, hogy arra a 35.000 fegyverre azért van szükség, mert fel fognak szereltetni fegyverrel oly kathegoriák, a melyek eddig nem voltak combattansok. Hogy ez így van, ezt én a delegatio tárgyalásaiból is tudom. Tény az, hogy a közös hadseregnél is felszereltettek ily kathegoriák fegyverrel, dobosok, sütők, több effélék. Hanem az már azután a lehetetlenséggel határos, hogy azok számára 20 vagy nem tudom hány ezer fegyver vétessék igénybe, mert ezek a kathegoriák ilyen nagy számot ki nem tesznek.

Itt tehát mindenesetre még rendelkezésre fog maradni igen sok fegyver: és azért egészen jogosúlt volt az a kérdés, a melyet t. barátom tett, hogy ezek a fegyverek ki számára készülnek? Erre a t. államtitkár adós maradt a felelettel; pedig én nagyon szeretném, ha szíves volna erre felvilágosítással szolgálni.

De azután kénytelen vagyok felszólalni arra nézve is, a mit a t. államtitkár úr beszé-

Digitized by Google

dében mondott és a mi nézetem szerint a közjog, a parlament jogai szempontjából határozottan praejudicium, oly természetű állítás, melyet itten válasz, sőt mondhatnám tiltakozás nélkül, hagyni nem lehet.

Szó volt arról és egészen jogosan, hogy a fegyvergyárral kötött szerződés ide beterjesztessék. A t. államtitkár úr ez ellen két indokot hozott fel. Az egyik az, hogy hiába terjesztik ezt be, mert ez oly technikus kifejezéseket tartalmaz, a melyeket mi nem értünk meg. Hát, t. képviselőház, én régen tagja vagyok a képviselőháznak, de még ilyen szegénységi bizonyítványt a képviselőházról soha senki nem állított ki. De hát feltéve, hogy csakugyan ezeket a technikus kérdéseket nem értjük meg: a képviselőháznak meg van a módja és alkalma hozzá, hogy magának a kellő felvilágosítást megszerezze. A szerződés ki fog adatni a véderő-bizottságnak, az a technikus szakértőket ki fogja hallgatni, meg fogják magyaráztatni a dolgot, azt elő fogják terjeszteni a képviselőháznak és ez azután ezek alapján megkapja az imformatiót, a melyre szüksége van; ez tehát akadályt nem képez.

A másik ok, a melyet a t. államtitkár úr felhozott, az, hogy az egész ügy bizalom kérdése. Már engedelmet kérek, a hol szerződésről van szó, a hol arról van szó, hogy a törvényhozás számára jogok szereztessenek, viszont pedig az ország kötelezettséget vállal; mikor ezeknek a megállapításáról van szó: bocsánatot kérek, ennek az egész kérdésnek a bizalommal semmi összeköttetése nincs. Ez minden körülmények között a parlament jogaihoz tartozik és erről a jogáról semmiféle minister és semmiféle kormány kedvéért le nem mondhat a képviselőház. Mert ha ezt teszi, legfőbb ellenőrzési és törvényhozási kötelességéről mond le.

Én tehát ennek következtében csatlakozom ahhoz a nézethez és ahhoz a felfogáshoz, hogy a szerződés a képviselőház elé terjesztessék. Ez az, a mit mondani akartam. *(Helyeslés bal felől.)*

Gromon Dezső államtitkár: Bocsánatot kérek, főleg Bolgár Ferencz t. képviselő úrtól, hogy egyik kérdésére elfelejtettem nyilatkozni. Igaz, hogy a mint épen az előttem szólt képviselő úr említette, a delegatio üléseiből tudjuk, hogy bizonyos számú, a combattans csapatokhoz nem tartozó egyének fel lesznek fegyverezve. Fel méltóztatott említeni a pékeket; én hozzáteszem a dobosokat, kürtösöket, tiszti legénységet.

Bolgár Ferencz: Én is felemlítettem ezeket!

Gromon Dezső államtitkár: Ennek daczára a különbség még sem tesz annyit, hogy egyedül azért, hogy e legénység felfegyvereztessék új fegyverekkel, most a minister kénytelen lenne 35 ezer fegyvert megrendelni. Igaz, hozzájárúl, hogy nagyobb a szükséglet. A hadrendi első szükséglet ennek beleszámításával 143.912 fegyvert tesz. Ennek 50%-a fejében tartalék-készletkint 70 és néhány ezer fegyver megállapítva volt ugyan, de készletben 50% tartalék-fegyver sohasem volt. Mikor a honvédelmi minister úr az első fegyvergyárral szerződést kötött, eltekintve az újabban felszerelendő legények számától, költségkímélés szempontjából, minthogy oly nagyon égető szükségnek nem találta, hogy az 50% tartalék-fegyver beszereztessék, kisebb mennyiséget rendelt meg a tartalék-fegyverekből. De most, miután, mint volt szerencsém megemlíteni, az új hadrendnél fogva nagyobb a szükséglet — 143.912 fegyver szükséges — ennek 50%-a tesz 71.956 tartalék-fegyvert. Igy tehát az összes szükséglet 215,868 fegyver. Méltóztassék, a 868 fegyvertől eltekintve, a 180 ezer és 35 ezer fegyvert összeadni, ez épen 215 ezret tesz ki. Eltekintve attól, hogy magyar fegyvergyár létesíttessék s ezáltal a magyar gyáripar előmozdíttassék, nemcsak a honvédség legénységének felszerelése, hanem azon körülmény is indította a minister urat e javaslat beterjesztésére, hogy már most kívánja a törvényhozás hozzájárúlásával az összes fegyverszükségletet beszerezni, a melyből 71,900 darab a tartalékot és 143,912 fegyver pedig az első hadrendi szükségletet teszi.

A mi pedig t. ház, azt illeti, hogy én a fegyvergyárral kötött szerződésnek bemutatását ellenzem; hogy én azt mondottam, hogy vannak e szerződésben oly technikai kifejezések is, a melyeket a nem szakember talán nem egészen ért, ezt most is fentartom. Csak egy tapasztalattal vagyok gazdagabb: azzal, hogy habár meggyőződésből és tapasztalásból már ismerem és tisztelem előttem szólt t. képviselő úr sokoldalú tehetségeit és genialitását is; de hogy fegyvergyáros is és a technikai kifejezéseket és az üzleti dolgokat is érti, azt nem tudtam, de meghajlok a képviselő úrnak e tulajdonságai előtt. Ismételve kérem a javaslatnak a szerződés bemutatása nélkül való elfogadását. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve; hogyha tehát szólani senki sem kíván, a vitát bezárom s minthogy az előadó úr sem kíván szólani, a tanácskozást befejezettnek nyilvánítom s kérdem a t. házat: méltóztatik-e a javaslatot a pénzügyi és véderő-bizottságok szövegezése szerint általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatik és igy következik a részletes tárgyalás. Először is a czím.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a czímet,*

Digitized by Google

mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa az 1. §-t): Dániel Ernő előadó!

Dániel Ernő előadó: T. ház! Bátor vagyok egy sajtóhibának kiigazítását ajánlani, t. i. azt, hogy az első szakasz 6-dik sorában az idézőjel ne a »Budapesti« szó elé, hanem az után tétessék, hogy így az idézőjel között csak az új gyár czége említtessék meg. (*Helyeslés.*)

Elnök: Az 1. §-nál az előadó úr egy sajtóhibának kiigazítását kéri. Azt hiszem, hogy a t. ház a szakaszt e módosítással, mint a mely a czégnek megjelölésére vonatkozik, fogadja el.

Következik a 2. §.

Varasdy Károly jegyző (*olvassa a 2. §-t.*)

Dániel Ernő előadó!

Dániel Ernő előadó: T. ház! E szakaszban is egy sajtóhiba fordúl elő, a mennyiben »részvény-társúlat« helyett «részvény-társaság« teendő, mert ez a hivatalos elnevezés.

Elnök: Minthogy a czég megnevezésénél a czég bejegyzésének szövege irányadó, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a szakaszt az előadó úr módosításával fogadja el.

Következik a 3. §.

Varasdy Károly előadó (*olvassa a 3. §-t, a mely észrevétel nélkül elfogadtatik.*)

Elnök: E szerint a törvényjavaslat részleteiben is megszavazva lévén, végső megszavazása a legközelebbi ülés napirendjére tűzetik ki.

Következik a napirend második tárgya: a véderő- és pénzügyi bizottság jelentésének tárgyalása »a közös hadsereg — haditengerészet — és a magyar királyi honvédség egyéneinek katonai ellátásáról szóló 1875. évi LI. törvényczikk 111. §-a IV., V. és VI. mellékleteinek módosításáról« beterjesztett törvényjavaslat tárgyában.

Azt hiszem, a t. ház méltóztatik a jelentést felolvasottnak tekinteni és így az általános vitát megnyitom. Az első szó illeti a bizottság előadóját.

Münnich Aurél előadó: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk!*) Az 1875-ik évi LI. törvényczikk a közös hadsereg, haditengerészet és a magyar királyi honvédség egyéneinek katonai ellátásáról szól. Ezen törvényczikk 111. §-a mellé IV., V. és VI. szám alatt mellékletek vannak csatolva, a melyekben ki van tüntetve a haditengerészet legénységének évi rokkantsági nyugdíja, a rokkantak házaiban elhelyezett tengerészeti legénység részére járó rokkantsági zsold, valamint a haditengerészet azon pótjáradéka is, mely a haditengerészeknek katonai szolgálat közben rokkanttá vált szabadságolt és tartalékos legénységét megilleti.

Miután ezen most általam említett törvényczikk meghozatala óta és leginkább az 1887—90. években kibocsátott legmagasabb elhatározások alapján több oly rendfokozat létesíttetett a tengerészet legénységi állományában, melyek az általam most említett mellékletek táblázataiban nem fordúlnak elő; a mennyiben a fegyveres rendfokozatok egyénei a födélzeti rendfokozatúakkal egyenjogúakká tétettek; továbbá az élelmezési és konyha személyzete hasonlóképen katonai jelleggel ruháztatott fel; a zenészek a fegyveres legénységtől különválasztattak; és végűl fegyver- és gép-matróz állások rendszeresíttettek: előállott annak a szüksége, hogy a most általam felemlített új rendfokozatú egyének illetményeiről és ellátásáról hasonlóképen gondoskodni kellett. Ezen czélt elérendő, terjesztette be a honvédelminister úr a jelen törvényjavaslatot, mely a régi és új rendfokozatú egyéneket felveszi a mellékletek táblázataiba és a részükre járó illetékeket, zsoldokat és nyugdíjakat ugyanazon összegben állapítja meg, mint az a régi táblázatban a hasonló rendfokozatúak részére meghatározva van. (*Helyeslés jobb felől.*)

A pénzügyi bizottság hasonlóképen tárgyalás alá vette ezen javaslatot és meggyőződött, hogy annak pénzügyi kihatása nem nagy, a mennyiben a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottság a most megnevezett rendfokozatok egyénei összes illetményeire 30.000 forintot szavazott meg. Ezen 30.000 forint illetmény után tapasztalás szerint legfeljebb annak $^1/_{20}$ része, azaz 1500 forint lesz nyugdíj, rokkantsági és ellátási járúlék czímén útalványozandó.

Ennek alapján a pénzügyi és véderő-bizottság meggyőződvén a törvényjavaslat szükségességéről, azt elfogadta. Van szerencsém tehát mindkét bizottság megbízásából a törvényjavaslatot a t. háznak szintén elfogadásra ajánlani. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Madarász József jegyző: Tóth Ernő!

Tóth Ernő: T. ház! Nekem jutott azon feladat, hogy a függetlenségi és 48-as párt nevében, annak álláspontját ezen törvényjavaslattal szemben jelezzem. (*Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.*)

A függetlenségi és 48-as párt a 67-iki kiegyezést a nemzetre nézve hátrányosnak és sérelmesnek tekinti és ennélfogva szavazatával nem járúlhat semmi oly intézményhez, a mely az 1867-iki kiegyezésen alapúl; de nem járúlhat különösen a közös hadsereg támogatásához. (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*)

A közös hadsereg a mai szervezetében a magyar államiságnak nyilvánvaló negatiója. (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*)

Önök a magyar állameszméért és annak érdekében a nemzettől újabb áldozatokat követelnek és íme most is nyakunkon érezzük a nemzeti állam szent nevében a közigazgatási törvényjavaslatot; (*Igaz! Úgy van! a szélső bal-*

Digitized by Google

oldalon.) azon intézmény pedig, melyre legtöbbet áldoz a nemzet: a hadsereg — minden ízében idegen; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és a magyar államiságnak úgyszólván első kifejezőiben a nemzeti elem semmis. De ha mi a túloldal szerepébe képzeljük magunkat: akkor sem támogathatjuk a közös hadsereget, mert ez úgy, a mint ma szervezve van, még az 1867 : XII. törvényczikknek sem felel meg. Hogy miért: ezt fejtegetni ezúttal nem kívánom.

E törvényjavaslat tárgyalásánál nem mulaszthatjuk el rámutatni azon félszeg helyzetre is, a melybe a törvényhozás bizonyos esetekben a delegatiókkal szemben jut. A delegatiók megszavazták bizonyos újonnan szervezett állások költségeit; és íme most a ház asztalán van egy javaslat, melyszerint mi a rendszeresített állomások után rendszeresítjük a nyugdíjakat is. Igy a törvényhozás a delegatio előzetes határozatánál fogva kényszerhelyzetben van; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert ha már a delegatio megszavazta ez állásokat: erkölcsileg kényszerítve van a törvényhozás, hogy a nyugdíjakat is rendszeresítse. E helyzet sem az alkotmányosság fogalmának, sem törvényeink szellemének nem felel meg; mert a delegatio nem praeocupálhatja a törvényhozást oly kérdésekben, melyek kizárólag a törvényhozás hatáskörébe tartoznak. Szerintünk minden oly esetben, midőn ily állások szerveztetnek, melyek az államra új terheket rónak: kötelessége volna a kormánynak erről a törvényhozást előlegesen értesíteni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Végül kijelentem pártom nevében, hogy e törvényjavaslatot el nem fogadom. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kíván: kérdem a t. házat, méltóztatik-e a törvényjavaslatot általánosságban elfogadni? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik.

Következik a részletes tárgyalás.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a czímet).*

Münnich Aurél, a véderő-bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém indítványozni, hogy a czímből e szavak: »111. §-a« hagyassanak el, minthogy a IV., V. és VI. mellékletek nem e szakasznak, hanem az egész törvényczikknek mellékletei.

Gromon Dezső államtitkár: Van szerencsém kijelenteni, hogy a módosításhoz hozzájárúlok.

Elnök: Az előadó úr módosítása szerint a czímből kimaradna ez: 111. §-a. Kérdem, méltóztatik-e ezt elfogadni? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa az 1. §-t).*

Münnich Aurél, a véderő-bizottság előadója: E szakasz 2. sorában ugyancsak kérem kihagyatni a »111. §-a« szókat.

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a módosítás itt is elfogadtatik.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a 2. és 3. §-t, a IV., V. és VI. mellékleteket, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint a törvényjavaslat részleteiben is elfogadva lévén, végső megszavazása a legközelebbi ülés napirendjére tűzetik ki.

Ezzel a mai ülés napirendje ki van merítve. A legközelebbi ülésre vonatkozólag van szerencsém javaslatba hozni, hogy azt holnap déli 12 órakor méltóztassék megtartani. A holnapi ülés első tárgya lenne a gazdasági bizottság jelentése; második tárgya a ma részleteiben megszavazott törvényjavaslat harmadszori megszavazása; és esetleg a főrendiházi üzenetek átvétele.

Ha ezt elfogadni méltóztatik, határozatképen kijelentem és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 5 perczkor.)

Digitized by Google

472. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi márczius hó 11-én, szerdán

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyve hitelesítése. — Elnök bemutatja a főrendiház elnökének átiratát, melyszerint a főrendiház: a hadsereg, haditengerészet, honvédség özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887: XX. tcz. határozmányainak kiterjesztéséről; továbbá a bosnyák-herczegovinai csapattestek behozataláról szóló törvényjavaslatokat változatlanúl elfogadta; ellenben a kisdedóvásról; az ipari munkának vasárnapi szünetéséről; és az ipari és gyári alkalmazottak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvényjavaslatokat módosításokkal fogadta el; végre hogy az 1890. II. negyedében előfordúlt túlkiadások, előirányzat nélküli kiadások és hitelátruházások tárgyában hozott képviselőházi határozathoz hozzájárúlt. — Az újabban benyújtott kérvények bemutatása. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a képviselőház márczius havi költségvetése tárgyában. — A honvédség tartalék-készleteinek kiegészítésére szükséges ismétlő puskák beszerzésének engedélyezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor való felolvasása és végleges megszavazása. — Az 1875: LI. törvényczikk IV., V., VI. mellékleteinek módosításáról szóló törvényjavaslat végleges megszavazása. — A jegyzőkönyvnek a gazdasági bizottság jelentésére és a véglegesen elfogadott törvényjavaslatokra vonatkozó pontjainak hitelesítése. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, Josipovich Imre, gr. Csáky Albin, b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik déli 12 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Varasdy Károly, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a márczius hó 10-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a főrendiház elnökének hat rendbeli átiratát a jegyzőkönyvi kivonatokkal. Ezek szerint a főrendiház »a hadsereg, haditengerészet, honvédség és népfölkelés tiszti és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1887. évi XX. tcz. határozmányainak kiterjesztéséről« és »a bosnyák-herczegovinai csapattestek behozataláról a magyar korona országainak területére« szóló törvényjavaslatokat a képviselőház által megállapított szerkezetben módosítás nélkül elfogadta.

E szerint ezen két törvényjavaslatra vonatkozólag a két ház között a teljes egyetértés létrejövén, ezen törvényjavaslatok legfelsőbb szentesítés végett felterjesztetni határoztatnak.

Ellenben »a kisdedóvásról«, »az ipari munkának vasárnapi szünetéséről« és »az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről« szóló törvényjavaslatokat a főrendiház a jegyzőkönyvi kivonatokban megjelölt módosításokkal fogadta el.

Méltóztassanak az ide vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatokat meghallgatni.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvi kivonatokat).*

Elnök: A felolvasott jegyzőkönyvből mél-

Digitized by Google

tóztatik a t. ház látni, hogy a főrendiház e három törvényjavaslaton több és ezek közt néhány lényeges módosítást tett. Ennélfogva azt hiszem, a legczélszerűbb lesz, ha a t. ház e törvényjavaslatokat az illető bizottsághoz visszaútasítja s azok jelentése alapján méltóztatik véglegesen határozni. *(Helyeslés.)*

E szerint a főrendiház által tett módosításokat tartalmazó jegyzőkönyvi kivonatok közül a »kisdedóvásról szóló törvényjavaslat«-ra vonatkozó a közoktatásügyi —; *(Halljuk! Halljuk!)* ellenben »az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről« és »az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén segélyezéséről szóló törvényjavaslat«-ra vonatkozó a közgazdasági bizottsághoz útasíttatik tárgyalás és jelentéstétel végett.

»Az állami számvevőszéknek a törvényhozás által engedélyezett évi hitellel szemben — 1890: IV. tcz. — az 1890. számadási év II. negyedében előfordult túlkiadások, előirányzat nélküli kiadások és hitelátruházások tárgyában hozott képviselőházi határozat«-hoz a főrendiház hozzájárulván, e határozat országos határozattá vált.

Bemutatom továbbá: a losonczi m. kir. állami főgymnasium tanári karának gróf Gyürky Abrahám —; valamint a budapesti IV. kerületi magyar királyi állami felsőbb leányiskola középiskolai tanárainak b. Kaas Ivor képviselő által beadott kérvényét, melyben anyagi helyzetöknek javításáért esedeznek. Végül bemutatom Alpár és Bodókő-Újfalu, Felső-Czécze és Felső-Méra községek polgárainak Vécsey Endre —; Feketehegy, Fokszabad, Lajos-Komárom, Rém és Siófok községek polgárainak Irányi Dániel —; Jósafő község polgárainak Papszász Károly—; Kun-Szt.-Márton község polgárainak Papp Elek képviselő által beadott kérvényét, melyekben az önkormányzatnak, illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs. Más előterjesztés sem lévén, következik az indítvány- és interpellatios-könyvnek felolvasása.

Varasdy Károly jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítvány-, sem az interpellatios-könyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik.

Elnök: Tudomásúl vétetik. Következik a gazdasági bizottságnak 700. sz. jelentése a képviselőháznak 1891. évi márczius havi költségvetéséről.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a jelentést.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, az összeg 86.456 frtban megszavaztatik s folyóvá tételével a ház elnöke megbízatik.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a képviselőház pénztárának 1891. évi február havi kiadásairól szóló kimutatást.)*

Elnök: Tudomásúl vétetik.

Következik a honvédség tartalék-készleteinek kiegészítésére szükséges ismétlőpuskák beszerzésének engedélyezéséről szóló törvényjavaslatnak harmadszori megszavazása.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa törvényjavaslatot.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a törvényjavaslatot harmadszori felolvasásában is megszavazni, igen vagy nem? *(Fölkiáltások: Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az megszavaztatik és alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldetni határoztatik.

Következik »a közös hadsereg — haditengerészet — és a magyar királyi honvédség egyéneinek katonai ellátásáról szóló 1875. évi LI. törvényczikk IV., V. és VI. mellékleteinek módosításáról« szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Varasdy Károly jegyző *(olvassa a javaslatot.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a törvényjavaslatot harmadszori felolvasásban is megszavazni, igen vagy nem? *(Fölkiáltások: Igen!)*

Azt hiszem, hogy azt a ház többsége megszavazza és így azt alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendiházhoz átküldetni határozza.

Kérem a t. házat: méltóztassék a mai ülés jegyzőkönyvét azonnal hitelesíteni, hogy az intézkedések megtehetők legyenek.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyv ezennel hitelesíttetik.

A mai ülés napirendje ki lévén merítve, bátor vagyok javasolni, méltóztassék holnap déli 12-kor ismét ülést tartani, melyen tárgyaltatnék: a közgazgasági bizottság jelentése a ma hozzá-útasított két törvényjavaslatra nézve és a közoktatásügyi bizottság jelentése a szintén ma hozzá-útasított törvényjavaslatra nézve.

Ha ezt méltóztatik elfogadni, határozatkép kijelentem és most az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 45 perczkor.)

Digitized by Google

473. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi márczius hó 12-én, csütörtökön

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Gr. Hadik Sándor új-aradi országos képviselő végleges igazolása. — Elnök bemutatja az újabban benyújtott kérvényeket. — A közgazdasági bizottság benyújtja jelentését a villamos erőt és sűrített levegőt előállító gyártelepekről. — A főrendiház izenetének tárgyalása: a gyári és ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló törvényjavaslat ügyében. — A főrendiház izenetének tárgyalása: a gyári és ipari alkalmazottaknak betegség esetében való segélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — A főrendiház izenetének tárgyalása: a kisdedóvásról szóló törvényjavaslat ügyében. — Vita a főrendiházi izenetek tárgyalásának rendje felett. — A miniszterelnök indítványa alapján a képviselőház üléseinek f. évi április 13-ig való elnapolása.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Baross Gábor, Szilágyi Dezső, Josipovich Imre, gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik déli 12 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Varasdy Károly, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a márczius hó 11-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy gróf Hadik Sándor Temesvármegye új-aradi választó kerületében megválasztott országgyűlési képviselő megválasztása óta a szabályszerű 30 nap eltelt a nélkül, hogy választása ellen kérvény adatott volna be.

Ehhez képest a nevezett képviselő a végleg igazolt képviselők jegyzékébe iktattatik.

Bemutatom Kőrös-Tarcsa községnek Hoitsy Pál képviselő által benyújtott kérvényét, melyben a regale megváltásáról szóló törvény módosítását kéri; — Dapsy Kálmán, mint a sárréti tanítóegylet elnökének, Hoitsy Pál képviselő által beadott kérvényét, melyben előhaladásuk biztosításáért, a tanítói fizetés minimumának 600 forintra leendő felemeléséért és a nyugdíj-törvény revisiójáért esedezik;

A lugosi királyi főgymnasium tanári testületének Szende Béla —; a lőcsei királyi főgymnasium és a lőcsei magyar királyi állami főreáliskola tanári testületének gróf Csáky Kálmán képviselő által beadott kérvényét, melyben anyagi helyzetének javításáért kérelmez;

Bánfa, Beczefa, Botyka, Büdösfa, Denesháza, Katádfa, Kemse, Kis-Cseny. Kis-Peterd, Nagy-Csány, Nagy-Peterd és Nyugot-Szent-Erzsébet községek polgárainak Jeszenszky Ferencz; — Atkár, Gyöngyös-Tarján és Hort községek polgárainak Kürthy Sándor —; Gyönk és Kis-Tormás községek polgárainak Petrich Ferencz —; Füzes-Gyarmat és Mező Berény községek polgárainak Hoitsy Pál —; Battonya város polgárainak báró Wasmer Adolf —; Tisza-Sas község polgárainak Tóth Ernő —; Csabrendek, Csikvánd, Gyömör, Kajár, Gyepű, Bodorfa és Káptalanfa községek polgárainak Irányi Dániel —; Eger város pol-

Digitized by Google

gárainak Szederkényi Nándor —; Karczag és Kisújszállás városok polgárainak Madarász Imre — Búj, Kemecse, Nyir-Bogdány és Pátroka községek polgárainak Zoltán János képviselő által beadott kérvényeit, melyekben az önkormányzatnak; illetőleg a tisztviselők választási jogának fentartását kérik.

Mindezen kérvények kiadatnak a ház kérvényi bizottságának tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Varasdy Károly jegyző: Emich Gusztáv, a közgazdasági bizottság előadója!

Emich Gusztáv, a közgazdasági bizottság előadója: T. ház! A közgazdasági bizottság »az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről« szóló törvényjavaslaton a főrendiház által tett módosításokat letárgyalta. Van szerencsém az erre vonatkozó jelentést azon kéréssel benyújtani, hogy méltóztassék azt a t. ház a mai ülés folyamán napirendre kitűzni.

Van szerencsém továbbá a közgazdasági bizottság jelentését beadni a kereskedelmi minisztertek 692. számú jelentése tárgyában, a melyben a háznak a villamos erőt és sűrített levegőt előállító telepeknek az ipartörvénynek 25. §-a alá való sorozása tárgyában tesz jelentést. Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentést kinyomatni, szétosztatni és annak idején napirendre tűzni.

Elnök: A közgazdasági bizottság jelentése a főrendiház által »a gyári és ipari munkának vasárnapi szüneteléséről« szóló törvényjavaslatra vonatkozólag tett módosítások tárgyában a t. ház tegnapi megállapodása folytán a mai ülésen fog tárgyalás alá vétetni.

Ugyancsak a közgazdasági bizottság jelentése a kereskedelemügyi minisztertek jelentéséről, melyet a villamos erőt és sűrített levegőt előállító telepeknek az ipartörvény 25. §-a alá való sorozása tárgyában tett, ki fog nyomatni, szét fog osztatni és annak idején napirendre fog tűzetni.

Varasdy Károly jegyző: Perlaky Elek!

Perlaky Elek, a közgazdasági bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a közgazdasági bizottság jelentését a főrendiház által »a gyári és ipari alkalmazottaknak betegség esetében való segélyezéséről« szóló törvényjavaslaton tett módosítások tárgyában azon kérelemmel bemutatni, hogy méltóztassék ezt, a tegnapi megállapodáshoz képest, a mai ülés folyamán tárgyalás alá venni. *(Helyeslés.)*

Elnök: A közgazdasági bizottság jelentése a ház tegnapi megállapodása szerint a mai ülés folyamán fog tárgyalás alá vétetni.

Varasdy Károly jegyző: Hagara Viktor, a közoktatási bizottság előadója!

Hagara Viktor, a közoktatási bizottság előadója: A t. ház tegnapi ülésében a főrendiház által »a kisdedóvásról« szóló törvényjavaslaton tett módosításokat a közoktatásügyi bizottságnak tárgyalás és jelentéstétel végett kiadván, van szerencsém a bizottságnak ezekre vonatkozó jelentését azzal a kérelemmel beterjeszteni, hogy azt, a ház tegnapi megállapodása szerint, a mai ülés folyamán tárgyalás alá venni méltóztassék.

Elnök: A közoktatási bizottság ezen jelentése a ház tegnapi megállapodásához képest a mai ülés folyamán tárgyalás alá fog vétetni.

Több jelentés nem lévén, következik a napirend: a közgazdasági bizottság jelentése a főrendiház által »a gyári és ipari munkának vasárnapi szüneteléséről« szóló törvényjavaslatra vonatkozólag tett módosítások tárgyában.

Emich Gusztáv, előadó: T. ház! A főrendiház »a gyári és ipari munkának vasárnapi szüneteléséről« szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával annak 2. §-ánál azon módosítást tette, hogy annak második sorában e szók után: »24 óráig« ezen szavakat iktatta be: »de legalább is a szüneti napot követő reggeli 6 óráig.«

Célszerűnek ajánlkozott e módosítás már azon szempontból, mert nem egy oly iparág van, a hol a rendes hétszámra való ipari foglalkozás az éjnek bizonyos részébe is belenyúlik. Ilyen különösen a nyomdaipar. Azon szempontból tehát, hogy a szünidő megtartásáról egyes iparágaknál megfelelő módon lehessen gondoskodni: szükséges, hogy oly latitude adassék, mely megállapítja, hogy a vasárnapi munkaszünet rendszerint hétfő reggeli 6 óráig tart, úgy, hogy a vasárnapi éjjeli nyugalom is a vasárnapi munkaszünetben benfoglaltassék.

A bizottság ezen módosítást a felhozott indokból teljesen czélirányosnak találta és azért ajánlja azt a t. háznak elfogadásra. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincs feljegyezve. Méltóztatott a t. ház az előadó úr előadásából megérteni, hogy a főrendiház »a gyári és ipari munkának vasárnapi szüneteléséről« szóló törvényjavaslaton csak azon változtatást tette, hogy a második szakasznak második sorában e szók után: »24 óráig« a következő szavak iktassanak be: »de legalább is a szüneti napot követő reggeli 6 óráig.« *(Helyeslés.)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház e módosításhoz hozzájárúl.

E szerint a törvényjavaslatra nézve a két ház között a megállapodás létrejövén, a törvényjavaslat legfelsőbb szentesítése czéljából ő Felségéhez felterjesztetik és erről a főrendiház értesíttetni határoztatik.

Következik a napirend második tárgya: a közgazdasági bizottság jelentése »a gyári és ipari alkalmazottaknak betegség esetében való

Digitized by Google

segélyezéséről« szóló törvényjavaslaton a főrendiház által tett módosítások tárgyában. Méltóztassanak az előadó urat meghallgatni.

Perlaky Elek, előadó: T. ház! A módosítások, melyeket a főrendiház a gyári és ipari alkalmazottaknak betegség esetében való segélyezéséről szóló törvényjavaslaton tett, úgyszólván tisztán csak stylaris természetűek és azok a törvényjavaslatot érdemileg semmi tekintetben nem érintik. Ennélfogva egyszerűen arra szorítkozom, hogy e módosítások elfogadását a t. háznak ajánljam.

Elnök: Méltóztatott a t. ház az előadó úr előadásából és a főrendiházi jegyzőkönyvi kivonatból is meggyőződni arról, hogy minő módosításokat tett a főrendiház a szőnyegen lévő törvényjavaslaton. Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház e módosításokat általánosságban a tárgyalás alapjául elfogadni méltóztatik. *(Helyeslés.)*

A főrendiház a törvényjavaslat 1—15. §-ait változatlanul elfogadta, ennélfogva e szakaszokra nézve fennáll a ház régi határozata.

A 16. §. első bekezdésében a második sor végén e szavak helyett: »a helyette«, a következő szavakat: »az e helyett« tartotta a főrendiház beiktatandóknak; továbbá ugyanezen szakasz utólsó bekezdésében a »pótlék« szó után a következő szavakat tartotta felveendőknek: »az élelmezési pótlékok kivételével.«

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a főrendiház ezen módosításához hozzájárúl.

A 17—25. §-okat változatlanúl elfogadta a főrendiház.

A 26. §. 3-ik bekezdésében a főrendiház a »pénztárt« szót »pénztár« szóval tartotta helyettesítendőnek.

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház elfogadja a főrendiház ezen módosítását. *(Helyeslés.)*

A 49. §-nál a főrendiház a második bekezdés utólsó előtti sorában levő e szó után: »ipartestületi«, a 73. § ban foglalt intézkedéssel megegyező ezen szavaknak a szövegbe való felvételét határozza el: »vagy elismert jellegű«.

Kérdem a t. házat, méltóztatik-e e módosításokhoz hozzájárúlni: igen vagy nem? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a módosításhoz hozzájárúlni méltóztatik. A többi szakaszok módosítás nélkül fogadtattak el.

E szerint a törvényjavaslatra nézve a két ház közt teljes egyetértés jövén létre, az legfelsőbb szentesítés czéljából ő Felségéhez hódolatteljesen felterjesztetni s erről a főrendiház értesíttetni határoztatik. *(Helyeslés.)*

Következik a közoktatási bizottság jelentése a főrendiház által a kisdedóvásról szóló törvényjavaslaton tett módosítások tárgyában.

Méltóztassék meghallgatni az előadó urat!

Hagara Viktor előadó: T. ház! A közoktatási bizottság letárgyalván a kisdedóvásról szóló törvényjavaslaton a főrendiház által tett módosításokat: mindezeket olyanoknak találta, melyek a törvényjavaslat elvi megállapodásait meg nem változtatják s mindannyian részint a jelen szerkezet helyesebb formulázására, részint pedig az intézkedések élénkebb megvilágítására vonatkoznak és olyan intézkedéseket tartalmaznak, melyek a javaslat intentióinak megvalósítását méginkább biztosítják. Ez okból a bizottság mindezen módosításokat elfogadásra ajánlja s a törvényjavaslat szövegét ezekhez képest átalakíttatni javasolja.

E módosítások a következők: Az 1. §-ra nézve a főrendiház azon javaslatot teszi, hogy a 8. §. utolsó bekezdése, melyben kimondatik, hogy az 1868 : XXXVIII. törvényczikk által az elemi népiskolák feladatáúl megjelölt tanításnak a kisdedóvodákban helye nincs, mindjárt az 1. §-ba mint 2-ik bekezdés vétessék fel. Ez csak szerkezeti változást okoz a törvényjavaslatban, miért is a közoktatásügyi bizottság részéről kérem a t. házat, hogy azt elfogadni méltóztassék.

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a főrendiház által az 1. §-hoz javaslatba hozott szöveget elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy azt a t. ház elfogadja.

Hagara Viktor előadó: A 2. és 3. §-nál módosítások nincsenek. A 4. §. 2. bekezdésében a főrendiház azon módosítást teszi, hogy a bekezdés első sorában ezen szó helyett: »hatóságtól« tétessék: »bizottságtól« és e szavak után: »felszólítás után« zárjel közé tétessék: »(22. §.)«

E módosítás szintén csak irályi és csak helyesebben fejezi ki azt a fogalmat, a melyet a törvényjavaslat kifejezni kíván; a mennyiben a »hatóság« szó helyett a törvényjavaslat többi intézkedéseihez képest a »bizottság« szót javasolja. A közoktatási bizottság részéről kérem a t. házat, hogy ezen módosításokat elfogadni méltóztassék.

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kíván: azt hiszem, kijelenthetem, hogy a 2. bekezdés első sorában a főrendiház által tett azon módosítás, hogy »hatóságtól« szó helyett »bizottságtól« és hogy a »felszólítás után« szavakat követőleg zárjel közé e hivatkozás: »(22. §.)« tétessék, elfogadtatott.

Hagara Viktor előadó: T. ház! Az 5., 6. és 7. §. érintetlenül hagyattak. A 8. §-nál azonban a főrendiház azon módosítást tette, hogy az 1. §-nál elfogadott módosításhoz képest ezen szakasz utolsó bekezdése, a melyet az előbb bátor voltam felolvasni, törlendő.

Digitized by Google

Kérem tehát a t. házat, hogy e szakaszt ezen törléssel elfogadni méltóztassék.

Elnök: Ha szólani senkisem kíván, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház e szakaszt a főrendiház módosítá ával elfogadja.

Hagara Viktor előadó: T. ház! A javaslat 9., 10., 11. és 12. §-ai érintetlenül hagyattak. A 13. §. szintén elfogadtatott, de ezután a főrendiház egy új bekezdés felvételét javasolja. Ez új bekezdés szövege a következő: *(olvassa.)* »Társulatok és egyletek hatóságilag jóváhagyott feloszlásuk esetén felmentetnek azon kötelezettségtől, hogy az általuk addig fentartott kisdedóvodákban működött kisdedóvónők élethosszig alkalmazásáról gondoskodjanak; tartoznak azonban szerződésszerű más megállapodás hiányában nekik a feloszlás kimondásától számított egy évi illetményeiknek megfelelő végkielégítést adni, ha az illető kisdedóvónők más hasonlóan díjazott alkalmazást nem nyernének«.

E módosítás, t. ház, a törvényjavaslat lényegét legkevésbbé sem érinti és mindössze oly intézkedést foglal magában, a melyre nézve esetleg majd a végrehajtási rendeletnek kellett volna részletesebben kiterjeszkedni.

Minthogy a módosítás annyira a dolog természetéből következik, hogy a benne foglalt intézkedés másképen alig volna képzelhető: kérem a t. házat, méltóztassék e módosítást elfogadni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e az előadó úr által felolvasott új szöveg felvételét, mint új bekezdést, elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik.

Következik a 14. §.

Hagara Viktor előadó: T. ház! A főrendiház e szakaszt elfogadván, azt javasolja, hogy annak harmadik bekezdésekép a következő szöveg vétessék fel *(olvassa)*:

»A szerzetesrendhez tartozó kisdedóvónők — kisdedóvók — ellátására és díjazására nézve, az illető szerzetesrend szabályai mérvadók.«

Minthogy ez intézkedés a javaslat érdemét egyáltalában nem érinti: kérem a t. házat, méltóztassék e módosítást elfogadni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a főrendiháznak ezen módosítását elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik.

Következik a 15. §.

Hagara Viktor előadó: A javaslat 15. §-át a főrendiház változatlanúl elfogadta.

A 16. §. első sorában a főrendek ezen kitétel helyett »az évi 10.000—15.000 frt.,« a következőt javasolják tétetni: »A 18. §. szerint évi 10.000—15.000 frt.« különben a szöveg változatlanúl marad.

Kérem tehát a t. házat, hogy ezen szintén inkább irályi módosítást méltóztassék elfogadni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatnak a módosítást elfogadni? *(Elfogadjuk!)*

Eszerint a módosítás elfogadtatik.

Hagara Viktor előadó: T. ház! A 17. §. a főrendiház módosításai által nem érintetik; azonban a szintén változatlanúl elfogadott 18-ik §-hoz utolsó előtti bekezdésül egy új pont felvételét javasolja. Ezen új pont következő szöveget nyerne:

»Oly puszta vagy tanya lakosai és birtokosai, melyen kisdedóvoda vagy gyermekmenedékház nincs, mindaddig mentesek az óvoda czéljaira fizetendő községi pótadótól, míg az illetékes felügyelő hatóság által igazolva van az, hogy a puszta- vagy tanyabeli gyermekek a községbeli óvodák egyikébe sem járhatnak be s hogy a község a 17. §-ban foglalt kötelezettségének meg nem felelhet.«

Ezen rendelkezés bővebb részletezését képezi azon intézkedésnek, mely magában a 18. §. előző három pontjában foglaltatik. Kérem a t. házat, méltóztassék a szakaszt ezen módosítással elfogadni.

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a 18. §. változatlan fentartása mellett a főrendiház által utolsó előtti bekezdésül javasolt szöveget is elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik s így következik a 19. §.

Hagara Viktor előadó: T. ház! A 19. §. 4-ik sorában levő e szavak helyett: »községi kisdedóvoda vagy gyermekmenedékház,« a főrendiház részéről e szöveg javasoltatik: a »községben levő kisdedóvoda vagy gyermekmenedékház.«

A közoktatási bizottság ezen módosítást elfogadásra ajánlja.

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a főrendiház ezen módosításához hozzájárulni, igen, vagy nem? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik.

Hagara Viktor előadó: T. ház! A 20. és 21. §. változatlanúl fogadtatott el. A 22. §. első, második, harmadik pontja szintén érintetlenül marad; de annak 4-ik pontjában ezen kifejezés után: »a megalakúlt felügyelő-bizottság kiegészíti magát a községben levő stb.,« a főrendiház a következő szöveget javasolja: a megalakúlt felügyelő-bizottság kiegészíti magát a községben »illetőleg hitközségben« lévő stb

Kérem a t. házat, méltóztassék e módosítást elfogadni. *(Elfogadjuk!)*

Digitized by Google

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a módosítás elfogadtatik.

Következik a 23. §.

Hagara Viktor előadó: A 23. §. érintetlenül marad.

A 24. §. 3. bekezdésében azonban ezen szavak után »alkalmazott kisdedóvónőket« e mondat felvételét ajánlja a főrendiház:

»a törvényhatóság mint fentartó jogi személy által közvetlenül választottak kivételével.«

Kérem, méltóztassék e módosítást elfogadni.

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy e módosítás elfogadtatik.

Hagara Viktor előadó: A 25. §. érintetlenül hagyatott. A 26. §. utólsó pontjában a főrendiház a 15 napi határidő helyett 5 napihatáridőt kiván tétetni.

Kérem, méltóztassék e módosítást elfogadni.

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy e módosítás elfogadtatik.

Hagara Viktor előadó: T. ház! A 27. §. változatlanúl fogadtatott el. A 28. §.4-ik bekezdése első sorában a főrendiház szabatosság szempontjából e szó után: »hatóságok,« e szavakat: »és fentartók« felvette a szövegbe.

Ugyane bekezdés 2-ik sorában a »vagy« szót »azonban« szóval cserélte fel.

A 4-ik bekezdés végpontjául pedig következő szöveget fogadott el: »Azon esetben pedig, ha a kormány a kisdedóvodáknál és menedékházaknál erkölcsi bajoknak vagy államellenes iránynak jönne tudomására, vizsgálatot rendel el; és ha a vizsgálat alapján bebizonyított bajt az intézet fentartója azonnal nem orvosolja: a vallás- és közoktatásügyi minister az intézet bezáratását további haladék nélkül elrendelheti.«

Minthogy e javaslat az óvodák feletti szükséges felügyeletet még erélyesebbé teszi: a közoktatásügyi bizottság e bekezdést, valamint az előbbeni két kis módosítást is elfogadásra ajánlja.

Elnök: E szakasznál három módosítás van. Az első az, hogy a 4-ik bekezdés első sorában e szó után »hatóságok«, ez tétessék: »és fentartók.«

Azt hiszem, méltóztatik ezt elfogadni.

A másik módosítás, hogy a 4-ik bekezdés 2. sorában a »vagy« szó helyett »azonban« szó tétessék.

Azt hiszem, méltóztatik ezt is elfogadni.

Végül egy új végpont hozatik javaslatba, melyet már az előadó úr felolvasott.

Kérdem, méltóztatik-e ezt is elfogadni? *(Elfogadjuk!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy ez is elfogadtatik.

Hagara Viktor előadó: A 29. szakasznál az a módosítás tétetett, hogy a 2-ik pont 2-ik sorába e szó után: »fentartóit«, iktattassék be: »a felekezetieket saját egyházi hatósága útján.«

E módosításnak az a czélja, hogy a javaslatban nyilván kitétessék, a mi úgy is benne rejlik, hogy tudniillik az ily megintésnek az illető felekezetek egyházi hatósága útján kell történni.

Ugyane szakaszban még azt a módosítást is tette a főrendiház, hogy az utolsó bekezdés végéhez következő szöveg tétessék: »A felekezeti kisdedóvodák fegyelmi ügyeit a 13. §. intézi«.

Minthogy ez csak utalás a 13. §-ra, melyben csakugyan szó van a fegyelmi eljárásról: kérem méltóztassék e módosítást is elfogni.

Elnök: Nem lévén észrevétel, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház elfogadja.

Hagara Viktor előadó: A 30., 31. és 32. §§. változatlanúl maradtak.

A 33. §. második pontjában ezen kitétel helyett: »a leányoknál a betöltött 16. év, a finövendékeknél a betöltött 18. év« a főrendiház 14, illetőleg 16 év felvételét javasolja.

Minthogy a közoktatásügyi bizottság úgy találta, hogy ezen intézkedés paedagogiai szempontból czélszerű, még pedig azért, mert ez által a 14, illetőleg 16 éves korban végzett polgári iskolalai növendékek közvetlenül átléphetnek az óvónő-képző intézetbe és igy ezen két év rájuk nézve el nem vész; mivel továbbá egy másik megfelelő intézkedéssel a 39. §-nál biztosítva van az, hogy gyermekkorban levőknek óvónő-képző oklevél ki ne adhassék, előreteik: a közoktatásügyi bizottság nevében kérem a t. házat, hogy a 33. §-ra vonatkozó módosítást elfogadni méltóztassék.

Elnök: A 33. §-hoz a főrendiház a következő módosítást tette: »leányoknál a betöltött 14. év, finövendékeknél a betöltött 16. év, — 40 évnél idősebbek azonban csak külön ministeri engedélylyel vehetők fel.« Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a módosítást elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy elfogadtatik.

Hagara Viktor előadó: A 34—39. §§. érintetlenül maradtak. Azonban a 39. §. után a 33. §-a való tekintettel a főrendiház a következő szöveget kivánja utolsó pontúl felvétetni: »A képesítő oklevél nő-növendékeknek csak 18., fiú-növendékeknek pedig 20. évök betöltése után adható ki; de rendszeres alkalmazás nélkül gyakorlati működésre bocsáthatók a 16. évöket betöltött nő-növendékek és a 18. évöket betöltött fiú-növendékek, ha a képesítő vizsgát sikerrel letették«. Minthogy ezen intézkedés szükségképen következik azon módosításból, melyet a t. ház a 33. §-nál már elfogadott és ezen 33. §-nak elfogadását a közoktatásügyi bizott-

Digitized by Google

ság is csak azon esetre bátorkodott a t. háznak ajánlani, ha a 39. §-nál ezen pont szintén elfogadtatik: a közoktatásügyi bizottság részéről bátor vagyok kérni a t. házat, hogy ezen felolvasott szöveget a 39. §. utolsó pontjául a törvényjavaslatba felvenni méltóztassék.

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a főrendiháznak azon módosítását, miszerint a 39. §. utolsó pontjául az előadó úr által imént felolvasott szöveg iktattassék be, elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a módosítványt elfogadja.

Hagara Viktor előadó: T. ház! A 40. §. érintetlenül marad.

A 41. §. 1. pontjában a főrendiház azon módosítást tette, hogy ezen szó »felett« után tétessék: »az állami főfelügyeletet«. Minthogy ez csak praecisebben fejezi ki azt, a mit a törvényjavaslat szövege is kifejezni kíván: azért kérem a t. házat, hogy e módosítást elfogadni méltóztassék.

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e az előadó úr által felolvasott és a főrendiház által a 41. §-nál tett módosítványt elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a módosítványt elfogadja.

A 42—47. §§-nál módosítás nem tétetett.

E szerint a törvényjavaslatra nézve a főrendiház és a t. ház között a teljes egyetértés létrejövén, a törvényjavaslat legfelsőbb szentesítés végett hódoló tisztelettel ő Felségéhez felterjesztetni rendeltetik s erről a főrendiház értesíttetni fog.

Irányi Dániel: T. képviselőház! Midőn tegnap azt a javaslatot tette a t. elnök úr, hogy az előbb letárgyalt két törvényjavaslat a mai ülés napirendjére tűzessék ki; miután azon véleményben voltam, hogy a főrendek csak igen lényegtelen, illetőleg csak irályi módosításokat tettek a képviselőház által elfogadott törvényjavaslatokon: ez ellen természetesen fel nem szólaltam. Megvallom, hogyha tudom, hogy a kisdedóvásról szóló törvényjavaslaton annyi és részben lényeges módosítás eszközöltetett a főrendiház által: akkor mindenesetre arra kértem volna a t. házat, hogy ezeknek tárgyalására ne a mai napot, hanem egy későbbi napot méltóztassék, kitűzni; annyival is inkább, mert mindnyájan csak az ülésbe jövetelünk alkalmával vettük kézhez ezen módosításokat, úgy, hogy azokat lehetetlen volt még csak el is olvasni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Én ennélfogva arra kérem a ház t. elnökét, hogy jövőre azon esetben, hogy ha sok és részben fontos módosítással érkeznek vissza a törvényjavaslatok a főrendektől: méltóztassék arról gondoskodni, hogy a módosítványok előbb kinyomatva a képviselők között szétosztassanak és a tárgyalás olyan időre tűzessék ki, hogy a módosításokat kellően megismerhessük. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: T. ház! Én, a mint a főrendiház módosítványai ide érkeztek, azonnal intézkedtem azok kinyomatása iránt; de a mint a t. háznak látni méltóztatik, az a kivonat, a mely kiosztatott, nem csupán a módosításokat tartalmazza, hanem a főrendiháznak egész jegyzőkönyvét. Már most, t. ház, én természetesen kénytelen voltam az főrendiházi jegyzőkönyvet kinyomatni és azért lett az oly nagy terjedelmű, hogy rövidebb idő alatt kinyomatni nem is volt lehetséges, habár mindent elkövettem, hogy ez mielőbb megtörténjék. Ha csupán a módosításokat kellett volna kinyomatni, erre kevesebb idő is elég lett volna s akkor a kiosztás is korábban történt volna meg; így azonban az egész jegyzőkönyv kinyomatása, miután abból a módosításokat előbb ki kellett keresni, nem volt oly könnyen és gyorsan eszközölhető.

Különben, a mint méltóztatott a bizottság és az előadó úr jelentéséből is meggyőződni, valami nagy fontosságú, lényeges módosításokról nincs is szó.

A jövőre nézve intézkedni fogok, hogy a kinyomatás mindenkor lehető gyorsasággal megtörténjék.

Madarász József: T. képviselőház! Én úgy vagyok meggyőződve, hogy itt nem a t. elnök urat kell okolnunk, hanem az egész t. házat, a mely elhatározta, hogy ez a jelentés most azonnal tárgyaltasssék. Én ezt csak akkor vettem észre, midőn az elnök úr a ház kívánsága szerint a határozatot már kimondta; és ma reggel az ülésben kapván a jelentést, láttam, hogy itt nem csupán irályi módosításokról van szó, mint az előadó úr mondja jelentésében, hanem elvi jelentőségű módosításokról. De meghajoltam a t. ház határozata előtt; mert meggondoltam, hogy miután már a t. kormány a közoktatásügyi minister úr által beleegyezett e módosítások elfogadásába: aligha lenne nagyobb haszna az országnak és a kisdedóvásnak abból, ha itt a t. ház előbbi végzése fentartatnék; vagy abból, ha a főrendiház módosításai folytán netán keletkező vita e törvényjavaslatnak törvényerőre emelkedését esetleg hónapokra elodázná.

Ezért álltam el meggyőződésem nyilvánításától. De most, miután t. barátom és képviselőtársam felszólalt és az elnök úrhoz fordult: én a t. házat kérem föl, hogy — miként a házszabályok rendelik — hasonló esetekben az illető nyomtatványok előbb osztassanak szét, mielőtt a házban tárgyaltatnának.

A jelen esetben tehát maga a ház a hibás, hogy a jelentést e szabály mellőzésével tűzte napirendre. *(Ugy van! a szélső baloldalon.)* Mi mindnyájan részesek vagyunk e hibában.

Digitized by Google

Én tehát a t. képviselőházat kérem arra, hogy bármi csekély tárgyról legyen is szó: ne mulassza el a házszabályokat minden tekintetben alkalmazni. Az alkotmányos parlamenti szokás szerint mindig legalább egy napot kell adni a megfontolásra, mielőtt a ház valamely kérdést tárgyalás alá vesz.

Ez azon kérés, melyet a t. háznak becses figyelmébe ajánlani kötelességemnek tartottam. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Hagara Viktor előadó: T. ház! Nem szólalnék fel, ha az előttem szólott t. képviselő úr az én szavaimat némileg félre nem értette volna és félreértett szavaim helyreigazítása czéljából nem érezném magam kötelezettnek, rövid időre az igen t. ház nagybecsü türelmét igénybe venni. *(Halljuk!)* Nevezetesen a t. képviselő úr azon állítást tulajdonította nekem, mintha én azt mondtam volna, hogy itten csupán stylaris módosításokról volna szó; holott ő a maga részéről nem irályi, hanem elvi módosításokat lát azokban. Én, t. ház, azt mondtam, hogy ezen módosítások nem érintik a törvényjavaslat elveit és mindannyian részint a javaslat szerkezeti beosztására, részint önként érthető intézkedések élénkebb megvilágítására vonatkoznak; részint pedig oly intézkedéseket tartalmaznak, melyek a javaslat intentióinak megvalósítását még jobban biztosítják: tehát azt, hogy egy tisztán irályi módosítás volna, nem állítottam. De határozottan hangsulyoztam és az ő állításával szemben bátor vagyok most is fentartani azt, hogy elvi szempontból a javaslat lényegesebb intézkedéseit nem érinti, főképen azon elvek, a melyeket a közoktatási bizottság és annak jelentése alapján az igen t. képviselőház is mindig szemei előtt tartott, a mint méltóztattak különben hallani is, a módosítások egyike által sincsenek alterálva. *(Helyeslés jobbielől.)*

Minthogy tehát a tényállás ez, tartozom a közoktatásügyi bizottságnak azzal, hogy kérjem a t. házat, méltóztassék ezt igy tudomásúl venni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: T. ház! Természetes, hogy én csak a t. ház meggállapodása szerint tüzöm ki a napirendet. A főrendiház módosításaival azonban igen gyakran megtörtént az, hogy bizottsághoz sem útasíttattak; hanem a t. ház azokhoz mindjárt az üzenet bejelentésekor hozzájárúlt. Én, természetes, a házszabályoknak azon intézkedését, melyszerint a beadott jelentés kinyomatik, a ház tagjai között kiosztatik és az után tüzetik napirendre, mindig megtartom; de, mondom, számtalan praecedens van arra, hogy a t. ház kisebb-rendü és nem elvi fontosságú módosításokhoz mindjárt a bejelentés alkalmával hozzájárúlt.

A kinyomatásra és szétosztásra vonatkozólag egyébiránt mindig meg fogom tenni az intézkedéseket, hogy az idejében megtörténhessék. *(Helyeslés.)*

Ezzel a mai ülés napirendje ki van merítve.

A ministerelnök úr kíván szólani. *(Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Miután a t. képviselőház letárgyalta azon törvényjavaslatokat, a melyeknek elintézését múlt felszólalásom alkalmával kívánatosnak jeleztem; azon javaslatot vagyok bátor a t. háznak előterjeszteni: méltóztassanak elhatározni, hogy a képviselőház április 13-áig érdemleges ülést ne tartson; magától értetvén, hogy kormányi előterjesztések, bizottsági jelentések vagy főrendiházi üzenetek átvételére időközben is legyen ülés tarható; és hogy e szünet alatt a bizottságok is folytathassák működésüket. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha tehát a t. ház ezt elfogadni méltóztatik: *(Helyeslés)* akkor határozatképen kijelentem, hogy a ház április 13-áig érdemleges ülést tartani nem fog. Egyéb ülések az elnök által szokott módon hirdettetni fognak azon esetben, ha kormányi előterjesztések vannak, melyek bizottságokhoz lesznek útasitandók, vagy bizottsági jelentések, vagy főrendiházi üzenetek.

E szerint a húsvéti szünidő előtt a t. ház érdemleges ülést már nem tartván, a ház t. tagjainak boldog ünnepeket kívánok. *(Zajos felkiáltások: Éljen az elnök!)*

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 5 perczkor.)

Digitized by Google

474. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi márczius hó 18-án, szerdán

Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök bemutatja a főrendiház izenetét négy törvényjavaslat és egy képviselőházi határozat elfogadásáról. — A gazdasági bizottság jelentése Dessewffy Arisztid, Andor Gyula, Palmer Kálmán és özv. Sibrik Antalné kérvényei tárgyában. — Az igazságügyi bizottság jelentése az 1886 : XXIX. és 1889 : XXXVIII. tcz. módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. — Az ülésről vezetett jegyzőkönyv hitelesítése.

A kormány részéről jelen vannak: Gróf Szapáry Gyula, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik déli 12 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Madarász József jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a márczius hó 12-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesíttetnek jelentem ki.

Bemutatom a főrendiház elnökének öt rendbeli átiratát, jegyzőkönyvi kivonatokkal együtt, melyek szerint a főrendiház

»a szegedi rakpart mentén 1890. év folyamán teljesített kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről«,

»a magyarországi evangelikus reformált közalap és az ágostai hitvallású evangelikus egyház-egyetem hasonczélú egyesített alapja javára felveendő nyeremény-kölcsön engedélyezéséről«,

»a honvédség tartalék-készleteinek kiegészítésére szükséges ismétlő-puskák beszerzésének engedélyezéséről«,

»a közös hadsereg — hadi tengerészet — és a magyar királyi honvédség egyéneinek katonai ellátásáról szóló 1875. évi LI. tczikk IV., V. és VI. mellékleteinek módosításáról« szóló törvényjavaslatokat a képviselőház által megállapított szerkezetben módosítás nélkül elfogadta.

E szerint törvényjavaslatokra nézve teljes megegyezés jövén létre a két ház között, azok legfelsőbb szentesítés ezéljából hódoló tisztelettel ő Felségéhez fognak felterjesztetni.

A haraszti-ráczkevei helyi érdekű gőzmozdonyú vasút engedélyezése tárgyában a kereskedelmi magyar királyi minister a képviselőház által hozott határozathoz hozzájárult.

E szerint a határozat országos határozatnak jelentetik ki. *(Helyeslés.)*

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Josipovich Géza jegyző: Csávosy Béla, a gazdasági bizottság előadója!

Csávosy Béla előadó: T. ház! A gazdasági bizottság részéről több rendbeli jelentést vagyok bátor tisztelettel előterjeszteni. Ez

Digitized by Google

pedig első sorban Dessewffy Arisztid háznagyi titkár és Andor Gyula írnok állásuk javadalmazásának szabályozása —; továbbá Palmer Kálmán gyorsirodai turnusvezetőnek fizetés emelése tárgyában közvetlenül a t. házhoz benyújtott kérvénye iránt; végül özv. Sibrik Antalné kérvenye iránt, melyet a gazdasági bizottsághoz adott be a telephon-kezelői állás rendszeresítése végett. Kérem a t. házat, méltóztassék e jelentések kinyomatása, szétosztása és annak idején napirendre tűzése iránt intézkedni.

Elnök: A gazdasági bizottság jelentései ki fognak nyomatni szétosztatni és annak idején napirendre fognak tűzetni.

Josipovich Géza jegyző: Matuska Péter, az igazságügyi bizottság előadója!

Matuska Péter előadó: T. ház! *(Halljuk!)* Van szerencsém benyújtani az igazságügyi bizottság jelentését az 1886: XXIX. és 1889: XXXVIII. tczikk módosításáról és pótlásáról szóló törvényjavaslat tárgyában. Kérem a t. házat, méltóztassék annak kinyomatását, szétosztását és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre tűzését elrendelni.

Elnök: Az igazságügyi bizottság jelentése ki fog nyomatni és szétosztatni, napirendre tűzése iránt pedig érdemleges ülés fog határozni.

Több jelentés nincs. Kérem a t. házat, méltóztassék a jegyzőkönyvet meghallgatni, hogy a szentesítés iránti felterjesztés megtörténhessék.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet).*

Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyv hitelesíttetik.

A mai ülésnek több tárgya nincs.

A legközelebbi érdemleges ülés meg lévén határozva, most az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 15 perczkor.)

Digitized by Google

475. ORSZÁGOS ÜLÉS

1891. évi márczius hó 26-án, csütörtökön

gróf Andrássy Tivadar elnöklete alatt.

Tárgya: Az igazságügyi bizottság jelentésének benyujtása a bírói és ügyészi szervezetről szóló törvényjavaslat tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: Szilágyi Dezső és gr. Bethlen András.

(Az ülés kezdődik d. u. 1 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni.

Széll Ákos jegyző: Kőrösi Sándor, az igazságügyi bizottság elnöke!

Kőrösi Sándor, az igazságügyi bizottság elnöke: T. ház! Van szerencsém az igazságügyi bizottság jelentését a bírói és ügyészi szervezetről szóló törvényjavaslatra vonatkozólag beterjeszteni. Tisztelettel kérem, hogy annak kinyomatását, szétosztását s annak idejében az osztályok mellőzésével való napirendre tűzését elrendelni méltóztassék.

Elnök: Az igazságügyi bizottság jelentése ki fog nyomatni, szét fog osztatni és napirendre tűzése iránt a ház legközelebbi érdemleges ülésében fog határozni.

Több tárgy nem lévén, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 10 perczkor.)

Digitized by Google

NÉVMUTATÓ.

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek. a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

Péchy Tamás **450—474.**
Gr. Andrássy Tivadar **475.**

Jegyzők:

Balogh Géza **450—454, 457—461, 467—474.**
Dárdai Sándor **462—470.**
Gróf Esterházy Kálmán **455—461, 474.**
Josipovich Géza **450—456, 471—474.**
Madarász József **455, 456, 462—466, 471—474.**
Széll Ákos **457—466, 475.**
Varasdy Károly **450—454, 467—473.**

Előadók:

Gr. Andrássy Gyula **456.**
Bokros Elek **455, 457—466.**
Csávosy Béla **451, 457, 459, 467, 474.**
Darányi Ignácz **453.**
Dániel Ernő **467—469, 471.**
Dárdai Sándor **471.**
Emich Gusztáv **451, 454, 473.**
Fenyvessy Ferencz **457, 467.**
Földváry Miklós **454.**
Hagara Viktor **473.**
Hegedüs Sándor **452, 468**
Hertelendy Béla **454.**
Kőrösi Sándor **475.**
Matuska Péter **475.**
Münnich Aurél **469—471.**
Neményi Ambrus **458, 467.**
Perlaky Elek **450—452, 473.**
Pulszky Károly **469.**
Rohonyi Gyula **455.**
Sombory Lajos **469, 470.**
Széll Ákos **471.**

Digitized by Google

Szónokok:

gr. Andrássy Gyula 111, 115.
gr. Andrássy Manó 176.
gr. Apponyi Albert 50, 53, 81, 97, 106, 107, 141, 154, 201, 256, 332, 346.
Asbóth János 384.

Baross Gábor 31, 39, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 65, 86, 91, 104, 174, 353.
Beksics Gusztáv 167, 207.
Beöthy Ákos 28, 38, 213, 255 306, 395.
gr. Bethlen András 102, 248, 361.
Bokros Elek 91, 130, 249, 283, 300, 301, 306, 309, 310, 340.
Bolgár Ferencz 114, 390.

Csanády Sándor 247, 248, 350, 382, 392.
Csatár Zsigmond 218.
gr. Csáky Albin 85, 176, 355.
Csávosy Béla 26, 130, 354.
Czirer Ákos 93.

Darányi Ignácz 68.
Dániel Ernő 353, 359, 365, 377, 388, 397.
Dárdai Sándor 388.
Domahidy István 386.

Emich Gusztáv 25, 75, 76, 402.

b. Fejérváry Géza 114, 121, 353.
Fenyvessy Ferencz 130, 354.
Földváry Miklós 70.

Gaal Jenő (*pécskai*) 7, 48, 61, 62.
Gromon Dezső 393, 395, 396, 398.
György Endre 83.
Győrffy Gyula 182.

Hagara Viktor 402, 403, 404, 405, 406, 407.
Hegedüs Sándor 40, 66, 367, 374.
Helfy Ignácz 98, 136, 372, 383.
Herman Ottó 359, 366, 369.
Hertelendy Béla 77, 79, 80, 81, 86.
Hieronymi Károly 55, 56, 58.
Hodossy Imre 177.
Hoitsy Pál 389.
Hollaki Imre 203.
Holló Lajos 382.
Horánszky Nándor 73, 231, 303, 364.
Horváth Ádám 71.
Horváth Gyula 102, 106, 305.
Horváth Lajos 225.

Irányi Dániel 101, 111, 240, 356, 368, 373, 406.

b. Kaas Ivor 21, 58, 59, 60, 62, 87, 119, 184, 304.
gr. Károlyi Sándor 18.
Kemény Pál 378.
Komjáthy Béla 207, 212, 306.
Kun Miklós 76, 79, 383.

Madarász József 70, 83, 354, 406.
Matuska Péter 409.
Münnich Aurél 377, 390, 397, 398.

Nagy István 112.
Neményi Ambrus 155, 356.
Neumann Armin 13, 54, 55, 56.

Ordódy Pál 26.

Papp Elek 362.
Pázmándy Dénes 391, 395.
Perczel Miklós 385.
Perlaky Elek 4, 48, 54, 58, 402, 403.
Petrich Ferencz 39.
Polónyi Géza 84, 108, 122, 125, 126, 156, 175 273, 284, 301, 303, 309.
b. Prónay Dezső 326, 348.
Pulszky Károly 377.

Rakovszky István 79.
Rohonyi Gyula 92.

Sombory Lajos 377.
Szalay Imre 378.
gr. Szapáry Gyula 100, 107, 357, 372, 373, 375, 381, 383, 407.
Széll Ákos 129, 248, 388.
Szilágyi Dezső 108, 109, 122, 124, 125, 152, 185, 202, 210, 212, 223, 228, 256, 270, 285, 301, 303, 307, 310, 312, 321, 326, 340, 347, 353

Thaly Kálmán 155, 303, 307 323.
Tisza István 52, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 346.
gr. Tisza Lajos 363, 365, 366.
Tóth Ernő 397.

Ugron Gábor 89, 201, 310, 321, 322, 348.
Ullmann Sándor 57.

Varasdy Károly 19.
Veszter Imre 242.

Wekerle Sándor 71, 72, 74, 78, 80, 273, 369.

Zoltán János 301.

Digitized by Google

TÁRGYMUTATÓ.

(A számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordulnak.)

Törvényjavaslatok és kormány-előterjesztések tárgyalása.

Bosnyák-herczegovinai csapattesteknek az ország területületére való behozataláról **455, 456.**
Consuli bíráskodásról **457—467.**
1875. LI. tcz. IV., V., VI. mellékleteinek módosításáról **471, 472.**
1890. év III. negyedében előfordult túlkiadásokról **454.**
Főrendiház üzenete a kisdedóvásról szóló törvényjavaslat tárgyában **473.**
Hadsereg tisztjei és legénysége özvegyeinek ellátásáról **456. 457.**
Haraszti-ráczkevei vasútról **467.**
Honvédség számára szükséges tartalék puskák beszerzésének engedélyezéséről **471, 472.**
Ipari és gyári alkalmazottak betegsegélyezéséről **440—453.** (Főrendiházi üzenet **473.**)
Közoktatás 1889. évi állapotáról **467.**
Métermérték behozataláról szóló 1874. VIII. tcz. módosításáról **453, 454.**
Mittelberg községnek a német birodalom vámrendszeréhez csatolásáról **454, 455.**
Olaszországgal kötött kereskedelmi szerződés felmondási határidejének meghosszabbításáról **454, 455.**
Protestans egyházi alapok nyeremény-kölcsönéről **468, 469.**
Svájczczal kötött állategészségügyi egyezményről **450.**
Szegedi rakpart kőhányási munkálatok költségeinek fedezéséről **468, 469.**
Vasárnapi munkaszünetről **450.** (Főrendi üzenet **473.**)

Bizottsági jelentések tárgyalása, melyek nem törvényjavaslatra vonatkoznak.

Gazdasági bizottság jelentésnek tárgyalása:
a ház február havi költségvetéséről **459.**
» » március » » **472.**
a ház kisebb fizetésű hivatalnokai- és szolgáinak drágasági pótlékáról **467.**

Kérvényi bizottság jelentésének tárgyalása:
a kérvények XXII. sorjegyzékében foglalt kérvényekről **454.**

Számvizsgáló bizottság jelentésének tárgyalása:
az 1890. január 1-től junius 30-ig vezetett képviselőházi pénztári számadásokról **470.**

Interpellatiókra adott ministeri válaszok.

Ministerelnök válasza:
gr. Apponyi Albert interpellátiójára, a trencsénvárnai választási mozgalmak tárgyában **455.**
Helfy Ignácz interpellátiójára, a Bulgáriában állítólag tartózkodó orosz nihilisták iránt **468.**

Kereskedelmi minister válasza:
b. Kaas Ivor interpellátiójára, a vasúti árúdíjszabás tárgyában **454.**
Horváth Gyula interpellátiójára, a vasúti árúdíjszabás tárgyában **455.**
Polónyi Géza interpellátiójára, a vasúti árúdíjszabás tárgyában **458.**

Igazságügyi minister válasza:
Polónyi Géza interpellátiójára, a kir. táblák szervezetének végrehajtása tárgyában **456.**

Földmívelésügyi minister válasza:
Ugron Gábor interpellátiójára, az esetleges árvízzel szemben tett intézkedésekről **455.**

Vallás- és közoktatásügyi minister válasza:
gr. Andrássy Manó interpellátiójára, a primási székhely áttétele tárgyában **458.**

Honvédelmi minister válasza:
b. Kaas Ivor interpellátiójára, a honvédség számára szállítandó bőrneműek tárgyában **456.**
Meltzl Oszkár interpellátiójára, a honvédség számára szállítandó bőrneműek tárgyában **456.**

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 05670 5125

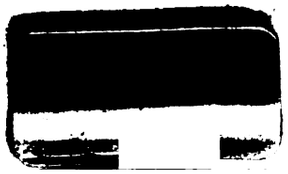

Digitized by Google